D. AVGVSTINI

INDEX. TOMVS. I ET. II

AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, OPERVM, Tomus secundus,

Complectens illius Epistolas ad amicos, transmissas: cum nonnullis responsis eorum ad ipsum.

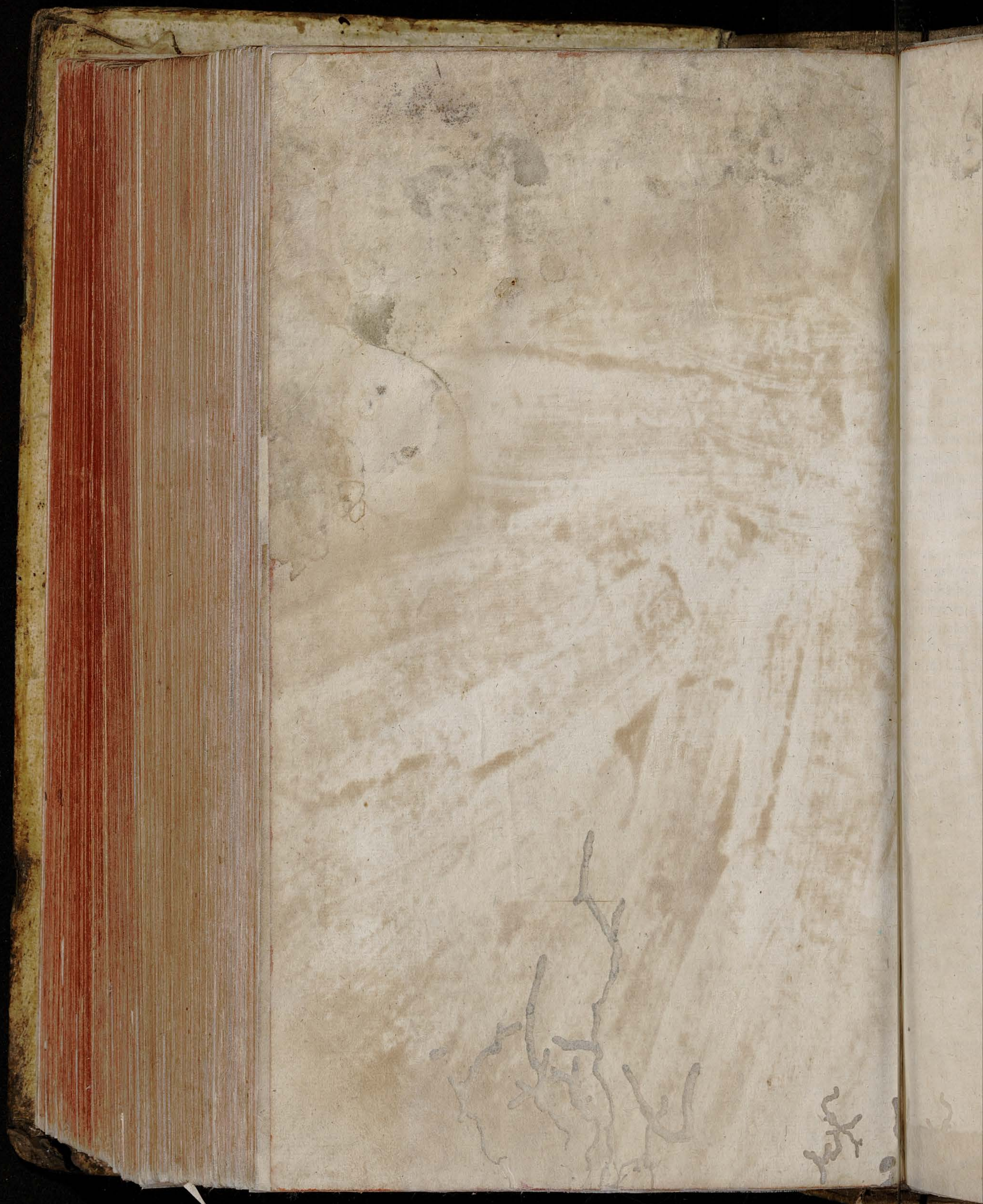
In quo, præter locorum multorum restitutionem, secundum collationem vetustiorum exemplarium: curauimus remoueri ea omnia, quæ fidelium mentes, hæretica prauitate possent inficere, aut à catholica, & orthodoxa fide deuiare.

Nomenclaturam eorum, ad quos, Augustinus [illegible] dedit, ad calcem huius Tomi facilè reperies.

Nunc recens impressus, recognitus, & emendatus.

VENETIIS, Apud Damianum Zenarum
M D LXXX[illegible]I.

ad potioris peritiæ merita distulisse, ne, dum incautius secreta temerant, in culpã deflecteret error innocuus. Deinde ad me literarum dirigis intentionẽ, & post hanc imperitiæ cõfessionem admones vt a partibus nostris q̃d desideretur agnoscã. Adiungis ẽt famæ meæ interesse ut quæsita noueritis, quod utcunq; absq; detrimento diuini cultus in aliis sacerdotibus toleretur inscitia, at cũ ad me antistitẽ uenit, legi deesse qcq̃d cõtigerit ignorari. Primũ igitur hanc de me opinionẽ facile p̃sumptam, q̃so, deponas, eumq; animũ q̃uis erga me beneuolentissimũ soluas atq; exuas, ac de me mihi magis quam ulli alii credas, si mihi dilectionis vicẽ repẽdis. Tanta est enim Christianarum profunditas literarũ, vt in eis quotidie proficerẽ, si eas solas ab ineũte pueritia usq; ad decrepitã senectutem maximo ocio, summo stũdio, meliore ingenio conarer addiscere. Non quo ad ea quæ necessaria

I sunt saluti, tanta in eis p̃ueniat difficultate, sed cũ quisq; ibi fidẽ tenuerit, sine qua piè recteq; non uiuitur, tam multa tamq; multiplicibus mysteriorum vmbraculis opaca intelligenda proficientib. restant, tantaq; non solũ in uerbis q̃bus ista dicta sunt, uerũ etiã in rebus quæ intelligendæ sunt, latet altitudo sapiẽtiæ, ut annosissimis, acutissimis, flagrãtissimisq; cupiditate discẽdi hoc cõtingat, q̃d eadẽ scriptura quodã loco habet. Cũ cõsummauerit hõ, tũc incipit. Sed q̃d hĩc plura? Veniendum potius est ad rẽ quã requiris. Vbi primũ scire te uolo, nõ hoc Christianã habere doctrinã q̄ ita sit Deus infusus carni qua ex uirgine nasceret̃, ut curam gubernandæ uniuersitatis, uel deseruerit uel amiserit, uel ad illud corpusculũ quasi contractam materiã collectã q̃; transtulerit. Hominũ iste sensus est, nihil nisi corpora ualentium cogitare, siue ista crassiora, sicut sũt humor atq; hu-

K mus, siue subtiliora, sicut aeris & lucis, sed tñ corpora, quorum nullum potest esse ubique totum, quoniam per innumerabiles partes aliud alibi abeat, necesse est. Et quantumcunque sit corpus seu quantulumcunq; corpusculum loci occupet spatiũ, eundẽq; locum sic impleat, ut in nulla eius parte sit totum, ac per hoc densari ac rarescere, contrahi & dilatari, in minutias deteri, & grãdiscere in molẽ, nõ nisi corporũ est. Lõge aliud est aĩæ natura q̃ corporis, quanto magis Dei, qui creator est & animæ corporis. Non sic Deus dicitur implere mũdũ, uelut aqua vel ut aer, vel ut ipsa lux, ut minore sui parte, minore mũdi impleat partẽ, & maiore maiorẽ. Nouit ubique totus esse, & nullo cõtineri loco. Nouit uenire nõ recedẽdo ubi erat. Nouit abire nõ deserendo quo uenerat. Miraẽ hoc mens humana, & q̃a non capit, fortasse nec credit, seipsam primis ingrata miret̃, seipsam paululũ (si põt) attollat a corpore, & ab eis rebus quas solet sentire p̃ corpus, & videat ipsa q̃d sit, quę utitur corpore. Sed forte non põt. Magni q̃ppe est ingenii, vt ait quidã, seuocare mentẽ a sensibus, & cogitationẽ a cõsuetudine abducere. Ipsos ergo corporis sensus, aliquãto insuetius & uigilãtius p̃scrutet̃: sunt certe quinq; partiti corporis sensus, q̃ nec sine corpore, nec sine aĩa esse possunt, q̃a neq; sentire est nisi uiuentis, quod ab aĩa est corpori, neque sine corporeis instrumentis, & quasi vasis atq; organis uidemus, audimus, cæterisq; trib. utimur sensibus, intendat hæc aĩa rationalis, & sensus corporis nõ sensibus corporis, sed ipsa mẽte atq; rõne cõsyderet. Certe sentire hõ non potest nisi uiuat, uiuit aũt in carne, anteq̃ morte utrunq; dirimatur. Qũo igitur anima quæ sunt extra carnẽ suam sentit, q̃ non nisi in carne sua uiuit? An non ab eius carne lõgissime absunt sydera in cęlo? An nõ in cęlo uidet solẽ? An sentire non est uidere, cũ sit in quinque sensibus cæteris excellentior uisus? An & in cœlo viuit, quia in cœlo sentit, & sensus esse non potest vbi uita nõ est? An sentit, & ubi non uiuit, quia cum in sua tantum carne uiuat, sentit etiam in his locis quæ præter eius carnem continent ea quæ tangit aspectu? Videsne quam hoc sit latebrosum in sensu tam conspicuo qui uisus dicitur? Attende & auditum. Nam & ipse se foras quodãmodo diffundit a carne. Vnde. n. dicimus: Foris sonat, nisi ibi sentiamus ubi sonat? Et & illic extra carnem nostram uiuimus, An sentire possumus, & ubi non uiuimus, cũ sensus sine uita esse nõ possit? Cæteri tres sensus, apud seipsos sentiunt, quamuis de olfactu vtcunque possit dubitari. De gustu autẽ atque tactu, nulla controuersia est, q̄ ea quæ gustamus & tãgimus, nõ alibi q̃ in carne nostra sentimus. Proinde isti tres sensus, ab hac consyderatione sequestrantur. Visus auditusque afferunt

Cicero.

Sẽsus corporis.

L

M

mirabilē q̃ōnem. Aut q̃uo anima ſentiat vbi
non viuit, aut q̃uo uiuat ubi non eſt. Neq;. n.
niſi in carne ſua eſt. Sentit aũt ẽt præter carnē
ſuā. Ibi q̃ppe ſentit vbi, videt q̃a & videreti sē
re eſt. Ibi ſentit vbi audit, quia & audire ſen-
tire eſt. Aut ergo & ibi uiuit, ac per hoc, ẽt &
ibi eſt, aut ſentit & ubi non uiuit, aut viuit &
vbi non eſt. Hæc omnia mira ſunt, nihil horũ
affirmari ſine quadā velut abſurditate pōt, &
de ſenſu loquimur morticino. Quid igiẽ eſt
Mens ipſa anima, p̃ter corporis ſenſum. i. in mente
ſẽ.ũs. qua iſta cōſyderat? Neq;. n. ſenſu corporis, de
ipſis ſenſibus corporis iudicat, & putamus
nobis de omnipotētia Dei ĩcredibile dici ali
A quid, cum dicitur uerbum Dei p̃ quod om-
nia facta ſunt, ſic aſſumpſiſſe corpus ex vir
gin., & ſenſibus apparuiſſe mortalibus, vt im
mortalitatem ſuam non corruperit, ut æter-
nitatem ſuam non mutauerit, vt poteſtatem
ſuam non minuerit, vt adminiſtrationē mun
di non deſeruerit, ut a ſinu patris. i. a ſecreto
quo cum illo & in illo eſt, nō receſſerit? Ver
bum Dei ſic intellige p̃ quod facta ſunt om-
nia, non vt eius tranſire aliquid cogites, &
ex futuro præteritũ fieri. Manet ſicuti eſt, ubi
que totum eſt. Venit autem cũ manifeſtatur,
& cum occultatur abſcedit. Adeſt tñ ſiue oc-
cultum ſiue manifeſtum, ſicut lux adeſt ocu-
lis & uidentis & cæci, ſed uidenti adeſt præ-
ſens, cæco vero abſens. Adeſt & uox audienti
bus auribus, adeſt etiam ſurdis, ſed illis pa-
tet, iſtis latet. Quid aũt mirabilius quā id q̃d
accidit in uocibus noſtris, uerbiſque ſonan-
tibus in re. ſ. raptim tranſitoria? Cũ enim lo-
quimur, ne ſecundæ q̃dem ſyllabæ locus eſt
niſi prima ſonare deſtiterit, & tñ ſi unus aſsit
auditor totũ audit quod dicimus, & ſi duo
aſsint, tantundem ambo audiũt, q̃d & ſingu-
lis totum eſt. Et ſi audiat multitudo ſilens non
B inter ſe particulatim cōminuunt ſonos tan-
quam cibos, ſed omne quod ſonat & om ni-
bus totum eſt, & ſingulis totũ. Itane iam nō
illud eſt potius incredibile, ſi uerbum h mi
nis tranſiens quod exhibetur auribus, uer. ũ
Dei permanens non exhibetur rebus, ut quē-
admodum hoc ſimul auditur a ſingulis ẽt to-
tum, ita illud ſimul ubiq; ſit totum? Non ita-
que metuendum eſt corpuſculũ infantiæ, ne
in illo tantas Deus anguſtias paſ is eſſe videa
tur. Neq; enim mole ſed virtut magnus e t
Deus, q prouidentia ſua r ano ſſer um n a

gis formiculis & apiculis dedit quā aſinis &
camelis. Qui ex grano minutiſsimo ſemini
tantā ficulneę arboris magnitudinē creat c
ex multo maioribus ſeminibus lōge mino
multa naſcantur. Qui pupillā tā paruam di
uit acie, qua per oculos emicante, in ictu t
poris cœlum prope dimidiũ luſtraret: Q
ex puncto & quaſi centro cerebri, ſenſus o
nes quinaria diſtributione diffudit: Qui co
de mēbro tam exiguo uitalem motum p̃ c
poris cuncta diſpenſat, his atq; hmōi rebu
inſinuās magna de minimis, qui non eſt p
uus in paruis. Ipſa. n. magnitudo virtutis ei
quæ nullas in anguſto ſentit anguſtias, vte
virginalē, nō aduentitio ſed indigena puer
rio fecundauit. Ipſa enim animam rōnalem
& per eandem etiam corpus humanũ, toti
q́ue omnino hominē in melius mutandũ n
lo modo in deterius mutata coaptauit, nom
humanitatis ab eo dignanter aſſumens, diu
nitatis ei largiter tribuens. Ipſa virtus per i
uiolatæ matris uirginea uiſcera, mēbra inf
tis eduxit, quæ poſtea p̃ clauſa oſtia, memb
iuuenis introduxit. Hic ſi ratio quæritur, no
erit mirabile, ſi exemplum poſcitur, non e
ſingulare. Demus Deum aliquid poſſe, quo
nos fateamur inueſtigare non poſſe. In tali
tota rō facti eſt potentia facientis. Iam illud
q̃d in ſomnos ſoluiẽ, & cibo alitur, & oēs h
manos ſentit affectus, hominē p̃ſuadet hom
nibus, quē nō cōſumpſit utiq;, ſed aſſumpſi
Ecce ſic factum eſt, & tñ quidam hæretici,
uerſe mirando laudandoq́; eius uirtutem, n
turā humanam in eo prorſus agnoſcere no
luerũt, ubi eſt omnis gratiæ cōmēdatio, qu
ſaluos facit credentes in ſe, profundos the
ſauros ſapientiæ continens, & fide mētes i
buens, quas ad æternā contēplationē verita
tis incōmutabilis prouehat. Quid ſi omnip
tens, hominē ubicunq; formatũ non ex ma
terno utero crearet, ſed repentinum inferre
aſpectibus? Quid ſi nullas ex paruulo in iuu
tam mutaret ętates, nullos cibos, nullos cap
et ſomnos? nonne opinionem confirmare
erroris, nec hominem uerum ſuſcepiſſe vll
modo crederetur, & dũ omnia mirabiliter f
cit, auferret quod miſericorditer fecit. Nun
uero ita inter Deum & homines mediato
apparuit, ut in unitate perſonę copulan
utráque naturā, & ſolita ſublimaret inſolitis
& inſolita ſolitis temperaret. Quod autem
non

ista uarietas incōstātiæ dnm* posſit arguere. Tum deinde ꝙ eius ꝑdicatio atque doctrina reipub. moribus nulla ex parte cōueniat, vtpote ſicut a multis dicit, cuius hoc conſtet ꝑceptū ut nulli malū pro malo reddere debeamus, & ꝑcutienti aliā ꝑbere maxillā, & pallium dare perſiſtēti tunicā tollere, & eum q nos angariare uoluerit ire debere ſpatio itineris duplicato, quæ oīa reipub. morib. aſſerit eſſe contraria. Nam quis tolli ſibi ab hoſte aliquid patiatur, vel Romanæ prouinciæ deprædatori non mala uelit belli iure remanere? &c. q̄ dici ad rem poſſe intelligit venerabilitas tua. Hæc ergo omnia, ipſi poſſe adiūgi æſtimo qōni, intm̄ ut ꝑ Chriſtianos principes, Chriſtianā religionē maxima ex parte ſeruantes, tanta (etiam ſi ipſe de hac parte taceat) reipu. mala eueniſſe manifeſtum ſit, vn̄ beatitudo tua mecū dignetur agnoſcere. Ad hæc omnia, qm̄ multorū manibus ſine dubio tradet ſanctitatis tuæ deſiderata rn̄ſio, plenus debet & elucubratus ſolutionis ſplēdor oñdi, maxime quia cum iſta gerētur, eximius Hipponenſis regionis poſſeſſor & dn̄s pn̄s aderat, qui & ſanctitatem tuam ſuæ ironiæ adulatione laudaret & ſibi cū de iis q̄reret, minime ſatisfactum eſſe contenderet. Ego uero ad hæc omnia promiſsionis non immemor ſed exactor, libros cōfici deprecor eccleſiæ, hoc maxime tēpore, icredibiliter ꝓfuturos.

Auguſt. Marcellino ad hæc rn̄det. Epiſt. V.

DOmino eximio & merito inſigni, chariſſimo ac deſideratiſſimo filio Marcellino, Auguſtinus in domino ſalutem. Illuſtri uiro & eloquētiſſimo nobiſque dilectiſſimo filio Voluſiano, non amplius quàm ad illud quod inquirendum putauit, reſpondendum fuit. Ad ea uero quæ mihi pertractanda atque ſoluenda in epiſtola tua ipſe miſiſti, ſiue ab illo, ſiue etiam ab aliis, uel ſuggerantur uel ingerantur, ad te potius pro uiribus noſtris pertractata & ſoluta mitti debuerunt, nō ſic quemadmodum agendum eſt de his librorum negocio, ſed quemadmodum poteſt epiſtolari ſat eſſe colloquio, ut ſi tibi viſum fuerit, qui eorum motus quotidianis diſputationibus experiris & illis legantur hæ literæ. At ſi auriculis eorum minus pietas fidei præcultis, ſermo iſte non ſufficit, prius inter nos q̄d eis putas ſufficere peragatur, tum demum ad illos q̄d per actum fuerit, ꝓferat. Multa enim ſunt a q̄bus ſenſus eorum ſi adhuc abhorret & reſilit uel uberiore uel ſubtiliore rōne vel certe authoritate, cui reſiſtere īdignū putēt, ꝑſuaderi aliq̄n forſitan poſſit Ergo in epiſtola tua poſuiſti, moueri quoſdā, cur hic Deus qui & veteris teſtamenti Deus eſſe firmatur, ſpretis ueteribus ſacrificijs, delectatus ſit nouis. Nihil. n. corrigi poſſe aſſerūt, niſi q̄d añ nō recte factū probaret, vel q̄d ſemel recte factū ſit, nullatenus immutari debuiſſe. Rectè .n. facta, dn̄t, mutari niſi iniuſtè nō poſſe. Hęc uerba ex literis tuis in has meas trāſtuli. Quibus ſi rn̄dere copioſè uelim, ꝑtps me citius q̄ exēpla deferit, quib. rerū ipſa natura, & opa humana certa rōne ꝑ tpum opportunitate mutent, nec tn̄ eadē rō ſit mutabilis qua iſta mutant. Vn̄ pauca cōmemorē, ut ex his excitata quodāmō iā ꝑ plura ſimilia uigil curra intētio. Nōne hyemi æſtas addito ſenſim calore ſuccedit? Nonne diurnis, tpa nocturna vertunt? Quotiēs nr̄æ uariantur ætates? adoleſcētiæ pueritia nō reditura cedit, iuuētus adoleſcentiæ nō māſura ſuccedit, finiēs iuuētutē ſenectus, ſenectus aūt morte finit. Hæc omnia mutant, nec mutat diuina ꝓuidētiæ rō, qua fit ut iſta mutent. Nō ât, opinor, cū agricola ęſtate aliud iuſſerit, q̄ iuſſerat hyeme, rō mutat agriculturę. Et cū mane ſurgit q nocte quieſcebat, uitæ conſiliū non mutauit. Aliud magiſter adoleſcēti q̄ puero ſolebat, impoſuit. Doctrina igit coſtās, mutato præcepto non mutat inſtructionē. Nā magnus ille noſtrorū tēporū medicus Vindicianus conſultus a quodā, dolori eius adhiberi iuſſit quod in tpe cōgruere uidebat, adhibitum ſanitas conſequuta eſt. Deinde poſt annos aliquot eadē rurſus corporis cā cōmota, hoc idē ille putauit adhibendū, adhibitū uertit in peius. Miratus recurrit ad medicum, iudicat factū, at ille, ut erat acerrimus, ita reſpondit: Idō male acceptus es, qa non ego iuſſi, ut omnes qui audiuiſſent, parūq; hominem noſſent, non eum arte medicinali fidere, ſed neſcio qua illicita potentia putarent. unde cū eſſet a quibus postea erat ſtupentibus interrogatus, aperuit quod non intellexerant, videlicet illi ætati iam non hoc ſe fuiſſe iuſſurum. Tantum igitur ualet ratione atque etatibus non mutatis, uniuſcūdum eas fit pro temporum

M

Vindiciani dictū

A.

porum varietate mutandū. Non itaq; verū est quod dicitur, Semel rectè factū nullatenus esse mutandū. Mutata quippe tpis cā, quod rectè ante factum fuerat, ita mutari vera ratio plerunq; flagitat, vt cū ipsi dicāt rectè nō fieri si mutetur, contra veritas clamet. Rectè nō fieri nisi mutetur, quia utrunq; tunc erit rectū, si erit pro tporū varietate diuersum.

Teren. in Adelph. Quod.n.in diuersitate personarū vno tpe accidere potest, ut huic liceat aliquid impune facere quod illi non liceat, non ꝙ dissimilis sit res, sed quod is qui facit, ita ab vna eademque persona diuersis tporibus tunc oportet aliqd fieri, tunc non oportet, non ꝙ suis dissimilis sit q facit, sed qñ facit. Hæc qō q̄ latè

B pateat, profecto uidet qsquis pulchri aptiq; distantiā sparsam quodāmo in vniuersitate rerū ualet neq; negligit intueri. Pulchrū. n. p seipsum cōsyderatur atq; laudatur, cui turpe ac deforme contrariū est. Aptum uero, cui ex aduerso, est ineptum, quasi religatum, pēdet aliunde, nec ex semetipso, sed ex eo, cui connectitur, iudicatur, nimirū ēt decēs atq; indecens, vel hoc idē est vel perinde habetur. Age nunc ea q̄ diximus, refer ad illud vnde agit. Aptū fuit primis tpibus sacrificium, quod p̄ceperat Deus, nunc verò non ita est. Aliud.n.

12. de ciuita. Dei c.4.& 5. pcepit qđ huic tpi aptum esset, qui multomagis q̄ hō nouit, qđ cuiq; tpi accōmodatè adhibeat, qđ qñ impertiat, addat, auferat, detrahat, augeat, minuatve, immutabilis mutabiliū, sicut creator ita moderator, donec vniuersi seculi pulchritudo, cuius particulæ sunt quæ sunt quibusq; tpibus apta sunt, velut magnum carmen cuiusdā ineffabilis modulationis excurrat, atq; inde transeant in æternam contemplationem speciei q Deum ritè colunt, ēt cum tps est fidei. Falluntur autem qui existimant hæc Deum iubere causa suæ utilitatis vel voluptatis. Et meritò

C mouentur, cur Deus ista mutauerit, quasi delectatione mutabili aliud sibi iubens offerri illo prius tpe, aliud isto: Non autem

10. de ciuita. Dei cap.5. ita est. Nihil.n. Deus iubet quod sibi prosit, sed illi cui iubet. Ideo verus est dñs, qui seruo non indiget, & quo seruus indiget. In ea quippe scriptura quæ uetus dicitur testamentum, & eo tpe quo adhuc illa offerrebantur

Psal. 15. sacrificia, q hoc tpe non offeruntur, dictum est: Dixi dño, Deus meus es tu qm bonorum meorum non eges. Nec non ergo sacrificiorū egebat Deus, nec cuiusquā eget v[...] sed rerū diuinitus impartitarū, vel imbu[...] do virtutibus aīo, uel æternæ saluti adipi[...] dæ q̄dā signa sunt, quorū celebratione a[...] functione, non Deo sed nobis vtilia pie[...] officia exercent. Nimis aūt longū est co[...] nienter disputare de uarietate signorū, q̄ [...] ad res diuinas pertinent sacramenta app[...] tur. Sicut aūt non ideo mutabilis hō, qa [...] ne aliud, aliud uespere, illud hoc mēse, i[...] alio, non hoc isto anno qđ illo, ita non i[...] mutabilis Deus, qa uniuersi seculi priore[...] lumine aliud, aliud posteriore sibi iussit [...] ferri, quò conuenienter significationes a[...] ctrinā religionis saluberrimā pertinente[...] mutabilia tēpora sine ulla sui mutatione [...] sponeret. Nam ut nouerint homines, [...] hæc mouent, iam hoc fuisse in ratione d[...] na, nec cum ista noua constituerētur, su[...] priora displicuisse velut mutabili volūt[...] sed hoc iam fixum, & statutū fuisse in ips[...] pientia Dei, cui de maioribus ēt rerū m[...] tionibus, eadē scriptura dicit, mutabis e[...] mutabuntur, tu aūt idē ipse es, insinuand[...] est eis mutationem istā sacramentorum t[...] menti veteris & noui ēt pdictā fuisse pro[...] ticis uocibus. Ita. n. uidebūt, si poterunt [...] quod in tpe nouum est, non esse nouū a[...] eum qui condidit tpa, & sine tpe hēt om[...] q suis quibusq; tpibus pro eorum uarie[...] distribuit. Nā & in illo psalmo vnde com[...] moraui aliquid, quo demonstrarē non e[...] re Deum sacrificiis nostris cui dicitur: I[...] domino Deus meus es tu, qm bonorū n[...] rum non eges: Paulo post legitur ex pers[...] Christi: Non congregabo conuentic[...] eorum de sanguinibus, hoc est pecorum [...] ctimis, quibus prius congregabantur c[...] uenticula Iudæorum, & alibi dicit: Non [...] cipiam de manu tua uitulos, neq; de gre[...] bus tuis hircos. Et alius propheta: Ecce, [...] quit, dies uenient, dicit dñs, & confirma[...] sup domū Iacob testm̄ nouū, non sicut [...] tamentum quod disposui patribus eor[...] cum eduxi eos de terra Aegypti, & [...] multa sunt de hac re testimonia, quibus h[...] Deum facturum esse prædictum est, quæ [...] memorare nunc longum est. Hic iam si [...] constitit, quod recte alio tempore con[...] tutum est, itidem alio tempore posse mu[...] ri, mutantis operę non dispositione muta[...]

quam

gnita dimi. c punit infeſtius. Cũ ve-
ro euertit ſubſidiũ vitiorũ,& copioſas libi-
dines inopes reddit,miſericorditer aduerſa-
tur.Miſericorditer.n.ſi fieri poſſet, etiã bella
gererent a bonis,vt licentioſis cupiditatibus
domitis,hæc vitia pderẽtur,quę iuſto impe
rio vel ęxtirpari vel de primi debuerunt. Nã
ſi Chriſtiana diſciplina oĩa bella culparet,
hoc potius militibus conſiliũ ſalutis peten-
tibus in Euangelio diceret, vt abiicerent ar-
ma,ſeq; militię omnino ſubtraherẽt. Dictũ
eſt ãt eis: Neminẽ concuſſeritis,nulli calum
niam feceritis,ſufficiat vobis ſtipendiũ vr̃m.
Quibus proprium ſtipendiũ ſufficere debe
re pręcepit, militare vtique nõ ꝓhibuit. Pro
inde qui doctrinam Chriſti aduerſam dicũt
eſſe reipublicę, dent exercitũ talẽquales do-
ctrina Chriſti eſſe milites iuſsit, dent tales
maritos,tales coniuges,tales parentes, tales
filios,tales dominos,tales ſeruos,tales reges
tales iudices,tales denique debitorũ reddito
res & exactores ipſius fiſci,quales eſſe p̃ce
pit doctrina Chriſtiana, & audeant eã dice-
re aduerſam eſſe reipublicę. immo vero
non dubitent eã confiteri magnã, ſi ei obtẽ-
peretur,ſalutẽ eſſe reipublicæ. Vt ꝗd aũt ad
illud rñdeã qđ dicũt ꝑ quoſdã, Imperato-
res Chriſtianos multa mala imperio accidiſ
ſe Romano? Hęc generalis cõ quęſtio calum
niosa eſt. Nam ſi apertius certe de pręteritis
Imperatoribus aliqua cõmemorarẽt, poſſẽ
ſimilia vel fortaſſe ẽt grauiora de Imperato
ribus nõ Chriſtianis & ego cõmemorare, vt
intelligerent vel hominũ hęc eſſe vitia non
doctrinę, vel non Imperatorum, ſed aliorũ
ſine quibus Imperatores agere nihil pñt. Ex
quo.n. tpe peſſum ire cœperit Romana re-
publica, ſatis liquet, literæ loquunt ipſorũ,
longe ante quã Chriſti nomẽ eluxiſſet in ter
ris, dictũ eſt, O vrbem venalẽ, & maturè pe-
ritura, ſi emptorem inuenerit. In libro etiã
belli Catilinæ, ante aduentum vtique Chri-
ſti, idem nobiliſsimus hiſtoricus eorũ, non
tacet quãdo primũ inſueuerit exercitus, po-
puli Romani amare, potare, ſigna, tabulas
pictas, vaſa cęlata mirare, & ea priuatim &
publice rapere, delubra ſpoliare, ſacra pro-
phanaque oĩa polluere. Quãdo ergo nec ho
minibus, nec ipſis etiã, quos deos putabant,
horũ corruptorũ & pditorũ auaritia rapa-
citaſque parcebat, tunc cæpit perire lauda

illud decus ſaluſq; reipublicæ. Quos de
...ue vitia peſſima ſucceſſus habuerint, & D
quanto humanarũ rerũ malo illa iniquitas
proſperata ſit nũc longũ eſt dicere. Audiant
ſatyricũ ſuũ garriẽdo vera dicentẽ, Seruabat
caſtas humilis fortuna Latinas. Quando, nec
vitiis contingi parua ſinebat Tecta labor,
ſomnique breues, & vellere thuſco. Vexatæ Iuuenalis
dureque manus, ac proximus vrbi Hãni- ſaty.6
bal, & ſtantes Collina in turre mariti. Nunc
patimur longę pacis mala, ſæuior armis Lu
xuria incubuit, victumque vlciſcit orbem.
Nullum crimẽ abeſt, facinuſq; libidinis, ex
quo Paupertas Romana pit. Quid ergo ex-
pectas, vt ergo exaggerẽ, quãta mala impor
tauerit ſucceſſu ꝓſpero iniqtas ſubleuata,
qñquidẽ & ipſi, ꝗ aliquanto prudentius at-
tenderunt, plus dolendã viderũt paupertatẽ,
q̃ opulentiam periſſe Romanã? In illa.n. mo
rum integritas ſeruabatur, per hanc aũt non
muros vrbis, ſed mẽtes ipſius ciuitatis dira
nequitia omni hoſte peior irrupit. Gratias
domino Deo noſtro qui cõtra iſta mala mi-
ſit nobis adiutoriũ ſingulare. quo.n. non tol
leret, quẽ nõ inuolueret, in qđ profundum
nõ demergeret fluuius iſte horrendę nequi-
tiæ generis humani, niſi crux Chriſti in tan- B
ta velut mole authoritatis eminentius firmi
uſq; figeretur, cuius apprehenſo robore ſta
biles eſſemus ne male ſuadentiũ in mala im
pellentiũ, tã vaſto huius mũdi gurgite abre-
pti ſorberemur? In iſta.n. colluuie morũ peſ
ſimorũ, & veteris pditę diſciplinæ, maxime
venire ac ſubuenire debuit cœleſtis authori
tas, quę voluntariã paupertatẽ, quæ cõtinen
tiã, beneuolentiã, iuſtitiã atque concordiã,
veramq; pietatẽ perſuaderet, cæteraſque vi-
tę luminoſas validaſq; virtutes, non tm̃ pro
pter iſtam vitã honeſtiſsime gerendã, nec
tm̃ propter ciuitatis terrenæ concordiſsimã
ſocie atẽ, verumetiã propter adipiſcendam
ſemp ernã ſalutem, & ſempiterni cuiuſdã
popu cœleſtem diuinamq; rempublicam,
cu ios ciues adſciſcit fides, ſpes charitas, vt
quandiu inde peregrinamur, feramus eos, ſi
corrigere nõ valemus, ꝗ vitiis impunitis vo
lunt ſtare ren publicã quam primi Romani
conſtituerunt auxeruntque virtutibus, & ſi
non habentes eram pietatem, erga Deũ ve-
rum, quę iam ll a æternã ciuitatẽ poſſet
ſalub eligic e p ducere, cuſtodientes
tamen

F uandæq; sufficere.deus.n. sic ostendit in opu
lentissimo,& præclaro Imperio Romanorũ
quantũ valerẽt ciuiles,etiã sine vera religione
virtutes,vt intelligeretũ hac addita fieri hoĩes
ciues alterius ciuitatis,cuius res veritas, cu-
jus lex charitas,cuius modus æternitas.Quis
aũt vel risu dignũ non putet ꝙ Apollonium
& Apuleium cæterosq; magicarum artium
peritissimos, conferre Christo, vel ẽt præ-
ferre conantur?quãquã tolerabilius ferendũ
sit,qñ istos ei potius cõparant, q̃ deos suos?
Multo.n melior (quod fatendũ est) Apollo-
nius fuit, q̃ tot stuprorum author & perpe-
trator, quẽ Iouem nominant. Ista inquiunt
fabulosa sunt.Adhuc ergo laudãt reipublicæ
luxuriosam, licentiosam, planeq; sacrilegã
fęlicitatẽ,quę ista deorum probra confinxit
q̃ non solum in fabulis audiẽda posuit,verũ-
etiam in theatris spectãda proposuit: vbi cri
mina plura essent q̃ numina,q̃ ipsi dii sibi ex
hiberi habebant libenter, qui in suos culto-
res vindicare debuerunt,ꝙ ea saltẽ viderent
patienter,Sed non sunt ipsi,inquiunt,qui ta-
G lium fabularum mendacio celebrantur.Qui
ergo sunt isti, q talių turpitudinum celebra
tione placantur? Horum dæmonum peruer
sitatem atque fallaciam,per quos & magicæ
artes,humanas mentes decipiunt, quia pro-
didit Christiana doctrina,quia mundo vni-
uerso patefaciat, quia angelos sanctos ab eo
rum malignitate distinxit, quia cauẽdos po
tius,& quemadmodum cauerentur, admo-
nuit,reipublicæ dicitur inimica,quasi non si
omnino per istos esset temporalis obtinen-
da fęlicitas,quælibet potius fuerit infœlici-
tas eligenda. Sed neque hinc Deus voluit du
bitari, qui primum populum vnum verum
Deum colentem, deos autem falsissimos cõ
temnentem,quandiu oportuit testamentum
vetus vbi velamentum testamenti noui est,
obumbrari, tãta rerũ terrenarũ fęlicitate ho
nestauit,vt quis intelligat, nec ipsam esse in
dęmonũ ptãte, sed in illius vnius,cui angeli
seruiunt,quẽ dęmones cõtremiscunt. Apu-
H leius.n.vt de illo potissimũ loquamur, q no-
bis Aphris Apher est notior, nõ dico ad re-
gnũ, sed nec ad aliq̃ quãuis iudiciariã reipubli
cæ potestatẽ, cũ oĩbus suis magicis artib.po
tuit puenire.Honesto patriæ suæ loco natus,

Apuleius magus

luntate contempsit,q sacerdos prouinciæ ma
gno fuit,vt munera ederet, venatores in-
vestiret, & pro statua sibi apud Oensis
canda,ex qua ciuitate habebat vxorẽ,
sus contradictionem quorundã ciuiũ
ret?Quod posteros ne lateret,eiusdẽ lit
tionem scriptam,memorię cõmẽdauit.
ergo ad istã terrenã pertinet fęlicitatem,
magus ille quoad potuit.Vnde appare
nihil amplius fuisse, non quia noluit
non potuit.Quanquam & aduersus quos
quibus magicarũ artium crimen intend
eloquentissimè se defendit. Vnde mir
datores eius, qui eũ nescio quę fecisse
cula illis artibus prædicãt, contra eius
sionem testes esse conari, Sed videri
verũ ipsi perhibeant testimonium,& ille
sam defensionem illud si sapiunt,atten
q magicas artes ,non vtique nisi pro fęlic
te terrena vel damnabili curiositate co
runt, vel ab eis innocentes,periculosa
admiratione collaudant, & videant
nostrum sine vllis talibus artibus ex p
ouium peruenisse ad regiam dignita
ius & peccata & merita fidelis scriptura
tacuit, vt sciremus & quibus modis no
fenderetur Deus, & quibus modis pla
tur offensus.Quantum aũt attinet ad mira
la,quæ humanis sensibus stupenda mo
tur,multum erant qui ,pphetis sanctis
culorum magnorũ nobilitate præsta
magos cõparãt:quantomagis si eos co
rent Christo,quem prophetæ illi quib
gis quilibet nullo modo sunt compar
pręnunciauerunt esse venturũ, & secu
carnem,quam suscepit ex virgine &
dum diuinitatem, qua nunquam sepa
patre?Video me fecisse prolixam epist
nec tamen de Christo dixisse omnia,q
eis,qui tardiore ingenio diuina nõ va
sequi, vel eis,qui licet acutè mouentu
tentiosum tamen studium & præoccupa
diuturni erroris ab intelligendo impe
ficere vtcunque possint.Veruntamẽ co
sce,quid eis contra moueat,atq; rescri
vel epistolis,vel libris,si adiuuerit De
oĩa respõdere curemus. Sis in dño fęl
& misericordia eius dñe eximie & me
signis, charissime ac desiderantissime
Au-

libus autem quæstionibus non multum laboro, quia & si defendi sententia mea liquida rõne non potest, mea est, non eius authoris cuius sensum improbare fas non est, ẽt cum in eo non intelligo hoc vnde sentitur quod improbandũ est. Ego proinde fateor, me ex eorũ numero esse conari, qui proficiendo scribunt, & scribendo proficiunt. Vnde si aliquid vel incautius, vel indoctius à me positum est, quod non solũ ab aliis qui videre id põt merito reprehẽdatur, verumetiam à me ipso, quia & ego saltem postea videre debeo si proficio, nec mirandũ est, nec dolendum, sed potius ignoscendũ atq; gratulandum, nõ qa erratũ est, sed quia improbatũ. Nã nimis peruerse seipsum amat, qui & alios vult errare, vt error suus lateat. Quãto.n.melius & vtilius, vt vbi ipse errauit, alij non errent, quorũ admonitu errore careat. Quòd si noluerit, saltẽ comites erroris non habeat. Si.n.mihi Deus qđ volo pstiterit, vt oĩum librorum meorũ quæcunq; mihi rectissime displicẽt, opere aliquo ad hoc ipsum instituto colligã atq; demonstrẽ: tunc videbunt oẽs hoĩes q̃ non sim acceptor psonæ meæ. Vos aũt qui me multũ diligitis, si talẽ me asseritis aduersus eos, quorũ malitia, vel imperitia, vel intelligentia reprehendor, vt me nusquã scriptorũ meorũ errasse dicatis, frustra laboratis, nõ bonã causam suscepistis, facile in ea me ipso iudice superamini, qm̃ non mihi placet, cũ à charissimis meis talis esse existimor qualis non sum. Profecto.n.non me, sed p me aliũ sub meo noĩe diligent, si non quod sum, sed quod non sum, diligunt. Nam inquantũ me nouerunt, vel de me verum credunt, ego ab eis diligor: inquantũ aũt mihi tribuunt qđ in me non cognoscunt, aliũ talẽ, qualẽ me putant, pro me diligunt. Romani maximus author Tullius eloquij, nullũ vnquã verbũ inquit qđ reuocare vellet emisit. Quæ quidem laus quãuis pclarissima videatur, tñ credibilior est de nimiũ fatuo, q̃ de sapiente perfecto. Nã & illos, quos vulgo moriones vocãt, q̃to magis à sensu cõi dissonant, magisq; absurdi & insulsi sunt, tãto magis nullũ verbũ emittunt, qđ reuocare velint, qa dicti mali vel stulti vel incõmodi pęnitere, vtiq; cordatorũ est. Sed si in bonã partẽ accipiat, vt quẽ piã talẽ fuisse credamus, qui cum sapienter omnia loqueretur, nullũ unq̃ verbum quod reuocare vellet, emisit: hoc potius de hominib. Dei, qui spiritusancto acti, loquuti sunt, q̃ de illo, quẽ sic Cicero laudat, saluberrima pietate credendũ est. Ab hac ego excellentia tã longe absum, vt si nullũ verbũ qđ reuocare vellem protulero, fatuo sum q̃ sapienti similior. Illius quippe scripta summa sunt authoritate dignissima, qui nullũ verbũ nõ qđ reuocare vellet, sed qđ reuocare deberet emisit. Hoc quisquis nondũ est assequutus, secũdas habeat partes modestiæ, qa primas nõ potuit hr̃e sapientiæ, quia non valuit oĩa nõ pęnitenda diligenter dixisse, pœniteat q̃ cognouerit dicenda non fuisse. Cũ ergo non sicut quidã charissimi mei putant, nulla vel pauca, sed potius plura fortasse q̃ ẽt maledici opinant verba dixerim, q̃ mallem reuocare, si possem, non mihi Tulliana illa blandit snĩa, qua dictũ est, nullũ vnq̃ verbũ qđ reuocare vellet, emisit: sed angit me plane Horatiana. Nescit vox missa reuerti. Hinc est qđ periculosissimarũ q̃õnum libros, de Genesi .s. & de Trinitate, diuti⁹ teneo q̃ vultis & fertis, vt si non potuerunt nisi habere aliqua q̃ merito reprehendant, saltẽ pauciora sint q̃ esse possent, si pcipiti festinatione inconsultius æderent. Vos.n vt vestræ indicant literę (nã hoc mihi ẽt sanctus frater & coepiscopus meus scripsit Florentius) iõ vt ædantur vrgetis, quo possint à me dũ in hac carne viuo, defendi, cũ vel ab inimicis mordẽtibus, vel ẽt ab amicis parũ intelligentibus, fortasse in quibusdã cęperint accusari. Qđ vtique ppea dicitis, qa nõ putatis esse ĩ eis aliqd qđ vera possit rõne culpari. Alioquin non me ad eorum æditionem, sed ad diligentiorem emendationem potius hortaremini. Ego aũt iudices veros, & veritate seueros magis intueor, inter quos & meipsum primitus constituere volo, vt ad illos ea tantũ reprehendenda perueniant, quæ à me, quãuis sedulo perscrutante minimè videri potuerunt. Quæ cum ita sint, hoc tñ quod in tertio libro de Libero arbitrio, cũ de substantia rationali agerem, sic à me positum est vt dicerem, in corporibus aũt inferioribus anima post peccatum ordinata, regit corpus suum, non omnimodo pro arbitrio, sed sicut leges vniuersitatis sinunt: diligenter aduertant, qui putant me aliquid de anima humana velut certum statuisse atq; [illegible]sse, quod vel ex paren-

I

Secundæ partes modestiæ.

K

tibus per propaginem veniat, vel in actibus
L vitæ superioris atq; cœlestis peccauerit, vt
corruptibili carni mereremur includi: & videant
sic à me verba fuisse perpensa, vt retento
eo qđ certũ habeo, post peccatũ primi hominis,
natos esse atq; nasci cæteros hoĩes in
carne peccati, cui sanandæ venit in dño similitudo
carnis peccati, ita oĩa sonarent, vt nulli
p̄iudicarent opinioni quatuor illarũ, quas
postea digeſsi atq; distinxi, non confirmans
aliq̃, sed interim qđ agebam sequestrata illarum
discusſione determinans, vt quæcunq;
illarũ vera esset, Deus sine dubio laudaretur.
Siue. n. ex illa vna oẽs animæ propagentur,
siue singillatim in singulis fiãt, siue extra creatæ
mittant̃, siue in corpora sponte merganatur,
proculdubio creatura ista rationalis. i. humanæ
aĩæ natura, in corporibus inferiorib⁹,
hoc est terrenis, post peccatum ordinata, regit
corpus suũ, non omnimodo pro arbitrio
interim quod constat post peccatum primi
hominis. Non. n. dictũ est, post peccatũ suũ,
aut postea q̃ peccauit: sed dictũ est, post peccatũ:
vt quodlibet postea (si fieri posset discussa
rõ declararet, siue peccatũ eius, siue
peccatũ parẽtis carnis eius, recte dictũ intel-
M ligeret̃ qđ dictũ est: Post peccatũ in inferioribus
Gala. 5. corporibus ordinata, regit corpus suũ,
2. Cor. 5. non omnimodo pro suo arbitrio, q̃a & caro
concupiscit aduersus spiritũ, & ingemiscim⁹
Sapien. 9 grauati, & corpus qđ corrũpit̃ aggrauat animã.
Et quis oĩa enarrat carnalis infirmitatis
incommoda? q̃ vtiq; non erunt, cũ corruptibile
hoc ĩduerit ĩ corruptionẽ, vt absorbeat̃
mortale à vita. Tunc itaq; spiritale corpus reget
omnimodo pro libero arbitrio, nunc vero
non omnimodo, sed sicut leges vniuersitatis
sinunt, p̄ quas cõstitutũ est, vt corpora orta
occidant, & aucta senescant. Nã illius primi
hoĩs aĩa, ante peccatũ ẽt si nondũ spiritale
corpus sed aĩale, tñ pro arbitrio regebat.
Post peccatũ aũt. i. postea q̃ peccatũ in illa
carne cõmissum est, ex qua deinceps propagaret̃
caro peccati, aĩa rõnalis sic est in inferioribus
corporibus ordinata, vt non omnimodo
arbitrio regat corpus suũ. Qđ si nondũ
acquiescunt in paruulis, qui nulla adhuc
peccata p̄pria cõmiserunt, iã tñ esse carnem
peccati, quia & huic sanandæ, cũ baptizant̃,
A necessaria est medicina, similitudo illa car-
a li∫sti nis peccati, nec sic istis* v. nobis nr̃is hñt qđ sucensent.

Constat quippe, nisi fallor, eandem
carnẽ ẽt si non vitio, sed natura infirmã est,
tñ post peccatũ cœpisse nasci, q̃a neq; ita creatus
est Adã, neq; aliquẽ genuit ante peccatũ.
Quærant ergo alia, q̃ recte rep̄hendant, non
solũ in alijs festinantius æditis, verumetiã in
his ipsis libris meis de lib. arbit. Neq;. n. eos
inuenturos nego vñ mihi beneficiũ cõferãt,
qm̃ si illi (q̄ iã in multorũ manus exierunt)
corrigi non pñt, ego certe qm̃ viuo, adhuc
possum. Hæc aũt verba tã cautè à me posita,
vt nulli de aĩę exortu quatuor illarũ opinioni
rõni ve p̄scriberẽ, hi tm̃ rep̄hendant, qui reprehendendã
putant eandẽ ipsam de re tã obscura
cunctationẽ meã ꝯ quos me non defendo,
qđ recte faciã in hac qõne cunctari, dum
oĩno non dubitẽ & immortalẽ esse aĩam non
ita vt Deus, qui solus habet immortalitatem,
sed mõ quodã sui gñis, & eã esse creaturã nõ
substantiã creatoris, & siquid aliud de natura
eius certiſsimũ teneo. Sed quia hoc me facere
cõpellit de aĩæ exortu caliginosiſsimæ
qõnis obscuritas, manũ potius porrigant cõfitenti,
& quicquid illud est nosse cupienti,
& doceant, si pñt, vel ostẽdant siquid de hac
re vel certa rõne didicerunt, vel apertiſsimo
diuino eloquio crediderunt. Si. n. rõ ꝯ diuinarũ
scripturarũ authoritatẽ reddit̃ q̃libet acuta
sit, fallit verisimilitudine, nã vera esse non
põt. Rursus si manifestiſsimæ certæq; rõni velut
scripturarũ sanctarũ objicit̃ authoritas,
non intelligit q̃ hoc facit: & non scripturarũ
illarũ sensum ad quẽ penetrare nõ potuit, sed
suũ potius objicit veritati, nec qđ in eis, sed
qđ in seipso velut pro eis inuenit, opponit.
Exempli gratia. Diligenter attende quod dicam.
Scriptũ est prope finẽ libri qui vocatur
Ecclesiastes, cum de solutione hominis,
quæ fit per mortem istam, qua dirimitur aĩa
à corpore, scriptura loqueretur: Et conuertatur
puluis in terram sicut fuit, & spiritus
reuertatur ad Deũ qui dedit eum. Sententia
huius authoritatis proculdubio certa est, nec
queñq̃ decipit falsitate, sed si quispiã voluerit
eam sic interpretari vt inde animarũ propaginem,
quod ex illa vna quã Deus primo
homini dedit omnes cæteræ veniant, conetur
astruere, videtur illi suffragari quod ibi
de carne dictũ est pulueris nomine. Nã vtiq;
puluis & spiritus nihil aliud hoc loco, q̃ caro
& anima intelligitur: vt eo modo affirm-

net animam reuerti ad Deum, quod sit de
raduce illius animæ quã primo homini de-
dit Deus, quemadmodũ conuertitur caro in
erram, cum sit etiã ipsa de traduce illius car
nis, quæ in primo homine de terra facta est:
sic si contendat: ex hoc quod de carne notis-
simũ est, debere nos credere illud quod de
anima occultũ est. De traduce quippe carnis
non ambigit, sed de animę ambigitur. Vtrun
que aũt ita positũ est in hoc testimonio, velut
singula singulis parili rõne reddant: caro.s.
cõuertatur in terrã sicut fuit. Inde.n.sumpta
est quãdo factus est primus homo. Et spiri-
tus reuertat ad Deum qui dedit eum, quãdo
insufflauit in faciẽ hoĩs, quem finxerat, flatũ
vitæ, & factus est homo in aĩam viuã, vt dein
ceps ex vtraq; re vtriusq; rei propago decur
reret. Veruntñ si illud est verũ, quod aĩas nõ
ex illa vna propagatas, sed alibi creatas singu
lis singulas Deus dat, ẽt huic snię congruit,
quod dictũ est: Spiritus reuertat ad Deũ, qui
dedit eũ. Solæ ergo reliquæ duæ opiniones vi
dentur excludi: quia si fierẽt in singulis homi
nibus aĩæ propriæ cũ creantur, non putaret
dici debuisse: Spiritus reuertatur ad Deũ qui
dedit eũ, sed ad Deũ qui fecit eũ. Dedit.n.ve
luti sic sonat, quasi iã extra fuerat, quod dari
posset. Deinde quod dictũ est, Reuertatur ad
Deũ, vrgẽt verbo & premunt dicentes, Quo-
modo reuertetur vbi nunq̃ antea fuerit? Po-
tius.n.dici debuisse asserunt, & ad Deum vel
pergat, vel vadat ad Deum, q̃ reuertatur ad
Deũ, si nunq̃ illic antea spiritus iste fuisse cre
dendus est. Itẽ qũo animæ sponte labantur in
corpus, cum scriptum sit. Dedit eum, non tã
in promptu est explicare. Ac per hoc (vt di
xi) duæ istæ opiniones sub verbis huius testi-
monij laborant. Vna qua putantur singulæ
quæq; animę in singulis suis corporibus fie-
ri singulæ: alia qua putantur in corpora spon
te demergi. Duabus autem illis siue de tradu
ce illius vnius veniant, siue antea iã createę &
apud Deum constitutæ, singulis corporibus
detur, sine labore verba ista coaptantur. Et tñ
si assertores eius sententiæ, qua credunt ani-
mę in suis singulis corporibus fieri, affirmẽt,
ita esse dictum de spiritu, qui pro aĩa positus
est, Deus dedit eũ, quemadmodũ recte dr̃ de-
disse nobis oculos, vel aures, vel manus, vel
quodlibet aliud, quæ membra vtique nõ ex-
tra iam fecerat & alicubi reposita habebat,
quæ cum opus esset, daret, hoc est, adderet &
adiungeret, sed illic ea fecit ĩ corpore cui de
disse illa dicitur, quid ei respõdeatur non vi-
deo, nisi forte alia vel alia testimonia profe-
rantur, vel certa ratio vnde ista opinio refel-
latur. Itemque illi qui putant aĩas in corpora
sponte defluere, sic accipiũt dictũ: Deus de-
dit eum, quo modo dictum est: tradidit illos
Deus in concupiscentiã cordis eorum. Pro-
inde vnũ verbum relinquitur, qđ dictũ est:
Reuertatur ad Deũ, pro peccato accipi pos-
sit reuerti vbi ante non fuit, si aĩæ in suis quę-
que corporibus fiũt, quo solo verbo vna il-
larũ quatuor angustatur opinio. Sed neq; pp
hoc vnũ verbum temere existimo illã senten
tiã esse refutandã, ne forte posit ostendi ali-
quo genere locutionis, quo sancta scriptura F
vti solet, hoc quoq; recte dici potuisse, vt re
uerti intelligatur ad Deum spiritus creatus,
tanq̃ ad authorem à quo creatus est, non tan
quam ad eum apud quẽ primitus fuit. Hęc iõ
scripsi, vt quisquis illarũ quatuor de aĩa sen-
tentiarũ aliquã voluerit astruere atq; defen-
dere, talia proferat vel de scripturis in autho
ritatem ecclesiasticã receptis, quę non pos-
sint aliter accipi, sicuti est, quod Deus homi
nem fecit: vel rationem tam certam vt cõtra-
dictio aut nulla existat, aut insaniæ similis me
rito iudicetur: velut si quisquam dicat, nec
veritatem cognoscere, nec falli quenquam
posse nisi uiuentem. Neq; enim ut uideamus,
q̃ sit hoc uerũ, scripturarum authoritas ne-
cessaria est, ac non sensus ipse cõis ita uerum
esse perspicua ratione ꝓclamet, ut quisquis
contradixerit, dementissimus habeatur. Hoc 1.Retr.1
si in ista obscurissima quęstione, quæ de ani- 2.Re.23.
ma est pręstare aliquis potest, adiuuet impe-
ritiã meã. Quod si non potest, nõ culpet cũ-
ctationem meã. De uirginitate autem sanctæ
Marię, si hoc quod scripsi non persuadet fie
ri potuisse, neganda sunt omnia, quę mirabi-
liter in corporibus acciderunt. Quod si pro-
pter ea non creditur, quia semel factum est,
quęre ab amico quem hoc adhuc mouet,
utrum nihil inueniatur in literis secularibus, G
quod & semel factum sit, & tamen creditum
non fabulosa uanitate, sed sicut existimant hi
storica fide, quęre obsecro te. Si enim tale ali
quid in illis literis inueniri negauerit, admo-
nendus est: si autem fassus fuerit, soluta quę-
stio est.

Augustinus Hieronymo: de noua post.lxx.ve
teris testamẽti versione, deq; Petro repre-
henso à Paulo Gala.2. ventilãs qõnem de
mẽdacio officioso. Hęc epistola nõ est red
dita Hiero. q̄ꝑ is cui tradita fuerat, mutato
cõsilio nõ est profectus, eam scripserat ad
huc Presbyter. Epistola. VIII.

DOmino dilectissimo & cultu syncerissi
mo charitatis obsequẽdo, atq; ample-
ctẽdo fratri & cõpsbytero Hieronymo, Au-
gustinus. Nunq̃ æq; quisq̃ tã facile cuilibet
innotuit, q̃ mihi tuorũ in dño studiorũ quie
ta læticia, & vere exercitatio liberalis. Quã-
quã ego percupiam omnino te nosse, tñ exi
guũ quiddã tui munus habeo, præsentiã vi-
delicet & corporis, quã ipsam ẽt postea q̃ te
beatissimus nunc episcopus, tũc vero iã epi
H scopatu dignus, frater Alypius vidit, remeãs-
que à me visus est, negare nõ possum magna
ex parte mihi esse relatũ eius impressam, &
ante reditũ, cũ te ille ibi videbat, ego videbã
sed oculis eius. Nõ.n.animo me atq; illum,
sed corpore duos, qui nouerit, dixerit, con-
cordia duntaxat & familiaritate fidissima, nõ
meritis quibus ille antecellit. Quia ergo me
primitus cõione spiritus, quo in vnum niti-
a.L. nectimur mur, *deinde illius ex ore iã diligis, nequaq̃
impudenter quasi aliquis ignotus commen-
do germanitati tuæ fratrẽ profuturum, quem
nostris conatibus adiutorio tuo vere profu-
turum speramus, nisi forte quod talis est vt
ipse tibi per eum fiam commendatior, q̃ ille
ꝑ me. Hactenus fortasse scribere debuerim,
si esse vellem epistolarum solennium more
contentus: Sed scatet animus in loquelas cõ
municãdas tecũ de studijs nostris quæ habe-
mus in Christo Iesu dño nostro, qui nobis
multas vtilitates & viatica quædã demõstra-
ti a se itineris etiã per tuã charitatẽ non me-
I diocriter ministrare dignatur. Petimus ergo
& nobiscum petit omnis Aphricanarum ec-
clesiarum studiosa societas, vt interpretandis
eorũ libris, qui Græce scripturas nostras q̃
optime tractauerunt, curam atq; operã impẽ
dere nõ graueris. Potes enim efficere, vt nos
quoq; habeamus tales illos viros, & vnũ po-
tissimũ, quem tu libẽtius in tuis literis sonas.
De vertẽdis aũt in Latinã linguã sanctis lite-
ris canonicis, laborare te nollẽ, nisi eo mo-
do quo Iob interpretatus es, vt signis adhibi-

tis quid inter hanc tuã & septuagintá, qu
est grauissima authoritas, interpretationẽ
stet, appareat. Satis aũt nequeo mirari, si
quid adhuc in Hebræis exẽplaribus inue
qđ tot interpretes illius linguæ peritissi
fugerit. Omitto .n. septuaginta, de quorũ
consilij vel spiritus maiore concordia
vnus homo esset non audeo in aliquã p
certam ferre sñiam, nisi quod eis præmin
tẽ authoritatẽ in hoc munere sine cõtro
sia tribuendã existimo. Illi me plus mou
qui cũ posteriores interpretarenť, & ver
rũ locutionũq; Hebręarũ viam atq; reg
mordicus vt fertur, tenerẽt, non solũ inte
non consenserunt, sed ẽt reliquerunt mu
quæ tanto post eruenda & prodenda re
nerent. Et aut obscura sunt aut manifesta
enim obscura sunt, te quoq; ĩ eis falli pot
se, non immerito creditur. Si autẽ manife
superfluũ est te voluisse explanare, qđ i
latere non potuit. Huius igitur rei pro
charitate expositis causis, certum me fa
obsecrauerim. Legi ẽt quædam scripta,
tua dicerentur in epistolas Apostoli Pa
quarũ vnam ad Galatas cũ enodare velle
nit in manus locus ille quo Apostolus Pe
a perniciosa simulatione reuocatur. Ibi
trocinium mendacij susceptum esse vel
te tali viro, vel quopiam si alius illa scrip
fateor, non mediocriter doleo, donec re
lantur, si forte refelli possunt ea q̃ me mo
Mihi.n.vř exitiosissime credi aliquod in
bris sanctis esse mẽdaciũ, id est, homines
quos nobis illa scriptura ministrata est
conscripta, aliquid in libris suis fuisse me
tos. Alia quippe quæstio est, sit ne aliqñ n
titi viri boni. Et alia quæstio est, vtrũ scri
rẽ sanctarum scripturarũ mẽtiri oportue
Immo vero non alia, sed nulla qõ est. Ad
so.n. semel in tantum authoritatis fastigi
ficioso aliquo mẽdacio, nulla illorũ libr
particula remanebit, quæ non vtcunq; vi
biť, vel ad mores difficilis, vel ad fidẽ inc
dibilis, eadẽ perniciosissima regula ad m
tientis authoris consiliũ, officiũq; refera
Si.n. mentiebať Apostolus Paulus, cũ Apo
lũ Petrũ obiurgãs diceret: Si tu cũ sis Iu
gẽtiliter & nõ Iudaice viuis, quẽadmodũ
tes cogis Iudaizare? & recte illi videbať P
fecisse, quẽ nõ recte fecisse, & dixit & scri
vt quasi animos tumultuãtiũ deliniret: q
respo

nere sine plebe. Vnde etiam nobis vr̃, aliqñ te
quoq; in nonnullis falli potuisse. Et vide hoc
quale sit in eis literis, quæ non possunt colla-
tis vsitatarum linguarum testimoniis emen-
dari. Proinde nõ paruas Deo gratias agimus
de opere tuo, ꝙ Euangelium ex Gręco inter
pretatus es, quia penè in omnibus nulla of-
fensio est, cũ scripturã Gręcã cõtulerimus.
Vnde si quispiã veteri falsitati cõtẽtiosus fa-
uerit, prolatis collatisq; codicibus, vel doce
tur facilimè, vel refellitur. Etsi quædam raris
sima meritò mouent, quis tam durus est, qui
labori tam vtili, non facilè ignoscat, cui vicẽ
laudis referre nõ sufficit? Quid tibi aũt videa
tur, cur in multis aliter se habeat Hebræorũ
codicũ authoritas, aliter Græcorũ quæ dici-
tur .lxx. vellem dignareris aperire. Neque .n.
paruum põdus habet illa, quæ sic meruit dif-
famari, & qua vsos Apostolos nõ solũ res ip
sa indicat, sed ẽt te attestatũ esse memini. Ac
per hoc plurimũ profueris, si eã Græcã scri-
pturã, quam lxx. operati sunt, Latinæ veritati
reddideris, quæ in diuersis codicibus ita va-
ria est, vt tolerari vix possit: & ita suspecta ne
in Græco aliud inueniatur, vt inde aliqd pro
ferri aut probari dubitetur. Breuem putabã
futurã hãc epistolã, sed nescio qũo ita mihi
dulce factũ est in ea progredi, ac si tecum lo
querer. Sed obsecro te per dominum, ne te
pigeat ad omnia respondere, & præstare mi-
hi, quantum potueris, præsentiam tuam.

Hieronymus Augustino respondens ad officiosi mendacij calumniã, deq; translatione veteris testamenti, ac de hederæ vocabulo apud Ionam. Epistola. XI.

DOmino verè sancto & beatissimo Papę
Augustino, Hieronymus in dño salutẽ.
Tres simul epistolas, immo libellos breues,
per diaconũ Cyprianũ tuæ dignationis acce
pi, diuersas (vt tu nominas) qõnes, vt ego sen
tio, reprehẽsiones opusculorũ meorũ conti-
nẽtes. Ad quas si respõdere voluero, libri ma
gnitudine opus erit. Tñ conabor quantũ fa-
cere possum, modũ nõ egredi lõgioris epi-
stolæ, & festinãti fratri morã non facere, qui
ante triduum quàm profecturus erat, à me
epistolas flagitauit, vt penè in procinctu, hęc
qualiacunq; sunt, effutire compellerer, & tu
multuario respondere sermone, nõ maturi-
tate scribẽtis, sed dictãtis temeritate, q̃ plerũ
que nõ ĩ doctrinã, sed in casum vertit, vt for-
tissimos quosq; milites, subita bella contur-
bãt, & ante cogũt fugere, q̃ possint arma cor F
ripere. Cæterũ nr̃a armatura Christus est, &
Apostoli Pauli istitutio, q̃ scribit ad Ephesios
Assumite arma Dei, vt possitis resistere in die
malo. Et rursum: State succincti lũbos vestros *Alienum exordiũ.*
in veritate, & induti loricã iustitiæ, & calcia-
ti pedes in ꝑparatione Euãgelii pacis, super
oĩa accipiẽtes scutũ fidei, in quo possitis vni
uersa tela maligni ignita extinguere, & galeã
salutis accipite, & gladiũ spiritus, qđ est uer-
bũ Dei. His quondã telis, rex Dauid armatus *1. Regu.*
ꝓcedebat ad præliũ, & qnq; lapides de tor- *17.*
rẽte accipiens leuigatos, nihil asperitatis &
sordiũ inter huius seculi turbines in sensibus
suis esse mõstrabat, bibẽs de torrẽte in via, &
idcirco exaltatus caput superbissimũ Goliã, *Ps. 109.*
suo potissimũ mucrone trũcauit, ꝑcutiẽs in
frõte blasphemũ, & in ea parte corporis vul-
nerãs, in qua & ꝑsumptor sacerdotij Ozias
lepra ꝑcutit, & sanctus gloriat in dño, dicẽs.
Signatũ est super nos lumẽ vultus tui dñe. Di
camus igitur & nos: Paratũ cor meũ Deus,
paratũ cor meũ, cantabo & psallã in gloria
mea. Exurge psalteriũ & cithara, exurgã dilu G
culo: vt in nobis possit impleri. Aperi os tuũ,
& ego adimplebo illud. Et dñs dabit verbum
euãgelizantibus virtute multa. Te quoq; ip-
sum orare nõ dubito, vt inter nos cõtẽdẽtes,
veritas superet. Nõ .n. tuã quæris gloriã, sed
Christi. Cumq; tu viceris, & ego vincam, si
meũ errorẽ intellexero & ecõtrario, me vin-
cente, tu superas, quia nõ filii parẽtibus, sed
parẽtes filiis thesaurizant. Et in Paralipome-
non libro legimus, ꝙ filij Israel ad pugnãdũ *1. Cor. 12*
ꝓcesserint mẽte pacifica, inter ipsos quoque
gladios & effusiones sanguinis, & cadauera
prostratorũ, nõ suã, sed pacis victoriã cogi-
tãtes. Respondeamus igit ad omnia, ac mul-
tiplices qõnes, si Christus iusserit, breui ser-
mone soluamus. Prætermitto salutationis of-
ficia, quibus meũ demulces caput, taceo de
blanditijs, quibus reprehensionẽ mei niteris
consolari. Ad ipsas causas veniam. Dicis. Ac
cepisse te librum meum à quodam fratre,
qui titulum non haberet, in quo scriptores
ecclesiasticos, tam Græcos q̃ Latinos enu- *De claris*
merauerim. Cũq; ab eo qreres, vt tuis verbis *scriptoribus.*
vtar, cur liminaris pagina non esset inscri-
pta,

pta,vel quo cenſeretur nomine,reſpondiſſe,
H appellari epitaphiũ.Et argumẽtaris,qđ rectè
ſic vocaretur,ſi eorũ tm̃ vel vitas, vel ſcripta
ibi legiſſes,qui iam defuncti eſſent. Cum ve
rò multorum,& eo tẽpore quo ſcribebatur,
& nunc vſq; viuentium commemorarentur
opuſcula, mirari te, cur ei hunc titulũ impo
ſuerim.Puto intelligere prudentiã tuã, quod
ex opere ipſo titulũ potueris intelligere. Le-
giſti.n.& Græcos & Latinos,qui vitas virorũ
illuſtriũ deſcripſerunt,quod nunquam epita
phiũ huic operi ſcripſerunt, ſed de illuſtri-
bus viris:Verbi gratia,ducibus,philoſophis,
oratoribus,hiſtoricis,poetis,epicis,tragicis,
comicis.Epitaphiũ aũt propriè ſcribit̃ mor-
tuorũ. Quod quidem in dormitione(ſanctę
memoriæ) Nepotiani presbyteri olim feciſ-
ſe me noui. Ergo hic liber vel de illuſtribus
viris,vel proprie de ſcriptoribus eccleſiaſti-
cis appellandus eſt,licet à pleriſq; emẽdato-
ribus imperitis,de authoribus dicatur inſcri
ptus. Secundo loco quæris, cur dixerim in
Galat.2. cõmentarijs epiſtolæ ad Galatas, Paulũ id in
Petro nõ potuiſſe reprehẽdere qđ ipſe fece-
rat,nec in alio arguere ſimulationẽ cuius ip-
I ſe tenebat̃ reus.Et aſſeris reprehẽſionẽ Apo-
ſtolicã nõ fuiſſe diſpẽſatoriã ſed verã, & me
non debere docere mendaciũ, ſed vniuerſa
quæ ſcripta ſunt ita ſonare vt ſcripta ſunt.
Ad quæ primum reſpondeo, debuiſſe prudẽ
tiam tuam præfatiunculæ commentariorum
meorũ meminiſſe dicentis ex perſona mea.
Quid igit̃? ego ſtultus aut temerarius, qui id
pollicear,quod ille nõ potuit?Minimè.Quin
potius in eo mihi videor cautior atq; timi-
Origen.ſuper ad Galat. dior, ꝙ imbecillitatem virium mearum ſen-
tiens,Origenis commẽtarios ſequutus ſum.
Scripſit enim ille vir in epiſtolã Pauli ad Ga
latas quinq; propriè volumina, & decimum
ſtromatũ ſuorũ librũ,cõmatico ſuper expla-
nationẽ eius ſermone cõpleuit. Tractat⁹ quo
que varios & excepta, quæ vel ſola poſſent
Didymus uidens. ſufficere compoſuit.Prætermitto Didymum
videntem meum, & Apollinarem Laodice-
Apollinaris. nũ,de eccleſia nuper egreſſum,& Alexandrũ
veterem hæreticũ, Euſebiũ quoq; Emiſenũ,
Alexander. & Theodorũ Heracleotẽ qui & ipſi nonnul
Euſebius. los ſuper hac re cõmentarios reliquerunt. E
Theodorus. quibus vel ſi pauca decerperem, fieret aliqd
qđ non penitus contemneretur.Itaq; vt ſim-
K pliciter fatear, legi hæc omnia, & in mente

mea plurima coaceruãs, accito notario vel
mea vel aliena dictaui,nec ordinis, nec ver-
borum interdum,nec ſenſuum memor, iam
dñi miſericordiæ eſt, ne per imperitiam no-
ſtram ab alijs bene dicta diſpereãt,& nõ pla-
ceant inter extraneos, q̃ placẽt inter ſuos. Si
quid igitur reprehenſione dignũ putauras
in explanatione nr̃a, eruditionis tuæ fuerat
quærere, vtrũ ea quæ ſcripſimus haberentur
in Græcis,vt ſi illi nõ dixiſſent,tũc meã pro-
priè ſnĩam condẽnares: præſertim cũ libere
in præfatione cõfeſſus ſim Origenis cõmen-
tarios me eſſe ſequutũ, & vel mea vel aliena
dictaſſe,& in fine eiuſdẽ capituli quod repre
hẽdis,ſcripſerim, Si cui iſte non placet en-
ſus,quo nec Petrus peccaſſe, nec Paulus pro
caciter oſtẽdit̃ arguiſſe maiorẽ, debet expo-
nere,qua conſequentia Paulus in altero re-
prehendat qđ ipſe cõmiſit.Ex quo oſtẽdme
non ex definito id defendere, quod in Græ-
cis legerã,ſed ea expreſsiſſe quæ legerã, vt le
ctoris arbitrio derelinquerẽ,vtrũ ꝓbanda eſ-
ſent,an improbanda. Tu igit̃ ne quod ego pe
tierã non faceres,nouũ argumentũ reperiſti,
vt aſſereres gentiles qui in Chriſtũ credidiſ-
ſent,legis onere liberos, eos autẽ q̃ ex Iudęis
crederent legi eſſe ſubiectos, vt per vtroſq;
perſonã, & Paulus rectè reprehenderet eos
qui legẽ ſeruarent, quaſi doctor gentium, &
Petrus iure reprehẽderetur, qui princeps cir
cunciſionis id imperauit gentibus, quod ſo-
li,qui ex Iudæis erant, debuerint obſeruare.
Hoc ſi placet,immò quia placet, vt quicq;
credũt ex Iudæis debitores ſint legis faciẽę,
tu vt ep̃s in toto orbe notiſsimus,debes hanc
ꝓmulgare ſnĩam, & in aſſenſum tuũ omnes
coepiſcopos trahere.Ego ĩ paruo tugurilo
cũ monachis.i.cũ cõpeccatorib⁹ meis,de ma
gnis ſtatuere nõ audeo, niſi hoc ĩgenuè cõfi
teri,me maiorũ ſcripta legere,& in cõmẽta-
rijs ſ̃m oĩum cõſuetudinẽ varias ponere ex-
planationes, vt è multis ſequat̃ vnuſq̃ſq; qđ
velit.Qđ q̃dẽ te puto & ĩ ſeculari literatura,
& ĩ diuinis libris legiſſe & ꝓbaſſe. Hãc autẽ
explanationẽ,q̃ primus Origenes in decimo
ſtromatũ libro,vbi epiſtolã Pauli ad Galatas
ĩterpretat̃, & cæteri deinceps interpretes ſũt
ſequuti,illa vel maximè cã ſubintroducũt vt
Porphyrio reſpondeãt blaſphemãti, q̃ Pauli
arguit ꝓcacitatẽ, ꝙ principẽ Apoſtolorũ Pe
trũ auſus eſt reprehẽdere, & arguere ĩ faciẽ,

c rône côstringere qđ malè fecerit. i.in eo
rrore fuerit, in quo fuit ipse qui aliũ arguit
elinquentẽ. Quid dicã de Ioanne, qui dudũ
i pontificali gradu Constantinopolitanam
exit ecclesiã,& proprie super hoc capitulo
tissimũ exarauit librũ, in quo Origenis &
eterũ sñíam est sequutus? Si igit̃ me repre-
endis errantem, patere me (q̃so) errare cũ
libus, & cũ me erroris mei multos socios
e perspexeris, tu veritatis tuæ saltẽ vnũ ad-
ipulatorẽ proferre debebis. Hæc de expla-
ation e vnius capituli epistolæ ad Galatas.
ed ne videar aduersus rõnẽ tuã niti testimo
orũ numero, & occasione virorũ illustriũ
btergere veritatẽ, nec manum audere con-
rere, breuiter de scripturis exẽpla propo-
i. In Actib. Apostolorũ, vox facta est ad Pe-
ũ dicens: Surge Petre, occide manduca. i.
ia aĩalia quadrupedũ & serpentiũ terræ, &
olatiliũ cœli. Quo dicto, ostendit nullũ ho
ıinẽ ẜm naturã esse pollutũ, sed æqualiter
ẽs ad Christi Euangeliũ prouocari. Ad qđ
espondit Petrus: Absit, quia nunq̃ mandu-
aui commune & immundũ. Et vox ad eũ de
œlo scđo facta est dicens: Quæ Deus mun-
auit, tu ne cõe dixeris. Iuit itaq; Cæsareã, &
ngressus ad Corneliũ aperiens os suũ dixit:
n veritate comperi, quia non est ꝑsonarum
cceptor Deus, sed in omni gente, qui timet
ũ & operat̃ iustitiã, acceptus est illi. Deniq;
ecidit spiritussanctus suꝑ eos, & obstupue-
ant ex circuncisione fideles qui venerant cũ
etro, quod & in nationes gratia spiritussan-
ti esset effusa. Tunc rñdit Petrus: Nũquid aq̃
uis prohibere põt, vt non baptizent̃ ij qui
piritumsanctũ acceperunt sicut & nos? Et
ussit eos in noĩe Iesu Christi baptizari. Au-
ierunt aũt Apostoli & fratres qui erant in
udæa, quia & gentes recepissent verbũ Dei.
Cũ aũt ascendisset Petrus Hierosolymam, di
ceptabant aduersus illum qui erant ex circũ
isione dicentes: Quare introisti ad viros p̃-
putium habentes, & manducasti cũ illis? Qui
bus omni rõne exposita, nouissime orationẽ
uã hoc sermone conclusit: Si ergo eandem
gratiam dedit illis Deus sicut & nobis q creã-
dimus in dñm Iesum Christum, ego quis erã
qui possem prohibere Deũ? His auditis ta-
cuerunt, & glorificauerunt Deũ, dicentes: Er
go & gẽtibus Deꝰ pnĩam ad vitã dedit. Rur-
sum cũ multo post tꝑe, Paulus & Barnabas
venissent Antiochiam, & cõgregata ecclesia,
retulissent quanta fecisset Deus cũ illis, & q a
aperuisset Deus gentibus hostiũ fidei, quidã
descendentes de Iudæa docebãt fratres atq;
dicebant? Nisi circuncidamini ẜm morem
Moysi, non potestis salui fieri. Cõmota igitur
seditione non minimã aduersus Paulũ & Bar
nabã, statuerunt ascendere & ipsi qui accusa
bant̃, & ij qui accusabãt, ad Apostolos & p̃s-
byteros Hierosolymam suꝑ hac quæstione.
Cumq; Hierosolimam perrexissent, exurre
xerunt quidã de hæresi pharisæorũ, qui cre-
diderant in Christũ, dicentes: Oportet circũ
cidi eos, & p̃cipere illis, vt seruent legẽ Moy
si. Et cũ magna suꝑ hoc verbo oriretur qõ,
Petrus solita libertate, Viri inquit fratres, vos
scitis qm̃ ab antiquis diebus in nobis elegit
Deus per os meũ audire gentes verbũ Euan-
gelij & credere: & qui nouit corda, Deus te-
stimonium perhibuit, dans illis spiritumsan
ctũ sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos
& illos, fide purificans corda eorũ. Nunc aũt C
quid tentatis Deũ, imponere iugũ suꝑ cerui-
cẽ discipulorũ, quod neq; patres nostri neq;
nos portare potuimus? Sed per gratiam dñi
Iesu Christi credimus saluari queadmodum
& illi. Tacuit aũt oĩs multitudo, & in sñĩam
eius Iacobꝰ Apostolus & oẽs simul presbyte
ri transierunt. Hæc non debent molesta esse
lectori, sed & illi & mihi vtilia, vt probemus
ante Apostolũ Paulũ non ignorasse Petrum,
imò principẽ huius fuisse decreti, legẽ post
Euangeliũ non esse seruandam. Deniq; tantę
Petrus authoritatis fuit, vt Paulus in epistola *Gala.* 1.
sua scripserit. Deinde post annos tres veni
Hierosolymam videre Petrũ, & mansi apud
eum diebus xv. Rursumq; in consequentibꝰ:
Post annos xiiij. ascendi iterum Hierosoly-
mam cum Barnaba assumpto & Tito: Ascen *Gala.* 1.
di autem secundum reuelationem, & expo-
sui eis Euangelium quod prædico inter gen-
tes: ostendens se non habuisse securitatem
Euangelij prædicandi, nisi Petri & qui cum
eo erant, fuisset sentẽtia roboratum. Statim-
que sequitur: Separatim autem ij qui vide-
bantur aliquid esse, ne forte in vacuum cur- D
rerem aut cucurrissem. Quare separatim &
& non publice? Ne forte fidelibus ex nume-
ro Iudæorum, qui legem putabant esse ser-
uandam, & sic credendum in dño saluatore,
fidei scãdalum nasceretur. Ergo & eo tꝑe cũ

Petrus

Petrus venisset Antiochiam, licet hoc Apo-
stolorũ acta non scribant, sed affirmanti Pau
lo credendũ sit, in faciem illi Paulus restitis-
se se scribit, quia reprehẽsibilis erat. Prius.n.
q̃ venirent quidam à Iacobo, cũ gẽtibus ede
bat, cum autem venissent, subtrahebat se &
segregabat, timens eos qui ex circuncisione
erant. Et consenserunt cum illo cæteri Iudęi,
ita vt & Barnabas adduceretur ab his in illã
simulationem. Sed cũ vidissem, inquit, ꝙ nõ
recte ingrediuntur ad veritatem Euangelij,
dixi Petro coram omnibus. Si tu cum sis Iu-
dæus, gentiliter & non iudaice viuis, quõ co
gis gentes iudaizare? Et cætera. Nulli ergo du
bium est, ꝙ Petrus Apostolus sentẽtiæ huius,
cuius nũc præuaricator arguitur, primus au
thor extiterit, Cã autem præuaricationis, ti-
E mor est Iudæorum. Dicit.n. scriptura, ꝙ pri-
mum edebat cum gẽtibus, cum aũt venissent
quidam à Iacobo, subtrahebat se & segrega-
bat, timens eos qui ex circuncisione erant. Ti
mebat aũt Iudæos quorũ erat Apostolus, ne
per occasionẽ gentilium à fide Christi rece-
derent, & imitator pastoris boni, perderet
gregem sibi creditũ. Sicut ergo ostendimus
Petrũ bene quidẽ sensisse de abolitione legis
Mosaicæ, sed ad simulationẽ obseruãdæ eius
timore compulsum, videamus an ipse Pau-
lus, qui aliũ arguit, tale quid fecerit. Legimus
in eodẽ libro: Perambulabat autẽ Paulus Sy-
riam & Ciliciam, confirmans ecclesias, per-
uenitq; in Derben, & Listrã, & ecce discipu
lus quidã erat ibi noĩe Timotheus, filius mu-
lieris viduæ fidelis, patre aũt gentili, Huic te
Act. 15. stimoniũ reddebant qui Listris erant & Ico-
& 16. nio fratres. Hunc voluit Paulus secum profi-
cisci, & assumens circuncidit eũ propter Iu-
dæos, qui erant in illis locis. Sciebant. n. oẽs
ꝙ pater eius gentilis esset. O beate Apostole
Paule, qui in Petro reprehẽderas simulatio-
nem quare subtraxisset se à gentibus ppꝭ me-
tum Iudæorũ, qui à Iacobo venerant, cur Ti
motheũ filiũ hominis gentilis vtiq; & ipsum
gentilem (neq; .n. Iudæus erat qui non fue-
F rat circuncisus) ꝯ sententiam tuã circuncidi
coegisti? Respondebis mihi: Propter Iudęos
qui erant in illis locis. Qui igitur tibi igno-
scis in circuncisione discipuli venientis ex
gentibus, ignosce & Petro præcessori tuo, ꝙ
aliqua fecerit metu fidelium Iudæorũ. Rur-
sum scriptum est: Paulus vero cum adhuc
sustinuisset dies multos, fratribus vale dic
nauigauit Syriam, & cũ eo Priscilla & Aq-
la, & totondit sibi in Cenchreis caput, v
.n. habuerat. Esto vt ibi timore Iudæorũ
pulsus sit facere quod nolebat, quare co
nutriuit ex voto, & postea eã in Cench
totondit ex lege, qđ Nazaræi qui se Deo
uerint iuxta præceptũ Moysi facere con
uerunt. Verũ hæc ad comparationẽ eiu
q̃ sequitur, parua sunt. Refert Lucas sacræ
storiæ scriptor: Cum venissemus Hierosol
mam, libenter susceperunt nos fratres, &
quenti die Iacobus & oẽs seniores qui c
eo erant, Euãgelio illius cõprobato, dix
ei: Vides frater quot millia sunt in Iudæa
crediderũt in Christo, & hi oẽs æmulato
sunt legis. Audierũt aũt de te quod disce
nem doceas à Moyse, eorũ qui p gentes
Iudæorum, dicens non debere eos circun-
dere filios suos, neq; ſm consuetudinẽ in
di. Quid ergo est? Vtique oportet conuen
multitudinẽ, audierunt enim te superuen
Hoc ergo fac qđ tibi dicimus. Sunt nobi
ri quatuor votum habẽtes super se, his ass
ptis, sanctifica te cũ ipsis, & impende in
vt radant capita, & scient oẽs quia q̃ de te
dierunt falsa sunt, sed ambulas & ipse cu
diens legẽ. Tunc Paulus assumptis viris,
stera die purificatus cũ illis intrauit in tẽ
annuncians expletionẽ dierũ purificatio
donec offerretur pro vnoquoq; eorum
latio. O Paule & in hoc te rursus interro
Cur caput raseris, cur nudipedalia exerc
ris de ceremoniis Iudæorũ, cur obtuleris
crificia, & ſm legem hostiæ p te fuerint
molatę? Vtiq; respondebis: Ne scandali
rentur qui ex Iudæis crediderant. Simul
ergo Iudæum, vt Iudæos lucrifaceres, &
ipsam simulationem Iacobus & cæteri te
cuere presbyteri, sed tñ euadere nõ potu
Orta n. seditione cum occidendus esses,
ptus es à tribuno, & ab eo missus Cæsar
sub custodia militum diligenti, ne te Iu
quasi simulatorẽ ac destructorẽ legis occ
rent, atq; inde Romam perueniens, in ho
tio quod tibi conduxeras, Christũ & Iud
& gentibus prædicasti, & sententia tua N
nis gladio confirmata est. Didicimus qu
propter metũ Iudæorũ, & Petrus & Pau
æqualiter finxerint se legis præcepta ser
re. Qua igitur fronte, qua audacia Paulus
altero

ritas, in aliud deuolueris. Dum.n. metuis Por
hyriũ blaſphemantem, in Hebionis incur-
is laqueos, ijs qui credũt ex Iudæis obſeruan
lã legẽ eſſe decernens. Et qa periculoſum in
elligis eſſe qđ dicis, rurſum illud ſuperfluis
erbis tẽperare conaris, ſiue vlla ſalutis ne-
eſsitate, ſicut Iudæi celebranda putabãt, aut
allaci ſimulatione, qđ in Petro reprehende-
at Paulus. Petrus igitur ſimulauit legis cuſto
iã, iſte aũt reprehenſor Petri, audacter ob-
eruauit legitima. Sequitur.n.in epiſtola tua:
Nã ſi propterea illa ſacramenta celebrauit,
qa ſimulauit ſe Iudęum, ut illos lucrifaceret:
ur nõ ẽt ſacrificauit cum gentibus, quia &
s q ſine lege erant, tanq̃ ſine lege factus eſt,
teos quoq; lucrifaceret, niſi qa & illud fe-
it, ut natura Iudæus, & hoc totũ dixit, nõ vt
Paulus ſe fingeret eſſe qđ nõ erat, ſed vt miſe
icorditer ita ſubueniendũ eſſe ſentiret, ac ſi
neo errore laboraret, non.ſ. mẽtientis aſtu,
ed cõpatientis affectu. Bene defendis Paulũ,
qđ non ſimulauerit errorẽ Iudæorum, ſed ue
ẽ fuerit in errore. Neq; imitari voluerit Pe-
rũ mentientẽ, vt quod erat metu Iudæorum
diſsimularet, ſed tota libertate Iudæum ſe eſ-
e diceret. Noua clementia Apoſtoli, dũ Iu-
dæos Chriſtianos vult facere, ipſe Iudęus fa-
tus eſt. Non n. poterat luxurioſos ad frugali
atẽ reducere, niſi ſe luxurioſum probaſſet,
& miſericorditer (vt ipſe dicis) ſubuenire mi
eris, niſi ſe miſerũ ipſe ſentiret. Vere. n. mi-
elli, & miſericorditer deplorandi, q cõten-
ione ſua & amore legis abolitæ, Apoſtolum
Xpi fecere Iudæũ. Nec multũ intereſt, inter
meã & tuã ſñiam, qa ego dico & Petrũ Pau-
um timore fideliũ Iudæorũ, legis exercuiſ-
e, immo ſimulaſſe mandata. Tu aũt aſſeris,
hoc eos feciſſe clementer nõ metientis aſtu,
ed compatientis affectu, dummodo illud
conſtet uel metu, uel miſericordia, eos ſimu
aſſe ſe eſſe, quod non erant. Illud autem ar-
gumentum, quo aduerſus nos vteris, quod
& gẽtilibus debuerit gentilis fieri, ſi Iudæis
Iudæus factus eſt, magis pro nobis facit. Si-
cut.n. non fuit vere Iudæus, ſic nec verè gen-
tilis erat, & ſicut non fuit uere gentilis, ſic
nec uere Iudæus erat. In eo autem imitator
gentilium eſt, quia præputium recipit in fi-
de Chriſti, & indifferenter permittit veſci ci
bis, quos damnant Iudæi, non cultum (ut tu
putas) idolorum. In Chriſto. n. Ieſu nec cir-
cuncisio eſt aliqd, nec præputium, ſed obſer
uatio mãdatorũ Dei. Quæſo igitur & iterum *Galat. 5.*
atq; iterũ deprecor, vt ignoſcas diſputatiun- *& 6.*
culæ meę, & qđ modũ meũ egreſſus ſum, ti-
bi imputes q coegiſti vt ſcriberẽ, & mihi cũ G
Steſicoro oculos abſtuliſti. Nec me putes ma
giſtrũ eẽ mẽdacii, q ſequor Chriſtũ dicẽtẽ:
Ego ſum via, ueritas, & vita. Nec põt fieri, vt *Ioan. 14.*
veritatis cultor mendacio colla ſummittam.
Neq; mihi imperitorũ plebeculã concites, q
te uenerat ut Epm, & in eccleſia declamantẽ
ſacerdotii honore ſuſcipiũt, me aũt ętatis vl-
timę, & pene decrepitũ, ac monaſterii & ru
ris ſecreta ſectantẽ, paruipendunt, & quæras
tibi quos doceas ſiue reprehendas. Ad nos. n.
tantis maris atq; terrarum ãte diuiſos ſpatiis, *Declama*
vix vocis tuæ ſonus puenit. Et ſi forſan lite- *re.*
ras ſcripſeris, ante eas Italia ac Roma ſuſci-
piẽt, q̃ ad me, cui mittẽdę ſunt, deferant. Qđ
aũt in aliis q̃ris epiſtolis, cur mea prior in li-
bris canonicis ĩterpretatio aſteriſcos habeat,
& uirgulas p̃notatas, & poſtea aliã tranſlatio
nẽ abſq; his ſignis ędiderim, pace tua dixe-
rim, uideris mihi nõ ĩtelligere, qđ q̃ſiſti. Illa
.n. interpretatio ſeptuaginta interpretũ eſt, &
ubicunq; uirgulę ideſt obeli ſunt, ſignificat,
q ſeptuaginta plus dixerint, q̃ hr̃ ĩ Hebręo,
ubi aũt aſteriſci. i. ſtellę p̃lucentes, ex Theo-
dotionis ęditione ab Origene additum eſt.
Et ibi Gręca tranſtulimus, hic de ipſo He-
braico quod intelligebamus, expreſsimus,
ſenſuum potius veritatem, q̃ uerborum in-
terdum ordinem conſeruantes. Et miror,
quomodo ſeptuaginta interpretum libros
legas, non puros, ut ab eis ęditi ſunt, ſed
ab Origene emendatos, ſiue corruptos per
obelos & aſteriſcos, & Chriſtiani hominis
interpretatiunculam non ſequaris, pręſer-
tim cum ea quæ addita ſunt ex hominis Iu-
dęi atq; blaſphemi poſt paſsionem Chriſti H
ęditione tranſtulerit. Vis amator eſſe verus
ſeptuaginta interpretum, non legas ea quę
ſub aſteriſcis ſunt, immo rade de volumini-
bus, ut ueterum te fautorem probes. Quod
ſi feceris, oẽs eccleſiarum bibliothecas con-
demnare co?eris. Vix. n. unus, aut alter in-
uenietur liber, qui iſta non habeat. Porrò
quod dicis, non debuiſſe me interpretari
poſt ueteres, & nouo uteris ſyllogiſmo,
Aut obſcura fuerunt quę interpretati ſunt
L X X. aut manifeſta. Si obſcura, te quoque

in eis falli potuisse credendũ est. Si manifesta, illos in eis falli non potuisse perspicuum
I est. Tuo tibi sermone rñdeo omnes veteres tractatores qui nos in dño præcesserunt, & q̃ scripturas sanctas interpretati sunt, aut obscura, interpretati sunt, aut manifesta. Si obscura, quõ tu post eos ausus es differere, q̃d illi explanare non potuerunt? Si manifesta, superfluum est te voluisse differere, quod illos latere non potuit, maxime in explanatione Psalmorũ, quos apud Græcos interpretati sunt multis voluminibus. Primus Origenes. Secũdus Eusebius Cæsariensis. Tertius Theodorus Heracleotes. Quartus Asterius Scythopolitanus. Quintus Apollinaris Laodicenus. Sextus. Didymus Alexandrinus. feruntur & diuersorũ in paucos psalmos opuscula. Sed nũc de integro psalmorũ corpore dicimus. Apud Latinos aũt Hilarius Pictauiensis, & Eusebius Vercellensis, epi, Origenẽ & Eusebiũ transtulerunt. Quorũ priorem & noster Ambrosius in quibusdã sequutus est. Rñdeat mihi prudentia tua, quare tu post tantos, & tales interpretes in explanatione psalmorum diuersa senseris? Si.n. obscuri sunt psalmi, te quoq; ĩ eis falli potuisse credendũ est. Si manifesti, illos in eis falli potuisse non credit, ac per hoc utroq; mõ superflua erit interpretatio tua, & hac lege post priores nullus loq̃ audebit, & quodcunq; alius occupauerit, alius de eo scribendi non habebit licentiam,
K q̃n potius humanitatis tuæ est, in quo veniã tibi tribuis, indulgere & cæteris. Ego. n. nõ tã vetera aboler conatus sum, q̃ linguæ meę hominibus, emendate de Græco in Latinũ transtuli, q̃ ea testimonia quæ à Iudæis prætermissa sunt vel corrupta, proferre in mediũ, vt scirent nostri quid Hebræa ueritas cõtineret, si cui legere non placet, nemo cõpellit inuitum. Bibat uinũ vetus cũ suauitate, & nostra musta cõtemnat, quæ in explatione priorũ ędita sunt, ut sicubi illa non intelligũtur, ex nostris manifestiora fiant. Quod autẽ genus interpretationis in scripturis sanctis sequendum sit, liber quẽ scripsi de optimo genere interpretandi, & omnes præfatiunculæ diuinorũ voluminũ quas æditioni nostræ p̃posuimus explicãt, ad illaq; prudentẽ lectorẽ remittendũ puto. Et si me (vt dicis) in noui testamenti emendatione suscipis, exponisq; causã cur suscipias, q̃a plurimi linguę

Ambrosius.

Græcæ habentes sciẽtiã, de meo possent o[p]re iudicare, eandã integritatẽ debueras [c]veteri credere testamento, q̃d non nostra [c]fiximus, sed vt apud Hebræos inuenimus [d]uina transtulimus. Sicubi dubitas, Hebræ[os] interroga. Sed fortè dices: Quid si Hebr[æi] aut respondere noluerint, aut mentiri v[o]luerint? Tota frequentia Iudæorum in m[ea] interpretatione reticebit, nullusque inue[ni]ri poterit, qui Hebrææ linguæ habeat n[o]tionem, aut omnes imitabũtur illos Iudę[os] quos dicis in Aphricæ repertos oppidulo [in] meam conspirasse calumniam? Huiuscem[o]di.n. in epistola tua texis fabulã. Quidã fra[ter] noster coepiscopus, cum lectitate instituis[set] in ecclesia, cui præest, interpretationẽ tua[m] mouit quiddã longe aliter à te positũ ap[ud] Ionam prophetam, q̃ erat omniũ sensib. [me]moriæq; inueteratum, & tot ætatum succe[s]sionibus decantatum. Factus est tantus tum[ul]tus in plebe, maximè Grecis arguentibus [&] inflammantibus calumniam falsitatis, vt c[o]gerẽ Eps (ea quippe ciuitas erat) Iudæoru[m] testimonium flagitare. Vtrũ aũt illi impe[ri]tia, an malitia, hoc esse in Hebræis codi[ci]bus responderunt, quod & Græci & Lat[ini] habebãt atq; dicebãt. Quid plura? Coact[us] est hõ uelut mendositatẽ corrigere, vole[ns] post magnum periculũ remanere sine pleb[e]. Tñ etiam nobis videtur aliquando te quo[que] in nonnullis falli potuisse. Dicis me, in Io[na] propheta male quiddã interpretatũ, & sed[i]tione populi clamante, p̃p unius uerbi dis[so]nantiam, Episcopum pene sacerdotium pe[r]didisse. Et quid sit illud quod male interpr[e]tatus sim subtrahis, auferens mihi occasio[nem] defensionis meæ, ne quicquid dixeris me r[e]spondente soluatur, nisi forte vt ante ann[os] plurimos cucurbita uenit in medium, as[se]rente illius temporis Cornelio & Asin[io] Pollione, me hederam pro cucurbita trã[s]tulisse. Super qua re in commentario Io[næ] prophetæ, plenius respondimus. Hoc ta[n]tum nunc dixisse contenti, quod in eo lo[co] vbi l x x. interpretes cucurbitam, & Aq[ui]la cum reliquis hederam transtulerunt, [id] est, κιττόν, in Hebręo uolumine ciceion s[cri]ptum habetur, quam uulgo Syri ciceiam [vo]cant. Est autem genus virgulti, lata * habe[ns] folia, in modum pampini Cumque plant[a]tum fuerit, cito cõsurgit in arbusculã, abs[que]

vllis

in disputatione sanctarum scripturarum iugum cum episcopo ducere. Ego quondã miles, nunc ueteranus, & tuas aliorum debeo laudare uictorias, non ipse rursus effœto corpore dimicare, ne si me frequenter ad rescribendum impuleris, illius recorder historiæ, quod Hannibalẽ iuueniliter exultantem Q. maximus patientia sua fregerit. Oĩa fert ętas, animũ quoq;, sæpe ego longos Cantandos puerũ meminime cõdere soles. Nũc oblita mihi tot carmina, vox quoq; Męrim Iã fugit ipsa. Et, vt magis de scripturis sanctis loquar, Berzellai ille Galaadites, regis Dauid bñficia, omnesq; delitias iuueni delegãs filio, ostẽdit senectutẽ hæc appetere nõ debere nec oblata suscipere. Qđ aũt iuras te aduersum me librũ non scripsisse, neq; Romã misisse quem non scripseris, sed si forte aliqua in tuis scriptis reperiantur, q̃ à meo sensu discrepẽt, nõ me à te læsum, sed à te scriptum quod tibi rectum uidebatur. Quæso, ut me patienter audias. Non scripsisti librum, & quomodo mihi reprehensionis à te meæ, per alios scripta delata sunt? Cur habet Italia, quod tu nõ scripsisti? Qua ratione poscis ut rescribam ad ea quæ scripsisse te denegas? Nec tã hebes sum, ut si diuersa senseris, me à te lęsum putẽ. Sed si mea cominus dicta reprehendas, & rationẽ scriptorũ expetas, & quæ scripserim, emẽdare compellas, & ad παλινῳδίαν prouoces, & ocilos mihi reddas, in hoc læditur amicilia, in hoc necessitudinis iura violantur. Ne uideamur certare pueriliter, & fautoribus inuicem uel detractoribus nostris tribuere materiam contendendi, hæc scribo, quia te pure & Christiane diligere cupio, nec quicquã in mea mente retinere, quod distet à labijs. Non enim conuenit, ut adolescentia vsq; ad hanc ætatem, in monasteriolo cum sanctis fratribus labore desudans, aliquid contra episcopum communionis meæ scribere audeã, & eum episcopum, quem ante cœpi amare quam nosse, qui me prior ad amicitiã prouocauit, quem post me orientem in scripturarum eruditione lætatus sum. Igitur aut tuũ negato librum, si forte non tuus est, & desine flagitare rescriptum ad ea quę non scripsisti, aut si tuus est, ingenue confitere, ut si in defensionẽ mei aliqua scripsero, in te culpa sit, q̨ prouocasti, non in me qui respondere compulsus sum. Addis præterea tę paratum esse, vt si quid me in tuis scriptis mouerit, aut cor- L
rigere voluero, fraterne accipias, & nõ solũ mea in te beneuolentia gauisurũ, sed, vt hoc ipsum faciam, deprecaris. Rursum dico qđ sentio. Prouocas senem, tacentem stimulas, videris iactare doctrinam. Non est autem ętatis meę putari maleuolũ erga eum, cui magis fauorẽ debeo. Et si in Euangeliis ac prophetis peruersi homines inueniunt, quod nitantur reprehendere, miraris si in tuis libris & maxime in scripturarũ expositione, quę vel obscurissimæ sunt, quædam à recti linea discrepare uideantur. Et hoc dico, non qđ operibus tuis quædã reprehendenda iam cẽseã. Neq; .n. lectioni eorum unquã operã dedi, nec horũ exemplariorũ apud nos copia est, p̃ter soliloquiorũ tuorũ libros, & quosdam cõmẽtarios in psalmos, quos si Vellẽ discutere, nõ dicã a me (q̨ nihil sum) sed a ueterum Græcorũ docerẽ interpretationib. discrepare. Vale mi amice charissime, ætate fili, dignitate parẽs, & hoc a me rogatus obserua, vt quicquid mihi scripseris, ad me primum facias peruenire.

Obscuritas scripturarũ.

Augustinus Hieronymo, Offensus aculeis quibusdã literarũ Hieronymi, de quibus multa argutat blanditiis leniẽs sñiarũ asperitatẽ, multis uerbis deplorans inter Ruffinũ & Hieronymũ, tam amicos doctos, celebres senes & monachos, tam amarulentam discordiam incidisse, non sine graui totius ecclesiæ scãdalo. Epist. XV. M

DOmino uenerando & desideratissimo fratri & compresbytero Hieronymo, Augustinus in domino salutem. Quannis existimem antequam istas sumeres, venisse in manus tuas literas meas, quas per Dei seruum filium nostrum Cyprianum diaconum mihi, quibus certissime agnosceres meam esse epistolam, cuius exemplaria illuc peruenisse commemorasti, Vnde iam me arbitror rescriptis tuis velut Entillinis grandibus atque acribus cestibus, tanquam audacem Daretam cœpisse pulsari atque uersari, nunc tamen eis ipsis respondebo literis tuis, quas mihi per sanctum filium nostrum Asterium mittere dignatus es. In quibus multa in me comperi tuæ beneuolentissimæ charitatis, & rursus quædam nonnullius a mę

Virgil. Aene. 5.

tuæ offenſionis indicia. Itaq; vbi mulcebar le
A gens,ibi continuo feriebar,hoc ſane vel ma-
xime admirans qđ cũ dicas te exemplaribus
literarũ mearũ ideo temere nõ putaſſe credē
dũ,ne forte te reſpõdente lęſus iuſte expoſtu
larē,ꝙ probare ante debuiſſes, meũ eſſe ſer-
monē,& ſic reſcribere, poſtea iubeas ſi mea
eſt epiſtola, aperte me ſcribere, aut mittere
exēplaria veriora, vt abſq; vllo rancore ſto-
machi in ſcripturarũ diſputatione verſemur.
Quo pacto. n. poſſumus in hac diſputatione
ſine rancore verſari, ſi me lædere paras? Aut
ſi non paras,qũo ego te non lædente, abs te
lęſus iuſte expoſtularē,ꝙ probare añ debuiſ-
ſes,meũ eſſe ſermonē,& ſic reſcribere? Hoc
eſt & ſic lædere. Niſi. n. reſcribēdo læſiſſes,
ego & iuſte expoſtulare nõ poſſem.Pro inde
cũ ita reſcribis vt lædas, qs locus nobis relin
quit in diſputatione ſcripturarũ, ſine vllo rã
core verſandi? Ego quidem abſit vt lædar, ſi
mihi certa rõne volueris & potueris demon
ſtrare illud ex epiſtola Apoſtoli,vel qd aliud
ſcripturarũ ſanctarũ te verius intellexiſſe q̃
me.Immo uero abſit,vt nõ cũ gratiarũ actio
ne lucris meis deputē,ſi fuero te docente in-
ſtructus,aut emendante correctus. Verunta-
ὡς φλυαρεῖ. men tu mihi frater chariſsime, niſi te putares
lęſum ſcriptis meis,nõ me putares lędi poſ-
B ſe reſcriptis tuis.Nullo. n.mõ id de te opina-
tus fuero,ꝙ non te arbitraris læſum, ſi ſic tñ
reſcribis vt lædas.Aut ſi te non ſic reſcribēte,
ego propter nimiam ſtultitiã meã lædi poſ-
ſe putatus ſum, hoc ipſo læſiſti planè, ꝙ de
me ita ſenſiſti.Sed nullo mõ tu me, quē nun-
quam talem expertus es,temere talem crede
res,qui literarũ mearũ exemplaribus ēt cum
ſtylũ meũ noſſes, temere credere noluiſti. Si
.n.non immeritò vidiſti,me iuſte expoſtula-
turũ fuiſſe,ſi temere crederes eē literas meas,
q̃ non eſſent meæ, quanto iuſtius expoſtula-
rē meipſum temere putatũ talē,qualē me ex-
pertus non eſſet qui putauiſſet? Nequaquã er
go ita prolabereris,vt te non reſcrbente quo
læderer,me tamē exiſtimares nimis inſipien
tē,etiam tali tuo reſcripto lædi potuiſſe. Re-
ſtat igitur vt lædere me reſcribendo diſpone-
res, ſi certo documento meas eſſe illas lite-
ras noſſes.Atque ita, credo quod iniuſte me
lædendũ putares, ſupereſt vt agnoſcam pec-
catum meũ, ꝙ prior te illis literis læſerim,
quas meas eſſe, negare nõ poſſum. Cur itaq;

conor contra fluminis tractum, ac non p
tius ueniã peto? Obſecro te ergo per ma
ſuetudinē Chriſti, vt ſi læſi te, dimittas mi
nec me viciſsim lędēdo malũ pro malo r
das. Lædes aũt me,ſi mihi tacueris errore
meũ, quē forte inueneris in factis vel dic
meis. Nam ſi ea in me reprehenderis q̃ rep
hendenda non ſunt,te lædis magis q̃ me, c
abſit à moribus & ſancto propoſito tuo, t
hoc facias voluntate lædendi, culpans in m
aliqd dente maledico,qđ mente veridica e
ſe ſcis non culpandũ.Ac per hoc aut bene
lo corde arguas,ēt ſi caret delicto,quem a
guendum putas,aut paterno affectu mulce
quē abijcere nequeas. Poteſt.n. fieri vt ti
aliud videatur q̃ veritas habet, dũ tñ abs
aliud non fiat q̃ charitas habet, vt & ego a
ciſsimã reprehenſionē gratiſsime accipiam
ēt ſi reprehendi non meruit quod recte d
fendi põt, aut agnoſcam ſimul & beneuol
tiã tuã,& culpã meã,& quantũ dominus c
nat, in alio gratus, in alio emēdatus inueni
Quid ergo, fortaſſe dura, ſed certa ſalubr
uerba tua, tanquam ceſtus Entelli ptimeſc
Cædebatur ille,non curabatur,& iõ vince
tur,non ſanabatur.Ego aũt ſi medicinalē c
reptionem tuã tranquillus accepero,non d
lebo,ſi uerò infirmitas velut humana mea,
cũ veraciter arguor, non põt niſi aliquant D
lũ contriſtari,melius tumor capitis dolet d
curatur, q̃ dũ ei parcitur & non ſanat. Ho
eſt.n. quod acute uidit,qui dixit:Vtiliores e
ſe plerunq; inimicos iurgãtes,q̃ amicos ob
iurgare metuentes.Illi.n.dũ rixantur, dicu
aliquando uera quæ corrigamus, iſti autem
minorem q̃ oportet exhibent iuſtitiæ liber
tatem, dum amicitiæ timent exaſperare dul
cedinem. Quapropter etſi bos, ut tibi vide
ris, laſſus ſenectute forte corporis, non v
gore animi,tamen in area dominica fructu
ſo labore deſudans, ecce ſum, ſiquid perpe
ram dixi, fortius fige pedem. Non mihi eſ
debet moleſtum pondus ętatis tuæ, dum
modo conteratur palea culpæ meæ. Proin
de illud quod in extremo epiſtolę tuæ poſ
ſti, cũ magni deſiderii ſuſpirio uel lego v
recolo. Vtinã,inquis,mereremur complexu
tuos,& collatione mutua vel doceremus a
qua,uel diſceremus.Ego autem dico, utinam
ſaltem propinquis terrarum locis habitare
mus, ut ſi nõ poſſent miſceri noſtra collo E
quia,

quia, literæ possent esse crebriores. Nūc verò tanto locorū interuallo absumus à sensib. nostris, vt de illis verbis Apostoli ad Galatas, iuuenē me ad tuā sanctitatē scripsisse meminerim, & ecce iā senex necdū rescripta meruerim, faciliusq; ad te exēplaria epistolæ meæ peruenerint, nescio qua occasione peruenientē, q̃ ipsa epistola me curante. Homo.n. qui eam tunc acceperat nec ad te ptulit, nec ad me retulit. Tantæ aūt mihi in literis tuis, q̃ in manus nr̃as venire potuerunt, apparent res, vt nihil studiorū meorū mallē, si possem, q̃ inhærere lateri tuo. Qđ ego quia non possum, aliquē nostrorū in dño filiorū erudiendū ad te mittere cogito, si ēt de hac re tua rescripta meruero. Nā neq; in me tm̃ scientiæ scripturarū diuinarū est, aut esse iam poterit, quantū inesse tibi video. Et siquid in hac re habeo facultatis, vtcunq; impendo populo Dei. Vacare aūt studiis diligentius q̃ q̃ populi audiunt instruendis, pp ecclesiasticas occupationes oīno non possum. Nescio q̃ scripta maledica sup tuo noīe ad Aphricā puenisse audiuimus. Accepimus tñ qđ dignatus es mittere, illis rñdens maledictis. Quo perlecto, fateor, multū dolui inter tā charas familiaresq; psonas, cūctis pene ecclesiis notissimo amicitiæ vinculo copulatas, tm̃ malum extitisse discordiæ. Et tu quidē quantū tibi moderereris, quantumq; teneas aculeos indignationis tuæ, ne reddas maledictū pro maledicto, satis in tuis literis eminet. Veruntamen eas ipsas cū legissem, cōtabui dolore, & obrigui timore: qd de me illa facerent, q̃ in te ille scripsit, si in manus meas forte venissent? Væ mundo ab scandalis. Ecce fit, ecce p[illegible]r-us implet qđ veritas ait. Qm̃ abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorū. Quæ si[...].n. iam fida pectora tuto refundant? In[...]us sensus tota se projciat secura dilec[...] Quis deniq; amicus non formidetur q[...]turus inimicus, si potuit inter Hieronym[...] Ruffinū hoc qđ plangimus exoriri? O m[...] & miseranda cōditio. O infida [...]

Hieronymus Auguſtino commendans illi
Præſidium, & ſaluere iubens Alipium.
Epiſtola XVII.

DOmino verè ſancto & beatiſsimo Pa-
pę Auguſtino Hieronymus in Chr̃o ſa
luté. Anno p̃terito p fratrẽ nr̃m Aſteriũ hypo
diaconũ dignationi tuæ epiſtolã miſerã, prõ
ptum reddens ſalutationis officiũ, q̃ tibi arbi
tror redditã. Nũc quoq; p ſanctũ fratrẽ meũ
Præſidiũ diaconũ obſecro primũ vt memine
ris mei. Deinde vt baiulũ literarũ habeas cõ-
mendatũ, & mihi ſcias germaniſsimũ, & in
quibuſcunq; neceſsitas poſtulauerit, foueas
atq; ſuſtentes non quo aliqua re (Chriſto tri
buente) indigeat, ſed ꝙ bonorũ amicitias aui
diſsime expetat, & ſe in his cõiungendis ma
ximum putet beneficiũ conſequutũ. Cur aũt
ad Occidentẽ nauigauerit, ipſo poteris nar-
rante cognoſcere. Nos in monaſterio ꝯſtitu-
ti, variis hincinde fluctibus quatimur, & pe-
regrinationis moleſtias ſuſtinemus. Sed cre
dimus in eo q dixit: Cõfidite, ego vici mun-
dũ, quo ipſo tribuente & p̃ſule, ꝯ hoſtẽ dia-
bolũ victoriã conſequamur. Sanctũ & vene
rabilẽ fratrẽ nr̃m Papã Alipiũ vt meo obſe-
quio ſalutes, obſecro. Sancti fratres, qui no-
biſcũ in monaſterio dño ſeruire feſtinant, op
pidò te ſalutant. Incolumem te, & memorẽ
mei, Chriſtus dñs nr̃ tueatur omnipotens, do
mine verè ſancte & ſuſcipiende Papa.

Hieronymus Auguſt. hoc agens, quanquam
illi reſpondit de mendacio & cucurbita,
tamen amicitiam oportere manere inco-
lumem, rogatque vt poſthac abſtineant
ab huiuſmodi quæſtionibus, quę ferè in
contentionem exeunt. Epiſt. XVIII.

DOmino verè ſancto & beatiſsimo Pa-
pę Auguſtino Hieronymus in dño ſa-
luté. Cũ à ſancto fratre nr̃o Firmo ſolicitè
q̃rere quid ageres, ſoſpitem te lætus audiui.
Rurſum cũ tuas literas non dico ſperarẽ ſed
exigerẽ, neſciente te, de Aphrica ſe profectũ
eſſe dixit. Itaq; reddo tibi p eũ ſalutationis
officia, qui te vnico amore cõplectit̃, ſimul-
que obſecro vt ignoſcas pudori meo, ꝙ diu
po[illegible]enti vt reſcriberẽ, negare nõ potui. Nec
[illegible] ſed cauſæ cã r̃ndit. Et ſi culpã eſt re-
[illegible] audias, multo
maior eſt prouocaſſe. Sed faceſſant iſtiuſmo
di q̃rimoniæ. Sit inter nos pura germanitas,
& deinceps nõ q̃onum, ſed charitatis ad nos
ſcripta mittamus. Sancti fratres, qui nobiſcũ
domino ſeruiunt, affatim te ſalutant. Sanctos,
qui tecum Chriſti leue trahunt iugum, præ-
cipuè ſanctum & ſuſcipiendum Papam Ali-
pium vt meo obſequio ſalutes, precor. Inco
lumen te & memorem mei Chriſtus Deus
noſter tueatur omnipotens. Domine verè ſan
cte & beatiſsime Papa, ſi legiſti librum expla
nationum in Ionam, puto quòd ridiculam
cucurbitæ non recipias quæſtionem. Si auté
amicus qui me primus gladio petiit, ſtylo re
pulſus eſt, ſit humanitatis tuæ atque iuſtitiæ
accuſantem reprehendere, non reſponden-
tem. In ſcripturarum campo, ſi placet, ſine
noſtro inuicem dolore ludamus. D

Auguſtinus Hieronymo, accuratius reſpon-
det de mendacio officioſo, docens Petrũ
verè erraſſe, atq; à Paulo verè iureque re-
prehenſum: deprecaturque veniam ꝙ di
ctis quibuſdam incautioribus Hieronymi
animum offenderit, excuſans quòd nulla
ſua culpa epiſtola per multorum obam-
bularit manus, priuſquã ad eum, cui ſcri-
pta erat, peruenerit. Epiſt. XIX.

DOmino dilectiſsimo, & in Chriſti vi-
ſceribus honorãdo, ſancto fratri & cõ
presbytero Hieronymo, Auguſtinus in do-
mino ſalutem. Iam pridem tuæ charitati pro
lixam epiſtolam miſi, reſpondens illi tuæ,
quam per ſanctum filium tuum Aſteriũ, nũc
iam non ſolum fratrem, verumetiam colle-
gam meum miſiſſe te recolis. Quæ vtrum in
manus tuas p̃uenire meruerit, adhuc neſcio,
niſi ꝙ per fratrem ſinceriſsimum Firmũ ſcri
bis, Si ille qui me primum gladio petiit, ſty-
lo repulſus eſt, vt ſit humanitatis meæ atque
iuſtitiæ accuſantem reprehendere non reſpõ
dentem. Hoc ſolo tenuiſsimo indicio vtcun-
que conijcio, legiſſe te illam epiſtolam meã. E
In ea quippe deploraui tantam inter nos ex-
titiſſe diſcordiam, de quorũ tanta amicitia,
quaquauerſum eã fama diffuderat, charitas
fraterna gaudebat. Quod non feci reprehen-
dendo in aliquo germanitatem tuam, cuius
in ea re aliquam culpam me cognouiſſe nõ
auſus ſum dicere, ſed dolendo humanã mi-
ſeriam,

ſeriam, cuius in amicitiis mutua charitate re
tinendis, quantalibet illa ſit, incerta perman-
ſio eſt. Verum illum malueram tuis noſſe re-
ſcriptis, vtrum mihi veniã, q̃ popoſceram,
dederis. Qđ apertius mihi intimari cupio,
q̃uis hilarior quidam vultus literarũ tuarum
ẽt hoc me impetraſſe ſignificare videaĩ, ſi tñ
poſt lectam illam miſſæ ſunt, qđ in eis mini-
mè apparet. Petis vel potius fiducia charita-
tis iubes, vt in ſcripturarum campo, ſine nr̃o
inuicẽ dolore ludamus. Equidem quantũ ad
me attinet, ſerio nos iſta q̃ ludo agere mallẽ.
Qđ ſi hoc verbũ tibi pp facilitatẽ ponere
placuit, ego fateor maius aliquid expeto à
benignitate virium tuarũ, prudentiaq́; tã do-
cta & ocioſa, annoſa, ſtudioſa, ingenioſa dili
gentia, hæc tibi non tm̃ donante, verumetiã
dictante ſpiritusãcto, vt in magnis & labo-
rioſis q̃onibus, non tanq̃ ludentem in campo
ſcripturarum, ſed in montibus anhelantem
adiuues. Si aũt pp hilaritatem, quam eſſe in-
ter chariſsimos differentes decet, putaſti di-
cendũ eſſe, ludamus: ſiue illud apertũ & pla-
num ſit vnde colloquimur, ſiue arduũ atque
difficile: hoc ipſum edoce, obſecro te, quonã
mõ aſſequi valeamus, vt cũ forte aliquid nos
mouet, qđ nobis etſi non cautius attendenti-
bus, certè tardius intelligentibus non proba-
tũ eſt, & quid nobis videatur ꝯ conamur aſ-
ſerere, ſi hoc aliquanto ſecuriore libertate di
camus, non incidamus in ſuſpitionẽ puerilis
iactantiæ, quaſi nr̃o nomini famam, viros il-
luſtres accuſando quæramus. Si aũt aliquid
aſperũ quod refellendi neceſsitate deprom-
ptum fuerit, quo tolerabile fiat, leniore cir-
cunfundamus eloquio, ne litũ melle gladiũ
ſtringere iudicemur. Niſi fortè ille modus
eſt, quo vtrunq; hoc vitium vel vitij ſuſpitio
nẽ caueamus, ſi cũ doctiore amico ſic diſpu
temus, vt quicquid dixerit, neceſſe ſit appro-
bare, nec q̃rendi ſaltẽ cã liceat aliquantulum
reluctari. Tum verò ſine vllo timore offenſio
nis tanquam in cãpo luditur, ſed mirũ, ſi no-
Dist. 9. bis non illudiĩ. Ego. n. fateor charitati tuæ, ſo
ca. lis eis ſcripturarũ libris, qui iã canonici ap-
Ego ſolis. pellanĩ, didici hunc timorẽ honoremq́; de-
ferre, vt nullũ eorũ authorẽ ſcribendo aliq̃d
G erraſſe firmiſsimè credã. Ac ſi aliquid in eis
,, offendero literis qđ videatur ꝯrium veritati,
,, nihil aliud q̃ vel mendoſum eſſe codicẽ, vel
,, interpretẽ non aſſequutũ eſſe qđ dictum eſt,

vel minime intellexiſſe nõ ambigã. Alios
ita lego, vt quãtalibet ſanctitate doctrinaq̃
p̃polleant, non iõ verũ putẽ quia ipſi ita ſ
ſerunt, ſed quia mihi vel p illos authores
nonicos, vel probabili rõne qđ à vero n
abhorreat, pſuadere potuerunt. Nec te mi
ter ſentire aliq̃d aliter exiſtimo, prorſus,
quã, non te arbitror, ſic legi tuos libros v
le, tanq̃ prophetarũ vel Apoſtolorũ, de q
rũ ſcriptis qđ omni errore careant, dubit
nefariũ eſt. Abſit hoc à pia humilitate & v
ci de temetipſo cogitatione, q̃ niſi eſſes p
tus, non vtique diceres: Vtinã mereremur
plexus tuos, & collatione mutua vel do
remus aliqua vel diſceremus. Qđ ſi teipsũ
ſideratione vitæ ac morũ tuorũ, non ſimu
te, non fallaciter dixiſſe credo, q̃to magis
quum eſt me credere Apoſtolum Paulũ n
aliud ſenſiſſe quã ſcripſerit, vbi ait de Pet
& Barnaba: Cũ viderẽ quia non recte ingr
diuntur ad veritatem Euangelij, dixi Pet
coram omnibus. Si tu cũ ſis Iudæus, gen
liter & non Iudaice viuis, quomodo gen
cogis Iudaizare? De quo enim certus ſim
me ſcribendo vel loquendo non fallat, ſi
lebat Apoſtolus filios ſuos, quos iterum p
turiebat, donec in eis Chriſtus, ideſt, veri
formaretur? Quibus cũ præmiſiſſet dicen
Quæ autem ſcribo vobis, ecce coram D
quia non mentior, non tamen veraciter ſc
bebat, ſed neſcio qua diſpenſatoria ſimul
tione fallebat, vidiſſe ſe Petrum & Barna
non recte ad Euangelij veritatem ingredie
tes, ac Petro in faciem reſtitiſſe, nõ ob aliu
niſi ꝙ gentes cogeret Iudaizare. At enim
tius eſt credere Apoſtolum Paulum aliqu
non vere ſcripſiſſe, q̃ Apoſtolum Petrum n
recte aliquid egiſſe? Hoc ſi ita eſt, dicam
(quod abſit) ſatius eſt credere mentiri Eu
gelium, q̃ negatum eſſe à Petro Chriſtum:
mentiri regnorum librum, quàm tantu
prophetam à dño Deo tam excellenter el
ctũ, & in concupiſcenda atq; abducẽda vx
re aliena commiſiſſe adulteriũ, & in mari
eius necando tã horrendũ homicidiũ. Imm
verò ſanctam ſcripturã in ſummo & cœl
ſti authoritatis culmine collocatam, de ver
tate eius certus ac ſecurus legam, & in ea h
mines, vel ap,pbatos, vel emẽdatos, vel dãn
tos veraciter diſcã, potius q̃ facta human
dũ in quibuſdã laudabilis excellentiæ p

quando credere timeo reprehendẽda, ipſa
uina eloquia mihi ſint vbiq; ſuſpecta Mani
æi plurima diuinarũ ſcripturarũ, quibus
rum nefarius error clariſsima ſnĩarum ꝑ-
icuitate cõuincit, quia in alium ſenſum de
rquere non poſſunt, falſa eſſe contendunt,
tñ, vt eandẽ falſitatẽ non ſcribẽtibus Apo-
olis tribuant, ſed ne ſcio quib. codicũ cor-
ptoribus. Quod tñ quia nec pluribus ſiue
tiquioribus exemplaribus, nec pręceden-
linguæ authoritate (vnde Latini libri inter
etati ſunt) probare aliqñ potuerunt notiſsi
a oĩbus veritate ſuperati cõfuſiq; diſcedũt.
ne non intelligit prudentia ſancta tua, quã
malitiæ illorũ pateſcat occaſio, ſi ñ ab aliis
oſtolicas literas eẽ falſatas, ſed ipſos Apo
olos falſa ſcripſiſſe dicamus? Nõ eſt, inqs,
edibile, hoc in Petro Paulũ, qđ ipſe Paulꝰ
cerat, arguiſſe. Non nũc inquiro quid fece
, ſed q̃d ſcripſerit q̃ro, hoc ad q̃õnem quã
ſcepi maxime ꝑtinet, vt veritas diuinarum
ripturarũ, ad noſtrã fidẽ ædificandã memo
e cõmendata, nõ à quibuſlibet, ſed ab ipſis
oſtolis, ac ꝑ hoc in canonicũ authoritatis
lmen recepta, ex omni parte verax atq; in-
bitãda ꝑſiſtat. Nã ſi hoc fecit Petrus quod
cere debuit, mentitus eſt Paulus ꝙ eũ vide
nõ recte ingredientẽ ad veritatẽ Euange-
. Quiſquis. n. hoc facit qđ facere debet, re-
e utiq; facit. Et iõ falſum de illo dicit, q̃ di-
eũ non recte feciſſe, qđ eum nouit facere
buiſſe. Si aũt uerũ ſcripſit Paulus, verũ eſt
Petrus nõ recte tũc ingrediebat̃ ad uerita-
m Euangelii. Id vero faciebat quod face-
non debebat, & ſi tale aliquid Paulus ip-
iam fecerat correctũ potius etiam ipſum
edam coapoſtoli ſui correctionẽ potuiſſe
gligere, quàm mendaciter aliquid in ſua
iſtola poſuiſſe, & epiſtola qualibet, quãto
agis in illa, in qua præloquutus ait: Quæ
it ſcribo uobis, ecce coram Deo quia non
entior. Ego quidem illud Petrũ ſic egiſſe
edo, vt gentes cogeret iudaizare. Hoc. n.
go ſcripſiſſe Paulũ quẽ mẽtitũ eſſe nõ cre-
, & ideo nõ recte agebat hoc Petrus. Erat
im contra Euangelii veritatẽ, ut putarent,
i credebãt in Chriſtũ, ſine illis veteribus
cramentis ſaluos ſe eſſe non poſſe. Hoc
im contendebãt Antiochiæ, qui ex circun-
ſione crediderant, cõtra quos Pulus per-
ueranter acriterq; confligit. Ipſum verò
Paulum nõ ad hoc id egiſſe, quod vel Timo
theũ circũcidit vel Cenchreis votũ ꝑſoluit,
vel Hieroſolimis à Iacobo admonitus, cum
eis q̃ nouerãt, legitima illa celebrãda ſuſce-
pit, vt putari videret̃ per ea ſacramenta etiam
Chriſtianã ſalutẽ dari, ſed ne illa q̃ prioribus
(vt congruebat) tẽporibus, in vmbris rerũ fu
turarũ Deus fieri iuſſerat, tanquã idololatriã
gentilium dãnare crederet̃. Hoc eſt. n. quod
illi Iacobus ait, auditum de illo eſſe quod
diſciſsionẽ* doceat à Moyſe. Quod vtiq; ne- *a. l. diſceſsionem. Non eſt diſciſsio, ſed ἀποστασία, hoc ẽ diſſeſsio ſiue defectio.*
fas eſt vt credẽtes in Chriſtũ diſcindantur à
propheta Chriſti, tanquã eius doctrinã dete-
ſtantes atq; damnantes, de quo ipſe Chriſtus
dicit: Si crederetis Moyſi, crederetis & mihi,
de me. n. ille ſcripſit. Attende. n. (obſecro) ip-
ſa uerba Iacobi: Vides, inquit, frater quot mil
lia ſunt in Iudæa q̃ crediderũt in Chriſtũ, &
hi oẽs æmulatores ſunt legis. Audierũt autem M
de te q̃a diſciſsionem doces à Moyſe, eorũ q̃
ꝑ gentes ſunt Iudæorũ, dicẽs nõ debere cir-
cũcidere eos filios ſuos, neq; ſcḋm cõſuetudi-
nã ingredi. Quid ergo eſt? Vtiq; oportet cõ-
uenire multitudinẽ, audierũt. n. te ſuperueniſ-
ſe, hoc ergo fac qđ tibi dicimus, Sunt nobis
viri quatuor votũ habentes ſuꝑ ſe, his aſſum-
ptis ſanctifica te cum ipſis, & impende i eos
vt radãt capita, & ſcient oẽs q̃a q̃ de te audie
runt, falſa ſunt, ſed ſequeris & ipſe, cuſtodiẽs
legẽ, de gentibus autẽ qui crediderunt, nos
mãdauimus, iudicantes nihil eiuſmodi ſerua
re illos, niſi vt ſe obſeruẽt ab idolis immola-
to, & à fornicatione. Nõ, vt opinor, obſcurũ *Omittit*
eſt, & Iacobũ hoc iõ monuiſſe, ut ſcirent fal *ſuffocatũ.*
ſa eſſe q̃ de illo audierãt, ii q̃ cũ in Chriſtum
ex Iudæis credidiſſent, tñ æmulatores erant le
gis, ne ꝑ doctrinam Chriſti velut ſacrilega, A
ne Deo mãdante conſcripta damnari puta-
rentur, q̃ per Moyſem patribus fuerant mini-
ſtrata, hoc. n. de Paulo iactauerant, non illi q̃
intelligebant quo animo à Iudæis fidelibus
obſeruari tunc iſta deberent, propter cõmẽ-
dandam ſcilicet authoritatem diuinam, &
ſacramentorũ illorũ propheticã ſanctitatẽ,
nõ propter adipiſcendã ſalutem, quæ iam in
Chriſto reuelabatur, & per baptiſmi ſacra-
mentũ miniſtrabatur. Sed illi hoc de Paulo
ſparſerant, qui ſic ea uolebant obſeruari,
tanquam ſine his in Euangelio ſalus creden-
tibus eſſe non poſſet. Ipſum enim ſenſerant *Ceremoniæ.*
uehementiſsimũ gratiæ prædicatorẽ, & inten-

tioni

tioni eorum maxime aduersum, docentē nō
per illam hominē iustificari, sed per gratiā Ie
su Christi, cuius prænunciandæ cā illæ vm-
bræ in lege mandatæ sunt. Et iō illi inuidiā &
persequutionem molientes concitare, tāquā
inimicum legis mādatorūq; diuinorū crimi
nabantur, cuius falsæ criminationis inuidiā
congruentius deuitare non posset, q̄ vt ea ip
B se celebraret, q̄ damnare tanquā sacrilega pu
tabatur, atq; ita ostenderet nec Iudæos tunc
ab eis tanquā a nepharijs prohibendos, nec
gentiles ad ea tanquā ad necessaria cōpellen-
dos. Nā si reuera sic ea reprobaret, quemad-
modū de illo auditū erat, & ideo celebranda
susciperet, vt actione simulata suā posset oc-
cultare sniam, nō ei diceret Iacobus. Et sciēt
omnes, sed diceret, Et putabūt, omnes, qm̄ q̄
de te audierūt, falsa sunt, pſertim qa in ipsis
Hierosolymis Apostoli iā decreuerāt, ne qſ-
quā gentes cogeret iudaizare, nō aūt decre-
uerāt, ne qſquā tūc Iudęos iudaizare prohi-
beret, quāuis ēt ipsos iā doctrina Christiana
nō cogeret. Proinde si post hoc Apostolorū
decretū Petrus habuit illā in Antiochia simu
lationē, qua gētes cogeret iudaizare, quo iā
nec ipse cogebat, quāuis pp cōmendāda elo
quia Dei, q̄ Iudęis sunt credita, non prohibe
batur, qd mirū si cōstringebat eū Paulus libe
C rè asserere, qđ cū cęteris Apostolis se Hiero-
solymis decreuisse meminerat? Si āt hoc (qđ
magis arbitror) ante illud Hierosolymitanū
cōcilium Petrus fecit, nec sic mirum est, ꝙ
eū uolebat Paulus non timide obtegere, sed
fidēter asserere qđ eū pariter sentire iā noue
rat, siue qđ cum eo cōtulerat Euangeliū, siue
qđ in Cornelij Centurionis vocatione ēt di-
uinitus eū de hac re admonitum acceperat,
siue qđ antequā illi, quos timuerat, venissent
Anthiochiā, cum gentibus eum conuesci vi-
derat. Neq;.n. negamus in hac snia fuisse iam
Petrū, in qua & Paulus fuit. Non itaq; tūc eū
quid in ea re uerum esset docebat, sed eius si-
mulationē, qua gentes iudaizare cogebant,
arguebat, nō ob aliud, nisi qa sic illa oia simu
latoria gerebātur, tanquam verū esset quod
illi dicebant, qui sine circuncisione præpu-
tii, atq; aliis obseruationibus umbræ futuro
rum putabant, credentes saluos esse non pos-
33.q.9. se. Ergo & Timotheū circuncidit propterea,
siiam. ne Iudæis, & maxime cognationi eius mater
næ sic uiderentur qui ex gentibus in Christū
crediderant, detestari circūcisionē, sicut
lolatria detestanda est, cū illā Deus fieri
perit, hanc Satanas pſuaserit. Et Titum
pterea nō circuncidit, ne occcasionem
eis q sine circuncisione dicebant crede
saluos esse non posse, & ad deceptionē
tiū hoc ēt Paulū sentire iactarent. Quod
satis significat, ubi ait: Sed neq; Titus, qu
cū erat, cum esset Græcus, compulsus est
cūcidi, pp subintroductos aūt falsos fra
q subintroierāt pſcrutari libertatē nostr
nos in seruitutē redigerēt, quibus nec ad
ram cessimus subiectioni, ut veritas Eua
lij permaneat apud nos, Hic apparet q
captare intellexerit, vt non faceret qđ in
motheo fecerat, & ꝙ ea libertate facere
rat, qua ostēderat illa sacramēta nec ta
necessaria debere appeti, nec tanquā sac
ga debere dānari. Sed cauendū est uide
in hac disputatione, ne sicut philosophi
dam facta hominū media dicamus inter
cte factū & peccatū, q̄ neq; in recte factis
que in peccatis numerent, & urgeamur
qđ obseruare legis ceremonias, non pōt
indifferens, sed aut bonū, aut malū: Vt si
nū dixerimus, ea nos quoq; obseruare c
mur, si aūt malum, non uere, sed simulat
Apostolis obseruatas esse credamus. Ego
ro Apostolis non tam exemplū philoso
rū timeo, qn̄ & illi in sua disputattone
aliquid dicunt, q̄ forensium aduocator
qn̄ in alienarū causarū actione mētiunt.
rū similitudo, si in ipsa expositione epis
ad Galatas ad cōfirmādā simulationē Pet
Pauli putata est decēter īduci, quid ego a
te timeā nomen philosophorū? qui non
pterea uani sunt, quia omia falsa dicunt,
qa & falsis plerisq; confidūt, & ubi uera
ueniunt dicere, à Christi gratia, qui est
ueritas, alieni sunt. Cur aūt nō dicā præc
illa ueterū sacramentorū nec bona esse,
nō eis homines iustificant, umbræ.n. sun
nunciantes gratiam qua iustificamur, ne
men mala, quia diuinitus præcepta sunt,
poribus pſonisq; cōgruētia, cū me adi
etiam prophetica sentētia, qua dicit De
illi populo dedisse pręcepta non bona.
enim propterea non dixit mala, sed tan
non bona, id est, non talia, ut illis hom
boni fiant, aut sine illis boni non fiant. V
me doceret benigna synceritas tua, utru
mula

dum Apostolus culpat. Neq;.n. hoc eũ pp. circunsionẽ arbitror dicere, aut illa sacrificia, q̃ tunc facta à patribus nunc à Christianis non fiunt, & cætera huiusmodi, sed hoc ipsum ẽt quod lex iubet: Non concupisces, qđ fatemur certe Christianos debere obseruare, atq; Euangelica maximè illustratione prædicari. Legem dicit esse sanctam, & man datum sanctum & iustũ, & bonũ. Deinde subiungit: Quod ergo bonũ est mihi factum est mors? Absit, Sed peccatum vt appareat peccatum, p bonũ mihi operatũ est mortem, vt fiat supra modũ peccator aut peccatũ, p mandatum. Quod aũt hic dicit, peccatũ p mãdatum fieri supra modũ, hoc alibi ait: Lex subintrauit vt abundaret delictum. Vbi aũt abundauit delictũ, superabundauit, & gratia. Et alibi, cum superius de dispensatione gratiæ loqueretur, quod ipsa iustificet, velut interrogans ait. Quid ergo lex? Atq; huic interrogationi cõtinuo rñdit. Præuaricationis gr̃a posita est, donec veniret semẽ cui promissũ est. Hos ergo damnabiliter dicit esse sub lege, quos reos facit lex, non implentes legem, dũ non intelligendo gratiæ beneficium ad faciẽda Dei præcepta, quasi de suis uiribus superba elatione. p̃sumunt. Plenitudo.n. legis charitas. Charitas verò Dei diffusa est in cordib. nostris, nõ p nosipsos, sed per spiritum sanctũ q datus est nobis. Sed huic rei (quantum satis est) explicandę, ꝓlixior fortasse & sui ꝓprii voluminis sermo debeť. Si ergo illud qđ lex ait: Non concupisces, si humana infirmitas gratia Dei adiuta non fuerit, sub se reũ tenet, & p̃uaricatorẽ potius damnat, q̃ liberat peccatorẽ, quanto magis illa q̃ significationis causa p̃cepta sunt, circũcisio & cætera, q̃ reuelatione gratiæ latius innotescẽte necesse fuerat aboleri, iustificare neminẽ poterant? Non tñ ideo fuerant tanquã diabolica gentiũ sacrilegia fugienda, ẽt cum ipsa gratia iã cęperat reuelari, quæ vmbris talibus fuerat p̃nunciata: sed ꝑmittenda paululum eis maxime q ex illo populo cui data sunt uenerant. Postea uero tãquam cũ honore sepulta sunt, à Christianis omnibus irreparabiliter deserenda. Hoc autem quod dicis, non dispensatiue vt nostri voluere maiores, quid sibi vult oro te? Aut enim hoc est quod ego appello officiosum mendacium, vt hæc dispensatio sit officiũ uelut honeste mentiendi, aut quid aliud sit omnino nõ video, nisi forte additõ noĩe dispensationis fiat, vt mendaciũ non sit mendaciũ. Quod si absurdũ est, cur ergo nõ aperte dicis officiosum mendaciũ defendendum, nisi forte nomen te mouet, qa non tam vsitatum est in Ecclesiasticis libris vocabulũ officii, quod Ambrosius noster non timuit, q suos quosdã libros vtilium præceptionum plenos, de officiis voluit appellare? An si officiose mentiatur quisq; culpandus est, si dispensatione approbandus? Rogo te mentiať vbi legerit q hoc putat, qa & in hoc magna qõ est, sitne aliqñ mentiri uiri boni, immo viri Christiani, qualibus dictũ est, Sit in ore vestro, est est, non non, vt non sub iudicio decidatis. Et qui cum fide audiunt: Perdes oẽs qui loquuntur mendaciũ. Sed (vt dixi) & alta & magna qõ est, eligat quod voluerit qui hoc existimat vbi mentiať, dum tñ à scribentibus authoribus sanctarum scripturarũ & maxime canonicarum, inconcusse credatur & defendatur omnino abesse mendaciũ, ne dispẽsatores Christi de quibus dictum est, Hic iã quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur, tanquã magnũ aliquid sibi fideliter didicisse videantur, pro veritatis dispensatione mentiri, cum ipsa fides, in Latino sermone ab eo dicatur appellata, qa fit quod dicit. Vbi aũt fit quod dr̃, mentiendi utiq; non est locus. Fidelis igitur dispensator Apostolus Paulus, proculdubio nobis exhibet in scribẽdo fidem, quia veritatis dispensator erat, non falsitatis. Ac per hoc verũ scripsit vidisse se Petrũ nõ recte ingredientẽ ad veritatẽ Euangelii, eiq; in faciem restitisse, quod gentes cogeret Iudaizare. Ipse verò Petrus, quod a Paulo fiebat vtiliter libertate charitatis, sancta ac benigna pietate humilitatis accepit, atq; ita rarius & sanctius exemplũ posteris præbuit, quo nõ dedignarentur, sicubi forte recti tramitẽ reliquissent, etiam a posterioribus corrigi, quàm Paulus, quo confidenter auderẽt etiam minores maioribus pro defendenda Euangelica ueritate (salua fraterna charitate) resistere. Nam cum satius multo sit a tenendo itinere iã nullo quàm in aliquo declinare, multo est tamen mirabilius & laudabilius libenter accipere corrigentẽ, quã audacter corrigere deuiantem. Est laus itaq; iustæ libertatis in Paulo, & sanctæ humilitatis in Petro, quæ (quãtum mihi pro modulo meo

videtur)

D *Ambrosius.* *Matt. 5.* *Psal. 5.* *1. Cor. 5.* *Fides.* E

videtur) magis fuerat aduerſus calumniantẽ Porphyrium defendenda, q̃ vt ei daret obtrectandi maior occaſio, qua multo mordacius criminaretur Chriſtianos fallaciter vel
F ſuas literas ſcribere, vel Dei ſui ſacramenta tractare. Flagitas à me vt aliquẽ ſaltẽ unũ oſtẽdam, cuius in hac re ſententiam ſim ſequutus, cũ tu tam plures nominatim cõmemoraueris, qui te in eo qđ adſtruis, præceſſerunt, petens vt in eo, ſi me rep̄hendo errantẽ, patiar te errare cum talibus, quorũ ego fateor, neminem legi, ſed cũ ſint fermè ſex vel ſeptem, horũ quatuor authoritatẽ tu quoq; infringis. Nam Laodicenum, cuius nomen taces, de eccleſia dicis nuper egreſſum, Alexandrũ autẽ veterẽ hęreticum: Origenẽ verò ac Didymũ, reprehenſos abs te lego in recentioribus opuſculis tuis, & non mediocriter, nec mediocribus q̃onibus, quãuis Origenem mirabiliter ante laudaueris. Cum his ergo errare puto, quia nec te ipſe patieris, quãuis hoc perinde dicatur, ac ſi in hac ſnĩa non errauerint. Nam q̃s eſt qui ſe uelit cum quolibet errare? Tres igitur reſtant, Euſebius Emiſenus, Theodorus Heracleotes, quẽ paulopoſt cõmemoras, Ioannes, qui dudũ in pontificali gradu Conſtantinapolitanã rexit eccleſiã. Porrò ſi
G quæras vel recolas q̃d hinc ſenſerit noſter Ambroſius, quid noſter itidẽ Cyprianus, inuenies fortaſſe nec nobis defuiſſe, quos in eo quod aſſerimus ſequeremur, quãquã ſicut pauloante dixi, tantummodo ſcripturis canonicis hanc ingenuã debeam ſeruitutẽ, qua eas ſolas ita ſequar, vt cõſcriptores earũ nihil in eis omnino erraſſe, nihil fallaciter poſuiſſe non dubitẽ. Proinde cũ quæro tertium, vt tres ẽt ego tribus opponã, poſſem quidẽ (vt arbitror) facilè reperire ſi multa legiſſem, veruntamen ipſe mihi pro his oĩbus, imò ſupra hos oẽs Apoſtolus Paul⁹ occurrit. Ad ipſum confugio, ad ipſum omnes qui aliud ſentiunt literalibus ſuis tractatibus prouoco, ipſum interrogãs interpello & requiro, in eo quod ſcriptum eſt ad Galatas, vidiſſe ſe Petrum nõ rectè ingredientẽ ad ueritatẽ Euangelii, eiq; in faciẽ propterea reſtitiſſe, quod illa ſimulatione gentes iudaizare cogebat. Vtrum uerũ ſcripſerit, an fortè neſcio qua diſpenſatiua falſitate mentitus ſit. Et audio cũ paulo ſuperius in eiuſdẽ narrationis exordio, religioſa voce mihi clamantẽ. Quæ aũt ſcribo vobis,

Immo non adſtruit.

ecce corã Deo quia nõ mentior. Dent ve
quilibet aliud opinantes, ego magis credi
to Apoſtolo in ſuis & pro literis iuranti,
cuiquã doctiſsimo de alienis literis diſpu
ti: Nec dici timeo ſic Paulũ defendere, qu
nõ ſimularit errorẽ Iudęorũ, ſed uerè fu
in errore, qm̃ neq; ſimulabat errorem,
libertate Apoſtolica, ſicut illi tẽpori cõg
bat, vetera illa ſacramẽta, ubi opus erat, a
do, cõmendabat ea, non Satanæ uerſutia
cipiendis hominibus, ſed Dei prouidẽtia
nunciandis rebus futuris propheticè con
tuta. Nec uerè fuerat in errore Iudęorum
non ſolũ nouerat, ſed ẽt inſtãter & acrit
dicabat eos errare, qui putabãt gentibus
ponenda, vel iuſtificationi quorumcunq;
delium neceſſaria. Quod aũt dixi eũ facti
dæis tanquã Iudæũ, & tanquã gentilẽ ge
libus, non mentientis aſtu, ſed compatie
affectu, quemadmodũ dixerim parũ mihi
ſus es attendiſſe. immò ego fortaſſe nõ
hoc explanare potuerim. Neq;. n. hoc i
dixi, qđ miſericorditer illa ſimulauerit,
q̃a ſic ea non ſimulauit, q̃ faciebat ſimilia
dæi quemadmodũ nec illa, q̃ faciebat ſim
gentibus, q̃ tu quoq; cõmemoraſti, atqu
eo me qđ non ingratè fateor adiuuiſti. C
abs te q̃ſiſſem in epiſtola mea, qũo puteẽ
factus Iudæis tanquã Iudęus, quia fallac
ſuſcepit ſacramenta Iudæorum, cum &
bus tanquam gentilis factus ſit, nec tamen
ſcepit fallaciter ſacrificia gentium, tu reſ
diſti, in eo factum gentibus tanquam ge
lem quod præputium receperit, q̃ indiſe
ter permiſerit veſci cibis, quos damnant
dæi. Vbi ego quæro, utrum & hoc ſimu
fecerit. Quod ſi abſurdiſsimum atque fal
mum eſt, ſic ergo & illa, in quibus Iudæ
conſuetudini congruebat libertate prud
ti, non neceſsitate ſeruili, aut quod eſt i
gnius diſpenſatione fallaci potius quàm
li. Fidelibus enim & ijs qui cognouerunt
ritatẽ, ſicut ipſe teſtatur, niſi forte & hic
lit, omnis creatura Dei bona eſt, & nihil
ciendum, quod cum gratiarum actione a
pitur. Ergo & ipſi Paulo non ſolum viro,
rum etiam diſpenſatori maxime fideli, n
ſolum cognitori, verum etiam doctori
ritatis, omnis utiq; in cibis creatura Dei n
ſimulatè ſed uere bona erat. Cur igitur
hil ſimulate ſuſcipiendo ſacrorum ceren K
niarumq;

iarumq; gentilium,ſed de cibis & prępucio
era ſentiēdo atq; docendo, tñ tanq̃ gentilis
ctus eſt gentibus, & non potuit fieri tanq̃
ıdæus Iudæis,niſi fallaciter ſuſcipiendo ſa-
raméta Iudęorũ?Cur oleaſtro inſerto ſerua
it diſpenſationis uerace fidẽ,& naturalibus
mis,non extra,ſed in arbore conſtitutis ne
io qđ diſpenſatoriæ ſimulationis velamen
otendit? Cur factus tanquã gentilis gentib.
đ ſentit docet, qđ ait ſentit: Factus aũt tanq̃
ıdæus Iudæis,aliud ĩ pectore claudit, aliud
omittit in uerbis,in factis, in ſcriptis? Sed
oſit hoc ſapere. Vtriſq;. n. debebat charitatẽ
corde puro & conſcientia bona, & fide
on ficta. Ac per hoc oĩbus omnia factus eſt,
omnes lucrifaceret, non mentientis aſtu,
d compatientis affectu, Id eſt, non omnia
ala hominũ fallaciter agendo, ſed aliorum
mniũ malis oĩbus,tanquam ſi ſua eſſent, mi
ricordis medicinæ diligentiã procurando.
ũ itaq; illa teſtamenti veteris ſacramenta ẽt
i agenda minime recuſabat,non miſericor
ter fallebat, ſed omnino non fallens atque
c mõ a domino Deo illa vſq; ad certi tpis
ſpenſationẽ iuſſa eſſe cõmẽdãs, a ſacrilegis
cris gentiũ diſtinguebat. Tunc aũt nõ men-
ntis aſtu ſed compatientis affectu, Iudæis
nq̃ Iudæ9 fiebat,qñ eos ab illo errore, quo
l in Chriſtũ credere nolebant,uel per uete
ſacerdotia ſua ceremoniarumq; obſerua-
nes,ſe a peccatis poſſe mundari fieriq; ſal
s exiſtimabant,ſic liberare cupiebat, tanq̃
ſe illo errore teneretur, Diligens,utiq; pro
mũ tanquã ſeipſum, & hæc faciens, q̃ ſibi
aliis fieri vellet,ſi hoc illi opus eſſet. Qđ
n dominus monuiſſet adiunxit: Hęc eſt.n.
& ꝓphetę. Hũc cõpatiẽtis affectũ, in eadẽ
iſtola ad Galatas præcipit dicẽs. Si ꝓoccu-
tus fuerit hõ in aliquo delicto, vos q ſpiri-
es eſtis inſtruite huiuſmodi in ſpiritu leni-
tis,attendẽs teipſum,ne & tu tenteris. Vide
non dixit, fieri tanquã ille, ut illum lucri-
cias. Non utiq; ut ipſum delictũ falaciter
eret,aut ſe id habere ſimularet, ſed ut in al
tius delicto,qđ ẽt ſibi accidere poſſet, attẽ-
ret,atq; ita alteri,tanq̃ ſibi ab altero vellet,
iſericorditer ſubueniret,hoc eſt, non men
ntis aſtu, ſed cõpatiẽtis affectu, ſic Iudæo,
gentili,ſic cuilibet homini,Paulus,in erro
,uel peccato aliquo cõſtituto,nõ ſimulan-
qđ nõ erat,ſed cõpatiẽdo q eſſe potuiſ-
ſet, tanquam qui ſe hominẽ cogitaret, oĩbus
omnia factus eſt vt omnes lucrifaceret. Teip-
ſum, ſi placet (obſecro te) pauliſper intuere,
teipſum inquã erga memetipſum & recole,
vel ſi habes conſcripta relege verba tua in il-
la epiſtola quã mihi per fratrẽ noſtrũ iã col-
legã meũ Cyprianũ breuiorẽ miſiſti,q̃ vera-
ci,q̃ germano,q̃ pleno charitatis affectu, cũ
q̃dã me in te cõmiſiſſe expoſtulaſſes, graui-
ter ſubiunxiſti. In hoc lædiť amicitia, In hoc
neceſſitudinis iura violantur, ne videamur
certare pueriliter,& fautorib. inuicẽ, vel de-
tractoribus noſtris tribuere materiam contẽ
dendi. Hæc abs te uerba, non ſolũ ex animo
dicta ſentio,verumetiam benigno animo ad
conſulendũ mihi. Deniq; addis, quod, ẽt ſi
non adderes,appareret,& dicis: Hæc ſcribo
quia pure & Chriſtiane diligere te cupio,
nec qcquã in mea mẽte retinere qđ diſteta la
bijs. O uir ſancte mihiq;(vt Deus uidet aĩam
meã(veraci corde dilecte, hoc ipſum quod
poſuiſti in literis tuis, qđ te mihi exhibuiſſe
nõ dubito, hoc ipſum omnino Apoſtolum
Paulũ credo exhibuiſſe in literis tuis, nõ vni
cuilibet hoĩ, ſed Iudæis & Gręcis, & oĩbus
gentibus filiis ſuis quos in Euāgelio genue- A
rat,& quos iterũ pariẽdos parturiebat, & de
inde poſterorũ tot milibus fideliũ Chriſtia-
norũ, ꝑꝑ quos illos illa memoriæ mãdabať
epiſtola, vt nihil in ſua mente retineret, quod
diſtaret a labiis. Certe factus es ẽt tu tanq̃ ego
non mentientis aſtu,ſed cõpatiẽtis affectu,cũ
cogitares tam me non relinquendũ in ea cul
pa in quã me prolapſum exiſtimaſti,q̃ nec te
uelles, ſi eo mõ prolapſus eſſes. Vñ agẽs gra
tias,beneuolæ menti erga me tuæ, ſimul po-
ſco ut ẽt mihi non ſuccenſeas, quod cum in
opuſculis tuis aliqua me mouerent, motum
meũ intimaui tibi,hoc erga me ab oĩbus ſer-
uari uolens quod erga te ipſe ſeruaui, vt qc-
quid improbandum putant in ſcriptis meis,
nec laudẽt ſubdolo pectore, nec ita reprehẽ
dant apud alios,ut taceãt apud me. Hinc po-
tius exiſtimãt lædi amicitiã & neceſſitudi-
nis iura uiolari. Neſcio. n. vtrum Chriſtianæ
amicitiæ putandæ ſint, in quibus magis va-
let vulgare prouerbium: Obſequium ami-
cos,ueritas odium parit,quam eccleſiaſticũ,
Fideliora ſunt uulnera amici, quam volunta- *Terent.*
ria oſcula inimici. Proinde chariſſimos *Pro. 27.*
noſtros qui noſtris laboribus, ſynceſſime B

fauent, hoc potius quanta possumus instan-
tia doceamus, quo sciãt fieri posse, vt iter cha
rissimos aliq̃d alterutro sermone contradica
tur, nec tñ charitas ipsa minuat, nec veritas
odium pariat, q̃ debetur amicitiæ, siue illud
verum sit quod contra dicitur, siue corde ve
raci qualecunq; sit dicitur, non retinendo in
mente quod distet à labijs. Credant itaq; fra-
C tres nostri familiares tui, quibus testimoniũ
perhibes qđ sint vasa Christi, me inuito fa-
ctũ, nec mediocrẽ de hac re dolorẽ inesse
cordi meo, qđ literæ meæ prius in multorũ
manus venerunt, q̃ ad te ad quẽ scriptę sunt,
peruenire potuerunt. Quo aũt mõ id accide-
rit, & longum est enarrare, & (nisi fallor) su
perfluũ, cum sufficiat si q̃d mihi in hoc cre-
ditur, non eo factũ animo quo putatur, nec
omnino meæ fuisse voluntatis aut dispositio
nis aut cõsensionis aut saltem cognitionis vt
fieret. Hoc si nõ credũt, qđ teste Deo loquor,
quid amplius faciam non habeo. Ego tñ, ab-
sit vt eos credam hæc tuæ sanctitati maleuola
mente suggerere, ad exercitandas inter nos
inimicitias, quas misericordia dñi Dei no-
stri auertat à nobis, sed sine vllo nocẽdi ani-
mo, facilè de homine humana vitia suspica-
ri. Hoc.n. me de illis, æquum est credere, si
vasa sunt Christi, non in contumeliã, sed in
honorẽ facta & disposita in domo magna à
Deo in opus bonũ. Quod si post hanc atte-
stationẽ meã, si in noticiã eorũ uenerit, face-
re voluerint, q̃ non recte faciant, & tu vides.
Quod sanè scripseram nullũ me librũ aduer-
sꝰ te Romã misisse, iõ scripserã, q̃a & libri no
D men, ab illa epistola discernebam. Vnde om
nino nescio q̃d aliud te audisse existimaue-
rã, nec Romã, ipsam epistolã, sed tibi mise-
ram, & aduersus te nõ esse arbitrabar, quod
synceritate amicitiæ, siue ad admonendum,
siue ad te, vel me abs te corrigendum fecis-
se me noueram. Exceptis autem familiaribus
tuis, teipsum obsecro per gratiam qua redẽ-
pti sumus, vt quæcunq; tua bona, quæ tibi
pietate domini concessa sunt, in literis meis
posui, non me existimes insidioso blandilo-
quio posuisse. Si quid autem in te peccaui,
dimittas mihi. Nec illud quod de te, nescio
cuius poetę factum, ineptius fortasse quam
literatius a me cõmemoratum est, amplius
quam dixi, ad te trahas, cum continuo subie
cerim, nõ hoc ideo me dixisse, ut oculos cor

dis reciperes, quos absit nunq̃ vt amiser[is]
sed vt aduerteres quos sanos ac vigiles ha[be-]
res. Propter solã ergo παλινῳδίαν, si aliq[ui]d
scripserimus, qđ scripto posteriore destr[ue-]
re debeamus, imitandã, nõ ꝑꝑ Stesichor[i cæ]
citatẽ, quã cordi tuo nec tribui, nec timu[i at]
tingendũ illud existimaui, atq; identidẽ [ro-]
go, vt me fidẽter corrigas, vbi mihi hoc [opus]
esse ꝑspexeris. Quanq̃.n. ẜm honorũ voc[abu]
la, q̃ iam ecclesiæ vsus obtinuit, Episcop[atus]
presbyterio maior sit, tñ in multis rebus [Au-]
gustinus Hieronymo minor est, licet ẽt [mi]
nore quolibet, nõ sit refugienda vel ded[igna]
da correctio. De interpretatione tua iam [mi-]
hi ꝑsuasisti, qua vtilitate, scripturas vol[ue]ris
transferre de Hebræis, vt. s. ea quæ à Iu[dæ]is
prætermissa, vel corrupta sunt, proferr[es] in
mediũ. Sed insinuare digneris peto, à q[ui]bus
Iudæis, utrum ab eisipsis, qui añ aduẽtũ dñi
interpretati sunt, & si ita est, quib. vel q[ui]bus
eorũ, an ab istis posterius q̃ propterea p[ut]ari
possunt, aliqua de codicibus Græcis, vel sub
traxisse vel in eis corrupisse, ne illis test[imo-]
niis de Christiana fide cõuincerẽtur. Il[li] aũt
anteriores, cur hoc facere voluerint, n[on] in-
uenio. Deinde nobis mittas obsecro, int[erpre]
tationẽ tuã de septuaginta, quã te ædidi[sse] n[esciebã.]
sciebã. Librũ quoq; tuũ, cuius mẽtionẽ [fe]ci-
sti, de optimo genere interpretandi, cu[p]io l[e-]
gere, & nosse, q̃uo coęquãda sit in inter[pret]e
peritia linguarũ cõiecturis eorũ, q̃ scr[ip]tu
ras edisserendo ꝑtractãt, quos necesse [es]t e[tiã]
si rectæ atq; vnius fidei fuerint varias p[ari]er
in multorũ locorũ obscuritate sentẽtias [pari-]
uis nequaquã ipsa varietas ab eiusdẽ fid[ei] vn[i-]
tate discordet. Sicut ẽt unus tractator ẜ[m] ea[n]
dẽ fidẽ, aliter, atq; aliter, eũdẽ locũ põt [ex]po-
nere, q̃a hoc eius obscuritas patiť. Iõ ãt [desi-]
dero interpretationẽ tuã de septuagint[a], vt
& tanta Latinorũ interpretũ, q̃ qualesc[un]que
hoc ausi sunt, quãtũ possumus imperiti[a] ca-
reamus, & q̃ me inuidere putãt utilib. l[ab]ori-
bus tuis, tandem aliquãdo, si fieri potest, in-
telligant propterea me nolle tuã ex He[bræ]o
interpretationem in ecclesijs legi, ne c[on]tra
septuaginta authoritatẽ, tanquã nouum ali-
quid proferentes, magno scandalo per[tu]rbe-
mus plebes Christi, quarum aures & c[or]da
illã interpretationem audire consueue[ru]nt,
quæ ẽt ab Apostolis approbata est. Vn[de] il-
lud apud Ionam virgultũ, si in Hebræ[o] ne[c]
hede[ra]

edera est, nec cucurbita, sed nescio quid
liud trunco suo nixũ, nullis sustentandũ ad-
miniculis erigat, mallem iã in oib. Latinis,
ucurbitam legi. Non.n.frustra hoc puto se-
tuaginta posuisse, nisi quia & huic simile
ciebant: Satis me, immò fortasse plus q̃ sa-
s, tribus epistolis tuis respondisse arbitror,
uarũ duas per Cyprianum accepi, vnam p
irmum. Rescribe quod visum fuerit ad nos
el alios instruendos. Dabo aũt operam dili
entiorem quantũ me adiuuat dominus, vt li
eræ quas ad te scribo, prius ad te perueniãt,
uam ad quenquam, à quo latius dispergan-
ur. Fateor.n.nec mihi hoc fieri velle de tuis
d me, quod de meis ad te factũ iustissimè ex
ostulas. Tñ placeat nobis inuicem, non tm̃
haritas, verum etiam libertas amicitiæ, ne
pud me taceas, vel ego apud te, quod in no
ris literis vicissim nos mouet, eo scilicet
nimo qui oculis Dei in fraterna dilectione
on displicet. Quod si inter nos fieri posse si-
e ipsius dilectionis pniciosa offensione nõ
utas, non fiat. Illa enim charitas, quam tecũ
abere vellem, profecto maior est, sed me-
or hæc minor, quàm nulla est.

ugustinus Lõginiano Pagano philosopho,
prouocans illum ad scribendum quæ sit
optima ad fœlicitatem via, indicans quæ
sit apud Christianos. Epist. XX.

Onginiano Augustinus. Solere aiunt
quendam veterum dicere, quibus satis
ersuasum esset, vt nihil mallent se esse q̃ vi-
os bonos, his reliquam facilem esse doctri-
ã. Hæc sentẽtia, si rite recolo, Socratica est:
onge antiquior prophetica præcesserat, pci
iens hominibus breuiter & simul, non tm̃
t se nihil malint esse q̃ bonos, verumetiam,
nde fiant boni. Diliges, inquit, dñm Deum
uũ, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua,
ex tota mente tua: & diliges proximũ tuũ,
nquam teipsum. Hoc cui persuasum esset
on ei reliquã facilẽ, sed eam totam esse do-
trinam duntaxat vtilem ac salubrem. Multę
nim doctrinæ sunt, si tamen doctrinæ dicen
æ sunt, vel superfluæ vel noxiæ. Vere

se malle, q̃ viri
lius, & vnde h
sit, quonã mõ
ri. nam qđ eun
Quæro etiam
.n. eum non pa
ea, & sola uia
ad uitam beata
& aliqua ex ca
differas, an & il
& præ omnibu
vias esse arbitra
ingredi credas,
impudenter: di
pra dixi, meq;
mo, nec ulla de
uole nouerũt, f
ditur, uel repo
tur, quàm vnde

Longinianus A
xta Trimegi
res Deos pu
sine sacris p

DOmino u
percolẽd
ginianus. Beatu
tutis tuæ lumine
gnum me diuini
landum esse dux
difficillimam re
mine uenerande
tuis contationibu
libus explicandis
tiam, id est à Paga
siquidem abunde
dum inter nos con
literis magisque c
cam tantum Socra
uir uere optime p
rosolymaticis, sed
ticis, & Trimegisti
ribus, & penè rudi
thoribus enat
tibus p

fabulæ ſchema conce-
egerim, viderim nemi
n nullum, qđ Deo te-
rtoq; dixerim, niſi te,
ſcere, & poſſe purita-
roiecta grauedine ſe-
pfectæ conſcientię nō
e. Verũ qua via effici
on neſcias, & mihi nō
liquo differas, q̃ vt à
Qua tunc (fateor) hu
s ſufficiens, vt mea
nimè necdũ, & ſi tũ
. Verũ q̈d traditum
eã atq; cuſtodiã, vt
Via eſt in Deũ melior
is, puris, caſtis, veris
vlla tpum mutatorũ
us, & deorũ comita-
tácib. emeritus. i. eius
prehẽſibilis & ineffa
toris impletus virtu
angelos dicitis, vel
vel cum Deo, aut à
ione animi mentiſ-
nquam qua purgati
piis præceptis expia-
& obſcœnis obſerua
& corpore conſtan-
hriſto autem tuę iam
piritu Dei, per quem
um virum & patrem
s domine pater perco
leo quid ſentiam, ex-
ſcio, difficillimũ cre-
cultorem tuarũ virtu-
m ſcienti inſinuare, qđ
itę teſtimoniũ habeo,
, q Deo, p te animãq
s, cu dio, intelligis
o te de tabiliter dili-
e habitu formã lineã
ed ante oĩa quæſo te,

Auguſtiuus Longiniano, cætera probãs, h
tantum explanari quærens, quur putat
opus ſacrificiis ei, qui iam diuinis virtu-
bus ſit circumuallatus. Epiſt. XXI.

LOnginiano Auguſtinus. Cepi fructum ſcripti mei, reſcriptũ. ſ. beneuolẽtię tuæ. Vñ iã video exortũ & exorſum inter nos magnæ hac de re magnã diſputationis quaſi ſementẽ, hoc eſt qđ volebã prius, deinde qđ adhuc volo, Deus adiuuabit. Id aũt eſt vt hoc cœptũ debito ac ſalubri fine claudat. Proinde qđ de Chriſto nihil temere tibi vel negandũ vel affirmandũ putaſti, hoc in Pagani animo temperamẽtum non inuitus acceperim. Quod verò ẽt ſcriptis meis doceri te cupis de hac re, nequaquã abnuam neq; deſiſtam huic tã bonæ mihiq; chariſſimæ ſeruire voluntati tuæ. Sed prius opus eſt eliquare quo recipiam ſententiã tuam de antiquis ſacris. Cum. n. dixiſſes eam viam in Deũ eſſe meliorem qua vir bonus, piis, iuſtis, puris, caſtis, veris dictis factiſque ſine vlla tpum mutatorũ captata iactatione probatus, & Deorũ comitatu vallatus, Dei vtiq; ptãtibus emeritus. i. ei⁹ vnius & vniuerſi & incõprehenſibilis & infatigabilis, ineffabiliſq; creatoris adimpletus virtutibus, quos, vt verũ eſt, angelos dicis, vel quid alterũ poſt Deũ vel à Deo vel cum Deo, in Deũ intentione animi mentiſq; refeſtinat. Quæ verba ex epiſtola tua recognoſcis, cũ addidiſti & aiſti: Via eſt, inq̃, qua purgati antiquorũ ſacrorũ piis præceptis, expiationibuſq; puriſſimis, & obſcœnis obſeruationibus decocti, aĩa & corpore conſtantes deproperant. In his verbis ſentio, ni fallor, videri tibi nõ ſufficere ad viã qua itur ad Deũ, vti vir bonus, piis, iuſtis, puris, caſtis, veris dictis factiſq; promereatur Deos, quorum comitatu vallatus in illum ſummũ Deũ oĩum creatorem ire feſtinet, niſi etiam ſacrorum antiquorum piis præceptis expiationibuſq; purgetur. Quamobrem velim ſcire quid

purgari? Itaq; hic nodus eſt diſputationis no
ſtræ, quo ſoluto cōſequentia videbimus, vi-
uat ne hō bene vt ſacris purgeť, an ſacris pur-
getur vt bene viuat, an ipſe quātuſcūq; bene
viuendi in homine modus nōdū ſit idoneus
ad beatā vitam quæ ex Deo capitur, niſi acce
dant adiumenta ſacrorū. An verò bene viuen
di quædam velut portio eſt ēt ſacra percipe-
re. ſ. vt non aliud ſit bene viuere, aliud ſacratè
viuere, ſed bene viuendi terminus ēt ſacrata
vita claudatur. Horū quatuor ꝓpoſui quod
potiſsimū ꝓbes, quæſo te, literis aperire non
pigeat. Plurimū quippe intereſt ad id qđ ſu-
ſcepimus inter nos colloquendo peragere,
ne cùm multa non neceſſaria, tanq̃ ea ſen-
tias quæ fortè non ſentis, refellere molior, tē
pus neceſſariū in ſuperfluis inſumatur. One-
rare te itaque epiſtola nolui, vt te cito reſcri-
bente cætera contexamus.

Auguſtinus Bonifacio epiſcopo, reſpondens
qui fiat vt infantibus in baptiſmo proſit
parentum fides, quum poſt baptiſmum
non noceat illis parentum impietas. De-
inde quomodo ſuſceptores in baptiſmo
reſpondeant illos credere, quum paruuli
reuera non credant, & incertum ſit, an ſint
credituri. Epiſt. XXIII.

BOnifacio coepiſcopo, Auguſtinus in do
mino ſalutem. Quæris à me vtrum parē
tes baptizatis paruulis ſuis noceant, cum eos
dæmoniorū ſacrificijs ſanare conantur. Et ſi
non nocent, qūo eis proſit cū baptizantur pa
rentum fides, quorū eis nō pōt obeſſe perfi-
dia. Vbi reſpondeo tantam illius ſacramēti,
hoc eſt baptiſmi ſalutaris eſſe virtutem in ſan
cta compage corporis Chriſti, vt ſemel gene
ratus per aliorum carnalem voluptatem cū
ſemel regeneratus fuerit per aliorum ſpiri-
tualem voluntatem, deinceps non poſsit vin
culo alienæ iniquitatis obſtringi, cui nulla
ſua voluntate conſenſit. Et anima enim patris
mea eſt, inquit, & anima filij mea eſt: Anima
quæ peccauerit ipſa morietur: nō autem pec
cat ipſa, cū parentes ei omnino neſcienti, vel
quilibet alius adhibet ſacrilegia dęmoniorū.
Sed ideo ex Adam traxit, quod ſacramēti il-
lius gratia ſolueretur, quia nondum erat aīa
ſeparatim viuens, id eſt, altera anima de qua
diceretur: Et anima patris mea eſt, & anima
filij mea eſt. Iam itaque cū homo in ſeipſo
eſt, ab eo, qui genuit alter effectus, peccato 1. q. 4. ꝛ itaque.
alterius ſine ſua cōfeſsione nō tenetur obno
xius. Traxit ergo reatum, quia vnus erat cum
illo & in illo a quo traxit, quando quod tra-
xit admiſtum eſt. Non autem trahit alter ab
altero, qm̄ ſua vnoquoq; propria vita viuen-
te iā eſt vnde dicatur: Anima quę peccauerit,
ipſa morietur. Vt autē poſsit regenerari per
officium voluntatis alienæ, cū offertur conſe
crandus, facit hoc vnus ſpiritus, ex quo rege-
neratur oblatus. Non. n. ſcriptū eſt: niſi qs re-
natus fuerit, ex parentum volūtate, aut ex of-
ferentium vel miniſtrantiū fide, ſed, niſi quis
renatus fuerit ex aqua & ſpiritu. Aqua igitur Ioan. 3.
exhibens forinſecus ſacramētū gratiæ, & ſpi
ritus operās intrinſecus beneficiū gratię, ſol- E
uens vinculū culpæ, reconcilians bonū natu
ræ, regenerat hoiem in vno Chriſto, ex vno
Adā generatū. Regenerans ergo ſpiritus in
maioribus offerētibus, & paruulo oblato re-
natoq; cōis eſt. Ideo per hāc ſocietatē, vnius
eiuſdēq; ſpiritus prodeſt offerentium volun
tas paruulo oblato. Quando autem in paruu De conſe.
lum maiores peccant, offerentes eum, atque diſt. 4. c.
obligare conantes dæmonū ſacrilegis vincu quæris.
lis, non eſt anima vtrorumque cōmunis, vt
etiam culpam poſsint habere cōmunē. Non
enim ſic cōmunicatur culpa per alterius vo-
luntatem, quemadmodum cōmunicatur gra
tia per ſancti ſpiritus vnitatem. Poteſt enim,
& in hoc, & in illo homine eſſe vnus ſpiri-
tusſanctus, ēt ſi inuicem neſciant, per quē ſit
vtriuſque gratia communis. Non autē poteſt
ſpiritus hominis eſſe & huius & illius, ꝑ quē
peccante altero, & altero nō peccante, ſit ta-
men culpa cōmunis. Ac per hoc poteſt par-
uulus ſemel ex parentū carne generatus, Dei
ſpiritu regenerari, vt & illius obligatio con-
tracta ſoluatur. Nō poteſt aūt ſemel Dei ſpi
ritu regeneratus ex parentum carne regene-
rari, vt obligatio quæ ſoluta eſt, iterum con-
trahatur. Et ideo ſemel perceptam paruulus
Chriſti gratiā, nō amittit niſi propria impie-
tate, ſi ætatis acceſſu, tam malus euaſerit. Tūc
enim etiā propria incipiet habere peccata, F
quæ non regeneratione auferantur, ſed alia
curatione ſanentur. Veruntamen rectè di-
cuntur parentes, vel quicunque maiores, fi-
lios ſeu quoslibet paruulos baptizatos dęmo
niorum ſacrilegijs obligare conantes, ſpi-

ritaliter homicidæ. Nam in illis quidẽ inter-
fectionẽ non faciunt, ſed quantũ in ipſis eſt
interfectores fiunt. Recteq; illis dr̃, quãdo ab
hoc ſcelere prohibẽtur, Nolite occidere par
uulos veſtros. Dicit.n.& Apoſtolus: Spiritũ
1.Tho.5. nolite extinguere, nõ quia ille extingui põt:
ſed quantum in ipſis eſt, extinctores eius me-
ritò dicuntur, qui ſic agũt vt extinctũ velint.
Iſto ſenſu rectè intelligi poteſt, quod ſcripſit
Cypria- beatus Cyprianus, in epiſtola de lapſis, cum
nus excu eos qui tempore perſecutionis idolis immo
ſatur. lauerant, arguens, Ac ne quid deeſſet, inquit,
ad criminis cumulum, infantes quoq; paren-
tum manibus impoſiti vel attrectati, amiſe-
G runt paruuli, quod in primo ſtatim natiuita-
tis exordio, fuerant conſequuti. Amiſerunt,
dixit, quantum attinuit ad illorum ſcelus, à
quibus amittere coacti ſunt. Amiſerũt in eo-
rum mente ac voluntate, qui in illos tantum
facinus commiſerunt. Nam ſi in ſeipſis ami-
ſiſſent, remanſiſſent vtique diuina ſententia,
Etiam in ſine vlla defenſione damnandi. Quod ſi ſan-
fantibus ctus Cyprianus arbitraretur, non eorum de-
dabatur fenſionem continuo ſubijceret, dicens: Non
Euchari- ne illi, cum iudicij dies venerit, dicent. Nos
ſtia. nihil fecimus, nec derelicto cibo & poculo
domini, ad prophana cõtagia ſponte prope-
rauimus: perdidit nos aliena perfidia, paren-
tes ſenſimus parricidas. Illi nobis eccleſiam
matrem, illi patrem Deum negauerunt, vt dũ
parui & improuidi, & tanti facinoris ignari,
per alios ad conſortium criminis iungimur,
aliena fraude caperemur. Hanc defenſionem
non ſubnecteret, niſi iuſtiſsimam crederet, &
in Dei iudicio paruulis profuturam. Si.n.ve-
rè dr̃: Nos nihil fecimus, anima quæ non pec
cauerit, ipſa cur morietur? nec illi peribunt
ſub Dei iuſto iudicio, quos parentes ſuo ſce
lere, quantum ad ſeipſos attinet, perdiderũt.
Illud verò quod in eadem commemoratur
epiſtola, quandam paruulam turbatis in fu-
gam parentibus, nutrici derelictam, atq; ab
eadem nutrice, dæmonum ſacrilegijs impa-
ctam, poſtea in eccleſia illatam ſibi Euchari-
ſtiam, miris motibus reſpuiſſet: Ideo mihi vr̃
H diuinitus factum, ne maiores putarent nihil
ſe in paruulos in illa iniquitate peccare, ſed
potius intelligerent, per illum ſignificantem
quodammodo geſtum corporis eorum qui
loqui non poterant, ſe mirabiliter admone-
ri quid ipſi facere deberent, qui poſt tantum

illud nefas ſacramentis ſalutaribus irruebã
vnde ſe vtique pęnitendo abſtinere deberẽ
Nec cũ tale aliquid diuina prouidentia p
infantulos agit, ipſos id agere ſcientia vel r
tione credendũ eſt. Neque enim quia cuiu-
dam prophetæ dementiam Deus voluit, et
aſina loquente coercere, ideo admiranda e
aſinorum ſapientia. Porrò ſi per animal ir
tionale ſonuit aliquid homini ſimillimũ, q
miraculo diuino non cordi aſinino tribuen-
dum ſit, Ita potuit omnipotens per infant
animam, non vbi ratiò nulla erat, ſed vbi a-
huc ſopita erat, geſtu corporis eius oſtend-
re, quid illi qui & in ſe, & in paruulos ſu I
peccauerant, curare deberent. Cæterum
infans non redeat in parentem, vt cum ill,
& ĩ illo, vnus homo ſit, ſed omnino alter ſ,
habens carnem ſuam, & animam ſuam: Ar-
ma quæ peccauerit, ipſa morietur. Nec ill
te moueat, quod quidam non ea fide ad b-
ptiſmum percipiendum paruulos ferunt,
gratia ſpiritali, ad vitam regenerentur æte-
nam, ſed quod eos putant hoc remedio, te
poralem retinere, vel recipere ſanitatem. N
enim propterea illi non regenerantur, qu
non ab iſtis hac intentione offeruntur. Ce-
brantur enim per eos neceſſaria miniſteri-
Filios autem ſeu quoslibet paruulos, dæm-
niorum ſacrilegijs obligare conantes, ſpi-
taliter ſunt homicidæ. Nam in illis quidẽ i-
terfectionem non faciunt, ſed quãtum in i-
ſis eſt, interfectores fiunt. Et rectè illis di-
tur, quando ab hoc ſcelere prohibentu,
Nolite occidere paruulos veſtros. Non a-
tem rectè his dicitur: Nolite verba ſac-
mentorum, ſine quibus conſecrari paruu
non poteſt, recitare. Spiritus autem ille ſa-
ctus, qui habitat in ſanctis, ex quibus vna i
columba deargentata charitatis igne conf-
tur, agit, quod agit etiam per ſeruituter,
aliquando non ſolum ſimpliciter ignora-
tium, verumetiam damnabiliter indign-
rum. Offeruntur quippe paruuli ad per-
piendam ſpiritalem gratiam, non tam
eis, quorum geſtantur manibus, quan
& ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles ſunt, qu
ab vniuerſa ſocietate ſanctorum atque fi-
lium. Ab omnibus nanque offerri re
intelliguntur, quibus placet quod offer-
tur, & quorum ſancta atque indiuidua c-
ritate, ad communicationem ſancti ſpi-
tus

o
alutaribus irruebā
o abſtinere deberē
na prouidentia p
gere ſcientia vel r
ne enim quia cuiu
m Deus voluit, eti
ideo admiranda e
ò ſi per animal ir
mini ſimillimũ, q
rdi aſinino tribuen
potens per infanti
illa erat, ſed vbi a
rporis eius oſtende
& in paruulos ſu
erent. Cæterum c
entem, vt cum ill
ed omnino alter f
animam ſuam: An
morietur. Nec ill
non ea fide ad b
paruulos ferunt,
regenerentur æte
nt hoc remedio, te
cipere ſanitatem. N
regenerantur, qu
ne offeruntur. Ce
eceſſaria miniſteri
et paruulos, dæm
are conantes, ſpi
am in illis quidē i
nt, ſed quãtum in i
. Et rectè illis di
elere prohibentu
os veſtros. Non a
Nolite verba ſacr
conſecrari paruul
ritus autem ille ſa
tis, ex quibus vna i
haritatis igne conſ
am per ſeruitutem
ſimpliciter ignora
nnabiliter indigno
pe paruuli ad per
ratiam, non tam
r manibus, quam
hi fideles ſunt, qu
nctorum atque fid
nanque offerri re
placet quod offer
atque indiuidua c
tionem ſancti ſpi
tus

...ad... ur. Tota hoc ergo mater eccleſia, quæ in ſanctis eſt, facit, quia tota oẽs, tota ſingulos parit. Nam ſi Chriſtiani baptiſmi ſacramentum, quod vnum atq; idipſum eſt, ẽt apud hęreticos valet & ſufficit ad conſecrationẽ, quãuis ad vitæ æternæ participationẽ non ſufficiat, quæ cõſecratio rerũ quidẽ facit hæreticũ extra dñi gregem habentem dominicũ characterẽ, corrigendũ tamẽ admonet ſana doctrina, non iterũ ſimiliter conſecrandũ: quanto potius in catholica eccleſia, etiã per ſtipulæ miniſterium, frumenta purganda portantur, vt ad maſſæ ſocietatem, mediante area perducantur? Illud aũt nolo te fallat, vt exiſtimes reatus vinculum, ex Adam tractũ, aliter nõ poſſe dirumpi, niſi paruuli ad percipiẽdã Chriſti gratiã, à parentibus offerãtur. Sic.n.ſcribens dicis, vt ſicut parẽtes fuerunt authores ad eorũ pœnã, per fidem parẽtum identidem iuſtificentur, cum videas multos non offerri à parentibus, ſed etiam à quibuſlibet extraneis, ſicut à dominis ſeruuli aliquãdo offeruntur. Et nonnunquã mortuis parentibus ſuis, paruuli baptizantur ab eis oblati, q in illis huiuſmodi miſericordiã præbere potuerunt. Aliquãdo ẽt quos crudeliter parentes expoſuerunt nutriẽdos à quibuslibet, nõnunquã à ſacris virginibus colligũtur, & ab eis offeruntur ad baptiſmum. Quæ certè proprios filios nõ habuerunt vllos, nec habere diſponunt: ac per hoc nihil aliud hic fieri vides, niſi quod in Euangelio ſcriptum eſt, cũ dominus interrogaſſet, qs illi à latronib[9] ſauciato, & ſemiuiuo in via derelicto proximus fuiſſet. Reſponſum eſt.n. Qui in illũ fecit miſericordiã. Difficillimã ſanè qõnẽ tibi ꝓpoſuiſſe viſus es, in extremo inquiſitionis tuæ, ea videlicet intẽtione qua ſoles vehementer cauere mendaciũ. Si cõſtituã, inquis, ante te paruulũ, & interrogẽ, vtrũ cũ creuerit, futurus ſit caſtus, vel fur nõ ſit futurus, ſine dubio reſpondebis, neſcio. Et vtrũ in eadẽ paruula ætate cõſtitutus, cogitet aliquid boni vel mali, dices, neſcio. Si itaque de moribus eius futuris nihil audes certi promittere, & de eius præſenti cogitatione, quid illud quod qñ ad baptiſmum offeruntur, pro eis parentes tanquam fidei doctores reſpondent, & dicũt illos facere, quod illa ætas cogitare nõ poteſt, aut ſi poteſt, occultũ eſt? Interrogamus.n. eos à quibus offeruntur, & dicimus, credit in

Deum, de ma
rat: reſpõdent, cred
ſingula quæ gerun
rebus, tã fidẽter ꝓ
cãt eũ tanta bona f
ptizatur, baptizat
ſi ſubijciam: erit c
erit fur, neſcio vtr
quid horũ erit, au
bitatione reſpon
conuertat ad De
dens adiungis, &
peto breuiter reſ
mihi de cõſuetud
das. His literis tu
temporis anguſti
datus ſum Nebri
ſet rerum obſcur
maxime pertine
rimus inquiſitor
gna reſponſione
popoſciſſet, æge
perſona pateretu
voce cohibebat,
quæreret, cum d
ſent, deberentq;
militer, vt ſoleb
ſcopus, multis c
nec tibi facilè v
nec mihi ſcriber
qui talia breuite
noſtra ſermocin
quærebat ocioſ
& à quo, iſta fla
ſpondere me iu
ſum, dominus a
ſim. Nempe ſęp
pinquante, dica
nam eſſe domin
multos annos p
mel illa paſsio f
minico dicimus
quo reſurrexit t
tam ineptus eſt,
ſe mentitos, niſi
lorum quibus h
nuncupamus, v
ipſe, ſed reuolu
& dicatur illo d
celebrationem
olim factum

sacramento
paschæ solēnitates, sed
molatur: nec vtiq; men
um responderit immo-
quandam similitudinē
n sacramenta sunt, non
cramenta non essent. Ex
ie plerunque etiam ip-
ccipiunt. Sicut ergo se-
odum sacramentū cor-
Christi est, sacramentū
guis Christi est, ita sacra
Nihil est autem aliud
ere. Ac per hoc cum
dere, qui fidei nōdū ha
tur fidem habere, pro-
m, & cōuertere se ad
nis sacramentū, q̃a
celebrationem pertinet
o baptismo Apostolus
mus Christo per baptis
ait, sepulturam signi-
ur, consepulti sumus.
ntæ rei non nisi eiusdē
Itaq; paruulū, etsi
credentiū voluntate
is fidei sacramentū
redere respōdetur,
non rem ipsa mente
i sacramentū perci-
sapere cœperit, nō
sed intelligit, eiusq;
n voluntate coaptabi-
potest, valebit sacra-
lam aduersus contrarias
valebit, vt si ante ratio-
emigrauerit, per ipsum
endante ecclesiæ chari-
ratione quę per vnū ho-
undū, Christiano adiu-
qui non credit, & fieri
r, profecto infidelis est,
ramentum longeq; me-
qui etiā si fidem nondū
e, non ei tamen obicem
nis opponit, vide sacra-
riter percipit. Respondi
æstionibus tuis quantum
aces, & ad cōtētiosos

excusationem meam obieci ... iā
suetudinē, sed saluberrimę cōsuetudinis r
didi quam potui rationem.

Hieronymus Augustino & Alipio, Aduer-
sus Hieronymi libros, quos scripsit co-
tra Pelagianos, rescripserat Anianus qu-
dam Diaconus, hortatur itaque Aug-
stinum vt ipse potius illi respondeat.
Epistola. XXIII.

DOminis verè sanctis atque omni aff-
ctione ac iure venerādis, Alipio & Au-
gustino episcopis Hieronymus in Christo
lutē. Sanctus Innocētius presbyter qui huiu
sermonis est portitor anno prętetito qua E
nequaquam in Aphricā reuersurus, mea a
dignationē vestrā scripta nō sumpsit. Tam
Deo gratias agimus, q͂ ita euenit, vt nostrum
silentium, vestris epistolis vinceretis. Mih
enim omnis occasio gratißima est, per qu
scribo vestrę reuerentię, testem inuocan
Deū, quod, si posset fieri, assumptis alis co
lumbę, vestris amplexibus implicarer: sem
quidē pro merito virtutū vestrarum, sed nū
maximè quia cooperatoribus, & authoribu
vobis hęresis Celestina iugulata est: quę it
infecit corda multorū, vt cū superatos dam
natosq; esse se sentiant, tamen venena mēti
non omittant, & quod solū possunt nos od
rint, per quos putant se libertatem docend
hęreseos perdidisse. Quòd aūt quęritis vtrū
rescripserim cōtra libros Anniani pseudodi
coni Celedēsis, qui copiosißime pascitur v
alienę blasphemię verba friuola submini-
stret, sciatis me ipsos libros in schedulis mi
sos à sancto fratre Eusebio presbytero susce
pisse, non ante multum temporis, & exinde
vel ingruentibus morbis, vel dormitione san
ctę, & venerabilis filię vestrę Eustochij ita do
luisse, vt propemodū contemnendos puta-
rem. In eodem enim luto hęsitat, & exceptis F
verbis tinnulis atq; emēdicatis nihil aliud lo
quitur. Tamen multū egimus, vt dum epistc-
lę meę respondere conatur, apertius se pro-
deret, & blasphemias suas omnibus patefac
ret. Quicquid enim illa miserabili synodo
Diospolitana dixisse se denegat, in hoc ope-
re profitetur. nec grāde est ineptißimis næ-

ucubratiunculis respondebimus, non vt cõ-
uincamus hæresim emortuã, sed vt imperitiã
atq; blasphemiã eius nostris sermonibus cõ-
utemus. Meliusq; hoc faceret sanctitas ve-
stra, ne cõpellamur contra hæreticũ nr̃a lau-
dare. Sancti filij cões Albina Pinianus & Me-
lania plurimũ vos salutant. Has literulas de
sancta Bethleẽ sancto presbytero Innocẽtio
dedi perferendas. Neptis vestra Paula mise-
rabiliter precatur, vt memores eius sitis, &
multũ vos salutat. Incolumes vos & memo-
res mei domini nostri Iesu Christi tueatur cle-
mentia, domini verè sancti atque omni affe-
ctione venerabiles patres.

Hieronymus Augustino gratulans illi quod hęreticorum omnium meruerit odium, quod quidem gaudet sibi cum illo esse commune. De Donatistis potissimum sentit. Epist. XXV.

DOmino sancto ac beatissimo papæ Augustino, Hieronymus. Omni qdem te beatitudinem tuã eo quo decet honore veneratus sum, & habitantẽ in te dilexi dñm saluatorẽ, sed nunc (si fieri põt) cumulo aliquid addimus, & plena complemus, vt absq; tui nominis mentione ne vnam quidẽ horã præterire patiamur, qui contra flantes ventos ardore fidei perstitisti, maluistique, quantũ in te fuit solus liberari de Sodomis, q̃ cũ pereuntibus commorari Scit quid dicã prudẽtia tua. Macte virtute in orbe celebraris, catholici te conditorẽ antiquæ rursum fidei venerantur, atq; suspiciũt: &, qđ signũ maioris gloriæ est, omnes hæretici detestantur: & me pari persequuntur odio, vt quos gladijs nequeunt, voto interficiant. Incolumem & mei memorẽ te Christi domini clementia tueatur domine venerande & beatissime papa.

Hieronymus Augustino p ęnigma significãs illi Romã esse captã à Gotthis, nec tamen agnoscere manum Dei sed accersitis auxilijs, moliri rebellionem. Epist. XXVI.

MVlti vtroque claudicãt pede, & nec fractis quidem ceruicibus inclinantur, habentes affectum erroris pristini, cũ prædicandi eandem non habeant libertatẽ. Sancti fratres qui cum nostra sunt paruitate, præcipuè sanctæ ac venerabiles filiæ tuæ suppliciter te salutant. Fratres tuos dominum meum Alipium, & dominum meum Euodium, vt meo nomine salutes, precor coronam tuam. Capta Hierusalem tenetur a Nabuchodonosor, nec Hieremiæ vult audire consilia, quin potius Aegyptum desiderat, vt moriatur in Taphnes, & ibi seruitute pereat sempiterna.

Hieronymus Marcellino & Anapsychiæ, exponens diuersas & veterum & recentium sententias de origine animarum, hortans vt reliqua petant ab Augustino, indicansque, quibus ipse sit occupatus studijs. Epistola XXVII.

DOminis verè sanctis atq; omni officiorũ charitate venerãdis filiis Marcellino & Anapsychiæ, Hieronymus in Christo salutem. Tandem ex Aphrica vestræ literas vnanimitatis accepi, & me non pœnitet impudentiæ, qua tacentibus vobis epistolas meas frequenter ingressi, vt rescriptũ mererer & vos esse sospites nõ alijs nunciãtibus, sed vestro potissimũ sermone cognoscerẽ. Super aĩæ statu memini vestræ quæstiunculæ, imò maxime ecclesiasticæ qõnis. Vtrũ lapsa de cœlo sit, vt Pythagoras philosophus, oẽsque Platonici, & Origenes putant, aĩa. An à propria Dei substãtia vt Stoici, Manichæus & Hispaniæ Prisciliani hęreses suspicãtur, An in thesauro habeantur Dei olim conditæ, vt quidam ecclesiastici stulta persuasione confidunt. An quotidie à Deo fiãt, & mittantur in corpora, secũdũ illud quod in Euãgelio scriptũ est: Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor. An certè ex traduce, vt Tertullianus, Apollinaris, & maxima pars Occidentaliũ autumant, vt quomodo corpus ex corpore, sic anima nascatur ex anima, & simili cũ brutis animantibus conditione subsistant. Super quo quid mihi videatur, in opusculis cõtra Ruffinum scripsisse me noui aduersus eũ libellum, quem sanctæ memoriæ Anastasio episcopo Romanæ ecclesiæ ædidit, In quo lubrica & subdola, immo stulta confessione, dũ auditorũ simplicitati illudere nititur, suę fidei imò perfidię illusit, quos libros reor sanctum parentem vestrum habere Oceanum. Olim enim æditæ sunt multis. Ruffini

I — *Animæ è cœlo lapsæ.* — *Ioan. 5.* — *Tertullianus.* — *Apollinar.* — *K*

fini libris aduersus calũnias respondẽtes. Certè habes ibi virũ sanctũ & eruditũ Augustinũ episcopum, qui viua, vt aiunt, voce docere te poterit, & suam imò per se nostrã explicare sententiam. Et Ezechielis volumẽ olim aggredi volui, & sponsionem creberrimam studiosis lectoribus reddere, sed in ipso dictandi exordio, ita animus meus Occidentalium prouinciarũ, & maximè vrbis Romanæ vastatione cõfusus est, vt iuxta vulgare prouerbiũ, ꝓpriũ quoq; ignorarẽ vocabulũ, diuq; tacui, sciens tẽpus esse lachrymarũ. Hoc autẽ anno cũ tres explicassem libros, subitus impetus Barbarorũ, de quibus tuus dicit Virg.

Virg. Lateq; vagantes Barcæi. & sancta scriptura de Ismahel: contra faciẽ omniũ fratrũ suorũ habitabit, sic Aegypti limitẽ, Palestinæ, Phœnicis, Syriæ percurrit ad instar torrentis cuncta secũ trahens, vt vix manus eorum, misericordia Christi, potuerimus euadere. Quòd si

Cicero. iuxta inclytum oratorem, silent inter arma leges, quanto magis studia scripturarum, quæ

L & librorum multitudine & silentio, ac librariorum sedulitate, quodq; vel propriũ est securitate & ocio dictantiũ indigẽt? Duos itaque libros misi sanctæ filiæ meæ Fabiolæ, quorũ exẽpla si volueris, ab ipsa poteris mutuari. Pro Angustia quippe tẽporis alios describere nõ potui, quos cũ legeris & vestibula videris, facilis coniectura erit, qualis ipsa sit futura domus. Sed credo in Dei misericordia qui nos adiuuit in difficillimo principio supradicti operis, qđ ipse adiuuet & in penè vltimis prophetę partibus, in quibus Gog. & Magog bella narrantur, & in extremis in quibus sacratissimi & inexplicabilis tẽpli ædificatio, varietas mensuraq; describitur. Sanctus frater noster Oceanus, cui vos cupitis commendari, tantus & talis est, sic eruditus in lege domini, vt absque nostro rogatu instruere vos possit & nostram super cunctis quæstionibus scripturarum pro modulo communis ingenij explicare sententiam. Incolumes vos & prolixa ætate florentes, Christus Deus noster tueatur omnipotens domini verè sancti.

Augustinus Hieronymo, recensens varias animarũ origine sententias, cupit doc[i] quæ potissimum tenenda sit, aduersus Pelagianos. Epistola. XXVI.

DEum; nostrũ qui nos vocauit in suũ [re]gnũ & gloriã, & rogaui & rogo, vt h[oc] quod ad te scribo sancte frater Hierony[me,] consulens te de ijs quæ nescio fructuosũ [e]sse nobis velit. Quanquã.n. te multo q̃ ego [m] ætate maiorem, tamen ẽt ipse iam senex c[on]sulo: sed ad discendum quod opus est, n[ul]la mihi ætas sera videri potest, quia & si se[nes] magis decet docere q̃ discere, magis tam[en] di[scere] q̃ quid doceant ignorare. Nihil eq[ui]dẽ molestius fero in oibus angustiis meis [qu]as patior in difficillimis quæstionibus, q̃ in [tam] longinqua tuæ charitatis absentia, vt vix [po]ssim meas dare, vel recipere literas tuas per interualla non dierũ, non mẽsiũ, sed ali[qu]ot annorũ: cum, si fieri posset, quotidie præ[sen]tem te habere vellem, cũ quo loquerer [qu]icquid vellem. Nec ideo tamen non debui [fa]cere quod potui, si non potui totum quod [vo]lui. Ecce venit ad me religiosus iuuenis [ca]tholica pace frater, ætate filius, honore [co]mpresbyter noster Orosius, vigil ingenio [pa]ratus eloquio, flagrans studio, vtile vas i[n] do[mo] Domini esse desiderans, ad refellẽda fal[s]as perniciosasq; doctrinas, quæ aĩas H[is]pa[no]rũ multo infelicius q̃ corpora barba[ri]cu[s] gladius trucidarunt. Nam inde ad nos v[s]que ab Oceani litore ꝑperauit, fama excit[us] qđ à me posset de ijs quæ scire vellet, quic[quid] vellet audire. Neq; nullũ cœpit aduentu[s] fru[ctũ]. Primò ne de me multum famæ cr[e]de[ret]. Deinde docui hominẽ quod potui, [q]uod aũt nõ potui, vnde discere posset adm[on]ui atq; vt ad te iret hortatus sum. Qua in r[e] [c]o[n]siliũ vel præceptũ meũ cũ libẽter & ob[e]dienter acciperet, rogaui eũ vt abs te venien[s] pe[r] nos ad propria remearet. Quã eius pol[li]citationẽ tenens, occasionẽ mihi credidi à dño esse concessam, qua tibi scriberẽ de ijs [q]uę p[er] te scire cupio. Quærebam.n. quẽ ad te [mi]ttere, nec mihi facilè occurrebat idoneus [&] fi[de] agendi, & alacritate obediendi, & ex[er]ci[]tatione peregrinãdi. Vbi ergo istũ iuue[n]e[m] ex[]pertus sum, eũ ipsum esse qualẽ à dño [pe]te[]bã, dubitare non potui. Accipe igitur q[uæ] mihi peto aperiri, ac disserere nõ graueris. [Quæ]

fi

io de aĩa multos mouet, in quibus & me e
e confiteor. Nam quid de aĩa firmiſsimè te-
eam, non tacebo. Deinde ſubiungã, q̃d mi-
i adhuc expediri velim. Anima hoĩs immor
lis eſt ſm quendam modum ſuum. Non .n.
mnimodo ſicut deus, de quo dictum eſt, q̃a
olus habet immortalitatem. Nam de animæ
ortibus ſancta ſcriptura multa commemo
at. Vnde illud ẽ: Sine mortuos ſepelire mor-
uos ſuos. Sed quod ita alienata à vita Dei,
t tamen in natura ſua viuere nõ oĩno deſi-
at: ita mortalis ex aliqua cauſa inuenitur, vt
t immortalis non ſine ratione dicatr̃. Nõ eſt
ars Dei anima. Si.n. hoc eſſet, omnino incõ-
mutabilis atq; incorruptibilis eſſet. Quod ſi
ſſet, nec deficeret in deterius, nec, profice-
et in melius: nec aliquid in ſemetipſa vel in
iperet hr̃e quod non habebat, vel deſineret
r̃e quod habebat, quantũ ad eius ipſius affe-
tiones pertinet. Quam verò aliter ſe habeat,
on opus eſt extrinſecus teſtimonio, q̃ſquis
eipſum aduertit agnoſcit. Fruſtra aũt dr̃ ab
is qui animã Dei partẽ eſſe volũt, hanc labẽ
c turpitudinẽ quam videmus in nequiſsimis
oĩbus, hãc deniq; infirmitatẽ & ægritudinẽ
uam ſentimus in omnibus hoĩbus, nõ ex ip
a illi eſſe, ſed ex corpore. Quid intereſt vñ
grotet, q̃ ſi eſſet incõmutabilis aliquo mõ,
ndelibet ęgrotare non poſſet. Nam quod ve
è incommutabile & incorruptibile eſt, nul-
lus rei acceſſu cõmutari vel corrumpi po-
eſt. Alioquin non Acchillea tm̃, ſicut fabulæ
erunt, ſed omnis caro eſſet inuulnerabilis, ſi
ullus ei caſus accideret. Nõ eſt itaq; natura
ncõmutabilis, quæ aliquo modo, aliqua cau
a, aliqua parte mutabilis eſt. Deũ autem ne-
as eſt, niſi verè ſummeq́; incommutabilem
redere. Non eſt igitr̃ anima pars Dei.. Incor-
oreã quoq; eſſe animam, etſi difficile tardi
oribus perſuaderi poteſt, mihi tñ fateor eſſe
erſuaſum. Sed ne verbi controuerſiam vel
ſuperfluò faciam vel meritò patiar, qm̃ cũ
le re conſtat, non eſt opus certare de nomi-
ne, ſi corpus eſt, omnis ſubſtantia vel eſſentia
vel ſiquid aptius nuncupatur id quod aliquo
nõ eſt in ſeipſo, corpus eſt anima. Itẽ ſi eã ſo
am incorporeã placet appellare naturam, q̃
ſummè incõmutabilis & vbiq; tota eſt, cor-
pus eſt anima, qm̃ tale aliquid ipſa ñ eſt. Por-
rò ſi corpus nõ eſt, niſi q̃d per loci ſpatium
aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita
ſiſtitur vel mouetur, vt maiore ſui parte ma- D
iorem locum occupet, & breuiore breuiorẽ
minusq́; ſit in parte, q̃ in toto, nõ eſt corpus
aĩa. Per totũ quippe corpus q̃d animat, non
locali diffuſione, ſed quadam vitali intentio-
ne porrigitur. Nam per oẽs eius particulas,
tota ſimul adeſt, nec minor in minoribus, &
in maioribus maior, ſed alicubi intenſius, ali
cubi remiſsius, & in omnibus tota, & in ſin-
gulis tota eſt. Neq;.n. aliter quod in corpore
ẽt non toto ſentit, tñ tota ſentit. Nam cũ exi-
guo puncto in carne viua aliquid tãgitr̃, quã
uis locus ille non ſolũ totius corporis nõ ſit,
ſed vix in corpore videatur, animã tñ totam
non latet: neque id quod ſentitr̃ per corporis
cũcta diſcurrit, ſed ibi tm̃ ſentitr̃ vbi fit. Vnde
ergo ad totã mox peruenit, q̃d non in toto
fit niſi quia & ibi tota eſt vbi ſit, nec vt tota
ibi ſit, cætera deſerit? Viuunt.n. & illa ea prę-
ſente, vbi nihil tale factum eſt. Q̃d ſi fieret &
vtrunq; ſimul fieret, ſimul vtrunq; totã pari
ter non lateret Proinde & in omnibus ſimul,
& in ſingulis particulis corporis ſui, tota ſi-
mul eſſe nõ poſſet, ſi per illas ita diffunderetr̃
vt videmus corpora diffuſa, per ſpatia loco-
rũ, minoribus ſuis partibus minora occupa-
re, & amplioribus ampliora. Quapp ſi aĩa E
corpus eſſe dicẽda eſt, nõ eſt certè corp9 qua
le terrenũ eſt, nec quale humidũ, aut aereũ,
aut æthereũ. Omnia q̃ppe talia maiora ſunt, ĩ
maioribus locis, & minora, in minoribus lo
cis, & nihil eorũ in aliqua ſui parte totũ ad-
eſt, ſed vt ſunt partes locorũ, ita occupantur
partibus corporũ. Vnde ĩtelligitr̃ aĩa, ſiue cor
pus, ſiue incorporea dicẽda ſit, ꝓpriã quãdã
hr̃e naturã, oĩbus his mundanæ molis elemẽ
tis excellentiorẽ ſubſtantiã creatã, quæ vera-
citer non poſsit in aliqua phantaſia corpora
liũ imaginũ quas per carnis ſenſus ꝑcipimus
cogitari, ſed mẽte intelligi vitaq́; ſentiri. Nec
hæc perinde loquor, vt te quę tibi nota ſunt
doceã, ſed vt aperiã quid firmiſsimè de aĩa *Anima*
teneã, ne me quiſquã cũ ad ea venero q̃ re- *ſua culpa*
quiro, nihil de aĩa vel ſcientia vel fide tenere *lapſa ſola*
arbitretr̃. Certus ẽt ſum aĩam nulla Dei culpa, *Dei miſe*
nulla Dei neceſsitate vel ſua, ſed propria vo *ricordia*
luntate in pctm̃ eſſe collapſam: nec liberari *liberatur*
poſſe de corpore mortis huius vel ſuæ volun
tatis virtute tanq̃ ſibi ad hoc ſufficiente, vel
ipſius corporis morte, ſed gr̃a Dei per Ieſum
Chriſtum Dominũ noſtrũ: nec omnino eſſe F

animam vllam in genere humano, cui nō ſit
neceſſarius ad liberationem mediator Dei &
hominū homo Chriſtus Ieſus. Quæcūq; aūt
ſine gratia mediatoris & ſacr̄o eius in quali-
bet corporis ętate de corpore exierit in pœ-
nā futurā & vltimo iudicio recepturā cor-
pus ad pœnā. Si aūt poſt generationē huma-
nā quæ facta eſt ex Adā, regeneretur in Chri
ſto, ad eius pertinēs ſocietatē, & requiē poſt
mortē corporis habituram, & corpus ad glo
riam recepturam. Hæc ſunt quæ de aīa firmiſ
ſimè teneo. Nunc accipe (quæſo) quid requi
rā, & noli me ſpernere, ne te ſpernat qui pro
nobis dignatus eſt ſperni. Quæro vbi contra-
xerit aīa reatū, quo trahitur in condemnatio
nē, ēt infantis morte præuenti, ſi ei per ſacr̄m
quo ēt paruuli baptizantur, Chriſti gr̄a non
ſubuenerit. Non.n.es ex illis qui modo noua

Pelagi notat.

quædam garrire cœperunt, dicētes nullū rea
tum eſſe ex Adam tractum, qui per baptiſmū
in infante ſoluatur. Quod te ſapere ſi ſcirem,
immo niſi te id non ſapere ſcirē, nequaquā
hoc abs te quærerem, aut quærendum puta-
rē. Sed quia tenemus de hac re ſnīam tuā cō
cinentem catholicæ fundatiſsimæ fidei, quia

Iob. 15.

& Iouiniani vaniloquia redarguēs adhibuiſti
teſtimoniū ex libro Iob, Nemo mundus in
G cōſpectu tuo, nec infans cuius eſt diei vnius
vita ſuper terram. Deinde ſubiunxiſti, Tene-
murq; rei in ſimilitudinem præuaricationis
Adę, Et liber tuus in Ionā prophetā ſatis hoc
inſigniter dilucideque declarat, vbi ieiunare
paruulos p̄p ipſum originale peccatum, me
rito coactos eſſe dixiſti; non inconuenienter
abs te quæro, hunc reatū aīa vbi contraxerit,
vnde oporteat eam ēt in illa ætate per ſacr̄m

Lib. 3 de lib. arb.

Chriſtianæ gratię liberari. Ego quidē ante ali
quot annos cum libros quoſdā ſcriberē de li
bero arbitrio, qui in multorū manus exierūt,
& non habentur à plurimis, quatuor opinio
nes de animæ incarnatione, Vtrū ex illa vna
q̄ primo homini data eſt cæteræ propagen-
tur: An ſingulis quibuſq; nouæ ēt modo fiāt:

Quælibet pro quæcunq; ita frequenter loquitur.

An alicubi iā exiſtētes vel mittātur diuinitus,
vel ſponte labātur in corpora: ita putaui eſſe
tractandas, vt quęlibet earū vera eſſet, nō im-
pediret intētionē meā qua tunc aduerſus eos
quantis poterā viribus agebā, qui naturā ma
li ſuo principio præditā, aduerſus Deū conā
tur inducere, id eſt contra Manichæos. Nam
H de Priſcillianiſtis adhuc nihil audieram qui

non multum ab iſtis diſsimiles blaſphem
fabulantur. Ideo quintam opinionē non
didi, quā in tua epiſtola inter cęteras cō
moraſti, ne aliquam præterires, vbi de
qōne interrogāti reſcripſiſti religioſę me
rię viro nobiſq; in Chriſti charitate grati
mo Marcellino, q̄ anima non ſit pars I
Primo, q̄a nō de incarnatione eius, ſed de
tura quęrit̄ cū hoc quęritur. Deinde q̄a
hoc ſentiunt illi cōtra quos agebā, & id
ximè agebā, vt creatoris inculpabilē inu
bilēq; naturā à creaturæ vitijs & labe ſe
nerē, cū illi à ſubſtātia mali cui propriū
cipium principeſq; tribuūt, ipſam boni
ſubſtantiā ex parte qua capta eſt, corrupt
oppreſſam & ad peccandi neceſsitatē pe
ctā eſſe contendunt. Hoc itaq; excepto h
ticę opinionis errore, ex quatuor reliq̄s
nionibus, quęnā ſit eligenda ſcire deſide
Quęcunq;.n. eligenda eſt, abſit vt impug
hanc fidē de qua certi ſumus, omni aīę et
paruuli infantis neceſſariā eſſe liberatio
ex obligatione peccati, eamq; nullā eſſe
per Ieſum Xp̄m & hunc crucifixū. Proi
ne longū faciamus, hoc certè ſentis q̄ ſin
las animas ſingulis naſcētibus ēt modo D
faciat. Cui ſnīę ne obijciatur quod oēs c
turas ſexto die cōſummauerit Deus, & ſe
mo die requieuerit, adhibes teſtimonium
euāgelio: Pater meus vſq; nunc operatur
ego operor. Sic.n. ad Marcellinū ſcripſiſt
qua epiſtola ēt mei cōmemorationē ben
lentiſsimè facere dignatus es, q̄d hic me
beret in Aphrica, qui ei ipſam facilius p
ſem explicare ſnīam. Q̄d ſi potuiſſem, nō
hoc abs te tā longe poſito inquireret, ſi t
tibi ex Aphrica ſcripſit. Nā q̄n ſcripſerit
ſcio, tm̄ ſcio q̄ de hoc bene cognouerit
ctationē meā. Vnde me incōſulto facere
luit, quanquā ēt ſi cōſuleret magis hortar
& gratias agerē q̄ nobis cōferre oībus p
ſet, niſi tu breuiter reſcribere quàm reſpō
re maluiſſes. Credo ne ſuperfluo labor
vbi ego eſſem quem putabas id optime ſ
quod ille quæſiuerat Ecce volo vt illa ſen
tia etiam mea ſit, ſed nondum eſſe confir
Miſiſti ad me diſcipulos, vt ea doceam,
nondum ipſe didici. Doce ergo quod
ceam. Nā vt doceā multi a me flagitāt, e
me, ſicut alia multa, & hoc ignorare co
teor. Et fortaſſe quāuis in os meum vere
den

ētur, tñ apud ſe dñt: Tu es magiſter in Iſrael
hæc ignoras? Quod quidē dñs ei dixit qui
at vnus illorū quos delectabat vocari Rab
. Vñ ēt ad verū magiſtrum nocte venerat,
uia fortaſsis erubeſcebat diſcere, qui doce-
conſueuerat: me aūt potius magiſtrū audi
, q̃ velut magiſtrū delectat audiri. Recolo
quid dixerit eis quos præ cæteris elegit,
os aūt inquit nolite vocari ab hoībus Rab-
, vnus.n.eſt magiſter veſter Chriſtus. Nec
us docuit Moyſen ꝑ Ietro, nec alius Cor-
lium ēt per priorem Petrum, nec alius Pe
i ēt per poſteriorem Paulum. A quocunq;
verum dr̄, illo donante dr̄ qui eſt ipſa ve-
as. Quid ſi ideo adhuc iſta neſcimus, & ea
que orando, neq; legēdo, neq; cogitando
ratiocinando inuenire potuimus, vt pro-
mur non ſolum indoctos quāta charitate
ceam⁹, verū à doctis ēt q̃ta humilitate di
am⁹? Doce ergo (q̃ſo) qđ doceā, doce qđ
neā, & dic mihi ſi aīæ ſingillatim hodieq;
gulis in naſcentibus fiunt, vbi in paruulis
ccent, vt indigeant in ſacr̄o Chriſti remiſ-
one peccati peccantes in Adā, ex quo caro
ꝓpagata peccati. Aut ſi non peccant, quia
ſtitia creatoris ita peccato obligantur alie-
, cū exinde propagatis membris mortali-
is inſerunt̄, vt eas, niſi ꝑ eccleſiam ſubuen-
fuerit, dānatio conſequatur, cùm in earū
āte nō ſit, vt eis poſsit gratia baptiſmi ſub-
niri. Tot igit̄ aīarum millia q̃ in mortibus
ruulorū ſine indulgentia Chriſtiani ſacr̄i
corporibus exeunt, qua æquitate dānant̄,
nouæ creatæ nullo ſuo præcedente pecca-
, ſed volūtate creatoris ſingulæ ſingulis na-
entibus adhæſerunt, quib. eas animandis il-
creauit & dedit, qui vtiq; nouerat qđ vna-
neque earum nulla ſua culpa ſine baptiſmo
hriſti de corpore fuerat exitura? Qm̄ igitur
eq; de Deo poſſumus dicere, qđ vel cogat
as fieri peccatrices, vel puniat innocentes,
eq; negare fas nobis eſt, eas quæ ſine Chri-
ſacr̄o de corporibus exierint, ēt paruulo-
m non niſi in damnationem trahi, Obſe-
o te, qūo hæc opinio defendit̄, qua credun
r aīæ non ex illa vna primi hominis fieri
mnes, ſed ſicut illa vna vni, ita ſingulis ſin-
ulæ? Ea verò quæ dñr alia contra hanc opi-
ionem, facilè puto me poſſe refellere, ſicuti
illud, quo eam ſibi quidam videntur vr-
e, quomodo conſummauerit Deus oīa
opera ſua ſexto die, & ſeptimo requieuit, ſi
nouas adhuc aīas creat? Quib. ſi dixerimus Gene. 2.
qđ ex Euāgelio in ſupradicta epiſtola poſui-
ſti: Pr̄ meus vſq; nunc operat̄, Rñdent, ope- Ioan. 5.
rat̄, dictū eſt inſtitutas adminiſtrando, nō no-
uas inſtituendo naturas, ne ſcripturæ Gene-
ſeos ꝯdicatur, vbi apertiſsimè legitur, cōſum
maſſe Deum oīa opera ſua. Nam & qđ eum
ſcriptū eſt requieuiſſe, vtique à creandis no-
uis creaturis intelligendum eſt, non à guber-
nandis, quia tunc ea quæ non erant, fecit, à
quibus faciendis requieuit: q̄a ꝯſummauerat
oīa, q̃ antequā eſſent, vidit eſſe facienda, vt
deinceps non ea, q̃ non erant, ſed ex ijs q̃ iā
erant, crearet & faceret quicquid faceret. Ita
vtrunq; verum eſſe monſtrat̄, & qđ dictum
eſt, requieuit ab operibus ſuis, & qđ dictum
eſt, vſq; nunc operat̄, qm̄ Geneſi non poteſt A
Euangelium eſſe ꝯ̃rium. Verū iis qui hæc iō
dñt, ne credat̄ mō Deus, ſicut illam vnā, no-
uas aīas, q̃ non erant, facere, ſed ex illa vna q̃
iam erat eas creare, vel ex fonte aliquo, ſiue
theſauro quodam, quē tunc fecit, eas mitte-
re, facilè rñdetur, etiam illis ſex diebus multa
Deū creaſſe ex iis naturis quas iā creauerat,
ſicut ex aquis alites & piſces, ex terra aūt ar-
bores, fœnū, aīalia: ſed qđ ea q̃ non erant tūc
fecerit, manifeſtū eſt. Nulla.n. erat auis, nul-
lus piſcis, nulla arbor, nullum aīal: & bene
intelligitur ab iis creatis requieuiſſe quæ nō
erant, & creata ſunt, id eſt ceſſaſſe, ne vltra q̃
non erant crearent̄. Sed nunc quod dicit̄ ani Animarū fons.
mas nō in (neſcio quo) fonte iam exiſtentes
mittere, nec de ſeipſo tanq̃ ſuas particulas ir-
rorare, nec de illa vna originaliter trahere,
nec pro delictis ante carnem commiſsis, car
neis vinculis cōpedire, ſed nouas creare ſin-
gulas, ſingulis, ſuā cuiq; naſcenti: non aliqđ
facere dr̄, quod ante non fecerat. Iam.n. ſexto
die fecerat hominē ad imaginem ſuam, qđ
vtiq; ſecundum animam rōnalem feciſſe in-
telligitur. Tandem poſt longam diſputatio-
nem eccleſiaſticā confirmaſti ſententiā, Hoc
& nunc facit, non inſtituendo quod nō erat,
ſed multiplicando quod erat. Vnde & illud
verū eſt quod à rebus quæ non erant inſtituē B
dis requieuit. Et hoc verum eſt quod non ſo-
lūm gubernando quæ fecit, verumetiam ali-
quid non quod nondum, ſed quod iam crea
uerat numeroſius creando vſque nunc ope-
ratur. Vel ſic ergo, vel alio modo quolibet

eximus ab eo quod nobis obiicitur de reqe Dei ab operibus suis, ne propterea non credamus nunc vsq; fieri aïas nõ ex illa vna, sed sicut illam vnam.

Aïa cur datur mox morituris.

Nam quod dr̃, quare facit aïas eis, quos nouit cito morituros? Possumus rñdere, parentum hinc peccata vel conuinci vel flagellari. Possumus ẽt rectè illius moderationi ista relinquere, quẽ scimus omnibus tp̃aliter trãseuntibus rebus, vbi sunt ẽt animalium ortus & obitus, cursum ornatissimum atque ordinatissimũ, dare, sed nos ista sentire non posse, q̃ si sentiremus delectatione ineffabili mulceremur.

Vniuersi cõcentus. Est apud Esa. cap. 40. Iuxta ædi.70. ὁ ἐκφέρων κατ' ἀριθμὸν, τὸν κόσμον αὐτοῦ.

Non.n.frustra per Prophetã q̃ hæc diuinitus inspirata didicerat, dictũ est de Deo. Qui profert numerosè seculũ. Vnde Musica.i.scia sensusve bene modulandi, ad admonitionẽ magnæ rei, ẽt mortalibus rõnales hñtibus aïas Dei largitate cõcessa est. Vnde si hõ faciẽdi carminis artifex nouit, quas, quibus moras vocibus tribuat, vt illud quod canitur, decedentibus ac succedẽtibus sonis pulcherrime currat ac transeat: quantomagis Deus cuius sapientia p̄ quam

C fecit omnia, longe omnibus artibus præferẽda est, nulla in naturis nascentibus & occidẽtibus tp̃um spatia, quæ tanquam syllabæ ac verba ad particulas huius seculi pertinent, in hoc labentium rerũ tanquam mirabili cantico, vel breuius, vel productius, q̃ modulatio præcognita & præfinita deposcit, præterire p̄mittit? Hoc cũ ẽt de arboris folio dixerim, & de nr̃orum numero capillorum, quanto magis de hoïs ortu & occasu, cuius tp̃alis vita breuius productiusve non tendit q̃ Deus dispositor tp̃um nouit vniuersitatis moderamini cõsonare? Id ẽt, quod aiunt. Omne qđ in tempore cœpit esse, immortale esse non posse, quia oïa orta occidunt, & aucta senescunt, vt eo mõ credi cogant aïum humanũ iõ esse immortalẽ, quod ante oïa tp̃a sit creatus, non mouet fidem nr̃am.

Rom.6.

Vt.n.alia taceã, cœpit eẽ in tp̃e immortalitas carnis Christi, q̃ tñ iã non morit̃, & mors ei vltra non dñabitur. Illud verò quod in libro aduersus Ruffinum posuisti, quosdam huic sniã calumniari, quod Deũ dare aïas adulterinis cõceptib. videatur indignum, vnde conantur adstruere meritis gestæ ante carnẽ vitæ, animas quasi ad ergastula hm̃oi iustè posse perduci, non

D me mouet multa cogitantẽ, quibus hæc possit calũnia refutari. Et qđ ipse rñdisti, nõ esse vitium sementis in tritico, qđ furto dicit̃ esse sublatum, sed in eo qui frumenta furatus est, nec idcirco terrã non debuisse gremio suo semina confouere, quia sator immunda illa proiecerit manu, elegãtissima similitudo est. Quam, & anteq̃ legerẽ, nullas mihi obiectio ista de adulterinis fœtibus in hac q̃one faciebat angustias gñaliter intuenti multa bona Deũ facere ẽt de nostris malis, nostrisq; peccatis. Animalis aũt cuiuscunque creatio, si habeat piũ prudentemq; consideratorem, ineffabilẽ laudem creatori excitat, quanto magis creatio nõ cuiuslibet animalis, sed hominis? Si aũt cã creandi quærit̃, nulla citius & melius rñdet̃, nisi quia omnis creatura Dei bona est. Et quid dignius q̃ vt bona faciat bonus Deus, q̃ nemo põt facere nisi Deus? Hæc & alia q̃ possum, sicut possum, dico aduersus eos, qui hanc opinionẽ, qua credunt̃ animæ sicut illa vna singulis fieri labefactare conantur. Sed cũ ad pęnas ventum est paruulorum, magis (mihi crede) coarctor angustiis, nec quid rñdeã prorsus inuenio, non solũ eas pęnas dico, quas habet post hanc vitam illa dãnatio, quò necesse est trahantur si de corpore exierint sine Christianæ gratiæ sacr̃o, sed eas ipsas quæ in hac vita dolentibus nobis versantur ante oculos, quas enumerare si velim, prius tp̃s q̃ exẽpla deficient. Languescunt ægritudinibus, torquentibus doloribus, fame & siti cruciantur, debilitantur membris, priuantur sensibus, vexantur ab immundis spiritibus. Demonstrandũ est vtiq; q̃uo ista sine vlla sua mala cã iustè patiant̃. Non.n.dicẽdum est, aut ista ignorante Deo fieri, aut eũ non posse resistere facientibus, aut iniustè ista vel facere vel permittere. Nunquidnã sicut illa aïalia irrationabilia rectè dicimus in vsus dari naturis excellentioribus, etsi vitiosis, sicut apertissime in Euãgelio videmus porcos ad vsum desideratũ concessos esse dæmonibus, hoc & de hoïe rectè possumus dicere? Aïal est.n. sed rõnale, etsi mortale. Aïa est rõnalis in illis membris, quæ tantis afflictionib. pęnas luit. Deus bonus est, Deus iustus est, Deus oĩps est, hoc dubitare oĩno dementis est. Tantorũ ergo malorũ q̃ fiunt in paruulis, causa iusta dicatur. Nempe cum maiores ista patiunt̃, solemus dicere, aut sicut in Iob merita examinari, aut sicut in Herode peccata puniri. Et de quibusdam exemplis quæ Deus

manifesta esse voluit, alia q̃ obscura sunt ho-
minũ coniecturæ conceditur, sed hoc in ma-
ioribus. De paruulis aũt quid rñdeamus edis-
serere, si pœnis tantis nulla in eis sunt punien-
da peccata. Nam vtique nulla est in illis æta-
tibus examinanda iustitia. De ingeniorũ verò
diuersitate quid dicam, q̃ quidem in paruu-
lis latet, sed ab ipsis exordiis naturalibus du-
cta, apparet in grandibus, quorum nonnulli
tam tardi & obliuiosi sunt, vt ne prima qui-
dem discere literarũ eleméta potuerint. Qui-
dam verò tantæ sunt fatuitatis, vt non multũ
a pecoribus differant, quos Moriones vulgo
vocãt. Rñdetur fortasse, corpora hoc faciũt.
Sed nunquid ẽm hanc sñiam quam defendi
volumus, aĩa sibi corpus elegit, & eligendo
cum falleretur errauit? Aut cum in corpus co-
geret ĩtrare necessitate nascẽdi, alia corpora
præoccupantibus aĩarum turbis, ipsa aliud
non inuenit? Et sicut in spectaculo aliquo lo-
cũ, ita carnẽ non quam voluit, sed quam va-
luit occupauit? Nunq̇d hæc & talia vel dice-
re possumus vel sentire debemus? Doce igiẽ
q̇d sentire, q̇d dicere debeamus, vel constet
nobis rõ nouarũ aĩarũ sigillatimq; factarum
singulis corporibus. Ego q̇dẽ nõ de ingenijs,
sed saltem de pęnis paruulorũ quas in hac vi-
ta patiunẽ, dixi aliq̇d in libris illis de libero
arbitrio. Q̇đ quale sit, & cur mihi in ista quã
habemus in manibus qõne nõ sufficiat, inti-
mabo, & eũ ipsum de tertio loco secerptum
his literis inseram. Nam ita se habet. De cru-
ciatibus aũt corporis quibus affliguntur par-
uuli, quorũ per ætatem nulla peccata sunt, si
aĩæ quibus animantur, non priusquã ipsi ho-
mines esse cęperunt, maior querela & quasi
misericors depromi solet, cũ diciẽ, quid ma-
li fecerunt ut ista paterentur? Quasi possit es-
se meritum innocentiæ, antequam quisquam
nocere aliquid possit. Cum autem boni ali-
quid operatur Deus in emendatione maio-
rum, cum paruulorum suorum qui eis cha-
ri, sunt dolorib. ac mortib. flagellanẽ, cur ista
non fiãt, qñ cum transierint, pro non factis
erũt in quibus facta sunt: Propter quos aũt fa-
cta sunt, aut meliores erunt si temporalibus
incõmodis emẽdati, rectius elegerint viue-
re, aut excusationem in futuri iudicii suppli-
cio non habebunt, si uitæ huius angoribus,
ad æternã uitã desideriũ conuertere nolue-
rint? Quis aũt nouit, quid pa[r]uulis, de quorũ
cruciatibus duritia maiorũ contunditur, aut
exerceẽ fides, aut misericordia probatur, q̇s
in q̃ ergo nouit q̇d ipsis paruulis in secreto
iudiciorũ suorũ bonæ cõpensationis reser-
uat Deus? Qm̃ quanq̃ nihil rectè fecerint, tñ
nec peccantes aliq̇d ista perpessi sunt. Non
.n. frustra ẽt infantes illos, qui cũ dñs noster
Iesus Christus necãdus ab Herode q̃reretur,
occisi sunt, in honore martyrũ receptos cõ-
mendat ecclesia. Hæc tunc dixi, cũ hanc ip- I
sam, de qua nunc agitur, uellẽ cõmunire sen-
tentiã. Sicut.n. paulo ante cõmemoraui, q̃cũ
que illarũ de aĩæ incarnatione quatuor opi-
nionũ uera esset, inculpatã substantiã creato-
ris & a nostra peccatorum societate remotis-
simã nitebar ostendere. Et iõ quæcunq; illa-
rũ veritate posset conuinci & repudiari, ad
curã intẽtionis meæ quã tunc habebã non p̱-
tinebat, qñ quidẽ cunctis diligentiore disputa-
tione discussis, q̃cunq; illarũ rectè vinceret
cæteras, me securissimo fieret, qñ ẽt ẽm oẽs
id quod agebã inuictũ persistere demonstra-
bã. Nunc verò unam volo si possum rõne re-
cta eligere ex oĩbus, & propterea huius ip-
sius de nunc agimus, defensionẽ in ijs quæ
cõmemoraui de illo libro verbis meis atten-
tius intuens, ualidam firmamq́ue nõ video.
Nã velut firmamentum eius illud est, q̇đ ibi
dixi: Quis aũt nouit quid paruulis de quorũ
cruciatibus duritia maiorũ cõtundiẽ, aut exer-
ceẽ fides, aut misericordia probatur? Quis, in
q̃, ergo nouit q̇d ipsis paruulis in secreto iu-
diciorum suorum bonæ compensationis re-
seruet Deus? Quoniam quanquam nihil re-
ctè fecerint, tamen nec peccantes aliquid K
ista perpessi sunt. Sed hoc non immeritò
dici uideo, de ijs qui vel pro Christi no-
mine ac uera religione tale aliquid etiam ne-
scientes patiuntur, vel sacramento Christi
iam imbuti sunt, quia sine societate vnius
mediatoris liberari a damnatione non pos-
sunt, ut possit eis etiam pro illis malis quæ
hic in diuersis afflictionibus pertulerunt,
compensatio ista præstari. Nunc autem
cum ista quæstio non possit absolui, nisi etiã
de ijs paruulis respõdeatur, qui post grauis-
simos cruciatus sine sacramento Christianæ
societatis expirant, quæ circa eos compensa-
tio cogitanda est, quibus insuper & damna-
tio pręparata est? Nam & de baptismo par-
uulorum in eodem libro, non quidem suffi-
cienter,

cienter, ſed quantum illi operi ſatis eſſe vide
batur utcunq; rñdi, qđ etiam neſcientibus, &
fidem ſuam nondũ habentibus prodeſt, non
tñ de damnatione eorũ paruulorũ, qui ſine il
lo ex hac vita emigrant tunc aliqd dicendũ
putaui, quia non quod nunc agitur agebatur.
Sed vt omittamus & contemnamus ea q̃ bre-
ui tempore patiuntur nec tranſacta reuocan-
tur, nunqd ſimiliter cõtẽnere poſſumus, qđ
per unũ hominẽ mors, & per unum hominẽ
reſurrectio mortuorũ? Sicut.n. in Adam om-
L nes moriunt̃, ſic & in Chriſto oẽs viuificabũ
1.Co.13. tur. Per hanc. n. Apoſtolicã diuinã claramq;
ſententiã, ſatis euidẽter elucet, neminẽ ire in
mortẽ niſi per Adam, neminẽ ire in uitã æter
nã niſi per Chriſtum. Hoc eſt quippe oẽs &
oẽs, quia ſicut omnes homines per primã,
hoc eſt per carnalẽ generationẽ pertinent ad
Adã, ſic omnes homines ad ſecundam, id eſt
ſpiritalẽ regenerationẽ ueniunt, quicunq; ad
Chriſtũ perueniũt. Ideo ergo dictũ eſt, & hic
omnes, & ibi oẽs, quia ſicut omnes qui mo-
riuntur, non niſi in Adã moriuntur, ita om-
nes qui uiuificabuntur, non niſi in Chriſto ui
uificabuntur. Ac per hoc, quiſquis nobis di-
xerit, quenquam in reſurrectione mortuorũ
viuificari poſſe niſi in Chriſto, tãquã peſtis
cõis fidei deteſtandus eſt. Item quiſquis dixe
rit quod in Chriſto uiuificabunt̃ ẽt paruuli,
q ſine ſacramenti eius participatione de vita
exeunt, hic profecto & ꝯ Apoſtolicã prædi-
cationẽ uenit, & cõdemnat eccleſiã, ubi pro
pterea cũ baptizandis paruulis feſtinatur &
currit̃, qa ſine dubio creditur aliter eos in
Chriſto uiuificari omnino non poſſe. Qui ãt
non uiuificatur in Chriſto, reſtat vt in eadem
M dãnatione maneat, de qua dicit Apoſtolus:
Per vnius delictũ in omnes homines ad con
Roma. 5. demnationem. Cui delicto obnoxios paruu-
los naſci, & omnis credit eccleſia, & ipſe iã
contra Iouinianũ diſputans, & exponens Io
nam prophetã, ſicut pauloante commemo-
ui, fide ueraciſsima definiſti, credo & in aliis
locis opuſculorũ tuorũ quæ uel nõ legi, vel
in præſentia non recordor. Huius igitur dam
nationis in paruulos cauſam requiro, quia
neq; animarũ ſi nouæ fiunt ſingulis ſingulæ
uideo eſſe ullũ in illa ætate pctm̃, nec a Deo
damnari aliquam credo, quã uidet nullum
habere pctm̃. An forte dicendum eſt in par-
uulo carnem ſolam cauſam eſſe peccati, no-
uã uerò illi animã fieri, qua ſm Dei præ-
pta uiuente in adiutorio gratiæ Chriſti, &
ſi carni edomitæ ac ſubiectæ poſsit incor-
ptionis meritũ cõparare? Sed qa in paru o
anima nondũ id agere põt, niſi Chriſti ac-
perit ſacramentũ per hanc gratiã carni eius
acquiritur, quod illius moribus nondũ po-
tuit. Si aũt ſine ullo ſacramento anima paru
li exierit, ipſa quidẽ in ęterna vita erit, vñ eã
nullum peccatũ potuit ſeparare, caro vero
eius nõ reſurget in Chriſto, nõ pcepto ante
mortẽ illius ſacramento. Hãc opinionẽ nu-
quã audiui, nunquã legi. Sed planè audiui &
credidi, pp quod loquutus ſum quia uenit
hora qñ oẽs qui in monumentis ſunt audiunt
vocem eius, & procedent qui bene fecerunt
in reſurrectionem uitæ. Ipſa eſt de qua dicit:
Et per unũ hominẽ reſurrectio mortuorum.
Ipſa eſt qua in Chriſto oẽs uiuificabuntur.
Qui aũt male egerunt in reſurrectionẽ iudi-
cij. Quid hic ergo de illis infantibus intelli-
gendũ eſt, qui priuſquã poſſent agere vel be-
ne vel male, ſine baptiſmo corpore exuti ſũt?
Nihil hic de talibus dictũ eſt. Sed ſi caro eo-
rũ iõ non reſurget qa nec boni aliquid egerit
nec mali, nec illorũ reſurrectura eſt, q perce-
pta baptiſmi gratia in illa ętate defuncti ſũt,
in qua nihil bene vel male agere potuerunt.
Si aũt illi inter ſanctos reſurgent, id eſt, inter
eos q bene egerunt, inter quos & illi reſurre-
cturi ſunt, niſi inter eos q male egerũt, ne ali-
quas humanas aĩas credamus corpora
nõ recepturas, ſiue in reſurrectionẽ uitæ, ſi-
ue in reſurrectionem iudicij? Quæ ſententia
priuſquã refellatur, ipſa nouitate iã diſpli-
cet. Deinde qs ferat, ſi credant ſe illi qui ad
baptiſmũ cũ ſuis paruulis currunt, pp car-
nes eorum, non propter animas currere? Bea-
tus quidem Cyprianus non aliquod decre-
tum condens nouũ, ſed eccleſiæ fidẽ firmiſ-
ſimã ſeruãs, ad corrigendũ eos q putabãt an-
te octauuũ diẽ natiuitatis nõ eſſe paruulũ ba-
ptizandum, nõ carnem, ſed animã dixit non
eſſe perdendam, & mox natũ rite baptizari
poſſe, cũ ſuis qbuſdã coepiſcopis cẽſuit. Sed
ꝯ Cypriani aliquã opinionẽ, ubi quod viden-
dũ fuit fortaſſe non vidit, ſentiat quiſq; quod
libet, tñ contra Apoſtolicam manifeſtiſſi-
mã fidẽ nemo ſentiat, qui ex unius delicto
oẽs in cõdemnationẽ duci prædicat, ex qua
condemnatione non liberat niſi gratia Ieſu
per

er Iesum Christum dn̄m nostrum, in quo
no oēs uiuificantur, quicunq; uiuificantur.
ontra ecclesiæ fundatissimū morē nemo
entiat, vbi ad baptismū si ꝑꝑ sola paruulo-
i corpora curreretur, batipzandi offerren
r & mortui. Quæ cū ita sint, quærenda cau-
est atque reddēda, quare damnentur aīæ q̄
uæ creanť singulis qbusq; nascentibus, si p̄
r Christi sacramentū paruuli morianť. Dā
ri. n. eas si sic de corpore exierint, & sancta
iptura, & sancta est testis ecclesia. Vn illa
animarū nouarū creatione snīa, si hāc fi-
fundatissimā nō oppugnat, sit & mea, si
pugnat, nō sit & tua. Nolo mihi dicať pro
snīa debere accipi quod scriptū est. Qui
xit spiritū hominis in ipso, & qui finxit si-
latim corda eorum. Aliqd fortissimū atq;
ictissimum requiērdū est, qđ non * cogat
dere Deū ullarū aīarum sine culpa aliqua
natorē. Nā vel tantundē ualet uel plus est
an creare q̄ fingere, & tn̄ scriptum est:
r mundū crea in me Deus. Nec ideo puta
ōt aīa hoc loco optare fieri priusquā ali-
esset. Sicut ergo iam existens creatur inno
one iustitiæ, sic iā existens fingitur & cō-
natione doctrinæ: Nec illud qđ in Eccle
e scriptū est: Tunc ꝯuertetur in terrā pul
icut fuit, & spiritus reuertetur ad domi-
ui dedit illum. istam confirmat senten-
, quam volumus esse nostrā. Plus. n. hoc
agatur eis, qui ex una putant oēs esse ani-
Nam sicut conuertitur, inquiunt, puluis
rrā sicut fuit, & tn̄ caro de qua hoc di-
n est, ad hominē non reuertitur ex quo
agata est, sed ad terrā vnde primus ho-
actus est, sic & spiritus ex illius vnius spi
propagatus non tn̄ ad eum reuertitur,
d dominum a quo illi datus est. Verum
hoc testimonium ita pro istis sonat, vt
omninodo huic opinioni quā defendi
uideatur esse contrarium, admonendā
n credidi prudentiam tuam, ne talibus
ioniis ex his angustiis me coneris erue-
um licet nemo faciat optando vt uerum
od uerum non est, tamen (sit fieri pos-
tarem ut sententia uera esset, sicut op-
t uera est, abs te liquidissimè atque inui
nè defendatur. Hæc autem difficultas
illos sequitur, qui iam existentes alibi
s, & ab initio diuinorum operum præ-
s, a Deo mitti opinātur in corpora. Nā
& ab his hoc idē q̄ritur, si animæ inculpatæ
obediēter veniūt quò mittunť, cur in paruu-
lis si nō baptizati vitā istā finierint, puniunť?
Eadē prorsus in utraq; snīa difficultas est. Illi
sibi uidenť de hac facilius exire qōne, qui ani
mas asseuerant pro meritis uitæ prioris singu
las singulis corporibus implicari. Hoc. n. pu E
tant esse in Adam mori, in carne. s. q̄ propaga
ta est ex Adā supplicia pendere. A quo reatu,
inquiunt, gratia Christi liberat pusillos cum
magnis. Hoc quidē recte, ueraciter, optime- 11. de ciuita. Dei.
que, qđ gratia Christi liberat a reatu peccato
rū pusillos cū magnis. Sed in alia superiore cap. 23.
vita peccare animas, & inde p̄cipitari in car
ceres carneos, non credo, nō acquiesco, non
consentio. Primo qm̄ nescio per quos fieri
circūitus id aiūt isti, ut post nescio quāta vo
lumina seculorū iterū ad istā sarcinā corru-
ptilis carnis & supplicia pendenda redeūdū
sit. Qua opinione qd horribili⁹ cogitari pos-
sit ignoro. Deinde qs tādē iustus defunctus est,
de quo nō, si isti uera dn̄t, soliciti esse debea
mus, ne in sinu Abrahæ peccans in flāmas il-
lius diuitis deiiciať? Cur. n. non & post hoc Roma. 1.
corpus peccari possit & si ante potuit? Po-
stremo, longe aliud est in Adā peccasse, Vn̄
dicit Apostolus, in quo oēs peccauerunt, &
aliud est extra Adā nescio ubi peccasse, & iō
in Adā. i. in carnē q̄ ex Adā propagata est, tan
q̄ in carcerē trudi. Illā uero opinionē quod
ex una fiūt oēs animæ, nō discutere volo nisi
necesse sit. Atq; utinam ista de qua nunc agi- F
mus, si vera est, sic abs te defendať, ut hoc ne
cesse iā non sit. Quamuis aūt desiderē, rogē,
uotis ardentibus exoptē & expectē, vt per te
mihi dn̄s huius rei auferat ignorantiā, tamen
si, quod absit, minime meruero, patiētiā mi-
hi petā a domino Deo nostro, in quē sic cre-
dimus, ut aliqua nobis non aperiri ēt pulsan
tibus nullo modo aduersus eum murmurare
debeamus. Memini prius ipsis Apostolis di-
ctū: Multa habeo uobis dicere, sed non pote
stis illa portare modo. In his quantum ad me
attinet ēt hoc deputem. Neq; qui hoc sciam
me indigner indignū, nec hoc ipso etiam cō
uincar indignior. Multa. n. alia similiter ne-
scio, q̄ cōmemorare uel enumerare nō pos-
sum. Et hoc tolerabiliter ignorarem, nisi me
tuerem nec aliqua istarum opinionū cōtra il
lud quod firmissima retinemus fidē, incau-
tis obreperet mentibus. Sed antequā sciā quæ

nam earũ potius eligẽda sit, hoc me nõ teme re sentire ꝑfiteor, eã q̃ vera est non aduersari robustissimæ ac fundatissimæ fidei, qua Chri
G sti ecclesia nec paruulos hoĩes recẽtissimè na tos, a dãnatione, credit, nisi ꝑ grãm noĩs Xp̃i q̃ in suis sacramẽtis ꝯmẽdauit, posse liberari.

Augustinus Hieronymo, de loco q̃ est Iacobi secũdo: Qui offenderit in vno, factus ẽ oĩum reus, multa obiter admiscẽs de Stoicis, q̃ docebãt oĩa peccata esse paria, & q̃ si quis haberet vnã virtutũ, habere oẽs, q̃ careret vna, nullã habere. Epist. XXIX.

QVod ad te scripsi (honorande mihi in Xp̃o frater Hieronyme) q̃rens de aĩa humana, si nascẽtibus singulis nouæ singulæ nũc vsq; fiunt, vbi peccati vinculum ꝯhant, qđ per sacr̃m gratiæ Christi ẽt in infantib. re cẽter natis, soluendũ esse nõ dubitamus, cum in nõ paruũ volumẽ ꝓcederet, nolui vlla alia onerare q̃one, sed qđ vrget acrius, multo mi nus est negligendũ. Proinde q̃ro, & ꝑ Deum obsecro, vt exponas mihi qđ multis existimo profuturũ, aut si iã vel abs te vel ab alio aliquo expositũ habes dirigas nobis, q̃uo accipiendũ sit, qđ in epistola Iacobi Apostoli
H scriptũ est: Quicunq;. n. totã legẽ seruauerit,
Iaco. 2. offendat aũt in vno, factus est oĩum reus. quæ
2. Retra. res talis ac tãta est, vt qđ hinc tibi nõ iã olim
Cap. 45. scripsi, multũ me pẹniteat. De agenda nanq; p̃senti uita, q̃uo ad vitã ꝑueniamus æternã, nõ de p̃terita perscrutanda, quã penitus demersit obliuio, sicut est illud qđ de aĩa q̃ren
Facetum. dũ putaui, hæc vertitur q̃o. Eleganter aũt dictũ esse narrañ, qđ huic rei satis apte cõuenit Cũ quidã ruisset in puteũ, ubi aqua tãta erat, vt eũ magis exciperet ne moreñ, q̃ suffocaret. ne loquereñ, accessit alius, & eo viso admirans ait: Q̃uo huc cecidisti? At ille. Obsecro inq̃t, cogita q̃uo hinc me liberes, non q̃uo huc ceciderim q̃ras. Ita q̃m fatemur & fide chatholica tenemus, de reatu peccati tanquã de puteo ẽt paruuli infantis animã Christi gratia liberandã, satis est ei, ꝙ modũ q̃uo salua fiat, nouimus, etiam si nunquã quomodo in malũ illud deuenerit nouerimus. Sed iõ putaui esse quærẽdum, ne forte ex illis opinionibus incarnationis aĩæ aliquam teneamus incaptius, q̃ liberandam prorsus animã paruuli contradicat, negans eãm esse in isto

malo. Hoc igitur firmissime retento, quo
anima paruuli de reatu peccati liberãda est,
nec alio modo liberanda nisi gratia Dei per
Iesum Christum dominum nostrum, si possumus etiam ipsius mali causam & origi-
nosse, vaniloquis non disputatoribus sed litigatoribus paratius instructiusque resistimus. Si autem nõ possumus, non quia latet
miseriæ principium, ideo pigrescere miseri-
cordiæ debet officium. Aduersus eos aũt qui
sibi uidentur scire quod nesciunt, hoc tutiores sumus, qđ hanc ignorantiam nostram
nõ ignoramus. Aliud est. n. quod nescire malum est, aliud quod sciri vel non potest, vel
non opus est, vel ad vitam, quam quærimus,
indifferens est. Hoc uero qđ de literis Apostoli Iacobi nunc requiro, in hac ipsa qua vi
uimus, & vt semper viuamus Deo placere
studemus, actione versañ. Q̃uo igitur intelli-
gendum est obsecro te: Quicunq; totã legẽ
seruauerit, offendat autem in vno, factus est
oĩum reus? Itane qui furtum fecerit, immo
verò qui dixerit diuiti, sede hic, pauperi au-
tem, tu sta illic, & homicidij & adulterij &
sacrilegii reus est? Quod si non est, quo qui
in vno offendit, factus est omnium reus? An
illud quod dixi de diuite & paupere ad ista
non pertinet, quorũ, si quis in vno offende-
rit, fit oĩum reus? Sed recolendum est vn-
de venerit illa sententia, & quæ illã superio-
ra pepererint, quibusque conexa dependeat.
Fratres mei nolite inquit in personarũ acce-
ptione habere fidem dñi nostri Iesu Chri-
sti gloriæ. Etenim si introierit in conuentum
vestrũ uir annulum aureum habẽs in veste
candida, introierit autem & pauper in sordi-
do habitu, & intendatis in eum qui indutus
est ueste p̃clara, & dicatis ei: Tu sede hic bene,
pauperi autẽ dicatis, tu sta illic, aut sede sub
scabello pedũ meorũ. Nõne iudicatis apud
uosmetipsos, & facti estis iudices cogitatio-
nũ iniquarum? Audite fratres mei dilectissi-
mi, nonne Deus elegit pauperes in hoc mun-
do, diuites in fide, & hæredes regni, quod re-
promisit Deus diligẽtibus se? Vos aũt exho-
norastis pauperẽ, ꝑ p illum. s. cui dictum est,
sta illic, cum habẽti annulum aureum dictum
esset, tu sede hic bene. Ac deinde sequitur eam-
dem ipsam sententiam latius versans & ex-
plicans: Nonne, inquit, diuites per potentiam opprimunt vos, & trahunt ad

bat habere

Nonne ipsi blaspeimant bonū nomē qđ inuocatū est super vos?Si quidē legē ꝑficitis regalē secūdū scripturā, Diliges proximū tuū sicut te ipsum,bene facitis. Si aūt personas accipitis,pctm̄ operamini redarguti à lege quasi transgressores legis. Vide quemadmodum transgressores legis appellat, qui dicunt diuiti.sede hic,& pauperi:sta illic. Vnde ne putarent cōtemptibile esse peccatū, in hac vna re legem trāsgredi sequutus adiunxit: Quicūq; totam legem seruauerit,offendit aūt in vno, factus est oium reus. Qui.n.dixit:non mœchaberis,dixit & non occides. Quod si non occidis,mœcharis aūt, factus es trāsgressor legis: ꝑp id qđ dixerat, redarguti à lege quasi trāsgressores, Quæ cū ita sint, consequens vr̄, nisi alio modo intelligendū ostendat,vt qui dixerit diuiti:sede hic,& pauperi:sta illic,huic non honorē,quē illi deferēs,& idololatra & blasphemus, & adulter & homicida, & ne, quod longū est, cuncta commemorem,reus oium criminū iudicandus sit.Offendens ꝗppe in vno, factus est oium reus,At.n.qui vnā virtutem habet,omnes habet,& qui vnā non habet,nullam habet.Hoc si verum est, cófirmatur ista snīa. Sed ego eam exponi volo,nō confirmari,quæ per seipsam apud nos oībus philosophorum authoritatib.firmior est. Et illud quidem de virtutib.& vitiis,si veraciter dr̄,nō est consequens, vt propter hoc omnia peccata sint paria. Nam illud de inseparabilitate virtutum,nisi forsitan fallor, tn̄ si verum memini quod vix memini, oīb. philosophis placuit,qui easdem virtutes agendæ vitæ necessarias esse dixerunt. Hoc autem de parilitate peccatorum soli Stoici ausi sunt disputare, cōtra oem sensum generis humani: quā eorū vanitatem in Iouiniano illo, qui in hac snīa Stoicus erat in aucupandis autem & defensandis voluptatib. Epicureus, de scripturis sanctis dilucidissimè cōuicisti. In qua tua suauissima & præclarissima disputatione satis euidenter apparuit nō placuisse authorib. nostris, vel ipsi potius quę ꝑ eos loquuta est veritati, omnia paria eē peccata. Quomodo aūt fieri possit, vt etiam si hoc de virtutibus verum est, non tn̄ ideo cogamur fateri æqualitatem oium peccatorum, quantum possum adiuuante domino aperire conabor. Quod si effecero, approbabis: vbi verò causæ defuero, tu supplebis. Certè hinc persuadent,

venit. Vnde pudicitia coniugalis in viris fo
minisq; religiosis cũ proculdubio virtus s
non. n. aut nihil aut vitium est, non tñ secu
habet oẽs virtutes. Nam si oẽs ibi essent, nu
lũ esset vitium: si nullum vitium, nullo oĩ
peccatũ. Quis aũt sine aliquo peccato? Qu
ergo sine aliquo vitio. i. fomite quodam v
quasi sine radice peccati, cum clamet qui
pra pctus dñi recũbebat: Si dixerimus qu
pctm̃ non habemus, nosipsos decipimus,
veritas in nobis nõ est? Neq; hoc apud te d
tius agendũ est, sed pp alios qui forte hoc
gerint, hæc dico. Nam tu quidẽ in eodẽ ip
opere splẽdido ꝯ Iouinianum ẽt hoc de sc
pturis sanctis diligenter probasti. Vbi ẽt
hac ipsa epistola, cuius verba sunt, quoru
nũc intellectũ requirimus, posuisti qđ scri-
ptũ est: In multis. n. offendimus oẽs. Nõ. n. a
Offenditis, sed offendimus cũ oẽs Christi
quereẽ Apostol⁹. Et cũ hoc loco dicat: Qu-
cũq; aũt totã legẽ seruauerit, offendat aũt
vno, factus est oĩum reus. Ibi non in vno, s
ĩ multis, nec quosdã sed oẽs dixit offender
Absit aũt vt quisq̃ fidelis existimet tot mi
seruorũ Christi, qui veraciter dñt se hr̃e pe-
catũ, ne seipsos decipiant, & veritas in eis n
sit, nullã hr̃e virtutẽ, cũ virtus magna sit s
pientia. Dixit aũt ipsa sapientia homini: Ec
pietas est sapientia. Absit ergo vt dicamus t
ac tantos fideles & pios hoĩes Dei non h
pietatem, quam Græci vel εὐσέβειαν, vel e-
pressius, & plenius θεοσέβειαν vocant. Qu
aũt est pietas nisi Dei cultus? Et vnde ille c-
litur nisi charitate? Charitas igitur de cor
puro & conscientia bona & fide non fict
magna & vera virtus est quia ipsa est & fi
præcepti. Merito dicta est fortis sicut mor
siue, quia nemo eam vincit sicut morte,
quia in hac vita vsq; ad mortem est mẽsu
charitatis, Sicut dñs ait: Maiorem hac cha-
tatem nemo habet, quã vt aĩam suam po
quis pro amicis suis: siue potius, quia sic
mors aĩam auellit à sensibus carnis, sic ch-
ritas à cõcupiscentiis carnalibus. Huic su-
seruit scientia cũ est vtilis, nam sine illa i-
flat. Quod verò illa ædificando impleuer
nihil ibi ista inane quod inflet inueniet. V-
lem porrò sciam definiendo monstrauit, v
cum dixisset. Ecce pietas sapientia, cõtin
subiunxit: Abstinere verò à malis, scia e
Cur ergo non dicimus, qui hanc virtutẽ h-

bet

bet habere omnes, cũ plenitudo legis ſit cha
ritas? An quanto magis eſt in homine, tanto
magis eſt virtute prædit*u*s? Quanto aũt min⁹,
anto minus eſt virtus, quia ipſa eſt virtus, &
quanto minus eſt virtus, tãto maius eſt vitiũ.
Vbi ergo illa plena & pfecta erit, nihil ex vi-
io remanebit. Proinde mihi videntut Stoici
alli, quia proficientẽ hoĩem in ſapientia no
unt omnino habere ſapĩam, ſed tunc hr̃e cũ
n ea omnino perfectus fuerit: non quia illũ
erfectum negãt, ſed niſi ex profundo quo-
lã emergendo repente emicet in auras ſapiẽ
iæ liberas, nulla ex parte eſſe ſapientẽ. Sicut
n.nihil intereſt ad hominẽ prefocandũ, vtrũ
quã ſtadijs multis ſuper ſe habeat altam, aut
nũ palmũ aut digitũ, ſic illos qui tendunt ad
apientiã proficere quidem dicunt, tanq̃ ab
mo gurgitis ſurgentes in aerẽ, ſed niſi totam
tultitiam velut opprimentẽ aquã proficiẽn-
lo velut emergendo euaſerint, non habere
irtutẽ nec eſſe ſapientes. Vbi aũt euaſerint,
nox hr̃e totam, nec quicquã ſtultitiæ rema-
ere, vnde omnino vllũ pctm̃ poſsit exiſtere.
Hæc ſimilitudo vbi ſtultitia velut aqua, & ſa-
ientia velut aer ponitur, vt aĩus à præfoca-
ione ſtultitiæ tanq̃ emergens in ſapientia re-
ente reſpiret, non mihi vr̃ ſatis accommo-
lata noſtrarũ ſcripturarũ authoritati. Sed il-
a poti⁹, vt vitiũ vel ſtultitia tenebris, luci aũt
irtus & ſapiẽtia comparetur, quantũ iſta ſi-
nilia de corporalibus ad intelligibilia duci
oſſunt. Nõ itaq; ſicut de aquis in aerem ſur-
ẽs, vbi earũ ſummũ tranſierit repente quãtũ
ufficit inſpirat, ſed ſicut de tenebris in lucẽ
rocedens, paulatim progrediendo illumi-
atur. Quod donec pleniſsime fiat, iam eũ tñ
icimus tanquã de abditiſsima ſpelunca egre
lientẽ, viciniã lucis afflatũ tãto magis, quan-
o magis propinquat egreſſus: vt illud quod
n eo lucet, ſit vtiq; ex lumine quo pgredit.
llud aũt quod adhuc obſcurum eſt, ſit ex te-
ebris vnde egredit. Itaq; & non iuſtificabit
n conſpectu Dei oĩs viuens, & tñ iuſtus ex fi
le viuit. Et induti ſunt ſancti iuſtitia, alius ma
us,* alius minus. Et nemo hic viuit ſine pec
ato, & hoc alius maius, ali⁹ minus, Optim⁹
utẽ eſt, qui minimum. Sed quid ego* tãquã
blitus cui loquor, doctori ſimilis factus sũ,
ũ propoſuerim quid abs te diſcere velim?
ed qa de peccatorũ parilitate, vnde in id qđ
ebam incidit qõ: examinandã tibi ſenten-
tiam meam promere ſtatueram, iam eam tã-
dem aliqñ concludam. Quia & ſi verum eſ- *a.l.eſt.*
ſet* eum qui habet vnam, omes habere, virtu
tes; eum qui vnam non habet, nullam habere
nec ſic peccata ſunt paria: quia vbi virtus nul
la eſt, nihil quidem rectũ eſt, nec, tñ ideo nõ
prauo prauius eſt, diſtortoque diſtortius. Si
aũt quod puto eſſe verius ſacriſq; literis con
gruentius, ita ſunt animæ intẽtiones, ut cor-
poris mẽbra, nõ qđ videant locis, ſed quod
ſentiant affectibus, & aliud illuminat ampli⁹
aliud minus, aliud omnino caret lumine &
tenebroſo inumbrat obſtaculo, profecto ita
ut quiſq; illuſtratione pię charitatis affectus
eſt, in alio actu magis, in alio minus, in alio
nihil: ſic poteſt dici hr̃e aliã, & aliã non hr̃e,
aliã magis, aliã minus hr̃e virtutẽ. Nã & ma
ior eſt ĩ iſto charitas q̃ in illo, rectè poſſum⁹
dicere, & aliqua in iſto, nulla in illo, quantũ
pertinet ad charitatem quæ pietas eſt: & in ip K
ſo uno homine quod maiorem habuit pudi
citiã q̃ patientiã, & maiorẽ hodie q̃ heri ſi p
ficit: adhuc non habeat continentiã, & habe-
at non paruã miſericordiã. Et ut generaliter
breuiterq; cõplectar, q̃ de uirtute habeã no-
tionẽ, qđ ad rectè viuendũ attinet: uirtus eſt
charitas, qua id, quod diligendũ eſt, diligitur
hæc in alijs maior, in alijs minor, in alijs nul
la eſt. Pleniſsima uerò quæ iam non poſsit
augeri, quãdiu hic homo uiuit eſt in nemi-
ne, quandiu ãt augeri poteſt, profecto illud
quod minus eſt q̃ debet, ex uitio eſt. Ex quo
uitio non eſt iuſtus in terra qui faciat bonũ *3. Re. 8.*
& non peccet. Ex quo uitio nõ iuſtificabitur *Pſal. 142*
in cõſpectu Dei omnis uiuens. Propter quod *1. Ioã. 1.*
uitium, ſi dixerimus, quia pctm̃ nõ habemus,
noſmetipſos ſeducimus, & ueritas in nobis
non eſt. Propter quod etiam quãtumlibet p-
fecerimus, neceſſarium eſt nobis dicere. Di-
mitte nobis debita nr̃a, cum iam omnia in
baptiſmo dicta, facta, cogitata, dimiſſa ſint. *Mat. 16.*
Quis itaq; qui rectè uidet, unde & qñ & ubi L
ſperanda * ſit illa perfectio, cui non ſit quod *a.l.q̃rẽdæ.*
adijci poſsit? Si autẽ præcepta non eſſent, nõ
utiq; eſſet ubi ſe homo certius inſpiceret &
uideret, unde auerteretur, quò conaret, qua-
re gratularetur, quid precaretur. Magna eſt
ergo utilitas præceptorũ, ſi libero arbitrio tñ
detur, ut gratia Dei amplius honoret. Quæ ſi *Solutio*
ita ſe habent, unde fiet omniũ reus, ſi in uno *q̃õnis.*
offendat, qui totã legem ſeruauerit? An forte

quia plenitudo legis charitas eſt, qua Deus ꝓ
ximusq; diligitur, in quibus præceptis chari
tatis tota lex pendet & prophetæ, merito ſit
reus oīum qui contra illā facit, in qua pēdēt
Ro. 13 omnia? Nemo aūt peccat niſi aduerſus illā fa
ciendo, quia nō adulterabis, non homicidiū
facies, non furaberis, nō cōcupiſces, & ſi qđ
eſt aliud mandatum, in hoc ſermone recapi-
tulaŧ, in eo quod diligis proximū tuum tanq̃
teipſum. Dilectio proximi malum non ope
ratur. Plenitudo aūt legis eſt charitas. Nemo
autem diligit proximum, niſi diligēs Deū, &
hoc quantū pōt, proximo impendat, quem
diligit tanq̃ ſemetipſum vt et ille diligat Deū
M quem ſi ipſe nō diligit, nec ſe nec proximū
diligat. Ac per hoc qui totā legē ſeruauerit,
ſi in vno offenderit, fit omniū reus, qa cōtra
charitatē facit, vnde tota lex pēdet. Reus itaq;
fit omniū, faciendo contra eā in qua pendēt
omnia. Cur ergo nō dicantur paria peccata?
An forte quia magis facit contra charitatē, q
grauius peccat, minus qui leuius? Et hoc ipſo
quod amittit, fit quidē omniū reus, ſed gra-
uius peccans, vel in pluribus peccās magis
reus: Leuius autem vel ī paucioribus peccās
minus reus, tanto maiore. ſ. reatu, quanto am
plius: tāto minore quāto minus peccauerit,
tū ēt ſi in vno offenderit, reus omnium eſt,
quia contra eam facit, in qua pendēt omnia.
Iaco. 3. Quæ ſi vera ſunt, eo modo & illud abſoluiŧ
quod ait homo ēt Apoſtolicæ gratiæ. In mul
tis. n. offendimus oēs. Omnes. n. offendimus,
ſed vnus grauius, alius leuius. Quāto quiſque
grauius leuiusq; peccauerit, tanto in pctō cō
mittēdo maior, quanto in diligēdo Deo & ꝓ
ximo minor. Et rurſus tāto minor in peccati
ꝑpetratione, quāto maior in Dei & proximi
dilectione. Tāto itaq; plenior iniquitatis, quā
to inanior charitatis. Et tūc perfecti ſumus in
A charitate, qn̄ nihil reſtat ex infirmitate. Nec
ſanè quantū arbitror putādū eſt leue eſſe pēc
catū in perſonarū acceptione hr̄e fidē dn̄i no
Stare ſe- ſtri Ieſu Chriſti, ſi illā diſtantiā ſedēdi ac ſtā
dere qd di ad honores eccleſiaſticos referamus. Quis
tropice. n. ferat eligi diuitē ad ſedē honoris eccleſiæ
contēpto paupere inſtructiore atq; ſanctio-
re? Si autē de quotidianis cōſeſſibus loquiŧ,
quis nō hic peccat, ſi tū peccat, niſi cū apud
ſeipſū intus ita iudicat, vt ei tāto melior quā
Iacob. 2. to ditior illo eſſe videaŧ? Hoc. n. videŧ ſigniſi
caſſe cum dicit: Nonne iudicatis apud voſ-
metipſos, & facti eſtis iudices iniquarum c
gitationum? Lex itaq; libertatis, lex charitat
eſt, de qua dicit: Si tū legē perficitis regale
ſm ſcripturas: Diliges proximū tuū ſicut t
ipſum, bene facitis. Si aūt ꝑſonas accipitis
peccatū operamini, redarguti à lege tanq̃ t
greſſores. Et poſt illā ſn̄iam ad intelligenc
dificillimā de qua ſatis dixi, qđ dicendū p
taui, eandē legem libertatis cōmemorās: S
loquamini, inquit, & ſic facite, ſicut ꝑ lege
libertatis incipientes iudicari. Et quoniā q
paulo ante dixerit, nouit qm̄ in multis off
dimus oēs, ſuggerit dominicā tanq̃ quotid
nā quotidianis, & ſi leuioribus, tū vulneri
medicinā. Iudicium. n. inquit, ſine miſeric
dia illi, qui nō facit miſericordiā. Hinc. n.
dominus dimittite, inquit, & dimitteŧ vob
date & dabitur vobis. Superexalat autē mi-
ricordia iudiciū, Non dictū eſt, Vincit miſe
cordia iudiciū: non. n. eſt aduerſa iudicio, ſe
ſuper exaltat: quia plures per miſericordia
colliguntur, ſed qui miſericordiā præſtit-
runt. Beati. n. miſericordes, quia ipſis miſe
biŧ Deus. Et hoc vtiq; iuſtū eſt: vt dimittaŧ e
quia dimiſerunt: & detur eis, quia dederu
Ineſt quippe Deo & miſericordia iudican
& iudicium miſeranti. propter qđ ei dicitu
Miſericordiam et iudicium cantabo tibi dn̄
Nā quiſquis velut nimiū iuſtus iudiciū ſi
miſericordia quaſi ſecurus expectat, irā iu
ſimam prouocat, quam timens ille dicit. N
intres in iudiciū cū ſeruo tuo. Vnde dicit
populo contumaci: Quid vultis mecū i-
dicio contendere? Cū enim rex iuſtus ſede
inthrono, quis gloriabiŧ caſtū ſe hr̄e cor? A
quis gloriabiŧ mundū ſe eſſe à peccato? Q
igitur ſpes eſt, niſi ſuperexaltet miſericord
iudicium? Sed erga illos qui miſericordiā
cerunt veraciter dicēdo: Dimitte nobis ſic
& nos dimittimus, & ſine murmuratione
do. Hilarem. n. datorem diligit Deus. Deni
ſanctus Iacobus iā ex iſto loco de miſeric
diȩ operibus loquitur, vt quos vehementer
la ſn̄ia terruerat, cōſoleŧ, cum admonet, q
etiā quotidiana peccata ſine quibus hic n
viuitur quotidianis remedijs expienŧ, ne
qui cū in vno offenderit fiat oīum reus ī m
tis offendendo, quia in multis offendimus,
pter magnū aggerem reatus ſui minutati
collectū, ad tribunal tanti iudicis perueni
& eā quā nō facit miſericordiā nō inuenia

ed potius dimittēdo atque dando mereatur
ibi dimitti peccata*reddiq; promissa. Multa
ixi qbus tibi tædiū fortaßis inferrē, qui hęc
tñ approbas, nō expectas discere q̄ ea do-
ere consueuisti. Siquid āt est in eis, quantū
d rē ipsā pertinet, nā quali eloquio explica
a sint, non nimis curo: siquid ergo in eis est
uod eruditionē offendat tuā, q̄so, vt rescri
endo admoneas, & me corrigere non gra-
eris. Infœlix est.n.q nō tātos et sanctos tuo
ū studiorū labores, & digne honorat, & de
is dño deo nostro, cuius munere talis es,
ratias agit, Vñ cū libentius debeā à quolibet
iscere, qđ inutiliter ignoro, q̄ propti⁹ quos-
bet docere quod scio, quanto iustius hoc
bs te charitatis debitū flagito, cuius doctri-
a in noīe & adiutorio domini tantū in La-
na lingua ecclesiasticæ literæ adiutæ sunt,
uantū nunq̄ antea potuerūt. Maxime tñ istā
entētiā: Quicūq; totā legē seruauerit, offen-
at autē in vno, factus est omniū reus: siquo
liomodo exponi meli⁹ posse nouit dilectio
ua, per dominum obsecro, vt id nobiscum
ommunicare digneris.

Hieronymus Augustino, laudans quidem il-
lius duo libellos, sed excusans cur non re
sponderit. Epist. XXX.

DOmino verè sancto, & omni mihi affe-
ctione venerabili papæ Augustino, Hie
onymus in Christo salutem. Virum honora
ilé fratrē meū, filiū dignationis tuę Orosiū
ręsbyterū, et sui merito & te iubēte suscepi.
ed incid t tēp⁹ dificillimū, qñ mihi tacere
elius fuit q̄ loqui, ita vt nostra studia cessa-
ēt, & (iuxta Appiū) canina exerceretur facū
ia Itaq; duob⁹ libellis tuis quos meo nomi
i dedicasti, eruditißimis & omni eloquētię
plendore fulgentibus, ad tempus respōdere
on potui. Nō quo quicq̄ in illis reprehēden
ū putē, sed quia iuxta Apostolū. Vnusquisq;
i suo sensu abūdet, alius quidē sic, alius āt
c. Certe quicquid dici potuit & sublimi in-
enio de scripturarū sanctarū hauriri fonti-
us, à te positum atq; dissertum est. Sed quę-
o reuerentiā tuam, parumper patiaris me tu
m laudare ingeniū. Nos. n. inter nos erudi-
ionis cā disserimus. Cęterum ęmuli, & ma-
ime hęretici si diuersas inter nos sententias
iderint de animi calumniabunt rācore de-
cendere. Mihi āt decretū est te amare, te su-

animæ, illius adhuc mihi tẽpus infantiæ eſt,
quæ intentatis Chriſto vulneribus immola
digno ſanguine victimã præcucurrit, & do
minicã auſpicata eſt paſsionẽ. Atq; ideo vt
fantẽ adhuc verbo Dei & ſpiritali ætate lact
tem, educa verbis tuis, vberibus fidei ſapiẽti
charitatis inhiantẽ. Si officiũ cõmune cõſic
ras frater es, ſi maturitatẽ ingenij tui & ſer
ſuum, pater mihi es, ſi forte ſis æuo iunior
quia te ad maturitatẽ meriti honor ſenior
prouexit, & iuuenẽ cana prudentia. Foue ig
& corrobora me in ſacris literis & ſpiritu
libus ſtudiis, tpe (vt dixi) recẽtem, & ob ho
poſt longa diſcrimina, poſt multa naufragi
vſu rudẽ, vix dũ à fluctibus ſeculi emergẽte
tu iã ſolido litore cõſtitutus, tuto excipe ſin
vt in portum ſalutis, ſi dignum putas parit
nauigemus. Interea me de periculis vitæ iſt
& profundo peccatorũ euadere nitẽtẽ, ora
tionibus tuis tanq̃ tabula ſuſtine, vt de ho
mundo quaſi de naufragio nudus euadã. Id
circo. n. me leuare ſarcinis, & veſtimentis o
nerãtibus exuere curaui, vt vndoſum hoc, q
inter nos & Deũ peccatis interlatrantibus
parata, p̃ſentis vitæ ſalũ, oĩ amictu carnis,
cura diei ſequentis, iubẽte & adiuuãte Chri
ſto & expeditus enatem. Neque id me perf
ciſſe glorior, quod & ſi gloriari poſſem, i
dño gloriarer, cuius eſt perficere quod nob
adiacet velle. Sed cõcupiſcit adhuc aĩa me
deſiderare iudicia domini. Vide qñ aſſequa
effectum dei voluntatũ, qui adhuc ipſum de
ſiderare deſiderat. Quod in me tamen eſt, d
lexi decorẽ domus ſanctæ, &, quantũ in m
fuit, elegeram abiectus eſſe in domo domin
Sed cui placuit ſegregare me ab vtero matr
meę, & ab amicitia carnis & ſanguinis ad g
tiã ſuã trahere, eidem placuit inopẽ me om
nis boni meriti, ſuſcitare de terra, & de lac
miſeriarũ, ac de luto fæcis educere, vt collo
caret me cũ prĩripib⁹ populi ſui, & parte
meã ĩ tua ſorte poneret, vt te p̃ſtãte meritis
officio ſociat⁹ æquarer. Præſũptione igit̃ n
mea ſed placito & ordinatione dñi, fratern
tatis tuæ mihi fœdus vſurpãs, tãto indign
honore me dignor, q̃a te ꝑ tua ſanctitate c
to ſcio (nã veritate ſapis) nõ alta ſape, ſed hu
milib [illegible] Ideo ꝓmpte & intime re
pturũ ſpo charitatẽ humilitatis noſtrę. Q
q̃dẽ iã recepiſſe te p beatiſsimũ ſacerdote
Alipiũ, q̃a dign[illegible] patrẽ noſtrũ, cõ[illegible]do. Is.

fine

ne dubio de ſe tibi exēplū præbuit nos ante
otitiam & ſupra meritum diligendi, qui in
ognitos ſibi nos & lōginqua ſoli,& ſali iter
apedine diſperatos,ſpiritu veræ dilectionis,
vbiq; & penetrat & effunditur,& videre di
gendo potuit, & alloquendo pertingere.
ſic nobis prima affectus ſui documenta, &
haritatis tuæ pignora in ſupradicto munere
brorum dedit. Et q̃to ſtuduit impendio, vt
nctitatem tuam non ipſius tantum verbis,
d plenius eloquētia & fide tua cognita nos
oſſemus amare mediocriter tātopere curaſ
eūdē credimus, vt nos viciſsim ipſius imi
tione plurimum diligas. Gratia dei tecū, vt
t, in æternū maneat, optamus frater in Chri
o dn̄o vnanime, venerabilis, deſiderantiſsi-
e. Totam domū, & omnem comitē, & æ-
ulatorē in domino ſanctitatis tuæ plurimo
aternitatis vnanimæ ſalutamus affectu. Panē
num, quem, vnanimitatis iudicio miſimus
haritati tuæ, rogamus accipiēdo benedicas.

uguſtinus Paulino, amplectens illius be-
neuolentiam & mutuum declarans amo-
rem: nonnulla de Licentio, cuius ætati me
tuebat, ne vergeret ad ea quæ ſunt mun-
di. Epiſtola. XXXII.

DOmino verè ſancto & venerabili, & exi
mia in Chriſto laude prędicando, fratri
aulino, Auguſtinus in domino ſalutē: O bo
e vir & bone frater, latebas, animā meā, &
i dico vt toleret, q̄d adhuc lates oculos me-
s & vix mihi obtēperat, immò nō obtēpe-
t. An verò tolerat? Cur ergo me ex cruciat
eſideriū tui apud ipsā intus aīam? Nā ſi mo
ſtias corporis paterer, & ſi nō perturbarēt
quitatē animi mei, rectè illas tolerare dice-
r. Cū autē nō æquo animo fero q̄d te non
ideo intolerabile eſt iſtā appellare toleran
ā. Sed quādo tu talis es, eſſe ſine te fortaſſe
ntolerabilius tolerareť. Bene eſt ergo quia
quo animo ferre nō poſsū. q̄d ſi æquo aīo
rrē, æquo, animo ferendus nō eſſem. Mirū
ſt, ſed tamen verum, quod mihi accidit: do-
eoq́; quod te non video, & meipſum conſo
atur dolor Ita mihi diſplicet fortitudo, qua
patienter fertur abſentia bonorum, ſicuti es.
Nam & Hieruſalē futurā deſideramus vtiq;,
& quanto patientius deſideramus ipſam,
anto patientius ſuſtinemus, omnia propter
ipſam. Quis igitur poteſt non gaudere te vi-
ſo, vt poſſet quandiu te non videt, non dole-
re? Ergo neutrum poſſum, & quoniam ſi poſ
ſem, immaniter poſſem, non poſſe delector,
atq; in in eo quod delector nonnullum ſola
tium eſt. Dolentem itaq; me non ſedatus, ſed
conſideratus conſolatur dolor. Ne reprehen
das (quæſo) ſanctiore grauitate qua præua-
les, & dicas nō rectè me dolore quod adhuc
te non nouerim, cum animum mihi tuū, hoc
eſt teipſum interiorem aſpiciendū patefece-
ris. Quid .n. ſi vſpiam te vel in terrena tua ci
uitate didiciſſem fratrem & dilectorē meū,
& tantum in domino ac talem virum, nul-
lumne me dolorem ſenſurum fuiſſe arbitra-
reris, ſi non finerer noſſe domum tuam? Quo
modo ergo non doleam quod nondū faciē
tuam noui, hoc eſt domum animæ tuę quam B
ſicut meam noui? Legi enim literas tuas fluē-
tes lac & mel, præferentes ſimplicitatem cor
dis tui, in qua quęris dominum, ſentiens de
illo in bonitate, & afferens ei claritatem &
honorem. Legerunt fratres & gaudent infati
gabiliter & ineffabiliter iam vberibus & tam
excellentibus donis dei, bonis tuis. Quot-
quot eas legerunt, rapiunt, qui rapiuntur cū
legunt. Quàm ſuauis odor Chriſti, & quam
fragrat ex eis: dici non poteſt, illę literæ cum
te offerunt vt videaris, quantum nos excitent
vt quæraris. nam & perſpicabilem faciunt &
deſiderabilem. Quanto enim præſentiam
tuam nobis quodammodo exibent, tanto
abſentiam nos ferrre non ſinunt. Amant te
omnes in eis, & amari abs te cupiunt. Lauda
tur, & benedicitur Deus, cuius gratia tu talis
es. Ibi excitatur Chriſtus, vt ventos & maria
tibi placare tendenti ad ſtabilitatem ſuam
dignetur. Ibi coniunx excitatur non dux
ad moliciem viro ſuo, ſed ad fortitudinem
redux in oſſa viri ſui: quam in tuam vnita-
tem redactam & redditā, & ſpiritalibus tibi
tanto firmioribus, quanto caſtioribus nexib⁹
copulatam, officijs veſtræ ſanctitati debitis
in te vno ore ſalutamus. Ibi cedri Libani ad
terram depoſitę, & in arcę fabricam compa
gine charitatis erectę, mundi huius fluctus
imputribiliter ſecant. Ibi gloria vt acquirať,
contemnitur, & mūdus vt obtineatur, relin-
quitur. Ibi paruuli, ſiue etiam grandiuſculi
filij Babilonis eliduntur ad patrem, vitia ſci-
licet confuſionis ſuperbięq́ue ſecularis.
Hęc

Hæc atque huiuſmodi ſuauiſsima ſpectacu-
la literæ tuæ prębent legentibus, literæ illæ
literæ fidei non fictæ, literę ſpeciei bonæ, lite
ræ puræ charitatis. Quomodo nobis anhelãt
ſitim tuam, & deſiderium defectumq; ani-
mæ tuę in atria domini? Quid amoris ſanctiſ
ſimi ſpirant? Quantam opulentiam ſinceri
cordis exæſtuant? Quas agunt gratias deo?
Quas impetrant à deo? Blandiores ſunt, an ar
dentiores? luminoſiores, an fœcundiores?
Quid.n. eſt quod ita nos mulcent, ita acce-
dunt: ita compluunt, & ita ſerenæ ſunt? Quid
eſt, quæſo te, aut quid tibi pro eis rependam,
niſi quia totus ſum tuus in eo, cuius totus es
tu. Si parum eſt, plus certe non habeo. Tu au
D tem feciſti vt non mihi parum videatur, qui
me in illa epiſtola tantis laudibus honorare
dignatus es, vt cum tibi me refundo, ſi parũ
hoc tibi putem, non credidiſſe conuincar.
Pudet me quidem tantum boni de me crede
re, ſed plus piget tibi non credere. Eſt quod
faciam. Non me credam talem qualem pu-
tas quoniam non agnoſco, et credam me abs
te diligi, quoniam ſentio & planè percipio
Ita nec in me temerarius, nec in te ĩgratus ex
titero. Et cum me tibi totum offero, parum
non eſt: offero enim quem vehementiſsime
diligis, & offero, ſi non qualem me eſſe arbi-
traris, eum tamen, pro quo vt talis eſſe mere
ar deprecaris. Hoc enim magis iam peto fa-
cias, ne minus optes mihi adijci ad id quod
ſum, dum, me exiſtimas iã eſſe quod nõ ſum.
Ecce cariſsimus meus eſt, & ab ineunte ado
leſcentia mihi familiariter amiciſsimus, qui
hanc eximietati tuæ ac p̃ſtantiſsimę charitati
epiſtolam apportat. Huius nomẽ eſt in libro
de vera religione, quẽ tua ſanctitas (quãtũ li-
teris indicas) libentiſsime legit. Factus eſt.n.
tibi ẽt tanti viri, qui tibi eũ miſit, cõmenda-
tione iucundior. Neq; .n. huic tam familiari
amico meo velim credas, q̃ de me forte lau-
E dans dixerit. Senſi.n. ẽt pſum ſæpe non metiẽ
di ſtudio, ſed amandi propenſione falli iudi-
cantẽ, & arbitrari iã me accepiſſe quædã, qui
bus accipiendis à dño patente ore cordis in-
hiarẽ. Et ſi hoc in os meũ, qs nõ cõijciat quã
Id eſt bona potius quã uera. Sic aliquoties loquitur.
ta de me abſente meliora q̃ veriora lætus ef-
fundat? Librorũ autẽ noſtrorũ copiã faciet,
venerabili ſtudio tuo Nã neſcio me aliquid,
ſiue ad eorum extra Eccleſiã dei ſunt, ſiue
ad aures fratrũ ſcripſiſſe, qđ ipſe nõ habeat.

Sed tu cum legis mi ſancte Pauline, non te a
rapiãt, q̃ per noſtrã infirmitatẽ veritas loq
vt ea, q̃ ipſe loquor, minus dlligenter adu-
tas: ne dũ auidus hauris bona & recta, qu la
ta miniſtro, non pro peccatis & erratis q̃ ſe
cõmitto. In ijs.n. ſi aduerteris q̃ tibi rect di
ſplicebunt, ego ipſe cõſpicior, in ijs aũt æ
per dominũ ſpiritus, qđ accepiſti rectè bi
placent in libris meis, ille amandus, ille ji-
candus eſt, apud quẽ eſt fons vitæ, & in cus
lumine videbimus lumẽ, & ſine ænigmat &
facie ad faciẽ, nũc autẽ ĩ ænigmate videm s.
In ijs ergo quæ ipſe de veteri fermento u-
ctaui, cũ ea legens agnoſco, me iudico cũ o
lore: in iis veròquę de azimis ſynceritati &
veritatis (dono Dei) dixi, exulto cũ treme e.
Quid.n. habemus quod nõ accepimus? A d
deũ.n. melior eſt, qui maioribus & pluribs,
q̃ qui minoribus & paucioribꝰ donis D di
ues eſt, quis negat? Sed rurſus melius eſt el
de paruo dei dono gratias ipſi agere, q̃ bi
agi velle de magno. Hæc vt animo ſemp õ-
fitear, meumq; cor à lingua mea nõ diſſ et
ora pro me frater: Ora obſecro, vt nõ lau ri
volens, ſed laudãs inuocẽ dominũ, & ab ni
micis meis ſaluus fiã. Eſt ẽt aliud, quo iſt n
fratrem amplius diligas. Nã eſt cognatus e-
nerabilis, & vere beati epiſcopi Alipii, ẽ
toto pectore amplecteris, & merito, nam
quis de illo viro benigne cogitat, de ma a
Dei miſericordia, & de mirabilibus dei n-
neribus cogitat, Itaq; cũ legiſſet petition m
tuam, qua deſiderare te iudicaſti, vt hiſt á
ſuã tibi ſcriberet, & volebat facere prop r
beneuolentiã tuã, & nolebat propter ver ũ
diã ſuã. Quẽ cum viderem inter amorẽ p o
remq; fluctuantem, onus ab illo in hume s
meos tranſtuli. Nam hoc mihi ẽt per epiſ -
lam iuſsit. Cito ergo, ſi dñs adiuuerit, tot
Alipium inſeram præcordiis tuis. Nam h
ſum ego maxime veritus, ne ille vereretu -
perire omnia, quæ in eũ dñs contulit, ne -
cubi minus intelligenti (Non.n. abs te ſol l
la legerentur) non diuina munera conc a
hominibus, ſed ſeipſum prędicare videret,
& tu qui noſti quomodo hęc legas, prop
aliorum cauendam infirmitatẽ, fraternæ n i
tiæ debito fraudareris. Quod iam feciſſe ,
iamq; illũ legeres niſi profectio fratris in
uiſa repẽte placuiſſet. Quẽ ſic cõmẽdo co i
& linguæ tuæ, et ita comitẽ ei te p̃beas, qu i
non

n nũc illum,ſed mecũ ante didiceris.Si.n.
rdi tuo non dubitauerit aperire ſeipſum,
: ex omni aut ex magna parte ſanabitur ꝑ
guã tuam. Volo enim eũ numeroſius con
ıdi eorũ vocibus,qui amicũ non ſeculari-
diligunt.Filiũ aũt eius filiũ noſtrũ, cuius
ıomẽ in aliquibus nr̃is libris inuenies : &
d tuæ charitatis p̃ſentiã ipſe nõ pergeret,
uerat literis in manu tua tradere,cõſolan-
,exhortandũ,inſtruendũ,non tam oris ſo-
,quã exẽplo roboris tui. Ardeo quippe,
lũ adhuc ætas eius in viridi fœno eſt, zi-
ia conuertat in frugẽ,& credat expertis,
experiri periculoſe deſiderat. Nunc ergo
eius carmine,& ex epiſtola,quam ad eum
ſi,intelligit beneuolentiſsima & manſue-
ima prudentia tua,quid de illo doleã, q̃d
eã,quid cupiã.Nec deſpero affuturũ do-
nũ,vt ꝑ te miniſtrũ eius tantis curarũ æſti-
liberer. Sane quia multa ſcripta noſtra le
rꝰ es,multo erit mihi gratior dilectio tua,
x ijs q̃ tibi diſplicuerint, emendaueris me
us in miſericordia,& argueris me. Nõ.n,
s es, cuius oleo timeã impinguari caput
ũ.Fratres nõ ſolum qui nobiſcũ habitant,
ꝗ vbilibet habitãtes, Deo pariter ſeruiũt,
propè omnes qui nos in Chriſto libenter
ıerunt,ſalutant,venerantur, deſiderãt ger
nitatẽ,beatitudinẽ, humanitatẽ tuã. Non
leo petere,ſed ſi tibi ab eccleſiaſticis mu-
ibus vacat, venias & videas quid mecum
tiat Aphrica.

ılinus Auguſtino,non recepo ab eo reſpõ
ſo, denuò per alium ſcribit eadem quæ
prius. Epiſt. XXXIII.

DOmino fratri ſancto & vnanimo Augu
ſtino,Paulinus & Theraſia peccatores.
dudũ frater in Chriſto dño mi vnanime,
e in ſanctis,& pijs laboribus tuis neſcien-
ıgnoui,abſentemq́; vidi,tota mente cõple
,alloquio quoq; familiari atq; fraterno ꝑ
eras audire properaui. Et credo in manu
in gratia dñi ſermonẽ meũ ad te fuiſſe per
um : ſed morante adhuc puero, quẽ ad te
osq́ue dilectos æq; Deo ſalutandos, ante
emẽ miſeramus,nõ potuimus vltra & oſ-
ıũ noſtrũ ſuſpẽdere,& deſideriũ ſermonis
i cupidiſsimum tẽperare. Scripſimus itaq;
ratio nunc, ſi priores ad te literæ noſtræ
peruenire meruerũt: aut primo, ſi illis in ma
nus tuas perueniẽdi fœlicitas nõ fuit. Sed tu
frater ſpiritaliter oĩa iudicãs amorẽ in te no-
ſtrum ne pendas officio ſolo, aut tꝑe litera-
rũ.Dñs.n.teſtis eſt, qui vnus atq; idẽ operat̃
in ſuis vbiq; charitatẽ ſuam, iam abinde no-
bis,ex quo te beneficio venerabiliũ epiſco-
porũ Aurelij & Alipij,per tua in Manichæos
opera cognouimus, ita inditam dilectionem
tuam,vt nobis nõ nouã aliquã amicitiam ſu-
mere,ſed quaſi veterẽ charitatẽ reſumere vi-
deremur.Deniq; nunc & ſi ſermone, non tñ
tanq̃ & affectu rudes ſcribimus, teq́ue vicis-
ſim in ſpiritu per interiorẽ hominẽ quaſi re- K
cognoſcimus.Nec mirum ſi & abſentes aſſu-
mus vobis,& ignoti noſmet nouimus, cum
vnius corporis mẽbra ſimus, vnũ habeamus
caput,vna perfundamur gratia, vno pane vi
uamus, vna incedamus via, eadẽ habitemus
domo. Denique in omne quod ſumus, tota
ſpe ac fide qua ſtamus in præſenti,nitimur in
futurũ,tam in ſpiritu quàm in corpore dñi
vnũ ſumus, ne ſimus nihil, ſi ab vno excida-
mus.Quantulum ergo eſt quod abſentia cor
poralis nobis inuidet noſtri, niſi ſanè fructũ
iuſtũ,quo paſcuntur oculi tẽporaliũ expecta
tores? quanuis nec corporalis quidẽ gratia,
tẽporalis ĩ ſpiritalibus dici debeat, quibus ẽt
corporũ æternitatẽ reſurrectio largietur, vt
audemus in virtute Chriſti & bonitate Dei
patris vel indigni præſumere. Quare vtinam
hoc quoque nobis munus annueret gr̃a Dei,
per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, vt
etiam in carne faciem tuam videremus: non
ſolum deſiderijs noſtris magnum conferre-
tur gaudiũ,ſed ẽt mentibus lumen accreſce-
ret,& ex tua copia locupletaretur inopia no
ſtra. Quod quidem & abſentibus largiri po-
tes,hac præſertim occaſione, qua filij noſtri
vnanimes & chariſsimi nobis ĩ domino, Ro
manus & Agilis,quos vt nos alios tibi cõmẽ
damus,in noĩe domini reuertẽtur,opere cha L
ritatis impleto, in quo tuæ charitatis affectu
ſpecialiter vtantur rogamus. Noſti.n. quàm
celſa promittat altiſsimus fratri, fratrẽ adiuu
uanti. Per hos,ſiquo me gratiæ, quæ tibi da-
ta eſt,dono remunerari uoles,tutò facies.Sũt
enim velim credas, unum cor, & una no-
biſcum in domino anima. Gratia Dei tecũ,
ut eſt, in æternum maneat frater in Chriſto
dño unanime, uenerabilis, dilectiſsime, &
deſide-

deſiderabilis.Omnes in Chriſto ſanctos,quales tibi cohærere non dubium eſt,à nobis ſaluta.Commenda nos omnibus ſanctis , vt tecum pro nobis orare dignentur.

Auguſtinus Paulino , ad proximam epiſtolã reſpondet.nam ſuperiorem nondum acceperat. Epiſtola. XXXIII.

DOminis dilectiſsimis & ſynceriſsimis, verè beatiſsimis, atq; abũdãtiſsima Dei gr̃a præſtantiſsimis fratribus Paulino & Theraſiæ , Auguſtinus in dño ſalutẽ. Cum literas
M meas quibus reſpõdi prioribus veſtris , ſi tñ veſtris literis vllo mõ à me reſpõderi põt,celerrime optauerim venire in veſtræ charitatis manus, vt quo pacto abſens cito poſſem eſſe vobiſcũ, lucrũ mihi veſtræ epiſtolæ contulit tarditas mea. Bonus dñs, qui non tribuit ſæpe qđ volumus vt qđ malimus attribuat. Aliud eſt.n.quod accepta epiſtola mea ſcripturi eſtis,aliud qđ non accipiendo ſcripſiſtis.Quod cum lætiſsime legeremus,defuiſſet nobis certa iſta lætitia,ſi, vt optauimus maximeq; voluimus cito ad veſtram ſanctitatem noſtræ literę permeaſſent.Nunc verò & hæc hr̃e ſcripta, & illa ſperare reſcripta, gaudio cumulatiore delectat.Ita nec noſtra culpa accuſari põt,& dñi largior benignitas fecit qđ noſtro deſiderio cõducibilius eſſe iudicauit. Sanctos fratres,Romanũ & Agilem, aliã epiſtolã veſtrã audientẽ voces atq; reddentẽ, & ſuauiſsimã partẽ veſtræ præſentiæ, quia vobis viſendis inhiaramus auidius,cũ magna in domino iucunditatè ſuſcepimus . Vnde, aut qñ,aut qũo vel vos præſtare, vel nos poſſemus exigere,vt nos de vobis tanta ſcribendo
A doceretis,quãta eorũ ore didicimus? Aderat ẽt,quod nulli chartæ adeſſe põt,tñ in narrantibus gaudiũ, vt per ipſum ẽt vultũ oculoſq; loquentium , vos in cordibus eorũ ſcriptos cum ineffabili lætitia legeremus. Hoc quoq; amplius erat, quod pagina quælibet quantacunq; bona ſcripta contineat, nihil ipſa proficit,quamuis ad profectum explicetur aliorum. Hanc autem epiſtolam veſtram, fraternam ſcilicet animam, ſic in eorũ colloquio legebamus,vt tanto beatior appareret nobis, quanto vberius cõſcripta eſſet ex nobis. Itaque illam ad eiuſdem beatitatis imitationẽ, ſtudioſiſsime de vobis omnia percontando,

in noſtra corda tranſcripſimus . Nec ide
eos tã cito à nobis,licet ad vos remeante
ne moleſtia paſsi ſum⁹.Videte.n.(quęſo
quibus quatiebamus affectibus: tãto vti
mittendi erant velocius,quãto vobis im
ſius obedire cupiebãt.Sed quãto id cup
magis, tãto vos nobis p̃ſentibus exhibe
eo quippe indicabãt q̃ chara veſtra viſce
ſent.Tanto igitur eos minus dimittere v
mus,quanto iuſtius,vt dimitterẽtur, inſt
O rẽ nõ ferendã, niſi à nobis iſta diſceſſ
nõ diſcederemus, niſi vnius eſſemus co
ris mẽbra,unũ haberemus caput,una p̃f
remur gr̃a,uno pane uiueremus,una in
remus uia,eadẽ inhabiteremus domo.C
nõ eiſdẽ ẽt uerbis uteremur? Agnoſcis.
do hęc eſſe ex epiſtola vr̃a. Sed cur poti
veſtra ſint verba q̃ mea, quę vtiq; q̃ vera
tam à nobis ab eiuſdẽ capitis cõione pr
niunt Et ſi aliquid proprium vobis don
habent, tanto magis ea ſic dilexi,vt obſi
uiam pectoris mei,neq; à corde ad ling
meã uerba tranſire ſinerent, donec tãto
ra,quanto ſunt ueſtra,procederẽt; Sanc
tres & dilecti Deo,noſtraq; inuicẽ men
quis dubitet nos uno ſpiritu uegetari ,
nõ ſentit qua nobis dilectione uincian
Vellem tñ ſcire, vtrum hanc abſentiam
poralẽ,uos patientius q̃ nos facilius to
tis? Si ita eſt, fateor non amo iſtã fortitu
ueſtrã,niſi forte quia nos tales ſumus, u
nus à uobis deſiderari, q̃ uos deſiderare
beamus. In me certe ſi eſſet patientia u
abſentiæ perferendæ,diſpliceret mihi:ſe
ter. n.agerẽ,ut uos uiderem.Quid aũt ab
dius,q̃ fortitudine fieri ſegniorem ? Sed
eccleſiæ cura tenear , ex hoc ueſtra cha
oportet attendat, quod beatiſsimus pr̃ V
rius,q̃ vos nobiſcũ q̃tũ ſalutet, quantũ ſi
audietis ex fratribus, nec presbyterũ me
ſuũ paſſus eſt,niſi maiorẽ mihi coepiſc
tus ſarcinã imponeret.Quod quidẽ q̃a
eius charitate, tantoq; populi ſtudio dñ
uelle credidi,nonnullis iã exẽplis præce
tibus,quibus mihi oĩs excuſatio claude
uehementer timui excuſare. Sed q̃q̃ iu
Chriſti per ſeipſum lene ſit, & ſarcina l
tamẽ propter noſtram aſperitatem atq; i
mitatẽ,ſiquid me mordet hoc vinculũ,a
urget hoc onus , ineffabiliter mihi aliq
to ueſtræ præſentiæ ſolatio , tolerabili
port

tabilius redderetur. Vos audio curis eiuſ-
di expeditiores liberioresq; viuere, qua-
ion impudẽter ego rogo vos, & poſtulo,
lagito, in Aphricã maiore taliũ hoĩum ſi-
i ſiccitatis nobilitate laborantẽ venire di
mini. Scit Deus quia non ſolum pp deſi-
iũ meũ, neq; ſolũ pp eos qui vel per nos
rum propoſitum, vel vndecunque fama
dicante didicerunt, ſed etiam propter cæ
os, qui partim non audiunt, partim audita
credunt, tñ poſſunt comperta diligere,
iſtis terris etiã corporaliter adeſſe cupi-
s. Quãuis.n. ſedulo atque miſericorditer
gitis, tñ ẽt coram hominibus regionum
trarum luceant opera vera, vt videant bo
acta veſtra, & glorificent patrem veſtrũ,
in cœlis eſt. Piſcatores vocante dño, qđ
iculas & retia dimiſerunt, oĩa ſe dimiſiſ-
& dñm ſequutos eſſe, ẽt cõmemorando
ti ſunt. Et reuera oĩa contemnit, qui non
quantũ potuit, ſed ẽt quantum voluit ha
e, contemnit, Sed in eo quod cupiebat,
li Dei teſtes ſunt, in eo quod habebatur
ominum. Neſcio quo autem modo, cum
erflua & terrena diligũtur, arctius adepta
oncupita conſtringunt. Nã vnde triſtis il-
iſceſsit, qui conſiliũ vitæ æternæ conſe-
ndæ quærebat à dño, cũ audiſſet venden-
ſſe oĩa ſua, & diſtribuenda eſſe pauperi-
& habendũ theſaurũ in cœlo, ſi vellet eẽ
fectus: niſi quia magnas, vt Euangeliũ lo-
tur, habebat diuitias? Aliud eſt.n. nolle in-
porare q̃ deſunt, aliud iã incorporata di-
ere. Illa velut cibi repudiantur, illa velut
mbra præciduntur. Quanto igiť & quan-
irabili gaudio nr̃is tpibus chriſtiana cha
s conſpicit, per dñi Euangelium cũ læti-
ieri, quod ex ore domini cum triſtitia di-
audiuit? Quanq̃ nullis verbis explicẽ cõ-
tionẽ ac parturitionem cordis mei, tamẽ
a prudẽter & pie intelligitis non eſſe iſtã
ram, hoc eſt humanam, ſed in vobis dñi
riam. Nam & inimicum cautiſsime intue
i, deuotiſsimeq; agitis, vt tanq̃ diſcipuli
riſti humiles corde & mites ſitis. Vtilius
rrena opulẽtia teneť humiliter, q̃ ſuper-
relinquitur. Quia ergo recte intelligitis
hanc eſſe veſtrã, ſed dñi gloriam: vide-
q̃ parua & exigua dixerim. Dixi.n. de lau-
us Chriſti, quibus ſunt linguæ impares an
orum. Hanc ergo Chriſti gloriam etiam
oculis noſtrorum hoĩum cupimus admoueri, in vno cõiugio propoſita vtriq; ſexui calcandæ ſuperbiæ, non deſperandæ perfectionis exempla. Neſcio ſi quicquam miſericordius agitis, q̃ ſi tñ velitis latere, quod tales eſtis, quantũ tales eſſe voluiſtis. Vetuſtinũ impiis quoq; miſerabilẽ puerũ veſtræ benignitati charitatiq; commendo: cauſas calamitatis & peregrinationis eius audietis ex ipſo. Nã & propoſitũ eius, quo ſeruiturũ ſe eſſe pollicetur Deo, tp̃s prolixius, & ætas robuſtior, & tranſactus timor certius indicabunt. Tres libros atque vtinam tam grandis quæſtionis ita explicatores vt grandes, tanto minus metuens in te laborem legendi, quanto F
ardorẽ pſpicio diligendi, miſi ſanctitati & charitati tuæ. nã qõ eorũ de libero arbitrio eſt. Hos aũt non hr̃e, aut oẽs non habere fratrem Romanianum ſcio, per quẽ propè oĩa, q̃ quibuslibet auribus accommodata ſcribere potui, ſtudio in nos tuo non apportanda dedi, ſed legenda iudicaui. Habebat.n. iam ille omnia, ſecumq; geſtabat: per eum aũt prima reſcripta tranſmiſi. Credo iam expertam ſanctitatem tuam ſagacitate ſpiritali, quã tibi dñs tribuit, qd ille vir boni animo gerat, & q̃ in illo infirmitate pars claudicet. Vñ humanitati & charitati tuæ tã ipſum q̃ filium eius, legiſti, vt ſpero, qua ſolicitudine cõmẽdauerim, & quanta mihi neceſsitudine copulati ſint. Aedificet eos p te dñs, quod ab illo magis petendum eſt. nã id tu q̃ velis noui. Aduerſus Paganos te ſcribere didici ex fratribus: ſiquid de tuo pectore moremur, indifferenter mitte vt legamus. nã pectus tuum tale dñi oraculũ eſt, vt ex eo nobis placita ꝯ implicita, & aduerſus loquaciſsimas qõnes explicatiſsima dari rñſa præſumamus. Libros G
beatiſsimi Papæ Ambroſij credo hr̃e ſancti- *Ambrosius.*
tatẽ tuam, eos aũt multum deſidero, quos aduerſus nõnullos imperitiſsimos & ſuperbiſſimos, qui de Platonis libris dominum profeciſſe contendunt, diligentiſsimè & copioſiſsimè ſcripſit. Beatiſsimus frater Seuerus de *Non extant.*
condiſciplinatu noſtro Melinitane antiſtes eccleſiæ, bene apud eandẽ ciuitatẽ fratribus cognitus, debito nobiſcũ officio ſanctitatẽ veſtram ſalutat. Fratres quoq; oẽs nobiſcum dño ſeruientes, tam id faciunt, quàm vos deſiderant, tã, vos deſiderant, q̃ vos diligunt: & tam diligunt, quàm eſtis boni. panis quem

miſimus,

misimus, vberior benedictio fiet dilectione accipiētis vestræ benignitatis. Custodiat vos dominus ab ista generatione in æternū, domini dilectisimi & sincerisimi vere benigni & abundantisima domini gratia præstantisimi fratres.

Paulinus Alipio Episcopo, de libris Augustini quos recepit, excusans quod serius miserit ad illum Eusebij Chronica. Cupit e-
H doceri de statu Alipij, ipse vicisim de suo nonnulla aperit, veluti significans se velle Alipij vitam in literas mittere. Tres panes dono mittit. Hoc argumētū p̄cedit epistolā trigesimamsecundam. Epist. XXXV.

DOmino meritò honorabili, & beatisimo patri Alipio, Paulinus & Therasia peccatores. Hæc est vera charitas, hęc perfecta dilectio, quam tibi circa humilitatē nostram inesse docuisti, domine verè sancte & meritò beatisime ac desiderabilis. Accepimus enim per hoīem nostrum Iulianum de Carthagine reuertentē literas, tm̄ nobis sanctitatis tuæ lucem afferentes, vt nobis charitatem tuam non agnoscere, sed recognoscere videremur. Quia videlicet ex illo qui nos ab origine mūdi prædestinauit sibi, charitas ista manauit: in quo facti sumus antequam nati, quia ipse fecit nos, & non ipsi nos, qui fecit quæ ventura sunt. Huius igitur præscientia &
Psal. 99. opere formati in similitudinem voluntatū, & vnitatem fidei, vel vnitatis fidem, præueniente notitiam charitate connexi sumus, vt nos inuicē ante corporales conspectus reuelante spiritu nosceremus. Gratulamur itaque & gloriamur in dn̄o, qui vnus atq; idē vbiq; terrarū operatur in suis dilectionē suā spiri-
I tusancto, quē super oēm carnem effudit, & fluminis impetu lætificans ciuitatē suā. In cuius te ciuibus principalem cū principibus populi sui, sede apostolica meritò collocauit: nosque etiam, quos erexit elisos, & de terra inopes suscitauit, in vestra voluit sorte numerari. Sed magis gratulamur in eo dn̄i munere, quo nos in pectoris tui habitatione cōstituit; quoq; ita visceribus tuis insinuate dignatus est, vt peculiarē nobis charitatis tuæ fiduciā vendicemus, his officiis atq; muneribus p̄uocati, vt nos diffidenter aut leuiter te amare nō liceat. Accepimus.n. insigne & præcipuū

dilectionis & solicitudinis tuæ opus,
& p̄fecti in dn̄o Christo viri, fratris n
gustini libris quinq; confectū, qđ ita
mur atq; suspicimus, vt dictata diuini
ba credamus. Itaq; fiducia suscipien
bis vnanimitatis tuę, & ad ipsū scribe
sumus, dū nos illi p̄ te, & de imperitia
sandos, & ad charitatē cōmendandos
mus, sicut & oīb. sanctis, quorū nos &
tiū officiis sospitare dignatus es, pari p
bio curatur⁹ affectu, vt per sanctitatē tu
stris inuicē salutent obsequiis, & in cle
ctitatis tuæ comites, & in monasteriis
ac virtutis tuæ æmulatores. Nā & si in p
lis, ac sup̄ populū agas oues pascuę dn̄
gens solicitis vigil pastor excubiis, tū a
tione seculi, & repulsa carnis ac sang
desertū tibiipsi fecisti, secretus à multis
tus in paucis. Sanè vicario aliquatenu
nere, licet p̄ oīa tibi impar, vt iusseras, p
di illam Eusebij venerabilis ep̄i Consta
politani, de cunctis temporibus histo
Sed in hoc fuit obtemperandi mora,
fructu tuo, quia ipse non haberem hun
dicem, Romæ reperi apud parentē no
vere sanctisimum Domnionē, qui pr
dubio promptius mihi paruit in hoc be
cio, qđ tibi deferendū iudicauit. Verun
quia & loca tua mihi significare dignat
vt ipse monuisti, ad venerabilē socium
næ tuæ, patrē nr̄m Aurelium ita scripsi
vt si nunc Hipponæ regione degeres, il
bi literas nostras, & transcribendam in
thagine membranā mittere dignaret. C
& sanctos viros quos indices charitatis
rum tuo sermone cognouimus, Comite
Euodium rogauimus, vt hæc scribere i
rarent, ne vel parenti Domnioni diutiu
dex suus deforet, & tibi transmissus fin
cesitate redhibendi maneret. Specialit
tem hoc à te peto, quoniā me immeren
& inopinantē magno tui amore comp
vt pro hac historia tp̄um, referas mihi
tuæ sanctitatis historiā: vt qđ genus, vn
domo, tanto vocatus à dn̄o, quibus exo
segregat⁹ ab vtero matris tuæ, ad matrē
rū Dei prole lętantē, abiurata & carnis
guinis stirpe transieris, & in genus rega
sacerdotale sis translatus, edisseras. Qu
indicasti, iā de humilitatis nostræ noīe
Mediolanum te didicisse, cū illic initiar
fate

or curiosius me velle condiscere, vt ex
ni parte te nouerim, quo magis gratuler,
suscipiẽdo mihi patre nostro Ambrosio,
ad fidem inuitatus es, vel ad sacerdotium
secratus, vt eundem ambo habere videa-
r authorem. Nam ego & si a Delphino
degaliæ baptizatus, a Lampio apud Bar-
nam in Hispania, per vim inflammatæ
ito plebis sacratus sim, tamen Ambrosij
iper & dilectione ad fidem nutritus sum,
nunc in sacerdotii ordine confoueor. De-
ue suo me clero vendicare voluit, vt &
iuersis locis degam, ipsius presbyter cen-
r. Sed de me ne quid ignores, & scias an-
uissimum peccatorem, non ita olim de te
bris & vmbris eductum, spiritum auræ
alis habuisse, nec ita olim posuisse in ara-
manum, & crucem domini sustulisse,
iam ut in finem perferre valeamus, oratio-
bus tuis adiuuemur. Accumulabitur hæc
eritis tuis merces, si interuentu tuo onera
ostra releuaueris. Sanctus enim laborantem
iuuans, quia fratrem non audemus dicere,
xaltabiter sicut ciuitas magna. Et tu quidem
iper montem ciuitas ædificata es, vel accen
super candelabrum lucerna in septiformi
laritate colluces, nos sub modio peccato-
um delitescimus, uisita literis tuis, & profer
n lucem in qua ipse versaris, super aurea can
delabra conspicuus. Eloquia tua lumen se-
mitis nostris erunt, & oleo lucernæ tuæ im-
pinguabitur caput nostrum. Et accendetur
fides, cum de spiritu oris tui cibum mentis,
& lumen animæ sumpserimus. Pax & gratia
Dei tecum, & corona iustitiæ tibi maneat
in die illo domine pater meritò dilectissimè,
& venerabilis & exoptatissime. Benedictos
sanctitatis tuæ comites & æmulatores in do-
mino fratres, si dignantur, nostros tam in ec
clesijs quam in monasteriis Carthagine, Tha
gastæ, Hipponæ, & totis parochiis tuis atque
omnibus cognitis tibi per Aphricam locis,
domino catholice seruientes, multo affectu
& obsequio salutari rogamus. Si ipsam mem
branam sancti Domnionis acceperis, tran-
scriptam nobis remittere dignaberis. Et hoc
rogo scribas mihi quem hymnum meum co
gnoueris. Panẽ vnũ sanctitati tuæ vnitatis gra
tia misimus, in quo ẽt trinitatis soliditas con-
tinet. Hunc panem eulogiam esse, tu facies
dignatione sumendi.

Paulinus Romaniano, gratulãs ecclesię Hipponẽsi qđ Augustinũ meruit epĩ collegã. Licẽtium pro quo scripserat Augustinus, hortat̃ & prosa & carmine, vt ɔtẽpto aulę fastu, se dedicet Christo. Epist. XXXVI.

DOmino meritò prædicabili & honorando fratri Romaniano, Paulinus & Therasia. Pridie q̃ has daremus, reuersis ex Aphrica fratribus nostris, quorũ expectatione nos pendere vidisti, optatissime sanctorũ & charissimorum virorũ inde epistolas recepera- B
mus .i. Aurelii, Alipii, Augustini, Profuturi, Seueri, iam omnium pariter episcoporum. Ergo tot sanctorum talium recentissimis sermonibus gratulantes, properauimus ad te nostrã referre lætitiã, ut tibi quoq; expectatũ in peregrinatione solicita gaudiũ festiuissimis cõferremus indiciis. Si forte eadẽ de venerabilibus & amantissimis viris per aliarũ aduẽtus nauiũ comperisti, ꝓ nos ẽt repetita accipe, & quasi renouata hilaritate rursus exulta. Quod si primus hic a nobis tibi nuncius veniet, gratulare tantam nobis in tua patria charitatẽ Christo donante partã, vt quicquid illic diuina prouidẽtia gerat, mirabilis semꝑ, vt scriptũ est, in sanctis suis, uel primi, uel cũ primis sciamus. Non aũt tm̃ hoc scribimus gratulandũ, quod episcopatum Augustinus acceperit, sed qđ hanc Dei curam meruerint Aphricanæ ecclesię ut uerba cęlestia Augustini ore perciperent, qui ad maiorẽ dominici muneris gratiam nouo more prouectus, ita cõsecratus est, ut nõ succederet in cathedra episcopo, sed accederet. Nã incolumi Valerio Hpponẽsis ecclesiæ episcopo, coepiscop[9] Augustinus est. Et ille beatus senex, cui purissimã mentẽ nulla vnquã liuentis inuidiæ macula suffudit, dignos sui cordis pace nunc ab altissimo fructus capit, ut quẽ successorem sacerdotii sui suppliciter optabat, hunc mereret̃ tenere collegã. Credi ne hoc potuit antequã fieret? Sed in hoc quoque omnipotentis opere dici euangelicũ illud põt. Hominibus hæc ardua, apud Deum autem omnia possibilia. Exultem[9] itaq; & lætemur in eo qui facit mirabilia solus, & qui facit vnanimes habitare in domo, quoniam ipse respexit humilitatẽ nostrã, & uisitauit in bono plebẽ suã, q erexit cornu in domo Dauid pueri sui, & nunc exaltauit cornu Ecclesiæ
suę

Gratulatio. Hoc fieri vetuit in eo quẽ sibi συνεζυγόν C *ex populi consensu designauit. Extat actum.*

suæ in electis suis, vt cornua peccatorum (sicut per prophetam spondet) hoc est Donatistarum Manichæorumque confringat. Vtinam hæc nunc domini tuba, qua per Augustinum intonat, filii nostri Licentij impulisset auditus, sed vt illa audiat aure, qua Christus ingreditur, de qua non rapit Dei semẽ inimicus. Tunc vere sibi summus Christi pontifex Augustinus videbitur, quia se tũc & exauditum sentiet ab excelso, siquidem tibi dignũ genuit in literis, hunc & sibi digne filiũ pariat in Christo. Nam & nunc, velim credas,
D flagrantissima de ipso nobis solicitudine scripsit. Credimus in omnipotentem Christum, quod adolescentis nostri votis carnalibus spiritalia vota Augustini præualeant. Vincetur vel inuitus (mihi crede) vincetur pijssimi parẽtis fide, ne mala victoria vincat, si maluerit in perniciem suam vincere, quàm pro salute superari. Ne vacuũ fraternæ humanitatis officium videretur, de buccellato christianæ expeditionis, in cuius procinctu quotidie ad frugalitatis annonam militamus, panes quinque tibi pariter & filio nostro Licentio misimus. Non enim potuimus à benedictione se cernere, quem cupimus eadem nobis gratia penitus annectere. Paucis tamen & ad ipsum loquamur, ne neget sibi scriptum, quod de se tibi scriptum est. Aeschino enim dicitur, quod audit Mitio. Sed quid de alienis loquar, cum de proprio cuncta possimus, & aliena loqui non soleat esse sani capitis, quo Dei gratia sano & saluo sumus, quibus caput est Christus. Incolumem te ætate quàm plurima, & beatum semper cum tota domo tua, vt cupimus, habeamus in Christo, domine frater merito honorandissime, & desideratissime. Audi ergo fili legem patris tui, id est, fidem Augustini, & noli repellere con-
E silia matris tuæ, quod æque nomen in te Augustini pietas iure sibi vendicat, qui te tantillum gestauit sinu suo, & à paruulis primo lacte sapientiæ secularis imbutum, nunc etiam spiritalibus lactare & enutrire domino gestit uberibus. Quoniam te adultum ætate corporea, in spiritalibus adhuc cunabulis vagientem, uidet adhuc infantem uerbo Dei uix dum in Christo primis passibus, & vestigio titubante repentem, si tamen Augustini doctrina tanquam manus matris, & vlna nutricis insta-

Panes benedicti.

bilem regat paruulum. Quem si audia[s] &
sequaris, vt rursum te sermone Salom[on]is
alliciam, Fili coronam accipies gratia[r]um
tuo vertici. Et tunc vere eris ille non p[h]an-
tasmate somniatus, sed ab ipsa veritate fo[r]ma-
tus consul, & pontifex, vacuas imagines al-
si operis implente Christo solidis suæ ce-
rationis effectibus. Vere enim pontifex & ve-
re consul Licenti eris, si Augustini vest[ig]iis
Propheticis, & Apostolicis disciplinis, u[t] sa-
crato beatus Helisæus Heliæ, vt illustri Apo-
stolo Timotheus adolescens adhæreas, in-
diuulso per itinera diuina comitatu, vt & sa-
cerdotium corde perfecto discas mereri, &
populis ad salutem magistri ore consulere.
Sat hoc monitis, & hortatui. Modico enim
sermone, & labore te arbitror mi Licenti ad
Christum posse incitari, iam à pueris sem-
per ad studia veritatis, & sapientiæ, quod
vtrunque vere est Christus, & omnis boni
summum bonum, venerabilis Augustini
spiritu, & ore flammatum. Qui si parum
apud te pro te ualuit, quid ego tanto inte[r]-
uallo posterior, & omnium illius opum
pauper, efficiam: Sed quia, & illius facula-
tis potentia, & tui ingenii humanitate con-
sus, pleniora atque maiora in te spera elabo-
rata quã elaboranda, ausus sum hiscere du-
plici gratia, vt & illi viro deuincta charit[a]-
te compararer in solicitudine tui, & int[er]
eos qui salutem tuam diligunt, vel contest[a]-
to numerarer affectu. Nam effectus in tu[a]
perfectione palmam Augustino potissimum
destinatam scio. Vereor fili ne aures tua[s]
asperitate temerarii sermonis offenderim,
& per aures animo etiam tuo tædij mei vu[l]-
nus intulerim. Sed in mentem veniat episto-
la tua, quàm te musicis familiarem modi[s]
intellexi. A quo studio ego æui quondam
tui non abhorrui. Itaque mihi ad tuam men-
tem, si in aliquo exulcerassem, delinien-
dam, remedium literas tuas recordatus repe-
ri, vt te ad dominum harmoniæ omniformis
artificem, modulamine carminis euocarem.
G Quæso te vt aure audias, neque causam
salutis tuæ in uerbis meis spernas, sed piam
curam, & mentem paternam, etiam in de-
spiciendis sermonibus libenter accipias,
quibus insitum Christi nomen, quod est su-
pra omne nomen, hanc deberi veneratio-
nẽ facit, vt non possit à credente contemni.

Quare

Carmen Elegiacum Paulini ad Lecentium.

re age rũpe mores,& vincla tenacia ſecli,
ec metuas placidi mite iugum domini.
hra quidẽ ſed mira uagis præſentia rerum,
entibus, at ſapiens non ſtupet iſta animus.
cte ſolicitat variis male ſuaſa figuris,
eu ualidos etiam uertere Roma potens.
ibi nate precor, ſemper pater Auguſtinus
ccurſet, cunctis urbis ad illecebras.
tanta inter fragilis diſcrimina uitæ
piciens, & habens pectore, tutus eris.
tũ & repetens iterũq; iterumq; monebo,
t fugias duræ lubrica militiæ.
ũ nomẽ honos, mala ſeruitus, exitus æger.
uem nunc uelle iuuat, mox uoluiſſe piget.
ere celſa iuuat, tremor eſt deſcẽdere celſis,
titubes, ſumma peius ab arce cades.
tibi falſa placẽt bona, nũc rapit oĩbus auris
nbitus, & uitreo fert caua fama ſinu.
bi te magna damnoſus cinxerit æſtu,
ltheus, & ſterilis fregerit inde labor.
s & incaſſum ſpes accuſabis inanes,
modo quæ noctis rumpere uincla uoles.
reminiſceris fruſtra patris Auguſtini
ontempſiſſe dolens ueridicos monitus.
e ſi ſapiens, & ſi pius es puer audi,
ape uerba patrum, conſiliumq; ſenum.
ſtrahis fera colla iugo? mea ſarcina leuis,
aue iugũ Chriſti eſt, vox pia, crede Deo,
put adde iugis, da mollibus ora capiſtris,
emiſſosq; leui ſubde humeros oneri.
potes hoc dũ liber agis, dũ nulla retentant
ncla, nulla thori cura, nec altus honor.
bona libertas Chriſto ſeruire, & in ipſo
mnibus eſſe ſupra, nõ dominus hominum,
uitiis ſeruit, non regibus ille ſuperbis,
ntum qui Chriſto ſe dederit domino.
ibi nobilitas uideatur libera, quam nunc
blimem attonita conſpicis vrbe vehi.
n cernis tanta ſibi libertate uideri,
dedignetur flectere colla Deo.
s ille miſer mortalibus & quoq; ſeruis
ruit, & ancillas ut dominetur emit.
nt ennuchos & magna palatia paſſi,
quiſquis Romam, ſponte miſer, patitur,
to ſudoris precio, damnoq; decoris
onſtet, ibi chlamydis, hic honor officii.
tamen ipſe potens, qui celſior omnib. eſſe
nerit, ut nulli ſeruiat, aſſequitur.
bene ſe tota dominum iactauerit vrbe,
ruit dæmoniis, ac ſimulacra colit.
Proh dolor hos pp remoraris in vrbe Licenti,
Et regnum Chriſti ſpernis, ut his placeas.
Hos uocitas dominos, curua & ceruice ſalutas,
Quos ligni ſeruos conſpicis & lapidis.
Nomine diuino argentum uenerantur & aurũ,
Religio eſt quod amat morbus auaritiæ. K
Imprecor hos ut amet, q non amat Auguſtinũ,
Non colat & Chriſtũ, cui placet hos colere.
Inde ait ipſe Deus, dominis non poſſe duobus
Seruiri, quoniam mens placet una Deo.
Vna fides, Deus unus, & unicus è patre Chriſt⁹.
Haud duplex, uni ſeruitus eſt domino.
Quanta etenim cęlo ac terris diſtantia, tanta eſt
Cæſaris & Chriſti, rebus & imperiis.
Tollere humo, ſed nũc dũ ſpirit⁹ hos regit art⁹,
Mente polũ penetra, nihil mora carnis obeſt.
Corporeis iã nũc morere actibus, & bona uitæ
Cęleſtis liquido præmeditare animo.
Spiritus es, quanquã tenearis corpore, ſi nunc
Mente pia uictor carnis opus perimas.
Hæc tibi chare puer fide compulſus amore
Scripſi, ſi recipis, ſuſcipiere Deo.
Crede Auguſtinum tibi nunc in me geminatũ.
Sume duos vnà cum pietate patres.
Spernimur, abſtraheris maiore dolore duobus
Audimur, pignus dulce duobus eris.
In te læta patrum ſudauit cura duorum,
Et tibi magnus honos lætificaſſe duos.
Sed me Auguſtino cum copulo, non meritorũ
Iacto parem, ſolo comparo amore tui. L
Nã quid ego effundã, rorans tibi paupere riuo?
Me præter gemino flumine prolueris,
Frater Alipius eſt, Auguſtinusq; magiſter.
Sanguinis hic conſors, hic ſator ingenii.
Tanto fratre uales & præceptore Licenti,
Et dubitas pennis talibus aſtra ſequi?
Quicqd agas (nã te nec ſperet mundus amicũ)
Nec daberis terræ, debita Chriſto anima.
Tu thalamos licet & celſos mediteris honores
Nunc, olim domino reſtituere tuo.
Credo unum uincent iuſti duo peccatorem.
Et tua fraternæ uota preces abigent.
Ergo redi, qua uoce parẽs, qua ſanguine frater,
Ambo ſacerdotes te remeare iubent.
Ad tua te retrahunt, nam nunc aliena petiſſes,
Hæc magè quæ retinent regna tui tua ſunt.
Hæc repete, his inhia, externis ne cõtere tẽpus,
Si tua nolueris, quiſquam aliena dabit?
Non eris ipſe tuus, miſſusq; per extera longe
Senſibus heu proprii pectoris exul ages.
Solicitum ſatis hæc nato cecinisse parentem, M

Dũ tibi q̃ mihimet, uel uolo, uel metuo.
Hæc tibi, ſi recipis, feret olim pagina uitam.
Si renuis, eadem hæc pagina teſtis erit.
Incolumẽ mihi te fili chariſsime, Chriſtus.
Annuat, & ſeruum det ſibi perpetuo.
Viue precor, ſed uiue Deo, nã uiuere mundo
Mortis opus, uiua eſt uiuere uita Deo.

Seuerus Auguſtino è ſeceſſu, prouocans illum ad ſcribendum. An hic ſit Seuerus Sulpitius incertum. Epiſt. XXXVII.

A VEnerabili ac deſiderabili & toto ſinu
charitatis amplectendo Epo Auguſti-
no, Seuerus. Deo gratias frater Auguſtine, cu
ius donũ eſt qcq̃d in nobis bonorũ gaudio-
rũ eſt. Fateor bene mihi tecũ eſt, multũ te le-
go, mirũ dicã, ſed verũ plane, q̃ mihi abſens
ſolet eſſe præſentia, tã p̃ſens facta eſt abſentia
tui. Nullæ ſe nobis interponunt turbulentæ
actiones tẽporaliũ rerũ. Ago quãtũ poſſum,
& ſi non tm̃ poſſum quantũ volo, q̃d ego di
cã, quantũ volo? Noſti optime q̃ auarus ſim
tui, nec tñ murmuro, q̃a non tm̃ ago quantũ
volo, qm̃ rurſus non minus ago quantũ poſ-
ſum, Deo ergo gratias frater dulciſsime bene
mihi tecũ eſt, gaudeo tecũ arctius cõuinct⁹,
& vt ita dicã, vniſsimè quantũ põt adhærens
tibi, redundantiã uberũ tuorũ ſuſcipiens vi-
res cõparo, ſi poſsim idoneus effici ad ea cõ
cucienda & exprimenda, ut qcq̃d ſecretius
& interius clauſum cuſtodiũt, remotis pel-
libus quas adhuc lactẽti ſugẽdas inſerũt, ipſa
mihi uiſcera (ſi poſsibile eſt) dignent̃ effunde
re. Viſcera inquã, mihi ut refundant̃ cupio
viſcera tua, uiſcera pinguia ſagina cęleſti, &
cõdita oĩ dulcedine ſpiritali uiſcera tua, vi-
B ſcera pura, uiſcera ſimplicia, niſi q̃d duplici
ſunt vnculo redimita geminæ charitatis, vi-
ſcera tua, viſcera perfuſa lumine veritatis, &
refulgentia ueritatẽ. Horũ me manationi vel
reſultationi ſubijcio, quo nox mea in lumi-
ne tuo deficiat, vt in diei charitate ſimul am
bulare poſsimus. O vere artificioſa apis Dei,
cõſtruẽs fauos diuini nectaris plenos manã-
tes miſericordiã & veritatẽ, p quos diſcur-
rẽs delitiatur aĩa mea, & uitali paſtu quicq̃d
in ſe minus inuenit, aut ĩbecillũ ſentit, reſar
cire & ſuffulcire molit̃. Bndicit̃ dñs p p̃co-
niũ oris tui, & fidele miniſteriũ, q̃d ſic cõci-
nere & rñdere facias canẽti tibi dño, vt qc-
q̃d de eius plenitudine ad nos vſq; redũdat,
iucũdius efficiat̃, & gratius p tuũ elegãtẽ fa-
mulatũ, & ſuccinctã mũdiciã, & fidele ac c
ſtũ ſimplexq; miniſteriũ, q̃d ita reſplẽde
facis p argutias tuas, & uigilãtiã tuã, vt pe
ſtringat oculos & in ſe rapiat. Niſi tu idẽ i
nuas dñm, vt qcq̃d in te delectabile lucet,
ferẽtes nos ad illũ, ipſius eſſe agnoſcam⁹, c
cuius bonitate tam bonus es, & de cuius p
ritate & ſimplicitate & pulchritudine, pur
ſimplex & pulcher es. Et illi agentes grati
de bono tuo dño, q ſuo dignatus eſt nos ti
adiungere, quoquo mõ ſubiũgere, vt pler⁹
ſubiiciamur illi, cui⁹ te ductu ac moderat
ne talẽ gaudemus, vt tibi cõtingit gaudere e
nobis, q̃d non diffido fore, ſi tuis me orati-
nibus adiuues, cuius imitatione nõnihil ia
profeci, vt talis eſſe deſiderem. Vides q̃d f-
cias q̃d ſic bonus es, q̃ nos rapias in amcẽ
proximi, q nobis primus ad dilectionẽ D
& vltimus gradus eſt, & quaſi limes quo ſi
vterq; annectit̃ Dei & proximi, in quo n
vt dixi, quaſi limite ſtãtes, amborũ calorẽ
gimur, & amborũ flagramus amore. Sed q̃
tũ nos iſte ignis exuſſerit & purgauerit pr-
ximi, tm̃ nos in illũ priorẽ Dei ire cõpel
In quo iã nullus nobis amãdi modus ĩpoi
qñ ipſe ibi modus eſt ſine mõ amare. Nõ e-
go verendũ eſt ne plus amem⁹ dñm noſt
ſed ne minus, timẽdũ. Hęc epiſtola ſuperi
q̃ tibi me quaſi abſterſa triſtitia facilitate
ctionũ, de liberali ocio, q̃d tecũ mihi age
licuit ĩ hoc rure poſito, nã ita licere potu
lætiorẽ offert, anteq̃ ſanè venerabilis eps n
viſitare dignaret̃, quaſi meta illorũ gaudic
eſt, & (q̃d uerè miror) eodẽ die uenit q
ſcripta eſt. Q̃d hoc eſt (quæſo) aĩa mea, n
forte q̃d nos delectat, tñ & ſi honeſtũ eſt,
tñ ſatis utile, q̃a in parte eſt? Interim licet
uerſo hanc ipſam partẽ. i. noſipſos quant
pro peccatis noſtris nobis cedit materia
noſipſi cedimus nobis elimatiores, & cõ
ginabiliores, ſi tñ admittis hoc uerbũ, apt
moliamur. Habes epiſtolã nõ pro tua ma
tudine, ſed pro mea paruitate lõgiorẽ, qua
prouocauerim, ut iã nõ pro mea paruita
ſed pro tua magnitudine mihi epiſtola m
tur. Quæ tñ quantacunq; erit, mihi lõga n
erit, cui totũ tp̃s breue eſt ad legendũ. Re
be mihi qñ aut ubi occurrere debeam, p
lam cauſam qua me iuſsiſti occurrere. Q
eſt integra, & nõ fortè aliud melius plac
tunc occurrã, ſin minus, rogo te, nolo m
curſu

curſu reuoces meo. Illa.n.ſola uiſa eſt, quam
ꝓponerē mihi. Fratres oēs, qui nobis in dn̄o
conſerui ſunt, & deſidero multum & ſaluto.

Auguſtinus Leto, qui perfectū mundi con-
temptū aggreſſus, videbatur ſolicitari per
Satanam ad repetēda quę reliquerat. Hūc
animat, vt contēptis cognatorū affectibus
fortiter pergat. Eſt quidem & erudita, nec
infans epiſtola, cæterum plurimum diſſo
nans à phraſi Auguſtini: Videtur Paulini.
Epiſt. XXXVIII.

DOmino dilectiſsimo & deſiderantiſsi-
mo fratri Leto, Auguſtinus in dn̄o ſalu
. Legi epiſtolā, q̄ miſiſti fratribus, conſola-
te cupiens, qđ multis tentationibus tua ty-
ocinia quatiantur. In qua ēt inſinuaſti deſi-
erare te literas nr̄as. Cōdolui frater, & ceſ-
re à ſcribendo non potui, ne non ſolū tuo,
d ēt meo deſiderio negarē, qđ me videbam
fficio debere charitatis. Si te igitur tyronem
hriſti ꝓfiteris, caſtra ne deſeras, in quib. tibi
ædificanda turris eſt, illa de qua in Euāge-
o dn̄s loquit̄. In ea q̄ppe ſtantem, & ſub ar-
is verbi Dei militantē, nulla ex parte pene
are vllę tentationes valent. Inde & iacta in
luerſariū tela, graui pondere veniunt, & ꝓ-
cta firmo munimine deuitant̄. Conſidera ēt
im nr̄m Ieſum Chriſtū cū ſit rex nr̄, tn̄ a ſo
etate qua ēt frater eſſe dignatus eſt, reges ap
llaſſe milites ſuos, & vnumquenq; ad bellā
i cū rege qui hēt viginti milia, inſtructione
cē miliū idoneū eſſe debere ꝑmonuit. Sed
ulo anteq̄ de turre & de rege exhortatorias
nilitudines poneret, attende q̄d dixerit: Si
is venit ad me, & nō odit patrē ſuū, & ma
ē, & vxorē, & filios, & fratres, & ſorores,
lhuc & aīam ſuam, non pōt meus eſſe diſci
ılus. Et ſi non tulerit crucē ſuā, & venerit
oſt me, non pōt meus eſſe diſcipulus. Dein
ſubiungit: Quis ex vobis uolens turrim ę-
ficare, non primo ſedet & cōputat, ſi ſum-
us hēt ad conſummationē, ne qn̄ cū poſue
fundamentū, non poſsit ædificare, & oēs
tranſeūt & vident incipiant dicere: Hic hō
epit ædificare, & nō potuit ꝑficere? Aut q̄s
x vadens cōmittere bellū cū alio rege, non
imū ſedet & cogitat, ſi potens eſt cū decē
ilib. ei occurrere, q̄ cū viginti milib. venit
l illū? Cæterū dū adhuc longè eſt, mittit le-
gationē, rogans pacē.
ſimilitudines, ipſa con
Ait.n. Sic ergo oīs ex v
oīb. q̄ ſunt eius, non pō
Itaq; & ſumptus ad tu
lantiū decem miliū ad
ti hēt, nihil eſt aliud q̄ v
quę oībus quæ ſunt ei
perior cū extrema cor
In eo.n. qđ vnuſquiſq;
eius, ēt illud continet,
& matrē, & vxorem, &
rores, adhuc & aīam ſu
pria eius ſunt, quæ pleru
pediunt ad obtinenda, n
ter tranſitura, ſed in ęte
Quo.n. tibi mō nūc q̄da
hoc ipſo vtiq; non eſt &
tp̄ale ac tranſitorium eſ
des quod te concepit, q
peperit, qđ lacte nutriui
Chriſto eſt, & tibi eſt &
vna cœleſtis hæreditas,
Chriſtus, in eadē charita
tū. Hæc ęterna ſunt, hęc
runtur, hęc tanto firmius
quāto minus priuato, ſed
tinenda prædicantur. Po
ipſa tua matre cognoſcer
irretitū inuoluit, & ab in
datū inflectit & curuat, ni
mr̄ eſt? Nā & ex quo ſoro
eſt pr̄ Deus, & mr̄ eccleſia
q̄ neq; me, neq; oēs fratre
non priuata, ſicut tu in do
blica in domo Dei charita
ergo tu illi etiam carnali
cteris, ad ſortē valere deb
loquendi, & apertiore ian
hoc ipſum quo te priuati
ciatur in ea, ne quod ex v
pluris pēdat, quā quod ex v
nita eſt tecum. Quod aute
hoc de tali cætera propinq
dū eſt. Hoc ēt quiſq; de aīa
in ipſa priuatum affectum
culdubio temporalis eſt. D
communionem ſocietatem
dictū eſt. Erat illis in Deū a
vnū. Sic.n. aīa tua nō eſt pro
fratrum, quorum etiam ani

mæ cum tua non animæ,
Christi vnica, quæ de
tur, canitur in psalmis.
nortis facillimè puenitur.
rẽtes hoc pcipere domi-
s, qñ nobis hoc de aĩa no
sicut nunc de aĩa iubet, vt
parentibus oderimus, ita
idẽ dñs dicit, in parentes
entissime conuenire. Qui
uam, perdet eã. Dicã ẽt fi-
arentes suos, pdet eos. De
dixit, oderit: qđ hic, pdat.
ptũ quo perdere iubemur
d id valet vt se quisq; inte-
bile nephas est: & tñ valet
carnalẽ aĩæ affectũ, quo cũ
urę vitę pñs vita delectat.
ctũ est, oderit aĩam suam,
i diligendo fit, qñquidẽ a-
m eiusdẽ aĩæ acquirendæ:
ommemorat dicens. Qui
to seculo, in vita ęterna in-
rẽtib. rectissime dr̃, vt qui
os, non more parricidarũ
ritali gladio verbo Dei car
um, quo & seipsos, & eos
ritamentis huius seculi obli
piè fidenterq; percutiens &
eis viuere faciat quo fratres
s suis tpalibus, parentes ęter
esiamq. cognoscunt. Ecce ra
tatis cognoscendæ atq; pci-
tis Dei in scripturis sanctis.
cę pdicationis officiũ. Dat si-
emus in castris, vt ædificem⁹
ostẽ sempiternæ vitę & pspi
ere valeamus. Rapit militem
cœlestis ad pliũ, & retinet mr̃.
qualis Machabęorũ fuit, nec
cedęmoniis matribus, de qb.
ũ est, qđ filios suos vt p terre
inẽ funderẽt, multo amplius
in certamina bellica, q̃ signo-
itabãt. Nã mr̃ q̃ te ad discendã
à curis secularibus non pmit-
lit queadmodũ te, si opus esset,
ortẽ penitus seculũ repudiare
d quid dicit? aut quid allegat?
os menses, quibus viscera eius
lolores parturitionis ac labores

educationis? Hoc hoc interfice verbo salu
tari, hoc pde matris vt in vitã ęternã iueni
eã. Hoc memẽto vt oderis in ea, si diligis e
si tyro Christi es, si turris fundamenta posu
sti, ne dicant transeuntes. Hic hõ cœpit ędi
care, & nõ potuit pficere. Carnalis. n. affec
est iste, & adhuc veterẽ hoĩem sonat. Hu
carnalẽ affectũ, & in nobis & in nr̃is, mili
Christiana vt perimamus hortat̃: nec tñ ita
ingratus sit quisq; parentibus, & eadẽ ipse
neficia, quib. in vitã hanc æditus, suscepti
atq; nutritus est, enumerata derideat: seru
potius vbiq; pietatẽ. Hñt hæc locũ vbi ma
ra non vocant. Mr̃ ecclesia, mr̃ est ẽt mat
tuæ. Hęc nos de Christo, concepit, hæc ma-
tyrũ sanguine parturiuit, hæc in sempiter
lucẽ peperit, hęc fidei lacte nutriuit & nut
cibosq. maiores pparans, qđ adhuc paru
& sine dẽtib. vagire vultis, horrescit. Hæc
toto orbe diffusa, tã variis & multiplicib. e-
rorũ infestationibus agitatur, vt abortiui
filij eius aduersus eã infestis armis belliger-
re non dubitẽt. Ignauia ẽt atq; torpore qu-
rundã quos gremio continet, mẽbra sua f-
gescere plurimis locis & fouendis paruu
minus idonea fieri dolet. Vñ nisi p alios
lios, vñ nisi p alia mẽbra, quorũ ẽ nume
es, iustũ ac debitũ poscit auxiliũ? Huius ne
necessitates deserens, ad carnalia verba co-
uertaris? Nonne hæc grauiorib. q̃relis in-
nat auribus? Nonne hæc chariora viscera
cęlestia vbera ostentat? Adde viri eius susc-
ptionem carnis, ne carnalibus inhæreres
à verbo æterno vniuersa, q̃ tibi mr̃ improp-
rat, ne his implicareris assumpta, adde cõt-
melias, flagella, mortẽ, mortẽ aũt crucis. T-
lib. concepit te feminibus, taliq. in vitã no
connubio pcreat: languescis & contabes
in veterẽ hoĩem? Itane matrẽ terrenã, nõ h-
bebat imperator tuus? Quæ tñ cũ ei nũciar
agẽti cœlestia, rñdit: Quæ mihi mr̃, aut q fr-
tres? Et extendens manũ in discipulos suos
xit, non ptinere ad cognationẽ suã nisi q
cerent voluntatẽ patris eius. In quo nume
profecto ẽt ipsam sanctam Mariã benign
inclusit: Faciebat. n. & illa voluntatẽ pr̃is e
Ita optimus magister atq; diuinus, & mat-
nũ nomẽ qđ ei quasi priuatũ propriũq; n
ciauerant, qa terrenũ erat, in cõparatione
lestis propinquitatis abiecit: & eandẽ cęle
propinquitatem, in discipulis suis cõmem-
rans,

ans,quo ſibi rurſum conſortio generis , cũ
ęteris ſanctis virgo ſancta cohæreret oſten
t. Et ne iſto ſaluberrimo magiſterio , quo
ontẽni carnalem affectũ in parẽtib. docuit,
dminiculum error acciperet,quo matrẽ ha
uiſſe à q̧buſdã negaẽ , alio loco diſcipulos
onuit,ne ſe patrem in terris dicant hr̃e, vt
uomodo illos manifeſtum eſt habuiſſe pa-
es,ſic ſe habuiſſe matrẽ manifeſtaret, cuius
terrena cognatione contempta, contẽnen
rum talium neceſsitudinũ diſcipulis præ-
eret exemplum. Hęc ergo interrumpuntur
ocib. matris tuę,& inter hęc locum inuenit
ommemoratio prægantis atq; lactantis , vt
Adã & Eua, alius Adã naſcereris & nutri-
ris. Reſpice potius, reſpice Adã ẽm de cœ
,& porta iam cœleſtis imaginẽ , ſicut ter-
ni portaſti. Immo & hic habeant locũ ma-
rna ipſa beneficia, quæ tibi ad eneruationẽ
ordis enumeranẽ. Habeant prorſus locum,
li eſſe ingratus, repende gratiã matri tuæ,
pẽde ſpiritalia pro carnalib. pro tempora-
. ſempiterna. Sed qui nõ vult ſequi, nõ im
diat. Qui nõ vult cõuerti in melius, caueat
in deterius ꝑuertat & euertat. Quid inter-
vtrũ in vxore, an in matre, dum tñ Eua in
alibet muliere caueaẽ; Nã iſta vmbra pie-
is de folijs illius arboris venit, quib. ſe pri
um parentes noſtri in iſta damnabili nudi
e texerũt. Et quicquid in illis verbis atque
ggeſtione, quaſi officium tibi charitatis ob
ndit , vt à germaniſsima atq; ſynceriſsima
angelij charitate te detorqueat , ad aſtutiã
rpentis pertinet,& ad duplicitatem regis il
is qui habet viginti milia , q̃ nos docemur
cem milium,hoc eſt cordis,in qua Deum
ærimus, ſimplicitate ſuperare. His potius
tende chariſsime,& tolle crucẽ tuã , & ſe-
ere dñm . Nam cũ te præſens animaduer-
rẽ domeſticis curis à diuino ſtudio retar-
ri, ferri te potius & duci à cruce tua , non
m te ferre ac ducere sẽtiebam. Crucem.n.
ſtrã dñs quam portari à nobis iubet, vt eũ
peditiſsimi ſequamur, quid aliud quã mor
itatem carnis huius ſignificat ? ipſa. n. nos
uciat donet abſorbeaẽ mors in victoriam.
rux ergo hęc ipſa crucifigẽda eſt,& transfi
nda eſt clauis timoris Dei ne ſolutis,& li-
riſmẽbris reluctantem portare nõ poſsis.
qui.n. dñm niſi eã portans , omnino non
les. Nam qũo eum ſequeris, ſi non es eius?

Qui autẽ Ieſu Chiſti ſunt, ait Apoſtolus, car- Gala. 5.
nem ſuam crucifixerũt cum paſsionib. & de-
ſiderijs. Si quid ſanè pecuniæ res tua familia
ris hẽt cuius te implicari negocio nec opor
tet nec decet , reuera tribuendũ eſt matri &
domeſticis tuis. Horum quippe indigentia ſi C
pauperib. vt ſis ꝑfectus inſtituiſti diſtribuere
talia tui primum apud te locũ obtinere de-
bẽt. Si quis.n. ſuis & maxime domeſticis, ait
Apoſtolus, nõ prouidet, fidẽ negauit,& eſt in
fideli deterior. Quib. ordinandis reb. ſi vt col
lum exueris induendũ ſapientiæ vinculis, ꝑ-
fectus à nobis es quid tibi nocent , aut quo
pacto te peruellũt matris lachrymæ fluentes
carnem aut ſerui fuga, aut mors ancillarum,
aut fratrũ morboſa valetudo? Si eſt in te cha
ritas ordinata ſciens præponere maiora mi-
norib. & miſericordia moueri , vt pauperes
euangelizenẽ, ne meſsis dñi copioſa opera-
riorum inopia in prędã volucrib. iaceat , &
paratum hr̃e cor ad ſequendam dñi volunta
tem, in eo, quod vel flagellando vel parcẽdo
agere ſtatuerit cum ſeruis ſuis: hęc meditare,
in his eſto, vt profectus tuus manifeſtus ſit in
omnib. Obſecro te, vt caueas ne maiorẽ tri-
ſtitiam des bonis fratrib. torpore tuo quam
lætitiam alacritate iam dederas. Commenda
re te autem literis quibus voluiſti , tã ſuper-
fluum putaui, quam ſi quiſquam te mihi eo-
dem modo commendare voluiſſet.

Auguſtinus Licentium iuuenem nobilem,& D
doctum, quondam ipſius diſcipulum, hor
tatur ad mundi contemptum , abutens ad
hoc ipſius Licentij carmine , quod olim
ad præceptorem ſcripſerat . Parum atten-
tus aliquis ex vnica epiſtola fecit tres. Nã
Auguſtinus carmen Licentianum ſuæ epi
ſtolę intertexuit . Nos tamen numeros re-
liquimus, ne diſſentiant priorum æditio-
num codices. Epiſt. XXXIX.

VIx reperi occaſionẽ ſcribẽdi tibi . Quis
credat? Sed mihi tñ Licentiũ neceſſe eſt
credere. Nolo te cauſas rõnesq; rimari, quæ
ẽtſi reddi poſsẽt, fidei tñ, qua mihi credis, nõ
eas debeo. Nã & literas tuas nõ per eos acce-
pi, ꝑ quos poſſem ſcripta redhibere. Quæ au
tẽ petiſti vt peterẽ, curaui per epiſtolã quan
tum promendũ videbaẽ , ſed quid effecerim
tu videris . Quod ſi nondum effectum eſt,

vel cũ sciero, agam instantius, vel cum rursus ipse admonueris. Hactenus quæ huius vitæ vincula perstrepunt tecum locutus sim, nũc paucis accipe pectoris mei æstus de spe tua non trãsitoria, quonam modo via tibi pa-
E tescat in Deum. Mi Licenti, etiam atq; etiam recusantem & formidantem cõpedes sapientiæ, timeo te rebus mortalibus validissimè & perniciosissimè compediri. Nam sapientia quos primo alligauerit, & exercitatorijs quibusdam laboribus edomuerit soluit postea, liberatisq; sese donat ad fruendum: & quos primo temporalibus nexibus erudiuerit, post æternis amplexibus alligat. Quo vinculo nec iucundius nec solidius cogitari quicquam potest. Prima hæc aliquantulum dura esse confiteor, illa verò vltima nec dura dixerim, quia dulcissima sunt nec mollia, quia firmissima. Quid igitur nisi quod dici non potest, sed credi, tamẽ & sperari & amari potest? Vincula verò huius mundi, asperitatem habent veram, iucunditatem falsam: certum dolorem, incertam voluptatem: durum laborem, timidam quietem: rem plenã * miseriæ, spem beatitudinis inanem. His ne tu inseras & collum & manus & pedes, cum & honoribus huiuscemodi subiugari affectas, & facta tua non aliter fructuosa existimas, & ambis inhærere, quò non modo inuitatus sed nec compulsus quidem ire debuisti. Hic tu fortasse Terentiani serui mihi responsum dederis: Ohe, tu verba fundis, hic sapientia. Cape igitur, vt fundam potius
F quam effundam. Aut si ego canto, tu autem ad aliam vocem saltas, nec sic quidẽ me pœnitet. Habet. n. suã hilaritatem ipsa cantatio, etiam cum ad eam membra non mouet, cui plena charitatis modulatione cantatur. Verba quædam in epistolis tuis me mouerunt, sed de his tractare, cum factorum vitæque totius tuæ cura excoquat, ineptum putaui.

a.l. Giorgi. 4. Alludit ad Aristeũ.

Terentius.

CARMEN HEROICVM

Licentij ad Augustinum, declarans beneuolentiam erga præceptorem, nullis casibus intermorituram.

Arcanum Varronis iter scrutando profundi
Mẽs habet, aduersamq; fugit cõterrita lucẽ.
Nec mirũ, iacet oĩs enim mea cura legendi
Te non dante manũ, & consurgere sol
Nam simul vt perplexa viri compend
Voluere suasit amor sacrosq; attingere
Quis numerũ dedit ille tonis, mũdũq;
Differuit canere, & pariles agitare chor
Implicuit varia nostrum caligine pect
Induxitque animo rerum violentia nub
Inde figurarum positas in puluere form
Posco amens, aliasq; graues offendo te
Ad summam, astrorũ causas clarosque
Obscuros quorũ ille situs per nubila n
Sic iacui nutans, vt talem omnino ruin
Nec qui nos prohibet latebras agnosce
Nec persona daret functorum freta ca
Protea nanq; ferũt veterũ cõmenta Pel
Qui dũ solicitis non vult aperire futur
Spumat ap, fluit vnda, fremit leo, sib
Captũ aliquãdo tñ in munera parua v
At mihi qui nimium curis grauioribus
Dulcia quiq; animę, sed dulcia pabula
Varronis responsa latent: quod supplic
Præsidiũ nymphã, regẽq; & flumina p
An te voce vocẽ, clari quem rector O
Fontibus infantum prǽfecit, & abdita
Vbertate animi longè ructare fluenta.
Ferto magister opem, ac tu ne desere
Inualidas, mecumq; sacras subuertere
Incipe, tempus enim, nisi me mortalia
Labitur, in seniumq; trahit: tibi noster
Corda replet, patremq; suum patremq
Conciliat, legẽq; bonam pacemq; cr
Monstrat, & abducto velamine singula
Viginti emensus nam longos forsitan o
Solis eras cum te ratio pulcherrima m
Ditior imperijs, & nectare dulcior om
Corripuit, statuitq; vagum medioq; lo
Omnibus vnde aciem posses intendere
O bone carpe iter annorum, sapientia q
Crescit amore sui, inueniẽs noua culm
Perge viam qua te soboles præclara t
Perducit: sternens in plana ardua camp
Et cum luciferos præcordia vesper in o
Distulerit, sanctumq; super benedixeri
Sis memor ipse mei; bibulam qui poniti
Legibus inuictis, contundite pectora p
Sternite mẽbra solo, meritosq; ciete do
Et prohibete nefas, Deus imperat oĩbus
Admouet antestes, venturaq; flumina *
O mihi transactos reuocet si pristina sol
Lætificis aurora rotis, quos libera tecum
Ocia tentantes, & candida iura bonorur

Du-

ximus Italiæ medio, montesq; per altos.
n me dura gelu prohiberent frigora cano.
: fera tẽpeſtas Zephyrũ, fremitusq; Borini,
in tua ſolicito premerem veſtigia paſſu.
c opus vt iubeas tãtum cruor irriget artus,
ſtitio Neuros, bruma ſectabimur Iſtrum.
otus Garamas ſoluet mihi vincula gerris.
pleosq: lacus fugiens Hypanis vbi amarus
ipidũ Scythicas reſonat ſpumosꝰ ad vndas
nus & Leucos, qua Leucia ſolis in ortus
ditur: & vaſti deſerta cacumina Caſſ,
is Epidamneas æquat ſibi caſia rupes,
le quieſcentem auroram, currusq; ſolutos,
itamq; diem media ſub nocte viderem,
uadente petã: nec. n. labor aut metus vllus
ret, vbi inſontes precib. Deus audit apertis.
unc Romulidum ſedes & inania tecti
mina bacchatasq; domos vanosq; tumultꝰ
ererem, & totus ſemel in tua corde venirẽ,
mens cõiugio incumbens retineret euntẽ.
de meis, ò docte, malis, veroq; dolori,
od ſine te nullos ꝑmittunt carbaſa portus,
amusq; procul turbata per æquora vitæ.
cipites denſa veluti caligine nautæ,
os furor Auſtralis, ſtridẽs & flatus ab Euro
culit, & raptis priuauit turbo magiſtris.
tinus abruptis miſeri voluuntur in vndis.
forus aut ꝓræ, nõ lintea deinde procellas
re valent, ratioq; iacet ſtupefacta regendi.
me ventus agit, voluuntq; cupidinis æſtus
nare letiferum. nec terræ protinus abſunt.
mecũ reputans, tua cãdida verba magiſter
c magis eẽ reor, tibi credere callida res eſt.
cipit atq; animis mulier retia noſtris.
teritos (oblitus enim præſentas) præſto
c tibi charo nos, nos nũc de pectore lapſi.
mihi quò ferar, vñ velim tibi pãdere mẽtẽ
e ſub Aegeo obtãbunt pia tecta palumbes,
erſa halcyone componat in arbore nidos,
riens vitulos alet ante leęna ſequaces,
; impaſta diu tenores lupa nutriat agnos,
tantesque ſuis diuiſum partibus orbem,
: Barcæus alet Taurũ, aut Hyrcania Tauros.
e Thyeſteis iterum male territa menſis,
errupta dies refugos vaneſcat in ortus.
te dabunt imbres Nilum ſup æthera damæ
abunt montesq; canãt, & flumina laudent,
ã mihi poſt tergũ veniãt tua dona magiſter.
cet amor, copulãq; tenet cõmunis honeſti.
c hic regnat amicitiæ decus hoſte fugato.
m neque pp opes vitreas, aurumq; rebelle,

Iungimus aſſenſus animorum,
Nos fortuna ruens, quę ſeparat
Sed labor interiora legens, vulg
Atq; animis inuenta tuis, & nol
Indictum, contraque bonos re
Et mea Calliope, quanuis te c
Horreat, & vultus abſcondat, i
Hoc tamen hoc animi vinclũ, n
Non qui montoſis firmatas rup
Fregit, & Italicas preſſit cum m
Rumperet aut noſtro terreret r
Ite procul latices tumidis anfra
Aut ab Aremphęis Ripheos aut
Cimmeriasq; domos ſe iũgere
Mæotidumq; plagę põtus quas
Europæ atq; Aſiæ longè diſcrim
Nonne bonũ per vtrunq; latus a
Finibus abſcidit lateri Dodona
Cognatosq; Arabas? nec pa is
Sidonios inter manſit regnumq
Sacrilegosq; Phryges: quãuis
Hoſpitio commune fuit. quid c
Diſſidiũ, pugnasq; canã? quid h
Verbera? q̃d matrum furias, nat
Eſt etiam ſuperum concors di
Totq; fluunt ritus, quot dat ſent
Nec tenet vnꝰ amor. nõ ſi mihi
Det Boreas, totidẽq; animas cen
Lingua rigẽs adamãte fremat, m
Quæ ſociata prius veterum natur
Diſtulit, & tereti limauit glarea mu
Sed nos prætere qui ab vna exurgimus
Quòd domꝰ vna tulit, ꝙ sãguine tãgimur vn
Seclorum, Chriſtiana fides connexuit: & quod
Nos iter immenſum diſterminat, & plaga põti
Interfuſa coercet, amor contemnit vtrunque
Gaudia qui ſpernẽs oculorum, ſemper amico
Abſenti fruitur. quoniam de corde profundo
Pendet, & internæ rimatur pabula fibræ.
Interea venient quæcunq; futura bonorum
Scripta ſalutiferi ſermonis, & illa priorum
Aeq̃paranda fauis, reputãs qui pectore in alto,
Conceptum in lucẽ vomuiſti nectareum mel,
Præſentem ipſa mihi te reddẽt, ſi mihi morem
Geſſeris, & libros quibus in te lenta recumbit — *Libri de Muſica.*
Muſica tradideris, nam ferueo totus in illos,
Annue, ſic nobis verum ratione pateſcat,
Sic plus Eridano fluat, & contagia mundi
Ne quicquã volitẽt noſtri circũ arma coloni

VM SVPERIORIS
AE AVGVSTINI.

momẽtis inordinatis peruer
s legibus non ſtaret, ſi mẽſu
s auditores offenderet, pude
iſſeres, nec deſiſteres, donec
geres, ſtatueres, æquares ver
o & agendo artẽ metricam
, & labòre quolibet. Quod
pſe peruerteris, cum legibus
ſtas, neq; in agenda vita ho
is, & huic ipſi eruditioni tuæ
endũ, poſt tergũ putas, & ne-
ræ ſono linguæ tuæ ſis tibi &
ncõpoſitis moribus qđ offen
iius ſit, q̃ ſi incõpoſitis ſylla-
ca ſuccẽſeret authoritas. Scri
tos reuocet ſi priſtina ſo-
ora rotis, quos libera tecum
cãdida iura bonorũ Duxi-
io, monteſq; per altos. Non
rohiberẽt frigora cano, Nec
Zephyrũ fremituſq; Borini,
to premerem veſtigia paſſu:
beas tm̃, Me miſerũ, ſi ego nõ
ogo atq; impero, ſi non rogo
ed ſi aures tuæ aduerſus meas
nt, ori tuo pateãt, pateãt car-
udi teipſum durisſime, immaniſ
ſime. Quo mihi linguam aureã &
ũ? Quib. ego nõ carminib. ſed lamen
nib. ſufficiã plãgere carmina tua? In qb.
eo, quam aĩam, quod ingeniũ nõ mihi li-
ceat apprehẽdere, & immolare Deo noſtro?
Expectas vt ego iubeã, ſis bonus, ſis quietus,
ſis beatus, quaſi quiddam mihi dierũ gratius
illuceſcat, q̃ vt ingenio tuo fruar in dño, aut
verè tu neſcias q̃ te eſuriam & ſitiam, aut nõ
hoc ipſo id carmine fatearis. Reuoca aĩum
quo iſta ſcripſiſti, nũc mihi dic. Hoc opus vt
iubeas tm̃. Ecce iuſſum meum, dà mihi te, ſi
hoc opus eſt tantum, da dño meo te, qui om
nium noſtrum dñs eſt, qui tibi illud donauit
Mat. 11. ingenium. Nã ego quid ſum, niſi ſeruus tuus
per ipſum, & cõſeruus ſub ipſo? An ipſe non
iubet? audi Euangelium: Stabat, inquit, Ieſus
& clamabat. Venite ad me omnes qui labora
os reficiam. Tolli-
& diſcite à me
rde, & inuenie

tis requiem animab. veſtris. Iugum. n. me
ue eſt, & ſarcina mea leuis. Si hęc non au
tur, aut vſq; ad aures audiunt, expectasn
centi, vt Auguſtinus iubeat conſeruo ſuo
nõ plangat potius fruſtra iubere dñm ſuũ?
Immò nõ iubere, ſed inuitare & rogare q
dammodo, vt qui laborant reficiant ab
Sed videlicet fortisſimo & pręſidenti co
iugũ mundi iugo Chriſti eſt iucundius. Q
ſi laborare nos cogeret, vide quis coge
qua mercede cogeret. Vade in Campani
diſce Paulinũ egregium & ſanctum Dei
uum q̃ grandẽ faſtum ſeculi huius, tanto
neroſiore, quãto humiliore ceruice incũ
ter excuſerit, vt eam ſubderet Chriſti iug
cut ſubdidit: & nunc illo moderatore iti
ris ſui quietus & modeſtus exultat. Vade
ſce, quib. opib. ingenij ſacrificia laudis ei
ferat, refundẽs, illi qcquid boni accepit
lo, ne amittat oĩa, ſi nõ in eo reponat à
hæc ſunt. Quid æſtuas? qd fluctuas? quid i
ginationib. mortiferarũ voluptatũ aurẽ a
modas, & auertis à Nobis? Mẽtiunt, mor
tur, in mortẽ trahũt. Mentiunt Licenti, ſic
bis, ſicuti optas. verum rõne pateſcat, Sic
Eridano fluat. Non dicit verum, niſi veri
quia Chriſtus eſt veritas. Veniamus ad e
ne laboremus. Vt ipſe nos reficiat, tollam
iugũ eius ſup nos & diſcamus ab eo, qm̃
tis eſt & humilis corde, & inueniemus re
aĩabus noſtris iugum enim eius leue eſt,
ſarcina eius leuis eſt. Ornari abs te diabo
quærit. Si calicem aureũ inueniſſes in ter
donares illũ eccleſiæ Dei. Accepiſti à De
geniũ ſpiritaliter aureum, & miniſtras in
libidinibus, & in illo ſatanæ propinas te
ſum. Noli, obſecro, ſic aliquando ſentias
miſero & miſerando pectore hæc ſcrip-
rim, & miſerearis iam mei, ſi tibi viluiſti.

Auguſtinus Madaurenſes idololatras hor-
tur, vt ab impietate ſe conuertant ad v
religionem, oſtendens illis myſterium
cræ trinitatis, & orbem miris incremen
iuxta prophetarum & euangeliorum o-
cula Chriſto ſubiectum. Epiſt. XL

DOminis pręđicabilibus & dilectisſi
fratribus Madaurenſibus, quorum p
fratrem Florentium epiſtolam accepi, A
guſtinus. Si forè illi qui inter vos cathol
Chriſtiani

Christiani sũt talia mihi scripta miserũt, hoc ñ miror, quod nõ suo potius q̃ ordinis nomine. Si aũt re vera oẽs aut propè oẽs ordi-ñis viri ad me dignati estis literas dare, mi-or quod patri, & in dño salutem scripsistis, quorũ mihi superstitiosus cultus idolorum, ótra quæ idola facilius tẽpla vestra q̃ corda laudunt, vel potius quæ idola non magis in ẽplis, quam in vestris cordib. inclu dunt, cũ nagno est dolore notissimus: nisi fortè iã de alute ipsa, quæ in dño est, per quam me salu are voluistis tandẽ prudenti consyderatione ogitetis. Nam si non ita est, quæso vos, quid æsi, quid offendi beneuolentiã vestrã, vt me itulo epistolæ vestræ irridẽdum potius q̃ ho orãdum esse putaretis: dñi prędicabiles & ilectissimi fratres? Quod.n. scripsistis: Patri Augustino in dño æternam salutem, cum le-ẽre tanta spe subito erectus sum, vt crederẽ os ad ipsum dñm, & ad ipsam ęternã salu-é, aut iã esse conuersos. aut per nostrũ mini-teriũ desiderare cõuerti. Sed vbi legi cętera, efriguit aĩus meus. Quæsiui tñ ab epistolæ perlatore, vtrum iã vel essetis Christiani, vel esse cuperetis. Cuius respõsione postea q̃ cõ peri, nequaquã vos essé mutatos, grauius do ui, quod Christi nomen, cui iam totum orbem subiectũ esse cõspicitis, nõ solũ à vobis epellendũ, sed etiam in nobis irridendũ esse credidistis. Nõ.n. potui cogitare alterũ dñm, m quem posset Episcopus pater à vobis vo cari præter dñm Christum. Et si esset hinc aliqua de interpretatione vestrę sñiæ dubita-io, subscriptione epistolę tolleret, vbi aperte posuistis. Optamus te dñe in Deo & Christo eius per multos annos semp in clero tuo gaudere. Quib. oĩbus perlectis atq; discussis, quid mihi aliud occurrere potuit, aut cuilibet homini põt, nisĩ aut veridico aut fallaci scribentiũ aĩo, hęc esse conscripta? Sed si veridico aĩo ista scribitis, quis vobis ad hãc veritaté interclusit viã? Quis aspera dumeta substrauit? Quis rupiũ prærupta inimicus opposuit? Postremo quis basilicæ ianuã ingredi cupientib. clausit, vt in eodẽ dño per quem nos salutatis, eandẽ salutẽ nobiscũ habere nolitis? Si aũt fallaciter atq; irridenter hęc scribitis, itane tandẽ mihi negocia vestra curanda imponitis, vt nomen eius per quem aliquid possum, audeatis non veneratione debita attollere, sed insultatione adulatoria ventilare? Sciatis me (charissimi) cum ineffabili pro vobis tremore cordis hoc dicere. Noui. n. quanto grauiorẽ, & perniciosiorem cãm sitis habituri apud Deum, si frustra vobis hoc dixero.

H

Oĩa quæ pręteritis tpib. erga humanũ genus maiores nostri gesta eẽ meminerũt, nobisq́; tradiderunt: oĩa etiã quæ nos videmus, & posteris tradimus, quę tñ pertinent ad verã religionẽ quærendã, & tenendã, diuina scriptura non tacuit, sed ita oĩno cuncta transeũt vt transitura esse prędicta sunt. Videtis certe populũ Iudęorũ auulsum à sedib. sus per oẽs ferè terras disseminatũ atq; diffusum. Et origo eiusdẽ populi & incremẽta & regni amissio & per cuncta dispersio (sicut p̃dicta ita facta sunt.) Videtis certè ex ipso populo verbum Dei legemq́; prodeuntẽ per Christũ, qui ex illis mirabiliter natus est, oĩum gentium fidẽ occupasse atq; tenuisse, Ita hęc oĩa prænunciata legimus, vt uidemus. Videtis certè multos præcisos à radice Christianæ societatis, quę per sedes Apostolorum, & successiones Episcoporũ, certa per orbem propagatione diffunditur, de sola figura originis, sub Christiano nomine, quasi arescentia sarmenta gloriari, quas hęreses & schismata nominamus. Præuisa, prædicta, scripta sunt omnia. Videtis certè simulachrorum templa, partim sine reparatione collapsa, partim dirutà, partim clausa, partim in vsus alios. cõmutata.

Iudæi sparsi.

Nâ tale quiddã de esse uidet.

I

Ipsaq́; simulachra, uel cõfringi, uel incẽdi, uel includi, uel destrui: atq; ipsas huius seculi potestates, quæ aliquando pro simulachris populum Christianum persequebantur, uictas & domitas, nõ à repugnantib. sed à morientib. Christianis, & contra eadem simulachra, pro quib. Christianos occidebãt, impetus suos legesq́; uertisse, & imperij nobilissimi eminentissimum culmen ad sepulchrum piscatoris Petri, submisso diademate, supplicare. Hæc omnia scripturę diuinę, quæ in manus omnium iam uenerunt, ante longissima tempora futura esse testatæ sunt. Hęc omnia tanto robustiore fide lætamur fieri, quanto maiore authoritate prædicata esse in sanctis literis inuenimus. Nunquid nam (obsecro uos) nunquid nã solum iudicium Dei, quod inter fideles atq; infideles futurum esse in eisdem literis legimus, cum illa omnia, sicut prędicta sunt, uenerint, nunquidnam solum iudicium Dei uenturum non esse putabimus?

Sepulchrum Petri.

Immo

Immo vere veniet,ſicut illa oĩa venerũt.Nec quiſquam erit homo noſtrorum tẽporum q̃ ſe in illo iudicio,de ſua poſsit infidelitate de
K fendere,cũ Chriſtũ cantet & iuſtus ad æquitatem,& periurus ad fraudem: & rex ad imperium,& miles ad pugnam: & maritus p̄p regimen,& vxor p̄p obſequium:& pater p̄p præceptum,& filius p̄p obedientiam:& dñs per dominationem,& ſeruus per famulatũ: & humilis ad pietatem,& ſuperb.ad æmulatiõẽ:& diues vt porrigat, & paup̄ vt ſumat: & ebrioſus ad phialã,& mendicus ad ianuã: & bonus vt præſtet,& malꝰ vt fallat: & Chriſtianus venerator,& Paganus adulator: Oẽs Chriſtum cantant, & qua voluntate atq; ore cantent,eidẽ ipſi quẽ cantant rõnem ſine dubio reddituri ſunt.Eſt quiddam inuiſibile,ex quo creatore principio ſunt oĩa quæ videmus,ſummũ,æternũ, incõmutabile & nulli
τριὰς effabile niſi tm̃ ſibi.Eſt quiddam quo ſe ipſa ſummitas maieſtatis narrat & prædicat, non impar gignenti atq; narranti verbum, quod illi qui verbũ ingignit oſtendit. Eſt quędam ſanctitas oĩum quæ ſancta fiũt ſanctificatrix, ipſius incõmutabilis verbi, per q̃d narrat illud principiũ,& ipſiꝰ principij quod pari ſe
L verbo narrat,in ſeparabilis & indiuiſa cõio. Quis aũt hoc totum quod non dicendo dicere conatus ſum,& dicendo non dicere, quis hoc poſsit ſereniſsima & ſynceriſsimam mẽte cõtueri,eoq; cõtuitu beatitudinẽ ducere, at-
ἔκστασις. que in id q̃d intuet deficiens quodãmodo ſe obliuiſci,& p̄gere in illud, cuius viſione inuiſibilis eſt,q̃d immortalitate eſt ĩdui,& obtinere ęternam ſalutẽ,p̄ quam me ſalutare dignamini? Quis hoc poſsit,niſi qui oẽs ſuper bię ſuæ toros inanes, peccata ſua confitens complanauerit, ſeq; ſubſtrauerit mitem atq; humilem ad accipiendũ Deũ doctorẽ? Q̃m ergo à vanitate ſuperbiæ, prius ad humilitatẽ deponẽdi ſumus, vt inde ſurgentes ſolidã celſitudinẽ teneamus, non potuit hic nobis tãto magnificẽtius, quanto blandius inſpirari,vt noſtra ferocitas non vi ſed perſuaſione ſedaret, niſi verbũ illud per quod ſe angelis indicat Deus pater, q̃d virtus & ſapiẽtia eius eſt,q̃d corde humano viſibiliũ rerũ cupiditate cęcato,videri non poterat, perſonã ſuã in homine agere atq; oſtendere dignaret, vt magis homo timeret extolli faſtu hominis, q̃ humiliari exemplo Dei. Itaq; nõ Chriſtus regno terreno decoratus, nec Chriſtus te[r]nis opib.diues,nec Chriſtus vlla terrena f[e]licitate præſulgens, ſed Chriſtus crucifix[us], per totum terrarũ orbem prædicat. Quod [irri]ſerunt prius populi ſuperborum, & adh[uc ir]rident reliquię.Crediderunt aũt prius pa[uci] tunc populi, quia tunc ad fidem paucorũ [&] cõtra irriſionẽ populorum cũ Chriſtus c[ru]cifixus prædicaretur,claudi ambulabant,[mu]ti loquebant,ſurdi audiebant,cæci videba[n], mortui reſurgebãt. Sic tandẽ aĩaduertit ter[re]na ſuperbia,nihil in ipſis terrenis eſſe pot[en]tius humilitate diuina, vt etiam ſaluberri[ma] humilitas humana,cõtra inſultantẽ ſibi ſu[per]biam,diuinæ imitationis patrocinio tuer[et]. Expergiſcimini aliquãdo fratres mei & p[aren]tes mei Madaurẽſes,hãc occaſionẽ ſcrib[endi] vobis Deus mihi obtulit. Quantũ potui q[ui]dem in negocio fratris Florentij,per quẽ [lit]ras miſiſtis,ſicut Deus voluit,aſtui & adiu[ui]. Sed tale negociũ erat quod etiam ſine op[e]ra mea facilè peragi poſſet. Prope oẽs enim [fe]mus ipſius hoĩe, qui apud Hipponẽ ſunt,[no]uerunt Florentiũ & multũ eius orbitatẽ d[o]lent. Sed epiſtola mihi à vobis miſſa eſt vt [nõ] impudens eſſet epiſtola mea,cum occaſio[n]e à vobis accepta,idolorum cultorib.de C[hri]ſto aliquid loqueret. Sed obſecro vos, ſi [eũ] nõ inaniter ĩ mea epiſtola nominaſtis, vt [nõ] inaniter vobis iſta ſcripſerim. Si aũt me ir[ri]dere voluiſtis,timete illũ quẽ prius iudic[ã] irriſit ſuperbus orbis terrarũ, & nunc iu[di]cẽ ſubiectus expectat.Erit.n. teſtis affectus [in] vos cordis mei,p̄ hanc,quantũ potui, pa[gi]nã expreſſus.Erit teſtis vobis in iudicio ei[us], q̃ credẽtes ſibi cõfirmaturus eſt, & incred[u]los confuſurus.Deus uiuus & uerus, uos [ab] oĩ huius ſeculi uanitate liberatos conuer[tat] ad ſe, dñi p̄dicabiles & dilectiſsimi fratr[es].

Maximus Madaurenſis Auguſtino, exc[u]ſans à Paganis unum Deum uarijs no[mi]nibus coli, indignans mortuos homin[es] coli pro Dijs,irridens Punica quædã n[o]mina, perſtringens opinor Chriſtiano[s] quod uenerarentur ſepulchra martyru[m] ac notans quòd clanculum ſua ſacra pe[r]gerent. Epiſtola XLII[I]

HAbẽs crebro tuis affatibus lætificari, [&] iſtinctu tui ſermonis,quo me paulo a[n]

te

e iucũdisſime ſalua charitate pulſaſti, paria
edhibere nõ deſtiti, ne ſilentiũ meũ pęnitu
linẽ appellares. Sed(q̃ſo) vt ſi hæc quaſi ſeni
es artus eſſe duxeris, benignarũ auriũ indul
gentia proſequaris. Olympũ montẽ deorum
eſſe habitaculũ, ſub incerta fide Gręcia fabu-
at. At uerò noſtræ vrbis forũ ſalutariũ numi
nũ frequẽtia poſſeſſum nos cernimus & pro
bamus. Equidẽ vnum eſſe Deum ſummũ ſi-
ne initio, ſine prole, naturę ceu patrẽ magnũ
atq; magnificũ qs tã demẽs, tam mẽte captus
neget eſſe certisſimũ? Huius nos virtutes per
mũdanũ opus diffuſas multis vocabulis ſuo
camus: qm̃ nomẽ eius cuncti propriũ videli
cet ignoramus. Nã Deus oĩb. religionib, cõ-
mune nomẽ eſt. Ita fit, vt dum eius quaſi quę
dã mẽbra carptim, varijs ſupplicationib. pro
ſequimur, totũ colere ꝑfecto videamur. Sed
impatientẽ me eẽ tãti erroris disſimulare nõ
poſsũ. Quis. n. ferat Ioui fulmina vibrãti præ
ferri Mygdonẽ: Iunoni, Mineruæ, Veneri Ve
ſteq; Sananẽ: & cunctis proh nefas, dijs im-
mortalib. archimartyrẽ Namphanionẽ, inter
quos Lucitas ẽt haud minore cultu ſuſcipiĩ,
atq; alij interminato numero, dijs hoĩbusq;
odioſa nomina, qui cõſcientia nefandorũ fa
cinorum, ſpecie glorioſæ mortis, ſcelera ſua
ſcelerib. cumulantes, dignũ morib. factisque
ſuis exitũ maculati repererũt. Horũ buſta ſi
memoratu dignũ eſt, reiectis templis, negle-
ctis maiorũ ſuorũ manib. ſtulti frequentant,
ita, vt pręſagiũ vatis illius indigne ferẽtis emi
neat. Inq; Deũ tẽplis iurauit Roma per vm-
bras. Sed mihi hac tẽpeſtate propemodũ vr̃
bellũ Actiacũ rurſus exortum quo Aegyptia
mõſtra ĩ Romanorũ Deos audeãt tela vibra
re, minime duratura. Sed illud(q̃ſo) vir ſapiẽ
tisſime, vti remoto fecũdiæ robore atq; ex-
ploſo, qua cũctis clarus es, omisſis etiã quib.
pugnare ſolebas Chryſippeis argumentis,
poſtpoſita paululũ Dialectica, quæ neruorũ
ſuorũ luctamine nihil certi cuiquã relinque
re nitiĩ, ipſa re approbes, qs ſit iſte Deus, quẽ
vobis Chriſtiani, quaſi propriũ vẽdicatis, &
in locis abditis p̃ſentẽ vos videre cõponitis.
Nos etenim Deos nr̃os luce palã ante ocu-
los oĩum, atq; aures oĩum mortaliũ pijs pre
cib. adoramus, & ꝑ ſuaues hoſtias propitios
nobis efficimus, & à cũctis hæc cerni & pro
bari cõtendimus. Sed vlterius huic certamini
me ſen ex inualid⁹ ſubtraho, & in ſñiam Mã
tuani rhetoris libenter pergo: Trahit ſua quẽ D
que voluptas. Poſt hęc non dubito vir exi- *Virg. in*
mie, qui à mea ſecta diuiaſti, hanc epiſtolam *Buco.*
aliquorum ſurto detractam flãmis vel quo-
libet pacto peritură. Quod ſi acciderit, erit
damnũ chartulæ, non noſtri ſermonis, cuius
exẽplar penes oẽs religioſos perpetuo reti-
nebo. Dij te ſeruent, per quos & eorum atq;
cunctorũ mortaliũ cõmunem patrẽ, vniuer-
ſi mortales quos terra ſuſtinet, mille modis
concordi diſcordia veneramur & colimus.

Auguſtinus Maximo Grammatico reſpondet ad ſuperiora, ſed ſic vt oſtendat indigna quibus reſpondeatur, digna quæ rideantur. Epiſt. XLIIII.

SEriumne aliquid inter nos agimus, an io
cari libet? Nam, ſicut tua epiſtola loquiĩ,
vtrũ cauſæ ipſius infirmitate, an morũ tuorũ
comitate ſit factũ, vt malles eſſe facetior, quã
paratior, incertũ habeo. Primò enim Olym-
pi montis & fori veſtri cõparatio facta eſt,
quæ neſcio quò pertinuerit, niſi vt me com-
monefaceret in illo mõte Iouẽ caſtra poſuiſ *Sacra hi*
ſe, cũ aduerſus patrẽ bella gereret, vt ea do- *ſtoria.*
cet hiſtoria, quam veſtri etiam ſacrã vocant: E
& in iſto foro recordarer eſſe in duob. ſimu
lacris, vnum Martem nudum, alterũ armatũ,
quorum dæmonium infeſtisſimum ciuibus,
porectis tribus digitis contra collocata ſta-
tua humana comprimeret. Ergone vnquàm
ego crediderim, mẽtione illius fori facta, nu
minum talium memoriam mihi te renouare
voluiſſe, niſi iocari potius quàm ſerio agere
maluiſſes? Sed illud planè quod tales Deos
quædam Dei vnius magni membra eſſe dixi
ſti, admoneo, quia dignaris, vt ab huiuſmodi
ſacrilegis facetijs te magnopere abſtineas. Si
quidem illũ Deum dicis vnũ, de quo, vt di-
ctum eſt à veteribus, docti indoctiq; conſen
tiunt, huiuſne tu membra dicis eſſe, quorum
immanitatem, vel, ſi hoc maius,* potẽtiam,
mortui hominis imago cõpeſcit? Plura hinc *a. l. mauis*
poſſem dicere. Vides enim pro tua pruden-
tia, q̃ locus late iſte pateat reprehenſioni. Sed
me ipſe cohibeo, ne à te rhetorice potius, q̃
veridice agere exiſtimer. Nã quod nomina
quædam punica mortuorũ collegiſti, quib.
in noſtram religionẽ, feſtinas, vt tibi viſum
eſt, cõtumelias iaciẽdas putares, neſcio vtrũ

refellere

refellere debeam, an silentio præterire.Si.n.
res istæ videntũ tam leues tuę grauitati q̃ sunt,
F iocari mihi nõ multũ vacat. Si autem graues
tibi videntũ,miror q nominũ absurditate cõ-
moto,in mentẽ nõ venerit habere tuos,& in
sacerdotib.Eucaddires,& in numinib. Abed
dires.Nã puto ego ista tibi cum scriberes in
aĩo non fuisse, sed more humanitatis & lepo
ris tui,commonefacere nos voluisti ad rela-
xandũ aĩum quanta in vestra superstitione ri
déda.sint Neq; enim vsq; adeo teipsum obli
uisci potuisses,vt hõ Apher scribens Aphris,
cũ simus vtriq; in Aphrica constituti:Punica
noĩa exagitãda existimares.Nã si ea vocabu-
la interpretemur,Namphanio quid aliud si-
gnificat q̃ boni pedis hoĩem.i. cuius aduẽtus
afferat aliquid fœlicitatis? sicut solemus dice
re,secundo pede introisse, cuius introitum
prosperitas aliqua cõsequuta sit. Quæ lingua
si improbatũ abs te,nega Punicis libris,vt à vi
ris doctissimis prodit, multa sapienter esse
mãdata memoriæ.Pęniteat te certe ibi natũ,
vbi hmõi linguæ cunabula recalẽt. Si verò &
sonus nobis nõ rõnabiliter displicet, & me
bñ interpretatũ illud vocabulũ recognoscis,
Verg. 8. Aene. 1. habes qđ succenseas Vergilio tuo, qui Her-
culem vestrum ad sacra quæ illi ab Euandro
G celebrantũ,inuitat hoc mõ: Et nos & tua dex-
ter adi pede sacra scđo. Secundo pede optat
vt veniat.Ergo venire Herculem optat, non
Phanionẽ, de quo tu multũ nobis insultare
dignaris. Veruntamen si ridere delectat, hẽs
apud nos magnã materiam facetiarũ.Deum
Venus calua. Stercutium,deã Cloacinã, Venerem caluã,
Deum Timorẽ, Deum Pallorẽ,deam Febrẽ,
& cætera innumerabilia huiuscemodi,quib.
Romani antiqui simulacrorũ cultores tẽpla
fecerũt,& colẽda censuerũt.Quę si negligis,
Romanos deos negligis, ex quo intelligeris
nõ Romanis initiatus sacris, & tñ Punica pu
mina tanquam numinũ Romanorũ altarib.
dedita, cõtẽnis ac despicis.Sed mihi videris
omnino plusquã nos fortasse illa sacra nihili
pendere, sed ex eis nescio quam captare ad
huius vitæ trãsitum voluptatem, quippe qui
etiam non dubitaueris ad Maronem confu-
gere,vt scribis,& eius versu te tueri,quo ait:
Verg. in bucolicis. Trahit sua quenque voluptas. Nam si tibi
authoritas Maronis placet, sicut placere si-
Verg. 8. Aene id. gnificas,profecto etiam illud placet:Primus
ab æthereo venit Saturnus olympo, Arma

Iouis fugiens, & regnis exul adẽptis. Et c
tera, quibus eũ atq; huiuscemodi Deos v
stros vult intelligi homines fuisse. Leger
enim ille multam historiam, vetusta auth
ritate roboratã, quam ẽt Tullius legerat, q
hoc idẽ in dialogis plus q̃ postulare auder
mus,commemorat,& perducere in homi
notitiã,quantum illa tempora patiebantũ,n
litur. Quod aũt dicis eo nostris vestra sac
pręponi,quod vos publice colitis Deos,n
autem secretioribus conuenticulis vtimu
Primum illud abs te quæro, qũo oblitus
Liberum illum, quem paucorum sacrato
oculis committendum putaris: deinde tui
se indicas nihil aliud te agere voluisse, cu
publicam sacrorum vestrorum celebrati
nem commemorares, nisi vt vobis decuri
nes & primates ciuitatis per plateas vest
vrbis bacchãtes ac furentes ante oculos q
si spectacula poneremus. In qua celebrit
siue numine inhabitamini, certè videtis q
le illud sit quod admit mentem. Si aũt fing
tis, quæ sunt ista etiam in publico vestra
creta,vel quo pertinet tam turpe mendaci
deinde cur nulla futura canitis si vates esti
aut cur spoliatis circunstantes, si sani esti
Cum igitur hæc nos & alia quę nunc pr
tẽrmittenda existimo per epistolam tuam f
ceris recordari, quid nos non derideam
Deos vestros,quos abs te ipso subtiliter de
deri nemo non intelligit, qui & ingeniu
tuum nouit, & legit literas tuas? Itaque
aliquid inter nos de his rebus vis agam
quod ætati tuæ prudentiæque cõgruit,quo
denique de nostro proposito iure à charis
mis nostris flagitari potest,quære aliquid n
stra discusſione dignum: & ea pro vestr
numinibus cura dicere,in quibus non te ca
sæ præuaricatorem putemus quo nos m
gis cõmoneas, quæ contra illos dici possu
q̃ pro eis aliquid dicas.Ad summam tame
ne te hoc lateat, & in sacrilega conuitia in
prudentem trahat,scias à Christianis cath
licis,quorum in vestro oppido etiam eccl
sia constituta est nullum coli mortuorum
nihil denique vt numen adorari quod sit f
ctum & conditum à Deo, sed vnum ipsu
Deum qui fecit & condidit omnia. Differe
tur ista latius, ipso vero & vno Deo adi
nante, cum te grauiter agere velle cogn
uero.

ıguſtinus Armentariũ Riparium, & huius
vxorem hortatur ad perfectum mundi cõ
temptũ quem iam vouerant, vetans tñ ne
coniux votũ exequeretur abſq; coniugis
conſenſu: pia & erudita epiſtola, ſed cu-
ius phraſis nihil habet Auguſtini, videtur
eiuſdem, cuius eſt. 38. Epi. XLV.

DOminis eximiis, meritoq. honorabili-
bus ac deſiderabilibus filijs: Armenta-
ɔ & Paulinæ, Auguſtinus in domino ſalu-
. Vir egregius filius meus Ruferius affinis
ſter retulit mihi quid domino voueritis.
ua eius narratione hilaratus, & ibidem me
ẽns, ne aliud ſuadeat ille tẽtator, qui bonis
libus antiquitus inuidet, exhortandam pau-
s credidi charitatem tuam domine eximie
eritoque honorabilis, & deſiderabilis fili,
cogites quod in diuinis eloquiis legitur.
e tardes conuerti ad dominum, neq; diffe-
s de die in diem. Atque arripias curesque
ddendum, quod ei te vouiſſe noſti, qui &
ebita exigit, & promiſſa perſoluit. Nam &
ɔc ſcriptum eſt. Vouete & reddite domino
eo veſtro. Quanquam & ſi non vouiſſes,
ıid aliud tibi ſuadendum fuit, aut quid me-
ıs ab homine fieri poteſt, quàm vt ei ſe re-
tuat, à quo inſtitutus eſt, p̃ſertim quia cha-
atis erga nos Dei tantum apparuit atque il-
xit indicium, vt filium ſuum vnigenitum
itteret, qui pro nobis moreretur? Reſtat er
ɔ vt fiat quod Apoſtolus ait, ꝓpterea mor-
um eſſe Chriſtum, vt qui viuunt, non ſibi
m viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt,
 reſurrexit: niſi forte adhuc mundus aman
ıs eſt, tanta rerum labe contritus, vt etiam
ɔeciem ſeductionis amiſerit. Nam quantũ
li laudandi atque prædicandi, qui dignati
on ſunt etiam cum mundo florente florere:
ıntum increpandi, & accuſandi ſunt, quos
erire cũ pereunte delectat. Labores, & peri
ula, & exitia huius tranſitoriæ vitæ, ſi ꝓ ea-
em vita quandoque finienda ſubeuntur, vt
ıors eius non oĩno auferatur, ſed paululum
ıifferatur: quanto magis pro æterna ſubeun-
la ſunt, vbi mortem nec natura ſolicite ca-
ıet, nec ignauia turpiter timet, nec ſapientia
ortiter ſuſtinet? Nulli quippe erit quæ non
rit. Habeat igitur te vita æterna in dilecto-
ibus ſuis. Nõne cernis, hæc vita miſerabilis,
& egena, quàm vehementes habeat, quantũ-
que ſibi obliget amatores ſuos? qui tamen pe
riculo eius ſæpe turbati, citius eam finiũt, eo
ipſo quod finire formidant, & mortem dum
declinant, accelerant, veluti ſi quiſquam flu-
uio rapiendus irruat, latronem beſtiamve fu M
giendo. Iactant in mare tempeſtate ſæuiente
aliquando & alimenta. & vt viuant proijciũt
vnde viuãt, ne cito finiatur, quod vel in labo
re viuitur. Quantis laboribus agitur, vt lon-
giore tempore laboretur, & mors cũ impen
dere cœperit, iõ cauetur, vt diutius timeat̃?
Nam inter tot caſus fragilitatis humanæ, q̃
multæ mortes timentur, quarum certè vna
cum venerit, reſtat cæteras non timeri, & tñ
fugitur vna, cum omnes timeantur. Quibus
excruciantur doloribus, qui curant̃ à medi-
cis & ſecant̃? Nunquid vt non moriãtur, ſed
vt aliquanto ſerius moriantur? Multi crucia-
tus ſuſcipiuntur certi, vt pauci dies adijcian-
tur incerti. Et nonnunquam ipſis dolorib. vi-
cti, continuo moriuntur, quos mortis timo-
re ſuſcipiunt. Et cum omnino non eligant vi
tam finire ne doleant, ſed & dolere ne finiãt,
accidit ei vt doleant & finiant: non ſolũ q̧a
& ſanati vtique vitam finiunt poſt dolores, q́
tantis pœnis comparata nec ſempiterna eſſe
poteſt quia mortalis eſt: nec diuturna quia to
ta breuis eſt: nec de ipſo breui ſpacio ſui ſe-
cura, quia ſemper incerta eſt: verumetiã qđ
aliquando eam dolore finierunt, quam ne fi-
nirent dolere voluerunt. Habet etiã hoc ma-
gnum malũ ac vehemẽter execrandũ & hor Pſal. 35. A
rendũ nimius amor vitæ iſtius, qđ multi dũ
volunt paulò diutius viuere, grauiter offen-
dũt Deũ, apud quẽ eſt fons vitæ. Atq; ita dum
ab eis fruſtra qui neceſſariò futurus eſt vitæ
finis metuitur, illinc prohibẽtur vbi ſine fine
viuitur. Huc accedit quia vita miſera etiam ſi
poſſet eſſe perpetua, nullo modo beatæ vitæ
etiam breuiſsimæ comparanda eſt, & tñ iſti
amãdo miſerrimã atq; breuiſsimã, perdunt
beatiſsimã ac ſempiternã, cũ in hac ipſa, quã
male diligunt, hoc velint qđ in altera perdũt:
quia utique in iſta nec miſeriam diligunt, nã
beati eſſe volunt, nec breuitatem, nam finiri
nolunt ſed tñ quia vita eſt ſic amatur, vt ſæ-
pe ꝑꝑ eam, licet miſeram & breuem, beata,
& ſempiterna amittatur. His conſideratis, q̧d
magnũ vita æterna iubet amatoribus ſuis, cũ
ſe iubet ſic amari, quemadmodum hæc ama
tur à ſuis? An vero dignum eſt vel ferendum

cum

cum contemnuntur omnia quæ amantur in
mundo,vt vita post paululum finienda, saltē
ipsum paululum teneatur in mundo: & non
contemnitur mundus,vt obtineatur vita,quę
sine fine apud illum est per quem factus est
mundus? Modo cum ipsa Roma domiciliū
2.Ret.43 B clarissimi imperij Barbarico vastaretur in-
cursu,q̃ multi huius vitæ temporalis amato-
res vt eam vel infœliciter producendam nu-
damq; redimerēt, dederunt omnia, quæ illi
non solum oblectandæ & obtinendæ, verū-
etiam sustentandę tuendęq; seruabant. Solēt
certè amatores illis quas amāt,vt eas habeāt,
multa conferre. Isti amatam suam non habe-
rent,nisi amādo inopem reddidissent, nec ei
multa cōferrent, sed cuncta potius auferrēt,
ne sibi eam hostis auferret. Nec eorum repre
hendo consilium. Quis enim nesciat peri-
turam fuisse ipsam,si non ea perissent,quæ re
condita fuerant propter ipsam? Quanuis &
quidam perdiderunt prius illa, & mox ip-
sam: quidam verò licet parati cuncta perde-
re ꝓpter ipsam,prius perdiderint ipsam. Sed
hinc admonendi sumus, quales æternę vitæ
dilectores esse debeamus, vt propter eam cō
temnamus cūcta superflua,cum pro hac trā-
sitoria vita cōtempta sint quæ illi fuerant ne-
cessaria. Neque enim amatam nostram, sicut
illi suam,vt teneamus,expoliamus,sed illi æ-
ternæ adipiscendæ, istam temporalem velut
famulam expeditiorem seruire facimus. Sic
eam nec ornamentorum vanorum vinculis
alligemus, nec curarum noxiarum sarcinis
oneremus,audiamusq; dn̄m qui nobis illam
C vitam summo ardore desiderandam fidelissi
Mat.11. me pollicetur, velut in totius mundi concio
ne clamantē. Venite ad me oēs qui laboratis
& onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite
iugum meū super vos,& discite à me qm̄ mi
tis sum & humilis corde, & īuenietis requiē
animabus vestris. Iugū.n. meū lene, & onus
χρυσόν. meū leue est. Hęc disciplina piæ humilitatis,
ventosam & turbidam cupiditatem, auidam
rerū extra nr̄am ptātem constitutarum pellit
ex aīo,& quodāmodo expirat. Ibi.n.labor,
vbi multa quæruntur & diliguntur, quib.adi
piscendis atq; retinendis voluntas non satis
est,quia consequentē non hēt facultatē. Iusta
verò vita,cū volumus adest, quia eam ipsam
plene velle, iustitia est. Nec plus aliquid pfi-
Luc.2. cienda iustitia est, q̃ perfectam voluntatē re-
quirere. Vide si labor est,vbi velle satis est,
de diuinitus dictum est. Pax in terra homi-
bus bonæ volūtatis. Vbi pax, ibi requies: ibi
requies,ibi finis appetendi,& nulla causa la-
borandi. Sed hæc voluntas vt plena sit, opor-
tet vt sana sit. Erit autem sana si medicum nō
refugiat, cuius solius gratia sanari potest à
morbo desideriorum noxiorum. Ipse est er-
go medicus qui clamat, Venite ad me omnes q
laboratis,iugum suum lene, & onus leue di-
cens: quia diffusa per spiritum sanctum chari-
tate in cordibus nostris, profecto amabitur
quod videbitur,& non erit asperum nec one-
rosum,si sub hoc vno iugo,quanto minus ti-
mida,tanto magis libera ceruice seruiatur. Et
hæc est vna sarcina, qua eius baiulus non p-
mitur,sed leuatur. Diuitiæ si diliguntur, ibi
seruentur, vbi perire non pn̄t. Honor si di-
ligitur,illic habeatur,vbi nemo indignus ho-
noratur. Salus si diligitur, ibi adipiscēda de-
sideretur,vbi adeptæ nihil timet. Vita si dili-
gitur,ibi acquirat,vbi nulla morte finit. Red-
dite igitur quod vouistis, quia vos ipsi estis &
ei vos redditis à quo estis, reddite obsecro.
Neq;.n.quod redditur, reddendo minuetur,
sed potius seruabit & augebitur. Benignus
exactor est,non egenus: & qui non crescit ex
redditis, sed in se crescere faciat redditores.
Huic ergo quod non redditur perditur: quod
aūt redditur, reddendo additur. Immo vero
in eo cui redditur, ipse reddens seruat. Id-
sum quippe erit redditū & redditor, qa ip-
sum erat debitū & debitor. Deo nanq; se-
sum dēt hō,eiq; reddendus est vt beatus sit, à
quo accepit vt sit. Hoc sign̄at qđ in Euāgelio
dn̄s ait. Reddite Cęsari quæ Cæsaris sunt, &
Deo quæ Dei sunt. Hoc n.dixit,cū sibi demō-
strato nummo,& quæsito cuius haberet ima-
ginem,respōsum esset, Cæsaris: vt hinc intel-
ligerent,quod Deus exigeret ab hoīe ima-
nem suam in homine ipso, sicut suam Cęsar
exigebat in nummo. Quātomagis ergo red-
denda est cum promittitur, cui etiam nō pro-
missa debet. Quapp charissime,possem qui-
dem pro mea quantulacunq; facultatula,tan-
cti ꝓpositi qđ Deo vouisse uos cōperi, vbe-
rius laudare fructū, ac demonstrare quid di-
stet inter Christianos dilectores mūdi huius
& contēptores, q̃uis fideles utriq; dicantur.
Eodemque utrique lauacro sacri fontis ablu-
ti sunt eisdem imbuti cōsecratiq; mysterii,
utrique

riq; eiusdẽ Euangelii, non auditores tãtũ,
rum ẽt prædicatores, nec vtriq; tñ regni
ei lucisq; participes, & uitæ æternæ q̃ sola
beata, cohæredes Dñs.n. Iesus ab eis q nõ
diũt, sed eos inter se auditores verborum
orũ, latißimo limite, non tenui distinctio-
discreuit. Qui audit, ĩquit, uerba mea hęc
facit ea, similabo eũ uiro prudẽti, q ædifi-
uit domũ suã supra petram. Descendit plu
a, uenerunt flumina, flauerunt vẽti, & im-
gerunt in domũ illam, & non cecidit, fun
ta enim erat supra petrã. Qui autem audit
rba mea hæc, & non facit ea, similabo eũ
o stulto, qui ædificauit domũ suã sup ha-
nam. Descendit pluuia, uenerunt flumina,
uerunt venti, & impegerunt in domũ illã,
cecidit, & facta est ruina eius magna. Au-
e ergo illa uerba, ędificare est. In hoc vtri
e pares sunt. In faciendo autẽ & non fa-
endo qđ audiunt, intantũ dispar est quantũ
lificium pętræ solidatæ fundatũ, dispar est
quod sine vllo fundamento facili harenæ
obilitate subuertitur. Nec ideo quisqs om
no non audit, tutius sibi aliquid comparat.
hil enim ædificans, sine ullo tecto multo
ilius obruendus, rapiendus, & dispergen-
s imbribus, fluuiis ventisq; donatur. Pos-
n ẽt pro modulo meo eosdem ipsos ptinẽ
ad dexteram regnũq; cœlotũ in suis gra
bus meritisq; distinguere, atq; ostendere
o differat vita coniugalis filios procrean-
i, patrum matrumq; familias, ueruntamen
ligiosorum ac piorũ, à beata uita, quã vos
eo vouistis, si nunc ad eã uouendã exhor-
ndus esses, sed quia iam uouisti, iã te ob-
inxisti, aliud tibi facere nõ licet. Priusquã
es uoti reus, liberũ fuit, quo esses inferior,
uãuis non sit gratulanda libertas, qua fit vt
debeat, quod cũ lucro reddit. Nunc ve-
quia tenet apud Deũ sponsio tua, non te
magnã iustitiã inuito, sed à magna iniqui
te deterreo. Non enim talis eris, si non fe-
ris qđ uouisti, qualis mãsisses, si nihil tale
uisses. Minor.n. tunc esses, non peior. Mõ
item tanto quod ab sit, miserior, si idẽ Deo
egeris, quãto beatior, si persolueris. Nec iõ
uouisse pęniteat, immo gaude iam tibi sic
õ licere, quod cũ tuo detrimento licuisset.
ggredere itaq; intrepidus, & dicta imple fa
is, ipse adiuuabit, qui uota tua expetit. Fœ
x est necessitas, q̃ in meliora cõpellit. Vna
sola esse cã posset, qua te id qđ vouisti, non H
solũ non hortaremur, verumetiã prohibere *Matrimoniũ cõ*
mus implere, si forte tua coniux hoc tecũ su *summatũ*
scipere animi seu carnis infirmitate recusa- *& ratũ.*
ret. Nã & uouẽda ... sunt à cõiugatis
nisi ex consensu & voluntate cõi. Et si ppro-
pere factũ fuerit, magis est corrigẽda temeri
tas, q̃ persoluẽda promißio. Neq;. n. Deus
exigit, siqs ex alieno aliqd vouerit, sed po-
tius vsurpare uetat alienũ. Diuina quippe de
hac re per Apostolũ est prolata sñia. Vxor
non habet potestatẽ corporis sui, sed vir. Si- *1. Cor. 7.*
militer & uir nõ habet potestatẽ corporis
sui, sed mulier. sexũ nomine corporis nun-
cupauit. Sed cũ illã totã paratã esse audiam,
Deo dicare continentiã, ut eo solo impedia-
tur, si tibi debitũ reddere cõiugali iure com
pellitur, ambo Deo reddite, qđ ambo voui-
stis, ut illi psoluat, qđ ab alterutro nõ exigi-
tis. Si cõtinentia uirtus est, sicuti est, cur ad eã
sit prõptior sexus infirmior, cũ uirtus a uiro
potius cognominata uideat, sicut similitudo
uocabuli resonat? Noli ergo uir aberrare à
uirtute quã mulier est parata suscipere. Sit
vester cõsensus oblatio ad supernum altare
creatoris, & uicta cõcupiscẽtia, tãto fortius
quãto sanctius vinculũ charitatis. Gaudem⁹
de vobis ĩ abũdãti grã Xpi, dñi eximij meri-
toq; honorabiles & desiderabiles filii.

Augustinus Valentino, in cuius cõtubernio
quidẽ erat, qui uidebatur nõ recte senti-
re de libero arbitrio, Docẽs nec liberũ ar
bitriũ sic asserendum, ut nihil tribuamus I
gratiæ, nec gratiã ita prædicãdã, vt nege-
mus liberũ hoĩs arbitriũ. Epist. XLVI.

DOmino dilectißimo, & in Christi mẽ-
bris honorando fratri Valẽtino, & fra
tribus qui tecum sunt, Augustinus in do-
mino salutem. Venerunt ad nos duo iuue-
nes, Cresconius & Fœlix, de vestra congre- *1. Retra-*
gatione se esse dicentes, qui nobis retulerũt *ctari. 66.*
monasteriũ uestrũ nõnulla dissensione tur-
batum, eo quod quidã in uobis sic gratiam
prædicent, ut negent hominis esse liberum
arbitrium, & quod est grauius, dicant quòd
in die iudicii non sit uel redditurus Deus
unicuiq; secundum opera eius. Etiam hoc
tamen indicauerunt, quod plures vestrum
non ita sentiant, sed liberum arbitrium

adiuua-

adiuuari fateantur per Dei gratiã, ut recta sapiamus atq; faciamus, ut cũ venerit domin⁹ reddere unicuique ſm opera eius, inueniat
K opera nostra bona q̃ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Hoc qui sent... Obsecro itaq; vos fratres, sicut Corinthios obsecrauit Apostolus p̄ nomẽ dñi nostri Iesu Christi, vt idipsum dicatis oẽs, & non sint in uobis schismata. Primò. n. dominus noster Iesus Christus, sicut scriptum est in Euagelio Ioannis Apostoli, non uenit ut iudicaret mundũ, sed vt saluaretur mũdus p̄ ipsum. *Ioan. 3.* Postea uerò sicut scribit Apostolus Paulus, iudicabit Deus mundum qñ venturus est, sicut tota ecclesia in symbolo confitetur, iudicare viuos & mortuos: Si igitur non est Dei gratia, qũo saluat mundum? Et si non est liberũ arbitriũ, qũo iudicat mũdum? Proinde librum uel epistolam meã, quam secũ ad uos supradicti attulerunt, ſm hanc fidem intelligite, ut neq; negetis Dei gratiam, neq; liberũ arbitriũ sic defendatis, ut à Dei gratia sepatetis, tanquam sine illa vel cogitare aliquid uel agere ſm Deum vlla ratione possimus, quod omnino non possumus. Propter hoc enim dominus cum de fructu iustitiæ loqueretur, ait discipulis suis. Sine me nihil potestis facere.
L Vnde supradictã epistolã ad Sixtum Romanæ ecclesiæ presbyterũ, cõtra nouos hæreticos Pelagianos noueritis esse cõscriptã, qui dicunt gratiã Dei ſm merita nostra dari, vt qui gloriatur, nõ in dño, sed in seipso glorieẽ, hoc est in homine, nõ in domino. Quod prohibet Apostolus dicens: Nemo glorietur in homine. Et alio loco: Qui gloriatur, inquit, in dño glorietur. illi verò hæretici seipsos à seipsis iustos fieri putãtes, quasi hoc eis non dederit Deus, sed ipsi sibi, non vtique in domino, sed in semetipsis gloriantur. Talibus enim dicit Apostolus. Quis enim te discernit? Quod iõ dicit, q̃a de massa illius perditionis quæ facta est ex Adã, nõ discernit hominẽ, ut eũ faciat uas in honorem non in contumeliã, nisi Deus. Sed qñ hõ carnalis & inaniter inflatus cum audisset: Quis .n. te discernit, posset respondere vel uoce, vel cogitatione & dicere, discernit me fides mea, discernit me oratio mea, discernit me iustitia mea, mox Apostolus occurrit cogitationibus eius, & dixit. Quid. n. habes q̃d non accepisti? Si autẽ accepisti, quid gloriaris,

Ioan. 15. De gratia & libe. arbit. cap. 1.
1. Cor. 1.
1. Cor. 4. Noua interpretatio.

quasi non acceperis? Sic aũt gloriantur, q... nõ acceperint, qui à seipsis iustificari pu... ac per hoc in semetipsis, non in dño glo...n tur. Propter quod ego in hac epistola, q...d vos peruenit, probaui p̄ testimonia sanc...ũ scripturarũ, q̃ ibi potestis inspicere, & b...a opera nostra, & pias orationes, & rectã ...ẽ nullo mõ in nobis esse potuisse, nisi hæc ...c- ceperimus ab illo, de quo dicit Apostolu...Ia cobus. Omne datũ optimũ, & omne do...m perfectum, de sursum est, descendẽs à pa...es luminum. Nec quisquã dicat meritis o...rũ suorũ, uel meritis orationũ suarũ, uel m...i- tis fidei suæ, sibi traditam Dei gratiam, &...u tetur uerũ esse quod illi hæretici dicũt, ...a tiam Dei ſm merita nostra dari, quod o...ni no falsissimum est. Non quia nullũ est ...ri tum, vel bonũ piorũ, uel malũ impiorũ, ...o quin qũo iudicabit Deus mundũ? sed mi...ri cordia & gratia Dei conuertit hominẽ ...de qua psalmus dicit. Deus meus misérico...ia eius præueniet me, ut iustificetur impi⁹, ...oc est, ex ĩpio fiat iustus, & incipiat habere ...e- ritũ bonum, quod Deus coronabit qñ iu...i- cabit mundus. Multa erant q̃ uobis mit...re cupiebã. quibus lectis, totã ipsam causa...q cõciliis Episcopalibus acta est aduersus ...- dẽ Pelagianos hæreticos, diligentius & ...e- nius nosse possetis, sed festinauerũt fratr...q ex numero uestro ad nos uenerũt, per q...os vobis non rescripsimus ista, sed scripsi...s. Nullas .n. ad nos vestræ charitatis literas ...u lerunt, tñ suscepimus eos, quoniã simpl...i- tas eorũ satis indicabat nihil illos nobis ...o- tuisse confingere. Ideo autem festinaueru...t, ut apud uos agerẽt pascha, quo possit adi...ã te dño tam sanctus dies vestram pacẽ q̃ ...- sensionẽ potius inuenire. Melius aũt fac...is (quod multum rogo) si ipsum à quo dic...t se fuisse turbatos, ad me mittere non gra...- mini. Aut. n. non intelligit librum meu..., aut forte ipse non intelligitur, quando ...ffi cillimam quæstionem & paucis intelligi...lẽ soluere atq; enodare conatur. Ipsa est e...n quæstio de gratia Dei, quæ fecit ut homi...s non intelligentes, putarent Apostolum ...u lum dicere: Faciamus mala, ut ueniant ...- na. Vnde Apostolus Petrus in secunda e...- stola sua: Quapropter, inquit, charissi..., hæc expestantes satagite, inuiolati & im...- culati apud eum reperiri in pace, & dom...i

nostr.

oſtri cum patientia ſalutem exiſtimantes. icut & dilectiſsimus frater noſter Paulus, cundum eam, quæ data eſt, ſapientiã ſcriſit vobis, vt & in omnibus epiſtolis loquẽs eis de ijs in quibus ſunt quædam difficilia tellectu, quæ indocti & inſtabiles homies peruertunt, ſicut & cæteras ſcripturas ad roprium ſuũ interitum. Cauete ergo quod ntus Apoſtolus tam terribiliter dicit, & i ſentitis vos non intelligere, interim crete diuinis eloquijs, quia & liberũ eſt homi s arbitrium, & gratia Dei, ſine cuius adiurio, liberũ arbitriũ nec conuerti poteſt ad eũ, nec proficere in Deo. Et quod pie cretis, ut etiam ſapienter intelligatis orate. Et l hoc ipſum enim, id eſt, vt ſapienter intelgamus, eſt utique liberum arbitrium. Niſi im libero arbitrio intelligeremus atq; ſaremus, non nobis præciperetur dicẽte ſcri ura: Intelligite ergo qui inſipientes eſtis in opulo, & ſtulti aliquãdo ſapite. Eoipſo qp , quo præceptum, & imperatũ eſt ut intel gamus atque ſapiamus, obedientiam noam requirit, quæ nulla poteſt eſſe ſine libe arbitrio. Sed ſi poſſet hoc ipſum ſine adiu rio Dei grãæ fieri per liberũ arbitriũ, vt inligeremus atque ſaperemus, non diceret Deo: Da mihi intellectum, ut diſcam mã ta tua. Neque in Euangelio ſcriptum eſ, Tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerent ipturas. Nec Iacobus Apoſtolus diceret: quis autem veſtrum indiget ſapientia, polet a Deo, qui dat omnibus affluenter, & n improperat, & dabitur ei. Potens eſt au n dominus, qui & vobis donet, & nobis, de noſtra pace, & pia conſenſione, nũciis lerrimis gaudeamus. Saluto vos, non ſon meo nomine, ſed etiam fratrum qui me m ſunt, & rogo ut pro nobis concorditer que inſtanter oretis. Sit uobiſcum dñs.

guſtinus Valentino de eodem argumento. Hæ duæ epiſtolæ, præferuntur duobus libris, quorum alter habet titulum, De gratia & libero arbitrio, alter De correptione & gratia. Epiſt. XLVII.

Domino dilectiſsimo, & in Chriſti mẽbris honorando fratri Valẽtino, & fratribus qui tecum ſunt, Auguſtinus in domino ſalutẽ. Creſcenium Felicem & alium Felicem Dei ſeruos q ex veſtra congregatione ad nos uenerunt, nobiſcum egiſſe paſcha no uerit charitas ueſtra. Quos ideo tenuimus aliquanto diutius, ut inſtructiores ad vos redirent, aduerſus nouos hæreticos Pelagianos, in quorũ errorẽ cadit, qui putat aliquo merito humano gratiã Dei dari q̃ ſola hominẽ liberat per dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ. Sed rurſum, qui putat, qñ ad iudicium dñs venerit, non iudicari hominem ſm opera ſua, q iam per ętatem uti potuit libero voluntatis arbitrio, nihilominus in errore eſt. Soli. n. paruuli, qui nondum habent opera propria vel bona uel mala, ſm ſolum originale peccatum damnabuntur, quibus per lauacrũ regenerationis non ſubuenit gratia ſaluatoris. Cęteri aũt omnes, qui iam utentes libero arbitrio, ſua propria peccata, originali peccato inſuper addiderunt, ſi de poteſtate tenebrarũ per gratiã Dei non eruuntur, nec transferuntur ad Regnũ Chriſti, non ſolum ſm originis uerũetiã ſm propriæ uoluntatis merita iudicium reportabunt. Boni uerò ipſi quidem, non ſolũ ſm ſuæ bonæ uoluntatis merita præmiũ cõſequentur, ſed ẽt ipſam bonam voluntatem, per Dei gratiã cõſequuti ſunt, ac ſic impletur qđ ſcriptũ eſt: Ira & indignatio, tribulatio & anguſtia in omnẽ animam hominis operantis malũ, Iudæi primum, & Græci, gloria aũt, & honor, & pax oĩ operãti bonum, Iudæo primũ & Græco. De qua difficillima qõne, hoc eſt de volũtate & gratia, non opus habui etiã in hac epiſtola diutius diſputare, qm̃ & aliã iã eis dederã, tanquã citius rediturís. Et ſcripſi ad vos etiã librum, quẽ ſi, adiuuante domino, diligẽter legeritis, & uiuaciter intellexeritis, nullas exiſtimo inter uos de hac re diſſenſiones vlterius iam futuras. Portant autem ſecum & alia quæ uobis dirigenda eſſe credimus, quibus cognoſcatis, quemadmodũ catholica eccleſia, in Dei miſericordia Pelagianæ hæreſis venena repulerit. Quod enim ſcriptum eſt ad Papam Innocentium Romanæ vrbis Epiſcopum, de concilio prouinciæ Carthaginenſis, & de concilio Numidiæ, & aliquanto diligentius a quinque Epiſcopis, & q̃ ipſe ad tria iſta reſcripſit. Item quod Papæ Zoſimo de Aphricano concilio ſcriptum eſt, eiuſque reſcriptum ad uniuerſos totius orbis Epiſcopos miſſum, & quod poſterio

D

Roma. 7.

E

Roma. 2.

Innocentius Zoſimus Papa.

F

ri concilio plenario totius Aphricæ contra ipsum errorẽ breuiter cõstituimus, & supra memoratũ librũ meũ, quem mõ ad vos scripsi, hæc oĩa & in p̃senti legimus cũ ipsis, & per eos misimus vobis. Legimus eis ẽt librũ

Libro de gratia & libero arbitrio. Cap. 29. beatissimi martyris Cypriani, de oratione dominica, & oñdimus queẽadmodũ docuerit oĩa quæ ad mores nostros ꝑtinent, quib. recte uiuimus, a patre nostro qui in cęlis est, esse poscenda, ne de libero præsumentes arbitrio, à diuina gratia decidamus. Vbi etiam demonstrauimus, qũo admonuerit idẽ gloriosissimus martyr, ẽt pro inimicis nostris, q nõdũ in Christũ crediderũt, nos vt credant orare debere. Quod vtique inaniter fieret, nisi ecclesia crederet ẽt malas atque infideles hominum voluntates, per Dei gratiam in bonum posse conuerti. Sed hunc librũ sancti Cypriani, quia dixerunt ẽt illic apud vos esse, non misimus. Meam quoque epistolam ad Sixtũ Romanæ ecclesiæ presbyterum datam, quã secum ad nos attulerunt, legimus cũ eis, & ostendimus aduersus eos esse conscriptã, qui dicunt gratiam Dei ſm merita

G nostra dari, hoc est aduersus eosdẽ Pelagianos. Quantũ ergo potuimus, egimus cũ istis & vestris & nostris fratribus, vt in fide sana catholica perseuerent. Quæ neq; liberũ arbitrium negat, siue in vitã malam, siue in bonã, neq; tñ ei tribuit, vt sine gratia Dei valeat aliquid, siue vt ex malo conuertat̃ in bonum, siue ut in bono ꝑseuerãter proficiat, siue vt ad bonũ sempiternũ perueniat, vbi iã non timeat ne deficiat. Vos quoq; charissi-

Ro. 12. mi ẽt in hac epistola exhortor, qđ nos omnes exhortat̃ Apostolus. Non plus sapere q̃ oportet sapere, sed sapere ad temperantiã, sicut vnicuique Deus partitus est mensurã fi-

Prou. 4. dei. Attendite quid per Salomonem moneat spiritussanctus: Rectos cursus, inquit, fac pedibus tuis, & uias tuas dirige, ne declines in dexteram, neq; in sinistrã, auerte autem pedem tuum à via mala. Vias enim quæ à dextris sunt, nouit dominus, peruersæ verò sũt, quæ à sinistris sunt. Ipse aũt rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet. In his uerbis sanctæ scripturæ cõsyderate fratres, quia si non esset liberum arbitrium, nõ diceretur: Rectos cursus fac pedibus tuis, & uias tuas dirige, ne declines in dexterã, neq; in sinistram. Et tamen sine Dei gratia si posset hoc fieri, non postea diceretur: Ipse aũ rectos faciet cursus tuos, & itinera tua in pace ꝑducet. Nolite ergo declinare neq; in dexterã neq; in sinistrã, quãuis laudentur vitę quæ a dextris sunt, & vituperentur quæ sunt a sinistris. Hoc est enim ꝑꝑ quod addidit: Auerte aũt pedẽ tuũ a uia mala, hoc est a sinistra. Qđ manifestat in cõsequentibus dicẽs. Vias .n. q̃ a dextris sunt, nouit dominus, peruersæ verò sunt q̃ a sinistris sunt. Eas utiq; vias ambulare debemus quas nouit dominus, de quibus in psalmo legitur. Nouit dñs viã iustorũ, & via impiorũ peribit. Hanc .n. nõ nouit dñs qa sinistra est. Sicut dicturus est ẽt illis ad sinistram constitutis. Non noui vos. Quid autẽ est qđ ille non nouit, qui utiq; nouit oĩa, siue bona hominum, siue mala? Sed quid est Nõ vos noui, nisi, tales vos ego non feci? Quemadmodũ illud qđ dictum est de ipso dñ Iesu Christo, quia nõ nouerat peccatũ: Quid est non nouerat, nisi quia nõ fecerat? Ac per hoc qđ dictũ est: Vias quæ a dextris sunt nouit dñs, qũo intelligẽdũ est, nisi qa ipse fecit vias dextras .i. vias iustorũ, q̃ sunt vtiq; opera bona, q̃ præparauit Deus (sicut dicit Apostolus) vt in illis ambulemus. Vias aũt sinistras ꝑuersas, id est uias impiorũ, nõ utiq; nouit, qa non eas ipse fecit in homine, sed homo sibi. Propter qđ dicit. Odiui autem ego peruersas uias malorũ, ipsæ sunt à sinistris. Sed rñdetur nobis. Cur ergo dixit: Ne declines in dexteram neq; in sinistram, cum potius dicere debuisse uideatur: Tene dexteram, & ne declines in sinistrã? Si bonæ sunt viæ quæ a dextris sunt, cur putamus, nisi quia viæ sunt bonæ quæ a dextris sunt, ut in dexteram tamen declinare non sit bonum? Declinare quippe ille est intelligendus in dexteram, qui bona ipsa opera quæ ad vias dexteras pertinent, sibi uult assignare non Deo. Et ideo cum dixisset: Vias enim quæ a dextris sunt nouit dominus, peruersæ autem sunt quæ a sinistris sunt, tanquam diceretur ei: Qoumodo ergo non vis vt declinemus ad dexteram, sequutus adiunxit: Ipse autem rectos faciet cursus tuos, itinera autem tua in pace producet. Sic ergo intellige, quod tibi præceptum est, Rectos cursus fac pedibus tuis, & uias tua dirige, vt noueris cum hoc facis, a domino Deo tibi præstari vt hoc facias, non declinabis ad dexteram.

rã, quamuis ambules in viis dextris, nõ con
des in virtute tua & ipse erit virtus tua, q re
tos faciet cursus tuos, & itinera tua in pace
roducet. Quapp dilectissimi, quicunq; di-
t, voluntas mea mihi sufficit ad facienda o-
era bona, declinat in dexterã. Sed rursus illi
putant bonã vitã esse deserendã, qñ audiũt
c Dei grãm pdicari, vt credat & intelligat
oluntates hoĩum ipsas ex malis bonas face-
, ipsas ẽt quas fecerit custodire, & ppea di
nt: Faciamus mala vt veniant bona, in sini-
rã declinãt. Iõ vobis dixit. Nõ declinetis in
exterã neq; in sinistrã. Hoc est, Non sic de-
ndatis liberũ arbitriũ, vt ei bona opera sine
ei gratia tribuatis: nec sic defendatis grãm,
quasi de illa securi, mala opera diligatis.
uod ipsa gratia Dei auertat à vobis. Taliũ
uippe verba sibi præponens Apostolus ait:
uid ergo dicemus: Permanebimus in pec-
to vt gratia abundet? Atque his verbis ho-
inum errantiũ, & Dei gratiam non intelli-
entium, respondit, vt debuit, dicens: Absit.
.n. mortui sumus peccato, qũo viuemus in
? Nihil potuit dici breuius & melius. Quid
nobis gratia Dei vtilius confert in hoc p-
nti seculo maligno, nisi vt moriamur pec-
to? Ac p hoc ipsi grãe inueniet ingratus, q
p illam vult viuere in peccato p quam mo
mur peccato. Deus aũt qui diues est in mi-
ricordia, det vobis & sanum sapere, & vs-
ue in finem proficiẽter in bono proposito
ermanere. Hoc pro vobis, hoc pro nobis,
oc pro omnibus qui vos diligũt, & pro eis
i vos oderunt, instanter in pace fraterna &
gilanter orate, vt Deo viuatis. Siquid de vo
is mereor, veniat ad me frater Florus.

ugustinus Vincentio ex hæresi Rogatiana,
docens se fuisse aliquando eius sententię,
vt arbitraretur cum hæreticis nulla vi, sed
solo Dei verbo agendum, verum aliorum
sententiis & exemplis superatum mutasse
sententiam, & arbitrari leges principum
rectè implorari aduersus hostes fidei, mo-
do id fiat animo corrigendi non studio
vindicandi, aliaq; multa cõtra anabaptis-
mum Donatistarum, & pertinaciam illo-
rum. Epist. XLVIII.

Dilectissimo fratri Vincentio, Augusti-
nus. Accepi epistolam, quam tuã esse
non mihi incredibile visum est. Attuli
quem catholicũ Christianũ esse const
(vt opinor) mihi mentiri non audere
& si forte non sunt literæ tuæ, ego ei q
psit rescribendũ putaui. Nunc me poti
tis esse auidũ & petentẽ, q̃ tunc cum n
lescentem viuo adhuc Rogato, cui su
sti, & apud Carthaginem noueras. Sed
tistę nimium inquieti sunt, quos per o
tas à Deo potestates cohiberi atque c
mihi non vr̃ inutile. Nã de multorũ ia
rectione gaudemus, qui tam veraciter
tem catholicam tenent atq; defendun
pristino errore se liberatos esse lętan
eos cũ magna gratulatione miremur.
nescio qua vi consuetudinis nullo m
ri in melius cogitarent, nisi hoc terro
si, solicitã mentẽ ad consideratione v
intenderent, ne fortè non pro iustitia
peruersitate & psumptione hoĩum ip
porales molestias, infructuosa & van
tia paterent, & apud Deũ postea non
ren: nisi debitas pœnas impiorũ, q
lenẽ admonitionẽ, & paterna flagella
pserint. Ac sic ista cogitatione docil
non in calũniis & fabulis humanis, se
uinis libris promissam p oẽs gentes
rent ecclesiam, q̃ suis oculis reddi co
rent, in quib. & Christũ prænunciatũ
visum, super cęlos esse minime dub
Nunquidnã ego istorum saluti inui
beã, vt collegas meos ab hmõi pater
gentia reuocarẽ, p quã factũ est vt mult
videamus accusare suam pristinã cęcitatẽ: q
cũ super cœlos exaltatũ Christũ ẽt non vidẽ
tes credebant, gloriã tamen eius super omnẽ
terram, ẽt videntes negabant, cum propheta
vtrunque vna sententia tanta manifestatione
complexus sit, dicens. Exaltare super cœlos
Deus, & super omnem terrã gloria tua. Istos *Ps. 107*
ergo atroces quondam inimicos nostros, pa
cem & quietem nostram variis violentiarũ
& insidiarum generibus grauiter infestantes,
si sic contemneremus & toleraremus, vt ni-
hil omnino quod ad eos terrendos ac corri-
gẽdos valere posset, excogitaretur & agere-
tur à nobis, verè malum pro malo reddere- *33. q. 4*
mus. Si.n. quisquam inimicum suũ periculo- *nimium*
sis febribus phreneticũ factũ, currere videret *Pro bel*
in præceps, nonne tunc potius malũ pro ma *lo.*
lo redderet, si eũ sic currere permitteret, q̃

ɔrripiendum ligandumque curaret, & ta
a tunc ei molestissimus & aduersissimus
eretur, qñ vtilissimus & misericordissi-
s extitisset? Sed planè salute reparata, tan-
berius ei gratias ageret, quanto sibi eum
ius pepercisse sensisset. O si possem tibi
endere ex ipsis Circuncellionibus, q̃ mul
iam catholicos manifestos habeamus dã
tes suam pristinam vitam & miserabilem
ɔrem, quo se arbitrabantur pro ecclesia
facere quicquid inquieta temeritate fa-
ɔant, qui tñ ad hanc sanitatem non perdu
entur nisi legum istarum, q̃ tibi displicẽt,
ulis tanquam phrenetici ligarẽtur. Quid
l alterũ genus morbi grauissimi eorũ, q
ulẽtã quidem audaciam non habebant,
quadã vetusta socordia premebantur, di
es nobis, verum quidẽ dicitis, nõ est qđ
atur, sed durũ est nobis traditionem pa-
relinquere: nõne salubriter regula tem
iũ molestiarũ excutiendi erant, vt tan-
somno lethargico emergerent, & in
nitatis euigilarẽt? Quàm multi ex ip-
nobiscũ gaudentes, pristinũ pondus
iciosi sui operis accusant & fatent nos
nolestos esse debuisse, ne tanq̃ mortife-
mno, ita morbo veternosæ consuetudi-
iterirent. At.n. quibusdam ista non pro-
unquid iõ negligenda est medicina,
onnullorũ est insanabilis pestilẽtia? Tu
attendis, nisi eos qui ita duri sunt, vt nec
iam recipiant disciplinã. De talib.n. scriptũ
est. Frustra flagellaui filios vestros, disciplinã
non receperunt. Puto tñ quia dilectione non
odio flagellati sunt. Sed debes ẽt tam multos
attendere, de quorum salute gaudemus. Si.n.
terrerẽtur & non docerentur, improba quasi
dominatio videretur. Rursus si docerentur
& non terrerentur, vetustate consuetudinis
obdurati, ad capescẽdam viam salutis pigri⁹
mouerentur: quandoquidem multi (quos
bene nouimus) reddita sibi ratione & mani-
festa ex diuinis testimoniis veritate, respon-
debant nobis, cupere se in ecclesiæ catholicę
communionem transire, sed & violẽtas p-
ditorum hominum inimicitias formidare,
quas quidem pro iustitia & pro ęterna vita
vtique contemnere debuerunt. Sed taliũ infir
D mitas donec firmi efficiantur sustinenda est,
non desperanda. Nec obliuiscendum qđ ip-
se dñs adhuc infirmo Petro ait. Nõ potes me

Terrorẽ probat cũ doctrina cõiũctũ, nõ occiso nẽ sine doctrina.

mõ sequi, sequeris aũt postea. Cum verò te-
rori vtili doctrina salutaris adiungitur, vt nõ
solum tenebras erroris lux veritatis expe[llat],
verumetiam malę consuetudinis vincul[a ...]is
timoris abrumpat, de multorũ (sicut dix[i ...] sa
lute lętamur, benedicentium nobiscũ, & [g]ra
tias agentiũ Deo, quod sua pollicitation[e] cõ
pleta, qua reges terræ Christo seruituros se
ꝓmisit, sic curauit morbidos, sic sanauit [i]nfir
mos. Non oĩs qui parcit amicus est, nec oĩs
qui verberat inimicus. Meliora sunt vul[ne]ra
amici, q̃ volũtaria oscula inimici. Meliu[s] est
cũ seueritate diligere, q̃ lenitate decipere. [V]ti
lius esurienti panis tollit, si de cibo secu[r]us
iustitiã negligebat, q̃ esurienti panis fran[gi]t,
vt iniustitiæ seductus acquiescat. Et qui phre-
neticũ ligat, & qui lethargicũ excitat, ambo-
bus molestus, ambos amat. Quis nos põt am
plius amare q̃ Deus? Et tñ nos non solũ do-
cere suauiter, verumetiam salubriter terre[r]e
non cessat. Fomentis lenib. quib. consola[tu]r,
ẽt mordacissimũ medicamẽtũ tribulatio[n]is
adiungens, exercet fame patriarchas ẽt pios
& religiosos, populum contumacẽ pœ[n]is
grauioribus agitat. Non aufert ab Apost[o]lo
stimulũ carnis tertio rogatus, vt virtutẽ in in-
firmitate perficiat. Diligamus ẽt inimicos [n]o
stros, quia hoc iustum est, & hoc præc[ip]it
Deus, vt simus filij pẽis nrĩ qui in cœlis e[st], q
facit solẽ suũ oriri super bonos & malos: &
pluit sup iustos & iniustos. Sed sicut ista do-
na eius laudamus, ita etiã flagella eius in [e]os
quos diligit cogitemus. Putas neminẽ deb[er]e
cogi ad iustitiã, cũ legas patremfamilias [d]i-
xisse seruis: Quoscunque inueneritis cog[it]e
intrare? Cum legas etiam ipsum primo Sa-
lum, postea Paulum, ad cognoscendam & te-
nendam veritatem, magna violentia Chri[s]ti
cogentis esse compulsum, nisi fortè chariorẽ
putas hominibus esse pecuniam, vel quam-
bet possessionem, q̃ lucem istam quę ocu[li]s
carpitur. Hanc ille cœlesti prostratus lum[i]-
ne subito amissam non recuperauit, nisi [cũ]
sanctæ incorporaretur ecclesię. Et putas n[ul]-
lã vim adhibendã esse homini, vt ab erro[ris]
pnicie liberetur: cũ ipsum Deũ, quo nemo n[o]s
vtilius diligit, certissimis exẽplis hoc face[re]
videas, & Chrm audias dicentẽ: Nemo ve[nit]
ad me nisi quẽ pr̃ attraxerit? Qđ fit in cor[di]-
bus oĩum qui se ad eũ diuinæ iracũdiæ ti[mo]-
re conuertunt. Et noueris aliqñ furem au-
ten-

tendis pecoribus pabulum ſpargere, & ali-
quãdo paſtorem flagello ad gregẽ pecora er
rantia reuocare. Nonne contumacem ancillã
data ſibi poteſtate, Sara potius affligebat? Et
vtiq; non eam quam ſuperius beneficio ſuo
matrẽ fecerat crudeliter oderat, ſed in ea ſu
perbiam ſalubriter edomabat. Non autem i-
gnoras, quod iſtæ duæ mulieres Sara & Agar
ſuo filij earũ Iſaac & Iſmael, pro ſpiritalib⁹
& carnalibus figurentur, & cum legamus an
illam & filiũ eius à Sara paſſos graues mo-
leſtias, Paulus tamẽ Apoſtolus dicit, quod ab
Iſmaele per ſequutionẽ ſit paſſus Iſaac. Sed ſi
ut tũc, inqt, ille qui erat ſm carnẽ, pſeque-
bat eum qui erat ſm ſpũm, ita & nunc: vt qui
poſſunt intelligãt, magis eccleſiã catholicam
perſecutionẽ pati ſuperbia, & impietate carna-
liũ, quos temporalibus moleſtijs atq; terrori
bus emendare conat. Quicquid ergo facit ve
ra & legitima, mater, etiam ſi aſperum ama-
rumq; ſentiatur, nõ malũ ꝓ malo reddit, ſed
bonũ diſciplinæ expellẽdo malum iniquita-
tis apponit, nõ odio nocẽdi, ſed dilectione ſa
nãdi. Cum boni & mali eadẽ faciunt, eadẽm
que patiuntur, nõ factis & pœnis, ſed cauſis
vtriq; diſcernẽdi ſunt. Pharao populũ dei du-
ris laboribus atterebat, Moyſes eundẽ popu-
lum impie agentẽ duris coertionib⁹ affligebat:
ſimilia fecerunt, ſed nõ ſimiliter prodeſſe vo
luerunt, Ille dominatione inflatus, iſte zelo*
inflãmatus eſt. Iezabel occidit prophetas, He
lias occidit pſeudo prophetas. Puto quod di
uerſa ſint merita faciẽtiũ, & diuerſa paſſorũ.
Aſpice etiam tempora noui teſtamenti, qñ iã
iſta manſuetudo charitatis, non ſolũ in cor-
de erat ſeruanda, verumetiã in luce monſtrã
da, qñ Petri gladius in vaginam reuocatur à
Chriſto, & oſtenditur non debuiſſe de vagi-
na eximi nec pro Chriſto. Legimus tñ nõ ſo
lum quod ceciderũt Iudei Paulũ Apoſtolũ ve-
rumetiam quod cęciderũt & Greci pro Pau
lo Apoſtolo Soſthenen Iudæũ. Nonne ſimili
do facti quaſi vtroſq; coniũgit, & tñ eos
cauſæ diſsimilitudo diſcernit? Nẽpe deus ꝓ-
prio filio non pepercit, ſed pro nobis oĩbus
tradidit illũ. Nẽpe de filio Ipſo dicit. Qui me
dilexit & tradidit ſemetipſum pro me. Nẽpe
& de Iuda dr̃, quod introierit in eum Satha-
nas, vt traderet Chriſtũ. Cũ ergo & pater tra-
diderit filiũ ſuũ, & ipſe Chriſtus corpus ſuũ,
& Iudas dominũ ſuum, cur in hac traditione
Deus eſt pius, & homo reus, niſi quia in re
vna quã fecerunt, cauſa non vna eſt ob quã
fecerunt? Tres cruces ĩ loco vno erãt, In vna
latro liberandus, in alia latro damnandus: in
media Chriſtus, alterũ liberaturus, alterũ dã
naturus. Quid ſimilius iſtis crucibus? quis diſ
ſimilius iſtis pendentibus? Traditus eſt Paulus
includẽdus & colligandus, ſed quolibet cu- Act.16.
ſtode carceris peior eſt vtiq; Sathanas, cui tñ
ipſe Paulus tradidit hoĩem in interitũ carnis
vt ſpiritus ſaluus ſit in die dñi Ieſu. Et hic qd 1.Cor.5.
dicimus? Ecce mitiori tradidit crudelis tradi
tor, crudeliori tradidit miſericors traditor. I
Diſcamus frater in ſimilitndine operũ diſcer
nere animos operantiũ, ne clauſis oculis calũ
niemur, & beneuolos pro nocẽtibus accuſe-
mus. Item cum ait Apoſtolus, tradidiſſe ſe
quoſdã Sathanæ vt diſcerent non blaſphema 1.Ti.1.
re: malum pro malo redidit: an potius malos
etiã per malum emẽdare, bonũ opus eſſe iu-
dicauit? Si ſemper eſſet laudabile perſecutio Matth.5
nẽ pati, ſufficeret dño dicere: Beati qui per- 23.q.4.
ſecutionẽ patiunt, nec adderet, propter iuſti- nimium.
tiam. Item ſi ſemper eſſet culpabile perſecu- Pſa.100
tionẽ facere, nõ ſcriptũ eſſet in ſanctis libris:
Detrahentẽ proximo ſuo occulte, hunc per-
ſequabar. Aliqñ ergo & qui eã patitur, iniu-
ſtus eſt, & qui eã fecit, iuſtus eſt. Sed plenè sẽ
per, & mali perſequuti ſunt bonos, & boni ꝑ
ſequuti ſunt malos. Illi nocendo per iuſtitiã,
illi cõſulendo per diſciplinã. Illi immaniter,
illi tẽperãter. Illi ſeruiẽtes cupiditati, illi cha-
ritati. Nã qui trucidat, nõ cõſyderat queãd-
modũ laniet: qui autẽ curat, cõſyderat queãd
modũ ſecet. Ille.n. perſequit ſanitatẽ, ille pu-
tredinẽ. Occiderũt impij Prophetas, occide-
runt impios & prophetæ. Flagellauerunt Iu-
dæi Chriſtum, Iudæos flagellauit et Chriſtus.
Traditi Apoſtoli ab hoĩbus poteſtati huma-
næ, tradiderũt & Apoſtoli hoĩes poteſtati Sat
hanæ. In his oĩbus quid attendit, niſi quis eo K
rũ pro veritate, quis pro iniquitate, quis no-
cẽdi cauſa, quis emẽdandi? Non inuenit exẽ
plũ in Euangelicis & Apoſtolicis literis, ali- 23.q.4.
quid petitũ à regib⁹ terræ pro eccleſia & cõ- non inue-
tra inimicos eccleſiæ. Quis negat non inue- nitur.
niri? Sed nondũ implebatur illa prophetia.
Et nũc reges intelligire, & erudimini qui iu- Pſal.2.
dicatis terrã: Seruite dño in timore. Adhuc
n. illud implebatur, quod in eodem pſalmo
paulo ſuperius dicitur. Quare fremuerunt

gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtite
runt reges terræ, & principes conuenerũt in
vnũ aduerſus dominũ, & aduerſus Chriſtum
eius. Veruntamen ſi facta præterita in prophe
ticis libris, figuræ fuerũt futurorũ, in rege il-
lo qui appellabatur Nabuchodonoſor, vtrũ-
que tẽpus figuratũ eſt, & quod ſub Apoſtolis
habuit, & quod nunc habet eccleſia. Tempo-
ribus itaq; Apoſtolorũ & martyrũ illud im-
plebatur quod figuratũ eſt qñ rex memora-
tus pios & iuſtos cogebat adorare ſimula-
cra, & recuſantes in flammas mittebat. Nunc
autẽ illud impletur quod paulo poſt in eodẽ
L rege figuratum eſt, cum couuerſus ad hono-
rãdum Deum verũ, decreuit in regno ſuo, vt
quicũque blaſphemaret Deũ Sidrach Miſac
& Abdenago, pœnis debitis ſubiaceret. Prius
Danie. 2. ergo tẽpus illius regis ſignificebat priora tẽ-
pora regum infidelium, quos paſsi ſunt Chri
ſtiani pro impijs. Poſterius verò tẽpus illius
regis ſignificauit tẽpora poſteriorũ regũ iam
fideliũ, quos patiuntur impij pro Chriſtia-
nis. Sed planè in eis qui ſub nomine Chriſti
erant ſeducti à peruerſis, ne fortè oues Chri-
ſti ſunt errantes, & ad gregem aliter reuocan
dæ ſint, temperata ſeueritas & magis manſue
tudo ſeruat, vt coertione exiliorũ atq; dam-
norũ tribulatione admoneãtur conſiderare
quid & quare patiantur, & diſcant præpone-
re rumoribus & calumniis hominũ ſcriptu-
ras quas legũt. Quis.n. noſtrũ, quis veſtrũ nõ
Lex aduer ſus Paganos. laudat leges ab imperatoribus datas aduerſus
ſacrificia Paganorum? Et certè longe ibi pœ-
na ſeuerior cõſtituta eſt, illius quippe impie-
tatis capitale ſuppliciũ eſt. De vobis aũt cor-
ripiendis atq; coercẽdis, habita ratio eſt, qua
potius admoneremini ab errore diſcedere, q̃
pro ſcelere puniremini. Poteſt.n. fortaſſe ẽt
de vobis dici, quod ait Apoſt. de Iudæis. Te-
Ro. 10. ſtimoniũ illis perhibeo, quia zelum Dei ha-
bent, ſed non ſecundum ſcientiam. Ignorantes enim
Dei iuſtitiam, & ſuã volentes conſtituere, iu
M ſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Quid.n. aliud &
vos q̃ veſtrã iuſtitiam vultis cõſtituere, quã-
do non dicitis iuſtificari niſi eos qui à vobis
potuerunt baptizari? In hac ergo Apoſtoli-
ca ſententia quam de Iudæis protulit, hoc di
ſtatis à Iudæis, quod vos habetis ſacramenta
Chriſtiana, quibus illi adhuc carent. Cæterũ
ad hoc quod ait: Ignorantes Dei iuſtitiam, &
ſuam volentes conſtituere, & quod zelũ Dei
habent, ſed nõ ſecundũ ſcientiam, pares eis
omnino, exceptis duntaxat illis, quicunque
in vobis ſunt, ſcientes quid verum ſit, & io
animoſitate ſuæ peruerſitatis, contra veritatẽ
etiam ſibi notiſsimã dimicantes. Horũ quã-
pe impietas, etiam idololatriam forſitan ſu-
perat. Sed quia non facile cõuinci poſſun in
animo nanq; latet hoc malum) omnes tã-
non à nobis minimis alieni leuiori ſeuerita-
te coercemini. Et quidem vel de omnibus hæ-
reticis qui Chriſtianis ſacramentis imbuun-
tur, & à Chriſti veritate ſiue vnitate diſſen-
tiunt, vel Donatiſtis omnibus dixerimus. Qđ
autem ad vos attinet, qui non ſolũ cũ illis cõ-
muniter Donatiſtis à Donato, verumetiã pro-
priè Rogatiſtæ à Rogato appellamini, mitio-
res quidem eſſe videmini, quia cum Circun-
cellionum immaniſsimis gregibus non ſæui-
tis ſed nulla beſtia ſi neminem vulneret pro-
pterea manſueta dicitur, quia dentes & un-
gues non habet. Sæuire uos nolle dicitis, ego
nõ poſſe arbitror. Ita n. eſtis numero exigui,
vt mouere vos contra aduerſarias uobis mul
titudines non audeatis, etſi cupiatis. Sed po-
namus uos ẽt nolle, quod non ualetis, ponã-
mus uos Euangelicam ſententiam qua ſcri-
ptum eſt: Si quis tibi uoluerit tunicam tollere,
re, & iudicio tecũ contendere, dimitte illi &
pallium, ſic intelligere, ſic tenere, vt perſe-
quentibus uos nõ ſolum nulla iniuria, uerũ-
etiam nullo iure reſiſtendum putetis, hũc cer
tè intellectũ Rogatus author ueſter, aut non
habuit, aut nõ impleuit. Qui de neſcio qui-
bus rebus (ut dicitis) ueſtris acerrima perſe-
uerãtia ẽt forenſi diſceptatione cõflixit. Qui
ſi diceretur, quis vnquam Apoſtolorum in
cauſa fidei, res ſuas iudicio publico defen-
dit, ſicut tu in epiſtola tua poſuiſti, quis vnq̃
Apoſtolorum in cauſa fidei res alienas inua-
ſit? Nullum quidẽ in diuinis literis huius fa-
cti reperiret exemplũ, ſed tñ fortè inueniret
aliquã veram defenſionem, ſi uerã eccleſiam
retineret, & non ſub eccleſiæ vero nomine
impudenter aliquid poſsideret. Quod aũ per-
tinet ad terrenarum poteſtatum iuſſa, contra
ſchiſmaticos aut hęreticos, vel impetranda
vel exerenda, illi quidẽ à quibus uos ſeparati e-
ſtis acerrimi fuerunt, & cõtra uos, quantum au-
dire potuimus, & cõtra Maximaniſtas, quod ge-
ſtorũ ẽt certis documentis probamus: ſed fi
nõdũ ab eis ſeparati eratis, qñ Iuliano impera-
tori

tori in sua petitione dixerunt, quod apud eū
sola iustitia locum haberet, quē certè aposta
tam nouerāt, & idolatrijs deditū sic videbāt,
vt aut iustitiā esse idolatriā faterent, aut se sce
lerate mentitos negare non possent, vt apud
eum dicerent solā locū habere iustitiā, apud
quē magnū locū cernerent hr̄e idolatriam.
Sed fuerit error in verbo, de facto ipso quid
dicis? Si nihil iustū ab imperatore petendum
est, cur à Iuliano petitū est, quod iustum pu-
tatū est? An hoc petendū est, vt sua quisq; re-
cuperet, non vt aliquem quo ab imperatore
coerceatur, accuset? Interim & in suarū rerū
recipiendarū repetitione ab Apostolicis exē
plis recedit, quia hoc fecisse nemo inuenitur
illorū. Sed tñ cum maiores vestri ipsum Cæ-
cilianum tunc ecclesiæ Carthaginēsis episco
pum, cui tanquam criminoso communicare
noluerunt, apud principem Constantinum
per Anulinum proconsulem accusauerunt,
non res suas amissas repetiuerunt, sed innocē
tē, sicut existimamus, & sicut ipse iudiciorū
exitus docuit, calūmiose appetiuerunt. Quo
quid sceleratius ab eis fieri potuit? Si autem,
sicut falso arbitramini, vere criminosum iu-
dicandum terrenis potestatibus tradiderunt,
quid nobis obijcitis quod vestrorum præ-
sumptio primitus fecit: quod eos non argue
remus quia fecerunt, si non animo inuido &
noxio, sed emēdandi et corrigendi voluntate
fecissent. Vos autem indubitanter arguimus
quibus crimen videtur de inimicis commu-
nionis nostræ Christiano imperatori aliquid
cōqueri, cū libellus à maioribus vestris Anu-
lino proconsuli datus, & Constātino impe-
ratori mittendus, ita superscriptus sit: Libel-
lus ecclesię catholicę, criminū Cęciliani, tra
ditus à parte maiori. Illos autem magis hinc
arguimus, quia cū apud imperatorē vltrò Cę
cilianum accusassent, quē primo vtiq; apud
collegas trāsmarinos cōuincere debuerant,
ipso autē imperatore lōgè ordinatius agēte,
et episcoporū causam ad se delatā, ad episco
pos mitteret, nec victi pacem cum fratribus
habere voluerunt: sed rursus ad eundē impe-
ratorē venerunt, rursus non Cęcilianum tan-
tū, verūetiam datos sibi episcopos iudices,
apud terrenū regem accusauerūt. Rursus ab
alio episcopali iudicio ad eundem impera-
torē appellauerunt. Nec eo ipso inter partes
cognoscentes atq; iudicante, vel veritati vel
paci cedēdum esse duxerūt. Quid aut
statueret Constantinus aduersus Cęcil
& socios eius, si essent vestris maiorib
cusantibus victi, quā quod statuit inec
q cū vltrò accusassent, nec ea quæ intē
probare potuissent? Noluerūt.n. verit
sentire, nec victi. Ille quippe imperat
mus constituit in hac causa, vt res co
rum, & vnitati peruicaciter resistenti
vendicarent. Sed videlicet si vestris m
accusantibus atq; superantibus, ꝙ cō
nē Cęciliani imperator tale aliquid d
set, prouisores ecclesiæ, defensores
vnitatis nominari velletis, Cū verò i
vltro accusantes nihil probare potue
oblato sibi gremio pacis, quo correc
perent, consentire voluerunt, ab im
ribus talia decernunt, indignum faci
mitatur, neminē ad vnitatem esse co
malum pro malo reddēdum nemin
tenditur. Quid est aliud quā id quo
bis quidā scripsit: Quod volumus sa
Et nunc non erat magnū neq; diffici
derare atq; cogitare Constantini iud
sententiā contra vos vigere, quæ ve
ioribus Cęcilianū apud imperatorē
accusantibus & non conuincentibu
sus vos promulgata est: eam necessario
cęteros imperatores, maxime catholicos Chri
stianos, quotiens de vobis aliqd agere vestrę
obstinationis necessitas cogit. Facile erat ista
cogitare, vt vobisipsis aliqn̄ diceretis: Si Cæ-
cilianus vel innocens fuit, vel nocens & cō-
uinci nō potuit, quid in hoc negotio tam lon
ge lateq; diffusa societas Christiana pecca-
uit? Cur orbi Christiano nō licuit ignorare,
qđ nō potuerūt, qui accusauerant, demōstra
re? Cur illi quos Christus in agro suo.i.ī hoc
mūdo seminauit, & inter zizania crescere vs
que ad messē pcepit, cur tot milia fideliū in
oībus gētibus, quorū multitudinē stellis cœ-
li & harenæ maris dn̄s cōparauit, quos in se F
mine Abraę benedicēdos pmisit & reddidit
propterea negant esse Christiani, quia in hac
causa in qua discutienda nō interfuerunt, iu
dicibus potius suo periculo iudicātibus, quā
victis litigatoribus credere maluerūt? Certè
nullius crimē maculat nescientē. Quomodo 23. q. 4. nimium.
fideles toto orbe diffusi, crimen traditorū co
gnoscere poterant, quod accusatores etiam 1. q. 4. nullius.
si nouerant, tamen eis ostendere non vale-

t? Hos ergo ab hoc crimine innocentes
, nempe ipsa ignorantia facilime ostēdit.
ergo innocentes falsis criminibus accu-
ur, quia crimina aliena, seu falsa seu vera
ierunt? Quis locus innocentiæ reseruat,
imen est proprium nescire crimen alie-
i? Porrò si tot gētium populos, ipsa igno
ia, sicut dictum est, innocentes ostendit,
aguum crimen est ab istorũ innocentiũ
munione separari? Nam & facta nocen
, quæ innocentibus demonstrari, vel ab
centibus credi non possunt, non inqui-
uenquam, si propter innocentium con-
ĩ ēt cognita sustinentur. Non enim pro-
nalos boni deserēdi, sed propter bonos
tolerandi sunt: sicut tolerauerunt pro-
: contra quos tanta dicebant, nec com-
onem sacramentorum illius populi re-
ebant: sicut ipse dñs nocentem Iudam
l condignũ eius exitũ tolerauit, & eũ
œnā cũ innocētibus cōicare permisit
lerarunt Apostoli eos qui per inuidiā
ipsius diaboli vitium est) Christum an
abant: sicut tolerauit Cyprianns col-
arum auaritiam, quā ſm Apostolũ appel-
idololatriam. Postremo quicquid tunc in
ter illos episcopos gestum est, etiā si fortè ab
aliquibus eorũ sciebatur, si non sit acceptio
pe[illegible]narum, nunc ab omnibus ignoratur.
Cur ergo non ab omnibus pax amatur? Hæc
facillimè cogitare possetis, aut fortasse ēt co
H gitatis. Sed melius erat vt amaretis possessio-
nes terrenas, quas timendo perdere, cognitæ
veritati cōsentiretis, q̃ vt amaretis vanissimā
hominũ gloria, quā vos putatis perdere, si
cognitæ veritati consenseritis. Vides itaq; iā
(vt opinor) non esse considerandũ quod qſ-
23.q.6. uides. que cogitur, sed quale sit illud quò cogitur,
vtrũ bonum an malum: non quo quisq; bo-
nus posit esse inuitus, sed timendo quod non
vult pati. vel relinquit impedientem animo-
sitaté, vel ignoratā cōpellitur cognoscere ve
ritaté, vt timens vel respuat falsum de quo cō
tendebat, vel quęrat verũ qđ nesciebat, & vo
lens teneat iā quod nolebat. Superfluo hoc
fortasse diceret quibuslibet verbis, si non tam
multis ostenderet exēplis. Non illos aut illos
homines, sed multas ciuitates videmus fuisse
Donatistas, nũc esse catholicas, detestari ve-
hementer diabolicā separōnem, diligere ar-
denter vnitaté. Quę tñ timoris huius, qui tibi

displicet, occasionibus catholicæ factæ sit
ꝑ leges imperatorũ, à Cōstantino apud q
primum vestri vltro Cęcilianum accusa-
runt, vsq; ad præsentes imperatores, qui i
cium illius quē vestri elegerunt, quē iud
bus episcopis prætulerunt, iustissime co
vos custodiendũ esse decernũt. His ergo
plis à collegis meis mihi ꝓpositis cessi. N
mea primitus sententia erat neminem ad
tatem Christi esse cogendum, verbo esse
dũ, disputatione pugnandum, rōne vince
ne fictos catholicos haberemus, quos ap
tos hæreticos noueramus. Sed hęc opi
mea, non contradicentiũ verbis, sed dem
strantium superat exemplis. nam primo n
opponebat ciuitas mea, quæ cũ tota esse
parte Donati ad vnitatem catholicam ti
re legum imperialiũ conuersa est, q̃ nun
demus ita huius vestræ animositatis perni
detestari, vt in ea nunq̃ fuisse credat. Ita a
multæ, quæ mihi nominatim cōmemora
tur, vt ipsis rebus agnoscerē etiā in hac ca
rectè intelligi posse, quod scriptũ est. Da
enti occasionē, & sapiētior erit. Quàmm
n. quod certo scimus, iam volebant esse c
holici, manifestissima veritate commoti
offensionē suorũ reuerēdo quotidie diffe
bant. Quàmmultos nō veritas, in qua nu
ꝑsumpsistis, sed obduratę cōsuetudinis gr
vinculũ colligabat, vt in eis compleret di
na illa sententia: Verbis nō emendabitur s
us durus: si.n. & intellexerit, nō obediet
multi ꝓpterea putabāt verā ecclesiā esse
tē Donati, quia eos ad cognoscēdā cathol
veritatem, securitas torpidos, fastidiosos,
grosq; faciebat. Quàm multis aditũ intra
obserabant rumores maledicorũ, qui nes
quid aliud nos in altare Dei ponere iact
bāt. Quāmulti nihil interesse credētes in
quisq; parte Christianus sit, ideo perma
bāt in parte Donati, quia ibi nati erāt, &
inde discedere, atq; ad catholicā nemo t
sire cogebat. His oībus harũ legũ terror,
bus promulgandis reges seruiunt domin
timore, ita profuit, vt nũc alij dicāt, Iam h
volebamus: sed Deo gratias, qui nobis oc
sionē ꝓbuit iamq; faciēdi, & dilationũ m
las amputauit. alij dicāt, Hoc eē verũ iā
bam⁹, sed nescio qua cōsuetudine tene
mur, Gr̃s dño, q̄ vīcula nr̃a diripuit, & no
pacis vinculũ trāstulit. Alij dicāt: Nesciebā
hi

ic esse veritatẽ, nec eã discere volebamus,
ed nos ad eam cognoscendã metus fecit at-
entos, quo timuimus ne fortè sine vllis re-
ũ ęternarũ lucris damno rerum temporaliũ
eriremur: Gratias domino, qui negligentiã
ostrã stimulo terroris excussit, vt saltẽ soli-
iti q̃reremus, quod securi nunq̃ nosse cura-
imus. Alij dicant: Nos falsis rumoribus ter-
ebamur intrare, quos falsos esse nesciremus,
isi intraremus: nec intraremus, nisi cogere-
nur. Gratias dño, qui trepidationem nostrã
lagello abstulit, expertos docuit q̃ vana & in
nia de ecclesia sua mendax fama iactauerit.
Hinc iã credimus & illa falsa esse, quæ autho
es huius hæresis criminati sunt, qñ posteri
orum tã falsa & peiora finxerũt Alij dicant.
Putabamus quidem nihil interesse vbi fidem
Christi teneremus: sed gratias domino, qui
os à diuisione collegit, & hoc vni Deo con
gruere, vt in vnitate colat̃, ostendit. His ergo
dominicis lucris impediendis, ad cõtradicen
dũ me opponerẽ collegis meis, ne in monti-
bus & collibus vestris. i. in tumoribus super-
biæ vestrę, Christi oues errantes, in pacis oui
le colligerent̃, vbi est vnus grex & vnus pa-
stor. Ita sanè huic prouisioni cõtradicere de
bui, ne res quas dicitis vestras, perderetis, &
securi Christum proscriberetis: vt iure Ro-
mano testamenta conderetis, & iure diuino
patribus conditũ testm̃, vbi scriptũ est, In se-
mine tuo benedicent̃ omnes gentes, calũnio
sis criminationibus rũperetis, vt in emptioni
bus & venditionibus liberos cõtractus habe
retis, & vobis diuidere qđ Christus emit vẽ-
ditus auderetis: vt quod quisq; vestrũ cuiquã
donasset, valeret, & qđ donauit Deus deorũ,
à solis ortu vsq; ad occasũ vocatis filijs non
valeret: vt de terra corporis vestri ĩ exiliũ nõ
mitteremini, & de regno sanguinis sui, à ma
ri vsq; ad mare, & à flumine vsq; ad termi-
nos orbis terræ Christũ exulẽ facere conare
mini? Immò verò seruiant reges terrę Xp̃o, ẽt
leges ferẽdo ꝓ Xp̃o. Maiores vestri Cæcilia-
nũ & socios eius regibus terræ puniẽdos fal-
sis criminibus obiecerũt. Conuertant̃ leones
ad cõminuenda ossa calũniantiũ, nec Daniel
ipse intercedat innocẽs cõprobatus, & de la-
cu quo illi pereunt liberatus. Qui. n. parat ꝓ-
ximo suo foueã, ipse iustius cadet ĩ eã. Eripe
te frater, dũ in hac carne viuis, ab ira q̃ vẽtu-
ra est ꝑtinacibus & superbis. Terror tẽpora-
liũ potestatũ, qñ veritatẽ oppugnat, iustis for
tibus gloriosa probatio est: infirmis periculo- A
sa tentatio: qñ ãt veritatẽ prædicat errantib⁹
& discordantibus, cordatis vtilis admonitio
est, & insensatis inutilis afflictio. Nõ est tñ po
testas nisi à Deo. Qui ãt resistit potestati, Dei *Ro. 13.*
ordinationi resistit. Principes. n. non sunt ti-
mori bono operi, sed malo. Vis autem nõ ti-
mere potestatẽ? Bonũ fac, & habebis laudem
ex illa. Siue. n. potestas veritati fauens aliquẽ
corrigat, laudẽ habet ex illa qui fuerit emen
datus: siue inimica veritati in aliquẽ sæuiat,
laudẽ habet ex illa qui victor fuerit corona-
tus. Tu autẽ nõ bonũ facis, vt timere non de-
beas potestatẽ, nisi forte bonũ est sedere, &
nõ aduersus fratrẽ detrahere, sed aduersus fra
tres omnes in omnibus gentibus constitutos,
quibus testimoniũ perhibent prophetæ, Chri
stus, Apostoli, cũ legit̃. In semine tuo benedi
cent̃ omnes gentes. cum legitur: Ab ortu solis *Ge. 26.*
vsq; ad occasum sacrificium mundum offer *Malac. 1*
tur nomini meo, qm̃ glorificatum est nomẽ
meũ in gentibus, dicit dñs. Audi, dicit domi-
nus, non dicit Donatus, aut Rogatus, aut Vin
cẽtius, aut Hilarius, aut Ambrosius, aut Augu
stinus, sed dicit dominus, cum legit̃: Et bene
dicentur in te omnes tribus terræ, omnes gẽ-
tes magnificabunt eum: Benedictus dñs Deus *Psal. 71.*
Israel, qui fecit mirabilia solus; Et benedictũ B
nomen gloriæ eius in æternũ, & in seculum
seculi: Et replebitur gloria eius omnis terra;
fiat fiat. Et tu sedes Cartennis, & cũ decẽ Ro-
gatistis, qui remansistis, dicitis: Non fiat non
fiat. Audis loqui Euangeliũ: Oportebat im- *Luc. 24.*
pleri oĩa q̃ scripta sunt in lege & prophetis
& psalmis de me. Et tunc aperuit illis sensum
vt intelligerẽt scripturas, & dixit eis. Qm̃ sic
scriptũ est, & sic oportebat pati Christum, &
resurgere à mortuis tertia die, & prędicari ĩ
noĩe eius pn̄iam & remissionẽ peccatorũ p
oẽs gentes, incipientibus ab Hierusalẽ. Legis
ẽt actus Apostolorũ, quemadmodũ hoc Euã
gelium cœperit ab Hierusalẽ vbi primo il-
los centum viginti spiritusanctus impleuit,
atq; inde in Iudæã atq; Samariam, & in om- *Acto. 1.*
nes gentes exierit, sicut eis dixerat ascensurus
in cœlũ. Eritis mihi testes in Hierusalẽ, & in
tota Iudæa & Samaria: & vsq; in fines terræ,
q̃a in oẽm terrã exiuit sonus eorũ, & in fines
orbis terrę verba eorũ. Et tu contradicis diui
nis testimonijs tanta firmitate roboratis, tan-

ta

C ta luce manifestatis, & ad istam proscriptio
nem Christi hereditatem perducere conaris.
vt cum in eius nomine, sicut dixit, prędicet
pœnitentia in oĩbus gentibus, quisquis hac
fuerit prędicatione commotus, in qualibet
parte orbis terrarũ, nisi quęsierit & inuene-
rit latentem in Mauritania Cęsariensi Cartẽ-
nensem Vincentium, aut aliquem ex eius no
uem aut decem consortibus, dimitti ei pec-
cata nõ possint. Quid nõ audeat typhus mor
ticinę pelliculæ, quo non se pręcipitet prę-
sumptio carnis & sanguinis? Hoccine est bo-
nũ opus tuum, propter quod nõ timeas potestatem?

Typhus pro fastu frequens apud Augustinũ.

Tantum scandalum ponis aduersus fi-
lium matris tuæ paruulum s. & infirmum, ꝑ
ter quẽ Christus est mortuus, nondum cibo
paterno idoneum, sed adhuc materno lacte
nutriendũ. & Hilarij libros mihi opponis, vti
neges Ecclesiam crescentẽ in oĩbus gentibus
vsq; in finem seculi, quã Deus contra incre-
dulitatẽ vestrã cum iuratione promisit? Et cũ
essetis infœlicissimi, si tunc quãdo promitte
baẽ resisteretis, nũc ẽt cum redditur cõtradi-
citis. Sed historicus doctus magnũ aliquid ĩ
D uenisti, quod contra Dei testimonia proferẽ
dũ putares. Dicis. n. quantũ ad totius mundi
pertinet partes, modica pars est in compen-
satione totius mundi, in qua fides Christiana
nominaẽ: nec vis attendere, aut te nosse dis-
simulas, in quam multas iam barbaras natio-
nes tã paruo tẽpore venerit Euãgeliũ, vt nec
inimici Christi dubitare iã possint breui tẽ-
pore futurũ, quod discipulis respondit de se
culi fine quærentibus. Et prędicabiẽ hoc Euã
geliũ in vniuerso orbe, in testimoniũ oĩbus
gẽtibus, & tũc veniet finis. Nunc & clama &
contende quantum potes, ẽt si apud Persas
& Indos Euãgeliũ prædiceẽ, vbi quidẽ iã diu
prędicaẽ, nisi quisquis hoc audierit Carten-
nas venerit, vel in viciniã Cartẽnensium mũ
dari oĩno à delictis suis non poterit: ita ne si
carueris ista voce, rideri te metuis: & cum eã
non careas, fieri te non vis? Acutum autẽ ali-
quid videris dicere, cum chatholicę nomen
non ex totius orbis cõione interpretaris, sed
ex obseruatione præceptorũ oĩum diuinorũ
atq; omniũ sacramẽtorũ, quasi nos ẽt. si for-
tè hinc sit appellata catholica, quod totũ ve-
raciter teneat, cuius veritatis nonullę particu
E læ ẽt in diuersis inueniunẽ heresibus, huius
nominis testimonio nitamur ad demonstran

Christianorũ angusta ditio.

dum ecclesiam in omnibus gentibus, & n[...]
promissis Dei, & tam multis tamq; mani[...]
stis oraculis ipsius veritatis. Sed nempe h[...]
est totum quod nobis persuadere conaris [...]
los remansisse Regatistas, qui catholici re[...]
appellandi sunt, ex obseruatione pręcepto[...]
oium diuinorũ, atq; omniũ sacramentoru[...]
& vos esse solos, in quibus inueniat fidẽ cu[...]
venerit filius hominis. Da veniã, non cre[...]
mus. Licet. n. & hoc audeas forsitan dicere[...]
in vobis possit inueniri fides, quam se in [...]
ra non inuenturũ dñs dixit, & non vos in [...]
ra sed in cœlo esse deputandos: nos tñ Ap[...]
stolus ita cautos reddidit, vt ẽt angelũ de [...]
lo nobis aliud euangelizantẽ, præterq̃ qu[...]
accepim⁹, anathema debere esse pręcepe[...]
Qũo autẽ confidimus ex diuinis literis ac[...]
pisse nos Christũ manifestũ, si nõ inde ac[...]
pimus & ecclesiã manifestã: quaslibet qui[...]
ansas & vncos aduersus simplicitatẽ verit[...]
in texat, quaslibet nebulas callidæ falsitatis [...]
fundat, sicut anathema erit, qui annuncia[...]
rit Christũ neq; passum esse, neq; tertia [...]
resurrexisse, qm̃ in veritate euangelica ac[...]
pimus: Oportebat Christũ pati, & resurg[...]
à mortuis tertia die: sic erit anathema qu[...]
quis annũciauerit ecclesiã pręter cõmuni[...]
nem oĩum gentiũ: quia eadẽ veritate con[...]
quenter accepimus & prædicari in nomi[...]
eius pœnitentiã & remissionẽ peccatorũ [...]
oẽs gentes incipiẽtibus ab Hierusalẽ. Et in[...]
cusse tenere debemus quisquis vobis annu[...]
ciauerit, pręterq̃ quod accepistis, anathe[...]
sit. Si aute vniuersos Donatistas nõ audim[...]
se pro ecclesia Christi supponentes, quia n[...]
lũ pro se testimoniũ de diuinis libris prof[...]
runt, quo id doceãt: quantominus (rogo [...]
Rogatistas audire debemus, qui nec illud [...]
se interpretari conabunẽ, qđ scriptũ est. V[...]
pascis, vbi cubas, in Meridie? Si. n hoc lo[...]
scripturarũ Meridies Aphrica intelligẽda e[...]
in parte Donati, q̃ sub cœli feruẽtiori pla[...]
est, omnes vos Maximianistæ superabũt, qu[...]
rũ schisma in Byzantio, & in Tripoli exars[...]
Sed confligant cum eis Arzuges, & hoc m[...]
gis ad se pertinere cõtendant, Mauritania [...]
G Cæsariensis, Occidentali quã Meridianę p[...]
ti vicinior, quando nec Aphricam se vult d[...]
ci, quomodo de Meridie gloriabiẽ? non dic[...]
aduersus orbem terrarũ, sed aduersus ipsan[...]
partem Donati, vnde pars Rogati, breuis[...]
simum

ſimum fruſtum de fruſto maiore præciſum
eſt. Quis aũt non impudentiſsime nitatur ali
quid in allegoria poſitũ pro ſe interpretari,
niſi habeat & manifeſta teſtimonia, quorũ lu
mine illuſtrentur obſcura? Quod autẽ omni-
bus Donatiſtis dicere ſolemus, quanto vobis
fortius dicimus, ſi poſſunt, quod fieri non po
teſt, aliqui habere cauſam iuſtã, qua cõionẽ
ſuam ſeparant à cõione orbis terrarũ, eamq́;
appellant eccleſiã Chriſti, q̄ ſe iuſte ab oĩum
gentium cõione ſeparauerint, vnde ſcitis in
Chriſtiana ſocietate, tam longe lateq́; diffuſa
ne fortè anteq̃ vos ſepararetis, iam ſe aliqui
iuſta cauſa ſeparauerint in longinquiſsimis
terris, vnde ad vos eorũ iuſtitiæ fama nõ po-
tuerit peruenire? Quõ in vobis poteſt eſſe ec
cleſia potius q̃ in illis, qui ſe priores fortè ſe
parauerunt? Ita fit vt cum hoc neſcitis, incer-
ti vobiſmetipſis ſitis, quod neceſſe eſt contin
gat oĩbus, qui pro ſua ſocietate vtuntur teſti-
monio non diuino ſed ſuo. Neq;.n. poteſtis
dicere, ſi hoc cõtigiſſet, nos latere non poſ-
ſet, cũ in Aphrica ipſa, quot iã partes factæ
ſint ex parte Donati, ſi interrogemini non di
catis, pręſertim q̃a tanto ſibi vident̃ qui hoc
faciũt iuſtiores, quanto fuerint pauciores, &
vtiq; tanto ſunt latentiores. Ac per hoc incer
ti eſtis, ne fortè aliqui pauci iuſti & ideo mi
nime noti, alicubi longè cõtra Aphricæ Me
ridiem, anteq̃ pars Donati iuſtitiã ſuam à cæ
terorũ hoĩum iniq̃tate ſecerneret, ſe primi-
tus cauſa æquiſsma ſeparauerint in latere A-
quilonis, & ipſa ſit potius eccleſia Dei tanq̃
Syõ ſpiritalis quæ vos oẽs iuſta ſeparatione
præuenit, multoq́; præſumptius pre ſe inter-
pretet̃ qđ ſcriptũ eſt: Mons Syon latera Aqui
lonis, ciuitas regis magni, q̃ pro ſe interpre-
tat̃ pars Donati: Vbi paſcis, vbi cubas, in Me-
ridie? Et tñ vereris, ne, cũ imperialibus legi-
bus ad vnitatẽ cogimini, nomẽ Dei à Iudęis
& Paganis diutius blaſphemet̃, quaſi neſciãt
Iudęi quẽadmodũ primus populus Iſrael ẽt
bello delere voluerit duas illas tribus & di-
midiã, q̃ vltra Iordanẽ terras acceperant, qñ
eas putauerunt ſe ab vnitate ſui populi ſepa-
raſſe. Pagani verò magis nos blaſphemare
poſſunt de legibus, quas cõtra idolorũ culto
res Chriſti imperatores tulerũt & tñ ex eis
multi correcti, & ad Deũ viuum verumq́; cõ
uerſi ſunt, & quotidie cõuertunt̃. Sed planè
& Iudæi & Pagani, ſi tã paucos putarẽt eſſe
Chriſtianos, q̃ pauci vos eſtis, qui ſolos vos
Chriſtianos eſſe ꝓhibetis, nec blaſphemare
vos dignarent̃, ſed & nunq̃ ridere ceſſarent.
Nõ timetis ne vobis dicant Iudæi. Vbi eſt qđ
Paulus veſter eccleſiã veſtã intelligit vbi di-
ctum eſt: Lætare ſterilis q̃ non paris, erũpe &
exclama, quę nõ parturis, qm̃ multi filij deſer *Gal. 4.*
tæ magis q̃ eius q̃ habet virũ: præponẽs mul-
titudinẽ Chriſtianorũ multitudini Iudæorũ,
ſi Chriſti eccleſia eſt paucitas veſtra? Hocci-
ne illis dicturi eſtis. Ideo magis iuſti ſumus,
quia pauci ſumus? Nec attenditis eos reſpon- *Quodli-*
ſuros, quodlibet vos eſſe dicatis, nõ tñ eſtis *bet. pro*
illi de quib⁹ dictũ eſt: Multi filij deſertę: ſi tã *quodcun-*
exigui numero remanſiſtis. Hic tu oppoſitu-
rus es exemplũ iuſti illius in diluuio, qui cũ
domo ſua ſolus liberari dignus inuentus eſt.
V ides ergo adhuc q̃ longe ſis à iuſtitia pror
ſus donec ad ſeptẽ remaneas, quibus tu ſis o- K
ctauus, iuſtũ te eſſe nõ dicimus: ſi tñ non iſtã
iuſtitiam (ſicut dicebam) præripuit aliquis an
te partẽ Donati, & cũ ſuis ſeptẽ iuſta aliqua
cauſa cõmotus, ſe longe alibi ſeparauit, & à
mundi huius diluuio liberauit. Qđ cũ igno-
retis an factũ ſit, atq; ita vobis inauditũ, ſi-
cut multis populis Chriſtianorũ in longin-
quis terris conſtitutorũ nomen Donati inau
ditũ eſt, incerti eſtis vbi ſit eccleſia. Ibi.n. erit
vbi primũ forſitã factũ eſt qđ poſtea vos feci
ſtis, ſi potuit eẽ vlla iuſta cauſa, qua vos à cõ-
ione omniũ gẽtiũ ſeparare poſſetis. Nos autẽ
ideo certi ſum⁹ neminẽ ſe à cõmunione om
niũ gentiũ iuſtè ſeparare potuiſſe, quia non
quiſq; noſtrũ in iuſtitia ſua, ſed in ſcripturis
diuinis quęrit eccleſiã, & vt promiſſa eſt, red
di cõſpicit. Ipſa eſt.n. de qua dr̃: Sicut liliũ in *Cant. 2.*
medio ſpinarũ, ita proxima mea in medio fi-
liarũ. quæ nec ſpinæ dici poſſent, niſi mali- L
gnitate morũ: nec filiæ, niſi cõmunione ſacra
mentorũ. Ipſa eſt q̃ dicit: A finibus terræ ad te
clamaui, cum anxiaret̃ cor meũ. Quæ & in *Pſal. 60.*
alio pſalmo dicit: Tędiũ detinuit me a pecca *Pſ. 118.*
toribus derelinquẽtibus legẽ tuam, & vidi in
ſenſatos, & tabeſcebam. Ipſa eſt q̃ dicit ſpõ-
ſo ſuo: vbi paſcis, vbi cubas, in Meridie? ne *Cant. 1.*
fortè fiã ſicut operta ſup greges ſodaliũ tuo
rum id eſt quod alibi dr̃: Dexterã tuã notam *Pſal. 8.*
fac mihi, & eruditos corde in ſapientia. In q̃
bus luce fulgentibus, & charitate feruẽtibus,
quaſi in Meridie requieſcis, ne fortè velut
operta, id eſt, occulta & ignorata, irruã non

in

in gregē tuū, ſed in greges ſodalium tuorū,
ideſt hæreticorū. Quos ita ſodales dicit, ſicut
ſpinas illas filias propter cōionē ſacramēto-
Pſal. 54. rū. De quibus alibi dicit. Tu verò vnanimis
meuš, & dux meus, & notus meus, qui ſimul
mecum dulces capiebas cibos, in domo dñi
ambulauimus cū cōſenſu. Veniat mors ſuper
illos, & deſcendant in infernū viuentes, ſicut
Dathan & Abirō, impiæ ſeparationis autho-
Canti. 1. res. Ipſa eſt cui cōtinuo ridetur. Niſi cogno-
ueris temetipſam ò pulchra inter mulieres,
exi tu in veſtigijs gregum, & paſce hœdos
tuos in tabernaculis paſtorū. O reſpōſio dul-
ciſsimi ſponſi. Niſi cognoueris temetipſam,
inquit. Quia vtiq; non pōt ciuitas abſcōdi ſu-
Matt. 5. pra mōtē cōſtituta: & ideo nō es operta, vt in
curras in greges ſodalium tuorū. Ego.n.ſum
mons paratus in cacumine montiū, ad quem
veniēt vniuerſæ gētes. Niſi ergo cognoueris
M temetipſam, nō in verbis calumnioſorū, ſed
in teſtimonijs librorū meorū. Niſi cognoue
Eſa. 54. ris temetipſam, quia de te dictū eſt. Porrige
lōgius funiculos, & palos validos cōfirma, ēt
atq; ēt in dexterā atq; ſiniſtrā extēde. Semen
enim tuū hæreditabit gētes, & ciuitates, quæ
deſertæ erant, inhabitabis. Non eſt quod me-
tuas, præualebis.n. nec erubeſcas quod dete-
ſtabilis fueris. Confuſionē n. in ęternū obliui
ſceris, ignominiæ viduitatis tuæ nō eris me-
mor. Ego.n.ſum dñs qui facio te, dñs nomen
ei: Et qui eruit te, ipſe Deus Iſrael vniuerſæ
terræ vocabit. Niſi cognoueris temetipſam
ò pulchra inter mulieres, q̧a de te dictū eſt:
Pſal. 44. Concupiuit rex ſpeciem tuam, quia de te di-
ctum eſt: Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij,
cōſtitues eos principes ſuper omnē terram.
Niſi ergo cognoueris temetipſam, exi tu, nō
ego te eijcio, ſed exi vt dicatur de te. Ex no-
bis exierūt, ſed nō erant ex nobis. Exi tu in ve
ſtigiis gregū, non in veſtigiis meis, ſed in ve-
A ſtigiis gregū: nec vnius gregis, ſed gregū di-
uerſorū & errātium. Et paſce hœdos tuos,
non ſicut Petrus, cui dr̄: Paſce oues meas, ſed
paſce hœdos tuos in tabernaculis paſtorum,
nō in tabernaculo paſtoris, vbi eſt vnus grex,
& vnus paſtor. Cognoſcit.n. ſemetipſam, ne
hoc ei cōtingat, quia eis contingit hoc, qui
ſe ī illa nō cognouerūt. Ipſa eſt, de cuius pau
citate dr̄ in comparatione plurimorū malo-
rū, quia anguſta & arcta via eſt quæ ducit ad
Matth. 7 vitā, & pauci ſunt qui ambulant in ea Et rur-

ſus ipſa eſt, de cuius multitudine dr̄. Sic e
ſemē tuū, ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena m
ris. Iidē quippe fideles ſancti & boni, & i c
paratione plurimorū malorū pauci ſunt,
per ſeipſi multi ſunt: quia multi filii deſer
magis q̄ eius q̄ habet virū. Et multi ab Ori
te & Occidente venient, & recumbent cu
Abraam, Iſaac, & Iacob, in regno cęlorū:
quia exhibet ſibi Deus populū abundante
æmulatorē bonorū operū. Et multa milia
enumerare nemo pōt, vñr in Apocalypſi,
omni tribu & lingua in ſtolis albis palmis
victricibus. Ipſa eſt quæ aliqn̄ obſcuratur,
tanq̄ obnubilatur multitudine ſcandalorū
quando peccatores intendunt arcū, vt ſag
tent in obſcura luna rectos corde. Sed ēt t
in ſuis firmiſsimis eminet. Et ſi aliqua in h
verbis diuinis diſtributio facienda eſt, forta
ſe nō fruſtra dictū ſit de ſemine Abraæ, Sic
ſtellæ cœli, & ſicut harena q̄ eſt ad oram m
ris: vt in ſtellis cœli pauciores, firmiores, cl
rioresq; intelligantur, in harena aūt marit
mi litoris magna multitudo infirmorū atq
carnaliū. Quæ aliqn̄ tranquillitate tempo
quieta & libera apparet, aliqn̄ aūt tribulati
nū & tentationū fluctibus operitur atq; tu
batur. Tale tūc erat tēpus, de quo ſcripſit H
larius, vnde putaſti inſidiandū cōtra teſtim
nia tot diuina, tanq̄ perierit eccleſia de orb
terrarū. Potes hoc modo dicere, nec tot ec
cleſias Galatiæ tūc fuiſſe, qn̄ dicebat Apoſto
lus. O ſtulti Galatæ, quis vos faſcinauit, vt c
ſpiritu cœperitis, nunc carne conſumemin
Sic.n. calumniaris docto uiro, qui tardicor
des & timidos grauiter increpabat, quos ite
rū parturiebat donec Chriſtus formaretur i
eis. Quis.n. neſcit illo tp̄e obſcuris verb
multos parui ſenſus fuiſſe deluſos, vt putarē
hoc credi ab Arrianis quod etiam ipſi cred
bāt: alios aūt timore ceſsiſſe & ſimulate con
ſenſiſſe, non rectè ingredientes ad veritaten
Euangelii, quibus tu poſtea correctis ſic qu
admodum notū eſt, nolles ignoſci? Prorſu
nō noſti literas Dei. Lege.n. q̄d de Petro ſcri
pſerit Paulus, & quid inde ēt ſenſerit Cypria
nus, & nō tibi diſcipliceat Eccleſiæ māſuetu
do, q̄ mēbra Chriſti diſperſa colligit, nō co
lecta diſpergit: q̄q̄ & illi qui tunc firmiſsim
fuerūt, & verba hęreticorū inſidioſa intelli-
gere potuerūt, pauci q̄dē in cōparatione cæ-
terorum, ſed tn̄ etiam ipſi quidā pro fide for
titer

iter exultabant, quidã toto orbe latitabant. Ac ſic Eccleſia, q̃ per oẽs gentes creſcit, in rumentis dñicis conſeruata eſt, & vſq; in fiem, donec oĩno gentes oẽs, ẽt barbaras teeat, conſeruabitur. Ipſa eſt igitur Eccleſia in bono ſemine, quod ſeminauit filius homiis, & vſque ad meſſem creſcere zizania, p̃unciauit. Ager aũt mundus eſt, meſsis finis ſt ſeculi. Hilarius ergo decem prouinciarũ ſianarum, aut zizania non triticum arguelat, aut ipſum ẽt triticũ, quod defectu quoam periclitabatur, quanto vehementius, tão vtilius arguendum putabat. Hñt.n. ẽt ſcripturæ Canonicę hunc arguendi morem, vt anquam oĩbus dicatur, & ad quoſdam verum perueniat. Quod ẽt Apoſtolus dicit ad Corinthios: Quomodo dñt quidã in vobis, uia reſurrectio mortuorũ nõ eſt? Manifeſat vtiq; non oẽs eſſe tales, veruntñ & tales on extra, ſed in eis fuiſſe teſtatur, à quibus e illi ſeducerentur, qui non ita ſentiebant aulopoſt monuit dicẽs. Nolite ſeduci: Corꝛipunt mores bonos colloquia mala. Sobrij tote iuſtè, & nolite peccare. Ignorantiã.n. ei quidam habent. Ad reuerentiã vobis loior. Qđ aũt dicit: Cũ,n. ſint inter vos ęmutio & contentio, nonne eſtis carnales, & n hoĩem ambulatis? tanquam oĩbus dicit. vides q̃ ſit graue quod dicit. Proinde niſi ipſa epiſtola legeremus: Gratias ago Deo eo ſemper pro vobis in gratia Dei, quę da eſt vobis in Chriſto Ieſu, quia in omnibus tati eſtis in illo in omni verbo & ſcientia, cut teſtimoniũ Chriſti confirmatũ eſt in vos, ita vt nihil deſit vobis in vlla gratia. putamus oẽs Corinthios carnales, & aĩales, nõ cipientes q̃ ſunt ſpiritus Dei, contentioſos, nulos, ẽm hominem ambulantes. Itaque & tus mũdus in maligno poſitus eſt, propter zania quę ſunt per totum mundũ, & Chriſtus propitiator eſt peccatorum noſtrorum, on tm̃ noſtrorum, ſed totius mundi, pp triicum qđ eſt per totum mundum. Refrigeet aũt charitas multorum propter ſcandalorum abundantiã, quanto magis magiſque glorificato Chriſti noĩe congregabuntur in communionem ſacramentorum ẽt maligni, t perſeuerabunt omnino peruerſi, ſed tamẽ anquã palea de area dominica non niſi vltima ventilatione ſeparandi. Non extinguent ſti frumenta dñica, in eorum quidem cõparatione pauca, ſed multa p ſeipſa, non extinguent electos Dei cõgregandos in fine ſeculi ſicut Euangelium loquit̃ à quatuor ventis, à ſummis cœlorum vſque ad terminos eorũ. Ipſorũ.n. vox eſt: Saluum me fac dñe, qm̃ defecit ſanctus: Qm̃ diminutę ſunt veritates à filiis hoĩum. De quib. & dñs dicit inter abun *Pſal. 11.*
dantiã iniquitatis: Qui perſeuerauerit vſq; in *Mat. 24.*
finem, hic ſaluus erit. Deniq; non vnum hominẽ, ſed plures in eodẽ pſalmo loqui cõſequentia docent, vbi dr̃: Tu dñe ſeruabis nos, & cuſtodies nos à gñatione hac in ęternum. Propter hanc. n. abundantiã iniquitatis, quã
dñs futuram eſſe prædixit, etiam illud poſitũ F
eſt. Cum venerit filius hoĩs, putas inueniet fi-
dẽ in terra? Dubitatio. n. cuncta ſcientis no- *Luc. 18.*
ſtrã in illo dubitationẽ pręfigurauit, qñ eccleſia ex multis, de quibus multũ ſperauit, ſępe decepta, qđ aliter q̃ credebãtur inuenti ſunt, ſic perturbatur in ſuis, vt de nullo facile boni aliquid velit credere. Ipſos tñ, quorum inuenturus eſt fidem in terra, per totum agrũ cum zizaniis creſcere dubitare fas non eſt. Ipſa eſt ergo eccleſia, q̃ intra ſagenã dñicã cũ malis piſcibus natat, à quibus corde ſemp & moribus ſeparatur atq; diſcedit, vt exhibeat̃ viro ſuo glorioſa, non habens maculam ne-
que rugam. Corporalẽ aũt ſeparationẽ in lit *Eph. 5.*
tore maris, hoc eſt in fine ſeculi expectat corrigens quos põt, tolerans quos corrigere nõ valet: non tñ pp eorũ quos non corrigit, ini-
quitatẽ, ipſa bonorum deſerit vnitatem. No- *Diſt. 9.*
li ergo frater ꝯ diuina tam multa, tam clara, *noli fra-*
tam indubitata teſtimonia colligere velle ca *ter.*
lumnias ex epiſcoporũ ſcriptis, ſiue noſtrorũ, ſicut Hilarij, ſiue anteq̃ pars Donati ſepararetur, ipſius vnitatis, ſicut Cypriani & A-
grippini. Primo, quia hoc genus literarũ ab G
authoritate canonis diſtinguendum eſt. Non ,,
enĩm ſic leguntur, tanquam ita ex eis teſtimo ,,
nium proferatur, vt cõtra ſentire non liceat, ,,
ſicubi fortè aliter ſapuerint q̃ veritas poſtu- ,,
lat. In eo quippe numero ſumus, vt non dedignemur ẽt nobis dictum ab Apoſtolico accipere. Et ſiquid aliter ſapitis, id quoque Deus
vobis reuelauit.* Verumtñ in id quod perue- *Phil. 3.*
nimus in eo ambulemus, in illa via ſcilicet q̃ *ἀπεκάλυψε.*
eſt Chriſtus. De qua via ita pſalmus loqui- *Pſal. 66.*
tur: Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis, illuminet vultum ſuum ſuper nos, Vt cognoſcamus in terra viam tuam, in omnibus

genti-

gẽtibus ſalutare tuũ. Deinde ſi ſancti Cypria
ni Epi & glorioſi martyris te delectat autho-
ritas,quam quidẽ, ſicut dixi, à canonica au-
thoritate diſtinguimus, cur in eo te non dele
ctat,qđ vnitatẽ orbis terræ atq; oĩum gentiũ,
& diligendo tenuit, & diſputando defendit:
quod eos qui ſe tanquam iuſtos ab ea ſepara
re voluiſſent, arrogantiſsimos & ſuperbiſsi-
mos iudicauit, irridens eos hoc ſibi aſſume-
H re,quod nec Apoſtolis conceſsit dñs,vt ante
Paleas a tritico ſeparare Dei eſt. tp̃s zizania colligerent, aut tanq̃ ipſis paleam
ferre,& aream purgare conceſſum ſit,paleas
conarẽt à tritico ſeparare:quod vnumquẽ-
que peccatis alienis maculari non poſſe mõ
ſtrauit,q̃ ſibi omnes impiæ ſeditionis autho-
res ſolam cauſam ſeparationis aſſumunt: qđ
in eoipſo in quo aliter ſapuit,collegas diuer
ſa ſentientes,nec iudicandos,nec à iure com
munionis amouẽdos eſſe decreuit? Qđ in ea
ipſa epiſtola ab Iubaianum quę in concilio,
cuius authoritatem ad rebaptizandũ ſeq vos
dicitis,primitus recitata eſt,cũ fateatur in p̃-
teritum ſic eſſe admiſſos in eccleſiã qui fue-
rant alibi baptizati,vt denuo non baptizaren
tur, vnde illos ſine baptiſmo fuiſſe arbitra-
tur. Tm̃ tamen ponit vtilitatis & ſalubritatis
ἀναβαπτισμός. in pace eccleſiæ, vt pp illam non eos credat
ab eccleſiæ muneribus ſeparari. Qua in re ſi-
cut ingeniũ tuũ noui, facillime perſpicis to-
tam cauſam veram penitus euerſam & extin
ctam.Si enim ſacra cum peccatoribus com-
municando,ſicut putatis,periit eccleſia q̃ fue
rat in orbe terrarũ, nam vos iõ ſeparaſtis: iã
prius tota perierat, cũ, ſicut dicit Cyprianus
in eam ſine baptiſmo admittebãt,ac ſic nec
I ipſe Cyprianus habebat in qua eccleſia naſce
retur, quanto magis multo poſterior veſter
author paterq; Donatus? Si aũt illo tpe, cũ
in eam ſine baptiſmo admittebantur, erat tñ
eccleſia quæ pareret Cyprianum, pareret &
Donatum, manifeſtum eſt non contaminari
iuſtos alienis peccatis, qñ cum eis ſacra cõ-
municat.Ac per hanc ſeparationẽ qua exiſtis
ab vnitate,qua excuſatione poſsitis abluere-
re non habetis,impleturque in vobis ſanctæ
ſcripturæ illud oraculũ. Filius malus ipſe ſe
iuſtum dicit, exitũ autem ſuum non abluit.
Meritis aũt Cypriani ſic non ęquatur,qui p-
pter paria ſacra nec ipſos hr̃ticos audet reba
ptizare,ſicut nõ æquatur meritis Petri, quiſ-
quis non cogit gentes iudaizare. Sed illa Pe-

tri non tm̃ claudicatio, verũetiam correcti
in ſcripturis canonicis cõtinetur. Cyprians
autem ſenſiſſe aliter de baptiſmo,quàm fo-
ma & conſuetudo habebat eccleſiæ, non i
canonicis, ſed in ſuis & in cõcilij literis ine
nitur. Correxiſſe aũt iſtam ſñiam non inu i
tur: non incongruenter tamen de tali exi-
mandum eſt quod correxerit, & fortaſſe ſ
preſſum ſit ab eis qui hoc errore nimium d-
lectati ſunt, & tanto velut patrocinio care
noluerunt:q̃q̃ non deſint,qui hoc Cypriaũ
prorſus non ſenſiſſe contendant,ſed ſub eis
noĩe à pręſumptoribus atque mendacibs
fuiſſe confictum. Neq;.n.ſic potuit integrs
atq; notitia literarũ vnius quamlibet illuſts
Epi cuſtodiri,quemadmodũ ſcriptura cao
nica, tot linguarum literis & ordine & ſi-
ceſsione celebrationis eccleſiaſticæ cuſto-
tur,contra quam tñ nõ defuerunt qui ſub o
minibus Apoſtolorum multa configeret:
Fruſtra quidem,quia illa ſic commẽdata, ſic
celebrata,ſic nota eſt. Verũ qd poſsit adur-
ſus literas, non canonica authoritate funa-
tas, etiam hinc demonſtrauit impiæ conas
audaciæ, quod & aduerſus eas q̃ tanta n-
tiæ mole firmatę ſunt, ſeſe erigere non p̃-
miſit.Nos tñ duas ob res, non negamus ild
ſenſiſſe Cyprianũ: quod & ſtylus eius haet
quandã propriã faciẽ qua poſsit agnoſci &
qđ ibi magis ɔ̈ uos noſtra cã monſtratur -
uictior,veſtræq́. ſeparationis præſumptioi
delicet ne macularemini peccatis alienis,-
ta facilitate ſubuertitur, cũ apparet in litis
Cypriani, cõmunicata eſſe cũ peccatoris
ſacra,cũ admiſsi ſunt in eccleſia, qui ſm -
ſtram,& ſicut vultis,illius ſñiam,baptiſm
non habebant, & tñ eccleſiã non periſſe, d
in ſui generis dignitate per totum orbẽ ſp-
ſa dñica frumenta manſiſſe. Ac per hoc ſi-
turbati tanquam ad aliquem portum, ſicd
authoritatem Cypriani confugitis, vids
quem illic ſcopulum veſter error offend.
Si autem iam nec illuc confugere audetis, -
ne vllo luctamine naufragatis. Porrò aut
Cyprianus, aut non ſenſit omnino quodũ
ſenſiſſe recitatis: aut hoc poſtea correxit
regula veritatis: aut hunc quaſi neuũ ſui c-
didiſsimi pectoris cooperuit vbere chari-
tis, dũ vnitatẽ eccleſiæ toto orbe creſcẽtis,
copioſiſsime defendit, & perſeuerantiſsi
retinuit vinculũ pacis. Scriptũ eſt. n. Cha-
tas

as cooperit multitudinẽ peccatorũ. Acces-
it huc ẽt, quod tanq̃ sarmẽtũ fructuosissimũ,
i quid in eo fuerat emendandũ, purgauit pa
er falce passionis. Sarmentũ aũt, ait dñs, qđ
n me facit fructũ, purgat illud pater meus,
t maiorẽ fructum afferat. Vnde, nisi q̃a hæ-
ens in diffusione uitis, radicẽ non deseruit
nitatis? Nam etsi traderet corpus suum ita
t arderet, charitatẽ ãt nõ haberet, nihil ei ꝓ
lesset. Attende adhuc paululũ in literas Cy-
priani, ut aduertas q̃ inexcusabilẽ ostẽderit,
qui se uoluerit ab unitate ecclesiæ, quã Deus
n oĩbus gentibus promisit & reddidit, quasi
ustitiæ suæ causa separare, magisq; intelli-
gas q̃ sit uera sñia pauloante a me cõmemo-
ata. Filius malus ipse se iustũ dicit, exitũ aũt
uũ non abluit. Ponit in quadã epistola sua,
quã scripsit ad Antonianũ, rẽ quandam satis
ei de qua nunc agimus necessariã, sed me-
ius eius uerba inserimus. Antecessores, in-
quit, nostri quidã de epis isthinc, in prouin-
cia nostra dandã pacẽ mechis nõ putauerũt,
& in totũ pniæ locũ ꝯ adulteria clauserunt,
non tñ a coepiscoporũ suorũ collegio re-
cesserunt, aut catholicæ ecclesiæ vnitatẽ vel
duriciæ, uel censuræ obstinatione ruperunt,
t q̃a apud alios adulteris pax dabatur, qui
nõ dabat, de ecclesia separaretur, manẽte cõ
cordiæ uinculo, & pseuerante catholicæ ec-
clesiæ indiuiduo sacramẽto. Actũ suũ dispo
nit & dirigit unusquisq; eps, rõnẽ propositi
sui dño redditurus. Quid ad hæc dicis frater
Vincenti? neque intueris hunc tm̃ virũ paci-
ficũ epm, & fortissimũ martyrẽ nihil vehe-
mentius satagisse, q̃ ne vnitatis vinculũ rum-
peretur. Vides eũ parturientẽ, nõ solũ vt par
uuli in Christo concepti nascantur, uerum-
etiam ne iã nati, de sinu matris excussi, mo-
riantur. Porro aũt ipsam rem, quam contra
impios separatores commemorauit, attẽde.
Si adulteris communicabant, qui pœniten-
tibus adulteris pacem dabant, nunquid illi
qui hoc non faciebant, collegio maculaban
tur istorum? Si autem quod veritas habet, &
quod ecclesia merito tenet, recte pœnitenti-
bus adulteris pax dabatur, illi qui in totum
locum pœnitentię contra adulteros claude-
bant, impie utique agebant, qui membris
Christi sanitatem negabant, & claues eccle-
się pulsantibus subtrahebant, & misericor-
dissimæ patientiæ Dei, quæ illos propterea
sinebat uiuere, vt pęnitendo sanarentur sacri
ficio contriti spiritus & contribulati cordis
oblato, dura crudulitate ꝯdicebant. Nec tñ
istos misericordes & pacificos, cũ eis chri-
stiana sacra cõicantes, & eos intra unitatis
retia tolerantes, donec ad litus perducti, se-
pararent, tã immanis eorũ error & impietas B
inquinabat, ut si inquinaret, iã tũc ecclesia
malorũ cõione deleta esset, nec erat q̃ pare-
ret ipsum Cyprianũ. Si aũt, quod certũ est,
permansisset ecclesia, certum est ẽt peccatis
alienis in unitate Christi nemine posse macu
lari, non malorũ factis consentientẽ, ne ipsis
peccatis communicando pollueret, sed pp
societatẽ bonorũ, malos tanquam paleas v-
que ad vltimã uentilationẽ in area domini-
ca tolerantẽ. Quæ cum ita sint, ubi est p̃sum-
ptio separationis uestræ? Nõne filii mali estis
qui ipsi uos iustos dicitis, exitũ aũt uestrum
non abluitis? Iam si uelim & illa cõmemora
re q̃ Tychonius hõ cõionis uestræ scriptis
suis inserit, q̃ magis ꝯ uos pro ecclesia ca-
tholica scripsit, frustra se ab Aphrorũ, quasi
traditorũ cõione secernens, quo uno eũ Par
menianus suffocat, q̃d rñdere poteritis, nisi
qđ de uobis idẽ Tychonius dixit, & ego pau
loante recolui quod volumus sanctum est? C
Scribit.n. ille Tychonius hõ, ut dixi, uestræ *Tychonius.*
cõionis a ducẽtis & septuaginta eps uestris, *Donatista.*
cõcilium Carthagine celebratũ. In quo con
cilio per septuaginta & quinq; dies postpo-
sitis oĩbus præteritis, limatã esse sentẽtiam at
que decretam, ut traditoribus immensi cri-
minis reis, si baptizari nollent, pro integris
cõicaretur. Deuterium autem Macrinensem
Epm communionis uestræ, dicit traditorum
plebem congregatam, ecclesiæ miscuisse, &
secundum statuta illius concilii a ducentis
& septuaginta episcopis vestris facti fecisse
cum traditoribus unitatem, eique Deuterio
post hoc factum iugiter communicasse Do-
natum, nec solum huic Deuterio, sed ẽt vni-
uersis Maurorum Episcopis p quadraginta
annos, quos dicit usq; ad persequutionem p
Macharium factã, traditoribus sine baptis-
mo cõicasse. Sed dicis: Quis mihi est ille
Tychonius? ille est Tychonius, quem Perme
nianus rescribendo compescit, & eum de-
terret ne talia scribat, nõ tñ refellit ea ipsa q̃
scribit, sed uno, sicut supra dixi, eũ premit,
qđ cum talia diceret de ecclesia toto orbe
diffusa,

diffuſa, & quod neminẽ in eius vnitate ma-
cularent aliena peccata, ab Aphrorum ſe tñ
D quaſi traditorũ contagione remouebat, &
erat in parte Donati. Poſſet ãt dicere Parme
nianus, iſta eũ omnia eſſe mentitũ, ſed ſicut
idẽ Tychonius cõmemorat, adhuc viuebãt
multi ꝑ quos hæc certiſsima & apertiſsima
eſſe oſtenderentnr. Sed de his taceo, cõtende
Tychonium eſſe mentitũ, ad Cyprianum te
reuoco, cuius mentionẽ ipſe feciſti. Prorſus
ſm ſcripta Cypriani, ſi peccatis alienis ĩ vni
tate quiſque maculatur, iam ante Cyprianũ
perijt eccleſia, nec erat vñ exiſteret ipſe Cy-
prianus. Si ãt hoc ſentire ſacrilegũ eſt, & cer
tũ eſt eccleſiã permanere, nemo alienis pec-
catis in eius vnitate maculat̃, fruſtra filii ma-
li iuſtos vos dicitis, exitum veſtrum nõ ablui
tis, non purgatis. Cur ergo inquis, nos quæ-
ritis, cur ſic ſuſcipitis quos hr̃ticos dicitis?
Vide q̃ facilè breuiterq; reſpondeã. Quæri
mus vos quia periſtis, vt de inuentis gaudea-
mus, de quibus perditis dolebamus. Hæreti-
cos ãt vos eſſe dicimus, ſed antequã ad pacẽ
catholicã cõuertamini, antequã errore quo
irretiti eſtis exuamini. Cũ ãt trãſitis ad nos,
prius vtiq; relinquitis qđ eratis, ne ad nos hę
retici tranſeatis. Baptiza ergo me inq̃s. Face-
rẽ ſi baptizatus non eſſes, aut ſi Donati vel
Rogati, non Chriſti baptiſmo baptizatus eſ-
E ſes. Non ſacr̃a Chriſtiana faciunt te hæreti-
cũ, ſed praua diſſenſio. Non ꝑꝑ malũ quod
proceſsit ex te, negandũ eſt bonũ quod remã
ſit in te quod malo tuo habes, ſi non ibi ha-
bes vnde eſt bonũ quod habes. Ex catholica
.n. eccleſia ſunt omnia dominica ſacramen-
3.q.1. ex catholica. ta, quæ ſic habetis & datis, quẽadmodũ habẽ
bantur & dabantur, ẽt priuſquam inde exire
tis. Non tñ ideo non habetis quia ibi nõ eſtis
vnde ſunt quæ habetis. Nõ in uobis mutamꝰ
in quibus nobiſcũ eſtis. In multis enim eſtis
nobiſcũ. Nã & de talibus dictum eſt, Qm̃ in
Pſal.54. multis erant mecum. Sed ea corrigimus in q̃
bus nobiſcum non eſtis, & ea vos hic accipe
re volumus, q̃ non habetis illic vbi eſtis. No
biſcũ aũt eſtis in baptiſmo, in ſymbolo, ĩ cæ
teris dominicis ſacr̃is. In ſpiritu aũt unitatis,
& in uinculo pacis, in ipſa deniq; catholica
eccleſia, nobiſcũ nõ eſtis. Hæc ſi accipiatis,
non tunc aderunt, ſed tunc proderunt ea q̃
habetis. Non ergo (ſicut putatis) ſuſcipimus
veſtros, ſed ſuſcipiendo efficimus noſtros
qui recedunt à vobis, vt ſuſcipiãtur à nobis.
Et vt incipiãt eſſe noſtri, prius deſinũt eſſe e
ſtri. Nec nobis cõiungi cõpellimus (ope-
rios quidẽ erroris deteſtamur) ſed iõ nobis
illos hoĩes cõiungi volumus, ne hoc ſint q̃
deteſtamur. Sed baptizauit, inquis, poſt Ioan
nẽ Paulus Apoſtolus, Nunquid poſt hæreti-
cũ? Aut ſi fortè audes illũ amicũ ſpõſi hære
ticũ dicere, & in unitate eccleſiæ non fuiſ-
ſe, volo & hoc ſcribas. Si aũt hoc demenſiſ-
ſimum eſt, uel ſentiri, uel dicere, iã tuæ pru-
dentiæ eſt conſyderare, quare poſt Ioannem
Paulus Apoſtolus baptizauerit. Si enim poſt
æqualẽ, omnes poſt uos baptizare debes.
Si poſt maiorẽ, debes & tu poſt Rogatũ Si
poſt minorẽ, debuit poſt te Rogatꝰ cũ preſ-
byter baptizaſſes. Si aũt baptiſmus, qui nunc
datur, iõ pariter valet in eis quibus dat̃, quã-
uis ſint imparis meriti ꝑ quos dat̃, q̃a Chri-
ſti & non eorũ eſt a quibus miniſtrat̃, pro
qđ iam intelligas, ideo Paulũ dediſſe quiſ-
dã baptiſmum Chriſti, q̃a Ioannis baptiſmo
fuerant baptizati, non Chriſti. Ioannis qui-
pe baptiſmus ille dictus eſt, ſicut multis lo-
cis diuina ſcriptura teſtat̃, qđ & ipſe domi-
nus dicit: Baptiſmus Ioannis vnde erat, de cę
lo an ex hominibus? Baptiſmus aũt quẽ dedit
Petrus, non erat Petri, ſed Chriſti, & quem
dederunt qui tꝑe Apoſtolorũ non caſte, ſed
per inuidiã Chriſtum annũciabant, nõ erat
eorum ſed Chriſti: Et quẽ dederunt qui tem
pore Cypriani fundos inſidioſis fraudib. ri-
piebant, uſuris multiplicantibus fęnus auge-
bant, non erat eorum ſed Chriſti. Et q̃a Chri
ſti erat, ideo quanuis non per æquales dare-
tur, eis tñ quibus dabatur, æqualiter ꝓderat.
Nam ſi tanto melius quiſq; baptizatur, quan
to à meliore fuerit baptizatus, nõ recte gra-
tias agit Apoſtolus, quod neminẽ Corinthio
rum baptizauerit, niſi Criſpum & Caium &
Stephanæ domũ. Tanto enim melius bapti-
zarentur, quanto erat Paulus melior, ſi ab
ipſo baptizarentur. Denique cum dicit: Ego
plantaui, Apollo rigauit, uidetur ſignificare
ſe euangelizaſſe, illum baptizaſſe. Nunquid
melior Apollo quam Ioannes? Cur ergo
poſt iſtum non baptizauit, qui poſt Ioan-
nem baptizauerat, niſi quia iſte baptiſmus
per quemlibet datus, Chriſti erat, ille autem
per quemlibet datus, quanuis Chriſto viam
præpararet, tamen Ioannis erat? Inuidiose
dici

ici uidetur post Ioannem baptizatum est,
t post hæreticos non baptizatur. Sed potest
t hoc inuidiose dici, Post Ioannem baptiza
i est, & post ebriosos non baptizatur. Me-
us.n.hoc uitium cõmemoro, qđ nec occul
re possunt in quibus regnat,& q̃ multi ubi
ue sint, quis uel cæcus ignorat? Et tñ inter
pera carnis, quæ qui agunt, regnũ Dei non
ossidebunt.etiam hoc ponit Apostolus, vbi
hæreses enumerat. Manifesta autẽ, inquit,
int opera carnis, quæ sunt fornicationes,
nmunditiæ,luxuria,idolorũ seruitus, vene
cia,inimicitiæ,cõtentiones, æmulationes,
nimositates,dissensiones,hæreses, inuidiæ,
orietates,comessationes,& his similia, quę
ædico uobis sicut prædixi, qm̃ qui talia
gunt, regnũ Dei non possidebunt.Hac er-
o rõne,quamuis baptizatũ sit post Ioannẽ,
on baptizatur post hæreticũ.qua rõne quã
s baptizatũ sit post Ioannẽ,non baptizatur
ost ebriosum,qm̃,& hæreses, & ebrietates
eis operibus sunt,q̃ opera q agũt,regnum
ei nõ possidebũt. Nonne tibi uidet quasi
tolerabiliter indignũ,ut cũ baptizatũ fue-
post eum, qui non sobrie uinum bibens,
d uinum omnino non bibens, regno Dei
am parauit, non baptizetur post ebrio-
m,q regnũ Dei non possidebit? Quid hic
spõdetur, nisi quia ille baptismus erat Ioã
s, post quem Christi baptismo baptiza-
t Apostolus, iste autem baptismus Chri-
est, quo baptizauit ebriosus? Inter Ioan-
em, & ebriosum a contrario multum in-
rest, inter baptismũ Christi & baptismum
annis non a contrario, sed tamen multum
terest. Inter Apostolum & ebriosum mul-
m interest, inter baptismũ Christi, quem
dit Apostolus, & baptismum Christi quẽ
dit ebriosus,nihil interest. Sic inter Ioan-
em & hæreticum, à contrario multum in-
rest, & inter baptismum Ioannis & inter
ptismum Christi,quem dat hæreticus, nõ
contrario, sed multum interest. Inter ba-
ismum autem Christi, quem dedit Apo-
olus, & baptismum Christi quem dat hæ-
ticus, nihil interest. Agnoscitur enim sa-
amentorum species æqualis, etiam cum
agna differentia est in hominum meritis.
ed da ueniam, erraui quando te uolui de
oriosо baptizante conuincere, exciderat
ihi cum Rogatista me rem habere, non

cũ qualicunq; Donatista. Potes.n. tu in tam
paucis collegis tuis, & in oĩbus clericis ue-
stris nullũ inuenire forsitan ebriosum. Vos
.n.estis, qui non ex totius orbis cõione, sed
ex obseruatione præceptorũ omniũ diuino-
rũ atque omniũ sacramentorũ tenetis catho
licã fidem, in quibus eã solis inuenturus est,
cũ uenerit filius hominis, qñ non inueniet
fidẽ in terra, qa nec terra estis, sed cęlestes in
cœlo habitatis, nec timetis nec attenditis, qa
Deus superbis resistit, humilibus aũt dat gra- *Iacob. 4.*
tiã. Nec uos Euangelii locus ipse cõpungit, *Luc. 18.*
ubi dñs ait: Cũ uenerit filius hominis, putas
inueniet fidẽ in terra? Continuo qppe tan-
quã p̃sciens nonnullos sibi superbe arroga-
turos hanc fidẽ, dixit ad quosdã, q sibi iusti
uidebantur, & spernebant cæteros, similitu-
dinẽ hanc. Duo qdam ascenderunt in tẽplũ
orare, unus pharisęus, & alter publicanus, &
cętera. Iam tibi q̃ sequuntur, ipse responde. L
Inspice tamen diligentius ipsos paucos ve- *Ebrietas*
stros, utrum nullus illic baptizet ebriosus. *regnabat*
Tam enim late uastat hæc pestilentia aĩas *in Aphri*
& tanta libertate dominatur, ut multum mi- *ca.*
rer, si non etiam uestrum gregiculum pene-
trauit, quanuis ante ipsum aduentum filij
hoĩs unius boni pastoris, iã uos oues ab hœ
dis separasse iactetis. Audi sanè per me vo-
cem dominicorum frumentorum, in area
dominica usque ad ultimam uentilationem
inter paleam laborantium per totum scilicet
mũdũ, qua Deus uocauit terrã a Solis ortu
usq; ad occasum, ubi ẽt pueri laudant dñm: *23. q. 7.*
quicunque uos ex occasione legis huius im *c. quicun*
perialis, non dilectione corrigendi, sed ini- *que.*
micandiodio persequitur, displicet nobis. Et
quanuis res quęque terrena rectè à quo-
quam possideri non possit, nisi uel iure diui
no, quo cuncta iustorum sunt, uel iure hu-
mano, quod in potestate regum est terræ,
ideóq; res uestras falso appellatis, quas nec
iusti possidetis, & secundum leges regũ terre
norum amittere iusti estis, frustraq; dicatis,
nos eis congregandis laborauimus, cum scri
ptum legatis, Labores impiorũ iusti edent. M
Sed tñ qsquis ex occasione huius legis, quã *24. q. 1.*
reges terrę Christo seruientes, ad emendan- *quisqs.*
dam uestram impietatem promulgauerunt,
res proprias uestras cupiditè appetit, displi
cet nobis. Quisquis deniq; ipsas res paupe-
rũ, uel basilicas cogregationũ, quas sub no-

mine ecclesiæ tenebatis,q̃ omnino nõ debẽ-
tur nisi ei ecclesię,q̃ vera Christi ecclesia est,
nõ per iustitiã sed ꝑ auariciã tenet, displicet
nobis.Quisqs ꝓ aliquo flagitio vel facinore
ꝓiectũ a vobis ita suscipit, sicut suscipiunt,
q̧ excepto errore, quo à nobis separamini,
sine crimine apud vos vixerũt,displicet no-
bis. Sed nec facile ista mõstratis, & si mõstre
tis, nõnullos toleramus, quos corrigere vel
punire nõ possumus,neq; ꝑꝑ paleã relinqui
mus areã dñi,neq; ꝑꝑ pisces malos rũpimus
retia dñi,neq; ꝑꝑ hędos in fine segregãdos,
deserimus gregẽ dñi, neq; ꝑꝑ vasa facta in
contumeliã, migramus de domo dñi. Tu ãt
frater,quantũ mihi vr̃,si vanam gloriã homi
nũ non attendas,& insensatorũ contẽnas op
probriũ,q̧ dicturi sunt,quare mõ,sine dubio
transies ad ecclesiã,quã verã sentire te intelli
A go,nec huius sñiæ tuæ testimonia lõge peto.
Tu quippe in eiusdẽ tuæ epistolæ principio,
cui nũc rñdeo,hæc verba posuisti: Cũ opti-
me,inqs,nouerim te,lõge adhuc à fide Chri
stiana sepositũ, & studiis olim deditũ litera-
rũ,qetis & honestatis fuisse cultorẽ, Cumq;
postea cõuersus ad Christianã fidẽ,vt ex mul
torũ relatione cognoui,disputationibus le-
galib.operã dares.Certè si ad me illã episto-
lã misisti,hæc uerba tua sunt.Cũ ergo fatea-
ris me cõuersum ad Christianã fidẽ, cũ nec
ego ad Donatistas,nec ad Rogatistas cõuer-
sus sim,sine ulla dubitatione cõfirmas, & p̃-
ter Rogatistas, & p̃ter Donatistas esse Chri-
stianã fidẽ.Hæc ergo fides, sicut diximus, in
oĩbus gentibus dilatatur, quæ secundũ Dei
testimonium in semine Abrahæ benedicun-
tur. Quid igitur adhuc dubitas tenere quod
sentis, nisi quia id quod nõ sentis, uel aliqñ
sensisse uel aliud defendisse confunderis, &
dum erubescis corrigere errorem, non eru-
bescis permanere in errore. Quod utiq; po-
Eccle. 4. tius erubescendũ fuit. Hoc est illud qđ scri-
ptura non tacuit. Est confusio adducens pec
catum, & est confusio adducens gratiam &
gloriam. Confusio adducit peccatum, cum
erubescit quisque paruã mutare sentẽtiã, ne
aut inconstans putetur, aut diu errasse seip-
B so iudice teneatur. Ita descendũt in infernũ
viuentes, id est suam perditionem sentien-
Psal. 54. tes, quos Dathã & Abiron & Chore hiatu
Nu. 16. terræ absorpti, tanto ante futuros figuraue-
rũt.Cõfusio aũt adducit gratiã & gloriã, cũ
erubescit quisq; de ꝓpria iniquitate,& p[...]i
tẽdo in melius cõmutat, qđ te facere. p[...]t
illa ꝑniciosa cõfusione superatũ, ne tibi b
hominibus nescientib. qd loquant, obiic[...]t
illa Apostolica sñia: Si.n.q̃ destruxi,hæc [...]-
dẽ iterũ ædifico, p̃uaricatorẽ meipsum c[...]n
stituo. Quæ si dici posset ẽt in eos q̧ uerit[...]é
correcti,p̃dicãt,quã ꝑuersi oppugnabãt [...]n
ipsum Paulũ primitus diceret, in quo ecc[...]-
siæ Christi magnificabãt Deum audientes [...]p
euãgelizaret fidẽ, quam aliqñ vastabat. [...]ec
quẽquã putes ab errore ad veritatẽ vel a [...]o
cũq; seu magno seu paruo peccato ad c[...]re
ctionem sine pęnitentia posse trãsire.Sed [...]i-
mis impudẽs error est, hinc velle calũn[...]ri
ecclesia, quã tot diuinis testimoniis ꝯstat [...]-
se ecclesiã Christi, qđ aliter tractat illos [...]ni
eã deserũt, si hoc ipsum pęnitẽdo corrig[...]t,
aliter illos q̧ in ea nondũ fuerũt, & tũc [...]i-
mũ eius pacẽ accipiũt, illos amplius hu[...]i-
liãdo, istos lenius suscipiẽdo, utrosq; dil[...]é
do, utrisq; sanãdis materna charitate seru[...]n
do. Habes epistolã ꝓlixiorẽ fortasse q̃ v[...]-
les.Esset aũt multo breuior, si te tm̃ in rñ[...]n
do cogitarem.Nunc uero etiam si tibi n[...]il
prosit, non puto nihil eis profuturam, [...]i
eam legere cum Dei timore, sine person[...]ũ
acceptione curauerint.Amen.

Augustinus Deogratias presbytero, rñdẽ[...]d
qõnes à quodã Pagano ipsi propositas [...]d
monẽs vt ipse potius illi rñdeat, qñ qu[...]ẽ
ei quæstiones erant propositæ, propri[...]m
que librum suo nomine mittat ad Pa[...]-
nũ. Cæterum Augustini librum comm[...]ni
cet tantum Christianis: Epist. XL[...]X.

SYncerissimo fratri, & cõpresbytero I[...]o
gratias, Augustinus in dño salutẽ. Qõ[...]es
tibi propositas mihi delegare maluisti, [...]n
(vt opinor) pigritia, sed qđ ea quoq; ip[...]q
nosti, libentius ꝑ nos audis, dum nos n[...]is
diligis. At ego ꝓpterea malebã a te illas [...]e
riri, qđ ille ipse amicus qui eas ꝓposuit, [...]ã
tũ ex hoc coniici datur, quod mihi ad qu[...]-
dã epistolas nõ rescripsit, quasi nos uere[...]n
datur sequi, uiderit quã ob causam. Ho[...]ri
suspicor, nec suspicio mea uel maleuola [...]t
vel absurda, cũ & optime noueris quanti[...]ú
diligã, quantoq; mihi dolori sit qđ nond[...]n
Christianus est, & utique non incõueni[...]r

arbitre

arbiter eum, quē video mihi rescribere noluisse, nihil sibi à me scribi uoluisse. Proinde obsecro te, vt quemadmodum ego tibi parui, atq; inter meas arctissimas occupationes tuam sanctam mihiq; charissimam voluntatem offendere timui, si nō facerem quod pe isti, ita tu quoq; facias qđ peto. Hoc est aūt, vt breuiter quemadmodum à te, sicut mihi ndicasti, postulauit, ad oīa illi rńdere non grraueris, sed & ante facere potuisti. Scies.n. cum legeris, nihil penè a me dictū, qđ ipse non noueras, aut qđ me tacente nosse nō poteras. Sed hoc opus meum rogo habeas cum cæteris, quorum studio scis conuenire. Tuū verò illud, quod flagito, habeat ipse cui hoc potissimum congruit, & cęteri, quos non parum ista delectant, quemadmodum dici possunt abs te, inter quos & ipse sum. Viuas semper in Christo nostri memor.

Quæstionem primam soluens, docet resurrectionem mortuorum talem fore, qualis fuit non Lazari, sed Christi: & ꝙ Christus post resurrectionem comedit, & cicatrices vulnerum habuit, non fuisse fictitium, nec necessitatis sed voluntatis.

MOuet quosdam, & requirunt de duab. resurrectionibus, quæ conueniat promissæ resurrectioni, vtrumnā Christi, an Lazari? Si Christi, inquiunt, qūo potest hæc cōuenire resurrectioni natorū ex semine, eius qui nulla seminis conditione natus est? Si aūt Lazari resurrectio conuenire asseritur, nec hæc quide congruere videtur. Siquidē Lazari resurrectio facta sit de corpore nondū tabescente, de eo corpore quo Lazarus dicebatur: nr̄a aūt multis seculis post ex ꝯfuso eruetur. Deinde si post resurrectionē status beatus futurus est, nulla corporis iniuria, nulla necessitate famis, qd sibi vult cibatū Christum fuisse, & vulnera mōstrauisse? Sed si ꝑꝑ incredulū fecit, finxit: si aūt verū ostendit, ergo in resurrectione accepta futura sunt vulnera. Quib. rńdet, ideo non Lazari resurrectionē, sed potius Christi congruere ꝓmissæ resurrectioni, qa Lazarus ita resurrexit, vt iterū moreret. Christū aūt, sicut de illo scriptum est, surgens à mortuis, iā non moritur, & mors illi vltra non dominabitur. Quod ēt promissum est resurrecturis in fine seculi, & cū illo regnaturis in æternū. Sic aūt non pertinet ad resurrectionē, dr̄ia natiuitatis Christi, & nostræ, qđ ille sine virili semine, nos aūt nō sine viro & fœmina creati sumus, sicut ēt nō pertinet ad ipsius mortis dr̄iam. Non.n. ꝑpea illius non vera mors fuit, quia sine virili semine natus est: sicut nec ipsius primi hominis aliter exorta caro q̄ nostra, qń quidem ille sine parentibus de terra creatus est, nos verò ex parentibus, aliquid attulit ad dr̄iam mortis, vt aliter ille moreret, aliter nos. Sicut aūt ad mortis, sic nec ad resurrectionis dr̄iam valet diuersa natiuitas. Sed si nec hoc quod scriptū est de primo hoīe, similiter infideles homines uolunt credere, q̄rant vel aīaduertant, si vel hoc pn̄t, quam multorum animaliū genera sine parentibus ex terra procreentur, q̄ tn̄ coeundo pariant etiam ipsa sui simile, nec ꝑꝑ diuersitatē natiuitatis intersit aliquid ad naturā eorum, q̄ procreata sunt ex terra, & eorū q̄ illis coeūtibus orta sunt. Similiter .n. viuunt, similiterq; moriunt, q̄uis dissimiliter nata sint. Ita non est absurdū, vt similiter resurgant corpora, quæ dissimiliter orta sunt. Hmōi aūt hoīes non valentes intueri, ad quā rem intersit aliquid diuersum, & ad quā nō intersit, vbi non aduerterint aliquā distantiā primordiorum, ēt oīa consequentia distare oportere contendunt: possunt tales putare oleū ex adipibus non debere natare suꝑ aq̄, sicut illud qđ ex oliua est, qm̄ lōge est vtriusque origo dissimilis: qń illud ex ligno, hoc ex carne profluxerit. Quantū aūt attinet ad illam dr̄iam, quod Christi corpus, non dissolutum tabe atq; putredine, die tertio resurrexit, nr̄a verò post longum tp̄s, ex quadā, quo soluta discesserant confusione, reparabunt: humanę facultati vtrunq; impossibile est, diuinæ aūt potestati vtrunq; facillimum. Vt.n. radius oculi nostri, non citius peruenit ad propinquiora, q̄ ad longinquiora, sed vtraq; interualla, parili celeritate contingit: ita cum in ictu oculi, sicut Apostolus dicit, fit resurrectio mortuorum, omnipotentiæ Dei & ineffabili nutui tā facile est quæq; recentia, q̄ diuturno tp̄e dilapsa cadauera suscitare. Incredibilia sunt hæc quibusdam, quia inexperta, cum omnis natura rerum, tam sit plena miraculis, vt non quasi facili peruestigatione rationis, sed viuendi consuetudine mira non sint, atque ob hoc, nec consideratio-

G

1. Co. 15.

H

re,nec inquiſitione digna videantur. Nã ego
& mecũ quicunq; inuiſibilia Dei ꝑ ea q̃ fa-
cta ſunt intelligere moliuntur, aut nõ minus
aut amplius admirantur, in vno ſeminis tam
paruulo grano, oĩa q̃ laudamus in arbore tã-
quam liciata latuiſſe, q̃ mundi huius tam in-
gentẽ ſinũ, q̃ de corporibus humanis dũ dila
buntur aſſumit reſurrectioni futuræ tota &
integra redditurum. Qũo aũt contrariũ eſt,
& Chriſtũ poſt reſurrectionẽ cibatum, & in
reſurrectione q̃ promittitur ciborũ indigen-
tiam non futurã, cum & angelos legamus
eiuſdẽ modi eſcas eodẽq; modo ſumpſiſſe,
non ficto & inani phantaſmate, ſed manife-
ſtiſsima veritate, nec tñ neceſsitate, ſed ptãte?
Aliter.n.abſorbet terra aquã ſitiens, aliter ſo
lis radius candens. Illa indigentia, iſte poten
tia. Futurę ergo reſurrectionis corpus, imꝑ-
fectæ fœlicitatis erit, ſi cibos ſumere nõ po-
tuerit: imperfectæ fœlicitatis, ſi cibis eguerit.
Poſſem hic de cõmutationibus corporaliũ
qualitatũ, & de præpotenti valentia in infe-
riora corpora corporũ ſuperiorũ latius di-
ſputare. Sed breuiter mihi r̃ndere propoſitũ
eſt, & talib. ingeniis hoc ſcribitur, q̃ admone
re ſuffecerit. Sciat ſanè qui has propoſuit qõ-
nes, Chriſtũ poſt reſurrectionẽ cicatrices nõ
vulnera demonſtraſſe dubitantibus, ꝑꝑ quos
etiam cibum ac potum ſumere voluit, nõ ſe-
mel ſed ſæpius, ne illud non corpus, ſed ſpi-
ritum eſſe arbitrarentur, & ſibi non ſolide,
ſed imaginaliter apparere. Tunc autẽ illæ fal
ſæ cicatrices fuiſſent, ſi nulla vulnera p̃ceſsiſ-
ſent, & tamen nec ipſæ eſſent, ſi eas eſſe no-
luiſſet. Voluit aũt certę diſpenſationis gr̃a, vt
eis quos ædificabat in fide non ficta, nõ aliud
pro alio, ſed hoc quod crucifixum viderant,
reſurrexiſſe monſtraret. Quid eſt ergo quod
dr̃: Si propter incredulũ fecit, finxit. Quaſi
verò ſi quiſquam vir fortis pro patria dimi-
cans, multa aduerſa vulnera exciperet, & pe-
K ritiſsimo medico, qui hęc ita curare valeret,
vt cicatrices nullæ apparerent, ipſe potius di
ceret, ſic ſe velle ſanari, vt magis eſſent in cor
pore ſuo veſtigia uulnerũ tanquam tituli glo
riarum, ideo ille medicus cicatrices finxiſſe
diceretur: quia cum per artẽ efficere potue-
rit, vt non eſſent, certa exiſtẽte cauſa, per ar-
tem efficit potius vt eſſent, quæ vno ſolo mo
do, ſicut ſuperius dixi, falſę conuincerentur,
ſi nulla vulnera ſanarentur.

Quæſtionem ſecundã ſoluens docet, & a
te aduentũ Chriſti pios ſeruatos fuiſſe p
Chriſtũ, cuius gratia nulli genti, nullo
culo vnquã defuit, nec ideo diuerſam e
religionẽ, ſi culturę modus conſilio di
no, prout expedit hoĩum ſaluti, variat

ITem alia propoſuerunt, q̃ dicerẽt de Po
phyrio ꝯ Chriſtianos, tanq̃ validiora d
creta. Si Chriſtus ſe, inquiunt, ſalutis viã
cit, gr̃am & veritatẽ, in ſeque ſolo ponit a
mis ſibi credentibus reditũ, quid egerunt
ſeculorũ hoĩes ante Chriſtũ? Vt dimittã, i
quit, tꝑa ante Latiũ regnatum, ab ipſo La
quaſi principiũ humani noĩs ſumamus. In
ſo Latio ante Albã dij culti ſunt: in Alba
religiones rituſq; valuere templorum. N
paucioribus ſeculis ipſa Roma, longo ſec
lorũ tractu, ſine Chriſtiana lege fuit. Qui
inquit, actũ de tã innumeris aĩs, qui oĩno
culpa nulla ſunt, ſiquidẽ is cui credi poſſ
nondũ aduentum ſuum hominibus cõmo
rat? Orbis quoq; cũ ipſa Roma in ritib. te
plorũ caluit. Quare, inquit, ſaluator, qui d
ctus eſt, ſeſe tot ſeculis ſubduxit? Sed ne, inq
dicant, lege Iudaica vetere hominũ curatu
genus, longo poſt tꝑe lex Iudæorũ apparu
ac viguit anguſta Syriæ regione, poſtea ve
prorepſit ẽt in fines Italos, ſed poſt Cęſare
Caiũ, aut certè ipſo imperante. Quid igit
actũ de Romanis animabus vel Latinis, q
gr̃a nondũ aduenientis Chriſti viduatę fu
vſque in Cæſarũ tp̃s? Huic propoſitioni r
detur, vt primo ipſi dicant, vtrũ profueri
hominibus Deorũ ſuorum ſacra, quæ ꝯſ
certis tꝑibus inſtituta. Quæ ſi negant aliqu
profuiſſe ad animarũ ſalutem, nobiſcum
deſtruunt, & eſſe inania cõfitentur. Nos qu
dem etiam pernicioſa monſtramus, ſed pa
uum non eſt vt ipſi interim prius inania f
teantur. Si verò ea defendũt, & ſapienter a
vtiliter aſſerunt inſtituta, q̃ro quid actũ ſit
iis qui anteq̃ hæc inſtituta eſſent, morte ob
runt, hac.n. vtiq; ſalute atque vtilitate fraud
ti ſunt. Si autem potuerunt alio modo pur
ri, cur non idem modus perſeuerauit in p
ſteros? Quid opus erit inſtituere nouitias
ſecrationes, q̃ antiquitus non fuerunt? Hic
dicunt Deos quidẽ ipſos ſemꝑ fuiſſe & ad
berãdos cultores ſuos pariter vbiq; valuiſſ
ſed pro varietate rerũ tꝑalium ac terrenar

quæ

quæ ſcirent certis tp̃ibus locisq; cõgruere, his alias atq; aliàs, alibi atq; alibi, alr̃ atq; alr̃ ibi uoluiſſe ſeruiri, cur hãc qõnẽ Chriſtianę eligioni ingerunt, in qua nobis ipſi pro diis iis aut rñdere non poſſunt, aut ſi poſſunt, in oipſo ſibi etiã pro noſtra religione rñdeãt. ta nihil intereſſe pro diuerſa tẽporum loco umq; cõgruentia q̃ diuerſis ſacramẽtis co-at̃, ſi qđ colit̃ ſanctũ eſt: ſicut nihil intereſt ro diuerſa linguarum auditorumq; cõgruẽ ia, q̃ diuerſis ſonis dicatur, ſi qđ dr̃ uerum ſt, dũ hoc ſanè interſit, quod linguæ ſonos uibus inter ſe ſua ſenſa cõicent, etiam ho-mines pacto quodã ſocietatis ſibi inſtituere oſſunt. Quibus aũt ſacris diuinitati cõgrue ent, uoluntatem Dei ſequuti ſunt, qui rectè apuerunt. Quæ oĩno nunq̃ defuit ad ſalutẽ uſtitiæ pietatiq; mortaliũ, & ſiqua in aliis at ue aliis populis, una eademq; religione ſo iatis uarie celebrant̃, quatenus fiat pluri-nũ refert, quo & humana exhortet̃ uel tole et infirmitas, & diuina nõ oppugnet̃ autho itas. Quamobrẽ cum Chriſtũ dicamus ver-um Dei, p̃ qđ facta ſunt oĩa, & iõ filiũ, q̃a erbum, nec uerbũ dictũ atq; tranſactum, ſed ncõmutabilem patrẽ, incõmutabile ipſum tq; incommutabiliter manens, ſub cuius re imine uniuerſa creatura ſpiritalis & corpo alis, p̃ cõgruẽtia tẽporũ locorumq; admi-iſtratur, cuius moderandæ & gubernandę, d, qñ & ubi circa eam fieri oporteat, ſapiẽ a, & ſcientia, penes ipſum eſt. Profecto, & nteq̃ propagaret Hebræorũ gentem, p̃ quã ui aduentus manifeſtationẽ cõgruis ſacramẽ s p̃figuraret, & ipſis tp̃ib. Iſralelitici regni, deinde cum ſe in carne de virgine acce-ta mortalibus mortaliter mõſtrauit, & de-inceps vſque nunc, cũ implet oĩa q̃ per pro-phetas ante p̃dixit, & abhinc uſq; in finẽ ſe-uli, quo ſanctos ab impiis direpmturus eſt, cuiq; retributurus idẽ ipſe eſt filius Dei, atri coęternus, & incõmutabilis ſapientia, er quam creata eſt uniuerſa natura, & cu-s participatione oĩs rõnalis aĩa fit beata. Ita ue ab exordio generis humani, quicunque n eum crediderunt, eumq; vtcunq; intelle-erũt, & ſ̃m eius p̃cepta piè, & iuſtè uixerũt, uandolibet & ubilibet fuerint, p̃ eum pro-uldubio ſalui facti ſunt. Sicut.n. nos in eum redimus & apud patrem manentem, & qui n carne iam venerit, ſic credebant in eum antiqui, & apud patrẽ manẽtẽ, & in carne vẽ turũ. Nec q̃a pro tẽporũ uarietate nũc factũ annunciat̃, qđ tunc futurũ prænunciabatur, iõ fides ipſa uariata, uel ſalus ipſa diuerſa eſt. Nec quia una eadẽq; res, aliis atq; aliis ſacris & ſacramẽtis uel p̃dicat̃ aut prophetatur, iõ alias atq; alias res, vel alias atq; alias ſalutes oportet intelligi. Quid aũt qñ fiat quod ad unã eandemq; fideliũ & piorũ liberationem pertineat, cõſiliũ Deo tribuamus, nobis obe dientiam teneamus. *Conſilium Dei.* Proinde aliis tunc nomi nibus & ſignis, aliis autem nunc, & prius oc cultius, poſtea manifeſtius, & prius à paucio ribus, poſtea à pluribus, una tñ eandẽq; reli C gio uera ſignificat̃ & obſeruat̃. Nec nos eis obiicimus, qđ aliter Numa Põpilius, deos colẽdos Romanis inſtituit, atq; alr̃ ab eis vel Italis antea colebant̃, nec qđ Pythagoreis tẽ poribus illa philoſophia celebrata eſt, q̃ an-tea uel oĩno nõ erat, uel in paucisſimis eadẽ ſentientib. non tñ eodem ritu uiuentib. for-taſſe latitabat, ſed utrũ illi dii veri aut colen-di ſint, & utrũ illa philoſophia aĩarum ſaluti aliq̃d profit, hoc cũ eis agimus, hoc in qõnẽ vocamus, hoc diſputando cõuellimus. Deſi-nant igitur obiicere nobis, quod oĩ ſectæ, & oĩ nomini religionis obiici põt. Cum.n. non fortuito labi, ſed diuina prouidentia tempo ra ordinari fateant̃, quid cuiq; tẽpori aptum & opportunũ ſit, humanũ conſiliũ p̃tergre-ditur, & illinc diſpergit̃, vñ ipſa prouidentia rebus conſulit. Si enim dixerint propterea non ſemp̃ nec ubique fuiſſe Pythagoricã di-ſciplinã, quia Pythagoras hõ fuit, neq; hoc in poteſtate hr̃e potuit, nunq̃d hoc ẽt dice-re poſſunt, eo ipſo tempore quando fuit, & in his terrarum locis ubi illa philoſophia vi guit, omnes, qui eum audire potuerunt, etiã credere ſectarique eum uoluiſſe? Ac perhoc magis ſi tantæ poteſtatis fuiſſet Pythagoras, & ubi uellet, & qñ uellet, ſua dogmata præ-dicaret, & ſi haberet etiam cum ea poteſtate ſummam rerum præſcientiam, nuſquam & nunquam appareret, niſi ubi & quando ſibi D homines credituros eſſe prænoſceret. Pro-inde cũ Chriſto non obiiciant, qđ eius do-ctrinã non oẽs ſequuntur, ſentiũt. n. & ipſi nequaquam hoc recte obiici poſſe, uel phi-loſophorum ſapientiæ uel etiã numini deo-rum ſuorum, quid reſpondebunt ſi excepta illa altitudine ſapientiæ, & ſcientiæ Dei,

vbi fortaſsis illud diuinũ cõſiliũ lõge ſecre-
tius latet, ſine præiudicio ẽt aliarũ fortè cau-
ſarũ, q̃ à prudẽtibus inueſtigari queunt, hoc
ſolũ eis breuitatis gr̃a, in huius q̃õnis diſpu-
tatione dicamus tũc voluiſſe hominibus ap-
parere Chriſtũ, & apud eos p̃dicari doctri-
nã ſuã, qñ ſciebat & vbi ſciebat eſſe q̃ in eũ
fuerant credituri? His n. tẽporibus & his lo-
cis, quibus Euangeliũ eius nõ eſt p̃dicatum,
tales oẽs eius p̃dicatione futuros eſſe p̃ſcie-
E bat, quales non q̃dẽ oẽs, ſed tñ multi in eius
corporali p̃ſentia fuerũt, q̃ in eum nec ſuſci
tatis ab eo mortuis credere voluerũt, quales
ẽt nunc multos uidemus, cũ tanta manifeſta
tione de illo cõpleantur p̃conia propheta-
rũ, nolle adhuc credere, & malle humana
aſtutia reſiſtere, q̃ tã claræ atq; p̃ſpicuæ tãq;
ſublimi & ſublimiter diffamatæ diuinæ cre-
dere authoritati. Quandiu paruus & infirm⁹
eſt intellectus hominis, diuinæ debet crede-
re veritati. Quid ergo mirũ ſi tã infidelib. ple
nũ orbẽ terrarũ Chriſtus prioribus ſeculis
nouerat, vt eis apparere, vt p̃dicari merito
nollet, quos nec verbis nec miraculis ſuis
credituros eſſe p̃ſciebat? Neq;. n. incredibile
eſt tales fuiſſe tũc oẽs, quales ab eius aduẽtu
vſq; ad hoc tp̃s, tã multos fuiſſe & eſſe mira
mur, & tñ ab initio generis humani, aliàs oc
cultius, aliàs euidẽtius, ſicut cõgruere tp̃ib.
diuinitus viſum eſt, nec prophetari deſtitit,
nec q̃ in eũ crederẽt defuerũt, ab Adã vſq; ad
ad Moyſen, & in ipſo populo Iſrael, q̃ ſpe-
ciali quodã myſterio gẽs p̃phetica fuit, &
in aliis gentib. anteq̃ veniſſet in carne. Cũ.n.
nõnulli cõmemorantˀ in ſanctis Hebraicis li
bris, iã ex tp̃e Abrahæ, nec de ſtirpe carnis
F eius, nec ex populo Iſrael, nec ex aduentitia
ſocietate in populo Iſrael, q̃ tñ huius ſacri
participes fuerũt, cur nõ credamus ẽt in cęte
ris hac atq; illac gẽtibus, alias alios fuiſſe, q̃-
uis eos cõmemoratos in eiſdẽ authoritatib.
nõ legamus? Ita ſalus religionis huius p̃ quã
ſolã uerã ſalus ueraciterq; promittitur, nulli
vnq̃ defuit q̃ dignus fuit, & cui defuit dignus
non fuit, Et ab exordio p̃pagationis huma-
næ, vſq; in finẽ, quibuſdã ad p̃miũ, q̃buſdam
ad iudiciũ p̃dicatˀ. Ac p̃ hoc & quibus omni
no annunciata non eſt, nõ credituri præſcie
bantur, & quibus non credituris tñ annun-
ciata eſt, & in illorum exemplo demonſtran
tur. Quibus autem credituris annunciatur, hi

regno cœlorum & ſanctorum angeloru
ſocietati præparantur.

Quæſtionẽ tertiã ſoluens docet, immolati
nẽ pecudũ, & incendiũ thuris nõ rep
hẽſum in Iudæis, qm̃ hæc uero Deo im-
labantur. Latriã nec hominibus piis, n
angelis bonis exhibendã, multo minus
xis ac dæmonib. Deniq; non ideo relig
nem apud Chriſtianos aliam eſſe qua
fuit apud Iudęos aut pios ante legem,
ritus ſacrificiorum ſunt nouati.

IAm uideamus eã q̃ ſequitˀ q̃õnẽ. Accuſa
inquit, ritus ſacrorũ, hoſtias, thura, &
tera q̃ templorũ cultus exercuit, cũ idẽ c
tus ab ipſis, inquit, vel à Deo quẽ colũt ex
ſus ex tẽporibus priſcis, cũ inducitˀ Deus
mitus eguiſſe. Huic rñdetˀ, qm̃ ex illo ſcri
rarũ noſtrarum loco hæc q̃õ p̃poſita agn
ſcitˀ, vbi ſcriptũ eſt, Cain ex fructibus terr
Abel aũt ex primitiuis ouiũ obtuliſſe mu
Deo, hinc potius eſſe intelligendũ q̃ ſit
antiqua ſacrificiũ, q̃d non niſi vni Deo ve
offerri oportere, veraces & ſacræ literæ m
nẽt, nõ q̃ illo egeat Deus, cũ in eiſdẽ ipſis
teris apertiſsime ſit ſcriptũ: Dixi dño, De
meus es tu, qm̃ bonorũ meorũ nõ eges,
q̃ ex in his, vel acceptandis vel reproban
vel percipiendis, non niſi hominibus con
lat. Nobis enim prodeſt colere Deũ, non i
Deo. Cum ergo inſpirat & docet qũo col
dus ſit, non ſolum ſua nulla indigentia fac
ſed noſtra maxima utilitate. Significatiua
aũt omnia talia ſacrificia, & quarundã re
ſimilitudines, quibus admoneri nos opo
teat ad ea ipſa quorũ ſimilitudines ſunt, ſi
ſcrutanda, ſiue noſcenda, ſiue recolenda.
qua re, quantum ſatis eſt, differenda, nõ br
uis ſermo flagitandus eſt, quod nunc rñde
nobis propoſitum non eſt, præſertim q̃a
aliis opuſculis noſtris, de hac re multa ia
diximus. Et qui ante nos Dei eloquia tract
uerũt, de ſimilitudinibus ſacrificiorũ ueter
teſtamenti, tanquã umbris figuriſq; futuro
copioſe loquuti ſunt. Hoc ſanè nec in iſt
breuitate prætereundũ eſt, q̃d tẽplũ ſacerd
tẽ, ſacrificium, & alia quæcunque ad hæc p
tinẽtia, niſi uni uero Deo deberi noſſent d
falſi, hoc eſt dæmones, * q̃ ſunt p̃uaricatore
angeli, nunquam hæc ſibi a cultoribus ſui

quot

uos decipiunt expetiſſent. Verum hæc cum
xhibentur Deo, ſm eius inſpirationem atq;
octrinam, vera religio eſt: cũ aũt dęmonib.
m eorum impiam ſuperbiam, noxia ſuper-
itio. Quapropter qui Chriſtianas literas v-
iuſque teſtamenti ſciunt, non hoc culpant
n ſacrilegis ritibus Paganorũ, qđ conſtruãt
empla, & inſtituant ſacerdotia, & faciant ſa
rificia, ſed ꝙ hæc idolis & dæmoniis exhi-
eant. Et idola quidem omni ſenſu carere, qs
ubitet? Veruntamen cum his locantur ſedi-
us, honorabili ſublimitate, vt à peccatibus
tque immolantibus attẽdantur, ipſa ſimili-
udine animatorum membrorum atque ſen-
uum, quamuis inſenſata & exanima afficiũt
nfirmos animos, vt viuere ac ſpirare videan
ur, accedente pręſertim veneratione multi-
udinis, qua tantus eis cultus Dei impendit.
Quibus morbidis & peſtilentioſis affectibus
nedetur ſcriptura diuina, quæ rem quidẽ no
ã, ſed tñ ſalubri remedio admonitionis in-
ulcat, dicens Oculos habent & non vident,
ures habent & non audiunt, & cætera talia.
Hæc.n. verba quo magis aperta & populari-
er vera ſunt, eo magis incutiunt ſalubrẽ pu-
lorem illis, qui cum talibus ſimulachris di-
inum cũ timore cultum exhibent, eaq; viuẽ
ibus ſimilia venerantes, adorãteſq; contuẽ-
ur, eiſque velut præſentibus preces allegãt,
ictimas immolant, vota perſoluunt, ſic affi-
iuntur oĩno vt ea ſenſu carentia putare non
udeant. Ne arbitrentur aũt iſti hoc ſolũ no-
tros libros velle ſonare, qđ huiuſcemodi af-
ectus humano cordi ex idolis innaſcit, aper
iſsime ſcriptũ eſt, qm̃ oẽs dij gentiũ dæmo-
nia. Vnde & apoſtolica diſciplina non ſolũ
icit, qđ apud Ioannẽ legitur, Fratres cauete
à ſimulachris, verumetiã qđ apud Paulum.
Quid ergo? Dico qđ idolis immolatũ ſit ali-
quid, aut idolũ eſt aliquid? Sed q̃ immolant
gentes, dæmoniis & non Deo immolant: no-
lo aũt vos ſocios fieri dęmoniorũ. Vnde ſa-
tis intelligi pt̃, non tã ipſam immolationẽ
(nã vero Deo priſci ſancti immolauerunt)
ſed qđ diis falſis & impiis dæmoniis, immo-
lat, rep̃hendi à vera religione, in ſupſtitioni-
bus gentiũ. Sicut.n. veritas hortat hoĩes fieri
ſocios ſanctorũ angelorũ, ita ſeducit impie-
tas ad ſocietatẽ dæmoniorũ, cui p̃parat ignis
æternus, ſicut regnũ ęternũ ſocietati ſancto-
rũ. Neq; illinc excuſant impij ſua ſacrilega
ſacra & ſimulachra, qđ eleganter interpretã
tur quid quæq; ſignificent. Oĩs quippe illa
interpretatio ad creaturã refertur, nõ ad crea
torẽ, cui vni debetur ſeruitus religionis, illa
q̃ vno noĩe Latria Grece appellat. Nec nos
dicimus terrã, maria, cœlũ, ſolẽ, lunã, ſtellas,
& quaſdã non in promptu ſitas cęleſtes po-
teſtates eſſe dęmonia: ſed cũ oĩs creatura par
tim corporalis ſit, partim verò incorporalis,
q̃ ẽt ſpiritalẽ vocamus, manifeſtũ eſt, id qđ
à nobis pie ac religioſe fit, à voluntate animi
proficiſci, q̃ creatura ſpiritalis eſt, & oĩ cor-
porali p̃ponẽda. Vñ colligit corporali crea
turæ non eſſe ſacrificandũ. Reſtat ſpiritalis, q̃
vel pia, vel impia eſt. Pia.ſ. in hoĩbus & ange
lis iuſtis & Deo rite ſeruientibus, impia vero
in hoĩbus & angelis iniqs, quos ẽt dæmones
dicimus. Ac ꝑ hoc nec ſpiritali, quãuis iuſtæ
creaturæ ſacrificandũ eſt. Qm̃ quanto magis
pia eſt & ſubdita Deo tanto minus ſe tali ho
nore dignat, quẽ ſcit non deberi niſi Deo.
Quanto ergo pernicioſius eſt ſacrificare dę-
monijs, hoc eſt iniquę ſpiritali creaturę, q̃ in
hoc proximo & caliginoſo cœlo inhabitãs,
tanq̃ in aereo carcere ſuo p̃deſtinata eſt ſup
plicio ſempiterno? Quamobrẽ ẽt cũ ſe hoĩes
ſuperioribus cęleſtibus ptãtibus, q̃ non ſunt
dæmonia, ſacrificare dicunt, & ſolius noĩs
intereſſe arbitrantur, quod illi Deos, nos eos
angelos appellamus, non ſe opponunt eis lu
dificandis multiplici fallacia, niſi dæmones
q̃ errore delectant & quodammõ paſcuntur
humano, qm̃ ſancti angeli non approbãt ſa-
crificiũ, niſi qđ ex doctrina veræ ſapientiæ M
veræq; religionis offert vni vero Deo, cui
ſancta ſocietate deſeruiũt. Proinde ſicut im-
pia ſuperbia, ſiue hoĩum, ſiue dæmonũ, ſibi
hos diuinos honores exhiberi vel iubet vel
cupit, ita pia humilitas vel hoĩum vel ange-
lorũ ſanctorũ, hæc ſibi oblata recuſauit, &
cui deberet oſtẽdit. Cuius rei manifeſtiſsima
in ſacris lr̃is nr̃is exẽpla monſtrant. Diſperti-
ta aũt diuinis eloquiis ſacrificia ꝑ tpum cõ-
gruentia, vt alia fierent ante manifeſtationẽ
noui teſtamenti, qđ ex ipſa vera & in vnius
ſacerdotis victima, hoc eſt effuſo Chriſti ſan
guine miniſtrat, & aliud nunc, qđ huic mani
feſtationi eſt congruũ, q̃ iã declarato nomi-
ne Chriſtiani appellamur, offeramus, non ſo
lũ Euãgelicis, verumetiã propheticis literis
demõſtrat. Mutatio quippe nõ Dei nõ ipſius

religionis,sed sacrificiorum & sacramẽtorũ
impudenter nunc videretur prædicata, nisi
A fuisset ante prędicta. Quemadmodũ.n. vnus
idemq; hõ,si Deo mane aliud offerat, aliud
vespere, pro congruentia diurni tpis, non
Deum mutat,non religionẽ, sicut nec salutẽ,
qui alio modo mane,alio vespere salutat, Ita
in vniuerso tractu seculorum,cum aliud ob-
latum est ab antiquis sanctis, aliud ab eis qui
nunc sunt offertur,non humana præsumptio
ne, sed authoritate diuina temporibus con-
grua sacra mysteria celebrantur, non Deus
aut religio commutatur.

Quæstionem quartam soluens ostendit qũo
perpendenda peccatorum & ęternæ pœ-
næ proportio, quodq; iuste Deus pro tẽ-
porariis delictis reddit ęterna supplicia.

IAm nunc deinde videamus,quale sit qđ de
mensura peccati atq; supplicij proposuit,
sic euãgelio calũniatus.Minaſ, inquit, Chri-
stus non credentibus,ęterna supplicia. Et ali
bi ait:In qua mensura mensi fueritis,in ea re-
metieſ vobis.Satis,inquit, ridicule atq; ꝯ̈rie.
Nã si ad mensurã redditurus est pęnã, & oĩs
mẽsura circumscripta est fine tpis, quid sibi
volunt minę infiniti supplicij? istam qõnem
à qualicunq; philosopho esse obiectã,atque
B propositã, difficile est credere. Quippe qui
ait, oĩs mensura circũscribitur tpe, quasi nõ
soleat nisi tpum esse mensura, sicut horarũ,
& dierũ,& annorũ, Vel sicut dicimus breuẽ
syllabã simplũ hr̃e tpis,ad syllabã longã: Pu-
to.n. modios, & rabones, vrnas & ampho-
Rabo. ras, non tpum esse mensuras. Qũo ergo oĩs
mensura circumscribitur tpe? Nonne ipsi di
cunt,solẽ istũ sempiternũ esse, qui tñ quãtus
sit ad terrã, mensuris geometricis pscrutari
audẽt & renunciare? Qđ siue posint siue nõ
posint, constat eũ tamẽ propriam sui orbis
hr̃e mensuram. Quia & si cõprehendunt q̃-
tus sit,mensurã eius cõprehendunt, & si hoc
non assequuntur, mensurã eius vtiq; nõ cõ-
prehendunt,nec iõ nulla est, quia hoĩes eam
nosse non possunt. Põt igitur aliquid & sem-
piternum esse, & certã sui modi hr̃e mensu-
ram. Secundũ ipsos.n.de solis ęternitate lo-
quutus sum, vt sua snĩa conuincantur atque
concedant esse posse aliquid cum mensura
sempiternũ. Ac sic non ideo putent non esse

credẽdũ de supplicio sempiterno, qđ mi-
tus est Christus,quia idem dixit, In qua m
sura mensi fueritis,remetietur vobis. Si.n.
xisset, quod mensi fueritis,hoc metieſ vob
ẽt sic non omnino ad eandẽ rẽ ex omni p
te necesse esset referre snĩam. Possumus.n
ctè dicere,quod plantaueris, hoc decerp
q̃uis nemo plantat pomũ sed lignũ, decer
aũt pomũ magis q̃ lignũ, sed illud dicim
ſm arboris genus,quia non ficum plantat,
nucem decerpat. Ita dici posset, qđ fece
patieris,non vt si stuprũ fecerit,stuprũ pa
tur,sed qđ peccato isto fecit legi, hoc ei l
faciat.i.quia legem talia prohibentem de
vita abstulit, auferat eũ ẽt ipsa lex de hom
num vita,quã regit. Item si dixisset quantu
mẽsi fueritis,tm̃ remetietur vobis,nec sic
set consequens, vt omni modo ęquales pe
catis pœnas intelligere deberemus. Neq
.n. ęqualia sunt, verbi gratia, triticũ & ho
deum.Et profecto dici posset,quantum m
si fueritis, tantum remetietur vobis, hoc e
quantum tritici,tantum hordei. Quod si
doloribus ageretur atque diceretur, quan
dolorem ingesseritis, tãtus ingeretur vobi
fieri posset vt tantus dolor esset, quamuis t
pore diuturnior,hoc est,mora maior,vi pa
Neque enim si de duabus lucernis dicamu
tm̃ ignis iste caluit quantum ille:Ideo falsu
erit quia vna earum forte citius extincta e
Non itaq; si aliquid ſm aliud tantum est, s
cundum aliud non est tantum, quia nõ oĩn
tantum est, ideo falsus est modus in quo t
est.Cum vero dixerit, In qua mensura men
fueritis,remetietur vobis,quumq; manifes
sit, aliud esse mensurã in qua metitur aliq
aliud ipsam rẽ quę metitur, iam fieri potes
vt in qua mensura homines mensi essent, ve
bi gratia, modium tritici, in ea illis metian
tur milia modiorum, vt & tam multum in
teresset in quantitate frumenti & nihil in m
sura. vt taceam de ipsarum rerum diuersita
te,quia non solũ fieri potest, vt in qua men
sura quis mensus fuerit hordeũ,in ea illi me
tiatur triticũ, sed qua mensus fuerit frumen
tũ, in ea illi metiaſ aurũ & frumenti sit vnu
modius,auri quamplurimi. Ita cũ sine com
paratione rerum ipsarum, & genus & quan
titas differat, dici tñ rectissime põt, In qu
mensura mensus est, in ea illi metitum est
Vñ aũt hoc dixerit Christus, paulo superiu
satis

atis elucet. Nolite,inquit,iudicare vt nõ iu-
icemini.In quo.n.iudicio iudicaueritis,iu-
icabimini . Nunquid ſi iniquo iudicio iudi
abunt,iniquo iudicabũtur? Abſit.Nulla ꝗp-
e iniquitas apud Deũ.Sed ita dictum eſt, In
uo iudicio iudicaueritis,in eo iudicabimi-
i,tanꝗ diceretur,in qua voluntate benefece
tis,in ipſa liberabimini, vel in qua volunta
malefeceritis , in ipſa puniemini . Velut ſi
ſquam ad turpem concupiſcentiam oculis
ens excæcari iuberet̃,rectè vtiq; audiret.In
ub oculis peccaſti, in eis ſuppliciũ merui-
i. Iudicio. n.quiſq; animi ſui, ſeu bono ſeu
alo vtitur,vel ad benefaciendũ, vel ad pec-
ndũ.Vnde nõ iniquũ eſt,vt in quo iudicat,
eo iudicet̃.Hoc eſt vt in ipſo animi ſui iu-
cio pœnas luat,cũ ea mala patit̃,quæ male
dicantẽ aĩum conſequunt̃. Alia nanq; ſunt
anifeſta tormẽta , q̃ poſt futura p̃parantur,
ipſa ex eodẽ malæ voluntatis cardine ex-
acta.In ipſo aũt aĩo, vbi appetitus volunta-
hoĩum eſt, humanorũ menſura factorum
ontinuo pœna ſequit̃ culpã , plerunq; ma-
r nõ ſentientis cæcitate gratiore.*Iõ cũ di
ſſet,In quo iudicio iudicaueritis iudicabi-
ini,ſequutus adiunxit: Et qua menſura mẽ-
fueritis metietur vobis . In voluntate ꝗppe
opria metitur bonus hõ bona facta , & in
metietur ei beatitudo. Itemq; in mala vo-
ntate propria,metit̃ malus hõ mala opera,
in ea metiet̃ ei miſeria , qm̃ ibi quiſq; bo
us eſt, cum bene vult, ibi ẽt malus cũ male
ult. Ac ꝑ hoc ibi ẽt ſit vel beatus vel miſer ,
oc eſt ipſo ſuæ voluntatis affectu,q̃ oĩum fa
orũ meritorumq; menſura eſt. Ex qualitati
s quippe voluntatũ , non ex tp̃um ſpatiis,
e rectè facta ſiue peccata metimur . Alio-
in maius peccatũ haberet̃,arborẽ deijcere
hoĩem occidere . Illud .n. fit longa mora,
tibus multis,hoc vno ictu breuiſsimo tp̃e :
o quo tñ exigui tp̃is tam grandi peccato ,
perpetua deportatione homo puniretur ,
iam mitius cum illo actũ , q̃ dignus fuerat,
ceretur , quamuis in ſpatio temporali lon-
tudo pœnæ , cũ breuitate facinoris nullo
odo ſit comparanda. Quid ergo ɔ̃riũ eſt,ſi
unt pariter longa,vel ẽt pariter æterna ſup
licia,ſed aliis alia mitiora, vel acriora:vt ꝗ-
us tp̃s ę quale eſt,nõ ſit ę qualis aſperitas, ꝓ-
ter menſurã etiam peccatorũ, nõ in produ-
tione tp̃um , ſed in voluntate peccantium?

Volũtas quippe ipſa punitur,ſiue animi ſup-
plicio ſiue corporis , vt q̃ delectat̃ in pecca-
tis,ipſa plectat̃ in pœnis , vt & qui iudicat ſi-
ne miſericordia,ſine miſericordia iudicetur. G
Et in hac quippe ſñĩa, ad hoc ſolũ eadẽ men
ſura eſt,vt qđ non p̃ſtitit,non ei p̃ſtetur.Atq;
ita quod ipſa iudicat̃ æternũ erit, quãuis qđ
iudicabit ę ternum eſſe nequiuerit. In eadem
igit̃ menſura , quãuis non ę ternorũ malefa-
ctorũ,æterna ſupplicia remetiunt̃, vt ꝗa ę ter
nã voluit haberi peccati perfruitionẽ , ę ter-
nam vindictæ inueniat ſeueritatem. Hoc aũt
ſinit propoſita breuitas rñſionis meæ, vt col-
ligã oĩa,vel certè quãplurima quæ de pecca
tis,& de peccatorũ pœnis , ſancti libri hñt,
atq; ex his vnam eruam ſine vlla ambiguita-
te ſñĩam , ſi tñ id valeam viribus mentis ẽt ſi
congruũ nanciſcar ocium. Nunc tñ arbitror
ſatis eſſe monſtratum, non eſſe cõtrariũ ę ter-
nitati ſuppliciorũ , quod in eadem menſura
redduntur,in qua peccata commiſſa ſunt.

Quæſtionem quintam ſoluens docet à Sa-
lomone fieri mentionem filij Dei .

POſt hanc quæſtionem,qui eas ex Porphy *Quæſtio.*
rio propoſuit,hoc adiunxit. Sanè ẽt de *Solutio.*
illo,inquit, me dignaberis inſtruere , ſi verè *Prouer-*
dixit Salomon:Filiũ Deus non hẽt. Cito re- *biorum.* 8
ſpondetur nõ ſolũ hoc non dixit , verumetiã *Prouer-*
dixit, quod Deus habeat filium. Apud eũ.n. *biorũ.* 30 H
ſapientia loquens,ait:Ante oẽs colles genuit
me . Et quid eſt Chriſtus , niſi Dei ſapientia:
Item quodam loco prouerbiorũ , Deus, in-
quit,docuit me ſapientiã, & ſcientiã ſancto-
rũ cognoui . Quis aſcendit in cœlum & de-
ſcendit? Quis collegit ventos in ſinum?Quis
conuertit aquam in veſtimento ? Quis tenuit
fines terrę?Quod nomen eſt ei,aut qđ nomẽ
eſt filij eius? Horũ duorum q̃ in extremo cõ
memoraui, vnum retulit ad patrẽ.i.quod no
men eſt ei,ꝓꝑ quod dixerat,Deus docuit me
ſapientiã.Et alterũ euidenter ad filium, cum
ait,aut quod nomen eſt filij eius, propter cę
tera quæ de filio magis intelligũtur, hoc eſt,
quis aſcendit in cœlum & deſcendit. Quod
Paulus ita cõmemorat.Qui deſcẽdit, ipſe eſt
& qui aſcendit ſuꝑ oẽs cœlos.Quis collegit
ventos in ſinũ,id eſt animas credentiũ in oc-
cultũ atque ſecretum.Quibus dicitur : Mor-
tui. n. eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum
Chriſto

Chriſto in Deo. Quis conuertit aquam in ve
ſtimento, vt dici poſſet, Quotquot in Chri-
I ſtum baptizati eſtis, Chriſtũ induiſtis? Quis
Acto. 1. tenuit fines terræ, qui dixit diſcipulis ſuis: Eri
tis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iu-
dæa, & Samaria, & vſque in fines terræ?

Quæſtionem ſextam diſſoluens, oſtendit miracula ſacris prodita ſcripturis, aut credẽda omnia, aut negligenda omnia, aperiẽs allegoriã de Iona à ceto abſorpto, de hedera, & verme matutino, Deũ factis loq̃, poſtremò in iis quæ Chriſtus interpretatus eſt, nõ eſſe liberã hoĩum diuinationẽ.

Quæſtio. POſtrema qõ propoſita eſt de Iona, nec ipſa quaſi ex Porphyrio, ſed tanq̃ ex irriſione paganorũ. Sic.n.poſita eſt. Deinde q̃d ſentire, inq̃t, debemus de Iona, qui dr̃ in vẽtre ceti triduo fuiſſe, qđ ἀπίθανον eſt & incredibile, tranſuoratũ cũ veſte hominẽ, fuiſſe in corde piſcis, Aut ſi figura eſt, hanc dignaberis pandere. Deinde quid ſibi ẽt illud vult, ſ̃ euomitũ Ionam cucurbitã natam, quid cauſæ fuit vt hęc naſcereĩ. Hoc. n. genus qõnis, multo cachinno à Paganis grauiter irriſum
K aĩaduerti. Ad hoc rñdetur, quod aut oĩa diui
Solutio. na miracula credenda non ſint, aut hoc cur non credatur, cã nulla ſit. In ipſum aũt Chriſtũ, qđ tertio die reſurrexerit nõ crederem⁹, ſi fides Chriſtianorũ cachinnũ metueret Paganorũ. Cũ aũt hanc qõnem non propoſuerit amicus nr̃, vtrum credendũ ſit, vel Lazarũ reſuſcitatũ eſſe quarto die vel ipſum Chriſtũ tertio die reſurrexiſſe, multũ miror hoc ꝙ factũ eſt de Iona, eũ ꝓ incredibili poſuiſſe, niſi forte facilius putat mortuũ de ſepulchro reſuſcitari, q̃ viuũ in tã vaſto vẽtre bel-
Coſta ceti. luæ potuiſſe ſeruari. Vt.n.omittã cõmemorare, q̃ta magnitudo belluarũ marinarũ, ab ĩs q experti ſunt indiceĩ, venter, quẽ coſtæ illæ muniebant, q̃ Carthagine in publico fixæ populo notæ ſunt, quot hoĩes in ſpacio ſuo capere poſſet? qs non conijciat, q̃to hiatu patebat os illud, ꝙ velut ianua ſpelũcæ illius fuit: niſi fortè, vt poſuit, veſtis eſſet impedimẽto, ne Ionas deuorari poſſet illęſus, quaſi ꝑ anguſta ſeſe coarctauerit, q ꝑ abruptũ aeris p̃cipitatus, ſic exceptus eſt, vt potius recipereĩ in ventre beſtię, q̃ dente lacerareĩ? Quanq̃ ſcriptura neq; nudũ, neq; veſtitum in illud antrũ deiectũ eſſe dixerit, vt poſsit intelli illuc ẽt nudus irruiſſe, ſi forte opus erat tan ouo coriũ, ita illi veſtẽ detrahi, quo facili ſorbereĩ. Sic.n. ſunt hoĩes de prophetę hui veſte ſolliciti, quaſi aut per feneſtram par repſiſſe, aut in balneas intraſſe dicaĩ, quo (ſi neceſſe eſſet) intrare veſtitũ, vix mole eſſet, non tñ mirum. Sed hñt reuera qđ n credant in diuino miraculo, vaporẽ vent quo cibi madeſcunt potuiſſe ita tꝑari, vt tam hoĩs conſeruaret. Quanto incredibil ergo proponerent tres illos viros, ab imp rege in caminũ miſſos, deambulaſſe in m dio ignis illæſos? Quapropter ſi nulla iſti uina miracula volũt credere, alia diſputati ne refellẽdi ſunt. Neq;.n.debent vnũ aliq tanq̃ incredibile proponere, & in qõnẽ v care, ſed oĩa q̃ vel talia, vel etiã mirabilia narrantur. Et tñ ſi hoc qđ de Iona ſcriptũ e Apuleius Madaurenſis, vel Apollonius Ty neus feciſſe diceret, quorũ multa mira, nu fideli authore iactitãt, quamuis & dęmon nonnulla faciant ſanctis angelis ſimilia, n veritate, ſed ſpecie, non ſapientia, ſed pla fallacia. Tñ ſi de iſtis, vt dixi, quos magos philoſophos laudabiliter nominant, tale a quid narraretur, non iam in buccis crepa riſus ſed typhus. Ita rideant ſcripturas n (quantum poſſunt) rideant, dum per ſing los dies rariores paucioresq; ſe videant, moriendo, vel credendo, dum implẽtur o nia quę prędixerunt, qui hos contra verit inaniter pugnaturos, vane latraturos, pau tim defecturos, tanto ante riſerunt, nobiſq poſteris ſuis, non ſolum ea legenda dimi runt, verum experienda promiſerunt. N ſanè abſurde, neque importune requiritu quid iſta ſignificent, vt cum hoc expoſitu fuerit, non tantum geſta, ſed etiam prop aliquam ſignificationem conſcripta eſſe c dantur. Prius ergo non dubitet, Ionam pr phetam in aluo ingẽti marinę bellę tridu fuiſſe, qui vult ſcrutari, cur nam hoc factu ſit. Non.n.fruſtra factum eſt, ſed tamen fac eſt. Si.n. mouent ad fidem quæ figurate tan dicta non facta ſunt, quanto magis moue debent, quæ figurate non tantum dicta, ſ facta ſunt? Nã ſicut humana conſuetudo v bis, ita diuina potentia etiã factis loquitur. ſicut ſermoni humano, verba noua, vel m nus vſitata, moderate ac decẽter aſperſa, ſpl

dorem

rem addunt, ita in factis mirabilibus con-
uenter aliqd significantibus, quodãmo-
luculentior est diuina eloquenita. Proin
qd figurauerit, qđ prophetã belua illa de
ratũ, tertio die uiuũ reddidit, cur a nobis
itur cũ hoc Xp̃s exponat? Generatio, inqt,
aua & adultera signũ q̃rit, & signũ non da
t ei nisi signũ Ionæ ꝓphetæ. Sicut.n. Ionas
it in uẽtre ceti, trib. dieb. & trib. noctibus,
erit filius hominis in corde terræ, tribus
eb. & trib. noctib. De ipso aũt triduo mor
dñi nostri Iesu Christi, qũo rõ reddatur,
a parte totũ intelligitur, in die primo &
uissimo, ut toti tres dies idẽ cũ suis nocti-
s cõputent̃, longũ est differere, & aliis ser
onibus iã sæpissime dictũ est. Sicut ergo
nas ex naui in aluũ ceti, ita Christus ex li-
o in sepulchũ, uel in mortis profundũ. Et
ut ille pro iis qui tẽpestate periclitabant̃,
Christus ꝓ iis qui in hoc seculo fluctuãt.
sicut primo iussum est ut p̃dicaret̃ Niniui
s a Iona, sed nõ ad eos ꝑuenit prophetia Io
, nisi posteaquã eũ cetus euomuit, ita pro
hetia p̃missa est ad gẽtes, sed nisi post resur
ctionẽ Christi nõ ꝑuenit ad gẽtes. Iã uerò
đ tabernaculũ sibi cõstituit, & cõsedit ex ad
erso ciuitatis Niniue, qđ ei futurũ esset ex-
ectans, alterius significationis ꝑsonã ꝓphe
gestabat. Præfigurabat. n. carnalẽ populũ
rael. Nã huic erat & tristitia de salute Nini
itarũ, hoc est de redẽptione & liberatione
entiũ. Vñ uenit Christus uocare, nõ iustos
d peccatores in pęnitentiã. Vmbraculũ er-
o cucurbitę super caput eius, promissiones
rant ueteris testamenti, uel ipsa iã munera,
quibus erat utiq;, sicut dicit Apostol⁹, vm
ra futurarũ, tanquã ab æstu tẽporaliũ malo
ũ in terra promissionis defensaculum p̃bẽs.
ermis aũt matutinus quo rodente cucur-
ita exaruit, idem ipse rursus Christus oc-
urrit, ex cuius ore Euangelio diffamato,
uncta illa quæ temporaliter apud Israeli-
s uelut umbraculi prius significatione vi-
uerunt, euacuata marcescunt. Et cunctus il
populus amisso Hierosolymitano regno,
sacerdotio & sacrificio (quod totum um-
ra erat futuri) in captiua dispersione ma-
no æstu tribulationis aduritur sicut Ionas,
uod scriptum est, a solis ardore, & dolet
rauiter, & tñ dolori eius atque vmbræ quã
iligebat, salus gentiũ pœnitentiumq; præ-
ponitur. Adhuc cachinnent Pagani, ẽt ver-
mẽ Christum, & hanc interpretationẽ pro- *Christus vermis bifariam intelligitur.*
phetici sacramenti superbiore garrulitate de
rideant, dũ tñ & ipsos sensim paulatimq; cõ
sumat. Nã de ominibus talibus Esaias pro-
phetat, ꝑ quẽ nobis dicit Deus: Audite me q
scitis iudiciũ populus meus, in quorũ corde
lex mea est, opprobria hoĩum nolite metue
re, & detractione eorũ ne superemini, nec
qđ vos spernant magni duxeritis, sicut. n. ve-
stimentum, ita per tp̃s absumẽtur, & sicut
lana a tinea comedentur, iustitia mea in æter
nũ manet. Nos ergo agnoscamus vermẽ ma
tutinũ, quia & in illo psalmo cuius titulus in
scribitur: Pro suspsceptione matutina, hoc
se ipse nomine appellare dignatus est. Ego, *Psal. 21.*
inquit, sum uermis & nõ hõ, opprobrium
hoĩum & abiectio plebis. Hoc opprobrium
de illis opprobiis est, q̃ iubemur nõ metuere
ꝑ Esaiã dicentẽ: Opprobria hoĩum nolite
metuere. Ab isto uerme tanq̃ à tinea come-
dunt̃, q sub eius dente Euangelio, per singu- D
los dies paucitate sua deficiendo minorant̃.
Nos hunc agnoscamus, & pro salute diuina,
humana opprobria sufferam⁹. Vermis est ꝑꝑ
humilitatẽ carnis, fortassis ẽt ꝑꝑ uirginis
partũ. Nã hoc aĩal plerunq; de carne, vel de
quacunq; re terrena, siue ullo cõcubitu na-
scit̃. Matutinus est, qa diluculo resurrexit. Po
terat utiq; illa cucurbita & sine ullo uermi-
culo arescere. Postremo si habebat Deus ad-
huc uermẽ necessariũ, qd opus erat addere
matutinũ, nisi ut ille uermis agnosceret̃, qui
cantat pro susceptione matutina: Ego autẽ
sum uermis & nõ hõ? Quid ista ꝓphetia, iã
ipso rerũ effectu & adimpletione lucidius?
Si irrisus est vermis iste cũ pẽderet in cruce,
sicut in eodẽ psalmo scriptũ est: Loquuti sũt
labiis & mouerunt caput: Sperauit in Deũ,
eruat eũ, saluũ faciat eũ, qm̃ uult eũ, cũ com
pleta sunt q̃ ibi p̃dixit. Foderũt manus meas
& pedes meos, dinumerauerũt oĩa ossa mea:
Ipsi uerò nõ cõsiderauerũt, & cõspexerunt
me, diuiserũt sibi uestimenta mea, & sup ve-
stẽ meã miserunt sortẽ, qđ tãta manifestatio
ne futurũ in libro antiquo prophetat̃, quãta
manifestatione factum id nouo Euãgelio re-
citat̃, sed si in hac humilitate, vt dicere cępe
rã, iste uermis irrisus est, nunquid adhuc ir- E
ridẽd⁹ est, cũ ea cõpleri cernim⁹, q̃ cõsequẽ
tia psalmus ipse hẽt: Cõmemorabunt & cõ-
uerten-

vertētur ad dn̄m vniuersi fines terræ: Et ado
rabunt in conspectu eius vniuersæ patriæ gē
tiū. Qm̄ dn̄i est regnū, & ipse dominabit̄ gē
tium. Sic cōmemorati sunt Niniuitæ, & con
uersi sunt ad dn̄m, hanc salutē pęnitentiæ gē
tiū tāto an̄ p̄figuratā in Iona, dolebat Israel,
sicut nūc dolet vmbra nudatus & ęstu saucia
tus. liceat sanè cuilibet quamlibet aliter, dū
tn̄ s̄m regulam fidei, cætera oīa quæ de Iona
propheta mysteriis operta sunt, aperire. Il-
lud planè qđ in vētre ceti triduo fuit, fas nō
est aliter intelligere, q̄ ab ipso cœlesti magi-
stro in Euangelio cōmemorauimus reuela-
tū. Proposita exposuimus, vt potuimus, sed il
F le qui proposuit, iā sit Christianus, ne fortè
cū expectat ante librorū sanctorū finire qō-
nes, prius finiat uitā istā, q̄ transeat à morte
ad vitā. Fieri. n. potest, quod anteq̄ Christia
nis sacramentis imbuatur, quærit de resurre
ctione mortuorū. Concedendū ēt fortaſsis
qđ de Christo quæsiuit, cur tanto post vene
rit, vel si q̄ sunt aliæ paucæ & magnæ qōnes,
quibus cætera inseruiunt. Si autē qualis est il
la, In qua mensura mensi fueritis, metietur
vobis, vel qualis ista de Iona, ēt oēs tales an-
teq̄ sit Christianus finire cogitat, perparum
cogitat vel conditionem humanam, vel æta
tem iā suam. Sunt. n. innumerabiles, q̄ non
sunt finiendæ ante fidem, ne finiatur vita sine
fide, sed planè retenta iā fide, ad exercendā
piā delectationē mentiū fidelium studiosiſsi
me requirendæ, & quod in eis eluxerit, sine
typho arrogantiæ cōmunicādum, quod aūt
latuerit, sine salutis dispendio tolerandum.

Augustinus Bonifacio uiro militari de Cæsa
ris comitatu, cōmonstrans illi Donatista
rū hæresim nihil habere cōe cū Arriana,
& qua moderatione p̱ metū legū imperia
liū hæretici possunt ad ecclesiæ societatē
reduci, tum de Donatistarū & Circūcel-
lionū immanitate, postremò de peccato
in spiritū sanctū nō remittendo. Idem ar-
gumentū tractauit epistola. 48. Epist. L.

G

LAudo & gratulor & admiror fili dile-
ctiſsime Bonifaci, quod inter curas bel-
lorū & armorum, vehementer desideras ea
nosse quæ Dei sunt. Vere hinc te apparet ēt
Dei ipsa uirtute militari, fidei seruire, quam
habes in Christo. Vt ergo breuiter insinuem
dilectioni tuæ, inter Arrianorum & Donati-
starū quid intersit errorē, Arriani patris & fi-
lii & spiritussancti, diuersas substantias e
dicunt. Donatistæ aūt nō hoc dicūt, sed ūā
trinitatis substantiā confitentur. Etsi aliqui ip
sorū minorē filium esse dixerunt q̄ pater s
eiusdē tn̄ substantiæ non negarunt. Plurimi
verò in eis hoc se dicunt omnino credere de
patre & filio & spiritusancto, quod catholi
ca credit ecclesia. Nec ipsa cū illis uertitur
qō, de sola cōione infęliciter litigant, & cō
tra unitatē Christi rebelles inimicitias puersi
tate sui erroris exercēt. Aliqn̄ aūt sicut audi-
mus, nōnulli ex ipsis volētes sibi Gothos cō
ciliare, qn̄ eos uidēt aliq̱d posse, dicūt hoc
se credere, qđ & illi credūt. Sed maiorū io
rū authoritate vincunt̄, q̱a nec Donatus ipse
sic credidisse asseritur, de cuius parte se de
gloriant̄. Non te aūt ista cōturbent fili di-
ctiſsime. Hæreses. n. & scādala futura p̄dicta
sunt, vt inter inimicos erudiamur, ac sic &
fides & dilectio nostra poſsit esse probatior.
Fides utiq;, ne ab eis decipiamur, dilectio
aūt, ut ēt ipsis corrigēdis (quantū possumus)
consulamus, non solū instantes, ne infirmis
noceant, atq; ut ab errore nefario liberet,
sed ēt orantes pro eis, vt aperiat dn̄s illis sen
sum, & intelligant scripturas, q̱a in sanctis li
bris, ubi manifestat̄ dn̄s Christus, ibi & eius
ecclesia declarat̄. Isti aūt mirabili cæcitate,
cū ipsum Christū p̄ter scripturas nesciant,
eius tn̄ ecclesiā non diuinarū literarū autho-
ritate cognoscunt, sed humanarū calūniarum
vanitate cōfingunt. Agnoscūt nobiscū Chri-
stū, in eo quod legitur: Foderūt manus meas
& pedes meos, dinumerauerūt oīa ossa mea.
Ipsi uerò consyderauerūt & conspexerunt
me, diuiserūt sibi uestimenta mea, & su p̱ ve-
stē meā miserunt sortē, & nolūt agnoscere
ecclesiā, in eo qđ post paulū sequitur: Co
memorabuntur & cōuertentur ad dn̄m, v
uersi fines terræ: Et adorabunt in conspect
eius uniuersæ patriæ gentiū, Qm̄ dn̄i est r
gnū, & ipse dominabatur gentiū. Agnoscu
nobiscū Christū in eo quod legitur. Dn̄s
xit ad me, filius meus es tu, ego hodie genu
te, & nolūt agnoscere ecclesiam in eo quo
sequitur: Postula a me, & dabo tibi gent
hæreditatem tuam, & posseſsionē tuam ter
minos terræ. Agnoscunt nobiscum Christū
in eo quod ipse dn̄s in euangelio loquitur

Opor-

)portebat Christũ pati & resurgere à mor-
is tertia die: & nolunt agnoscere ecclesiã,
eo qđ sequit: & p̃dicari in nomine eius
niam & remissioné peccatorũ per oẽs gẽ-
s, incipientibus ab Hierusalẽ. Et innumera-
lia sunt testimonia librorum sanctorũ, quę
hunc librũ coarctare non debui. In quib.
cut apparet, dñs Christus siue ẜm diuinitatẽ
ua æqualis est patri, qui in principio erat
erbũ, & verbũ erat apud Deũ, & Deus erat
erbũ, siue ẜm susceptæ carnis humilitatem,
ua verbũ caro factũ est, & habitauit in no-
is: sic apparet etiam eius ecclesia, non in so-
Aphrica, sicut isti impudentissima vanita-
delirant, sed toto orbe terrarum diffusa.
estimoniis.n. diuinis, lites suas præferũt, qa
cã Cæciliani quondã ecclesię Carthaginẽ
s episcopi, cui crimina obiecerunt quę nec
otuerunt probare nec possunt, se ab eccle-
a catholica, hoc est ab vnitate oĩum gentiũ
iuiserunt. Quamuis & si vera essent quę ab
s obiecta sunt Cęciliano, & nobis possent
liqñ monstrari, ipsum iam mortuũ anathe-
natizaremus: sed tamen ecclesiam Christi q̃
on litigiosis opinionibus fingitur, sed diui-
is attestationibus comprobatur, pp quem-
bet hoĩem relinquere non debemus, quia
onum est confidere in dño, q̃ confidere in
oĩe. Neq;.n quod sine iniuria innocentię il
us dixerim, si peccauit Cęcilianus, ideo hæ
editatem suam perdidit Christus, Facile est
omini, seu vera seu falsa de altero homine
redere, sed sceleratæ impudentię est, pp cri
nina hoĩs, quę orbi terrarũ non possis ostẽ-
ere, communionem orbis terrarum velle
lamnare. Vtrum Cęcilianus à traditoribus
liuinorũ codicum fuerit ordinatus, nescio,
on vidi, ab inimicis eius audiui. Non mihi
le lege Dei, non de præconio prophetarũ,
on de sanctitate psalmorũ, non de Aposto-
o Christi, non de Christi eloquio recitatur.
Ecclesiã verò toto terrarũ orbe diffusam, cui
on cõicat pars Donati, vniuersarũ scriptu-
arũ testimonia consona voce proclamant.
In semine tuo bñdicent oẽs gentes. Lex Dei
licit. Ab ortu solis vsq; ad occasum sacrifi-
cium mundũ offert nomini meo: qm̃ glorifi-
catũ est nomen meũ in gentib. Per prophetã
Deus dixit. Dominabitur à mari vsq; ad ma-
re, & à flumine vsq; ad terminos orbis terra-
rũ. Per psalmũ dñs dixit Fructificans & cre-
scens in vniuerso mundo. Per Apostolũ dñs
dixit. Eritis mihi testes in Hierusatẽ, & in to- *Luc. 24.*
ta Iudęa & in Samaria, & vsq; ad fines terrę.
Filius Dei ore suo dixit. Cęcilianus ecclesię
Carthaginensis Episcopus humanis litibus *Acto. 1.*
accusatur. Ecclesia Christi in omnibus genti
bus constituta diuinis vocibus commendaẽ.
Ipsa pietas, veritas, charitas, nos non pmittit
contra Cęcilianum eorũ hominum accipe-
re testimonium, quos in ecclesia non vide-
mus cui Deus perhibet testimonium. Qui.n.
diuina testimonia non sequuntur, põdus hu-
mani testimonij perdiderunt. Addo ꝙ Cęci-
liani causam, ipsi ad Imperatoris Constanti- *Constan-*
ni iudiciũ accusando miserunt, immo verò *tinus.*
ipsum Cęcilianũ post ep̃alia iudicia, vbi eũ *Cæcilia-*
opprimere non potuerunt, ad supradicti Im *nus.*
peratoris examen, ptinacissimis persequuto M
ribus pduxerunt. Et qđ in nobis mõ repręhẽ
dunt vt decipiant imperitos dicentes, nõ de-
bere Christianos ꝯ inimicos Christi aliquid
à Christianis Imperatoribus postulare: ipsi
priores fecerũt. Qđ ẽt in collatione, q̃ simul *2. Re. 4.*
apud Carthaginẽ habuimus, negare non ausi
sunt, immo & gloriari ausi sunt, ꝙ apud Im
peratorẽ maiores eorũ criminaliter Cęcilia
nũ fuerint insequuti. insup addẽtes mẽdaciũ
ꝙ eũ illic vicerint fecerintq; damnari. Qũo
ergo nunc ipsi non sunt persequutores, qui
cum accusando persequuti sint Cæcilianũ,
& ab eo fuerint superati, falsam sibi gloriam
impudentissimo mendacio arrogare volue-
runt, non solũ culpã non putantes, verũetiã
pro sua laude iactantes, si probarent Cęcilia
nũ maioribus suis accusantibus fuisse dãna-
tum? Quemadmodum aũt in ipsa collatione *2. Re. 39*
modis omnibus victi sint, qm̃ valde prolixa
sunt gesta, & tibi aliis rebus Romanæ pacis
necessariis occupato multum est vt legantur,
breuiarium eorum tibi legi forsitan poterit,
quod credo hr̃e fratrem & coepiscopũ meũ
Optatum: Aut si non habet, potest facillime *Optatus.*
accipere de ecclesia Sitiuensi, quandoquidẽ A
liber iste iam sua prolixitate curis tuis forsitã
onerosus est. Hoc.n. contingit Donatistis, qđ
accusatoribus sancti Danielis. Sicut.n. in illos
leones, sic in istos conuersæ sunt leges quib.
innocentem opprimere voluerunt, nisi qđ
pp misericordiã Christi magis p eis sunt istę
leges, quæ illis videntur aduersæ: qm̃ mul-
ti per illas correcti sunt, & quotidie corri-
guntur,

guntur,& se esse correctos, atq; ab illa furio
sa pernicie liberatos gr̃as agunt. Et qui ode-
rant diligunt, molestasq; sibi fuisse saluberri
mas leges quantũ in insania detestabãtur, tan
tum recepta sanitate gratulant̃,& in residuos
cũ quib. fuerant perituri, iã simili dilectione
23. q. 4. ipsa pietas. nobiscũ vt pariter instemus ne illi pereãt,ex-
citant̃. Molestus est.n.& medicus fureti phre
neticо,& pater indisciplinato filio,ille ligã-
do,iste cædendo,sed ambo diligendo. Si aũt
illos negligant & perire permittant, ista po-
tius mansuetudo falsa,crudelitas est. Si enim
equus & mulus in quib. non est intellectus,
morsibus & calcib. resistunt hoĩb. à quibus
eorum curanda vulnera contrectant̃,& cum
B inter dentes eorũ & calces sẽpe hoĩes peri-
clitent̃ & aliqñ vexent̃, non tñ eos deserunt,
donec ꝑ dolores, & molestias medicinales,
reuocent ad salutẽ: quanto magis hõ ab ho-
mine,& frater à fratre, ne in ęternum pereat
non est deserendus,qui correctus intelligere
põt,quantũ sibi præstabit̃ beneficiũ, qñ se ꝑ-
sequutionẽ perpeti quærebatur? Sicut ergo
Gala. 6. Apostolus dicit,infatigabiles cum tp̃s habe-
mus operemur bonum ad oẽs, qui possunt
catholicorum præceptorũ sermonibus, qui
possunt catholicorum principum legibus,
partim per eos qui diuinis admonitionibus,
partim per eos qui iussis imperialibus parẽt,
omnes ad salutem vocentur,omnes à perni-
Dist. 9. c. ip. impe-ratores, et duob. sequen. 11. q. 3. imperatores. cie reuocẽtur. Quia & Imperatores, qñ pro
falsitate contra veritatem constituunt malas
leges,probantur bene credentes & coronan
tur perseuerantes. Qñ autem pro veritate cõ-
tra falsitatẽ constituunt bonas leges, terrent̃
sæuientes & corrigunt̃ intelligẽtes. Quicũq;
ergo legibus Imperatorũ, quæ ꝯ veritatem
Dei feruntur, obtẽperare non vult, acquirit
grande præmium. Quicunq; aũt legibus Im
C peratorũ,quæ pro Dei veritate ferunt̃, obtẽ-
perare non vult,acquirit grande supplicium.
Nam & tp̃ibus prophetarũ, oẽs reges qui in
populo Dei non prohibuerunt, nec euerte-
runt q̃ contra Dei præcepta fuerant institu-
ta,culpant̃: & qui prohibuerũt & euerterũt,
sup aliorũ merita laudant̃. Et rex Nabucho-
Danie 3. donosor,cũ seruus esset idolorũ, cõstituit sa
crilegã legẽ, vt simulacrũ adoraret̃: sed eius
impiæ constitutioni qui obedire noluerunt,
piè fideliterq; fecerũt. Idẽ tñ rex, diuino cor
rectus miraculo piam & laudabilẽ legẽ pro-
ueritate constituit, vt quicũque diceret bl[as]-
phemiã in Deũ verũ Sidrac, Misac, & Ab[d]e-
nago,cum domo sua penitus interiret. H[a]nc
legẽ si qui contẽpserunt, & id qđ fuerat [co]n
stitutũ merito ꝑpessi sunt,debuerunt dic[er]e,
qđ isti dicũt,se iustos esse, quia ex lege r[eg]is
ꝑsequutionẽ patiebant̃: qđ vtique dicere[nt] si
ita insanirent sicuti isti insaniunt,qui diu[id]ũt
mebra Christi, exufflant sacr̃a Christi, & de
persequutione gloriantur,quia prohibent[ur]
ista facere legibus Imperatorum,quas cõ[sti]-
tuerunt pro vnitate Christi, & iactant fal[la]ci
ter innocentiam suam, & quã non possu[nt] à
dño accipere,ab hoĩb. quærunt martyrũ [g]lo
riã. Veri aũt martyres illi sunt, de quibus [d]ñs
ait: Beati qui persequutionẽ patiunt̃ ꝑꝑ i[us]ti
tiã. Non ergo qui ꝑꝑ iniquitatẽ & ꝑꝑ Ch[ri]-
stianæ vnitatis impiam diuisionẽ, sed qui ꝑ[ꝑ]
iustitiã persequutionẽ patiuntur,hi marty[re]s
veri sunt. Nam & Agar passa est persequu[tio]
nẽ à Sara,& illa erat sancta q̃ faciebat,illa i[ni]
qua quæ patiebatur. Nunquid & huic per[se]-
quutioni,quã passa est Agar, cõparandus [e]st
sanctus Dauid, quẽ persequutus est iniq[uu]s
Saul? Valde vtique distat,non quia patieb[at],
sed quia ꝑꝑ iustitiam patiebatur. Et ipse [d]o-
minus cũ latronibus crucifixus est. Sed qu[os]
passio iungebat,causa separabat. Ideo in p[sal]
mo vox illa intelligẽda est verorũ marty[rũ],
volentiũ se discerni à martyribus falsis: Iu[di]-
ca me Deus & discerne causam meam de [gẽ]
te non sancta: Nõ dixit discerne pœnã m[eã],
sed discerne causam meã. Põt enim esse i[m]-
piorum similis pœna, sed dissimilis est m[ar]-
tyrum cã,quorum & illa vox est: Iniuste p[er]se-
quuti sunt me adiuua me. Ideo se dignũ e[x]-
stimauit, qui adiuuaretur iustè, quia illi p[er]se-
quebantur iniustè. Nã si iustè illi persequ[eren]-
tur,non fuerat adiuuandus, sed corrigend[us].
Si autem putant quod nemo possit iuste [ali]-
quem persequi, sicut in collatione dixeru[nt]
illam esse veram ecclesiam quæ persequut[io]-
nẽ patitur,non q̃ facit. Omitto dicere qđ [su]-
perius cõmemoraui,quia si ita est,vt dicu[nt],
Cęcilian⁹ ad verã ecclesiã pertinebat, qñ [eum]
maiores illorũ vsque ad Imperatoris iudic[ium]
accusando persequebantur. Nos.n. dicimu[s]
ideo illum ad verã ecclesiã pertinuisse, n[on]
quia persequutionẽ patiebatur, sed quia ꝓ-
pter iustitiam patiebat̃. Illos autẽ ideo fui[sse]
alienatos ab ecclesia,nõ quia persequeban[tur]
sed

d qa iniuste persequebantur. Nos itaq; hoc
cimus. Illi uerò si nō q̄runt causas quare
uisq; faciat persequutionē uel quare patia-
r, sed hoc putāt esse signū veri Christiani,
p̄sequutionē nō faciat, sed patiaṫ, sine du-
o Cæcilianū in ea definitione cōstituunt,
non faciebat, sed patiebatur. Maiores autē
os ab ea definitione foras mittunt, qui fa-
ebant nō patiebātur. Sed hoc, vt dixi, omit
, illud dico, si ecclesia vera ipsa est q̄ perse
uutionē patitur, non quæ facit, quærant ab
postolo quam ecclesiā significabat Sara,
i persequutionem faciebat ancillæ. Liberā
uippe matrē nostrā cœlestē Hierusalem. i.
erā Dei ecclesiā, in illa muliere dicit fuisse
guratā, q̄ affligebat ancillā. Si aūt melius di
utiamus magis illa p̄sequebaṫ Saram super
iendo, q̄ illā Sara coercendo. Illa.n. domi-
æ faciebat iniuriā, ista imponebat superbiæ
isciplinā. Deinde q̄ro, si boni & sancti ne-
ini faciunt p̄sequutionē, sed tantummodo
atiuntur, cuius putāt esse in psalmo vocē,
bi legitur: Persequar inimicos meos, & cō
rehendā illos, & non cōuertar donec defi-
ant? Si ergo uerū dicere vel agnoscere volu
ius, est p̄sequutio iniusta quā faciunt impii
cclesiæ Christi, & est iusta p̄sequutio, quā
ciūt impiis ecclesię Christi. Ista itaque bea
est, q̄ persequutionē patitur p̄p̄ iustitiā. Il
uerò miseri qui persequutionē patiuntur
p̄ iniustitiam. Proinde ista persequiṫ diligē
o, illa sæuiēdo. Ista ut corrigat, illi ut euer
int. Ista ut reuocet ab errore, illi vt præcipi
nt in errorē. Denique ista persequitur ini-
icos, & cōprehendit donec deficiant in va
itate, ut in ueritate proficiant. Illi aūt retri-
uentes mala pro bonis, quia eis cōsulimus
d æternā salutem, etiā temporalē nobis co-
antur auferre, sic amantes homicidia, vt in
eipsis ea perficiant, quādo in aliis perpetra-
e non possunt. Sicut.n. charitas laborat ec-
clesiæ sic eos ab illa perditione liberare,
it eorum nemo moriatur, sic eorum labo-
at furor, aut nos occidere ut suæ crudelita-
is pascant libidinē, aut ēt seipsos, ne perdi-
disse uideanṫ occidendorū hoīum potesta-
em. Qui aūt nesciunt consuetudinem illo-
rū, putant eos modo seipsos occidere, quan
do ab eorū insanissima dominatione per oc
casionem legū istarum quæ pro unitate sunt
constitutæ, tāti populi liberantur. Qui autē
sciunt, & ante ipsas leges q̄d facere solēt, nō
eorū mirantur mortes, sed recordantur mo
res, maxime qn̄ adhuc cultus fuerat idolo-
rū, ad Paganorū celeberrimas solēnitates in-
gentia turbarū agmina ueniebāt, nō vt idola
frangerēt, sed ut interficerentur a cultoribus H
idolorū. Nā illud si accepta legitima potesta
te facere uellēt, siquid eis accidisset, possent
habere qualēcunq; umbrā nominis marty-
rū, sed ad hoc solū ueniebāt, ut integris ido-
lis ipsi perimerenṫ. Nā singuli quique valen
tissimi iuuenes cultores idolorū, q̄s quot oc
cideret, ipsis idolis uouere cōsueuerāt. Qui
dam ēt se trucidandos armatis uiatoribus in
gerebāt, p̄cussuros eos se nisi ab eis perime-
renṫ terribiliter cōminātes. Nonnunquā & a
iudicib. trāseuntibus extorquebāt uiolenter,
ut a carnificib. uel ab officio ferirenṫ. Vn̄ q-
dā illos sic illusisse p̄hibeṫ, ut eos tanquā per
cutiendos, ligari & dimitti iuberet, atque ita
eorū impetū incruentus & illæsus euaderet.
Iā uerò p̄ abrupta præcipitia, p̄ aquas & flā-
mas occidere seipsos, quotidianus illis lud⁹
fuit. Hæc. n. eos tria mortis genera diabolus
docuit, ut mori uolētes, qn̄ nō inueniebant
quē terrerēt, ut eius gladio ferirenṫ, p̄ saxa se
mitterēt, aut ignibus gurgitibusq; donarent. I
Quis aūt illos hæc docuisse credēdus est pos
sidens cor eorū, nisi ille qui & saluatori no-
stro, ut se de pinna tēpli p̄cipitaret, tanq̄ de
lege suggessit? Cuius suggestionem a se uti- *Lucæ.4.*
que prohiberent, si magistrum Christum in
corde portarēt. Sed quia in se diabolo poti⁹
dederūt locū, aut sic pereūt quēadmodum
grex ille porcorū, quē de mōte in mare tur- *Marci.5.*
ba dęmonū deiecit, aut illis mortib. erepti,
& pio matris catholicę gremio collecti, ita
liberantur quēadmodū est a domino libera-
tus, quē pater eius a dæmonio sanandū obtu
lit dicens, q̄d aliqn̄ cadere in aquā, aliqn̄ in *Mat.17.*
ignē soleret. Vn̄ magna in eos fit misericor-
dia, cū ēt per istas imperatorū leges, ab illa
secta, ubi per doctrinas dæmoniorū menda-
ciloquorum mala ista didicerunt, prius eri-
piuntur inuiti, ut in catholica postea bonis
p̄ceptis & moribus sanentur assueti. Nā mul-
ti eorum quorū iam in unitate Christi, pium
fidei feruorem charitatemque miramur,
cum magna lætitia Deo gratias agunt, quod
illo errore caruerūt ubi mala ista bona pu-
tarunt. Quas gratias modo uolētes non age-
rent,

rent, nisi prius ét nolentes ab illa nefaria societate discederent. Quid de illis dicamus, q̃ nobis quotidie confitentur, quod iam olim volebant esse catholici, sed inter eos habitabant, inter quos & id qđ uolebant esse non poterant per infirmitaté timoris, vbi si vnũ verbum pro catholica dicerent, & ipsi & domus eorũ funditus euerterentur? Quis est tã demens, qui neget istis debuisse per iussa imperialia subueniri, vt de tanto eruerent ma-
K lo, dũ illi quos timebant timere cogũtur, & eodé timore aut ét ipsi corrigunt, aut certè cũ se correctos esse confingũt, correctis parcunt, à quibus antea timebantur? Si aũt seipsos occidere voluerint, ne illi qui liberandi sunt liberentur, & eo mõ liberantium terrere pietaté, vt dũ timetur ne quidam perditi pereant, non eruantur perditioni, qui vel iã nolebant perire, vel coerciti poterãt non perire, quid hic agit charitas Christiana, p̃sertim cũ illi qui suas mortes voluntarias & furiosas minantur, in populorũ liberãdorũ cõparatione perpauci sint? Quid agit ergo fraterna dilectio, vtrũ dum paucis transitorios ignes metuit caminorũ, dimittit oés æternis ignibus gehennarum, & tã multos vel iã volentes, vel postea non valentes p̃ catholicam pacé ad uitã uenire p̃petuã, relinquit in interitũ sempiternũ, cauendo ne quidã voluntario moriantur interitu, qui viuunt ad impedimentũ salutis aliorũ, quos non permittũt ẜm Christi doctrinã uiuere, vt eos doceant quocunq; tp̃e ẜm consuetudinem doctrinæ diabolicæ ad eas quæ in illis modo timẽtur mortes voluntarias festinare, an potius con-
L seruat quos põt, & si sponte pereant quos cõseruare nõ põt? Vt.n. omnes uiuant ardenter exoptat, sed oés ne pereant plus laborat. Gratias aũt domino, quod & apud nos, non quidé in oĩbus, sed ualde in pluribus locis, & p̃ alias Aphricę partes, sine vllis istorum insanorum mortibus, pax catholica cucurrit & currit. Ibi aũt illa funeste contingunt, vbi est tã furiosum & inutile hominũ genus, qui & aliis temporibus eadé facere consueuerunt. Et prius quidé q̃ istæ leges à catholicis imperatoribus mitterent, pacis atq; unitatis Christi paulatim doctrina crescebat, & in eã qſque sicut discebat & uolebat & poterat ex ipsa parte transibat, cum tamen apud illos perditorum hominum dementissimi greges, in diuersis causis quieté innocentium pertu[r]bant. Quis non dñs seruum suũ timere c[om]pulsus est, si ad illorũ patrocinium cõfug[is]set? Quis euersori minari salté audebat aut[o]ri? Quis consumptoré apothecarũ, quis q[ui]libet poterat exigere debitoré, auxiliũ eo[rũ] defensionéq; poscentem, timore fustiũ & [in]cendiorum mortisq; præsentis? Pessim[æ] seruorum vt liberi abscéderent tabulæ fr[angebantur], extorta debitoribus chirographa [red]debantur. Quicunque dura illorũ uerba c[on]tempserant, durioribus verberibus quod [iu]bebant facere cogebantur, innocentium q[ui] eos offenderãt domus, aut deponebant ad [so]lum, aut ignibus cremabant. Quidã patre[s fa]milias honesto loco nati, & generoso cu[ltu] educati, vix viui post eorũ cędes ablati su[nt], vel vincti ad molã, & eã in gyrũ ducere, ta[m]q̃ iumenta contéptibilia uerbere adacti su[nt]. Quod.n. de legibus auxiliũ. a ciuilibus p[o]t[esta]tibus aduersus eos aliq̃d ualuit? q̃s in p̃ñtia [eo]rũ officialis anhælauit, q̃sq; qđ illi noluissent exactor exegit? Quis eos, q̃ eorũ cæd[ibus] extincti sunt, vindicare tẽtauit, nisi qđ pr[o]pria de illis pœnas poscebat insania, cũ a[lii] prouocandis in se gladiis hoĩum, quos vt [ab] eis ferirentur morte terrebant, alii per ua[ria] p̃cipitia, alii per aquas, alii per ignes se mortes voluntarias vsquequaq; mittebãt, [et] aĩas ferales, à se sibi illatis suppliciis proiic[ie]bãt? Horrebant ista plurimi in ipsa super[sti]tione hæretica cõstituti, & cũ innocẽtiæ s[uæ] sufficere arbitrarent, qđ sibi talia displic[e]rẽt, dicebat eis a catholicis, si innocẽtiã v[e]strã mala ista nõ polluũt, qũo dicitis orbe[m] christianũ, uel falsis, uel certe ignotis Cæc[i]liani peccatis esse pollutũ? Qũo uos nefari[o] scelere, ab unitate catholica, tanq̃ ab area d[o]minica separatis, q̃ usq; ad tp̃s uentilationi[s] necesse est ut habeat & frumentũ in horre[o] recondendũ, & paleam ignibus cõsumend[am]. Atq; in quibusdã rõ reddebatur, ut aliqui a[d] unitaté catholicã ét inimicitias perditoru[m] parati sustinere transirent, sed plures qua[m]uis id uellent, eos tñ homines quibus tan[ta] fuerat licentia sæuiendi, inimicos facere n[on] audebant. Nõnulli quippe illos cum ad n[os] transissent crudelissimos passi sunt. Accid[it] etiam ut apud Carthaginé quédam diaco[num] num suum nomine Maximianũ, contra epi[]scopum suum superbientem, quidam episc[o]porum

porum eiuſdem partis ſacto ſchiſmate, & in
plebe Carthaginis diuiſa parte Donati, ordi
narent Epiſcopū contra Epiſcopum. Quod
cū eorum pluribus diſpliceret, eundē Maxi-
mianū cum aliis duodecim, qui eius ordina
tioni præſentes affuerāt, dānauerūt, cæteris
aūt ad eandē ſocietatē ſchiſmaticis pertinen
tibus, die cōſtituto facultatē redeundi dede-
rūt. Sed poſtea ex ipſis duodecim quoſdā, &
ex illis q̧b. dilatio data fuerat, poſt diē poſitū
redeuntes ꝑꝑ pacē ſuā in ſuis honoribus ſu-
ſceperunt, & quoſcūque extra ipſorū cōio-
nē dānati baptizauerāt, rebaptizare nō auſi
ſunt. Cępit hoc eorū factū cōtra illos ꝓ ca-
tholica multū ualere, ut ora eorū penit⁹ clau
derent. Quæ res cū, ſicut oportebat, ad ſanā
dos ab ſchiſmate animos hominū ſpargeret
inſtantius, & quaquauerſum poterat, catholi
corū ſermonibus ac diſputationibus mōſtra
retur ꝓ pace Donati & damnatos ſuos in ho
norē ſuū integrū ſuſcepiſſe, & baptiſmū quē
dānati uel ēt dilati foris ab eccleſia eorū de-
derāt, nō auſos fuiſſe reſcindere, & orbi ter
rarum cōtra pacē Chriſti cōtaminationem,
neſcio quorū, obiicere peccatorū, & euacua
re baptiſmū in illis quoq; eccleſiis datū, vñ
in Aphicā uenit ipſum Euangelium plurimi
confundebanē, & manifeſtæ ueritati erube-
ſcentes, corrigebanē, ſolito crebrius, & mul
to magis ubicunq; ab eorū ſæuitia reſpirabat
aliquāta libertas. Tū uerò illi ſic exarſerunt,
& tantis ſunt odiorū ſtimulis incitati, ut con
tra eorū inſidias atq; uiolentias, & apertiſſi-
ma latrocinia, uix ullæ noſtræ cōionis eccle
ſiæ poſſent eſſe ſecuræ, uix ulla uia tuta, qua
iter agerent q̧cunque aduerſus eorū rabiem
pacē catholicā ꝑdicarent, eorumq; demen-
tiam ꝑſpicua ueritate cōuincerēt. Vſque adeo
ut orſus nō ſolū laicis, uel quibuſlibet cleri-
cis, ſed ipſis quoq: epis catholicis, quodāmo
do proponebatur dura cōditio. Aut.n. tacen
da erat ueritas, aūt eorū inmanitas ꝑferēda.
Sed ſi ueritas taceretur, nō ſolū nemo fuerat
huius ſilentio liberādus, ſed multi ēt illoiū ſe-
ductione perdendi. Si aūt ueritatis ꝑdicatio-
ne furor eorū ad ſæuiendum ꝓuocareē, ali-
quibus liberatis noſtriſq; firmatis, rurſus à ſe
quenda ueritate, formido impediret infir-
mos. Cum igitur his anguſtiis affligeretur
eccleſia, q̧ſquis exiſtimat oīa potius ſuſtinen
da, q̃ Dei auxilium, ut per Chriſtianos im-
peratores ferreē, fuiſſe poſcēdū, parū attēdit D
nō bonā de hac neglīgētia reddi potuiſſe rō 23. q. 4. ſi
nē. Quod.n. dicūt q̧ cōtra ſuas, impietates le eccleſia.
ges iuſtas cōſtitui nolūt, nō petiſſe a regibus
terræ Apoſtolos talia, nō cōſiderāt aliud fuiſ
ſe tūc tp̄s, & oīa ſuis tp̄ibus agi. Quis.n. tunc
in Chriſtū crediderat imperator, q̧ ei ꝓ pie-
tate ꝯ impietatē leges ferendo ſeruiret, qn̄ ad
huc illud ꝓpheticū cōplebaē: Quare fremue Pſal. 2.
runt gentes, & populi meditati ſunt inania.
Aſtiterūt reges terræ, & principes cōuenerūt
in unū aduerſus dn̄m & aduerſus Chriſtum
eius? Nondū aūt agebatur, qđ paulo poſt in
in eodē pſalmo dr̄: Et nunc reges intelligite,
erudimini q̧ iudicatis terrā: Seruite dn̄o in ti
more, & exultate ei cū tremore. Qūo ergo
reges dn̄o ſeruiunt in timore, niſi ea q̄ ꝯ iuſſa
dn̄i fiunt, religioſa ſeueritate prohibendo at
que plectendo? Aliter. n. ſeruit quia hō eſt,
q̧a ēt & rex eſt. Quia hō eſt, ei ſeruiuit uiuen
do fideliter, q̧a uerò ēt rex eſt, ſeruit leges iu
ſta ꝑcipientes & ꝯria prohibentes, cōuenien
ti uigore ſanciendo. Sicut ſeruiuit Ezechias,
lucos & tēpla idolorum, & illa excelſa q̄ ꝯ
ꝑcepta Dei fuerāt cōſtructa deſtruēdo. Sicut E
ſeruiuit Ioſias, talia & ipſe faciēdo. Sicut ſer 4. Re. 18
uiuit rex Niniuitarū, uniuerſā ciuitatē ad pla 4. Re. 22
candum dn̄m compellendo. Sicut ſeruiuit Iona. 3.
Darius, idolum frangendum in poteſtatem Dan. 14.
Danieli dādo, & inimicos eius leonibus in- Dan. 3.
gerendo. Sicut ſeruiuit Nabuchodonoſor,
de quo iam dixit, oēs in regno ſuo poſitos
a blaſphemando Deo lege terribili prohibē
do. In hoc ergo ſeruiunt domino reges, in-
quantū ſunt reges, cum ea faciunt ad ſeruien
dum illi, quæ non poſſunt facere niſi reges.
Cum itaque nondum reges dn̄o ſeruirent
tēporibus Apoſtolorum, ſed adhuc medita-
rentur inania, aduerſus eū & aduerſus Chri
ſtum eius, ut prophetarum prædicta omnia
cōplerentur, nō utique tunc poſſent impie-
tates legibus prohiberi, ſed potius exerceri.
Sic.n. ordo temporum uoluebatur ut & Iu-
dæi occiderent ꝑdicatores Chriſti, putantes
ſe officiū Deo facere, ſicut prædixerat Chri
ſtus, & gentes fremerent aduerſus Chriſtia-
nos, & oēs patiētia martyrū uinceret. Poſtea
uerò q̃ cępit impleri quod ſcriptum eſt. Et
adorabunt eum omnes reges terræ, omnes
gentes ſeruient illi: Quis mēte ſobrius regi-
bus dicat: Nolite curare in regno ueſtro a F

quo tueaẽ vel oppugneẽ ecclesia dñi vestri, non ad vos ꝑtineat in regno vestro, q̃s velit esse siue religiosus siue sacrilegus, quibus dici nõ p̃t, nõ ad vos ꝑtineatĩ regno vestro, q̃s velit pudicus esse quis impudicus? Cur.n.cũ datũ sit diuinitus homini liberũ arbitrium, adulteria legibus puniant̃, & sacrilegia permittant̃? An fidẽ non seruare leuius est animã Deo, quã fẹminã viro? Aut si ea q̃ non contẽptu, sed ignorantia religionis cõmittunt̃, mitius vindicanda, nunq̃d ideo negligẽda sunt? Meli⁹ est quidẽ, quis dubitauerit, ad Deũ colendũ doctrina homines duci, quã pẹnæ timore vel dolore cõpelli. Sed nõ quia isti meliores sunt, ideo illi qui tales nõ sunt, negligẽdi sunt. Multis.n.profuit, quod experimentis probauimus, prius timore vel dolorẽ cogi, vt postea posint doceri, aut q̃d iã verbis didicerant opere sectari. Proponũt nobis q̃-

Teren. in Adel. dã sñiam cuiusdam secularis authoris, qui dixit: Pudore & libertate liberos retinere, sati⁹ esse credo quã metu. Hoc quidẽ verũ est, sed sicut meliores sunt quos dirigit amor: ita plures sunt quos corrigit timor. Nam vt de ipso

G authore istis respondeatur, apud illum ẽt le-

Miror ubi hoc sit in Terentio. gunt, Tu nisi malo coactus, rectè facere nescis. Porrò aũt scriptura diuina & ꝑꝑ illos meliores dixit: Timor nõ est in charitate, sed ꝑfecta charitas foras mittit timorẽ. Et ꝑpter

Prou.23 hos inferiores qui plures sunt, ait, Verbis nõ emẽdabit̃ seruus durus, si.n.& intellexerit nõ obediet. Cũ dixit, uerbis eũ nõ emẽdari, non eũ iusit deseri, sed tacite admonuit vñ debeat emẽdari. Alioq̃n nõ diceret, verbis non emẽdabit̃, sed tãtũmodo diceret, nõ emẽdabitur. Alio quoq; loco dicit: Nõ solũ seruũ, sed ẽt filium indisciplinatũ plagis esse coercendũ. Et magno fructu. Nã tu quidã inquit ꝑcutis eum virga, aĩam uerò eius liberabis a morte. Et alibi dicit: Qui parcit baculo, ꝺdit filiũ suũ. Dauid.n. qui recta fide veroq; intel

Prou.13 lectu, totis aĩæ suæ uiribus dicit: Sitiuit aĩa mea ad Deũ fontẽ uiuũ, qñ ueniã & apparebo añ faciẽ Dei? Et huic tali non solũ tẽporaliũ pœnarũ, uel imperialiũ legũ, sed nec gehẽnarum timor est necessarius, cui tã desiderabile bonum est adhærere Deo, vt nõ solũ ab illa fœlicitate alienari, tanquam magnũ supplicium perhorrescat, uerumetiã differri

H moleste ferat. Sed tñ antequã dicant boni filii: Cõcupiscẽtiam habemus dissolui & esse

cũ Christo, multi prius tanquã mali serui quodãmodo improbi fugitiui, ad dñm s[...] tẽporaliũ flagellorũ verbere reuocant̃. Qu[...] .n.nos põt amplius amare quã Christus, q[...] animã suã posuit pro ouibus suis? Et tñ cu[...] Petrũ & alios apostolos solo uerbo uoc[...] set, Paulũ prius Saulũ, ecclesiæ suæ pos[...] magnũ edificatorẽ, sed horrendũ antea va[...] torẽ, nõ sola uoce cõpescuit, uerumetiã p[...] testate prostrauit, atq; infidelitatis tenebri[...] uiẽtẽ, ad desiderãdũ lumẽ cordis vt surger[...], prius corporis cæcitate ꝑcusit. Si pẹna i[...] nõ esset, nõ ab ea postmodũ sanaret̃. Et [...] apertis oculis nihil uidebat, si eos saluos h[...] beret, non ad impositionẽ manus Ananiæ [...] eorũ aperiret̃ obruptus, tãquam squamn[...] q̃bus clausus fuerat inde cecidisse, scriptu[...] narraret. Vbi est q̃d isti clamare cõsueuer[...], liberũ est credere vel nõ credere? Cui v[...] Christus intulit? quẽ coegit? Ecce Paulũ A[...] stolũ, agnoscãt in eo prius cogentẽ Chri[...], & postea docentẽ, prius feriẽtẽ, & postea [...] solantẽ. Mirũ est aũt qũo ille q̃ pœna cor[...] ris ad Euangeliũ coactus intrauit, plus i[...] oĩbus q̃ solo uerbo uocati sunt in euãge[...] laborauit. Et quẽ maior timor compulit [...] charitatẽ, eius ꝑfecta charitas foras misit [...] morẽ. Cur ergo nõ cogeret ecclesia ꝑdi[...] filios vt redirẽt, si ꝑditi filii coegerũt alio[...] perirent? Quãuis ẽt illos quos nõ coegeru[...], sed tñ modo seduxerunt, ꝑ terribiles, se[...] lubres leges in eius gremio reuocẽtur, b[...] dius pia mater amplectit̃, & de illis mu[...] amplius q̃ de iis quos nunq̃ ꝑdiderat gra[...] lat̃. An nõ ꝑtinet ad diligẽtiã pastoralẽ, ẽt [...] las oues q̃ nõ uiolẽter ereptæ, sed blãde l[...] terq; seductæ, à grege aberrauerint, & ab a[...] nis cẹperint posideri, inuentas ad ouile d[...] minicũ, si resistere uoluerint, flagellorũ t[...] rorib. vel ẽt dolorib. reuocare? ꝑsertim q[...] niam si apud fugitiuos & prædones s[...] uos fœcunditate multiplicentur, plus h[...] bet iuris quod in eis dñicus character ag[...] scitur, qui in eis, quos suscepimus, nec tñ [...] baptizamus, minime uiolat̃. Sic.n. error c[...] rigendus est ouis, ut non in ea corrumpa[...] signaculum redẽptoris. Neque. n. si quis c[...] regio charactere* asignato desertore sig[...] tur, & accipiat indulgentiam, atque ille [...] deat ad militiam, ille autem esse in militi[...] qua nondum erat incipiat, in aliquo cor[...]

character

haracter ille rescindit, an non potius in am
obus agnoscit & honore debito, qm̃ regius
st, approbat? Quia ergo nõ pñt malum esse
stendere quo cogunt, nec ad bonum se co-
i oportere cõtendunt, sed à Christo coactũ
stendimus Paulũ. Imitatur itaq; ecclesia in
tis cogendis dñm suum, quæ prius ut nemi
ẽ cogeret expectauit, vt de fide regũ atq; gẽ
um prædicatio prophetica cõpleret. Etiam
inc.n. non absurde intelligit illa Apostolica
ĩia, vbi Paulus beat⁹ dicit Parati vlcisci om
ẽ inobediẽtiã vrãm cũ cõpleta fuerit prior
bediẽtia vestra Vnde & ipse dñs ad magnã
œnam suam prius adduci iubet conuiuas,
ostea cogi. Nam cum ei serui respõdissent.
)ñe factum est qđ iussisti, & abhuc est loc⁹:
xite, inquit, in vias & sepes, & quoscũq; in
eneritis cogite intrare In illis ergo qui leni
r primo adducti sunt, completa est prior
bediẽtia: In istis aũt qui cogunt, inobedien
a coercet. Nã quid est, cogite intrare, cum
rimo dictũ esset, adducite, & rñsum esset, a
ũ est qđ iussisti & adhuc est locus? Si mira
lorũ terrorib. cogẽdos voluisset intelligi,
agis ad eos qui prius vocati sunt diuina mi
cula multa facta sunt, maxime ad eos de
ub dictũ est, Iudæi signa petũt. In ipsis quo
ue gentilib. talia temporib. Apostolorũ mi-
cula Euãgelia cõmendauerũt, vt si talib. co
iuberentur, priores, vt dixi, potius cõuiuę
ti esse meritò crederent. Quapp si potesta
quã per religionem ac fidem regum, tpe
o debuit, diuino munere accepit ecclesia,
qui inueniuntur in viis & in sepib. i, in hæ-
sib. & schismatib. coguntur intrare, nõ qa
guntur reprehendant, sed quò cogant attẽ
nt. Conuiuium domini vnitas est corpo-
Christi, nõ solum in sacramento altaris,
d etiam in vinculo pacis. De ipsis sanè pos
mus verissime dicere ꝙ neminem cogant
bonum. Quoscunq; .n. cogunt, non cogũt
si ad malum. Verũtñ antequam istę leges,
ib. ad conuiuium sanctum coguntur intra
, in Aphricã mitterentur: non nullis fratri-
s videbatur, in quib. & ego eram, quamuis
onatistarum rabies vsquequaq; sæuiret, nõ
e petendum ab imperatorib. vt ipsam hæ-
sim iuberent oĩno non esse, pœnam consti
endo eis qui in illa esse voluissent: sed hoc
tius constituerent, vt eorum furiosas vio-
tias non paterentur qui veritatem catholi
cam vel prędicarent loquendo, vel legerent *Lex in hæreticos moderata.*
constituendo. Quod eo modo fieri aliquate
nus posse arbitrabamur, si legẽ pijssimæ me-
moriæ Theodosij quã gñaliter in omnes hæ-
reticos ꝓmulgauit, vt quisquis eorũ episco-
pus vel clericus vbilibet esset inuẽtus, decẽ
libris auri mulctaret, expsſius in Donatistas,
q se negabãt hereticos, ita cõfirmarent, vt nõ
o ẽs ea mulcta ferirent, sed in quorũ regioni
bus aliquas violẽtias à clericis vel a Circun-
cellionib. vel populis eorũ ecclesia catholi-
ca pateret: vel. s. post protestationem catholi
corũ, qui fuissent ista ꝓpesſi, iã cura ordinũ
ad psoluẽdam mulctã episcopi siue ministri
cæteri tenerent Ita.n. existimabamus eis ter-
ritis, & nihil tale facere audentib. posse libe
re doceri & teneri catholicam veritatẽ vt ad A
eam cogeret nemo, sed eam qui vellet sine
formidine sequeret, ne falsos, & simulatores
catholicos hrẽmus. Et quãuis alijs fratribus
aliud videret, iam ætate grauiorib. vel multa
rum ciuitatum & locorum exempla curanti
bus, vbi firmam & verã catholicam videba-
mus, quæ tñ ibi talib. beneficijs Dei constitu
ta esset atq; firmata, dum per priorum impe-
ratorum leges ad communionẽ hoĩes catho
licã venire cogerent, obtinuimus tñ, vt illud
potius qđ dixi imperatorib. peteret, decre-
tũ est in cõcilio nostro, legati ad comitatum
missi sunt. Sed Dei maior misericordia, qui
sciret, harum legũ terror & quędã medicina
lis molestia ꝙ multorũ esset prauis vel frigi-
dis aĩs necessaria, & illi duritię ꝙ verbis emẽ
dari non põt, sed tñ aliquantula seueritate di
sciplinæ põt, id egit vt legati nostri quod su-
sceperant obtinere nõ possent, Iã.n. nos præ
uenerant ex aliis locis quędã episcoporum
querelę grauissimę, qui mala fuerant ab ipsis
multa perpesſi, & a suis sedib. exturbati: præ
cipue horrẽda & icredibilis cędes Maximia
ni episcopi catholici ecclesiæ Vagiensis effe B
cit, vt nostra legatio iã quid ageret nõ hret.
Iam.n. lex fuerat promulgata, vt tantæ imma
nitatis hæresis Donatistarum, cui crudelius
parci videbatur ꝙ ipsa sęuiebat, non tñ vio-
lenta esse, sed oĩno esse non sineret impune.
Non tñ supplicio capitali, ꝓp seruandam
etiam circa indignos mansuetudinem Chri-
stianam, sed pecuniarijs dãnis propositis, & *Lex pecuniaria in Donatistas latrones.*
in episcopos vel ministros eorũ exilio cõsti
tuto. Supradictum quippe episcopũ Vagien

I 2 sem

ſem, qm̃ apud ordinarium iudicem dicta inter partes ſententia, obtinuerat baſilicã q̃ illi cum catholica eſſet inuaſerunt, ſtantem ad altare irruentes horrẽdo impetu & furore crudeli, fuſtibus & huiuſcemodi telis, lignis denique eiuſdem altaris effractis immaniter ceciderunt, pugione etiam percuſſerunt in inguine, quo vulnere ſanguis effluens cũ exanimem redderet, niſi ei ad vitam maior ſæuitia eorum profuiſſet. Nam cũ grauiter ſauciatũ per terrã inſuper traherent, exundanti venę puluis obſtruſus ſanguinẽ obtinuit, cuius effuſione ibat in mortẽ. Deinde cum ab eis tandẽ relictũ, noſtri cum pſalmis auferre tentarentur, illi ira ardentiore ſuccenſi, eũ de por-

C tantium manibus abſtulerũt, male mulctatis fugatiſq; catholicis, quos ingenti multitudine ſuperabant & facilè ſæuiẽdo terrebãt. Inde in quandã turrẽ leuatũ, iã defeciſſe arbitrantes, cũ ille adhuc viueret abiecerunt. Sed quodã molli aggere exceptus, & à quibuſdã nocte tranſeuntibus per lucernã conſpectus, agnitus atq; collectus, & ad religioſam domũ apportatus, adhibita magna cura poſt multos dies cũ ab illa deſperatione recreat⁹ eſſet, occiſum eũ tñ fama ſcelere Donatiſtarũ ẽt trans mare nunciauerat. Quo poſtea q̃ venit, & vita eius inopinatiſsima apparuit, cicatricibus ſuis tã ingentibus tã recentibus, non fruſtra fama mortuum ſe nunciaſſe monſtrauit. Auxiliũ ergo petiuit ab Imperatore Chri-

23. q. 3. Maximianus. ſtiano, non tã ſui vlciſcendi cã, q̃ tuendæ eccleſię ſibi creditæ. Qđ ſi prætermiſiſſet, non eius fuiſſet laudanda patientia, ſed negligentia merito culpanda. Neq;.n. & Apoſtol⁹ Paulus vitę ſuę tranſitorię conſulebat, ſed eccleſię Dei, qñ ꝯ illos qui eũ occidere conſpirauerant, conſiliũ illorũ, tribuno vt proderetur effecit. Vnde factũ eſt vt eũ ad locũ quo fuerat perducendus, deduceret miles armatus,

D ne illorũ pateret inſidias. Romanas ẽt leges implorare minime dubitauit, ciuẽ Romanũ ſe eſſe proclamans, quos tunc affligi verberibus non licebat. Itemq; ne Iudæis eũ interimere cupientib. traderet, Cæſaris popoſcit

Act. 25. auxilium Romani quidẽ principis ſed non Chriſtiani. Vbi ſatis oſtendit quid facere deberẽt poſtea Chriſti diſpenſatores, qñ Imperatores Chriſtianos periclitãte eccleſia reperirent. Hinc ergo factũ eſt, vt Imperator religioſus & pius plaus in notitiã ſuã talib. cau-

ſis, mallet piiſsimis legib. illius impietatis errorẽ oĩno corrigere, & eos, qui ꝯ Chriſtum Chriſti ſigna portarẽt, ad vnitatẽ catholicam terrendo & coercendo redigere, q̃ ſæuiendi tm̃ mõ auferre lnĩam & errandi ac pereundi relinquere. Iã verò cũ ipſæ leges veniſſent in Aphricã, ꝑcipue illi qui quærebant occaſionẽ, aut ſæuitiã furentiũ metuebant, aut ſuos verecundabantur offendere, ad eccleſiã continuo tranſierunt. Multi ẽt qui ſola illic à parentibus tradita conſuetudine tenebanť, qualem verò cauſam ipſa hęreſis haberet nunq̃ antea cogitauerant, nunq̃ q̃rere & conſiderare voluerant, mox vbi cœperunt aduertere, & nihil in ea dignũ inuenire pp qđ tanta damna paterenť, ſine vlla difficultate catholici facti ſunt. Docuit.n. eos ſollicitudo, quos neglĩgentes ſecuritas fecerat. Iſtorũ aũt omnium ꝑcedentiũ authoritatẽ, & ꝑſuaſionẽ ſequuti ſunt multi, qui minus idonei erant ꝑ ſeipſos intelligere, qđ diſtaret inter Donatiſtarũ errorẽ, & catholicam veritatem. Ita cũ magna agmina populorũ vera mr̃ in ſinũ gaudens reciperet, remanſerunt turbæ duræ, & in illa peſte infelici animoſitate reſiſtentes. Ex his quoq; plurimi ſimulando communicauerunt, alij paucitate latuerũt. Sed illi qui ſimulabãt paulatim aſſueſcẽdo, & ꝑdicationẽ veritatis audiendo, maxime poſt collationẽ & diſputationẽ q̃ inter nos & Ep̃os eorũ apud Carthaginẽ fuit, ex magna parte correcti ſunt. In quibuſdã verò locis, vbi pertinacior & impacatior ꝑualuit multitudo, cui reſiſtere non poterant pauciores, quorũ erat melior de cõmune ſnĩa, aut turbæ authoritati paucorum potentiorum ſubditæ in malam partem obtemperarunt, aliquanto diutius laboratum eſt. Iis ſunt in quibus adhuc laboratur, in quo labore multa catholici, & maxime Epiſcopi & clerici horrenda & dura perpeſsi ſunt, quæ cõmemorare longum eſt, qñ quorundam oculi extincti ſunt, & cuiuſdã Epiſcopi manus & lingua præciſa eſt non nulli etiã trucidati ſunt. Taceo crudeliſsimas cędes & domorũ deprædationes, ꝑ nocturnas aggreſſiones, & incendia, non ſolũ priuatorũ habitaculorũ, verũetiã eccleſiarũ, in quas flãmas non defuerunt qui & codices dñicos mitterent. Sed nos hm̃õi afflictos malis, conſequens conſolatus eſt fructus. Nam vbicunque à partis iſta cõmiſſa ſunt, ibi feruẽtius atq; per-

ctius

tius vnitas Christiana profecit, & vberius
udaẽ dñs qui donare dignatus est vt serui
ius pasionib⁹ suis lucrarenẽ fratres suos &
ues eius mortifero errore dispersas in pacē
lutis æternę suo sanguine congregarent. Po
ns est dñs & misericors, quem quotidie ro
amus vt ēt cæteris det pænitentiā, & resipi-
cant de diaboli laqueis, à quo captiui tenen
ir ẜm ipsius voluntatem, qui non q̄runt, nisi
nde nobis calumnientur, & retribuant mala
ro bonis: quia nec intelligere nouerūt, quē
irca eos animum delectationemq; seuemus
quomodo eos velimus ẜm domini prę-
eptū, quod per Ezechielem prophetā pasto
bus dedit, reuocare errantes, & perditos in
enire. Illi autē, quod & alibi aliqñ diximus,
quod nobis faciunt, sibi non imputāt, &
ĩ sibi faciunt, nobis imputāt. Quis enim no
rum velit nō solū aliquem illorū perire, ve
meciā aliquid perdere? Sed si aliter nō me-
it pacem habere domus Dauid, nisi Apsa-
n filius eius in bello quod cōtra patrem ge
bat fuisset extinctus, quanuis magna cura
andauerat suis vt eum quantū possent, viuū
luumq; seruarent, vt esset cui pœnitenti pa
rnus affectus ignosceret, quid ei restitit, nisi
itū flere, & sui regni pace acquisita suam
œstitiā consolari? Sic ergo catholica ma-
bellantibus aduersus eā, quid aliud q̄ fili-
suis, quia vtiq; ex ipsa magna arbore, q̄ ra-
orū suorū porrectione toto orbe diffundi
r, iste in Aphrica ramusculus fractus est, cū
s charitate parturiat vt redeant ad radicē,
e qua verā vitā hr̄e non possunt, si aliquo-
perditione cæteros tā multos collegit, pre
tim quia isti nō sicut Absalon casu bellico
spontaneo magis interitu ꝑeunt, dolorē
aterni cordis lenit & sanat tantorū libera-
ne populorū. Quorū si videas in Christi
ce lętitias, frequentias, alacritates, & ad
mnos audiendos & canēdos, & ad verbū
i ꝑcipiendū celebres hilaresq; conuētus,
ltorumq; in eis cum dolore magno re-
rdatione p̄teriti erroris, & cū gaudio con-
eratione cognitę veritatis, & cū indigna-
ne & detestatione mendaciū magistrorū,
od mō cognoscant de nostris sacramētis
falsa iactauerint, multorū ēt in eis cōfesio
, qđ olim vellent esse catholici, nec inter
ies tāti furoris auderent: horū ergo popu-
ū congregationes per plurimas Aphricæ
regiones, ab illa perditione liberatorū, si sub
vno conspectu videres, tunc diceres nimiæ
fuisse crudelitatis si dū timereẽ ne hoīes de-
sperati & istorum innumerabili multitudini
nulla æstimatione cōparādi suis & voluntari
js ignibus cremarenẽ, isti in æternū perdendi
& sempiternis ignibus cruciandi relinquerē
tur. Si.n. duo aliqui in vna domo habitarēt q̄
certisime sciremus esse ruiturā, nobisq; id 22. q. 4. ipsas pietas.
p̄nunciantibus nollent credere, atq; in ea ma
nere ꝑsisterēt, si eos inde possem⁹ eruere vel I
inuitos, quibus imminentē illā ruinā postea
domōstrarem⁹, vt redire vlterius sub ei⁹ peri-
culū non auderēt: puto nisi faceremus nō im
merito crudeles iudicaremur. Porrò si vnus
illorū nobis diceret, quādo intraueritis erue
re nos, memetipsum cōtinuo trucidabo: al-
ter aūt nec exire quidē inde, nec erui vellet,
sed neq; necare se auderet, qđ eligeremus:
vtrū ambos ruinæ opprimendos relinquere,
an vno salutē ꝑ misericordiæ nostrā operā li
berato, alterū nō nostra culpa, sed sua potius
interire? Nemo est tā infœlix, qui nō quid fie
ri in talibus rebus oporteat facillime iudicet.
Et de duobus hībus vno.s. ꝑdito, & vno libe
rato, similitudinē istā ꝓposui. Quid ergo sen
tiēdū est de quibusdā paucis perditis, & innu
merabili multitudine populorū liberatorū?
Nō.n. vel tot sunt illi hoīes q̄ sua voluntate ꝑ
eūt, quot liberanẽ, ꝑ istas leges ab illa pestife
ra æternaq; pernicie fundi, pagi, vici, castella
municipia, ciuitates. Si autē diligentius rē de
qua loquimur cogitemus, puto quod si plu- 23. q. 4. ipsa pietas.
rimi essent in domo ruitura, & inde saltē vn⁹
liberari posset, atq; id cū facere conaremur, K
alij seipsos pręcipitio necarent, dolorē de cę
teris nostrū, de vnius saltē salute consolare-
mur, nō tñ ne seipsos alij ꝑderent, perire vni-
uersos nullo liberato permitteremus. Quid
igit de opere misericordiæ, qđ ꝓ vita æterna
adipiscenda & pæna æterna vitanda hībus de
bemus impendere iudicandū est, si ꝓ salute
ista nō solū tēporali, sed ēt breui, ad ipsum
tēpus exiguū liberāda, sic nos hominib⁹ sub
uenire, ratio vera, & benigna compellit?
Quod autē nobis objiciunt, quod res eorum
concupiscamus & auferamus: Vtinā catho- 23. q. 7 quod autem.
lici fiant, & non solum q̄ dicunt sua, sed etiā
nostra in pace nobiscum, & charitate posi-
deant. Vsqueadeo autem calumniandi cupi-
ditate cæcantur, vt non attendant, q̄ sunt in-

ter ſe contraria quæ loquntur. Ipſi certe dicunt & inuidioſiſsime ſibi cõqueri videntur quod eos in nr̃am cõmunionẽ violẽto legũ imperio coarctamus. Hoc vtique nullo mõ faceremus, ſi res eorũ poſsidere vellemus.
L Quis auarus quęrit cõpoſſeſſorem? Quis dominandi cupiditate inflãmatus, vel faſtu dominationis elatus deſiderat habere cõſortẽ? Ipſos certe attẽdant quondã ſuos iã noſtros ſocios, & fraterna nobis dilectione coniunctos, quemadmodũ ſua teneant, nõ ſolũ quæ habebant, ſed ẽt noſtra q̃ nõ habebãt, quę tñ ſi pauperũ cõpauperes ſumus, & noſtra ſunt
Sacerdotes diſpẽſatores non proprietarij & illorũ. Si autẽ priuatim quæ nobis ſufficiant poſsidemus, non ſunt illa noſtra ſed pauperũ, quorũ procurationẽ quodãmodo gerimus, nõ proprietatẽ nobis vſurpatione damnabili vendicamus. Quicquid ergo nomine eccleſiarũ partis Donati poſsidebat, Chriſtiani imperatores legibus religioſis cum ipſis eccleſijs ad catholicã tranſire iuſſerũt. Cũ ergo nobiſcum ſint plebes earundẽ eccleſiarũ nobiſcũ pauperes, qui ab eiſdẽ poſſeſsiunculis alebant, ipſi potius foris poſiti, deſinãt cõcupiſcere aliena, ſed intrent in vnitatis ſocietatẽ, vt pariter gubernemus, nõ illa tanquã q̃ dicunt ſua, verumetiã quæ dicunt & noſtra.
1.Cor.3. Scriptũ eſt n. Omnia veſtra ſũt. vos aũt Chriſti, Chriſtus aũt Dei. Sub illo capite in uno eius corpore vnũ ſimus, & de iſtis talibus re
Act.4. bus faciamus qđ ſcriptũ eſt ĩ actibus Apoſtolorũ: Erat illis aĩa vna & cor vnũ, & nemo dicebat aliquid propriũ, ſed erant illis oĩa com
Pſal.132 munia. Amem⁹ quod cãtamus: Ecce quã bonũ & q̃ iocũdũ habitare fratres in vnũ, vt ſic
M experiant & ſciant q̃ veraciter ad eos clamet mater catholica, quod ſcribit beatus Apoſtolus ad Corinthios: Non quæro q̃ ſunt veſtra,
2.Co.12 ſed vos. Si autẽ conſideremus qđ ſcriptũ eſt
Sap.10. in libro ſapiẽtiæ: Ideo iuſti tulerũt ſpolia im
23.q.7. quemadmodum. piorũ. Itẽ quod legitur in Prouerbijs. Theſaurizantur autem iuſtis diuitiæ impiorum, tunc videbimus nõ eſſe quærendũ qui habeant res hæreticorũ, ſed qui ſint in ſocietate iuſtorũ. Scimus qdem illos tantam ſibi arrogare iuſtitiam vt eam ſe iactent non ſolum habere, ſed etiam alijs hominibus dare. A ſe quippe dicunt iuſtificari eum quẽ baptizauerint, vbi nihil eis reſtat, niſi diceret illi qui baptizatur ab eis vt in baptizatorem ſuum credat. Cur enim nõ faciat, qñ Apoſtolus dicit: Credenti
Roma.4. in eum qui iuſtificat impium, deputat fi[des] eius ad iuſtitiã? In ipſum ergo credat, ſi e[um] ipſe iuſtificat, vt deputetur fides eius ad iu[ſti]tiam. Sed puto ꝙ etiã ipſi ſeipſos horreã[t ſi] tñ iſta vel cogitare dignant. Iuſtus.n.& iu[ſtifi]cans nõ eſt niſi Deus. Poteſt aũt & de iſtis [di]ci quod dicit Apoſtolus de Iudæis, quia ig[no]rantes Dei iuſtitiam & ſuã volentes cõſtitu[e]re, iuſtitiæ Dei nõ ſunt ſubiecti. Abſit aut[em vt] quiſquã noſtrũ ita ſe iuſtũ dicat, vt aut ſu[am] iuſtitiam velit cõſtituere.i. quaſi à ſeipſo [si]bi datã, cũ dicat ei. Quid.n. habes quod no[n ac]cepiſti? Aut ſine peccato ſe eẽ iactare au[deat] in hac vita, ſicut ipſi in noſtra collatione [di]xerũt in ea ſe eſſe eccleſia quæ iam nõ ha[bet] maculam aut rugam aut aliquid hmõi, ne[sci]entes hoc mõ in eis compleri, qui vel p[oſt] baptiſmũ continuo vel dimiſsis debitis, q[uæ] dimittẽda in oratione poſcunt, de hoc ex[eunt] corpore, in tota verò eccleſia tũc futurũ [vt] ſit omnino non habens maculã aut rugã a[ut] aliquid eiuſmodi, quando dicendũ erit. [Vbi] eſt mors victoria tua? Vbi eſt mors acul[eus] tuus? Aculeus.n. mortis eſt peccatũ. In ha[c au]tẽ vita vbi corpus qđ corrũpit aggrauat a[ni]mã, ſi eccleſia eorũ iam talis eſt, non erg[o di]cãt Deo, quod dñs nos orare docuit, Di[mit]te nobis debita nr̃a. Cũ.n. in baptiſmo cũ[cta] dimiſſa ſunt, vt quid hoc poſcit eccleſia, [ſi] ẽt in hac vita nõ habet maculã aut rugam [aut] aliquid hmõi? Comtemnat & Apoſtolũ I[oan]nem clamantẽ in epiſtola ſua: Si dixeri[mus] quia peccatũ nõ habemus, noſipſos dec[ipi]mus, & veritas in nobis nõ eſt. Si autẽ cõ[feſſi] fuerimus peccata noſtra, fidelis eſt & iu[ſtus] qui dimittat nobis peccata, & mũdet no[s ab] omni iniquitate. Propter hãc ſpem dicit [vni]uerſa eccleſia, Dimitte nobis debita noſ[tra] vt non ſuperbientes ſed cõfitẽtes mũdet [nos] ab omni iniquitate, atq; ita ſibi dñs Chri[ſtus] exibeat in illa die glorioſam eccleſiã nõ [ha]bẽtem maculã aut rugã aut aliquid eiuſm[odi] quã modo mundat laudacro aquæ in ver[bo] quia neq; aliquid remanet ĩ baptiſmo, qđ [non] dimittat omnium præteritorum peccato[rum] ſi tñ ipſe baptismus non fruſtra foris hab[ea]tur, ſi aut intus detur, aut ſi iã foris datus [est] nou foris cum illo remaneat, & quicqui[d] eis qui poſt acceptũ baptiſmum hic viu[unt] infirmitate humana contrahit quarunc[un]que culparum, propter ipſum lauacrum di[mit]titur

ur. Neq; enim aliquid ꝓdest nõ baptizato
cere, Dimitte nobis debita nostra. Ita mõ
ındat ecclesiam suam lauacro aquæ in ver
, vt tunc eam sibi exibeat non habentem
aculã neq; rugã, aut aliquid eiusmodi, totã
pulchram atque perfectã, qñ absorbebitur
ors in victoria. Núc ergo in quantũ viget
nobis quod ex Deo nati sumus, ex fide vi
ntes, iusti sumus. Inquãtum autẽ reliquias
ortalitatis ex Adã trahimus, sine peccato
n sumus. Et illud.n. verũ est: Qui natus est
Deo non peccat. Et illud verum est: Si dixe
nus quia peccatũ non habemus, nosipsos
cipimus, & veritas in nobis nõ est. Dñs ita
e Christus & iust⁹ est & iustificãs, nos aũt
tificati gratis ꝑ gratiã ipsius. Non autem
tificat nisi corpus suum, quod est ecclesia.
ideo si corpus Christi tollit spolia impio-
n, & corpori Christi thesaurizãtur diuitię
piorũ, nõ debent impij foris remanere, vt
umnient, sed intrare potius vt iustificent.
ıde & illud quod de die iudicij scriptum
: Tunc stabũt iusti in magna constantia ad
rsus eos qui se angustiauerũt, & abstulerũt
ores eorũ, non vtiq; sic intelligendũ est,
ia stabit Chananæus aduersus Israel, cum
ananæi abstulerit labores Israel, sed sta-
Nabuthæus aduersus Achab, qm̃ labores
buthæi abstulit. Achab Chananæus quip-
impius, Nabuthæus iustus. Eodẽ mõ non
bit Paganus aduersus Christianũ qui abstu
labores eius, quãdo idolorũ expoliata vel
nata sunt templa: sed stabit Christianus
ıersus Paganũ qui abstulit labores eius, qñ
rtyrũ prostrata sunt corpora. Sic ergo nõ
bit hæreticus aduersus chatholicũ ꝗ abstu
abores eis qñ præualuerunt leges catholi
ũ imperatorũ: sed stabit catholicus aduer
hæreticũ, qui abstulit labores eius, qñ fu-
es præualebant impiorũ Circuncellionũ:
quippe scriptura soluit qõnem, q̃ nõ ait:
ıc stabunt hoĩes, sed tunc stabunt iusti. Et
o in magna cõstantia, quia in bona con-
ntia. Iustus autẽ hic nemo est iustitia sua,
st, tanquã sibi à seipso facta, sed vt dicit
ostolus: Sicut vnicuiq; Deus partitus est
surã fidei. Sequit̃ autẽ & adiungit: Sicut.n.
vno corpore multa mẽbra habemus, oĩa
mẽbra nõ eosdem actus habent, Ita multi
i corpus sumus in Christo. Ac per hoc ne
poterit esse iustus quãdiu fuerit ab vnita-
te huius corporis separatus. Quemadmodũ
n. membrũ, si præcidat̃ ab hoĩs viui corpore,
non põt tenere spm̃ vitæ: Sic homo qui p̃ci-
ditur de Christi iusti corpore, nullo mõ põt
spm̃ tenere iustitiæ, ẽt si figuram membri te-
neat, quã sumpsit in corpore. In huius ergo
compagem corporis veniãt, & labores suos
non dominandi cupiditate, sed bene vtendi
pietate possideant. Nos aũt volũtatẽ nostrã,
vt iam dictum est, ab huius cupiditatis sordi
bus, quolibet inimico iudicante purgamus,
quando eos ipsos quorũ labores dñr, vt no-
biscũ, & illis & nostris societateĩ catholica
vtant̃, quantũ valemus inquirimus. Sed hoc
est, inquiunt, qđ nos mouet. Si iniusti sumus,
quare nos quæritis? Quib⁹ respõdemus. Quę
rimus uos iniustos, ne permaneatis iniusti.
Quærimus perditos, vt de inuentis gaudere
possimus dicẽtes. Mortuus erat frater & reui
xit, perierat & inuentus est. Quare ergo me,
inquit, nõ baptizas, vt abluas me à peccatis?
Rñdeo. Quia nõ facio iniuriã characteri im
peratoris, cũ errorẽ corrigo desertoris. Qua
re, inquit, apud te vel pñiam nõ ago? Immo
nisi egeris salu⁹ esse nõ poteris. Qũo.n. gaude
bis te esse correctũ, nisi doleas fuisse ꝑuersũ?
Quid ergo, inq̃t, apud vos cũ ad vos trãsim⁹
accipimus? Rñdeo. Non quidẽ accipitis ba-
ptismũ, qui vobis ex cõpagẽ corporis Chri-
sti inesse potuit, ꝓdesse nõ potuit, sed accipi
tis unitatẽ spũs in uinculo pacis, sine qua ne- 1. Pe.4.
mo poterit uidere Deũ, & charitatẽ, q̃ sicut
scriptũ est, cooperit multitudinẽ peccatorũ.
Quod tã magnum bonum, sine quo nec lin-
guas hoĩum & angelorũ, nec scientiã omniũ
sacrorum, nec prophetiã, nec tantã fidem
qua mõtes transferant̃, nec oĩa quæ possidet 1. Co.13
homo distributa pauperibus, nec corporis
in ignibus passionem prodesse aliquid, Apo
stolus testis est, Hoc tã magnũ bonũ, si paruũ
uel nullũ putatis, merito infœliciter erratis,
merito si in unitatẽ catholicã nõ transitis, pe
ritis. Si ergo, inquiũt, oportet ut nos extra ec
clesiam & aduersus ecclesiã fuisse pœniteat,
ut salui esse possimus, qũo post istã pñiam
apud uos clerici uel ẽt episcopi permanem⁹?
Hoc nõ fieret quoniã reuera, quod fatendũ
est, fieri nõ deberet, nisi pacis ipsius cõpensa
tione sanarent̃. Sed sibi hoc dicant & multo
maxime humiliter doleant, qui in tanta mor
te præcisionis iacent, ut isto quodã uulnere

G matris chatholicę reuiuiſcant. Cum.n. præ-
ciſus ramus inſeritur, fit aliud vulnus in arbo
re, quo poſsit recipi vt viuat, qui ſine vita ra-
dicis peribat. Sed cum receptus recipienti co
aluerit, & vigor conſequeẽ, & fructus. Si aũt
nõ coaluerit, ille quidẽ areſcit, ſed vita arbo-
ris permanebit. Eſt.n. & tale inſerendi genus,
vt nullo pciſo ramo qui intus vt ille qui for
tis eſt inſeratur, nõ tñ nullo ſed vel leuiſsimo
arboris vulnere. Ita ergo & iſti cum ad radi-
cẽ catholicã veniũt, nec, eis quãuis poſt erro
ris ſui pœnitentiam honor clericatus aut epi
ſcopus aufertur, fit qdẽ aliquid tanq̃ in cor-
tice arboris matris contra integritatẽ ſeue-
r.3. ritatis. Veruntamen quia neq; qui plãtat eſt
aliquid, neq; qui rigat, ad Dei miſeridordiã
precibus fuſis coaleſcente inſitorum pace ra
morum, charitas cooperit multitudinẽ pec-
50. catorum. Vt.n. conſtitueretur in eccleſia, ne
ſti- quiſquam poſt alicuius criminis pœnitentiã
ur. clericatũ accipiat, vel ad clericatũ redeat, vel
in clericatu maneat, nõ deſperatione indul-
gẽtiæ, ſed rigore factũ eſt diſciplinæ. Alio-
quin cõtra claues datas eccleſiæ diſputabiẽ,
Mat. 16. de quibus dictũ eſt: Quæ ſolueritis in terra,
H ſoluta erunt & in cœlo: ſed ne forſitam ẽt de
ceteris criminibus, ſpe honoris eccleſiaſtici
animus intumeſcens ſuperbe ageret pœnitẽ-
tiã, ſeuerißime placuit vt poſt actã de crimi
ne dãnabili pœnitentiã, nemo ſit clericus: vt
deſperatione temporalis altitudinis medici-
na maior & verior eſſet humilitatis. Nã & ſã
ctus Deuid de criminibus mortiferis pœnitẽ
tiã egit, & tñ ĩ honore ſuo perſtitit. Et beatũ
Petrũ qñ amariſsimas lachrymas fudit, vtiq;
dñm negaſſe pœnituit, & tñ Apoſtolus man
ſit. Sed nõ ideo ſuperuacua putãda eſt poſte-
riorũ diligẽtia, qui vbi ſaluti nihil detrahebaẽ
humilitati aliquid addiderũt, quo ſal⁹ tutius
muniret, experti credo aliquorũ fictas pñias
23. q. 4. per affectatas honorũ potentias. Cogunt. n.
ipſa pit- multas inuenire medicinas, multorũ experi-
tas. menta morborũ. Verũ in huiuſmodi cauſis
Diſ. 50. vbi per graues diſſenſionũ ſciſſuras nõ huius
ut conſti aut illius hoĩs eſt periculũ, ſed populorũ ſtra
tueretur. ges iacent, detrahẽdũ eſt aliquid ſeueritati, vt
maioribus malis ſanãdis charitas ſyncera ſub
ueniat. Habeant ergo iſti de præterito dete-
ſtabili errore, ſicut Petrus habuit de mendaci
timore amarũ dolorẽ, & veniant ad eccleſiã
Chriſti verã, hoc eſt matrẽ catholicã. Sint in
illa clerici, ſint Epiſcopi vtiliter, qui cõtra
lã fuerũt hoſtiliter. Nõ inuidemus, immo a
plectimur, optamus, hortamur, & quos in
js & ſepibus inuenimus, intrare cogimus,
ſic nondũ quibuſdã pſuademus quia nõ
eorũ, ſed ipſos q̃rimus. Apoſtolus Petrus
ſaluatorẽ negauit & fleuit & Apoſtolus m
ſit, nondũ acceperat promiſsũ ſpiritũſanc
Sed multo magis iſti eũ nõ acceperunt, vb
corporis cõpage diuiſi, qđ ſolũ corpus vi
ficat ſpũſſanctus, ex̃ eccleſiã, & contra ec
ſiã, eccleſię ſacramẽta tenuerunt, & tanq̃ c
li bello noſtris cõtra nos erectis ſignis ar
que pugnauerunt. Veniat, fiat pax in virt
Hieruſalẽ, q̃ virtus charitas eſt. Cui ſancta
uitati dictũ eſt: Fiat pax in virtute tua, & a
dantia in turribus tuis. Nõ ſe extollant ad
ſus maternã ſolicitudinẽ, q̃ pro ipſis & p
tantis populis quos decipiunt vel decipie
colligendis & habuit & habet: nõ ſuperbi
quia ſic eos ſuſcipit: nõ referant ad elatio
ſuæ malũ quod facit ipſa pp pacis bonũ.
multitudinibus per ſchiſmata & hæreſes p
euntibus ſubuenire cõſueuit. Hoc diſplic
Lucifero, quia factũ eſt in eis ſuſcipiendis
que ſanandis, qui veneno perierãt Arrian
& cni diſplicuit in tenebras cecidit ſchiſ
tis, amiſſo lumine charitatis. Hoc erga iſ
ab initio ſeruauit Aphricana catholica
Epõrũ ſentẽtia, q in eccleſia Romana ĩter
cilianũ & partẽ Donati iudicauerũt, dãn
que vno quodã Donato, qui author ſchiſ
tis fuiſſe manifeſtat⁹ eſt, cęteros correcto
ſi extra eccleſiã ordinati eſſent in ſuis hon
bus ſuſcipiendos eſſe cẽſuerũt: non quo ẽt
ris ab vnitate corporis Xp̃i poſſent hr̃e ſpi-
tumſanctũ, ſed maxime propter eos quo
ris poſiti poſſent decipere, & à ſuſceptio
illius muneris impedire. Deinde vt ẽt ipſ
infirmitas lenius excepta int⁹ ſanabilis fie
tã nulla pertinacia claudẽte oculos cordis
uerſus euidentiã veritatis. Quid ãt aliud ẽ
ſi cogitauerũt, qñ Maximianiſtas quos ĩ ſ
lego ſicut eorũ cõciliũ indicat ſchiſmate
nauerant, & in quorũ iam locũ alios ordi
uerant poſtea q̃ viderunt ab eis populos
recedere, ne omnes perderent in ſuis hon
bus receperũt, & baptiſmo quẽ foris ab
danati dederant, nullã contradictionẽ q
ſtionẽq; mouerunt? Quare ergo miranẽ
q̃runtur, aut calumniantur qđ eos ſic ſu
pimu

imus pro vera pace Christi, & non recor-
antur quid ipsi fecerint pro vana q̃ contra
Christũ est, pace Donati? Qđ eorum factũ si
ontra eos teneatur & intelligenter asseratur
uid omnino r̃ndeant non habebunt. Quod
ũt dicunt: si peccauimus in spiritũ sanctum,
uia exufflauimus baptismũ vestrum, vt quid
os q̃ritis, cũ remitti nobis hoc peccatũ oĩ-
o nõ possit dicente dño: Qui peccauerit in
piritum sanctũ, nõ remittetur ei, neq; in hoc
eculo neq; in futuro: nõ attendunt: quia ſm
tũ sensum nemo liberandus est. Quis.n. nõ
oquit aduersus spiritumsanctũ & peccat in
ũ, siue qui nondum est Christianus, siue qui
st hereticus Arrianus, aut Eunominus, aut
Macedonius qui eũ dicunt esse creaturã, aut
hotinianus qui eius omnino negat aliquam
sse substantiam, sed vnum tantũmodo esse
Deum patrem: siue alij hæretici quos come-
norare longũ est? Nulli ergo istorũ liberan-
i sunt? Aut ipsi Iudei quibus dñs hoc obie-
it, si in eũ crederent nõ erãt baptizandi? Nõ
.ait Saluator: In baptismo remittetur: sed nõ
emittetur, inquit neq; in hoc seculo neq; in
uturo. Intelligãt ergo nõ omne, sed aliquod
gnificatũ esse peccatũ in spiritumsanctum,
uod omnino nõ remittet. Sicut.n. cum dixis
t: Si nõ venirẽ peccatũ non haberent: vtiq;
on omne pccatũ intelligi voluit, quãdo qui
em pleni erant multis magnisq; peccatis,
ed aliquod proprium peccatum, qđ si non
aberent, possent illis omnia dimitti q̃ habe-
ãt.i. quod in eum venientem non credide-
unt. Hoc n. non haberẽt peccatũ, si nõ veni
et. Sic etiã cum dixit, Qui peccauerit in spi-
itumsanctum, vel qui verbum dixerit aduer
us spiritumsanctum, non vtiq; omne quod
n spiritumsanctum peccatur facto siue dicto
ed aliquod certũ & propriũ intelligi voluit.
Hoc est ãt duritia cordis vsq; ad finem huius
itæ, qua homo recusat in vnitate corporis
Christi, quod viuificat spiritussanctus, remis-
onẽ accipere peccatorũ. Cũ. n. dixisset di-
cipulis: Accipite spiritumsanctũ, continuo
ubiecit. Si cui dimiseritis peccata, dimittent
: si cui tenueritis, tenebuntur. Huic ergo do
o grẽ Dei quicunq; restiterit & repugnaue-
it, vel quoquo mõ fuerit ab eo alienus, vsq;
n finẽ huius tẽporalis vitæ non remittetur ei,
neq; in hoc seculo neq; in futuro: hoc.s. tam
grãde peccatũ vt eo teneant cuncta peccata,
quod nõ probat ab aliquo esse cõmissum, ni
si cũ de corpore exierit. Quãdiu verò hic vi-
uit, eũ (sicut dicit Apostolus) patiẽtia Dei ad
pœnitentiã adducit. Sed si ipse perseuerãtis-
sima iniquitate, sicut consequenter adiungit
Apostolus, Secũdũ duritiã cordis sui, & cor
impœnitens thesaurizat sibi irã in die iræ &
reuelationis iusti iudicij Dei, non remittet ei
neq; in hoc seculo neq; in futuro. Isti aũt cũ
quibus agimus vel de quibus agimus nõ sũt
desperandi. Adhuc.n sunt in corpore: sed nõ
q̃rãt spiritũsanctũ nisi in Xp̃i corpore, cuius
habẽt foris sacramẽtũ, sed rẽ ipsã nõ tenẽt in
tus cuius est illud sacramẽtũ, & ideo sibi iu-
diciũ mãducãt & bibunt. Vnus.n. panis sacra B
mẽtũ est vnitatis: qm̃ (sicut Apostolus dicit)
Vnus panis vnũ corpus multi sum⁹. Proinde
ecclesiá catholica sola corpus est Christi, cu
ius ille caput est saluator corporis sui. Extra
hoc corpus neminẽ viuificat spiritussanctus:
q̃a (sicut ipse dicit Apostolus) Charitas Dei
diffusa est ĩ cordib⁹ nostris p̃ spiritũsanctũ q̃
datus est nobis. Non est aũt particeps diuinæ
charitatis, q̃ hostis est vnitatis. Nõ habẽt itaq;
spiritũ sanctũ, q̃ sũt ex̃ ecclesiã. De illis q̃ppe
scriptũ est. Qui seipsos segregãt aĩales, spiritũ
nõ habentes. Sed nec ille eũ percipit, q̃ fictus
est in ecclesia, & q̃uo deinde scriptũ est: San-
ctus.n. spiritus disciplinæ effugiet fictũ. Qui
ergo vult habere spiritũ sanctum caueat foris
ab ecclesia remanere, caueat in eã simulare
intrare. Aut si iã talis intrauit, caueat in eadẽ
simulatione p̃sistere, vt veraciter coalescat ar
bori vitæ. Prolixũ tibi librũ direxi, & tuis for
tasse occupationibus onerosum. Si ergo po-
tuerit tibi vel partibus legi, dabit tibi dñs in-
tellectũ, vt habeas q̃d r̃ndeas eis corrigendis
atq; sanandis, quos etiã tibi ipsi tanquã fideli
filio, mater ecclesia vbi potueris, & q̃uo po-
tueris, siue ipse loquendo & r̃ndendo, siue ad
doctores ecclesiæ perducendo, in adiutorio
domini corrigendos sanandosq; cõmendat. C

Macedonius iudex Cæsareus Augustino, te-
stans se statim fecisse quod ille petierat, eo
quod verecunde peteret, seque legisse li-
bros quos ad se miserat, & eorũ ingenium
ac sententiam prędicat. Epist. LI.

DOmino meritò venerabili, & vere su-
scipiendo patri Augustino Episcopo,
Mace-

Macedonius. Miro modo afficior ſapientia
tua,& in illis quę ædidiſti,& in ijs quæ inter
ueniens pro ſolicitis mittere non grauaris.
Nã & illa tm̃ habent acuminis, ſcientiæ,ſan-
ctitatis,vt nihil ſupra ſit. Et hæc tantum vere-
cundię, vt niſi faciam quod mandas,culpam
penes me remanere, non in negocio eſſe di-
iudicem,domine meritò venerabilis, & vere
ſuſcipiende pater. Nõ.n. inſtas,quod pleriq;
homines iſtius loci faciũt, vt quodcunq; ſo-
licitus volueris, extorqueas:ſed qđ tibi à iu-
dice tot curis obſtricto petibile viſũ fuerit,
D admoneş ſubſeruiẽte verecundia, quæ maxi
ma difficilium inter bonos efficacia eſt. Pro-
inde ſtatim cõmendatis effectũ deſiderij tri-
bui. Nã ſperandi viã ante patefecerã. Expli-
cui tuos libros (neq;.n.tã languidi aut inertes
erant,vt me aliud q̃ ſe curare paterent) inie-
cerunt manum,ereptumq; alijs ſolicitudinũ
cauſis,ſuis vinculis illigauerunt. Ita. n. mihi
deus propitius ſit, ego anceps ſum quid in il
lis magis mirer,ſacerdotij perfectionẽ,philo
ſophiæ dogmata,hiſtoriæ plenã notitiam,an
facundiæ plenã iucunditatẽ,quæ ita imperi-
tos ẽt illicere poteſt,vt donec explicent, nõ
deſiſtant, & cũ explicauerint, adhuc requi-
rant. Conuicti nanq; ſunt impudenter per-
tinaces,iam inde à bonis,quæ memorant ſe-
culis, pro naturæ rerũ obſcuritate contigiſſe
peiora, falſoſq; omnes illitis quadã dulcedi
ne fœlicitatibus ſuis, per quas nõ ad beatitu-
dinẽ, ſed ad prærupta ſunt ducti. Hæc verò
noſtra præcepta,& ſimplicis veriq; Dei my-
ſteria,præter vitã perpetuã q̃ puriſsimis vir-
tutibus pollicent, ẽt hæc ſecularia & neceſſa
riò qui nati ſumus euentura mitigare,& vſus
es validiſsimo exẽplo recentis calamitatis,
quo licet firmiſsime cauſam munieris, tñ ſi
vtrumuis licuiſſet,id tibi noluiſſem ſuffraga-
ri. Sed quãdo orta inde fuerat conuincẽdo ſui
E ſtultitię querela,neceſſe erat inde argumenta
veritati accerſere. Hæc ĩterim occupatus ali
js curis,q̃ & ſi vanæ ſunt,cum,rerũ exitũ co-
gitamus,tñ quaſi neceſariæ pro naſcendi cõ-
ditione, reſcripſi. Si ociũ fuerit & ſuperſtes
vita,ẽt de Italia reſcribã,vt tãtæ doctrinę op⁹
debitis, & ſi non ſatisfacientibus remunere-
tur officijs. Incolumen lætamq; ſanctitatem
tuam Deus omnipotens æuo largiſsimo tuea
tur, domine meritò deſiderabilis & vere ſu-
ſcipiende pater.

Auguſtinus Macedonio, docens nec Epic[...]
reos nec Stoicos recte docuiſſe viam [...]
veram fœlicitatem. Non enim eſſe virt[...]
tes niſi relatas ad charitatem Dei & pr[...]
ximi, quæ à Deo donatur, complecte[...]
omnes virtutes, nec in hac vita conting[...]
re perfectam fœlicitatem, ſed in futur[...]
Epiſtola. LI[...]

AVguſtinus Epiſcopus famulus Chri[...]
familięq; eius,dilecto filio Macedon[...]
in domino ſalutẽ. Quanuis ſapientiã qua[...]
mihi tribuis, in me non agnoſcam, tantæ[...]
erga me beneuolentię tuę,tamq; ſyncerę,g[...]
tias ago debeoq; plurimas,& meorũ ſtudi[...]
rum labores, tali ac tanto viro placuiſſe d[...]
lector. Multò verò amplius, qđ animũ t[...]
charitate ęternitatis, & veritatis atq; ipſi[...]
charitatis affectu diuinę illi cœleſtiq; re[...]
pub. cuius regnator eſt Chriſtus, & in q[...]
ſola ſemper beateq; viuendũ eſt,ſi rectè h[...]
pieq; viuat, agnoſco inhiantẽ, video prop[...]
quantẽ,eiuſq; potiundæ amplector ardent[...]
Inde quippe manat ẽt vera amicitia,nõ pe[...]
ſanda tẽporalibus commodis, ſed gratui[...]
amore potiẽda. Nemo.n. põt veraciter am[...]
cus eſſe hoĩs,niſi fuerit ipſius primitus veri[...]
tis:qđ ſi gratis nõ fiat,nullo fieri pacto p̃t.I[...]
qua re ẽt philoſophi multa dixerũt,ſed apu[...]
eos vera pietas.i. verax veri Dei cultus,vn[...]
oĩa rectè viuendi duci oportet officia,nõ in[...]
uenit: non ob aliud,quantũ intelligo,niſi q[...]
beatam vitam,ipſi ſibi quodam modo fabr[...]
care voluerunt, potiuſq; patrandam q̃ imp[...]
trãdã putauerũt,cũ eius dator nõ ſit niſi De[...]
Neq;.n.facit beatũ hoĩem,niſi q fecit hoĩe[...]
nam qui tanta creaturę ſue bona,bonis mal[...]
que largit,vt ſint, vt hoĩes ſint,vt vigẽtes ſe[...]
ſibus,valentes viribus,affluentes opibus ſin[...]
ſeipſum bonis dabit vt beati ſint,quia eius [...]
hoc munus vt boni ſint. Illi verò,q in hac æ[...]
rumnoſa vita, in his moribundis membris
ſub hac ſacrina corruptibilis carnis, autho[...]
res ſuæ beatæ vitę & quaſi cõditores eſſe vo[...]
luerunt, velut proprijs eã virtutibus appetẽ[...]
tes,iamq; retinentes,nõ ab illo fonte virtuti[...]
petentes, atque ſperantes, deũ ſuperbiæ ſua[...]
reſiſtentẽ ſentire minime potuerunt. Vnd[...]
in errorem abſurdiſsimũ lapſi ſunt, vt cũ aſ-
ſeuerant, ẽt in Phalaridis tauro beatum eſſe
ſapientem,cogantur fateri vitam beatã aliq[...]
eſſe

ſſe fugiendam. Exaggeratis enim malis cor-
oris cedunt, atq; in eorũ moleſtijs grauiſsi-
nis abſcedendum ex hac vita eſſe decernũt.
bi nolo dicere quãtũ ſit ſcelus ſeipſum ho-
iinẽ occidere inſontem, cũ omnino nõ de-
eat vel nocentẽ. Vnde in primo libro triũ
lorum, quos benignißime & ſtudioſißime
erlegiſti, multa iã diximus. Sed certe conſy-
eretur, nec ſuperbe ſed ſobrie iudicet, q̃uo
ita beata ſit, qua non ſapiens retẽta fruitur,
ed illatis ſibi manibus carere compellit̃. Eſt
pud Ciceronẽ in extrema, vt ſcis parte quin
Tuſculanarũ libri locus, ꝑꝑ hoc quod di-
o animaduertẽdus. Cũ.n. de cęcitate corpo
is ageret, atq; affirmaret ẽt cæcũ beatũ eſſe
oſſe ſapientẽ, multa dixit quæ per aures ꝑ-
ipiendo gauderet. Itemq; ſi ſurdus eſſet, ea
uibus oblectaretur ad oculos tranſtulit. Si
ũt vtroq; ſenſu orbaret̃, & cæcus ſurdusq́ue
eret non eſt auſus hinc ferre ſentẽtiã, eumq;
eatũ dicere. Sed addidit ẽt dolores grauiſsi
nos corporis, qui eũ ſi nõ interemerint, ipſe
e interimat, & ad portũ nõ ſentiendi hac li-
eratus virtute perueniat. Cedit igitur ſapiẽs
mmaniſsimis cladibus, atq; ſuccũbit, intan-
ũ vt eis cogatur & in ſeipſum homicidium
erpetrare. Cui iam parcat vt illis careat ma-
is, qui ſibiipſe non parcit? Certe ſemper bea
us eſt, certe beatã vitã in ſua poteſtate cõſti-
utã, nulla vi poteſt vllius calamitatis amitte
e. Ecce in cæcitate & ſurditate & atrocißi-
nis cruciatibus corporis, aut amiſit beatã vi
am: aut ſi & in iſtis afflictionibus adhuc bea-
a eſt, fit per hmõi doctißimorũ hominũ di-
putationes, vt ſit aliqñ beata vita, q̃ ſapiens
erre nõ poſsit: vel quod eſt abſurdius, quã ſa
iens ferre nõ debeat, eamq; fugiat, abrũpat,
biiciat, ſeſeq́ue ab ea ferro etiã ſeu veneno,
el alia volũtaria morte ſubducat: vt in portu
iõ ſentiendi vel nullus oĩno ſit, qđ Epicurei
& ſiqui alii ſimili ſtultitia putauerunt, vel iõ
eatus qm̃ fuerit ab illa beata uita, tanq̃ ab ali
qua peſte liberatus. O nimiũ iactãs ſuperbia
i beata vita eſt in cruciatibus corporis, cur
n ea nõ manet ſapiẽs vt fruatur? ſi aũt miſera
eſt, quod obſecro te, niſi typhus impedit ne
fateatur, ne oret Deũ, ne iuſto & miſericordi
ſupplicet, qui potens eſt & vitæ huius mala
vel auertere uel mitigare, vel ad ea toleranda
fortitudine armare, uel ab eis omnimodo li-
berare, & poſt hæc verè beatã uitã dare quò
nullũ malũ admittatur, & vbi ſummũ bonũ
nunq̃ amittat? Hoc piorũ p̃miũ eſt, cuius adi
piſcẽdæ ſpe, vitã iſtã tẽporalẽ atq; mortalẽ,
nõ tã delectabiliter q̃ tolerabiliter ducimus,
& mala eius tũc bono cõſilio & diuino mu-
nere fortiter ferimus, cũ bonorũ æternorũ fi
deli Dei ꝓmiſsione, & fideli noſtra expecta-
tione gaudemus. Ad hoc nos Apoſt. exhorta Ro 12.
tus, ait: Spe gaudẽtes, in tribulatione patien-
tes. Oſtẽdit.n. quare in tribulatione patiẽtes,
p̃mittẽdo, ſpe gaudẽtes. Ad hãc ſpẽ exhortor
ꝑ Ieſum Xp̃m dñm nr̃m. Hoc.n. Deꝰ ipſe ma
giſter, latente maieſtate diuinitatis, & carnis K
infirmitate apparẽte, nõ ſolũ ſermonis oracu
lo docuit verũ ẽt ſuę paſsionis & reſurrectio
nis exẽplo roborauit. In altera.n. qualia tole
rare, in altera qualia debeamus ſperare mon
ſtrauit. Cuius & illi gr̃am mererent̃, niſi elati
inflatiq; ſuꝑbia, inaniter conarent̃ iſtã vitam
beatã ipſi ſibi ſacere, qđ ſolus Deus veraciter
cultoribus ſuis poſt hãc vitã ſe largiturũ eſſe
ꝓmiſit. Sanior quippe eſt eiuſdẽ Ciceronis il
la ſnĩa, vbi ait: Nã hæc vita quidẽ mors eſt,
quã lamentari poſſem ſi liberet. Q̃uo ergo ſi
rectè lamẽtatur, beata cõprobatur, ac nõ po-
tius qm̃ rectè lamentatur, miſera eſſe cõuinci
tur? Quare aſſueſce, obſecro te vir bone, bea
tus eſſe interim ſpe, ut ſis ẽt re, cũ pietati per-
ſeuerantißimę retribuetur merces fœlicita-
tis ęternę. Si ꝓlixa epiſtola oneroſus ſum, tu-
te hoc impetraſti tibi, q̃ me ſapientẽ appella-
ſti. Hinc.n. auſus ſum hæc ad te loqui, vt tibi
ſapientiã, nõ qualis mihi ſit, oſtẽtarẽ, ſed qua
lis eſſe debeat oſtẽderẽ. Hæc eſt aũt in pręſen
ti ſeculo uerus ueri Dei cultus, vt ſit eius in
futuro ſeculo certus atq; integer fructus. Hic
cõſtãtißima pietas, ibi ſempiterna fęlicitas. L
Ex iſta ſapiẽtia, quæ una & vera eſt, ſiquid ha-
beo, à Deo ſumpſi, non à me præſumpſi: atq;
ab illo in me perfici fideliter ſpero, à quo in-
choatũ eſſe humiliter gaudeo, nec in eo qđ
adhuc non donauit incredulus, nec in eo qđ
iã donauit ingratus. Nõ.n. meo uel ingenio
vel merito, ſed eius dono ſum, ſiquid lauda-
biliter ſum. Nã q̃dam acutißima & excellen
tißima ingenia tãto ĩ maiores errores ierũt,
quãto p̃ſidẽtius tanq̃ ſuis viribus cucurrerũt,
nec ſuppliciter ac ueraciter Deũ, ut uiã ſibi
oſtẽderet, petiuerũt. Merita uerò quorũlibet
hoĩum q̄ ſint, quãdoquidẽ ille q̃ nõ cũ mer-
cede debita, ſed cum gratuita gratia uenit,
omnes

omnes peccatores solus à peccatis liber atq;
liberator inuenit Si ergo nos virtus vera de-
lectat,ei dicamus, quod in eius sacris literis
legimus:Diligam te domine virtus mea.Et si
Psal. 17. verè beati esse volumus(quod nolle nõ pos-
sumus)id quod in eisdem literis didicimus,
Psal. 39. fido corde teneamus.Beatus vir,cuius est no
men dñi spes eius,& non respexit in vanita-
tes & insanias mendaces. Quanta est aũt va-
nitas,quanta insania,quantumq; mẽdacium,
hominem mortalẽ,ærumnosam vitã mutabi
li & spiritu & carne ducẽtẽ,tot peccatis one
ratum,tot tentationibus subditũ, tot corru-
ptionibus obnoxiũ,pœnisq; iustissimis desti
natum,in seipso fidere vt beatus sit, qñ ne il-
M lud quidem,quod habet in naturæ suæ digni
tate præcipuũ,id est mentẽ atq; rõnem, põt
vendicare ab erroribus, nisi Deus assit lux
mentiũ?Abijciamus itaq;, obsecro te, falso-
rum philosophorũ vanitates & insanias men
daces:quia nec virtus nobis erit, nisi assit ip-
se quo iuuemur,nec beatitudo,nisi assit ipse
quo fruamur,& totũ mutabile atq; corrupti
bile nostrũ, quod p seipsum imbecille & q̃-
dam materies miseriarũ est, dono immorta-
litatis atq; incorruptionis absorbeat. Qm̃ ve
rò te reipu.scimus amatorẽ,non aliunde esse
beatum hominẽ, aliunde ciuitatẽ, vide q̃ sit
in illis sacris literis clarum. Nã quidã in eis
Ps. 143. sancto spiritu plenus hæc loquitur orans:Exi
me me de manu filiorũ alienorũ, quorũ os
loquutũ est vanitatẽ,& dextera eorũ dextera
iniquitatis:Quorũ filij velut nouellæ consta-
bilitæ in iuuentute sua. Filiæ eorum compo-
sitæ & ornatæ sicut similitudo templi. Cella-
ria eorum plena eructantia ex hoc in illud.
Oues eorũ fœcundæ,multiplicantes in exiti
bus suis, boues eorum crassæ. Non est ruina
A maceriæ neq; transitus, neq; clamor in pla-
teis eorũ:Beatũ dixerunt populum, cui hæc
sunt, beatus populus cuius dñs Deus ipsius.
Vides exaggerationẽ terrenæ fœlicitatis,bea
tũ populũ non dici, nisi à filiis alienis.i. non
pertinẽtibus ad regenerationẽ,qua efficimur
filii Dei,à quorum manu iste se eximi preca
tur,ne ab eis in hanc opinionẽ atq; in pecca-
ta impia pertrahatur. Loquendo quippe va-
nitatẽ beatum dixerũt populũ, cui hæc sunt,
q̃ supra cõmemorauit, q̃bus ea fęlicitas con
stat,q̃ solã dilectores huius mũdi inquirunt.
Et iõ dextera eorũ dextera iniquitatis;q̃a hęc
præposuerũt q̃ fuerãt postponẽda, sicut sin
stræ præponitur dextera. Si.n. habentur, no
in eis beata vita ponenda est, sed subdita d
bẽt esse,nõ prædita? sequentia, non ducẽti
Huic aũt qui sic orabat,& à filiis alienis, q
beatũ dixerunt populũ cui hæc sunt, exin
discerniq; cupiebat,tanq̃ diceremus.Ipse q
sentis?quẽ beatũ populũ dicis?Non ait: Be
tus populus,cuius est virt⁹ animi eius. Qu
si dixisset,discreuisset quidẽ ẽt istũ populu
ab illo qui beatã vitã in ista visibili & cor
rali fœlicitate cõstituit,sed nondũ trãscẽd
set oẽs vanitates & insanias mendaces. Mal
dictus.n.omnis,sicut alibi eædẽ literæ doce
qui spem suam ponit in homine.Ergo nec
seipso quisquã debet, quia & ipse homo e
Proinde vt transiret oĩum vanitatũ & insan
rum mendaciũ limites, atq; ibi beatam vi
poneret,vbi verè est:Beatus,inquit,populu
cuius dñs Deus ipsius.Cernis igiẽ vnde pet
dum sit,quod oẽs docti indoctiq; desiderã
& multi errando ac superbiendo vnde pet
tur & vbi accipiatur ignorant. Vtriq; aũt
quodã diuino psalmo simul reprehẽduntu
& qui confidunt in virtute sua,& qui in ab
dantia diuitiarũ suarũ gloriantur.i.& phil
sophi huius seculi, & abhorrentes, vel à ta
philosophia beatumq; dicẽtes populum c
suppetit terrena opulẽtia. Ac per hoc à dñ
Deo nostro,à quo facti sumus,& virtutẽ p
tamus,qua huius vitæ mala superem⁹,& be
tã vitam,qua post istam uitam in eius ętern
tate perfruamur, vt & in uirtute & in p̃mi
uirtutis,sicut Apostolus dicit: qui gloriatu
in dño glorietur. Hoc uobis uelimus, hoc
uitati cuius ciues sumus. Non.n.aliunde be
ta ciuitas, aliunde homo, cum aliud ciuit
non sit,q̃ cõcors hominũ multitudo. Itaq;
omnis prudentia tua, qua consulere conar
rebus humanis:si omnis fortitudo, qua nul
lius iniquitate aduersante terreris: si omni
tẽperantia,qua in tanta labe nequissimæ co
suetudinis hoĩum te a corruptionibus absti
nes:si omnis iustitia, qua rectè iudicãdo su
cuiq; distribuis,id laborat,id nititur, ut ij q
bus uis ut bene sit, salui sint corpore, & a
omni cuiusq̃ improbitate tuti atq; pacati h
beãt filios sicut nouellas cõstabilitas,filias o
natas sicut similitudinẽ tẽpli, cellaria plen
eructãtia ex hoc ĩ hoc, fęcũdas oues crasso
boues,nec maceriæ ruina deformet p̃diũ,ne
liti-

:igantium clamor personet in plateis eorũ:
ı non erunt verè virtutes tuę,sicut nec isto-
ım beatitudo. Hic.n.ad verum dicendum,
a mea verecundia q̃ in tua epistola beni-
ıo sermone laudasti,me impedire non dẽt,
quęlibet, inq̃, administratio tua, illis quas
ommemoraui instructa virtutibus, hoc in-
ntionis fine determinatur, vt hoĩes ẜm car
em nullas iniquas molestias patiantur: nec
l te existimas pertinere, quò istam quietem
ıam prestare niteris, referant. i. vt verbis
on ambiam,q̃ o Deum verũ, vbi est quietæ
nnis fructus, colãt,nihil tibi prodest ad vi
m verè beatam tantus labor. Inuerecũdius
oc dicere videor,& oblitus quodammodo
onsuetudinem intercessionum mearũ. Sed
nihil est verecundia, nisi quidam displicen
metus, ego in hac causa metuendo nõ ve
or. Metuo.n.ne primum Deo, deinde ipsi
nicitiæ,quã mecũ inire dignatus es, iure di
liceam,si minus liber in admonẽdo fuero,
me admonere saluberrimè existimo. Sum
erte verecũdior,cũ tibi pro aliis intercedo:
um verò pro teipso, tanto liberior quanto
nicior,quia tanto amicior quanto fidelior:
ıanq̃ hæc ipsa non dicerem, nisi verecun-
us agerẽ.Quę si maxima est,vt ipse scripsi-
i, difficiliũ inter bonos efficacia, adiuuet
e ꝑ te apud te, vt in illo te fruar, qui mihi
ınc ad ianuã fiduciamq; ꝑstitit: ꝑsertim qa
qđ suggero, iam facilè arbitror eẽ animo
o tot diuinis munerib.adminiculato & in-
ructo. Si.n.virtutes quas accepisti,a quo ac
eperis sentiens,eiq; grãs agẽs, eas ad ipsius
ltũ ẽt in tuis istis secularib. honoribus cõ-
ras,tuæq; ꝑtãti subditos hoĩes ad eũ colen
i exẽplo religiosæ tuæ vitæ, & ipso studio
onsulendi,seu fouendo seu terrendo erigas
adducas,nihilq; aliud in eo, qđ ꝑ te secu-
us viuunt, velis,nisi vt hinc illũ promerean
r,apud quẽ beate viuant: & veræ illæ virtu
s erunt,& illius opitulatione, cuius largita
donatę sunt,ita crescent & perficient,vt te
l vitã verè beatã,quæ nõ nisi æterna est, si-
e vlla dubitatione perducant: vbi iam nec
rudenter discernãtur à bonis mala, quæ nõ
unt:nec fortiter tolerẽtur aduersa, quia nõ
oi erit,nisi quod amemus, non etiam quod
oleremus: nec temperanter libido frenetur,
oi nulla eius incitamenta sentiemus:nec iu-
e subueniat ope indigẽtibus,vbi inopẽ atq;
indignum nõ habebimus.Vna ibi virtus erit,
& idipsum erit virtus, præmiumq; virtutis,
qđ dicit in sanctis eloquiis homo qui hoc a-
mat. Mihi aũt adhærere Deo bonũ est. Hæc *Psal. 72.*
ibi erit plena & sempiterna sapientia eadẽq;
veraciter vita iam beata. Peruentio, quippe
est ad ęternum ac summum bonum, cui ad-
hærere in ęternũ est finis nostri boni. Dicat
hæc & prudentia,quia prospectissime adhę-
rebit bono qđ non amittatur: & fortitudo,
quia firmissime adhęrebit bono vnde non
auellatur:& tẽperantia,quia castissime adhæ F
rebit bono,vbi iã nõ corrũpatur: & iustitia,
quia rectissime adhærebit bono, cui merito
subijciat. Quanq̃ & in hac vita virtus nõ est,
nisi diligere qđ diligendũ est. Id eligere,pru
dentia est:nullis inde auerti molestiis, fortitu
do est:nullis illecebris, tẽperãtia est:nulla su
perbia,iustitia est. Quid aũt eligamus qđ ꝑci
pue diligamus,nisi quo nihil melius inueni-
mus? Hoc De⁹ est, cui si diligendo aliqd vel
ꝑponimus, vel æquamus, nosipsos diligere
nescimus,Tanto.n.nobis melius est, q̃to ma-
gis in illũ imus,quo nihil melius est.Imus au
tẽ non ambulando, sed amando. Quẽ tanto
habebimus pñtiorem,quanto eundẽ amorẽ,
quo in eũ tẽdimus,potuerimus hr̃e puriorẽ.
Nec n.locis corporalibus vel extẽdit vel in-
cludit.Ad eũ ergo, qui vbiq; pñs est & vbiq;
totus,nõ pedibus ire licet,sed morib. Mores
aũt nr̃i non ex eo quod quisq; nouit, sed ex
eo qđ quisq; diligit, diiudicari solent. Nec
faciunt bonos vel malos mores,nisi boni vel
mali amores. Prauitate ergo nr̃a à rectitudi-
ne Dei longè sumus. Vnde rectũ amãdo cor
rigimur, vt recto recti adhærere possimus. G
Ad illum ergo quanta opera possumus,etiam
illi vt perueniãt agamus, quos tanq̃ nosmet-
ipsos diligimus, si nosmetipsos diligere illũ
diligẽdo iã nouimus. Christus nanque, id est
veritas, dicit: In his duobus pręceptis totam *Mat. 22.*
legem prophetasq; pendere, vt diligamus
Deum ex toto corde, ex tota anima, ex tota
mente, & diligamus proximos tanquã nos-
metipsos. Proximus sanè hoc loco non san-
guinis propinquitate,sed rõnis societate pẽ-
sandus est, in qua socij sunt oẽs hoĩes. Nã si
pecuniæ rõ socios facit,quanto magis rõ na-
turę,non negociandi,sed nascendi lege cõis?
Hinc & ille Comicus (sicut luculentis inge- *Terẽ. in*
niis non desit resplendentia veritatis) cũ ab *Heaut.*
vno

" vno sene alteri seni dictũ componeret. Tĩnne
" ab re tua est ocij tibi, aliena vt cures, ea quæ
" nihil ad te attinent? Respõsum ab altero reddidit: Homo sum, humani nihil a me alienũ puto. Cui sententiæ ferunt etiam theatra tota plena stultis, indoctisq; applausisse. Ita
H quippe omnium affectum naturaliter attigit societas humanorum animorum, vt nullus ibi hominum nisi cuiuslibet hominis proximum se esse sentiret. Cum ergo illa dilectione quã diuina lex imperat, debeat homo diligere Deum, & seipsum & proximum, non tñ ex hoc tria præcepta data sunt: nec dictum est, in his tribus, sed in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ: idest, in dilectione Dei ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente, & proximi tanquam suipsius: videlicet vt intelligeretur nullam esse aliam dilectionẽ, qua quisq; diligit seipsum, nisi qđ diligit Deum. Qui enim aliter se diligit, potius se odisse dicẽdus est. Fit quippe iniquus, priuaturq; luce iustitiæ, qui à potiore ac pstantiore bono auersus, atque inde vel ad seipsum conuersus, ad inferiora & egena vtiq; conuertitur: fitq; in ipso quod veracissime
Psal. 10. scriptum est. Qui aũt amat iniquitatem, odit animam suam. Quia igitur nemo nisi Deum diligendo, diligit seipsum, non opus erat vt dato de Dei dilectione præcepto, et seipsum hõ diligere iuberetur: cum in eo diligat seipsum quod diligit Deũ. Debet ergo & proximum diligere tanq̃ seipsum, vt quem potuerit hoiem vel beneficentiæ consolatione, vel informatione doctrinæ, vel disciplinæ coer-
23. q. 4. debet. citione adducat ad colendum Deum, sciens
I in his duobus præceptis totam legẽ prophetasque pendere. Hoc qui sobria discretione eligit, prudens est: qui nulla hinc afflictione auertitur, fortis est: qui nulla alia delectatione, tẽperans est: qui nulla elatione, iustus est. His virtutibus diuinitus inspiratis, per gratiã mediatoris Dei cũ patre, & nobiscũ hominis Iesu Christi, per quẽ post inimicitias iniquitatis recõciliamur Deo in spiritu charitatis: his, inquã, virtutibus diuinitus impartitis, & bona vita nunc agitur, & postea præmium eius, quæ nisi ęterna esse non potest, beata vita persoluitur. Hic enim sunt eædem virtutes in actu, ibi in effectu. hic in opere, ibi in mercede: hic in officio, ibi in fine. Itaq; oẽs boni & sancti, et in tormentis quibuslibet diuino fulti adiutorio spe illius finis beati voca[...] quo fine beati erunt. Nam si in eisdem tor[...] tis & atrocissimis doloribus semp̃ essent [...] quibuslibet virtutibus, eos esse miseros n[...] sana rõ dubitaret. Pietas igitur. i. verus v[...] Dei cultus ad omnia prodest, & quæ mo[...] stias huius vitæ auertat aut leniat, & quæ a[...] lam vitam salutemq. perducat, vbi nec al[...] iam mali patiamur, & bono summo sem[...] ternoq. perfruamur. Ad hanc te perfect[...] assequendam & perseuerantissime retin[...] dam exhortor, vt me ipsum: cuius nisi iã p[...] ticeps esses, tuosq. istos honores tempora[...] ei seruire oportere iudicares, non Donati[...] hæreticis ad eos in vnitatem Christi pac[...] redigendos per edictum diceres: Pro vo[...] hoc agitur, pro vobis sacerdotes incorru[...] fidei, p̃ vobis Imperator Augustus, p̃ vo[...] nos quoq; eius iudices laboram⁹. Et alia m[...] ta q̃ in eodẽ edicto ita posuisti, vt te appar[...] in terreni iudicis cingulo, non parua ex p[...] te cœlestem rempublicam cogitare. Qu[...] si de veris virtutibus & vera beata vita vo[...] diutius loqui tecum, quæso, ne onerosus c[...] puter tuis occupationibus: Imò verò me [...] esse confido, qñ tu adeò magnũ aium & m[...] rabiliter laudandũ geris, vt nec illas curas, seras & his libẽtius ac familiarius occupe[...]

Macedonius Augustino, quærens num ex p[...] tate sit, quod iudex precibus Episcopo[...] condonat pœnã reis pſertim si probab[...] sit illos iterum peccaturos. Epist. LII[...]

DOmino merito venerabili, & vnice c[...] lendo patri Augustino, Macedoniu[...] Optatas admodum sanctitatis tuæ literas a[...] cepi per Bonifaciũ venerandæ legis antist[...] tem, quem eo magis receptum dilexi, qđ a[...] me desideratum pertulerat sermonẽ sancti[...] tis tuæ, & incolumitatem, domine meritò v[...] nerabilis, & vnice colende pater. Itaq; sin[...] mora quod optabat obtinuit. Verum qñ e[...] stit occasio, hoc ipsum quantulumcunqu[...] est quod admonitus indulsi, nolo sine me[...] cede remanere. Cupio enim accipere eam, mihi commodet sine pendẽtis incommodo imò quæ mihi cõmodet cũ gloria depẽden tis. Officiũ sacerdotij vestri eẽ dicitis, interuenire p̃ reis, & nisi obtineatis, offendi, qua[...] quod erat officij vestri, minime reportetis

Hic

ic ergo uehementer ambigo, utrũ iſtud ex
ligione deſcẽdat. Nã ſi à dño peccata adeò
olubenẽ, vt ne pœnitẽdi quidẽ copia poſt
imã pęnitentiam tribuaẽ, quẽadmodũ nos
ſſumus ex religione contẽdere, vt nobis
alecunque illud crimẽ fuerit, dimittatur?
ſ utique cũ impunitũ uolumus, probam⁹.
ſi cõſtat non minus authorẽ q̃ probatorẽ
neri in oĩbus quæ peccantur, certũ eſt nos
lpæ ſocietate uinciri, quoties eũ impunitũ
e cupimus, qui culpæ teneẽ obnoxius. Tũ
æterea accidit hoc qđ grauius eſt. Nã oĩa
ccata uidentur ueniabiliora, cũ is qui reus
correctionẽ promittit. Verũ nunc vt mo
noſtri ſunt, & ſceleris pęnam cupiũt ho-
nes ſibi relaxari, & id ꝑꝑ quod ſcelus ad-
ſſum eſt, poſsidere. Pro his quoq; interue
endũ putat ſacerdotium ueſtrũ, de quibus
eò futuri nulla ſpes eſt, ut ẽt in p̃ſenti eadẽ
iminis rõ perſeueret. Nã qui tã ꝑuicaciter
net ꝑꝑ quæ crimen admiſit, oſtẽdit ſe vbi
entia fuerit, ſimilia peccaturũ. Ob hæc igi
r conſulo prudẽtiã tuam, & me hoc ambi
o quo laboro, abſolui deſidero, nec ob
ã cauſam conſultũ te putes. Cæterũ hoc
ihi propoſitũ eſt, ut interceſſoribus, præ-
tim talis meriti qualis tu es, ẽt gratiã agã.
eraq; enim quæ ſponte facere uideri nolo,
miſsio ſeueritatis alios armat in crimina,
pto bonis interceſſoribus relaxare, vt quod
bens concedo, ſalua ſeueritate iudicii alte-
is merito uideatur indultum. De ſcriptis
nctitatis tuæ aliqua mihi promiſeras, & nõ
cepi, quæſo ut uel nũc mittas, & ad hanc
eã epiſtolã rñdeat, vt quia ſanctitatẽ tuam
terim uidere non datur, ſaltẽ ſermonibus
is paſcar. Incolumen ſanctitatem tuam di-
nitas æterna tueatur æuo largiſsimo, dñe
ritò uenerabilis & uere colende pater.

ıguſtinus Macedonio, declarãs ſacerdotes
piè intercedere pro promittentibus pęni
tentiã eccleſiaſticã, & quare hæc pęniten
tia nõ ſoleat niſi ſemel cõcedi, quin & ꝓ
phani iudicis ſeueritatẽ clementia tẽpera
tam eſſe debere. Multa obiter de reſtitutio
ne fraude quæſitorum. Epiſt. LIIII.

AVguſtinus Epiſcopus famulus Chriſti
familiæq; eius, dilecto filio Macedo-
o in dño ſalutẽ. Negocioſsimum in repu-
blica uirum, & non ſuis, ſed aliorum utilitati
bus attẽtiſsimũ, qualem te eſſe, & tibi gra-
tulamur & rebus humanis, nec deſerere de-
bemus alloquio, nec occupare prœmio. Ac
cipe itaq; quod ꝑ me uel noſſe uoluiſti, uel
utrũ ipſe noſſem experiri. Quod ſi paruum
aut ſuperfluum iudicares, nullo modo inter
tam magnas tamque neceſſarias curas tuas
curandum eſſe cenſeres. Quæris à me cur
officii ſacerdotii nr̃i eſſe dicamus inteueni-
re pro reis, & niſi obtineamus offendi, quaſi
qđ erat officii nr̃i minime reportemus. Vbi
uehementer te dicis ambigere utrum iſtud
a religione deſcendat. Deinde adiungis,
qua ratione ita mouearis. Nam ſi à domi-
no peccata, inquis, adeò prohibentur, ut nec
pœnitendi quidem copia poſt primam pęni
tentiã tribuatur, quemadmodum nos poſ-
ſumus ex religione cõtẽdere, ut nobis qua-
lecunque illud crimem fuerit, dimittatur?
Adhuc grauius vrges, & dicis nos probare
quod volumus impunitum, & ſi conſtat nõ
minus authorem q̃ probatorẽ teneri in om-
nibus quæ peccantur, certum eſſe nos culpę
ſocietate vinciri, quoties eum impunitum
eſſe uolumus, qui culpæ tenetur obnoxius.
His verbis quem non terreas tuæ lenita-
tis & humanitatis ignarum? Vnde nos qui
te nouimus, & hæc quærendi gratia non de-
cernendi ſcripſiſſe minime dubitamus, aliis
uerbis tuis ad iſta citius reſpondemus. Tan- C
quam. n. nos hæſitate in hac quæſtione no- *Solutio.*
lueris, aut præuidiſti quid dicturi eſſemus,
aut admonuiſti quid dicere deberemus. Et
aiſti: Tũ p̃terea accidit hoc quod grauius eſt.
Nam omnia peccata uidẽtur ueniabiliora,
cum is qui reus eſt correctionẽ promittit.
Antequam ergo diſcutiã, quid ſit illud gra-
uius, quod in epiſtola tua ſequitur, hoc inte
rim quod dediſti accipiam, eoq; utar ad mo
lem hanc amouendum, qua noſtræ interceſ-
ſiones poſſe reprimi uidebantur. Ideo quip-
pe quantum facultas datur pro peccatis om
nibus intercedim⁹, quia omnia peccata vi-
denẽ ueniabiliora, cũ is q̃ reus eſt correctio
nẽ promittit. Hæc tua eſt, hæc & noſtra ſen-
tẽtia. Nullo modo ergo culpas quas corrigi
volumus, approbamus, nec quod perperam
cõmittitur, ideo uolumus impunitum eſſe,
quia placet, ſed hominẽ miſerantes, facinus
autem ſeu flagitiũ deteſtantes, quãto magis

nobis

nobis displicet vitiũ, tãto minus volumus in
emẽdatũ interire vitiosum. Facile. n. est atq;
procliue malos odisse, q̃a mali sunt, rarũ au
D tẽ & piũ eosdẽ ipsos diligere q̃a hoĩes sunt,
vt in uno simul & culpã improbes, & naturã
approbes, ac propterea culpã iustius oderis,
5. qđ ea fędatur natura quã diligis. Nõ est igiť
imi iniquitatis, sed potius humanitatis societate
is. deuinctus, qui propterea est criminis perse-
cutor, vt sit hominis liberator. Morum por-
rò corrigendorum, nullus alius q̃ in hac vi-
ta locus. Nã post hanc quisq; id habebit, qđ
in hac sibimet cõquisierit. Ideo cõpellimur
humani generis charitate interuenire p̃ reis,
ne istã uitã sic finiant per suppliciũ, vt ea fini
ta nõ possint finire suppliciũ. Noli ergo du
bitare hoc officiũ nostrũ ex religione descẽ
dere, cum Deus apud quẽ nulla est iniquitas.
cuius summa potestas est, qui nõ tm̃ qualis
quisq; sit uidet, uerumetiã qualis futurus sit
p̃uidet, qui solus põt iudicando nõ labi, quia
cognoscendo nõ põt falli, facit tñ sicut Euã-
gelium loquiť, solẽ suũ oriri sup̃ bonos &
5. malos, & pluit sup̃ iustos & iniustos. Cuius
mirabilis bonitatis vt simus imitatores, dñs
Christ⁹ exhortãs: Diligite, inquit, inimicos
E vestros, & benefacite eis qui vos oderunt, &
orate pro eis qui vos persequunť, vt sitis filii
patris uestri qui in cęlis est, qui facit solẽ suũ
oriri super bonos & malos, & pluit super iu
& iniustos. Hac indulgentia & lenitate di-
uina multos abusi ab perniciẽ suã quis ne-
Roma. 2. sciat? Quos arguens Apostolus, & grauiter
increpans, dicit: Existimas aũt ò hõ oĩs, q̃ iu
dicas eos qui talia agũt, & facis ea, qm̃ tu ef-
fugies iudiciũ Dei? An diuitias benignitatis
eius & patientiæ & lõganimitatis cõtemnis?
Ignoras qm̃ benignitas Dei ad pęnitentiã te
adducit? Secũdũ aũt duritiã cordis tui & cor
impenitẽs, thesaurizas tibi irã in die iræ &
reuelationis iusti iudicii Dei, qui reddet vni
cuiq; s̃m opera eius. Nunq̃d qm̃ isti in sua
nequitia p̃seuerant, iõ Deus in sua patientia
nõ p̃seuerat, perpauca in hoc seculo puniẽs,
ne diuina prouidentia non esse credatur, &
multa seruans ultimo examini, vt futurum
iudicium cõmendetur? Non, ut opinor, ma-
gister ille cœlestis impietatem nos diligere
præcepit, cũ p̃cepit ut nostros diligamus ini
micos, benefaciamus eis qui nos oderũt, ore
mus pro eis qui nos persequũtur, cũ procul

dubio si piè Deum colimus, inimicos atque
odiis aduersum nos acerrimis incitatos ap
sequutores, nisi impios hr̃e nõ possimus. Nũ
igiť diligendi sunt impii? Nũ impiis bene-
ciendũ est? Nũ pro impiis ẽt orandũ est? a
plane. Qui. n. hoc p̃cipit, Deus est, nec tñ
hoc pacto societati adiũgit impiorũ, q̃bus
parcẽdo, & uitã salutemq; largiendo, nõ
que sociať. Cõsiliũ quippe eius, quãtũ ho
ni pio nosse donatũ est, exponit Apost
dicẽs. Ignoras quia patiẽtia Dei ad pœni
tiã te adducit? Ad hãc uolumus adduci
q̃bus interuenimus, nõ eorũ peccatis uel
cimus uel fauemus. Nã quosdã, quorũ cri
na manifesta sunt, a uestra seueritate libe
tos a societate tñ remouemus altaris, ut p
nitẽdo placare possint, quẽ peccando cõ
p̃serant seq; ipsos puniendo: Nã nihil al
agit, quẽ ueraciter pęnitet, nisi ut id qđ m
fecerit, impunitũ esse nõ sinat. Eo quippe
sibi nõ parcẽti ille parcit, cuius altũ iustũq
iudiciũ nullus contemptor euadit: Qđ si i
quis & scelestis ille parcẽdo, eisq; uitã sa
temq; largiendo, ẽt plerisq; eorũ, quos n
uit nõ aucturos pęnitẽtiã, tñ exhibet patie
tiã, quantomagis nos in eos, q̃ correctio
promittunt, & utrũ faciãt quod promittu
incerti sumus, misericordes esse debemus,
rigorẽ nostrum pro eis intercedendo flect
mus, pro quibus dñm, quẽ nihil de morib
eorũ ẽt futuris latet, non tñ impudẽter, qu
hoc ipse præcepit, oramus? In tm̃ aũt hom
nũ aliqñ iniquitas progrediť, vt ẽt post ac
pęnitentiã, post altaris reconciliationẽ, v
similia uel grauiora committant, & tñ Deu
facit ẽt super tales oriri solẽ suũ, nec minu
tribuit q̃ ante tribuebat largissima munera
tæ ac salutis. Et quanuis in ecclesia locus h
millimæ pænitentiæ non cõcedať, Deus t
super eos suæ patientiæ non obliuiscitur. E
quorũ numero siquis nobis dicat, aut da
mihi eundẽ iterum pęnitendi locũ, aut de
speratũ me p̃mittite, ut faciã q̃cq̃d libueri
quantum meis opibus adiuuor, & human
legibus non prohibeor, in scortis omniqu
luxuria damnabili quidem apud dominum
sed apud homines plerosq; etiam laudabili
aut si me ab hac nequitia reuocatis, dicit
utrum mihi aliquid prosit ad uitam futu
ram, si in ista uita illecebrosissimæ volu
ptatis blandimenta contempsero, si libidi

num

ım incitaméta frenauero , ſi ad caſtigandũ
ɔrpus meum multa mihi ẽt licita & cõceſſa
btraxero, ſi me pęnitendo vehementius q̃
·ius excitauero, ſi miſerabilius ingemuero,
fleuero vberius, ſi vixero melius, ſi paupe-
s ſuſtentauero largius, ſi charitate, quę ope
t multitudinẽ peccatorũ, flagrauero arden
ıs: quis noſtrũ , ita deſipit , vt huic homini
cat, nihil tibi iſta proderunt in poſterũ, va-
ſaltẽ vitæ huius ſuauitate perfruere? Auer-
Deus tã immanẽ ſacrilegamq; dementiã.
uamuis ergo cautè ſalubriterq; prouiſum
, vt locus illius humillimę pnię ſemel in ec
eſia concedaẽ, ne medicina vilis minus vti
eſſet ęgrotis, q̃ tantomagis ſalubris eſt, quã
minus contẽptibilis fuerit , quis tñ audeat
cere Deo: Quare huic homini, q poſt pri-
ã pnĩam rurſus ſe laqueis iniquitatis ob-
ingit, adhuc iterũ parcis? Quis audeat dice
erga iſtos nõ agi quod Apoſtolus ait: Igno
s quia patientia Dei ad pnĩam te adducit?
ıt iſtis exceptis eſſe definitum quod ſcri-
ũ eſt: Beati oẽs qui confidunt in eum? Aut
iſtos non pertinere quod dr̃: Viriliter agi
& confortetur cor veſtrũ, omnes qui ſpe-
ıs in dñm? Cũ igitur ſuper peccatores tan-
ſit patientia, tanta miſericordia Dei , vt in
c tẽporali vita, moribus emendatis, nõ dã-
ntur in æternũ , qui nullius quæ ſibi præ-
atur expectat miſericordiã , qm̃ nemo eſt
ɔ beatior, nemo potentior, nemo iuſtior,
ales nos eſſe oportet hoĩes erga hoĩes, qui
nc vitam noſtrã, quantacunq; laude com-
ndemus, * eã ſine peccato eſſe non dici-
ıs? Quòd ſi dixerimus, noſipſos, ſicut ſcri-
ı eſt, decipimus, & veritas in nobis nõ eſt.
oinde licet accuſatoris alia pſona ſit , alia
fenſoris, alia interceſſoris, alia iudicis , de
orũ proprijs officijs nimis longum eſt, &
n neceſſariũ hoc ſermone diſſerere: ſic tñ
pſos criminũ vltores , atq; in hoc officio
n ira propria concitatos, ſed legum mini-
os, nec ſuarũ, ſed alienarũ examinatarum
uriarum vindices, quales iudices eſſe de-
nt, terruit cenſura diuina , vt cogitarẽt ſibi
opter ſua peccata Dei miſericordiam ne-
ſſariam, nec putarent ad culpam ſui officij
rtinere, ſi q̃d erga eos miſericorditer age-
ıt, quorũ vitæ necisq; haberent legitimam
teſtatem. Nam cum ad dñm Chriſtum Iu
i adduxiſſent mulierem in adulterio com
prehenſam, eumq; tentantes dicerent, ꝙ iuſ-
ſa eſſet lege lapidari , ac deinde quærerent , *Misericordia domini.*
quid de illa ipſe præciperet: rñdit eis. Qui ſi-
ne peccato eſt veſtrũ, prior in eam lapidẽ ia-
ciat. Ita nec legẽ improbauit , quæ hmõi reã *Ioan. 8.*
iuſsit occidi, & illos terrendo ad miſericor-
diã reuocauit, quorũ iudicio hæc poſſet oc-
cidi . Puto quod hæc ſnĩa dñi audita , ſi præ-
ſens fuit ẽt maritus ipſe qui violatã ſui thori
fidẽ vindicari poſtulabat, exterritus animum
ad voluntatẽ parcendi ab vlciſcendi cupidi-
tate deflexit. Nam qũo eſt admonitus accuſa
tor ne ſuas perſequeretur iniurias, qñ ipſi iu
dices ita ſunt à iudicando prohibiti , qui in
adultera punienda, non priuato dolori com
pellebãtur ſeruire, ſed legi? Vnde Ioſeph cui
virgo Maria dñi mater fuerat deſponſata, cũ
eã cõperiſſet eſſe prægnantẽ , cui ſe nouerat *Suspitio*
non eſſe cõmiſtũ, & ob hoc nihil aliud quã *Ioseph de*
adulterã credidiſſet, puniri tñ eã noluit, nec *Maria. Matth. 1.*
approbator flagitij fuit. Nã hæc volũtas eius L
etiam iuſtitiæ deputatur. Ita quippe de illo *Traducere.*
ſcriptum eſt. Et cũ eſſet homo iuſtus, & nol-
let eam * diuulgare, ſtatuit eã occultè dimit-
tere. Hæc eo cogitante, apparuit illi angelus,
qui doceret eſſe numinis , quod ille putaue-
rat criminis. Si ergo cogitata infirmitate cõi,
& accuſatorius dolor, & iudicatorius rigor
frangitur, quod tandẽ cenſes pro reis eſſe de
bere, vel defenſoris vel interceſſoris officiũ:
quandoquidem & vos viri boni qui nunc iu
dices eſtis, & in foro aliquando verſati cau-
ſas hominũ ſuſcepiſtis, ſcitis quã libẽtius de-
fendere quàm accuſare ſoletis? Et tñ defen-
ſor ab interceſſore plurimũ diſtat. Nam ille
diluendis vel obtegendis criminibus operã
maximè impendit: interceſſor autem ẽt cum
de culpa conſtat , pro pęna remouenda vel
temperãda curam gerit. Hoc ſunt apud Deũ
pro peccatoribus iuſti , hoc pro ſe ipſi pec-
cantes inuicem vt faciant admonentur. Nam *Iacobi 5.*
ſcriptum eſt: Confitemini inuicẽ peccata ve
ſtra, & orate pro vobis. Has ſibi partes huma
nitatis, vbi põt , omnis homo apud hominẽ
vendicat. Nã quod ipſe quiſq; domi ſuę pu-
niret admiſſũ, in alterius domo vult impuni
tũ. Siue n. adhibeatur apud amicum, ſiue ille
cuiquã in quẽ ptãs vlciſcendi eſt ſe pñte ſuc
ceńſeat, ſiue iraſcẽti fortuito ſuperueniat, nõ M
iuſtiſsimus , ſed inhumaniſsimus iudicaẽ , ſi
nõ interueniat. Scio ego teipſũ cũ alijs ami-

eĩs tuis in ecclesia Carthaginensi intercesʃis-
se pro clerico, cui meritò succensebat eps,
& vtiq; nullũ ibi discrimẽ sanguinis, sub in-
cruẽta disciplina timebatur. Nec cũ id quod
ẽt vobis displicebat inultũ esse velletis, tan-
quã delicti approbatores vos iudicabamus,
sed tanquã humanissimos intercessores au-
A diebamus. Si ergo vobis fas est ecclesiasticã
correptionẽ intercedendo mitigare, q̃uo eps
vestro gladio non debet intercedere, cum il
la exeratur, vt in quẽ exeritur bene viuat, iste
Ioan. 8. ne viuat? Postremo ipse dñs, apud homines,
intercessit ne lapidaretur adultera, & eo mo
do nobis intercessionis cõmendauit officiũ,
nisi quia ille terrẽdo fecit, quod nos petẽdo.
Ille.n.dñs, nos serui sumus. Verumtñ ille sic
terruit vt oẽs timere debeamus. Quis.n.est
nostrum sine peccato? Quod cũ illis dixisset,
à quibus ei offerebatur punienda peccatrix,
vt qui sciret se esse sine peccato, prior in illã
lapidẽ mitteret: cecidit sęuitia, tremente con
scientia. Tunc.n. ex illa iam congregatione
dilapsi, solam misericordi miserã reliquerũt.
Cedat huic sñiæ pietas Christianorum, cui
cessit impietas Iudęorum. Cedat humilitas
obsequentiũ, cui cessit superbia persequen-
B tium. Cedat confusio fidelis, cui cessit simu-
latio tentatoris. Malis parce vir bone: quãto
melior, tanto esto mitior: quanto sis celsior
potestate, tãto humilior fias pietate. Ego qui
dem intuens mores tuos, appellaui te virum
Marc. 10 bonũ: sed tu intuẽs verba Christi, dic tibiipsi
Nemo bonus, nisi vnus Deus. Quod cum ve
rũ sit (hoc.n. veritas dixit) nec ego tñ illud
existimari debeo fallaci assentatione dixisse,
& dominicis verbis quasi contrarius extitis-
se, vt cum ille dicat, Nemo bonus nisi vnus
Deus, ego te appellauerim virum bonum.
Lucæ 6. Deus q̃uo solus bonus. Non.n. & ipse dñs contraria sibi loquutus
est, vbi ait: Bonus homo de bono thesauro
cordis sui profert bona. Deus ergo singulari
ter bonus est, & hoc amittere nõ potest. Nul-
lius.n. boni participatione bonus est, quoniã
bonum quo bonus est, ipse sibi est: homo aũt
cum bonus est, ab illo bonus est, quod à seip
so esse non potest. Illius.n. spiritu boni fiũt,
cuius capax creata est nostra natura per pro-
priam volũtatem. Pertinet ergo ad nos vt bo
ni simus, accipere & habere quod dat, q de
suo bonus est. Quo quisq; neglecto, de suo
malus est. Proinde inquãtũ homo rectè agit,

id est scienter & amanter, & piè bonũ ope
tur, in tantum bonus est: inquantũ autẽ pe
cat, i. à veritate & charitate & pietate deui
intantum malus est. Quis aũt est in hac v
sine aliquo peccato? Sed eũ dicimus bon
cuius præualent bona, eumq; optimum,
peccat minimũ. Idcirco ipse dñs, quos di
bonos propter participationẽ gratiæ diui
eosdem ẽt malos dicit propter vitia infir
tatis humanæ, donec totũ quo constamus
omni vitiositate sanatũ, transeat in eã vita
vbi nihil omnino peccabitur. Nã vtique b
nos docebat orare, non malos, quib. præ
pit vt dicerent: Pater noster qui es in cœl
Ex hoc.n. boni quo filij Dei nõ natura ge
ti, sed gratia facti, tanq̃ ij, quib. recipienti
eum, dedit potestatẽ filios Dei fieri. Quæ g
neratio spiritualis more scripturarum ẽt a
optio nominatur, vt distinguatur ab illa g
neratione Dei de eo, coęterni de coęter
Vnde scriptum est. Generationem eius q
enarrabit? Cũ ergo bonos esse demonstra
rit, quos voluit Deo veraciter dicere: Pa
noster qui es in cęlis; præcepit tñ vt in ead
oratione inter cętera dicerẽt: Dimitte no
debita nostra, sicut & nos dimittimus deb
ribus nostris. Quæ debita, esse peccata qu
uis manifestũ sit, postea tñ manifestius de
rauit, dicens: Si.n. dimiseritis peccata hon
nibus, dimittet vobis & pater vester pecc
vestra Hanc orationẽ baptizati orant, nec
prorsus præteritorũ aliquid peccatorũ,
non baptizatis in sancta ecclesia dimittat
Sed postea viuendo in hac fragilitate mo
li, nisi contraherent quod dimittendũ esse
non veraciter dicerent: Dimitte nobis deb
nostra. Boni ergo inquantũ nõ peccant, fi
Dei sunt: in quantum aũt peccant (quod
non mẽdaci confessione testãtur) vtiq; m
sunt. Nisi fortè quis dicat, alia bonorum, a
malorũ esse peccata: qđ nõ vsquequaq; i
probabiliter dr̃. Verumtamen dñs Iesus fi
vlla ambiguitate malos appellauit eosdẽ i
sos, quorum patrẽ dicebat Deum. Nã in e
dẽ sermone, vbi illã docet orationẽ, alio l
co exhortans ad precandũ Deũ, ait. Petite
accipietis, q̃rite & inuenietis, pulsate & ap
rietur vobis. Omnis.n. qui petit accipit, &
q̃rit inuenit, & pulsanti aperietur. Et paul
post: Si ergo vos, inq̃t, cũ sitis mali, nostis b
na data dare filijs vestris, quantomagis pa
vester

ſter qui in cęlis eſt. dabit bona petentibus
Nũ igitur Deus pater malorum eſt? Abſit.
ũo ergo dicitur pater veſter cęleſtis. quib.
cit. Cũ ſitis mali: niſi qa vtrunque veritas
õſtrat, quid ſimus Dei dono, quid huma-
vitio, hoc cõmẽdãs, illud emẽdans? Me-
o ait Seneca (qui tẽporibus Apoſtolorum
it, cuius etiã quędã ad Paulũ Apoſtolum
quũtur epiſtolę) Omnes odit qui malos o-
:& tñ ideo diligendi ſunt mali: queadmo
nõ vt permaneant. ſed vt ſanẽtur diligũt,
roti. Quicquid aũt poſt eam quæ fit in ba
iſmo ablutionẽ peccatorũ in hac vita nia
ndo peccamus, etiam ſi non tale ſit, quod
liuinis remouere cõpellat altaribus, nõ do
re ſterili, ſed miſericordię ſacrificijs expia
:. Quod ergo agimus vt faciatis intercedẽ-
us nobis, Deo nos noueritis offerre pro
bis. Indigetis.n. miſericordia quã prębetis.
videte quis dixerit: Dimittite & dimittetur
bis. Date & dabitur vobis. Quãquã etiam
ta viueremus, vt nõ eſſet quare diceremus.
mitte nobis debita noſtra: quanto à nequi
purior animus eſſet; tãto clemẽtia plenior
e deberet, vt ſi nõ compungeremur ſentẽ
domini dicentis. Qui veſtrum eſt ſine pec
to: prior in illã lapidẽ iaciat: Ipſius q hoc
xit ſectamur exemplũ: qui cum eſſet vtiq;
e peccato, ait mulieri quã perterriti illi re
uerãt. Nec ego te cõdemnabo, vade iã de
ceps noli peccare. Potuit.n. metuere flagi-
ſa mulier, ne illis diſcedẽtibus, q ſua pec-
ta cognouerãt, vt peccato parcerẽt alie-
, illã iuſtiſsimè iã ipſe dãnaret q erat ſine
ccato. At ille nõ cõſciẽtia pauidus, ſed ple
s clemẽtia, cũ illa reſpondiſſet à nemine
fuiſſe dãnatã: nec ego te, inqt, dãnabo. Tãq̃
ceret. Si malitia tibi parcere potuit, quid
tuis inocẽtiã? Et ne delictorũ nõ doctor *
l approbator videret, vade ait, iã deinceps
li peccare: vt ſe homini pepciſſe, nõ hoĩs
lpã ſibi placuiſſe mõſtraret. Iam vides igit
religione deſcẽdere, nec nos ſocietate cri
nũ obſtringi q̄ intercedimus plerunq; ẽt
o ſceleratis & ſi non ſcelerati, tamen pro
ccatoribus peccatores, & quod veraciter
tius q̃ iniurioſè dictũ accipias, puto qđ
ud peccatores. Nec iõ ſanè fruſtra ĩſtituta
poteſtas regis, vis gladij cognitoris, vngu
carnificis, arma militis, diſciplina dñantis,
eritas ẽt boni patris. Habẽt iſta oĩa modos
ſuos, cauſas, rõnes, vtilitates. Hæc cũ timenẽ,
& coercerenẽ mali, & quietius inter malos vi
uũt boni, nõ quia boni pronũciãdi ſunt, qui
talia metuẽdo nõ peccant. (Non.n. bonus ẽ
quiſpiã timore pęnæ. ſed amore iuſtitiæ) ue-
runtñ nõ inutiliter etiã metu legum humana
coercetur audacia, & vt tuta ſit inter impro-
bos innocẽtia, & in ipſis improbis dũ formi
dato ſupplicio frenaẽ facultas, inuocato Deo
ſaneẽ volũtas. Sed huic ordinationi rerũ hu-
manarum, contrariæ nõ ſunt interceſsiones G
Epõrũ, immo uerò nec cauſa, nec locus in-
tercedendi ullus eſſet, ſi iſta non eſſent. Tan-
to.n. ſunt intercedẽtiũ & parcẽtiũ beneficia
gratiora, quãto peccatiũ iuſtiora ſupplicia.
Nec ob aliud quãtũ ſapio, in ueteri teſtamẽ-
to antiquorũ tẽporibus prophetarũ ſeuerior
legis uindicta feruebat, niſi ut oſtẽderetur re
ctè iniquis pęnas conſtitutas: ut qđ eis parce
re noui teſtamẽti indulgẽtia commonemur,
aut remediũ ſit ſalutis, quo peccatis parcatur
& noſtris, aut cõmendatio mãſuetudinis, ut
per eos, qui parcũt, ueritas prædicata, nõ tã-
tũ timeatur, uerumetiã diligatur. Plurimũ aũt
intereſt, quo animo quiſq; parcat. Sicuti.n. ẽ *Crudelitas parcens.*
aliqñ miſericordia puniens, ita & crudelitas
parcẽs. Nã, ut exempli gratia manifeſtũ ali-
quid ponã, quis nõ crudelem verius dixerit
eũ, qui puero pepercerit uolẽti obſtinatiſsi-
me de ſerpẽtibus ludere? quis aũt nõ miſeri-
cordẽ, qui talia prohibẽs, cõtemptorẽ uer-
borũ ẽt uerberibus emẽdauerit? Et ideo non *23. q. 5. cum homo.*
uſq; ad mortẽ protendenda eſt diſciplina, ut
ſit cui prodeſſe poſsit, quanquã etiam cũ ho
mo ab homine occiditur, multũ diſtet, utrũ
fiat nocẽdi cupiditate, uel iniuſte aliquid au
ferẽdi, ſicut fit ab inimico, ſicut à latrone:
an ulciſcendi uel obediendi ordine, ſicut à
iudice, ſicut à carnifice: an euadendi uel ſub-
uehiendi neceſsitate, ſicut interimitur latro à
uiatore, hoſtis à milite. Et aliquãdo qui cauſa H
mortis fuit, potius in culpa eſt, quã ille qui
occidit: uelut ſi quiſquam decipiat fideiuſſo
rem ſuũ, atq; ille pro iſto ſupplicium legiti-
mũ luat: nec tñ oĩs qui cauſa alienæ mortis
eſt, reus eſt. Quid ſi.n. quiſquã ſtuprũ petat, ſe
ſeq; ſi non impetrauit, interimat? Quid ſi
filius timẽs patris pia uerbera, præcipitio pe
reat? Quid ſi alius homine liberato, uel ne
alius liberetur, ſibiipſe mortem inferat?
Num propter iſtas alienarũ mortiũ cauſas,

aut ſceleri conſentiendū eſt, aut vindicta pec
cati quæ nō fit nocēdi,ſed corrigēdi ſtudio,
ēt paterna tollēda, aut opera miſericordiæ
cohibēda ſunt? Hæc cū accidūt,debemus eis
humanū dolorē,nō pp illa ne accidāt, rectè
factorū reprimere voluntatē. Sic etiā cum in
tercedimus pro peccatore damnando,ſequū
tur aliqñ quæ nolumus, ſiue in ipſo, qui nr̄a
interceſsione liberatur,vt vel immanius im-
punita graſſet̄ audacia,ſubdita cupiditati,in
grata lenitati, atq; vnus morti ereptus pluri-
mos necet,vel ipſo per beneficium noſtrū in
melius cōmutato, moribusq́; correpto,alius
malè viuendo pereat, ſibiq́; huius impunita-
te propoſita,talia vel grauiora cōmittat:non
(vt opinor) hæc mala imputanda ſunt no-
bis,cū intercedimus vobis,ſed potius illa bo
na,quæ cū id facimus, intuemur & volum⁹.
i. cōmendatio māſuetudinis,ad conciliandā
dilectionē verbo veritatis: & vt qui liberan-
tur à tēporali morte,ſic viuāt, ne in æternā,
vnde nunquā liberent̄,incurrant. Prodeſt er-
go & ſeueritas veſtra, cuius miniſterio quies
adiuuatur noſtra: prodeſt & interceſsio no-
ſtra, cuius miniſterio ſeueritas tēperatur &
veſtra. Nō vobis diſpliceat,ꝙ rogamini à bo
nis, quia nec bonis diſplicet quod timemini
à malis.nā hominū iniquitatē etiā Apoſtolus
Paulus non tantū de iudicio futuro, verum-
etiam de poteſtatibus veſtris ſecularibus ter-
ruit aſſerens & ipſas ad diſpenſationem diui
næ prouidētiæ pertinere. Omnis,inquit,ani-
ma poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.
Nō eſt enim poteſtas niſi à Deo. Quæ aūt ſūt
à Deo,ordinata ſunt. Quapropter qui reſiſtit
Ro. 13. poteſtati,Dei ordinationi reſiſtit. Qui aūt re
ſiſtunt,ipſi ſibi iudiciū acquirunt. Principes.
K n.nō ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis
aūt nō timere poteſtatē? Bonū fac,& habebis
laudē ex illa. Dei.n.miniſter eſt tibi in bonū.
Quod ſi malū feceris,time.non enim fruſtra
Irā pœnam vocat. gladium portat,Dei.n.miniſter eſt,vindex in
ira ei qui malè agit. Ideoq́; neceſsitate ſubdi
ti eſtote,nō ſolū propter irā, ſed & propter
cōſcientiā.ideo.n. & tributa pręſtatis. Mini-
niſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum perſeue-
rātes. Reddite omnibus debita,cui tributum
tributum,cui vectigal vectigal, cui timorē ti
morē,cui honorē honorē, nemini quicquā
debeatis, niſi vt inuicē diligatis. Hęc verba
Apoſtoli vtilitatē veſtrę ſeueritatis oſtēdunt.

Proinde ſicut dilectionē iuſsi ſunt terren
bus debere qui timēt ita dilectionē iuſsi ſi
timentibus debere qui terrēt. Nihil nocen
cupiditate fiat, ſed oīa conſulēdi charita
nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter.
formidetur vltio cognitoris,vt nec interc
ſoris religio cōtemnatur: quia & plecten
& ignoſcendo hoc ſolū bene agitur, vt v
hominū corrigat̄. Quòd ſi tāta eſt peruerſi
& impietas,vt ei corrigendæ nec diſcipl
poſsit prodeſſe nec venia, à bonis tñ intē
ne atq; conſcientia, quam Deus cernit, ſi
ſeueritate, ſiue lenitate,non niſi officiū di
ctionis impleatur. Quod aūt in epiſtola t
ſequitur,vbi dicis: Verū nunc vt mores n
ſtri ſunt,& ſceleris pęnā cupiāt ſibi hoīes
laxari,& id pp qđ ſcelus admiſſum eſt,p
ſidere: peſsimū hominū genus cōmemor
cui pęnitēdi medicina oīno nō prodeſt. Si
res aliena,propter quam peccatum eſt,c
reddi poſsit non redditur: non agitur pœ
tētia,ſed fingitur: ſi aūt veraciter agitur, n
remittetur peccatū,niſi reſtituatur ablatū:
vt dixi,cū reſtitui poteſt. Pleruną;.n.qui a
fert,amittit,ſiue alios patiēdo malos,ſiue i
ſe male viuendo, nec aliud habet vnde re
tuat. Huic certè nō poſſumus dicere, red
qđ abſtuliſti, niſi cū habere credimus & n
gare. Vbi quidē ſi aliquos ſuſtinet repēte c
ciatus,dū exiſtimatur habere qđ reddat,n
la eſt iniquitas: quia & ſi nō eſt vnde luat a
latā pecuniā, merito tñ dū eā per moleſti
corporales redhibere cōpellit̄, peccati q
male ablata eſt,pęnas luit. Sed inhumanū
eſt etiam pro talibus intercedere, tāquā p
reis criminū: nó ad hoc vt minime reſtitu
tur aliena,ſed ne fruſtra homo in homine
ſæuiat,illæ pręſertim, qui iam remiſit culp
ſed quærit pecuniā, & ſi fraudari metuit,
expetit vindicari. Deniq; in talibus cauſi
ſi perſuadere potuerimus, eos pro quibus
teruenimus,non habere quod poſcitur,co
tinuò nobis eorum moleſtię relaxant. Ali
aūt miſericordes,& in ipſo dubio nolūt h
mini ꝓ incerta pecunia,certa inferre ſup
cia: ad hanc miſericordiam etiā nos prou
care & exhortari decet. Melius.n.etiam ſi h
bet,amitis, quam ſi non habet, aut excruci
aut occidis. Sed pro iſtis magis apud eos q
repetunt, quàm apud eos qui iudicant inte
cedere cōuenit, ne ipſe videatur auferre q
cum

habet poteſtatẽ nõ cogit reddere, quãuis
cogẽdo ita debeat adhibere integritatẽ, ne
ittat humanitatẽ. Illud verò fidẽtiſsimè di
rim, eũ q pro homine ad hoc interuenit,
male ablata reſtituat, & qui ad ſe cõfugiẽ-
n quantum honeſte poteſt ad reſtituendũ
n cõpellit, ſociũ eſſe fraudis & criminis.
m miſericordius opem noſtrã talib. ſub-
himus, quã impendimus. Non enim opẽ
t qui ad peccandũ adiuuat, ac non potius
uertat atque opprimit. Sed nunquid ideo
s aut ad exigendum tradere vel poſſumus
debemus? Agimus quantum epiſcopalis
ultas datur, & humanũ quidẽ nonnunquã
maxime ac ſemper diuinũ iudiciũ cõmi-
tes. Nolentes aũt reddere, quos nouimus
male abſtuliſſe, & vnde reddant habere, ar
mus, increpamus, & deteſtamur, quoſdã
m, quoſdã palam, ſicut diuerſitas perſona
diuerſam videtur poſſe recipere medici-
nec in aliorũ perniciem ad maiorem in-
iã concitari. Aliqñ etiã ſi res magis curan
nõ impedit ſancti altaris cõmunione pri-
mus. Verũ ſępe accidit vt nos fallant, vel
gando ſe abſtuliſſe, vel affirmando ſe vn-
reſtituant nõ habere. Sæpe etiã & vos fal-
ini putãdo vel nos non agere vt reddant,
ipſos habere vñ reddant, & oẽs aut penè
hoĩes amamus noſtras ſuſpitiones vel vo
e vel exiſtimare cognitiones, qñ credibi-
us rerum ſignis mouemur, cũ credibilia
nulla ſint falſa, ſicut incredibilia nonnul-
ſunt vera. Ideo quoſdã cõmmemorãs qui
ſceleris pęnã ſibi cupiunt relaxari, & id
pter quod ſcelus admiſſũ eſt poſſidere,
didiſti & aiſti: Pro his quoq; interuenien-
m putat ſacerdotiũ veſtrũ. Fieri.n. poteſt
u ſcias quod ego neſcio, & propterea pu
p aliquo interueniẽdũ, quod ſi me fallere
tuit, cũ te nõ potuerit, vt ego eũ nõ credã
ſidere quod tu poſſidere noſti. Ita ſit vt
de reo ſnĩa nõ vna ſit nr̃a, neutri tñ noſtrũ
ceat, ꝙ res nõ reddit aliena. De homine
omines, diuerſa ſentimus, ſed in ipſa iuſti
ſimul ſumus. Et modo etiã fieri poteſt, vt
od ſcio aliquẽ non habere, hoc eũ tu ha-
e nõ certiſsimè teneas, ſed credibiliter ſu-
ceris, & ob hoc tibi videar interuenire ꝓ
, qui & ſceleris pœnã ſibi cupiat relaxari,
id propter quod ſcelus admiſſum eſt poſ-
ere. Ad ſummã igitur neq; apud tales, ſi
ipſi reperiũtur qualẽ te eſſe gaudemus neq;
apud ipſos qui magno ſtudio aliena ac ni-
hil ꝓfutura, multoq; etiã periculoſa ac perni
cioſa petunt, neq; apud cor meũ, cui teſtis ẽ
Deus, auſim dicere, ſentire, decernere, inter-
ueniendũ eſſe pro aliquo, vt quod ſcelere ab
ſtulit, ſceleris ĩpunitate poſſideat. Sed vt re-
miſſa iniuria, qđ iniurioſè abſtulit reddat, ſi
tñ hẽt qđ abſtulit, vel aliud vnde illud reſti- C
tuat. Nõ ſanè q̃cquid ab inuito ſumitur, iniu-
rioſè aufertur. Nã plerique nec medico vo- 14. q. 5
lunt reddere honorẽ ſuũ, nec operatio mer- non ſanè.
cedẽ, nec tñ hæc qui ab inuito accipiũt, per
iniuriã accipiũt, q̃ potius per iniuriã nõ da-
rentur. Sed nõ ideo debet iudex vẽdere iuſtũ 11. q. 3.
iudiciũ, aut teſtis verũ teſtimoniũ, quia vẽdit non licet.
aduocatus iuſtũ patrociniũ, & iuriſperitus
verũ cõſiliũ. Illi.n. inter vtranq; partẽ ad exa
mina adhibẽtur: iſti ex vna parte cõſiſtunt.
Cũ aũt iudicia & teſtimonia, quæ nec iuſta
nec vera vendenda iniqua & falſa vẽduntur,
multò ſceleratius utique pecunia ſumit quia
ſcelerate etiã quamuis à uolentibus datur. Il
le tñ ſolet tanquã malè ſibi ablatã pecuniam
repetere, qui iuſtũ iudiciũ emit: qm̃ uenale
eſſe nõ debuit. Qui uerò ꝓ iniquo iudicio đ-
dit, uellet quidẽ repetere, niſi timeret, uel pu
deret emiſſe. Sunt aliæ pſonæ inferioris loci
quę ab utraque parte nõ inſolenter accipiũt,
ſicut officialis, & a quo amouet̃, & cui admo
uetur officiũ, ab his extorta per immoderatã
improbitatem repeti ſolent, data ꝑ tolerabi-
lem conſuetudinẽ nõ ſolent, magiſq; repre-
hendimus, qui talia inuſitatè repetiuerunt, D
quàm qui ea de more ſumpſerunt: qm̃ mul-
tæ neceſſarię perſonæ rebus humanis, uel in-
uitãtur hmõi cõmodis, uel tenẽtur. Iſti ſi uiã
uitæ mutauerint, aut excellẽtioris cõſcende-
rint ſanctitatis gradũ, facilius ea quæ hoc mo
do acquiſierunt, tanquã ſua pauperibus lar
giũtur, q̃ eis à quibus accepta ſunt tanq̃ alie
na reſtituãt. Qui uerò cõtra ius ſocietatis hu
manæ, furtis, rapinis, cãlũnijs, oppreſsionib.
inuaſionibus, abſtulerit, reddenda potius q̃
donãda cenſemus, Zachæi publicani Euãge Luc. 19.
lico exẽplo, qui cũ hoſpitio dñm ſuſcepiſ-
ſet, in uitã ſanctam repente mutatus, Dimi-
diũ, inquit. rerũ mearũ do pauperibus, & ſi-
cui aliq̃d abſtuli, quadruplũ reddo. Verũtñ ſi
iuſtitia ſyncerius cõſolat̃, iuſtius dicit̃ aduo-
cato: Redde quod accepiſti, qñ contra ue-

ritatẽ ſtetiſti, iniquitati affuiſti, iudicẽ fefelli-
ſti, iuſtã cauſam oppreſsiſti, de falſitate vici-
ſti. Quod vides multos honeſtiſsimos & diſ-
cretiſsimos viros, non ſolũ impune, verum-
etiã glorioſè videri ſibi cõmittere, quã cui-
quã in quolibet officio militãti, redde quod
E accepiſti, qñ iubente iudice cuicunq; cauſæ
neceſſariũ hominẽ tenuiſti, ne reſiſteret vin-
xiſti, ne fugeret incluſiſti, poſtremò aut per-
manẽte lite exhibuiſti, aut finita dimiſiſti. Sed
illud cur aduocato non dicaẽ, in prõptu eſt,
quia, ſ. ita nõ vult homo repetere, quod pa-
trono vt male vinceret dedit: ſicut non vult
reddere, qđ ab aduerſario, cũ male viciſſet,
accepit. Quis tandẽ aduocatus, aut ex aduo-
cato ita vir optim[9] facilè reperiẽ, q ſuſcepto
ſuo, dicat: Recipe qđ mihi cũ tibi malè adeſ-
ſem dediſti, & redde aduerſario tuo, qđ me
agente inique abſtuliſti? Et tñ quẽ prioris nõ
rectę vitæ, rectiſsimè pęnitet ẽt hoc facere
dẽt, vt ſi ille q inique litigauit, nõ vult admo
nitus corrigere iniquitatẽ, eius tñ iniquitatis
nolit iſte hr̃e mercedẽ: niſi fortè reſtituendũ
eſt alienũ, quod per furtũ clanculo auferẽ,
& reſtituendũ non eſt alienũ, quod in ipſo
foro vbi peccata puniuntur, decepto iudice,
14. q. 4. quia dicam. & circũuentis legibus obtinetur? Quid dicã
de vſuris, quas ẽt ipſæ leges & iudices reddi
iubent? An crudelior eſt, qui ſubtrahit aliqd
vel eripit diuiti, q̃ qui trucidat pauperẽ fœ-
nore? Hæc atq; hmõi male vtique poſsidenẽ,
& vellem vt reſtituerentur, ſed nõ eſt quo iu
dice repetantur. Iã verò ſi prudenter intuea-
F mur, quod ſcriptũ eſt: Fidelis hoĩs totus mũ-
dus diuitiarũ eſt, infidelis aũt nec obolus: nõ
ne oẽs qui ſibi videntur gaudere licite con-
quiſitis, eiſque vti neſciunt, aliena poſsidere
conuincimus? Hoc. n. certè alienũ non eſt,
quod iure poſsidetur: hoc aũt iure, quod iu-
ſte, & hoc iuſte, quod bene. Omne igitur ꝙ
male poſsidetur, alienũ eſt; male aũt poſsi-
det, qui male vtitur. Cernis ergo q̃ multi de-
beant reddere aliena, ſi vel pauci quib. reddã
tur reperiuntur, qui tñ vbi ſunt tanto magis
iſta contẽnunt, quãto ea iuſtius poſsidere po
tuerũt. Iuſtitiã quippe & nemo male habet,
& qui non dilexerit non habet. Pecunia vero
& à malis male hr̃, & à bonis tanto melius
hr̃, quanto minus amatur. Sed inter hæc tole
Leges ciuiles mediæ inter ratur iniquitas male habentiũ, & quædã in-
ter eos iura conſtituuntur, quæ appellantur
ciuilia, non quod hinc fiat vt bene vtent
ſint, ſed vt male vtẽtes minus moleſti ſint. d
nec fideles & pij, quorũ iure ſunt oĩa, qui v
ex illis fiunt, vel inter illos tantiſper viuẽte
malis eorũ non obſtringuntur, ſed exercen
perueniãt ad illã ciuitatẽ, vbi hæreditas æte-
nitatis eſt, vbi non habet niſi iuſtus locũ, n
niſi ſapiens principatũ, vbi poſsidebunt qu-
cunque ibi erunt, verè ſua. Sed tñ ẽt hic n
intercedimus, vt ſecundũ mores legeſq; te-
renas non reſtituantur aliena: quãuis placa
les vos velimus malis, nõ vt placeãt vel pe
neant mali, ſed quia ex illis fiunt quicunq
fiunt boni, & ſacrificio miſericordiæ plac
Deus, quẽ niſi propitiũ haberent mali, nu
eſſent boni. Diu eſt, quod occupationib. t
loquendo videor oneroſus, cũ tibi hom
acuto & docto citò ſolui potuerit quod -
rebas. Iã dudũ aũt finire deberẽ, ſi te tant
ſcirẽ fuiſſe lecturum quod flagitaſti vt reſ
berẽ. Felix in Chriſto viuas fili chariſsime

Dioſcorus Auguſtino proponit multas qu-
ſtiones ex libris de philoſophia Cice-
nis, & ex Oratore eiuſdẽ, orans vt matu
ad eas reſpondeat. Epiſtola LV.

PRoęmiare apud te non ſolum ſuperfl
eſt, ſed ẽt moleſtum, qui rem non ve
deſideras. Ideoq; ſimpliciter audi. Senex
pius rogatus à me, ſępius pollicitus erat,
cum rñdere dialogorũ pauculis interrog
tiunculis: qm̃ in Mauritania dr̃ hodieq; e
peto viribus omnibus & rogo, vt tu ſolus
ſpondere digneris, quod ẽt præſente ipſo
tre tuo, ſine dubio facturus eras. Non eſt p
cunia, nõ eſt aurũ, quod pro quouis datur
eras proculdubio ſi haberes, nunc vero ſi
labore loqueris, quod requiro. Poſſemus
plus & per multos charos tuos exorare, ſ
noui animũ tuum, qui non rogari deſidera
ſed omnib. præſtare, ſi tantũ abſit quod de
cet, quod in hac re penitus nihil eſt dedec
ris: tñ quodcunque eſt, peto præſtes nauig
turo. Noſti quã mihi moleſtiſsimũ eſt on
eſſe, nõ dico ſynceritati tuæ, ſed cuipiã. S
aũt Deus nouit, qm̃ nimia neceſsitate imp
ſus hoc feci. Vobis enim ſaluis & fauente
mino nauigaturus ſum, & mores hominu
non ignoratis, qui procliues ſunt ad vitup
randum, & quoniã ſi interrogatus quis n

reſpon-

ſponderit,indoctus & hebes putabitur. Vi
es ergo obſecro te ad oĩa ſine cunctatione
ſponde, ne me triſtẽ dimittas. Sic videam
arentes meos, quia propter hoc ſolum Cer
onem miſi,& ipſum expecto ſolum. Frater
enobius, magiſter memoriæ factus eſt, &
iſit nobis euectionẽ cum annonis. Si ego
ignus nõ ſum, vt reſpondeas interrogatiun
ulis meis,ſaltẽ timeãtur annonæ. Incolumẽ
ſumma diuinitas longa nobis tueaẽ ætate.
apas plurimum dignationem tuam ſalutat.

uguſtinus Dioſcoro,docẽs eiuſmodi quę-
ſtiones nec decorè tractari ab Epiſcopo,
nec vtiliter diſci à Chriſtiano, præſertim
cum iam aduerſus Ethnicos nobis non ſit
conflictatio, atque hoc ſtudiorum genus
vbique frigeat: hortatur autem ad Chriſti
philoſophiã, quæ ſola docet verum, ſed
non percipitur niſi ab ijs, qui poſuerunt
faſtum humanum. Epiſtola LVI.

TV me innumerabilium qõnum turba
repente circumuallandum, vel potius
ruendũ putaſti, ẽt ſi vacantem otioſumq́;
edidiſti. Qñ.n.ego in quolibet otio,tot re-
m nodos tã feſtinanti, & vt ſcribis, iã pe-
proficiſcenti poſſem diſſoluere? Nume-
.n.rerũ ipſarum impedirer, ẽt ſi non diffi-
les * ad ſoluendũ forent. Tanta ſunt aũt per
exitate inuoluti,& tenacitate conſtricti, vt
ſi pauci eſſent, otioſiſsimũ me occupan-
, magna mora temporis fatigarẽt intentio
m,atq; attererent vngues meos. Ego autẽ
llẽ te abripere de medio delitioſarum in-
iſitionũ tuarum, & conſtipare inter curas
eas,vt vel diſceres non eſſe inaniter curio-
, uel curioſitatẽ tuam cibandã atq; nutriẽ
m imponere non auderes eis, quorũ inter
ras vel maxima cura eſt reprimere ac re-
nare curioſos. Quanto.n.melius, quãtoq́;
ctuoſius, ſi in dandis vllis ad te literis tp̃s
que opera impenditur, ad hoc potius im-
nditur vt reſecẽtur vanæ atque fallaces cu-
ditates tuæ, quæ tanto magis cauẽdæ ſunt,
anto facilius decipiunt,neſcio qua umbra
neſtatis & liberaliũ ſtudiorũ noĩe uelatæ
que palliatę, quã ut noſtro miniſterio,atq;
ut dixerim,ſatellicio indaratę, quo tã bo
tuã mentem premant uehementius excitẽ
.Ecce.n.tot dialogi lecti, ſi ad uidendũ fi-
nem & capeſſendũ omniũ actionũ tuarũ ni-
hil te adiuuerunt, quid proſunt dic mihi? Nã
vbi finẽ conſtitueris totius huius flagrantiſsi
mi ſtudij tui, & tibi infructuoſi & nobis mo
leſti, epiſtola tua ſatis indicas. Cum.n.de ſol
uendis qõnibus quas miſiſti tu ad me,per li-
teras ſatageres,ita ſcripſiſti. Poſſem te, inq̃s,
plus & per multos charos tuos exorare, ſed
noui animũ tuũ,qui nõ rogari deſiderat, ſed L
omnib. præſtare, ſi tñ abſit quod dedecet, ꝙ
in hac re penitus nihil eſt dedecoris: tñ quod
cunque eſt, peto præſtes nauigaturo. In his
verbis epiſtolæ tuæ recte quidẽ de me exiſti-
mas,quod omnibus p̃ſtare deſiderem, ſi ab-
ſit quod dedecet. Sed in hac re nihil eſſe de-
decoris, non mihi vr̃. Non.n. decora facies
rerũ attingit ſenſum meũ, cum cogito Ep̃m
eccleſiaſticis curis circunſtrepentibus diſtri-
ctum atque diſtentũ, repente quaſi obſurde-
ſcentẽ cohiberi ab his omnibus & dialogorũ
Tullianorũ q̃ſtiunculas, uni ſcholaſtico ex-
ponere. Quod quantũ dedeceat, quanq̃ tuo-
rũ ſtudiorũ raptus ardore prorſus, nolis attẽ
dere, tu ẽt ſentis tñ. Quid.n.aliud indicat, qđ
cũ dixiſſes, in hac re penitus nihil eſſe dede-
coris, ſtatim adiunxiſti: tñ quodcunq; eſt, pe
to p̃ſtes nauigaturo. Hoc.n.ſonat, uideri tibi
quidẽ nihil in hac re eſſe dedecoris, tñ quod
cũque eſt dedecoris petere te, vt p̃ſtẽ nauiga
turo. Sed quid eſt, q̃ſo te, quod addidiſti na-
uigaturo? An ego, niſi nauigaturus eſſes, p̃ſta-
re tibi aliquid dedecoris non deberem? Ni-
mirum putas, ꝙ aqua marina dedecus ablua M
tur? Quod ſi ita eſſet, mecũ certe qui nauiga
turus non ſum, inexpiatũ remaneret. Scribis
ẽt noſſe me, q̃ tibi moleſtiſsimũ ſit oneri eſ-
ſe cuipiam, & atteſtaris ſolũ Deum noſſe, ꝙ
nimia neceſsitate impulſus hoc feceris. Hic
ſane cum epiſtolã tuam legerem, ſatis aduer-
ti animũ cognoſcere neceſsitatem tuã. Cum
ecce mihi affers & dicis, mores hominũ nõ
ignoratis, qui procliues ſunt ad vituperan-
dum, & qm̃ ſi interrogatus quis non rñderit,
indoctus & hebes putabitur. Hoc loco vero
exarſi ad reſcribendum tibi. Hoc.n. languo-
re animi tui penetraſti mihi pectus, & irrupi
ſti in curas meas, vt diſsimulare nõ poſsẽ quã
tũ me Deus adiuuaret mederi tibi, non vt de
tuis qõnibus enodãdis explicandiſq́; cogita-
rẽ, ſed ut fęlicitatem tuam pendentẽ ex lin-
guis hominũ atq; nutantem a tã infęlici reti-

naculo abrumperẽ, & cuidã ſedi omnino in
A concuſſę ſtabiliq; religarẽ. Tu nè ò Dioſco-
ſius. re nec Perſiũ tuũ reſpicis inſultãtẽ tibi cõtor
to verſiculo, ſed plane puerile caput, ſi ſenſus
aſsit, idoneo colopho contundentẽ atq; co-
ercentem: Scire tuũ nihil eſt, niſi te ſcire hoc
ſciat alter. (Tot vt ſuperius dixi) legiſti dia-
logos, tot philoſophorum altercationibus
cor inſeruiſti. Dic mihi quis eorum finem
actionũ ſuarum cõſtituerit in fama vulgi, aut
in lingua hoĩum vel bonorũ atq; ſapientiũ?
Tu ãt, & qđ magis pudendũ eſt, iã nauigatu-
rus, ſatis p̃clare te in Aphricam proficiſci te-
ſtaris, cũ aliã ob cauſam te oneri nõ eſſe aſſe
ris negocioſiſsimis, & in alia longe diſtãtia
intẽtis epiſcopis, vt tibi exponant Ciceronẽ,
niſi q̃a times homines procliues ad vitupe-
randũ, ne interrogatus ab eis, ſi nõ reſpõde-
ris, indoctus & habes puteris. O rẽ dignã vi-
gilijs & lucubrationibus epiſcoporũ Nõ mi
B hi videris aliunde dies noctesq; cogitare, ni
ſi vt in ſtudijs tuis atq; doctrina æquè laude-
ris ab hominibus. Quod & ſi ſemper ad cer-
ta & recta tendentibus, periculoſum eſſe iu-
dicaui, nunc tñ in te maxime experior. Nõ.n.
aliunde q̃ ex eadẽ pernicie nõ vidiſti, qua tã
dẽ re poſſemus moueri, vt tibi qđ petebas da
remus. Quã.n. peruerſe tuipſe nõ ob aliud ad
ea diſcẽda quæ interrogas raperis, niſi vt lau
deris, aut nõ vitupereris ab hominib. tã per-
uerſe ẽt nos putas in tua petitione talib. cau-
ſis allegatis moueri: & vtinã poſſemus effice
re, vt tu quoq; tã inani atq; fallaci humanæ
laudis bono minime mouereris, cũ tibi nos
indicaremus nõ ad p̃ſtandũ tibi qđ petis, qm̃
hęc de te ſcribis, ſed ad te corrigẽdũ moueri.
Mores hoĩum, inquis, procliues ſunt ad vitu
perandũ Qui deinde? Si interrogatus quis nõ
reſponderit, inquis, indoctus & hebes puta-
bitur. Ecce ego interrogo non de Ciceronis
aliquid, cuius ſenſum fortaſſe legentes inda-
gare non poſſunt, ſed de Epiſtola ipſa tua, &
de ſententia verborũ tuorũ. Quæro.n. cur nõ
dixeris, qui nõ rñderit, indoctus & hebes ma
nifeſtabit, ſed potius dixeris, qui nõ rñderit,
indoctus & hebes putabitur, niſi quia ſatis ẽt,
ipſe intelligis, eũ qui talia non reſponderit,
nõ eſſe indoctũ & hebetẽ, ſed putari. At ego
te admoneo, eũ q̃ taliũ putatorũ linguis tãq̃
falcibus cõcidi timet, lignũ eſſe aridũ, & iõ
non putari tm̃ indoctũ & hebetem, ſed vere
eſſe atq; cõuinci. Fortaſſe dixeris, Sed cũ
bes aio nõ ſim, & p̃cipue nõ eſſe ſtudeã, n
lo hebes animo vel putari. Recte, ſed quo
ne nolis, id quęro. Qđ enim illis quæſtio
bus aperiendis tibi & explicandis, nec no
oneri eſſe dubitaſti, hãc cauſam & hũc fi
eſſe dixiſti, & tam neceſſariũ vt eã nimiã n
ceſsitatem appellares, ne ſcilicet de his in
rogatus neque reſpondens, ab hominibus
vituperãdũ procliuibus, hebes indoctusq;
puteris. Ego aũt quæro, hoccine totũ ſit, c
à nobis iſta deſideras, an etiã indoctus & h
bes putari propter aliud aliquid nolis? Si h
totũ eſt, cernis (vt arbitror) hunc eſſe fine
tã vehementis intẽtionis tuæ, qua nobis q
que oneri es, vt fateris. Quid aũt à Dioſco
p̃t nobis eſſe oneri, niſi ꝑ ipsũ Dioſcorũ e
neſcientẽ onerat? Quod nõ ſentiet niſi cũ
gere voluerit: atq; vtinã nõ ſic alligarẽt h
onera, & fruſtra ẽt humeros conetur exc
tere: quod nõ ideo dico, quia iſtæ diſcun
quæſtiones, ſed quia tali fine diſcuntur. H
enim finem iam certe ſentis eſſe nugator
inanem, ventoſum. Habet & tumorem,
quo ẽt tabes gignitur, & pupilla mẽtis ad
videndam opulẽtiã veritatis offunditur, C
de (ſic eſt) mi Dioſcore, ita te fruar in ipſa
ius volũtate & in ipſa vmbra auerteris dig
tate veritatis. Vnde enim tibi, niſi vel hoc
de hac re fidẽ faciã, non inuenio. Non en
vides eã, aut vllo modo quandiu linguis h
manis ruinoſa gaudia cõſtruis, potes eã
dere. Si autem ibi nõ finis eſt harum actio
atque intentionis tuę, ſed p̃pter aliud ali
indoctus & hebes non vis putari, quęro qu
illud ſit: ſi propterea ne anguſtior tibi adi
ad acquirendas temporales diuitias, vxor
impetrandã, honores capeſſendos, & cęt
huiuſmodi, præcipiti fluxu tranſcurrẽtia,
que in ſe lapſos in vnum rapientia? Neq;
hunc finẽ tibi ſeruire nos decet, immo de
ẽt hinc te amouere. Nõ. n. ſic prohibemus
incerto famę finẽ ponere, vt tanq̃ de Min
in Eridanũ emigres, quo te ipſe fortaſſe M
tius ẽt nõ emigrantem impingeret, Cũ en
non ſatiauerit auidũ ſpiritum vanitas lau
humanæ, quia nihil ad cibandum affert
inane & inflatum, cogetur eã ipſa auidi
referre in aliud, quaſi vberius atque fruct
ſius quod nihilominus ſi temporali lapſu
terfluit, ita eſt quaſi fluuius ducat in f
uium,

ium, vt non sit finis miseriæ, quandiu finis officiorum nostrorũ in re instabili collocat. In aliquo igitur firmo atque incommutabili bono te figere volumus constantissimæ intentionis domũ, & securissimã requiem oĩs bonæ atque honestæ actionis tuæ. Aut fortè istã ipsam terrenam fęlicitatem quã cõmemoraui si prosperi rumoris aura, aut ẽt flatibus vela pandendo ad eã potueris peruenire, hanc ẽt cogitas referre in aliud certum & verũ & plenũ bonum? At mihi non vr̃, atq; oĩno ipsa veritas negat, vel tantis ad se anfractibus, q̃ tam proxima est, vel tantis sumptib. q̃ tam gratuita est, perueniri. An ipsa humana laude, tanq̃ instr̃o vtendũ existimas, vt adi[t]um per hanc pPares ad animos hominum, persuadendo vera atq; salubria, & caues te ne cum indoctũ atq; hebetẽ putauerint, indignum arbitrarentur, cui aurẽ vel intentissimã vel patientissimã pbeant, siue ad rectè facta quenquã exhorteris, siue malitiã atq; nequitiã peccantis obiurges? Hunc tu finẽ iustitiæ ac beneficentiæ, si in illis interrogãdis qõnibus cogitasti, nos de te male meruimus, q̃bus in epistola tua, non id potius quo mouremur posuisti, ut aut libẽter daremus quod petebas, aut ideo nõ daremus, quia causa q̃libet alia fortasse prohiberet. Nõ tñ quia tuæ vanæ cupiditati, non solum seruire, verumetiam non resistere puderet. Quanto.n.melius atq; salubrius (quæso te) ipsas veritatis regulas, multo certius & breuius per se ipsas accipis, quib. falsa omnia posis ipse refellere, ne quod falsum & pudendũ est, si multorũ annosas & decrepitas falsitates, studio iactãtiore q̃ prudentiori didiceris, doctũ atq; intelligentẽ te esse arbitreris, quod iam non existimo tibi videri. Nõ.n.frustra tam diu tã vera Dioscoro diximus, ex quo in hac Epistola gradimur. Quapropter iã illud uideamus, cũ te istarũ rerũ ignorantia nequaquam indoctũ atq; hebetẽ iudices, sed ipsius poti[us] veritatis, vt quisquis de his rebus scripsit, vel scripserit, aut ea sint q̃ iam certus tenes, aut si falsa sunt, securus ignores, neq; de diuersitate cognoscẽda sñiarũ alienarũ, ne quasi indoct[us] & hebes remaneas, inani solicitudine macereris. Cũ ergo hæc ita sint, ẽt illud (si placet) videamus, vtrũ aliorũ falsa existimatio, q̃ sunt, ut scribis, ad vituperandũ procliues, ita vt si te ista ignorare persenserint, indoctũ atq; hebetẽ, falso qdẽ, sed tñ putẽt, sic te mouere debeat, vt ẽt ab epis tibi hæc exponi nõ incõgruenter petas: quandoquidẽ eo fine iã te ista cupere credimus, quo illis cõsulas ad persuadendã veritatẽ vitamq; eorũ corrigẽdã, qui te si in illis Ciceronis libris indoctũ hebetẽq; putauerint, indignũ habebũt, à quo aliquid utilis salubrisq; scientiæ sibi accipiẽdũ esse arbitrentur. Quod non ita est, mihi crede. Primũ quia esse aliquos in illis terris, vbi imperitus minimeq; acutus uideri times, qui te de istis qõnibus quicquã interrogent oĩno nõ uideo: qñquidẽ hic quo ad ea discẽda uenisti, & Romæ expertus es q̃ negligẽter habeantur, & ob hoc neq; doceantur neque discant, & in Aphrica vsq; adeo de his inter rogatorẽ patieris neminẽ, vt nec teipsum q̃ patiatur inuenias, eaq; inopia Epis exponenda ea mittere cogaris: quasi uero Epi etiam si adolescẽtes eodẽ quo tu raperis animi ardore, uel potius errore, quasi aliquid magnum hæc discere curarunt, usq; ad canos episcopales, & usq; ad cathedras ecclesiasticas, ea sibi in memoria durare putarentur, aut si ipsi uellent, non illa, ẽt de inuitorũ cordib. curæ maiores grauioresq; secluderent: aut si aliqua ex eis in aĩs eorũ nimia consuetudine remanerent, nõ ẽt ipsa obliuione sepelire mallent recordata, q̃ inepta rñdere quæsita: cum in ipsa ẽt scholari leuitate & rhetoricis cathedris, ita obmutuisse atque obtorpuisse uideantur, ut à Carthagine Hipponem, quo exponi posint remittenda existimentur: ubi tã insolita atq; oĩno peregrina sunt, ut si uellẽ respondendi curã inspicere, aliquid uolens uidere, qũo ad sñiam quæ mihi exponenda esset, desuper ueniatur, aut ab ea deinceps q̃ contexeretur oratio, codicẽ prorsus inuenire non possem. Illi aũt Carthaginenses rhetores, si huic tuo studio defuerunt, nõ modo a me non reprehenduntur, sed ẽt approbantur, si forte iã recolunt, non Romanorũ fororũ, sed Græcorum gymnasiorũ ista solere esse certamina. Tu uero cũ & in gymnasia cogitationẽ inieciſti, & ea quoq; ipsa inuenisti talibus rebus nuda atq; frigida, vbi has curas tuas deponeres, Christianorum tibi basilica Hipponensis occurrit, quia in ea nunc sedet Eps, qui aliqñ ista pueris uendidit: sed nec te uolo esse adhuc puerũ, & me iã esse puerilium rerũ sicut nõ uenditorẽ, ita nec largitorẽ decet.

H

I

cet.Quæ cũ ita ſint,ideſt cũ duæ tantæ vrbes
Latinarũ literarũ artifices,Roma atque Car-
thago,nec tædio tibi ſint,vt à te iſta perqui-
rãt,nec tædia tua curẽt,vt te iſta perquirentẽ
exaudiant,miror tm̃ quantũ dici non põt, ve
reri te tã boni ingenij iuuenẽ,ne in Grę cis at
que Orientalibus vrbibus quenq̃ de his reb.
moleſtũ interrogatorẽ feras.Facilius quippe
corniculas in Aphrica audieris:q̃ in illis par
tibus hoc genus vocis.Deinde ſi fallor,& qſ-
piã ibi forte huiuſmodi quęſtionũ tãto vtiq;
odioſior quanto in illis locis ineptior per-
contator extiterit, nõne magis caues ne mul
to facilius exiſtãt, qui te Gręci hoĩes in Gręcia
cia cõſtitutũ, & Græca imbutũ primitus lin-
gua,de ipſis philoſophorum libris aliqua in
terrogent,quæ Cicero in ſuis literis non po
K luit?Qđ ſi acciderit, ꝗd rñſurus es,potius te
iſta in Latinorũ authorũ libris quã in Græ-
corũ noſſe,voluiſſe? Qua reſpõſione,primo
Græcis facies iniuriam, & noſti q̃ illi hoĩes
hoc nõ ferant. Deinde iam exulcerati,& ira-
ti,q̃ cito,te quod nimis nõ vis, & hebetẽ iu-
dicabunt,qui Græcorũ philoſophorũ dog-
mata,vel potius dogmatũ particulas quaſdã
diſertas atq; diſperſas iu Latinis dialogis, q̃
in ipſorũ authorũ libris Gręcis tota atq; cõ-
texta diſcere maluiſti, & indoctũ, qui cũ tã
multa in tua lingua neſcias,earũ rerũ fruſtra
in aliena colligere ambiſti.An forte illud re-
ſpondebis nõ te Gręcos de his rebus libros
contẽpſiſſe,ſed prius Latinos curaſſe cogno
ſcere,nunc autẽ velle te in Latinis doctũ, iã
Græce quærere? Si hoc nõ pudet hominem
Græcum Latina puerum didiciſſe,nunc vel-
le diſcere Gręca barbatum,pudebit ne tandẽ
L in ipſis Latinis ignorare aliqua q̃ quam mul
ti Latini docti tecũ neſciant? Vel hoc ipſo
ſentis quod de bonis magna neceſsitate dicis
oneroſum,in tãta doctorũ multitudine apud
Carthaginem cõſtitutus. Poſtremo fac te de
omnibus quæ à nobis quæris interrogatũ,rñ
dere potuiſſe,ecce iã doctiſsimus atq; acutiſ
ſimus diceris,ecce iam te laudibus in cęlum
Græculus flatus attolit,tu autẽ memento gra
uitatis tuę, & illam mereri laudẽ q̃uo fine vo
lueris, vt ſcilicet eos leuiter leuia iſta mira-
tos, beneuolẽtiſsime atq; auidiſsime iam in
tua ora ſuſpenſos grauiſsimũ aliquid & ſalu
berrimum doceas:idipſum quicquid eſt gra
uiſsimũ & ſaluberrimũ,vtrum teneas, & re-
cte tradere noueris, vellẽ cognoſcere. Rid
culũ eſt.n. cũ ꝓpterea ſuperflua multa did
ceris,vt tibi aures hoĩum ad neceſſaria p̃p
rent,ipſe neceſſaria nõ tenere, quib. excip
dis eas ꝑ ſuperflua p̃paraueris: & dũ occu
ris vt diſcas vnde facias intẽtos,nolle diſc
re qđ infundat intẽtis.Sed ſi hoc te ſcire iã
cis,idq; ipsũ Chr̃ianã doctrinã eſſe rñdes,
te oĩbus pręponere nouimus,& in ea ſola
ſe p̃ſumere ſpẽ ſalutis æternæ, nõ opus eſt
cognitiõe dialogorũ Ciceronis,& collect
ne; emẽdicatarum diſcordantium ſententi
rum alienarum procurari auditores,vt ori
tuis intenti fiãt, qui abs te aliꝗd tale accep
ri ſunt. Nolo prius aliquid doceas,qđ ded
ſcẽdũ eſt,vt vera doceas.Nã ſi alienarũ ſen
tiarũ diſsidentiũ & repugnãtiũ cognitio a
quid adiuuat inſinuatorẽ Cr̃ianę veritatis,
nouerit quomõ aduerſantes deſtruat falſit
tes,ad hoc dũtaxat,nequis cõtra diſſerens,n
niſi in refellendis tuis figat oculum,ſua ve
ſedulo occultet.Nã cognitio veritatis, oĩa f
ſa,ſi modo proferantur,ẽt quæ prius inaud
ta erãt,& diiudicare & ſubuertere idonea
Sed vt nõ ſolũ aperta feriãtur, ſed ẽt abſcõ
ta eruanẽ,ſi alienos opus eſt cognoſcere err
res erige oculos aureſq; (oro te) vide atqu
auſculta,vtrũ aliquis aduerſus nos de Anax
mene & de Anaxagora proferat aliquid : q
iã ne ipſorũ quidẽ multo recentiorũ multũ
que loquacium Stoicorũ aut Epicureorur
cineres caleãt,vnde aliqua contra fidẽ Chri
ſtianã ſcintilla excitetur : ſed circuli atq; cõ
uẽticula partim fugacia,partim audacter pr
pta,vel Donatiſtarũ, vel Maximianẽſiũ, ve
Manichæorũ,vel ẽt ad quorũ greges turban
que vẽturus es Arrianorũ, Eunomianorum
Macedonianorũ Cataphrygarum, cętera
rumque beſtiarum innumerabiliter perſtre
pant, quorũ omnium errores ſi cognoſcer
piget,quid noſti eſt propter defenſionẽ Chr
ſtianæ religionis,quærere ꝗd ſenſerit Ana-
ximenes:& olim ſopitas lites inani curioſi-
tate recoquere, cũ quorũdam etiã hęretico-
rum, ꝗ nomine Chriſtiano gloriari volue-
runt,vt Marcioniſtarũ & Sabellianorũ,mul-
torũque p̃terea iã diſſenſiones q̃õnesq; ſileã-
tur: tamen opus eſt (vt dixi) veritati aduer-
ſantes pręgnoſcere aliquas, & pertractatas
habere ſententias de hæreticis potius qui ſe
Chriſtianos vocant, quã de Anaxagora, &
Demo-

Democrito nobis cogitandũ fuit. Ille autem
ꝗſquis abs te quæſierit, q̃ tu a nobis q̃ris, au-
liat quod ea doctius & prudentius neſcias.
ti.n. Themiſtocles non curauit quod eſt ha-
bitus indoctior, cũ canere neruis in epulis re
cuſaſſet, vbi cũ ſe neſcire illa dixiſſet, atq; ei
dictũ eſſet, quid igit̃ noſti? rñdit, Rempubli-
cã ex parua magnã facere: dubitandũ eſt tibi
dicere, te iſta neſcire, cũ ei qui rogarit quid
noueris, rñdere poſsis, noſſe te, qm̃ etiã ſine
iſtis homo eſſe poſsit beatus? Quod ſi adhuc
non tenes, tam peruerſe iſta conquiris, q̃ per
uerſe ſi aliquo corporis periculoſo morbo
grauareris, delitioſas & tenerrimas veſtes po
tius q̃ medicamenta medicosq; cõquireres.
Non.n. vllo modo differenda eſt iſta cogni-
tio, aut illa huic, à te præſertim iã in hac æta-
te, vel diſcendi ordine p̃ferenda eſt. Vide aũt
ꝗ facile poſſes hoc ſcire ſi velles. Qui.n. q̃rit
ꝗũo ad beatã vitã perueniat, nihil aliud pro-
fecto querit, niſi vbi ſit finis boni, hoc eſt vbi
conſtitutũ ſit, non praua opinione atque te-
meraria, ſed certa atq; inconcuſſa veritate sũ
mũ hoĩs bonũ, quod a quolibet vbi conſti-
tuatur nõ inuenit̃, niſi aut in corpore, aut in
animo, aut in Deo, aut in duob. aliquib. ho-
rũ, aut certe in omnibus. Quod ſi didiceris,
neq; ſummũ bonũ, nec aliquã partem ſum-
mi boni omnino eſſe in corpore, duo reſta-
bunt, animus & Deus quorũ vel in vno vel
in ambobus ſit. Si aũt adieceris & didiceris
hoc idẽ de animo quod de corpore, quid a-
liud iã niſi Deus occurret, in quo ſummum
hoĩs bonũ conſtitutũ ſit, non quo alia bona
non ſint, ſed ſummũ id dr̃ quo cuncta refe-
runt̃. Eo.n. fruendo quiſq; beatus eſt pp qđ
cetera vult habere, cũ illud iam non propter
aliud, ſed propter ſeipſum diligatur. Et ideo
finis ibi dr̃, quia iã quo excurrat, & quo re-
feratur non inuenitur. Ibi requies appetẽdi,
ibi fruendi ſecuritas, ibi tranquilliſsimũ gau
diũ optimæ voluntatis. Da igitur qui cito vi
deat, nõ corpus eſſe animi bonũ, ſed animũ
potius eſſe corporis bonũ. Recedetur iã ab
inquirendo, vtrũ ſummum illud bonũ, vel
aliqua eius pars ſit in corpore. Quod.n. ſtul-
tiſsime negat̃ meliorẽ eſſe animũ corpore,
tẽ ſtultiſsime negatur meliorẽ eſſe eũ q dat
beatã uitã uel partẽ aliquã beatæ uitæ, q̃ eũ
qui accipit. Non igit̃ accipit aĩus a corpore
vel ſummũ bonũ uel partẽ aliquã ſummi bo

ni. Hoc, qui nõ vidẽt, cæcati ſunt dulcedine
carnaliũ voluptatum, quã ex indigẽtia ſanita
tis venire intuent̃. Sanitas aũt perfecta corpo
ris, illa extrema totius hominis immortalitas
erit. Tã potenti enim natura Deus fecit aĩam
vt ex eius pleniſsima beatitudine q̃ in fine tẽ
porũ ſanctis promittitur, redundet ẽt in in-
feriorẽ naturã quæ eſt corpus, nõ beatitudo,
quæ fruentis & intelligentis eſt propria, ſed
plenitudo ſanitatis, id eſt, incorruptionis vi-
gor. Quod qui non vident, vt dixi, bellant in
quietatis altercationibus, varie pro ſuo quiſ
que captu, in corpore conſtituentes ſum-
mũ hoĩs bonum & carnalium ſeditioſorum
turbas cõcitant: inter quos Epicurei apud in- *Epicurei.*
doctã multitudinem excellẽtiore authorita-
te viguerunt. Da item qui cito videat animũ D
quoque ipſum nõ ſuo bono beatum eſſe, cũ
beatus eſt. Alioquin nunq̃ eſſet miſer, & rece
deret̃ à quærendo vtrum in animo ſit ſum-
mũ illud, atq; vt ita dixerim, beatificũ bonũ,
vel aliqua pars eius. Nam cũ ſeipſo ſibi quaſi
ſuo bono animus gaudet, ſuperbus eſt. Cum
vero ꝑſpicit ſe eẽ mutabilẽ, vel hoc vno ſal-
tem qđ de ſtulto ſapiens efficitur, ſapientiã
que eſſe incõmutabilẽ cernit, ſimul oportet
cernat eſſe illã ſupra ſuam naturã, eiusq; par
ticipatione atq; illuſtratione ſe vberius & cer
tius gaudere, q̃ ſeipſo: ita ceſſans atq; detume
ſcẽs à iactatiõe atq; inflatione propria? inhę
rere Deo, atq; ab illo incõmutabili refici &
reformari nititur à quo eſſe iã capit, nõ ſolũ
omnẽ ſpeciẽ rerũ oĩum, ſiue q̃ ſenſu corpo-
ris, ſiue q̃ intelligẽtia mẽtis attingũtur, ſed ẽt
ipſam capacitatẽ formationis ante formatio
nẽ, cũ vel informe aliq̃d dr̃ qđ formari põt.
Itaq; tanto minus ſe eſſe ſtabilẽ ſentit, quãto
minus hæret Deo qui ſumme eſt. Et ideo il-
lũ ſumme eſſe, quia nulla mutabilitate profi-
cit, ſibi autẽ illa cõmutationẽ expedire qua E
proficit, vt perfectè illi cohęreat, eã vero cõ
mutationẽ quæ in defectu eſt, eſſe vitioſam,
omnẽ autẽ defectũ ad interitũ vergere, quo
vtrũ aliqua res perueniat, tametſi non appa-
reat, tamen apparere omnibus eo ducere in-
teritũ, vt nõ ſit quod erat. Vnde colligit non
ob aliud res, deficere, vel poſſe deficere, niſi
qđ ex nihilo factę ſunt, vt quod in eis eſt qđ
ſunt & manent, & pro defectibus etiam ſuis
ad vniuerſitatis complexum ordinãtur, ad
eius bonitatem omnipotentiamque pertine-

at qui

at qui summe est & conditor, qui potens est et ex nihilo,non tñ aliquid, sed et magnum aliquid facere. Primũ aũt peccatum, hoc est primũ voluntariũ defectum esse,gaudere, ad propriã potestatem. Ad minus.n.gaudet,q̃ si potestatem Dei gaudeat,quę vtiq; maior est. Hoc non videntes,& potentias intuentes animi humani, magnamq; pulchritudinẽ factorũ atq; dictorũ,et si in corpore puduit ponere summũ bonũ,in ipso tñ aĩo ponentes, infra vtiq; posuerunt, q̃ vbi syncerissima rõne ponendũ est. Inter hos qui ita sentiunt apud Grecos philosophos, & numero & disputãdi subtilitate

Stoici.

Stoici p̃ualuerunt, qui tñ in naturalib.corporea oĩa esse arbitrantes, magis à carne quam à corpore animũ auertere potuerunt.

F

Inter eos aũt qui fruendum Deo, à quo & nos & oĩa facta sunt,vnum atq; summum bonũ nostrum esse dicunt, apud illos

Platonici.

eminuerunt Platonici, qui non immerito ad officium suũ pertinere arbitrati sunt, Stoicis & Epicureis maximè & prope solis omnino

Academici. Archesilas. Polemõ. Xenocrates. Plato.

resistere. Ijdẽ quippe Academici qui Platonici, quod docet auditorũ ipsa successio. Archesilas.n.qui primus occultata sñia sua, nihil aliud istos q̃ refellere statuit. Quære cui successerit,Polemonem inuenies. Quęre cui Polemon,Xenocratem. Xenocrati aũt discipulo Academiã scholã suam reliquit Plato. Quantũ igitur pertinet ad q̃onem de summo hominis bono,remoue personas hominum, atq; ipsam disceptationẽ constitue, profecto reperies duos errores inter se aduersa fronte collidi,Vnũ constituentem in corpore, aliũ constituentem in animo summũ bonũ. Rationem aũt veritatis,qua summum bonũ nostrum Deus esse intelligitur vtriq; resistere, sed non prius docentẽ vera q̃ praua dedocẽtem. Idipsum rursum adiunctis personis constitue, reperies Epicureos & Stoicos inter se acerrimè dimicantes.Eorum verò litem conantes diiudicare Platonicos, occultãtes sen

G

tentiã veritatis, & illorũ vnã in falsitate fiduciã conuincentes & redarguentes: sed nõ sicut illi errorũ suorũ, ita Platonici verę rationis personã implere potuerunt. Omnibus.n. defuit diuinæ humilitatis exemplũ, quod opportunissimo tempore per dñm nostrum Iesum Christum illustratum est: cui vni exemplo in cuiussis animo ferociter arrogantis, omnis superbia cedit & frangitur & emoritur. Ideoq; non valentes illi authoritate tu
bas terrenarum rerũ delectatione cęcatas a
inuisibiliũ fidẽ docere, cũ eas viderent Ep
cureis maxime cõtentionibus cõmoueri, n
solũ ad hauriendã,quo vltro ferebantur, se
et ad defensitandã corporis voluptatem,
in ea summum bonũ hominis constituere
Eos aũt qui aduersus hanc voluptatẽ virtu
tis laude mouerentur, minus difficulter ea
contẽplari in animis hominũ, vnde facta b
na de quibus vtcunque poterãt iudicare, p
cederent:simul videbant si eis conarentur
sinuare aliquã rẽ diuinam, & super oĩa inc
mutabilẽ, q̃ nullo attingeretur corporis se
su,sed sola mente intelligeretur, quæ tñ et
naturam ipsius mentis excederet, cumq; es
Deũ propositũ animo humano ad fruendũ
purgatũ ab omni labe humanarum cupidi
tũ,in quo vno acquiesceret oĩs beatitudin
appetitus, & in quo nobis vno bonorũ om
nium finis esset,non eos intellecturos, sed
pugnantibus vel Epicureis vel Stoicis, mu
to q̃ sibi facilius palmã daturos,i.vera salu
brisq; sñia, quod perniciosissimum est gen
ri humano, imperitorũ populorum irrisio
ne sordesceret: & hoc in moralibus. In natu
ralibus aũt quæstionibus si isti dicerent eff
ctricem omnium naturarũ esse incorpore
sapientiã, illi aũt a corpore nusquã discede
rent, cũ alij atomis, alij quatuor elemẽtis, i
quib. ad efficienda oĩa ignis præualeret,pri
cipia rerũ darent, quis nõ videret stultorum
abundantiam corpori deditam, cũ incorpo
reã potentiam conditricẽ rerum nequaqu
valeret intueri, in quorum potius suffragi
raperetur? Restabat pars rationalium q̃onũ
Nosti.n. quicquid propter adipiscendam sa
pientiã quæritur, aut de moribus, aut de na
tura, aut de ratione q̃onem habere. Cum er
go Epicurei nunquã sensus corporis falli di
cerent,Stoici aũt falli aliqñ cõcederent,vtri
que tñ regulã cõprehendendæ veritatis in s
sib.ponerẽt, quis istis cõtradicentib. audire
Platonicos? Quis nõ modo in sapientiũ, se
omnino in hominum numero habendos p
taret si ab eis prõptè diceretur, non solũ ess
aliquid qđ neq; tactu corporis,neq; olfactu
vel gustatu, neq; his auribus aut oculis perc
pi possit,neq; omnino talium rerum quæ ita
sentirentur aliqua imaginatione cogitari: sed
id solum verè esse atque id solũ posse percipi,

,quia incõmutabile & sempiternũ est, per
pi autẽ sola intelligentia qua vna veritas,
iomodo attingi potest attingitur? Cũ ergo
lia sentirent Platonici quæ neq; docerent
rni debitos homines, neq; tanta essent au-
oritate apud populos, vt credenda persua-
erẽt, donec ad eum habitũ perduceretur a-
mus quo ista capiunt, elegerunt occultare
iam suã, & cõtra eos differere, qui verũ se
uenisse iactarent, cum inuẽtionẽ ipsam ve-
in carnis sensibus ponerẽt: & eorũ quidẽ
isiliũ quale fuerit, quid attinet q̃rere? diui-
i certe vel diuina aliqua authoritate p̃ditũ
ó fuit. Tñ illud attẽde, qm̃ Plato à Cicero-
e multis modis apertissime ostẽditur in sa-
entia nõ humana, sed planè diuina, vñ hu-
ana quodãmodo accẽderetur, in illa vtiq;
pientia prorsus immutabili, atq; eodẽ mo-
o semper se habente veritate cõstituisse, & fi
em boni & causas rerũ, & ratiocinandi fi-
iciã. Oppugnatos aũt esse nomine Epicu-
orum & Stoicorũ à Platonicis eos, qui in
rporis vel in animi natura ponerẽt & finẽ
oni & causas rerũ: & raciocinãdi fiduciam
rũ successione tẽporũ esse deuolutã, vt cũ
hristianæ ẽt ætatis exordio, rerũ inuisibiliũ
q; ęternarũ fides p visibilia miracula salu-
iter prędicaretur hominibus, qui nec vide
nec cogitare aliquid p̃ter corpora pote-
t, beato Apostolo Paulo, qui eandẽ fidem
tibus p̃seminabat, ijdẽ ipsi Epicurei & Stoi
, in actibus Apostolorum contradixisse in-
eniãtur. Qua in re satis mihi videtur demõ
atũ esse errores gentiũ, siue de moribus, si-
e da natura rerũ, siue de rõne inuestigandæ
ritatis, qui quanuis essent multi atq; multi
ices, in his tñ maxime duabus sectis emine
it, expugnãtibus doctis & tãta differẽdi sub
itate atq; copia subuertẽtibus, durasse tamẽ
q; in tp̃a Christiana. Quos iã certe nostra
ate sic obmutuisse cõspicimus, vt vix iã in
holis rhetorũ cõmemorẽtur tñ quę fuerint
lorũ sententiæ, certamina tñ etiã de loqua-
ssimis Græcorũ gymnasijs eradicata atque
ompressa sunt, ita vt siqua nunc erroris se-
a contra veritatem, hoc est, cõtra ecclesiã
hristi emerserit, nisi noĩe cooperta Chri-
iano. ad pugnandum prosilire non audeat.
x quo intelligitur ipsos quoque Platonicæ
entis philosophos, paucis mutatis, q̃ Chri-
iana improbat disciplina, inuictissimo vni
regi Christo pias ceruices oportere submit-
tere, & intelligere verbum Dei hoĩe indutũ,
qui iussit & creditum est, qđ illi vel profer-
re metuebant. Huic te mi Dioscore vt tota
pietate subdas, velim, nec aliam tibi ad capes-
sendã & obtinendam veritatẽ viã munias, q̃
quæ munita est ab illo qui gressuũ nostrorũ M
tãquã Deus videt infirmitatẽ. Ea est autẽ pri-
ma humilitas, secũda humilitas, tertia humi-
litas, & quoties interrogares hoc dicerem,
non quo alia non sint præcepta quæ dicant,
sed nisi humilitas oĩa quæcũq; benefacimus
& precesserit & comitetur, & consecuta fue
rit, & pposita q̃ intueamur & apposita cui ad
hæreamus, & imposita qua reprimamus, iã
nobis de aliquo bono facto gaudentibus, to
tũ extorquet de manu superbia: vitia quippe
cętera in peccatis, superbia verò ẽt in rectè
factis timenda est, ne illa q̃ laudabiliter facta
sunt ipsius laudis cupiditate amittantur. Ita-
que sicut rhetor ille nobilissimus cũ interro ”
gatus esset, quid ei primum videretur in elo- ”
quentiæ preceptis obseruari oportere, pro- γνώμη. Demosthenes.
nunciationẽ dicitur rñdisse: cũ quęrerẽt qđ
secundo eandẽ pronunciationẽ; quid tertio,
nihil aliud q̃ pronunciationẽ dixisse, si inter-
rogares, & quotiens interrogares de p̃ce-
ptis Christianæ religionis, nihil me aliud
respõdere nisi humilitatẽ liberet, & si forte
alia dicere necessitas cogeret. Huic humili-
tati saluberrimę quã dñs nr̃ Iesus Christus, vt
doceret humiliatus est, huic, inquã, maxime
aduersatur quædã, vt ita dicã, imperitissima
scĩa, dũ nos scire gaudem⁹, qđ Anaximenes, A
qđ Anaxagoras, quid Pythagoras, quid De-
mocritus senserit, & cęteri hm̃oi, vt docti
eruditiq; videamur, cũ hoc à vera doctrina
& eruditione lõge absit. Qui.n.didicerit Deũ
nõ distẽdi atq; diffundi per locos neq; fini-
tos neq; infinitos, quasi in aliqua parte maior
sit, i aliqua minor, sed totũ vbiq; esse p̃sentẽ,
sicut veritatẽ, cuius nemo sobrie dicit parte
esse in isto loco & partẽ in illo, qm̃ veritas
vtiq; Deus ẽ, nequaq̃ eũ mouebit qđ de infi-
nito aere sẽnsit, q.cũq; sensit qđ ipse Deus es-
set. Quid ad illũ si nesciat quam dicant isti
corporis formã, eã quippe dicunt quæ vndi
que finita sit. Et vtrũ refellendi causa tanquã
Academicus Anaximeni Cicero obiecerit,
formã & pulchritudinẽ Deũ habere opor-
tere, quasi corporeã speciem cogitans, quia
ille

ille corporeum Deũ esse dixerat, Aer.n cor-
pus est:an ne ipse sentiebat esse formã & pul
chritudinẽ incorporeã veritati, qua ipse aĩus
B informatur, & per quã omnia sapientis facta
pulchra esse iudicamus: vt nõ tm̃ refellendi
gratia, sed ẽt verissime dixerit, quod Deũ pul
cherrima specie deceat esse, q̃a nihil est pul-
chrius ipsa intelligibili atq; incõmutabili ve
ritate. Quod aũt ait ille gigni aerem, quem
tñ Deũ esse censebat, nullo modo mouet hũc
virũ, qui intelligit non sicut aer gignitur, id
est, aliqua causa vt sit efficitur, cum omnino
deus nõ sit, ita genitum esse verbum Dei, Deũ
apud deũ, sed longe alio modo, quã nemo
nisi cui ipse Deus inspirarit, intelligit. Illum
autem ẽt in ipsis corporalibus desipere quis
nõ videat, cũ aerem gigni dicat, & Deũ velit,
eũ autem à quo aer gignitur, nõ.n.à nullo gi
gni potest, non dicat Deum? Cum aũt dicitur
aer esse semper in motu, nequaquã cõturbat
hominẽ, vt propterea illũ Deum putet, qui
nouit omnis corporis motũ inferiorẽ esse,
C q̃ est motus animi. Motũ ãt animi longe pi-
griorem, q̃ est motus summæ atq; incommu
tabilis sapientiæ. Item Anaxagoras siue quili-
bet, si mentem dicit ipsam veritatẽ atq; sapiẽ
tiam, quid mihi est de verbo cum homine
contendere? Manifestũ est enim omniũ rerũ
descriptionem & modum de illa fieri, eãq̃ue
non incongrue dici infinitam, nõ per spatia
locorum, sed per potentiã quæ cogitatione
humana cõprehendi non põt. Neq; quod in-
forme aliquid sit ipsa sapientia, hoc.n.corpo
rum est vt quęcũq; infinita fuerint, sint & in-
formia. Cicero aũt studio refellẽdi (quantũ
videtur) propter aduersarios corporaliter
sentiẽtes, negat infinito aliquid iungi posse,
quia ex ea parte qua quicquã adiungit̃ neces
se est esse in corporibus aliquẽ finẽ. Ideo ait
nõ eũ vidisse atq; motũ sensui iũctum & cõ-
tinentẽ, id est, continua copulatione adhę-
rentẽ infinito, id est, infinitæ rei vllũ esse po-
tuisse, quasi de corporibus ageret, quibus ni-
hil iungi, nisi per fines locorum potest. Sic
aũt addidit. Neq; sensum oĩno quo tota natu
ra pulsa sentiret, quasi ille dixisset mentẽ illã
ordinatricem & moderatricẽ rerũ oĩum ha-
bere sensum, qualẽ haberet aĩa per corp⁹. Nã
manifestũ est totã sentire animã. cũ per cor-
pus aliquid sentit. Nã totam vtiq; nõ latet, q̃c
quid illud est quod sentitur. Ad hoc autem

dixit totã naturã sentire, vt illi quasi auferr
quod ait mentẽ infinitã. Q̃uo. n.tota sentit
infinita est? Sensus.n.corporis ab aliquo lo
incipit, nec percurrit totũ nisi ad cuius fin
peruenerit, quod in ĩfinito dici nõ potest. S
neq; ille de sensu corporis aliquid dixer
Et aliter dicitur totũ quod incorporeũ e
quia sine finibus locorũ intelligitur, vt & t
tũ & infinitũ dici possit: totũ propter inte
tatẽ, infinitũ propter hoc, quia locorũ fin
non ambitur. Deinde inquit: Si mentẽ ips
quasi aĩal aliquod esse voluit, erit aliquid
terius ex quo illud animal nominetur, vt m
ista quasi corpus sit, & habeat intus ani
vnde animal appelletur. Vide quemadmo
corporali cõsuetudine loquitur. Q̃uo. n.
lent videri aĩalia pp sensum crassum, vt o
nor, eorũ cõtra quos disserit, & tñ dixit re
quæ illos, si euigilare possent, satis admon
ret, omne quod sicut corpus viuum ani
occurrit, magis animã habere & esse anim
q̃ animam esse cogitari oportere. Hoc est.
quod ait: Erit aliquid interius, ex quo ill
animal nominet̃, sed adiungit: Quid aũt in
rius mente? Non ergo põt mens habere in
riorẽ animã vt sit animal, quia ipsa est in
rior. Ergo corpus habeat extrinsecus cui
interior, vt sit animal. Hoc est.n.quod ait;
gatur igitur corpore externo: quasi Anaxa
ras dixerit, nisi animalis alicuius esset, men
esse non posse. Si mentẽ ipsam solã sapient
esse sentiebat, q̃ nullius quasi animantis pr
pria est, quia oĩbus animis se frui valentib
veritas cõiter præstò est. Et ideo vide q̃ vrb
ne concludat. Quod qm̃ non placet, inqui
hoc est nõ placet Anaxagoræ, vt illa mens
dicit Deũ, cingatur copore externo quo a
mal esse possit, aperta simplexq; mens nul
re adiuncta qua sentire possit. i. nullo corp
re adiuncto per quod sentire possit. fuger
intelligentiæ nostrę vim & notionẽ vr̃. Nihi
verius, q̃ fugere hoc vim & notionem intell
gẽtiæ Stoicorum & Epicureorũ, qui nisi co
poralia cogitare non pñt. Qđ aũt ait: Nostr
humanæ intelligi voluit: & bene nõ ait fugit,
sed fugere videt̃. Hoc.n. illis videtur neminẽ
hoc posse ĩtelligere, & ideo nihil tale esse a
bitrantur. Sed quorundam intelligentiam,
quantũ homini datũ est, nõ fugit esse apertã
simplicemq; sapientiam atq; veritatem, quæ
nullius aĩantis sit propria, sed qua commu-
niter

er omnis quæ id põt anima, ſapiens & ve-
 efficitur. Quã ſi ſenſit eſſe Anaxagoras,
mq; Deũ eſſe vidit mentemq; appellauit,
n ſolũ nomen Anaxagoræ, quod ꝑꝑ lite-
am vetuſtaté, oés, vt militariter loquar, li-
atiores libenter ſufflant, nos doctos & ſa-
ntes nõ facit, ſed ne ipſa quidé eius cogni
 qua id verũ eſſe cognouit. Non.n.mihi
opterea veritas chara eſſe debet, quia nõ la
t Anaxagorã, ſed quia veritas eſt, ẽt ſi nul-
 eã cognouiſſet illorũ. Si igitur nec eius
ís qui verũ forſitan vidit, cognitio nos in-
re debet, vt ea quaſi docti eſſe videamur,
l ipſius veri ſoliditate, qua verè docti eſſe
ſſumus, quãto minus eorũ hominũ, q̃ fal-
enſerunt, noĩa & dogmata, noſtrã pñt ad-
are doctrinã, & latentia cognita facere?
 ſi hoĩes ſumus, magis nos cõtriſtari de-
t, tot & tã nobilitatorũ hoĩum errorib. ſi
s audire cõtigerit, q̃ hæc propterea ſtudio
qrere, vt inter eos qui illa neſciunt, iacta-
ne inaniſsima ventilemur. Quanto.n. me-
s ne audiſſem quidé nomen Democriti,
ũ dolore cogitaré, neſcio qué ſuis tẽpori
s magnũ putatũ, qui deos eſſe arbitraretur
agines, q̃ de ſolidis corporib. fluerent, ſoli
q; ipſæ non eſſent, eaſq; hac atq; hac mo-
proprio circumeundo atq; illabendo in
s hominũ facere, vt vis diuina cogitetur,
ꝑfecto illud corpus vnde imago flueret,
ãto ſolidius eſt, ꝑſtantius quoq; eſſe iudi-
. Ideoq; fluctuauit eius, ſicut iſti dicunt,
auitq; ſñia, vt aliqñ naturã quãdã de qua
erent imagines, Deũ eſſe diceret, qui tñ co
ari non poſſet, niſi per eas imagines quas
dit ac emittit, ideſt, q̃ de illa natura, quã
cio, quã corporeã & ſempiternã, ac ẽt ꝑ
c diuinã putat, quaſi vaporis ſimilitudine
ntinua velut emanatione ferrentur, & ve-
ent atque intrarent in animos noſtros, vt
ũ vel deos cogitare poſſemus. Nullam.n.
ã cauſam cuiuslibet cogitationis noſtræ
inãtur iſti, niſi cũ ab his corporibus q̃ co-
amus, veniunt atq; intrãt imagines in aĩos
ſtros: quaſi non multa ac propè innume-
bilia cogitentur incorporaliter atq; intelli
biliter ab eis, qui talia cogitare nouerunt,
ut ipſa ſapientia & veritas. Quam ſi iſti nõ
gitant, miror qũo de illa vtcunque diſpu-
t. Si aũt cogitant, vellé mihi dicerent, vel
 quo corpore, vel qualis in eorũ animos
veniat imago veritatis. Quanquã Democri-
tus ẽt hoc diſtare in naturalibus q̃ōnibus ab
Epicuro dr̃, quod iſte ſentit ineſſe cõcurſio-
ni atomorũ vim quandã animalem & ſpiri-
talem: qua vi eũ credo imagines ipſas diuini
tate præditas dicere, non oés omnium rerũ,
ſed deorũ, & principia mentis eſſe in vniuer
ſis quibus diuinitatem tribuit, & animantes
imagines q̃ vel prodeſſe nobis ſoleãt vel no-
cere. Epicurus verò neq; aliquid in princi-
pijs rerũ ponit præter atomos, i. corpuſcula
quædã tam minuta, vt ẽt diuidi nequeãt, ne-
que ſentiri, aut viſu, aut tactu poſsint: quorũ
corpuſculorũ concurſu fortuito, & mũdos
innumerabiles, & animãtia, & ipſas aĩas fie-
ri dicit, & deos quos humana forma non in
aliquo mundo, ſed extra mundos, atq; inter I
mũdos conſtituit: & nõ vult omnino aliquid
ꝑter corpora cogitare. q̃ tñ vt cogitet, imagi
nes dicit ab ipſis rebus quas atomis formari
putat defluere, atq; in animũ introire ſubti-
liores q̃ ſunt illæ imagines q̃ ad oculos ve-
niunt. Nã & videndi cauſam hanc eſſe dicit,
ingentes quaſdã imagines, ita vt vniuerſum
mundũ cõplectantur extrinſecus. Intelligis
aũt iam, vt arbitror, quas iſti opinent̃ imagi-
nes. Miror non admonuiſſe Democritũ, vel
hoc ipſo falſa eſſe q̃ dicit, quia venientes tã
magnæ imagines in tã breuem aĩum noſtrũ,
ſi corporeus, vt illi volunt, tã paruo corpore
includitur, totæ illũ tangere non poſſunt. A
magno.n. corpore cum paruũ corpus attin-
gitur, à toto ſimul attingi nullo pacto poteſt.
Qũo igitur totæ ſimul cogitantur, ſi intm̃ co
gitantur, in quantũ veniẽtes atq; intrãtes ani-
mum attingunt, quæ nec totę intrare poſſunt
per tam paruũ corpus, nec totæ tam paruũ
animum attingere? Memento me ſecundũ il-
los hæc dicere: non.n.ego talem animũ ſen- K
tiꝰ: aut ſi incorporeũ Democritus animum
exiſtimat. Epicurus quidé ſolus iſta ratione
vrgeri poteſt. Sed ẽt ille quare non vidit, non
opus eſſe nec fieri poſſe, vt incorporeus ani-
mus aduentu atq; contactu corporearũ ima
ginum cogitet. De viſu certe oculorũ, ambo
pariter redarguuntur. Tam breues.n. oculos,
tã grãdium imaginũ corpora tota attingere
nullo modo poſſunt. Cum aũt quęrit̃ ab eis,
quare vna imago videat̃ corporis alicuius, à
quo innumerabiliter imagines fluũt. Reſpõ-
dẽt, eoipſo quo frequenter fluũt & tranſeunt
ima-

imagines, quaſi quadam earum cõſtipatione & denſitate fieri, vt ex multis vna videatur. Quam vanitatẽ Cicero refellit, vt eo ipſo neget æternũ Deum eorũ poſſe cogitari, quo innumerabiliter fluentibus & labẽtibus imaginibus cogitatur. Et qm̃ innumerabilitate atomorum ſuppeditante, dicunt fieri formas Deorũ ſempiternas, cũ ita diſcedunt quædã corpuſcula de diuino corpore vt alia ſuccedant, & diſſolui illã naturam eadem ſucceſſione non ſinant. Oĩa ergo, inquit, æterna eſſent, quia nulli deeſt iſta innumerabilitas atomorũ, quæ ꝑpetuas ruinas ſubinde ſuppleat. Deinde quõ nõ vereatur iſte Deus ne intereat, cũ ſine vlla intermiſsione pulſetur, agiteturq; atomorũ incurſione ſempiterna? Pulſari.n. dicit illud corpus, quod irruentibus atomis feriaẽ, & agitari quod penetreẽ. Deinde

L cũ ex ipſo imagines de quib. iã ſatis dictũ eſt ſemper affluant, quõ põt de immortalitate confidere? * In quib. oĩbus deliramẽtis hæc opinantiũ, illud pręcipuè dolendũ eſt, quod non ſufficit enarrari, vt nulla cuiuſquã diſputatione aduerſante reſpuantur. Sed acutiſsimorũ hominũ ingenia, id ẽt negociũ ſuſceperunt, vt copiosè iſta refellerent, q̃ ſtatim dicta ẽt à tardiſsimis derideri abijciq; debuerunt. Si.n. conceſſeris eſſe atomos, ſi cõceſſeris ẽt concurſu fortuito ſeipſas pellere & agitare, num & illud eis fas eſt concedere, vt inter ſe atomi fortuito concurrentes, rẽ aliquã ita conficiant, vt eã forma modificent, figura determinent, æqualitate poliãt, colore illuſtrent, aĩa vegetent? quæ oĩa nullo modo niſi arte diuinæ prouidentiæ fieri videt quiſquis magis mente q̃ oculis amat videre, idq; ab eo expetit à quo factus eſt. Nã nec ipſas atomos eſſe vllo modo concedendũ eſt, quod omiſſa ſubtilitate q̃ de diuiſione corporũ à doctis traditur, vide quã facilè ſecundũ ipſorum opinionẽ poſsit oſtendi. Certè.n. ipſi dicunt oĩa, quę ſint naturę, nihil eſſe aliud quã

M corpora, & inania quæq; his accidant, quod credo motũ & pulſum dicere, & conſequẽtes formas. Dicant ergo in quo genere ponãt imagines, quas de corporibus ſolidioribus affluere putant, ipſas minimè ſolidas, ita vt tactu niſi oculorũ cũ videmus, & animi cũ cogitamus, sẽtiri nõ poſsint, ſi & ipſa corpora ſunt, Nã ita cenſent, vt exire à corpore & venire ad oculos, vel ad aĩum poſsint, quem

al.l. eſſe ſeuerus.

nihilominus dicunt eſſe corporeũ. Quærc
vtrũ ẽt ab ipſis atomis affluant imagines?
affluũt, quõ iã ſunt atomi à quib. aliqua co
pora ſeparantur? Si nõ affluunt, aut põt aliq
ſine imaginib. cogitari quod vehementer n
lunt, aut vnde norunt atomos quas nec co
tare potuerunt? Si iã pudet me iſta refeller
cum eos non puduerit iſta ſentire. Cum ve
auſi ſint ẽt defendere, non iã eorum, ſed i
ſius generis humani me pudet, cuius au
hæc ferre potuerunt. Cũ igitur tanta ſit cę
tas mentiũ per ingluuiẽ peccatorũ amorẽ
carnis, vt ẽt iſta ſententiarũ portẽta docto
conterere diſputando non potuerint, dub
bis tu Dioſcore, vel quiſquã vigilanti ing
nio præditus, vllo modo ad ſequendã ver
tẽ melius conſuli potuiſſe generi humano
vt homo ab ipſa veritate ſuſceptus ineffab
ter atque mirabiliter, & ipſius in terris per
nã gerens, recta præcipiendo, & diuina fac
do, ſalubriter credi perſuaderet, quod nõ
prudenter poſſet intelligi? Huius nos glor
ſumus, huic te immobiliter atq; conſtant
credere hortamur, per quẽ factum eſt, vt n
pauci, ſed populi ẽt qui non poſſunt iſta d
iudicare ratione, fide credant, donec ſalut
ribus præceptis adminiculati euadant ab h
perplexitatibus in auras puriſsimę atq; ſy
ceriſsimę veritatis. Cuius authoritati tãto d
uotius obtemperari oportet, quãto videm
nullũ iam errorẽ ſe audere extollere, ad co
gregandas ſibi turbas imperitorum, qui no
Chriſtiani nominis velamenta cõquirat. E
aũt ſolos ex veteribus præter Chriſtianũ no
men in conuenticulis ſuis aliquanto freque
tius perdurare, qui ſcripturas eas tenent, p
quas annũciatũ eſſe ipſum dñm Ieſum Ch
ſtum, ſe intelligere & videre diſsimulãt. Po
ro illi cũ in vnitate atq; cõione catholica n
ſint, Chriſtiano tñ nomine gloriantur, cog
tur aduerſari credentibus, & audent imperi
tos quaſi ratione traducere, qñ maximè cu
iſta medicina dominus venerit, vt fidem p
pulis imperaret. Sed hoc facere cogũtur, v
dixi, quia iacere ſe abiectiſsime ſentiũt, ſi e
rũ authoritas cũ authoritate catholica conf
raẽ. Conãẽ ergo authoritatẽ ſtabiliſsimã fu
datiſsimę eccleſiæ quaſi rationis noĩe & po
licitatione ſuperare. Omnium.n. hæretico
quaſi regularis eſt iſta temeritas. Sed ille fide
Imperator clemẽtiſsimus, & ꝑ cõuentus ce

leberrimus

errimos populorum atq; gentiũ, ſedesq; ıs Apoſtolorum arce authoritatis muni- eccleſiam,& per pauciores pie doctos & e ſpiritales viros copioſiſsimis apparati- etiam inuictiſsimę rationis armauit. Ve- lla rectiſsima diſciplina eſt, in arcẽ fidei ıaxime recipi infirmos, vt pro eis iam tu- me poſitis, fortiſsima ratione pugnetur. :onici vero, qui falſorum philoſophorũ ɔribus illo tp̃e circunlatrantibus, non ha tes diuinam perſonã qua imperarent fi- ı, ſententiam ſuam tegere quærendam, q̃ luendam proferre maluerunt, cum iam riſti nomen terrenis regnis admirantibus turbatisq; crebreſceret, emergere cępe- t, ad proferendũ atque aperiendũ quid o ſenſiſſet. Tunc Plotini ſchola Romæ uit, habuitq; condiſcipulos multos acu- mos & ſolertiſsimos viros. Sed aliqui ũ magicarum artiũ curioſitate deprauа- nt, aliqui dñm Ieſum Chriſtum ipſius ve :is atque ſapientiæ incõmutabilis quam abantur attingere cognoſcentes geſtare ſonam, in eius militiam tranſierunt. Itaq; m culmen authoritatis lumenq; rationis lo vno ſalutari nomine atque in vna ei⁹ eſia, recreãdo atque reformando huma- ;eneri conſtitutum eſt. Hæc me tibi diu- me in hac Epiſtola locutum, & ſi alia for ı malles, omnino non pęnitet: Probabis n hæc magis quãto magis in veritate pro :s, & tunc probabis cõſiliũ meum, quod c vtilitati ſtudiorum tuorum minus ob- tum putas. Quanquam ẽt illiſipſis quæ- ıibus tuis, non ſolũ quibuſdã in hac epi- ı, ſed ẽt cęteris pene omnibus in ipſis mẽ ıis, in quibus ea miſiſti, vt potui breuiter ɔtando reſponderim. In quibus me ſi pa egiſſe, aut aliud q̃ volebas egiſſe, arbitra ıõ recte cogitas mi Dioſcore, a quo nũc quæſieris. Oratoris aũt libros, & q̃ ſunt ratore, oẽs prætermiſi. Neſcio quis.n.nu r mihi eſſe viſus ſum, ſi ea exponenda ſequerer. Nã de cęteris poſſem ẽt decen- nterrogari, ſi mihi quiſquã res ipſas, nõ ibris Ciceronis, ſed per ſeipſas tractan- diſſoluendasq; proferret. In illis aũt res nũc noſtrę profeſsioni minus cõgruũt. : aũt omnia nõ facerẽ, niſi me poſt ægri- nẽ in qua erã cum homo tuus veniſſet, uantũ ab Hippone remouerem. Quibus item diebus perturbatione valetudinis febri busq; repetitus ſum. Inde factum eſt vt tar- dius quàm poſſent, tibi hæc mitterẽtur. Quæ quomodo acceperis, reſcripta flagito.

Auguſtinus Dardano reſpondet ad duas quæſtiones, oſtendens quomodo Deus di catur alicubi eſſe, aut non eſſe, & quomo do Chriſtus non ſit vbique, & rurſus ſit vbique. Epiſt. LVII.

FAteor me, frater dilectiſsime Dardane, illuſtrior mihi in charitate Chriſti, q̃ in huius ſeculi dignitate, literis tuis tardius re- ſpondiſſe q̃ debui. Cuius rei cauſas nollem quęreres, ne moleſtius me feras diutius excu ſantem, quam pertuliſti tardius reſcribentẽ. E
Cum ergo te malim offenſioni meæ facilè ignoſcere, quã de mea defenſione iudicare, quæcunque illę cauſæ fuerint, crede nullum tui apud me eſſe potuiſſe contemptũ. Immo enimuero citiſsime reſcripſiſſem, ſi te con- tempſiſſem. Nec modo, quia tandem aliqñ reſcripſi, ideo ſaltẽ tandem aliqñ dignum ali quid te lectore molitus ſum, & quod meri- to poſsim tuo nomine p̃notare. Sed reſcribe re vtcunque iã malui, q̃ pati & hanc ætatem me huius officij debitore tranſire. Nec tua me dignitas terruit fecitq; cunctantem, cum ſit humanitas tua gratior quã illa ſuſpectior. Sed vnde te magis amo, hinc difficilius vnde ſufficiam tantæ auiditati religioſi tui amoris inuenio. Huc acceſsit quos p̃ter mutuæ cha- ritatis flãmam, qua fit vt etiam eos quos nũ- quam videmus diligamus, dũ eos habere ꝙ diligamus, credimus, vbi me vtiq; præueni- ſti, feciſtiq; vt verear in me decipi opinionẽ atque expectationẽ tuã. Præter hoc ergo mi- hi tales q̃ones in tua epiſtola propoſuiſti, q̃ F
ſi a quolibet propoſitæ forent, otio quoque meo quod mihi deſit, non paruum negociũ facerent. Cum vero abs te proponuntur, cui profunda rimanti ſolutionis earum ſuperfi- cies nequaquam ſat eſt, & proponuntur oc- cupatiſsimo, aliarumq; curarũ molibus val- lato & obſtructo, tuæ prudentiæ eſt & bene- uolentiæ cogitare, q̃ te placidum habere de- beam, vel quod diu non rndi, vel ſi ẽt nunc pro tuæ intentionis granditate non rñdero. Quæris igitur: Mediator Dei & hominum *Quæſt. 1*
homo Chriſtus Ieſus, q̃uo nũc eſſe credatur *1. Tim. 1*

in cęlo, cū pendens in ligno, iamq; moriturus latroni credenti dixerit, Hodie mecū eris in paradiso: Et hinc fortasse intelligendū dicis paradisum, quasi in aliqua cęli parte cōpositū, aut quia vbique Deus sit, hominem quoq; illū qui in Deo sit vbiq; diffusum, ex hoc nimirum intelligi volens, et in paradiso esse potuisse qui vbique sit. Vbi ego q̄ro, vel potius agnosco, queadmodū accipias hominē Christū, non vtique sicut quidā hæretici verbū Dei & carnē, hoc est sine aīa humana, vt verbū esset carni pro anima, vel verbum Dei & aīam & carnem, sed sine mente humana, vt verbum Dei esset animæ pro mente humana. Non vtique sic accipis hominē Christum, sed sicut superius locutus es, vbi aisti, Christum omnipotentem Deū, ea te ratione credulitatis accipere, vt Deū non crederes, nisi perfectū ēt hominem credidisses, profecto cū dicis hominem perfectū, totam illic naturam humanā vis intelligi. Nō est aūt homo perfectus, si vel anima carni, vel animæ ipsi mens humana defuerit. Si ergo secundū hominem quem verbū Deus suscepit, putamus dictū esse. Hodie mecum eris in paradiso, non ex his verbis in cęlo existimandus est esse paradisus. Neque.n. ipso die in cęlo futurus erat homo Christus Iesus, sed in inferno secundum animā, in sepulchro autem secundum carnē. Et de carne quidem quod eo die in sepulchro sit posita, manifestissimum est Euangelium. Quod vero illa aīa in infernum descenderit, Apostolica doctrina prædicat. Qm̄quidem beatus Petrus ad hanc rē testimonium de psalmis adhibet, vbi de ipso prædictum esse demonstrat. Qm̄ non derelinques animam meā in inferno, neque dabis sanctū tuum videre corruptionē. Illud de anima dictū est, quia nō ibi est derelicta vnde tā cito remeauit: illud de corpore q̄d in sepulchro corrumpi celeri resurrectione non potuit. Sed ī sepulchro paradisum nullus intelligit. Et si quisquā esset ita absurdus, vt hoc sapere conaretur, eo quod illud sepulchrū in horto erat, certe hinc ab ista opinione reuocaretur, q̄ ille cui dictū est: Hodie mecum eris in paradiso, nō illo die fuit cū Chr̄o in illo sepulchro: nec eius fidei pro magno munere offerreē sepultura carnis, nihil gaudij vel doloris in morte sentiētis, cū ille de requie vbi sensus est, cogitaret. Restat igitur vt si secūdū

Luc. 23. *Solutio.* G *Act. 2.* *Psal. 15.* H

hoīem dictū est: Hodie mecū eris in parad[...]so, in inferno intelligatur esse paradisus, vt[...] erat eo die futurus secundū humanā anim[...] Christus. Vtrum aūt sinus ille Abrahę vbi d[...]ues impius cū in tormentis esset inferni, r[...]quiescentē pauperē vidit, vel paradisi cens[...]dus vocabulo, vel ad inferos pertinere exi[...]mandus sit, non facilè dixerim. De illo qui[...]pe diuite legimus dictū esse: Mortuus est a[...] & diues, & sepultus est ī inferno: Et cū apu[...] inferos in tormentis esset. In pauperis au[...] morte vel requie non sunt inferi noīati: S[...] contigit, inquit, mori inopem illū & aufer[...] ab angelis in sinū Abrahę. Deinde ardenti [...]uiti dicit Abrahā. Inter nos & vos chaos m[...]gnū firmatū est, tanquā inter inferos sedes [...] beatorū. Non.n. facilè alicubi scripturarū [...]ferorū nomen positū inuenitur in bono. V[...]de ēt quæri solet, si non nisi pęnalia rectè i[...]telliguntur inferna, qūo animam dñi Chri[...]pie credamus fuisse in inferno? Sed bene r[...]spondetur, ideo descendisse, vt quibus op[...]tuit subueniret. Vnde beatus Petrus eū di[...] soluisse dolores inferni, in quibus impos[...]bile erat teneri eū. Porro si vtraque regio [...] dolentium & requiescentium, i. & vbi diu[...] ille torquebatur, & vbi pauper ille lætaba[...] in inferno esse credenda est, quis audeat di[...]re dñm Iesum ad pęnales inferni partes v[...]nisse tantūmodo, nec fuisse apud eos qui [...] Abrahæ sinu requiescunt? vbi si fuit, ipse [...] intelligēdus paradisus, quem latronis anim[...] illo die dignatus est polliceri. Quæ si ita si[...] generale paradisi nomen est, vbi fęliciter v[...]uitur. Neq;.n. q̄a paradisus est appellatus v[...] Adam fuit ante peccatū, propterea scriptu[...] prohibita est ēt ecclesiā vocare paradisū [...] fructu pomorum. Est aūt sensus multo ex[...]ditior, & ab his omnibus ambiguitatibus [...]ber, si non secundū id quod homo erat, s[...] secundū id quod Deus erat Christus dixi[...] accipiatur: Hodie mecū eris in paradiso. H[...]mo quippe Christus illo die secundū car[...] in sepulchro, secundū animā in inferno fu[...]rus erat, Deus vero idē ipse Christus vbiq[...] semper est. Est.n. lux quæ lucet etiam in te[...]bris, quamuis eam tenebræ non compreh[...]dant. Est virtus & sapientia Dei, de qua scr[...]ptum est, quod attingat à fine vsque ad fine[...] fortiter, & disponat omnia suauiter, & atti[...]gat vbique propter suam munditiam, & n[...]

hil

il inquinatũ in eã incurrat. Vbicunq; ergo
t paradisus, quisquis beatorũ ibi est, cum il
ibi est qui vbiq; est. Cum enim sit Christus
Deus & homo, deus vtiq; vnde dicit. Ego &
ater vnum sumus, homo autẽ vnde dicit, Pa
r maior me est, ideq; filius Dei vnigenitus
patre, & filius hominis ex semine Dauid se
undũ carnẽ, vtrunq; in illo obseruandũ est
um loquitur vel cũ de illo scriptura loquitur,
quid secundũ quid dicatur intuẽdũ. Nam
cut vnus homo est aĩa rationalis & caro, sic
vnus xp̃s est verbũ & homo. Proinde q̃d
verbũ attinet, creator est Christus. Omnia
per ipsum facta sunt. Quod verò ad hom-
em, creatura est Christus. Factus est enim
semine Dauid secundum carnẽ, & in simi
udinem hominũ factus. Item quia in homi
e duo sunt anima & caro: secundum animã
istis fuit vsque ad mortẽ, secundum car-
ẽ passus mortem. Nec tñ cum filium Dei
hristum dicimus, hominem separamus, aut
m eũdem xp̃m filium hominis dicimus se
ramus Deum: Secũdum hominẽ nanq; in
rra erat, non in cœlo vbi nunc est, quãdo
cebat, Nemo ascendit in cœlũ, nisi qui de
elo descendit, filius hominis qui est in
elo: quanuis secundũ id quod filius Dei
at, esset in cœlo, scd̃m id verò quod filius
ominis erat, adhuc esset in terra, nondũq;
cendisset in cęlũ. Similiter cum secũdũ id,
filius Dei est sit dñs gloriæ, scd̃m id autẽ
od est filius hominis crucifixus sit, ait tñ
postolus. Si.n. cognouissent, nũquã dñm
oriæ crucifixissẽt. Ac p̃ hoc & filius homi
s secundũ Deum erat in cęlo, & filius Dei
d̃m hominẽ crucifigebatur in terra. Sicut
go potuit rectè dici, dñs glorię crucifixus,
m ad solã carnem illa passio pertineret,
rectè dici potuit, Hodie mecũ eris in pa-
diso: cũ iuxta humanã humilitatẽ, per car-
m in sepulchro, per animam in inferno il
die futurus esset, iuxta diuinã vero immu-
tabilem nunquã de paradiso, quia vbiq;
semper, recessisset. Noli itaq; dubitare ibi
c esse hoĩem xp̃m Iesum, vnde vẽturus est,
emoriterq; recole & fideliter tene Chri-
anã cõfessionẽ, q̃m resurrexit à mortuis,
ẽdit in cęlũ, sedet ad dexterã p̃ris, nec aliũ
q̃ inde venturus est ad viuos mortuosq;
dicandos. Et sic venturus est illa angelica
ce testãte, quemadmodum ire visus est in
cælũ, id est in eadẽ carnis forma atq; substã
tia cui profecto immortalitatẽ dedit naturã
nõ abstulit. Scd̃m hanc formã nõ est putãd'
vbiq; diffusus. Cauendũ est.n.ne ita diuinita
tẽ adstruamus hoĩs, vt veritatẽ corporis au-
feramus. Non est autẽ cõsequens: vt quod in
Deo est, ita sit vbiq; vt Deus. Nã & de nobis — *Christus non vbique.*
verissima scriptura dicit, q̃d in illo viuimus,
mouemur & sumus, nec tñ sicut ille vbiq; su
mus, sed aliter homo ille in Deo, q̃m aliter & — A
Deus ille in hoĩe proprie quodã & singulari
modo. Vna enim p̃sona Deus & homo est, — *Acto. 1.*
& vtrunq; est vnus Christus Iesus, vbiq; per
id q̃d Deus est, in cœlo aũt per id quod ho-
mo. Quãquã & in eo ipso quod dicitur De'
vbiq; diffusus, carnali resistendum est cogita
tioni, & mens à corporis sensibus auocãda,
ne quasi spatiosa magnitudine opinemur
Deũ per cũcta diffundi, sicut humor, aut aer,
aut lux ista diffundit: omnis.n. huiuscemodi
magnitudo minor est in sui parte q̃ in toto, — *1. se. dis. 37. fateamur.*
sed ita potius sicuti est magna sapientia etiã
in hoĩe cuius corpus est paruũ. Et si duo sint
sapientes quorũ sit alter corpore grandior,
neuter sapiẽtior, nõ est illa in maiore maior,
minor in minore, aut minor in vno q̃ in duo
bus, sed tanta in hoc quãta in illo, & tanta in
vnoquoq; quanta in vtroque. Neq;.n. si ęqua
liter sunt oĩno sapientes, plus sapiunt ambo
q̃ singuli, quemadmodũ si æqualiter sint im-
mortales, nõ plus viuũt ambo quam singuli.
Ipsa deniq; immortalitas corporis quæ in
Christi carne præcessit, nobisq; in fine futu-
ra promittit, cũ magna sit res, nõ est profe- — B
cto mole magna. Sed licet corporaliter ha-
beatur, incorporea quędã excellẽtia est. Nã
cũ ipsum immortale corpus minus sit in par
te q̃ in toto, immmortalitas eius tã plena est
in parte q̃ in toto: & cum sint alijs alia maio-
ra, nõ tamen alijs alia immortaliora sunt mẽ
bra. Sicut nunc quando ex omni parte sani
sumus secundũ modũ præsentis in corpore
sanitatis, nõ q̃a maior ẽ man' tota q̃ digitus,
ideo manus totius sanitatẽ maiorẽ dicimus
esse, q̃ digiti: sed in illis inæqualibus æqua-
lis est ipsa, q̃n ita breuiora grandioribus cõ
parantur, vt q̃d tã magnũ esse nõ p̃ot, quã est
aliud, possit tamen esse tam sanum. Esset au-
tem maior sanitas in maioribus membris,
si essent maiora, saniora. Cum vero non
est ita, sed maiora atque minora tam sana

ſunt, diſpar eſt perfecto in mẽbrorũ molib.
quãtitas,ſed par eſt in diſparibus ſanitas. Cũ
ergo ſit corpus aliqua ſubſtantia, quãtitas ei⁹
eſt in magnitudine molis eius: ſanitas verò
eius non quantitas, ſed qualitas eius eſt. Non
ergo potuit obtinere quantitas corporis, qđ
potuit qualitas. Nã ita diſtantibus partibus q̃
ſimul eſſe nõ poſſunt, qm̃ ſua quęq; ſpatia lo
corum tenent, minores minora, & maiora
maiores, no potuit eſſe in ſingulis quibuſque
partibus tota vel tanta, ſed amplior eſt quan
titas in amplioribus partibus, breuior in bre
uioribus, & in nulla parte tanta quanta ꝑ to-
C tũ. Qualitas verò corporis quæ ſanitas dr̃, cũ
ſanũ corpus eſt totũ, tanta eſt in maioribus,
quãta in minoribus partibus. Nõ.n.q̃ minus
magnæ ſunt ideo minus ſanæ ſunt, aut quæ
ampliores, ideo ſaniores. Abſit ergo, vt quod
põt in corpore qualitas creati corporis, non
poſsit in ſeipſa ſubſtantia creatoris. Eſt ergo
Deus per cuncta diffuſus. Ipſe quippe ait per
Hier. 23. prophetã: Cęlum & terram ego impleo. Et
Sap. 8. qđ pauloante poſui de ſapiẽtia eius. Attingit
a fine vſq; ad fine fortiter, & diſponit omnia
Sap. 1. ſuauiter: Itemq; ſcriptum eſt. Spiritus dñi re
pleuit orbẽ terrarũ. Eiq; dicitur in quodam
Pſal. 38. pſalmo: Quo abibo à ſpiritu tuo, & à facie
tua quo fugiam? Si aſcẽdero in cęlum, tu ibi
es: ſi deſcendero ad infernũ, ades: quia ſub-
ſtãtialiter Deus vbiq; diffuſus. Sed ſic eſt de⁹
per cũcta diffuſus, vt non ſit qualitas mundi:
ſed ſubſtantia creatrix mundi ſine labore re
1. ſe. diſ. gens, & ſine onere continens mundũ. Non
27. fatea tamen per ſpatia locorum, quaſi mole diffu-
mur. ſa, ita vt in dimidio mundi corpore ſit dimi
dius, & in alio dimidio dimidius: atq; ita per
totũ totus, ſed in ſolo cęlo totus, & in ſola
terra totus, & in cęlo & in terra totus ſolus:
& nullo contentus loco, ſed in ſeipſo vbiq;
totus. Ita pater, ita filius, ita ſpirituſſanctus,
ita trinitas vnus Deus. Neq; enim mundũ in-
ter ſe in tres partes diuiſerunt quas ſingulas
ſinguli implerent, quaſi nõ haberet vbi eſſet
filius, aut ſpirituſſanctus in mundo, ſi totũ oc
cupaſſet pater. Nõ ita ſe habet vera incorpo
rea, immutabiliſq; diuinitas. Non. n. corpo-
D ra ſunt quorũ amplior ſit in tribus q̃ in ſingu
lis magnitudo: nec loca ſuis molibus tenẽt,
vt diſtãtibus ſpatijs ſimul eſſe nõ poſsint. Si.
n. anima in corpore cõſtituta, nõ ſolũ nullas
anguſtias, verumetiã quãdã latitudinẽ inue-
nit: nõ corporaliũ locorũ, ſed ſpiritualiũ g
diorũ, cũ ſit quod ait Apoſtolus. Neſcitis q
corpora veſtra templũ in vobis ſpirituſſan
eſt, quẽ habetis à Deo: nec dici niſi ſtultiſ
me poteſt, nõ habere locũ in noſtro corp
re ſpiritumſanctum, quod totum noſtra a
ma impleuerit: quãto ſtultius dicit̃ illis an
ſtijs impediri alicubi trinitatem, vt pater
filius & ſpirituſſanctus, vbiq; ſimul eſſe n
poſsint? Verum illud eſt multo mirabili
quod cũ Deus vbiq; ſit totus, nõ tñ in oĩb
habitat. Non. n. omnibus dici poteſt, quod
Apoſtolus vel quod iã dixi, vel etiam illu
Neſcitis quia templum Dei eſtis, & ſpiri
Dei habitat in vobis. Vnde ecõtrario de q
buſdam idem dicit: Quiſquis autem ſpiritu
Chriſti non habet. hic nõ eſt eius. Quis p
rò audeat opinari, niſi q̄ſquis inſeparabili
tẽ penitus trinitatis ignorat, quod in aliq
habitare poſsit pater aut filius, in quo non
bitat ſpirituſſanctus: aut in aliquo ſpirituſ
ctus, in quo nõ & pater & filius? Vnde fate
dũ eſt vbiq; eſſe Deũ per diuinitatis præſ
tiã, ſed nõ vbique per habitationis gratia
Propter hanc enim habitationẽ, vbi proc
dubio gratia dilectionis eius agnoſcitur,
dicimus, Pater noſter qui es vbiq;: cũ & h
verum ſit: ſed, Pater noſter qui es in cœlis
templum eius potius in oratione commen
remus, quod & noſipſi eſſe debemus: & i
quantum ſumus, intãtum ad eius ſocietatẽ
adoptionis familiã pertinemus. Si enim p
pulus Dei nondũ factus æqualis angelis ei
adhuc in iſta peregrinatione dicitur temp
eius, quantomagis eſt templum eius in cę
vbi eſt populus angelorum, quibus aggreg
di & coæquandi ſumus, cum finita peregr
natione quod promiſſum eſt ſumpſerimus
Cum igitur qui vbiq; eſt non in oĩbus hab
bitet, ẽt in quibus habitat nõ æqualiter ha
tat. Nã vnde eſt illlud quod Hæliſeus pop
ſcit, vt dupliciter in eo fieret ſpiritus Dei q
erat in Hęlia Et vnde in omnibus ſanctis ſu
alij alijs ſanctiores, niſi abundantius habẽ
habitatorem Deum? Quomodo ergo ve
ſupra diximus, quod Deus vbiq; ſit totus
in alijs eſt amplius, in alijs minus? Sed n
eſt negligenter intuendum quod diximus
in ſeipſo eſſe vbiq; totum. Non, ergo in ei
quia alij plus eum capiunt, alij minus. Ide
enim vbiq; eſſe dicitur, quia nulli parti r

rum

rum abſens eſt.Ideo totus,quia non parti re-
rũ partem ſuã præſentẽ præbet, & alteri par
i alterã partem,æquales ęqualibus, minori
vero minorẽ,maioriq; maiorẽ,ſed non ſolũ
vniuerſitati creaturę, verumetiã cuilibet par
i eius totus pariter adeſt. Hiq; ab eo longe
eſſe dñr,qui peccando diſsimillimi facti sũt:
& hi ei propinquare qui eius ſimilitudinem
pie viuendo recipiunt. Sicut rectè dicuntur
oculi tanto eſſe ab hac luce longius quanto
uerint cęciores. Quid.n.tam longe eſt à lu-
e q̃ cęcitas,ẽt ſi lux præſto ſit, atque oculos
erfundat extinctos? Propinquare autẽ luci
merito perhibẽtur oculi,qui ſanitatis acceſ-
u aciẽ recipiendo lucem recipiunt. Porro
it quod parũ diſtinctè putauimus poſſe in-
lligi, cũ diceremus Deũ eſſe vbique totũ,
iſi adderemus in ſeipſo, video diligentius
xponendũ.Qũo.n.vbiq; ſi in ipſo? Vbique
ilicet,quia nuſquã eſt abſens. In ſeipſo au-
.quia nõ continetur ab eis quib.eſt pręſens
nquã ſine eis eſſe nõ poſsit.Nam ſpatia lo-
rũ tolle corporibus,nuſquã erunt;& quia
uſquã erunt,nec erunt. Tolle ipſa corpora
ualitatib.corporũ,non erit vbi ſint,&ideo
ceſſe eſt, vt non ſint. Etenim cum per totã
ã molem corpus æqualiter ſanum eſt, aut
qualiter candidũ,non eſt in vna quã in alia
rte eius ſanitas maior,aut candor, nec ma
r in toto q̃ in parte eius: quia non ſanius,
t candidius totũ conſtat eſſe q̃ partẽ. Si au
inęqualiter ſit ſanũ aut inęqualiter candi-
, fieri poteſt vt in minore parte ſit ſanitas
ior aut candor, cum minora q̃ maiora ſa
ora vel candidiora ſunt membra: vſque-
eo non mole conſtat quod in qualitatibus
gnum dr̃ eſſe vel paruum.Verumtñ ſi mo
ipſa corporis,quantacunq; vel quantula-
nq; ſit,penitus auferat̃, qualitates eius nõ
: vbi ſint, quãuis nõn mole metiendę ſint.
vero Deus nõ ſi minus capitur ab illo cui
ſens eſt, ideo ipſe minor eſt. Totus.n.in
ſo eſt, nec in quib. eſt, ita eſt vt indigeat
tanquã non poſsit eſſe niſi in eis.Sicut au
ec ab illo abeſt in quo non habitat, & to-
adeſt quãuis eũ ille non habeat: ita & illi
uo habitat,totus eſt pręſens, quamuis eũ
ex toto capiat.Neque.n. ad habitandum
idit ſe per hominum corda ſeu corpora,
m ſui partem huic tribuens, illi aliam, ſi-
lux iſta per aditus & per feneſtras domo-
rum: ſed potius ſi quemlibet ſonum cũ cor-
porea res ſit ac tranſitoria ſurdus non capit,
ſurdaſter non totũ capit, atque in ijs qui au-
diunt cum pariter ei propinquent, tantoma-
gis alius alio capit,quanto eſt acutioris, tan-
to aũt minus, quanto eſt obtuſioris auditus,
cũ ille non varie magis minuſve inſonet, ſed
in eo loco in quo ſunt, omnibus ęqualiter
pręſto ſit: quanto excellẽtius Deus natura in
corporea,& immutabiliter viua, qui non ſi-
cut ſonus per moras tẽporum tendi & diui-
di poteſt,nec ſpatio aereo tanq̃ loco ſuo in-
diget,vbi præſentib pręſto ſit, ſed ęterna ſta-
bilitate in ſeipſo manens, totus adeſſe rebus
omnib.põt,& ſingulis totus: quãuis in quib. I
habitat,habeant eũ pro ſuæ capacitatis diuer
ſitate,alij amplius,alij minus, quos, ipſe ſibi
dilectiſsimũ tẽplum gratia ſuę bonitatis ædi
ficat? Et donationũ quidẽ dictæ ſunt diuiſio-
nes tanquã per partes & mẽbra vnius corpo
ris,vbi & ſimul omnes vnũ templũ, & ſingu
li ſingula tẽpla ſumus, quia non eſt Deus in
omnib.q̃ in ſingulis maior. Et fit plerunque
vt plures eum minus capiant, vnus amplius.
Sed cum dixiſſet Apoſtolus, Diuiſiones autẽ I.Co.12.
donationũ ſunt,continuo ſubiecit: Idem aũt
ſpiritus. Item cũ ipſas donationũ diuiſiones
cõmemoraſſet, Omnia aũt hęc,inquit, ope-
ratur vnus atq; idẽ ſpiritus,diuidens propria
vnicuiq; prout vult. Diuidens ergo non ipſe
diuiſus,quia ipſe vnus atque idẽ. Illæ uero di
uiſiones dictę ſunt, ſicut mẽbrorũ in corpo-
re,quia non idẽ valent aures,ꝙ oculi, atque
ita mẽbra cętera diuerſis officijs cõcorditer
diſtributa: quę tñ cũ ſani ſumus, vna neque
diuerſa,nec alibi maiore, alibi minore, ſed
cũ ſint ipſa diſparia cõi & parili ſalute con-
gaudent. Huius corporis caput eſt Chriſtus,
huius corporis vnitas noſtro ſacrificio com
mendatur. Quod breuiter ſignificauit Apo- K
ſtolus dicens. Vnus panis vnũ corpus multi I.Co.10.
ſumus. Per caput noſtrũ recõciliamur Deo,
quia in illo eſt diuinitas vnigeniti facta parti
ceps mortalitatis noſtrę, vt & nos participes
eius immortalitatis eſſemus. Hoc ſacr̃m lon
ge eſt à cordibus ſapiẽtium ſuperborum, &
ideo non Chriſtianorum,ac per hoc nec ve-
re ſapientium. Illorum ẽt dico ſapientiũ,qui
cognouerunt Deum, quia cognoſcẽtes Deũ,
ſicut dicit Apoſtolus, non ſicut Deũ glorifi-
cauerũt aut gratias egerũt. Noſti autẽ in quo Rom.1

ſacrificio dicatur., Gratias agamus dño Deo
τύφος κὸ ἔο νος. pro arrogantia. 1. ſen. di. 37 cap. illud. noſtro. A cuius ſacrificij humilitate lõge ab-
eſt typhus & cothurnus illorũ. Et ideo mul-
tũ mirabilis res eſt, quemadmodũ quorundã
nondum cognoſcentiũ Deum ſit inhabita-
tor Deus, & quorundã cognoſcentium non
Baptiſmus paruulorum. ſit. Nec illi. n. ad templum Dei pertinent, qui
cognoſcentes Deũ nõ ſicut Deũ glorificaue-
runt, aut gratias egerunt: & ad tẽplũ Dei per
tinent paruuli ſanctificati ſacr̃o Chriſti, rege
nerati ſpiritu ſancto, qui certè regenerati per
ætatẽ nondũ poſſunt cognoſcere Deũ. Vnde
quẽ potuerunt illi noſſe nec hr̃e, iſti potue-
L runt habere antequã noſſe. Beatiſsimi aũt sũt
quibus hoc eſt Deũ hr̃e quod noſſe. Ipſa qp-
pe notitia pleniſsima, veriſsima eſt. Hinc iã
oportet ẽt illam quã poſt epiſtolæ tuæ ſub-
ſcriptionẽ addidiſti, pertractare quæſtionẽ.
Secunda quæſtio. Si adhuc ignorant paruuli Deum, quõ Ioan
nes ẽt antequam naſceretur, ad aduentum &
præſentiam matris domini, in ſuæ matris vte
ro potuit exultare? Cum. n. cõmemoraſſes te
legiſſe librum meum de baptiſmo paruulo-
rum, addidiſti & aiſti, de prægnantibus quid
ſentias opto cognoſcere, cũ credulitatis fidẽ
pro puero mater Ioannis Baptiſtæ rñderit.
Solutio. Hæc ſunt certè verba Helizabet matris Ioan
Lucæ 1. nis: Beata tu inter mulieres, & beatus fructus
ventris tui. Et vnde hoc mihi vt veniat mater
dñi mei ad me? Ecce. n. vt facta eſt vox ſalu-
tationis tuæ in auribus meis, exultauit in gau
dio infans in vtero meo. Hoc autem vt dice
ret, ſicut euangeliſta prælocutus eſt, repleta
eſt ſpiritu ſancto, quo proculdubio reuelãte
cognouit quid illa exultatio ſignificaſſet in-
fantis. i. illius veniſſe matrem, cuius præcur-
ſor ipſe & demonſtrator eſſet futurus. Potuit
ergo eſſe iſta ſignificatio rei tantæ à maiori-
bus cognoſcendæ, non à paruulo cognitæ.
4. ſen. di. 6. c. illud Nam neq; cum hoc ante in Euangelio narra
retur dictũ eſt, credidit infans in vtero eius,
ſed exultauit. Neq; ipſa dixit, exultauit, in fi-
de infans in vtero meo, ſed exultauit in gau-
dio. Videmus aũt exultationẽ non ſolum par
M uulorũ, ſed ẽt pecorũ, non vtiq; de aliqua fi-
de vel religione, vel quacunq; rationali co-
gnitione venientẽ. Sed hæc planè inuſitata &
noua extitit, quia in vtero, & ad eius aduen-
tũ, quę hominũ ſaluatorẽ fuerat paritura. Id-
eo mira, ideo in magnis ſignis deputanda.
Ideo hæc exultatio, & tanquã matri dñi red-

dita reſalutatione, ſicut ſolent miracula fier
facta eſt diuinitus in infante, non humanit
ab infante. Quanq̃ ẽt ſi vſqueadeo eſt in ill
puero acceleratus vſus rõnis & volũtatis,
intra viſcera materna iam poſſet agnoſcer
credere, conſentire, qđ in alijs paruulis ęt
expectatur vt poſsint, ẽt hoc in miraculis
bendũ diuinæ potentiæ, non ad humanę tr
hendũ eſt exẽplar naturæ. Nam qñ Deus v
luit, ẽt iumentũ mutũ rationabilius eſt loc
tũ. Nec ideo ſunt admoniti hoĩes in delibe
tionibus ſuis, etiã aſinina expectare conſil
Quocirca nec quod factũ eſt in Ioanne c
tẽno, nec inde regulã quid ſentiendũ ſit
paruulis figo. Immo in illo propterea mir
biliter p̃dico, quia in alijs non inuenio. H
bet quidem aliquid ſimile ẽt illa in Rebecc
vtero lucta geminorũ. Verum & hoc vſqu
adeo prodigiũ fuit, vt diuinũ propterea m
lier oraculũ quæreret & audiret duobus
lis infantulis, duos populos fuiſſe figurat
ſcire aũt diuina paruulos qui nec humana
huc nouerint, ſi verbis velimus oſtendere,
reor ne ipſis ſenſib. noſtris facere videam
iniuriã, qñ id loquendo ſuademus, vbi oẽs
res officiũq; ſermonis facillimè ſuperat eu
dentia veritatis. An non videmus ẽt cũ arti
latæ vocis qualiſcunq; ſigna ædere cęperi
atque ad initiũ fandi tranſire ab infantia, a
huc eos talia ſentire ac dicere, in quibus
remanſiſſent, annisq; accedentibus tales e
perſiſterent, nullus eos vel fatuus, nimiũ f
tuos eſſe dubitaret? Niſi fortè id reſtat, vt
vagitu infantię, vel in ipſo adhuc vteri ſilẽt
credamus paruulos fuiſſe ſapiẽtes, poſtea
ro quam nobiſcum cęperunt loqui, ad ha
ignorantiã quã ridemus creſcendo veniſſ
Quod opinari, vides quã ſit abſurdũ, cũ pu
rorũ ſenſus in qualiacunq; verba prorũpẽ
qui certè ad ea q̃ maiores ſapiunt penè nu
lus eſt, tñ cõparatus illi in quo naſcuntur i
telligentia dici põt. Vnde aũt in ipſo tanto
lutis p̃ſidio, qñ eis Chriſtiana gratia ſubu
nĩt, quod vocibus quib. poſſunt & motib
reluctãtur, nõ eis imputatur, atque omnis r
niſus ipſorũ nihil pẽditur, donec in eis ſac
mẽta peragantur, quibus id quod de orig
nali damnatione tractum eſt expietur, n
quia in tãtum neſciunt quod faciunt, vt n
facere iudicẽtur? Porrò ſi iã vterentur rati
nis & voluntatis arbitrio, quo illi ſanctific
tioni

ioni adhiberi deberet assensus,quãtũ mali es
et resistere tãtæ gratiæ , quamq; non solũ ni
il prodesset quod fieret,verumetiã inde rea
us accresceret,quis Xpian⁹ ignoret? Dicim⁹
rgo in baptizatis paruulis,quãuis id nesciãt,
abitare spiritũ sanctum . Sic enim eum ne-
ciũt quanuis sit in eis , quemadmodum ne-
ciunt & mẽtẽ suã : cuius in eis ratio qua vti
ódũ possunt , velut quædã scintillla sopita
t,excitanda ætatis accessu. Neq; hoc in par
ulis, mirũ debet videri , cũ Apostolus qui-
usdã ẽt maioribus dicat:Nescitis quia tẽplũ
ei estis, & spũs Dei habitat in vobis? De qua
bus paulo ante dixerat: Animalis aũt homo
on percipit ea quæ sunt spiritus Dei : quos
paruulos vocat , non carnis ætate, sed mẽ
s.Non itaq; percipiebant cognitione spiri-
isanctũ qui habitabat in eis, & habitante in
spiritu sancto, adhuc animales nondũ spi-
tales erant , quia nondũ poterant inhabita
rẽ suũ spiritũ cognitione percipere. Habi-
re aũt ideo & in talibus dicitur, quia in eis
cculte agit, vt sit tẽplũ eius, idq; in proficiẽ
perseuerãtibus perficit. Spe. n salui facti
mus, sicut Apostolus dicit, cũ alio loco di
t: Saluos nos fecit p lauacrũ regeneratio-
s.Cum ergo dicat, saluos nos fecit: tanquã
lus ipsa iam data sit, quemadmodum intel-
gendum sit, illic exponit, vbi ait:Spe.n.salui
cti sumus. Spes aũt quæ videtur, nõ est spes.
uod.n.videt quis, quid sperat?Si autẽ quod
n videmus, speramus, per patiẽtiam expe-
amus . Multa itaque dicuntur in scripturis
nq̃ facta sint, cũ in spe adhuc esse intelligã
r.Vnde est & illud quod dñs discipulis ait:
mnia quę audiui à patre meo, nota feci vo
s.Quod vsque adeo secũdũ spẽ dictũ est fu
rorum , vt eis postmodum dicat : Multa
beo vobis dicere, sed non potestis illa por
e modo . Agit ergo in quibus mortalibus
huc habitat, ipsum ædificationẽ habitacu-
sui, quam non in ista , sed in alia post hãc
am perficit , qñ absorbebitur mors in vi-
oria, diceturq; illi . Vbi est mors victoria
? Vbi est mors aculeus tuus ? Quid est aũt
ortis aculeus nisi peccatũ? Propter qđ nũc
ã renati ex aqua & spiritu , omnibusque
ccatis siue originis ex Adã in quo oẽs pec
uerunt, siue factorum , dictorum, cogita-
nũq; nostrarũ, in illius lauacri mundatio
deletis , tñ quia manemus in hac vita hu-
mana, quę tentatio est super terram, meritò
dicimus. Dimitte nobis debita nostra. Et hãc
orationẽ dicit vniuersa ecclesia , quã mũdat
Saluator lauacro aquæ in verbo, vt eã sibi ex Matt. 6.
hibeat gloriosam, non habentẽ maculã, aut Ephe. 5.
aliquid eiusmodi . Tunc vtiq; perficietur in
re, vbi nũc proficiendo ambulatur in spe. Nã
quomodo est nũc non habens maculam, aut
rugam, aut aliq̃d eiusmodi, quę uel in omni-
bus ad eã pertinẽtib. hoĩbus, qui iam ratione
mentis utuntur , & uoluntatis arbitrio, mor-
talisq; carnis sarcinã portant , uel certe qđ
etiã ipsos contentiosos necesse est fateri , in
multis suis membris ueraciter dicit : Dimit-
te nobis debita nostra ? Cũ itaq; proficiẽtes
in quibus mortalib. habitat dũ de die in diẽ
renouat, magis magisq; iustificet , exaudiat
orantes, mundet confitentes, ut exhibeat sibi
templum immaculatũ in æternũ, merito dici F
tur nõ habitare in eis qui cognoscẽtes Deũ,
non sicut Deũ glorificauerũt, uel gratias ege
runt. Colendo enim & seruiendo creaturæ Rom. ..
potius q̃ creatori , non unius ueri Dei tem-
plũ se esse uoluerunt . Atq; ita dum volũt eũ
habere cum multis, facilius effecerunt ut eũ
non haberent , quàm ut dijs multis , falsisue
miscerent. Et merito dicitur habitare in eis,
quos secundũ propositũ uocatos, iustifican-
dos glorificandosq; suscepit, etiã antequam
incorpoream quæ ubiq; tota est ualeant eius
nosse naturã, quãtũ nosci ex parte per specu
lum & in ænigmate ab homine in hac uita
cum plurimũ profecerit , potest. Sicut. n. in I. Cor. 3.
quibus habitat, multi tales, qualib. dicit Apo
stolus: Nõ potuis uobis loq̃ quali spirituali-
bus, sed quasi carnalibus, tanquã paruulis in
Christo lac uobis potũ dedi non escã. Non-
dum enim poteratis, sed nec adhuc quidẽ po
testis. His quippe etiã illud dicit: Nescitis q̃a I. Cor. 6.
templũ Dei estis, & spititus Dei habitat in uo
bis? Hos tales si ẽt antequã perueniant ad spi
ritalem mentis ætatem , ubi non lacte alan-
tur, sed solido cibo, dies vitę hui⁹ extremus G
inuenerit, perficiet in eis habitator illorum ,
quicquid intelligentiæ minus habuerunt :
quoniam & ab unitate corporis Christi, qui
nobis uia factus est & à templi Dei societa-
te non recesserunt : Vnde ut non recedant ,
regulam fidei pusillis magnisque communẽ
in ecclesia perseueranter tenẽt & in quod
peruenerunt in eo ambulant, donec eis deus

reuelet, si quid aliter faciunt, cogitationes
suas carnales non dogmatizant, quia nó ob-
durãt contẽtiosis defensionibus immanẽdo,
sed quodãmodo ambulãdo.i.proficiẽdo de-
sudant intelligentiæ perspicuitatẽ impetran-
tes per fidei pietatẽ. Quæ cũ ita sint, duo ista
quę in vno fiũt homine, nasci, ad duos homi
nes pertinent. Vnum ad illũ primũ Adã, alte-
rum ad secundũ qui dicitur Christus. Sed nõ
1. Co. 15. prius, ait Apostolus, quod spirituale est, sed
quod animale, postea spirituale. Primus hõ
de terra terrenus, secundus homo de cœlo
cœlestis. Qualis terrenus tales & terreni. &
H qualis cęlestis tales & cęlestes. Sicut portaui-
mus imaginẽ terreni, portemus & imaginẽ
eius qui de cęlo est. Itẽ dicit: Per vnũ homi-
nẽ mors, & ꝑ vnũ hoĩem resurrectio mor-
tuorũ. Sicut. n. ĩ Adã oẽs moriũt, ita & ĩ Chri
sto oẽs viuificabunt. Omnes & oẽs ideo di-
xit, quia in mortẽ nemo nisi per illum, in vi-
tam nemo nisi per istũ. In primo patuit qđ
hominis arbitriũ valeret ad mortẽ, in secũdo
aũt quod adiutoriũ valeret ad vitã. Denique
primus homo non nisi homo, secundus ve-
rò deus & homo. Peccatũ. n. factũ est relicto
Deo, iustitia nõ fit sine Deo: ac per hoc nec
moreremur, nisi per carnalẽ propaginem de
membris illius veniremus, nec viueremus,
nisi ꝑ spiritualẽ cõnexionẽ mẽbra huius esse
mus. Ideo nobis opus fuit nasci & renasci,
Illi aũt propter nos tantũmodo nasci. Nos.
n. a peccato ad iustitiã renascẽdo transimus,
Ille autẽ à nullo peccato ad iustitiã transitũ
fecit: sed in eo quod baptizatus est, nostræ re
generationis sacramentum, sua humilitate
I altius cõmendauit, veterem tamẽ hominem
nostrum passione, nouũ autẽ resurrectione
significans, Inobedientia nanque concupi-
sceantiæ quæ habitat in carne mortali, qua fit.
vt eadẽ membra etiam prçter voluntatis mo-
ueantur arbitriũ, ad eũ modum redigitur iu-
stitia coniugali, vt licite copulatis parenti-
bus generentur, quibus sit necessariũ regene
rari. Non tamen per huiusmodi conuenien-
tiam maris & fœminæ venire voluit carnem
suã Christus, sed de virgine nihil tale in eius
conceptu concupiscente, similitudinẽ car-
nis peccati sumpsit ille pro nobis, qua caro
peccati mũderetur in nobis. Sicut enim per
Rom. 5. vnius delictũ, ait Apostolus, in oẽs homines
ad condemnationem, ita per vnius iustifica-
tionem in oẽs homines ad iustificationẽ v[i-]
tæ. Nemo. n. nascitur nisi operãte concup[i-]
scẽtia carnali, quę tracta est ex primo hom[i-]
ne qui est Adã: & nemo renascitur nisi ope[ran-]
te gratia spirituali, quæ data est per secun[dum]
hominẽ qui est Christus. Quapropter si ad [il-]
lum nascendo pertinemus, ad hũc renasce[n-]
do, nec renasci quisquam potest antequa[m]
natus sit, profecto ille singulariter natus e[st]
cui renasci nõ opus fuit, quia nõ ex pecca[to]
in quo nũquã fuit, transitũ fecit, neq; in in[i-]
quitate cõceptus est, aut eũ in delictis mat[er]
eius in vtero aluit: quia spiritussanctus supe[r-]
uenit in eam, & virtus altissimi obumbrau[it]
eã: vnde quod natũ est ex ea sanctũ, vocat[ur]
filius Dei. Nuptiarũ enim bonũ nõ extingu[it]
sed modificat inobedientiũ membrorũ m[a-]
lũ, vt limitata quodãmodo cõcupiscẽtia c[ar-]
nalis, fiat saltẽ pudicitia cõiugalis. Virgo a[ũt]
Maria cui dictũ est: Et virtus altissimi obu[m-]
brabit tibi, in sanctã cõcipiendo prolẽ, su[b]
tali vmbraculo nullo ardore concupisce[n-]
tiæ huius ęstuauit. Hoc ergo excepto lapi[de]
angulari, nõ video quomodo ædificẽtur h[o-]
mines in domũ Dei ad habendũ in se inha[bi-]
tantẽ Deũ, nisi cũ fuerint renati, quod nõ p[os-]
sunt esse antequã nati. Quãlibet itaq; sente[n-]
tiã de pręgnãtibus immò de hominib. hab[ea-]
mus adhuc intra materna viscera cõstituti[s,]
vtrũ existimemus eos necne donari posse a[li-]
quo sanctificationis modo: Vel propter Io[an-]
nẽ, qui nondũ in hanc æditus lucẽ, tñ exul[ta-]
uit in gaudio. quod vtiq; nisi operatione [spi-]
ritussancti fieri potuisse quis credit? Vel pr[o-]
pter Hieremiã cui dñs dicit: Priusquã exir[es]
de vulua, sanctificaui te. Tñ illa sanctificati[o]
qua efficimur, & singuli tẽpla Dei, & in vn[ũ]
omnes templũ Dei, nõ est nisi renatorũ, q[ui]
nisi nati homines esse nõ possunt. Nullus a[ũt]
vitã in qua natus est bene finiet, nisi renat[us]
antequã finiat. Quod si quisquã dicit iã e[sse]
natum hominem, etiã cum adhuc est in vt[e-]
ro matris, testimoniũq; adhibet ex Euang[e-]
lio, quia dictũ est ad Ioseph de prægnãte v[ir-]
gine dñi matre. Quod. n. in ea natũ est, de s[pi-]
ritu sancto est: Nunquid nam huic natiuita[ti]
accedit secunda natiuitas? Alioquin non e[rit]
iam secunda, sed tertia. Dñs autem cum hi[c]
loqueretur, Nisi quis, inquit, renatus fu[e-]
rit denuo, eam. s. computans primam nat[i-]
uitatem, quę fit matre pariente, non co[n-]
cipiente

ipiente atque prægnante, quæ fit ex ea, non
uæ fit in ea. Neq;. n. renatũ dicimus homi-
ẽ quẽ mater peperit, tãq̃ iterũ natus sit, qui
i semel natus fuerat in vtero. Sed illa natiui
te non computata quæ grauidam facit, na-
is dicitur homo partu, vt posſit renaſci ex
qua & ſpiritu. Secũdũ quã ex matre natiuita
m, etiam ipſe dominus in Bethleem Iudæ
icitur natus. Si igitur homo regenerari per
ratiã ſpiritus in vtero poteſt, qm̃ reſtat illi
dhuc naſci, renaſcitur ergo antequã naſci-
ir, quod fieri nullo modo poteſt. Proinde
compagem corporis Chriſti tanq̃ in vi-
ã ſtructurã templi Dei quæ eſt eius eccle-
a nati homines non ex operibus iuſtitiæ q̃
cerunt, ſed renaſcendo per gratiã transferũ
r, tanq̃ de maſſa ruinæ ad ędificij firmamẽ
. Pręter hoc enim ædificiũ, qđ beatifican-
ũ conſtruitur ad ęternã habitationẽ Dei, vi
hominis omnis infęlix, & mors eſt potius
ɔpellanda q̃ vita. Quiſquis ergo inhabitabi
rà Deo, ne ira Dei maneat ſuper eũ, ad hoc
ɔrpore, ab hoc tẽplo, ab hac ciuitate nõ erit
ienus. Oĩs aũt nõ renatus alienus eſt. Sacra
ientũ porro regenerationis noſtræ manife-
um eſſe voluit, manifeſtatus mediator. Erat
item antiquis iuſtis aliquod occultum, cũ
mẽ & illi eadem fide ſalui fierent, quæ fue
t ſuo tempore reuelanda. Non enim aude-
us fideles temporis noſtri pręferre amicis
ei ꝑ quos nobis iſta prophetata ſunt, cum
eum Abraham, & deum Iſaac, & deum Ia-
ɔb, ita ſe Deus eſſe cõmendet, vt hoc dicat
ũ nomen ęternum. Quod ſi circuncisio an
quis ſanctis pro baptiſmo fuiſſe creditur,
uid reſpondebiť de ijs, qui antequã hoc p̃-
ptũ eſſet, Deo placuerũt, non tñ ſine fide.
ã ſine fide, vt ſcriptũ ẽ ad Hebręos, impoſsi
le eſt Deo placere. Habentes autẽ, inquit
poſtolus, eundẽ ſpiritũ fidei, ꝑꝑ quod ſcri
um eſt: Credidi propter quod & locutus
m: & nos credimus propter qđ & loqui-
ur. Non diceret eundẽ, niſi & illorum idẽ
ſe eſſet ſpiritus fidei. Sicut ãt illi qñ idem
cramentũ occultũ erat, credebant Chriſti
carnationem futuram, ſic & nos credimus
ctã. Et à nobis aũt & ab alijs, futurus expe-
atur ad iudiciũ eius aduẽtus. Nõ eſt. n. aliud
ei myſterium niſi Chriſtus, in quo opor-
t viuificari mortuos in Adam, quia ſicut in
dam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto

omnes viuificabunť, quemadmodũ ſuperius
diſſeruimus. Quamobrẽ Deus qui vbiq; præ
ſens eſt, & vbiq; totus, nõ in omnibus habi-
tat, ſed in eis tñ quos efficit beatiſsimum tẽ-
plum ſuũ, vel beatiſsima tẽpla ſua, eruẽs eos
à poteſtate tenebrarũ, & trãsferens in regnũ
filij charitatis ſuę qđ incipit à regeneratione. *Colo. 1.*
Aliter ãt dř templũ eius in ſignificatione, cũ
ſit per manus hominũ de rebus inaminis, ſi-
cut tabernaculũ lignis, velis, pellibus atque
huiuſmodi mobilibus, ſicut ẽt per Salomo-
nẽ regem, templum lapidibus, lignis, metal-
lis conſtructũ. Aliter vero re ipſa vera, quę il B
lis ſignificationibus figurata eſt. Vnde diciť. *1. Pet. 2.*
Et vos tanquã lapides viui, ędificamini do- *2. Co. 6.*
mus ſpiritualis. Et inde itẽ ſcriptũ eſt: Nos. n.
tẽpla Dei viui ſumus, ſicut Deus dicit: Qm̃ in
habitabo in illis & inambulabo, & ero illo-
rũ Deus, & ipſi erunt mihi plebs. Nec mo-
uere nos debet quod per quoſdã ad hoc tẽ-
plũ non pertinentes vel nondũ ꝑtinentes
.i. in quibus non habitat, vel nondũ habitat
Deus, aliquid virtutis operatur: ſicut per illũ
qui in nomine Chriſti expellebat dæmonia,
cũ Chriſtũ non ſequeretur, quẽ permitti iuſ-
ſit propter multis vtilẽ cõmendationẽ nomi
nis ſui. Multos quoq; ait ſibi in nouiſsima die *Matt. 7.*
dicturos. In nomine tuo virtutes multas feci
mus. Quibus vtiq; non rñderet: Non vos no
ui ſi ad tẽplum Dei, quod inhabitando bea-
tificat, pertinerent. Cornelius ẽt Centurio an *Act. 10.*
teq̃ regeneratione incorporaretur huic tem
plo miſſum ad ſe angelũ videt, auditq; dicen
tẽ, quod exauditę ſint orationes eius, & elee-
moſynæ acceptę. Agit. n. hæc Deus tãq̃ vbiq;
pręſens, vel per ſanctos angelos ſuos. Nã illa *4. ſenten.*
priuſquã exiret de vulua ſanctificatio Hiere- *diſtin. 6.*
mię, quanq̃ nonnulli hoc in typũ ſaluatoris *cap. illud.*
accipiãt, qui regeneratione nõ eguit, tñ ẽt ſi C
de ſeipſo propheta accipiať, põt & ſecundũ
prædeſtinationẽ nõ incõuenieter intelligi: ſi-
cut filios Dei appellat Euãgeliũ nõdũ regene
ratos, vbi Cayphas cum de domino dixiſſet:
Expedit vobis ut unus moriatur homo ꝓ po *Ioan. 11.*
pulo, & nõ tota gẽs pereat, mox Euãgeliũ ſe-
cutũ adiũxit. Hoc ãt à ſemetipſo nõ dixit, ſed
cũ eſſet pontifex anni illius prophetauit, qa
Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantũ
pro gente, ſed ut filios Dei, qui erant diſper
ſi cõgregaret in unũ. Filios Dei appellauit uti
que ꝑter Hebræã gẽtẽ, in cęteris ẽt omnibus
gentibus

gentibus constitutos,nondũ fideles,nondum
baptizatos.Qũo ergo Dei filios,nisi secundũ
prædestinationẽ, secundũ quã & Apostolus
dicit,quod nos elegerit Deus in Christo,an-
te cõstitutionẽ mũdi? Illa verò in vnũ cógre
Ephe. 1. gatio factura eos erat filios Dei.Neq;.n.in v-
nũ dictũ est aliquẽ corporalẽ locũ, cum de
tali vocatione gentiũ propheta prædixerit:
Et adorabunt eũ vnusquisq; de loco, omnes
insulę gentiũ. Sed congregaret in vnũ,dictũ
est,in vnũ spiritum, & in vnũ corpus, cuius
vnum caput est Christus. Talis congregatio
D ædificatio est templi Dei.Talẽ congregatio-
nem non generatio carnalis, sed regeneratio
spiritualis facit. Habitat itaq; in singulis De⁹
tanquã in téplis suis,& in oĩbus simul in vnũ
cógregatis tanq̃ in téplo suo. Quod templũ
quandiu sicut arca Noe in hoc seculo flu-
ctuat, fit quod in psalmo scriptum est: Dñs
Psal. 28. diluuiũ inhabitat. Quanuis & propter mul-
tos in omnibus gentibus populos fidelium,
quos aquarũ nomine Apocalypsis signãt,pos
sit intelligi congruenter: Dñs diluuiũ inhabi
tat. Sequitur autem:Et sedebit dñs rex in ęter
num. Vtique in ipso templo suo iam in vita
sua æterna post fluctuationẽ huius seculi con
stituto. Deus igitur vbiq; p̃sens est, & vbiq;
totus præsens,nec vbiq; habitãs,sed in téplo
suo, cui per gratiam benignus est & propi-
tius. Capit aũt habitans ab alijs amplius, ab
alijs minus. De ipso verò capite nostro Apo
stolus ait: Quia in ipso inhabitat omnis ple-
Colos. 2. σωματικῶς. nitudo diuinitatis corporaliter. Nõ ideo cor
poraliter, quia corporeus est Deus, sed aut
verbo translato vsus est, tanq̃ in téplo manu
facto nõ corporaliter sed vmbraliter habita
uerit.i.pręfigurãtibus signis. Nã illas omnes
obseruationes,vmbras futurorũ vocat, ẽt ip
so translato vocabulo. Summus.n. Deus, si-
cut scriptũ est,nõ in manufactis templis ha-
Act. 17. bitat:Aut certè corporaliter dictum est,quia
& in Xp̃i corpore quod assumpsit ex virgine
tanq̃ in templo habitat Deus. Hinc est.n.qđ
Ioan. 2. Iudæis signũ petẽtibus,cũ dixisset: Soluite té
plũ hoc,& in triduo resuscitabo illud, Euan
gelista quid hoc esset cõsequenter exponens
E ait. Hoc autẽ dicebat de tẽplo corporis sui.
Quid ergo est? Hoccine interesse arbitramur
inter caput & mẽbra cętera,quod in quoli-
bet quanuis præcipuo mẽbro, velut in ali-
quo magno Propheta, aut Apostolo, quan-
uis diuinitus habitet, non tñ sicut in capit
quod est Christus omnis plenitudo diuini
tis? Nã & in nostro corpore inest sensus si
gulis mẽbris, sed nõ tãtus quantus in capit
vbi prorsus omnis est quinquepartitus. Ibi.
& visus, & auditus, & olfactus, & gustus,
tactus. In cęteris autẽ solus est tactus. An et
præter hoc quod tanquã in tẽplo in illo c
pore habitat omnis plenitudo diuinitatis,
aliud quod intersit inter illud caput, & cui
libet mẽbri excellentiã? Est planè quod sing
lari quadã susceptione hominis illius vna
cta est persona cũ verbo. De nullo.n.sanct
rũ dici potuit, aut potest, aut poterit: Verb
caro factũ est. Nullus sanctorũ, qualibet pr
stantia gratiæ vnigeniti nomẽ accepit, vt q
est ipsum Dei verbum ante secula, hoc sim
cũ assumpto homine diceretur. Singularis
ergo illa susceptio,nec eũ hominibus aliq
bus sanctis quantalibet sapientia & sanctita
præstãtibus, vllo modo potest esse commu
nis,vbi diuinæ gratiæ satis perspicuũ clarũ
documentum est. Quis.n. tã sit sacrilegus,
audeat affirmare, aliquam posse animã p
meritum liberi arbitrij,vt alter sit Christus
ficere? Vt ergo ad personã verbi vnigeniti
tineret, quo pacto per liberum arbitrium c
muniter omnibus & naturaliter datum vn
sola anima meruisset, nisi hoc singularis gr
tia præstitisset, quã fas est prædicare, de qu
nefas est velle iudicare? Hęc si pro virib. no
stris) quantũ dominus adiuuit) rite tracta
uimus,quãdo Deũ vbiq; præsentẽ, & nõ sp
tijs distantibus, quasi aliqua mole vel disten
sione diffusum,sed vbiq; totũ cogitare te ex
tendis,auerte mentẽ ab omnibus imaginibu
corporũ,quas humana cogitatio voluere c
sueuit. Nõ.n.sic sapientia,non iustitia, nõ fi
deniq; charitas cogitatur, de qua scriptur
est. Deus charitas est. Cum verò habitation
eius cogitas,vnitatẽ cogita congregationẽq
sanctorũ, maxime in cęlis: vbi propterea p
cipuè dicit habitare, quia ibi fit voluntas ei
perfecta eorũ in quibus habitat obedientia
Deinde in terra, vbi ædificans habitat dom
suã,in fine seculi dedicandam. Christum au
tem dominum nostrum vnigenitũ Dei fili
æqualem patri, eundemq; hominis filium
quo maior est pater, & vbiq; totum præsen
tem esse non dubites tanquã Deum, & in eo
dem templo Dei esse tanquam inhabitantem

Deum,

)eũ,& in loco aliquo cęli propter veri cor
oris modũ. Sed cũ me delectat loqui tecũ,
eſcio vtrũ ſeruauerim ſermonis ſufficientis
odũ, quaſi diuturnũ ſilẽtiũ loquacitate cõ-
enſem. Verũ quia religione & beneuolẽtia
ua me præoccupaſti, ita inuiſceratus es cor
i meo, vt tanq̃ cum amico verè colloquar,
cquid in opere ſtyli nr̃i vtiliter elaboratũ
ſſe cognoſcis, Deo gr̃as age. Si qua aũt vitia
ea perſpicis, vti chariſsimus amicus igno-
e, eadem.ſ. ſynceritate dilectionis mihi op
ns medicinam, qua concedis & veniam.

aulinus Auguſtino proponit nouem quæ-
ſtiones ex diuerſis ſcripturarum locis. Epi
ſtola LVIII.

DE paucis quæ nunc iam ad nauẽ curren
te literarũ perlatore, & mihi in ipſius
ſtinatione properanti in mentẽ venerũt, ne
ne corollario mihi reſcribas, aliqua propo
am. Quæ ſi fortè lucida ſunt & mihi vident
bſcura, nemo prudentiũ filiorum, qui for-
de noſtris in hora lectiunculæ huius circa
ſteterint, de inſipientia mea rideat, ſed po-
us beneuolentia fraternæ charitatis faueat
ſtruendo, vt efficiar videntium particeps,
ex doctrina tua illuminatis mentib. conſi-
erantiũ mirabilia de lege dñi. Dic ergo mi
i benedicte doctor Iſrael, quid ſit quod dr̃
Pſal. 15. Sanctis qui in terra ſunt eius, miri
cauit oẽs voluntates ſuas inter illos. Multi-
licatæ ſunt.n. oẽs infirmitates eorũ, poſtea
celerauerunt. Quos ait ſanctos qui in ter-
ſint ſancti. Nũ illos Iudęos, qui filij carnis
brahæ, & non filij repromiſsionis excludũ
r à ſemine quod in Iſaac vocatũ eſt? Ideo
nctos in terra, quia ſancti genere carnali, vi
aũt ſenſuq; terreni ſunt, qui terrena ſapiũt
carnali obſeruantia in vetuſtate literæ con
neſcunt: nõ renaſcentes in nouã creaturã,
ia non receperunt eũ per quẽ vetera tran-
erũt, & facta ſunt oĩa noua. Sic.n. fortè eos
hoc pſalmo ſanctos appellat, quo mõ in
ãgelio iuſtos, vbi dicit: Nõ veni vocare iu
os, ſed peccatores.i. illos iuſtos, qui in ſan-
itate generis & litera legis gloriãtur. Qui-
us dr̃: Nolite gloriari in patre Abraham, q̃a
otẽs eſt Deus de lapidib. iſtis excitare filios
brahæ. Quorũ forma in illo Phariſęo pro-
onitur, qui iuſtitias ſuas tanquam neſcienti
dño recolens, prædicabat in tẽplo: non orãs
vt exaudiretur, ſed exigens quaſi debitũ me-
reri pro operib. bonis quidem, ſed ingratis
Deo, Quia quod iuſtitia ædificauerat, ſuper-
bia deſtruebat: nec idipſum ſilẽtio, ſed voce
clamabat, vt appareret eũ non diuinis aurib.
loqui, qui & ab hominib. vellet audiri. Atq; K
ideo non placuit Deo, qui placebat ſibi. Qm̃
diſsipauit dñs oſſa hominũ ſibi placentium.
Confuſi ſunt, inquit, quia ſpreuit illos, q̃ cor *Pſal. 52.*
humile, & contribulatũ non ſpernit. Deniq;
& in ipſa Euangelij parabola, qua Phariſæi *Luc. 18.*
& Publicani perſona cõfert, euidenter oſtẽ-
dit ipſe dñs quid in homine ſuſcipiat, quid
repellat, ſicut ſcriptũ eſt: Quia Deus ſuperbis
reſiſtit, humilibus aũt dat gratiam. Ideo pro- *Iaco. 4.*
teſtatur magis iuſtificatũ abijſſe è templo Pu
blicanũ de cõfeſsione peccatorũ ſuorum, q̃
Phariſęum de imputatione iuſtitiarum ſua-
rũ. Merito autẽ ille laudator ſui repudiatus
abſceſsit à facie Dei, qui cũ ipſo nomine ẽt
peritiã legis præferret, oblitus fuerat in pro-
pheta dicentẽ dñm. Super quem habitabo ni *Eſa. 66.*
ſi ſuper humilẽ & quietum, trementẽ ſermo
nes meos? Ille aũt in corde contrito ſui accu
ſator accipitur, & obtinet veniã de confeſsis
peccatis propter gratiam humilitatis, ſancto
illo Phariſæo, quales Iudęi ſancti ſũt, repor
tante ſarcinã peccatorũ de iactantia ſanctita
tis. Ipſius nimirum ſunt forma Iudęi illi, de
quibus Apoſtolus ait: quod ſuã iuſtitiam ſta *Rom. 10.*
tuere cupientes, quæ ex lege eſt, iuſtitiæ Dei
non ſunt ſubiecti, quæ eſt ex fide, quæ repu- L
tata eſt patri noſtro Abraham ad iuſtitiã non
ex operibus, quia ſecundum omnipotentiã
Dei credidit Deo: Apud quẽ ille verè iuſtus
eſt, qui ex fide viuit, nec ſanctus in terra eſt,
ſed in cęlo; quia non carne, ſed ſpiritu am-
bulat, cuius conuerſatio in cęlis eſt, non glo
riantis in circuncíſione carnis, ſed in circũ-
ciſione cordis, quæ non litera, ſed ſpiritu agi
tur inuiſibiliter, vnde laus eius non ex homi
ne, ſed ex Deo. Deinde quod iungit in eodẽ
verſiculo: Miras fecit voluntates ſuas inter il *Pſal. 15.*
los: credo ex eo dicit, quod ipſis primum lu
cernam legis accendit, & præcepta viuendi
dedit. Notas enim inquit, fecit vias ſuas Moy
ſi, & filijs Iſrael uoluntates ſuas. Deinde ip-
ſum pietatis ſuæ ſacramentum in ipſis opera
tus eſt, natus in carne ex uirgine Deus in gen
te ipſorum, & de carne ipſorum factus ex ſe
mine

mine Dauid hõ: Deinde virtutes ſanitatum ,
quas in ipſis & corã ipſis pfecit . Qui p hęc
non modo creditus nõ eſt, ſed & blaſphema
Ioan.9. tus eſt ab eis,cũ diceret. Hic homo ſi à Deo
Matt.12. eſſet,non curaret ſabbathis: Et non eijcit dę-
monia niſi in Beelzebub principe dęmonio
rũ. Propter hanc mentẽ obdurata in pietate
cęcatam, multiplicatæ ſunt infirmitates & te
nebræ eorũ.Sed quid eſt ꝙ ait : Poſtea acce-
lerauerunt? Vtrũ in pniam, ſicut illi in actib.
A Apoſtolorũ, cap.2. qui beati Petri prædica-
tione cõpuncti, crediderunt in eũ quem cru
cifixerunt: & feſtinantes tanto expiari pecca
to,ad domũ gratiæ cõcurrerunt? An verò,qa
virtutes aĩæ ex fide & charitate Dei roboran
tur , illis impijs vtroq; vacuis multiplicatæ
ſunt infirmitates animæ ex impietate ſcelerũ
mortiferis languorib.occupatæ?Chriſtus ete
nim lumẽ & vita, credẽtiũ eſt, & ſanitas ſub
pẽnis eius. vnde non mirum ſi & tenebræ &
infirmitates eorũ multiplicatæ ſunt in interi-
tũ, qui vitã & lucẽ non receperunt neq; ſub
pennis eius manere voluerunt . Quos & ipſe
fiens in Euangelio proteſtatur , ſæpe voluit
congregare ipſos ſub alas ſuas, ſicut gallina
congregat pullos ſuos,& noluerunt . Multi-
plicatis ergo infirmitatib. quo accelerauе-
rũt,fortè in crucẽ dñi conclamandã,& inui-
to Pilato nefarijs vocib.extorquendã, vt ad-
implerent menſurã patrũ ſuorũ, vt iſti dñm
prophetarũ occiderent , quorũ patres ipſos
prophetas interfecerunt , a quib.hic mundi
Saluator eſſe venturus nunciabatur ? Poſtea
Pſal.13. accelerauerũt. Veloces.n. pedes eorũ ad ef-
fundendũ ſanguinẽ . Contritio & infelicitas
in vijs eorũ, & viã pacis nõ cognouerunt,i.
B Chriſtum,qui dicit: Ego ſum via.In cõſequẽ
Ioan.14. ti pſalmo illud mihi exponi deſidero , quid
Pſal.16. dicat: De abſcõditis tuis adimpletus eſt vẽter
υἱῶν, filijs eorũ. Saturati ſunt porcina , vel ſicut in qui-
ὑῶν, ſui- buſdã pſalterijs ſcriptũ audio , Saturati ſunt
bus. filijs,& reliquerunt q̃ ſuperfuerunt paruulis
Hierony- ſuis. Rurſus in alio pſalmo admirari ſoleo ,
mus ta- filiũ ad patrẽ loqui intelligẽs, in pſalmo 58.
mẽ ex He vbi de Iudęis inimicis de quib.ſupra dixerat:
bræo ver Ecce ipſi loquentur in ore ſuo, & gladius in
tit filijs. labijs eorum, Paulo infra dicit: Ne occideris
Pſal.58. eos,ne qñ obliuiſcantur legis tuæ. Diſperges
illos in virtute tua,& deſtrue eos dñe. Quod
in his vſque in hodiernũ diẽ videmus imple
ri. Deſtructi ſunt.n. à veteri ſua gloria ſine tẽ

plo & ſine ſacrificijs, ac ſine ꝓphetis in o
n.ũ gentiũ diſperſione viuentes. Sed quid i
ramur quod iã per prophetã pro eis non
cidendis rogabat, pro quib.& ſub ipſo tẽp
re paſsionis iã ad crucẽ eũ ducentibus pr
batur,dicens: Pater dimitte eis, non.n.ſci
quid faciunt. Verũ quod adiecit: Ne vnqu
obliuiſcantur legis tuæ, tanquã pp hoc
ceſſaria eſſet ẽt ſine fide Euangelij vita eo
obſcurũ mihi fateor. Quid.n.ijs ad ſalutẽ
ſola fide quæritur, prodeſt in legis memo
& meditatione verſari, niſi fortè pp hon
legis ipſius,vel generis Abrahã, vt ẽt in p
te terrena carnalis ſeminis eius , qua vide
tur ſecundũ harenã maris cõputati,legis a
quæ litera perſeueret , ne fortè aliqui legẽ
legẽ,illuminentur ad fidẽ Chriſti , qui &
gis & prophetarũ finis eſt, & in omnibus
rũ libris præfiguratus ac prophetatus eluc
Aut quia ex ipſis impijs eorũ, generatio ve
ra eſt electorũ , qui de ſingulis tribubus e
cti,in duodenis milib. ſignabunt , quib. ip
reuelatio beati Ioannis ex voce angeli prę
ciantis hoc teſtimoniũ perhibet, quia con
tatui regis æterni familiarius adhærebunt
nitus immaculati, & humanæ coniunctio
expertes? De quib.ſpecialiter ait : Sequunt
agnũ quocunq; ierit,quia cũ mulierib. ſe
coinquinauerunt,virgines.n.ſunt. In ſexag
ſimoſeptimo præter alia illud mihi obſcu
ſimũ eſt,quod ait: Verumtñ Deus conqua
uit capita inimicorũ ſuorũ,verticem capi
perambulantiũ in delictis ſuis:quid ſit vert
cẽ capilli perambulantium in delictis . No
enim dixit verticẽ capitis, ſed verticẽ capil
qui ſine ſenſu eſt. An repletũ peccatis hoĩe
vult oſtendere? Scriptũ eſt: Omne cor in do
lore à pedibus vſque ad caput . Et paulo in
fra quod ait : Lingua canum tuorum ex in
micis ab ipſo . A quo ipſo? Et nunquid can
Dei dici poſſunt gentiles,quos ipſe in Euan
gelio canes nominat ? Aut ne fortè ipſos ca
nes Dei dicat,quales æſtimari poſſunt,ſi qu
in noĩe Chriſtiano gentiliter viuant , quo
rum pars cum infidelibus ponit, quia deum
quem verbis colunt,factis negant? Hæc inte
rim de pſalmis,nũc & de Apoſtolo, quodc
que ꝓponã. Dicit ad Epheſios, quod in ali
epiſtola dixerat de gradibus vel ordinibu
diſpoſitionum Dei operãte ſpiritu ſancto d
uiſiones gratiarum: Et quoſdã quidem dedi
Apo-

postolos, quosdã ât prophetas, alios verò
iangelistas, alios ât pastores & doctores vs
ie ad consummationem sanctorũ, & reli-
ia. Hoc opto distinguas mihi in hac diuer-
ate nominũ, quę sit cuique nomini officio
m vel gratiarum proprietas. Quid proprie
Apostolorũ, quid prophetarũ, quid Euan
listarũ, quid pastorũ, quidue doctorũ. In
nnibus.n. his diuersis nominib. simile & ꝑ
vnũ doctrinæ officiũ video fuisse tracta-
. Hos autẽ prophetas, quos post Aposto-
s posuit, nõ puto illos esse, qui ordine tem
rũ ante Apostolos fuerunt, sed istos, qui-
is iam suis Apostolis per gratiã donabatur,
t interpretatio scripturarum, & inspectio
entium, aut prędictio temporis secuturi, vt
gabus cernebat, qui & famem instantẽ præ
xit, & quæ beatus Paulus in Hierosolymis
ssurus esset, & verbo denũciauit, & signo
næ eius ostendit. Inter pastores specialiter
doctores q̃d intersit dignoscere volo, q̃a
ositis ecclesiæ vtrunq; nomen adscribi so
t. Ita q̄d ait ad Timotheũ: Obsecro igitur
imũ oĩũ fieri cõsecrationes, orationes, po
lationes, gratiarũ actiões ꝑ oĩb. homini-
is: q̃so, exponas mihi q̄d discrimẽ sit ĩ hac
uersitate verborũ, cũ omnia mihi quæ ge-
nda dixit, orationis officio conuenire vi-
ãt. Itẽ quod ad Romanos ait, interrogo &
go vt edisseras mihi. Multum. n. cæcutire
e fateor in hac Apostoli sentẽtia de Iudæis
ĩ ait: Secũdũ Euãgelium quidẽ inimici ꝑꝑ
s, secũdũ, electionẽ aũt charissimi ꝑꝑ par
es qũo idẽ inimici propter nos, q̃ credidi-
us et gẽtib. tanq̃ nõ potuerint gẽtes crede-
, nisi Iudęi nõ credidissent? Aut ipse vnus
um creator Deus, qui omnes homines sal
s fieri vult, & ad agnitionẽ veritatis veni-
, capax nõ acquisitionis vtriusq;, alterũ ꝑ
tero possideret? Deinde si charissimi pro-
er patres, qũo aut vnde charissimi, si nõ cre
int, & inimici Deo esse persistãt? Nõne, in-
it: Qui oderant te Deus, oderã illos, & su
r inimicos tuos tabescebã, perfecto odio
deram illos? Certè hoc puto, paterna vox
quitur ad filiũ per prophetam in eodem
almo, vbi supra de parte credẽtiũ dixerat.
ihi aũt nimis honorificati sunt amici tui
eus, nimis cõfortatus est principatus eorũ.
uid aũt illis prodest ad salutẽ, quæ non nisi
r fidẽ & gratiã Christi capitur, si propter
fidẽ patrũ Deo charissimi sunt, quo bono di-
liguntur quos necesse est propter hoc dãna-
ri, q̄d propter suam infidelitatẽ à propheta-
rũ & patriarcharum parentũ fide discrepan
tes inimici sunt Euãgelio Christi? Si ergo cha
rissimi Deo, qũo peribũt? & si non credũt,
quomodo non peribunt? Si propter patres
sine suo merito diligũtur, qũo & ꝑꝑ q̃d nõ
saluabũtur? sed & si fuerint Noe, Daniel, & *Ezec. 14.*
Iob in medio eorũ, filios impios nõ salua-
bũt, soli salui erũt. Adhuc aliud obscurius mi G
hi erue de profundo & in vadũ ꝑfer. In epi-
stola Colossensiũ omnino colligere, nõ pos
sum quod ait: Nemo vos seducat, volens in *Colo. 2.*
humilitate & religione angelorum, quæ nõ
vidit, ambulans frustra inflatus sensus car-
nis suæ, & non tenens caput, de quibus ange-
lis dicit: si de inimicis & malis, quæ illorũ re
ligio, aut humilitas, aut quis sit magister sedu
ctionis huius, qui ꝑ obtentũ nescio cuius an
gelicæ religionis quasi visa & cõperta doceat
quæ nõ vidit. Sine dubio hæretici, q̃ doctri-
nas dęmoniorũ & sequunt̃, & ꝑmunt conce
ptis ab eorũ spiritu adinuẽtionib. quę nõ vi-
derũt phãtasmata quasi visa fingẽtes, & pesti
feris disputationib. in corda male credula se *Matt. 15.*
minãtes, ij sunt qui nõ tenẽt caput. i. Christũ *Hiere. 2.*
fontẽ veritatis, cuius doctrinæ quicquid ad-
uersatur, insanũ est. Et hi cęci duces cęcorũ,
de quib. dici puto. Me dereliquerũt fontẽ a-
quæ viuæ, & foderũt sibi lacus cõtritos, qui
nõ tenẽt aquã. Deinde in sequenti capite adie H
cit. Ne tetigeritis, neq; gustaueritis, neq; con
trectaueritis, quæ sunt oĩa in interitũ ipso v-
su secũdũ præcepta & doctrinas hominũ, ra
tionẽ quidẽ habẽtia sapientiæ in superstitio-
ne & humilitate ad nõ parcẽdũ corpori, nõ ĩ
honore aliquo ad saturitatẽ carnis. Qui sunt
isti, quib. rationẽ sapientiæ inesse testat̃ magi
ster veritatis, & tñ ipsam veritatẽ religionis
inesse abneget, an forte de talibus loquitur,
de quibus ad Timotheũ dicit: Habentes aũt *2. Ti. 3.*
speciem pietatis, & virtutẽ eius abnegantes?
Rogo ergo specialiter hæc capitula duo de
Colossensium epistola per singula mihi ver-
ba dissoluas, quia laudabilibus execranda ꝑ-
miscuit. Quid est. n. tam laudabile, q̃ ratio sa-
pientiæ? & qui tã execrabile, q̃ superstitio er
roris? Humilitas quoque & deo placita, &
maxime in vera religiõe laudabilis, cũ rõne
sapiẽtiæ ipsis datur. De quorum doctrinis &

aĉtibus dicitur nobis. Nõ tetigeritis,neq; gu
Colo.2. ſtaueritis quæ ſunt in interitũ, quia non ſunt
Ro.14. ex Deo: & oẽ quod nõ eſt ex fide, peccatum
Pſal.32. eſt. Deus autẽ diſsipauit conſilia ſapientum,
Rom.8. qui Deo ſtulti ſunt per prudentiã carnis,quę
Pſal.95. non p̃t legi Dei eſſe ſubiecta.Scit.n.cogitatio
I nes hominũ,qm̃ vanę ſunt. Qualẽ humilita-
tem qualemq; rationẽ ſapientiæ ſuperſtitio-
ni ex hominũ doĉtrinis veniẽti ineſſe dicat,
requiro.Et quod ait: Ad non parcendũ cor-
Colo.2. pori, non in honore aliquo ad ſaturitatem
carnis,prorſus hæc parũ intelligo,quia in ea
dem ſentẽtia magna mihi videtur eſſe diſcre
tio.Arbitror.n.eũ de abſtinẽtia qualibet fiĉta
vel inutili,qualis ſolet ab hæreticis affeĉtari
hoc dicere.Ad nõ parcendũ corpori. Quod
autem adiecit: Non in honore aliquo, quia
ſanĉti operis ſpeciem, non in fide veritatis
exercentes,nullius gloriæ honore vel fruĉtu
agunt, quod in magna erroris peruerſi repre
henſione cõficiunt:transfigurãtes ſe in mini-
ſtros iuſtitiæ.Sed qđ adiecit, Ad ſaturitatem
carnis: contrarium mihi videtur illi quod di
cit.Ad nõ parcẽdũ corpori. videtur. n.mihi
1.Cor.9. ille non parcere corpori, qui carnẽ ieiunijs
Liuidum facio. domat,ſicut Apoſtol⁹ dicit.Liuidũ facio cor
pus meũ,& in ſeruitutẽ redigo: à quo ope-
ὑποπιάζω. re ſaturitas carnis aliena eſt: niſi forte & ip-
ſam ſaturãdæ carnis curã, q̃ maxime obſer-
1.Th.4. uantiã religionis prætendentibus probroſa
eſt,nõ parcere corpori,dixit ſecũdũ illud ho
K neſtatis præceptũ, quod alibi dicit, vt vnuſ-
quiſq; ſuũ vas honorifice poſsidere nouerit,
vt hoſtiam viuam & placentẽ Deo ſuũ cor-
pus exhibeat:nõ in ſaturitate carnis, quia diſ
ſenſio corporis aĩæ ſobrietatem necat, & ini
mica eſt caſtitati. Reſtat vt aliquid & de euã
gelicis locis ſuggeram beatitudini tuæ non
q̃dẽ quãta legẽti per ociũ occurrere ſolent,
nec enim nũc vacabat diſperſa per libros q̃-
rere,aut in reminiſcẽdis memoriã ventilare,
ſed vel pauca,q̃ ad horã diĉtationis hui⁹ĩ mẽ
tẽ veniũt,ſciſitabor. De reſurreĉtionis for-
ma nõ grãdẽ,ſed plenã fidei inſtruĉtione epi
ſtolã, qua ſecũdæ cõſultationi meæ dũ Char
thagini hyemarẽ,reſcripſeras,ſi habes reliĉtã
in ſchedis, rogo, vt mittas,aut certè retexas
eã mihi,qđ tibi facile eſt. Nã & ſi ſcripta nõ
extat, qa fortè breuis epiſtola vt tumultuaria
tibi inter libros tuos haberi p̃ſto ſit,renoua
eã mihi ĩ eodẽ ſenſu prõptã de theſauro cor
dis tui,& mitte ad me inter alia reſpõſa q
reddes mihi, vt ſpero, p̃ſtãte mihi ac tibi c
meatũ dierũ Chriſto, vt eã, quo labor tu
in me fruĉtificet, accipiã.Secũdũ hæc ca
tula ſcripturarũ, de quib.te qui vides qua
Deũ interrogaui,vt audiã quid in te vel e
mihi loquatur Deus. Hoc aũt rogo luc
mihi facias,qũo vel qua rõne dñs poſt reſ
reĉtionẽ vel mulieribus, q̃ primæ ad ſep
chrũ venerũt, vel poſtea illis duobus ĩ v
deinde diſcipulis ſuis,& nõ agnitus ſit, &
gnitus. In eodẽ enim corpore reſurrexit
quo paſſus eſt.Et qũo nõ eadẽ erat eiuſdẽ c
poris forma q̃ fuerat: aut ſi eadẽ erat,qũo
agnoſcebat̃ ab ijs,qui eũ nouerãt.Illud v
ſacramẽti eſſe credo: quod qui in via amb
tibus nõ fuerat agnitus, in fraĉtione pani
uelatus eſt.Idipſum tñ ſuo ſenſu volo ten
nõ meo.Et qđ ad Mariã ait:Noli me tãge
nondũ.n.aſcendi ad patrẽ.Si cominus ſta
non ſinebatur attingere, quomodo eũ ta
ret cum aſcendiſſet ad patrem, niſi fortè
dei profeĉtu & mentis aſcenſu,qua Deus
mini ſit longinquus aut proximus, & illa
bitauerat de Chriſto quem hortulanum
tauerat. Ideo fortaſsis audire meruit: N
me tãgere. In digna.n.iudicabatur vt tãge
manu Chriſtũ, quẽ necdũ fide apprehẽde
nec intellexerat Deũ, cũ hortulanũ putaſſ
de quo paulo ante ab angelis audierat. Q
quæritis viuẽtem cũ mortuis? Noli ergo
tangere, quia tibi nondũ aſcendi ad patre
cui adhuc tantum homo videor: poſtea
tanges cum ad cognoſcẽdũ me credendo
ſcenderis. De illis etiam beatiſsimi Syme
nis verbis quid ſentias, ediſſere mihi, vt
quar ſenſum tuũ, quibus cũ ad vidẽdum
oraculo Dei Chriſtũ agente ſpiritu veniſſe
in tẽplum, & accceptũ ſinu benedixiſſet
fantẽ dñm,ait ad Mariã: Ecce hic poſitus
in ruinã & reſurreĉtionem multorũ in Iſra
& in ſignũ cui cõtra dicetur:& tuã ipſius a
mã pertranſibit gladius, vt reuelentur mul
rum cordiũ cogitationes. Nũquid de paſsi
ne Mariæ quæ nuſquam ſcripta eſt, hoc pr
phetaſſe credendus eſt? An verò de matern
eius effeĉtu, quo poſtea in tẽpore paſsion
aſsiſtẽs cruci, qua hoc erat fixũ q̃d ipſa pep
rerat, maternorum viſcerum dolore confix
eſt,& animam illius,illa quę eius ſecũdũ ca
nem filium ipſa ſpeĉtante confoderat, cruci

omphęa penetrabat. Video.n. in psalmis
Ioseph ita dictum esse: Humiliauerunt in
mpedibus pedes eius: ferrũ pertransijt ani
ım eius: sicut in Euangelio dixit Symeon:
tuam ipsius animam pertransibit gladius:
on ait carnẽ: sed animã, in qua pietatis affe
o cõtinet, & doloris aculeus quasi gladius
eratur: cũ aut aliqua carnis suæ iniuria af-
itur, vt in Ioseph, qui non mortis, sed iniu
rũ pertulit passiones, in seruũ venditus, &
reũ vinculatus, & carceri datus. Aut cũ af-
ctionis maternæ tristitia vel dolore crucia
;, vt in Maria, quã vtiq; ad crucem dñi, in
o tunc sui tantum corporis filiũ cogita-
t, materna mens duxerat, vt cũ eum vidis-
mortuũ, humana infirmitate lugeret, se-
liendumq; colligeret, nihil sibi de ipsius
surrectione præsumens, quia subiecuturæ
mirationis fidẽ, in oculis posita passionis
na cęcabat. Quamuis eandem astantẽ cru-
suæ, dñs non morientis infirmitate trepi-
ns consolatus sit, sed ipsam, qua obibat vo
ıs, in potestate habẽs mortẽ, plena virtute
ıentis, & constantia resurrecturi de cruce
monet dicens de beato Apostolo Ioanne:
ılier ecce filius tuus. Itemq; illi ibidem cõ
enti: Ecce mater tua. Iam scilicet ab huma
fragilitate, qua erat natus ex fęmina p̃ cru
mortẽ demigrans in æternitatem Dei, vt
et in gloria Dei patris, delegat homini iu-
pietatis humanæ, & ex discipulis suis ado-
centiorẽ elegit, vt conuenienter assignet
gini Apostolo virginem matrem. Duo pa
er in eadem sententia docens, formam pie
is relinquens nobis, cũ est de matre soli-
us, vt quã relinquebat corpore, non relin
eret cura. Sed nec corpora relictura, quia
em videbat morientẽ, mox erat visura re-
ıiuum. Et illud quod ad fidẽ omnium per
eret, salutiferũ pietatis suæ sacr̃m, arcana
ıini ratione consilij sub hac voce designãs
& alij matrem delegaret pro matre haben
m, & vice sua consolandã, atque illi vicis-
ı nouum filiũ vice corporis sui traderet,
mo ut ita dixerim, gigneret: ostenderet eã
æter se, qui ex ea virgine natus esset, nec
buisse filiũ, nec habere: quia nec saluator
ıtopere curã desolationis * habuisset ei⁹,
lli vnicus non fuisset. Sed redeamus ad ver
Symeonis, in quorũ clausula intellectum
cũ caligare fateor. Et tuam, inquit, animam
pertransibit framea vel gladius, vt reuelẽtur
multorum cordium cogitationes. Secundũ
literam hoc mihi penitus obscurũ est, quia
nec Mariam beatissimã vsquam legimus oc
cisam, vt de corporali gladio sanctus ille ei
futuram passionẽ prophetasse videatur. Sed C
quod & subiecit: vt reuelentur multorũ cor-
diũ cogitationes. Scrutans.n.inquit, corda &
renes Deus. Et de futuro iudicio Apostolus *Psal. 7.*
ait: Quia tunc manifestabit Deus operta cor *1. Cor. 4.*
dium & occulta tenebrarum. Itidem Aposto *Ephes. 6.*
lus, spiritaliter exprimens arma cęlestia qui-
bus in interiori nostro debeamus armari, gla
dium spiritus dicit verbum Dei. De quo ad
Hebręos ait: Viuus est sermo Dei & efficax, *Heb. 4.*
& penetrabilior omni gladio ancipiti, per-
tingens, inquit, vsque ad diuisionem animæ
& spiritus: & reliqua quæ nosti. Quid ergo
mirum, si istius verbi ignita vis, & ancipitis
gladij penetrabilior acies, & sancti Ioseph
olim, & post ea beatæ Mariæ animam pertrã
siuit? Nam neque in illius, neq; in huius cor-
pore ferrum transisse cognouimus: atque vt
magis pateat ibi prophetam ferrũ pro verbi
gladio posuisse, statim subsequente uersicu-
lo ait: Sermo dñi igniuit illum. Sermo.n. Dei *Ps. 104.*
& ignis & gladius est, verbo ipso Deo vtrũ-
que dicente de se: Ignem.n.inquit, veni mit-
tere in terram, & quid volo nisi iam accen-
datur? Item alibi dicit: Non veni pacem mit- *Matt. 10*
tere, sed gladium. Vides eũ vnam vim doctri
næ suæ diuerso ignis & gladij nomine desi-
gnasse. Aut qũo Mariæ illata per gladium pas D
sio vel tribulatio perstaret? Itaque hoc scire
cupio quid ad Mariam pertineret, ut reuela-
rentur multorũ cordium cogitationes. Aut
vbi apparuit, quia ex eo quod animã eius si-
ue carnalis in ferro, siue spiritalis gladius in
verbo Dei pertransiuit, exinde multorũ cor-
dium cogitationes reuelatæ sint? Expone er-
go hanc maximè de uerbis Symeonis clau-
sulam mihi, quia lucem non dubito sanctæ
animæ tuę, quę de interioris oculi puritate
meruit illuminationẽ spiritussancti, per quẽ
scrutari & inspicere possit etiam alta Dei.
Deus misereatur mei per orationes tuas, &
illuminet vultum tuum super me per lucer-
nam uerbi tui, sancte domine beatissime fra-
ter in domino Christo vnanime magister
meus in fide ueritatis, & susceptor meus in
visceribus charitatis.

Auguſtinus Paulino reſpondet ad nouem propoſitas quæſtiones. Epiſt. LIX.

BEatiſsimo & venerabiliter deſiderabili, & deſiderabiliter venerabili ſancto ſanctéque chariſsimo fratri & coepo Paulino, Auguſtinus in dño ſalutem. Quod de peruentione tam proſpera fratris & compresbyteri noſtri Quinti, & qui cũ eo nauigauerunt, cito nos dñs exhilarauit, nunciantib. literis ſanctitatis tuæ, gratias agens ei qui recreat afflictos, & humiles cõſolatur, & ſynceritati cordis tui occaſione filij & condiaconi nr̃i Ruffini, q̃ proxima occurrit, nunc reſcripta perſoluo. De litore nanq; Hipponenſi profect⁹ eſt: & approbo miſericordię conſiliũ, quod tibi dñs inſpirauit, mihiq; inſinuare dignatus es. Ipſe & hoc adiuuet, ipſe proſperet, q̃ iã curam noſtrã ex magna parte liniuit, quia peruectus & cõmendatus eſt chariſsimus homo non ſolum bonis operibus, ſed ẽt ſanctis orationib. tuis. Literæ ſanè venerationis tuæ vbi multa quæſiſti, & quærenda admonuiſti, & quærendo docuiſti, ad me peruenerunt. Sed quas ipſe continuo reſcripſi per homines eorundẽ ſanctorum ſolatiorũ noſtrorũ, ſicut his tuis recentioribus comperi, nõ ſunt redditæ venerationi tuæ. In quibus quidem, quatenus ad interrogata reſponderim, recolere non valui: nec earũ exemplum cum requiſiſſem, vbi hæc omnia poſſem recognoſcere, inueni. Ad nonnulla tñ me reſpondiſſe certus omnino ſum, & ideo non ad omnia, quia vt cito finirẽ, feſtinatio perlatoris vrgebat. Simul ẽt miſeram, ſicut iuſſeras, & illius epiſtolæ exemplum, quã tuæ charitati apud Carthaginem de corporũ reſurrectione ſcripſeram, vbi de vſu membrorum exorta erat quæſtio. Nunc ergo & hoc miſi, & alterum

F alterius, quia nec ipſam in manus tuas peruenisse cõieci, eo quod iterum interrogaſti q̃dam, quæ iam me in ea reſpondiſſe lego & agnoſco. Sed iſta per quem dixerim neſcio. Scripta quippe charitatis tuæ, quibus ea reddidi, ſicut etiam ipſa indicant, miſſa ſunt mihi ab Hippone à noſtris, cũ eſſem apud ſanctum fratrem & coepiſcopum noſtrum Bonifacium. Nam eorum perlatorẽ non vidi, & continuo reſcripta non diſtuli. Quia ergo tunc ſicut ſcripſi, non potuerã inſpicere codices Græcos propter quædã pſalmi 16. in-

Solutio primæ q̃onis.
Pſal. 16.

ſpexi poſtea quos inueni. Et vnus habebat
& Latini noſtri: Dñe perdens de terra diſp
tire eos. Alius ſicut ipſe poſuiſti: A paucis
terra: Et illud quidem apertum habet ſens
Perdens de terra quã eis dediſti, diſpert
eos in gentibus, quod & factum eis eſt, cu
graui bello expugnati atque ſubuerſi ſunt.
lud aũt alterum q̃uo accipiendũ ſit, non n
hi occurrit, niſi quia in comparatione pe
tæ multitudinis eorum reliquiæ ſaluæ fac
ſunt vtique in paucis, à quibus eos diſpert
dos, hoc eſt diuidendos atque ſeparando
ſcriptura prenunciauit dicens: Dñe a pauc
id eſt a reliquijs, quas ex illa gente ſaluas f
ſti, de terra diſpertire eos, vt terrã intellig
mus eccleſiã hæreditatemq; fidelium atq
ſanctorũ, quæ dr̃ terra viuentium: & quæ
illo loco rectè intelligi poteſt. Beati mit
quoniam ipſi hæreditate poſsidebunt terr
Cum autem dictum eſſet, A paucis de te
diuide eos, additum eſt, in vita eorum: vt
manifeſto futurum intelligeretur, dũ hic v
uunt. Separantur. n. multi ab eccleſia, ſed
moriuntur, qui tamen cum viuunt per ſac
mentorum cõmunionem vnitatisq; cath
licæ, videntur eccleſiæ copulati. Iſti ergo
uiſi ſunt à paucis, q̃ diuiſi ſunt de terra, q
ſicut agrum ſuum excolit pater agricola.
uiſi autẽ in vita ſua, ideſt, hic in manifeſto
cut videmus. Sequitur autem: Et de abſco
ditis tuis adimpletus eſt venter eorum, id
præter hoc quod in manifeſto diuiſi ſunt,
de abſconditis tuis, quæ in occulto reddis,
tributione malorum, adimpletus eſt vent
eorum. Ventrem poſuit pro internorum l
tentiumque ſecretis. Quod vero ſequitur: S
turati ſunt porcina: Iam quid mihi ex hoc v
deretur, aperui. Sed quod alij codices habẽ
& verius habere perhibentur, quia diliger
tiora exemplaria per accentus notam eand
verbi Græci ambiguitatem Græco ſcribẽ
more diſſoluunt, obſcurius eſt quidem, ſe
electiori ſententiæ videtur aptius cõuenire
Quia enim dixerat. Et de abſconditis tuis ad
impletus eſt venter eorum: quibus verbis o
culta Dei iudicia ſignificata ſunt. Occulti q
pe ſunt miſeri, qui etiam gaudent in malis
quos tradidit Deus in concupiſcẽtias cordi
eorũ: velut quæreretur vnde poſsint cogno
ſci, qui in abſcondito ira Dei adimpleti ſũt
& rñderetur quod in Euangelio dictum eſt

Ex

fructib.eorum cognoſcetis eos:continuo
ıiũctũ eſt,Saturari ſunt filijs: hoc eſt fructi
s:quod euidentius dr̃ operib.ſuis.Vnde ali
legit:Parturiuit iniuſtitiam,cõcepit dolo-
& peperit iniquitatẽ.Et alibi: Deinde cõ-
piſcentia cũ conceperit,parit peccatũ.Ma
rgo filij,mala opera,quib.cognoſcunt:&
i de abſcõditis Dei iudicijs internis cogita
nũ ſuarũ tanquã in ventrẽ adimpleti ſunt.
na opera boni filij ſunt.Vñ ad ſpõſam ec-
ſiam dr̃:Dentes tui ſicut grex detonſarum
endẽs de lauacro,quæ oẽs geminos creãt,
terilis nõ eſt illis.In quo gemino fœtu,ge
nũ opus delectationis agnoſcit, Dei.ſ. &
ximi.In quib.duob. pręceptis tota lex pẽ
& prophetę. Iſte aũt ſenſus quo ita expo
quod ſcriptum eſt, Saturati ſunt filijs: nõ
ni occurrerat,cũ ante reſcriberẽ, ſed recẽ
breuiſsimam quandã eiuſdẽ pſalmi expo
onẽ quam iã olim dictauerã, & hoc ſatis
uiter à me poſitum reperi. Inſpexi ẽt co-
es Grecos,vtrũ datiuus caſus eſſet qđ di-
eſt,filijs,an genitiuus,quo illa lingua vtit
ablatiuo,& inueni genitiuũ. Quod ſi ad
bum interpretaret,ſcriptũ eſſet, Saturati
t filiorũ,ſed rectè ĩterpres ſnĩam ſecutus
& Latino more dixit, Saturati ſunt filijs.
od vero ſequit, Et reliquerunt reliquias
uulis ſuis:Exiſtimo paruulos accipiẽdos
nifeſtos carnis filios.Vñ etiam ſm̃ iſtã,nõ
porcina,ſed de filiis expoſitionem,manet
ſnĩa qua dixerunt:Sanguis huius ſuꝑ nos
uper filios noſtros.Ita. n.reliquerũt ope-
uorũ reliquias paruulis ſuis. In quintode
no aũt pſalmo qđ ſcriptũ eſt: Mirificauit,
mirificet oẽs volũtates ſuas inter illos: ni
ꝓhibet intelligi, immò & cõueniẽtius vr̃
nter illos,ſed in illis.Sic.n.& Græci codi
habent. Sæpe aũt quod hẽt illa lingua in
,noſtri interpretant inter illos,vbi vr̃ ſen
iæ conuenire.Accipiamus ergo, Sanctis
ſunt in terra eius,mirificauit oẽs volunta
uas in illis:qđ pleriq; codices hẽnt,Et in
gamus voluntates eius,munera gr̃æ, quæ
is data eſt.i.q̃a voluit,non quia debebat.
le eſt:Scuto bonæ voluntatis tuæ cuſtodi
nos. Et, In volũtate tua deduxiſti me.Et
untarie genuit nos verbo veritatis. Et,
iã voluntariam ſegregans Deus hęredi
tuę.Et,Diuidens propria vnicuiq; prout
:& alia innumerabilia.Proinde,Mirifica

uit oẽs voluntates ſuas in illis, in quib.niſi in
ſanctis qui in terra ſunt eius?Si enim terra,ſi- L
cut ſupra oſtẽdimus,põt accipi in bono, &
vbi nõ additũ eſt eius, quanto magis vbi dr̃
terra eius?Miras ergo fecit oẽs volũtates ſuas
in illis.Miras oĩno fecit,q̃a eos ex deſperatio
ne mirabiliter liberauit.Ex hac admiratione
exclamat Apoſtolus:O altitudo diuitiarũ ſa *Ro. 11.*
piẽtiæ & ſcientiæ Dei.Supra quippe dixerat:
Cõcluſit.n.Deus oẽs in infidelitate, vt oĩum
miſereat.Nã hoc ẽt hic ſequit: Multiplicatæ *Pſal. 15.*
ſunt infirmitates eorũ poſtea accelerauerunt.
Infirmitates poſuit pro peccatis:ſicut ad Ro
manos Apoſtolus dicit. Si. n. Chriſtus cũ in-
firmi eſſemus,adhuc iuxta tp̃s ꝓ impijs mor
tuus eſt:hos dixit infirmos quos impios.De- *Rom. 5.*
inde paulo poſt eandem ſnĩam repetens, Cõ
mendat,inquit,ſuam charitatem Deus in no
bis,q̃m cũ adhuc peccatores eſſemus, Chri-
ſtus ꝓ nobis mortuus eſt. Quos infirmos ſu
pra,eos hic peccatores appellauit.Item in cõ
ſequentib.hoc idem aliis verbis verſans.Si.n.
cum inimici eſſemus,inquit,reconciliati ſu-
mus Deo per mortẽ filij eius.Ac ꝓ hoc in eo
quod dictum eſt: Multiplicatæ ſunt infirmi-
tates eorũ: intelligunt multiplicata peccata
eorũ.Lex.n.ſubintrauit,vt abundaret delictũ.
Sed q̃m vbi abundauit delictũ,ſuperabunda M
uit gratia,ideo poſtea accelerauerunt. Non *Matt. 9.*
enim venit ille vocare iuſtos, ſed peccato-
res.quia nõ eſt opus ſanis medicus,ſed ægro
tantib.quorum.ſ.multiplicatæ ſunt infirmi-
tates,vt eis ſanandis eſſet neceſſaria tantę grã
tiæ medicina,& cui dimittunt peccata mul-
ta,diligeret multũ.Hoc cinis vaccę & aſper-
ſio ſanguinis, & cruentarum multiplicatio *Pſal. 15.*
victimarum ſignificabat, nõ efficiebat. Ideo
deinceps dicit: Non congregabo conuenti-
cula eorum de ſanguinibus.i. illorum ſacrifi
ciorum,quæ immolabantur in figura ſangui
nis Chriſti.Nec memor ero nominum eorũ
per labia mea. Nomina quippe illorum erãt
in muliplicatione infirmitatum: fornicato-
res,idolis ſeruientes,adulteri,molles,maſcu *Ephe. 5.*
lorum concubitores,fures,auari, raptores,
ebrioſi, maledici,& quicunque alij regnum
Dei non poſſidebunt. Sed vbi abundante
peccato,ſuperabundauit gratia,poſtea acce-
lerauerunt.Hæc quidem,fuerunt, ſed abluti
ſunt,ſed ſanctificati ſunt,ſed iuſtificati ſunt in
nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in ſpi

A ritu Dei nostri. Ideo non memor erit nomi
Nostri nũ illorũ per labia sua. Sanè codices emẽda
contra ha- tiones & electioris authoritatis, nõ hñt vo-
bẽt. luntates suas, sed volũtates meas, qđ tantun-
dem valet, quia ea persona filij Dei dr̃. Ipse
quippe loquit̃, quẽ verba illa euidenter ostẽ
Acto. 2. dunt, quib. & Apostoli vsi sunt. Nõ derelin-
ques aiam meã in iferno, nec dabis sãctũ tuũ
videre corruptionẽ. Eadẽ sunt vtiq; munera
gratię patris & filij & spiritussancti. Et iõ re-
ctissime & filius eas põt dicere voluntates
Psal. 58. suas. Qđ verò in psal lviij. de Iudæis intelligi
tur, dicẽte: Ne occideris eos, ne qñ obliuiscã
tur legis tuæ: cõueniẽter mihi vr̃ intelligi ita
esse prænũciatum, eandẽ gentem etiã debel-
latam atq; subuersam, in populi victoris su
perstitiones nõ fuisse cessuram, sed in veteri
mãsuram, vt apud eã esset testimoniũ scriptu
rarũ toto orbe terrarũ, vñ ecclesia fuerat euo
cãda. Nullo. n. euidẽtiore documẽto ostẽdit̃
gentib. quod saluberrime aduertit̃ nõ inopi
natũ & repentinũ aliquid institutum spiritu
B præsumptionis humanæ, vt Christi nomẽ in
spe salutis æternæ tanta authoritate præpol-
leat, sed olim fuisse prophetatũ atq; conscri-
ptũ. Nã ipsa prophetia quid aliud nisi à no-
stris putaret̃ esse conficta, si nõ de inimicorũ
codicib. probaret̃? Ideo ne occideris eos, ne
ipsius gẽtis nomẽ extinxeris, ne qñ obliuiscã
tur legis tuæ. Quod vtiq; fieret, si ritus & sa-
cra gentiliũ colere compulsi penitus quale-
cunq; nomen religionis suæ minime retine
rẽt. Quod in eorũ figura ẽt de Cain scriptum
est, quod constituit in eo dñs signũ, ne quis
Gene. 4. occideret eum. Deniq; cũ dixisset: Ne occi-
deris eos, ne qñ obliuiscant̃ legis tuæ: velut
Psal. 48. quæreret̃ quid de illis esset faciendum, vt in
aliquos vsus testimonij veritatis non occidã
tur. i. non consumant̃, neq; obliuiscant̃ legis
Dei cõtinuo subiunxit. Disperge illos in vir-
tute tua. Si. n. in vno loco essent terrarum, nõ
adiuuarent testimonio prædicationem Euan
gelij, quę fructifitat toto orbe terrarũ. Ideo
disperge illos in virtute tua, vt eius ipsius, cu
ius fuerunt negatores, persecutores, interfe-
ctores, vbiq; sint testes per ipsam legẽ, quam
C obliuiscunt̃, in qua est ille propheta quem
nõ sequunt̃. Neq;. n. eis aliquid prodest, qđ
Q̃nis. 3. eã non obliuiscunt̃. Aliud est enim legẽ Dei
solutio. habere in memoria, aliud intellectu & effe-
ctu. In LX. aũt VIII. psal queris quid sit, Ve-
runtamen Deus conquassabit capita inim
corum suorum, verticem capilli perambu
tium in delictis suis: nõ mihi vr̃ aliud dict
quam Deus conquassabit capita inimico
suorum nimiũ superbiẽtiũ, nimiũ se extol
tiũ in delictis suis. Per hyperbolẽ quippe
gnificauit superbiam tm̃ se extollentẽ, &
ta elatione incedentẽ quasi capilli vertic
perambulando calcaret. Item in eodem p
quod scriptũ est: Lingua canũ tuorũ ex i
micis ab ipso: nõ semper in malo accipien
sunt canes. Alioquin nõ reprehẽderent̃ ap
prophetam canes nescientes latrare, & an
tes dormitare. Profecto enim laudabiles
nes essent, si & latrare scirẽt, & vigilare a
rent. Et certè illi trecenti in numero per c
cis literam sacratissimo non eligerent̃ ad
ctoriam faciendã, qui tanquam canes lam
rent aquã, nisi aliquid magnum significar
Vigilant. n. & latrãt boni canes, & pro do
& pro dño, & pro grege, & pro pastore.
niq; & hinc in ecclesiæ laudib. cum prop
tia exereret̃ lingua canum est commemo
ta nõ dentes. Tuorum aũt canum dixit ex
micis. i. vt qui erant inimici tui fierent ca
tui, & latrarent pro te qui sęuiebant in te.
didit aũt, Ab ipso: vt nõ à seipsis hoc factu
intelligerẽt, sed ab ipso. i. misericordia e
& gratia. De prophetis quod ait Apostol
Quosdam quidẽ dedit Deus in ecclesia A
stolos, quosdam aũt prophetas, hoc ita in
ligo quod ipse scripsisti, ꝓphetas eos dict
isto loco ex quib. Agab. erat, non illos qui
turum in carne dñm prophetauerunt. Euã
listas verò inuenimus, quos Apostolos fui
non legimus, sicut fuerunt Lucas & Marc
Pastores aũt & doctores quos maxime vt
scernerem voluisti eosdem puto esse sicut
tibi visum est, vt non alios pastores, alios
ctores intelligamus, sed ideo cum prædix
set pastores, subiunxisse doctores, vt intell
gerent pastores ad officium suum pertine
doctrinam: Ideo enim non ait: Quosdã au
pastores quosdã verò doctores, sed cũ sup
riora ipso locutionis genere destinguerer
cẽdo, quosdã aũt Apostolos, quosdã aũt p
phetas, quosdam verò Euãgalistas, hoc ta
quam vnum aliquid duobus nominibus a
plexus est, quosdam autem pastores & d
ctores. Illa planè difficilime discernuntu
vbi ad Timotheum scrbens ait: Obsecr

q; primum oium fieri obsecrationes, orõ
,ĩterpellationes,gratiarũ actiones. Secun
m Græcũ.n.eloquiũ descernẽda sunt. Nã
stri interpretes vix reperiunt,qui ea diligẽ
& scienter trãsferre curauerint.Ecce.n.si-
ea ipse posuisti:Obsecro fieri obsecratio
:non eodẽ verbo vtrũq; dixit Apostolus,
vtiq; Græce illam scripsit epistolam,sed
o eo quod in Latino est obsecro,ille Græ
dicit παρακαλῶ. Pro eo verò qđ Latinus
ter obsecrationes,ille posuit δεήσεις. Pro-
le alij codices in quib. & nostri sunt, non
bẽt obsecrationes,sed deprecationes. Tria
rrò quæ sequunt,orõnes, ĩterpellationes,
atiarũ actiones, pleriq; Latini codices sic
bent. Vñ si velimus ſm Latinæ linguę pro
ietates ista discernere more loquendi,no-
ã vel qualẽcunq; sciẽtiam fortasse tenebi-
is, sed mirũ si sñiam Græci sermonis vel
suetudinis obtinebimus. Precationẽ & de
ecationẽ,multi nostri idem putant,& hoc
otidiano vsu iã oĩno pręualuit.Qui aũt di
nctius Latine locuti sunt,precationib.vte-
nt in optandis bonis,deprecationib. verò
deuitandis malis. Precari.n.dicebant esse
ecando & bona optare: Imprecari mala,
od vulgo iam dr̃ maledicere. Deprecari
t mala precando depellere. Sed visitatum
n loquẽdi modum potius sequamur, & si
precationes siue deprecationes inueneri-
us,qđ Gręci δέησις vocant, non putemus
nendandã esse. Orõnes verò,quas Græcus
bet προσευχὰς, distinguere à precib.vel p̃-
tionib.oĩno difficile est. Qđ vero quidam
dices nõ habẽt orõnes sed adorationes,qa
dictum est in Græco εὐχὰς sed προσευχὰς
n arbitror sciẽter interpretatũ. προσευχὰς
im orõnes dici à Græcis notissimũ est. Et
iq; aliud est orare,aliud est adorare. Deni-
e nõ isto verbo,sed alio legitur in Græco:
ñm Deum tuũ adorabis. Et. Adorabo ad tẽ
um sanctũ tuũ:& siqua similia. Pro ĩterpel
ionib.aũt quod nostri habẽt,secũdum co-
G ces credo veros postulationes posuisti.
æc interim duo.i.qđ alij postulationes,alij
terpellationes interpretati sunt,vnum ver-
i transferre voluerũt, quod Gręcus habet
τεύξεις. Et ꝑfecto aduertis, Sed nostri aliud
e interpellare,aliud postulare. Non.n.so-
mus dicere postulant interpellaturi, sed in
rpellant postulaturi. Veruntñ ex vicinitate
verbũ vsurpatũ,cui propinquitas ipsa impe
trat intellectũ,nõ est velut cẽsoria notatione
culpãdum. Nã & deipso dño Iesu Christo di
ctum est, qđ interpellat pro nobis. Nũquid Rom. 8.
interpellat,& nõ etiam postulat? Immò verò
quia postulat,pro eo positum est interpellat.
euidẽter quippe alibi de eo dr̃. Et si quis pec
cauerit,aduocatũ habemus ad patrem Iesum 1. Ioã. 2.
Christum iustũ, ipse est ex orõ pro peccatis
nostris. Quanquã fortassis codices apud vos
etiã ĩ eo loco de dño Iesu Christo nõ habẽt
interpellat pro nobis, sed postulat pro no-
bis. In Græco.n. quo verbo hic positæ sunt
ĩterpellationes, quas ipse posuisti postulatio
nes,ipsum & illic verbũ scriptũ est interpel-
lat pro nobis. Cum igit & qui precatur oret,
& qui orat precetur, & qui interpellat Deũ H
ad hæc interpellet,vel,vt oret,& precet, qd
sibi vult qđ ista ita posuit Apostolus, vt non
sit eorũ negligẽda dictinctio? Excepto itaq;
nomine gñali, & salua loquẽdi cõsuetudine,
secundũ quam siue dicas precationem siue
orõnem interpellationẽ,vel postulationem,
vna eademq; res intelligit,aliqua ẽt singulo-
rũ istorũ proprietas inquirẽda est, sed ad eã
liquidò peruenire difficile est. Multa quippe
hinc dici pñt quæ improbanda nõ sint, sed
eligo in his verbis hoc intelligere,qđ omnis
vel penè omnis frequẽtat ecclesia, vt preca- *Preces*
tiones accipiamus dictas, quas facimus in ce *ante con-*
lebratione sacramẽtorũ, antequam illud qđ *secratio-*
est in dñi mensa, incipiat benedici: orõnes *nem.*
cũ benedicit & sanctificatur, & ad distribuẽ
dum cõminuitur, quã totã petitionem ferè
omnis ecclesia dominica orõne concludit.
Ad quem intellectũ etiam verbi Gręci origo
nos adiuuat. Nam eam quam dicunt εὐχὴν,
raro ita scriptura ponit vt intellligatur orõ,
sed plerunque & multo visitatius votum ap-
pellat εὐχὴν. προσευχὴν verò, quod verbũ ita
positũ est vnde tractamus, semper orõnem
vocat. Vnde hanc verbi originem, sicut supe
rius dixi, non nulli minus erudite intuentes,
προσευχὴν non orationem sed adorationem I
dicere voluerunt, quę potius προσκύνησις di-
citur. Sed quia oratio interdum dicitur, quæ
vocatur εὐχὴ. adoratio putata est προσευχὴ.
Porrò si visitatius, vt dixi, in scripturis votum
appellatur εὐχὴ, excepto nomine generali
orationis, ea propriè intelligenda est oratio,
quã facimus ad votum.i. πρὸς εὐχήν. Vouent

aũt omnia quę offerunt Deo.maxime ſancti
altaris oblatio,quo ſacramẽto prædicat nr̃m
illud votũ maximũ,quo nos vouimus ĩ Chri
1.Cor.10 ſto eſſe mãſuros,vtiq; in compage corporis
Chriſti.Cuius rei ſcr̃m eſt ,quod vnus panis,
vnũ corpus multi ſumus.Iõ in huius ſanctifi-
catione & diſtributionis pręparatione exiſti
mo Apoſtolũ iuſsiſſe ꝓprie fieri προσευχάς.i.
orõnes,vel,vt nõ nulli minus peritè interpre
tati ſunt,adorationes.hoc eſt ad votũ, qđ vſi
tatius in ſcripturis nuncupat̃ εὐχή.Interpella
Benedictio ſacerdotis. tiones aũt,ſiue,vt veſtri codices habẽt,poſtu
lationes,ſunt,cũ populus benedicit̃.Tunc.n.
antiſtites velut aduocati , ſuſceptos ſuos per
K manus ĩpoſitionẽ miſericordisſimę offerunt
poteſtati.Quib.peractis & participato tanto
ſacramento,gratiarũ actio cuncta cõcludit,
quam in his etiã verbis vltimã commẽdauit
Apoſtolus . Hæc aũt cauſa pręcipua fuit iſta
dicẽdi,vt his breuiter perſtrictis atq; ſignifi-
catis nõ putaret̃ negligẽdum eſſe quod ſequi
1.Ti.1. tur.Pro oĩbus hominib. pro regib. & ijs qui
in ſublimitate ſunt,vt quietã & trãquillam vi
tam agamus in omni pietate & charitate : ne
quiſquã ſicut ſe habet humanæ cogitationis
infirmitas,exiſtimaret non eſſe iſta facienda
pro his, à quib.perſecutionẽ patiebat̃ eccle-
ſia,cũ membra Chriſti ex omni eſſent homi
nũ genere colligenda . Vnde adiungit & di-
cit.Hoc.n. bonũ & acceptũ eſt coram ſalua
tore noſtro Deo,qui omnes homines vult ſal
uos fieri,& in agnitionẽ veritatis venire . Et
ne quiſquã diceret poſſe eſſe ſalutis viam in
bona conuerſatione , & vnius Dei oĩpoten-
tis cultu,ſine participatione corporis & ſan
2.Ti.2. guinis Chriſti, vnus.n. Deus, inquit, & vnus
L mediator Dei & hominum homo Chriſtus
Ieſus:vt illud qđ dixerat , Omnes hoĩes vult
ſaluos fieri: nullo alio modo intelligat̃ præ-
ſtari, niſi per mediatorem non Deum quod
Ioan.1. ſemꝑ verbũ erat,ſed hoĩem Chriſtũ Ieſum,
cũ verbũ caro factum eſt & habitauit in no-
bis.Vñ nec illud moueat te, quod de Iudęis
Ro.11. idem Apoſtolus ait:Secundum Euangelium
quidem inimici ꝑꝑ vos, ſecundum electio-
nem autem dilecti ꝑꝑ patres. Altitudo quip
pe illa diuitiarum ſapientiæ & ſcientię Dei,
& illa inſcrutabilia iudicia eius, & inueſtiga
biles vię eius hinc fidelibus cordibus magnã
ingerunt admirationem, qui de illius ſapien
tia pertingẽte à fine vſq; ad finẽ fortiter &
oĩa ſuauiter diſponẽte non dubitãt , quid
qđ ei placet,vt naſcant̃,creſcant ac multi
cent̃ ij,quos & malos ipſe non fecit , tñ m
los futuros eſſe præſciuit. Nimis. n. cõſiliu
eius in abdito eſt , quo ẽt malis bene vtit̃
profectũ bonorum,etiã in hoc mirificans
potentiã bonitatis ſuę:quia ſicut illorum
quitiæ eſt male vti bonis operibus eius ,
illius ſapientiæ eſt bene vti malis operib.e
rũ.Hanc igit̃ altitudinẽ ſacramenti ſic co
mẽdat Apoſtolus:Nolo vos ignorare frat
hoc ſacramentũ , vt nõ ſitis vobis ſapient
quia cæcitas ex parte ĩ Iſrael facta eſt,don
plenitudo gentiũ intraret,& ſic oĩs Iſrael
uus fieret. Ex parte dixit quia nõ oẽs excæ
ti ſunt. Erant.n.ex illis qui Chriſtũ cogno
rũt.Plenitudo aũt gentiũ in his intrat,qui ſ
propoſitum vocati ſunt : & ſic omnis Iſra
ſaluus fiet,quia & ex Iudæis & ex gentibus
ſecũdum propoſitum vocati ſunt,ipſi ver
ſunt Iſrael.De quo dicit idẽ Apoſtolus:Et
ꝑ Iſrael Dei.Illos aũt dicit Iſrael ſecundu
carnem:Videte, inquit,Iſrael ſecundũ carn
Deinde interponit teſtimonium prophet
Veniet ex Sion qui eripiat,& auertat impi
tatem ab Iacob.& hoc illis à me teſtament
cum abſtulero peccata eorum , non vtiq
omnium Iudæorũ ſed electorũ. Hinc adiu
git ea quę inquirenda poſuiſti , Secundu
Euãgelium quidẽ inimici ꝓpter vos:Preci
quidem redẽptionis noſtræ ſanguis eſt Ch
ſti,qui vtiq; non niſi ab inimicis potuit oc
di.Hic eſt ille vſus malorũ in profectum b
norũ.Quod verò adiungit, Secundũ electi
nem dilecti ꝑꝑ patres, hinc oſtendit nõ illo
inimicos,ſed electos eẽ dilectos.Sed ſcript
ræ mos eſt ita loqui de parte tanquam de t
to , ſicut Corinthios in primis epiſtolæ ſu
partib. ita laudat tanquam omnes tales ſint
cum eſſent laudabiles quidam eorum: & p
ſtea in non nullis epiſtolæ ipſius locis,ita re-
prehendit tanquam omnes culpabiles eſſen
propter quoſdam qui tales erant,Iſtam diu
narum ſcripturarum conſuetudinem per o
corpus literarum eius creberrime ſparſam
quiſquis diligenter aduertit , multa diſſolui
quę inter ſe videntur eſſe cõtraria . Inimico
ergo alios dicit,alios dilectos . Sed q̃ in vn
populo erant velut eoſdem ipſos dicere vi-
detur,quãquã & ex ipſis inimicis qui cruci-
fixerũt dñm pleriq; cõuerſi ſunt & apparu

runt

nt electi. Tunc electi qñ conuersi, quantũ
salutis initiũ, q̃tum verò ad Dei presciẽtiã
tunc electi, sed ante cõstitutionem nundi,
ut idem dicit Apostolus, qđ elegerit nos
te mundi constitutionẽ. Duob. itaq; mo-
, ipsi inimici qui dilecti siue quia in vno
pulo vtriq; fuerant, siue quia ex inimicis
uiẽtib. vsq; ad sanguinem Xp̃i, quidã eorũ
ecti facti erãt ẜm electionẽ quæ latebat in
esciẽtia Dei. Ad hoc.n. addidit, pp patres,
a id qđ patrib. promissum est, oportebat
pleri, sicut circa finem epistolæ ad Roma
s ait. Dico.n. Christum ministrũ fuisse cir
ncisionis pp veritatem Dei ad cõfirmãdas
omissiones patrum, gentes aũt super mi-
icordia glorificare Deum. Secundũ istam
sericordiam dictũ est: Inimici pp vos, qđ
supra dixerat, illorũ delicto salus gentib.
m aũt dixisset: Secundum electionem pp
tres: addidit. Sine pœnitentia n. sunt dona
vocatio Dei. Vides certe illos significari, q
rtinẽt ad numerum prædistinatorũ, de qui
s alio loco dicit. Scimus qa diligẽtib. Deũ
cooperant in bonũ, ijs, qui ẜm proposi-
n vocati sunt sancti. Multi. n. sunt vocati,
uci verò electi. Qui verò electi, ipsi sunt se
ndũ propositũ vocati, in quib. Dei ꝓcul-
bio præscientia falli non põt. Hos præsci-
& p̃distinauit cõformes imaginis filij sui,
sit ipse primogenitus in multis fratribus.
os aũt prędistinauit, illos & vocauit. Hęc
catio est ẜm propositum, hæc est sine pœ
entia. Quos aũt vocauit, illos & iustifica-
. Quos aũt iustificauit, illos & glorificauit.
Deus pro nobis, quis cõtra nos? Non sunt
ista vocatione, qui in fide q̃ per dilectionẽ
erãt, etiam si aliquãtum ambulãt, non per
erant vsq; in finẽ: & vtiq; potuerunt rapi,
malitia mutaret intellectum eorum, si ad
m prædestinationem & vocationem, quę
propositum & sine pœnitentia est, perti-
rent. At ne quisquã præsumptor ita de oc-
ltis iudicet alienis, vt dicat: Ideo nõ rapti
t ex hac vita, antequã essent fidei deserto-
, quia in eadẽ vita nõ fideliter ambulabãt,
hoc in eorũ cordib. nouerat dñs, quanuis
minib. aliter appareret: quid dicturus est
infantulis paruulis, qui plerique accepto
lla ætate Christianæ gratiæ sacramento,
sine dubio pertinerent ad vitam æternam
gnumq; cœlorum, si cõtinuo ex hac uita

emigrarent, sinunt crescere, & nonnulli etiã
apostatæ fiunt? Vñ? nisi quia non pertinent ad
illã prædistinationem, & ẜm propositum ac
sine pœnitentia uocationem. Cur aũt ad eã
alij pertineant, alij non pertineant, occulta
causa esse potest, iniusta non potest. Nũquid
enim iniquitas apud Deum? Absit. Na & hoc
ad illam pertinet altitudinem iudiciorũ, quã
mirans tanquã expauit Apostolus: Ideo qp
pe illa iudicia uocat, ne quisquã talia fieri pu D
tet, siue iniquitate, siue temeritate facientis, si *Q̃onis. 7.*
ue casu & fortitudo labentib. illis partib. tam *solutio.*
dispositorum sub tanta sapientia Dei seculo *Colo. 2.*
rum. In epistola porrò ad Colossẽsses, quod
scriptum est: Nemo uos seducat uolẽs in hu-
miliate, & cętera quæ sequuntur, quousq; ti-
bi obscura esse dixisti, nec ego adhuc sine ca
ligine intelligo, atq; utinam præsens de me
ista quæsisses. In eo quippe sensu, quem mi-
hi in his uerbis habere uideor, adhibenda est
quædam pronunciatio in uultu & modo uo
cis qui exprimi literis nõ potest, ut ex aliqua
parte aperiat, quod iõ fit obscurius, quia nõ
recte (sicut existimo) pronũciat. Quod enim
scriptũ est: Ne tetigeritis, ne gustaueritis, ne
attaminaueritis: tãquam præceptum putatur
Apostoli, nescio quid tangere, gustare, atta-
minare prohibentis. Contra est aũt, si tamen
in tanta obscuritate ista non fallor. Per irri- *μιμητι-*
sionem quippe uerba posuit eorum, à quib. *κῶς.*
eos nolebat decipi atque seduci, qui discer-
nentes cibos secundũ culturã angelorũ, atq;
ita de hoc mundo decernentes, dicũt: Ne teti
geritis, ne gustaueritis, ne attaminaueris, cũ E
sint omnia mũda mũdis, & oĩs creatura Dei
bona sit. Quod in alio loco ipse euidẽter cõ
mendat. Totam ergo ipsius sñĩæ circunstan-
tiã uideamus. Ita.n. Apostoli intẽtione ꝑspe-
cta, sensum eius, quantum ualemus, fortasse
tenebimus. Quib. enim ita scribit, metuebat
eos seduci umbris rerum dulci nomine sciẽ
tię, & auerti à luce ueritatis quæ est ĩ Christo
Iesu domino nostro. Hanc aũt sub nomine
sapientię uel scientiæ curã uanarum super-
fluarumue obseruationum, & de superstitio
ne gentilitatis, maximeque ab eis qui Philo-
sophi sunt nũcupati, & à Iudaismo cauendã
eẽ cernebat, ubi erãt umbræ futurorũ remo-
uendæ, qm̃ lumen earũ iam Christus adue-
nerat. Cũ ergo cõmemorasset & cõmendas- *Colo. 2.*
set quantum certamen, pro eis haberet, & ꝓ

ijs qui Laodicææ fuerant, & quicunque non
viderant faciem eius in carne,vt cordib.con
ſolarent̃ copulati in charitate , & in omnib.
diuitijs plen tudinis intellectus,ad cognoſcẽ
dum myſterium Dei,q̃d eſt Chriſtus,in quo
ſunt oẽs theſauri ſapientię & ſapientię abſcõ
πιθανολογία. diti.Hoc dico,inquit,vt nemo vos circunue
niat in veriſimili ſermone: q̃a veritatis amo-
re ducebant̃, veriſimilitudinẽ illis timuit ne
deciperent̃.Et iõ cõmendauit in Chriſto q̃d
dulciſſimum habebant theſaurũ. ſ. ſapientiæ
& ſcientiæ,cuius noĩe & promiſſione indu-
ci poterât in errorẽ.Nam & ſi corpore , in-
quit,abſens ſum ſpiritu vobiſcũ ſum gaudẽs
& videns veſtram ordinationem, & id quod
deeſt fidei veſtræ in Xp̃o.Iõ illis timebat,q̃m
quid eis adhuc deeſſet,videbat.Sicut ergo ac
F cepiſtis,inquit,Ieſum Xp̃m dñm nr̃m,in ip-
ſo ambulate radicati & ſuperędificati ĩ ipſo,
cõfirmati in fide,ſicut & didiciſtis, abundan
tes in gratiarum actione. Vult eos fide nutri-
ri,vt capaces fiãt participandorũ theſaurorũ
ſapientiæ & ſcientiæ , qui ſunt abſconditi in
Xp̃o,ne antequã ſint ad hęc idonei, veriſimi
li ſermone capiant̃, & à veritatis itinere de-
uient.Deinde apertius quid eis timeat oſten-
dens:Videte,inquit,ne quis vos decipiat per
philoſophiam & inanẽ ſeductionem ſm̃ tra
ditionẽ hoĩum ſm̃ elementa mundi , & non
ſm̃ Chriſtũ,quia in ipſo habitat omnis ple-
nitudo diuinitatis corporaliter. Ideo corpo
raliter dixit,quia illi vmbraliter ſeducebant,
tranſlato verbo, vſus ſicut ẽt vmbrę nomen
in his rebus non eſt vtiq; verbũ propriũ, ſed
Colo. 2. quadã ſimilitudinis rõne tranſlatum . Et eſtis
in illo inquit repleti,qui eſt caput oĩs princi
patus & poteſtatis.Per principatus.n.& pote
ſtates ſuperſtitio gẽtiliũ vel philoſophi ſedu
cebant,prædicantes illam quam vocãt theo-
logiã per elementa huius mundi . Caput aũt
Ioan. 8. oĩum Chriſtum,principium oĩum voluit in
Ioan. 1. telligi, ſicut ipſe ait cum ei dictum eſſet : Tu
quis es?Rñdit:Principium qui & loquo vo-
G bis Omnia.n.per ipſum facta ſunt,& ſine ip
ſo factũ eſt nihil.Mirabiliter aũt vult eos eſſe
horum mirabilium contemptores, cum eos
oſtendit corpus factos illius capitis, dicẽdo:
Et eſtis ĩ illo repleti,qui eſt caput omnis prin
Colo. 2. cipatus & poteſtatis.Hinc iam ne vmbris Iu
daiſmi ſeducantur adiungit: In quo etiã cir-
cunciſi eſtis , circuncifione non manu facta
in expoliatione corporis carnis.Vel ſicut
qui hẽnt,In expoliatione corporis peccat
rũ carnis circuncifionis Xp̃i,conſepulti ei
batiſmũ, in quo & cõſurrexiſtis per fidẽ o
rationis Dei,qui ſuſcitauit illũ à mortuis.
de quẽadmodum & hic corpus Xp̃i eos o
dit,vt iſta contẽnant , cohærentes tanto c
ti ſuo,mediatori Dei & hoĩum Xp̃o Ieſu,
nullũ falſum vel inualidũ mediũ per q̃d D
cohæreant requirẽtes.Et vos,inquit, cũ eſ
tis mortui in delictis & p̄putio carnis veſt
Præputiũ vocauit q̃d ſignificatur præput
hoc eſt,delicta carnalia quib. expoliandi
mus,viuificauit,inquit,cũ illo donans vo
omnia delicta , delens q̃d aduerſus nos e
chirographũ in decretis,q̃d erat cõtrariũ
bis,quia reos lex faciebat, q̃ ſubintrauerat
abundaret delictũ.Tollẽs, inq̃t, illud de m
dio & affigens illud cruci exuens ſe car
principatus & ptãtes exemplauit,fiduciali
triũphans eos in ſemetipſo : nõ vtiq; bon
ſed malos principatus & malas ptãtes, dia
licas.ſ.& dæmoniacas exẽplauit. i. exemp
de illis dedit,vt quemadmodum ipſe ſe ex
carne,ſic ſuos oſtenderet exuẽdos carnal
vitijs,per quæ illi eis dominabant̃.Iã hic d
genter attende quemadmodũ inferat p̃p
cuncta iſta commemorauimus. Nemo er
vos,inquit,iudicet in cibo, tãquã propter
oĩa illa dixerit,quia iſti per hm̃õi obſeruat
nes ſeducebant̃ à veritate qua liberi fiebat
de qua dictum eſt in euãgelio. Et veritas l
berabit vos.i.liberos faciet.Nemo ergo vo
inquit,iudicet in cibo aut in potu aut in pa
te diei feſti, aut neomeniæ,aut ſabbatorun
quod eſt vmbra futurorum : hoc p̃p Iudai
mũ.Deinde ſequitur p̃p ſuperſtitiones gen
liũ,Corpus aũt Xp̃i,inquit,nemo vos cõu
cat.Turpe eſt inquit,& nimis incõgruũ, &
generoſitate veſtrę libertatis alienũ,vt cum
tis corpus Chriſti , ſeducamini vmbris ,
& cõuinci videamini veluti peccãtes , ſi hę
obſeruare negligitis.Corp⁹ ergo Xp̃i, nem
vos cõuincat volẽs ĩ humilitate cordis. Ho
ſi p̄ verbũ Græcũ diceret̃, ẽt in latina cõſue
tudine populari , ſonaret vſitatius. Sic. n.
vulgo dicit̃,qui diuitem affectat thelodiue
& qui ſapientem theloſapiens, & cætera hu
iuſmodi.Ergo & hic thelohumilis,quod pl
nius dicitur thelonhumilis . i. volens humi
lis,affectans humilitatem, quod intelligitur
volens

lens videri humilis, affectās hnmilitatem.
oc.n.in talib. obseruantib.agiť,vt cor hoís
lut religione humile reddať. Addidit aűt &
lturam angelorű, vel sicut vestri codices
bent,religionē angelorű:q̄ Grȩce θρησκεία
angelos volens intelligi principatus,quos
ementorű mundi huius præpositos, in his
bseruationib. colendos esse arbitranť. Ne-
o ergo vos,inquit,cōuincat cum sitis cor-
is Xp̄i,volens videri humilis corde,in cul-
ra angelorű,quæ nō vidit inculcans. Vel si
t q̄dā codices habēt: Quæ vidit inculcāt.
it.n. sic dicere voluit: Quȩ nō vidit incul-
ns,quia hoīes ista suspitionib.& opinioni
s agunt,non q̄d viderint ista esse faciēda.
it certè quæ vidit inculcās, iō magna exi-
mans q̄a vidit ea quibusdā locis obseruari
bi ab hominib.quorum authoritati habe-
:fidem etiā rōne non reddita: & ideo sibi
agnus vř,quia ei cōtigit quorűdam sacro-
videre secreta. Sed plenior sensus est,quæ
n vidit inculcans, frustra inflatus mēte car
suæ.Mirabiliter ibi eű dixit inflatű mente
rnis suæ,vbi thelo humilem supra dixerat.
enim miris modis in anima hominis vt
falsa humilitate magis infleť, q̄ si apertius
berbiret.Et nō tenens,inquit, caput, quod
lt Christum intelligi,ex quo omne corpus
pactum,& cōnexum subministratű & co
latű crescit in incremētű Dei.Si ergo mor
estis cum Xp̄o ab elementis huius műdi,
id adhuc velut viuentes de hoc műdo de-
rnitis?His dictis inserit verba eorű qui de-
rnűt de hoc műdo, per has obseruationes
asi rōnabiles affectata vanitate humilitatis
lati,Ne tetigeritis,ne gustaueritis, ne atta-
naueritis.Recolamꝰ q̄d dictű est superius:
hoc intelligamus.Non vult.n.eos obserua
nib. iudicari vbi dř: Ne tetigeritis,ne gu-
ueritis,ne attaminaueritis,quæ sunt oīa,in
it,in corruptionē per abusionē. Oīa hæc,
quit,magis ad corruptionē valent cű sup-
iose ab his abstineť,vt eis homo abutať. i.
n eis vtať secundű præcepta & doctrinas
ium.Hoc planum est, sed quod sequitur
ultum requiris.Quæ sunt quidē rōnē habē
sapiētiæ ī obseruatione & humilitate co
& vexatione corporis. Vel sicut alij inter
etati sunt:Ad non parcendum corpori,nō
honore aliquo ad saturitatē carnis. Cur,
s,hæc dicit rōnem hře sapientiæ quæ ita
reprehēdit? Dicam quod & ipse inscripturis
potes aduertere,sæpe sapientiā positā etiā in
sedib.mundi huius, quam dicit expressius sa
pientiā huius mundi. Nec moueat quod hic 1. Co. 2.
non addidit,mundi.Nō.n.& in alio loco,cű
ait: Vbi sapiens vbi scriba, addidit huius mű
di,vt diceret vbi sapiēs huius műdi;& tñ hoc
intelligiť. Sic & ista rō sapientiæ.Nihil. n. ab
eis dř in huiusmodi superstitiosis obserua-
tionib.vbi ſm mundi huius elementa naturā
que rerum,rō quȩdā sapientiæ reddi videať.
Nam & cű dicit.Cauete nequis vos decipiat M
per philosophiā:nō ait,huius műdi. Et quid
est philosophia Latine, nisi studiű sapientiȩ?
Sunt ergo,inquit,ista rōnem quidem haben
tia sapientiæ.i.de quib.aliqua ratio reddatur,
secundum elementa mundi huius,& princi-
patus ac potestates ī obseruatione & humi-
litate cordis.Id enim agűt ista,vt superstitio-
nis vitio cor humilietur ad non parcendum
corpori,dum fraudať istis escis,quibus com
pellitur abstinere,nō in honore aliquo ad sa
turitatem carnis: non quod honoratius illo
magis q̄ illo cibo caro saturetur, cum ad eiꝰ
necessitatē non pertineat, nisi quolibet vale-
tudini apto alimento refici atque fulciri.De A
Euāgelio inq̄sitio tua solet multos mouere, Q̄ōnis. 8.
qūo dn̄s post resurrectionē, cű in eodē cor- solutio.
pore surrexerit,à quibusdā qui eű nouerāt,
vtriusq; sexus hoīb.& agnitus nō sit,& agni-
tus sit.Vbi primum quæri solet,vtrum ī eius
corpore.an potius in illorum oculis aliquid
factű sit,quo non posset agnosci?Cum.n. le- Luc. 24.
gitur.Tenebanť oculi eorű ne cognoscerent
eum impedimentum quoddam agnoscendi
vř in luminibus factum esse cernentium. Cű Marc. 16
verò aperte alibi dř Apparuit eis in alia effi-
gie,vtiq; in ipso corpore, cuius alia erat effi
gies, aliquid factum fuisse,quo impedimēto
tenērentur. i. moram agnoscendi paterentur
oculi eorum.Sed ego miror cum duo sint in B
copore,quibus cuiusq; species agnoscať, li-
neamēta & color, cur ante resurrectionem,
quod in monte ita transfiguratus est, vt fieret
vultus eius splendidus sicut sol, neminem
mouet eum? vsq; ad tantum excellentiam ful
goris & lucis colorem sui corporis mutare
potuisse:& post resurrectionē mouet aliqua
tenus lineamenta mutata esset vt non posset
agnosci: rursum eadem potentiæ facultate,
sicut tunc pristinum colorem, sic & post re-

ſurrectionem priſtina liniamenta reuocaſſe.
Nã & illi tres diſcipuli, ante quorũ oculos ĩ
monte transfiguratus eſt,nõ eũ agnoſcerent,
ſi ad eos talis aliũde veniſſet: ſed quia cũ il-
lo erant ipſum eſſe certisſime retinebãt.At.n.
corpus ipsũ erat in quo reſurrexit.Quid hoc
ad rẽ? Nam illud vtiq; ipſum corpus erat,in
quo in mõte transfiguratus eſt,& ipſum erat
iuuenis in quo natus eſt:& tñ ſi quis eum re-
C pente iuuenẽ vidiſſet,qui non niſi infantulũ
noſſet,nõ vtiq; agnoſceret. An verò ad linia
menta mutanda non põt celeriter Dei pote-
ſtas,qđ põt per annorũ moras hoĩs ætas?Qđ
Ioan. 20. aũt Mariæ dixit:Noli me tangere, nondũ.n.
aſcendi ad patrẽ, nihil aliud noueris me in-
telligere q̃ tu. Ita.n. ſignificare voluit tactũ
ſpiritalem.i.acceſſum fidei ſe requirere, qua
credit eũ excelſum eſſe cum patre. Et quod
ab illis duob.in fractione panis eſt agnitus,ſa
cramentũ eſſe, quo nos in agnitionem ſuam
Q̄onis. 9. ſolutio. congregat,nullus debet ambigere. De verbis
Symeonis,vbi ait virgini matri dñi:Et tuã ip
ſius aĩam pertranſibit framea: In alia epiſto-
la,cuius exemplum ẽt modo miſi, dixi quid
mihi videat, quod ẽt tibi inter cætera viſum
eſt.Et quod adiunxit: Vt denudentur multo-
rum cordium cogitationes: hoc intelligẽdũ
puto,quia per dñi pasſionem, & inſidiæ Iu-
dæorũ,& diſcipulorũ infirmitas patuit. Tri-
bulationẽ igit, gladij nomine ſignificatã eſ-
ſe,credibile eſt, quo materna aĩa vulnerata
eſt doloris affectu. Ipſe fuit gladius in ore p
Pſal. 58. ſecutorũ,de quib. in pſalmo dr:Et gladius in
ore eorũ.Ipſi enim erant filij hominum,quo
rum dentes arma & ſagittę, & lingua eorum
gladius acutus.Nam & ferrũ quod pertrãſijt
aĩam Ioſeph,pro dura tribulatione poſitum
Pſal. 56. ferrum mihi vr̃.Aperte quippe dr̃. Ferrum p
tranſijt aĩam eius donec veniret verbũ eius,
ideſt tandiu fuit in dura tribulatione, donec
fieret quod prædixit. Hinc enim magnus eſt
D habitus,& ab illa tribulatione liberatus. Sed
ne humanæ ſapientiæ tribueretur qđ venit
verbum eius.i.factũ eſt quod prædixit,more
ſuo ſcriptura ſancta Deo inde dat gloriam.
Pſa. 104. Et continuo ſubiungit: Eloquium domini
igniuit eum. Vt potui non defui interroga-
tionibus tuis adiutus orationibus tuis, & ip-
ſis quas miſiſti diſputationibus tuis. Cum.n.
interrogando diſputas, & quęris acriter, &
doces humiliter. Vtile eſt autem vt de ob-
ſcuritatibus diuinarum ſcripturarum, qu
exercitationis noſtræ cauſa Deus eſſe volu
multæ inueniant ſnię, cum aliud vr̃, quæ
omnes ſanæ fidei doctrinęq̃ concordent.I
bis ſanè veniam ſtylomeo multum feſtinã
vt iam in naui conſtituto occurrerem perl
tori. Filium aũt noſtrum Paulinum in Ch
ſti charitate dulcisſimum,in hac potius ep
ſtola reſaluto,& paucis vt feſtinus exhorto
vt miſericordiæ dñi, qui ſciens dare auxil
de tribulatione, eũ turbulentisſima tẽpeſta
miſit in portum, quo tu pelago tranquilli
re permeaſti, ipſi marinæ trãquillitati min
me credens,& qui eius rudimentis excipi
dis atq; nutriendis te dedit,gratias agat qu
tas poteſt,& omnia oſſa eius dicant, Dñe
ſimilis tibi? Non enim vberiore fructu leg
vel audit me docentem ac diſſerentem, v
quibuſlibet exhortationibus accendenten
quàm inſpicit te viuentem. Reſalutant ſa
ctam & ſyncerisſimam benignitem tuã c
ſerui mei qui mecum ſunt. Condiaconus
tem noſter Peregrinus, ex quo à me prof
ctus eſt cum ſancto fratre noſtro Vrban
quando epiſcopatus ſarcinam ſubire perr
xit, nondum remeauit Hipponem. Salu
eos tamen in nomine Chriſti, & literis eo
& fama nunciãte cognoſcimus.Compresb
terum Paulinum,& omnes qui tua præſent
in domino perfruuntur germano ſalutam
affectu.

Auguſtinus Cęciliano præſidi, vt ſuo edict
coerceat Donatiſtas iuxta Hipponem: qu
admodum alibi fecerat. Epiſt. LX

DOmino eximio, & in Chriſti charitat
vere meritò honorabili ſuſcipiendo fi
lio Cæciliano, Auguſtinus. Adminiſtrationi
tuę claritas & fama virtutũ, pietatis quoqu
Chriſtianæ laudãda diligẽtia & fida ſynceri
tas, q̃ tibi diuina munera eo donante gaude
tributa, à quo ſperas ꝓmittẽte potiora, exci
tauerũt me, vt hoc epiſtolari alloqo, æſtu
cãrũ mearũ excellẽtiæ aperirẽ tuæ Quãtũ.n
per alias Aphricæ terras te vnitati catholicę
mirabili efficacia cõſuluiſſe gaudem⁹, tñ d
lemus regionẽ Hipponẽſiũ,& ei vicinas pa
tes confines Numidię, præſidiali edicti tu
vigore nondum adiuuari meruiſſe, domine
eximie & in Chriſti charitate vere meritoq;
honora-

onorabilis ac suscipiende fili . Quod ne
eæ potius negligentiæ deputetur, qui epi-
opalem sarcinam Hippone sustineo, tuæ
agnificentiæ non tacendum putaui. Quan-
m etiam in campo Hipponensi hæretica
æsumat audacia, si ex fratribus & collegis
eis, qui hæc tuæ sublimitati narrare potue
nt, vel ex presbytero, quem cum literis mi
fueris audire dignatus, adiuuante domino
eo nostro, proculdubio prouidebis vt tu-
or sacrilegæ vanitatis, terrendo sanetur po
us, quàm vlciscendo resecetur.

ugustinus Dulcitio Tribuno, vt Donatistas
edicto suo corrigat, non occidat, deque
mira vesania quorundam qui sibi necem
consciscebant. Epist. LXI.

DOmino eximio & honorabili filio Dul
citio, Augustinus salutē in dño. Non de
ui contemnere petitionē tuam, qua deside-
sti à me institui, quemadmodum te opor-
at hæreticis rñdere, quorū salus in dñi mi-
ricordia, instantia quoq; tuæ strenuitatis in
uirit. Quāuis.n. ingētes eorū multitudines,
i plurimum gratulamur, quidā tñ eorū &
eo & hoīb. miserabili īstinctu furoris īgra
, nisi suis cędib. nos vastare nō pñt, suo nos
itio terrere se credunt, aut lætitiam suam
ęrentes de mortib. nostris, aut tristititiam
ostram de mortib. suis. Sed non debet tot
ntorumq; populorum salutem, furiosus er
or hoīum impedire paucorum: quid eis ve
mus, non solū Deus & prudentes hoīes, ve
umetiā ipsi cū sint nobis inimicissimi, sen-
unt. Cum.n. suæ prouinciæ terrēdos putāt,
ō dubitāt nos timere ne pereant. Sed quid fa
amus, videntes quod multi adiuuante dño
er occasionē vestram viam pacis inueniāt?
unquid prohibere nos possumus vel debe
us ab hac vnitatis instātia, dū metuimus, q
i durissimi, & in seipsos crudelissimi, non
a, sed propria volūtate se ꝑdant: Optare-
us quidē vt oēs qui contra Xp̄m portant si
num Xp̄i, & contra Euāgeliū de ipso Euāge
o qđ non intelligūt gloriant̄, à sua peruersi
te discederēt. Sed qm̄ Deus occulta satis di
ositione, sed tñ iusta, nōnullos eorū pœnis
destinauit extremis: ꝓculdubio meli⁹ incō-
arabili numerositate plurimis ista pestifera
uisione & dispersione redintegratis atque
collectis, quidā suis ignib. pereūt, q̄ pariter
vniuersi sempiternis ignib. gehennarū meri-
to sactilegę dissensionis ardebūt. Sic.n. pereū
tes dolet ecclesia, quemadmodū rebellē filiā
sanctus Dauid, de cuius salute seruāda solici
ta dilectione mandauerat: Nam eum merito
nephandę impietatis extinctum, ēt cum testi
monio lachrymosę vocis ingemuit. Veruntñ
superbo & maligno discedente in locū suū,
populus Dei, qui fuerat illius tyrannide diui
sus, agnouit regē suū, & de amisso filio mœ-
rorē patris, perfectio consolata est vnitatis.
Non itaq; reprehendimus dñe eximie & ho
norabilis fili, quod tales hoīes apud Tamuga
dē, prius edicto admonēdos existimasti: sed
qđ ibi dixisti, noueritis vos debitę neci dan
dos: putauerunt sicut eorū rescripta indicāt, I
hoc te fuisse cōminatū, ꝙ tu illos apprehen- *Mira in*
sos fueras occisurus, nō intelligentes de illa *hæreticos*
nece, quā ipsi sibi volunt ingerere te locutū. *clemētia.*
Nō.n. tu in eos ius gladij vllis legib. accepi-
sti, aut imperialib. constitutis quorū tibi iniū
cta est executio, hoc p̄ceptū est vt necent̄. Se
cundo sanè edicto dilectionis tuæ planius
quid volueris aperuisti. Quòd aūt etiā ipsum
ep̄m illorū putasti literis alloquendum, hu-
manissime ostendisti, quanta mansuetudine
temperati sint in catholica ecclesia, etiā qui
potestate Christiani imperatoris, siue terren
do siue plectendo corrigendis pręficiunt̄ er
rorib. nisi quod honorificentiorib. eum ver-
bis tractasti q̄ decebat hæreticum Sed quod
eius responsioni me respondere voluisti, cre
do te arbitratū etiam hoc Tamugadensib. de
bere præstare, vt fallax doctrina ipsius a quo
seducebant̄, aliquanto diligentius refellatur:
verum nos & occupatissimi sumus, & iāplu
rimis opusculis nostris hm̄ōi vaniloquia re-
futamus. Iā enim nescio quotiens disputādo
& scribendo mōstrauimus, nō eos posse hr̄e *Martyrē*
martyrum mortē, quia Xp̄ianorum nō hēnt *non facit*
vitam, cum martyrem non faciat pœna, sed *pœna, sed*
causa. Docuimus etiam liberum arbitriū sic *causa.*
homini datū, vt tñ & diuinis legibus & hu- K
manis rectissime grauium suppplicia cōstitu
ta sint peccatorum: & pertinere ad religio-
sos reges terrę, non solum adulteria, vel ho-
micidia, vel huiusmodi alia flagitia seu faci-
nora, verumetiam sacrilegia seueritate con-
grua cohibere. Multūq; illos falli, qui putāt
à nobis istos tales suscipi, quales sunt, quia
non

nō eos rebaptizamus. Qūo. n. tales ſuſcipiun
tur quales ſunt, cum ſint hæretici, & ad nos
trāſeūdo fiant catholici? Neq; . n. propterea
corda deprauata nō licet corrigi: q̄a ſacramē
Spōtanea mors. ta ſemel data nō licet iterari. De mortib. aūt
furioſiſsimis, quas quidā eorū ipſi ſibi infe-
rūt, de quib. ſolēt deteſtabiles, & abominabi
les eſſe multis etiā ſuis quorū mētes demētia
nō tanta poſſedit, eis ſ̄m ſcripturas rōnemq́;
Xp̄ianorum ſæpe rn̄dimus: qm̄ ſcriptum eſt.
Eccl. 14. Qui ſibi nequā cui bonus? Aut certe in eiſdē
L poſitum tentationib. mori volētem occidat
& proximū, qui ſibi expedire & licere putat
occidere ſeipsū, qm̄ ſcriptura dicit, Diliges
Leu. 19. Matt. 22 proximū tuum tanq̄ teipſum. Nullis aūt iu-
bentib. legib. vel legitimis poteſtatib. non li-
cere alterum occidere, ēt volētē & parentē,
& viuere iam nō valen[t]ē, ſatis indicat ſcriptu
1. Re. 1. ra Regnorum. Vbi rex Dauid regis Saulis in
terfectorē iuſsit occidi, cū ille dixiſſet ab eo
iam ſaucio atq; ſemiuiuo petitū ſe fuiſſe vt
hoc faceret, & aīam corporis nexib. obluctā
tem ſoluiq; cupientem, vno ictu vulneris ab
illis cruciatib. liberaret. Proinde quia omnis
qui ſine ulla legitimę poteſtatis authoritate
hominem occidit homicida eſt, quiſquis ſe-
ipſum occidit nō ſit homicida ſi non homo
eſt. Hęc omnia multimodis in aliis plurimis
noſtris ſermonib. & literis diximus. Verūtn̄,
2. Mac. 14. quod fatendū, de iſto Razio ſeniore, quē sū-
ma exemplorum inopia coarctati ſe in Mac
cabæorū libris, quaſi ad authoritatē ſceleris
quo ſeipſos perdūt perſcrutatis omnib. eccle
ſiaſticis authoritatib. vix aliqn̄ inueniſſe glo
riant̄, adhuc eis nunquam reſpondiſſe me re
colo, ſed quod tuę charitati & prudentibus
quibuſq; ſufficiat ad iſtos redarguēdos, ſi ad
vitam Chriſtianorum de Iudæa gente atque
illis literis parati ſunt oīum ſanctorū exem-
pla transferre, tunc & hoc transferant. Si aūt
M illic ſunt plurima eorum quoq; hominum,
qui literarum illarū veritate laudati ſunt, vel
huic iam tp̄i non cōuenientia, vel etiam illo
tempore non rectè facta, tale etiā hoc eſt qđ
Razius. in ſeipſum Razius iſte commiſit: qui cū eſſet
& apud ſuos nobilis, & multū in Iudaiſmo
p̄feciſſet, quæ ſibi in comparatione iuſtitiæ
Chriſtianæ, dāna & ſterçora fuiſſe dicit Apo
ſtolus, & propter hoc idem Razius Iudæorū
pater appellatur: quid mirum eſt, ſi tanquam
homini elatio ſup̄ba ſubrepſit, vt mallet ma
nu propria perimi q̄ poſt illā in ſuorū aſpe
ctib. celſitudinē, ſuſtinere indignā in hoſti
manibus ſeruituptem? Solent in literis gen
lium iſta laudari. In his aūt Maccabæorum
bris, quāuis homo fuerit ipſe laudatus, fact
tn̄ eius narratum eſt non laudatum, & iudic
dum potius quā imitandum, quaſi ante oc
los conſtitutū: non ſanè noſtro iudicio iud
candum, qđ nos quoq; vt homines hr̄e po
ſemus, ſed iudicio doctrinæ ſobriæ, quę ipſ
quoq; libris veterib. clara eſt. Longè quipp
fuit iſte Razius à verbis illis vbi legit̄. Oē q
tibi applicitum fuerit accipe, & in dolore ſ
ſtine, & in humilitate tua patientiā habe. N
ergo fuit iſte vir eligendę mortis ſapiens, ſe
ferendæ humilitatis impatiens Scriptum eſ
qđ voluerit nobiliter & viriliter mori, ſe
nunquid ideō ſapiēter? Nobiliter. ſ. ne libert
tem ſui generis captiuus amitteret. Virilile
autem quod tantas vires animi haberet, qui
bus idoneus eſſet vt ſeipſe perimeret, quo
gladio cum implere non poſſet, de muro ſ
pręcipitem dedit, & ſic adhuc viu⁹ abrupt
cucurrit ad petram, atque ibi exanguis inte
ſtina ſua produxit, quę vtraq; manu diſſipa
ta ſpargebat in populū, ac deinde poſtea de
feſſus occubuit. Magna hæc ſunt, nec tn̄ bo
na. Nō enim bonum eſt omne quod magni
eſt, quoniam ſunt magna etiā mala. Deus di
xit, Innocentem & iuſtum ne occidas. Si er
go iſte innocens, & iuſtus nō fuit, cur prop
nit imitandus? Si aūt innocens, & iuſtus fuit
quare interfector innocentis & iuſti, i. ipſius
Razij inſuper putatur eſſe laudandus? Hæc
interim, ne nimium prolixa fiat, huic epiſto-
læ implendæ ſatis ſint. Debeo autem Tamu-
gadenſibus eiuſmodi miniſterium charita-
tis, quoniam mihi, & noto tuo, & ab hono-
rabili, & chariſſimo filio meo Eleuſino, qui
tribunatum apud eos egit bene inſinuati sūt,
vt ambabus epiſtolis Gaudentij Donatiſta-
rum epiſcopi, & maxime poſteriori, quam
ſecundum ſcripturas ſanctas ſe feciſſe arbi-
tratur, ita reſpondeam ne aliquid prætermiſ
ſum putetur.

Auguſtinus Cœleſtino Diacono de mutua beneuolentia. Epiſt. LXII.

DOmino venerabili nimiumq́; deſidera
bili, ſancto fratri & condiacono Cœle
ſtino

ino, Augustinus in dño salutem. Quãuis lõ-
e absens fuerim, qñ per Proiectum clericũ
d me directa Hipponem sanctitatis tuæ scri
a venerunt, tñ posteaquã veni, eisq; lectis,
escriptorũ debitorem me factũ esse cogno
i reddendi tp̃s operiebar: & ecce subito ꝓ-
ecturi à nobis charissimi fratris nostri Albi
i acoluthi, gratissima occurrit occasio. De
a igit̃, quæ mihi exoptatissima est, salute læ
tus, sãctitati tuę solutionem debitã reddo.
emper aũt debeo charitatẽ, quæ sola ẽt red
ta, semper detinet debitorẽ. Reddit̃.n. cum
npẽditur debet̃ autem etiam si reddita fue-
t, quia nullum est tempus qñ impendenda
m non sit: nec cum reddit̃ amittit̃, sed po-
us reddendo multiplicat̃: habendo.n. reddi
r non carendo. Et cum reddi non possit ni
habeat̃, nec haberi põt nisi reddat̃: immo
iam cum reddit̃ ab homine, crescit in ho-
ine, & tanto maior acquiritur, quãto plu
b. redditur. Qũo aũt negetur amicis, quę de
et̃ & inimicis? Sed inimicis cauta impendi
r, amicis secura rependitur. Agit tñ quan-
m potest, vt ab ijs etiam quibus pro malis
ona retribuit, id recipiat quod impendit.
ptamus quippe fieri amicum, quem vera-
ter diligimus inimicum: quia non eum di
gimus nisi velimus bonum, quod vtiq; nõ
it, nisi amiserit inimicitiarum malum. Nõ
go sic impenditur charitas, vt pecunia. Ex-
epto enim quod impendendo illa diminui
r, hæc augetur: etiam illo inter se differũt:
uod pecuniam cui dederimus tunc ei bene
euolentiores erimus, si recipere non quæra
us: non autem potest esse verus charitatis
npensor, nisi fuerit benignus exactor: quo-
am pecunia cum recipitur accedit cui da-
r, sed recedit à quo datur: charitas vero nõ
lum apud eum crescit qui hanc ab eo quẽ
ligit, exigit, etiam si non recipit, sed etiam
le à quo eam recipit tunc incipit habere cũ
ddit. Proinde domine frater mutuam tibi D
naritatem libens reddo gaudẽsque recipio:
uam recipio adhuc repeto, quam reddo ad
uc debeo. Vnum.n. magistrum apud quem
condiscipuli sumus, per eius Apostolũ
dociles audire debemus pręcipiẽ
tem ac dicentem, Nemini
quicquam debeatis,
nisi vt inuicem.
diligatis.

Augustinus Cœlestino de triplici rerum or-
dine. Epi. LXIII.

AVgustinus Cœlestino. O vtinã possem assidue tibi aliquid di cere. Id aũt aliq̃d est, vt curis exueremur innanib. & curis indueremur vtilib. Nã de securitate nescio vtrũ q̃cquã in hoc mũdo sperandũ sit. Scripsi nec recepi vlla rescripta. Misi aduersum Manichæos libros quos paratos & emẽdatos mit- E
tere potui, nec quicquã ex illis iudicij motusque nr̃i notũ mihi factũ est. Nunc eos repetere iã me, vos aũt restituere cõuenit. Peto itaq; ne differatis eos remittere cũ rescriptis, quib. nosse cupio q̃d de illis geritis, vel adhuc ad illũ errorẽ expugnãdũ quid armaturæ vobis opus esse arbitremini. Sanè qm̃ te noui, accipe hoc quoddã grãde & breue. Est natura ꝑ
locos & tempora mutabilis, vt est corpus. Et *8 de Ge-*
est natura per locos nullo modo, sed tm̃ per *ne. ad lite*
tempora etiam ipsa mutabilis vt anima. Et est *ri ca. 25.*
natura quę nec per locos nec per tempora *& 26.*
mutari potest, hoc Deus est. Quod hic insi- *sen. d. 37*
nuaui quoquo modo mutabile creatura dr̃: *c. 4.*
quod immutabile, creator. Cum autem om- *duo. seq.*
ne quod esse dicimus, in quantum manet dicamus, & inquantum vnum est omnis porrò pulchritudinis forma vnitas sit, vides profecto in ista distributione naturarũ quid summe sit: quid infime, & tamen sit: quid medie, maiusq; infimo & minus summo sit. Summum illud est ipsa beatitas, Infimum q̃d nec beatum esse potest, nec miserũ. Quod verò medium, viuit inclinatione ad infimum misere, conuersione ad summũ beate viuit. Qui Christo credit nõ diligit infimum, nõ superbit in medio, atq; ita summo inhærere fit idoneus, & hoc est totum quod agere iubemur, mouemur, accendimur.

Augustinus presbyter Aurelio Episcopo, lamentans temulentiam, cõtentiones ac dolos mire repugnare apud Aphros etiã in F
solennibus conuiuijs in honorem martyrum fieri solitis, ostendens quibus modis possit illis mederi. Epist. LXIIII.

AVrelio Episcopo, Augustinus presbyter. Qua gratia responderem literis sanctitatis tuæ, cum diu hæsitans non reperirẽ: omnia.n. vicit affectus animi mei, quem iam

sponte

ſponte ſurgentem lectio epiſtolæ tuæ multo ardẽtius excitauit, cõmiſi me iam Deo qui pro viribus meis operaretur in me, vt ea reſcriberem, quę vtiq; noſtrũm ſtudio in dño & curæ eccleſiaſticæ ꝓ tua præſtãtia & mea obſecundatione congruerent. Atq; illud primum, quod orõnib. meis te adiuuari credis, non ſolum nõ defugio, verumetiam libenter amplector. Ita enim, & ſi nõ meis, certe tuis,
a. l. noſter me dñs nunc * exaudiet: Quod fratrem Alipium in noſtra cõiunctione manſiſſe, exemplo ſit fratrib. curas mũdi huius vitare cupiẽtib. beneuolentiſsime accepiſti, ago gratias quas nullis verbis explicare poſſim. dñs hoc rependat in aĩam tuam. Omnis itaq; fratrum
G cœtus qui apud nos cœpit coaleſcere, tanta tibi prerogatiua obſtirctus eſt, vt locis terrarum tantum longe diſiunctis ita nobis cõſulueris tanquam præſentiſsimus ſpiritu. Quapropter præcibus quantum valemus incum-
a. l. gregẽ. bimus, vt * locum tibi commiſſum tecũ dñs ſuſtinere digneť, nec te vſpiam deſerere, ſed adeſſe adiutor in opportunitatib. faciẽs cum eccleſia ſua miſericordiam per ſacerdotium tuũ, quale ſpirituales viri vt faciat, lachrymis eũ gemitibusq; interpellant. Scias itaq; dñe beatiſsime & pleniſsima charitate venerabilis, non deſperare nos immo ſperare vehementer, ꝙ dñs & Deus noſter per authoritatem perſonæ quã geris, quã non carni, ſed ſpiritui tuo impoſitã eſſe cõfidimus, multas carnales fœlicitates & ægritudines, quas Aphricana eccleſia in multis patiť, in paucis gemit cõſiliorum grauitate & tua poſſit ſanare. Cum.n. Apoſtolus tria breuiter genera vitiorum deteſtãda & vitanda vno in loco po-
H ſuerit, de quib. innumerabilium peccatorũ exurgit ſeges, vnũ horũ quod ſcđo loco poſuit accerrime in eccleſia vindicať, duo autẽ reliqua, i. primum & vltimum, tolerabilia videnť hoĩb. atq; ita paulatim fieri põt, vt nec vitia iam puteť. Ait enim vas electionis: Nõ
Rom. 13. in comeſſationib. & ebrietatib. non in cubilibus, & impudicitijs, non in contentione, & dolo, ſed induite vos dñm Ieſum Chriſtum, & carnis curã ne feceritis in concupiſcẽtijs. Horum ergo triũ, cubilia & impudicitiæ tã magnum crimen putať, vt nemo dignus, nõ modo eccleſiaſtico miniſterio, ſed ipſa etiã ſacramẽtorum communione videatur, qui ſe iſto peccato maculauerit. Et rectè omnino

Sed quare ſolum? Comeſſationes.n. & ebri
tates ita conceſſæ & licitæ putanť, vt in hon
rem ẽt beatiſsimorum martyrũ, nõ ſolũ p
Dies ſolẽnes, quod ipſum quis non lugend
videat qui hæc nõ carnis oculis inſpicit, ſe
ẽt quotidie celebrenť. Quã fœditatem, ſi t
flagitioſa & nõ etiam ſacrilega eſſet, quibu
cunq; tolerantiæ virib. ſuſtẽtãdã putaremu
Quanquã vbi eſt illud, quod cum multa v
tia enumeraſſet idẽ Apoſtolus, inter quæ p
ſuit ebrioſos, ita concluſit, vt diceret cum
lib. nec panem edere. Sed feramus hæc in l
xu & labe domeſtica, & eorũ cõuiuiorũ, qu
priuatis parietib. continenť, accipiamusq
cum eis corpus Chriſti cum quib. panẽ ed
re prohibemur, ſaltem de ſanctorũ corpor
ſepulchris ſaltem de locis ſacrorũ, de don
bus orõnum tm̃ dedecus arceať. Quis. n. au
det negare priuatim, quod cum frequẽtať i
ſanctis locis, honor martyrum nominatu
Hęc ſi prima Aphrica tentaret auferre à cę
ris terris, imitatione digna eſſe deberet. Cu
vero & per Italiæ maximã partem & in ali
oĩb. aut propè oĩb. trãſmarinis eccleſijs, p
tim quia nũquam facta ſunt, partim quia v
orta vel ĩ veterata, ſanctorũ, & vere debita f
tura cogitãtiũ epõrũ diligẽtia & animadue
ſione extincta atq; deleta ſint, dubitam⁹ quõ
poſſumus tantam morũ labem, vel ꝓpoſit
tam lato exẽplo emẽdare? & nos quidem ill
rũ partium hoĩem habemus epum, vnde m
gnas agimus gratias Deo: quanquã eius mo
deſtiæ atq; lenitatis eſt, eius deniq; prudenti
& ſolicitudinis in dño, vt etiam ſi Apher eſ
ſet, cito illi de ſcripturis perſuaderet curan-
dum, qđ licentioſa & male libera cõſuetudo
vulnus inflixit. Sed tãta peſtilentia eſt huiu
mali, vt ſanari prorſus, quantum mihi vr̃, niſ
concilij authoritate non poſſit. Aut ſi ab vn
eccleſia inchoanda eſt medicina, ſicut vide-
tur audaciç, mutare conari quod Carthagi-
nenſis eccleſia tenet, ſic magnæ impudentiæ
eſt velle ſeruare quod Cartaginenſis eccleſia
correxit. Ad hanc autem rem quis alius epi-
ſcopus eſſet optandus, niſi qui ea diaconus
execrabatur? Sed quod erat tũc dolendum,
nunc auferendum eſt, non aſpere, ſed, ſicu
ſcriptum eſt, in ſpiritu lenitatis & manſuetu
dinis, Danť enim mihi fiduciam literę tuæ
iudices grauiſsimæ charitatis, vt tecum tan-
quam mecum audeam colloqui. Non ergo

pere,quantũ exiſtimo,nõ duriter,non mõ
nperioſo iſta tollunt, magis docendo q̃ iu
endo,magis mouẽdo q̃ minando.Sic.n.agẽ
um eſt cũ multitudine peccantiũ.Seueritas
it exercenda eſt in peccata paucorum.Et ſi
uid minamur,cũ dolore fiat, de ſcripturis
omminando vindictam futuram,ne noſipſi
noſtra ptãte, ſed Deus in noſtro ſermone
neat.Ita prius mouebunt ſpirituales ſpiri-
lib.,pximi, quorũ authoritate & leniſſimis
idẽ ſed inſtantiſſimis admonitionib.cęte-
multitudo frangat. Sed qm̃ iſtæ in cœmi-
rijs ebrietates & luxurioſa conuiuia, nõ ſo
honores martyrũ à carnali & ĩperita ple-
credi ſolent,ſed ẽt ſolatia mortuorũ, mi-
vr facilius illis diſſuadere poſſe iſtam fœ-
tatem,ac turpitudinẽ, ſi & de ſcripturis ,p
beat,& oblationes pro ſpiritib. dormien-
i,quas vere aliqd adiuuare credẽdũ eſt, ſu
r ipſas memorias non ſint ſumptuoſę,atq;
bus petentib. ſine typho & cum alacritate
æbeant neq; vendant.Sed ſiquis pro reli-
one aliquid pecuniæ offerre voluerit,in p̃-
nti pauperib.eroget.Ita nec deſerere vide-
nt memorias ſuorum,qđ põt gignere nõ
em cordis dolorẽ, & id celebrabit in ec-
eſia quod pie honeſteq; celebrat.Hæc inte
n de comeſſationib. & ebrietatibus dicta
t.De contentione aũt & dolo quid me at-
et dicere, qñ iſta vitia nõ in plebe, ſed in
ſtro numero grauiora ſunt?Horũ aũt mor
rũ mater ſuperbia eſt, & humanæ laudis
iditas,quę etiam hypocriſim ſępe generat.
Huic non reſiſtit,niſi crebris diuinorũ libro
n teſtimonijs incutiatur timor & charitas
i,ſi tñ ille qui hoc agit, ſeipſum præbeat
ientiæ atq; humilitatis exemplum, minus
i aſſumendo quam offert,ſed tñ ab eis qui
honorant nec totum nec nihil accipiẽdo,
d quod accipitur laudis aut honoris, nõ
ſe qui totus coram Deo eſſe debet & hu
na contemnere, ſed pp illos accipiatur
ib. coſulere non poteſt,ſi nimia deiectio-
vileſcat. Ad hoc enim pertinet quod di-
m eſt:Nemo inuentutem tuam cõtemnat:
n hoc ille dixerit, qui alio loco ait:Si ho
nibus placere vellem, Chriſti ſeruus non
em: Magnum eſt de honoribus & laudib.
minum non lętari, ſed omnem pompam
nem præcidere, & ſiquid inde neceſſariũ
inet, id totum ad vtilitatẽ honorantium
ſalutemq; conferre. Non.n.fruſtra dictũ eſt:
Deus confringet oſſa hominum placere vo- *Pſal. 52.*
lentium.Quid.n.languidius, quid tã ſine ſta-
bilitate ac fortitudine,qđ oſſa ſignificant, q̃
homo quem male loquẽtium lingua debili-
tat,cum ſciat falſa eſſe quæ dicunt? Cuius rei
dolor nullo modo aĩæ viſcera dilaniaret, ſi
non amor laudis oſſa eius cõfringeret: Præ-
ſumo de robore animi tui.Itaq; iſta quę tecũ
confero,mihi dico, dignaris tñ credo mecũ
conſyderare, quam ſint grauia, q̃ difficilia.
Nõ.n.huius hoſtis vires ſentit, niſi qui ei bel
lum indixerit: quia & ſi cuiquam facile eſt
laude carere dum denegat,difficile eſt ea nõ A
delectari cum offertur: & tñ tanta mentis in
Deum debet eſſe ſuſpenſio, vt ſi non merito
laudemur corrigamus eos quos poſſumus:
ne arbitrent aut in nobis eſſe qđ non eſt, aut
noſtrum eſſe qđ Dei eſt,aut ea laudent, quæ
quanuis non deſint nobis,aut ẽt ſuperſint,ne
quaq̃ tñ ſunt laudabilia: velut ſunt bona oĩa
quæ vel cum pecorib.habemus communia,
vel cum impijs hominib. Si aũt merito lau-
damur,pp Deũ gratulemur eis quib. placet *Laudes*
verum bonũ:nõ tñ pro his qa placemus ho- *hominum*
minib.ſed ſi coram Deo tales ſumus quales *qũo acci-*
nos eſſe credunt: & non tribuitur nobis ſed *piendæ.*
Deo,cuius dona ſunt omnia quæ vere meri
toq; laudantur. Hæc mihi ipſe canto quoti-
die vel potius ille cuius ſalutaria præcepta
ſunt,quæcunq; ſiue in diuinis lectionibus in
ueniunt,ſiue quæ intrinſecus aĩo ſuggerunt,
& tamen vehementer cum aduerſario dimi-
cans ſępe ab eo vulnera capio cum delecta-
tionem oblatæ laudis mihi auferre non poſ-
ſum.Hæc propterea ſcripſi, vt ſi tuę ſanctita
ti iam nõ ſunt neceſſaria,ſiue ꝙ plura huiuſ-
modi ipſe cogites atq; vtiliora,ſiue ꝙ tuæ ſã B
ctitati medicina iſta nõ opus ſit,mala tamen
meà nota ſint tibi,ſciasq; vnde pro mea infir
mitate Deũ rogare digneris, quod vt impẽſiſ
ſime facias, obſecro per humanitatem illius
qui præceptum dedit,vt inuicem onera no-
ſtra portemus.Multa ſunt quæ de vita noſtra
& conuerſatione deflerem, quæ nollem per
literas ad te venire, ſi inter cor meum & cor
tuũ, vlla eſſent miniſteria p̃ter os meum &
aures tuas.Si aũt venerabilis nobis omnium-
que noſtrum tota ſinceritate chariſſimus,
cuius in te vere fraternam cũ præſens eſſem
benignitatem ſtudiumq; perſpexi, ſenex Sa-
turni-

turninus dignatus fuerit, qñ oportunũ videbitur ad nos venire, quicquid cũ eius sanctitate & speciali affectu colloqui potuerimus, aut nihil aut nõ multum distabit, ac si cũ tua dignatione id ageremus. Quod vt nobiscum ab eo petere atq; impetrare digneris, tantis precib. posco, quantis verba nulla sufficiũt. absentiam.n. meam tantam lõge Hipponenses vehementer nimisq; formidant, neq; vllo
C modo mihi sic volunt credere, vt & ego vobis. Agrum fratribus datum prouisione & liberalitate tua didicimus ante epistolam tuã, per sanctum fratrem & cõseruum nostrum Partheniũ, à quo multa alia q̃ audire desiderabamus, audiuimus. Prçstabit dñs, vt etiam cætera, quæ adhuc desideramus impleãtur.

Augustinus Paulino, cupiens ab illo plenius explicari, qũo voluntas hominis subditur voluntati diuinç. Epistola LXV.

SAnctis & Deo dilectissimis merito venerabilibus, & multum desiderabilib. fratribus, Paulino & Thærasiæ, Augustinus in dño salutem. Charissimus frater Celsus cum rescripta repeteret, debitum reddere festinaui. Sed vere festinaui. Cum enim eum putarem adhuc aliquot dies nobiscum moraturum, repente cõperta occasione nauigij, mihi pridianam suam ꝓfectionem iam nocte suggessit. Quid facerem cum eum tenere nõ posse, & quia ad nos cum quib. ei melius esse ꝓperabat, nec si possem deberem. Proinde pauca ilico hæc arrripui dictanda atq; mittenda, ꝓlixioris epistolç me confitens debitorem, cũ post reditũ venerabilium fratrum nostrum collegarũ Therasij & Euodij, primum nostri ex parte satiatus fuero. Vberius enim ad vos in eorum pectorib. & orationibus nos esse venturos, iamiamq; in Christi nomine atq; adiutorio speramus. Cum hæc scriberemus,
D ẽt per vnanimem filium nostrum Carthagustinensis ecclesiç presbyterum Fortunatianũ Romam nauigaturum, aliam epistolam paucis ante dieb. iam dederam. Nunc ergo quod soleo rogo, vt qđ soletes faciatis. Oretis pro nobis vt videat Deus humilitatem uostrã & laborem nostrum, & dimittat omnia peccata nostra. Colloqui autem vobiscum talia cupio, si dignemini literis, qualia colloqui possemus, si coram vestris sensib. adessemus. Ecce illam quæstiunculam quã nuper ꝓposu
ram, tanquã si prçsens præsenti inter dulc
loquelas obderem planè Christiano intell
ctu & deuotione soluisti sed nimis cursim
breuiter, posset quippe ibi aliqñ diutius
vberius habitare gratia oris tui, si cum di
ses ita te illo quo fœliciter vteris loco pers
uerare decreuisse, vt siquid de te aliud dñ
placuerit, eius voluntatem prçferas tuç idi
sum aliquanto apertius explicares, quo na
modo voluntatem Dei quæ nostræ volunt
præponenda nouerimus. Vtrum tñ in ea
quam ꝓpterea prçferre deberemus, quia
inuiti cogeremur. Ibi.n. fit quidem qđ nol
mus. Sed iõ nos cogimur vt velimus, quia
le vult cuius voluntatis nec excellẽntiam
est recusare, nec omnipotentiam licet euit
re: sicut Petrum alter cinxit & tulit quò n
luerat: veruntñ quò nollet ijt, sed volẽs mo
tẽ subijt. Asperrimũ est, ibi, vbi est potest
nõ mutare sñĩam, quanuis aliud occurrat
quo potius appareat voluntas Dei ad mut
dam sñĩm nos uocantis, nõ quia nostra ma
erat, sed in qua recte permaneret, nisi ab il
in alteram uocaremur. Neq;.n. malum fu
Abrahæ nutrire & educare filiũ, quoad po
set q̃tum in ipso esset usq; ad finẽ uitæ: sed
pẽte iussus occidere, mutauit utiq; nõ pri
malam sñĩm, sed quæ mala esset, si potiori
mutata non esset. Hinc quoque nõ dubito
hil aliud uideri tibi, sed plerunq; non uo
de cœlo, non per prophetam, non per reu
lationẽ, uel somnij, uel excessus mentis, q
dicitur exstasis, sed rebus ipsis accidentibu
& ad aliud q̃ statueramus uocantibus cog
mur agnoscere Dei uolũtatem aliam q̃ er
nostra. Quod si proficisci statueremus, & a
quid oriretur quod consulta de officio no
stro ueritas uetaret deserere, aut decerme
tibus ibi manere nunciaretur aliquid quo
eadem ueritate consulta uos cumpellere
proficisci, de hoc tertio genere causarũ m
tandæ sententiæ, quid tibi uideatur, peto m
cum plenius & enodatius colloquaris. Sçp
nos quippe conturbat, & difficile est nos a
quid quod magis faciendum erat omittere
dum illud mutare uolumus, in quo prius pe
manere statueramus, non quidem malum
uerum iã ideo malum, quia id quod priu
agendum est occurrens deferitur. Qđ si no
occurreret, nõ solum sine uituperatione sed

etiam

ïam cum laude,in illo priore perduraret.
ic non falli difficile eſt, hic omnino vox
ophetica pręualet, Delicta quis intelligit?
inc (oro) participem me facias cogitatio-
ım tuarum,quid in talib. vel facere ſoleas,
l faciendum eſſe reperias.

uguſtinus Maximo medico, recens ad ec-
cleſiā catholicā conuerſo, hortans illum
vt ſtudeat & alios eodē adducere, præſer
tim quum nonnullos in errorem adduxiſ
ſet authoritate ſua, Inſtruens illum aduer-
ſus eos, qui de trium perſonarum eadem
eſſentia impie diſputant. Epiſt. LXVI.

DOmino eximio meritoq; honorabili &
religioſo fratri Maximo, Alipius & Au
ſtinus ī dn̄o ſalutem. Cū à ſancto fratre &
epo noſtro Peregrino de tua tuorūq; non
rporali ſed ſpiritali ſalute p̄cipue q̄rere-
us, de tua q̄dem lętos, de tuorū verò triſtes
os eius reſpōſa fecerunt, q̄d non ſunt eccle
æ catholicæ ſalubri correctione ſociati. Et
ıia id cito futurū ſperabamus, adhuc non
ſe factū multum dolemus, dn̄e eximie me-
oq; honorabilis & religioſe frater. Proin-
charitatē tuam in dn̄i pace ſalutātes, & p̄-
pimus & rogamus, vt eos q̄d didiciſti doce
nō differas, vnum. ſ. Deum eſſe ſolum cui
ruitus illa debet̄, quę latria Græco vocabu
nuncupat̄. Ipſum. n. verbum eſt in lege vbi
riptum eſt Dn̄m Deum tuum adorabis, &
i ſoli ſeruies: quē ſi Deum patrem tm̄ mo-
dixerimus, reſpondebit̄ nobis, ergo latria
io nō debet̄, quod nefas eſt dicere. Si autē
bet̄, quomodo ergo in tm̄ debet̄ Deo, ſi &
tri & filio debet̄, niſi quia vnus cui per la-
am ſeruire iuſſi ſumus, ita dr̄ ſolus vt & pa
intelligat̄ & filius, immò verò ēt ſpirituſ-
nctus. De illo q̄ppe dicit Apoſtolus. Neſci-
q̄a corpora veſtra tēplū ſunt in vobis ſpi
uſſancti, quē habetis à Deo & nō eſtis ve-
i. Empti. n. eſtis magno precio, glorificate
eū & portate in corpore veſtro. Quē Deū
ſi ſpiritum ſanctum, cuius corpora noſtra
xerat eſſe templum? debet̄ ergo latria ſpiri
iſancto. Nam ſi templum facere, ſicut Salo
on fecit de lignis & lapidibus iuberemur,
iq; faciendo templum latriā exhibere con
ıceremur, quanto magis latriā debemus
ı nō templū facimus ſed ſumus? Ac p̄ hoc
ſi patri & filio & ſpirituiſancto latria debet̄
& exhibet̄ à nobis, de qua dictum eſt: Dn̄m
Deum tuū adorabis & ſoli illi ſeruies, p̄cul
dubio dn̄s Deus noſter cui ſoli per latriā ſer
uire debemus nō eſt pater ſolus, nec filius ſo
lus, nec ſolus ſpirituſſanctus, ſed ipſa trinitas
vnus Deus ſolus, parter, & filius & ſpūſſan-
ctus: nō vt pater ſit ipſe qui filius, vel ſpirituſ
ſanctus ipſe ſit aut pater aut filius, cum ſit in
illa trinitate pater filij ſolius, & filius patris
ſolius, ſpiritus aūt ſanctus & patris & filij ſit
ſpiritus: ſed p̄p̄ vnam eandemq; naturā atq;
inſeparabilem vitam, ipſa trinitas, quantum I
ab hoīe poteſt fide præcedente intelligitur
vnus dn̄s Deus noſter de quo dictū eſt: Dn̄m
Deum tuū adorabis & illi ſoli ſeruies, & quē
prædicat Apoſtolus. Ait n. Qm̄ ex ipſo & in
ipſo & per ipſum ſunt oīa, ipſi gloria in ſecu *Rom. 11.*
la ſeculorū, amen. Nō enim ſic ex Deo patre
vnigenitus filius, quemadmodum ex illo eſt
vniuerſa creatura quam ex nihilo creauit.
Hunc quippe de ſua ſubſtantia genuit nō ex
nihilo fecit, nec eum ex t̄pe genuit, p̄ quem
cuncta tempora condidit. Qm̄ ſicut flamma
ſplendorem, quem gignit, t̄pe non præcedit,
ita pater nunq̄ ſine filio fuit. Ipſe eſt quippe
ſapientia Dei patris, de qua ſcriptū eſt: Splē- *Sapie. 7.*
dor eſt. n. lucis æternæ. Luci ergo cui⁹ cādor
eſt, i. Deo patri ſine dubio coęterna eſt. Et iō
non ſicut in principio fecit Deus cœlum &
terrā, ita in principio fecit verbū, ſed in prin
cipio erat verbū. Spiritus quoq; ſanctus non
ſicut creatura ex nihilo eſt factus: ſed ſic à pa
tre p̄cedit, vt nec à patre nec à filio ſit fact⁹.
Hæc trinitas vnius eſt eiuſdēq; naturę atque
ſubſtantiæ, non minor in ſingulis quā in om
nibus, nec maior in omnibus quàm in ſin-
gulis, ſed tanta in ſolo patre vel in ſolo filio, K
quanta in patre ſimul & filio, & tāta in ſolo
ſpūſancto quanta ſimul in patre & filio &
ſpirituſancto. Neque enim pater vt haberet
filiū de ſeipo, minuit ſeipſum, ſed ita genuit
de ſe alterum ſe, vt totus maneret in ſe, & eſ
ſet in filio, tantus quantus & ſolus. Similiter
& ſpirituſſanctus integer de integro, nō præ
cedit vnde procedit, ſed tantus cum illo quā
tus ex illo nec minuit eū procedēdo nec au
get hærendo. Et hęc oīa nec confuſe vnum
ſunt, nec diſtincte tria ſunt, ſed cū ſint vnum *Commodè*
tria ſunt, & cum ſint tria vnum ſunt. Proinde *accipe,*
qui tam multis cordibus fidelium ſuorum *tria unū.*

donauit

cum tres sint unū. donauit vt essent cor vnū, quanto magis cō-
seruat i seipso vt sint hæc tria, & singula De⁹
& simul oīa non tres dij sed vnus Deus? Hic
est vnus dn̄s Deus noster, cui vniuersa pieta-
le seruit, cui soli latria illa debet: qui cum in
reb. quæ nascuntur in tp̄e sua bonitate effece
rit, vt suæ substantiæ prolem quælibet res gi-
gnat i. homo hominem non alterius naturæ,
sed eius cuius ipse est, vide quam impie dicat̄
ipse nō genuisse id quod ipse est. Hæc. n. pro
L pinquitatis sunt nomina non naturæ, & iō ad
aliquid vel relatiue dicunt̄, quæ aliquando
eadem sunt, aliquādo diuersa. Eadem. s. cum
fratrer refert ad fratrem, amicus ad amicum,
vicinus ad vicinum, cognatus ad cognatum,
& si qua similia, quæ infinitum est velle om-
nia percurrere In his. n. qđ est iste ad illum,
hoc est ille ad istum. Diuersa sunt autē sicut
pater ad filium, filius ad patrem, socer ad ge-
nerū, gener ad socerum, dn̄s ad seruum, ser-
uus ad dn̄um. Non est quidem hoc iste, ad il
lum, quod ille ad istum, sed ambo tātum ho-
mines sunt. Relatio diuersa est, non natura:
qm̄ si attendas quid sit alter ad alterum, non
est hoc ad illum iste, quod ad istum ille: ꝗa
iste pater. ille filius: aut iste socer, ille gener:
aut iste dominus, ille seruus. Si autem atten-
das quid quisq; sit, vel ad seipsum vel in seip
so, hoc est ille qđ iste: ꝗa ille homo est sicut
iste. Vnde intelligit prudentia tua non ab eis
rationabiliter dici à quorum errore te domi
nus liberauit, ideo Dei patris & Dei filij natu
rā esse diuersam, quia iste pater est, ille filius.
Et Deum patrem non genuisse id quod est ip
se, quia non genuit patrem filij sui, quod est
ad illum ipse. Quis. n. non videat ista vocabu
N la non in seipsis demonstrare naturas, sed al-
terius ad alterum significare personas? Tale
est etiam illud quod simili loquuntur erro-
re, Ideo filium alterius esse naturæ diuersæq;
substantię, quia pater Deus non est de altero
Deo, filius autem Deus est quidem, sed de pa
tre Deo. & hic enim non iudicatur substan-
tia, sed origo, i. non quid sit sed vnde sit quis
que vel non sit. Neq; enim Abel & Adam iō
non vnius naturæ atq; substantiæ fuerunt, ꝗa
iste fuit hō de hoīe illo, ille de nullo. Si ergo
vtriusq; natura quęratur, homo Abel, homo
Adam. Si autem origo, primus homo ex quo
Abel, nullus homo ex quo Adam. Item in
Deo patre & Deo filio, si vtriusq; natura quę
ratur, vterque Deus, nec magis magnus alte
altero Deus. Si autem origo, pater est Deu
de quo filius Deus, de quo autem pater, nu
lus est Deus: frustra itaque ad hoc respond
re conantes dicunt, sed, homo cum passion
generat, Deus autem sine passione genuit
lium. Hoc enim non solum ipsos nihil, se
nos adiuuat plurimum. Nam si temporali
& passibilibus rebus Deus tribuit, vt qđ su
hoc generent, quanto magis ipse æternus
impassibilis, non alius, q̄ est ipse, generau
vnus vnicum, ideo nostra inenarrabili adn
ratione, quoniam sine passione, & tāta sec
æqualitate, vt eum nec potestate præceder
nec ætate. Sed ideo totum quod habet, quo
potest, nō tribuit sibi, sed patri, quia nō est
seipso, sed à patre, Aequalis est enim patr
sed hoc quoque accepit à patre nec sic acc
pit vnde esset ęqualis, quasi prius fuerit in
qualis, sed natus æqualis, sicut semper natu
ita semper æqualis. Non itaque inæqualen
genuit, & æqualitatem iam nato addidit: se
gignendo eam dedit, quia æqualem non in
parem genuit. Ideo in forma Dei æqualen
esse Deo, nō ei rapina fuerat, sed natura: qu
niam id nascendo sumpsit, non superbiend
præsumpsit. Propterea vero patrē dicit es
maiorem, quia seipsum exinaniuit, forman
serui accipiens, non amittens Dei, ꝑꝑ quan
formam serui, non tantum patre, verumeti
seipso & spiritusancto minor factus est. Ne
tantum hac excellentissima trinitate, sed eti
minoratus est paulo minus ab angelis, hom
nibus quoque minor fuit, quando parentib
subditus fuit. Propter hāc itaque formam se
ui, quam veniente plenitudine temporis ex
nanitus accepit, dixit: Pater maior me est
Propter illam formam vero quam nec exin
nitus amisit, dixit: Ego & pater vnum sumus
& homo scilicet factus, & permanens Deus
Homo enim assumptus est à Deo, non in ho
mine consumptus est Deus. Ideo valde ra-
tionabiliter & patre minor est homo Chri-
stus, & patri ęqualis est idem ipse Deus Chr
stus. Cum igitur huic rectæ atque catholi-
cæ fidei præsentibus nobis cum magna exul-
tatione populi Dei consociatum te esse gau-
deamus, quare adhuc de tuorum segnitia tri-
stes sumus? obsecramus te per misericordiā
Dei, vt ipso adiuuante auferas istum mœro-
rem de cordibus nostris. Neque enim cre-
dendum

ndū est authoritatē tuam ad peruersitatē rū plurimū valere potuisse, & ad corre- onē nihil valere posse. An forte contem- nt te, quia in ecclesiæ catholicæ participa nē hac ætate venisti cū te amplius debeāt mirari atq; venerari, quia vetustissimū er- rē senili quadā iuuentute vicisti. Absit vt resistant tibi vera dicēti, cui cōsenserant eritate deuianti. Absit vt nolint tecū recta tire, cū quo eos delectauit errare: tu tātū ꝓ eis & insta eis. Immo vero adhuc eos domū Dei tecū, qui in domo tua sunt te- vel te non pigeat in domū Dei cum illis ire, qui in domum tuam soliti fuerant cō ire, præsertim cū catholica mater aliquos petit, aliquos repetit. Petit eos quos apud nuenit, repetit eos quos per te ꝑdidit. Nō rucietur dānis, sed potius lętetur lucris. Aquirat filios quos non habuit, non plan- quos habuit. Oramus ad Deū vt facias qđ tamur, & speramus de misericordia ei⁹, od literis sancti fratris & coepiscopi no- Peregrini, & rescriptis dilectionis tuæ, ci le hac re gaudio replebitur cor nostrum, ngua nostra exultatione.

Augustinus Alipio seni, de Gabiniano mira- culis conuerso ad Christianismum.

Epistola. LXVII.

Augustinus Alipio seni. Frater Paulus hic est incolumis, apportat negociorū rū secundas curas, præstabit dominus vt ſæ vltimæ sint: multū vos salutat, & nar- gaudia de Gabiniano, quod ab illa sua cā, ericordia Dei liberatus, non solū Chri- nus, sed etiā fidelis sit valde bonus, ꝑ pas- proxime baptizatus, in corde atque in habens gratiam quā percepit. Quantū eū lerem, quādo explicabo? Sed nosti vt eū gam. Architheater etiam Dioscorus Chri nus fidelis est simul gratiam cōsecutus. li etiā quemadmodum, neque enim cer- la illa vel lingua nisi aliquo prodigio narētur: filia eius in qua vnica acquiesce- ægrogat, & vsque ad totā desperationē tis tēporalis, eodē ipso patre renuncian- eruenit. Dicitur ergo & constat, cum mi oc & ante fratris Pauli reditum, comes egrinus vir laudabilis & bene Christia- qui cū eis eodem tempore baptizatus est, indicaret: Dicitur ergo ille senex tandē con- uersus ad implorādam Christi misericordiā, voto se obligasse Christianū fore, si illā sal- uā videret. Factum est. At ille quod vouerat, dissimulabat exoluere, sed adhuc manus ex- celsa. Nam repentina cęcitate diffunditur, sta timq; venit in mentē vnde illud esset: excla- mauit confitens, atq; iterū vouit, se recepto lumine impleturū esse quod vouerat. Rece- pit, impleuit, & adhuc manus excelsa. Sym- bolū nō tenuerat, aut fortasse tenere recusa- uerat & se nō potuisse excusauerat, Deus vi- derit. Iā tū post festa omnia receptionis suę ī paralysim soluitur multis ac penè oībus mē- bris: & etiam lingua. Tunc somno admonit⁹ E confitetur per scripturā, ob hoc sibi dictū es se accidisse, quod symbolū non reddiderit. Post illam confessionem redduntur officia omniū membrorū nisi linguę solius: se tamē didicisse symbolū, ideoq; memoria iā tene- re nihilominus in eadem tentatione literis fassus est: sicq; omnis est ab eo deleta nuga- citas, quæ (vt scis) multū decolorabat* natu- ralē quandam eius benignitatē, eumq; insul tantem Christianis faciebat valde sacrilegū. Quid dicā, nisi domino hymnum canamus & superexaltemus eum in secula?

Iā tamen post confeßa omnia deceptionis suæ.

Al.l. dedecorabat.

Clerici Hippone catholici Ianuario primæ sedis episcopo, partis Donatianæ, De immanitate Circūcellionū aduersus catholicos. Stylus est Augustini quanquā cōmuni clericorū nomine scripta est epistola.

Epistola. LXVIII.

IAnuario Clerici catholici regiōis. Hippo nēsiū. Clerici & Circūcelliones vestri no- ui generis & inauditæ credulitatis ꝑsecutiōe in nos sæuiūt. Qui si malū ꝓ malo redderēt, ēt si cōtra legē facerēt Christi nūc verò cōsi- deratis oīb. factis nostris & vestris, inueni- mur hoc pati qđ scriptū est. Retribuebāt mi- hi mala pro bonis: Et ī alio psalmo: Cū ijs q F oderūt pacē erā pacificus, cū loquebar illis debellabāt me gratis. Nā cū sis in tā grādi cō stitutus ętatē, arbitramur te optime nosse, qđ pars Donati, quæ primo apud Carthaginem pars Maiorini dicebatur, vltro accusauit Cę- cilianū tunc episcopum ecclesiæ Carthagi- nensis, apud Imperatorem illum antiquum Constantinum. Sed ne forte aut oblita hoc

Psal. 34.
Ps. 119.

sit grauitas tua, aut te nosse dissimules, aut ēt quod non putamus, forsitā nescias, exemplū relationis tunc Anulini Procōsulis, quē pars Maiorini tunc interpellauit, vt ea crimina q̄ obijciebat Cęciliano ad memoratū Imperatorem ab eodē Proconsule mitterētur, his nostris literis inseruimus. Anulius nunc Proconsul Aphricæ. Scripta cœlestia maiestatis vestrę accepta atq; adornata, Cęciliano & ijs qui sub eodē agunt, quiq; clerici appellantur, deuotio mea apud acta paruitatis meę insinuare curauit eosdēq; hortata est, vt Vnitate consensu omniū facta, cum omni omnino munere indulgentia maiestatis vestræ liberati esse videātur, catholica custodita sanctitati legis debita reuerentia ac diuinis reb. inseruiant. Verū post paucos dies extiterunt quidā adunata secū populi multitudine, qui Cęciliano cōtradicendū putarent, quiq; fasciculum in aluta signatum, & libellū sine signo obtulerunt dicationi nostrę, atque impēdito postularunt, vt ad sacrum & venerabilē comitatū numinis vestri dirigerē, quæ manēte Cęciliano in statu suo, subiectis eorundē actis, quo cūcta maiestas vestra posit, digno scere, paruitas mea dirigere curauit. Transmissi libelli, duo, vnus in aluta subscriptus ita, Libellus ecclesiæ catholicæ criminū Cęciliani traditus à parte Maiorini. Itē alius sigillo cohærēs eidē alutæ, dat⁹ die XVII. Kal. Maias Carthag. dn̄o nostro Cōstātino Augusto. Post hāc relationē ad se missam iussit imperator venire partes ad episcopale iudiciū in vrbe Roma faciendum, vbi quemadmodum causa dicta atq; finita sit, & Cęcilianus innocens iudicatus sit, indicant gesta ecclesiastica. Iam vtiq; post pacificū moderamen episcopalis iudicij, omnis contentionis & animositatis pertinacia debebat extingui. Sed rursus maiores vestri ad Imperatorē redierunt, & non rectè iudicatā neq; omnē causam auditā esse conquesti sunt. Vnde ille alterum episcopale iudiciū dedit habendum in Arelatensi Galliæ ciuitate, vbi multi vestri, vana diabolica dissēsione dānata, cū Cęciliano in concordiā redierūt. Alij verò pertinacissimi & litigiosissimi ad eūdē Imperatorē appellauerūt. postea & ipse coactus ep̄alem causā inter partes cognitā terminauit, & primus cōtra vestrā partē legē cōstituit, vt loca cōgregationū vestrarū fisco vēdicarentur,

Exēplum epistolæ.

G

Hactenus videtur exemplū epistolæ. Suspicor fuisse scriptum, tertium cons. ut subnotauerint annum.

H

quarū oīum rerū documēta, si velllemus i
serere, nimiū longas literas faceremus. Ill
tū nullo modo prætermittendū est, qūo F
cis Aptūgensis, quē fontē omniū malorū
cōcilio Carthaginēsi, ab Secundo Tigisia
primate patres vestri fuisse dixerunt vrgē
bus apud Imperatorē vestris, publico iu
cio causa discussa atq; finita sit. Nam me
ratus Imperator, in hac ipsa causa vestros
pud se accusatores & assiduos interpella
res, literis suis fuisse testatur, quarū exem
infra scripsimus. Imperatores Cęsares Fla
Cōstātinus Maximus, & Valerius Licinia
Licinius, ad Probianū Proconsulē Aphri
Helianus prædecessor tuus, merito dum
perfectissimus, verus vicarius præfectori
tunc per Aphricam vestram, incōmoda v
tudine teneretur, eiusdem partibus funct
inter cętera etiā id negociū vel inuidiā, q
de Cęciliano episcopo ecclesiæ catholica
detur esse commota, ad examen suū atq
iussionem credidit esse reuocandā. Eten
cum iam Superiū centurionē, & Cęcilia
magistratum Aptunginorū & Saturninū
curatorē & Calibiū iuniorem eiusdē ciui
tis curatorē, atq; solum seruū publicum
prascriptæ ciuitatis, præsentes esse feciss
audientiā præbuit competētem, adeo vt
Cęciliano fuisset obiectū, quod à Felice
dē episcopatus videretur esse delatus, cui
diuinarū scripturarū proditio atq; exustio
deretur obiecta, innocētē de eo Felicē fu
constiterit. Deniq; cū Maximus Vigentiū
curionē Ziquensium ciuitatis, epistolam
ciliani ex diuino iure falsasse contender
eundē ipsum Vigentiū suspēsum actis, quę
berant, peruidimus, & ideo minime cert
quod se decurionem Ziquensium ciuitatis
se asseuerauerit. Vnde volumus vt eundē i
sum Vigētiū sub idonea prosecutione ad c
mitatū meū Cōstantini Augustini mittas, v
lis q̄ impræsentiarū agunt, atq; diurnis di
interpellare nō desinūt, audientib. & corā
sistentib. apparere & intimari posit, frus
eos Cęciliano ep̄o inuidiā comparare, atq
aduersus eum violenter insurgere voluis
Ita enim fiet vt omissis, sicut oportet, eius
di contentionibus, populus sine dissensio
aliqua religioni propriæ cum debita vene
tione deseruiat. Hęc cū videas ita se habe
quid est quod nobis de īperatorū iussioni
quę

æ contra vos constituuntur, inuidiã cõci-
is, cũ hoc totũ vos potius antea feceritis?
nihil debét in his causis Imperatores iube
, si ad Imperatores Christianos hæc cura
rtinere nõ debet, quis vrgebat maiores ve-
os causã Cęciliani ad Imperatorẽ ꝑ Pro-
nsulẽ mittere, & epm, contra quẽ absentẽ
nĩam quoquo modo dixeratis, iterũ apud
peratorẽ accusare, quo innocente pronũ
to, ordinatori eius Felici alias apud eũdẽ
peratorẽ calũnias machinari? & nunc qd
ud ꝗ ipsius maioris Constantini iudicium
ntra vestrã partem viuit, ꝙ maiores vestri
gerunt, quod assiduis interpellationib. ex
ferunt, quod epali iudicio prætulerunt, Si
plicent imperialia iudicia, ꝗ primitus Im
ratores ad ea vobis excitanda coegerunt?
.n. modo contra catholicã clamatis in ijs
ontra vos ab Imperatorib. decernuntur;
ẽadmodũ si vellent aduersus Danielẽ cla-
re, qui liberato illo, eisdẽ leonib. consu-
ndi missi sunt, à quib. eũ ipsi primitus cõ-
ni voluerunt. Scriptum est.n. Nihil inter-
inter minas regis & irã leonis. Danielem
ũniosi inimici in lacũ leonũ mitti coege-
nt, vicit innocentia eius illorum malitiã,
sus inde leuatus est, ipsi illuc missi perie-
nt. Similiter maiores vestri Cęcilianum &
s societatẽ, regiæ iræ consumendũ obiece
nt, cuius innocentia liberata, ab eisdẽ regi
eadẽ vos patimini, quæ illos vestri pati
uerunt: qm̃ scriptum est. Qui parat proxi
foueam, ipse incidet in eam. De nobis er
quod queramini nõ habetis, & tñ eccle-
catholicæ mansuetudo, ẽt ab his Impera
ũ iussionib. oĩno conquieuerat, nisi vestri
rici & Circuncelliones, per suas immanis
as improbitates furiosasq; violẽtias quie-
n nostrã perturbantes atq; vastantes, hæc
os recoli & moneri coegissent. Nã prius
i recentiores leges istę, de quibus modo
erimini, venissent in Aphricã, insidias in
eribus nostris epis tetenderũt, clericos no
s plagis immanissimis quassauerũt, laicis
oq; & plagas grauissimas inflixerunt, &
lerũt eorũ ædificijs incendia. Presbyterũ
quendam, quia propria libera voluntate
tatẽ nostræ cõionis elegit, de domo sua
tũ, & pro arbitrio immaniter cęsum, in
gite etiam cęnoso volutatum, burda ve-
um, cũ quibusdam dolendum, quibusdã
ridendum in pompa sui facinoris ostentas-
sent, abductũ inde quo voluerunt, vix post
dies duodecim dimiserunt. Vnde conuẽtus
municipalib. gestis à nostro epo Proculia-
nus, cũ ab inquirenda causa dissimulasset, &
iterũ continuo conuẽtus esset, nihil se dictu-
rũ amplius gestis expressit. Et hodie illi qui
hoc fecerunt, ꝑsbyteri vestri sunt, adhuc nos
insuper territantes, & sicut potuerũt, perse-
quẽtes. Nec tñ de his iniurijs & persecutio- A
nibus, quas ecclesia catholica in regione no
stra tunc pertulit, Imperatoribus cõquestus
est eps nr̃. Sed facto cõcilio placuit vt paci-
fice cõuenirẽmini, quo si fieri posset, habere
tis inter nos collationẽ, & errore sublato, fra
terna charitate pacis vinculo lætaretur. Et in
ipsa cõuẽtione quid Proculianus primo rñ-
derit quod cõciliũ facturi essetis, & alias & il
lic visuri qd rñdere deberetis. Deinde quid
postea cũ propter suã promissionem denuo
cõuẽtus esset, actis expresserit, recusans paci
ficã collationẽ, ipsa gesta instruãt grauitatẽ
tuã. Deinde cũ vestrorũ clericorũ & circũcel
lionũ notissima oĩbus nõ cessaret immani-
tas, dicta cã est, cũ Crispinus iudicatus hæ- *Pœna*
reticus, nec pęna decẽ librarũ auri quę in hę *pecunia-*
rericos ab Imperatoribus fuerat constituta *ria in hæ*
per mãsuetudinẽ catholicã feriri permissus *reticos.*
est, & tamen ad Imperatores appellandũ pu-
tauit. Cuius appellationi quod ita respõsum
est, nonne vestrorũ pręcedens improbitas, &
eadẽ ipsius appellatio extorsit vt fieret: nec
tñ etiã post ipsum rescriptũ intercedentibus
apud Imperatorẽ nostris episcopis, eadẽ au-
ri cõdemnatione mulctatus est: Ex cõcilio au B
tẽ nostri episcopi legatos ad comitatũ mise
runt, ꝗ impetrarẽt, vt nõ oẽs episcopi & cle
rici partis vestræ ad eadẽ cõdẽnationẽ decẽ
librarũ auri, quæ in omnes hęreticos cõstitu
ta est teneretur, sed ij soli in quorũ locis ali-
quas à vestris violẽtias ecclesia catholica pa-
teretur. Sed cum legati Romã venerunt, iam
cicatrices episcopi catholici Vagitani horrẽ
dę ac recentissimæ Imperatorem cõmoue-
rant, vt leges tales mitterentur, quales & mis
sæ sunt. Quibus in Aphricã venientibus, cũ
vtiq; nõ ad malum sed ad bonũ cępissetis vr
geri, quid facere debebatis nisi & vos mitte
re ad episcopos nostros, vt q̃uo vos ipsi con-
uenerãt, sic conuenirentur à vobis, & potius
collatione veritas appareret? Non solum aũt

nõ feciſtis, ſed peiora mala nobis veſtri nũc faciunt, nõ tm̃ nos fuſtibus quaſſant ferroq; concidunt, verumetiã in oculos extinguendos, calcẽ miſto aceto, incredibili excogitatione ſceleris mittũt. Domus inſuper noſtras cõpilantes, arma ſibi ingentia & terribilia fabricarunt, quib. armati per diuerſa diſcurrũt cõminantes atque anhelantes cędes, rapinas, incendia, cęcitates. Quibus rebus cõpulſi ſumus tibi primitus cõqueri vt conſideret grauitas tua q̃ multi veſtrũ, immo vos oẽs qui vos pati dicitis perſecutionẽ, ſub ipſis quaſi

Mira cru delitas Circuncel lionum.

C terribilibus imperatorũ catholicorũ legib. in poſſeſsionib. veſtris & alienis ſecuri ſedeatis, & nos à veſtris tam in audita mala patiamur. Vos dicitis pati perſecutionẽ, & nos ab armatis veſtris fuſtib. & ferro concidimur. Vos dicitis pati ꝑſecutionẽ, & noſtræ dom⁹ ab armatis veſtris cõpilando vaſtant. Vos dicitis pati ꝑſecutionẽ, & noſtri oculi ab armatis veſtris calce & aceto extinguunt. Inſuper ẽt ſi quas mortes ſibi vltro ingerũt, nobis volũt eſſe inuidioſas, vobis glorioſas. Quod nobis faciunt, ſibi nõ imputãt, & ꝙ ſibi faciunt, nobis imputant. Viuunt vt latrones, moriunt vt Circuncelliones, honorant vt martyres: & tñ nec latrones aliqñ audiuimus eos, quos depredati ſunt, excecaſſe. Occiſos auferũt luci, viuis auferunt lucẽ. Nos interim ſi qñ veſtros tenemus, cũ magna dilectione ſeruam⁹ illęſos, loquimur illis, & legimus oĩa quib. error ipſe conuincit, qui fratres à fratrib. ſeparat, facimus quod dñs per Eſaiã prophetã ꝑcepit dicens: Audite qui pauetis verbum dñi, dicite, fratres noſtri eſtis ijs qui vos oderũt, & q̃ vos execrant, vt nomen dñi honorificet & appareat illis in iocunditate, ipſi aũt erubeſcant. Ac ſic aliquos eorũ cõſiderantes euidentiã veritatis & pulchritudinẽ pacis, nõ

D baptiſmo quẽ iã ſicut regalẽ characterẽ tanquam deſertores acceperant, ſed fidei q̃ illis defuit, & ſpirituſſancti charitati & Chriſti corpori ſociamus. Scriptũ eſt: Fide mundans corda eorũ. Itẽq; ſcriptũ eſt: Charitas cooperit multitudinẽ peccatorũ. Si aũt vel nimia duritia, vel pudore nõ ferentes eorũ inſultationẽ, cũ quib. contra nos tã multa falſa iactabant, & tã multa mala excogitabant, vel magis timore, ne qualia nobis antea faciebãt, talia nobiſcũ iã patiant, vnitati Chriſti conſentire noluerũt, ſicut illęſi retenti ſunt, ſic à no

Act. 15.
1.Pet.4.

bis dimittũtur illęſi, hoc (quantũ poſſumu
monemus ẽt laicos noſtros vt eos illęſos t
neant, & nobis corripiẽdos inſtruendosq
ꝑducant. Sed aliqui nos audiũt, & ſi poſſu
faciunt. Alij cũ illis quẽadmodũ cũ latroni
agunt, quia eos re vera tales patiunt. Aliq
ictus eorũ ſuis corporib. imminẽtes feriẽ
repellũt, ne ab eis ante feriant. Aliqui appr
henſos iudicib. offerunt, nec nobis interce
tib. eis parcunt, dũ ab eis pati mala imman
pertimeſcũt. In quib. oĩbus illi nõ depon
facta latronũ, & honorẽ ſibi exigunt mart
rũ. Hoc eſt ergo deſideriũ noſtrũ, ꝙ tuæ gr
uitati ꝑ has literas & ꝑ fratres, quos miſim
allegamus. Primũ (ſi fieri poteſt) vt cũ ep̃
noſtris pacifice conferatis, vt in quib. fuer
inuentus, non hoĩes ſed error ipſe tollat,
hoĩes non puniant, ſed corrigantur, vt v
modo cõueniatis, quia eorũ conuentionẽ a
tea contẽpſiſtis. Quanto melius. n. hoc int
vos facitis, vt quod egeritis cõſcriptũ & ſu
ſcriptum Imperatori mittatis, q̃ vt hæc apu
terrenas ptãtes fiant, q̃ non poſſunt niſi iã
tis contra vos legibus ſęuire? Veſtri. n. coll
gæ qui nauigauerant apud ꝑfectos dixeru
ſe audiri veniſſe. Et nominauerunt ſanctũ p
trem noſtrum catholicum ep̃m Valentinũ
qui tunc in comitatu erat, dicentes cum ill
ſe velle audiri, quod eis nõ poterat iudex c
cedere, qui iam ſecundũ leges quę cõtra vo
conſtitutæ ſunt iudicabat: nec ille ep̃s ita ve
nerat, aut aliquod tale mandatum à ſuis ep
copis acceperat. Quãto ergo melius ipſe In
perator, qui nõ eſt eiſdẽ legibus ſubditus, &
qui habet in poteſtate alias leges ferre, cun
ei collatio veſtra fuerit recitata, de tota ip
cauſa poterit iudicare, quãuis iã olim dict
fuerit terminata. Sed ideo nos conferre vol
mus, nõ vt cauſa iterũ finiatur, ſed vt eis, qu
neſciunt, iam finita monſtretur. Quod ſi ho
facere veſtri epiſcopi voluerint, quid ind
perditis, & nõ potius acquiritis, quia volu
tas veſtra innoteſcit, ne diffidentia merit
reprehendatur? An fortè putatis non lice
re fieri, cum non vos lateat, quod dominu
Chriſtus etiã cum diabolo de lege locutu
eſt? Quod cum Paulo Apoſtolo non ſolu
Iudęi, ſed etiã de hęreſi Stoicorum & Epi
cureorum philoſophi gentium contulerũt
An fortè iſtę leges Imperatoris, vos nõ pe
mittunt noſtros epiſcopos conuenire? Ecc
interim

terim episcopos nostros qui sunt in regio Hipponensi, vbi à vestris tãta mala patiur cõuenite. Quãto.n.licentius & liberius nos,per vestros vr̃a scripta, quã eorũ ara perueniũt? Postremo per istos ipsos fras nostros,quos ad vos misimus talia rescrie.Si aũt & hoc non vultis, saltẽ cũ vestris quibus talia patimur,nos audite. Ostendite bis veritatẽ pro qua vos pati dicitis persecionem, cũ patiamur nos vestrorum tann crudelitatem. Si enim nos esse in errore nuiceritis,forte conceditis nobis vt nõ reptizemur à vobis, iustum existimantes,vt bis hoc præstetis, qui baptizati sumus, ab quos nullo iudicio damnastis, quo præistis eos, quos Felicianus Musticanus, & etextatus Assuritanus per tam longũ temps baptizauerãt, quãdo eos per iudicũ iusle Basilicis pellere conabamini, quia Maniano cõmunicabant,cum quo à vobis in ncilio Bagaitano expresse nominatimq; nnati sunt. Quæ omnia gestis iudicialibus municipalib. demostramus, vbi & ipsum ncilium vestrorum allegastis, dum vultis icibus ostendere, quod schismaticos veos de Basilicis pelleritis. Et tamen qui ab o semine Abrahæ, in quo omnes gentes nedicuntur schisma fecistis, de Basilicis li non vultis, non per iudices sicut schisticis vestris vos fecistis, sed per ipsos reterræ qui completa prophetia Christum orant, apud quos Cęcilianum accusantes ti recessistis. Si autẽ nec audire nec docenos vultis,venite aut mittite nobiscũ in re nem Hipponensiũ, qui videant armatum rcitum vestrum, quamuis nullus miles nero armorum suorum calcẽ & acetum idit ad oculos Barbarorum,Si nequehoc tis saltem scribite ad illos, vt iam ista non ant, vt iam se à cędibus nostris, à rapiab excæcatione compescant. Nolumus ere,dãnate illos. Vos enim videritis,quo do vos non inquinẽt, quos modo ostenius in vestra communione latrones, & inquinãt quos nunquã potuistis ostende raditores. Ex his omnibus eligite quod vo itis. Si autem querelas nostras contemritis,nos minime pœnitebit ordine paci agere voluisse. Aderit dominus ecclesiæ ,vt vos potius humilitatem nostram con spisse pœniteat.

Augustinus Restituto, Quatenus mali tolerandi in ecclesia. Epistola LXIX.

DOmino desideratissimo & honorifica synceritate charissimo fratri & diacono Restituto, Augustinus in dño salutẽ. Aestus indicãtes piã flammã cordis tui, indicauit mihi fidelissimus vt sis particeps eorũ frater Deo gratias. Lege itaq; Tychoniũ quẽ bene nosti, nõ q̃dẽ oĩa probaturus: nã quæ in illo cauenda sint, bene nosti. Hanc tñ quęstio K
nẽ quomodo in ecclesia Dei si qua forte peruersa, vel ẽt scelerata corrigere atq; extinguere non valemus, saluo vnitatis vinculo tolerãda sint, strenue videtur mihi tractauisse atque soluisse: quanquã in eius literis tantummodo intentione correcta, ad ipsos diuinarũ scripturarũ fontes recurrere nos oportet, vt ibi videamus q̃ plurima de hac re testimonia sententiarũ, vel exẽpla gestorũ posuit, & qm̃ nemo possit oĩa ponere, nisi q penè oẽs sanctorũ librorũ paginas in sua scripta transferre voluerit: Ita prope nulla est, quæ nos nõ admoueat intus in ipsa societate sacramẽtorũ, quibus imbuimur ad vitã ęternã, cũ ijs qui oderunt pacem esse debere pacificos, donec ingemiscẽdo nostra longinqua peregrinatio transeat, atq; in virtute Hierusalem matris æternæ securissima pace perfruamur, & in turribus eius abundantia verorũ fratrũ, quorũ nũc inter multos falsos gemim⁹ paucitatem. Quæ est aũt virtus illius ciuitatis, nisi Deus eius Deus nr̃? Vides igitur in quo solo fiat pax, & singulis hominibus qui secũ sine illo bellũ gerunt, & ĩ nullo extrinsecus oborto scandalo, & omnibus simul q quanquã in L
hac se vita diligãt & amicitiæ fide nexibus teneãtur, tñ nec præsentia corporis nec cõfessione animi summè perfecteq; copulantur. Cõfortet cor tuũ in domino, memor nostri.

Augustinus Bonifacio Comiti, qui cõcepto prius voto monachismi, post ex ipsius cõsilio suscepit comitis potestatem, ac duxit vxorẽ, præter ipsius cõsiliũ, multisq; bellis fœliciter gestis in multis peccauit. Hũc literis secretis hortat̃ ad vetus propositũ, si p vxorẽ liceat, si nõ liceat, potestate mũdana vtat̃ in bonũ nõ malũ. Epist. LXX.

DOmino filio in pręsentẽ & in æternam salutẽ Dei misericordia protegendo &

regendo Bonifacio, Augustinus. Fideliorem
hoiem & qui faciliores haberet accessus ad
aures tuas ferẽs literas meas nũq̃ potui repe
rire, q̃ nũc obtulit domin⁹ seruũ & ministrũ
Christi, diaconũ Paulũ, ambobus nobis cha
rissimũ: vt aliquid tibi loquerer, nõ pro po-
tẽtia tua & honore quẽ geris in isto seculo
maligno, nec pro incolumitate carnis tuæ
corruptibilis atq; mortalis, qa & ipsa trãsito
ria est, & quãdiu sit, semper incertũ est, sed
ἠτιμάσθη pro illa salute q̃ nobis promisit Christus: qui
propterea hic exhonoratus atq; crucifixus
est, vt doceret nos bona huius seculi magis
cõtẽnere quã diligere, & hoc amare & spera
re ab illo, qđ in sua resurrectione mõstrauit.
Rom.6. Resurrexit enim à mortuis, iã nec moritu-
rus, & mors ei vltra nõ dominabit̃. Scio non
M deesse hoĩes, qui te secũdũ vitã mundi huius
diligũt, & secundũ ipsam tibi dãt cõsilia, ali-
qñ vtilia aliquando inutilia, quia homines
sunt, & sicut possunt, ad pręsens sapiunt, ne-
scientes quod cõtingat sequenti die. Secũdũ
aũt Deum ne pereat anima tua, nõ facile tibi
quisquã cõsulit, nõ qa desint qui hoc faciãt,
sed quia difficile est inuenire qñ tecum ista
possint loqui. Nã & ego semper desideraui,
& nũquã inueni locũ vel tẽpus, vt agerem te
cũ, quod me agere oportebat cum homine,
quẽ multum diligo in Christo. Scis aũt qua-
lem me apud Hipponẽ videris, quando ad
me venire dignatus es, quia vix loquebar im
becillitate corporis fatigatus. Nunc ergo fili
audi me, saltem per literas tibi sermocinãtẽ,
quas in periculis tuis nũq̃ tibi mittere potui,
periculũ cogitans perlatoris, & cauẽs ne ad
eos ad quos nollẽ, mea epistola perueniret.
A Vnde peto vt ignoscas, si me putas plus ti-
muisse quã debui, tamẽ dixi quod timui. Au-
di ergo me, immo dominũ nostrũ per mini-
sterium infirmitatis meæ. Recole qualis fue-
ris adhuc in corpore constituta religiosæ me
morię priore coniuge tua, & recenti eis obi
tu, quo tibi vanitas seculi huius horruerit, &
quo concupieris seruitutem Dei. Nos noui-
17.q̃.2. nos noui-mus. mus, nos testes sumus quid nobiscũ apud Tu
bunas de animo & voluntate tua fuerimus
collocuti. Soli tecũ eramus ego & frater Ali
pius: Nõ enim existimo tantũ voluisse terre-
nas curas quibus impletus es, vt hoc de me-
Monachi. moria tua penitus delere potuerint. Nempe
omnes actus publicos quibus occupat⁹ eras,

relinquere cupiebas, & te in ociũ sanctũ c
ferre, atq; in ea vita viuere in qua serui D
monachi viuũt. Vt aũt nõ faceres, quid te r
uocauit, nisi quia cõsyderasti ostendentib
nobis, quantũ prodesset Christi ecclesijs
agebas si ea sola intentione ageres, vt defe
sæ ab infestationib, Barbarorũ, quietã &
quillam vitã agerent, sicut dicit Apostol
In omni pietate & castitate. Tu autẽ ex h
mundo nihil quęreres, nisi ea quæ neces
ria essent huic vitæ sustentandę tuæ ac tuor
accinctus baltheo castissimę cõtinẽtię & i
ter arma corporalia spiritualibus armis t
tius fortiusq; munitus. Cũ ergo te esse in h
ꝓposito gauderemus, nauigasti, vxorẽq;
xisti: sed nauigasse obedentiæ fuit, quã sec
dũ Apostolũ debebas sublimiorib. potesta
bus: vxorẽ aũt nõ duxisses, nisi susceptã d
rẽs cõtinẽtiã cõcupiscẽtia victus esses. qu
ego cũ cõperissem, fateor miratus obstup
dolorẽ aũt meũ ex aliqua parte cõsolabat
qđ audiui te illã ducere noluisse, nisi pri
catholica fuisset facta: & tñ hæresis eorũ q
verũ filiũ Dei negãt, tm̃ præualuit in don
tua, vt ab ipsis filia tua, baptizaretur. Iã ve
si ad nos non falsa perlata sunt, quæ vtina
falsa sint quod ab ipsis hæreticis etiã ancil
Deo datę *rebaptizatę sunt, quantis tantũ n
lũ plãgendũ est fontibus lacrymarũ? ipsa
quoq; vxorẽ non tibi suffecisse, sed concu
narum nescio quarum commistione pollu
loquuntur homines, & forsitã mentiuntu
Ista omnibus patent, tot & tanta mala, q̃ t
postea q̃ cõiugatus es, cõsequuta sunt. Qu
ergo dicã? Christianus es, cor habes, Deu
times, tu ipse cõsydera quæ volo dicere &
uenies de quãtis malis debeas agere pęnit
tiã, propter quã tibi credo dñm parcere,
à periculis omnib. liberare, vt agas eam, sic
agẽda est. Sed si illud audias quod scriptu
est: Ne tardes cõuerti ad dñm neque differ
de die in diẽ: Iustã quidẽ dicis habere te ca
sam, cuius iudex ego non sum: quoniam p
tes ambas audire non possum. Sed qualisc
que sit tua causa de qua modo quærere v
disputare non opus est, nunquid corã De
potes negare, quod in istam necessitatem n
peruenisses, nisi bona seculi huius dilexis
quæ tanquã seruus Dei, quem te ante nou
ramus, cõtemnere oĩno, & pro nihilo hab
re debuisti: & oblata qdẽ sumere vt eis vt
reris

ꝛis ad pietatẽ, non aũt negata vel delegata
c q̃rere, vt ꝑꝑ illa in iſtã neceſsitatẽ perdu-
ꝛreris: vbi cũ amantur vana, perpetrant̃ ma
, pauca quidẽ à te, ſed multa ꝑꝑ te: & cum
nent̃ q̃ ad exiguũ tp̃s nocent, ſi tñ nocent,
mittunt̃ ea q̃ verè in æternum noceant? De
ib. vt vnũ aliquid dicã, quis non videat, ꝙ
ulti hoĩes tibi cohæreant ad tuendã tuã po
ntiã vel ſalutẽ, qui ẽt ſi tibi oẽs fideles ſint,
c aliquorũ vllæ timeant̃ inſidiæ, nempe tñ
ea bona q̃ ipſi quoq; non ſecundũ Deũ,
d ſecundũ ſeculũ diligunt, per te cupiunt
ruenire: ac ꝑ hoc qui refrenare & cõpeſce
debuiſti cupiditates tuas, explere cogeris
enas. Quod vt fiat, neceſſe ẽ multa q̃ Deo
ſplicent fiant, nec ſic tñ explentur tales cu-
ditates. Nam facilius reſecantur in eis qui
eũ diligunt, quã in eis qui mundũ diligũt
qñ ſatiatur. Propter quod dicit diuina ſcri
ura. Nolite diligere mũdũ, nec ea q̃ in mũ-
ſunt. Siquis dilexerit mundũ, dilectio pa-
s non eſt in eo, quia oẽ quod in mũdo eſt,
ncupiſcentia carnis eſt, & concupiſcẽtia
ulorũ & ambitio ſeculi, q̃ non eſt à patre,
l ex mundo eſt. Et mundus tranſit & cõcu
centia eius. Qui aũt facit uoluntatem Dei,
net in æternũ, ſicut & Deus manet in æter
. Qñ ergo poteris tot hominũ armatorum
orũ fouenda eſt cupiditas, timetur atroci-
, qñ inquã, poteris eorũ concupiſcentiã
i diligunt mundũ, nõ dico ſatiare, ꝙ fieri
llo modo p̃t, ſed aliqua ex parte paſcere,
vniuerſa plebs pereat, niſi tu facias q̃ Deꝰ
hibet, & facientib. cõminatur? Propter ꝙ
les tã multa contraria vt iam vile aliquid
od rapiat̃, uix inueniatur. Quid aũt dicam
uaſtatione Aphricę, quam faciunt Aphri
bari reſiſtente nullo, dũ tu talis tuis neceſ
tibus occuparis, nec aliquid ordinas vn-
iſta calamitas auertatur? Quis autẽ crede-
, quis timeret, Bonifacio domeſticorũ &
hricæ comite in Aphrica conſtituto cũ tã
gno exercitu & ptãte, qui tribunus cum
cis fęderatis oẽs ipſas gentes expugnan-
& terrendo peccauerat, nunc tantũ fuiſſe
baros auſuros, tantũ progreſſuros, tanta
taturos, tanta rapturos, tanta loca, quę ple
populis fuerant deſerta facturos? Qui non
debant qñcunq; tu comitiuã ſumeres po-
atẽ, Aphros Barbaros non ſolũ domitos,
ẽt tributarios futuros Romanæ reipubli

cę? Et nũc q̃ in contrariũ uerſa ſit ſpes homi-
nũ vides, nec diutius hinc tecũ loquẽdũ eſt,
quia plus ea tu potes cogitare q̃ nos dicere.
Sed fortè ad iſta rñdes, illis hoc eſſe potius
imputandũ qui te lęſerunt, qui tuis officioſis
virtutibus nõ paria, ſed cõtraria reddiderũt.
Quas cauſas ego audire & iudicare nõ poſ-
ſum: tuã cauſam potius aſpice & inſpice, q̃
non cũ hominib. quibuslibet, ſed cũ Deo ha E
bere te cognoſcis, quia in Chriſto fideliter
viuis, ipſum debes timere ne offendas. Nam
cauſas ego ſuperiores potius attendo, quia
vt Aphrica tanta mala patiat̃, ſuis debent ho-
mines imputare peccatis. Verumtñ nolim te
ad eorũ numerũ pertinere, per quos malos
& iniquos Deus flagellat pęnis temporalib.
quos uoluerit. Ipſis nanq; iniquis ſi correcti
non fuerint, ſeruat ęterna ſupplicia, qui eorũ
malitia iuſtè vtitur, ut alijs mala ingerat tẽpo
ralia. Tu Deũ attende, Ieſum Chriſtũ conſi- *Matth. 5*
dera, qui tanta bona p̃ſtitit, & tãta mala per-
tulit. Quicunq;. ad eius regnũ cupiũt pertine
re, & cũ illo ac ſub illo ſemper beate viuere,
diligunt ẽt inimicos ſuos, bene faciunt illis
qui eos oderunt, & orant pro eis à quib. per-
ſequutionẽ patiuntur. Et ſi qñ adhibent pro
diſciplina moleſtã ſeueritatem, non tñ amit-
tunt ſynceriſsimam charitatẽ. Si ergo tibi bo
na ſunt p̃ſtita, quãuis terrena, tranſitoria ab
Imperio Romano, quia & ipſum terrenum
eſt non cęleſte, nec põt p̃ſtare, niſi qđ habet
in ptãte. Si ergo bona in te collata ſunt, noli
reddere mala pro bonis. Si aũt mala tibi irro
rogata ſunt, noli reddere mala pro malis.
Quid iſtorũ duorum ſit, nec diſcutere volo, *1 Thes. 5.*
nec ualeo iudicare, ego Chriſtiano loquor.
Noli reddere uel mala pro bonis, uel mala
pro malis. Dicis mihi fortaſſe, in tanta neceſ- G
ſitate quid uis ut faciã? Si conſiliũ à me ſecũ
dum hoc ſeculũ q̃ris, qũo iſta ſalus tua tran-
ſitoria tuta ſit, & potentia atque opulentia,
vel iſta ſeruetur quã nunc habes, uel ẽt ma-
ior addatur: quid tibi rñdeam neſcio. Incer-
ta quippe iſta, certũ conſiliũ habere nõ poſ-
ſunt. Si aũt ſecundũ Deũ me cõſulis, ne aĩa
tua pereat, & times uerba ueritatis dicentis:
Quid prodeſt homini ſi totũ mundũ lucre-
tur, animę aũt ſuę detrimentum patiatur, ha-
beo planè quod dicã. Eſt apud me conſiliũ
ꝙ à me audias. Quid aũt opus eſt vt aliud di
cam quã illud quod ſupra dixi: Noli dilige-

re mundũ,nec ea q̃ in mũdo ſunt.Si quis aũt
dilexit mundũ, nõ eſt charitas patris in illo:
Qm̃ omnia q̃ in mundo ſunt, concupiſcẽtia
carnis eſt,& cõcupiſcentia oculorũ,& ambi
tio ſeculi,q̃ non eſt à patre,ſed ex mũdo eſt,
Et mundus tranſit & cõcupiſcentia eius,Qui
autẽ fecerit voluntatẽ Dei, manet in æternũ,
ſicut & Deus manet in æternũ. Ecce conſiliũ
arripe, & age. Hic appareat, ſi vir fortis es,
vince cupiditates quibus iſte diligitur mũ-
dus,age pnĩam de præteritis malis, qñ ab eis
cupiditatib. victus per deſideria bona trahe-
H baris. Hoc conſiliũ ſi acceperis, ſi tenueris,
atq; ſeruaueris, & ad bona illa certa perue-
nies,& cũ ſalute animæ tuæ inter iſta incerta
verſaberis. Sed fortè iterũ quæris à me, qũo
iſta facias tãtis mundi huius neceſsitatib. im
plicatus. Ora fortiter & dic Deo ꝙ habes ĩ
pſalmo:De neceſsitatib.meis erue me.Tũc.n.
finiuntur iſtę neceſsitates, qñ vincuntur illæ
cupiditates. Qui exaudiuit te, & nos pro te,
vt liberareris de tot tantiſq; periculis,viſibi-
liũ corporaliumq; bellorũ, vbi ſola iſta vita
qñq; finienda periclitat, aĩa vero non perit,
ſi non malignis cupiditatib. captiua teneat,
ipſe te exaudiet vt ĩteriores & inuiſibiles ho
ſtes,i.ipſas cupiditates inuiſibiliter & ſpirita
liter vincas, & ſic vtaris hoc mundo tanquã
non vtens, vt ex bonis eius bona facias, non
malus fias, quia & ipſa bona ſunt, nec dãtur
hoĩbus,niſi ab illo qui habet omniũ cęleſtiũ
& terreſtriũ poteſtatẽ. Sed ne putẽtur mala,
dãtur & bonis: ne putent magna vel ſumma
I bona,dant & malis.Itemq; auferuntur iſta &
bonis vt probent,& malis vt crucient. Quis
enim neſciat,quis ita ſit ſtultus vt nõ videat,
quod ſalus huius mortalis corporis, & mẽ-
brorũ corruptibiliũ virtus,& victoria de ho
minibus inimicis,& honor atque potentia tẽ
poralis,& cętera iſtius mundi bona terrena,
& bonis dant & malis, & bonis auferunt &
malis? Salus vero aĩæ cũ immortalitate cor-
poris,virtuſq; iuſtitiæ,& victoria de cupidi-
tatib.inimicis, & gloria & honor & pax in
æternũ non dantur niſi bonis. iſta ergo dili-
ge,iſta cõcupiſce,iſta omnib. modis quęre.
Propter hæc acquirẽda & obtinẽda fac elee-
moſynas, funde orationes, exerce ieiunia,
quantũ ſine lęſione corporis tui potes. Bona
vero terrena noli diligere quãtalibet tibi abũ
dẽt.Sic eis vtere, vt bona multa ex illis, nul-

lum aũt malum facias propter illa. Oĩa qui
pe talia peribunt, ſed bona opera nõ pereũ
ẽt quæ de bonis parentib.fiunt. Si n.coniug
nõ haberes,dicerẽ tibi ꝙ & tribuno diximu
vt in ſanctitate continentiæ viueres. Adder K
quod tunc fieri prohibuimus, vt iã te quã
rerũ humanarũ ſalua pace potuiſſes, ab re
bellicis abſtraheres, & ei vitæ vacares in ſo
cietate ſanctorũ,cui tũc vacare cupiebas,v
in ſilentio pugnãt milites Chriſti,nõ vt oc
dant hoĩes,ſed vt expugnẽt Principes & p
tes & ſpiritalia nequitiæ,i.diabolũ & ang
los eius.Hos.n.hoſtes ſancti vincunt,quos
dere nõ poſſunt,& tñ quos non vident, vi
cunt, iſta vincẽdo quæ ſentiunt. Sed vt te a
iſtã vitã non exhorter,coniunx impedime
to eſt, ſine cuius cõſenſione continenter ti
non licet viuere: quia etſi tu eã poſt illa tu
verba Tubunenſia ducere nõ debebas,illa t
bi tñ nihil eorũ ſciens, innocenter & ſimpl
citer nupſit. Atq; vtinã poſſes ei perſuade
cõtinẽtiã, vt ſine impedimẽto redderes De
ꝙ te debere cognoſcis. Sed ſi cum illa age
nõ potes,ſerua ſaltẽ pudicitiã coniugalẽ,
roga Deũ, qui de neceſsitatib.eruit, vt quo
non potes mõ, poſsis aliqñ. Veruntñ vt De
diligas,non diligas mundũ,vt in ipſis belli
ſi adhuc in eis te verſari opus eſt, fidẽ tenea
pacẽ quæras, vt ex mundi bonis facias bo
opera, & ꝑꝑ mundi bona non facias ope
mala,aut non impedit cõiunx, aut impedi
non debet. Hæc ad te fili dilectiſsime vt ſcr
berẽ,charitas iuſsit,qua te,ſecundũ Deũ, n
ſecundũ hoc ſeculũ diligo, quia & cogita
quod ſcriptũ eſt, Corripe ſapientẽ & amab
te: Corripe ſtultum & adijciet odiſſe te: no
vtique ſtultum ſed ſapiẽtem debui cogitar

Nebridius Auguſtino proponit quęſtione
de intellectu & memoria quæ phantaſi
accipit à ſenſibus. Epiſtola 71.

AVguſtino Nebridius.Epiſtolas tuas pe
placet ita ſeruare vt oculos meos. Su
enim magnæ nõ quãtitate,ſed reb. & magn
rũ rerũ magnas cõtinẽt probationes.Illę m
hi Chriſtũ, illę Platonem, illę Plotinum ſo
nabunt. Erunt igitur mihi,& ad audiendu
propter eloquentiã dulces, & ad legendu
propter breuitatẽ faciles: & ad intelligend
propter ſapientiam ſalubres. Curabis ergo
quod

uod tuę m'enti sanctũ bonumq; fuerit visũ,
ne docere. His aũt literis respondebis, cum
e phantasia & memoria subtilius aliquid di
putaris. Mihi.n.ita vr̃, quod quamuis non
mnis phantasia cum memoria sit, omnis ta-
nen memoria sine phantasia esse non posſit.
ed dices, quid cũ recordamur nos intellexiſ
aut cogitasse aliquid? Contra hæc ergo re
pondeo & dico propterea hoc euenisse, q̃a
ũ intelleximus vel cogitamus, corporeum
ut tẽporale aliquid gerimus, *quod ad phã
siam pertinet. Nã aut verba intellectui co-
itationibusq; nostris adiunximus, q̃ verba
ne tẽpore non sunt, & ad sensum vel phan-
siam pertinent, Aut tale aliquid intellectus
oster cogitationẽ passa est, quod in animo
hantasticam memoriam facere potuisset.
æc ego inconsideratè ac perturbatè, vt so-
o, dixi: tu explorabis, & falso reiecto, veri-
tem in literis conferes. Audi aliud: Cur, q̃-
o te, non à se potius q̃ à sensu phantasiam
abere omnes imagines dicimus? Poteſt.n.
uemadmodum noster animus intellectua-
s ad intelligibilia sua vidẽda à sensu admo-
etur potius quàm aliquid accipit, ita & phã
asticus animus ad imagines suas contẽplan
as, à sensu admoneri potius quam aliquid
sumere. Nã fortè inde cõtingit, vt ea quæ
ensus non videt, ille tñ aspicere posſit: quod
gnum est in se & a se habere oẽs imagines.
e hac re quoque quid sentias respõdebis.

uguſtinus Nebridio, aperit triplicẽ phan-
tasiarum naturam. Epiſt. 72.

AVgustinus Nebridio. Proęmio super-
sedebo, & cito incipiã quod me iam-
A mq; vis dicere p̃sertim non cito desiturus.
emoria tibi nulla vr̃ esse posse sine imagi-
ibus vel imaginarijs visis, quæ phantasiarũ
omine appellare voluisti. Ego aliud existi-
o. Primum ergo videndũ est, non nos sem
er rerum prætereuntiũ meminisse, sed ple-
unque manentium. Quare cum sibi memo-
a præteriti temporis vendicet tenacitatem:
onstat eam tñ partim eorũ esse, quæ nos de
erunt, partim eorũ quæ deseruntur à nobis.
ã cum recordor patrẽ meũ, id vtique re-
ordor quod me deseruit, & nunc non est:
ũ aũt Carthaginem, id quod est & quod ip
e deserui. In vtroque tñ generum horũ, p̃-
teritum tẽpus memoria tenet. Nam & illum
hoĩem & istam vrbẽ ex eo quod vidi, nõ ex
eo quod video memini. Hic tu fortasse quę-
ris. quorsum ista? præsertim cum animaduer
tas vtrumlibet horum non posse in memo-
riã venire, nisi viso illo imaginario. At mihi
satis est sic interim ostendisse, posse dici earũ
ẽt rerum quæ nondum intereunt memoriã.
Verum quid me adiuuet facito intentus ac-
cipias. Nonnulli calũniantur aduersus Socra
ticum illud nobilisſimum inuentũ, quo asse- B
ritur, non nobis ea quæ discimus veluti no-
ua inseri, sed in memoriã recordatione reuo
cari, dicentes memoriã præteritarum rerum
esse, hæc aũt quæ intelligendo discimus, Pla
tone ipso authore, manere semper, nec pos-
se interire, ac per hoc non esse præterita: q̃
non attendunt illã visionẽ esse pręteritam,
qua hæc aliqñ uidimus mente, à quibus quia
defluximus, & aliter alia uidere cępimus, ea
nos reminiscendo reuisere, i. per memoriã. *Scientia*
Quamobrem si, ut alia omittam, ipsa ęterni- *reminiscẽ*
tas semper manet, nec aliqua imaginaria fig- *tia.*
menta requirit, quibus in mentem quasi ue-
hiculis ueniat, nec tñ uenire posset, nisi eius
meminissemus, potest esse quarundã rerum
sine ulla imaginatione memoria. Iã vero q̃
tibi vr̃ anima ẽt non usa sensibus corporis
corporalia posse imaginari, falsum esse con
uincitur isto modo. Si anima, priusquã cor-
pore utatur ad corpora sentienda, eadẽ cor-
pora imaginari potest & melius (quod ne-
mo sanus ambigit) affecta erat antequam his C
fallacib. sensibus implicaretur, melius afficiũ
tur animæ dormientium quam uigilantium,
melius phreneticorũ quam tali peste caren-
tium: his.n. afficiuntur imaginibus, quib. ante
istos sensus uanisſimos nuncios afficiebant:
& aut uerior erit sol quem uident illi, quam
ille quem sani atque uigilantes, aut erit ueri
falsa memoria. Quę si absurda sũt, sicuti sũt,
nihil est aliud illa imaginatio mi Nebridi q̃
plaga inflicta per sensus quib. non (ut tu scri
bis) cõmemoratio quædã fit ut talia formẽ-
tur in aĩo, sed ipsa huius falsitatis illatio, siue
ut expresſius dicat impresſio. Quod sanè te
mouet, quo fiat ut eas facies formasq; cogi-
temus quas nunquã uidimus, acute mouet,
itaque faciã quod ultra solitum modũ hanc
epistolã porrigat, sed non apud te, cui nulla
est pagina gratior, q̃ quę me loquaciorẽ ap-

Phantasiæ triplex gen⁹

portat tibi. Oẽs has imagines, quas phãtasias
cũ multis vocas, in tria gña cõmodissime ac
verissime distribui video. Quorũ est vnũ sen
sis reb. impressum, alterũ putatis, tertiũ ratis.
Primi gñis exẽpla sunt, cũ mihi tuã faciẽ, vel
Carthaginẽ, vel familiarẽ quondã nostrum
Verecundũ, & si qd aliud manentiũ vel mor
tuarũ rerũ, quas tñ vidi atq; sensi, in se aĩus
format. Alteri generi subijciantur illa, q̃ pu-
tamus ita se habuisse, vel ita se habere, velut
cũ differendi gratia quædã ipsi fingimus ne-
quaquã impedientia veritatẽ, vel qualia figu
ramus, cũ legitur historia, & cũ fabulosa vel
audimus, uel componimus, vel suspicamur.
Ego. n. mihi, vt libet atq; vt occurrit animo,
Aeneæ faciẽ fingo, ego Medeæ cũ suis angui
bus alitibus iunctis iugo, ego Chremetis &
alicuius Parmenonis. In hoc genere sunt etiã
D illa, quæ siue sapientes, aliquid veri talib. in-
uoluentes figuris, siue stulti variarũ supersti-
tionũ conditores pro vero attulerunt, vt est
tartareus Phlegethon & quinq; antra gentis
tenebrarũ, & stylus septẽtrionalis continens
cęlũ, & alia poetarũ atq; hæreticorũ mille
portenta. Dicimus tñ & inter disputandum,
puta esse tres superinuicem mundos, qualis
hic vnus est. Et puta quadrata figura terrã cõ
tineri, & similia. Hęc. n. omnia vt se cogitatio
nis tẽpestas habuerit, fingimus & putamus.
Nam de rebus quod ad tertiũ genus attinet
imaginũ numeris maximè atq; dimensioni-
bus agitur: quod partim est in rerũ natura, ve
lut cũ totius mundi figura inuenitur, & hanc
inuentionẽ in animo cogitãtis imago sequi-
tur: partim in disciplinis tanq̃ in figuris geo-
metricis & rhythmicis musicis, & infinita va
rietate numerorũ, q̃ quãuis vera, sicut ego au
tumo, cõprehendantur, gignũt tñ falsas ima-
ginationes, quib. ipsa ratio vix resistit: tametsi
nec ipsam disciplinam differendi carere hoc
E malo facile est, cũ in diuisionib. & cõclusio
nib. quosdã quasi calculos imaginamur. In
hac tota imaginũ sylua credo tibi nõ videri
primũ illud genus ad animã, priusquã inhæ-
reat sensib. pertinere, neq; hinc diutius diffe-
rendũ: de duob. reliquis iure adhuc q̃ri pos-
set, nisi manifestũ esset, animã minus esse ob-
noxiã falsitatib. nondũ passam sensibiliũ sen-
siuumq; vanitatẽ. Ad istas imagines quis dubi
tauerit istis sensibilib. multo falsiores? Nã illa
q̃ putamus & credimus siue fingimus, & ex
omni parte oĩno falsa sunt, & certè longè
cernis) peiora sunt q̃ videmus atq; sentim
Iã in illo tertio gñe quodlibet spatiũ corp
rale aĩo figurauero, quanq̃ in rõnibus dis
plinarũ minimè fallentibus cogitatio pe
risse videat, ipsis rursum rationib. arguen
bus falsum esse cõuinco. Quo fit vt nullo p
cto aĩam credã nondũ corpore sentiente
nondũ per sensus vanissimos mortali & f
gaci substantia verberatam, in tanta falsita
ignominia iacuisse. Vnde ergo euenit, vt q
nõ uidimus cogitemus? Quid putas esse, n
vim quandã minuendi & augẽdi animę i
sitã, quã quocunq; venerit necesse est affe
secũ? Quæ vis in numeris p̃cipue animadu
ti põt: hac fit, verbi gratia, vt corui quasi
oculos imago cõstituta, q̃ videlicet aspecti
nota est, demẽdo & addendo q̃dã, ad quã
bet oĩno nunquã visam imaginẽ perduca
Hac euenit, vt per cõsuetudinẽ voluẽtib. se
in talibus animis, figuræ huiuscemodi vel
sua sponte cogitationib. irruant. Licet igit
animæ imaginanti, ex ijs q̃ illi sensus inuex
demendo, vt dictũ est, & addendo, ea gign
re q̃ nullo sensu attingit tota, partes vero e
rũ in alijs atq; alijs reb. attigerat. Ita nos pu
ri apud mediterraneos nati atq; nutriti, vel i
paruo calice aqua visa, iam imaginari Mar
poteramus: cũ sapor fragorũ & cornorum
anteq̃ in Italia gustaremus, nullo mõ venir
in mentẽ. Hinc est q̃ à prima natiuitate cęc
cũ de luce coloribusq; interrogantur, quo
rñdeant non inueniunt. Non. n. coloratas v
las patiunt imagines, q̃ senserunt nullas. Ne
mirere quo pacto ea quę in rerũ natura fig
rantur & fingi possunt non primo in aĩa,
omnib. inest, cõmista voluantur, cũ ea nunq
extrinsecus senserit. Nã ẽt nos cum indignã
do aut lętando, cęterisq; huiuscemodi ani
mi motib. multos in nostro corpore vultu
coloresq; formamus, prius nostra cogitatio
q̃ facere possumus tales imagines concipit.
Consequunt ista miris illis modis, & cõmit-
tendis cogitationi tuę, cum in anima sine vl-
la corporaliũ figura falsitatũ numeri agitan-
tur occulti. Ex quo intelligat velim, cũ tam
multos aĩ motus esse sentias expertes omniũ
de quib. nũc q̃ris imaginũ, quolibet alio mo
tu animã sortiri corpus, q̃ sensibilium cogi-
tatione formarũ, quas eã, priusquã corpore
sensibusq; vtatur, nullo modo arbitror pa-
ti posse.

i posse. Quamobrẽ pro nostra familiaritate,
& pro ipsius diuini iuris fide sedulo monue
rim charissime mihi ac iucũdissime, nullam
cũ istis infernis vmbris copules amicitiã, ne-
ve illã, quæ copulata, est cũcteris diuellere.
Nullo. n. modo resistitur corporis sensibus,
quæ nobis sacratissima disciplina est, si per
eos inflictis plagis vulneribusq; blandimur.

Augustinus Possidio de cultu & fucis & in-
auribus, etiam virorum. Epist. LXXIII.

DOmino dilectissimo & venerabili fra-
tri & cõsacerdoti Possidio & qui tecũ
sunt fratribus, Augustinus & qui mecũ sunt
fratres in dño salutẽ. Magis quid agas cũ eis
qui obtemperare nolunt cogitandũ est, quã
quemadmodũ eis ostendas non licere quod
faciũt. Sed nũc epistola sãctitatis tuæ, & oc-
cupatissimũ me reperit, & celerrimus baiuli
reditus, neque rescribere tibi neque ad ea
quæ consuluisti, ita vt oportet respondere
permisit. Nolo tamẽ de ornamentis auri vel
vestis præproperam habeas in prohibendo
sententiã: nisi in eos qui neq; coniugati, neq;
coniugari cupientes, cogitare debeant quo-
modo placeãt Deo. Illi aũt cogitãt quę sunt
mundi, quomodo placeant vel viri vxorib.
vel mulieres maritis, nisi qđ capillos nudare
fęminas quas ẽt caput velare Apostolus iu-
bet, nec maritatas decet. Fucari aũt pigmẽtis,
quo vel rubicundior vel cãdidior appareat,
adulterina fallacia est, qua nõ dubito ẽt ipsos
maritos se nolle decipi, quibus solis permic-
tendæ sunt fęminæ ornari, secundũ veniã, nõ
secundũ imperium. Nam verus ornatus ma-
xime Christianorũ & Christianarũ, non tm̃
nullus fucus mendax, verũ ne auri quidẽ ve-
stisq; pompa, sed mores boni sunt. Execran-
I da aũt superstitio ligaturarũ, in quibus etiã
inaures virorũ, in summis ex vna parte auri-
culis suspensæ deputentur, nõ ad placendũ
hominib. sed ad seruiendũ dęmonibus adhi-
bẽt. Quis ãt possit speciales nefariarũ super-
stitionũ prohibitiones in scripturis inueni-
6. re, cũ generaliter Apostolus dicat: Nolo vos
socios fieri dęmoniorũ? Et iterũ: Quę.n. cõso
nãtia Christi ad Belial? Nisi forte quia Belial
nominauit, & generalẽ societatẽ dęmonio-
rũ ꝓhibuit, licet Christianos sacrificare Ne-
ptuno, qa nihil proprie de Nepturo vetitũ le
gimus. Moneantur interim miseri, vt si obtẽ-
perare nolunt præceptis salubrioribus, saltẽ
sacrilegia sua nõ defendãt, ne maiori se sce-
lere implicẽt. Quid aũt cum eis agẽdum sit.
si soluere inaures timẽt, & corpus Christi cũ *Inaures signũ diaboli.*
signo diaboli accipere non timent? De ordi-
nando ãt qui in parte Donati baptizatus est
author tibi esse non possum. Aliud est.n face
re si cogaris, aliud consulere vt facias.

Augustinus Deuterio episcopo significat se
Victorinũ hypodiaconũ, qui clam docue
rat hæresim Manichæorũ deprehẽsum è
clericorũ ordine submouisse, admonẽsne K
ille recipiatur ad poenitentiã, nisi prodat
quoquot nouit eodẽ infectos errore. Do-
cet ãt qui apud Manichæos fuerunt audi-
tores, qui electi. Epist. LXXIIII.

DOmino beatissimo et venerabiliter cha
rissimo fratri & coepiscopo Deuterio,
Augustinus in domino salutẽ. Nihil melius
me facere posse arbitratus sum, q̃ vt tuæ san-
ctitati potissimũ scriberẽ, ne per negligẽtiã ĩ
nostra ꝓuincia dñi nostri Iesu Christi ouilę
vastet inimicus, qui nõ desinit insidiari, vt ꝑ-
dat animas tã magno precio cõparatas. Mal-
lianensem quendã subdiaconũ Victorinum,
apud nos cõstitit esse Manichæũ, & in tã sa-
crilego errore sub noĩe clerici latitabat. Nã
est ẽt ætate iam senex. Ita est ãt manifestatus,
vt ẽt ipse à me interrogatus, anteq̃ à testibus
coargueretur, negare non posset. Tot.n. & ta
les iã esse sciebat, quib. se incautus effuderat,
vt nihil aliud si negare tentaret, q̃ non dico
impudẽtissimus, sed insanissimus appareret: L
auditorẽ sane Nanichæorũ, nõ electũ se esse
cõfessus est. Auditores ãt qui appellant apud
eos, & carnib. vescũtur, & agros colũt, & si *Auditores & electi qui.*
voluerint, vxores habẽt, quorũ nihil faciũt q
vocãtur electi. Sed ipsi auditores ante electos
genua figunt, vt eis manus supplicibus impo
nãtur, non à solis episcopis vel presbyteris
aut diaconis, sed à quibuslibet electis. Solẽ
etiam & lunã, cũ eis adorant & orant. Die
quoq; dominico cum illis ieiunãt, & omnes
blasphemias cũ illis credunt, quibus Mani-
chæorũ Hæresis detestanda est, negãtes scili-
cet Christũ natũ esse de virgine, nec eius car
nẽ veram confitẽtes fuisse, sed falsam: ac per
hoc & falsam eius passionem, & nullam
resur-

resurrectionē fuisse cōtēdunt: patriarchas ꝓphetasq; blasphemant, legē per famulū Dei Moysen datam, non à vero Deo dicunt sed à Principe tenebrarū: aīas non solū hoīum sed etiā pecorū, de Dei eē substantia, & omnino partes Dei esse arbitrantur. Deum denique bonū & verū dicunt, cū tenebrarū gente pugnasse & partē suā tenebrarū principib. misisse, eāq; toto mūdo inquinatā & ligatā, per cibos electorū suorū ac ꝑ solē & lunam purgari asseuerant, & ꝙ purgari de ipsa parte Dei non potuerit, in fine seculi æterno ac
M pęnali vinculo colligari, vt nō solū violabilis & corruptibilis & cōtaminabilis credatˀ Deus, cuiˀ pars potuit ad mala tāta ꝑduci, sed nō possit saltē totus à tāta coīquinatione, & immūdicia, & miseria vel in fine seculi purgari. Has cū illis intolerabiles blasphemias, sub diaconus iste quasi catholicˀ, nō solū credebat, sed quibus virib. poterat edocebat. Nā docēs patefactus est, cū se quasi discētib. credidit. Rogauit me q̄dē posteaq̄ se Manichęorū auditorū esse confessus est, vt eū in viā veritatis doctrinæ catholicæ reuocarē. Sed fateor, eius fictionem sub clerici specie vehemēter exhorrui, eūq; coercitū pellēdū de ciuitate curaui. Nec mihi hoc satis fuit, nisi & tuę sanctitati eū meis literis intimarē, vt à clericorū gradu cōgrue ecclesiastica seueritate deiectˀ, cauēdus oīb. innotescat. Petēti autē pnīæ locum, tūc credatˀ si & alios quos illic nouit esse, manifestauerit nobis, non solum in Malliana sed in ipsa omnino prouincia.

Augustinus senex Auxilio episcopo iuueni, vt aut anathematis sententiā rescindat, aut doceat quibus adductus causis, putet ob vnius peccatū totā familiam excommunicari posse. Epistola LXXV.

A DOmino dilectissimo, & venerabili fratri & cōsacerdoti Auxilio, Augustinus Vir spectabilis filius noster Classicianus, grauiter apud me literis questus est, quod sit anathematis iniuriam à tua sanctitate perpessus, Narrans quod venerit ad ecclesiam, apparitione paucorū suæ potestati congrua comitatus, & egerit tecum, ne contra salutē suam faueres eis, qui per Euangeliū peierando adiutorium violandæ fidei, in ipsa fidei domo requirebant. Quos tamen consideran tes quid male fecerint, non inde violēter a[...] ductos, sed spōte dicit egressos, atq; hinc v[...] nerationem tuā ita sibi succensuisse, vt ec[...] siasticorum cōfectione gestorum cum o[...] ni domo sua anathematis sententia feriret[...] Quibus literis lectis non mediocriter æst[...] cogitationibus, magna cordis tēpestate f[...] ctuātib. apud charitatem tuā tacere nō p[...] tui: vt si habes de hac re sentētiā, certis ra[...] nib. vel scripturā testimonij exploratā, n[...] quoq; docere digneris, quomodo recte a[...] thematizetur pro patris peccato filius, aut[...] mariti vxor, ꝑ domini seruus, aut quisquā[...] in domo nondū natus, si eodē tꝑe quo v[...] uersa domˀ est anathemate obligata nasc[...] nec ei possit per lauacrū regenerationis, [...] mortis periculo subueniri. Neq; enim h[...] corporalis est pęna, qua legimus quosdā [...] tēptores Dei cum oīb. qui eiusdē impieta[...] participes nō fuerūt pariter interfectos: t[...] q̄dē ad terrorē viuētiū mortalia corpora p[...] rimebātur, quandoq; vtiq; moritura, Spir[...] lis aūt pęna, qua fit q̄d scriptū est: Quæ lig[...] ueris in terra erūt ligata & in cęlo: aīas ob[...] gat, de quibus dictū est: Anima pr̄is mea e[...] & aīa filij mea est. Anima q̄ peccauerit, ip[...] morietˀ. Audisti fortasse aliquos magni no[...] nis sacerdotes cū domo sua quēpiā anath[...] matizasse peccantiū, sed forte si essent inte[...] rogati, reperirentˀ idonei reddere inde rōn[...] Ego aūt, qm̄ siquis ex me quærat vtrum re[...] fiat, quid ei r̄ndeā nō inuenio: nūquā hoc [...] cere ausus sum, cū de quorundā facinori[...] immaniter aduersus ecclesiā perpetratis gr[...] uissime ꝑmouerer. Sed si tibi q̄ iuste fiat, d[...] reuelauit, nequaquā iuuenilē ætatē tuā, & h[...] noris ecelesiastici rudimēta contemno. E[...] assum, senex à iuuene coepiscopo, & episc[...] pus tot annorū à collega necdū anniculo [...] ratus sum discere, qūo vel Deo vel homini[...] iustā possum reddere rationē, si animas inn[...] centes pro scelere alieno, ex quo non trahi[...] sicut ex Adā, in quo omnes peccauerūt, o[...] ginale peccatum, spirituali supplicio puni[...] mus. Etenim Clasiciani filius, etsi traxit e[...] parte primi hoīs culpam, sacro fonte bapti[...] matis expiandā, tamen quicquid postea q[...] genuit peccati pater eius admisit, vbi part[...] ceps ipse non fuit, ad eum nō pertinere qu[...] ambigit? Quid de tot animabus in vniuer[...] familia? Vn̄ si vna anima per istā seueritate[...]

qua

ia tota domus iſta anathematizata eſt, ſine
ip:iſmate de corpore exeundo perierit,
numerabilium mors corporum, ſi de ec-
eſia homines innocentes violenter abſtra-
ıntur & interficiantur, huic damno non
oteſt comparari. Si ergo de hac re potes
ddere rationem, vtinam & nobis reſcri-
ɛndo præſtes vt poſsimus & nos: ſi autem
on potes, quid tibi eſt inconſulta commo-
one animi facere, vnde ſi fueris interro-
tus, rectam rationem non vales inueni-
? Hæc autem dixi, etiam ſi filius noſter
aſsicianus aliquid admiſit, quod tibi ana-
ɛmate plectendum iuſtiſsime videretur.
ɛterum ſi veras ad me literas miſit, nec
lus in domo ſua debuit iſta ſententia coer-
ri. Sed hinc cum tua ſanctitate nihil ago,
i tantum peto ignoſcas petenti veniam,
gnouerit culpam: ſi autem nihil eum pec-
ſſe prudenter agnoſcis, quoniam ipſe in
mo fidei iuſtius flagitabat fidem debere
uari, ne ibi frangeretur vbi docetur: fac
od ſanctum virum facere oportet, vt ſi
i contigit tanquam homini, quod vti-
e homo Dei dicit in pſalmo: Turbatus
præ ira oculus meus, exclames ad Deũ:
ſerere mei domine, quoniam infirmus
n, vt porrigat dexteram ſuam, & com-
mat iracundiam tuam, & tranquillet
ntem tuam ad videndam faciendamque
titiam. Sicut enim ſcriptum eſt: Iracun-
viri iuſtitiam Dei non operatur. Nec ar-
reris ideo nobis non poſſe ſubrepere in-
tam commotionem, quia epiſcopi ſu-
ıs, ſed potius cogitemus inter laqueos tẽ-
ionum nos periculoſiſsime viuere, quia
mines ſumus. Aufer itaque geſta eccle-
ſtica, quæ perturbatior fortaſſe feciſti, &
leat inter vos charitas quam cum illo &
hecumenus habuiſti. Aufer litem, & re-
ua pacem, ne tibi pereat homo amicus,
de vobis gaudeat diabolus inimicus. Po-
ıs eſt autem miſericordia Dei noſtri, quæ
me exaudiat orantem, ne mea triſtitia de
bis augeatur, ſed potius quæ eſt exorta ſa-
tur, & erigat per gratiam ſuam, & lætifi-
t iuuentutem tuam non contemnentem ſe
ctutem meam. Vale.

ıguſtinus Aurelio, diſputans an monachi,
qui ſponte ſua de monaſterijs receſſerũt,
recipi debeant alibi in numerum clerico-
rum. Epiſtola LXXVI.

DOmino beatiſsimo & debita obſeruan
tia venerabili, ſinceriterq; chariſsimo
fratri & conſacerdoti Papæ Aurelio, Augu-
ſtinus in domino ſalutem. Literas nullas tuæ
venerabilitatis, ex quo ab inuicem corpora-
liter digreſsi ſumus accepi. Nunc vero legi
epiſtolam benignitatis tuæ de Donato & fra 16. q. 1.
tre eius, & quid reſponderem, diu fluctuaui. legi epi-
Sed tamen etiam atque etiam cogitanti quid ſtolam.
ſit vtile ſaluti eorum, quibus in Chriſto nu-
triendis, ſeruimus, nihil mihi aliud occurre- F
re potuit, niſi non eſſe iſtam viam dandam
ſeruis Dei, vt ſe facilius putent eligi ad ali-
quid melius, ſi facti fuerint deteriores. Et ip-
ſis enim facilis lapſus, & ordini clericorum
fit indigniſsima iniuria, ſi deſertores mona-
ſteriorum ad militiam clericatus eligantur,
cum ex ijs qui in monaſterio permanent, nõ
tamen niſi probatiores atque meliores in cle
rum aſſumere ſoleamus: niſi fortè, ſicut vul-
gares dicunt. Malus choraula bonus ſym-
phoniacus eſt: ita idem ipſi vulgares de no-
bis iocabuntur, dicentes: Malus monachus
bonus clericus eſt. Nimis dolendum, ſi ad
tam ruinoſam ſuperbiam monachos ſurri-
gamus, & tam graui contumelia clericos di-
gnos putemus, in quorum numero ſumus,
cum aliquando etiam bonus monachus vix
bonum clericum faciat, ſi adſit ei ſufficiens
continentia, & tamen deſit inſtructio neceſ- G
ſaria, aut perſonæ regularis integritas. Sed
de iſtis credo arbitrata ſit beatitudo tua,
quod noſtra voluntate, vt ſuis potius corre-
gionalibus vtiles eſſent, de monaſterio re-
ceſsiſſent. Sed falſum eſt, ſponte abierunt,
ſponte deſeruerunt, nobis, quantum potui-
mus, pro eorum ſalute renitentibus. Et de
Donato quidem, quia iam factũ eſt, vt ante-
quam de hac re aliquid in cõcilio ſtatuere-
mus, ordinaretur, ſi fortè à ſuperbiæ peruer-
ſitate correctus eſt, quod vult prudentia tua
de ſuo faciat: de fratre vero eius, cuius vel
maxime cauſa de monaſterio etiã ipſe Do-
natus abſceſsit, cum intelligas quid ſentiam,
neſcio quid reſpondeam. Contradicere ta-
men prudentiæ, honori, charitatiq; tuæ non
audeo, & ſane ſpero id te facturum, quod
membris eccleſiæ ſalubre perſpexeris.

Augu-

Auguſtinus & Alipius Aurelio, gratulans de dono doctrinæ. Epiſtola 77.

DOmino beatiſsimo & venerabiliter ſuſcipiendo, ſynceriſsimeq; chariſsimo
fratri, & verè ſancto Papæ Aurelio, Alipius
Pſ. 125. & Auguſtinus in dño ſalutẽ. Impletũ eſt gau
dio os noſtrũ, & lingua nr̃a exultatione, nun
ciantib. literis tuis ſanctã cogitationẽ tuã, ad
iuuante dño, qui eã inſpirauit, & ad effectũ
eſſe perductã, de oĩb. ordinatis fratribus no-
ſtris, & p̃cipue de ſermone presbyterorũ, q
p̃nte populo infunditur, per quorum linguas
H clamat charitas tua maiore voce in cordib.
hoĩum, q̃ illi in aurib. Deo gratias. Nã quid
melius & aĩo geramus, & ore promamus, &
calamo exprimamus, q̃ deo gratias? Hoc nec
dici breuius, nec audiri lętius, nec intelligi
grandius, nec agi fructuoſius p̃t. Deo gratias,
qui te & tam fideli pectore ditauit erga filios
tuos, & id ꝙ in intimo aĩæ habebas, quo hu
manus oculus nõ penetrat, eduxit in lucẽ, do
nando tibi non ſolũ vt bene velles, verumẽt
in quibus poſſet apparere ꝙ velles. Ita planè
fiat, luceant hæc opera coram hoĩbus, vt vi-
deant, gaudeãt, glorificẽt patrẽ qui in cœlis
Matth. 5 eſt. Talibus delecteris in dño, vt ipſe te ꝑ eis
orantẽ digneť exaudire, qm̃ tu per eos loquẽ
tẽ nõ dedignaris audire. Eatur, ambuleť, cur-
Pſ. 121. rant in via dñi, benedicantur puſilli cũ ma-
gnis, iocundati in ijs qui dicunt eis: In domũ
dñi ibimus: p̃cedant illi, & ſequanť iſti, imi-
tatores facti eorũ, ſicut & illi Chriſti: ferueat
iter ſanctarũ formicarũ, fragrent opera ſan-
I ctarũ apiũ, feratur fructus in tolerantia cũ ſa
1. Co. 10. lute perſeueranti vſque in finẽ. Nec ſinat dñs
tentari ſupra q̃ poſſumus ferre, ſed faciat cũ
tentatione ẽt exitum, vt poſsimus ſuſtinere.
Orate pro nobis digni exaudiri, cũ tanto ꝙp
Forte, tacito. pe ſacrificio acceditis ad Deũ ſynceriſsimę
dilectionis & laudis eius in operib. veſtris:
orate vt & in nobis hæc luceant, qm̃ nouit il
le quẽ oratis, cũ quanto noſtro gaudio in vo
bis luceant. Hæc ſunt vota noſtra, hæ multitu
dines ſolatiorũ, ſecũdũ multitudinẽ dolorũ
noſtrorũ in corde noſtro, iocundant animã
noſtrã. Ita eſt quia ita promiſsũ eſt, ita erit ꝙ
reſtat, ſicut promiſſum eſt. Obſecramus te ꝑ
eũ, qui tibi iſta donauit, & populũ cui ſeruis
hac per te benedictione ꝓfudit, vt iubeas ſin
gulos, quos volueris ſermones eorũ ſeorſum
conſcriptos, & emendatos mitti nobis. Na
& ego quod iuſsiſti nõ negligo, & de Tych
nij ſeptem regulis vel clauibus, ſicut ſæpe
ſcripſi, cognoſcere q̃d tibi videať expect

Auguſtinus Heſychio, de die ſupremo mu
di non inquirendo, deq; Hebdomadibu
Danielis. Epiſtola 78.

DOmino beatiſsimo Heſychio, Augu
nus. Ad ſanctitatem tuam filio tuo c
presbytero noſtro remeãte Cornuto, ꝑ q
literas tuæ venerationis accepi, quib. exigu
tatẽ meã viſitare dignatus es, & tandẽ reſci
pta perſoluo, & debitũ reſalutationis obſ
quiũ, multum me cõmendans acceptiſsim
dño precib. tuis dñe beatiſsime frater. De
pheticis aũt dictis ſiue p̃dictis, de quib. vol
ſti vt aliquid ſcriberẽ, melius mihi viſum
ſancti Hieronymi hoĩs doctiſsimi expoſit
nes eorundẽ verborũ, ne illas fortè non h
beas, de opuſculis eius excerptas, dirige
beatitudini tuę. Si aũt iã eas habebas, nec i
quiſitioni tuæ ſatisfaciebãt, quid de his ſe
tias, peto mihi reſcribere nõ graueris, & q
admodũ ipſe eadẽ prophetica oracula inte
ligas. Ego.n. maximè illud de hebdomadi
Danielis ſecundum tp̃s, quod iã tranſactu
eſt, intelligendum puto, nã de ſaluatoris a
uentu, qui expectatur in fine, tẽpora dinun
rare non audeo: nec aliquẽ prophetã de h
re numerũ annorũ exiſtimo præfiniſſe, ſed
lud potius præualere, quod ipſe dñs ait: N
mo poteſt cognoſcere, quod ipſe dñs ait: N
mo poteſt cognoſcere tẽpora, quæ pater p
ſuit in ſua poteſtate. Quod enim in alio lo
co ait: De die aũt illa & hora nemo ſcit, ſu
qui ſic accipiunt, vt putent ſe poſſe tempor
cõputare, diem vero tantummodo ipſum
horã neminem ſcire: vbi omitto dicere quẽ
admodum ſoleant ſcripturæ diẽ vel horan
etiã pro tempore ponere. Sed certè illud d
ignorantia tẽporum apertiſsimè dictum eſt
Nam cũ hinc dñs interrogatus eſſet à diſcip
lis ſuis: Nemo inquit, poteſt cognoſcere tẽ
pora, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. No
enim dixit diẽ vel horã, ſed tempora, quę i
breui ſpatio non ſolent dici ſicut dies vel h
ra, maxime ſi Græcum intueamur eloquiũ
ex qua lingua in noſtrũ eundem librum, vb
hoc ſcriptum eſt, ſcimus translatum, quãui

latine

tine satis exprimi nõ potuerit.Ibi.n. Grçce
egit χρόνους ἢ καιρούς. Nři ãt vtrũq; hoc ver-
ũ tpá appellãt. siue χρόνους siue καιρούς, cũ
abeãt hçc duo inter se nõ negligẽdã differẽ
ã. καιρούς quippe appellãt Græci tẽpora q-
em,nõ tñ quæ in spatiorũ voluminibus trã
unt,sed quæ in rebus ad aliquid opportu-
is vel importunis sentiũtur:sicut messis,vin
emia,calor, frigus, bellũ, & siqua similia,
χρόνους aũt ipsa spatia temporũ vocãt.Et hoc
erte ipsi Apostoli non ita quæsierunt, quasi
num nouissimũ diẽ vel horam exiguã diei
artẽ scire voluissent,sed vtrũ iã esset oppor
unum tempus, quo regnũ repræsentaretur
rael.Tunc audierunt: Nemo põt cognosce
tempora quæ pater posuit in sua ptãte. i.
χρόνους ἢ καιρούς,qđ si latine diceret, tẽpora
ıt opportunitates,nec sic qđ dictũ est,esset
xpressum,q̃a siue opportuna siue importu-
a sint tẽpora καιροὶ dicuntur. Tempora er-
o cõputare, hoc est χρόνους vt sciamus qñ
finis huius seculi vel aduentus dñi, nihil
ihi aliud videtur, q̃ scire velle quod ipse
t scire neminẽ posse. Opportunitas vero il
us tpis profecto nõ erit antequã prędicetur
uãgeliũ in vniuerso orbe in testimoniũ oĩ-
us gẽtibus. Apertissima enim de hac re legi
r sententia saluatoris dicentis:Et prędicabi
r hoc euangeliũ regni in vniuerso orbe in
stimoniũ oĩbus gẽtibus, & nunc veniet fi-
is.Tunc veniet, quid est,nisi añ non veniet?
uãto post ergo veniat,incertũ nobis est,an
tñ nõ esse venturũ dubitare vtiq; nõ debe-
us.Si ergo susciperent hunc laborẽ serui
ei,vt peragrato orbe terrarũ, quantũ pos-
nt colligerent quod remãsit gẽtiũ,vbi nõ
ũ est Euangeliũ prædicatũ, hinc aduertere
cunq; possemus, quantũ hoc tps longe est
fine seculi.Quod si propter quędã loca in-
ccessibilia & inhospita fieri posse nõ credi
ır,vt à seruis Dei peragreť orbis,quot quan
q; sint adhuc gẽtes sine Christi Euangelio,
deliter renuncietur: multo minus existimo
scripturis posse cõprehendi,quãta vsq; ad
nẽ futura sint tpa, qñquidẽ in eis legimus:
lemo põt cognoscere tpa, quæ př posuit ĩ
ia ptãte.Vnde si iã nobis certissime nuncia-
ı fuisset in oĩb gẽtib Euangeliũ pdicari,nec
c possemus dicere quantũ tpis remaneret
sq; ad finẽ, sed magis magisq; iam appro-
inquare merito diceremus. Nisi quis forte
rñdeat, tanta celeritate pdicato Euãgelio,Ro
manas gẽtes & plerasq; Barbaras occupatas,
atq; ita nõnullas nõ paulatim, sed subito ad
fidẽ Christi fuisse cõuersas,vt nõ sit incredibi
le paucis annis,etsi non vitę nostræ, q̃ iã se-
nuimus, certe iuuenũ qui vẽturi sunt ad sene
ctã,vniuersas oĩno residuas gẽtes Euangelio
posse cõpleri. Sed si ita erit,facilius cũ factũ
fuerit probari experiẽdo q̃ legẽdo anteq̃ fiat
inueniri põt.Hoc me cõpulit dicere cuiusdã
opinio,quẽ psbiter quoq; Hieronym⁹ teme
ritatis notat q̧ ausus fuerit Danielis hebdo-
madas de aduẽtu Christi futuro, nõ de pteri Hieronimus.
to exponere. Siqđ aũt p meritis potioribus
sanctæ humilitati cordis tui dñs melius reue
lauit, siue reuelauerit, peto nobiscũ cõicare
digneris, & hæc nostra rescripta sic accipe-
re tãq̃ hoĩs, q̃ mallẽ quidẽ eorũ quę à me in
quisisti habere scientiã,q̃ ignorãtiã,sed quia
id nondũ potui, magis eligo tantã ignoran-
tiam confiteri, quã falsam scientiã profiteri. B

Hesychius Augustino, docens diẽ supremũ inquirendum esse. Epist. LXXIX.

Domino beatissimo & charitate synce-
rissima venerãdo fratri & coepiscopo
Augustino, Hesychius in domino salutẽ. De
sideranti & expectanti mihi sanctus cõpres-
byter noster Cornutus literas pertulit tuas,
quæ me lętificauerunt, quia memoriã nostri
bonã habere dignatus es, qui & mihi paucis
sermone proprio sanctę mẽtis tuæ de ijs quę
petieram in transitu significasti. Aliquãta au
tẽ de opusculis sancti compresbyteri Hiero-
nymi adiunxisti, vt meã qõnem lectione ei⁹
operis de sanctis scripturis explere possem.
Et quia dignatus es id petere à nobis,vt quid
sentiremus de ipsis quęstionibus per literas
tuæ syncerissimæ charitati insinuaremus, ad
ea de quibus scripta legi, prout intellectus C
exiguus meæ mediocritatis sentire potuit
aut intelligere, infra scripsi.Cum Dei oĩpo-
tentis conditoris totius creaturę arbitrio &
ptãte cuncta gerantur, vel quę facta sunt,vel
quæ ẽt futura sunt, sanctorũ prophetarũ vo-
cibus cognoscuntur, qui priusquã fierent ea
quæ futura erãt, voluntate diuina hominib.
sunt loquuti. Vnde satis admiratione ple-
num est, si ea Deus, quæ prædici voluit, ad
hominũ sensus penitus non posse peruenire
consti-

constituit, secundum hoc capitulum, quod
dñs beatis Apostolis loquutus est, dicẽs: Ne-
Acto. 1. mo potest cognoscere tempora vel momen
ta quę pater posuit in sua potestate. Primum
quia in antiquissimis libris ecclesiarum non
ita scriptũ est: Nemo potest, sed scriptum est:
Non est vestrũ nosse tempora vel momenta
quæ pater posuit in sua potestate. Quæ ratio
sermonis sequẽti verbo recte completur, cũ
dicit: Sed eritis mihi testes in Hierusalem, &
in Iudæa, & Samaria, & vsque ad vltimum
terræ. Non ergo Apostolos testes cõsumatio
nis mundi, sed nominis, & resurrectionis suę
D voluit intelligi. Nam de temporibus cogno-
scendis ipse dñs monet. Quisnam est fidelis
Luc. 12. seruus & prudens quẽ cõstituit dñs super fa-
miliã suã, vt det illis cibũ in tpe? Sanctus ille
seruus, quẽ veniẽs dominus eius inuenerit sic
facientẽ. Familia Christi verbo pdicatiõis pa
scitur, & fidelis famulus inuenit, qui in tẽpo
re expectantibus dñm necessariã escã credẽ-
tibus pręstat. Malus enim seruus sic reprehẽ
dit. Qđ si dixerit malus seruus, morã facit do
minus meus venire, veniet dñs eius in die
qua nescit, & hora qua ignorat: & reliqua.
Itẽ arguit quare tempus non cognoscatur,
dicẽdo: Hypochritę, faciem cœli nostis pro
bare, tẽpus hoc quare non cognoscitis? Item
Apostolus: In nouissimis diebus instabũt tpa
periculosa: & reliqua. Itẽ Apostolus, De tem
2. Ti. 3. poribus autem & momentis nõ necesse ha-
bemus vobis scribere: Vos.n. ipsi diligẽter sci
1. The. 5. tis qa dies dñi sicut fur ĩ nocte, ita veniet. Cũ
enim dixerint, pax & securitas, tũc subitane⁹
2. Th. 2. illis apparebit interitus, quõ dolores partu-
riẽtis, & nõ effugient. Itẽ Apostolus: Non re
tinetis memoria, qa cũ essem apud vos, hæc
E dicebã vobis, & nũc quod detineat scitis, vt
reueletur in suo tẽpore. Nã mysterium iniq-
tatis iã operatur tantũ, vt qui tenet mõ teneat
donec de medio fiat, & tũc reuelabitur ille
iniquus, quẽ dñs Iesus interficiet spiritu oris
sui. Itẽ dominus in Euangelio increpat Iu-
Luc. 19. dæos: Et tu si cognouisses tẽpus visitationis
tuæ, forsitã permãsisses, nũc ãt abscõsa sunt
ab oculis tuis. Et dñs sic pdicat ad Iudęos Pę
Marci. 1. nitentiã agite, completa sunt tẽpora, credite
Euangelio. Et ad Iudæos quidẽ recte comple
ta dicebat, quia eorũ tempora post eius præ
dicationẽ, & triginta & quinque vel quadra
ginta annos finita sunt. Et in Daniele: Quo-

adusque interfecta est bestia, perijt, & corp⁹
eius datũ est vt cõburatur & reliquarum be-
stiarũ regnũ trãslatum est: & magnitudo vi-
tæ data est eis vsq; ad tps & tps quod Græce
dicitur ἕως χρόνου καὶ καιροῦ. Et insequitur: Et F
ecce cũ nubibus cęli quasi filius hominis ve
niẽs. Misterium bestiæ & reliquarũ bestiarũ
translationẽ, intelligentibus scripturã mani-
festum est, Aduentus domini diligendus est
& expectãdus. Est ẽt magna beatitudo diligẽ
tibus eius aduẽtũ, sicut testimoniũ perhibet
beatus Apostolus Paulus: De cętero inquit,
reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet
mihi dñs iustus iudex in illa die, non aũt mi-
hi solũ, sed & ijs qui diligunt aduentum do-
mini. Et dominus in Euãgelio: Tunc iusti ful
gebũt sicut Sol in regno patris sui. Itẽ pro-
pheta: Ecce enim tenebrę & caligo operient
terram super gentes, in te vero apparebit dñs
& maiestas eius in te videbit. Item prophe-
ta: Qui vero expectant dñm exultabũt cũ vir
tute, producent pennas sicut aquilæ, current
& nõ laborabunt, ambulabunt & nõ esuriẽt.
Et plurima talia, quæ ad beatitudinẽ eorũ p-
tinent, qui diligunt aduentum domini, inue-
niunt. Quod aũt nemo possit mensuras tẽpo
rũ colligere manifestũ est. Euãgeliũ quippe
dicit: De die illa & hora nemo scit: ego autẽ
pro possibilitate intellectus mei dico, neq;
diem, neque mensem, neq; annum aduentus
ipsius sciri posse, sed signa q̃ sunt aduẽtus vi-
dẽdo & credẽdo, & expectare me conuenit,
& credẽtibus escã hãc retribuere, vt expectã
tes diligãt aduentũ eius, q dixit: Hæc omnia
cũ videritis, scitote qm̃ ppe est in ianuis. Si- G
gna ergo Euangelica & prophetica, quæ in
nobis cõpleta sunt aduentũ dñi manifestãt:
nã frustra aut qui quærũt, aut qui calũniãtur
dies & annos in cõputo cõprehendere quæ-
runt: cũ scriptũ sit. Quia nisi abbreuiati fuis-
sent dies illi, nõ fieret salua omnis caro, sed
propter electos breuiabuntur dies illi. Cer-
tũ est tẽpus carere computo, quod breuian- Luc.
dum est à domino, qui tempora constituit.
Appropinquasse aũt aduentũ eius, cuius si-
gna aliqua videmus ex ijs quæ facta sunt esse
cõpleta: & iterũ dicit. His aũt fieri incipienti
bus, respirabitis, & leuabitis capita vestra,
qm̃ appropinquabit redemptio vestra. Quæ
aũt signa dixit vidẽda manifestũ est in Euan-
gelio sancti Lucæ: Et Hierusalem calcabitur
à gen-

à gentib. donec impleantur tpa gentiũ: hoc
factũ est, & fieri nulli dubiũ est. Et insequit̃
Et erũt signa in Sole & Luna & in stellis, &
in terra pressura gentiũ: causa q̃ patimur* &
pęna cõpellit, si forte nõ curet voluntas. Nã
in vno tpe & signa in cęlo & pressurã gẽtiũ
in terris ab hoĩb. videri & sustineri manife-
stũ est. Et insequitur: Arescẽtib. hominib. prę
timore & expectatione, q̃ superuenient vni-
uerso orbi: nullã patriã, nullũ locũ nostris tẽ
porib. nõ affligi aut humiliari certũ est, sicut
dictũ est, prę timore & expectatione, q̃ super
ueniẽt vniuerso orbi: & oĩa signa quæ supe-
rius Euangeliũ legentib. manifestat, ex maxi-
ma parte cõpleta sunt. Quod aũt dictũ est. Et
p̃dicabitur Euangeliũ in vniuerso mũdo, &
tunc veniet finis. Primũ quod ipsius dñi re-
promissio talis fuit, vt ipsi Apostoli eius noĩs
& resurrectionis testes fierent in Hierusalẽ,
& in Iudęa, & in Samaria, & vsq; ad extre-
mũ terræ, & Apostolus hac authoritate do-
cet. Sed dico nũquid nõ audierũt? In omnem
terrã exiuit sonus eorũ, & in fines orbis terrę
verba eorũ. Itẽ, propter spẽ quæ reposita est
vobis, quam ante audistis in verbo veritatis
Euangelij, q̃ aduenit in vos, sicut & in omni
mundo est fructificãs & crescẽs. Sed ab Apo
stolis nunciata fides in gentib. habuit multos
persequutores, vt retẽta tardius inualesceret
vt illud impleret. Ante hæc oĩa primũ in vos
manus immittent suas, & persequentur & tra
dent vos in Synagogas & in custodias, ducẽ-
tes ad reges & ad p̃sides pp nomen meũ, vt
illud impleretur quod scriptũ erat: Et veloci
ter reædificaberis à quib. destructa es. Nã ex
quo clementissimi Imperatores Christiani
Dei voluntate esse cęperunt, quãquã paula-
tim fides causa persequutionis crescebat in
seculis, factis regib. Christianis vbiq; in par-
uo tpe Christi Euangeliũ penetrauit. Exposi-
tio sanè beati Danielis de hebdomadib. quã
vir sanctus cõpresbyter noster Hieronymus
exposuit, qualiter doctores ecclesiarũ tradi-
dissent, lectorẽ suspendit. * Nã si ipse doctis
simus vir cõpresbyter nr̃ ait periculosũ esse
de magistrorũ ecclesiarum iudicare snĩjs, &
alterũ p̃ferre alteri, quãto magis hoc lector
facere non põt, q̃ magister facere dubitauit.
5 Nos aũt credimus quod dñs ait: Quia cœlũ
& terra trãsient, iota aũt vnum vel vnus apex
non transiet à lege, donec oĩa fiant. Qũo er-
go mysteriũ hebdomadarũ sit impletum vs-
que ad natiuitatẽ & passionẽ Christi, admi-
ror, cũ illud quod in dimidio hebdomadæ
loquutus est, dicẽdo: In dimidio hebdoma-
dæ tollet̃ sacrificiũ meũ & desolationũ sup-
plicatio interitus, & ad sacrificiũ abomina- *Dan. 9.*
tio. Hęc ergo abominatio si iã cõpleta fue- *Matt. 24*
rat, qũo dñs monet & dicit: Cũ videritis abo
minationẽ desolatiõis, q̃ dictũ est p Danielẽ
p̃phetã stãtẽ in loco sãcto, q legit intelligat:
Ego aũt ne petitionis beatitudinis tuæ contẽ K
ptor essẽ, hęc quẽadmodũ sẽsi, scripsi ad tuã
charitatẽ. Plenius aũt dignare nos verbo gra
tiæ tuæ rescribendo instruere & lætificare.

Augustinus Hesychio, cõmonstrans quomo
do sint intelligenda scripturæ loca, quæ
varie loquũtur de fine seculi: quodq; prę-
stat non inquirere diem illũ, sed hoc age-
re, vt vnusquisq; ad suæ vitæ supremum
diem sit paratus. Epistola LXXX.

DOmino beatissimo & venerabiliter su
scipiẽdo fratri & coep̃o Hesychio, Au
gustinus in dño salutẽ. Accepi literas venera
tionis tuæ, quib. valde salubriter exhortaris,
vt Saluatoris nostri diligat̃ & desideret̃ aduẽ
tus. Facis hoc vt seruus bonus eiusdẽ patris
familias, auidus lucrorũ dñi tui, & volẽs ha-
bere plurimos socios dilectionis, qua ipse p̃-
cipue & perseueranter accenderis. Intuentes *2. Tim. 4*
igitur quod cõmemorasti de Apostolo, quia
dñm dixit redditurũ coronã iustitiæ, nõ tm̃
sibi, & omnib. qui diligunt manifestationem L
eius, ita recte viuimus, & in hoc seculo tanq̃
peregrini agimus, cũ se in hac dilectione cor
nostrũ proficienter extendit, siue citius siue
tardius veniat q̃ putat̃, cuius manifestatio fi-
deli charitate diligitur, & pio desiderat̃ affe-
ctu. Seruus quippe ille, qui dicit: Morã facit *Luc. 12.*
dñs me9, & percutit cõseruos suos, mãducat
& bibit cũ ebriosis, nõ vtiq; diligit manife-
stationẽ eius. Ex morib. n. apparet animus e-
ius, quos mores licet breuiter ideo magister
bonus curauit exprimere, i. superbiã atq; lu-
xuriã, ne quod dicebat: Morã facit dñs me9,
desiderio dñi sui dicere crederet̃, quo arde-
bat ille q dicebat. Sitiuit aĩa mea ad Deũ viuũ *Psal. 41.*
qñ veniã, & apparebo ante faciẽ Dei? Dicẽ-
do. n. qñ veniã: moras se perpeti moleste fere
bat, qa ẽt q̃ tpe accelerat̃, desiderio tardũ vr̃.

Qũo aũt tardus eſt eius aduẽtus, vel qũo lon
ge vẽturus eſt, cũ ipſi Apoſtoli tp̃e, quo ad-
huc erãt in carne, dixerint: Nouiſsima hora
eſt: q̃uis à dñ o audierint: Non eſt ueſtrũ ſcire
tp̃a? Hoc ergo neſciebãt, ꝙ neſcimus & nos,
quantũ ad me attinet, dico & eos q̃ hoc me-
cũ neſciunt: & tñ quib. dictũ eſt: Non eſt ve-
ſtrũ ſcire tp̃a, q̃ pater poſuit in ſua ptãte: dili
gebant eius manifeſtationẽ, & dabãt cõſeruis
in tp̃e cibaria, nec percutiebant eos dominã
do eis, nec luxuriabant cũ amatorib. mundi
dicentes: Morã facit dñs meus. Alia eſt ergo
A ignorãtia tẽporũ, alia labes morũ amorq́; vi
2. Th. 2. tiorũ. Nam & Apoſtolus Paulus qñ dicebat:
Nõ cito moueamini mẽte, neq; terreamini,
ſiue p̃ verbũ, ſiue per epiſtolã, tanq̃ per nos
miſſam, quaſi inſtet dies dñi: nolebat vtiq; vt
crederẽt eis, qui iã propinquare dñi arbitra-
bant aduentũ: nec tñ volebat vt tanq̃ ſeruus
Luc. 12. ille dicerẽt: Morã facit dñs meus venire: &
traderent ſe ſuperbiæ luxuriæq́; perdendos:
ſed ſic eos nolebat de propinquante die no-
uiſsimo falſis auſcultare rumorib. vt tñ vel-
let eos paratos ad aduẽtũ dñi ſui lumbis ac-
cinctis, & lucernis ardentib. operiri: quib. di
1. Th. 5. cit: Vos aũt fratres nõ eſtis in tenebris, vt vos
dies ille tanquã fur cõprehendat. Oẽs. n. vos
filij lucis eſtis & filij diei, non ſumus noctis
neq; tenebrarũ. Ille aũt qui ſic dicit: Morã fa
cit dñs meus venire, vt percutiat conſeruos
ſuos, epulet̃ cũ ebrioſis, nõ eſt lucis, ſed tene
brarũ: & ideo eũ tanquã fur dies ille cõpre-
hẽdet: ꝙ vnuſquiſq; debet ẽt de die huius vi-
tæ ſuæ nouiſsimo formidare. in quo. n. quẽq;
inuenerit ſuus nouiſsimus dies, in hoc eũ cõ
prehẽdet mundi nouiſsimus dies: qm̃ qualis
in die iſto quiſq; morit̃, talis in die illo iudi-
B cabit̃. Ad hoc pertinet quod in Euangelio ſe
Mar. 13. cũdũ Marcũ ita ſcriptũ eſt: Vigilate ergo, q̃a
neſcitis qñ dñs domus veniat, ſero, an media
nocte, an galli cãtu, an mane, ne cũ venerit re
pẽte, ĩueniat vos dormiẽtes. Quod aũt vobis
dico, oĩb. dico, vigilate. Quib. n. omnib. dicit
niſi electis & dilectis ſuis ad corpus eius p̃ti-
nentib. ꝙ eſt eccleſia? Non ſolũ ergo illis di-
xit quib. tunc audient. b. loquebat̃, ſed ẽt illis
qui fuerũt poſt illos ante nos, & ad noſipſos,
& qui erũt poſt nos vſq; ad eius nouiſsimũ
aduẽtũ. Nunquid aũt oẽs inuẽturus eſt dies il
le in hac vita, aut quiſquã dicturus eſt ꝙ ad
defunctos ẽt pertineat qđ ait: Vigilate, ne cũ
repente venerit inueniat vos dormiẽtes? Cur
itaq; oĩb. dicit, qđ ad eos ſolos pertineat, q̃
tũc erunt, niſi quia eo modo ad oẽs pertinet,
quo modo dixit. Tũc. n. vnicuiq; veniet dies
ille, cũ venerit ei dies vt talis hic exeat, qua-
lis iudicandus eſt illo die? Ac per hoc vigila
re debet oĩs Chriſtianus, ne imparatũ inue-
niat eũ dñi aduentus. Imparatũ aũt inueniet
ille dies quẽ imparatũ inuenerit ſuæ vitę hu-
ius vltimus dies. Certè. n. hoc ſaltẽ manifeſtũ
erat Apoſtolis, non eorũ temporib. cũ hic in
carne viuerent dñm eſſe vẽturum: & tñ quis
dubitet eos p̃cipue vigilaſſe & ſeruaſſe, ꝙ oĩ
bus dixit, ne imparatos repẽte veniẽs inueni
ret? Nõdũ ſanè intelligo, quo nã modo acci-
pi debeat qđ ſcripſit ſanctitas tua, propterea
dixiſſe dñm Apoſtolis: Non eſt veſtrũ noſſe
tp̃a vel momẽta, quę pater poſuit in ſua ptã-
te: qm̃ ſequutus adiunxit. Sed eritis mihi te-
ſtes in Hieruſalẽ, & in Iudęa, & in Samaria, C
& vſq; ad vltimũ terræ. Quẽ ſcripturæ ſenſũ
ſic exponis, vt dicas, ergo non Apoſtolos te
ſtes cõſumationis mundi, ſed nominis & re-
ſurrectionis ſuæ voluit intelligi. Non quidẽ
ille ait: Non eſt veſtrũ prędicare tẽpora: ſed
non eſt veſtrũ noſſe. Verũ ſi ita vis intelligi
quod ait: Non eſt veſtrum ſcire: ac ſi diceret,
non eſt veſtrũ ſciẽtes facere, i. non eſt veſtrũ
hoc docere: quis noſtrũ docere audeat, vel
ſcire præſumat, quod Deus ille magiſter nec
eos diſcipulos docuit, à quib. præſentib. in-
terrogatus eſt p̃ſens, nec illi tã ſãcti magniq́;
doctores eccleſiã docere potuerũt? An reſpõ
debitur, hæc non docuiſſe Apoſtolos, ſed p̃-
phetas? Hoc. n. aiſti & verũ eſt, quod ea quæ
futura ſunt, ſanctorũ prophetarum vocibus
cognoſcuntur, qui priuſquã fierent, inquis,
ea quæ futura erant voluntate diuina homi-
nib. ſunt loquuti. Sed ſi veneratio tua ſatis ad
miratione plenũ eſſe dicit, ſi ea Deus quæ p̃-
dici voluit, ad hominũ ſẽſus penitus nõ poſ- D
ſe peruenire cõſtituit, quanto maiore admi
ratione plenũ eſt, ſi quæ prophetæ hominib.
ſunt loquuti, hęc Apoſtoli vel ſcire ſunt pro
hibiti vel docere? Qũo aũt prophetæ iſta de
quib. agitur tp̃a docentes, nõ intelligerentur
ab Apoſtolis, ſi intelliguntur à nobis? Aut ſi
eos Apoſtoli intellexerunt iſtam menſurã tẽ
poris prophetãtes, qũo nõ docerẽt quod in-
tellexerunt, qñ per eorum pręconium & ip-
ſi prophetæ innoteſcebant, qui eos ſuis libris

ista docuerunt? Et ideo per quas literas ea ip
si didicerāt, per easdē poterāt alij quoq; in
his gētib. discere, in qbus Apostoli authori-
tatē propheticā cōmēdabāt. Cur ergo eis di-
ctū est: Non est vestrū scire, vel si ita intelli-
gēdū est: Nō est vestrū docere tpa, quę pr̄ po
suit in sua potestate, quādoquidē sic ea doce
bant, cū ijs in quorū literis discerētur per il
los innotescebant? Vnde credibilius est, non
Deū noluisse sciri, sed noluisse prædicari: ꝙ
noluit prędicari quod videbat nō vtiliter sci
ri: Cur ergo, in qs, de tēporib. cognoscendis
ipse dn̄s monet vbi dicit. Quis nā est fidelis
seruus & prudens quē constituit dominus su
per familiā suam, vt det illis cibū in tempo-
re? Immò vero monet, non vt bonus seruus
cognoscat tēporū finē, sed vt oī tempore in
opere bono vigilet, quia nescit tēporū finē.
Nō monet vt tēpora quæ pater posuit in sua
potestate assequamur super Apostolos, sed
monet vt qm̄ nescimus quando veniat dn̄s,
in cordis p̄paratione imitemur Apostolos.
Vn̄ iā supra satis loquutus sum. Arguit aūt
Iudæos, quare tēpus nō cognoscāt, dicēs: Hy
pocritæ, faciē cęli potestis probare, & reli-
qua: qm̄ illud tēpus nō cognoscebant, qđ iā
volebat cognosci. i. primi aduentus sui quo
in eū crederēt, qui alterū eius aduentū vellēt
expectare, vigilantes quādocunq; futurus es
set. Qui enim aduentū dn̄i non cognouerit
primū, p̄parare se nō potuit ad secūdū, cre-
dendo in eū fideliterq; vigilando, ne illū tā-
q̄ fur in tenebris cōprehendat, siue tardius ve
nerit, siue citius quam speratur. Dicit etiam
sicut admones, Apostolus Paulus. In nouissi
mis tēporib. instabunt tēpora periculosa, &
reliqua. Sed nunqd ideo docet tēpora quæ
pater posuit in sua potestate? Aut ideo quis-
quā nouit q̄ longa vel breuia sint eadē ipsa
quę fatendū est, esse nouissima? Cogitare qp
pe debemus q̄ olim dictū sit: Fratres nouissi
ma hora est. Rursus eundē Apostolū dixisse
cōmemoras: De tēporibus aūt & momentis
non necesse habemus scribere vobis, vos. n.
ipsi diligenter scitis quia dies dn̄i sicut fur in
in nocte, ita veniet. Et cū dixerint, pax & se-
curitas, tūc subitaneus illis apparebit interi-
tus, qūo dolores pauriētis, & nō effugiēt. Et
hic n̄ dixit post quātū tp̄is hoc futurū sit, sed
qūo futurum sit: idest, nō quanta erit ætatis
breuitas vel prolixitas, sed quantumlibet in-
teruallū sit spatiūq; temporis, non tn̄ eis hoc
veniet malum nouissimum, nisi cū dixerint,
Pax & securitas. Quib. verbis videt Aposto-
lus huius nouissimi diei vel spē vel timorē
ab hoc nostro tēpore remouisse. Nō. n. vide
mus ipsos amatores huius seculi, quib. subi-
taneus apparebit interitus, iā dicere, Pax &
securitas. Quid ergo scire sufficiat, satis ipse
demōstrat Apostolus, dicendo: De tempori-
bus, & momētis nō opus habemus vobis scri
bere: vel sicut alij codices habēt: Non opus G
habetis vobis scribi. Nec sequutus adiunxit:
Vos. n. ipsi diligēter scitis quātū tēporis re-
stet: sed ait, Vos. n. ipsi diligēter scitis qa ho-
ra dn̄i sicut fur in nocte, ita veniet. Hoc ergo
scire opus est, vt curēt filij lucis esse & para
to corde vigilare, qui nolūt ab illa hora sicut
à nocturno fure cōprehēdi. Nā si ad cauēdū
hoc malū. i. ne hora dn̄i tanquā fur inueniat
imparatū, opus esset nosse tēporū spatia, nō
diceret Apostol⁹ nō opus esse ut hoc scribe-
ret, sed hoc potius esse scribēdū tāq̄ doctor
prouidētissimus iudicaret. Nūc aūt nec illis
hoc opus esse mōstrauit, quib. sufficiebat ut
scirēt imparatis atq; dormientib. horā dn̄i si-
cut furē esse uēturam, atq; hoc sciendo es-
sent ipsi uigilāter parati post quātalibet tpa
veniet & suū seruauit modū, ut licet Aposto-
lus, nō tn̄ prę sumeret alios docere, qđ Apo-
stolis dn̄m dixisse cognouerat nō est uestrū
scire. Ponis ēt quod idē ipse dixit Apostol⁹:
Nó retinetis memoria, quia cū essem apud 2.Th. 2.
uos hæc dicebā uobis? Et nūc quid detineat
scitis, ut reueletur in suo tpe. Nā mysterium
iā operatur iniquitatis, tantū qui tenet modo
teneat donec de medio fiat. Et tunc reuelabi-
tur ille iniqu⁹, quē dn̄s Iesus interficiet spiri H
tu oris sui. Quæ uerba Apostolica utinā non 20. De
tantūmodo ponere, uerumetiā exponere di ciuitate
gnareris: Ita sanè obscura sunt & mystice di- Dei, ca.
cta ut tn̄ appareat eū nihil de statutis dixisse 19.
tēporibus nullumq; eorū interuallum spa-
tiumque aperuisse. Ait enim: Vt reueletur in
suo tempore, nec dixit post quātum tempo-
ris hoc futurū sit. Deinde subiūxit: Iā. n. my-
sterium operatur iniquitatis. Hoc iniquita-
tis mysteriū quomodolibet intelligat quid
sit, ab alio sic, ab alio autē sic, quandiu tamē
operatur occultum est. Neque id expressit
Apostolus tāquā homo ex eorum numero,
quibus dictū est. Nō est uestrū scire tēpora.

Quamuis enim nondũ inter eos erat, qñ eis hoc dictũ est, ad eorũ tñ collegium atq; societatem ẽt ipsum nõ ambigimus pertinere. Itẽ quod sequitur. Tantum qui modo tenet, teneat, donec de medio fiat,& tunc reuelabitur ille iniquus, quẽ dominus Iesus interficiet spiritu oris sui: docet nos Antichristum manifestũ futurũ. Siquidẽ ipsum videtur aliquanto euidentiori significatione tetigisse,
I interficiendum spiritu oris dñi Iesu Christi, sed postquantũ temporis istud erit, nec saltẽ obscure loquutus est. Quisnam sit.n.qui modo tenet,vel qđ teneat, vel quid sibi velit qđ ait,de medio fiat:põt quisq; se coactare vt intelligat, vel aliquatenus suspicetur, qm̃ quo quo modo scriptũ legit. Quãdiu aut teneat, & post quanta tẽporũ spatia de medio fiat, hoc oĩo tacetur. Itẽ dominus,inquis,in Euã-
Luc. 19. gelio increpat Iudęos dicens:Et tu si cognouisses tempus visitationis tuæ forsitan permansisses, nunc aut abscondita sunt ab oculis tuis. Sed hoc ad tempus primi aduentus Domini pertinet,nõ secundi,de quo nũc q̃stio est. De secũdo quippe aduentu suo dixit, Nõ est vestrũ scire tpa non de primo. De il-
I. Co. 2. lo.n.ab eo quæsierũt discipuli quẽ sperabãt, nõ de isto quẽ iã videbãt. Si.n.primũ eius aduẽtũ Iudęi cognouissent, nunq̃ dominũ gloriæ crucifixissent, & ideo nõ euerti sed per-
Marci.1. manere potuissent. Iã verò quod ait ad eos: Pęnitentiã agite,cõpleta sunt tẽpora,credite Euãgelio: ẽt ipse firmasti de his tẽporibus dictũ esse Iudæorũ,quæ continuo post paucos
K annos fuerant trãsitura,& nũc nouimus iam esse transacta,euersa.s.ciuitate, in qua regnũ eorũ fuerat constitutũ. Proinde quod ex Daniele de interfecta bestia posuit venerabilitas tua,de reliquarũ bestiarum regno, & inter hęc de filio hominis veniente cum nubibus cęli, manifestũ esse dixisti intelligentib. scripturã. Sed si dignatus fueris exponere, quõ ista pertineãt ad cognoscendũ temporũ spatiũ, post quod erit saluatoris aduẽtus, ita vt inueniãtur sine vlla ambiguitate manifesta, fatebor ẽt ipse cum magna actione gratiarum, illud quod ait dñs, Non est vestrum scire tẽpora, tãtũmodo Apostolis esse dictũ, non posteris eorũ qui ea fuerant cognituri. Diligendus ergo est & expectandus dñi sicut sanctè hortaris aduentus, magnamq; dicis esse beatitudinem diligentibus eius aduentũ & adhibes Apostoli testimoniũ, cuius verba sic ponis: De cętero reposita est mihi corona iustitiæ, quã reddet mihi dñs iustus iudex in illa die. Nõ solũ aũt mihi,sed & ijs qui diligunt aduentum dñi. Tunc.n. sicut ex Euãgelio cõmemoras, Iusti fulgebunt sicut Sol in regno patris sui. Et qđ ,ppheta dicit: Ecce.n. caligo & tenebræ operient terrã super gẽtes in te vero apparebit dñs, & maiestas eius in te videbitur. Itẽ quod scriptũ est: Qui verò expectãt dñm,exultabunt cũ virtute, producẽt pennas sicut aquilæ, currẽt & nõ laborabũt,ambulabũt & nõ esuriẽt. Hoc planè pijssimè & verissimè dicis, cõmendãs eorũ beatitudinẽ,qui diligunt aduentũ Dñi. Sed & illi quibus dicebat Apostolus: Nõ cito moueamini mente, quasi instet dies Dñi, diligebãt vtiq; aduentũ Dñi. Nec eos hoc docens doctor gentiũ ab illa dilectione frangebat, quã vt inflammarẽtur volebat,& ideo nolebat vt crederent,à quib. audiebãt instare Diẽ Dñi ne fortè cũ transisset tempus, quo eũ crediderant esse venturũ, & venisse nõ cernerent, ẽt cętera fallaciter sibi ,pmitti arbitrantes,& de ipsa mercede fidei desperarent. Nõ ergo ille diligit aduẽtũ Dñi qui eum asserit ,ppinquare, nec ille qui eũ asserit nõ appropinquare, sed ille potius qui eũ siue prope siue longe sit, synceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis expectat. Nam si tanto magis diligitur Dñs, quãto magis credatur & prædicatur citius esse venturus, magis eũ diligebãt qui eius aduentũ iã instare dicebant, q̃ ij quos Apostol⁹ eis credere prohibebat, vel ipse Apostolus qui hoc vtiq; nõ credebat. Si aũt onerosum nõ est infirmitas mea sanctitati tuę, peto apertius nõ graueris exponere, quõ dixeris neminem posse temporũ mensuras colligere, ne fortè & hoc & mihi videatur, quod etiam charitati tuæ, & frustra quilibet nostrum instrui expectet ab altero. Cum.n.hoc dixisses deinde subdidisti & aisti, Euangeliũ quidẽ dicit, De die & hora nemo scit. Ego aũt, inquis pro impossibilitate intellectus mei dico, neque mensem neque annum aduentus ipsius sciri posse. Ita.n.hoc videtur sonare, tanquam nõ possit sciri, quo anno venturus sit, sed possit sciri qua hebdomada annorũ, vel qua decade, tanquã dici possit atque definiri intra illos vel illos septẽ annos, aut intra illos vel illos decem annos. Quod si ne hoc quidem compre-

comprebendi poteſt, quæro, vtrum ſic ſaltē
poſsit definiri tēpus aduentus eius, vt eũ ven
turam eſſe dicamus intra, iſtos, verbi gratia,
quinquaginta vel centũ annos, vel quotlibet
ſeu maioris numeri, ſeu minoris annorũ, ſed
in quo eorũ, nos ignorare. Hoc ſi iam com-
prehendiſti, multũ eſt qđ comprehēdere po
tuiſti. Idipſum eſt aũt qđ rogo, vt nobis beni
gnus impertias, adhibens idonea documē-
ta, quibus id potueris indagare. Si aũt neque
hoc te cōprehendiſſe præſumis, hoc ſentis
qđ ego. Nouiſsima enim eſſe in tēpora, mul
tis rerũ ſignis apparentib. quæ dñm prædixiſ
ſe legimus, omnes qui ea credimus, cernim⁹.
Sed & mille annorũ tempus, ſi eorũ finis eſ-
ſet ſeculi finis, poſſet vniuerſum dici nouiſsi-
mũ tēpus, vel ēt nouiſsim⁹ dies, quia ſcriptũ
eſt: Mille anni ante oculos tuos, tanquã dies
vnus, ut quicquid per eoſdē mille annos ge
reretur, nouiſsimo tempore vel nouiſsimo
die diceretur geri. Iterum.n. dico quod in
hac cauſa ſæpe dicendũ eſt: Conſideremus
ante q̃ multos annos dixerit beatus Ioannes
Euangeliſta: Nouiſsima hora eſt. Nã ſi tũc eſ-
ſemus hoc audito qñ crederemus tot annos
poſtea tranſituros, ac nō potius ipſo adhuc
Ioãne in corpore cōſtituto dñm ſperaremus
eſſe venturũ? Neq; enim dixit, Nouiſsimum
tempus eſt, aut nouiſsimus annus, aut mēſis,
aũt dies, ſed nouiſsima hora eſt. Et ecce iſta
hora q̃ longa eſt, nec tamen eſt ille mētitus,
ſed vtiq; intelligendus eſt horam pro tpe po
ſuiſſe. Quod nonnulli ſic accipiũt, vt ſex an-
norũ milia conſtituant, velut vnũ diē, eumq;
in partes velut horas duodecim partiantur,
ſic quingentos annos poſtremos, hora videa
tur habere poſtrema. In quibus annis iã Ioã-
nes, inquiunt, loquebatur qñ nouiſsimam ho
rã eſſe dicebat. Sed aliud eſt noſſe aliquid, a-
liud ſuſpicari. Cur enim nō potius, ſi ſex an-
norũ milia deputandus eſt vnus dies nō duo-
decima, ſed viceſimaquarta pars eius vna ho
ra eſt. i. nō quingenti, ſed ducenti quinqua-
ginta anni? Totus enim dies, totus circumitus
ſolis verius nuncupatur, nō ab Oriente vſq;
in Occidentem, ſed ab Oriente vſq; in Oriē
tē, vnde toto die peracto. i. viginti & quatuor
horis, rurſus exoritur, ac per hoc hora iſta
nouiſsima, ex quo tempore id loquutus eſt
Ioannes, ante fermè ſeptuaginta annos vt
minimũ dicam, iam reperitur eſſe tranſacta

& nōdũ venit terminus ſeculi. Huc accedit
quia inſpecta diligēter eccleſiaſtica hiſtoria,
reperitur Ioannes Apoſtolus longè ante fuiſ
ſe defunctus quam quinq; milia quingēti an
ni, à generis humani exordio complerētur.
Nondũ erat itaq; hora nouiſsima, ſi ſex mi-
liũ annorũ pars duodecima, idest quingenti
anni, velut vnius horæ ſpatiũ deputatur. Por
rò ſi ſecundũ ſcripturas vnum diē mille an-
nos eſſe ponamus, multomagis olim tranſijt
tam longę diei hora nouiſsima, non dico ſi
uiceſsimaquarta pars eius, qui ſunt anni pau
lo amplius quadraginta, ſed ſi duodecima
deputetur quæ illos annos duplos habet. Vn
de cōuenientius ille Apoſtolus creditur ho-
ram poſuiſſe pto tpe, quæ hora quam longa G
ſit, ignoramus: quia non eſt noſtrum ſcire tē-
pora, quæ pater poſuit in ſua poteſtate: quan
uis eã nouiſsimam eſſe nouerimus, multoma
gis utiq; nos, q̃ qui fuerunt ante nos, ex quo
eſſe uel dici cępit hora nouiſsima. Quod aũt
ideo uidetur uenerationi tuæ comprehendi
non poſſe temporũ menſuras, ut definiatur
quo anno futurus eſt finis, quia ſecundũ pro
miſsionē domini breuiabũtur dies illi, pror
ſus non intelligo. Si enim ſic breuiabuntur,
vt fiant ex pluribus pauciores, quæro ſecun-
dũ quam ueritatem futuri erant plures, niſi
breuiarētur? Hebdomadas enim ſancti Danie
lis non ad primũ domini aduentũ, ſicut plu-
ribus uiſum eſt, ſed ad ſecundum potius exi-
ſtimas ptinere. Itane ergo breuiabũtur, vt uel
una in eis hebdomada minus futura ſit, & fal
ſa erit prophetia, quæ tanta diligentia nume
rum hebdomadarum definire curauit, ut qui
dam diceret ēt in dimidio hebdomadæ im
plendum? Miror, ſi per prophetiam Chriſti
deſtruitur prophetia Danielis. Deinde quale D
eſt ut putemus ignoraſſe Danielē, uel potius
angelũ, à quo iſta diſcebat, breuiaturũ dñm
dies illos, & erraſſe ut hoc diceret, uel ſciſſe
quidē, ſed ei quem docebat fuiſſe mētitum?
Quod ſi abſurdũ eſt, cur nō potius credimus
ſecundum id quod breuiaturus eſt dominus
dies illos, tot hebdomadas prophetaſſe Da-
nielē, ſi tamen ad ſecundum dñi aduentũ, qđ
neſcio quemadmodum poſsit oſtendi, ille
numerus refertur annorum? Poſtremo mul-
to certius ſecuriusq; dicitur domini aduētũ
intra ſeptuaginta, aut ut plurimum intra cē-
tum annos futurum, ſi hebdomade iſtæ

ipſum prænunciant. Anni enim quadringen
ti nouaginta ſunt in hebdomadibus ſeptuagi
ta. A natiuitate autē dñi hodie cōputantur an
ni fermè quadringenti viginti:a reſurrectio-
ne autē vel aſcenſione eius anni plus minus,
cccxc. Ac per hoc, ſi ex quo natus eſt cōpu-
tetur, ſeptuaginta ſunt reliqui: ſi ex quo paſ-
ſus eſt, circiter centū remanēt, intra quos Da
nielis omnes hebdomadæ, ſi de nouiſsimo
eius aduentu prophetatę ſunt, implebūt, Qui
ergo dicit intra tot annos erit, tunc falſum
dicit, ſi vltra erit. Sed quia breuiabuntur, pau
ciores poterunt eſſe, non plures. Rectè itaq;
dicitur intra hos erit, quoniam quantūlibet
breuientur, verū erit. Ipſa nāqne breuiatio ſi
eo modo intelligēda eſt vt pauciores fiāt, vl
E tra eos diē dñi venire, nō patitur; ſed magis
magiſq; intra eos quāto fuerint pauciores.
Nō igit iſta breuiatio turbat cōputatorē, qui
eo modo definierit, vt dicat intra tot annos
diē dñi eſſe vēturum, ſed adiuuat potius, qm̄
quātomagis ad paucitatē redigentur dies, tā-
to magis erit intra & vltra eſſe non poterit:
atq; ideo verū erit quod ita definitur, vt dica
tur intra tot annos erit, quamuis neſciatur
quo anno futurum ſit. Proinde tota quæſtio
eſt, vtrum Danielis hebdomadæ primo ad-
uentu dñi impletæ ſint, an finē ſeculi ꝓphe-
tauerint, an ad vtrūq; pertineāt. Neq;. n. ꝗ ēt
hoc ſaperēt defuerūt, dicētes, tp̄e primi ad-
uētus Chriſti eſſe cōpletas, & inde vſq; ad fi-
nē ſeculi totidē rurſus eſſe cōplēdas. Equidē
video quia ſi primus eas non compleuit ad-
uentus, neceſſe eſt vt ſecundus eas cōpleat:
qm̄ prophetia illa non poteſt eſſe falſa: quæ
ſi tēpore primi aduentus impleta eſt, non co
git intelligi quod ēt de fine ſeculi implebit.
Ac per hoc incertum eſt etiā ſi verum eſt, ne
F que negādū quidem, ſed neq; præſumēdum
eſt id futurū. Relinquitur itaq;, vt qui vult
cogere iſtā ꝓphetiā credi ī ſeculi fine cōplē
dā, contēdat quātū poteſt, & oſtendat ſi po-
teſt, primo aduentu dñi nō fuiſſe cōpletam,
contra tot expoſitores diuinorū eloquiorū,
qui hanc nō ſolū cōputatione tēporū, verū-
etiam rebus ipſis completā fuiſſe demōſtrāt,
maxime quod ibi ſcriptum eſt. Et vngetur
ſanctus ſanctorū, vel propter quod in eadē
prophetia Hebræi codices expreſsius habēt: *Hieronymus legit eius populus.*
Occidetur Chriſtus & nō erit eius, id eſt, nō
erit eius ciuitatis, quoniam ſic alienatus eſt à
Iudæis, qui eū propterea ſaluatorē redēpto-
rēq; ſuū nō eſſe crediderunt, quia occidere
potuerunt. Neq;. n. in fine ſeculi vngendus,
aut occidendus eſt Chriſtus, vt iſta prophe-
tia Danielis tūc expectet implēda, nondū cre
datur impleta. Quod autē de ſignis Euāgeli-
cis & propheticis quæ fieri cernimus, pro-
pinquū dñi aduētū ſperare debeamus, quis
negat? Quotidie quippe magis magiſque fit
proximus. Sed quāto interuallo propinquet
hoc, dictū eſt, nō eſt veſtrū ſcire. Vide qn̄ di
xit Apoſtolꝰ: Nūc. n. ꝓpior eſt noſtra ſalus q̄
cum credidimus. Nox præceſsit, dies aūt ap-
propinquauit. Ecce quot tranſierunt, nec tn̄
quod dixit falſum eſt: Quanto magis nunc
dicendū eſt propinquare dñi aduentū, qn̄ tā
tus eſt ad finē factus acceſſus? Apoſtolus cer-
tè: Spiritus, inquit, manifeſte dicit, quia in no
uiſsimis tēporibus recedēt quidā à fide? Nō-
dum vtiq; erāt tempora, hæreticorum ſcili-
cet & talium quales eodē ſermone deſcri-
bit, ſed iā venerunt, ac per hoc in nouiſsimis
temporibus videmur etiā per ipſos de fine ſe
culi cōmoueri. Itemq; alibi dicēs: Hoc autē G
ſcitote quoniam in nouiſsimis diebus inſta-
bunt tempora ſæua, vel, ſicut alij codices ha-
bent, periculoſa. Deinde qualia futura ſint ex
primēs, Erūt. n. homines, inquit, ſeipſos amā
tes, amatores pecuniæ, elati, ſuperbi, blaſphe
mi, parentibus nō obedientes, ingrati, ſcele-
ſti, irreligioſi, ſine affectione, detractores, in
cōtinentes, immites, ſine benignitate, prodi-
tores, procaces, cęcati, voluptatū amatores
magis quā Dei, habentes ſpeciē pietatis, vir-
tutē eius abnegantes. Mirū ſi tales homine
aliqn̄ defuerunt. Deniq; quia & tunc erāt, ad
iungit ac dicit: Et hos deuita, Ex ijs. n. ſunt q H
penetrāt domos. Non ait, Penetrabunt, tan
quā & hic futurū prænunciās, ſicut ſupra di
xerat, Inſtabunt tempora periculoſa: ſed ait
Penetrāt domos, & captiuas ducunt mulier
culas. Nō ait, ducent vel ducturi ſunt, ſed ia
ducunt. Nec putandus eſt hoc loco, pro tem
poris futuri verbis, præſentis temporis ver
ba poſuiſſe, quandoquidē illos ab eo cui ſcri
bit euitari admonebat. Nec tn̄ fruſtra dixit
In nouiſsimis diebus inſtabunt tēpora peri
culoſa, & hinc ea periculoſa futura demon
ſtrans, tales homines futuros eſſe prædixit
niſi quia tanto plures erunt, magiſque a
bundabunt, quanto magis propinquatur ad
finem.

finem. Videmus ergo tales nunc abundare.
Sed quid si abundantiores erunt post nos, &
oĩno abundãtissimi, qñ iam iamq; ipse finis
instabit, qui quãdiu aberit ignoratur? Nouis
simi quippe dies dicti sunt, & in ipsis primis
Apostolorũ dieb. cum dñi in cęlum recens
esset ascensus, qñ die Pentecostes misit pro-
missũ spiritũ sanctum, & quidam stupebant
I admirantes eos qui linguis, quas non didice-
rant, loquebantur, quidã vero irridentes, mu
sto plenos esse dicebant. Quo die Petrus lo-
quens ad illos, qui de hac re varie moueban
tur: Non.n. sicut, inquit, suspicamini, ebrij
sunt isti, cũ sit hora diei tertia. Sed attendite,
qm̃ hoc est quod dictũ est per prophetam:
Erit in nouissimis dieb. dicit dñs, Effundã de
spiritu meo super omnem carnẽ, &c. Iã tũc
ergo erant dies nouissimi, quantomagis nũc
ét si tm̃ dierum remansit vsque in finẽ, quan
tum ad hunc diẽ à dñi ascensione transactũ
est, vel aliquid siue minus restet siue amplius
quod profecto nescimus: quia nõ est nostrũ
scire tp̃a, quæ pater posuit in sua potestate,
cum tñ sciamus in nouissimis temporib. in
nouissimis diebus, in nouissima hora nos a-
gere sicut Apostoli: sed multomagis qui fue
runt post illos ante nos, & multomagis nos,
& magis quam nos, qui erũt post nos, donec
ad illos veniatur qui erunt, si dici potest, no-
uissimorũ nouissimi, atque ad ipsum oĩno
nouissimum, quem vult intelligi dñs, vbi di-
cit: Et resuscitabo eum in nouissimo die, qui
quam longe absit, cõprehendi non potest. Si
gna quæ in Euangelio futura prædicta sunt,
sicut cõmemorat sanctitas tua secundum Lu
cam, eadẽ sunt secundũ Matthęum & secun
K dũ Marcũ. Hi.n tres narrant q̃ dixerit dñs, cũ
interrogatus esset à discipulis suis quando fu
tura essent quę de tẽpli euersione prędixerat
& quod signũ esset aduentus eius & consum
mationis seculi. Non.n. discrepant rebus, si
alius aliquid dicit, quod alius tacet, aut alio
modo dicit: magis aũt collata inuicẽ iuuant,
vt legẽtis intellectus regatur. Sed de omnib.
disputare nunc longũ est: Interrogantibus.n.
dñs ea respondit quæ iã ex illo tempore fue-
rant secutura: siue de excidio Hierusalẽ, vn-
de orta est ipsius interrogatiõis occasio: siue
de aduentu suo per ecclesiã, in qua vsque ad
finẽ venire non cessat: in suis.n. veniens agno
scitur, dũ eius quotidie membra nascuntur.
De quo aduentu ait: Amodo videbitis filiũ
hominis venientem in nubibus, de quib. nu- *Mat. 26.*
bibus dictũ est per prophetam: Mandabo nu *Esa. 5.*
bibus meis ne pluant super eã: siue de ipso
fine, in quo apparebit viuos iudicaturus &
mortuos. Cum itaq; signa dicat, q̃ ad ista tria
pertinent, i. ad excidium illius ciuitatis; ad
aduentũ eius in corpore suo, quod est eccle L
sia: ad aduentũ eius in capite ecclesiæ, quod
est ipse: quod eorũ signorum, ad quod horũ
trium referendũ sit, diligenti consideratione
cernendũ est: ne fortè quod pertinet ad euer
sionẽ Hierusalem, ad finem seculi referendũ
putemus: aut econtrario quod ad finẽ seculi
pertinet, affirmemus ad ciuitatis illius exci-
diũ pertinere: aut quod pertinet ad eius ad-
uẽtũ in corpore suo, quod est ecclesia, dica-
mus pertinere ad eius aduentũ nouissimũ in
corpore suo, quod est caput ecclesię: aut rur
sus quod pertinet ad aduẽtũ eius nouissimũ
per seipsum, ad eũ pertinere asseueremus ad
uentũ, qui est per ecclesiã. In quib. omnibus
sunt quędã manifesta, quędã vero sic obscu-
ra, vt vel laboriosum sit ea diiudicare, vel te-
merariũ, quandiu non intelligunť, de his ali
quid definire. Quis.n. non videat ad illã ciui-
tatẽ pertinere, quod dictũ est: Cum aũt vide-
ritis circundari ab exercitu Hierusalẽ, tunc
scitote quia appropinquabit desolatio eius.
Itẽ quis non videat ad aduentũ dñi nouissi-
mũ pertinere, q̃d dictũ est: Cũ videritis hæc
fieri, scitote qm̃ prope est regnum Dei? illud
aũt quod dictũ est: Væ prægnantibus & nu-
trientibus in illis diebus: Orate autem vt nõ
fiat fuga vestra hyeme vel sabbato: erit.n. tũc
tribulatio magna qualis nõ fuit ab initio mũ
di neque fiet: sic est positũ secundũ Matthęũ,
& secũdum Marcum, vt incertum sit vtrum *Mar. 13*
de excidio illius ciuitatis, an de seculi fine in
telligi debeat. Sic.n. hoc ipsum legitur apud M
Marcum. Vę autẽ pręgnantibus & nutrienti-
bus in illis diebus; Orate vt hyeme nõ fiant.
Erũt.n. dies illi tribulationis tales, quales nõ
fuerunt ab initio creaturæ, quam condidit
Deus vsque nũc, neq; fient. Et nisi breuiasset
dñs dies illos, non fuisset salua omnis caro:
sed pp electos, quos elegit, breuiabit dies.
Nõ dissimiliter & Matthęus. Hoc autem Lu- *Mat. 24*
cas ita posuit, vt appareat ad illius ciuitatis *Luc. 21.*
excidiũ pertinere. Nã sic apud eum legiť. Vę
autem prægnantibus & nutrientibus in il-

lis diebus. Erit.n. pressura magna super terrã, & ira populo huic, & cadent in ore gladij, & captiui ducentur in oẽs gentes, Hierusalẽ calcabitur à gentibus donec impleantur tpa nationũ. Vnde aũt ad hoc vẽtũ est, Matthęus
Mat.24. ita scribit. Cũ ergo videritis abominationẽ desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta stantẽ in loco sancto, qui legit intelligat: tunc qui in Iudęa sunt, fugiant in montes: & qui in tecto, non descẽdat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, nõ reuertatur tollere tunicã suam. Vę aũt pręgnantib. & nutriẽtib. in illis diebus, &c. Marcus vero ita, Cum videritis abominationẽ desolationis stantem vbi non debet, qui legit intelligat: tunc qui in Iudęa sunt, fugiant in montes: & qui super
A tectũ ne descẽdat in domũ, nec introeat vt tollat quid de domo sua: & qui in agro erit, non reuertatur retro tollere vestimentũ suum. Vę aũt pręgnantib. & nutrientib. in illis dieb. & reliqua. Lucas verò vt ostenderet tunc factã fuisse abominationẽ desolationis, quæ à Daniele prædicta est, qñ expugnata est Hierusalem, hæc eodem loco domini verba cõmemorat: Cum aũt videritis circũdari ab exercitu Hierusalẽ, tunc scitote, quia appropinquabit desolatio eius. Apparet itaq; tunc ibi positam desolationis abominationem, de qua duo illi Euangelistæ locuti sunt. Deniq; ẽt iste similiter sequitur: Tunc qui in Iudęa non fugiant in montes. Et pro eo ꝙ dixerunt illi, Et qui super tectũ, ne descẽdat in domũ, nec introeat, vt tollat quid de domo: Iste dixit, Et qui in medio eius sunt descendant: vt ostenderet illis verbis apud alios Euangelistas positis, festinationẽ fugę fuisse pręceptã: & pro eo quod illi posuerunt, Et qui in agro erit, reuertatur retro tollere vestimentũ suũ,
B apertius iste ait, Et qui in regionib. nõ intrẽt in eam, quia dies vltionis hi sunt, vt impleantur omnia quæ scripta sunt. Deinde similiter ẽt iste sequitur, vt prorsus manifestum sit de hac ipsa re omniũ trium esse hunc Euangelij locum. Vę autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus, & cętera ad hęc pertinentia, quæ iam cõmemoraui superius. Lucas ergo patefecit ꝙ esse posset incertũ, non ad seculi finẽ, sed ad expugnationẽ Hierusalẽ pertinere id quod dictũ est de abominatione desolationis, & quod dictũ est de dierũ breuiatione pp electos, quia & si ea ipse non dixit, tamẽ apertius cętera de hoc ipso, quo & ista pertinere monstrauit. Non.n. debemus ambigere, qñ euersa est Hierusalem fuisse in illo populo electos Dei, qui ex circuncisione crediderant, siue fuerant credituri electi ante constitutionẽ mundi, pp quos breuiarentur dies illi, vt tolerabilia mala fierent. Nam quidã conuenientius intellexisse mihi vidẽtur, mala ipsa significata nomine dierũ, sicut dicti sunt dies mali in alijs diuinæ scripturæ locis. Neq;. n. dies ipsi mali sunt, sed ea quę fiũt in eis. Ipsa ergo dicta sunt breuiari, vt Deo donante tolerantia minus sentirentur, ac sic C
quæ magna essent, breuia fierẽt. Sed siue isto modo intelligenda sit dierum illa breuiatio, siue quod ad paucitatẽ redigerentur, siue ꝙ cursu solis celeriore breuiarentur: non enim desunt qui & hoc existiment, ita scilicet dictos breuiores dies futuros, sicut fuit lõgior dies orante Iesu Naue. Tamen Lucas Euangelista & hanc dierum breuiationẽ & abominationẽ desolationis, quæ duo ipse nõ dixit, sed Matthęus Marcusq; dixerunt, ad euersionem Hierusalẽ docuit pertinere, alia cũ eis dicẽs apertius de hac eadẽ re, quæ illi posuerũt obscurius. Nã Iosephus qui Iudaicã scri- Ios.
psit historiã, talia mala dicit illi populo tũc accidisse, vt vix credibilia videãtur. Vnde nõ immerito dictũ est, talem tribulationem nec fuisse à creaturæ initio nec futuram. Sed & si tpe Antichristi talis aut maior forsitan erit, intelligendũ est de illo populo dictũ, quod ei talis amplius futura non erit. Si.n. Antichristum illi primitus & præcipue recepturi sũt, facturus est tunc idẽ populus tribulationem potius quàm passurus. Non est ergo cur putemus hebdomadas prophetę Danielis, vel propter dierũ breuiationem fuisse turbatas, D
vel illo iam tpe non fuisse completas, sed in fine seculi esse cõplendas. Non.n. ante passionem domini impletæ sunt. Quod qui putãt, rectissime tua sententia refelluntur: quia dixisti. Hæc ergo abominatio si iam completa Mat.
fuerat, qũo dominus monet & dicit: Cum videritis abominationẽ desolationis, ꝙ dictũ est per Danielẽ prophetã, stantẽ in loco sancto, qui legit intelligat? His verbis beatitudinis tuæ illi merito corrigendi sunt, qui dicunt eam cum hæc dominus loqueretur, vel ante passionem resurrectionemq; eius fuisse completam. Qui autem dicunt, sicut apertissime

tiſsime ẽt Lucas Euãgeliſta teſtatur, tunc fuiſ
ſe factam qñ euerſa eſt Hieruſalem quid eis
reſpondeatur videre debent, qui in fine ſecu
li vel circa finẽ exiſtimant hæc futura: quan-
quã ipſa deſolationis abominatio ꝑꝑ obſcu
ritatẽ dicti non vno modo ab hominib. po-
tuerit intelligi. Et quod dictũ eſt, Qui eſt in
tecto, non deſcẽdat tollere aliquid de domo
ſua: & qui in agro, non reuertatur tollere tu-
nicã ſuam: poteſt congruentius intelligi ſpi-
ritaliter, quod in tribulationib. omnibus eſt
cauendum, ne quiſq; deuictus ad carnalem
vitã de ſpiritali ſublimitate deſcẽdat, aut qui
profecerat in anteriora ſe extendens deficiẽ-
do in poſteriora reſpiciat: Quod ſi in omni
tribulatione, quãtomagis in illa cauendũ ꝑ-
cipi debuit, q̃ talis futura prędicta eſt illi ci-
uitati, qualis non fuit ab initio neq; fiet? Et ſi
in iſta, quãtomagis in illa q̃ nouiſsima futu-
ra eſt orbi terræ, i. eccleſiæ toto orbe diffuſę?
Nam & ipſe Lucas non quidẽ qñ à diſcipu-
lis ſuis de aduentu ſuo dñs interrogatus eſt,
vbi hoc Mattheus cõmemorauit & Marcus,
ſed alio loco vbi Phariſęi quęſierunt ab illo
qñ veniet regnum Dei, tale aliquid eum di-
xiſſe narrauit: In illa inquit, hora, qui fuerit
in tecto & vaſa eius in domo, & q̃ in agro
ſimiliter non redeat retro. Sed nunc ꝑꝑ cõ-
putationẽ temporũ de Danielis hebdomadi
bus agitur, quę ſi circa tꝑa primi aduentus
dñi cõpletæ non ſunt, atq; in fine cõplendæ
ſunt, Apoſtolos hoc ignoraſſe, vel ſciſſe qui-
dem, ſed docere prohibitos fuiſſe quis cre-
dat? Quanquã ſi hoc ita eſt, vtiliter neſciunt
gentes quod dñs docere prohibuit eos, quos
gentium voluit eſſe doctores. Si aũt iam cõ-
pletæ ſunt, quia iam eſt vnctus ſanctusſancto
rũ, iã occiſus eſt Chriſtus vt non eſſet ciuita-
tis eius, iã de tẽplo illo ſublatũ eſt ſacrificiũ,
ſublata eſt vnctio, merito Apoſtolis de fine
q̃rentib. reſponſum eſt. Non eſt veſtrũ ſcire
tꝑa quæ pater in ſua poteſtate poſuit: quoniã
tꝑa quæ per Danielis prophetiam ſcire pote
rant, non ad finẽ ſeculi de quo quæſierant ꝑ-
tinebant. Signa vero de cęlo & terra, nũquid
maiora nos vidimus, q̃ qui fuerũt ante nos?
Nonne ſi gentiũ legatur hiſtoria, tanta mira
reperiunt extitiſſe de cęlo terraq;, vt aliqua
ẽt non credant? Sed vt multa omittã, q̃ pro-
ſequi lõgũ eſt, Duos Soles qñ nos vidimus?
quos viſos literis mandauerunt, q tũc fuerũt
antequã dñs veniſſet in carne. Qñ nos vidi-
mus Solẽ ſic obſcuratũ queadmodũ obſcura
tus eſt cũ lumen mundi pẽderet in ligno? niſi
fortè defectus Solis & Lunę, quos conſueue H
runt cõputatores ſyderũ annotare atq; ꝑdi-
cere, inter cęleſtia prodigia numerabimus,
quia Lunã ſępius in ſua plenitudine, Solẽ ve
ro rarius: ſed tñ vidimus in fine Lunæ ſecun
dũ eorũ cõputum defeciſſe. Nõ erat talis So-
lis ille defectus qñ crucifixus eſt Chriſtus, &
ideo uerè mirabilis erat & prodigioſus. Paſ-
cha quippe fuerat Iudęorũ, quod non niſi
in plenitudine Lunę celebrat. Secũdũ Aſtro
logorũ aũt numeros certũ eſt Solẽ qñ Luna
plena eſt non poſſe deficere, ſed qñ finis eſt
Lunæ, non quidẽ ſemper, ſed aliter nunquã
cũ ſecundũ illos numeros deficit. Quid ergo
tale vnquã quiſquã meminit apparuiſſe de
cęlo ex quo dñs illa ꝑdixit, quale apparuit
qñ paſſus eſt? Quare ſic apparebunt ẽt talia,
ſi non ſpiritaliter potius intelligenda ſunt?
Tunc apparebunt, qñ finis ſic appropinqua-
bit vt debeant apparere. Bellis aũt per diuer
ſa interualla tẽporũ & locorũ qñ non terra
contrita eſt? Nã vt nimis antiqua ꝑtereã ſub
Imperatore Galieno, cũ Romanas prouin-
cias Barbaries vſquequaq; peruaderet, quã
multos fratres noſtros, qui tunc erant in car
ne, putamus propinquũ finẽ credere potuiſ-
ſe, qñ longè poſt aſcenſionẽ dñi factũ eſt: ac I
per hoc ẽt iſta qualia futura ſint, cũ fuerit oĩ
no finis proximus, ignoramus: ſi tñ hęc non
ita prędicta ſunt, vt in eccleſia potius intelli-
gi debeant. Duæ quippe gentes ſunt, & duo *Mar.13.*
regna, vnum. ſ. Chriſti, alterũ diaboli, de q̃b.
dici potuit: Exurget gens contra gentẽ, & re-
gnũ ſuper regnum: quod non deſinit fieri ex *Matth.2.*
quo dictũ eſt. Agite pnĩam, appropinquauit
enim regnũ cęlorum. Quod vide qñ dictum
eſt, & ex illo quot anni tranſierunt, & tñ ve-
riſsime dictum eſt. Nouiſsimis. n. diebus dñs
per virginem venit. Nec diceretur iſta hora
nouiſsima, niſi regno appropinquante cęlo-
rum, per quã totam horã fiunt, quæ dñs pro
pinquãte ſuo regno futura prędixit. Sed hęc
hora quanto ſpatio protẽdatur, ſi Apoſtolis *Acto. 1.*
dictũ eſt: Non eſt veſtrũ ſcire: quanto magis
quilibet hõ, qualis ego ſum, modũ ſuũ debet
agnoſcere, ne plus ſapiat q̃ oportet ſapere?
Sed confiteri nos inquis, pœna noſtra com-
pellit, adeſſe iam finem dum impletur quod
præ-

prænunciatũ eſt: Areſcentib.hominibus præ
Luc. 21. timore, & expectatione q̃ ſuperuenient vni-
uerſo orbi.Nullã inquis patriã, nullum locũ
noſtris tẽporibus non affligi aut tribulari cer
tum eſt, ſicut dictũ eſt: Præ timore, & expe-
ctatione, quę ſuperuenient vniuerſo orbi. Si
ergo iſta mala quę nunc patitur genus hu-
manũ, certa ſunt inditia iã dñm eſſe vẽturũ,
1.The.5. quid eſt quod ait Apoſtolus: Cũ dixerint pax
& ſecuritas? Cum.n.dixiſſet Euangeliũ, Are-
ſcentibus hominib. prę timore & expectatio
K ne, cõtinuo ſubiunxit. Nã virtutes cęlorũ mo
uebuntur, & tunc videbunt filiũ hominis ve
nientẽ in nube cũ poteſtate magna & maie-
ſtate. Videamus itaque, ne forte melius intel
ligatur, non eo modo impleri, quæ p̃dicta
ſunt illis verbis, ſed tunc potius eſſe ventura
qñ ſic erat tribulatio vniuerſo orbi, vt ad ec-
cleſiam pertineat quæ vniuerſo orbe tribula
bitur, nõ ad eos qui tribulabunt eam. Ipſi.n.
dicturi ſunt, Pax & ſecuritas, vt repentinus
illis ſuperueniat interitus, & eos aduẽtus dñi
ſicut fur in nocte cõprehendat, qñ ecõtrario
gaudebunt & exultabunt, qui diligunt mani-
feſtationem dñi. Nunc aũt iſta mala quę tan
quam ſumma & extrema creduntur, vtrique
genti, & vtrique regno, & Chriſti ſcilicet, &
diaboli videmus eſſe cõia. Pariter quippe his
& boni affligimur & mali, nec eſt qui dicat,
pax & ſecuritas vbicunq; contingunt vel me
tuitur ne contingant. Inter quę tñ mala ad-
huc vſquequaq; frequentantur luxurioſa cõ
uiuia, feruet ebrioſitas, auaritia graſſatur, per-
ſtrepunt laſciui cantus, organa, tibiæ, lyræ, ci
tharæ, teſſeræ, multa & varia genera ſonorũ
atque ludorum. Hoccine eſt areſcere prę ti-
more, an potius madeſcere præ libidine? Sed
L hæc filij tenebrarũ abundantius habebunt, &
exercebunt cum dixerint, pax & ſecuritas.
Quid ipſi filij lucis & filij Dei qui non ſunt
in tenebris, vt eos tanquã fur dies ille cõpre-
hendat? Nonne adhuc vtunẽ hoc mundo tan
quam non vtentes? Quia & ſi ante multos an
nos Apoſtolorum tẽporibus dictum eſt, pia
tñ ſolicitudine cogitant quod dictum eſt, Tẽ
pus breue eſt. Nonne à maxima parte eorũ
nouellaẽ, ædificatur, emitur, poſsidetur, gerũ
tur adhuc honores, ducũtur vxores? de ijs lo
quor qui expectantes dñm ſuum, qñ veniat
à nuptijs, non ſe tñ abſtinent a carnalib. nu-
ptijs, ſed obedientiſsima charitate audiunt
Apoſtolum præcipientem quemadmodũ vi
uere debeant vxores cũ viris, viri cum vxori
bus, filij cũ parentibus, parentes cum filijs,
ſerui cum dñis, dñi cũ ſeruis. Nonne hi oẽs
his omnibus vtuntur hoc mundo? Arant, na-
uigant, cõparant, generant, militant, admini-
ſtrant. Puto quod non erunt ſic, qñ erũt quæ
in Euangelio prędicta ſunt ſigna in Sole &
Luna & ſtellis, & in terris preſſuræ gentium
præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum,
areſcentib. hominibus prę timore & expecta
tione, q̃ ſuperuenient vniuerſo orbi. nã vir-
tutes cęlorũ mouebuntur. Hęc quippe in ec-
cleſia melius exiſtimo intelligi, ne dñs Ieſus
appropinquante ſecundo aduentu ſuo ea
magno p̃dixiſſe videatur, quæ huic mundo,
& ante primũ eius aduentum conſueueran
euenire, & irrideamur ab eis qui hęc qua
velut nouiſsima & omniũ maxima horreſc
mus, plura in hiſtoria gentiũ, & multa maio
ra legerunt. Eccleſia eſt.n. Sol & Luna & ſtel-
lę, cui dictũ eſt: Specioſa ſicut Luna, electa
ſicut Sol. Ab hac adoratur Ioſeph noſter in
hoc mũdo velut in Aegypto ex humillimo
ſublimatus. Nã illũ Ioſeph mater certè ado
rare non potuit, q̃ ante defuncta eſt q̃ Iacob
veniſſet ad filiũ, vt illius ſomnij ꝓphetici ve
ritas adimplẽda Chriſto dño ſeruaretur. Qi
enim Sol obſcurabitur & Luna non dabit lu
men ſuũ, & ſtellę cadent de cęlo, & virtute
cęlorũ cõmouebuntur, ſicut ab alijs duobu
Euangeliſtis hic locus cõmemoratus eſt, ec
cleſia nõ apparebit impijs tũc perſecutorib
vltra modũ ſęuientib. & remoto timore tã
arridente mundi fęlicitate dicẽtib. Pax & ſe
curitas: tunc ſtellę cadent de cęlo & virtute
cęlorũ cõmouebuntur: qm̃ multi qui grati
fulgere videbanẽ, perſequentib. cedent & c
dent, & quidã fideles firmiſsimi turbabunẽ
Idem aũt ſecundum Matthęum & Marcum
poſt tribulationẽ dierum illorũ dr̃ hoc futu
rum, non quia trãſacta tota illa perſequutio
ne accidẽt iſta, ſed quia pręcedet tribulatio
vt ſequatur quorundã defectio, & quia pe
omnes dies illos ita fiet propterea poſt trib
lationẽ dierum illorum, ſed tñ in eiſdem di
bus fiet. Quod ergo dictum eſt ſecundũ Lu
cã, Et in terris preſſurę gentiũ, gentes volu
intelligi non pertinentes ad ſemen Abrahæ
in quo benedicentur omnes gentes, ſed gẽt
quæ ad ſiniſtram ſtabunt, qñ congregabun

tur ante iudicē viuorū & mortuorum om-
nes gētes. Vtraq; pars. n. erit in omnibus gen-
tib. vna q̄ premat, altera quæ præmatur. Vna
quæ dicat, Pax & securitas: altera in qua sol
obscuretur, & nondet luna lumē suum, & ď
qua cadent stellæ, & in qua virtutes cęlorū
moueantur, & tunc videbūt filium hominis
venientem in nube cum potestate magna &
maiestate. Quod video duob. modis accipi
posse, siue in ecclesia tanq̄ in nube venien-
tē, sicut etiā nunc venire nō cessat, secundū
id quod ait, Amodo videbitis filiū hominis
sedentem à dextris virtutis, & venientē in nu
bibus cęli. Sed ideo tunc cū potestate magna
& maiestate, quia maior potestas & maiestas
illius apparebit sanctis, quibus magnā virtu-
tem dabit, ne tanta persequutione vincātur.
Siue in corpore suo, in quo sedet ad dexterā
patris, in quo ēt mortuus est, & resurrexit, &
ascendit in cęlū, secūdū quod scriptū est in
actibus Apostolorū, His dictis nubes susce-
pit eū & sublatus est ab eis. Et quia illic etiā
dictū est ab angelis: Sic veniet, quemadmo-
dū vidistis eum euntē in cęlū: merito creden
dū est, non solū in eodē corpore, verumetiā
in nube venturus: qm̄ sic veniet sicut abijt, &
nubes eū suscepit abeuntē. Sed horū duorū
quid hic potius eligendū sit, iudicare diffici-
le est. Prōprior quidē sensus est, vt quisq; cū
audierit vel legerit, Et tunc videbunt filiū ho
minis venientē in nube cū potestate magna
& maiestate, ipsum prorsus accipiat eius ad-
uentū, nō per ecclesiā, sed per seipsum, qm̄
venturus est ad viuos, & mortuos iudicādos.
Sed qm̄ scripturę scrutādæ sunt, nec earū su-
perficie debemus esse contenti, quę ad exer-
C citationem nostrā ita modificatæ sunt, vt al-
tius se penetrari velint, diligenter sunt inspi-
cienda sequētia. Cū. n. dixisset: Et tunc vide-
bunt filiū hominis venientē in nube cū pote
state magna, & maiestate, adiunxit atque ait.
1. His aūt fieri incipiētib. respicite & leuate ca
pita vestra, qm̄ appropinquat redemptio ve
stra. Et dixit illis similitudinē: Videte ficul-
neam & omnes arbores, cum producunt iā
ex se fructū, scitis qm̄ prope est æstas. Ita vos
cū videritis hæc fieri, scitote qm̄ ꝓpe est re-
gnū Dei. Cū ergo dicit, Cum videritis hæc
fieri: quæ intelligere poterimus, nisi ea quę
supra commemorata sunt? In his est autem
ēt quod ait: Et tunc videbunt filiū hominis
venientem in nube cū potestate magna &
maiestate. Proinde etiā hoc cū visum fuerit,
non iam erit regnū Dei, sed prope erit. Hūc
ordinē videmus & duos alios Euangelistas
tenere. Apud Marcū. n. cū dictum esset, Et vir
tutes q̄ sunt in cęlis mouebuntur. Et tunc, in- *Mar. 14.*
quit, videbūt filium hominis venientē, in nu
bibus cū virtute multa & gloria, Deinde su- D
biungit, quod Lucas non dixit, Et tunc mit-
tet angelos suos, & cōgregabit electos suos
à quatuor ventis, à summo terræ vsq; ad sū-
mū cęli: quod ille de ficu & de alijs arbori-
bus, iste de sola ficu ponens. A ficu aūt disci-
te, inquit, parabolam, cum iam ramus eius te
ner fuerit, & nata fuerint folia, cognoscitis
q̄a in ꝓximo sit æstas: sic & vos cū videritis
hæc fieri, scitote ꝙ in proximo sit in ostijs.
Quid est, cū uideritis hæc fieri, nisi ea q̄ su-
pra dixit: In quibus est etiā illud quod ait, Et
tunc videbūt filiū hominis uenietē in nubib.
cū uirtute multa & gloria: Et tunc mittet an-
gelos suos & cōgregabit electos suos. Non
itaq; tūc erit finis, sed tunc erit in proximo.
An dicendū est, nō omnia quæ supra cōme-
morata sunt esse intelligenda, vbi ait, Cū uide
ritis hæc fieri, sed aliqua eorū, hoc uidelicet
excepto quod dictum est: Et tunc uidebūt fi-
liū hoīs uenientē, &c. Ipse quippe finis erit,
nō tūc proximus erit Sed Matthæus aperuit,
nullis exceptis, esse accipiēdū, qđ positū est,
Cum uideritis hæc fieri. Nā & apud ipsum *Mat. 24.*
cū dictū esset, Et uirtutes cęlorū mouebun-
tur, & tunc apparebit, inquit, signū filij hoīs
in cęlo & tunc plangent omnes tribus ter-
rę, & uidebunt filium hoīs uenientē in nubi
bus cęli in uirtute multa & maiestate, & mit
tet angelos suos cū turba & uoce magna, &
congregabunt electos eius à quatuor uentis,
à summis cęlorū usq; ad terminos eorū. Ab E
arbore aūt fici discite parabolam. Cū iā ra-
mus eius tener fuerit, & folia nata, scitis quia
prope est ęstas: Ita & uos cum uideritis hæc
oīa, scitote quia prope est in ianuis. Tunc er-
go scimus prope esse cū uiderimus, non ali-
qua eorū sed hæc omnia, in quibus & hoc
est quod uidebitur filius hoīs ueniens, & mit
tet angelos suos, & de quatuor mundi parti-
bus idest, de toto orbe terrarū cōgregabit ele
ctos suos: quod tota hora nouissima facit,
ueniens in suis membris tanquā in nubibus,
uel in tota ipsa ecclesia quod est corpus eius,

tanquam in nube magna fructificãte atq; cre
scẽte in vniuerso mundo, ex quo cępit p̃dica
Matt. 4. re & dicere: Agite pęnitentiã, appropinqua
uit.n. regnum cœlorũ, Ita vt fortasse omnia
quæ ab his tribus Euangelistis dicta sunt de
eius aduentu, diligentius inter se collata atq;
discussa, inueniãtur ad hoc pertinere, quod
quotidie venit in copore suo, quod est eccle
Matt. 2. sia, De quo aduentu suo dixit: Amodo vide-
bitis filiũ hominis sedentẽ à dextris virtutis,
& venientẽ in nubibus cęli, exceptis his lo-
cis, vbi ab eo ille aduentus vltimus in seipso,
qñ est viuos iudicaturus & mortuos, ita pro
mittit̃ vt propinquare dicat̃. Et quod in vlti-
mo sermonis secũdũ Matthæũ ipse omnino
aduentus euidenter exprimitur, cuius supe-
rius quibusdã signis propinquitas intelligẽ
da mõstratur. Ad hoc quippe apud Matthæũ
sermo ipse cõcluditur: Cũ aũt venerit filius
hoĩs, inquit, in maiestate sua, & oẽs angeli cũ
F eo, tũc sedebit super sedẽ maiestatis suæ, tũc
cõgregabuntur ante eũ omnes gentes, & cę
tera vsq; ad illud, vbi ait, Et ibunt hi in sup-
Matt. pliciũ æternũ, iusti aũt in vitã æternam. Hoc
enim nullus ambigit de Christi aduentu no-
uissimo, & de fine seculi prædictũ fuisse. Nã
& illas quinq; & quinq; virgines, non defue
rũt qui nõ contẽptibili disputatione docere
voluerint, ad hunc eius aduentũ, qui nunc fit
p̱ ecclesiã pertinere. Sed hæc nõ sunt temere
pollicenda, ne aliquid occurrat quod valide
cõtradicat, p̃sertim quia in talibus diuinorũ
eloquiorũ oscuritatibus, quibus nostras in-
telligentias Deo placuit exercere, nõ solum
alius alio mouetur acutius eorũ qui scriptu-
ras sanctas nõ improbabiliter tractant, sed ẽt
quilibet vnus illorũ aliquando minus aliquã
do melius intelligit. Nescio tñ vtrum intueri
aliquid certius in hac q̃stione possemus, si
vlla ratione seu facultate possemus, quàm
illud quod epistola priore iam posui quan-
do Euãgelio mundus vniuersus impleatur.
G Quod enim putat venerabilitas tua, iã hoc p̱
ipsos Apostolos factũ, nõ ita esse certis docu
mẽtis probaui. Sunt enim apud nos, hoc est,
in Aphrica, Barbaræ innumerabiles gẽtes. in
quibus nondũ esse pręedicatũ Euangeliũ, ex
ijs qui ducuntur inde captiui, & Romanorũ
seruitijs iãm miscentur, quotidie nobis addi
scere in promptu est. Pauci tamen anni sunt,
ex quo quidã eorũ rarissimi atq; paucissimi,
qui pacati Romanis finibus adhærent, ita vt
nõ habeãt reges suos, sed super eos p̃fecti à
Romano cõstituant̃ imperio, & illi ipsi eo-
rũ p̃fecti Christiani esse cęperũt. Interiores
aũt, qui sub nulla sunt potestate Romana,
prorsus nec religione Christiana in suorum
aliquib. detinẽtur, neq; vllo modo rectè dici
põt, istos ad promissionẽ dei nõ pertinere.
Non.n. Romanos, sed oẽs gentes dñs semini H
Abrahæ, media quoq; iuratione promisit. Ex
qua promissione iam factũ est, vt nonnullæ
gentes, q̃ non tenent̃ ditione Romana, reci-
perẽt Euãgeliũ, & adiũgerent̃ ecclesiæ, quæ
fructificat & crescit in vniuerso mũdo Ad-
huc enim habet quo crescat, donec fit quod
de Christo in Salomonis figura prophetatũ
est: Dominabit̃ à mari vsq; ad mare, & à flu-
mine vsq; ad terminos orbis terræ. A flumi- Ps
ne. s. vbi baptizatus est, q̱a inde cępit Euange
liũ prædicare. A mari aũt vsq; ad mare totus
est orbis cũ oĩbus gẽtib. quoniã mari Ocea-
no cingit̃ vniuersus. Q̃uo autẽ implebit̃ ali-
ter illa prophetia: Oẽs gentes quotquot feci Ps
sti, venient, & adorabunt corã te domine?
Non.n. de locis suis migrando veniẽt, sed in
locis sui credendo. De credentibus quippe Io
dñs dixit: Nemo põt venire ad me, nisi datũ
fuerit ei à patre meo. Propheta aũt dicit: Et
adorabunt eum vnusquisq; de loco suo, oẽs
insulę gentiũ. Oẽs insulæ, dixit, tanquã dice-
ret, ẽt oẽs insulę, hinc ostendens q̃ nulla pars
relinquatur orbis terrarũ, vbi nõ sit ecclesia,
quando nulla relinquiuur insularũ, quarum
nonnullæ etiam in Oceano sunt cõstitutę, &
quasdã earũ Euangelium iã suscepisse didici
mus: atq; ita & insulis singulis quibusq; im-
pletur quod dictũ est, Dominabitur à mari
vsq; ad mare, quo vnaquæq; insula cingit̃,
sicut in vniuerso orbe terrarũ, quæ tanquam I
omnium quodã mõ maxima est insula, quia
& ipsam cingit Oceanus, ad cuius litora in
occidentalibus partibus ecclesiã perueuisse
iã nouimus, & quocunq; litorũ eius nõdum
peruenit, peruentura est vtiq; fructificãdo ac
que crescẽdo. Si ergo quia prophetia verita
tis mẽtiri nõ põt, necesse est vt omnes gẽtes
quotquot fecit Deus adorẽt eũ, q̃uo adora-
bũt eũ, nisi inuocent eum? Quomodo autẽ
inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut
q̃uo credent ei, quẽ non audierunt? Q̃uo aũt
audient sine prædicante? Aut q̃uo prædica-

bunt

bunt nisi mittantur? Mittit.n. angelos suos & cõgregat electos suos à quatuor ventis. i. ab vniuerso orbe terrarum. In quibus ergo gentibus nondum est ecclesia, oportet vt sit, non vt omnes qui ibi fuerint, credant. Omnes enim gentes promissę sunt, non omnes homines omniũ gentiũ. Nõ.n. omniũ est fides. Credit itaq; omnis gens in oĩb. qui electi sunt ante constitutionẽ mundi, in cęteris non credit & credentes odit. Quo n. & illud implebiť, Eritis odio omnibus gẽtibus pp nomẽ meũ: nisi in omnib. gẽtibus sint, & qui oderint, & quos oderint? Quo pacto igitur ab Apostolis est prædicatio ista completa, qñ adhuc vsq; sunt gẽtes, quod certissimũ est nobis, in quibus modo cępit, & in quibus nondũ cępit impleri? Nõ itaq; sic dictũ est Apostolis, Eritis mihi testes in Hierusalẽ & in tota Iudæa & Samaria & vsq; in extremum terræ, tanq̃ ipsi soli quib. tũc loquebať, tm̃ munus fuerint impleturi, sed sicut eis solis videť dixisse qđ dixit, Ecce ego vobiscũ sum vsq; in cõsummationẽ seculi: qđ tñ eũ vniuersæ ecclesiæ ꝓmisisse, q̃ alijs morientibus alijs nascentib. hic vsq; in seculi cõsummationẽ futura est, quis non intellligat? sicut eis & illud ait qđ ad eos oĩno non pertinet, & tñ sic dictũ est, tanq̃ ad eos solos ẽt ꝑtineret. Cũ videritis hæc omnia, scitore quia prope est in ianuis. Ad quos.n. hoc pertinet, nisi ad eos q̃ in carne tũc erũt cũ oĩa cõplebuntur? Quãto magis illud qđ ex magna parte per eos agendũ fuit, quãuis & posteris eorũ eadẽ actio seruareť? Qđ ãt dixit Apostolus: Nũqđ nõ audierũt, In oẽm terrã exijt sonus eorũ, & in fine orbis terræ uerba eorum: quanuis loquutus sit ꝑteriti tempois verbis, tñ quod futurũ fuerat dixit, nõ quod iã factũ atq; cõpletũ. sicut ipse propheta, quo vsus est teste, nõ ait, in oẽm terrã exiturus, sed exijt, inquit, sonus eorũ, quod vtiq; nõdũ factũ erat: quale est ẽt illud, Foderũt manus meas & pedes meos: quod tã longè postea factũ nouimus, Sed ne istas tantũ propheticas loquutiones
L non & Apostolicas fuisse credamus, nonne idẽ Apostolus ait, Quæ est ecclesia Dei viui columna & firmamentũ veritatis. Et sine dubio magnũ est pietatis sacramẽtũ, quod manifestatũ est in carne, iustificatum est in spũ, apparuit angelis, prædicatũ est in gentibus, creditũ est in mundo, assumptũ est in gloria.

Nempe manifestũ est hoc quod in extremo posuit, ẽt nunc nõdũ esse cõpletũ, quãto magis tũc qñ ista dicebanť, ecclesia quippe tunc assumetur in gloria qñ dicetur, Venite benedicti patris mei ꝑcipite regnũ: & tñ tanquã factũ fuisset, hoc dictũ est quod certo sciebatur futurũ. Multo minus mirandũ est, quod ẽt verbis præsentis tẽpõris vsus est in eo, qđ illũ identidẽdixisse memorasti, propter spẽ quæ reposita est nobis, q̃ ante audisti in verbo veritatis Euangelij, quod aduenit in vos, sicut & in oĩ mũdo est fructificãs & crescẽs, q̃uis Euangeliũ nondũ mundũ tenebat vniuersum: sed fructificare illud in vniuerso mũdo dixit & crescere, vt ita significaret, quousque fuisset fructificando & crescẽdo vẽturũ. Si ergo latet qñ ecclesia fructificãte atq; crescẽte vniuersus oĩno à mari vsq; nd mare orbis implebitur, proculdubio latet qñ finis erit, ante quippe nõ erit. Vt tũc tibi tanquã sãcto homini Dei, & syncerissimo fratri aperiã de hac quæstione quid sentiã, error quidẽ in vtroq; vitandus est, quantũ ab homine vitari põt, siue citius siue tardius q̃ futurum est, dñs vẽturus esse credatur. Sed mihi quisquã nõ videtur errare, cũ aliquid n escire se scit, sed cũ se putat scire qđ nescit. Remoueamus itaq; de medio seruũ illũ malũ, qui dicens in corde suo, Morã fecit dñs meus venire, dominatur cõseruis suis, & ebriosis cõuiuando miscetur: iste quippe proculdubio dñi sui odit aduentũ. Quo seruo malo remoto, constituamus ante oculos tres seruos bonos familiã dñicam diligẽter sobrieq; tractãtes, aduentũ domini sui sitienter desiderãtes, vigilãter expectãtes, fideliter amantes. Si vnꝰ eorum citius, alter tardius dñm putat esse vẽturũ, tertius verò suã de hac re ignorantiam confiteť, quanquã omnes cõsonent Euangelio quia omnes diligunt manifestationẽ domini, & eam desideranter, & vigilanter expectãt, videamus tamen quis amplius cõsonet. Vnus dicit: Vigilemus & oremus, quia citius venturus est dñs. Alter dicit vigilemus & oremus quia breuis & incerta est vita, quanuis tardius venturus sit dñs. Tertius dicit, vigilemus & oremus, quia & breuis & incerta est ista vita, & nescimus tempus qñ uenturus est dñs. Euãgelium dicit, Videte, uigilate & orate, nescitis enim qñ tẽpus sit. Obsecro te quid aliud dicere audimus hunc tertium

Lat. 25.
M
Luc. 12.
A
1. Co. 12.

quam

quam qđ dicere audimus Euangelium? O ēs
quidē præ deſiderio regni Dei hoc volunt eſ
ſe verum quod putat primus,ſed hoc ſecun-
dus negat,tertius verò nō negat aliquid horū
ſed ignorare ſe fatetur, quis verū dicat illo-
rum. Proinde ſi hoc factum fuerit quod præ
dixerat primus,gaudebunt cum illo ſecūdus
B & tertius. Omnes enim manifeſtationem do
mini diligunt. Exultabunt itaque citius veniſ-
ſe quod diligunt Si autem factum nō fuerit,
& apparere cœperit, hoc potius eſſe verum
quod dicebat ſecundus, metuendum eſt,ne
inter ipſas moras perturbent, q crediderant
qđ dixerat primus, & incipiant dñi aduen-
tum non tardum putare ſed nullum, qui vi-
des quantus ſit interitus animarum. Quod ſi
tantæ fidei fuerint, vt ſe ad ſecundi prædicta
conuertant, & dominum etiam tardantem
fideliter & patienter expectent, abundabunt
tamē opprobria & inſultationes atq; irriſio-
nes inimicorum multos infirmos à Chriſtia
na fide auertentium, dicendo tam fallaciter
eis regnum eſſe promiſſum, quam fallaciter
dicebatur cito eſſe venturum. Qui aūt cre-
dunt quod ſecundus dicit, tardius dominū
eſſe venturum,ſi falſum fuerit inuentū,citius
domino veniente nullo modo qui ei credi-
derant turbabūtur in fide,ſed inopinato gau
dio per fruentur. Quapropter qui dicit domi
num citius eſſe venturum, optabilius loqui-
tur,ſed periculoſius fallitur. Vtinam ergo ſit
verum,quia erit moleſtum, ſi non erit verū.
Qui autem dicit dominum tardius eſſe ven-
C turū,& tamen credit,ſperat,amat eius aduē-
tum, profecto de celeritate eius etiā ſi fallit,
fęliciter fallitur. Habebit enim maiorem pa-
tientiam ,ſi hoc ita erit: maiorem lętitiam ſi
non erit. Ac per hoc ab eis qui diligunt ma-
nifeſtationem domini, ille auditur ſuauius,
iſti creditur tutius. Qui autem quid horū ſit
verum ignorare ſe cōfitetur, illud optat,hoc
tolerat, in nullo eorum errat, quia nihil eo-
rum aut affirmat aut negat. Obſecro te vt me
talem non ſpernas, quia & ego te diligo id
affirmantem quod verū eſſe deſidero,& tan-
to magis nollo fallaris, quanto magis amo
quod polliceris,& quanto magis video peri
culoſum ſi fallaris. Da veniam, ſi oneroſus
fui ſanctis ſenſibus tuis. Quanto enim rarius
prouenit, tanto me tecum ſaltem per literas
loqui diutius delectauit.

Auguſtinus Eudoxio Abbati monachorum
inſulæ Caprariæ,exhortās vt ocio ad pie-
tatem non ad ignauiam vtantur, & ſicub
eccleſia requirat illorum operam, ne de-
trectent. Epiſtola 81.

Domino dilecto & exoptatiſsimo fratr
& cōpresbytero Eudoxio, & qui teci
ſunt fratrib. Auguſtinus, & qui mecū sūt fra
tres,in dño ſalutē. Qñ quietē veſtrā cogita
mus q̃ habetis in Chriſto etiā nos, quanui
in laboribus varijs aſperiſq; verſemur.in ve
ſtra charitate requieſcimus, Vnū. n. corpu
ſub vno capite ſumus, vt & vos in nobis ne
gocioſi,& nos in vobis ocioſi ſimus. Quia ſ
patitur vnū membrū, cōpatiuntur oīa men
bra.Et ſi glorificatur vnum membrum,con
gaudent omnia mēbra. Admonemus ergo &
petimus & obſecramus per Chriſti altiſsim
humilitatē & miſericordiſsimā celſitudinē
vt noſtri memores ſitis in ſanctis orationib
veſtris, quas vos vigilantiores, & magis ſo
brias habere credimus. Noſtras.n.ſæpe ſau
ciat & debilitat caligo,& tumultus ſeculari
actionū, quas etſi noſtras non habemus,eo
rum tñ qui nos angariant mille paſſus, & iu
bemur ire cū eis alia duo,tātę nobis ingerūt
vt vix reſpirare poſsimus. Credentes tñ q
ille in cuius cōſpectu intrat gemitus cōpedi
torū pſeuerātes nos in eo miniſterio,in qu
dignat⁹ eſt collocare cū promiſſa mercede
adiuuātibus orationib. veſtris ab oī anguſti
liberabit. Vos aūt fratres exhortamur in dño
vt propoſitū veſtrū cuſtodiatis, & vſq; in fi
nē perſeueretis, Ac ſi quā operā veſtram ma
ter eccleſia deſiderauerit,nec elatione auid
ſuſcipiatis,nec blandiēte deſidia reſpuatis,
ſed miti corde obtēperetis Deo cū manſue
tudine portantes eū qui vos regit,qui dirigi
mites in iudicio, qui docet manſuetos vias
Nec veſtrū ocium neceſsitatibus eccleſiæ p̄
ponatis,cui parturienti ſi nulli boni miniſtr
re vellent, quomodo naſceremini non inue E
niretis. Sicut aūt inter ignem & aquā tenen
da eſt via, vt nec exuratur homo nec demer
gatur: ſic inter apicē ſuperbiæ & voragin
deſidiæ iter noſtrum tēperare debemus,ſicu
ſcriptū eſt. Non declinantes neq; ad dexter
neq; ad ſiniſtram. Sunt enim qui dum nimi
timent, ne quaſi in dexteram rapti extollan
tur, in ſiniſtrā lapſi demergunt. Et ſunt rur

ſus

ſus qui dū nimis ſe auferūt à ſiniſtra, ne torpi
da vacatiōis mollitie ſorbeanť, ex altera par
te iactantiæ faſtu corrupti atq; cōſumpti in
fauillā fumūq; vaneſcunt. Sic ergo dilectiſsi
mi diligite otiū, vt vos ab oī terrena delecta-
tione refrenetis, & memineritis nullū locum
eſſe, vbi nō poſsit laqueos tendere qui timet
ne reuolemus ad Deū, & inimicū omnium
bonorū cuius captiui fuim⁹ vindicemus: nul
lāq; nobis eſſe ꝑfectā requiē cogitemus, do
nec trāſeat iniquitas, & in iudiciū iuſtitia cō
uertať. Itē cū aliquid ſtrenue atque alacriter
agitis & impigre operamini, ſiue in orōnib.
ſiue in ieiunijs, ſiue ī eleemoſynis, vel tribuē
tes aliquid indigentib. vel donantes iniurias,
ſicut & Deus ī Chr̄o donauit nobis, ſiue edo
mantes pernitioſas conſuetudines caſtigan-
teſq; corpus, & ſeruituti ſubijciētes, ſiue ſuf-
ferentes tribulationē, & ante oīa voſipſos in
uicē in dilectione. Quid.n. ſufferat qui fratrē
nō ſuffert, ſiue proſpicientes aſtutiā atq; inſi
dias tētatoris, & ſcuto fidei iacula eius ignita
repellentes & extinguentes, ſiue cātantes &
pſallentes in cordib. veſtris dn̄o, vel vocibus
a corde nō diſſonis, oīa in gloriā Dei facite,
qui operatur oīa in omnibus. Ita feruentes
ſpiritu, vt in dn̄o laudetur aīa veſtra: ipſa eſt
enim actio recti itineris, q̄ oculos ſemper ha
bet ad dn̄m, qm̄ ipſe euellet d̄ laqueo pedes.
Talis actio nec frāgitur negocio, nec frigida
eſt otio, nec turbulenta, nec marcida eſt, nec
audax, nec fugax, nec p̄ceps, nec iacens. Hæc
agite, & Deus pacis erit vobiſcū. Nec impor
tunū me exiſtimet charitas veſtra, quia vobis
vel per epiſtolā loqui volui. Non.n. hoc vos
monui, ꝙ uos non arbitror facere, ſed credi
di me non parū cōmēdari Deo a uobis, ſi ea
q̄ munere illius facitis, cū allocutiōis noſtræ
memoria faciatis. Nam & ante iam fama &
nunc fratres qui venerūt à vobis, Euſtathius
& Andreas, bonū Chriſti odorē de veſtra ſā
cta conuerſatione ad nos attulerunt. Quorū
Euſtathius in eā requiē præceſsit, quę nullis
fluctibus ſicut inſula tunditur, nec Caprariā
deſiderat, quia nec cilicio iam quærit indui.

Aug. Largo dira perpeſſo, admonet vt vel ex
afflictione reddatur melior. Epiſt. 82.

DOmino inſigni & præſtantiſsimo & de
ſideratiſsimo filio Largo, Auguſtinus in
domino ſalutem. Accepi literas eximietatis
tuæ, quibus me ad te petis vt ſcriberē. Quod
quidē non deſiderares, niſi & hoc quod me
poſſe ſcribere exiſtimaſti, gratū haberes atq;
iucundū. Id aūt eſt, vt vana ſeculi huius ſi in-
experta concupiſti, experta contemnas. Fal-
lax eſt.n. in eis ſuauitas ēt, & infructuoſus la-
bor, & perpetuus timor, & periculoſa ſubli
mitas. Initiū ſine prudentia, & finis cū pn̄ía.
Ita ſe habent omnia q̄ in iſta mortalitatis ęrū
na cupidius q̄ prudentius appetuntur. Alia I
eſt aūt ſpes piorū, alius laboris fructus, alia
periculorum merces. Nā in hoc mundo nō
timere, non dolere, non laborare, non peri-
clitari, impoſsibile eſt. Sed plurimum inter-
eſt, qua cauſa, qua expectatione, quo termi-
no iſta quiſq; patiatur. Ego quidē cum ama-
tores ſeculi huius intueor, neſcio qn̄ poſsit
eſſe ad eorū animos ſanandos opportuna ſa
pientia. Qn̄.n. res uelut proſperas habent, fa
ſtu reſpuunt ſalubres monitus, & quaſi anilē
reputant cantilenam: Quando aūt in aduer-
ſis agunt, magis cogitant euadere unde ad p̄-
ſens anguntur, quā capere unde curentur, &
unde perueniant vbi angi omnino non poſ-
ſint. Aliquando tamen quidam cordis aures
admouent, atque adhibent ueritati, rarius in
ter proſpera, crebrius inter aduerſa, ſed tamē
pauci ſunt, ita enim prædicti ſunt: inter quos
te eſſe cupio, quia ueraciter diligo domine
inſignis & p̄ſtantiſsime ac deſideratiſsime fi-
li. Hæc admonitio tibi ſit mea reſalutatio, qa
& ſi te deinceps talia perpeti, qualia pertuli-
ſti nolo, plus tn̄ doleo hæc ipſa te ſine aliqua
in melius uitæ mutatione fuiſſe perpeſſum.

Auguſtinus Chryſino, conſolans ne deficiat
in aduerſis. Epiſtola 83. K

DOmino uere ac merito chariſsimo &
p̄dicando fratri Chryſino, Auguſtinus
in dn̄o ſalutem. Rumor ad me detulit, Deus
faciat vt non ſit, te animo perturbatū: vt mul
tū mirer prudentiā tuā, & Chriſtianū animū
parū cogitare rerū terrenarū conditionem,
nullo modo ęquari poſſe cęleſtibus vbi cor
noſtrū & ſpes noſtra collocanda eſt. Vir cor
date, nunquid aut totū bonū tuū in his rebus
erat, quas nunc uideris amittere: aut tam ma
gnū bonū illic deputabas, vt eo ſubtracto ſic
tenebreſcat mens nimia triſtitia, quaſi lumen
eius,

eius,non Deus,ſed terra ſit?Audiui.n. iam di
xi, Deus faciat vt falſum audierim, quod ti-
bi manus ēt velles inferre, quod melius non
credo,aut aſcendiſſe in cor tuū, aut exiſſe de
ore tuo. Sed tñ quia ita ꝑturbatus es, vt hoc
de te contriſtatus, hoc literarū alloquio pu-
taui conſolandam charitatem tuam: quãquã
non dubitem dñm Deum noſtrum, in corde
tuo loqui meliora.Noui enim quam pio ſtu
K dio ſemper audieris verbum eius. Erige ita-
que animum frater in Chriſto chariſsime,
Deus noſter nō perit à ſuis, nec perdet ſuos,
vult autem monere nos quam ſint hæc fragi
lia & incerta, quæ nimis diligunt homines,
vt ſoluamus ab eis vinculum cupiditatis,per
quod implicatos nos trahunt, & totum amo
rem noſtrum conſuefaciamus in eum curre
re,in quo nulla dãna timeamus. Ipſe te hor-
tatur per miniſterium noſtrum, viriliter co-
gites te fidelem eſſe Chriſtianum, & eius re-
demptum eſſe ſanguine,qui non ſolum æter
na ſapiētia,ſed ēt per mala præſentia, docuit
nos temperanter proſpera ſeculi huius con-
temnere,& fortiter aduerſa tolerare, eius fę-
licitatis mercedē pollicens,quã nemo poſsit
à nobis auferre. Scripſi ſanè ēt ad virum lau-
dabilem comitē,quam epiſtolam in tuo arbi
trio ſit, ſi dare velis. Nam per quē detur non
dubito deeſſe non poſſe, adiuuante dño vel
epiſcopum vel presbyterum vel quemlibet.

Auguſtinus Caio, quē ſua diſputatione traxe
rat ad eccleſiã. Mittit illi ſuos libros legen
dos & iudicandos, adhortans vt perſeue-
ret in bono propoſito. Epiſt. 84.

L

CAio Auguſtinus. Vt abs te abſceſsimus
dici non poteſt quanta ſuauitate nos
perfuderit recordatio tui,ac ſæpe perfundat.
Recolimus.n.ardore inquiſitionis tuæ,cum
eſſet mirabilis,non fuiſſe perturbatam mode
ſtiam diſputandi.Nam neque flagrantius per
contantem, neque tranquillius audientem,
quenquam facile inuenerim. Vellem itaque
tecum multum loqui,non enim multum eſ-
ſet,quantumcunque eſſet,ſi tecū loquerer.
Sed quia difficile eſt, quid opus eſt cauſas q̄-
rere?Prorſus difficile eſt.Erit fortaſſe aliquã-
do facillimū,ita Deus velit, nunc certè aliud
eſt.Dedi ergo negocium fratri, per quem li-
teras miſi, vt omnia noſtra legenda præbeat
prudentiſsimę charitati tuæ. Non enim ali-
quid meum inculcabit inuito. Noui enim
quid benignitatis in nos animo geras, quæ
tamen lecta probaueris,uera peruideris, no-
ſtra eſſe non putes,niſi quia data ſunt, eoque
te conuertas licet, unde tibi quoque eſt vt ea
probares datum. Nemo enim quod legit,in
codice ipſo cernit uerum eſſe, aut in eo qui
ſcripſerit, ſed in ſeipſo potius, ſi eius menti
quoddam non vulgariter candidum, ſed à
fece corporis remotiſsimum lumen uerita-
tis impreſſum eſt. Quod ſi falſa aliqua atque
improbanda compereris, de humano nubi-
lo irrogata ſcias, & ea uere noſtra eſſe non
dubites. Hortarer autem te ad quærendum,
niſi uidere mihi uiderer hiantia quædam ora
cordis tui: hortarer etiam, ut quod uerum
cognoueris uiriliter teneas, niſi patefaceret
euidentiſsimum robur animi & conſilij tui.
Totum enim ſe mihi breui tempore diſcuſ-
ſis corporeis tegumentis, quod in te viuit a-
peruit.Neque vllo modo ſiuerit domini no-
ſtri miſericordiſiſsima prouidentia,vt catho
lico Chriſti gregi tu vir tam bonus & egre
gie cordatus alienus ſis.

Auguſtinus Conſentio, rñdet Deū omnium
rerum eſſe ſimpliciſsimū, minimeq; cor
poreum aut materialem. Epiſt. 85.

AVguſtinus Conſentio.Cogitationis car
nalis cōpoſitionem vanumq; figmen
tum,vbi uera ratio labefactare incipit, conti
nuo illo intus adiuuante atque illuminante
A qui cū talibus dolis in cordibus noſtris hab
tare non vult, ita iſta confringere atq; a fide
noſtra quodãmodo excutere feſtinamus, v
ne puluerē quidem ullum phantaſmatum il
lic remanere patiamur.Quamobrem niſi ra
tionem diſputationis qua forinſecus admo
niti, ipſa intrinſecus veritate lucente hęc fal
ſa eſſe perſpicimus, fides in corde noſtro an
teceſsiſſet,quæ nos indueret pietate, incaſſ
quæ uera ſunt audiremus. Ac per hoc qm̄ i
quod ad eam pertinebat fides egit, ideo ſub
ſequens ratio aliquid eorum quæ inquireba
inuenit:falſæ itaque rationi,non ſolum rati
uera, quia id qđ credimus intelligimus, ue
rumetiam fides ipſa rerum nondum intelle
ctarum ſine dubio pręferenda eſt. Melius e
enim quamuis nōdum uiſum credere ꝙ ve
rum

rũ, q̃ putare te verũ videre quod falsum est
Habet nãq; fides oculos suos, quib. quodam
modo videt verum esse qđ nõdum videt, &
quib. certisſime videt nondũ se videre quod
credit. Porrò aũt qui vera rõne iam quod tã-
tummodo credebat intelligit, ꝓfecto præpo
nendus est ei qui cupit adhuc intelligere qđ
credit: si aũt nec cupit, & ea quæ intelligenda
sunt credenda tm̃modo existimat, cui rei fi-
des profit ignorat. Nam pia fides sine spe &
sine charitate esse nõ vult. Sic igitur homo fi
delis debet credere quod nondũ videt, vt vi
sionem & speret & amet. Et visibilium quidẽ
rerum præteritarum quæ tẽporaliter transie
runt sola fides est, qm̃ nõ adhuc videnda spe
rant, sed facta & trãsacta creduntur: sicut est
illud quod Christus semel pro peccatis no-
stris mortuus est & resurrexit, nec iam mori
tur, & mors ei vltra non dominabit. Ea verò
quæ nondũ sunt, sed futura sunt, sicut nostro
rũ spiritaliũ corporũ resurrectio, ita credun
tur vt ẽt videnda sperent, sed ostendi modo,
nullo pñt modo. Quæ verò ita sunt, vt neque
prętereant neq; futura sint, sed æterna ꝑma-
neant, partim sunt inuisibilia, sicut iustitia, si
cut sapientia partim visibilia, sicut Christi im
mortale iam corpus. Sed inuisibilia intelle-
cta cõspiciunt, ac per hoc & ipsa modo quo
dam sibi cõgruo videt, & cum vident, mul-
to certiora sunt q̃ ea q̃ corporis sensus attin-
git, sed iõ dicunt inuisibilia, quia oculis istis
mortalib. videri oĩno non pñt. At illa quæ vi
sibilia sunt permanentia, pñt si ostendant ẽt
his mortalib. oculis conspici, sicut se discipu
lis post resurrectionem dñs ostendit, sicut &
iam post ascensionẽ Apostolo Paulo & Ste-
phano diacono. Proinde ista visibilia perma
nẽtia credimus, vt etiã si nõ demonstreẽ, spe
ramus ea nos qñq; visuros. Nec ea tenent rõ
ne intellectuq; cõprehendere, nisi vt ea quia
visibilia sunt ab inuisibilib. distinctius cogite
mus, & cũ cogitatione qualia sint imagina-
mur, satis vtiq; nouimus ex nobis nota non
esse. Nã & Antiochiam cogito incognitã, sed
non sicut Carthaginem cognitã. Illam quip-
pe visionem cogitatio mea fingit, hanc reco
lit: nequaquam tñ dubito siue quod de illa te
stib. multis, siue quod de ista meis aspectib.
credidi. Iustitiam verò & sapientiã, & quic-
quid eiusmodi est, non aliter imaginamur,
aliter contuemur: sed hæc inuisibilia simpli
ci mentis atq; rõnis intentione intellecta cõ-
spicimus, sine vllis formis & molib. corpora Rom. 1.
lib. sine vllis linea mẽtis figurisq; mẽbrorũ,
sine vllis localib. finibus sine spatijs infinitis.
Ipsumq; lumen quo cũcta ista discernimus,
in quo nobis satis apparet, qd credam⁹ inco
gnitũ, quid cognitum teneamus, quã formã
sensu corporis recordemur, quã cogitatione
fingamus, qd corporis sẽsus attingat, qd ima
gineť aĩus simile corpori, qd certũ & oĩum
corporũ dissimile intelligentia contẽpletur.
Hoc ergo lumen vbi hæc cũcta dijudicanť, 12. de
nõ vtiq; sicut hui⁹ Solis & cuiusq; corporei Gen. ad li
luminis fulgor per localia spatia circũquaq; teram. c.
diffundit, mẽtemq; nostrã quasi visibili cãdo 6. & 6.
re illustrat, sed inuisibiliter & ineffabiliter, &
tñ intelligibiliter lucet: tãq; nobis certũ est,
q̃ nobis efficit certa quæ ẜm ipsum cũcta cõ
spicimus. Cũ igiť tria sint rerum genera quæ
videnť, vnũ corporaliũ, sicut hoc cœlum &
terra, & qcquid in eis corporeus sensus cer-
nit & tãgit: Alterũ simile corporalibus sicut E
sunt ea quę spiritu cogitata imaginamur, si-
ue recordata vel oblata quasi corpora cõtue
mur: vñ sunt etiam visiones quæ vel in som-
nis, vel in aliquo mẽtis excessu his localibus
quãtitatib. ingerunť: Tertium ab vtroque di-
scretum, qđ neq; sit corpus, neq; habeat vllã
similitudinẽ corporis: sicut est sapientia, quę
mente intellecta conspiciť, & in cuius luce
de his omnib. veraciter iudicať, ĩ quo istorũ
genere credendũ est esse istam quã nosse vo-
lumus trinitatem? Profecto aut in aliquo, aut
in nullo. Si in aliquo, eo vtiq; quod est alijs
duob. p̃stantius, sicut est sapiẽtia. Quod si do
num eius in nobis est, & minus est q̃ illa sũ-
ma & incommutabilis quę Dei sapientia dr̃,
puto qđ non debemus dono suo inferiorẽ
cogitare donantẽ. Si aũt aliquis splẽdor eius
in nobis est, quæ nostra sapientia dr̃, quantũ
que eius ꝑ speculum & in ęnigmare capere
possumus, oportet eã & ab omnib. corporũ
similitudinib. secernamus. Si autem in nullo
istorũ genere esse putãda est ista trinitas, &
sic est inuisibilis vt nec mente videať, multo
minus de illa huiusmodi opinionem habe-
re debemus, vt eam rebus corporalibus vel
corporaliũ rerum imaginibus similem esse
credamus. Nõ enim corpora pulchritudine F
molis aut magnitudine superat, sed dissimi-
litudine aut disparilitate naturæ. Et si di-

secreta est à comparatione bonorũ animi nostri, qualia sunt sapientia, iustitia, charitas, & cætera talia, quę profecto nõ mole corporis pẽdimus, nec eorũ quasi corporeas formas cogitatione figuramus, sed ea qñ recte intelligim⁹ sine aliqua corpulẽtia vel similitudine corpulẽtiæ in luce mẽtis aspicimus quanto est ab oĩum qualitatum & quantitatũ corporaliũ cõparatione discretior: non eã tñ à nostro intellectu oĩno abhorrere Apostolus testis est, vbi ait, Inuisibilia. n. à constitutione mũdi per ea quæ facta sunt intellecta cõspiciuntur, sempiterna quoq; eius virtus ac diuinitas. Ac per hoc cũ eadẽ trinitas fecerit & corpus & aĩam, sine dubitatione est vtroque pręstãtior. Aĩa ita cõsiderata maxime humana & rõnalis atq; intellectualis, quæ ad eius imaginem facta est, si cogitationes nostras & intelligẽtias non euicerit, sed eius qđ habet præcipuũ. i. ipsam mentẽ atq; intelligentiam
G mẽte atq; intelligẽtia potuerimus apprehendere, nõ erit fortassis absurdum, vt eã ad suũ quoq; creatorem intelligendũ ipso adiuuãte meditemur attollere. Si aũt in seipsa deficit sibiq; succũbit, pia fide cõtenta sit quãdiu peregrinat a dño, donec fiat in homine qđ promissum est, faciente illo qui potens est, sicut
1. Cor. 5. ait Apostolus facere supra q̃ petimus aut in
Ephe. 3. telligimus. Restat itaq; vt ita credamus vnius substãtię trinitatem, vt ipsa essentia nõ aliud sit q̃ ipsa trinitas. Ad quã videndã quantumlibet in hac vita proficiamus, per speculũ erit & in ænigmate quod videmus. Cũ verò qđ in resurrectione ꝓmittit spiritale corpus hr̃e cœperimus, siue illã mẽte, siue mirabili mõ, qm̃ ineffabilis est spiritalis corporis gratia, & corpore videamus, nõ tñ per locorum interualla, nec in parte minorẽ in parte maiorẽ, qm̃ non est corpus, & vbiq; tota est, pro nostra capacitate videbimus. Qđ vero posuisti i epistola tua, videri tibi, vel potius quod videbat tibi, nihil viuum ẽm substantiam in esse iustitiæ ideoq; te nõ posse adhuc Deũ, i. viuẽtem naturam, iustitiæ similem cogitare, quia iustitia, sicut dicis, nõ in se sed in nobis viuit, immo nos potius ẽm illam viuimus, ipsa vero per se iustitia nequaquam viuit. Ad
H hoc vt tibi ipse rñdeas, illud intuere, vtrum rectè dici possit, uitam ipsam non viuere, qua fit vt viuat quicquid non falsò dicimus viuere. Puto enim absurdũ tibi videri, ut ꝑ uitã uiuat, & uita nõ uiuat. Porrò si uita pręcipue uiuit, qua uiuit oẽ quod uiuit, recole o[…] secro quas dicit scriptura diuina aĩas mortuas, profecto inuenies iniustas, impias, infideles. Nam licet per illas uiuant corpora impiorum, de quib. dictum est ꝙ mortui sepeliant mortuos suos, & ibi intelligãt etiã ini[…] quæ aĩæ non esse sine aliqua uita. Non n. aliter ex eis possent corpora uiuere, nisi quali[…] cũq; uita qua oĩno aĩæ carere non pñt, und[…] immortales merito uocantur, nõ tn ob aliu[…] amissa iustitia dñr mortuę, nisi quia & aĩar[…] licet immortaliter uita qualicunq; uiuentiũ uerior & maior uita iustitia est tanquam uit[…] rũ. Quæ cũ sunt in corporib. etiam ipsa corpora uiua sunt quæ ꝑ seipsa uiuere nequeũ[…] Quapp si aĩæ non pñt nisi etiam in seipsis u[…] cunq; uiuere, quia ex eis uiuũt, & corpora, […] quib. deserta moriunt: quanto magis uera iustitia etiã in seipsa uiuere intelligenda est, e[…]
qua sic uiuunt aĩæ, ut hac amissa mortuæ nu[…] cupent, quamuis quãtulacunq; uita non de[…] nat uiuere? Ea porro iustitia quæ uiuit in seipsa, ꝓculdubio Deus est atq; incõmutabilite[r] uiuit. Sicut aũt cũ sit in seipsa uita, etiam nobis sit uita cum eius efficimur participes: it[a] cum in seipsa sit iustitia, etiam nobis fit iustitia, cũ ei cohærẽdo iuste uiuimus, & tãto magis minusue iusti sum⁹, quãto magis illis minusue cohæremus. Vnde scriptũ est de unigenito filio Dei, cũ sit utiq; patris sapiẽtia atq[;] iustitia, & semper in seipso sit, q̃ factus sit nobis a Deo sapiẽtia & iustitia, & sanctificati[o] & redẽptio. Vnde queadmodũ scriptũ est, [qui] gloriat, in domino gloriet. Quod quidem & ipse uidisti addendo atque dicendo, nisi forte non hęc humanę æquitatis, sed illa qu[æ] Deus est, sola esse asseratur iustitia. Est plane ille summus Deus uera iustitia, uel ille uerus Deus summa iustitia, quam profecto esurire & siti re debemus, ea nostra est in hac peregrinatione iustitia, & qua postea saturari, e[a] nostra est in æternitate plena iustitia. Non ergo Deum nostræ iustitiæ similẽ cogitemus sed cogitemus nos potius tanto similiore[s] Deo quãto esse poterimus eius participatione iustitiores. Si ergo cauendũ est ne iustitiæ nostræ similem putemus Deum, qm̃ lume[n] quod illuminat, incomparabiliter excellentius est illo quod illuminatur: quanto magi[s] caueri oportet, ne aliquid inferius & quod

I

K

modo

modo decolorarius eũ eſſe credamus, q̃ eſt
noſtra iuſtitia? Quid eſt aũt aliud iuſtitia cum
in nobis vel q̃libet virtus qua rectè ſapienter
que viuiť, q̃ interioris hoĩs pulchritudo? Et
certe ẽm hanc pulchritudinem magis quàm
corporis, facti ſumus ad imaginẽ. Vnde no-
bis dr̃, Nolite cõformari huic ſeculo, ſed re-
nouamini in nouitate mentis veſtræ, ad pro-
bandũ vos quæſit volũtas Dei, quod bonum
& beneplacitum & perfectum. Si ergo nõ in
mole neq; diſtantib. per loca ſua partib. ſicut
corpora ſiue cernunť ſiue cogitantur, ſed in
virtute intelligibili qualis eſt iuſtitia, mẽtem
dicimus ſeu nouimus ſeu volumus pulchrã,
& ſecundum hanc pulchritudinem reforma
mur ad imaginem Dei, profecto ipſius Dei
qui nos reformauit & reformat ad imaginẽ
ſuam, non aliqua mole corporea ſuſpicanda
eſt pulchritudo, eoque iuſtorum mentibus
credendus eſt incomparabiliter pulchrior,
quo eſt incomparabiliter iuſtior,

Auguſtiuus Caſulano presbytero, de ieiunio
ſabbati ac reliquorum dierum aduerſus
Vrbicum quẽdam, qui ſtultisſime de hac
re ſcripſerat. Epiſtola LXXXVI.

Dilectisſimo & deſiderantisſimo fratri &
cõpresbyrero Caſulano, Auguſtinus in
dño ſalutem. Neſcio vnde ſit factũ, vt primis
tuis literis meas non redderem, non tñ tui cõ
temptu id me feciſſe ſcio. Nã & ſtudijs tuis &
ipſo ſermone delector, teq; in iſta ætate iuue
nili proficere in verbo Dei & abundare ad
ædificationem eccleſię, & opto & exortor.
Nunc verò ſcriptis tuis alteris ſumptis, quib.
tibi tãdẽ aliqñ rñdeam iure charitatis, in qua
vnũ ſumus, fraterno & æq̃sſimo flagitas, dif-
ferendũ tuæ dilectionis vlterius deſiderium
nõ putaui, & inter arctisſimas occupationes
meas ſuſcepi iſto me debito apud te abſolue
re. Quod ergo me conſulis, vtrũ liceat ſabba
to ieiunare, Rñdeo ſi nullo modo liceret, ꝑ-
fecto quadraginta cõtinuos dies, nec Moy-
ſes, nec Helias, nec ipſe dñs ieiunaſſet. Verũ
iſta rõne concludiť etiã dñico die nõ illicitũ
eſſe ieiuniũ. Et quiſquis tñ hũc diem ieiunio
decernẽdũ putauerit, ſicut quidã ieiunantes
ſabbatũ obſeruãt non paruo ſcãdalo erit ec-
cleſię. Nec immerito. In his.n.reb. de quibus
nihil certi ſtatuit ſcriptura diuina, mos po-
puli Dei vel inſtituta maiorum pro lege tenẽ
da ſunt. De quib. ſi diſputare voluerimus, &
ex aliorum conſuetudine alios improbare,
orieť interminata luctatio, quæ labore ſer-
mocinationis cũ certa documẽta nulla veri-
tatis inſinuet, vtiq; cauẽdũ eſt ne tẽpeſtate cõ
tentionis ſerenitas charitatis obnubileť. Qđ
periculum vitare neglexit, cuius mihi proxi-
mã diſputationẽ vt ei rñderem cũ tuis prio-
ribus literis exiſtimaſti eſſe mittendã. Nõ aũt
vſq; adeo mihi ſpatia tẽporũ larga ſunt, vt ea
refellendis ſingulis ſententijs eius impendã, A
quæ alijs operib. magis vrgentib. explicandis
habeo neceſſaria. Sed de eo quo te mihi in
tuis epiſtolis oſtendis ingenio quod in te do
num Dei admodũ diligo, eundem ſermonẽ
cuiuſdam, vt ſcribis Vrbici, paulo diligẽtius
ipſe conſydera, & videbis eum penè vniuer
ſam eccleſiã Chriſti ab ortu ſolis vſq; ad oc-
caſum. ſ. verbis iniurioſisſimis nequaquã la-
cerare timuiſſe. Nec dixerim penè vniuersã,
ſed planè vniuerſam. Nã neq; ipſis quorum
conſuetudinem ſibi vr̃ defendere, inuenitur
pepercíſſe Romanis, ſed q̃uo in eos quoque
redũdet conuiciorũ eius ĩpetus neſciuit, q̃m
non aduertit. Nam cũ eũ argumenta deficiũt
quib. probet ſabbato ieiunãdum, in luxurias
epularũ & temulẽta cõuiuia & nequisſimas
ebrietates inſultabundus inuehiť, quaſi non
ieiunare, hoc ſit inebriari. Quod ſi hoc eſt,
quid ergo prodeſt Romanis ſabbato ieiuna-
re? qñ quidẽ alijs dieb. quib. non ieiunant, ne-
ceſſe eſt eos ẽm diſputationem huius ebrio
ſos & ventriculas iudicari. Porrò ſi aliud eſt
grauare corda in crapula & ebrietate, quæ
ſemꝑ eſt malũ, aliud eſt aũt modeſtia & tẽpe
rantia cuſtodita relaxare ieiunium, quod cer
te cum ſit die dominico reprehenſorem nõ
habet Chriſtianũ, prandia prius ſanctorum à
voracitate & ebrioſitate ventricularum iſte B
diſcernat, ne Romanos epos, qñ non ieiunãt
ventricolas faciat, & tunc inquirat, non vtrũ
liceat inebriari ſabbato, qđ nec die dñico li-
cet, ſed vtrum nec ſabbato ieiunandum ſit,
ſicut dñico non ſolet. Qđ vtinam ſic quære-
ret, aut ſic affirmaret, vt toto terrarum orbe
diffuſam, exceptis Romanis, & adhuc pau-
cis Occidentalib. apertisſime non blaſphe-
maret eccleſiã. Nunc verò quis ferat per oẽs
Orientales, & multos etiam Occidentales
populos Chriſtianos de tot tantisq; famulis

famulabusq; Chrtsti, sabbato sobrie mode-
steq; prandentib.ab isto dici, quod in carne
sint & Deo placere nõ possint, & quod de il
lis sit scriptũ.Recedant iniqui à me,viam eo
rum nosse nolo,& quod sint ventricolę, Iu
dæam ecclesiæ præponẽtes, & ancillæ filios,
& lege nõ iusta,sed voluptuaria, cosulentes
vẽtri,nõ disciplinę succũbentes,& quod ca-
ro sint, & mortem sapiant, & cætera hmõi.
C Quæ si de vno quopiam Dei famulo dice-
ret,quis eũ audire; quis nõ deuitare deberet?
Cũ ergo his opprobrijs atq; maledictis inse
ctatur ecclesiã per totũ mundũ fructificantẽ
atq; crescẽtem,& die sabbati penè vbiq; prã
dẽtẽ,admoneo quisquis est,vt sese cohibeat.
Matt.12 Nam cuius me nomen ignorare voluisti, ꝑ-
fecto de illo me iudicare noluisti.Filius ho-
minis,inquit,sabbati dñs est.In quo maxime
bene q̃ male facere licet.Si ergo male facim⁹
qñ prandemus, nullo die dominico bene vi
uimus.Qđ aũt fateť Apostolos sabbato man
ducasse,& dicit vt tũc ieiunareť tpis nõ fuis-
se, pp qđ ait dñs:Veniẽt dies vt auferať spon
Matt. 9. sus ab eis, & tũc ieiunabũt filij spõsi,qa tunc
tp̃s gaudij,& nunc tp̃s est luctus. Primũ attẽ
dere debuit,qđ illic dñs de ieiunio nõ de sab
bati ieiunio loquebať.Deinde cũ vult intelli
gi luctũ ieiunio,cibo gaudiũ deputãdũ, cur
non cogitat quicquid est illud qđ significare
Deus voluit in eo qđ scriptũ est,eũ die septi
mo requieuisse ab oĩb.operib.suis,nõ tibi lu
Gene. 2. ctũ significatũ esse sed gaudiũ nisi forte di-
cturus est,in illa requie Dei & sanctificatio-
ne sabbati gaudiũ Iudæis,luctũ significatũ es
se Christianis? Et tñ nec qñ sãctificauit Deus
diẽ septimũ,qa ĩ illo reqeuit ab oĩb.operib.
suis,aliquid de ieiunio vel prãdio sabbati ex
pressit:nec cũ postea populo Hebræo de ip-
sius diei obseruatione mãdauit,aliquid de ali
mẽtis vel sumẽdis vel non sumendis locutus
est.Vocatio tñ hoĩum à suis,vel à seruilibus
D operib.imperať, quam prior populus in vm
bra accipiẽs futurorũ,sic vacauit ab operib.
quemadmodum nũc Iudæos vacare conspi
cimus,non,vt putať,Iudæis carnalib.non re-
ctè intelligentib.qđ nõ rectè intelligũt Chri
stiani.Neq;.n.melius hoc intelligimus q̃ ꝓ-
phetæ,qui tñ in eo tp̃e quo ita fieri oportuit,
seruauerunt hãc sabbati vocationẽ, quam Iu
dæi putãt adhuc esse seruandam.Vñ illud est:
qđ lapidare Deus hoĩem iussit, qui sabbato
ligna colligeret?nusquam aũt legimus lapida
tum, vel aliquo dignum supplicio iudicatũ,
bene ieiunantẽ sabbato siue prãdẽtem.Quid
tñ horũ duorũ quieti cõueniat, quid labori,
iste ipse viderit,qui gaudiũ manducantib. lu
ctũ ieiunantib.deputauit,vel intellexit à dño
deputari vbi de ieiunio respondens ait. Non
pñt lugere filij sponsi,quãdiu cum eis est spõ
sus.Quod aũt propterea dicit sabbato Apo-
stolos manducasse, quia nondum erat tp̃s vt
sabbato ieiunarent,quod.s.veterum traditio
prohibebat.Nũquid ergo erat tempus vt sab
bato nõ vacarent? Nonne & hoc traditio ve
terum prohibebat,& vacare cogebat, & tñ
eo ipso sabbato die,quo Christi legimus mã
ducasse discipulos, vulserunt vtiq; spicas qđ
sabbato non licebat, quia veterum traditio
prohibebat. Videãt igitur ne conguentius ei
rñdeatur,Ideo dominum die illo à discipu-
lis hęc duo fieri voluisse:vnum de spicis vel-
lendis,alterum de alimentis sumendis, vt il-
lud esset aduersus eos qui sabbato volunt va
care,hoc autem aduersus eos qui cogunt sab
bato ieiunare:cum illud mutato tempore iã
superstitiosum esse significasset: hoc autem
vtroque tempore liberum esse voluisset. Ne-
que id cõfirmando dixerim,sed quid ei mu
to aptius,q̃ sunt ea quæ loquitur responder
possit ostenderim.Qũo,inquit,nõ cũ phari-
sæo dãnabimur bis in sabbato ieiunãtes?tan-
quam pharisæus ideo damnętur, quia bis in
sabbato ieiunabat,& non quia super publica
num se tumidus extollebat. Potest autem iste
dicere etiã illos qui omnium fructuum suo-
rum decimas dant pauperib. cum pharisęo
damnari,quia hoc quoque ille inter sua ope
ra prædicabat,quod cupimus à multis fieri
Christianis, & vix paucissimos inuenimus
Aut verò qui nõ fuerit iniustus,adulter & ra-
ptor,cum pharisæo damnabiť,quia ille se ta-
lẽ nõ esse iactabat? quod certe quisq; sentit,
insanit. Porrò si hæc sine dubio bona quæ si
bi pharisæus inesse cõmemorabat, nõ haben
da sunt cũ superbiente iactãtia quæ in illo ap
parebat,sed tamẽ habenda sunt cum pietate
humili,quæ in illo nõ erat:sic & bis in sabba
to ieiunare in homine qualis fuerat ille pha
risæus infructuosum est: in homine autẽ hu
militer fideli vel fideliter humili, religiosũ
est,quamuis Euãgelica scriptura,non dixerit
damnatum pharisæũ, sed magis iustificatum

dixit

dixit publicanũ. Verũ ſi hoc modo putat iſte
inrelligendum qđ ait dñs: Niſi abundauerit
iuſtitia veſtra plus q̃ ſcribatũ & phariſæorũ,
nõ intrabitis in regnũ cœlorum, vt niſi am-
plius q̃ his in ſabbato ieiunemus, hoc pręce
ptũ nõ poſſimus implere bene, quod ſeptẽ
dies ſunt qui volumine tẽporum per ſua ve-
ſtigia reuocantur. Cum ergo ex his biduum
quiſq; detraxerit, ne ſabbato dominicoq; ie
iunet, remanent dies quinq;, in quib. phari-
ſeum ſuperare poſſit bis in ſabbato ieiunan-
tẽ, Puto.n. qđ ſi ter in ſabbato quis ieiunat, iã
ſuperat phariſæum qui bis in ſabbato ieiuna
bat. Quod ſi & quater, vel etiã vt nullus die-
rũ excepto ſabbato & dominico prætermit
tat, in hebdomada quinquies ieiunat, quod
multi in vita ſua faciunt, maxime in monaſte
ſterijs conſtituti, nõ ſolũ phariſęus qui bis in
ſabbato ieiunabat, verum etiam Chriſtianus
q quarta & ſexta feria & ipſo ſabbato ieiuna
re cõſueuit, qđ frequenter Romana Plebs fa
cit, in labore ieiunij ſuperabit, & tn neſcio
quis iſte, vt dicis, Vrbicus diſputator, ẽt ſiqs
quinq; continuis pręter ſabbatum & dñicũ
dieb. ita ieiunet, vt nullo die oĩno reficiat cor
pus, eũ carnalem vocat quaſi cib. & potus
cæteris dieb. nõ pertineat ad carnẽ, & ventri
colam iudicat, quaſi ſolius ſabbati prandiũ
deſcẽdat in ventrẽ. Hinc ſanè non ſufficit qđ
vincendũ phariſæũ iã ſufficit, vt ter in ſabba
to ieiunet, ſed excepto dñico ſex cęteris die
bus ita ieiunare cõpellit, vt dicat, antiqua re-
mota labe, duo in carne vna Chriſti iam ſub
diſciplina manentes, nõ debent cũ filijs ſine
lege & cũ principib. Sodomorum, & cum
plebe Gomorræ ſabbatorũ voluptaria cõui-
uia exercere, ſed cum ſãctimoniæ incolis ac
Deo deuotis ſolẽni, & eccleſiaſtico iure ma
gis ac magis legitime ieiunare, vt ſex dierum
vel leuis error, ieiunij, orõnis & eleemoſy-
næ fontib. abluat, quo poſſimus dominica
alogia refecti oẽs æquali corde digne canta-
re: Saturaſti dñe animã inanem, & potaſti
aĩam ſitientẽ. Iſta dicens & à frequẽtia ieiunã
di ſolũ diẽ dñicum excipiens, nõ tm̃ Oriẽtis
& Occidentis populos Chiſtianos in quib.
ſabbato nemo ieiunat, verũ & ipſam Roma-
nam eccleſiã improuidus, & incautus accu-
ſat. Cum.n. dicit: ſub diſciplina Chriſti manẽ
tes nõ dẽe cum filijs ſine lege cum princib.
Sodomæ, cũ plebe Gomorræ voluptaria ſab
batorũ exercere cõuiuia, ſed cũ ſanctimonię
incolis ac Deo deuotiſ, ſolẽni & eccleſiaſti-
co iure magis ac magis legitime ieiunare: ac
deinde definiens qd ſit legime ieiunare, ſub-
iũgit & dicit, vt ſex dierũ vel leuis error, ie-
iunij, orõnis & eleemoſynæ fontib abluatur,
profecto eos qui minus q̃ ſex dieb. in hebdo
mada ieiunãt, non putat legitime exercere ie
iuniũ, nec Deo eſſe deuotus, nec maculas er
roris, q̃ de iſta mortalitate ꝯtrahunt, abluere.
Videant ergo Romani quid agant, quia ẽt ip
ſi nimiũ cõtumelioſe huius diſputatione tra
ctant, apud quos oĩbus iſtis ſex dieb. præter
paucisſimos clericos aut monachos quotus
quiſq; inuenit qui frequenter quotidiana ie
iunia, maxime qa ibi ieiunãdũ quinta ſabba
ti nõ vr̃. Deinde quæro. ſi vniuſcuiuſq; diei
vel leuis error ipſius diei ieiunio ſoluit. Sic.
enim dicit, vt ſex dierũ vel leuis error ieiunij
quoq; fontib. abluat: quid faciemus de illo I
errore qui ſubrepſerit dñico die in quo ſcã
dalum eſt ieiunare? Aut ſi die ipſo nullus
Chriſtianis error obrepit, videat homo iſte
qui ventriculas tanquã magnus ieiunator ac
cuſat, quantum honoris, & vtilitatis ventrib.
tribuat, ſi nunc non erratur quando prandet.
An forte in ieiunio ſabbati tm̃ bonum cõſti
tuit, & aliorũ ſex dierum, hoc eſt ipſius etiã
dominici, vel leuẽ ſicut dicit errorẽ ſolum
ieiunium ſabbati poſſit abolere, & ſolo ipſo
die non erretur, quo toto vtique ieiunatur?
Quid eſt ergo quod diem dñicum ſabbato
velut Chriſtiano iure pręponit? Ecce ſm ip-
ſum dies ſabbati multo ſanctior inuenit, in
quo & non erratur cum eius toto ſpatio ie-
iunatur, & eodẽ ieiunio ſex cęterorũ dierũ,
ac per hoc ipſius dñici error abluit: puto qđ
tibi nõ placet iſta præſumptio. Iam vero cũ
ſe hominem ſpiritalem videri velit, & tãquã
carnales pranſores ſabbati accuſet, attẽde quẽ
admodum dñici diei non parco prandio re
ficiatur, ſed alogia delectetur. Quid eſt autẽ
alogia (quod verbum ex Gręca lingua vſur-
patũ eſt) niſi cum epulis indulgetur vt à ra-
tionis tramite deuietur? Vnde aĩalia ratione
carentia dicuntur aloga, quibus ſimiles ſunt
ventri dediti, propter quod immoderatum K
cõuiuium, quo mens in quo ratio dominat
ingurgitatione veſcendi ac bibendi quodam
modo obruitur, alogia nuncupatur. Inſuper
iam propter cibum ac potum non mentis,

Quid ſit alogia.

ſed ventris alogia diei dominici dicit eſſe cã
tandũ.Saturaſti dñe aĩam innanẽ, & potaſti
aĩam ſitientẽ.O virum ſpiritalẽ, O carnaliũ
reprehenſorem,O magnum ieiunatorem &
nõ ventris cultorem.Ecce qui nos admonet
ne lege ventris legem dñi corrumpamus,ne
panem cœli vendamus eſca terrena.Et adiũ-
git:Quia eſca Adã paradiſo periјt,eſca Eſau
primatum amiſit.Ecce quid dicit. Eſt enim
ſatanæ vſitata calumnia,tentatio ventris, cui
modicũ ſuadet vt auferat totũ.Et horum in-
L quit interpretatio prçceptorũ vẽtriculas mi-
nus incuruat. Nonne his verbis ſuis id agere
vř,vt etiam die dñico ieiunet? Alioquin ſan-
ctior erit ſabbati dies,quo dñs in monumen
to requieuit,q̃ dñicus quo à mortuis reſurre
xit.Sanctius eſt enim profecto ſabbatũ,ſi ſm
verba huius in ſabbato per ieiuniũ peccatũ
omne vitat,& quod dieb.alijs contractũ eſt,
abolet.In dñico autem per eſcam ventris tẽ-
tatio non cauet,& diabolicæ calumniæ lo-
cus dat,& paradiſo perit,& primatus amitti
tur.Quid ergo eſt quod rurſus ſibiipſe cõtra
rius admonet,vt nõ prãdio modeſto,ſobrio
Chriſtiano,reficiamur dñico die,ſed in alo-
gia lætantes plaudenteſq; cantemus, Satura-
ſti dñe aĩam inanem,& potaſti aĩam ſitientẽ?
Nẽpe ſi tunc non erramus qñ ieiunamus, &
aliorum ſex dierũ errores tũc abluimus cum
ſabbato ieiunamus,nullus erit die dñico dete
rior,nullus ſabbato melior.Crede dilectiſſi
me frater,nemo legem ſicut iſte intelligit,ni
ſi qui non intelligit.Si enim Adam non cib.
ſed prohibitus cib.perdidit, & Eſau nepotẽ
ſancti Abrahæ non eſca,ſed vſque ad cõtem-
ptũ ſcramenti,qđ in primatu ſuo habuit, cõ
cupita eſa damnauit:ſic à ſanctis & fidelibus
pie prandetur, quemadmodum à ſacrilegis
& incredulis impie ieiunatur. Prçponit er-
go dies dñicus ſabbato fide reſurrectionis,
non conſuedudine refectionis, aut ẽt vinolẽ
tæ licentia cãtionis. Moyſes, inquit, quadra
M ginta dieb.panem nõ manducauit, nec bibit
aquam.Cur autem hoc dixerit ſubiũxit atq;
ait:Ecce Moyſes amicus Dei, nubis inquili-
nus,delator legis,& populi dux,ter bina ſab
bata ieiunio celebrans,nõ offenſam,ſed me-
ritum collocauit.Nunquid attendit qd huic
poſſit conſequenter opponi? Quid vtique ſi
Moyſi ieiunantis propterea ponit exemplũ,
qm̃ in illis quadraginta dieb.ter bina ſicut lo

quiť,ſabbata ieiunauit, & ex hoc vult perſua
dere, vt ſabbato ieiuneť:ex hoc ergo perſua
deat,vt & dñico ieiuneť,quia in illis quadra
ginta dieb.nihilominꝰ Moyſes ter binos dñi
cos ieiunauit.Sed addit ac dicit: Et adhuc cũ
Chriſto dñicus dies imminenti eccleſiæ ſe
uabať.Quod cur dixerit neſcio.Si. n. propte
rea quia multo magis ieiunandũ eſt,poſtea q̃
venit cum Chriſto dñicus dies: ergo, quo
abſit etiam ipſo dñico ieiunetur.Si autem t
muit ne pp dierum quadraginta ieiuniũ ob
ceretur ẽt dominico ieiunandũ,& ideo add
dit,quod adhuc dum Chriſto imminẽti ec
cleſiæ dies dñicus ſeruabatur,vt videlicet a
cã intelligatur ieiunaſſe Moyſes etiam die
ſequiť ſabbatum: quia nondũ venerat Chri
ſtus,per quẽ factus eſt ipſe dies dñicus, qu
non expediat ieiunari.Cur ipſe Chriſtus qu
draginta dieb.ſimiliter ieiunauit?Cur non i
illis diebus quadraginta ter binis qui ſequ
bantur ſabbatũ,ieiuniũ ſoluit,vt iam domi
ci diei prãdium cõmendaret etiã ante reſu
rectionẽ ſuam,ſicut ſanguinẽ ſuum potand
dedit ante paſſionẽ? Vides certe dierũ qu
draginta ieiunium,qđ iſte commemorat,ſ
ad rem non pertinere vt ſabbato ieiunemu
quomodo ad rem non pertinet vt domin
co ieiunemus. Prorſus non attendit, quid
de die dominico poſſit opponi,quãdo ſic
accuſanda ſunt ebrioſa conuiuia, & omn
vorax ac temulenta luxuria, ſic accuſat pra
dia ſabbatorum,cum poſſint & ipſa eſſe m
deſtorum atque ſobriorum. Et ideo non
illi ad ſingula reſpondendum, qm̃ pro ſa-
bati prãdio vitia luxuriç reprehẽdẽdo,eac
atq; eadẽ ſibi dicit,aliud nõ inueniendo q
dicat,niſi quod inaniter, & ad rem nõ per
nens dicit. Vtrum non ſit ſabbato ieiuna-
dũ quæritur,non vtrum ſabbato non ſit lu
riandum, quod nec dominico faciunt q
Deũ timent,quãuis in illo vtiq; non ieiun
Quis autem diceret quod iſte auſus eſt
cere? Quomodo,inquit, pro nobis, aut p
nos rata erunt Deo aut digna quæ nos ſan
ficata die ad peccatum cogunt? Sanctific
diem ſabbati confitetur,& ad peccatum
cit cogi homines quia prãdetur. Ac per h
ſecundum iſtum, aut dies dominicus ſan
ficatus non eſt, & incipit eſſe ſabbatum n
lius: aut ſi eſt & dominicus dies ſanctifi
tus,ad peccatum cogimur,quia prandem
&

& conatur teſtimonijs ꝓbare diuinis, ſabba
to ieiunandũ. Sed vnde hoc probet oĩno nõ
inuenit. Manducauit, inquit, & bibit Iacob
vinũ & ſatiatus eſt, & receſſit à Deo ſalutari
ſuo, & ceciderunt vna die viginti tria milia:
quaſi dictum ſit, Prandit ſabbato Iacob, & re
ceſſit à Deo ſalutari ſuo. Et Apoſtolus qñ cõ
memorauit cecidiſſe tot milia, non ait, Neq;
prandeamus ſabbato ſicut pranderunt, ſed
ait, Neq; fornicemur ſicut quidã eorum for
nicati ſunt, & ceciderunt vna die viginti tria
milia. Quid ſibi ẽt vult quod ait, Sedit aũt po
pulꝰ mãducare & bibere. & ſurrexerũt lude
re. Poſuit quidẽ & Apoſtolus hoc teſtimo-
niũ, ſed vt à ſeruitute idolorum non à ſabba
ti prandio prohiberet. Sabbato aũt illud fa-
ctum eſſe iſte nõ probat, ſed vt libitũ eſt ſu-
ſpicat̃. Sicut aũt fieri poteſt vt ieiunet̃, & cũ
ieiunium ſoluit̃, ſiquis ebrioſus eſt nunc in-
ebriet̃. Ita fieri poteſt vt non ieiunet̃, & ſi tẽ-
perãtes ſunt homines modeſtiſſime prãdeat̃.
Quid eſt ergo quod ſabbati volens perſuade
ſe ieiunium, adhibet Apoſtolum teſtem di-
centem, Nolite inebriari vino in quo eſt oĩs
luxuria: quaſi diceret, Nolite prandere ſabba
to, quia ibi eſt omnis luxuria. Sicut aũt hoc
preceptum Apoſtolicum ne inebrientur vi-
no in quo eſt oĩs luxuria, obſeruatur à Chri
ſtianis Deum timentib. qñ prandetur die dñi
co, ita obſeruatur qñ prandetur & ſabbato.
Vt expreſſius, inquit, errantib. contradicam,
nemo ieiunio & ſi non promeretur offendit,
porrò & non offendere promereri eſt. Quis
hoc diceret niſi qui nollet conſiderare quid
diceret? Ergo Pagani qñ ieiunant, non ideo
magis offendũt Deũ? Aut ſi de Chriſtianis vo
luit qđ dixit intelligi, quis nõ Deũ offendet,
ſi velit cum ſcandalo totius, q̃ vbiq; dilatata
eſt, eccleſiæ, die dñico ieiunare? Deinde ſu-
D bijcit teſtimonia de ſcripturis ad cãm quã ſu
ſcepit nihil valẽtia. Ieiunio, inquit, Helias pa
radiſo donatus in corpore regnat: quaſi ieiu
nium non prędicent qui ſabbato nõ ieiunãt,
ſicut ieiunium prædicant, qui tñ die dñico
non ieiunant. Aut Helias eo tempore ieiuna-
uerit, quo populus Dei ẽt ſabbato ieiunabat.
Quod aũt rñdimus de quadraginta diebus ie
iunij Moyſi, hoc deputa eſſe rñdendum & de
quadraginta dieb. Heliæ. Ieiunio, inquit, Da-
niel leonũ ſiccam rabiem illæſus euaſit: qua-
ſi legerit quod ſabbato ieiunauerit, aut etiam
cum ipſis leonib. ſabbato fuerit, vbi tñ legi-
mus quod & pranderit. Ieiunio, inquit, triũ
fida germanitas ignib. coruſcãti carceri do-
minata regi hoſpitio ſuſceptum dñm ado-
rauit. Hæc exempla ſanctorũ, nec ad perſua
dendum cuiuſcunq; diei ieiuniũ valent quã
to minus ſabbati, qñ quidem non ſolumnõ le
git̃ tres viros ſabbato fuiſſe miſſos in cami-
nũ ignis ardẽtem, ſed ne illud quidẽ legitur,
tandiu illic eos fuiſſe, vt poſſit quiſquam di
cere eos ieiunaſſe, immo vero vix vnius ho-
re ſpatium eſt, quo eorum confeſſio hymnuſ E
que cantat̃. Nec amplius inter illas flammas
innoxias deambulauerũt, q̃ canticũ illud ter-
minauerunt. Niſi forte ab iſto etiam vnius ho
ræ ſpatiũ ieiunio deputatur. Quod ſi ita eſt,
non habet qđ ſuccẽſeat pranſoribus ſabbati.
Vſq; ad horam enim prandij multo q̃ in illo
camino prolixius ieiunat̃. Adhibet & illud
Apoſtoli teſtimonium, vbi ait: Nõ eſt regnũ *Rom. 14.*
Dei eſca & potus, ſed iuſtitia & pax, & gau-
dium in ſpirituſancto. Et regnum Dei eccle-
ſiã vult intelligi in qua dñs regnat. Obſecro
te, nunquid hoc agebat Apoſtolus, cum iſta
loqueret̃, vt ſabbato à Chriſtianis ieiunaret̃?
Sed nec de ipſo cuiuſcunq; diei ieiunio lo-
quebat̃ cum hęc diceret. Dictum eſt. n. aduer
ſus eos qui more Iudæorum ſm veterem le-
gem in obſeruatione quorundã ciborum pu
tabant eſſe munditiam, & ad eorũ fratrũ ad-
monitionẽ, per quorum eſcam & potum in-
differenter acceptũ ſcãdalizabantur infirmi.
Ideo cum dixiſſet: Noli illũ in eſca tua perde
re pro quo Chriſtus mortuus eſt, Et, non er-
go blaſphemetur bonum noſtrum, tunc ad-
iunxit Non. n. eſt regnum Dei eſca & potus,
&c. Nam ſicut verba hæc Apoſtoli intelligit,
vt regnum Dei qđ eſt eccleſia, nõ ſit in eſca
& potu, ſed in ieiunio: non dico ſabbatis ie-
iunare, ſed nunquam omnino cibum ac po- F
tũ ſumere deberemus, ne de iſto Dei regno
vnquam recederemus. Puto autem quia iſto
conferente * aliquto religioſius de domini
co ad eccleſiam pertinemus, quando tamen *a.l. confitente.*
& ipſo concedente prandemus. Cur, inquit,
ſacrificium potiori domino charũ * murmu
ramus offerre, quod ſpiritus deſiderat, & an- *a.l. curamus.*
gelus laudat? Deinde adiungit angeli teſtimo
nium dicentis: Bona eſt oratio cum ieiunio *Tob. 12.*
& eleemoſyna. Quid dixerit, potiori domi-
no neſcio, niſi forte ſcriptor errauit, & te ſu-

git,vt quod mihi legendũ misisti, non emen
G dares,Sacrificinm ergo dño charũ ieiunium
vult intelligi, quasi de ieiunio verset hęc qõ,
& non de ieiunio sabbati.Neq; enim dñicus
dies sine sacrificio quod Deo charũ est pera
git,quia non ieiunatur.Sequit adhuc,& inge
rit testimonia à cã quam defendẽdam susce-
pit penitus aliena.Immola,inquit,Deo sacri
ficiũ laudis,& istã vocem diuini psalmi, vo-
lens ad qđ agitur nescio qũo connectere:vti
que inqt,nõ sanguinis aut ebrietatis cõuiuiũ:
quo nõ laudes debitæ Deo, sed blasphemiæ
diabolo suffragante syluescunt. O improui-
dã præsumptionẽ.Non ergo immolat sacrifi
cium laudis dñico die quia non ieiunat,sed
agit ebrietatis conuiuiũ, & blasphemię dia-
Psal. 49. bolo suffragante syluescũt. Quod si nefas est
dicere intelligat nõ ieiuniũ significare in eo
quod scriptũ est, Immola Deo sacrificiũ lau
dis:Ieiuniũ quippe certis dieb. & maxime fe
stis nõ agitur.Sacrificiũ verò laudis ab eccle
sia toto orbe diffusa dieb. omnib. immolat.
Alioquin quod nullus,nõ dico Christianus,
H sed nec insanus dicere auderet, dies illi quin
quaginta post Pascha vsq; ad Pentecostẽ,qui
bus non ieiunat, erunt ꝯm istum à sacrificio
laudis alieni,quib:tantummodo dieb.in mul
tis ecclesijs in omnib.aũt maxime cantat hal
leluia:quã vocem laudis esse nullus Christia
nus quãlibet imperitus ignorat. Cõfitetur tñ
etiam ipso die dñico non ebrietate, sed in iu
cũditate prãderi cũ dicit,dẽre nos ex Iudæis
& gẽtib. multis Christiani nominis fide pau
cos electos,vespertino sabbatorum incenso,
pro pecudum victimis ieiunium Deo placi-
tum laudib.immolare, cuius feruore crema-
ta deficiant opera delictorum.Et mane,inqt,
exaudiet nos à nobis auditus, & erũt nobis
domus ad manducandũ & bibendũ, non in
ebrietate, sed in iucunditate dominica cele-
εὐλό- britate perfecta.Tunc enim eulogia,nõ vt su
για. perius ait,alogia,celebrat.Sed quid eũ offen
dit sabbati dies,quem dñs sanctificauit,igno
ro,vt in eo non putet posse mãducari & bibi
cum tali iucunditate quæ careat ebrietate,cũ
sic ante sabbatũ ieiunare possimus:ꝗũo dicit
ante dñicum sabbato ieiunandũ: an cõtinuo
biduo pranderi nefas esse arbitrat? Videat er
go quãta afficiat contumelia ipsã quoq; Ro
manã ecclesiã,vbi & his hebdomadib. in q-
I busquarta & sexta & sabbato ieiunatur,trib.

tamen dieb.continuis,dominico.f.ac deinde
secũda & tertia prandet.Quam vitam certũ
est,inquit,arbitrro pendere pastorũ. Sed væ
qui dicunt,quod bonum malum,& tenebras
lucem,& lucem tenebras,& amarũ dulce,&
dulce amarũ.Quid sibi velint hæc verba ei⁹,
non satis intelligo.Si.n.hæc scribis sicut Vr-
bicus dicit,in vrbe plebs pendens ex pastoris
arbitrio cum epo suo ieiunat sabbato. Si aũt
ad te ista scripsit,quia in Epistola tua & ipse
quiddam tale scripsisti,nõ tamen persuadeat
vrbem Christianam sic laudare sabbato ieiu-
nantem,vt cogaris orbem Christianum dam
nare prandentem.Cum enim dicit:Vę qui di
cunt quod bonum malum,& tenebras lucẽ,
& lucẽ tenebras,& amarum dulce, & dulce
amarũ:ieiunium sabbati volens intelligi bo-
nũ & lucem & dulce:prandiũ vrò malum &
tenebras & amarũ, quis eũ dubitat in oĩbus
Christianis sabbato prãdentibus vniuersum
orbũ damnare terrarũ? Nec seipse respicit,
nec quib.dicat attendit,vt scriptis suis ab ista
pręcipiti cohibeatur audacia?Cõtinuo quip
pe subiunxit:Nemo ergo vos iudicet in esca,
aut in potu:quod ipse vtiq; facit qui sabbato
sumentes escam potumq; sic arguit:quantũ
erat vt hinc ei veniret in mentẽ etiam illud
quod idem Apostolus albi dicit:Qui mandu
cat non manducantem non spernat, & qui
non manducat manducantem non iudicet.
Isto modo hoc temperamentum quo scan-
dala diuitaret inter ieiunantes sabbato & mã
ducantes teneret,vt & ipsum non manducã-
tem manducãs quisque non sperneret,& ip-
se non manducans manducantem non iudi-
caret Petrus etiam, inquit,Apostolorum ca-
put cœli ianitor & ecclesiæ fundamentum,
extincto Simone,qui fuerat diaboli non ni-
si ieiunio vincẽdi figura, idipsum Romanos
edocuit,quorum fides annunciatur vniuerso
orbi terrarum.Nunquid ergo cæteri Aposto
li prandere Christianos contra Petrum do-
cuerunt in vniuerso orbe terrarũ? Sicut itaq;
inter se vixerunt concorditer Petrus & con-
discipuli eius,sic inter se concorditer viuant
sabbato ieiunantes quos plantauit Petrus, &
sabbato prandentes, quos plantauerunt con-
discipuli eius.Est quidem & hæc opinio plu
rimorum quamuis eam perhibeant esse fal-
sam pleriq; Romani quod Apostolus Petrus
cũ Simone mago die dominico certaturus,
propter

propter ipſum magnæ tentationis periculũ,
pridie cum eiuſdem vrbis eccleſia ieiunaue-
rit,& cõſecuto tã proſpero glorioſoq; ſuc-
ceſſu eundẽ morẽ tenuerit, eumq; imitatæ
ſint nõnullæ Occidẽtis eccleſię.Sed ſicut iſte
dicit,Simõ magus figura erat diaboli nõ pla
nè ſabbatari⁹ aut dñicarius, ſed quotidianus
eſt ille tentator. Nec tñ aduerſus eũ quotidie
ieiunat,qñ & dieb.dñicis oĩbus,& quinqua
ginta poſt Paſca,& per diuerſa loca dieb.ſo-
lennib.martyrũ & feſtis quibuſq; prandet,&
tñ diabolus vincit,ſi oculi noſtri ſint ſemper
ad dñm,vt ipſe euellat de laqueo pedes no-
ſtros:& ſiue mãducamus, ſiue bibimus, ſiue
quodcunq; facimus,oĩa in gloriã Dei facia-
mus,&(quantũ in nobis eſt) ſine offenſione
ſimus Iudæis,& Græcis & eccleſiæ Dei. Qđ
parũ cogitant qui cũ offenſione manducant,
vel cũ offenſione ieiunant,& per vtrãlibet in
tẽperantiã ſcandala cõcitant,quib.nõ ſupera
tur diabolus,ſed lętat.Quod ſi rñdetur, hoc
docuiſſe Iacobũ Hieroſolymis,Epheſi Ioan
nẽ,cæteroſq;alijs locis,quod docuit Romæ
Petrus.i.vt ſabbato ieiunet: ſed ab hac do-
ctrina terras cęteras deuiaſſe, atq; in ea Ro-
mã ſtetiſſe.Et ecõtrario refert Occidẽtis po
tius aliqua loca,in quib. Roma eſt,nõ ſeruaſ
ſe quod Apoſtoli tradiderũt. Orientis verò
terras,vnde cępit ipſum Euangelium prædi-
cari,in eo quod ab oĩbus cũ ipſo Petro Apo
ſtolis traditũ eſt,ne ſabbato ieiunet, ſine ali-
qua varietate manſiſſe. Interminabilis eſt iſta
cõtentio generãs lites,nõ finiẽs qõnes. Sit er
go vna fides vniuerſæ,quæ vbiq; dilatat, ec-
cleſiæ tanquã intus in mẽbris etiam ſi ipſa fi-
dei vnitas quibuſdã diuerſis obſeruationib.
celebrat,quib. nullo modo quod in fide ve-
rũ eſt,impedit.Oĩs.n.pulchritudo filię regis
intrinſecus,illæ aũt obſeruationes,quæ varię
celebrant,in eius veſte intelligũtur.Vnde ibi
dr̃,In fimbrijs aureis cicumamicta varietate.
Sed ea quoq; veſtis ita diuerſis celebrationi-
bus variet,vt nõ aduerſis cõtẽtionib.diſſipe-
tur.Poſtremo,inquit,ſi Iudæus ſabbatum co
lendo dñicum negat,qũo Chriſtianus obſer
uet ſabbatũ? Aut ſimus Chriſtiani & dñicum
colamus,aut ſimus Iudæi vt ſabbatũ obſerue
mus.Nemo.n.põt duobus dñis ſeruire.Nõne
ita loquit tanquam ſabbati alius dñs ſit alius
dñici?Nec illud audit quod & ipſe comme-
morauit,Dñs eſt.n.ſabbati filius hoĩs. Quod
aũt ita nos vult eſſe à ſabbato alienos, ſicut
Iudæi ſunt.a dñico alieni nõne tantum errat
vt poſſit etiam dicere,ita nos non dr̃e accipe
re legem nec Prophetas,ſicut Iudæi non ac-
cipiunt Euangeliũ nec Apoſtolos? Quod q̃
ſapit,quid mali ſapiat vtiq; intelligis. Sed ve
tera inquit,omnia tranſierunt, & in Chriſto
facta ſunt noua.Hoc verum eſt. Nam prote-
rea ſicut Iudæi ſabbatis non vacamus, etiam
ſi ad ſignificandam requiem, quem illo die B
ſignificata eſt Chriſtiana ſobrietate & fruga-
litate ſeruata,ieiunij vinculum relaxamus.Et
ſi aliqui fratres noſtri requiem ſabbati relaxa
tione ieiunij ſignificandam eſſe non putant,
nequaquã de veſtis regiæ varietate litigam⁹,
ne ipſius reginæ,vbi vnam fidem etiam de ip
ſa requie retinemus,interiora membra vexe
mus.Etſi enim quia vetera tranſierunt, cum
eis tranſijt etiam carnalis vacatio ſabbati:nõ
tamen quia ſabbato & dominico ſine ſuper
ſtitioſa vacatione prandemus, ideo duobus
dominis ſeruimus, quia & ſabbati & domi-
nici vnus eſt dominus. Iſte autem qui vetera
tranſiſſe ſic dicit,vt in Chriſto cederet ara al
tari,gladius ieiunio,precibus ignis, pani pe-
cus,poculo ſanguis,neſcit altaris nomen ma
gis legis & Prophetarum literis frequenta-
tum,& altare Deo prius in tabernaculo, qđ
per Moyſen factum eſt collocatum, Aram
quoq; in apoſtolicis literis inueniri vbi mar
tyres clamant ſub ara Dei. Dicit ceſſiſſe ieiu
nio gladium,non recordans illum,quo mili
tes Euangelici armantur,ex vtroq; teſtõ gla-
dium bis acutũ.Dicit ceſſiſſẽ precib. ignem,
quaſi non & tunc preces deferebãtur in tem
plum, & nunc à Chriſto ignis eſt miſſus in
mundum.Dicit ceſſiſſe pani pecus,tanquam
neſciens & tunc in domini menſa panes pro
poſitionis poni ſolere,& nunc ſe de agni im
maculati corpore partem ſumere. Dicit ceſ-
ſiſſe poculo ſanguinem,non cogitans etiam
nunc ſe accipere in poculo ſanguinem.Quã
to ergo melius & congruentius vetera tran- C
ſiſſe,& noua in Xp̃o facta eſſe,ſic diceret, vt
crederet altare altari, gladius gladio, ignis
igni,panis pani,pecus pecori,ſanguis ſangui
ni. Videmus quippe in his omnibus carna-
lem vetuſtatẽ ſpiritali cedere nouitati. Sic er
go intelligendum eſt,ſiue in iſto die volubili
ſeptimo prãdeat,ſiue à quibuſdã ẽt ieiunet,
tamen ſabbato ſpiritali ſabbatũ carnale ceſ-
ſiſſe,

fiſſe, qñ in iſto ſempiterna, & vera requies concupiſcit, in illo vacatio tpalis iã ſuperſtitioſa cõtemnit. Cætera quæ ſequuntur quib. ſuam diſputationem iſte cõcludit, ſicut alia q̃dã quæ inde cõmemoranda non arbitratus ſum multo magis ad cãm nõ pertinẽt, in qua de ieiunio ſabbati vel prãdio diſputat. Sed ea tibi ipſi maxime, ſi in ijs quæ à me dicta ſunt aliquid admiraris, aduertenda & iudicãda dimitto. Si aũt qm̃ huic (quantum potui) ſufficienter rñdiſſe me puto, de hac re ſñiam
Inſtrumentum. meã quæris, ergo in Euãgelicis & Apoſtolicis literis, totoq; inſtrumento qđ appellatur teſtm̃ nouum, aio id reuoluens, video præceptum eſſe ieiunium. Quib. aũt dieb. nõ opor
D teat ieiunare, & quib oporteat præcepto dñi vel Apoſtolorum nõ inuenio definitũ. Ac ꝑ hoc ſentio, nõ quidẽ ad obtinendam q̃ fides obtinet iuſtitiam, in qua eſt pulchritudo filię regis intrinſecus, ſed tñ ad ſignificandam requiem ſempiternam, vbi eſt verum ſabbatũ
a.l.conſtrictionem. relaxationem, q̃ contritionẽ * ieiunij aptius conuenire. Veruntñ in huius ſabbati ieiunio ſiue prandio, in his nihil mihi vr̃ tutius pacatiusq; ſeruari, q̃ vt qui manducat, nõ mandu
Rom. 14. cantẽ non ſpernat, & qui non manducat, mãducantem non iudicet, quia neq; ſi mãducauerimus abũdabimus, neq; ſi non mãducauerimꝰ egebimꝰ: cuſtodita. ſ. eorũ inter quos viuimus, & cũ quib. Deo viuimus, in his reb. ĩoffenſa ſocietate. Sicut enim (qđ ait Apoſtolus) verum eſt, malum eſt homini qui ꝑ offenſionẽ mãducat, Ita malum eſt homini qui ꝑ offenſionẽ ieiunat. Non itaq; ſimus eis ſimiles, qui vidẽtes Ioãnẽ non manducantẽ nec bibentẽ dixerunt: Dęmoniũ habet. Sed ne rur
E ſus eis qui vidẽtes Chriſtũ manducantem &
Mat. 11. bibentẽ dixerũt: Ecce hõ vorax & vinoſus, amicus publicanorũ & pc̃tõrum. Rẽ quippe valde neceſſariã his dictis dñs ipſe ſubiecit atq; ait. Et iuſtificata eſt ſapiẽtia in filijs ſuis. Qui ſint aũt iſti, ſi requiris, lege qđ ſcriptum eſt. Filij ſapientiæ etiã iuſtorũ ij ſunt qui qñ manducant, nõ mãducantes non ſpernũt, qñ nõ manducant manducantes non iudicant: ſed eos planè qui per offenſionẽ non manducant, ſiue mãducãt, vel ſpernũt, vel iudicant. Et de die quidẽ ſabbati facilior cã eſt, quia & Ro. ieiunat eccleſia, & filiæ nõ nullę, etiã ſi paucæ ſiue illæ proximę ſiue lõginquæ. Die aũt dñico ieiunare ſcandalum eſt magnum, maxime poſteaquã innotuit deteſtabilis multũq; fidei catholicæ ſcripturiſq; diuinis apertiſſime cõtraria hæreſis Manich. qui ſuis auditorib. ad ieiunandum iſtum tanquã conſtituerunt legitimum diem, per quod factũ eſt, vt ieiuniũ diei dñici horribilꝰ hr̃etur. Niſi fortè aliquis idoneus ſit nulla refectione interpoſita vltra hebdomadã perpetuare ieiuniũ, vt ieiunio. xl. dierũ (quantũ potuerit) appropinquet, ſicut aliquos feciſſe cognouimꝰ. Nã & ad ipſum quadragenariũ numerum perueniſſe quẽdã, à fratrib. fide dignisſimis nobis aſſeueratũ eſt. Quẽadmodum. n. veterũ patrũ tpib. Moyſes & Helias nihil contra prandia ſabbatorũ fecerũt, cum dieb. quadraginta ieiunauerũt: Ita qui potuerit ſeptem dies ieiunando tranſire, non ſibi ad ieiunãdum eligit dñicum diem, ſed in ijs eum inuenit quos ieiunaturum ſe vouit plurimos dies. Ieiunium tñ etiam cõtinuatum, ſi in hebdomada ſoluẽdum eſt, nullo cõgruentius q̃ dñico die ſoluitur. Si aũt poſt hebdomadã corpus reficitur, non vtiq; ad ieiunandum dies dñicus eligit, ſed in numero quem voueri placuit inuenit. Nec illum moueat, quod Priſcillianiſtæ Manichæorum ſimillimi ad ieiunandum die dominico ſolent teſtimonium de Apoſtolorũ actibus adhibere, cum eſſet Apoſtolus Paulus in Troade (Sic n. ſcriptum eſt) In vna autem ſabbati cõgregatis nobis frangere panẽ, Paulus diſputabat exiturus alia die, produxitque ſermonem vſque ad medium noctis. Deinde cum deſcendiſſet de cœnaculo, vbi congregati erant ad reſuſcitandum adoleſcẽtem, qui grauatis ſomno de feneſtra ceciderat & mortuus ferebatur, de ipſo Apoſtolo ſcriptura ſic loquitur. Aſcendens autem, inquit, cum fregiſſet panem atque guſtuſſet ſatiſque eſſet alloquutus vſque ad diluculum, ſic profectus eſt: abſit vt hoc ſic accipiatur, tanquam ſolerent Apoſtoli dominico die ſolenniter ieiunare. Quia enim ſabbati tunc appellabatur dies, qui nunc dominicus appellatur, quod in Euangelijs apertius inuenitur. Nam dies reſurrectionis domini, prima ſabbati à Matthæo, à cæteris autem tribus vna ſabbati dicitur: quem conſtat eum eſſe, qui dominicus poſtea appellatus eſt. Aut ergo poſt peractã diẽ ſabbati noctis initio fuerunt congregati, quæ vtique nox iam ad diem dominicum, hoc eſt, ad vnam

ſabbati

ſabbati pertinebat,& ita eadem nocte fractu
rus panem ſicut frangitur in ſacramento cor
poris Chriſti produxit ſermonem vſque ad
medium noctis,vt poſt ſacramenta celebra-
ta,rurſus vſq; ad diluculum alloquens con-
gregatos, qm̃ multũ feſtinabat luceſcẽte pro
ficiſcereť dominico die.Aut certe ſi ĩ vna ſab
bati nõ per noctẽ ſed per diẽ hora dñici fue
rãt congregati,eoipſo qđ dictum eſt,Paulus
diſputabat illis exiturus alia die , expreſſa eſt
cã ,ꝓducendi ſermonis,quia fuerat exiturus,
& eos ſufficienter inſtruere cupiebat. Nõ er-
go ſolenniter die dñico ieiunabant, ſed ne-
ceſſarius ſermo, qui ſtudij feruentisſimi au-
diebať ardore, reficiendi corporis cã inter-
rumpendus eſſe nõ viſus eſt profecturo Apo
ſtolo, qui eos ꝑ ꝑ alios ſuos vſque quaq; di-
ſcurſus,vel alias nũq̃, vel rarisſime viſitabat,
præſertim quia tunc ex illis terris,ſicut cõſe-
H quẽtia docẽt,ita diſceſſurus erat, vt iam non
eſſet eos in carne viſurus. Ac per hoc magis
oſtendiť dñicis diebus ſolita illis non fuiſſe
ieiunia,qa ne hoc crederet, curauit ſcriptor
libri cãm producẽdi ſermonis exponere : vt
ſciremus ſi aliqua necesſitas oriatur , vrgen-
tiori actioni non eſſe prandium pręferendũ,
quãuis ab iſtis auidisſime audiẽtib. & ipſum
fontẽ cogitãtib.profecturum, atq; iõ magna
ſiti non aquæ,ſed verbi ſine ſatietate, q̱cquid
influebat haurientib. non tñ carnale pran-
diũ,verũ ẽt cœna cõtempta eſt.Sed tũc quã-
uis dñico die ſolita illis ieiunia nõ fuiſsẽt nõ
erat tñ eccleſiæ tã inſignis offenſio, ſi aliqua
tali necesſitate,qualem Apoſtolus Paulus ha
buit,die toto dñico,vſq; ad medium noctis,
vel etiã vſq; ad diluculum reficere corpora
nõ curarent.Nunc verò poſteà quã hæretici
maxime impijsſimi ieiunia diei dñici nõ ali-
qua necesſitate occurrente peragere,ſed qua
ſi ſacra ſolennitate ſtatuta dogmatizare cœ-
perũt,& innotuerũt populis Chriſtianis,ꝓ-
fecto nec tali necesſitate qualem Apoſtolus
habuit,exiſtimo faciendũ eſſe quod fecit: ne
maius malum incurratur in ſcandalo , q̃ bo-
num percipiatur ex verbo. Quicquid tñ cau
ſæ vel necesſitatis extiterit, cur homo Chri-
I ſtianus die dñico ieiunare cogatur,ſicut etiã
illud in actib.Apoſtolorũ inuenimus,in nau
17. fragij periculo,vbi & ipſe Apoſtolus nauiga
bat,quatuordecim diebus,ac per hoc duo-
bus dñicis ieiunatum, nullo modo dubitare
debemus dñicum diem , qñ non plures dies
ſine vlla refectione continuandi vouẽtur , in
ter ieiuniorum dies non eſſe ponendũ. Cur
aũt quarta & ſexta maxime ieiunet eccleſia,
illa rõ reddi vr̃,ꝙ conſiderato Euangelio,ip
ſa quarta ſabbati, quam vulgo quartã feriam
vocant,conſiliũ reperiũtur ad occidendum
dñm ſeciſſe Iudæi.Intermiſſo aũt vno die,cu
ius veſpera dñs Paſcha cum diſcipulis man-
ducauit, qui finis fuit eius diei , quem voca-
mus quintam ſabbati , deinde traditus eſt ea
nocte quæ iam ad ſextã ſabbati, qui dies paſ-
ſionis eiꝰ manifeſtus eſt pertinebat . Hic dies
primus azymorum fuit à veſpera incipiens.
Sed Matthæus Euangeliſta , quintam ſabbati
dicit fuiſſe primam diem azymorum , quia
eius veſpera ſequente futura erat cœna Pa-
ſchalis , qua cœna incipiebat azymum &
ouis immolatio manducari. Ex quo colligi-
tur,quartam ſabbati fuiſſe,quando ait domi- K
nus.Scitis quia poſt biduum Paſca fiet, & fi- *Matt.26*
lius hominis tradetur vt crucifigatur. Ac per
hoc dies ipſe ieiunio deputatus eſt, qui ſicut
Euangeliſta ſequitur & dicit , Tunc congre-
gati ſunt principes ſacerdotum & ſeniores
populi in atrium principis ſacerdotum, qui
dicebatur Caiphas , & conſilium fecerunt,
vt Ieſum dolo tenerent & occiderent. Inter-
miſſo autem vno die , de quo dicit Euange-
lium : Prima autem azymorum acceſſerunt
diſcipuli ad Ieſum dicẽtes: Vbi vis paremus
tibi comedere paſcha ? Hoc ergo die inter-
miſſo paſſus eſt dominus , quod nullus am-
bigit, ſexta ſabbati : quapropter & ipſa ſexta
rectè ieiunio deputatur . Ieiunia quippe hu-
militatem ſignificant . Vnde dictum eſt : Et
humiliabam in ieiunio animam meam . Se- *Pſal.34.*
quitur ſabbatũ, quo die caro Chriſti in mo-
numento requieuit , ſicut in primis operi-
bus mundi requieuit Deus ab omnibus ope-
ribus ſuis . Hinc exorta eſt iſta in regia illa
veſte varietas , vt alij ſicut maxime populi
Orientis propter requiem ſignificandam
mallent relaxare ieiunium : alij propter hu-
militatem mortis domini ieiunare, ſicut Ro
mana & nonnullæ Occidentis eccleſiæ . Qđ
quidem vno die quo Paſcha celebratur pro L.
pter renouandam rei geſtæ memoriam ,
quia diſcipuli humanitus mortẽ domini do
luerunt, ſic ab omnibus ieiunatur , vt etiam
illi ſabbati ieiunium deuotisſime celebren,
qui

qui cæteris per totũ annũ sabbatis prandent,
vtrunq; videlicet significantes,& in vno vni
uersario die luctum discipulorum, & cęte-
ris sabbatis quietis bonum. Duo quippe sũt,
quæ iustorum beatitudinẽ oĩs miseriæ finem
sperari faciunt,mors & resurrectio mortuo
rũ.In morte requies est,de qua dr̃ per ꝓphe
Esa. 26. tã Plebs mea intra in cellaria tua abscondere
pusillũ,donec transeat ira dñi.In resurrectio
ne autem in homine toto,i.in carne & spiri-
tu perfecta felicitas. Hinc factum est vt horũ
M duorum vtrunq; non significandũ putaretur
labore ieiunij,sed potiꝰ refectionis hilaritate
excepto Paschali vno sabbato,quo discipulo
rũ sicut diximꝰ, luctꝰ ꝓpter rei gestæ memoriã
fuerat ieiunio prolixiore significandus. Sed
qm̃ nõ inuenimus,vt iã supra cõmemoraui,
in euãgelicis & Apostolicis literis quæ ad no
ui testamenti reuelationẽ proprie pertinent,
certis dieb.aliquib.euidẽter præceptũ obser
uanda esse ieiunia:& iõ res quoque ista sicut
aliæ plurimæ, quas enumerare difficile est,
inuenerit in veste illus filię regis,hoc est, ec-
clesiæ varietatis locũ, indicabo tibi quid de
Ambrosi. hoc requirenti rñderit venerandus Ambro-
Dist. 12. sius,à quo baptizatus sũ, Mediolanensis eps.
illa. Nam cũ in eadẽ ciuitate mater mea mecũ es
set, & nobis adhuc catechumenis, parũ ista
curantib.illa solicitudinẽ gereret,vtrum ſm
morẽ nostræ ciuitatis sibi esset sabbato ieiu-
nandũ,an ecclesiæ Mediolanẽsis more pran
dendũ,vt hac eam cunctatione liberarem,in
terrogaui hoc supradictũ hoĩem Dei.At ille.
Quid possũ, inquit, hinc docere amplius q̃
ipse facio?Vbi ego putauerã nihil eũ ista rñ-
sione pręcepisse, nisi vt sabbato prandemus.
hoc q̃ppe ipsum facere sciebã, sed ille secu-
tus adiecit. Qñ hic sum nõ ieiuno sabbato,
qñ Romæ sum ieiuno sabbato, & ad quãcũ
que ecclesiã veneritis,inquit, eius morẽ ser
uate,si pati scandalum non vultis aut facere.
Hoc rñsum retuli ad matrẽ,eiq; suffecit, nec
A dubitauit esse obediendũ,hoc etiã nos secuti
sumus.Sed qm̃ contingit maxime in Aphri-
ca,vt vna ecclesia vel vniꝰ regionis ecclesię,
alios habeãt sabbato prãdentes, alios ieiunã
tes,mos eorũ mihi sequẽdus vr̃,quib.eorum
populorum congregatio regẽda cõmissa est.
Quapropter si consilio meo præsertim quia
in hac causa plus forte quàm satis fuit te pe-
tente atque vrgente locutus sum,libenter ac
quiescis,episcopo tuo in hac re noli resiste-
re, & quod facit ipse, sine vllo scrupulo aut
disceptatione sectare.

Augustinus Fœlicitati & Rustico de malis & fraterna correptio ne patienter tolerandis.

Epistola. LXXXVII.

DIlectissimæ & sanctissimę matri Fœlici
tati,& fratri Rustico, & sororibus quæ
vobiscum sunt, Augustinus & qui mecum
sunt in domino salutem. Bonus est dominus
& misericordia eius vbique diffusa, quæ nos
de vestra charitate in suis visceribus consola
tur.Quantum enim diligat credentes & spe-
rantes in se,& illum atque inuicem diligen-
tes,& quid eis in posterum seruet,hinc maxi
me ostendit,cum infidelibus & desperatis &
peruersis quibus in mala voluntate vsque in
finem perseuerantibus, ignem cum diabolo
æternum minatur, in hoc tamen seculo bo-
na tanta largitur:qui facit oriri solem suum
super bonos & malos, & pluit sup̃ iustos,&
& iniustos,breuiter enim aliquid dictum est
vt plura cogitentur. Quàm multa enim ha-
beant impij in hac vita munera & dona gra-
tuita ab illo,quem contemnunt, enumerare
quis potest?Inter quę illud magnum, quod
exemplis interpositarũ tribulationum, quas
huius seculi dulcedini tanquam bonus medi
cus miscet, admonet eos si attendere velint,
fugere ab ira ventura,& cum in via sunt, id-
est,in hac vita,concordare cũ sermone Dei,
quem sibi aduersarium habent male viuen-
do.Quid ergo non misericorditer præstatur
hominib.à domino Deo,à quo etiam tribu-
latio beneficium est ? Nã res prospera donũ
est consolantis,res aũt aduersa donum est ad
monẽtis Dei.Et si hæc præstat (vt dixi)etiam
malis,quid præparat sustinentibus se? quorũ
in numero vos per illius gratiam congrega-
tos esse gaudete,sustinentes inuicem in dile-
ctione,studentes seruare vnitatem spiritus in
vinculo pacis.Non enim deerit quod in vo-
bis inuicem sufferatis, nisi cum vos ita por-
tauerit dominus absorpta morte in victo-
riam,vt sit Deus omnia in omnibus. Dissen-
siones autem nunquam debent amari, sed
aliquando tamen aut à charitate nascuntur,
aut charitatem probant. Quis enim facile
inueni-

inuenit qui velit reprehendi? & vbi est ille sapiens de quo dictũ est: Corripe sapientem & amabit te? nũquid tñ ideo nõ debemus reprehendere & corripere fratrem, ne securus tēdat in mortē? Solet.n.fieri & frequenter accidit, vt ad horam cõtristet̃ cum reprehēditur & resistat & cõtendat, & tñ postea cõsideret secũ in silentio, vbi nemo est nisi Deus & ipse, & timet displicere hominibus, quia corripitur, sed timet displicere Deo, quia nõ corrigitur, & deinceps nõ faciat illud quo iuste reprehensus est, & quantum odit peccatum suum, tm̃ diligat fratrem, quem sentit hostē peccati sui. Si aũt de illo numero est, de quo dictum est, Corripe stultũ & adijciet vt oderit te, non de charitate illius dissensio nascit̃, sed tamen charitatem reprehēsoris sui exercet & probat, quia non ei rependitur odiũ, sed dilecto, quæ cogit reprehendere, imperturbata perdurat, etiam cum ille qui reprehēsus est odit. Si autem ille qui corripit, reddere vult malum pro malo ei qui corripienti indignatur, non fuit dignus qui corriperet, sed dignus planè qui etiam ipse corripi deberet. Hæc agite vt inter vos aut non existant indignationes, aut exortæ statim celerrima pace perimantur. Maiorem date operam cõcordandis vobis q̃ redarguēdis: quia sicut acetũ corrumpit vas, si diutius ibi fuerit, sic ira corrumpit cor, si in alium diem durauerit. Hæc ergo agite, & Deus pacis erit vobiscum, orãtes simul & pro nobis, vt ea quæ benemonemus, alaciter impleatis.

Hilarius Augustino proponens illi quæstiones aliquot, de quibus cupit edoceri. Epistola LXXXVIII.

DOmino sancto iure ac meritò venerabili, & per omnia collēdo Augustino episcpo, Hilarius. Sanctitatis tuæ gratia, quæ oĩb. nota est, paruitati meç ꝑsuasit, vt vestris de Syracusano Hipponē remeãtib. has ad laudandã mihi venerabilitatem tuã literas erogarem, poscens summam trinitatē, vt incolumis & vegetus Dei nostri fauore hoc meum scriptum ad recensendum suscipias, domine sancte iure ac meritò venerabilis, & per omnia colende. Proinde rogo vt mei memor in sanctis orationib. tuis esse digneris, atq; imperitiã nostrã informare de eo quod quidã Christiani apud Syracusas exponunt, dicentes: posse esse hominem sine peccato, & mandata Dei facile custodire, si velit. Infantē nõ baptizatum morte præuentum non posse perire meritò quoniã sine peccato nascitur. Diuitem manētem in diuitijs suis, regnum Dei non posse ingredi, nisi omnia sua vēdiderit, nec prodesse eidem posse, si forte ex ipsis diuitijs fecerit mãdata. Non debere iurare omnino. Et de ecclesia quæ sit de qua scriptum est, nõ habere rugam neq; maculam, vbi hęc sit, an in qua nunc congregamur, an illa quã F speramus. Quidam aũt putant ecclesiam hãc esse, quæ nunc frequentatur populis, & sine peccato esse non posse. De his omnibus rogo quãtis voleo precibus sanctitatem tuam, vt iubeas nos apertius instrui, quo nouerimus, quatenus sentire debeamus. Dei nostri misericordia sanctitatem tuam incolumem cõseruet annis innumeris opto, domine sancte iure ac meritò venerabilis & per omnia colende.

Augustinus Hilario respondens ad illius percontationes. Epist. LXXXIX.

AVgustinus episcopus seruus Christi & eius ecclesiæ, dilectissimo filio Hilario in dño salutem. Ex literis tuis didici, nõ solũ incalumitatem tuã, sed etiam religiosum studium tuũ circa verbũ Dei, & piam curam ꝓ salute tua quæ est in Christo Iesu dño nr̃o. Vñ gratias Deo agēs nõ distuli rescripta persoluere. Si ergo quęris in hac vita, vtrum qſquam ita iustitiæ perfectione ꝓficiat, vt hic *Quæst. 1* G sine vllo viuat omnino peccato: attēde quid dixerit Ioannes Apostolus, quem dominus inter discipulos suos pręcipue diligebat. Si dixerimus, inquit, quia peccatũ non hẽmus, *1. Io. 1.* nosipsos decipimus, & veritas in nobis non est. Si ergo illi de quibus mihi scripsisti, se dicunt esse sine peccato, vides quia seipsos decipiunt, & veritas in eis non est. Si autem se esse peccatores fatentur vt Dei misericordiam possint mereri, compescant se ab alijs etiam decipiendis, quibus hanc superbiam persuadere conantur. Omnibus enim necessaria est oratio dominica, quam etiam ipsis arietibus gregis, idest, Apostolis suis dominus dedit, vt vnusquisque Deo dicat: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimit- *Matt. 6.*

timus

timus debitoribus noſtris.Cum enim hæc in
orõne verba neceſſaria non fuerint,ipſe hic
An beata uirgo orauerit. ſine peccato viuere pronunciandus eſt. Qua
les ſi aliquos futuros dn̄s præuideret,melio-
res vtiq; q̃ extiterũt eius Apoſtoli aliam orõ
nem illos doceret, qua nõ peterent dimitti ſi
bi peccata,quib. in baptiſmo fuerãt oĩa iam
dimiſſa . Nam ſi Daniel ſanctus non coram
hoĩb.quaſi humilitate fallaci,ſed corã Deo,
ideſt,in orõne qua Deum precabat̃,non ſo-
lum peccata populi ſui, ſed etiam ſua confi-
tebat̃.ſicut ei⁹ ore veridico expreſſum eſt:ni-
hil aliud mihi vr̃ dicendũ iſtis,niſi quod per
prophetam Ezechielem cuidã ſuperbo dn̄s
Eze. 28. mandat.Nunquid tu ſapiẽtior q̃ Daniel? Sed
H plane qui miſericordia Dei adiutus & gratia
ſe ab eis peccatis abſtinuerit,quæ etiã crimi-
na vocant̃,atq; illa peccata ſine quib. nõ hic
viuit̃ mundare operib. miſericordiæ & pijs
orõnib.non neglexerit,merebit̃ hinc exire ſi
ne peccato,quanuis cum hic viueret habue-
rit nõnulla peccata:quia ſicut iſta non deſue
runt,ita etiam remedia quib.purgarent̃ affue
runt.Quiſquis aũt hac velut occaſione com-
perta,cum audierit neminẽ hic arbitrio ſuo
ſine peccato viuere dederit ſe libidinibus,&
criminib.nepharijs obligauerit, atq; ĩ his cri
minoſis conſceleratiſq; morib.vſq; in diem
ſuum vltimum perdurauerit, quaſlibet inter
hæc eleemoſynas faciat, & infœliciter ducit
uitam,& infœlicius finit. Sed iſti vtcunq; to
lerandi ſunt,qñ dicunt vel eſſe vel fuiſſe hic
aliquem præter vnũ ſanctum ſanctorum qui
Quod Secunda de libero arbitrio. nullum hr̃et omnino peccatũ. Illud vero qđ
dicunt ſufficere homini liberum arbitriũ ad
dominica præcepta implẽda, ẽt ſi Dei gratia
& ſpirituſſancti dono ad opera bona nõ ad-
I iuuet̃,omnino anathematizãdum eſt,& oĩb.
execrationib.deteſtandũ. Qui enim hoc aſſe
runt,à gratia Dei penitus alieni ſunt:q ignor-
rãtes Dei iuſtitiã,ſicut de Iudęis dicit Apo-
Rom. 10. ſtolus,& ſuã volentes cõſtituere,iuſtitiæ Dei
nõ ſunt ſubiecti.Plenitudo quippe legis non
eſt niſi charitas . Et vtiq; charitas Dei diffuſa
Rom. 13. Rom. 5. eſt in cordib.noſtris,nõ per noſipſos nec vi-
rib.propriæ voluntatis,ſed per ſpiritum ſan-
ctum,qui datus eſt nobis. Valet itaq; liberum
arbitrium ad opera bona,ſi diuinitus adiuue
tur,quod ſit humiliter petendo & faciendo:
Deſertũ vero diuino adiutorio qualibet ſciẽ
tia legis excellat,nullo modo habebit iuſtitię
ſoliditatẽ,ſed inflationẽ impiæ ſuperbiæ, &
exitioſum tumorẽ.Docet hoc eadẽ ipſa do-
minica orõ.Fruſtra.n.rogantes Deum dici-
mus.Ne nos ĩferas in tẽtationẽ,niſi hoc ĩ no
ſtra ſic poſitum eſt ptãte, vt nullo illius adiu-
torio id valeamus adimplere.Dictũ eſt.n.Ne
nos indicas in tẽtationẽ:qđ intelligit̃ ne nos
inferri deſerendo permittas.Fidelis.n. Deus,
ait Apoſtolus , qui non vos permittit tentari
ſupra id qđ poteſtis,ſed faciet cum tentatio-
ne etiam exitũ , vt poſſitis ſuſtinere . Vt quid
hoc dixit Deum facere, ſi hoc ſine ipſius ad-
iutorio in ſola noſtra eſt poteſtate? Nã & ip-
ſa lex in hoc adiutoriũ data eſt illis,qui ea le
gitime vtunt̃,vt per illam ſciant, vel quid iu L
ſtitiæ iam acceperint,vnde gratias agant, vel
qd adhuc eis deſit,quod inſtanter petãt.Qui
aũt ſic audiunt quod ait lex:Nõ cõcupiſces,
vt hoc quia didicerint, ſufficere ſibi arbitren
tur,nec adiutorio gratię Dei ad faciendũ qđ
iuſſum eſt dari ſibi virtutẽ credant & petant,
ad hoc eis lex ſubintrauit, vt abundaret deli-
ctum,qđ dictum eſt de Iudæis.Parum. n.eſt,
quia non implent qđ præcepit lex , non con
cupiſces,ſed in ſuper ſuperbiũt, & ignoran-
tes Dei iuſtitiam,i.quam Deus dat,qui iuſtifi
cat impiũ,& ſuam volentes cõſtituere tanq̃
ſuę voluntatis virib.factam, iuſtitię Dei non
ſunt ſubiecti.Finis. n. legis Chriſt⁹ ad iuſtitiã
omni credenti , qui vtique ideo venit,vt vbi
abundauit delictum , ſuper abundet gratia.
Cui gratiæ ſi fuerunt inimici , Dei ignorãtes
iuſtitiam,& ſuam volentes conſtituere,qua-
re ſunt & iſti inimici, ſi in eum crediderunt,
quẽ illi occiderunt? An vt illi accipiant præ-
miũ qui occiſo Chriſto ſuã impietatẽ accu- M
ſauerũt,& ſe illius gr̃ę cognitæ ſubdiderunt,
& iſti portẽt iudiciũ qui ſic in Chriſtũ volũt
credere,vt eius ipsã gratiã conent̃ occidere?
Ad hoc quippe ĩ eũ credũt qui rectè credũt,
vt eſuriant ſitiantq́; iuſtitiam,& eius gratia ſa
turentur . Omnis enim ſicut ſcriptum eſt ,
qui inuocauerit nomen domini , ſaluus erit.
Non vtique ſalute corporis quam multi
habent , & qui non inuocant nomen domi-
ni,ſed illa ſalute de qua ipſe dicit:Non opus
ſanis medicus ſed ægrotantibus , & quid di-
xerit conſequenter,exponens,Non veni,in-
quit,vocare iuſtos ſed peccatores.Iuſtos er-
go ſanos, peccatores autem dixit ægrotos .
Non itaque de ſuis viribus pręſumat ægro-
tus,

tua,quia in multitudine virtutis suæ non erit
saluus.nã si inde p̄sumit,videat, ne vires istę
non sint quales solẽt esse sanorũ, sed quales
solẽt esse phreneticorum, qui cũ sint insani,
adeo se sanos putãt,vt nec medicũ quærant,
& tanq̃ importunum in sup cædant:sicut isti
Christũ insana superbia quodammodo cæ-
dunt, cuius gratiæ tã benignũ adiutorium ad
faciendã iustitiã dato legis præcepto necessa
riũ non esse cõtendunt.Desinant ergo sic in-
sanire, & ad hoc se intelligant hr̄e quantum
pn̄t liberum arbitriũ, non vt superba volun-
tate respuãt adiutoriũ,sed vt pia volũtate in-
uocent dn̄m.Hęc.n. voluntas libera tãto erit
liberior,quanto sanior:tanto aũt sanior, quã
to diuinæ misericordiæ gratięq; subiectior.
Ipsa q̃ppe fideliter orat & dicit: Itinera mea
dirige s̄m verbum tuum, & ne dominet̃ mi-
hi oĩs iniquitas.Qũo.n.libera est, cui domi-
nat̃ iniquitas?Vt ei aũt non dominet̃,vide ab
illa quis inuocet̃.Non.n.ait:Itinera mea diri
ge s̄m liberum arbitriũ, quia nõ dominatur
mihi omnis iniquitas: sed,Itinera mea,inq̃t,
dirige s̄m verbum tuum, & ne dominet̃ mi-
hi omnis iniquitas.Precat̃, nõ pollicetur:cõ
fitetur,non profitetur:optat plenissimam li-
bertatem,non iactat propriam ptãtem.Non.
n.omnis qui virib.suis confidit, sed omnis q̃
inuocat nomẽ dn̄i,saluus erit. Qũo aũt inuo
cabunt,inquit,in quẽ nõ crediderũt?Ad hoc
ergo credunt ,qui rectè credunt vt inuocent
in quem crediderunt,& valeant facere qđ in
præceptis legitimis acceperunt: qm̃ id quod
lex imperat, fides impetrat. Nam vt interim
omittamus legis multa præcepta, & hoc in-
de commemoremus,qđ ad commemorãdũ
elegit Apostolus,cum dicit lex,Non cõcupi
sces: quid vr̄ aliud imperare, nisi ab illicitis
cupiditatibus continentiam? Aĩus quippe ve
lut pondere, amore fertur quocunq; fert̃. Iu
bemur itaq; detrahere de pondere cupidita-
tis, quod accedat ad põdus charitatis, donec
illud cõsumatur,hoc perficiatur. Plenitudo
enim legis est charitas, & tñ de ipsa continẽ
tia vide quid scriptum sit:Et cum scirem,in-
quit,quia nemo põt esse continens nisi Deus
det:& hoc ipsum erat sapientiæ, scire cuius
esset hoc donum,adij dominum & depreca-
tus sum illum.Nunquid dixit:Et cum scirem
quia nemo potest esse continens, nisi per p̄-
prium liberũ arbitrium,& hoc ipsum erat sa
pientiæ,scire à meipso esse hoc bonũ? Non
planè hoc dixit, quod quidã in sua vanitate
dicũt,sed qđ fuit in sanctæ scripturæ veritate
dicẽdum.Cũ scirem,inquit, quia nemo esse
p̄t continens,nisi Deus det. Iubet ergo Deus
continentiã,& dat continentiã: iubet per le-
gem,dat per gr̄am:iubet per literam, dat per
spiritum. Lex enim sine gratia facit abũdare *1. Cor. 3.*
delictum,& litera sine spiritu occidit. Iubet
iõ,vt facere iussa conar, & in nostra infirmi
tate sub lege fatigati, adiutoriũ gratię posce-
re nouerimus, & siquid facere potuerimus B
operis boni,ei qui adiuuat, nõ simus ingra-
ti,hoc & iste fecit.Id.n. eũ sapientia docuit
cuius esset hoc donum.Neq;.n.voluntatis ar
bitrium iõ tollit̃,quia iuuat̃, sed ideo iuuat̃,
quia non tollit̃.Qui enim Deo dicit, adiutor
meus esto.cõfitet̃ se velle implere qđ iussit,
sed ab eo,q̃ iussit,adiutoriũ poscere,vt pos-
sit.Sic & iste,cũ sciret neminem esse posse cõ
tinentem,nisi Deus det,adiit dn̄m, & depre-
catus est:vtiq; volens adiit,volẽs deprecatus
est,nec petisset nisi esset voluntas. Sed nisi pe
tisset,quãtum posset voluntas?Quia & si pos
sit anteq̃ petat,q̃d ei prodest,nisi illi agat gra
tias ex eo quod põt, à quo petendũ est quod
nondũ põt?Vnde et qui iã continens est non
habet vtiq; continentiã,nisi adsit volũtas:sed *1. Cor. 4.*
nisi accepisset, quid haberet voluntas? Quid.
enim hẽs,inquit,qđ nõ accepisti? Si aũt acce
pisti, q̃d gloriaris quasi nõ acceperis? Idest,
q̃d gloriaris quasi à teipso habeas: qđ si non
accepisses,à teipso hr̄et non posses? Hoc aũt
dictum est,vt qui gloriat̃,nõ in seipso, sed in
dño glorieẗ:& qui nondũ habet vnde glorie
tur,nõ à seipso speret,sed dn̄um precet̃. Sa-
tius est.n.minus queq; hr̄e qđ à Deo petat,q̃
plus hr̄e qđ sibi tribuat: qm̃ expedit ab imo
surgere,q̃ ex alto cadere.Deus.n.scriptũ est, *Ioan. 4.*
superbis resistit, humilib.autem dat gratiam.
Ad abundantiam igitur delictorum lex nos
docet quid velle debeamus,nisi adiuuet gra-
tia,vt quod volumus valeamus, & quod va-
luerimus, impleamus. Adiuuabit autem, si C
non de nostris præsumentes, alta sapiamus,
sed humilibus consentientes, & de ijs quæ
iam possumus gratias agamus,& pro ijs quæ
nondum possumus, Deum suppliciter in-
hiante voluntate poscamus, adminiculantes
orationem nostram nunc fructuosis ope-
ribus: dando, vt detur nobis: dimitten-
do,vt

Q̃ȯ tertia de peccato originis. do,vt dimittatur nobis. Quod autem dicunt infantem morte præuentū, non baptizatum perire non posse, qm̃ sine peccato nascitur, non hoc dicit Apostolus,& arbitror esse melius vt Apostolo potius q̃ istis credamus.

Rom. 5. Dicit enim ille doctor gẽtium,in quo Christus loquebat̃:Per vnũ hominẽ peccatum intrauit in mundum, & p̃ peccatum mors, & ita in omnes homines pertrãsijt, in quo omnes peccauerũt.Et paulopost dicit. Nam iudiciũ quidem ex vno delicto in cõdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem.Proinde isti ,quem forte inuenerint infantem non ex illius vnius hoïs concupiscẽtia procreatũ, ipsum dicant illi damnationi

D nõ esse obnoxium, nec per Christi gratiã ab illa dãnatione esse liberandũ. Quid est enim ex vno delicto in condemnationem,nisi illo delicto quo deliquit Adã? Et quid est ex multis delictis in iustificationem,nisi quia Christi gratia non solum illud delictũ soluit,quo obstringunt̃ infantes,ex illo vno homine p̃ creati,sed etiam multa delicta,quę cum creuerint homines, addunt malis moribus suis? Vñ & illud vnum quo est obligata propago carnalis, quæ ab illo primo homine originẽ ducit,sufficere dicit ad cõdemnationẽ. Ideo non est superfluus baptismus paruulorum vt qui per generationẽ illi condemnationi obligati sunt,per regenerationem ab eadem cõdemnatione liberentur.Et sicut non inuenit̃ homo, qui ab eadẽ cõdemnatione soluatur, sic non inuenit̃ homo,qui non præter Christum spiritaliter regeneret̃. Carnalis autem generatio delicto illo vni & dãnatione eius obnoxia est:spiritalis verò regeneratio nõ so

E lum illud vnum propter qđ baptizant̃ infantes,sed multa delicta facit aboleri,quæ hoïes male viuendo ad illud in quo generati sunt addiderunt.Ideo sequit̃ & dicit: Si enim ob vnius delictum mors regnauit per vnũ,multo magis qui abundantiam gratiæ & iustitiæ accipiũt,in vita regnabunt per vnum Iesum

Rom. 5. Christum.Itaque sicut per vnius delictum in omnes hoïes ad condemnationem, ita per vnius iustificationẽ in oẽs homines ad iustificationem vitę, sicut enim per inobediẽtiam vnius hoïs peccatores constituti sunt multi, ita per vnius obedientiam iusti constituũtur multi. Quid ad ista dicturi sunt, aut quid eis restat,nisi vt Apostolum errasse contendãt?

Clamat vas electionis,,doctor gentiũ, tuba Christi, Iudicium ex vno in cõdemnationẽ Et reclamant isti, asserentes paruulos, quo ex illo vno homine,de quo loquitur ducere propaginem confitentur,non ire in condem nationem,etiam si non fuerint baptizati,Iud cium,inquit,ex vno in cõdemnationẽ.Quid dixit ex vno,nisi delicto?Sequit̃ enim: Grati autem ex multis delictis in iustificationem Ergo inde iudicium etiam ex vno delicto du cit in condemnationẽ: hinc aũt gratia etiam ex multis delictis ducit in iustificationẽ.Qua p̃p̃ si non audent resistere Apostolo exponãt nobis quare iudicium ex vno delicto du cat in condẽnationem, cũ ex multis delicti

F homines damnandi veniant ad iudiciũ? Au si propterea ita dictum putant, quia initium peccati ex Adam factum est,quod imitati ce teri sunt, vt sic ex vno illo delicto in iudiciũ condemnationemq́; traherentur, qui eũ im tando multa peccarunt?Cur nõ etiam de gra tia,& iustificatione sic dictum est? Cur nõ d xit similiter:Et gratia ex vno delicto in iustif cationem? sicut enim hominum multa deli cta,inter illud vnum quod imitati sunt,& iu dicium quo puniuntur, media reperiuntur ab vno quippe ad multa venerunt, vt à mul tis ad iudicium damnationemq́; ducerẽtur sic eadem multa delicta ĩter hoc ipsum vnũ cuius imitatione commissa sunt, & gratiam qua dimittuntur, eodem modo media sunt quoniam ex illo vno ad multa venerunt, v ex multis ad gratiam iustificãdi venirent. Cũ ergo in vtroq;.i.& iudicio & gratia, quod a tinet ad vnum & multa delicta,vna eademq́

G ratio sit, dicant isti nobis quare iudicium d xerit ex vno delicto ducere in condemnatio nem,gratiam verò ex multis delictis in iusti ficationẽ:aut acquiescant ideo sic esse dictũ quia in hac causa duo constituuntur homi nes:Adam,ex quo consistit generatio carna lis:& Christus,ex quo regeneratio spiritua lis.Sed quia tantum ille homo, iste autem & Deus & homo, nõ quomodo illa generati vno delicto obligat, qđ est ex Adã,ita ista r generatio vnũ delictum solum soluit, qđ e ex Adam. Sed illi quidẽ generationi suffic ad cõdemnationẽ vnius delicti connexio:q quid.n.postea hoïes ex malis suis operib.ad dunt, non pertinet ad illam generationem sed ad humanam conuersationem: huic au tem

tem regñationi non sufficit illud delictũ tã-
tũmodo soluere, qđ Ex Adã trahiẽ, sed quic-
quid ẽt postea ex iniquis opibus humanę cõ
uersationis accedit. Ideo iudicium ex vno in
cõdemnationẽ, gratia ãt ex multis delictis in
iustificationẽ. Si.n.ob vnius delictũ mors re
gnauit per vnum, à quo delicto paruuli per
baptismũ expiãtur, multo magis qui abundã
tiã gratiæ & iustitiæ accipiunt, in vita regna
bũt per vnũ Iesum Christũ multo magis vti-
que in vita regnabũt, q̃a æternę vitę regnum
erit, mors autẽ in eis tpaliter transit nõ in æ-
ternũ regnabit. Itaq; sicut per vnius delictũ
in oẽs homines ad cõdemnationẽ, de qua cõ
demnatione paruuli per sacramentũ baptis-
mi liberandi sunt, ita per vnius iustificationẽ
in oẽs homines ad iustificattonem vitæ. Et
hic oẽs dixit, & ibi, nõ quia omnes homines
venirent ad gratiam iustificationis Christi,
cũ tam multi alienati ab illa, in æternũ mo-
riantur: sed quia omnes qũi renascunt in iu-
stificationẽ, non nisi per Christũ renascunẽ:
sicut omnes qui renascuntur in condemna-
tionẽ non nisi per Adã nascunẽ. Nemo quip-
pe est in illa generatione præter Adã: nemo ĩ
ista regeneratione, præter Christũ, ideo oẽs
& omnes, eosdẽ aũt oẽs ẽt multos postea di-
cit, adiungens: Sicut.n. per inobedientiã vni⁹
hoĩs peccatores constituti sunt multi, sic &
per vnius hominis obedientiã iusti consti-
tuunẽ multi. Qui multi? nisi quos iam paulo
ante oẽs dixerat. Vide quemadmodũ cõmen
dat vnũ & vnũ. i. Adã & Christũ: illũ ad cõ-
dẽnationẽ, hunc ad iustificationẽ, cum tanto
post Adã venerit Christus in carne, vt scia-
mus ẽt antiquos, quicunq; esse potuerunt,
nõ nisi per eandẽ fidẽ liberatos, per quã libe
ramur & nos, fidem.s. incarnationis Christi,
quæ illis prænunciabatur, sicut à nobis facta
annunciatur: Ideo idẽ Christũ hominẽ dicit,
cum sit & deus, ne quis existimet antiquos iu
stos per Deũ tantummodo Christum.i. per
verbum quod erat in principio, non etiam
per fidẽ incarnationis eius, qua & hõ Chri-
stus dicitur, potuisse liberari. Sententia quip
de ista destrui non potest, de qua & alibi di-
cit: Per vnũ hominẽ mors, & per vnũ homi-
nẽ resurrectio mortuorũ. Sicut. n. in Adam
omnes moriuntur, ita & in Christo omnes
viuificabuntur. Vtiq; resurrectionẽ dicit iu-
storum, vbi est vita æterna: non resurrectio-
nem iniquorũ, vbi mors erit æterna. Ideo ait
viuificabunẽ, quia illi dãnabuntur. Hinc &
in veteribus sacramentis circũcisio paruulo
rũ octaua die fieri p̃cepta est q̃m Christus, in
quo fit delicti carnalis expoliatio, q̃ signifi-
cat cicuncisio, die dñico resurrexit, qui post
septimũ sabbati octauus est. Hæc ergo fides
ẽt antiquorũ iustorũ fuit. Vnde & Apostolus
dicit. Habentes ãt eundẽ spm̃ fidei, pp quod K
scriptũ est: Credidi pp q̃ locut⁹ sum: & nos
credimus pp quod & loquimur: non diceret
ẽundẽ spm̃ fidei, nisi admonens ẽt antiquos
iustos habuisse ipsum spm̃ fidei, hoc est, in-
carnationis Christi. Sed quia illis futura præ
nũciabatur, quæ iã facta à nobis annunciaẽ,
& tpe veteris testamenti velabatur, quæ tẽpo
re noui testamẽti reuelatur, ideo eius sacra-
menta variata sunt, vt alia essent in veteri te- 2. Co. 4.
stamento, alia in nouo, cum fides varia non
sit, sed vna sit: q̃a sicut in Adã oẽs moriũẽ, sic
& in Christo oẽs viuificabunẽ. Qđ vero illis
verbis quę tractabamus adiũgit & dicit: Lex
aũt subintrauit, vt abundaret delictum, iam
non pertinet ad illud delictũ qđ trahitur ex
Adã, de quo dicebã superius, Mors regnauit
per vnũ: legẽ quidẽ siue naturalẽ intelliga-
mus, q̃ in eorũ apparet ætatibus, q̃ iã ratione
vti possint: siue cõscriptã, q̃ data est per Moy
sem, quia nec ipsa viuificare potuit, & libe-
rare à lege peccati & mortis, q̃ tracta est ex
Adã, sed magis addidit p̃uaricationis augmẽ
ta. Vbi.n. lex non est, ait idẽ Apostolus, nec
p̃uaricatio. Proinde q̃m lex ẽ ẽt in rõne hoĩs
qui iã vtiẽ arbitrio libertatis naturaliter in
corde conscripta, qua suggeriẽ ne mali ali-
q̃d faciat quisq; alteri qđ pati ipse nõ vult:
scđm hãc legẽ p̃uaricatores sunt oẽs, ẽt qui L
legẽ per Moysen datã non acceperũt de qui
bus in psalmo legitur. Præuaricatores æsti-
maui oẽs pctõres terræ. Non enim oẽs pctõ- Ps. 118.
res terræ legẽ p Moysen datã p̃uaricarũt, sed
tñ nisi aliq̃ p̃uaricassent, nõ appellarentur
præuaricatores. Vbi.n. lex nõ est nec prę uari
catio. Præuaricata ergo lege, quæ in paradi-
so data est, nascitur homo ex Adã cum lege
peccati & mortis, de qua dicitur. Video aliã
legẽ in membris meis repugnantẽ legi men-
tis meę, & captiuum me ducentem in legem
peccati, q̃ est ex mẽbris meis: quæ tñ nisi ma-
la postea consuetudine roboretur, facilius
vincitur, non tñ nisi gratia Dei: lege aũt alia

prȩuaricata, quæ eſt in vſu rationis animæ
rõnalis in ætate hominis iã ratione vtentis,
præuaricatores fiunt oẽs peccatores terræ: p̃-
uaricata verò lege etiã illa quæ data eſt per
Moyſen, multo amplius abũdat delictũ. Si.n.
data eſſet lex, quȩ poſſet viuificare, omnino
Galat.3. ex lege eſſet iuſtitia. Sed concluſit ſcriptura
oĩa ſub pc̃tõ, vt promiſsio ex fide Ieſu Chri
ſti dareĩ credẽtib. Hȩc verba ſi agnoſcis, Apo
ſtolica ſunt, de qua lege iterũ dicit: Lex præ
M uaricationis gratia poſita eſt, donec veniret
ſemẽ, cui ꝓmiſſum eſt diſpoſitũ per angelos
in manu mediatoris: Chriſtũ cõmẽdas, cuius
gratia ſalui fiũt oẽs ſiue paruuli à lege pecca
ti & mortis, cum qua nati ſumus: ſiue maio-
res, qui male vtentes arbitrio voluntatis, præ
uaricati ſunt legẽ naturalẽ ipſius ratiõis: ſiue
qui legẽ acceperũt, quæ data eſt per Moyſen
eãq; præuaricantes litera occiſi ſunt. Cũ ve-
rò etiã euangelica præcepta homo præuari-
catur, velut quatriduanus mortuus fȩtet: nec
de illo tñ deſperandũ eſt ꝓpter eius grãm, q
nõ lentè dixit, ſed magna voce clamauit: La-
Ioan.11. zare veni foras. Lex ergo ſubintrauit vt abun
daret delictũ, ſiue cũ hoĩes negligũt, ꝙ Deus
iubet, ſiue cũ de ſuis viribus p̃ſumentes, ad-
iutoriũ gratiæ non implorãt, & addunt in-
firmitati ſuperbiã. Cum aũt vocatione diui-
na intelligitur cur ſit ingemiſcẽdũ, & inuo-
cãt eũ in quẽ rectè credunt, dicentes: Miſere
Pſal.50. re mei Deus ſecũdũ magnã miſerrcordiam
tuã. Et, ego dixi dñe miſerere mei ſana ani-
mam meã, quia peccaui tibi: in tua iuſtitia vi
A uifica me. Et, Viã iniquitatis amoue à me, &
lege tua miſerere mei. Et, Nõ veniat mihi pes
Pſal.40. ſuperbiæ, & manus peccatorũ nõ moueant
Pſ. 118. me. Et, Itinera mea dirige ſecundũ verbum
& 35. tuũ, & ne domineĩ mei omnis iniquitas. A
Pſal.36. dño enim greſſus hominis diriguntur, & viã
eius volet. Et alia multa, quæ propterea ſcri
Rom.5. pta ſunt, vt nos admonerent ad implenda
Luca. 7. ea quæ nobis iubentur, ab illo petendum ad
iutoriũ à quo iubentur. Cũ ergo ſe homo ad
illũ extẽderit, & ſic ingemuerit, fiet quod ſe-
quiĩ: Vbi abũdauit delictũ, ſuperabũdauit &
gratia. Et dimittũtur ei peccata multa, qm̃ di
lexit multũ. Et diffunditur in corde charitas
Dei, vnde, fiat legis plenitudo nõ per vires
arbitrij, quod eſt in nobis, ſed per ſpiritũ ſan
ctum, qui datus eſt nobis. Nouerat quippe il-
Rom.7. le legẽ, qui dicebat: Condelector enim legi

Dei ſecundũ interiorẽ hominẽ: & tñ ad iun-
gebat, Video aũt aliã legẽ in membris meis
repugnantẽ legi mentis meæ, & captiuũ me
ducentem in legem peccati, quæ eſt in mem
bris meis. Infȩlix ego homo q̃s me liberabit
de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ie
ſum Chriſtũ dñm noſtrũ. Cur nõ dixit poti⁹,
per meũ liberũ arbitrium, niſi quia libertas
ſine gr̃a nõ eſt libertas, ſed contumacia. Cũ
ergo dixiſſet Apoſtolus: Lex ſubintrauit vt
abũdaret delictũ: vbi aũt abundauit delictũ,
ſuper abundauit & gratia, ſecutus adiũxit: Vt
quemadmodũ regnauit peccatũ in morte, ſic
& gratia regnet per iuſtitiã in vita æterna per
Ieſum Chriſtũ dñm noſtrũ. Modo cum dixiſ
ſet, vt quemadmodũ regnauit peccatum in
morte, nõ ait, per vnũ hominẽ aut per primũ
hominẽ, aut per Adam, quia iã dixerat: Lex
ſubintrauit vt abundaret delictũ, quæ abun-
dantia delicti non pertinet ad primi homi-
nis propaginẽ, ſed ad conuerſationis huma-
næ prȩuaricationẽ, quæ illi vni delicto, quo
ſolo obſtricti tenentur infantes, iã in maiori
bus ætatib. ex abundantia iniquitatis adiecta
eſt. Sed quoniã hoc totũ, etiam quod nõ per
tinet ad illius vnius delicti originem, tñ ido
nea eſt ſoluere gratia Saluatoris. Ideo cum
dixiſſet: Sic & gratia regnet per iuſtitiam in
vita æterna: addidit: per Ieſum Chriſtum do-
minum noſtrum. Nullæ itaq; argumentatio-
nes contra hæc Apoſtolica verba prolatȩ, C
impediant paruulos ad ſalutem, quæ eſt in
Chriſto Ieſu domino noſtro: Tantomagis.n.
pro eis loqui debemus, quanto ipſi pro ſe lo
qui nõ poſſunt. Per vnum hominẽ intrauit
peccatũ in mundũ, & per peccatũ mors, &
ita in oẽs homines pertrãſijt, in quo oẽs pec-
cauerunt. Sicut ab illo vno homine, ſic ab eo
dem peccato infantes immunes eſſe nõ poſ-
ſunt, niſi ab eius reatu per Chriſti baptiſmũ
reſoluantur. Vſq; enim ad legẽ peccatum in
mundo fuit. Non quia deinceps in nemine
fuit, hoc dictũ eſt, ſed quia non poterat per
literã legis auferri, quod ſolo poterat ſpiritu
gratiæ. Ne quiſquã ergo fidens de viribus nõ
dico voluntatis, ſed potius vanitatis ſuæ pu-
taret libero arbitrio legẽ potuiſſe ſufficere,
& Chriſti gratiã derideret, ideo ait Apoſto-
lus. Vſque. n. ad legem peccatum in mun
do fuit: peccatum autem non deputabatur
cum lex eſſet. Nõ dixit, non erat, ſed non de D
puta-

putabatur: quia lex non erat qua arguẽte de-
monstraret, siue lex rõnis in paruulo, siue lex
literę ĩ populo. Sed regnauit inquit, mors ab
Adã vsq; ad Moysem, quia nec lex data per
Moysem potuit regnũ mortis auferre, ꝙ so-
la Christi abstulit gratia. in quos aũt regnaue
rit vide in eos, inquit, qui nõ peccauerunt in
similitudine ꝑuaricationis Adę. Regnauit er
go & in eos, qui peccauerũt. Sed cur regna-
uerit, oñdit cũ ait, In similitudine ꝑuaricatio
nis Adę. Iste est.n. melior intellectus horum
verborũ, vt cũ dixisset: Regnauit mors ĩ eos
qui nõ peccauerunt, quasi nos moneret, qua
re in eos regnauerit qui nõ peccauerũt, addi
dit, in similitudine ꝑuaricationis Adæ, i. quia
inerat eorũ in mẽbris similitudo ꝑuaricatio
nis Adæ. Põt & sic intelligi: Regnauit mors
ab Adã vsq; ad Moysem, & in eos qui nõ in
similitudine ꝑuaricationis Adæ peccauerũt,
quia in semetipsis cũ iã nati essent, nec rõne
adhuc vterent, quia ille vtebat qñ peccauit:
nec ꝓceptũ accepissent quod ille transgres-
sus est, sed solo originali vitio tenerentur ob
stricti, per quod eos regnũ mortis traheret
ad condẽnationẽ. Quod regnũ mortis in eis
tantũ nõ est, qui Christi gratia renati, ad eius
regnum pertinent: qm̃ mors tẽporalis, quã-
uis & ipsa de originali delicto propagata sit,
corpus in eis interimit: animã vero ad pęnã
non trahit, vbi voluit regnũ mortis intelligi:
vt anima renata per gratiã, iã non moriatur
in gehennam, i. à vita Dei non alienetur, nõ
separetur. Temporalis aũt mors corporis ẽt
in ijs qui Christi morte redimunt, relinquat
interim ad exercitationẽ fidei, & agonẽ præ
sentis luctationis, in quo & martyres certaue
runt: absumatur vero & ipsa in renouatione
corporis, quã resurrectio pollicetur. Ibi.n.
penitus absorbebitur mors in victoriam, cui
modo gratia Christi adimit regnũ, ne suorũ
animas ad pęnas tartari trahat. Nõnulli sanè
codices nõ habẽt in eos qui nõ peccauerũt,
sed in eos q peccauerũt in similitudine ꝑua-
ricationis Adę. Quib. quidẽ verbis nullo mo
do iste sensus auferr: secundũ hoc quippe in
telligunt peccasse in similitudine ꝑuaricatio
nis Adę, secũdũ ꝙ supra dictũ est, In quo oẽs
peccauerunt. Sed tñ Græci codices, vnde in
Latinũ scriptura trãslata est, illud plures hñt
ꝙ diximus. Quod nõ adiunxit de Adam, qui
est forma futuri. Neque hoc vno intelligitur
mõ. Aut.n. forma Christi à contrario est, vt
queadmodũ in illo oẽs moriuntur, sic & in
Christo oẽs viuificent: & quõ per ipsius in-
obedientiã pctõres cõstituti sunt multi, sic ꝑ
istius obediẽtiam iusti cõstituant multi. Aut
formã futuri eũ dixit, ꝙ ipse inflixerit for-
mã mortis posteris suis. Ille tñ est melior in-
tellectus, vt à cõtrario forma esse credatur,
quã multũ cõmendat Apostolus. Deniq; ne
oino ex æquo in hac forma eadẽ contraria
pẽsentur, adiũgit & dicit: Sed non sicut deli- *Rom. 5.*
G ctũ ita & donatio. Si.n. ob vnius delictũ mul
ti mortui sunt, multo magis grã Dei, & donũ
in grã vnius hoĩs Iesu Christi in multos abũ
dabit: vt intelligat nõ in magis multos, cum
iniqui magis multi sunt, qui dãnabuntur, sed
magis abũdabit: ꝙ in ijs qui per Christũ re-
dimunt, tpaliter valet forma mortis ex Adã:
in ęternũ aũt valebit vitæ forma per Christũ.
Quãuis ergo inquit, Adam futuri forma sit à
cõtrario, plus tñ præstat Christus regenera-
tis, q̃ eis nocuerat ille generatis: & nõ sicut
per vnũ peccatũ, ita est & donũ. Nã iudiciũ
quidẽ ex vno in condẽnationẽ, gratia aũt ex
multis delictis in iustificationẽ. Non solũ in
hoc, inquit, non æqualis est forma, quia ille
tẽporaliter nocuit eis, quos in æternũ Chri-
stus redemit: verumẽt quia illius vno delicto
posteri nisi à Christo redimant, tradunt in
condẽnationẽ. Christi aũt redẽptio ẽt multa
delicta dissoluit, q̃ illi vni abundantia ꝑuari-
catricis iniquitatis adiecit, vnde iã superius
disputauimus Contra hęc Apostoli verba sa
numq; intellectum nemini acquiescas, si vis
Christo & in Christo viuere. Nã si, quemad-
modũ illi dicunt, propterea ista cõmemoraſ
set Apostolus, vt intelligeremus ad primum H
hominẽ peccatores ideo pertinere, quia nõ
delictũ ex illo nascendo traximus, sed eum
imitando peccauimus, diabolũ potius pone
ret: quia & prior peccauit, & de quo nullam
substantiæ propaginẽ traxit genus humanũ,
sed eum sola imitatio subsecuta est: vnde dr
pater impiorũ, sicut noster dr pater Abrahã
ꝓp imitationẽ fidei, non propter originem
carnis. Nã ideo de ipso diabolo dictum est:
imitantur aũt illum, qui sunt ex parte ipsius.
Deinde si propter imitationẽ hoc loco Apo *Sap. 2.*
stolus cõmemoraret primũ hominem, quia
primus peccator in hominib. fuit, vt ideo ad
illum oẽs homines peccatores diceret perti-

nere,cur non ſecundũ Abel poſuit, qui pri-
mus in hominibus iuſtus fuit, ad quem iuſti
oẽs pp imitationem iuſtitiæ pertinerent, ſed
poſuit Adam contra quẽ nõ poſuit niſi Chri
ſtum? Quia ſicut ille homo delicto ſuo vitia-
uit poſteritatem ſuam, ſic iſte Deus homo iu
ſtitia ſua ſaluauit hæreditatẽ ſuam. Ille traij-
ciendo carnis immunditiã quod non pote-
rat impius diabolus, ille donãdo ſpiritus gra
tiã quod poterat Abel iuſtus. Multa de ijs qõ-
nibus in alijs noſtris opuſculis & eccleſiaſti-
cis ſermonibus diximus, qm̃ fuerunt ẽt apud
A nos quidã, qui vbicunq; poterãt hęc ſui er-
roris noua ſemina ſpargerent, quorũ nõnul-
los per miniſteriũ noſtrũ fratrumq; noſtro-
rũ miſericordia dñi ab illa peſte ſanauit. Nec
tñ hic deeſſe aliquos arbitror, maximè apud
Carthaginẽ, ſed iã occulte muſsitant timẽtes
eccleſiæ fundatiſsimã fidem. Nã vnus eorũ
nomine Cęleſtius in eiuſdẽ ciuitatis eccleſia
Cœleſtius Pelagianus. iã ad presbyterij honorẽ ſurrepere cęperat,
ſed fideliſsima libertate fratrum pp has ipſas
contra Chriſti gratiam diſputationes vſque
ad iudiciũ epale perductus eſt, tñ coactus eſt
confiteri propter baptizandos paruulos, ꝙ
& ipſis redemptio ſit neceſſaria. Vbi quanq̃
noluerit de originali peccato aliquid expreſ
ſius dicere, tñ ipſo redemptoris nomine nõ
parũ ſibi præſcripſit. Vnde.n. redimendi ſunt
niſi à diaboli poteſtate, in qua eſſe non poſ-
ſent, niſi originalis obligatione peccati? Aut
Mat. 26. quo pretio redimuntur, niſi Chriſti ſangui-
ne, de quo apertiſsimè ſcriptũ eſt, quod in re
miſsionẽ effuſus ſit peccatorũ? Sed quia ma-
gis conuictus & ab eccleſia deteſtatus, quàm
correctus & pacatꝰ abſceſsit, veritus ſum ne
fortè ibi ſit ipſe qui noſtram fidẽ perturbare
conatur. Ideo nominis ipſius cõmemoratio
B nẽ putaui eſſe faciendam. Sed ſiue ipſe ſit ſi-
ue alij conſortes eius erroris, plures.n. ſunt
quã ſperare poſſumus, & vbi non redarguũ
tur, ẽt alios ad ſuam ſectam ſeducunt, & ſic
crebreſcunt vt neſciã quo ſint erupturi: nos
tñ malumus eos in eccleſię compage ſanari,
quàm ex illius corpore velut inſanabilia mẽ
bra reſecari, ſi tñ hoc permittit ipſa neceſsi-
tas. Timendum eſt.n. ne plura putreſcant, dũ
putribus parcitur. Potens eſt aũt miſericor-
dia dñi noſtri, quæ potius eos abſ hac peſte
liberet, quod ſine dubio faciet, ſi fideliter ad
uertãt teneantq; quod ſcriptum eſt: Qui in-

uocauerit nomen dñi ſaluus erit. Audi ia[m]
pauca de diuitibus, quod in epiſtola tua ſe[-]
quitur inquirendum. Hoc.n. poſuiſti illos d[i-]
cere: Diuitem manentẽ in diuitijs ſuis, regn[ũ]
Dei non poſſe ingredi, niſi omnia ſua vend[i-]
derit, nec ei prodeſſe, ſi fortè ex ipſis diuiti[js]
mandata fecerit. Euaſerunt iſtorũ diſputati[o-]
nes, patres noſtri Abraham, Iſaac, & Iacob,
qui tanto ante ex hac vita migrarunt. Habe[-]
bant quippe hi oẽs nõ paruas diuitias, ſicu[t]
fideliſsima ſcriptura teſtatur: multos tñ ver[-]
turos ab Oriente & Occidente nõ ſupra ip[-]
ſos vel extra ipſos, ſed cũ ipſis recubituro[s]
in regno cęlorũ, ille ipſe qui propter nos [fa-]
ctus eſt pauper cum verè diues eſſet, verac[iſ-]
ſima promiſsione prædixit. Et quãuis ſupe[r-]
bus diues, qui induebatur purpura & biſſ[o],
& epulabatur quotidie ſplendide, mortuus
apud inferos torqueretur, tñ ſi pauperis vlc[e-]
roſi, qui ante ianuam eius cõtẽptus iaceb[at]
miſertus fuiſſet, mereretur & ipſe miſerico[r-]
diã. Et ſi pauperi illi meritũ eſſet inopia no[n]
iuſtitia, non vtique ab angelis in Abrahę gr[e-]
miũ, qui diues hic fuerat, tolleretẽ. Sed vt no[-]
bis oſtenderetur nec in iſto paupertatẽ per [ſe]
ipſam diuinitus honoratã, nec in illo diu[i-]
tias fuiſſe dãnatas, ſed in iſto pietatẽ, in ill[o]
impietatẽ ſuos exitus habuiſſe, ſic ſuſcepit i[m-]
pium diuitẽ cruciatus ignis, vt tñ piũ paup[e-]
rẽ ſuſciperet ſinus diuitis. Qui ſanè cũ hic d[i-]
ues viueret, diuitias ſic habebat, & eas pr[æ]
Dei præceptis tã paruipendebat, vt ẽt cu[m]
ipſiꝰ filij immolatione nollet offendere De[ũ]
iubentem, quẽ ſuarum diuitiarũ & ſperab[at]
& optabat hæredẽ. Hic vtiq; dicunt, ideo p[a-]
tres antiquos non vendidiſſe oĩa quæ hab[e-]
bant, & dediſſe pauperib. quia hoc eis nõ [p-]
ceperat dñs. Nõdum.n. reuelato teſtõ nou[o],
quod non fieri niſi plenitudine tpis oport[e-]
bat, nec eorũ virtus fuerat reuelanda, qua vi[r-]
tute hoc eos facillimè poſſe, Deus in eoru[m]
cordib. nouerat, qui teſtimoniũ illis tã in[ſi-]
gne perhibebat, vt cũ ſit omniũ ſanctoru[m]
Deus, tãquã de pcipuis amicis ſuis dicere [di-]
gnaretur: Ego ſum Deus Abrahã, Deus Iſaa[c],
Deus Iacob, hoc mihi nomen eſt in ætern[ũ].
Poſtea vero q̃ magnũ pietatis ſacrm̃ mani[fe-]
ſtatum eſt in carne, & vocandis omnibus g[en-]
tibus Chriſti aduentus illuxit, in quem etia[m]
illi patres crediderant, ſed huius fidei oliu[m]
ſuo tempore manifeſtandam, in illius arbo[-]
ris,

ris,de qua Apoſtolus loquitur tãquã radice
ſeruabat,dictũ eſt diuiti: Vende oĩa quæ ha-
bes,& da pauperibus,& habebis thaſaurũ in
cœlis,& veni ſequere me. Hæc ſi dicant, ui-
dentur aliquid rationabiliter dicere: Sed
totũ audiant, totũ aduertant,non in parte au
res aperiant, in parte ſurdeſcant. Cui. n. dñs
hæc præcepit? Profecto illi diuiti, qui vitæ
æternæ conſequendæ conſiliũ quærebat acci
pere. Hoc enim dño dixerat: Quid faciã vt vi
tã æternã conſequar? Ille aũt non ei reſpon-
dit. Si vis venire ad vitã, vade vende omnia
quæ habes, ſed: Si vis venire ad vitã, ſerua mã
data. Quæ inuenis cũ ſibi a domino ex lege
cõmemorata ſe ſeruaſſe dixiſſet, & quęſiſſet
quid adhuc ſibi deeſſet, rñſum accepit. Si vis
perfectus eſſe, vade vende omnia quæ habes
& da pauperibus. Et ne ſe illa quæ multũ ama
bat hoc modo perdere exiſtimaret: Et habe-
bis, inquit, theſaurũ in cęlis. Deinde addidit.
Et veni ſequere me ne cuiquã, cũ hæc fece-
rit, aliquid prodeſſe exiſtimetur, ſi nõ ſequi
tur Chriſtũ. At ille quidẽ triſtis abſceſsit, qui
viderit quẽadmodũ illa legis mãdata ſerua-
uerat. Puto enim ꝙ ſe arrogãtius q̃ verius ſer
uaſſe rñderat. Veruntamẽ magiſter bonus mã
data legis ab iſta excellentiore perfectione
diſtinxit: Ibi. n. dixit: Si vis venire ad vitã, ſer
ua mandata: hic aũt. Si vis perfectus eſſe, va-
de vende oĩa quę habes, & cętera. Cur ergo
negamus diuites, quamuis ab illa perfectio-
ne abſint, venire tñ ad vitam ſi mandata ſer-
uauerint, & dederint vt detur illis, & dimiſe
rint vt dimittatr illis? Credimus enim mini-
ſtrũ noui teſtamẽti fuiſſe apoſtolũ, cũ ſcri-
bẽs ad Timotheũ diceret: Præcipe diuitibus
huius mũdi nõ ſuperbe ſapere, neq; ſperare
B in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, qui
præſtat nobis oĩa abũdanter ad fruẽdũ. Bene
faciant diuites, ſint in operibus bonis, facilè
tribuant, cõicent, theſaurizent ſibi fundamẽ-
tũ bonũ futurũ vt apprehendãt verã vitã, de
qua & illi adoleſcenti dictum eſt: Si vis veni
re ad vitã: Puto ꝙ iſta pręcipiens, diuites in-
ſtruebat, nõ fallebat Apoſtolus, q nõ ait, Præ
cipe diuitibus huius mũdi, vt vẽdãt oĩa quę
habent, dent pauperibus, & ſequantur dñm:
Sed non ſuperbe ſapere, neque ſperare in in
certo diuitiarũ. Iſta ſuperbia diuitem illum,
qui iacentẽ ante ianuam ſuam contemnebat
pauperem iuſtum, & iſta ſpes in incerto di-
uitiarũ, qua ſe propter purpurã, byſſum &
epulas ſplendidas beatũ putabat, nõ ipſæ di- *Luc. 16.*
uitiæ perduxerunt ad inferni tormẽta. An for
te quia dñs adiunxit. Amen dico vobis, diffi
cile diues intrabit in regnũ cęlorũ: Et iterũ di *Mat. 19.*
co vobis: Facilius intrabit camelus per fora
mẽ acus, q̃ diues in regnũ cęlorũ: ideo putãt
iſti diuitem, etiã ſi faciat iſta quæ diuitibus
præcipienda ſcripſit Apoſtolus, in regnũ cę
lorũ intrare nõ poſſe? Quid ergo eſt? Vtrum
Apoſtolus contra dñm loquitur, an iſti ne-
ſciunt quid loquũtur? Quid horũ credat, eli- C
gat Chriſtianus. Puto meliꝰ nos credere iſtos
neſcire quid loquantur, q̃ Paulũ cõtra dñm
loqui. Deinde cur nõ in cõſequentib. ẽt ip-
ſum dñm audient dicentẽ diſcipulis pro mi
ſeria diuitũ contriſtatis: Quod hominib. im
poſsibile eſt, Deo facile eſt? Sed iõ inquiunt,
hoc dictũ eſt, quia futurũ erat, vt audito Euã
gelio diuites vendito patrimonio, erogatoq;
pauperibus, dñm ſequerentur, & intrarẽt in
regnũ cęlorũ, atq; ita fieret quod difficile vi
debatur, nõ vt manentes in diuitijs ſuis, præ
cepta Apoſtoli cuſtodiendo, ideſt, non ſu-
perbe ſapiendo, neq; ſperãdo in incerto di
uitiarũ, ſed in Deo viuo, benefaciẽdo, facile
tribuendo & cõmunicando indigentibus, ve
rã apprehendant vitã, ſed etiã iſta præcepta
Apoſtolica, vẽditis omnib. ſuis rebus imple-
rent, Hæc ſi dicunt, Scio quippe eos illa di-
cere, nõ attendunt primitus quẽadmodum
dñs cõtra eorũ dogma, ſuã gratiã prædicaue
rit. Nõ enim ait: Qđ hoĩbus impoſsibile vi-
detur, facile eſt hoĩb. ſi voluerint: ſed qđ ho-
minibus, inqt, impoſsibile eſt, Deo facile eſt:
oſtẽdens qñ iſta recte fiunt, nõ fieri hoĩs po-
tentia, ſe Dei gratia. Hęc ergo attendant iſti,
& ſi reprehendunt eos qui gloriantur in diui
tijs ſuis, caueant ipſi in ſua virtute cõfidere.
Simul enim vtriq; reprehenduntur in pſal- *Pſal. 48.*
mo, qui cõfidũt in virtute ſua, & q in abũdã- D
tia diuitiarũ ſuarũ gloriantur. Audiant itaq;
diuites. Quod hominib. impoſsibile eſt, Deo
facile eſt, & ſiue manẽtes in diuitijs ſuis, atq;
ex eis bona opera facientes, ſiue illis vẽditis,
& per indigẽtias pauperũ diſtributis intrẽt in
regnũ cęlorũ, gratię. Dei tribuãt, nõ proprijs
viribus bonũ ſuum. Quod enim hoĩbus im-
poſsibile eſt, non hominib. ſed Deo facile
eſt. Audiant hoc & iſti, & ſi iam omnia ſua
uendiderunt, & pauperibus tribuerunt, uel

adhuc id agunt atq; disponũt, & hoc modo
præparãt intrare in regnũ cęlorũ; nõ hoc tri
buant virtuti suæ, sed eidẽ gratiæ diuinæ. Qđ.
enim hominib. impossibile est, nõ ipsis quia
Phil. 2. & ipsi homines sunt, sed Deo facile est. Hoc
quippe illi[illegible] & Apostolus dicit: Cum timore
& tremore vestrã ipsorũ salutẽ operamini.
Deus enim est qui operat̃ in nobis, & velle &
operari pro bona voluntate. Certe ideo se di
cũt in suis rebus vendẽdis perfectionis à dño
suscepisse consiliũ vt sequantur dñm, qm̃ il-
lic addditũ est: Et veni sequere me. Cur ergo
E in ijs bonis, quæ faciunt, de sua tm̃ voluntate
præsumunt, nec audiũt dñm, quẽ sequi se di-
cunt increpantẽ atque testãtẽ: Sine me nihil
potestis facere? Si aũt Apostolus ita dixit: Præ
Ioan. 15. cipe diuitibus huius mundi nõ superbe sape
1. Ti. 6. re, neq; sperare in incerto diuitiarũ, vt ven-
dant omnia quæ possident, & ea precia distri
buendo indigentibus, faciant quod sequitur.
Facile tribuant, cõicent, thesaurizent sibi fun
damentũ bonũ in futurũ, & aliter eos in re-
gnũ cęlorũ intrare posse nõ credit. Fallit er-
go eos quorũ domos tã diligenter doctrinæ
sanitate componit, admonens & præcipiẽs
quales se prębere debent vxores viris, viri
vxoribus, filij parentibus, parentes filijs, ser
ui dominis, dñi seruis. Nã qũo hæc agi pos-
sunt sine domo, & sine aliqua re familiari?
An hoc eos monet quod ait dñs: Quicunq;
Mat. 19. dimiserit omnia sua propter me, accipiet in
hoc seculo cẽtuplũ & in futuro vitam ęternã
possidebit. Aliud est dimiserit, aliud est ven-
diderit. Nam & in ijs quæ dimittenda man-
dauit, etiã vxor cõmemorata est, quã nullis
humanis legibus licet vẽdere, Christi, autẽ
F legibus nec dimittere, excepta causa fornica
tionis. Quid sibi ergo volunt ista præcepta?
Nõ enim possunt inter se esse contraria, nisi
quia occurrit aliquãdo necessitatis articul9,
vbi aut vxor dimittatur, aut Christus: vt alia
omittã, si ipsi vxori marit9 displicuerit Chri
stianus, eiq; proposuerit aut à se diuortiũ aut
à Christo: Hic ille quid eligat nisi Christũ, &
dimittat vxorẽ laudabiliter ꝓpter Christum?
Ambobus qppe Christianis dñs pręcepit ne
qsq̃ dimittat vxorẽ, excepta cã fornicatio-
nis. Vbi aũt q̃libet ex eis persona infidelis ẽ,
cõsiliũ Apostoli attẽdat̃: Vt si infidelis cõsen
C. 7. tit habitar̃ cũ viro fideli, vir nõ dimittat vxo
rẽ. Similiter & vxor fidelis virũ, si cũ illa ha-
bitare cõsenserit. Quod si infidelis, inquit, di
scedit, discedat. Nõ est enim seruituti subie-
ctus frater aut soror in hmõi, id est, si infide-
lis noluerit esse cũ coniuge fideli, hic agno-
scat fidelis suã libertatẽ, ne ita se subiectum
deputet seruituti vt ipsam dimittat fidẽ, ne cõ
iugẽ amittat infidelẽ. Hoc & de filijs atq; pa
rẽtib. hoc de fratrib. & sororib. intelligitur,
pp Christũ oẽs esse dimittẽdos, cũ proponi
tur ista cõditio vt Christũ dimittat, si illos se
cũ habere desiderat. Hoc ergo & de domo
atq; agris, hoc & de ijs rebus q̃ iure pecunia
rio possidẽtur, hoc loco accipiendũ est. Si-
mul enim ẽt de his nõ ait: Quicũq; vẽdide G
rit propter me quęcunq; licitũ est vendere,
sed, quicunq; dimiserit. Fieri enim põt vt d
cat̃ Christiano ab aliqua potestate, aut Chr
stianus nõ eris, aut si in hoc ꝑmanere volue-
ris, domũ possessionesq; nõ habebis. Cũ ve
rò ẽt illi diuites qui in suis diuitijs sic statue-
rãt ꝑmanere, vt ex earũ bonis operib. prome
rerẽtur Deũ, hæc dimittãt potius pp Chri-
stũ, q̃ pp hęc Christũ, vt accipiãt in hoc secu
lo cẽtuplũ, cuius numeri perfectione signi
cantur oĩa: fideli quippe homini totus mun
dus diuitiarũ est, fiuntq; hoc mundo, quas
nihil habẽtes & oĩa possidentes, vt in futuro
seculo possideãt vitã ęternã, ne pp ista dimi
so christo in mortẽ præcipitentur æternam.
Hac quippe lege & cõditione, nõ illi tanti
qui mentis excellentia perfectionis consilii
receperunt, vt vẽdita sua, pauperib. distribu
rent, & humeris ab omni seculi huius sarci H
na liberioribus leuem Christi sarcinã ferrẽt
sed ẽt qsquis infirmior, & illi gloriosissima
perfectioni minus idoneus, qui tñ se memi
nit veraciter esse Christianũ, cũ audierit sib
proponi quod nisi hæc oĩa dimiserit, dimis
surus est Christũ, apprehendet potius turrim
fortitudinis à facie inimici: quia cũ eã in su
ædificaret fide, cõputauit sumptus quib. pe
fici posset. i. eo animo accessit ad fidẽ, vt hui
seculo non solũ verbis renunciaret: quia &
emit aliquid, tanquã nõ possidens erat: &
vtebatur hoc mundo, tanquã non vtens erat
nõ sperãs in incerto diuitiarũ, sed in Deo v
uo. Cũ enim omnis qui renunciat huic sec
lo, sine dubio renũciet oĩbus quæ sunt eiu
vt possit Christi esse discipulus: ipse. n. cu
de sumptibus ad turris ædificiũ necessarij
& de bello aduersus regem alterum præp

rando,

rando, ſimilitudines p̄miſiſſet, adiunxit ſic:
Qui nō renunciat oīb. quæ ſunt eius, nō pōt
meus eſſe diſcipulus: profectò renunciat ēt
diuitijs ſuis, ſi quas habet: aut ſic vt eas oīno
non diligens, totas diſtribuat indigētib. & ſu
perfluis exoneretur ſarcinis: aut ſic, vt plus
diligens Chriſtū, ſpem ab eis transferat in ip
ſum, atq; ita vtat̄ illis, vt facile tribuēs & cōi-
cans, theſaurizet in cęlo: paratusq; ſit quem-
admodū parētes & filios & fratres & vxorē,
hoc modo & iſtas relinquere, ſi talis cōditio
propoſita fuerit, vt niſi dimiſſo Chriſto, eas
habere nō poſsit. Nā ſi aliter huic ſeculo re-
nūciat, qn̄ accedit ad fidei ſacr̄m, facit quod
de lapſis beatus Cyprianus ingemuit, dicēs.
Seculo verbis ſolis renūciantes & nō factis.
De hoc quippe dr̄ cū veniente tētatione, ma
gis iſta metuit amittere, q̄ Chriſtū negare. Ec
ce hō qui cępit ædificare, & non potuit per-
ficere. Ipſe eſt ēt, qui cū adhuc lōge eſſet ad-
uerſarius eius, miſit legatos q̄rens pacem, i.
nondū affligente, ſed adhuc imminēte ac mi
nante tentatione, vt ijs non careat q̄ plus dili
git, ad relinquendū Chriſtū negandumq; cō
ſenſit. Et multi ſunt tales, qui ēt putant ſibi ad
augendas opes ſuas, & multiplicāda delecta-
menta terrena, religionem ſuffragari debere
Chriſtianā. Sed non ſunt tales diuites Chri-
ſtiani, qui licet iſta teneāt, non tn̄ ab eis ita te
nentur, vt hæc Chriſto anteponāt, quia vera
ci corde ſeculo renunciarunt, vt nullam ſpē
in talib. ponant. Hi vxores & filios vniuerſaſ
que familias ad Chriſtianā religionē tenēdā
ſana erudiunt diſciplina. Horū domus hoſpi
talitate feruentes, recipiūt iuſtū in noīe iuſti,
vt mercedē iuſti accipiant. Frangunt eſuriēti
panē ſuum, nudū veſtiūt, captiuū redimunt,
theſaurizant ſibi fundamentū bonū in futurū
vt apprehendant verā vitā. Et ſi fortè ꝑ fide
Chriſti pecuniaria damna perpetienda ſunt,
oderūt diuitias ſuas: ſi ſuorum orbitates vel
ſeparationes pro Chriſto minat̄ hic mūdus,
oderūt parentes, fratres, filios, vxores: poſtre
mo ſi de ipſa huius corporis vita cū aduerſa
rio paciſcendū eſt, ne deſertus deſerat Chri-
ſtus, oderūt inſuper animā ſuā. De ijs quippe
omnib. mandatū acceperūt, ꝙ aliter diſcipu
li Chriſti eſſe non poſsint. Nec tn̄ quia p̄ce-
ptū eſt eis, vt oderint pro Chriſto & animas
ſuas, vendendas eas habent, aut illatis ſibi ma
nib. effundendas: ſed parati ſunt eas amittere
pro Chriſti noīe moriēdo, ne mortui viuāt
Chr̄m negando. Sic ēt diuitias, ad quas ven-
dendas parati non fuerūt monente Chriſto,
ad perdendas eas debēt parati eſſe pro Chri-
ſto, ne cū eis pereant perdito Chriſto: habe-
mus hinc vtriuſq; ſexus diuites clariſsimasq;
perſonas martyrij gloria ſublimatas. Ita mul
ti, quos rerū ſuarū venditione piguerat ante
perfici, Xp̄i imitata paſsione ſunt repente ꝑ-
fecti: & qui nōnullā infirmitatē carnis & ſan
guinis ſuis diuitijs perfecerūt, ſubito aduer-
ſus pc̄tm̄ pro fide vſq; ad ſanguinē certarūt.
Quib. aūt nō prouenit corona martyrij, neq;
illius perfectionis de vendendis reb. ſuis, con
ſiliū tā grande tamq; pręclarū receperunt, L
& tn̄ à damnabilib. immunes criminib. eſu-
rientem Chriſtū pauerunt, ſitienti potū dede
runt, nudū veſtierunt, peregrinantē ſuſcepe-
runt, non ſedebunt quidē cum Xp̄o ſublimi
ter iudicaturi, ſed ad ipſius dexterā ſtabunt
miſericorditer iudicandi. Beati. n. miſericor-
des, qm̄ ipſorū miſerebitur Deus. Et iudiciū *Matth. 5*
ſine miſericordia fiet illi qui non fecit miſe- *Iaco. 2.*
ricordiā. Superexaltat aūt miſericordia iudi-
ciū. Proinde iſti deſināt contra ſcripturas lo-
qui, & in ſuis exhortationibus ad maiora ſic
excitent, vt minora non damnent. Non. n. &
ſanctā virginitatē aliter exhortando perſua-
dere poſſunt, niſi coniugalia vincula dānaue
rint, cū docente Apoſtolo, vnuſquiſq; donū *1. Cor. 7.*
propriū habeat à Deo, alius ſic, alius aūt ſic.
Ambulēt itaq; perfectionis viā, vēditis oīb.
ſuis rebus & miſericorditer erogatis. Sed ſi
verè pauperes Chriſti sūt, & nō ſibi, ſed Xp̄o
colligunt, infirmiora eius mēbra quare pu-
niunt, antequā ſedes iudiciarias acceperint?
Si. n. tales erunt qualibus dn̄s dicit: Sedebitis *Matt. 19*
ſuper duodecim ſedes iudicantes duodecim *1. Cor. 6.*
tribus Iſrael: & de qualibus Apoſtolus dicit,
Neſcitis qm̄ angelos iudicabitis, præparent
potius nō crimino ſos, ſed religioſos diuites
recipere in tabernacula æterna, à quib. amici
facti ſunt de māmona iniquitatis. Puto. n. ꝙ
quidā eorū qui hæc impudenter atq; impru
denter garriunt, à diuitib. Chriſtianis & pijs M
in ſuis neceſsitatib. ſuſtentant̄. Habet. n. eccle
ſia quodāmodo ſuos milites, & quodāmo-
do prouinciales. Vnde dicit Apoſtolus: Quis
militat ſuis ſtipendijs vnquā? Habet & vineā
& plātatores, habet gregē & paſtores. Vnde *1. Cor. 9*
conſequenter dicit? Quis plantat vineā, & de

fructu eius nõ edit? Quis pascit gregẽ, & de lacte eius nõ percipit? Quãuis talia disputare qualia isti disputãt, non sit militare sed rebellare, nõ sit plantare vineã sed eradicare, non sit pascendos cõgregare, sed perdẽdos à grege separare. Sicut aũt ipsi qui diuitũ religiosis obsequijs aluntur atq; vestiuntur: neq;.n.
A ad suas necessitates nihil accipiũt, nisi ab eis qui res suas vendunt, nõ tñ iudicanẽ neq; dãnanẽ ab excellentiorib. Christi membris, qui maiori virtute, quã multũ cõmendat Apostolus, suis se manib. transigunt: sic nec isti dãnare debẽt infirmioris meriti Christianos, quorũ operib. transigunẽ, sed rectè viuendo, & rectè docendo magis eis dicere. Si nos vobis spiritalia seminauimus, magnum est si vestra carnalia metamus? Multo quippe minori impudẽtia serui Dei, qui manuũ suarũ honestis operib. venditis viuunt, dãnant istos à quib. nihil accipiũt, q̃ isti qui pp aliquã corporis infirmitatẽ nõ valentes manib. operari, damnant eosipsos de quorũ facultatibus viuunt. Ego qui hæc scribo perfectionẽ de qua dñs
Mat. 19 locutus est, qñ ait diuiti adolescenti: Vade, vẽde oĩa quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurũ in cęlo, & veni sequere me: vehementer adamaui & nõ meis virib. sed gr̃a ipsius adiuuãte sic feci. Neq;.n. quia diues nõ
Augustinus oĩa dimisit. fui, ideo minus mihi imputabiẽ. Nã neq; ipsi Apostoli qui priores hoc fecerũt, diuites fuerunt. Sed totũ mundũ dimittit, qui & illud ꝙ habet, & ꝙ optat habere dimittit. Quãtũ aũt in hac perfectionis via profecerim, magis q-dẽ noui ego, q̃ quisquã alius homo: sed magis Deus quam ego. Et ad hoc propositũ quãtis possum viribus alios exhortor, & in nomine dñi habeo consortes, quibus hoc per meũ ministeriũ persuasum est: sic tñ vt p̃ci-
B pue sana doctrina teneatur, nec eos qui ista nõ faciũt vana cõtumacia iudicemus, dicẽtes nihil prodesse ꝙ pudice quãuis coniugaliter viuunt, quod domos suas & familias Christiane regunt, quod operibus misericordiæ sibi thesaurizãt in posterũ, ne ista disputãdo non scripturarũ sanctarũ tractatores, sed eorũ accusatores inueniamur. Quod ideo cõmemoraui, qm̃ isti qñ talia dicere prohibentur ab eis qui hoc dñi cõsilium non ceperũt, rñdẽt, eos talia disputari nolle, qm̃ vitijs suis fauent, & dñica p̃cepta implere detrectant: quasi non, vt de ijs taceã qui licet infirmiores, religiose tñ vtuntur diuitijs, ẽt ipsi cupidi & auari male his vtẽtes, & in terreno thesauro cor luteũ figentes, quia & ipsos necesse est vsq; ad finẽ portet ecclesia, sicut illa retia vsque ad litus pisces malos, tolerabiliores in ea q̃ isti sint, qui talia sermocinando & disseminando, ita se videri magnos volunt, quia diuitias suas, vel quantulacunq; patrimonia ex præcepto dñi vendiderunt, vt eius hæreditatẽ, q̃ vsque ad fines terræ dilatatur atq; diffundiẽ, hac doctrina non sana perturbare atque euertere moliantur. Vnde quia ex hac q-dẽ occasione, sed tñ iã breuiter dixi quid ẽt de ecclesia Christi in hoc seculo sentiã. i. qa vsq; ad finẽ huius seculi necesse est portet bonos & malos, qm̃ & hoc inter tuas qõnes interrogasti: ꝓlixã epistolã iã tandẽ aliqñ concludã: Iurationẽ caue quantũ potes. Melius quippe nec verũ iuraẽ, q̃ iurãdi cõsuetudine & in periuriũ sæpe cadiẽ, & semper periurio propinquaẽ. Sed illi, quantũ aliquos eorum audiui, qd sit iurare prorsus ignorãt: putãt.n. se non iurare, qñ in ore habent, Scit Deus, & Testis est Deus: & Testẽ Deũ inuoco super animã meã: quia non dr̃, Per Deũ: & qa talia reperiunẽ in Apostolo Paulo. Sed etiã illa ibi cõtra eos inuenta est, quam non cõfitenẽ esse iurationẽ, vbi ait Apostolus: Quotidie morior, p vestrã gloriã fratres quã habeo in Christo Iesu dño nostro. In Græcis enim codicibus reperitur omnino esse hanc iurationẽ, neqs in Latina lingua hoc sic intelligat dictũ, p vestrã gloriã, quõ dictũ est, per meũ aduentum iterũ ad vos, & multa similia, vbi dr̃ per aliquid, & non est iuratio. Sed nõ ideo qa in suis literis iurauit Apostolus, vir *in firmitate firmissimus, ludus nobis debet esse iuratio. Multo enim tutius, vt dixi, D quantum ad nos attinet, nunquã iuramus, vt sit in ore nostro, est est, non non, sicut dominus monet. Non quia peccatum est verum iurare, sed quia grauissimum peccatũ est falsum iurare, quo citius cadit qui cõsueuit iurare. Accepisti qđ mihi videẽ, melius exponãt ista meliores, nõ isti quorũ noui iam sententiã reprobandã, sed alij qui veraciter possunt. Nam & ego paratior sum discere q̃ docere, & tu magnũ cõferes beneficiũ, si ea quę illic à sanctis fratribus aduersus istorũ vaniloquia differunẽ, non me facias ignorare. In dño rectè, & fideliter viuas dilectissime fili.

Patres

Patres concilij Carthaginenſis, Innocentio Pontifici Romano de actis aduerſus Pelagium & Cęleſtium. Epiſtola XC.

DOmino beatiſsimo & honorādiſsimo fratri ſancto Innocētio Papę, Aurelius, Mūdius, Ruſticanus, Fidentius, Euagrius, Antonius, Palatinus, Adeodatus, Vincentius, Publianus, Theaſius, Tutus, Pāthonius, Victor, Reſtitutus, Ruſticus, Fortunatianus, alius Reſtitutus, Ampelius, Animus, Felix, Donatianus, Adeodatus, Octauius, Serotinus, Maiorinus, Poſthumanus, Triſpulus, Victor, alius Victor, Leucius, Macianus, Fructuoſus, Fauſtinianus, Quoduultdeus, Candorius, Maximus, Megarius, Ruſticus, Rufianus, Proculianus, Thomas, Ianuarius, Octauianus, Prætextatus, Sixtus. Quoduultdeus, Pēthadius, Qđuultdeus, Cyprianus, Seruilius, Pelagius, Marcellus, Venantius, Didymus, Saturninus, Tiazacenus, Germanus, Germanianus, Inuētius, Maiorinus, Inuentius, Candidus, Cyprianus & Emilianus, Romanus, Aphricanus, & Marcellinus, qui in concilio eccleſię Carthaginēſis affuimus. Cū ex more ad Carthaginēſem eccleſiā ſolenniter veniremus, atq; ex diuerſis cauſis congregata ex nobis ſynodus haberetur, cōpresbyter noſter Oroſius nobis literas ſanctorū fratrū & cōſacerdotum noſtrorū dedit Herodis, & Lazari, quarū formā his conſtituimus eſſe ſubdendā. His ergo lectis, Pelagiū & Cęleſtiū authores nepharij prorſus, & ab omnib. nobis anathematizandi erroris aduertimus. Vnde factū eſt, vt recenſendum peteremus, quid ante fermè quinquenniū ſuper Cęleſtij nomine hic apud eccleſiā Carthaginenſem fuerit agitatum. Quo recitato, ſicut ex ſubſequentibus aduertere poterit ſanctitas tua, quamuis iudicatio manifeſta conſtaret, quia illo tempore epiſcopali iudicio exciſum hoc vulnus tantū ab eccleſia videretur, nihilominus tñ id cōi deliberatione cenſuimus, & huiuſmodi perſuaſionis authores, quāuis ad presbyterium idem Cęleſtius poſtea perueniſſe dicatur, niſi hæc apertiſsimè anathematizauerint ipſos anathematizari oportere, vt ſi ipſorum non potuerit, ſaltē eorū qui ab eis decepti ſunt, vel decipi poſſunt, cognita ſententia quę in eos lata eſt, ſanitas procuretur. Hoc itaque geſtum dñe frater ſancte, charitati tuæ intimandum duximus vt ſtatutis noſtræ medio charitatis ēt
Apoſtolicæ ſedis adhibeatur authoritas, pro *Apoſtolica ſedes.*
tuenda ſalute multorū, & quorundā peruerſitate etiā corrigenda. Id enim agunt iſti dānabilibus diſputationibus ſuis, vt non defendendo, ſed potius in ſuperbiā ſacrilegā extollendo liberum arbitrium, nullum relinquāt locum gratiæ Dei qua Chriſtiani ſumus, qua & ipſum noſtræ voluntatis arbitrium vere ſit liberum, dū à carnalium cōcupiſcentiarū
dominatione liberatur, dicēte dño, Si vos fi- *Ioan. 8.*
lius liberauerit, tunc vere liberi eritis, quod auxiliū fides impetrat, quæ eſt in Chriſto Ieſu dño noſtro. Iſti aūt aſſerunt ſicut à fratribus qui etiā eorū libros legerunt, cognouimus, in eo Deo gratiam deputandā, ꝙ talē hominis inſtituit creauitq; naturā, quæ per propriā voluntatē legem Dei poſsit implere
ſiue naturaliter in corde conſcriptā, ſiue in H
literis datam. Eandē quoq; legē ad gratiam pertinere, quod illam Deus in adiutorium homini dedit. Illā verò gratiam qua, vt dictum eſt, Chriſtiani ſumus, cuius Apoſtolus prædicator eſt dicens, Condelector enim legi Dei ſecundū interiorē hominem, Video autem aliam legē in membris meis repugnātem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Miſer ego homo, qs me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtū dominū noſtrum, nolunt omnino cognoſcere, ſed nec aperte quidē oppugnare audent. Sed quid aliud agunt, cū hominibus animalibus nō percipiētib. q̄ ſunt ſpiritus Dei, pſuadere nō ceſſant ad operandā perficiendamq; iuſtitiā, & Dei mādata cōplēda, ſolā ſibi humanā ſufficere poſſe naturam, non attendentes
quod ſcriptū eſt, Spiritus adiuuat infirmita- *Rom. 8.*
tē noſtram. Et, Non volentis eſt neq; curren *9.12.*
tis, ſed miſerentis eſt Dei. Et ꝙ vnū corpus ſumus in Chriſto ſinguli aūt alter alterius mēbra, habentes dona diuerſa ſecundū gratiam quæ data eſt nobis. Et, Gratia dei ſum, id qđ ſum, & gratia eius in me vacua non fuit, ſed plus omnibus illis laboraui, non ego autem, ſed gratia Dei mecū. Et, Gratias Deo qui de-
dit nobis victoriam ꝑ dominū Ieſum Chri- *1.Co.14.*
ſtum. Et, Quia non idonei ſumus cogitare
aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficien- I
tia noſtra ex Deo eſt. Et, Habemus theſau-
rum iſtum in vaſis fictilibus vt eminentia *2.Co.34.*

virtutis ſit Dei & non ex nobis. Et innumera bilia, q̃ de ſcripturis omnib. ſi colligere ve-

a.l.tēpus. limus,*tom⁹ nō ſufficit. Et veremur ne apud te iſta cōmemorando quæ maiore gratia de

Sedes Romana, Apoſtolica vocatur, cuius maior & gratia, et authoritas.

ſede Apoſtolica * prædicas, inconuenienter facere videamur. Sed ideo facimus, quia eo ꝙ infirmiores ſumus quaquauerſum quiſq; noſtrū verbo Dei prædicando putatur atten tior, crebrius eos patimur & audacius inſur gentes. Si ergo Pelagius ep̃alibus geſtis quæ in oriente confecta dñr, ẽt tuæ venerationi iuſte viſus fuerit abſolutus, error tñ ipſe &

2. Retracta. 47. impietas quæ tā multos aſſertores habet, per diuerſa diſperſos, ẽt authoritate Apoſtolicæ ſedis anathematizanda eſt. Conſideret ergo ſanctitas tua, & paſtoralib. nobis cōpatiatur viſcerib. q̃ ſit peſtiferum & exitiabile ouibus Chriſti, ꝙ iſtorū ſacrilegas diſputationes neceſſario ſequitur, vt nec orare debeamus, ne intremus in tentationẽ, quod dñs & diſcipu-

Matth. 6 los monuit, & poſuit in oratione q̃ docuit, aut ne deficiat fides noſtra, quod pro Apoſtolo Petro ſe rogaſſe ipſe teſtatus eſt. Si.n. poſsibilitate naturę, & arbitrio voluntatis in poteſtate ſunt conſtituta, quis non ea videat à dño inaniter peti, & fallaciter orari cum

K orando poſcunt̃ q̃ naturæ noſtræ iam ita cōditæ ſufficientib. viribus obtinentur? Nec debuiſſe dicere dñm Ieſum, Vigilate & orate:

Matth. 2 ſed tantūmodo, Vigilate ne intretis in tentationẽ; nec beatiſsimo Petro primo Apoſtolo

Luc. 26. rū, Rogaui pro te, ſed moneo te, vel impero ac ꝓcipio ne deficiat fides tua. Cōtradicit̃ ẽt iſtorū contẽtione benedictionib. noſtris, vt incaſſum ſuper populū dicere videamur, q̃c quid eis à dño precamur, vt rectè ac pie viuẽ do illi placeant: & illa quæ pro fidelib. pre-

Ephe. 3. catur Apoſtolus dicẽs, Flecto genua mea ad

L patrẽ dñi noſtri Ieſu Chriſti, ex quo omnis paternitas in cęlo & in terra nominatur, vt det vobis ſecundū diuitias gloriæ ſuæ virtute corroborari per ſpiritū eius. Si ergo voluerimus benedicẽdo ſuper populū dicere, Da illis dñe virtute corroborari per ſpiritū tuū: iſtorū nobis diſputatio cōtradicit, affirmans negari liberū arbitriū, ſi hoc à Deo poſcitur ꝙ in noſtra eſt ptāte. Virtute.n. corroborari ſi volumus, inquiūt, poſſumus ea poſsibilitate naturæ quā non nunc accipimus, ſed cum crearemur accepimus. Paruulos ẽt ꝑ ſalutẽ quæ per ſaluatorẽ Chriſtū datur, baptizādos negant, ac ſic eos mortifera iſta doctrina in æternū necant: promittentes ẽt ſi non baptizentur, habituros vitā æternā, nec pertinere ad eos, de quib. dñs ait: Venit.n. filius hominis quærere & ſaluare qđ perierat: quia iſti, qui inquiunt, non perierant, nec eſt quod in eis ſaluetur, vel tanto ꝓtio redimatur. quia nihil eſt in eis vitiatū, nihil tenetur ſub diaboli ptāte captiuum, nec pro eis fuſus eſt ſanguis qui fuſus eſſe in remiſsionẽ legitur peccatorū: quanq̃ per baptiſmū Chriſti ẽt paruulorū fieri redemptionem libello ſuo Cęleſtius in Carthaginenſi eccleſia iā confeſſus eſt. Sed multi qui eorū perhibentur eſſe vel fuiſſe diſcipuli hęc mala quib. fundamenta Chriſtianæ fidei conātur euertere, quantumcunque poſſunt affirmare non ceſſant. Vnde ẽt ſi Pelagius Cęleſtiusq; correcti ſunt, vel ſe iſta nunq̃ ſenſiſſe dicūt, & quæcūq; ſcripta cōtra eos prolata fuerint, ſua eſſe negabūt: nec eſt quāadmodū de mendacio conuincantur, generaliter tñ quicūq; dogmatizat & affirmat, humanā ſibi ad vincenda peccata & Dei mādata facienda ſufficere poſſe naturam, & eo modo gratię Dei q̃ ſanctorū euidentius orōnib. declarat̃, aduerſarius inuenit̃. Et quicūq; negat paruulos per baptiſmū Chriſti, à perditione liberari, & ſalutẽ percipere ſempiternā, anathema ſit. Quæcunq; aūt alia ab eis obijciuntur, non dubitamus venerationẽ tuā cū geſta epiſcopalia perſpexerit q̃ in Oriente in eadẽ cauſa confecta dicunt̃, id iudicaturam, vnde oẽs in Dei miſericordia gaudeamus. Ora pro nobis dñe beatiſsime Papa.

Innocentius Romanus Pontifex ſuperiori rñdet epiſtolæ. In hac epiſtola & dictionẽ & ingenium & eruditionem tali dignam pręſule deſiderare cogimur. Epiſt. 91.

INnocentius Aurelio, & omnibus ſanctis ep̃is, vel cęteris qui in concilio Carthaginenſis affuerunt eccleſiæ, dilectiſsimis fratribus in dño ſalutẽ. In requirendis de his reb. quas omni cum ſolicitudine decet à ſacerdotib. maxime à vero iuſtoq; & catholico tractari concilio, antiquę traditionis exempla ſeruantes & eccleſiaſticę memores diſciplinæ, veſtrę religionis vigorẽ non minus nunc in conſulendo, q̃ antea cū pronunciaretis vera ratione firmatis, qui ad noſtrū referendū appro-

pprobaſtis eſſe iudicium, ſciẽtes quid Apo-
ſtolicę ſedi cũ omnes hoc poſiti ipſum ſe-
qui deſideremus Apoſtolũ, debeatur, à quo
ipſe ep̃atus, & tota authoritas nominis huius
emerſit. Quem ſequentes, tã mala iã damna-
re nouimus q̃ probare laudanda: vel id vero
quod patrũ inſtituta ſacerdotali cuſtodien-
tes officio nõ cenſetis eſſe calcanda, quod
illi non humana, ſed diuina decreuere ſentẽ-
tia, vt quicquid de diſiunctis remotiſq; pro-
uincijs ageretur nõ prius ducerent finiendũ,
niſi ad huius ſedis notitiã perueniret: vbi to-
ta huius authoritate iuſta quæ fuerit pronun
ciatio firmaretur, indeq; ſumerẽt cęteræ ec-
cleſiæ, velut de natali ſuo fonte, aquæ cunctę
procederẽt & per diuerſas totius mundi re-
giones puri capitis incorruptæ manerẽt, q̃d
p̃cipere quos abluere, quos velut in cęno ine
mundabili ſordidatos mundis digna corpo-
rib. vnda vitaret. Gratulor igĩ frẽs chariſsi-
mi, q̃ p̃ fratrẽ & coepiſcopũ noſtrũ Iuliũ li-
teras ad nos deſtinatis, & cũ illis curã geritis
quib. præſidetis eccleſijs, ſolicitudinẽ veſtrã
pro oĩ vtilitate mõſtratis, & per cũctas toti⁹
orbis terrarũ eccleſias oĩb. vna q̃d profit de-
cernẽdũ eſſe depoſcitis: vt ſuis cõſtabilita re
gulis eccleſia, ex hoc q̃d illos caueat pronũ-
ciationis iuſtæ firmata decretalib. pauere nõ
poſsit, qui puerſis inſtructi verborũ argutijs,
ſub imagine catholicę fidei diſputãtes, velut
peſtiferũ exhalãtes virus, vt hoium recte ſen
tiẽtiũ in deteriorẽ partẽ corda currũpãt, to-
tã veri dogmatis quærũt euertere diſciplinã.
Hęreſib. pullulantibus eſt celeriter obuiãdũ.
Sanandũ ergo celerius ne longius execrãdus
animis morbus inſerpat, vt ſi medicus cũ vi-
derit huius terreni corporis aliquẽ eẽ lãguo
rẽ, magnũ ſuæ artis æſtimat documẽtũ, ſi ci-
to q̃s illius interuẽtu deſperatus euadat: vel
cũ putre vulnus aſpexerit, adhibet fomenta
vel cętera quib. illud poſsit quod natũ fue-
rat vulnus obduci: ac ſi id manẽs ſanari non
poterit, ne corpus reliquũ ſua tabe corrũpat
ferro amputat q̃d nocebat, q̃d reliquũ inte-
grũ eſt, ſeruat intactũ. Prædicendũ id ergo ẽ
velut q̃d velut puro ſanoq; nimiũ corpori
vuluus obrepſit, ne cũ tardius abſtergiẽ, in ip
ſis pene viſcerib. huius mali nõ exhauriẽda
poſt ſentina cõſidat. Nã quid nos de his poſt
hac rectũ mẽtib. exiſtimemus, qui ſibi ſe pu-
tãt debere q̃d boni ſunt, nec illũ cõſyderant
cuius quotidie gratiã cõſequunẽ? Sed iſti qui
tales ſunt, nullã Dei gratiã cõſequunẽ, q̃ ſine
illo tñ ſe aſſequi poſſe cõfidũt quantũ vix il
li, qui ab illo poſtulant & accipiunt prome-
rentur. Quid.n. tã iniquũ poteſt eſſe, tã Bar-
barũ, tã totius religionis ignarũ, tã Chriſtia- D
nis mentibus inimicũ, q̃ huic te negare debe
re quicquid in quotidiana gr̃a conſequeris,
cui te ipſe cõfiteri debere q̃d natus es? Ergo
eris tibi in prouidendo præſtãtior, q̃ põt in
te eſſe qui te vt eſſes effecit? Et cui putes debe
re q̃d uiuis qũo te nõ putas ille debere quod
quotidianã eius cõſequẽdo gratiã taliter vi-
uis. Et qui nos adiutorio negas indigere diui
no, quaſi ex nr̃a in totum poſsibilitate perfe-
cti? qũo uero adiutoriũ in nos cũ tales à no-
bis ẽt eſſe poſſemus, prouocamus? Qui.n. ad
iutoriũ dei negat, uellẽ interrogare, q̃d dicat,
nos nõ mereri, an illũ hoc nõ poſſe pręſtare?
An nihil eſſe p̃p̃ quod unuſquiſq; hoc de-
beat poſtulare? Poſſe hoc Deũ. op̃a ipſa teſtã
tur, & adiutorio quotidiano nos egere non
poſſumus. Hoc enim, ſeu bene uiuimus, præ
camur, vt melius sãctiuſq; uiuamus, ſeu pra-
ua ſentientes, à bonis auertimur, ut ad rectã
redeamus uiã eius auxilio plus egemus. Nã
quid tã mortiferũ, tã pręceps uideatur ad ca
ſum, tã expoſitũ ad oĩa pericula, ſi hoc ſolũ
nobis putãtes poſſe ſufficere, quod liberũ ar
bitriũ cũ naſceremur accepimus, ultra iam à
dño nihil q̃ramus? Ideſt, authoris noſtri obli
ti, eius potentiã ut nos oſtendamus liberos,
abiuremus, quaſi iam amplius quod poſsit
dare nõ habeat, qui te in tuo ortu liberũ fe-
cit: neſciẽtes quod niſi magnis precibus gr̃a
in nos implorata deſcendat, nequaquam ter
renæ labis & mundani corporis uincere co-
nemur errores, cũ pares nos ad reſiſtendum
nõ liberũ arbitriũ, ſed Dei ſolũ facere poſsit
auxiliũ. Nã ſi ille clamat adiutorio ſibi opus E
eẽ diuino, qui digne hoc nõ q̃reret, ſi cui li-
berũ arbitriũ plus p̃deſſet, q̃ppe cũ uir bea-
tus & iã electus à dño nihil egeret, tñ ita Deũ
deprecatur poſtulans: Adiutor meus eſto, ne Pſal. 26.
derelinquas me, neq; deſpicias me Deus ſa-
lutaris meus. Nos nobis liberũ arbitriũ, ille
Deũ poſtulat adiutorẽ: q̃d nati ſumus poſſe
ſufficere nos dicimus, ille Deũ ne relinquaẽ
exorat? Nos ergo dicimus, manifeſte, quid
oremus? cũ ille tantopere beatus, ut ſupra di
ximus, uir ne deſpiciaẽ exorat. Illi enim ne-
ceſſe

ceſſe eſt ita arguant, qui iſta cõfirmãt. Dauid
enim orationis ignarus, & ſuæ naturæ neſci⁹
accuſet: qui cũ ſciat tñ in ſua ineſſe natura,
adiutorẽ ſibi Deũ & aſsiduũ adiutorũ, nec il-
li ſufficit aſsiduũ, ſed ne aliqñ illũ deſpiciat
orationibus pronus exoptat, & per corpus
omne pſalterij hoc & prædicat & clamat: Si
ergo hoc illi tã magnũ ſit, vt aſsidue diceret
ita neceſſariũ eſt cõfeſſus vt doceret, quemad
modũ Pelagius Cęleſtiusq; ſepoſita omni
rñſione pſalmorũ, taliq; abdicata doctrina
F ſuaſuros ſe aliquibus eſſe cõfidunt, nos adiu
toriũ Dei nec debere quærere nec egere, cũ
omnes ſancti nihil ſe ſine hoc agere poſſe te-
ſtentur. Liberũ.n. arbitriũ olim ille perpeſ-
ſus, dũ ſuis incõſultius vtitur bonis, cadẽs in
p̃uaricationis profunda demerſus, nihil quẽ-
madmodũ exinde ſurgere poſſet inuenit, ſua
que in ęternũ libertate deceptus, huius ruinę
iacuiſſet oppreſſus niſi eũ poſt Chriſti ꝓ ſua
gratia reuelaſſet aduentus: qui ꝑ nouæ rege-
nerationis purificationẽ, oẽ præteritũ vitiũ
ſui baptiſmatis lauacro purgauit, & eius fir-
mãs ſtatũ quo rectius ſtabiliusq; procederet,
tñ ſuã gratiã in poſterũ nõ negauit. Nã quan
uis redemiſſet hoĩem à præteritis ille pecca
tis, tñ ſciens iterũ poſſe peccare, ad repara-
tionẽ ſibi quẽadmodũ poſſet illũ & poſt iſta
corrigere, multa ſeruauit: quotidiana præſtat
ille remedia, quibus niſi freti confiſiq; nita-
mur, nullatenus vincere humanos poterim⁹
errores. Neceſſe eſt.n. vt quo auxiliante vinci
mus, eo iterũ nõ adiuuãte vincamur. Sed poſ
ſem plura dicere, niſi cõſtaret cũcta dixiſſe.
Quiſquis ergo huic aſſentijs videẽ eſſe ſnĩę,
quẽ dicat adiutorio nobis nõ opus eſſe diui-
no, inimicũ ſe catholicæ fidei & Dei benefi
cijs profiteẽ ingratũ. Nec noſtra cõione ſunt
G digni, q̃ prædicãdo talliter polluerũt. Sic.n.
ſua ſpõte dũ ſequuntur illa quę dicunt, lon-
gius à vera religione fugerũt. Cum.n. hoc to
tum in noſtra profeſsione conſiſtat, quotidia
niſq; precibus nihil agamus, niſi quemadmo
dũ Dei miſericordiã conſequamur, quemad
modũ ferre poſsimus iſta iactantes? Quis (ro
go) tantus illorũ pectora error obcæcat, vt
ſi nullã gratiã ſentiũt, q̃a nec digni ſunt, nec
merentur, nec de alijs cõſyderent quid quo-
tidie ſingulis gr̃a diuina largitur? Sunt quidẽ
iſti omni cęcitate digniſsimi, qui nec hoc ſi-
bi reliquerunt, vt ſe auxilio credãt reuocari
ab erroribus poſſe diuino. Negantes enim ad
iutoriũ, non alijs ſed ſibi hoc penitus abſtu-
lerũt, qui auellendi ſunt longius, & ab eccle-
ſiæ procul remouendi viſceribus, ne diutius
multa occupans inſanabilis poſt error incre
ſcat. Si enim diu fuerint in hac impunitate
verſati, neceſſe eſt multos in hanc ſuæ praui-
tatem mentis inducant decipiantq; innocen
tes, vel potius imprudentes, qui fidẽ catholi
cã non ſequuntur. Putabunt.n. eos rectè ſen-
tire, quos adhuc viderint in eccleſia perdura
re. Separeẽ ergo à ſano corpore vulnus inſa-
nũ, remotoq; morbi ſæuientes afflatu cauti⁹
quæ ſunt ſyncera perdurent, & grex purior
ab hac mali pecoris contagione purgetur. Si
totius corporis illibata perfectio, quã vos ſe
qui & tenere hac in illos pronunciatione co
gnouimus, & vna vobiſcũ pari aſſenſione ſer
uamus. Qui ſi tñ aliquod in ſe Dei adiutoriũ
qđ hucuſq; negauerunt prouocauerint, &
opus ſibi eius auxiliũ eſſe cognouerint, vt de
hac labe in qua ſui cordis incuruatione cor-
ruerant liberentur, quaſi in lucẽ de fęda tra-
cti caligine, remotis abdicatiſq; omnib. qui-
bus totus ne verũ aſpiceret fędabatur & cali
gabat aſpectus damnẽt hæc quæ hucuſq; ſen
ſerunt, & aliqñ animũ rectis diſputationibus
commodantes, ab hac aliquantulũ labe cor-
recti, veris ſe ſanandos concilijs tribuant. at-
que ſubmittant. Qđ ſi fecerint, erit in poteſta
te pontificũ, iſtis aliquatenus ſubuenire, & ta
libus aliquã curam præſtare vulneribus, quã
ſolet lapſis cũ reſipuerint eccleſia non nega-
re: vt à ſuis reuocati pręcipitijs, intra ouile
domini redigantur, ne foris poſiti, & tanto
præſidio à fide munitionis excluſi, periculis
omnibus exponantur, deuorandi luporum
dentibus atq; vexandi, quibus obſiſtere hac
qua illos in ſe irritauerunt doctrinæ peruer-
uerſitate non poſſunt. Sed ſatis veſtris moni-
tis, & ſic ſatis abundantibus noſtræ legis exẽ-
plis probatur eſſe reſponſum, nec quicquã
ſupereſſe duximus quod dicamus, cum nihil
prætermiſſum a vobis, nihil conſtet eſſe ſup-
preſſum, quo illi refutati & penitus cogno-
ſcantur eſſe conuicti. Ideoque a nobis teſti-
monia nulla ponuntur, quia & his plena re-
latio eſt, & ſatis conſtat vt doctiſsimos ſacer
doctes cuncta dixiſſe, nec decet credere vos
aliquid quod ad cauſam poſsit proficere,
præteriſſe. Bene valete fratres.

Augusti-

Augustinus & cęteri episcopi Mileuitani cõ-
cilij, Innocentio, de cohibendis Pelagia-
nis. Epistola 92.

DOmino beatissimo meritoq; venerabi
li & in Christo honorando Papę Inno
cẽtio, Siluanus, Valentinus, Aurelius, Dona-
tus, Restitutus, Lucianus, Alipius, Augustinus,
Placentius, Seuerus, Fortunatus, Possidius,
Nouatus, Secundus, Maurentius, Leo, Fausti
nianus, Cresconius, Malcus, Littorius, Fortu
natus, Donatus, Põticanus, Saturninus, Chri
stonius, Honorius, Lucius, Adeodatus, Pro-
cessus, Cresconius Secũdus, Felix, Asiaticus,
Rufininus, Faustinus, Seruus, Terẽtius, Cres-
conius, Sperantius, Quadratus, Lucillius, Sa
binus, Faustinus, Cresconius, Victor, Ginan
tius, Possidonius, Antoninus, Innocentius,
Præsidius, Crescentius, Felix, Antonius, Vi-
ctor, Honoratus, Donatus, Petrus, Pręsidius
Cresconius, Lãpadius, Delphinus, ex cõci-
lio Mileuitano in dño salutem. Quia te dñs
gratię suæ pcipue munere in sede Apostoli-
ca collocauit, talemq; nostris tpibus pstitit,
vt nobis potius ad culpã negligentiæ valeat,
si apud tuã venerationẽ, q̃ pro ecclesia sugge
renda sunt, tacuerimus, q̃ ea tu possis vel fa-
stidiose vel negligenter accipere, magnis pe
riculis infirmorũ membrorũ Christi pasto-
ralẽ diligentiã (quæsumus) adhibere digne-
ris. Noua quippe hæresis & nimiũ pernitio-
sa tẽpestas surgere inimicorũ gratiæ Christi
cępit q nobis ẽt dominicã orationẽ impijs
disputationib. conantur auferre. Cum.n. dñs
docuerit vt dicamus, Dimitte nobis debita
nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus
nostris. Isti dicũt posse hominẽ in hac vita p
ceptis Dei cognitis ad tantã perfectionẽ iu-
stitiæ sine adiutorio gratiæ Saluatoris, p solũ
liberũ voluntatis arbitriũ peruenire, vt ei nõ
sit iã necessariũ dicere, Dimitte nobis debita
nostra. Illud vero quod sequit, Ne nos infe-
ras in tentatione, nõ ita intelligendũ tanquã
diuinũ adiutorium poscere debeamus, ne in
peccatũ tentati decidamus, sed hoc in nostra
esse positũ ptãte, & ad hoc implẽdũ solã suf
ficere voluntatẽ hoĩs, tanquã frustra Aposto
lus dixerit, Nõ volentis neq; currẽtis, sed mi
serentis est Dei: Et fidelis Deus qui non per-
mittet vos tẽtari super id quod potestis, sed
faciet cũ tẽtatione ẽt exitũ, vt possitis sustine
re: frustra ẽt dñs dixerit Apostolo Petro, Ro
gaui pro te, ne deficiat fides tua. Et oĩb. suis. Luc. 22.
Vigilate & orate ne intretis in tentationẽ, si Mat. 26.
hoc totũ est ptãtis humanæ. Pueros quoque
paruulos, si nullis innouẽtur Christianę gra-
tiæ sacris, habituros vitã æternã, nequã psũ-
ptione cõtendũt, euacuãtes quod dicit Apo-
stolus, Per vnũ hoĩem peccatum intrauit in Rom. 5.
mũdũ, & per peccatũ mors, & ita in omnes
hoĩes pertransijt, in quo oẽs peccauerunt.
Et alio loco, Sicut in Adã oẽs moriunt, sic & 1.Co.15.
in Christo oẽs viuificabuntur. Vt ergo alia
omittamus, q̃ contra sanctas scripturas pluri
ma dixerunt, hęc interim duo, quib. omnino
totũ quod Christiani sumus nituntur euerte-
re, q̃ fidelia corda sustinent, nõ esse rogandũ
Deũ, vt contra peccati malum atque ad ope
randã iustitiam sit noster adiutor: & nõ opi-
tulari paruulis ad consequendã vitã ęternã
Christianæ gratiæ sacrm: hęc insinuãtes Apo M
stolico pectori tuo, nõ opus habemus multa
dicere, & tãtã impietatẽ verbis exaggerare,
cũ proculdubio te ita permoueant, vt ab eis
corrigendis ne latius serpant multosq; cõta-
minent, vel potius interimant dũ sub nomi-
ne Christi, à gratia Chri penitus alienãt, om
nino dissimulare nõ possis. Huius aũt perni-
tiosissimi erroris authores esse perhibentur,
Pelagius & Cęlestius, quos quidẽ in eccle-
sia sanari maluimus, q̃ desperata salute ab ec
clesia resecari, si necessitas nulla compellat.
Quorũ vnus.i. Cęlestius ẽt ad presbyteriũ in
Asia dr peruenisse. De quo ante paucos an-
nos quid gestũ fuerit sanctitas tua de Cartha
ginensi ecclesia melius instruetur. Pelagius
vero sicut à quibusdã fratrib. nostris missę lo
quunt epistolæ, Hierosolymis cõstitutus nõ
nullos fallere asseritur, verumtñ multo plu-
res qui eius sensus diligẽtius indagare potue
runt, aduersus eũ pro gratia Christi & catho
licę fidei veritate confligunt, pcipue sanctus
filius tuus frater & cõpresbyter noster Hiero A
nymus. Sed arbitramur, adiuuante misericor
dia dñi Dei nostri Iesu Christi, qui te & re-
gere consulentẽ, & orantẽ exaudire dignat,
authoritati sanctitatis tuę, de sãctarũ scriptu-
rarũ authoritate depróptę, facilius eos q tã
peruersa & pernitiosa sentiũt esse cessuros,
vt de correctiõe potius eorũ cõgratulemur,
q̃ contristemur interitu. Quodlibet aũt ipsi
eligãt certe vel alijs quos plurimos possũt si
ab

ab eis diſsimuletur ſuis laqueis implicare, cernit venerabilitas tua inſtanter & celeriter prouidendum. Hæc ad ſanctitatem tuam de concilio Numidiæ ſcripta direximus, imitãtes Carthaginenſis eccleſiæ, Carthaginenſis prouinciæ coepiſcopos noſtros, quos ad ſedem Apoſtolicam, quam beatus illuſtras, de hac cauſa ſcripſiſſe comperimus. Et alia manu, Memor noſtri in Deum gratia augearis domine beatiſsime, meritoq́; venerabilis, & in Chriſto honorande ſancte pater.

Innoc. Rom. Pont. patribus concilij Mileuitani cõprobans illorũ acta aduerſus Pelagianos. Eiuſdẽ genij epiſtola eſt. Epiſt. 93.

B

Romana eccleſia.

INnocentius, Siluano ſeni, Valẽtino, & cęteris qui in Mileuitana ſynodo interfuerunt, dilectiſsimis fratribus in dño ſalutem. Inter cęteras Rom. eccleſiæ curas, & Apoſtolicæ ſedis occupationes, quibus diuerſorũ cõſulta fidei ac modica diſceptatione tractamus, frater & coepſ noſter Iulius, dilectionis veſtræ literas, quas ex Mileuitano cõcilio cura fidei propẽſiore miſiſtis, mihi inopinanter ingeſsit, Carthaginenſis ẽt ſynodi querelę parilis ſcripta ſubiungens. Nimirũ exultat eccleſia tantã ſolicitudinem cõmiſsis gregibus exhibere paſtores, vt non ſolum ex his non patianť errare: ſed ſi quas magis ouiũ obſcęnæ delectationis herba ſeduxit, ſi in errore permanſerint, aut ſegregari penitus velint, aut illicenter dudũ petita vitantes, cuſtodiæ priſtinę circunſpectione tutari, in vtraq; parte videlicet conſulentes, nè vel ſuſcipiendo tales ſimili cęteræ ducantur exẽplo, vel ſpernendo redeũtes luporũ morſibus videãtur ingeſtæ. Prudens admodum & catholicę fidei plena conſolatio. Quis.n. aut tolerare

C

poſsit errantẽ, aut non recipere corrigentẽ? Nã vt durũ arbitror conniuentiam præbere peccantibus, ita impiũ iudico manũ negare conuerſis. Diligenter ergo & congrue Apoſtolico cõſulitis honori, honori inquã illius quẽ præter illa quæ ſunt extrinſecus, ſolicitudo manet omniũ eccleſiarũ, ſuper anxijs rebus quæ ſit tenenda ſnĩa, antiquæ, ſ. regulæ formã ſecuti, quã toto ſemper ab orbe mecũ noſtis eſſe ſeruatã. Verũ hæc miſſa facio: neque.n. hoc veſtrã credo latere prudentiam. Quid ẽt actione firmaſtis niſi ſciẽtes, ꝙ per oẽs prouincias de Apoſtolico fonte petẽtib. rñſa ſemper emanent? præſertim quotiens fidei ratio ventilatur, arbitror oẽs fratres & coepos noſtros, non niſi ad Petrũ, i. ſui noĩs & honoris authorẽ referre debere, velut nũc retulit veſtra dilectio, quod per totum mundum poſsit omnib. eccleſijs in cõe prodeſſe. Fiant.n. neceſſe eſt cautiores, cum inuentores malorũ ad duplicis relationẽ ſynodi ſententiæ veſtræ ſtatutis viderint ab eccleſiaſtica cõione ſeiunctos. Gemino igitur bono charitas veſtra fungitur. Nã & canonũ potiemini gratia ſeruatorũ, & beneficio veſtro totus orbis vtetur. Quis.n. catholicorum virorum cũ aduerſarijs Chriſti velit vlterius miſcere ſermonẽ? quis ſaltẽ ipſam lucẽ vitæ cõione partiri? Noui hæreſeos nimirũ fugiantur authores. Quid enim acerbius in Deũ fingere potuerunt, q̃ cum adiutoria diuina caſſarẽt, cauſamq́; diuinæ, ideſt, quotidianæ precationis auferrẽt, hoc eſt, dicere: quid mihi opus Deo? Merito in hos dicat hymnidicus: Ecce hoĩes qui non poſuerunt Deũ adiutorem ſibi. Negantes ergo auxiliũ Dei, inquiunt, hominẽ ſibi poſſe ſufficere nec gratia hũc egere diuina, qua priuatus neceſſe eſt diaboli laqueis irretitus occumbat, dum ad omnia vitæ perficiẽda mandata, ſola tantũmodo libertate contendat. O prauiſsima mentiũ peruerſa doctrina. Aduerte tandem ꝙ primum hominem ita libertas ipſa decepit, vt dũ indulgẽtius frenis eius vtitur, in præuaricationem præſumptione conciderit, nec ex hac potuit erui, niſi ei prouidentia regenerationis ſtatũ priſtinæ libertatis Chriſti domini reformaſſet aduentus. Audi Dauid dicentem: Adiutorium noſtrum in nomine domini. Et, Adiutor meus eſto, ne derelinquas me, neq; deſpicias me Deus ſalutaris meus: q̃ incaſſum dixit, ſi tm̃ in eius erat poſitum voluntate, ꝙ à dño flebili ſermone poſcebat. Quę cum ita ſint, cum in omnibus diuinis paginis voluntati liberæ nõ niſi adiutorium Dei legamus eſſe nectendũ, eãq; nihil poſſe cęleſtib. auxilijs deſtitutã, quo nã mõ huic ſoli poſsibilitatẽ hãc pertinaciter (vt aſſeritis) defendentes, ſibimet, imo qđ eſt dignius dolore cõi, plurimis Pelagi⁹ Cęleſtiusq́; pſuadẽt? Multifarijs eqdẽ ad deſtruẽdũ tale magiſterium vti poſſemus exẽplis, niſi ſciremus ſanctitatẽ veſtrã ad plẽnum ſcripturas oẽs callere diui-

nas,

nas, præſertim cũ veſtra relatio tantis ac ta-
libus teſtimonijs ſit referta, vt his ſolis valeat
præſens dogma reſcindi, opusq; nõ eſſe re-
cõditis, cũ ex ijs, quę facile vobis occurren-
tia poſuiſtis nec audeãt obuiare nec poſsint.
Ergo Dei grãm conantur auferre, quã neceſ
ſe eſt ẽt reſtituta nobis ſtatus priſtini libertate
quæramus: quippe nec alias diaboli machi-
nas, niſi eadẽ poſſumus iuuante, vitare. Illud
vero quod eos veſtra fraternitas aſſerit præ-
dicare paruulos æternę vitę pręmijs ẽt ſine
baptiſmatis gratia poſſe donari, perfatuũ eſt.
Niſi.n. menducauerint carnẽ filij hoĩs & bi-
berint ſanguinẽ eius, nõ habebunt vitã in ſe-
metipſis. Qui aũt hanc eis ſine regñatione de
fendũt, videnẽ mihi ipsũ baptiſmũ velle caſ-
ſare, cũ p̃dicãt hos habere qđ in eos credit̃
nõ niſi baptiſmate cõferendũ. Si ergo nihil
volũt officere nõ renaſci, fateãt̃ neceſſe eſt
nec regñationis ſacra fluẽta ꝓdeſſe. Verũ vt
ſuperfluorũ hoĩm praua doctrina celeri ve-
ritatis poſsit rõne diſcindi, proclamat hoc
dñs in Euãgelio dicẽs: Sinite infantes venire
ad me & nolite eos prohibere. taliũ eſt.n. re-
gnũ celorũ. Quare Pelagiũ Cęleſtiũq;, ideſt,
inuẽtores vocũ nouarũ, quæ ſicut dixit Apo
ſtolus, ædificationis nihilũ, ſed magis vaniſ-
ſimas cõſueuerũt parere qõnes, eccleſiaſtica
cõione priuari, Apoſtolici vigoris authorita
te cẽſemus, donec reſipiſcant de diaboli la-
queis, à quo capriui tęnent̃ ſecũdũ ipſius vo
lũtatẽ, eosq; interim dñico ouili nõ recipi,
qđ ipſi ꝑuerſę vię ſecuti tarmitẽ deſerere vo
luerũt. Abſcindẽdi ſunt.n. qui vos cõturbãt.
& volũt cõuertere Euangeliũ Chriſti. Simul
aũt præcipimus vt quicũq; id pertinacia ſi-
mili defenſare nitunt̃, per eos vindicta con-
ſtringat. Nõ ſolũ.n. qui faciũt, ſed ẽt qui cõ-
ſentiũt faciẽtib. quia non multũ intereſſe ar-
bitror, inter cõmittentis animũ, & cõſentien
tis fauorẽ. Addo amplius, Plerunq; dediſcit
errare, cui nemo cõsẽtit. Hęc igit̃ fratres cha
riſsimi in ſupradictos maneat fixa ſentẽtia,
abſint atrijs dñi, careant cuſtodia paſtorali,
ne duarũ ouium dira contagia ſerpant forſi-
tan per vulgus incautum, rapaciq; lupus cor
de lætetur intra ouile dominicũ tantas ouiũ
fuſas cateruas, dum à cuſtodibus diſsimulã
ter habetur vulnus duarum. Proſpiciendum
eſt ergo ne permittendo lupos mercenarij
magis videamur eẽ q̃ paſtores. Iubemus ſa-
ne, quoniã Chriſtus dominus propria voce
ſignificauit, nolle ſe mortem morientis, ſed
tm̃ vt reuertatur & viuat, ſi vnquam ſani de-
poſito praui dogmatis errore reſipuerint, dã
narintq; ea, quorũ ſe ipſi præuaricatione dã
narunt, eis medicinam ſolitam, ideſt, recepta
culũ ſuum ab eccleſia non negari: dum eos
redeuntes forſitan prohibemus, vere extra
ouile remanentes, expectantis hoſtis rabidis H
faucibus glutiantur, quos in ſemetipſis ſpicu
lis malæ diſputationis armauit. Bene valete,
Datum. VI. Calend. Februarias. Honorio &
Conſtantio viris clariſsimis conſulibus.

Auguſtinus Hilario de Pelagio duobus con
cilijs damnato. Epiſt. XCIIII.

DOmino beatiſsimo & in Chriſti verita
te venerando & fratri & conſacerdoti
Hilario, Auguſtinus in domino ſalutẽ. Hono
rabilis filius noſter Palladius, cum de noſtro
litore nauigaret, beneficium poſcẽdo magis
dedit, vt non ſolum eum benignitati tuę, ve-
rumetiam meipſum tuis orationib. cõmen-
darẽ, dñe batiſsime & in Chriſti caritate ve-
nerande frater. Quod cũ facio, profecto &
ſanctitas tua faciet, qđ de te ambo præſumi-
mus. Quæ ãt circa nos ſint, qm̃ ſcio dilectio-
nem ueſtrã pro nobis, ſicut & noſtrã pro uo
bis eſſe ſolicitã, à memorato perlatore au-
diet ſynceritas tua. Verũtamẽ qđ maxime ne
ceſſariũ eſt breuiter dicã: Noua quædã hęre-
ſis inimica grę̃ Chriſti cõtra eccleſiã Chriſti
conat̃ exurgere, ſed nõdũ euidẽter ab eccle-
ſia ſeparata eſt, hoĩm.ſ. qui tm̃ audẽt infirmi I
tati humanæ tribuere poteſtatis, ut hoc ſolũ
Dei gratiã pertinere cõtendãt, quod cum li-
bero arbitrio & non peccandi poſsibilitate
creati ſumus, & Dei mandata, q̃ à nobis im-
plerentur accepimus Cęterũ ad eadẽ manda
ta ſeruanda & implẽda nullo diuino adiuto-
rio nos egere. Neceſſariã uerõ nobis eſſe re-
miſsionẽ peccatorũ, quia ea q̃ à nobis in p̃-
teritũ malefacta ſunt, infecta facere nõ uale-
mus. Cauẽdis ãt futuris uincẽdiſq; peccatis,
oĩbusq; tẽtationibus uirtute ſuperandis, ſine
ullo deinceps adiutorio gratiæ Dei natura-
li poſsibilitate humanã ſufficere uoluntatẽ.
nec paruulos indigere gratia Saluatoris, qua
per eius baptiſmũ à perditione liberẽtur, eo
qđ nullum ex Adam contagium dãnationis
traxerint.

traxerint. Quã sint hæc inimica gratię Chri-
sti, q̃ per Iesum Christũ dñm nostrũ huma-
no generi indulta est,& quemadmodũ toti⁹
fidei Christianę fundaméta euertere moliãt
per uidet nobiscũ venerabilitas vestra, neq;
apud vos tacere debuim⁹, vt eiusmodi hoĩes
quos q̃dẽ sanari in ecclesia q̃ ex illa resecari
magis volumus, & optamus, cura pastorali
caueatis. Iã enim cũ ista scriberẽ cognouera
mus in ecclesia Carthaginẽsi aduersus eos epi
scopalis cõcilij cõditũ fuisse decretũ, per epi
K stolã sancto & venerabili papæ Innocentio
dirigẽdũ, & nos de cõcilio Numidiæ ad eã-
dẽ Apostolicã sedẽ iã similiter scripseram⁹.
Oẽs enim qui spẽ habemus in Christo, huic
pestiferæ impietati resistere eãq; cõcorditer
dãnare anathematizare debemus: quæ cõtra-
dicit ẽt orationib. nostris, cõcedẽs quidẽ, vt
Matt. 6. dicamus: Dimitte nobis debita nostra, sicut
& nos dimittimus debitorib⁹ nostris, & hoc
ita cõcedẽs, vt afferat hoĩem ĩ hoc corrupti-
bili corpore, q̃d aggrauat animã, posse suis
viribus ad tantã iustitiã peruenire, vt neque
hoc illi sit dicere necessariũ: Dimitte nobis
debita nr̃a. Illud vero quod sequĩt. Ne nos in-
feras in tentationẽ: nõ sic accipiũt, tãq̃ Deus
orandus sit, quo nos ad superãdas tẽtationes
adiuuet pc̃tõrũ, sed nequisquã irruẽs corpo
raliter nos humanus casus affligat, qm̃ pecca
torũ tẽtationes vincere ita sit iã in nostra po-
sitũ potestate possibilitate naturæ, vt hoc ina
niter impetrãdũ orationib. arbitremur. Non
possumus vna epistola breui oĩa vel pluri-
ma tãtę impietatis argumenta colligere præ
sertim quia cũ ista cõscriberẽ, ꝑlatores naui
gaturi me immorari diutius nõ sinebãt. Puto
autẽ onerosum me non fuisse sc̃tis sensibus
tuis, quod de tanto malo omniũq; vigilantia
domino adiuuante vitando tacere nõ potui.

L

Aurelius alijque Episcopi, inter quos Augustinus, Innocentio Papæ, de Pelagio quem audierat iam ad presbyterij honorem euectum. Epistola XCV.

2. Ret. 50. DOmino beatissimo meritoq; honorã-
dissimo fratri Innocẽtio Papæ, Aure-
lius, Alipius, Augustinus, Euodius, & Possi-
dius salutẽ, de cõcilijs duobus prouincię Car
thaginẽsis atq; Numidiæ, ad tuã sanctitatẽ à
non paruo episcoporũ numero subscriptas
literas misimus, cõtra inimicos gratiæ Chr
sti, qui cõfidunt in virtute sua, & creatori no
stro quodãmodo dicũt, Tu nos fecisti hom
nes, iusto aũt ipsi nos fecimus. Qui naturan
humanã ideo dicũt liberã, ne quærant liber
torẽ, ideo saluã vt superfluũ iudicẽt saluato
rẽ. Tantũ enim dicunt valentẽ, vt suis viribu
in origine suæ creationis acceptis, possit
liberũ arbitriũ (nihil vlterius adiuuãte illiu
gratia qui creauit) domare & extinguere o
cupiditates tentationesq; superare. Multi
eorũ insurgunt aduersum nos, & dicunt an
mæ nostræ non est salus illi in Deo eius. F
milia christi quæ dicit, quum infirmor tun
potens sum, & cui dicit dominus eius: Salu
tua ergo sum, suspenso corde cũ timore &
tremore auditoriũ domini etiã per charita
tuę venerationis expectat. Audiuimus eni
esse in vrbe Roma, vbi ille diu vixit, nonnu
los, qui diuersis causis ei faueãt, quidã scil
cet qui vos talia persuasisse perhibent: plure
vero qui eũ talia sentire non credunt, præse
tim quia in Oriente vbi degit, gesta ecclesia
stica facta esse iactantur, quibus putatur es
purgatus: vbi quidẽ si episcopi eum cathol
cum pronũciarũt, nõ ob aliud factũ esse c
dẽdũ est, nisi q̃a se dixit Dei gratiã cõfiteri
& ait posse hoĩem suo labore ac voluntat
iuste viuere, vt ad hoc adiuuari Dei gr̃a no
negaret. His.n.auditis verbis catholici ant
stites nullã aliã in libris Dei legere potuerũt
nisi q̃ in libris Dei legere & populis Dei pr
dicare cõsueuerũt. Eã vtiq; de qua dicit Ap
stolus: Nõ irritã facio gr̃am Dei: Nã si ꝑ leg
iustitia ergo Xp̃s gratis mortuus est: sine du
bio gratiã qua iustificamur ab iniquitate, &
qua saluamur ab infirmitate, nõ qua creati s
mus cũ propria voluntate. Nam si intellexis
sent illi episcopi iã illũ dicere gratiã, q̃ ẽt c
impijs habemus, cũ quibus hoĩes, sumus, ne
gare vero eã qua Christiani & filij Dei sum⁹
quis eũ patienter catholicorũ sacerdotũ n
dicimus audiret, sed ante oculos suos ferret
Quapꝑ nõ culpãdi sunt iudices, quia eccl
siastica cõsuetudine nomẽ gratiæ audierũt
nescientes quid hmõi homines, vel in suę d
ctrinæ libris, vel in suorum solent auribu
spargere. Non agitur de vno Pelagio qui i
fortasse correctus est, quod vtinã ita sit, se
tam multis, quibus loquaciter contenden
tibus, & infirmas atque ineruditas anima

velut

velut conuictas trahentibus, firmas autē & in
fide ſtabiles ipſa contentione fatigantibus vſ
que quaq; iam plena ſunt omnia. Aut ergo a
tua veneratione acciēdus eſt Romā, & dili-
genter interrogandus, quā dicat gratiā, qua
fateatur, ſi tñ iam fateatur, ad non peccandū
iuſteq; viuendū homines adiuuari. Aut hoc
ipſum cum eo per literas agendū, & cū in-
uentus fuerit hanc dicere, quā docet eccle-
ſiaſtica & Apoſtolica veritas, tunc ſine nullo
ſcrupulo eccleſiæ, ſine latibulo ambiguitatis
vllius abſoluendus eſt, tunc eſt re vera de ei⁹
purgatione gaudēdum. Siue.n. gratiam dixe-
rit eſſe liberū arbitriū, ſiue gratiā eſſe remiſ-
ſionē peccatorū, ſiue gratiā eſſe legis præce-
ptū, nihil eorū dicit quod per ſubminiſtra-
tionē ſpiritusſancti pertinet ad concupiſcen
tias tentationesq; vincendas, quem ditiſsime
effudit in nos, qui aſcendit in cęlum, & capti
uauit captiuitatem: dedit dona hominibus.
Hinc.n. oramus ut peccatorū tētationē ſupe-
rare poſsimus, vt ſpiritus Dei, vnde pignus
accepimus, adiuuet infirmitatē noſtrā. Qui
aūt orat & dicit: Ne nos inferas in tentati o-
nē: nō utiq; id orat ut homo ſit quod eſt natu
ra: neq; id orat ut habeat liberū arbitrium
quod iam accepit cū crearetur ipſa natura:
neq; orat remiſsionē peccatorū, quia hoc ſu
perius dicit. Dimitte nobis debita noſtra. ne-
que orat ut accipiat mādatū. Si.n. in tentatio-
nē inductus fuerit, hoc eſt, in tentatione de-
fecerit, facit utiq; peccatū quod eſt contra
mandatū. Orat ergo ut nō peccet, hoc eſt, ne
qd faciat mali qđ pro Corinthijs orat Apo-
ſtolus Paulus, dicēs: Oramus aūt ad dñm ne
qđ faciatis mali. Vnde ſatis apparet ꝙ ad nō
peccādū. i. ad nō male faciendū, quāuis eſſe
nō dubitetur arbitriū uoluntatis, tñ eius po-
teſtas nō ſufficiat, niſi adiuuetur infirmitas,
Ipſa igit oratio, clariſsima eſt gratiæ teſtifi-
catio. Hanc ille cōfiteatur, & eū gaudebim⁹,
ſiue rectū ſiue correctū. Diſtinguēda eſt lex
& gratia. Lex iubere nouit, gratia iuuare. Nec
lex iuberet niſi eſſet uoluntas, nec gratia iu-
uaret ſi ſat eſſet uolūtas. Iubetur ut habeam⁹
ītellectū, ubi dicit. Nolite eſſe ſicut equus &
mulus, quib. nō eſt intellectus: & tñ oramus
ut habeamus intellectū, ubi dicit: Da mihi in
tellectū ut diſcā mādata tua. Iubetur. ut habea
mus ſapiētiā ubi dicit: Siquis aūt ueſtrū in-
diget ſapiētia, poſtulet a Deo qui dat oīb. af-
fluēter, & nō improperat & dabitur ei. Iube
tur ut habeamus cōtinētiā, ubi dicit: Cū ſci-
rē quia nemo pōt eſſe cōtinēs niſi Deus det, *Sapiē. 8.*
& hoc ipſum erat ſapientia ſcire cuius eſſet
hoc donū, adij dñm & deprecatus ſum eum.
Poſtremo ne nimiū longū ſit cūcta percūrre
re, iubetur ut nō faciamus malū, ubi dicitur.
Declina a malo: & tñ oratur ut nō faciamus
malū, ubi dicit: Oramus aūt ad dñm ne qd *Pſal. 36.*
faciatis mali. Iubet ut faciamus bonū ubi di-
cit: Et fac bonū: & tñ oramus ut faciamus bo
nū, ubi dicitur, Nō ceſſamns ꝓ uobis orātes
& poſtulātes. Atq; inter cętera pro illis orās *Col. 1.*
dicit: Vt ambuletis digne Deo in oē placitū,
in omni tēpore & ſermone bono. Sicut ergo
agnoſcimus uoluntatē cū hæc præcipiūtur,
ſic & ipſe agnoſcat gratiā cum petuntur. Mi
ſimus reuerētiæ tuę librū, quem dederūt qui
dam religioſi & honeſti adoleſcentes ſerui
Dei, quorū ēt nomina nō tacemus. Nā Tima
cus & Iacobus uocātur: q (ſicut audiuimus,
ēt noſſe digneris) ipſius Pelagij exhortatione
ſpē q̃ habebāt in ſeculo, reliquerūt, & nunc
cōtinēter Deo ſeruiūt. Qui cū eodē etrore tā
dē aliqñ per qualēcunq; operā noſtrā dño E
inſpirāte caruiſſent, protulerūt eūdē librū Pe
lagij eſſe dicentes, & ut ei reſpōderetur im-
pēdio rogauerunt. Factū eſt. Ad eoſdē reſcri
pta eſt ipſa reſpōſio. Agentes gratias reſcri-
pſerunt. Vtrūq; miſimus, & cui rñſum eſt, &
qđ rñſum eſt. Et ne nimiū eſſemus oneroſi, ſi
gna fecimus his locis, ubi petimus inſpicere
nō graueris, quēadmodū ſibi obiecta quæ-
ſtione, qđ grariā Dei negaret, ita reſpōdit, ut
eā eſſe nō diceret niſi naturā in qua nos cōdi
dit Deus. Si aūt hunc eſſe ſuū librū negat, aut
eadē in libro loca, nō contendimus, anathe
matizet ea, & illā cōfiteatur apertiſsime gra
tiam, quam doctrina Chriſtiana demōſtrat,
& prædicat eſſe propriā Chriſtianorū, quæ
non eſt natura, ſed qua ſaluatur natura, non
auribus ſonante doctrina uel aliquo adiumē
to uiſibili, ſicut plantatur quodammodo &
irrigatur extrinſecus, ſed ſubminiſtratione
ſpiritus & occulta miſericordia, ſicut facit
ille qui dat incrementū Deus. Etſi.n. quadam
non improbanda ratione dicitur gratia Dei, *Gratia*
qua creati ſumus, ut non nihil eſſemus, nec *natura*
ita eſſemus aliquid ut cadauer quod non ui- *dicitur.*
uit, & arbor quæ non ſentit, aut pecus qđ nō
intelligit, ſed homines qui & eſſemus, & ui- F

ueremus,& ſentiremus,& intelligeremus,&
de hoc tãto beneficio creatori nr̃o gratias a-
gere debeamus: vnde merito & iſta gr̃a pót,
quia nõ pręcedẽtiũ aliquorũ operũ meritis,
ſed gratuita Dei bonitate donata eſt: alia eſt
tñ qua prædeſtinati vocamur, iuſtificamur,
Rom.8. glorifiramur, vt dicere poſsimus. Si Deus ꝓ
nobis, quis cõtra nos? Qui filio ſuo proprio
nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit
eũ. De hac gr̃a quęſtio vertebatur, qñ ab ijs
quos Pelagius grauiter offendebat atq; turba
bat, dicebatur ei ꝙ eam ſuis diſputationibus
oppugnaret: quibus aſſereret non ſolum ad
facienda, verumetiam ad perficienda man-
data diuina per liberum arbitrium huma-
nam ſibi ſufficere naturã. Hãc Apoſtolica
doctrina gratiã iſto nomine appellat, qua
ſaluamur & iuſtificamur ex fide Chriſti. De
hac ſcriptũ, eſt Nõ irritã facio gratiã Dei. Nã
Gal.25. ſi per legẽ iuſtitia, ergo Chriſtus gratis mor-
G tuus eſt? De hac ſcriptũ eſt: Euacuati eſtis in
Chriſto, qui in lege iuſtificamini, à gratia ex
Ro.11.4. cidiſtis. De hac ſcriptũ eſt. Si autẽ gratia iam
nõ ex operibꝰ, alioquin gr̃a nõ eſt gratia. De
hac ſcriptũ eſt: Ei aũt qui operatur merces
nõ imputatur ſecũdũ gratiã, ſed ſecũdũ debi
tũ. Ei aũt qui nõ operatur, credenti aũt in eũ
qui iuſtificat impiũ, reputatur fides eius ad iu
ſtitiã. Et multa alia, quæ melius potes ipſe me
miniſſe, & intelligere prudẽtius & illuſtrius
p̃dicare. Illã verò gratiã qua creati ſumus ho
mines, ẽt ſi ita appellãdã nõ immerito intelli
gimus, mirũ eſt tñ ſi ita appellatã in vllis legi
timis, propheticis, Euãgelicis, Apoſtolicisq;
literis legimus. Cũ itaq; de hac gr̃a Chriſtia-
nis fidelib. catholicisq; notiſsima, illi obijce
retur quęſtio, vt eã oppugnare deſineret, q̃d
eſt quod cũ hæc ſibi in libro ſuo velut aduer
ſante perſona idẽ ipſe obieciſſet, vt ſe rñdẽ-
do purgaret, nihil aliud reſpondit, niſi natu-
rã creati hoĩs referri gratiã creatoris: atq; ita
ſe dicere ſine pctõ implere poſſe iuſtitiã per
H liberũ arbitrium cũ adiutotio diuinæ gr̃ę, ꝙ
Psal.67. Deus hoc dederit homini ipſa poſsibilitate
naturæ? Cui meritò reſpõdetur. Ergo euacua
tũ eſt ſcandalũ crucis, ergo Chriſtus gratis
mortuus eſt. Nõ. n. ſi nõ moreretur ꝑꝑ deli-
cta noſtra, & reſurgeret propter iuſtificatio
nẽ noſtrã, nec aſcẽdens in altũ captiuans ca-
ptiuitatẽ daret dona hoĩb. iſta naturæ poſsibi
litas q̃ defendit, in hoĩbus nõ eſſet. An forte

Dei mandatũ deerat, & ideo Chriſtus mor
tuus eſt: immo iã & hoc erat ſanctũ & iuſti
& bonũ. Iã dictũ fuerat. Nũ cõcupiſces. Iã di
ctũ fuerat: Diliges proximũ tuũ tanq̃ teipsũ
In quo ſermone Apoſtolus oẽm legẽ dici
impleri. Et qm̃ niſi diligat Deũ nemo diligi
ſeipſum: ideo dñs in ijs duob. p̃ceptis, totã l
gẽ ꝓphetasq; dicit pẽdere. Quæ duo pręce
pta iam erãt hominib. diuinitus data. An ę
ternũ præmiũ iuſtitię promiſſum nõdũ erat
Hoc ipſe nõ dicit, qui in ſuis literis poſui
ẽt in vetere teſtamento regnũ cęlorũ eſſe ꝓ
miſſum. Si ergo ad faciendã perficiendãq
iuſtitiã, iam erat naturæ poſsibilitas per libe
rũ arbitriũ, iam erat legis Dei ſanctum & iu
ſtum bonumq; mandatũ, iam erat promiſ
ſum præmium ſempiternum, ergo Chriſtu
gratis mortuus eſt. Ergo neq; per legẽ iuſti
tia, neq; per naturæ poſsibilitatem, ſed ex fi
de & dono Dei per Ieſum Chriſtũ dñm no
ſtrum, vnũ mediatorẽ Dei & hominũ: qui n
ſi in plenitudine temporis mortuus eſſet ꝓ
pter delicta noſtra, & reſurrexiſſet propte
iuſtificationẽ noſtrã profecto & antiquor
fides euacueretur & noſtra: Fide vero euacu
ta, q̃ homini iuſtitia remaneat, cum iuſtus e
fide viuat? Ex quo. n. per vnum hominẽ pec
catũ intrauit in mũdũ, & per peccatũ mors
& ita in oẽs homines pertranſijt, in quo oẽ
peccauerunt, proculdubio à corpore morti
huius vbi alia lex repugnat legi mentis, nem
nẽ liberauit aut libera ſua poſsibilitas, qua
perdita redẽptore indiget, ſaucia ſaluatore
ſed gratia Dei per fidẽ vnius mediatoris De
& hominũ, hominis Chriſti Ieſu, qui & De
cũ eſſet, hominẽ fecit, & manẽs Deus hom
factus refecit ipſe q̃d fecit. Puto aũt quod ei
lateat fidẽ Chriſti, quę poſtea in reuelatio-
nẽ venit in occulto fuiſſe tẽporibus patrum
noſtrorũ, per quã tñ etiã ipſi Dei gratia lib
rati ſunt quicunq; oĩbus generis tẽporib. li-
berari potuerũt, oculto iudicio Dei, nõ tñ v
tuperabili. Vnde dicit Apoſtolus habẽtes aũ
ſpũm fidei, vtiq; eundem quẽ & illi ſecundi
q̃d ſcriptũ eſt. Credidi ꝓpter quod & locu-
tus ſũ, & nos credimus ꝓpter quod & loqui
mur. Inde eſt q̃d ait ipſe mediator, Abrah
pater veſter cõcupiuit videre diẽ meũ, & vi
dit & gauiſus eſt. Inde Melchiſedech prola
to ſacramẽto menſę dominicę, nouit æterni
eius ſacerdotium figurare. Iam vero data i

literis legẽ, quã dicit Apoſtolus ſubintraſſe
vt abundaret delictũ, & de qua dicit: Si ergo
ex lege hæreditas, iã nõ ex ꝓmiſsione. Abra-
hæ aũt per repromiſsionem donauit Deus.
Quid aũt lex? Tranſgreſsionis gratia propo-
ſita eſt, donec veniret ſemẽ, cui promiſſum
eſt diſpoſitũ per angelos in manu mediato-
ris. Mediator aũt vnius nõ eſt, Deus aũt vnus
eſt. Lex ergo aduerſus promiſſa Dei? Abſit.
Si.n. data eſſet lex q̃ poſſet viuificare, oĩno
ex lege eſſet iuſtitia. Sed concluſit ſcriptura
oĩa ſub pc̃tõ, vt promiſsio ex fide Ieſu Chri
ſti daret̃ credentib. Nõne ſatis oſtẽditur hoc
actũ eſſe per legẽ, vt peccatũ agnoſceret̃ &
p̃uaricatione augeret̃? Vbi.n.lex non eſt, nec
p̃uaricatio, & ſic aduerſus victoriã peccati
ad diuinã gratiã, q̃ in promiſsionibus eſt cõ
fugeretur: atq; ita lex nõ eſſet aduerſus pro-
miſſa Dei, quia ideo per illã fit cognitio pec
cati, & ex p̃uaricatione legis abundantia pec
cati, vt ad liberationẽ q̃rantur promiſsiones
Dei, quod eſt gratia Dei, & incipiat eſſe in
hoĩe iuſtitia, nõ ſua ſed Dei, hoc eſt, data do
no Dei. Quã ẽt nũc quidã ſicut tũc de Iudęis
dictũ eſt, Ignorantes Dei iuſtitiã, & ſuã volẽ
tes conſtituere, iuſtitiæ Dei nõ ſunt ſubiecti.
Per legẽ quippe & illi iuſtificari ſe arbitran-
tur, ſufficiente ſibi ad eã cuſtodiendã libero
arbitrio, hoc eſt iuſtitia ſua prolata ex natu-
ra humana, non donata ex gratia diuina, ꝑꝑ
quod iuſtitia Dei dr̃. Vnde itẽ ſcriptum eſt:
Per legẽ.n. cognitio peccati. Nunc autẽ ſine
lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata ꝑ
legẽ & prophetas. Cũ dicit manifeſtata eſt
oſtendit, quia tũc erat, ſed tanquã illa pluuia
quã Gedeon impetrauit, tũc velut in vellere
occulta, nũc aũt velut in area manifeſtata. Cũ
ergo lex ſine gratia nõ mors peccati potuiſ-
ſet eſſe, ſed virtus: ſic.n. dictum eſt: Aculeus
mortis peccatũ, virtus aũt peccati lex. Sicut
confugiunt multi à facie regnãtis peccati ad
gratiã velut aream nũc patentẽ, ita pauci ad
eã confugiebant velut in vellere tunc laten-
tẽ. Hæc vero tẽporum diſtributio refert̃ ad
altitudinẽ diuitiarũ ſapientiæ & ſciẽtię Dei,
de qua dictũ eſt. Quã inſcrutabilia ſunt iudi-
cia eius & inueſtigabiles viæ eius. Quapro-
pter ſi & ante tp̃s legis & tp̃e ipſo legis iuſtos
patres, & ex fide viuentes, nõ poſsibilitas na-
turæ infirmæ & indignæ ac vitiatæ & ſub pec
cato venundatæ, ſed Dei gratia per fidẽ iuſti-
ficat, & nunc eadẽ in apertũ veniens reuelata
iuſtificat. Anathematizet ergo Pelagius ſcri-
pta ſua, vbi cõtra eã, & ſi nõ per cõtumaciã,
tñ per ignorantiã diſputat, poſsibilitatẽ de-
fendendo naturæ ad vincenda peccata & im
plenda mãdata. Aut ſi ſua eſſe negat, aut ſcri-
ptis ſuis ab inimicis ſuis dicit immiſſa q̃ ſua
negat, anathematizet ea tñ & dãnet paterna
exhortatiõe & authoritate ſanctimonię tuę.
Si vult ergo oneroſum ſibi, & pernitioſũ ec
cleſiæ diſcat ſcandalũ auferre, ꝙ ſcandalum
auditores & in peruerſum dilectores eius vſ
quequaq; ſpargere non quieſcũt. Si.n. cogno A
uerint eundẽ librũ, quẽ illius vel putant eſſe
uel norunt, ep̃orum catholicorũ authoritate
& maxime ſanctitatis tuæ, quẽ apud Deũ eſſe
maioris põderis minime dubitamus, *ab eo- *Authoritas Eccleſiæ Romanæ præ cæteris maioris ponderis.*
dẽ ipſo anathematizatũ atq; dãnatũ, non eos
vlterius exiſtimamus auſuros loquendo cõ-
tra gratiã Dei, q̃ reuelata eſt per paſsionẽ &
reſurrectionẽ Chriſti, pectora fidelia & ſim
pliciter Chriſtiana turbare: ſed potius adiu-
uãte miſericordia dñi, cõcertantib. nobiſcũ
charitate ac pietate flagrantib. orõnib. tuis,
non ſolũ vt in ęternũ beati, verumẽt iuſti &
ſancti ſint, non in ſua uirtute, ſed in eadẽ gra
tia confiſuros. Vnde & ad ipſum ſcriptã ab
uno noſtrũ epiſtolã, ad quẽ per quẽdã Oriẽ-
talem diaconũ, ciuẽ aũt Hipponenſem tanq̃
purgationis ſuæ q̃dã ſcripta tranſmiſit, tuæ
beatitudini potius credimus dirigendã, me-
lius iudicantes & petentes ut eã ei mittere ip
ſe digneris. Sic.n. eã legere potius non dedi-
gnabit̃, magis in illa eũ qui miſit q̃ qui ſcri-
pſit attẽdens. Illud uero quod dicunt poſſe
hoĩem eſſe ſine peccato, & mandata Dei faci
le cuſtodire ſi uelit, quãuis cũ hoc per adiu
toriũ gratię, quæ tñ per incarnationem uni-
geniti eius reuelata atq; donata eſt dr̃, tolera
bilius dici uideatur: tñ qm̃ nõ immerito mo
uere põt, ubi & qñ per eandẽ gratiam id effi
ciatur in nobis, ut ſine ullo prorſus peccato
ſimus, utrũ in hac uita qñ caro concupiſcit
aduerſus ſpiritũ, an in illa cum fiet ſermo q̃ B
ſcriptus eſt: Vbi eſt mors uictoria tua, ubi eſt *Gal. 5.*
mors aculeus tuus? Aculeus.n. mortis eſt pec *1. Co. 15.*
catũ: diligentius ꝑtractandum, ꝑꝑ alios quoſ
dam qui ſenſerunt, atque in ſuis literis me-
moriæ mandauerunt, etiam in hac vita eſſe
poſſe homines ſine peccato, non ab initio na
tiuitatis ſuæ, ſed cõuerſione à peccatis ad iu-

ſtitiã, & à vita reproba ad bonã vitã. Sic.n.
Lucæ. 1. intellexerũt ꝙ de Zacharia & Helizabet ſcri
ptũ eſt, ambulaſſe eos in omnib. iuſtificatio-
nib. dñi ſine querela. Hoc ꝙ dictum eſt, ſine
querela, ſine pctõ dictũ acceperunt, nõ qui-
dẽ negantes, immo ẽt ꝙ alijs locis in literis
eorũ inuenit, pie cõfitentes adiutoriũ gratiæ
dñi noſtri, nõ per naturalẽ ſpiritũ hominis,
C ſed per principalẽ ſpiritũ Dei, qui parũ vidẽ
tur cõſideraſſe ipſum Zachariã fuiſſe vtique
ſacerdotẽ. Oẽs aũt tũc ſacerdotes neceſſe ha
bebãt ex lege Dei primitus pro peccatis ſuis
offerre ſacrificiũ, deinde pro populo, ſicut
nũc per orõnis ſacrificium cõuincimur, nõ
eſſe ſine peccato, qm̃ iuſsi ſumus dicere: Di-
Matth. 6 mitte nobis debita noſtra. Ita & tunc per ſa-
crificia victimarũ animaliũ conuincebantur
ſacerdotes ſine peccato non eſſe, qui ꝓ ſuis
peccatis iubebant offerre. Quod ſi res ita ſe
habet, vt per gratiã Saluatoris proficiamus
quidẽ in hac vita, deficiente cupiditate, cre-
ſcente charitate, perficiamur aũt in illa vita,
cupiditate extincta, charitate cõpleta, profe-
1. Ioan. 3 cto illud quod ſcriptũ eſt: Qui natus eſt ex
Deo nõ peccat: ſecundũ ipſam charitatẽ di-
ctũ eſt, q̃ ſola non peccat. Ad natiuitatẽ quip
pe, q̃ ex Deo eſt, augenda & perficienda per
tinet charitas, non ea q̃ minuenda eſt & con
ſumenda cupiditas, q̃ tñ quandiu eſt in mẽ-
bris noſtris, lege quadã ſua repugnat legi mẽ
tis. Sed natus ex Deo, nec obediẽs deſiderijs
eius, nec exhibens mẽbra ſua arma iniquita-
tis peccato, põt dicere: Iã non ego operor il
Rom. 7. lud, ſed illud quod habitat in me pctm̃. Sed
quoquomodo ſe habeat iſta qõ, quia & ſi nõ
inuenitur homo in hac vita ſine pctõ, id tñ
Error to- dr̃ poſſe fieri per adiutoriũ gratię & ſpiritus
lerabilis. Dei: quod vt fiat conandũ atque poſcẽdum
eſt, tolerabiliter in id quiſq; fallitur: nec dia-
D bolica impietas, ſed error humanus eſt, ela-
boranda & optãda affirmare, ẽt ſi quod affir
mat nõ poſsit oſtendere. Id.n. credit fieri poſ
ſe quod certè laudabile eſt velle. Nobis aũt
ſufficit ꝙ nullus in eccleſia Dei fidelium re-
peritur in quolibet profectu, excellentia atq;
iuſtitia, qui ſibi audeat dicere nõ neceſſariã
precationem orationis dñicę: Dimitte nobis
Matt. 6. debita noſtra, & dicat ſe nõ habere pctm̃, ne
ἀμεμ- ſeipſum decipiat, & veritas in eo nõ ſit, quã-
πτοι. uis iã ſine q̃rela viuat. Non.n. qualecunq; ẽt
tentationis humanæ, ſed graue pctm̃ eſt, qđ
in querelam venit. Cętera q̃ illi obiecta ſunt,
ſicut geſtis defenſa peruiderit, ita de his pro-
culdubio tua beatitudo iudicabit. Dabit ſanè
nobis veniã ſuauitas mitiſsima cordis tui, ꝙ
prolixiorẽ epiſtolã fortaſsis q̃ velles tuæ mi
ſimus ſanctitati. Non.n. riuulũ noſtrũ largo
fonti augendo refundimus, ſed in hac non
parua tentatione tpis vnde nos liberet, cui di
cimus: Ne nos inferas in tentationẽ: vtrum
ẽt noſter licet exiguus ex eodem quo ẽt tuus
abundans emanet capite fluentorũ, hoc à te
probari volumus, tuiſq; reſcriptis de cõmu-
ni participatione vnius gratiæ conſolari.

Innocentius ſuperiori reſpondet ſuo more, ſęuus potius q̃ eruditus, & ad damnãdum quam docendum inſtructior. Epiſt. 96.

INnocentius Aurelio, Alipio, Auguſtino,
Euodio, Poſsidio, epĩs ſalutẽ. Fraternitatis
veſtrę literas plenas fidei totoq; religionis
catholicę vigore firmatas à duob. miſſas cõ-
cilijs per fratrẽ & coepm̃ noſtrum Iuliũ per
grato ſuſcepimus animo, ꝙ earũ tenor om-
niſq; contextio eſt in conſideratione quoti-
dianæ gratię Dei, & in eorũ correctione, qui
cõtra ſentiunt, integra ratione conſiſtit, vt &
illis oẽm tollere poſsit errorẽ, & idoneũ da
to cuiuis noſtræ legis exẽplo, quẽ ſequi de-
beat dignũ poſsint prębere doctorẽ. Sed de
his iã ſatis, vt opinor, ſupra diximus, cum ve
ſtris relationib. reſpondentes reſcripſimus,
quid vel de illorũ perfidia, vel de veſtra ſnĩa
ſentiremus. Sed ſubinde contra eos ſubuenit
& ſuppeditat quod dicat, nec põt aliqñ eſſe
quod vincat, cum tam miſerũ impiumq; ſit
quod noſtræ fidei virtute & ipſa plenius ve-
ritate vincatur. Qui.n. omnem vitæ ſpem re-
ſpuit, atq; contẽpſit, inimica damnabili cor
ſuũ diſputatione confundens, cũ credit nihil
eſſe quod à Deo accipiat, nec aliquid ſuper-
eſſe quod petat ad ſanandum ſe, qui ſibi hoc
abſtulit vlterius quid relinquit? Si ergo ſunt
aliqui quos in ſui defenſionem peruerſitas tã
ta deuinxit, qui huic ſe dogmati dent, atque
coniungant, ſperantes hoc ad catholicã per
tinere doctrinam, quod abhorrens longius
& penitus approbatur aduerſum, infecti il-
lorum & monitis & verbis vt laberentur in-
ducti, quatenus ad rectum viæ tramitem re-
deant feſtinabunt, ne diutius mentẽ obſidẽs,
velut

velut eorum ſenſibus paſtus error inuadat.
Nam ſi Pelagius quocunq; reſtitit loco, eo-
rum animos qui facilè vel ſimpliciter crede
rent diſputanti hac affirmatione decepit:ſeu
hac illi in vrbe ſint,quod neſcientes nec ma-
nifeſtare poſſumus, nec negare, cũ & ſi ſunt
lateant,nec aliqñ audeant,vel illum prædicã
tem iſta defendere, vel talia aliquo noſtrorũ
præſente iactare, & in tanta populi multitu-
dine deprehendi aliquis facilè, nec alicubi
poſsit agnoſci: ſiue in quouis terrarum loco
degant,Dei noſtri miſericordia gratiaq; cre
dimus, quod facile corrigantur, audita eius
dãnatione,qui fuerit pertinax & reſiſtens hu
ius dogmatis author inuentus: nec intereſt
vbi iſti fuerint, dũ vbicunq; inueniri potue-
rint,ſint ſanandi.Nobis tñ nec perſuaderi po
teſt eum eſſe purgatum, quãuis ad nos à no-
ſtris quibuſdã laicis ſint geſta perlata,quibus
ille auditum ſe crederet & abſolutum: quæ
vtrũ vera ſint dubitamus, quod ſub nulla il-
lius proſecutione venerunt, nec eorum ali-
quas accepimus de hac re literas apud quos
iſtius rei iſte prẹſtitit cauſas. Quod ſi de ſua
ille potuiſſet purgatione confidere,hoc ma-
gis credimus ꝙ egiſſet,quod multo verius eſ
ſe potuerat,vt illos cogeret epiſtolis ſuis qui
iudicauerunt indicare verum: cũ ſint aliqua
in ipſis poſita geſtis, quẹ obiecta partim ille
vitando ſuppreſsit, partim multa in ſe verba
retorquendo tota obſcuritate confundit, ali
qua magis falſis argumentis q̃ vera ratione,
vt ad tps poterat videri, purgauit negando,
alia falſa interpretatione vertendo: Sed vti-
nam,ꝙ optandum magis eſt, ẽt ſe ille ad ve-
ram fidei viã,ab illo ſui tramitis errore con-
uertat,vt cupiat velitq; purgari, conſiderans
quotidianã Dei gratiam, adiutoriumq; co-
gnoſcens, vt videatur verum & approbetur
ab omnib.manifeſta ratione correctus, non
geſtorũ iudicio,ſed ad catholicam fidem or
be conuerſo.Vnde non poſſumus illorũ nec
culpare nec approbare iudicium, cũ neſcia-
mus vtrũ uera ſint geſta, aut ſi uera ſunt, illũ
conſtet magis ſubterfugiſſe, quam ſe tota ue-
ritate purgaſſe. Qui ſi confidit, nouitq; non
noſtra dignum eſſe damnatione ꝙ dicat iam
totum hoc ſe refutare quod dixerat, non à
nobis accerſiri, ſed ipſe debet potius feſtina
re ut poſsit abſolui. Nam ſi adhuc taliter ſen
tit, qñ ſe noſtro iudicio quibuſuis acceptis
literis,cum ſciat damnandũ eſſe,committet?
Quod ſi accerſendus eſſet, ab ijs melius fie-
ret,qui magis proximi & non longo terrarũ
ſpatio videntur eſſe diſiuncti: Sed non deerit
cura,medicinẹ præbeat ille materiam.Poteſt
enim damnare quẹ ſenſerat, ac datis literis
erroris ſui, ut regreſſum ad nos decet, ueniã
poſtulare. Librum ſanè qui eius eſſe dicere-
tur nobis à veſtra charitate tranſmiſſum euo
luimus. In quo multa blaſphemia, nihil ꝙ
placeret, nihil quod non penitus diſpliceret
à quouis damnandum atq; calcandum, cui
ſimilia niſi qui iſta ſcripſerat, nemo alter in
mentẽ reciperet atq; ſentiret.Nam hoc loco I
latius de lege diſputare velut coram poſito
repugnanteq; Pelagio neceſſarium eſſe non
duximus, cum vobiſcum totum ſcientibus
pariq; nobiſcum aſſenſione gaudẽtibus col-
loquamur. Tunc.n.melius hẹc exempla po-
nuntur, qñ cum ijs quos harum conſtat rerũ
imprudentes eſſe tractamus. Nam de naturæ
poſsibilitate, de libero arbitrio, & de omni
Dei gratia & quotidiana gratia, cui non ſit
rectè ſentienti uberrimum diſputare? Anathe
matizet ergo iſta,quẹ ſenſit, ut illi qui eis ſer
monibus fuerant præceptisq; collapſi, quid
tandem habeat fides vera cognoſcant. Faci-
lius enim reuocari poterunt, cum iſta à ſuo
ſenſerint authore damnari. Quod ſi ille per-
tinaciter in hac uoluerit impietate perſiſte-
re, agendum eſt qualiter uel ijs poſsit ſubue-
niri,quos non ſcelus huc, ſed magis error in
duxit:nec & illis hæc medicina pereat, cuius
iſte talem non admittit nec poſtulat curam.
Deus uos incolumes cuſtodiat fratres chariſ
ſimi.Datum V.Calen. Februarias. K

Innocentius Auguſtinum ſalutat tantum.
Epiſtola XCVII.

INnocentius Aurelio, & Auguſtino epiſ-
copis. Acceptiſsimi mihi germani cõpreſ-
byteri illò recurſus uacuus officio ueſtro eſ-
ſe non debuit. Per charos enim ſalutare cha-
riſsimos, naturale quodammodo uidetur &
conſequens. Gaudere ergo in domino ve-
ſtram germanitatem amantiſsimi cupimus,
& pro nobis paria ad Deum uota repende-
re precamur, quia ut bene noſtis, communi-
bus, & alternis plus agimus orationibus quã
ſingularibus aut priuatis.

Euodius Auguſtino proponit aliquot quæſtiones. Epiſtola XCVIII.

EVodius eṗs, Auguſtino eṗo. Pridem q̃ſtiones miſi ad ſanctitatem tuam. Vnam de ratione & Deo, puto per Iobinũ qui ſeruit ancillis Dei. Alteram de corpore ſaluato
L ris, de quo æſtimatur quod ſubſtantiã Dei videat. Tertiã dico nunc. Anima rationalis, q̃ ſaluator cum corpore aſſumpſit, vtrũ in vna de opinionib. eſt illis quæ proponuntur, cũ de animæ origine quæritur, ſi qua ibi poteſt veritate fulciri: an quanquã rationalis ſit, nõ tñ ex ijs ſpeciebus quæ de animalium anima dicuntur, ſed in alia habetur. Quartam interrogo, qui ſunt illi ſpiritus de quibus in epiſtola ſua ponit Petrus teſtimoniũ de domino
1. Petri. dicens: Mortificatus carne, viuificatus ſpiritu, in quo & eis qui in carcere erant ſpiritibus veniens prædicauit, & cętera: hoc inſerens ꝙ in inferno fuerũt, & deſcendens Chriſtus omnibus euangelizauit, omnesq; à tenebris & pęnis per gratiam liberauit, vt à tempore reſurrectionis dñi, iudicium expectetur exinanitis inferis. Quid ergo in hac re ſanctitati tuæ videatur, cupio noſſe.

Auguſtinus Euodio, reſpondens ad duas q̃ſtiones, quarum altera eſt de loco obſcuro, primæ Petri tertio cap. altera de anima Chriſti. Epiſtola XCIX.

DOmino dilectiſsimo fratri & coeṗo Euodio, Auguſtinus in dño ſalutẽ. Quæ
M ſtio, quam mihi propoſuiſti ex epiſtola apoſtoli Petri, ſolet nos (vt te latere nõ arbitror) vehementiſsime cõmouere, qũo illa verba accipiẽda ſint tanquã de inferis dicta. Replico ergo tibi eandẽ qõnem, vt ſiue ipſe potueris, ſiue aliquẽ qui poſsit inueneris, auferas de illa atq; finias dubitationẽ meã. Quod ſi prior potuero cum id donauerit dñs, tibique impartiri valuero, nõ fraudabo dilectionem tuam: nunc autem quæ me ibi moueant intimabo, vt ſecundũ hæc de illis verbis apo
1. Pet. 3. ſtolicis, vel ipſe cogites, vel quem idoneum repereris conſulas. Quum dixiſſet Chriſtum mortificatum carne, viuificatum ſpiritu, continuo ſubiecit in quo, & ijs qui in carcere erant concluſi ſpiritibus veniens prędicauit, qui increduli fuerunt aliqñ, qñ expectabant Dei patientiam in diebus Noe, cum fabricaretur arca, in qua pauci, i. octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam. Deinde ſubiunxit & ait: quod & vos nunc ſimili forma baptiſma ſaluos fecit. Mouet itaq; ſi apud inferos dñs qñ mortuus eſt in carcere concluſis ſpiritibus prædicauit, quid boni ſoli meruerint, vt dñs ad inferna deſcenderet: & de iſtis tantũ duobus dictum fuiſſe illi diuiti, Inter vos & nos chaos magnũ firmatum eſt, vt ij qui volunt hinc tranſire ad vos non poſsint, neque inde huc tranſmeare: neſcio vtrũ quiſquam ſit cui non videatur abſurdũ. Porro ſi plures quam duo ibi erant, quis audeat dicere non ibi fuiſſe Patriarchas & Prophetas, quibus in ſcripturis Dei iuſtitiæ pietatiſq; tam inſigne teſtimonium perhibetur, qui tunc infideles fuerunt cũ fabricaretur arca? Etenim poſt tempora Noe, multa milia tot gentiũ vſque ad paſsionẽ Chriſti mortua ſunt, quę potuit apud inferos inuenire: Non vtiq; eorum qui in Deum crediderant, ſicut Prophetæ & Patriarchæ de ſtirpe Abrahæ, ſicut ipſe retro Noe & tota domus eius, q̃ ſalua facta eſt per aquã, excepto fortaſsis vno filio, qui poſtea reprobatus eſt, ſicut etiam præter progeniẽ Iacob: alij fuerunt credentes in Deum ſicut Iob, ſicut ciuitas Niniue, & ſiqui alij ſunt, qui vel apparent in ſcripturis, vel in genere humano latent: ſed eorum dico multa milia hominum, qui Deum ignorantes, & dęmonum vel ſimulacrorum cultui dediti à temporib. Noe vſq; ad paſsionẽ Chriſti, ex hac vita emigrarunt, quos apud inferos Chriſtus inueniẽs, qũo illis non ṗdicauit, ſed illis tm̃ qui in diebus Noe increduli fuerunt cum fabricaretur arca? Aut ſi omnibus prædicauit, cur illos ſolos Petrus cõmemorauit, prætermiſſa multitudine tã innumerabili cęterorũ? Et dñm quidem carne mortificatum veniſſe in infernũ ſatis conſtat. Neque.n. contradici poteſt, vel prophetiæ quę dixit: Quoniam nõ derelinquens animam meam in inferno. Quod ne aliter quiſquam ſapere auderet, in actibus Apoſtolorum, idem Petrus exponit: Vel eiuſdem Petri illis verbis, quibus eum aſſerit ſoluiſſe inferni dolores, in quibus impoſsibile erat eum teneri. Quis ergo niſi infidelis negauerit fuiſſe apud inferos Chriſtũ? Quod ſi mouet aliquem, quemadmodum accipiendum ſit inferni ab illo ſolutos do-

lores,

lores,neq;.n.cęperat in eis esse tanq̃ in vin-
culis,& sic eos soluit tanquã si catenas soluis
set,quibus fuerat alligatus,facile est intellige
re sic eos solutos,queadmodũ solui possunt
laquei venantiũ,ne teneant, non quia tenue-
runt. Potest & sic,vt eos dolores eũ soluisse
credamus quibus teneri ipse nõ poterat, sed
quibus alij tenebantur , quos ille nouerat li
berandos. Verũ qui nã isti sint, temerariũ ẽ
definire. Si enim omnes omnino dixerimus
tunc esse liberatos qui illic inuenti sunt: quis
nõ gratuletur si hoc possimus ostendere, prę
sertim pp quosdã , qui nobis literario labo-
re suo familiariter ĩnotuerũt, quorũ eloquiũ
ingeniũq; miramur,non solũ poetas & ora-
tores qui eosdẽ ipsos falsos Deos gẽtiũ, mul
tis opusculorũ suorũ locis contemnẽdos ri-
dẽdosq; mõstrarunt,& aliqñ ẽt vnũ Deũ ve-
rumq; confessi sunt, quãuis illa superstitio-
sa cũ cęteris colerent: verumetiã illos qui
hæc nõ cãtãdo uel declamãdo, sed philoso-
phando dixerũt. Multos ẽt quorũ literas non
habemus , sed in illorũ literis didicimus se-
cundũ quendã modũ laudabiles vitas, vt ex-
cepto Dei cultu,in quo errauerunt,colentes
vana,quæ publice colenda fuerant instituta,
& creaturæ potius quã creatori seruientes:
in cęteris moribus parsimoniæ,continentię,
castitatis, sobrietatis, mortis pro patriæ salu
te contemptu,seruatæq; fidei, non solũ ciui-
bus , verum & hostibus imitandi meritò ꝓ-
ponantur. Quæ quidẽ omnia , qñ non refe-
runtur ad finẽ rectæ veræq; pietatis,sed ad fa
stum inanẽ humanæ laudis & gloriæ ẽt ipsa
inanescunt quodammodo, steriliaq; reddũ-
tur, veruntamẽ quadã indole animi ita dele-
ctant, vt eos in quibus hæc fuerũt vellemus
vel pręcipue vel cum cęteris ab inferni cru-
ciatib. liberari,nisi aliter se haberet sensus hu
manus aliter iustitia creatoris. Quæ cũ ita
sint,si omnes inde soluit saluator , & sic re-
quirẽs scripsisti exinaniuit inferna, vt dein-
ceps iudicũ iã expectaret extremũ:hæc sunt,
quæ in hac re nõ immerito mouent, quæ mi
hi interim cogitanti solẽt occurrere. Primũ
qua authoritate firmetur ista sñia. Quod.n.
scriptũ est in morte Xp̃i factũ solutis dolo-
ribus inferni, vel ad ipsum põt intelligi perti
nere, quod eos hactenus soluerit,hoc est,ir-
ritos fecerit, ne ab eis ipse teneretur, præser
tim quia sequitur: In quib⁹ impossibile erat
teneri eum. Vel si causa quæritur cur volue-
rit venire in infernũ , vbi dolores illi essent,
quib. teneri oĩno non poterat , quia erat, vt
scriptũ est,inter mortuos liber, in quo prin-
ceps & prępositus mortis nõ inuenit aliquid *Psal. 87.*
qđ supplicio deberetur, hoc scilicet qđ scri
ptũ est, Solutis doloribus inferni,nõ in om-
nib. sed in quibusdã accipi põt, quos ille di-
gnos ista liberatione iudicabat: vt neq; fru-
stra illuc descendisse existimetur, nulli eorũ
ꝓfuturus q ibi tenebant inclusi: nec tñ sit cõ E
sequens , vt qđ diuina quibusdã misericor-
dia iustitiaq; concessit, oĩb. concessum esse
putãdũ sit. Et de illo quidẽ primo hoĩe patre
generis humani qđ eũ ibidẽ soluerit,ecclesia
ferè tota consentit: quod eã non inaniter cre
didisse credendum est,vndecunq; hoc tradi-
tũ sit, etiã si canonicarũ scripturarũ hinc ex-
pressa non proferat authoritas. quanq̃ illud
qđ in libro Sapientiæ scriptũ est: Hęc illum *Sapiẽ.1.*
qui primum factus est patrẽ orbis terrarũ,cũ
solus esset creatus, custodiuit & eduxit illũ à
delicto suo,& dedit ei virtutem continendi
omnia: magis pro hac sententia q̃ pro vllo
alio intellectu facere videatur. Addunt qui-
dã hoc beneficiũ antiquis etiã sanctis fuisse
concessum Abel, Seth, Noe, & domui eius,
Abrahã, Isaac & Iacob, alijsq; patriarchis &
prophetis, vt cũ dñs in infernũ venisset, illis
doloribus soluerentur. Sed quonam modo
intelligatur Abrahã,in cuius sinum pius etiã
pauper ille susceptus est,in illis fuisse dolori
bus,ego quidẽ non video: explicent fortasse
qui possunt. Solos autẽ duos, idest, Abrahã
& Lazarũ , in illo memorabilis quietis sinu
fuisse, antequã dñs in inferna descenderet: &
de istis tantũ duobus dictũ fuisse illi diuiti,
Inter vos & nos chos magnũ firmatũ est , vt *Luc. 16.*
ij qui volunt hinc transire non possint, ne-
que inde huc transmeare , nescio vtrũ quis-
quam sit cui non videatur absurdũ . Porro si F
plures q̃ duo ibi erant, quis audeat dicere nõ
ibi fuisse patriarchas & prophetas quibus in
scriptura Dei iustitiæ pietatisq; tam insigne
testimoniũ ꝑhibetur? Quid ijs ergo præstite-
rit, qui dolores soluit inferni, in quibus illi
non fuerũt, nõdũ intelligo: p̃sertim quia ne
ipsos quidẽ inferos vspiam scripturarum lo
cis in bono appellatos potui reperire. Quod
si nusquã in diuinis authoritatibus legitur,
nõ vtiq; sinus ille Abrahę, id est, secretę cu-

iuſdam quietis habitatio,aliqua pars infero-
rũ eſſe credenda eſt:quanquã in his ipſis tan
ti magiſtri verbis, vbi ait dixiſſe Abrahã, In-
ter vos & nos chaos magnũ firmatũ eſt,ſatis,
vt opinor,appareat non eſſe quandã partẽ,&
quaſi membrorũ inferorũ tãtæ illius fęlici-
χάος. tatis ſinum.Chaos.n.magnũ quid eſt niſi qui
dã hiatus multũ ea ſeparãs, inter quæ non ſo
lũ eſt,verũetiã firmatus eſt? Quapropter ſi in
illum Abrahæ ſinũ Chriſtum mortuũ veniſ-
ſe ſancta ſcriptura dixiſſet, non nominato in
ferno eiuſq; doloribus,miror,ſi quiſquã ad
inferos eũ deſcendiſſe aſſerere auderet. Sed
quia euidentia teſtimonia & infernũ cõme-
G morant,& dolores,nulla cauſa occurrit,cur
illò credatur veniſſe ſaluator, niſi vt ab eius
dolorib.ſaluos faceret.Sed vtrũ omnes quos
in eis inuenit, an quoſdã quos illo beneficio
dignos iudicauit,adhuc requiro.Fuiſſe tñ eũ
apud inferos,& in eorũ doloribus cõſtitutis
hoc beneficiũ præſtitiſſe nõ dubito. Vnde il-
lis iuſtis qui in ſinu Abraæ erãt,cũ ille ĩ infer
na deſcenderet, nondũ quid cõtuliſſet inue-
ni,à quibus eũ ſcd̃m beatificã p̃ſentiã ſuę di
uinitatis nunq̃ video receſsiſſe. Sicut ẽt eodẽ
ipſo die quo mortuus eſt, promiſit latroni,
quod cũ illo in paradiſo fuiſſet futurus, qñ
ad ſoluendos inferni dolores fuerat deſcẽſu
rus.Profecto igiť in paradiſo atq; ſinu Abra-
Luc. 23. hæ, ẽt ante iã erat beatificante ſapientia, & a-
pud inferos iudicãte potẽtia. Vbi.n. non eſt,
nullo loco obſeſſa diuinitas? veruntñ ſcd̃m
creaturã q̃ ex quodã tp̃e ſuſcipiẽdo manẽs
deus, homo factus eſt, hoc eſt, ſcd̃m animã
eũ fuiſſe apud inferos,aperte ſcriptura decla
rat,& p̃ prophetiã præmiſſa.& per Apoſto-
licũ intellectũ ſatis expoſita, qua dictũ eſt.
Non derelinques animã meã in ĩferno. Scio
quibuſdã videri morte dñi Chriſti iam talẽ
reſurrectionẽ præſtitã iuſtis qualis nobis in
H fine promittitur,qm̃ ſcriptũ eſt,illo terręmo
tu,quo in eius paſsione petræ ſciſſæ & mo-
Mat.27. nũmenta aperta ſunt, multa corpora reſurre
xiſſe iuſtorũ, & viſa cum illo qñ reſurrexit
in ſancta ciuitate. Qui vtiq; ſi non iterum re
poſitis corporibus dormierunt, videndũ eſt
Apoc. 1. quemadmodũ intelligatur Chriſtus primo-
genitus à mortuis, ſi eum in illa reſurrectio-
ne tot præceſſerunt. Quod ſi reſpondetur
hoc dictũ eſſe per anticipationẽ, vt monu-
menta quidẽ illo terræmotu aperta intelligã
tur,cũ Chriſtus in cruce penderet, reſurre-
xiſſe aũt iuſtorũ corpora non tũc, ſed cum il
le prior reſurrexiſſet, quanuis tunc, vt dixi,
anticipando fuiſſet adiunctũ, vt & Chriſtus
primogenitus à mortuis ſine ambiguitate cre
datur, & illis iuſtis continuo conceſſum, vt
ipſo pręeunte in æternã incorruptionẽ atq;
immortalitatẽ reſurgerent.Illud adhuc reſtat
quod moueat,quomodo à Petro dici potue
rit,quod vtiq; veriſsime dictũ eſt,quando p̃
illam prophetiã non de Dauid, ſed de Chri-
ſto aſſeruit fuiſſe prædictũ, carnẽ eius nõ vi-
diſſe corruptionẽ, & quod adiunxit de Da-
uid, apud eos eſſe monumentũ eius:vnde il-
los vtiq; non conuincebat,ſi corpus eius ibi
iã non erat: quia etſi ante in recenti ſua mor
te reſurrexiſſet, nec caro eius vidiſſet corru-
ptionẽ, poſſet nihilominus illud monumen
tũ manere. Durum autem videtur, vt Dauid
non fuerit in illa reſurrectione iuſtorum, ſi
eis iã æterna donata eſt, cuius Chriſtus ex ſe
mine tã crebro, & tanta euidentia, tantaque
honorificentia commendatur.Periclitabitur
etiam illud quod ad Hebræos de iuſtis anti-
quis dicitur: Quia pro nobis meliora proui
derũt, ne ſine nobis perfecti perficerentur,
ſi iã in illa reſurrectionis incorruptione cõ-
ſtituti ſunt,quæ nobis perficiendis in fine p̃
mittitur. Cur ergo Petrus eos tantũ comme
morare voluerit, quibus in carcere incluſis
Euangeliũ prædicatũ eſt, qui in diebus Noe
cũ fabricaretur arca increduli fuerũt vides
q̃ latebroſum ſit, & q̃ me moueant, ne affir-
mare hinc aliquid audeã:Huc accedit, quia
cũ dixiſſet Apoſtolus, quod & vos nunc ſi-
mili forma baptiſma ſaluos facit, non carnis
depoſitio ſordiũ,ſed conſcientiæ bonæ inter
rogatio in Deũ p̃ reſurrectionem Ieſu Chri-
ſti, qui eſt in dextra Dei,deglutiens mortẽ,vt
vitæ æternæ hæredes efficeremur, profectus
in cęlos ſubiectis ſibi angelis & p̃tãtibus &
virtutibus, continuo ſubiecit,Xp̃o igiť in car
ne paſſo, & vos eadẽ ſciẽtia armamini, quia
qui paſſus eſt in carne deſijt à peccatis,ĩ hoc
vt iã nõ hominũ deſiderijs, ſed volũtate Dei
quod reliquum eſt in carne viuat tp̃s. Dein-
de ait ſufficit.n.p̃teritũ tp̃s ad voluntatem ho
minum conſummandum ambulantes in li
bidinibus & concupiſcentijs & ebrietate,co
meſſationibus,potationibus, & illicitis ido
lorum ſeruitutibus, in quo ſtupeſcunt non
concur-

concurrere vos in eādē luxuriç cōfuſionem
blaſphemātes, qm̄ reddent rationē ei qui pa
ratus eſt iudicare viuos & mortuos. His di-
ctis ſubnectit. Propter hoc enim & mortuis
euangelizatū eſt, vt iudicētur quidē ſcd̄m ho
mines in carne, viuāt autē ſecundū Deū ſpiri
ritu. Quē nō moueat iſta ꝓfunditas? Mortuis
dicit enāgelizatū, quos profecto ſi intellexe-
rimus, qui de corpore exierunt, illi (opinor)
erunt de quibus ſupra dixit. Qui increduli
fuerunt in diebus Noe, aut certe omnes quos
apud inferos Xp̄s īuenit. Quid ſibi ergo vult
vt iudicenť quidē ſcd̄m homines in carne vi
uant aūt ſecūdū Deū ſpū? Qūo iudicantur in
carne, quā nō hn̄t, ſi apud inferos ſunt, vel q̃
nondū receperunt, ſi ēt a doloribus, inferni
ſoluti ſunt? Neq; enim ſi, vt q̄rendo dicis, exi
naniti ſunt inferi, oēs etiā qui tunc ibi fuerūt
in carne reſurrexiſſe credendi ſunt aut qui re
ſurgentes apparuerūt cum dn̄o, ad hoc carnē
receperunt, vt in ea iudicarētur ſecundū ho
minē: qđ nec de illis video qūo accipi poſ-
ſit, qui increduli fuerūt in diebus Noe: nō .n.
eos in carne vixiſſe ſcriptū eſt, aut credi pōt,
ideo ſolutos dolores inferni, vt qui inde libe
rarentur, carnē ad luendam pęnā reciperent:
Quid eſt ergo vt iudicentur ſecundū homi-
nes in carne, viuāt aūt ſcd̄m Deum ſpiritu?
An forte hoc p̄ſtitum eſt eis, quos apud infe
ros Xp̄s inuenit, vt per Euangeliū viuificaren
tur ſpiritu, quamuis futura reſurrectione in
carne iudicādi ſint, vt per aliquā carnis pœ-
nā trāſeant in regnū Dei? Quod ſi ita eſt, cur
hoc tantū de illis qui quōdā non crediderūt
in diebus Noe, ac non ēt de cęteris, quos il-
lic Chriſti viſitatio cōperit ꝑ Euangelij prę
dicationē ſpiritu reuixerunt, poſtea tranſito-
ria pęna in carne iudicandi? Quod ſi de om-
nibus acceperimus, manet quęſtio, quare Pe
trus eos tantū cōmemorauit qui tūc incredu-
li fuerunt cum fabricaretur arca? Mouet etiā
illud, qđ ij qui de hac re conātur reddere rō
nem, ideo dicunt Chriſto ad inferos deſcē-
dente, ijs q ibi inuenti ſunt illa loca pęnalia
tanquā carceres exinanitos, quia nō audierūt
Euangelium, qđ illis viuentibus nōdum to-
to orbe terrarū p̄dicabatur, & iuſtas habebāt
cauſas cur non credidiſſent, quod eis nō fue
rat annunciatū: deinceps autem non habitu-
ros excuſationē, qui prædicationē Euāgelij
per oēs gentes celebratā diffuſamq; contem
nunt, & ideo illis tunc euacuatis carceribus
iā iuſtū reſtare iudiciū, quo contumaces &
infideles ēt æterno igne puniantur. Nec attē-
dunt qui hoc ſentiunt hanc excuſationē ha-
bere poſſe oēs, qui ēt poſt reſurrectionem
Chriſti anteq̃ ad eos Euangeliū perueniret *Ita ſperā dum.*
ex hac vita emigrarunt. Neq;.n. poſtea quàm
dn̄s remeauit ab inferis, nemo permiſſus eſt
iterū ire ad inferos, niſi audito Euāgelio, cū
tā multi morerentur in toto orbe terrarū, an
tequā ad eos hæc annūciatio perueniret, qui
oēs habebunt excuſationē, quæ ablata dicit
eis, quibus dn̄s cū veniſſet, qui ante nō audie A
rāt in inferno dicitur prædicaſſe. Vbi forte
dicatur ēt iſtos: qui poſt domini reſurrectio
nē nondū ſibi annunciato Euāgelio mortui
ſunt ſiue moriuntur, illic apud inferos audi-
re potuiſſe vel poſſe, illic credāt qđ de Xp̄i
veritate credendū eſt, & habeant etiā ipſi re-
miſsionē ac ſalutē, q̃ illi meruerunt, quibus
ipſe Chriſtus annunciauit. Neq; enim quia
rurſus aſcendit Chriſtus ab inferis, ideo ibi
fama eius extincta eſt, nā & hinc aſcendit in
cęlū, & tn̄ eius annunciatione, qui in eū cre-
diderint ſalui erūt. Ideo quippe exaltatus eſt, *Phil. 2.*
& donatū eſt ei nomen qđ eſt ſuper oē no-
men, vt in nomine eius omne genu flectatur
nō ſolū cęleſtium & terreſtriū, verumetiam
infernorū. Sed hanc opinionē, ſi admittimꝰ,
qua putari pōt hoīes, qui cū viuerēt minime
crediderūt, poſſe in Chriſtū apud inferos cre
dere, quis ferat? Quæ cōſequēter abſurda fi-
deiq; contraria? Primum ne fruſtra dolere
videamur eos qui ſine iſta gratia de corpore
exierunt, fruſtraq; curā gerere atq; inſtāter
hortari, vt eā hoīes priuſquā morianť perci-
piant, ne ſempiterna morte puniātur: Aut ſi
illi tn̄ apud inferos inutiliter atq; infructuo
ſe credunt, qui Euangelio ſibi annunciato
hic credere noluerunt, illis aūt ꝓderit crede
re, qui non hic contēpſerunt qđ audire mi- B
nime potuerunt: aliud ſequitur abſurdius, vt
hic non ſit Euangelium prædicandū: quo-
niam omnes vtiq; morituri ſunt, & ſine vllo
reatu contempti Euāgelij venire ad inferos
debent, vtꝰ eis ꝓdeſſe poſsit, cū ibi credide-
rint. Quod ſentire impiæ vanitatis eſt. Qua-
mobrē teneamus firmiſsime qđ fides habet
fundatiſsima authoritate firmata quia Chri
ſtus mortuus eſt ſecundū ſcripturas, & quia
ſepultus eſt, & qa reſurrexit tertia die ſcd̄m

ſcri-

ſcripturas & cętera quæ de illo teſtante veri
tate cõſcripta ſunt. In quibus etiã hoc eſt, qđ
apud inferos fuit ſolutis eorũ doloribus qui
bus eũ erat impoſsibile teneri, à quibus etiã
rectè intelligit ſoluiſſe & liberaſſe quos vo-
luit corpusq́; quod in cruce reliquerat in ſe
pulchro poſitũ recepiſſe. In illa vero, quam
C propoſuiſti de verbis Petri Apoſtoli, quæſtio
ne, qm̃ quæ me moueãt perſpicis, & alia for
taſſe ſi diligentius diſcutiantur poſſunt mo-
uere, vel apud nos ea cogitando, vel quos di
gnũ eſt, & ſi poſſumus conſulẽdo quæram⁹.
Conſidera tñ ne forte totũ illud, quod de cõ
cluſis in carcere ſpiritibus qui in dieb. Noe
non crediderant, Petrus Apoſtolus dicit, oĩ-
no ad inferos nõ pertineat, ſed ad illa potius
tp̄a, quorum formã ad hæc tp̄a trãſtulit. Illa
quippe res geſta, forma fuerat fututorũ, vt ij
qui modo nõ credũt Euangelio, dũ in oĩb.
gentibus ædificatur eccleſia, illis intelligan-
tur eſſe ſimiles, qui tunc nõ crediderũt cũ fa
bricaretur arca. Illi autem qui crediderunt,
& per baptiſmũ ſalui facti, illis cõparentur,
qui tũc in eadẽ arca ſalui facti ſunt per aquã.
Vnde ait: Sic vos ſimili forma baptiſma ſal-
uos facit. Ad hanc igitur formæ ſimilitudinẽ
cętera etiam de incredulis coaptemus, & nõ
ſuſpicemur quod apud inferos ad faciendos
fideles atq; liberãdos Euãgeliũ prędicatũ ſit,
vel adhuc ẽt prædicetur quaſi & ibi ſit eccle
ſia cõſtituta. Ad illũ ergo ſenſũ q̄ te mouet,
ideo videntur attracti qui hoc Petrũ ſenſiſſe
D crediderũt, quia dixit cõcluſis in carcere ſpi
ritibus p̄dicatũ, quaſi animę nõ poſsint intel
ligi ſpiritus, qui tũc in carcere, atq; ignoran
Pſ. 141. tiæ tenebris velut carcere claudebãt. De qua
li carcere ſe deſiderat liberare ille q̄ dicit: E-
duc de carcere animã meã, ut cõfiteatur no-
mini tuo: quæ alibi vmbra mortis appellat̃.
De qua nõ vtiq; apud inferos, ſed hic libera
Eſa. 9. ti ſunt, de quibus ſcriptũ eſt: Qui ſedebãt in
vmbra mortis, lumẽ ortũ eſt eis. Illis aũt in
diebus Noe fruſtra prędicatũ eſt, quia nõ cre
diderunt, cũ expectaret eos Dei patientia per
tempus centũ annorũ, q̄bus arca eadẽ fabri-
cata eſt. Nã eius ẽt fabricatio quodãmodo
prædicatio fuit. Sicut modo ſimiles eorũ nõ
credũt, q̄ ſub eadẽ forma ignorãtiæ tenebris
velut carcere cõcludũtur, fruſtra intuentes
eccleſiã toto mundo conſtrui imminente iu
dicio tanquam diluuio, quo tunc omnes in-
creduli perierũt. Ait quippe dominus: Sicut
in diebus Noe, ita erit & in diebus filij homi
nis. Manducabant, bibebant, nubebant, vxo-
res ducebant, donec intrauit Noe in arcã, ve
nit diluuiũ & perdidit omnes. Sed quia ea res
geſta ẽt futurã rẽ ſignificabat, iõ ibi diluuiũ
& baptiſmũ ſignificauit fidelibus, & infideli-
bus pęnã. Sicut in figura non rei geſtæ, ſed tã
tũmodo dictæ, quod de lapide ſcriptum eſt,
quo ſignificatus eſt Chriſtus: duo quædã præ
nunciata ſunt, & infidelibus offendiculũ, &
fidelibus ædificiũ. Aliqñ autẽ in eadẽ figura
vel geſta vel dicta, ẽt duę res aliquid vnũ ſi-
gnificãt: ſicut fideles ſignificauerunt ligna, q̄
in arcæ fabricam coaptata ſunt, eoſdẽq; etiã
animæ octo, quæ in eadẽ arca liberatæ ſunt:
quomodo in illa Euangelica ſimilitudine de
ouili idẽ ipſe Chriſtus eſt & paſtor & ianua.
Nec moueat ad impediendũ iſtũ intellectũ,
qđ eundem Chriſtũ dixit Apoſtolus Petrus
prædicaſſe illis in carcere concluſis, qui quõ
dam non crediderant in diebus Noe, vt ideo
non arbitremur hoc intelligendũ, quia illo
tempore nondũ venerat Chriſtus. Nondum
enim venerat ſcilicet in carne, ſicut venit qñ
poſt hæc in terra viſus eſt, & cũ hominibus
conuerſatus eſt. Veruntamen ab initio gene-
ris humani, vel ad arguẽdos malos, ſicut ad
Cain, ac prius ad ipſum Adã vxoremq́; eius,
vel ad conſolandos bonos, vel ad vtroſq́; ad
monẽdos, vt alij ad ſalutẽ ſuã crederent, alij
ad pęnã ſuã nõ crederẽt, ipſe vtiq; nõ in car-
ne ſed in ſpiritu veniebat, viſis cõgruis allo-
quẽs quos volebat ſicut volebat. Quod ãt di
xi in ſpiritu veniebat. Et ipſe quidẽ filius in
ſubſtãtia dietatis, qm̃ corp⁹ nõ eſt, vtiq; ſp̃us
eſt. Sed quid facit filius ſine ſp̃ũſancto, vel ſi-
ne patre. cũ inſeparabilia ſunt oĩa opera Tri-
nitatis? Ipſa quoq; ſcripturæ verba, de quib.
agitur, ſatis hoc (vt puto) indicãt eis qui di-
ligẽter attendũt: Quia Chriſtus, inquit, ſemel
pro peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro
iniuſtis, vt nos adducat Deo, mortificatus, q̄
dẽ carne, viuificatus ãt ſpiritu. In quo & ijs q̄
in carcere cõcluſi erãt ſpiritib. adueniẽs p̄di
cauit, q̄ increduli fuerãt aliqñ, qñ expectabat
Dei patientia in diebus Noe, cũ fabricaretur
arca. Iã (vt arbitror) attendimur forma ver-
borũ, Chriſtus mortificatus carne, viuifica-
tus aũt ſpiritu. In quo ſpiritu adueniens p̄di-
cauit & illis ſpiritibus qui increduli fuerant

aliquan-

aliquando in diebus Noe: qm̃ priuſquã veni
ret in carne pro nobis moriturus, ꝙ ſemel fe
cit, ſępe antea veniebat in ſpiritu ad quos vo
lebat, viſis eos admonens ſicut volebat vtiq;
in ſpiritu, quo ſpiritu viuificatus eſt, cum in
paſsione eſſet carne mortificatus. Quid eſt.n.
quod viuificatus eſt ſpiritu, niſi quod eadem
caro qua ſola fuerat mortificatus, viuificante
ſpiritu reſurrexit? Nã ꝙ fuerat aĩa mortifica-
tus Ieſus, hoc eſt, eo ſpiritu qui hoĩs eſt, quis
audeat dicere: cũ mors aĩę non ſit niſi pc̃tm̃,
à quo ille oĩno immunis fuit cum pro nobis
carne mortificaretur? Si.n. omniũ hominum
aĩę ex illa vna ſunt quæ inſufflata eſt primo
homini per quẽ pc̃tm̃ intrauit in mundum,
& per pc̃tm̃ mors, & ita in oẽs hoĩes pertrã-
ſijt: aut non eſt inde aĩa Chriſti, qm̃ nullum
habuit oĩno pc̃tm̃, vel originale, vel ꝓpriũ,
ꝑ quod ei mors debita videretur, pro no-
bis eã quippe quam non debebat exoluit, in
quo Princeps mundi mortiſq; ꝑpoſitus ni-
hil inuenit. Neq;.n. abſurdũ eſt, vt qui pri-
mo homini animam creauit, crearet & ſibi:
aut ſi & ipſa inde eſt eã ſuſcipiendo munda-
uit, vt ſinè vllo prorſus peccato, vel perpetra
to, vel traducto, ad nos veniẽs de virgine na-
ſceretur. Si aũt animæ non ex illa vna propa-
gantur, & ſola ex Adam caro trahit origina-
le pc̃tm̃, ita ſibi creauit animã Dei filius, vt
cęteris creat, quã non tñ carni peccati miſ-
cuit, ſed ſimilitudini carnis peccati. Sũpſit.n.
ex virgine verã quidẽ carnis ſubſtantiã non
tñ peccati carnem, quia non ex carnali con-
cupiſcẽtia, ſiue ſeminatã, ſiue cõceptã, mor-
talem ſanè ac per ætates mutabilẽ, tanq̃ car-
ni peccati ſine peccato ſimillimã. Ac ꝑ hoc
quæcunq; de anima opinio vera ſit, quarum
nullã temere affirmare adhuc audeo, niſi tm̃
illã repudiare qua creduntur aĩæ pro meri-
tis neſcio quorũ ſuperiorum actuũ ſuorum,
ſingulæ in ſingula corpora tanquã in carce-
res trudi. Certè anima Chriſti non ſolũ im-
mortalis ſecundũ cęterarũ naturã, ſed ẽt nul
lo mortificata peccato vel dãnatione punita
eſt. quib. duab. cauſis mors animę intelligi
põt, & ideo non ſecundũ ipſam dici potuit
Chriſtus viuificatus ſpiritu. In ea re quippe
viuificatus eſt, in qua fuerat mortificatus: er-
go de carne dictũ eſt: Ipſa.n. reuixit anima re
deunte, quia ipſa erat mortua aĩa recedente.
Mortificatus ergo carne dictus eſt, quia ſecũ-
dum ſolã carnẽ mortuus eſt: viuificatus aũt
ſpiritu, quia illo ſpiritu operante in quo ad
quos veniebat & ꝑdicabat, ẽt ipſa caro viui-
ficata ſurrexit, in qua modo ad hoĩes venit.
Proinde ẽt illud ꝙ poſtea dictũ eſt de incre-
dulis, qui reddant rationẽ ei qui paratus eſt
viuos & mortuos iudicare, nõ eſt cõſequẽs,
vt eos hic intelligamus mortuos qui de cor-
pore exierunt. Fieri.n. põt vt mortuos dixe-
rit infideles, hoc eſt in aĩa mortuos, de qua-
libus dr̃. Dimitte mortuos vt ſepeliant mor- I
tuos ſuos. Viuos aũt qui credunt in eum non *Matth. 8*
fruſtra audientes. Surge qui dormis & exur-
ge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus. De *Ephe. 5.*
qualib. ẽt ipſe dñs dicit: Venit hora & nunc
eſt, qñ mortui audient vocẽ filij Dei, & qui *Ioan. 5.*
audierint viuent. Proinde ẽt quod ſequitur
& dicit Petrus. Propter hoc & mortuis euan *1. Pet. 4.*
gelizatũ eſt, vt iudicentur quidem ſecundũ
homines in carne, viuant autem ſecundum
Deũ ſpiritu, nõ cogit apud inferos intelligi.
Propterea.n. in hac vita & mortuis euangeli
zatũ eſt, i. infidelibus & iniquis, ut cũ credi-
derint, iudicenť quidẽ ſecundũ hoĩes in car-
ne, hoc eſt, in diuerſis tribulationib. & in ip-
ſa morte carnis. Vnde idẽ Apoſtolus alio in
loco dicit, tp̃s eſſe vt iudiciũ incipiat à do-
mo dñi: viuant autem ſecundũ Deũ ſpiritu,
quia & in ipſo fuerant mortificati, cũ morte
infidelitatis & impietatis detinerẽť. Hæc ex-
poſitio verborum Petri cui diſplicet, vel cui
ẽt ſi non diſplicet, non tñ ſufficit, quærat ea
ſecundũ inferos intelligere: qui ſi ualuerit il
la quib. me moueri ſupra cõmemoraui ita
ſoluere ut eorũ auferat dubitationẽ, impar-
tiat & mihi: ꝙ ſi factũ fuerit, poterunt illa
uerba utroq; modo intelligi: iſta ſñia de nul-
la falſitate conuincitur. Ad illas aũt qõnes,
quas ante miſiſti, excepta Dei uiſione ꝑ cor-
pus, unde maius opus moliendũ eſt, ut potui
reſpõdi, & per Aſellum diaconũ miſi, quod
te accepiſſe iam puto. In recenti autem cõ-
monitorio tuo, cui nunc reſpondi, duo quæ K
ſieras, quorũ utrunq; tractatum eſt, unum la
tius, alterũ breuius, de Petri.ſ. Apoſtoli uer-
bis, & de anima dñi. Exemplũ ſanè literarum
tuarum, quæ continent interrogationẽ, vtrũ
Dei ſubſtantia corporaliter uelut in loco ui
deri poſsit, & aput nos neſcio qũo aberra-
uerunt, nec inueniri cũ diu quęrerentur po-
tuerunt, iterũ admoneo mittere ne graueris.

Augustinus Euodio, de anima soluta corpore, & de visis prodigiosis. Epist. 100.

L

DOmino beatissimo & venerabili fratri ac consacerdoti meo Euodio, & qui te cum sunt fratribus, Augustinus & qui mecũ sunt fratres in dño salutẽ. Frater iste noĩe Barbarus seruus Dei, iã diu apud Hipponẽ constitutus, & verbi Dei feruidus ac studiosus auditor, desiderauit ad tuã sanctitatẽ literas nostras, in quib. tibi eũ in dño cõmẽdamus, tibiq; per eũ salutẽ debitam dicimus. Literis aũt sanctitatis tuæ, quib. ingentes texuisti qõnes, rñdere operosissimum est, ẽt otiosis & multo maiore q̃ nos sumus pditis facultate differendi & acrimonia intelligendi. Duarũ sanè epistolarũ tuarũ, quibus multa & magna conquiris, vna nescio qũo aberrauit, & diu quæsita non potuit reperiri. Altera vero, q̃ inuenta est habet cõmendationem suauissimã serui Dei & boni & casti adolescentis, qũo ex hac vita migrauerit, & quib. visionũ fraternarum attestationib. meritum eius no-

M bis insinuari potuerit. Deinde ex hac occasione proponis, & versas de anima obscurissimã qõnem vtrum cum aliquo corpore egrediatur è corpore, quo possit ad corporalia loca ferri, vel locis corporalibus contineri. Huius igitur rei tractatus, si tñ ad liquidum à talibus quales nos sumus examinari potest, curam atque operã negociosissimam postulat, ac per hoc mentẽ ab his occupationibus otiosissimam. Si aũt breuiter vis audire quid mihi videatur, nullo modo arbitror animã è corpore exire cũ corpore: visiones aũt illæ futurorumq; prædictiones qũo fiant, ille iã explicare conetur, qui nouit qua vi efficiantur in vnoquoq; aĩo tanta cũ cogitat. Videmus.n. planeque cernimus in eo fieri rerum multarum visibiliũ, & ad cęteros corporis sensus pertinentiũ, innumerabiles imagines: q̃ non interest q̃ ordinatè vel turbide fiant, sed tñ quia fiunt, ꝙ manifestũ est, qua vi & qũo fiant quisquis potuerit explicare, q̃ oĩa certe quotidiana sunt atq; continua, audeat

A pſumere aliquid ac definire, ẽt de illis rarissimis visis. Ego aũt tanto minus hoc audeo quanto minus, id quoq; in nobis ꝙ vita continua vigilantes dormientesque experimur, quo pacto fiat explicare sufficio. Nam cum ad te dictarẽ hanc epistolam, teipsum animo contuebar, te vtiq; absente atq; nesciente, & qũo possis his verbis moueri secundũ notitiam quæ mihi de te inest imaginabar, atq; id quonã modo in aĩo meo fieret, capere, ac inuestigare non poterã, certus tñ non fieri corporeis molibus, nec corporeis qualitatib. cũ corpori simillimum fieret. Hoc interim habeas, vt ab occupato & festinante dictatum. In duodecimo aũt libro eorũ quos de Genesi scripsi, versatur hæc quæstio vehementer, & ex multis rerum expertarũ atq; credibiliter auditarũ exemplis disputatio illa sylvescit. Quid in ea potuerimus vel effecerimus cũ legeris iudicabis, si tñ dñs dignabitur donare, vt eos mihi libros quantũ possum congruenter emendatos iã liceat ædere multorũ fratrũ expectationi, non iã longa disputatione suspendere. Narrabo autem vnũ aliquid breuiter vnde cogites: Frater noster Genadius notissimus ferè omnibus, nobisq; charissimus medicus, qui nunc apud Carthaginem degit, & Romæ suæ artis exercitatione præpolluit, vt hominẽ religiosum nosti, atq; erga pauperum curã impigra misericordia facillimoq; animo benignissimum: dubitabat tñ aliqñ, vt modo nobis retulit, cum adhuc esset adolescẽs & in his eleemosynis feruentissimus, vtrum esset vlla vita post mortẽ. Huius igitur mentem & opera misericordiæ qm̃ Deus nullo modo desereret, apparuit illi in somnis conspicuus iuuenis & dignus intendi, eiq; dixit. Sequere me: quẽ dũ sequeretur, venit ad quandã ciuitatẽ, vbi audire cępit à dextera parte sonos suauissimæ cantilenæ vltra solitã notamq; suauitatẽ. Tũc intento, quid nã esset, ait, hymnos esse beatorũ atq; sanctorum. Sinistra aũt parte quid se vidisse retulit, nõ satis memini. Euigilauit, & somniũ vt fuit, tantumq; de illo, quantũ de somnio cogitauit. Alia vero nocte, ecce idẽ ipse iuuenis eidẽ rursus apparuit, atq; ab illo vtrũ cognosceretur interrogauit. Respondit iste, quod eũ bene planeq; cognosceret. Tũc ille quæsiuit vbi se nosset. Nec memoriæ defuit quod iste identidẽ responderet, totumq; visum illud hymnosq; sanctorũ ad quos audiendos eo duce venerat, qua recentissimos recordabatur facilitate narrauit. Hic ille percontatus est, vtrum nam id quod narrauerat in somnis vidisset, an vigilans? Respondit in somnis. At ille, Bene inqt recolis, verũ est in somnis

ſomnis illa vidiſti. Sed ẽt nunc in ſomnis te videre ſcias. Hic cũ audiſſet iſta, ita eſſe credidit, atq; id reſponſione firmauit. Tunc qui hominem docebat, adiecit & ait: vbi eſt modo corpus tuũ? Ille rñdit, in cubiculo meo. Scis ne inquit ille in eodẽ corpuſculo nunc illigatos eſſe & clauſos & otioſos oculos tuos, nihilq; illis oculis te videre? Reſpondit ſcio. Tunc ille, Qui ſunt ergo inquit iſti oculi quibus me vides? Ad hoc iſte non inueniẽs quid reſponderet, obticuit. Cui hęſitanti, ille quod his interrogationibus docere moliebatur aperuit, & continuo ſicut, inquit, illi oculi carnis tuæ vtiq; in dormiente atque in lectulo iacente nunc vacant, nec aliquid operantur, & tñ ſunt iſti quibus me intueris, & iſta vteris viſione: ita cũ defunctus fueris, nihil agentibus oculis carnis tuæ vita tibi inerit qua viuas ſenſuſq; quo ſentias. Caue iam deinceps ne dubites vitã manere poſt mortẽ. Ita ſibi homo fidelis ablatam dicit huius rei dubitationem. Quo docente, niſi prouidẽtia & miſericordia Dei? Iſta narratione dixerit aliquis tantę rei non ſoluiſſe, ſed auxiſſe quæſtionem: verumtñ cum his verbis credere vel non credere liberum cuique ſit, ſeipsũ quiſque habet quo ſe auocet ad profundiſſimam q̃onem. Et vigilat homo, & dormit homo quotidie, & cogitat hõ: dicat vnde fiant iſta ſimilia formis, ſimilia qualitatibus, ſimilia motibus corporum, nec tñ materię corporali, dicat ſi poteſt. Si aũt non poteſt, quid ſe præcipitat de rariſsimis aut inexpertis quaſi definitam ferre ſniam, cũ continua & quotidiana non ſoluat? Ego autẽ quamuis quomodo fiant iſta veluti corporea ſine corpore, verbis prorſus explicare non poſſum, tñ ſicut ſcio nõ ea corpore fieri, vtinam ſic ſcirem quomodo diſcernerentur quę videntur aliquando per ſpiritum, & per corpus videri putantur: quove modo diſtinguantur viſa eorum, quos error vel impietas plerunque deludit, qñ viſis piorum atque ſanctorum ſimilia pleraque narrantur: quorum exempla ſi commemorare voluiſſem, tẽpus mihi potius quam copia defuiſſet. In domini miſericordia vegeteris domine beatiſsime & venerabilis, & deſiderabilis frater.

Auguſtinus Euodio, q̃uo anima cernat ſine corpore: deq; viſis prodigioſis. Epiſt. 101.

Domino beatiſsimo & venerabili fratri & coepo ſancto Euodio, & tecũ fratribus, Auguſtinus & mecũ fratres in dño ſalutẽ. Multa q̃ris ab hoĩe multũ occupato, & ꝙ eſt grauius, ea putas p̃cipitari debere dictando, q̃ ſunt tã difficilia, vt cũ magna diligẽtia dictata vel ſcripta vix perduci poſsint ad intellectũ, ẽt taliũ qualis ipſe es. Huc accedit, quia nõ tu & tales tantũmodo cogitãdi eſtis lecturi eſſe ꝙ ſcribimus, ſed vtiq; & illi qui minus acuto minuſq; exercitato ingenio p̃diti, eo tñ ſtudio feruntur ad cognoſcendas literas nr̃as, ſiue amico ſiue inimico animo, vt eis ſubtrahi oĩno non poſsint. Iſta cogitãti cernis quanta cura in ſcribẽdo eſſe debeat, p̃ſertim de reb. ita magnis, vt in eis & magni laborent. F

Si aũt cũ aliquid in manibus habeo intermittendũ eſt & differendũ, vt ad ea potius rñdeatur q̃ ſuperuenientia requiruntur, quid fiet ſi ẽt ipſis, dũ reſpondetur alia ſuperuenerint? Nũ placet vt ẽt his omiſsis illa ſuſcipiantur, & ſemper priora fiant q̃ poſteriora oboriuntur: eaq; ſola terminare contingat, quibus cũ ſcribunẽ non ſuperuenerit aliquid quod q̃ratur? Quod vt mihi accidat difficillimũ eſt, ſed nõ opinor tibi hoc placere. Non ergo debui alia interrũpere cũ tua ſuperueniſſent, ſicut nec tua ſi alia rurſus irruerint, & tñ ſeruare hanc iuſtitiã non ſinor. Nam ecce vt tibi hæc ipſa reſcriberẽ quib. id admonerem, intermiſi q̃ agebã, & animum meum ad hanc epiſtolã ab alia magna intentione detorſi. (2. Retra. cap. 15. & 24.) Facile aũt fuit hanc excuſationẽ (vt arbitror) non iniquã literis inditã tibi remittere, rñdere aũt inquiſitionib. tuis non ita facilè eſt, & puto in ipſis opuſculis q̃ me nunc intentiſsimũ detinent, non defutura quędam loca vbi hęc ipſa expediã quę requiris, ſi dñs fauerit. G

Iam ẽt ex ijs q̃onibus quas modo miſiſti, multa ſoluta ſunt in eis libris quos nondũ edidi, ſiue de Trinitate ſiue de Geneſi: quã quam & illa ſi relegas quę tibi iam diu nota ſunt, vel niſi fallor, fuerunt, quia ea fortaſſe oblitus es q̃ te conferente mecũ ac ſermocinante cõſcripſi, ſiue de Animę quãtitate, ſiue de Libero Arbitrio, inuenies vnde diſſoluas, & ſine mea opera, dubitationes tuas, adhibito, ſ. nonnullo labore cogitationis, vt ijs q̃ ibi ad intellectũ liquidũ certumq; perducta ſũt cõſequentia nectantur. Habes ẽt in libro de Vera religione, quẽ ſi recoleres atq; perſpiceres, (1. Retra. 7. & 8.)

ceres, nunq̄ tibi videretur rōne cogi Deum
1. Retractа. 12. esse, vel rōcinando effici Deum esse debere.
Q̄nquidem in ratione numerorū, quā certè
in vsu quotidiano habemus, si dicimus septē
& tria decē esse debent, minus cōsiderate lo-
quimur, nō.n.decē esse debent, sed decē sūt.
De quib.itaq; rebus rectè dicatur, ꝙ esse de-
beant, siue iā sint, siue vt sint, satis (quantum
arbitror) disputauimus in eis libris quos cō
memoraui. Homo.n. sapiens esse debet, si est
vt maneat, si nondū est vt fiat: Deus aūt sapiēs
non esse debet, sed est. Illa quoq; de visis, q̄ ti
bi nuperrimè scripsi, & ea cōmemoras subti
liter dicta, sed maiorib.te q̄onibus implicas-
se recense ēt atque ēt, & cogita diligentius,
nec pertranseat sed habitet in eis considera-
tio tua, & inde fortasse vtcunque conijcies,
q̄uo sit anima præsens vel absens. In eis quip
H pe visis demoratur in somnis, cū abest à sen-
su p̄sentiaq; cernendi, quam præbet oculis
vigilans: hanc aūt ab oculis, hoc est, tanquā
à luminarib.corporis aīæ absentiam, q̄ est cū
dormimus, si vis maior augeat, vt totum qđ
est inde subtrahat̄, mors est. Sicut ergo à cer-
nendi sensu ad visa somniorū, non cū aliquo
corpore abscedit, nisi fortè illa, q̄ videntur
in somnis corporea, nosq; ipsos inter illa fer
ri ac referri cū aliquo corpore existimabi-
mus, ꝙ iā tibi arbitror nō videri. Itē si tota pe
nitus abstrahatur, atq; absit, quod fit in mor-
te, non secū putanda est auferre aliquod cor-
pus ex corpore. Nā si auferret, profectò ēt cū
dormimus, & abscedit ab oculis, inquantū
eos relinquit, intantum oculos secū auferret
quālibet subtiliores, corporeos tn̄, quod nō
facit: verūtn̄ aufert secū quosdā simillimos,
sed nō corporeos, quib. visa simillima cernit
I in somnis, sed nec ipsa corporea. Porro si ali
quis cū credit ēt visa somniorum, q̄ similia
corporib.apparent, non esse nisi corporea,
videat̄ sibi aliquid dicere, nec ista ingenij tar
ditas facile conuincitur, multorū quippe est
ēt non mediocriter acutorū, q̄m parum at-
tendūt quantū videāt imagines corporum, q̄
fiunt in spiritu, nec oīno sunt corpora. Cum
vero eas coguntur intueri, si rectè aduerte-
rint, atq; cōpererint non eas esse corporeas,
sed corporū simillimas, rationē tn̄ de his nō
cōtinuo valent reddere, quib. causis & quē-
admodum fiant, qua deniq; natura sua subsi-
stant, vel in quo subiecto sint: vtrū ita in aīo

fiant, vt in mēbrana ex atramento literę, vt
vtraq; substantia est mēbrana, s. & atramen
tū: an sicut sigillū in cera, vel figura quęlibet
cui cera subiectū est illa in subiecto: an vtro
que modo fiant ista in spiritu nostro, aliq
sic aliq̄n aūt sic. Mouent.n.non solū vt cog
temus ea, q̄ absunt à sensibus corporis, & i
nostra reperiuntur memoria, vel q̄ nos ip
vt libitū est, facimus, disponimus, augemu
minuimus, sed ēt situ, habitu, motu, innume
rabilib. qualitatib. formisq; variamus. Tal
sunt fortassis ēt illa quib. deludimur dorm
tes, q̄n non diuinitus admonemur, nisi quo
hæc volentes agimus, illa p̄ter arbitriū pat-
mur. Non solū hæc mouent, q̄ in aīo de ip
aīo fieri nō absurde quis putat, quamuis
hoc causis occultiorib.quib.agit̄, vt istud p
tius q̄ illud in conspectu animi veniat, se
ēt ꝙ ait propheta: Et dixit mihi angelus q
loquebat̄ in me. Neq;.n.forinsecus voces a
aures corporeas prophetæ venisse credend
est, cū dicit, loquebat̄ in me, non ad me: vt
voces erant de spiritu factæ, corporalib
similes, quales agimus cum apud nos tac
multa memoriter, plerunq; ēt cantādo tra
currimus, sed tn̄ editæ ab angelo sibi sugg
rente. Et quod in Euangelio scriptum est, E
ce angelus Dei apparuit illi in somnis dic
Quomodo enim apparuerit, vel corpus a-
gelicum oculis clausis? Abrahæ quippe v-
gilanti sic apparuerunt, vt eos etiam cum
des lauit eis contrectando sentiret: vel sp
spū: dormientis in specie aliqua simili co-
pori, sicut nosipsi nobis videmur tali figu
ēt per loca moueri somniātes, longe alite
mēbra in stratis iacentia mouentur. Hæc
ideo mira sunt, q̄a occultiorē habēt rōnē
vt videri, vel reddi ab hoīe homini poss
Nam istæ causæ sunt admirationis, cum v
ratio cuiusq; rei latet, vel eadem res vsit
non est, ꝙ aut singularis, aut rara est. Ex i
ergo causa latentis rationis, ego dixi in e-
stola, quam te legisse cōmemoras, cū eis
sponderem qui negant esse credēdum qu
Christum virgo peperit, virgo permāserit
rō quæritur, nō erit mirabile. Hoc enim
ctum est, nō quod rōne res careat, sed qu
eos lateat, quibus hoc Deus voluit esse m-
rabile. Ex alia vero admirationis causa, q
ideo est, quia insolitū aliquid occurrit, sc-
ptum est de domino, qđ miratus sit Cen-
rionis

rionis fidẽ. Neq;.n.eum rei vllius ratio potuit latere, ſed admiratio pro laude poſita eſt eius, cuius par in populo Hebræo nõ apparuerat. Vnde ipſa admiratio ſatis expoſita eſt cum dñs ait: Amen dico vobis, nõ inueni tã tam fidẽ in Iſrael. Quod autẽ adieci in eadẽ epiſtola, Si exemplũ poſcitur, non erit ſingulare: fruſtra tibi viſus es velut exẽpla inueniſſe de vermiculo qui in pomo naſcitur, & aranea quæ filũ textrinæ ſuę corpore velut integro parit. Dicũtur enim aliqua argute cuiuſdam ſimilitudinis gratia, alia remotius alia congruentius, ſed ſolus Chriſtus natus eſt ex virgine. vnde iã intelligis quantũ exiſtimo, cur hoc eſſe dixerim ſine exẽplo. Habẽt itaq; omnia cauſas ſuas, atq; rationes rectas & inculpabiles, quæ Deus vel vſitata, vel inuſitata operatur. Sed hæ cauſæ atq; rões cum latent, miramur quæ fiũt: cũ aũt patent, conſequẽter ea vel cõuenienter fieri dicimus, nec mirandũ eſſe, quia facta ſunt, quæ rõ exigebat vt fierẽt. Aut ſi miramur nõ inopinata ſtupendo, ſed excellentia landando miramur. Quo gñe admirationis Cẽturio ille laudat⁹ eſt. Nec ideo rephendẽda eſt ſentẽtia, qua dictũ eſt. Si ratio q̃ritur nõ erit mirabile, qm̃ ẽ aliud genus admirationis, etiã cũ ratio manifeſta eſt admiranti. Neq; enim propterea culpat̃ ſentẽtia qua dictũ eſt: Deus neminẽ tẽtat, qm̃ eſt aliud genus tẽtationis: ꝓꝑ quod recte itidẽ dictũ eſt, Tẽtat vos dñs Deus veſter. Nec quiſquã exiſtimet ideo merito poſſe dici, corporeis oculis à filio patrem videri, ac nõ potius ſic, vt à patre filiũ, quia illic q̃ hoc putant cũ in reddẽda ratione defecerint, poſſunt & ipſi dicere, ſi ratio quæritur, nõ erit mirabile: hoc enim dictũ eſt, nõ quia non eſt ratio, ſed quia latet. Illius autẽ non miraculi, ſed erroris, demonſtrare debet nullã eſſe rationẽ, quiſquis id opinantes refellere aggreditur. Sicut enim nulla rõ eſt qua Dei natura moriatur, aut corrumpatur, aut peccet, cũ hoc Deũ nõ poſſe dicimus, non derogamus poteſtati eius, ſed æternitatẽ veritatẽq; laudamus. Ita cũ dicimus nõ poſſe videri oculis corporeis, nõ latet ſed patet ratio bene intelligẽtib. qua perſpicuũ eſt Deum corpus non eſſe, nec aliquid corporeis oculis cerni poſſe, niſi quod alicuius interualli interpoſitione cernatur. Id autẽ non niſi corpus eſſe, eamq; ſubſtantiã quæ minor ſit in parte q̃ in toto, quod de Deo credere nefas eſſe debet, etiã ijs qui hoc intelligere nõdũ valent. Latet ratio diuerſarũ cõmutationũ. Hinc eſt omniũ viſibiliũ ſylua miraculorũ. Nunquid tñ ideo latet eſſe corpora, habere nos corpus, nullũ eſſe, quãtulũcunq; corpuſculũ, qđ nõ pro ſuo mõ loci occupet ſpatiũ, nec in eo q̄ occupat vbiq; ſit totũ, ſed minus ſit in parte q̃ in toto? Hæc qm̃ nõ latent, his cõtexenda ſunt cõſequentia, quod nũc facere nimis lõgũ eſt, quibus oſtendatur non rationẽ latere, B ſed rationẽ oĩno nullã eſſe qua credi debeat vel poſsit intelligi, Deũ, qui vbiq; totus eſt, per ſpatia locorũ corporea mole diffundi, in qua neceſſe habeat partib. maioribus minoribuſq; cõſtare, cerni corporeis oculis poſſe. Vnde plura dicerẽ, ſi hoc in epiſtola iſta ſuſcepiſſem, in cuius longitudinẽ, non ſentiẽs progreſſus ſum, penè oblitus occupationum mearũ, ita vt fortaſſe, quod nõ arbitrabar attentationi tuæ ſatisfecerim, qui potes paucis admonitus plura cogitare, quæ competunt. Sed non ẽt eorũ in quorũ manus non inaniter venire iſta poſsunt, ſi diligẽtius & copioſius diſſerãtur. Laborãt aũt hoĩes in diſcẽdo & breuia non valẽt intelligere, prolixa non amãt legere. Laborãt itidẽ in docẽdo, qui & pauca tardis, & multa pigris fruſtra ingerũt. Mitte & illius epiſtolæ exemplum, quæ apud nos aberrans non potuit inueniri.

August. Euodio, de quæſtionibus ad ſalutem non neceſſarijs, de ſimilitudinibus non ꝑ omnia congruentibus rebus diuinis, de ſacroſancta trinitate quid credere ſufficiat. Epiſtola CII. C

AVguſtinus Epiſcopus, Euodio epiſcopo. Si ea quæ me magis occupãt, à quibus in aliud auerti nolo, ſanctitas tua noſſe tanti habet, mitte aliquem qui tibi deſcribat. Iam enim plura perfecta ſunt, quæ hoc anno ante Paſcha propinquante quadrageſima à nobis fuerant inchoata. Nam tribus illis libris, de ciuitate Dei contra dęmonicos inimicos eius, duos alios addidimus, quibus quinque libris ſatis diſputatum arbitror aduerſus eos, qui propter præſentis vitæ fœlicitatem Deos colendos putant, eamque fœlicitatem à nobis impediri opinantes, Chriſtiano nomini infeſti ſunt. *2. Retracta. 43. Vos hybrida.*

Deinceps

Deinceps dicendũ eſt, ſicut primo libro pol
1. De ci- liciti ſumus, aduerſus eos qui pp vitam poſt
uitate morte futurã neceſſariũ exiſtimãt cultũ deo
Dei. rũ ſuorũ, propter quam vitã nos Chriſtiani
cap.36. ſumu .Dictaui etiã triũ pſalmorũ expoſitio-
nem,non paruis voluminibus,ſexageſimi &
ſeptimi,ſeptuageſimi & primi,ſeptuageſimi
& ſeptimi. Reliq nõ dũ dictati neq; tractati,
vehementer à nobis expectantur. atq; flagi-
tãt. Ab his me reuocari & retardari irruẽti-
bus de trãuerſo quibuslibet quæſtionib. no-
lo,ita vt nec libros de Trinitate, quos diu in
manibus verſo,nondumq; cõpleui,modo at
2. Retra- tẽdere velim,quoniã nimis operoſi ſunt,&à
cta. 15. paucis eos intelligi poſſe arbitror, vnde ma
gis vrgent quę pluribus vtilia fore ſperam9.
Non. n. vt ſcribis, qui ignorat ignorabitur,
D de hac re dixit Apoſtolus, tanq̃ iſta pęna ille
plectẽdus ſit, qui nõ valet intelligentia ſic di
1. Co. 14. ſcernere ineffabilẽ trinitatis vnitatẽ, ſicut di-
ſcernitur in animo noſtro memoria, intelle-
ctus, voluntas. Aliunde hoc dicebat Apoſto-
lus: Lege & videbis qđ ea loquebaẽ, q̃ fidem
vel mores multorũ ædificarent, non quæ vix
ad paucorũ, eamq; exiguã, quãtulacunq; in
hac vita de re tãta eſſe poteſt, intelligentiam
peruenirent. i. vt linguis prophetia propone
neretur, vt nõ perturbatẽ illa gererent, quaſi
pphetiæ ſpiritus ẽt inuitos loqui cogeret, vt
mulieres in eccleſia tacerent, vt oĩa hone-
ſta & ſcđm ordinẽ fierẽt. Hęc cũ ageret, ait:
Squis videtur eſſe propheta aut ſpiritalis, co
gnoſcat quę ſcribo vobis, quia dñi eſt man-
datũ: ſiquis aũt ignorat, ignorabitur. His ver
bis coercẽs ad pacificũ ordinẽ reuocans in-
quietos, tanto ad ſeditionẽ faciliores, quan-
to ſibi videbãtur ſpiritu excellere, cũ ſuper-
biẽdo cũcta turbarẽt. Siquis ergo vr̃ prophe
ta eſſe aut ſpiritalis, cogoſcat, inqt, q̃ ſcribo
vobis, quia dñi eſt mandatũ. Siquis videtur
eſſe, & vtiq; nõ eſt: nã qui eſt, ſine dubitatio-
ne cognoſcit, nec admonitione & cohorta-
tione opus habet, quia oĩa iudicat, & à nemi
ne iudicaẽ. Illi ergo ſeditiones & pturbatio
nes in eccleſia faciebãt, qui videbãẽ eſſe in ec
E cleſia, qđ nõ erant: Hos docet cognoſcere
dñi, eſſe mãdatũ, quia nõ eſt ſeditionis Deus
ſed pacis. Siqs aũt ignorat, ignorabitur, i. im
1. Co. 14. pbabiẽ. Nõ. n. De9 ſi ad ſciẽtiã referas, igno
Matt. 5. rat eos, quib. dicturus eſt, Non noui vos, ſed
eorũ iprobatio hoc verbo inſinuata eſt. Cũ

autem dñs dicat: Beati mũdo corde, qm̃ ipſi
Deũ videbũt: eaq; viſio nobis in fine ſummũ
præmiũ promittatur, oĩno eſt metuendũ, ſi
nunc ad liquidũ q̃ dei creatura credimus cõ
ſpicere nõ valem9, ne inde ſit dictũ. Qui igno
rat, ignorabiẽ. quia enim ĩ ſapiẽtia Dei nõ co
gnouit mũdus per ſapientiã Deum, placuit
Deo per ſtultitiã prædicationis ſaluos face-
re credentes. Hæc ſtultitia prædicationis ac
ſtultũ Dei, qđ ſapiẽtius eſt hominibus, mul-
tos contrahit ad ſalutẽ, vt non ſolũ qui non-
dum certa valent intelligentia cõſpicere na-
turã Dei, quã fide tenent, verumetiã qui nõ-
dum in ipſa anima ſua ita incorporeã ſubſtã
tiã, à corporis generalitate diſcernũt quem-
admodũ certi ſunt ſe viuere, noſſe, velle, iđ
ſunt alieni à ſalute, q̃ ſtultitia illa pdicationi
fidelib. cõfert. Nam ſi pp eos ſolos Chriſtu
mortuus eſt, q certa intelligẽtia poſſunt iſta
diſcernere, penè fruſtra in eccleſia labora-
mus: ſi aũt, quod veritas habet, infirmi popu
li credentiũ ad medicum currunt, ſanãdi pe
Xp̃m, & hũc crucifixũ, vt vbi abũdauit pctm̃
ſuperabundet gratia, miris ſit modis per alt
tudinẽ diuinã ſapientiæ & ſcientiæ Dei, & p
inſcrutabilia iudicia eius, vt & nõnulli à co
poribus incorporea diſcernentes, cũ ſibi e
hoc magni videntur, & irrident ſtultitiã præ
dicationis, qua ſalui fiunt credẽtes, ab vnic
via lõgè exirẽt, quæ ad vitã æternã ſola per
ducit, & multi in cruce iuſti gloriãtes, & al
eadem via nõ recedẽtes, ẽt ſi iſta q̃ ſubtiliſsi-
me diſſerunẽ, ignorãt, quia non perit vnus e
illis pro quibus mortuus eſt, ad eandẽ peru
niãt æternitatẽ, veritatẽ, charitatem. i. ad ſta
bilem, certã, plenamq; fęlicitatẽ, vbi manẽ
tibus, vidẽtibus, amãtib. ſunt cũcta pſpicua
Proinde in vnũ deũ patrẽ & filiũ & ſpiritũ-
ſanctũ firma pietate credamus: ita vt nec fi
lius credatur eſſe qui pater eſt, nec pater qu
filius eſt, nec pater nec filius qui vtriuſq; ſpi
ritus eſt. Nihil putetur in hac trinitate tem-
poribus locisve diſtate, ſed hæc tria æqua-
lia eſſe & coæterna, & omnino eſſe vna na
tura: non a patre aliam, & a filio aliam, &
ſpirituſancto aliam conditam eſſe creaturã
ſed oĩa & ſingula, quæ creata ſunt vel crean
tur, trinitate creante ſubſiſtere: nec quenqu
liberari a patre ſine filio & ſpirituſancto, au
a filio ſine patre & ſpirituſancto, aut a ſpi
rituſancto ſine patre & filio: ſed a patre &
filio

filio & ſpiritusſancto vno, uero, uereque immortali, i. oĩmodo incõmutabili ſolo Deo. Multa aũt etiã ſeparatim in ſcripturis de ſingulis dici, vt inſinueẽ, quanuis inſeparabilis trinitas, tñ trinitas, vt quemadmodum ſimul dici nõ põt, cum ſonis corporalib. cõmemorant, quãuis ſimul ſint inſeparabiliter, Ita & quibuſdã ſcripturarum locis, & per quaſdã creaturas ſigillatim vicisſimq; moſtrent. Sicut pr̃ in voce, qua ſonuit. Tu es filius meus, & filius in hoĩe, quem ſuſcepit ex virgine, & ſpiritusſanctus in columbæ ſpecie corporali. Hæc ſeparatim quidẽ, ſed nullo mõ ſeparata tria illa demõſtrat. Ad hoc vtcunq; intelligendũ aſſumimus memoriã, intelligentiam, voluntatẽ. Quamuis.n. hæc ſuis ſeparatisq; tpibus ſigillatim ſingula enunciemus, nihil tñ horũ ſine alijs duob. agimus aut dicimus. Nec iõ putanda ſunt hæc tria trinitati ſic cõparata, vt oĩ ex parte cõueniant. Cui.n. ſimilitudini in diſputando cõuenientia tanta cõcedit, vt ei rei cui adhibenda eſt, ex oĩ parte coaptet, vel qñ ex creatura ad creatorem aliqd ſimile aſſumit? Primo ergo in hoc inuenitur iſta ſimilitudo disſimilis, quod tria hæc, memoria, intelligentia, voluntas aĩæ inſunt, nõ eadẽ tria, eſt aĩa, Illa vero trinitas non ineſt, ſed ipſa Deus eſt. Iõ ipſa mirabilis ſimplicitas cõmendat, quia nõ ibi aliud eſt eſſe, aliud ĩtelligere, vel ſi quid aliud de Dei natura dr̃. Anima vero quia eſt, etiã dum non intelligit, aliud eſt quidẽ eſſe, aliud eſt quod intelligit. Deinde quis audeat dicere patrẽ non intelligere per ſeipſum, ſed per filiũ ſicut memoria non intelligit p ſeipſam, ſed p intellectum: vel potius aĩa ipſa, cui hæc inſunt, per intellectum tm̃modo intelligit, ſicut per memoriã tm̃modo meminit & per voluntatem tm̃modo vult? Adhoc ergo adhibet iſta ſimitudo, vt quoquo mõ intelligat, quẽadmodũ horum trium in aĩa, cũ ſingula nomina enũciant, quib. eadẽ ſingula demõſtrant: tñ vnũquodque nomen his trib. cooperantib. enunciat, cum & reminiſcẽdo & intelligendo & volendo dr̃. Ita nullam eſſe creaturã, in qua vel ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus ſpiritusſantus demonſtret, quam non ſimul trinitas operetur, quæ ĩſeparabiliter operatur. Ac per hoc nõ vocẽ patris, nec aĩam, & carnem filij, nec columbam ſpiritusſancti eſſe factã, niſi eadẽ cooperãte trinitate. Nec ſanè ſonus ille vocis, qui cõtinuo eſſe deſtitit, coaptatus eſt in vnitatẽ patris. Nec illa colũbæ ſpẽs corporalis coaptata eſt in vnitatem perſonæ ſpiritusſancti. Nã ipſa quoq;, ſicut nubes illa lucida, quæ operuit in mõte cũ trib. diſcipulis ſaluatorẽ, vel potius ſicut ille ignis, qui eundẽ ſpiritumſanctum demonſtrauit, officio ſignationis impleto, mox eſſe deſinit: ſed ſolus homo, quia pp ipſam naturam liberandam illa oĩa fiebant, in vnitatẽ perſonę verbi Dei, hoc eſt vnici filij Dei mirabili & ſingulari ſuſceptione coaptatus eſt, permanẽte tñ verbo in ſua natura incõmutabiliter, ĩ qua nihil cõpoſiti cũ quo ſubſiſtat vlla phantaſia humani animi ſuſpicandũ eſt. Legiẽ quidem & ſpiritus ſapientiæ multiplex, ſed rectè dr̃ etiã ſimplex. Multiplex enim, qm̃ multa ſunt quæ habet: ſimplex aũt, quia nõ aliud q̃ quod habet eſt. Sicut dictus eſt filius hr̃e vitam in ſemetipſo, & eadẽ vita ipſe eſt: homo aũt verbo acceſſit, non verbum in hoĩem conuertibiliter acceſſit: atq; ita & filius Dei ſimul cum hoĩe ſuſcepto dr̃: vnde idem filius Dei incõmutabilis eſt atq; coæternus patri, ſed in verbo ſolo, & ſepultus eſt filius Dei, ſed in carne ſola. Proinde quę de filio Dei verba dñr, videndũ eſt ſecundum quid dicant. Non.n homine aſſumpto perſonarũ numerus auctus eſt, ſed eadẽ trinitas mãſit. Nã ſicut in hoĩe quolibet præter vnum illum, qui ſingulariter ſuſcept⁹ eſt, anima & corpus vna perſona eſt, ita in Chriſto verbũ & homo vna perſona eſt. Et ſicut homo, verbi gratia, philoſophus non vtique, niſi ẽm animam dr̃: nec ideo tñ abſurde: ſed cõgruentisſima & vſitatisſima loquutione dicimus philoſophũ cæſum, philoſophũ mortuum, philoſophũ ſepultum, cum totũ ſecundum carnem accidat, non ſecundum illud quod eſt philoſophus, ita Xp̃s Deus Dei filius dñs gloriæ, & ſi quid hmõi ẽm verbũ dr̃, & tñ rectè dr̃ Deus crucifixus, cum hoc eum ſecundum carnem paſſum eſſe, non ſecundũ illud quo dñs gloriæ eſt, non habeat incertum. Sonitus aũt ille vocis & columbæ ſpecies corporalis, & linguæ diuiſæ velut ignis, qui inſedit ſuper vnumquemq; eorũ, ſicut illa in monte Syna, quæ terribili ſpecie facta ſunt, & ſicut columna illa nubis p diẽ, & flammæ per noctẽ, ſignificatiua operatione acta atque tranſacta ſunt. Illud in his maxime cauendum eſt, ne cuiquam Dei natura vel

Coaptat⁹ p unitus.

Sap. 7.

K

Simile.

L

Lucæ. 3.

Acto. 2.

Exo. 19.

Exo. 13.

ra vel patris vel filij vel ſpirituſſancti cōmutabilis & cōuertibilis eſſe credatur. Nec moueat q̄d aliq̄n res, quæ ſignificat, nomē eius rei quam ſignificat, accipit. Spirituſſanctus dictus eſt corporali ſpē tanquā columba deſcendiſſe & manſiſſe ſup eum. Sic.n.& petra Chriſtus, quia ſignificat Chriſtū. Miror autē tibi videri ſonitū vocis illi⁹, qua dictum eſt, Tu es filius meus, non mediante aīa, ſed diuino nutu ſola corporali natura ſic fieri potuiſſe, & non tibi videri eodē modo poſſe fieri
M animātis cuiuſlibet ſpēm corporalē motūq; viuenti ſimilem diuino nutu, nullo aīali interpoſito ſpiritu. Si.n. obtēperat Deo creatura corporea ſine viuificantis aīę miniſterio, vt ædantur ſoni quales ædi ex corpore aīato ſolent, vt forma loquutionis articulatę auribus inferat, cur non obtemperet, vt ſine aīæ viuificantis miniſterio figura motusq; volucris, eadem potentia creatoris, ingerat aſpectibus? An ſenſus audiēdi hoc mereri pōt, videndi non pōt, cum ex iacenti materia corporis vtrunq; formet, & quod inſonat aurib. & apparet aſpectib. & vocis articuli, & lineamēta mēbrorum, & audibilis & viſibilis motus: vt & verū ſit corpus quod ſentit corporis ſenſu, & nihil ſit amplius q̄ quod ſentit corporis ſenſu? Aīa enim in illo ſenſu corporis vel in aliquo animante ſentitur. Non igit eſt opus quærere, qūo apparuerit columbę ſpēs corporalis, ſicut nō q̄rim⁹ qūo ſonuerint voces articulati corporis. Si.n. potuit aīa nō eē media, vbi vox non quaſi vox dr̄ facta: quantomagis potuit vbi dr̄ columba, hoc verbo ſignificata ſola ſpē corporali oculis reddita, non natura viuentis animantis expreſſa. Hoc modo etiam illud dr̄: factus eſt ſubito de cœ
Act. 2. lo ſonus quaſi ferretur flatus vehemens, & viſę ſunt illis linguæ diuiſę velut ignis, vbi dr̄
A ſpecies quædā quaſi flatus, & velut ignis ſenſibilis vſitatis ſimilis notiſq; naturis, non ipſæ vſitatæ notęque naturæ ad tempus factæ ſignificari videntur. Si aūt ſubtilior rō vel excellentior rei inueſtigatio demonſtrat eā naturā, quę nec temporaliter nec localiter mouet, non moueri niſi p illā quę tpaliter tm̄, non localiter moueri pōt: conſequens erit vt omnia illa per miniſterium creaturæ viuentis effecta ſint, ſicut p angelos fiūt. Vn̄ diligētius diſſerere & longū eſt, & non neceſſariū. Huc accedit, quia non ſunt viſiones quæ apparent ſpiritui tanquā corporis ſenſib. nō ſo lū domientib. vel furentib. ſed aliq̄n ſanę mētis vigilantib. non per fallaciam illudentium dæmonum, ſed per aliquam relationem ſpiritalē, quæ fit per formas incorporeas corporib. ſimiles: quæ diſcerni omnino nō p̄nt, niſi diuino adiutorio plenius reuelent, & mentis intelligentia dijudicet, vix aliq̄n cum fuerint, ſed plerunq; poſtea cum trāſierint. Quæ cum ita ſint, ſiue in naturis corporeis, ſiue ſola ſpē corporali, natura aūt ſpiritali noſtro ſpiritui tanquam ſenſib. corporis apparere videantur, q̄n hæc ſacra ſcriptura cōmemorat, cuius iſtorum duorū generis ſint, & vtrū mediante viua creatura fiant, ſi corpore fiūt iudicare temere nō debemus: dum tn̄ creatoris hoc eſt, ſummæ atque ineffabilis trinitatis inuiſibilem, incommutabilemq; naturam, & à mortalium carnalium ſenſibus & ab omni cōuertibilitate ſiue in melius, ſiue in deteri⁹ ſiue in quolibet aliud atque aliud, remotā atque diſcetā vel ſine vlla dubitatione credamus, vel qualicunq; etiā intelligētia capiamus. Hæc tibi de duab. q̄onibus, hoc eſt, de trinitate & colūba, in qua ſpirituſſanctus non ſua natura, ſed ſignificatiua ſpē demōſtratus eſt, ſicut & filius Dei non ſua natiuitate, de qua pater dixit: Ante luciferum genui te, ſed in homine ſuſcępto ex vtero virginis, à Iudæis crucifixus eſt, videris q̄ ocioſo ego & occupatiſſimus ſcribere potui. Nec putaui omnia pertractanda quæ poſuiſti in literis tuis, verum ad illa duo, quæ ex me audire voluiſti, me rn̄diſſe, & ſi non ſufficienter auiditati tuæ, tn̄ charitate obediente exiſtimo. Præter autem illos duos libros, quos tribus ne adiunxiſſe ſupra cōmemoraui, & trium pſalmorum expoſitionem, ſcripſi etiam librum ad ſanctum presbyterum Hieronymum de aīæ origine, cōſulens eum quomodo defendi poſſit illa ſnīa, quam religioſæ memoriæ Marcellino ſuam eſſe ſcripſit, ſingulas aīas nouas naſcentibus fieri, vt non labefactetur fundatiſſima eccleſiæ fides, qua inconcuſſe credimus, quod in Adā oēs moriuntur, & niſi Chriſti gratia liberent, qui p ſuū ſacramentum ēt in paruulis operatur, in condemnationem trahuntur. Scripſi alium ad eundē, quomodo illi videatur accipiendum eſſe quod ſcriptum eſt in epiſtola Iacobi: Quicunque aūt totā legē ſeruauerit, offendat aūt in vno,

factus

factus est omnium reus. Sed in hoc dixi etiã qd mihi videat: in illo aũt de animę origine tm̃ quid ei videat, consultatoria quadam disputatione quæsiui. Occasionem quippe cuiusdã sanctissimi & studiosissimi iuuenis presbyteri Orosij, qui ad nos ab vltima Hispania, i. ab Oceani litore solo sanctorum scripturarum ardore inflammatus aduenit, amittere nolui, cui vt ad illum quoq: pergeret, ꝑsuasi. Huic etiam ipsi Orosio ad quædam interrogata, quæ illum de Priscilianistarũ hæresi, & Originis quibusdam opinionib. quas non recepit ecclesia, permouebãt vno libro nõ grandi quãta potui breuitate & perspicuitate rñdi. Scripsi etiam grandẽ quendã librũ aduersus Pelagij hęresim, agentib. nonnullis fratrib. quib. contra gratiam Christi opinionẽ perniciosissimã ille persuaserat. Hæc oĩa si hr̃e volueris, aliquem mitte qui tibi cuncta describat. Me aũt permitte his vacare quærẽdis atq; dictandis, quæ quoniam multis sunt necessaria, præponenda esse arbitror ad valde paucos pettinẽtibus inquisitionibus tuis.

Augustinus Quintiano, commẽdat matrẽ viduam cum filia virgine, quæ deferebãt reliquias Stephani martyris. Epist. CIII.

DOmino beatissimo & meritò venerabili fratri & coepõ Quintiano, Augustinus in dño salutem. Honorabiles Dei famulas, & præcipua Christi membra Gallam viduam sancti Propositi, & eius filiam Simpliciolam virginem sacram, matri ætate subditam, sanctitate prælatam, quas verbo dñi aluimus, vt potuimus, venerationi tuæ in Christi dilectione commendo, & tanquam mea manu per hanc epistolam trado consolandas, & in omnibus adiuuandas, quę vtilitas earũ vel necessitas postulat, quod & sine mea cõmendatione proculdubio faceret sanctitas tua. Si enim nos ꝑ ꝑ supernã Hierusalem, cuius nos omnes ciues sumus, & in qua concupierunt hr̃e excellentiorem sanctitatis locũ, non solum ciuicũ, verumetiã fraternũ eis debemus affectum, quãtomagis vos, apud quos earum etiam carnalis est patria, in qua secularem nobilitatem pro Christi amore contemnunt dominæ illę. Officium quoque salutationis per illas meum ea charitate peto digneris sumere qua direxi: & meminisse nostri in orationibus tuis. Portant sane secum reliquias beatissimi & gloriosissimi martyris Stephani, quas non ignorat sanctitas vestra, sicut & nos fecimus,* quàm conuenienter honorare debeatis. *a. l. discant qui nõ credũt ueneran-das sancto rum reliquias.*

Augustinus Sixto presbytero, qui contra Pelagianos scripserat, vt pergat impudentes cohibere, dissimulantibus mederi.

Epistola. CIIII. F

DOmino venerabili & in Christi charitate suscipiẽdo sancto fratri & cõpresbytero Sixto, Augustinus in dño salutẽ. Ex quo Hippone literę benignitatis tuæ per sanctum fratrem Firmũ presbyterum directæ me absente venerunt, postea q̃ illas cũ remeassem, quãuis iam inde profecto earũ perlatore legere potui, hæc prima eademq; gratissime rescribendi occurrit occasio per dilectissimũ filium nostrũ Albinum acoluthũ. Quod aũt, quib. simul scripsi, tunc nõ eramus simul, iõ factum est, vt singulorum singulas nõ vnam amborum epistolã sumeres: A me quippe digressus est perlator huius per venerabilẽ fratrem & coepm̃ meum Alipiũ qui tuæ sanctitati aliã rescriberet transiturus, ad quẽ etiã ipsas, quas ego iã legerã, literas tuas ipse portauit. Quæ nos quãta lætitia perfuderint, quid homo nitatur loqui quod nõ potest eloqui? nec teipsũ satis nosse arbitror, sed nobis crede, quantum boni feceris talia scripta mittendo. Sicut. n. tu testis es animi tui, ita nos nr̃i, quemadmodum sit affectus illarum synceritate luculẽtissima literarum. Si. n. breuissimam epistolam tuam, quam de hac ipsa re ad beatissimum senem Aurelium per Leonem acoluthum direxisti, exultãti alacritate descripsimus, & quib. poteramus magno studio legebamus, vbi nobis exposuisti, quid de illo perniciosissimo dogmate, vel quid cõtra de gratia Dei, quam pusillis magnisq; largitur, cui est illud inimicissimum sentias. G quãta nos putas ista tua prolixiora scripta, vel exultatione legisse, vel cura vt legant, quib. valuimus alijs obtulisse, atq; adhuc quib. valemus offerre? Quid. n. gratius legi vel audiri potest, q̃ gratiæ Dei tam pulchra defensio aduersus inimicos eius, ex ore eius qui eorundẽ inimicorũ magni momenti patronus ante iactabat. Aut vnde vberiores Deo dẽmus agere gratias, q̃

2. Retract. 42.

quod eius ſic defenditur gratia,ab eis quibus
datur aduerſus eos, quib. vel non datur, vel
ingratum eſt qđ dat?Quia vt eis gratū ſit,oc-
culto & iuſto iudicio Dei non dat. Quapp
dñe venerabilis & in Chriſti charitate ſuſci-
piēde ſancte frater,quãuis optime facias, cū
de hac re ſcribis ad fratres, apud quos ſe illi
de tua ſolēt efferre amicitia,tñ hæc cura ma
ior tibi reſtat, vt nō ſolum ſalubri ſeueritate
plectant,qui errorē illū Chriſtiano infeſtiſſi
mum nomini audent garrire liberius, ſed ēt
ij diligentisſime caueant vigilantia paſtorali
pp infirmiores & ſimpliciores dñicas oues,
qui eū presſius,quidã aūt timidius,ſed tñ in-
ſuſurrare non ceſſant,penetrantes domos,ſi-
cut ait Apoſtol⁹, & cætera quę ſequunt exer
citata impietate faciētes. Nec illi negligendi
ſunt,qui vſque ad profundū ſilentiū ſuppri-
munt timore,quod ſentiunt, ſed tñ eandem
K peruerſitatē ſentire nō deſinunt. Nōnulli qp
pe eorū,antequã iſta peſtilētia mãifeſtisſimo
ēt ſedis Apoſtolicę iudicio dãnaret,vobis in
noteſcere potuerūt,quos nunc repente reti-
cuiſſe perſpicitis: nec vtrum ſanati ſint ſciri
Lenitas ī hæreticos. pōt,niſi cū non ſolū dogmata illa falſa tacue
rint,verumetiã illis vera cōtraria, eo quo il-
la ſolent ſtudio defenſarint,qui tñ lenius pro
fecto ſunt tractandi. Quid.n.eos terreri opus
eſt quos ſatis territos ipſa taciturnitas mon-
ſtrat?Nec ideo tanquã ſani prætereūdi ſunt
diligentia medicinæ,quorum vulnus in ab-
dito eſt. Etſi.n.terrendi non ſunt, tñ docendi
ſunt: &,quãtum exiſtimo, facilius poſſunt,
dum in eis timor ſeueritatis doctorem adiu
uat veritatis,vt opitulãte domino,gratia eius
intellecta atque dilecta, etiam loquendo ex-
pugnent quod iam loqui non audent.

Auguſtinus Sixto presbytero, inſtruens il-
lum aduerſus Pelagianorum argu-
menta. Epiſt. CV.

DOmino in dño dominorum dilectisſi-
mo ſancto fratri & compresbytero Six
to, Auguſtinus in dño ſalutem. In epiſtola
quam per charisſimum fratrem noſtrum Al
L binum acoluthum miſi, prolixiorē me miſ
2.Re.42. ſurum eſſe promiſi, per ſanctum fratrem &
compresbyterum noſtrum Firmum,qui no-
bis literas attulit ſynceritatis tuæ,plenas fidei
tuæ,quæ nobis tantum gaudium contulerūt,
quantū magis poſſumus hře q̃ dicere. Quod
enim fatendū eſt charitati tuæ, triſtes eramus
aīo nimis cum fama iactaret inimicis Chri-
ſtianæ gratiæ te fauere. Sed vt hæc triſtitia de
noſtris cordib. tergeret,primo te priorē ana
thema eis in populo frequentisſime pronun
ciaſſe eadē fama nō tacuit. Deinde cum lite-
ris Apoſtolicæ ſedis de illorum damnatione
ad Aphricam misſis,tuæ quoq; literæ ad ve-
nerabilē ſenem Aurelium conſecutæ ſunt, q̃
tameiſi breues erant,tuū tñ vigorē aduerſus
eorum errorē ſatis indicabant. Nūc vero cū
apertius & latius qđ de illo dogmate cōtraq;
ſentires,literis tuis fides ipſa nobiſcum rōne
eccleſiæ loqueret,cui potisſimū beatus Apo
ſtolus Paulus de gratia Dei per Ieſum Chri-
ſtum dñm noſtrū, multa & multipliciter eſt
locutus,non ſolū illud omne triſtitiæ nubilū
fugit de cordib. noſtris,ſed etiam tm̃ tibi læti
tiæ lumē infulſit,vt nihil egiſſe in nobis vide
ret ille mœror & timor, niſi ſucceſſu horū,
ampliorem flagrantiam gaudiorum. Itaq; te
frater charisſime, quãuis non videamus nos
oculis carnis,animo tñ in fide Chriſti,in gra
tia Chriſti,in mēbris Chriſti tenemus:ample
ctimur,oſculamur,& remeante à nobis ad te
noſtrorū inuicē colloquiorū sãctisſimo & fi
delisſimo perlatore,quem noluiſti eſſe apud
nos,non ſolū aduectorem ſcriptorū tuorū,
verūetiam narratorem teſtemq; factorū, re-
ſcripta perſoluimus, & aliquanto diutius te-
cū ſermocinamur,admonētes,vt docēdis in
ſtes, quib. terrendis ſatis (quantū cōperimus)
inſtitiſti. Sunt.n. quidã qui iuſtisſime dãnata
impietates adhuc liberius defendēdas putãt
& ſunt qui occultius penetrãt domos, & q
in aperto iam clamare metuunt, in ſecret
ſeminare non quieſcūt. Sunt aūt qui omnin
ſiluerunt magno timore cōpresſi, ſed adhu
in corde retinent,quod ore iam proferre n
audent, qui tñ eſſe poſſunt fratrib. ex prior
ipſius dogmatis defenſione notisſimi. Proin
de alij ſeuerius coercendi,alij vigilantius v
ſtigandi,alij tractandi quidē leuius, ſed no
ſegnius ſunt docendi,vt ſi non timentur, n
perdant,non tamen negligantur ne perean
Quod enim putant auferri ſibi liberum ar
trium,ſi nec ipſam bonã voluntatem ſine a
iutorio Dei hominem hře conſenſerint,no
intelligunt, non ſe firmare humanum arb
triū,ſed impellere vt per inania ferat,non
domino

dño tanquã in petra ſtabili collocetur. Para-
tur.n.voluntas à dño. Quod aũt perſonarum
acceptorẽ Deum ſe credere exiſtimãt, ſi cre-
dant quod ſine vllis pręcedentib.meritis, cu
ius vult miſereť, & quos dignatur vocat, &
quẽ vult religioſum facit, parũ attendunt qđ
debita reddať pęna damnato, indebita gratia
liberato, vt nec ille ſe indignum quęrať, nec
dignum ſe iſte glorieť, atq; ibi potius acce-
ptionem nullam fieri perſonarũ, vbi vna ea-
demq; maſſa dãnationis & offenſionis inuo
luit, vt liberatus de non liberato diſcat quod
etiam ſibi ſupplicium cõueniret, niſi gratia
ſubueniret. Si aũt gratia: vtiq; nullis meritis
reddita, ſed gratuita bonitate donata. Sed in-
iuſtum eſt, inquiunt, in vna eadẽq; mala cã
hunc liberari, illum puniri. Nẽpe ergo iuſtũ
eſt vtrũq; puniri. Quis hoc negauerit? Agam⁹
ergo gratias ſaluatori, dũ nobis redditum nõ
cernimus, qđ in dãnatione ſimiliũ ẽt nobis
debitũ fuiſſe cognoſcimus. Si.n.vtriq; libera
renť, lateret quid peccato per iuſtitiã debea-
tur: ſi nemo, quid gratia largireť. Vt ergo in
hac difficillima qõne verbis potius vtamur
Apoſtoli: Volens Deus oſtẽdere iram, & de-
mõſtrare potentiã ſuã, attulit im multa patiẽ
tia vaſa iræ, quæ pfecta ſunt in pditionẽ: &
vt notas faceret diuitias glorię ſuę in vaſa mi
ſericordiæ, cui nõ põt figmentũ dicere, Qua
re ſic me feciſti: cum habeat ptãtem ex eadẽ
maſſa facere aliud vas in honorẽ, aliud in cõ
tumeliã. Vbi quia vniuerſa iſta maſſa merito
dãnata eſt, contumeliã debitã reddit iuſtitia,
honorẽ donat indebitũ gratia, nõ meriti præ
rogatiua, non fati neceſſitate, non temeritate
fortunæ, ſed altitudine diuitiarũ ſapiẽtiæ, &
ſciẽtiæ Dei, quã nõ apertit, ſed clauſam mira
tur Apoſtolus, clamans. O altitudo diuitiarũ
ſapiẽtiæ & ſcientiæ Dei, q̃ inſcrutabilia ſunt
iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis
enim cognouit ſenſũ dni: aut qs conſiliarius
fuit, aut quis prior dedit illi & retribueť ei?
Qm̃ ex ipſo, & per ipſum, & ĩ ipſo ſunt oĩa,
ipſi gloria ĩ ſecula ſeculorũ amẽ. Noluit aũt
vt ſit ipſi gloria in iuſtificãdis impijs gratui-
ta gratia, qui eius ignorantes iuſtitiã, ſuã vo-
lunt cõſtituere, vel iam cõclamantiũ religio-
ſorum & piorũ vocib. preſſi, ita ſe fateť ad
habendã ſeu faciẽdam iuſtitiam diuinitus ad
iuuari, vt ſui præcedat aliquid meriti, quaſi
priores volentes dare vt retribuatur eis ab il-
lo, de quo dictũ eſt: Quis prior dedit illi &
retribueť ei, & ſuo putãtes pręire merito illũ *Rom.15.*
de quo audiũt, aut potius audire nolũt, Qm̃
ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt oĩa. Qua
rũ aũt diuitiarũ eſt altitudo ſapiencię & ſciẽ-
tiæ eius, ex his ſunt diuitiæ gloriæ eius in va
ſa miſericordiæ quę vocauit in adoetionẽ,
quas diuitias notas vult facere etiã per vaſa
iræ, quæ perfecta ſunt ĩ perditionem. Et quæ
ſunt viæ inueſtigabiles, niſi de quib. in Pſal- B
mo caniť. Vniuerſæ viæ dñi miſericordia & *Pſal.24.*
veritas? Igiť inueſtigabiles ſunt miſericordia
& veritas eius: qm̃ cuius vult miſeretur, non
iuſtitia ſed miſericordiæ gratia, & quẽ vult
obdurat, nõ iniquitate, ſed veritate vindictæ.
Quæ tñ miſericordia & veritas ita ſibi occur
runt quia ſcriptum eſt, Miſericordia & veri- *Pſal.48.*
tas obuiauerunt ſibi, vt nec miſericordia im-
pediat veritatem, qua plectiť dignus, nec ve-
ritas miſericordiam, qua liberatur indignus.
Qua igiť ſua merita iactatur⁹ eſt liberat⁹, cui
ſi digna ſuis meritis redderenť non eſſet niſi
dãnatus? Nulla ne igiť ſunt merita iuſtorum?
Sunt planè, quia iuſti ſunt. Sed vt iuſti fierẽt,
merita non fuerunt. Iuſti.n.facti ſunt, cũ iu-
ſtificati ſunt, ſed ſicut dicit Apoſtolus: Iuſtifi
cati gratis per gratiam ipſius. Cum igiť huic
gratię inimici infeſtiq; ſint iſti, Pelagius tñ in *Rom.3.*
eccleſiaſtico iudicio Palæſtino (nõ.n. aliter
inde impunitus exiſſet) anathematizauit eos,
qui dicunt gratiam Dei ſm̃ merita dari. Sed
nihil aliud ĩ eorũ etiã poſteriorib. diſputatio
nib. inueniť q̃ meritis dari etiã gratiã. De cu-
ius cõmẽdatione maxime ad Romanos Apo
ſtolica epiſtola loquiť, vt inde ſe, prædicatio
eius velut à capite orbis toto orbe diffunde-
ret. Ea eſt.n. qua iuſtificatur impius, ideſt fit
iuſtus qui prius erat impius. Et ideo percipiẽ
dę huius gratiæ merita nulla præcedunt: quo
niam meritis impij, non gratia ſe pœna debe
tur. Nec iſta eſſet gratia ſi non daretur gra-
tuita, ſed debita redderetur. Sed cum ab iſtis
quæritur, quam gratiam Pelagius cogitaret C
ſine vllis præcedentib. meritis dari, quando
anathematizabat eos qui dicunt gratiam Dei
ſecundum merita noſtra dari: reſpondent ſi-
ne vllis præcedentib. meritis gratiam ipſam
humanam eſſe naturã, in qua conditi ſumus.
Neq; enim antequam eſſemus, mereri aliqd
poteramus vt eſſemus. Abijciatur à Chri-
ſtianorum cordibus iſta fallacia. Nam om-

nino non iſtam gratiam commẽdat Apoſto-
lus qua creati ſumus, vt hoĩes eſſemus, ſed
qua iuſtificati ſumus, vt hoĩes iuſti eſſemus.
iſta eſt.n.gratia per Ieſum Chriſtum dñm no
ſtrũ. Etenim Chriſtus non pro ullis vt hoĩes
conderent̃,ſed pro impijs mortuus eſt vt iu-
ſtificarentur,quippe homo erat qui dicebat:
Rom. 7. Miſer ego homo,qs me liberabit de corpo-
re mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chri-
ſtum dñm noſtrũ. Pñt quidem dicere remiſ-
ſionem peccatorũ eſſe gratiã, quæ nullis præ
cedentib. meritis dat̃. Quid enim habere bo
ni meriti pñt peccatores? Sed nec ipſa remiſ
ſio peccatorũ ſine aliquo merito eſt, ſi fides
hanc impetrat. Neque.n.ullum eſt meritũ fi-
D dei,qua fide ille dicebat: Deus propitius eſto
Luc. 18. mihi peccatori,& deſcẽdit iuſtificatus meri
to fidelis humiliatus, qm̃ qui ſe humiliat ex-
altabit̃. Reſtat igit̃ vt ipſam fidẽ vnde oĩs iu-
ſtitia ſumit initium, pp quod dr̃ ad eccleſiã
in cantico canticorum, Venies & pertrãſies
ab initio fidei,nõ humano quo iſti extollunt̃
tribuamus arbitrio, nec ullis prçcedentibus
meritis,qm̃ inde incipiunt bona quæcunque
ſunt merita,ſed gratuitum donũ Dei eſſe fa-
teamur ſi quæ verã.i.ſine meritis cogitamus.
Quia,ſicut in eadẽ epiſtola legitur: Deus vni
Rom. 12. cuiq; partit̃ menſurã fidei. Opera quippe bo
Rom. 14. na fiunt ab hoĩe,fides aũt fit in hoĩe,ſine qua
illa à nullo fiũt hoĩe. Oẽ.n.quod ex fide, pec
catũ eſt. Quapropter ne ſe vel ipſius orõnis
meritum extollat,etiam ad vincendas tempo
ralium rerum cupiditates & diligenda bona
æterna, atq; ipſum fontem oĩum bonorum,
dñi adiutorium datur oranti, fides erat quæ
data eſt non oranti, quę vtiq; niſi data eſſet,
E orare nõ poſſet. Qũo.n. inuocabunt, in quẽ
nõ crediderunt? Qũo credent quem nõ audie
runt? Qũo audient ſine prædicante? Igitur fi-
Rom. 10. des ex auditu, auditus aũt per verbũ Chriſti.
Proinde miniſter Chriſti huius fidei prędica
tor,ſm gratiam quæ data eſt illi, plantator
eſt & rigator. Nec tñ qui plantat eſt aliquid,
1. Cor. 3. neq; qui rigat,ſed qui incremẽtũ dat Deus,q
vnicuiq; partit̃ menſurã fidei Vñ & alibi dr̃.
Ephe. 6. Pax fratrib. & charitas cũ fide: quãm ne ſibi
tribuerent,continuo ſubiunxit, A Deo patre
& dño noſtro Ieſu Chriſto quia nec omniũ
eſt fides,qui audiunt verbum,ſed quib. Deus
partitur menſuram fidei ſicut nec omnia ger
minant quæ plantãtur & rigantur,ſed quibus

Deus dat incrementũ. Cur aũt ille credat, il-
le non credat, cum ambo idẽ audiunt, & ſi
miraculum in eorum conſpectu fiat, ambo
idem vidẽt, altitudo eſt diuitiarum ſapientiæ
& ſcientiæ Dei cuius inſcutabilia ſunt iudi-
cia,& apud quẽ non eſt iniquitas,dum cuius
vult miſeret̃,& quem vult obdurat: neque.n.
propterea ſunt iſta iniuſta, quia occulta. De-
inde poſt remisſionem peccatorum, niſi mũ
datam domum habitet ſpirituſſanctus, nõne
cum alijs ſeptem redit ſpiritus immũdus, &
erunt nouisſima hoĩs illius peiora q̃ erãt pri
ma? Vt aũt habitet ſpirituſſanctus, nonne vb
vult ſpirat,& charitas Dei ſine qua nemo b
ne viuit diffunditur in cordibus noſtris, non
à nobis, ſed per ſpiritumſanctũ qui datus eſt
nobis? Hãc.n. fidẽ Apoſtolus definiuit dicẽs
Neque circuncißio eſt aliquid neq; præpu-
tiũ,ſed fides quæ per dilectionẽ operat̃. Iſta
quippe fides eſt Chriſtianorũ nõ dæmonio-
rum: nam & dæmones credunt & contremi-
ſcunt,ſed nunquid & diligunt, Nam ſi nõ cr
derent,non dicerent, Tu es ſanctus Dei: vel
Tu es filius Dei: Si aũt diligerent,nõ dicerẽt
Quid nobis & tibi? Fides igit̃ ad Chriſtũ no
trahit quæ niſi deſuper gratuito munere no
bis daretur,nõ ipſe diceret: Nemo põt veni
re ad me, niſi pater q miſit me attraxerit eũ
Vñ & paulo poſt ait: Verba quæ ego loqu
tus ſum vobis ſpũs & vita ſunt, ſed ſunt q d
ex vobis qui nõ credunt. Deinde Euangeliſt
ſubiungit: Sciebat.n.ab initio Ieſus qui eſſen
credẽtes,& quis eſſet traditurus eũ. Et ne q
quã exiſtimaret credentes ſic ad eius præſci
tiã pertinere,qũo non credẽtes.i.vt nõ eis fi
des ipſa deſuper darẽt,ſed tantummodo vo
luntas eorũ prænoſcerẽt, mox adiecit atqu
ait. Et dicebat: Propterea dixi vobis,quia ne
mo põt venire ad me, niſi fuerit ei datum
patre meo. Hinc erat,quod eorũ q audierun
loquentẽ de carne ſua & ſanguine ſuo quid
ſcãdalizati abſceſſerunt,quidã credendo m
ſerunt: Quia nemo poteſt venire ad illum,
ſi cui datum eſt à patre, ac per hoc & ab ip
ſo filio,& à ſpirituſancto. Neque enim ſep
rata ſunt dona vel opera * inſeparabilis tri
tatis,ſed filius ſic honorãs patrem, non affe
vllius diſtantię documentum, ſed magnu
præbet humilitatis exemplum. Hic iteru
iſti liberi arbitrij defenſores, immò decep
res quia inflatores, & inflatores qa præſu-
ptores,

ptores,nõ aduerſum nos,ſed aduerſus Euan
gelium loquuturi,quid aliud dicunt q̃ id qđ
Apoſtolus ſibi,quaſi à talib.diceret,obiecit:
Dicis itaq; mihi. Quid adhuc conqueritur?
Nam voluntati eius quis reſiſtit?Hanc cõtra-
dictionem ſibimet ipſe tanq̃ ab altero oppo
ſuit,velut ex eorum voce qui nolunt accipe-
re quod ſuperius dixerat. Ergo cuius vult mi
ſeretur,& quem vult obdurat.Talib.itaq; di-
camus cum Apoſtolo,non.n. melius illo in-
uenire poſſumus quid dicamus:O hõ, tu qs
es qui rñdeas Deo? Quærimus nanq; meritũ
obdurationis,& ĩuenimus. Merito nãq; pec
cati vniuerſa maſſa dãnata eſt, nec obdurat
Deus impertiendo malitiam, ſed non im-
pertiendo miſericordiam.Quibus enim non
impertitur,nec digni ſunt, nec merentur: at
potius vt non impertiaƭ,hoc digni ſunt,hoc
merenƭ. Quærimus aũt meritum miſericor-
diæ,nec inuenimus,qa nullum eſt, ne gratia
euacueƭ,ſi non gratis donaƭ, ſed meritis red-
diƭ.Si.n.dixerimus fidẽ præceſſiſſe. in qua eſ
ſet meritũ gratię, qd meriti habebat homo
ante fidẽ,vt acciperet fidẽ?Quid.n. habet qđ
non accepit?Si aũt accepit, quid gloriaƭ qua
ſi non acceperit?Sicut.n. non haberet homo
ſapientiam,intellectum,cõſiliũ, fortitudinẽ,
ſcientiã,pietatẽ,timorẽ Dei,niſi ſm prophe
ticũ eloquiũ accepiſſet ſpũm ſapientiæ & in
tellectus,cõſilij & fortitudinis, & ſcientię &
pietatis ac timoris Dei: ſicut nõ hẽt virtutẽ,
charitatem, continentiã, niſi accepto ſpũ de
quo dicit Apoſtolus:Non.n.accepiſtis ſpiri-
tum timoris,ſed virtutis & charitatis & cõti-
nentię:Ita nõ hẽret fidẽ niſi accepiſſet ſpiritũ
fidei, de quo idẽ ipſe dicit.Habẽtes aũt eũdẽ
ſpũm fidei ſm quod ſcriptũ eſt. Credidi pp
qđ loquutus ſum, & nos credimus pp qđ &
loquimur. Nõ aũt merito accepiſſe,ſed miſe
ricordia eius qui cuius vult miſeretur, mani
feſtisſime oſtendit,vbi de ſeipſo ait: Miſeri-
cordiã cõſequutus ſum vt fidelis eſſem. Si di
xerimus meritũ pręcedere orõnis,vt donum
gratiæ cõſequatur,Impetrando quidem orõ
quicquid impetrat, euidenter donũ Dei eſſe
oſtẽdit,ne homo exiſtimet à ſeipſo ſibi eſſe,
quod ſi in ptãte habereƭ,non vtiq; poſcereƭ:
veruntamen ne ſaltem orõnis putarenƭ præ
cedere merita,quibus non gratuita dareƭ gra
tia,ſed iam nec gratia eſſet,quia debita redde
retur, etiam ipſa orõ inter gratiæ munera re
peritur.Quid enim oremus, ait doctor gen- *Rom. 8.*
tiũ, ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus
interpellat pro nobis gemitib.inenarrabilib. *Interpel-*
Quideſt aũt interpellat, niſi interpellare nos *lat.*
facit?Indigẽtis enim certisſime indicium eſt
ĩterpellare gemitib. Nullius autem rei eſſe in
digentem fas eſt credere ſpiritum ſanctum.
ſed ita dictum eſt interpellat, quia interpella
re nos facit nobiſq; interpellandi & gemen- *Mat. 10.*
di inſpirat affectum, ſicut illud in Euãgelio:
Non enim vos eſtis qui loquimini,ſed ſpiri-
tus patris veſtri qui loquitur in vobis. Neq;
enim & hoc ita fit de nobis tanquam nihil fa
cientibus nobis. Adiutorium igiƭ ſpirituſſan L
cti ſic expreſſum eſt,vt ipſe facere diceretur,
quod vt faciamus facit. Nam non eſſe intelli
gendum ſpiritum noſtrum de quo dictũ eſt,
Interpellat gemitib.inenarrabilib.ſed ſpiritũ
ſanctum quo noſtra infirmitas adiuuatur,ſa-
tis ipſe demonſtrat Apoſtolus. Inde enim cę *Rom. 8.*
pit:Spiritus,inquit, adiuuat infirmiratem no
ſtram.Deinde ita ſubiunxit. Quid enim ore-
mus, ſicut oportet neſcimus, & cætera. De
hoc quippe ſpiritu apertius alibi dicit. Non
enim accepiſtis ſpiritũ ſeruitutis iterum in
timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptionis
filiorum in quo clamamus, abba pater. Ec-
ce hic non dixit quod ipſe ſpiritus clamet
orando, ſed in quo clamamus, abba pater, *Galat. 4.*
alio tñ loco ait:Qm̃ filij Dei eſtis,miſit Deus
ſpũm filij ſui in corda veſtra clamãtẽ, abba
pater.Nõ hic ait,In quo clamamus, ſed ipſũ
ſpũm ſanctũ clamãtẽ dicere maluit,quo effi
ciƭ vt clamemus,ſicut ſũt illa.Ipſe ſpũs inter
pellat gemitibus inenarrabilibus.Et ſpiritus
patris veſtri eſt qui loquitur in vobis. Sicut
ergo nemo rectè ſapit, rectè intelligit,rectè
conſilio ac fortitudine pręualet,nemo ſcien
ter pius eſt,vel piè ſciens, nemo timote ca-
ſto Deum timet, niſi acceperit ſpiritum ſa- M
pientię & intellectus, cõſilij & fortitudinis,
ſcientię & pietatis & timoris Dei, nec habet
quiſquam virtutem veram, charitatem ſyn-
ceram, continentiam religioſam, niſi per
ſpiritum virtutis & charitatis & continen-
tię. Ita ſine ſpiritu fidei non eſt recte quiſ-
piam crediturus, nec ſine ſpiritu orationis
ſalubriter oraturus. Non quia tot ſunt ſpiri- *1. Co 12.*
tus,ſed omnia hęc operatur vnus atque idem *Ioan. 2.*
ſpũs diuidens propria vnicuiq; pro vt vult:
quia ſpũs vbi vult ſpirat, ſed quod fatẽdum

est,aliter adiuuat nondum inhabitans, aliter
inhabitans. Nã nondũ inhabitans adiuuat vt
sint fideles,inhabitãs adiuuat iam fideles. Qđ
est ergo meritum hoĩs ante gratiã quo meri-
to percipiat gratiã cum oẽ bonum meritũ
nostrum,non in nobis faciat nisi gratia,& cũ
Deus coronat merita nr̃a, nihil aliud coro-
2.sen. di. net q̃ munera sua? Sicut enim ab initio fidei
23.ex misericordiã consequuti sumus, non quia fi
munerib. deles eramus,sed vt essemus:sic in fine quod
De gra- erit in vita æterna,coronabit nos, sicut scri-
A ptum est,in miseratione & misericordia. Nõ
tia, & li. itaq; frustra Deo cãtat. Et misericordia eius
arb. c.15 præueniet me:Et misericordia eius subseque
& 16. tur me. Vñ & ipsa vita æterna quæ vtiq; in fi-
Psa.102. ne sine fine habebit, & ideo meritis præcedẽ
58.et12. tib.redditur,tñ quia eadem merita quib.red-
dit,nõ à nobis parata sunt per nostram suffi-
cientiã,sed in nobis facta per gratiam,etiã ip
sa gratia nuncupatur, non ob aliud nisi quia
gratis dat, nec iõ quia meritis non dat, sed
De gratia quia data sunt & ipsa merita quib.datur. Vbi
& liber. aũt inuenimus ẽt vitã æternã gr̃am nuncupa
arb. capi. ri,habemus apud eũdẽ gr̃æ magnificũ defen
20. et 21 sorẽ Apostolũ Paulũ. Stipendiũ,inquit, pc̃ti
Rom. 6. mors est, gratia aũt Dei vita æterna in Chri-
sto Iesu dño nostro. Vide,obsecro te, in quã
ta breuitate, q̃ vigilãter verba posuerit,quib.
diligenter cõsyderatis,qõnis, huius aliquan-
tulũ dilucescat obscuritas. Cũ enim dixisset:
Stipendiũ peccati mors, quis non congruen
tissime & cõsequenter addere iudicaret:Sti-
pendiũ aũt iustitiæ vita æterna?Et verum est,
quia sicut merito peccati tanquã stipẽdium
redditur mors,ita merito iustitiæ tanq̃ stipẽ
dium vita ęterna. Aut si nollet dicere iustitię:
Abac. 2. diceret fidei, qm̃ iustus ex fide viuit. Vnde ẽt
& merces appellat plurimis sanctorum scri-
pturarũ locis:nusquã porrò dicta est merces
iustitia vel fides, quia iustitiæ vel fidei reddit
merces. Qđ est aũt merces operãti,hoc mili
tãti stipendiũ. Sed beatus Apostolus aduersus
B elationem,quæ vsqueadeo magis tentat irre-
pere,vt & sibi pp ipsam dicat datum angelũ
satanæ,à quo colapizaret, ne verticẽ præsũ-
ptionis erigeret. Aduersus hãc ergo elationis
pestem vigilantissime militãs, Stipendiũ, in-
quit,peccati mors. Recte stipẽdium, quia de
bet,quia digne retribuit,quia merito reddit.
Deinde ne iustitia de humano se extolleret
bono merito sicut humanum meritum malũ
non dubitat esse peccatum,non à contrario
retulit,dicens. Stipendium iustitiæ vita æter-
na,sed gratia,inquit,Dei vita æterna. Et hæc
ne præter mediatorẽ aliqua alia via quærere
tur,adiecit, In Christo Iesu dño nostro: tan-
quã diceret, Audito qđ stipendiũ peccati sit
mors, qd te disponis extollere? O humana,
nõ iustitia, sed nomine iustitia plane super-
bia,quid te disponis extollere, & cõtrariam
morti vitam ęternã tanquam debitũ stipẽdiũ
flagitare? Cui debet vita æterna, vera iustitia
est:Si aũt vera iustitia est,ex te nõ est,desursũ
est descẽdẽs à patre luminum,vt haberes eã:
Si tñ habes eã profecto accepisti. Quid. n. ha
bes quod non accepisti? Quapropter ò hõ,si
accepturus es vitã æternã,iustitię quidẽ stipẽ
dium est,sed tibi gratia est, cui gratia est &
& ipsa iustitia. Tibi n. tanquam debita redde
ret, si ex te tibi esset iustitia cui debet. Nunc
ergo de plenitudine eius accepimus nõ solũ
gratiam, qua nunc iuste in laborib. vsque in
finem viuimus,sed etiã gratiã pro hac gr̃a,vt
in requie postea sine fine viuamus. Hoc nihil
salubrius fides credit, quia nihil verius intel-
lectus inuenit. Et debemus audire prophetã
dicentem:Nisi credideritis, non intelligetis.
Sed excusabunt se,inquit, homines, qui no-
lunt recte & fideliter viuere,dicentes: Quid
nos facimus qui male viuimus, quandoqui-
dem gratiam,vnde bene viueremus, non ac-
cepimus? Non possunt veraciter dicere nihil
mali se fecisse, quia male viuunt. Si enim ni-
hil mali faciunt, bene viuunt. Si autem male
viuunt,de suo male viuunt, vel quod origi-
nale traferunt, vel quod insuper addiderunt.
Sed vasa sunt iræ,quæ perfecta sunt ad perdi
tionem, quæ illis debita redditur, sibi hoc
imputent, quia ex ea massa facta sunt,quam
propter vnius peccatum, in quo omnes pec
cauerunt,merito Deus iusteq; damnauit. Si
autem vasa sunt misericordiæ, quibus ex ea-
dem massa factis supplicium debitum redde
re noluit,nõ se inflent, sed idsum glorificẽt,
qui eis misericordiam non debitam præsti-
tit,& siquid aliter sapiunt,& hoc quoque il-
lis ipse reuelauerunt. Postremo quonam se
isti excusabunt modo? Nempe illo quem bre
uiter tanquam ex eorũ voce sibi obiecit Apo
stolus, vt dicant. Quid adhuc conqueritur?
Nam volũtati eius quis resistit? Hoc est enim
dicere. Quid de nobis sit querela qđ Deum

offendamus male videndo, cum illius voluntati nemo possit resistere, q̃ nos obdurauit misericordiã nõ præstãdo? Si ergo illos non pudet hac excusatione, nõ nobis sed Apostolo cõtradicere, cur nos pigeat eis quod dixit apostolus, hoc idem atque idẽtidem dicere: O homo tu quis es qui r̃ndeas Deo? Nũquid dicit figmentũ ei qui se finxit, Quare sic me fecisti? An non habet ptãtem figulus luti, ex eadẽ massa vtiq; merito recteq; damnata facere aliud vas in honorẽ indebitum p̄p misericordiæ gratiam: aliud in contumeliã debitam p̄p irę iustitiam, & vt notas faciat diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, sic ostẽdens quid eis largiat̃, cũ id supplicium recipiẽt vasa iræ q̃d pariter omnib. debebat? Satis sit interim Christiano ex fide adhuc viuenti, & nondum cernenti q̃d perfectum est, sed ex parte sciẽti, nosse vel credere quod neminem Deus liberet, nisi gratuita misericordia per d̃num nostrum Iesum Christum, & neminem damnat, nisi æquissima veritate per eũdem d̃nm nostrum Iesum Christum. Cur aũt illum potius q̃ illum liberet aut non liberet, scrutetur qui põt iudiciorũ eius tam magnum profundũ, veruntñ caueat pręcipitiũ. Nunquid.n: est iniquitas apud Deum? Absit. Sed inscrutabilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Et in maiorib. duntaxat ætatibus merito dici potest. Hi noluerũt intelligere, vt bene agerent, hi (quod grauius est) intellexerunt & nõ obedierũt: quia sicut scriptum est, Verbis non emendabitur seruus dolosus: si enim & intellexerit, non obediet. Vñ non obediet, nisi sua pessima voluntate, cui grauior damnatio diuina æquitate debetur? Cui enim plus datur, plus exigit̃ ab eo. Istos quippe scriptura dicit inexcusabiles, quos non latet veritas, & in eis perseuerat iniquitas. Reuelat̃.n. ira Dei de cœlo, ait apostolus, super oẽm impietatẽ & iniustitiã hoĩum eorũ qui veritatem in iniustitia detinent, quia quod notum est Dei manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia.n. eius à creatura mũdi per ea quę facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus eius ac diuinitas, vt sint inexcusabiles. Si ergo istos inexcusabiles dicit qui inuisibilia illius per ea quę facta sunt intellecta conspiccere pòtuerũt, nec obedierunt tñ veritati, sed iniqui & impij permãserunt. Neque.n. non cognouerunt, sed cognoscentes, inquit, Deum, non vt Deum glorificauerũt, aut gratias egerunt, quanto magis inexcusabiles sũt, qui ex lege eius instructi confidunt seipsos duces esse cęcorum, & alios docentes, seipsos non docent: Qui prædicant non furãdũ & furant̃, & cætera quæ de ipsis Apostolus loquit̃. *Rom. 2.* Eis quippe dicit. Propterea inexcusabilis es ò homo omnis qui iudicas. In quo.n. alium iudicas, teipsum cõdemnas: eadem.n. agis quæ iudicas. Dicit enim ipse d̃s in Euãgelio: *Ioan. 15. Peccatũ nõ habẽt.* Si non venissem & eis locutus nõ fuissem, peccatum non haberẽt: nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Nõ vtiq; peccatum nullum haberent, qui pleni erant aliis magnis multisq; peccatis: sed hoc peccatũ vult intelligi non eos habituros fuisse, si non venisset, qui cum audissent eũ: hanc eos excusationẽ non h̃re asserit qua possint dicere, nõ audiuimus, iõ nõ credidimus. G Humana quippe superbia tanquam pręsumens de virib. liberi arbitrij excusatã se putat, quãdo ignorantiæ non voluntatis vr̃ esse q̃d peccat. Secundum hanc excusationem, inexcusabiles dicit scriptura diuina quoscunq; scientes peccare cõuincit: Dei tñ iustum iudiciũ, nec illis parcit, qui nõ audierunt. *Rom. 2.* Quicunq; enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt. Et quãuis se ipsi excusare videantur, nõ admittit hanc excusationem qui scit se fecisse hominem rectum, eiq; obedientiæ dedisse pręceptum, nec nisi eius quo male vsus est libero voluntatis arbitrio, etiam q̃ transiret in posteros, manasse peccatum. *σκληρὰ. πάντα.* Neq; enim dãnantur, qui non peccauerunt, quandoquidẽ illud ex vno in omnes pertrãsijt, in quo ante propria in singulis quibusq; peccata omnes communiter peccauerunt. Ac per hoc inexcusabilis est omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento etiam proprię voluntatis, siue qui nouit, siue qui ignorat, siue qui iudicat, siue qui nõ iudicat: quia & ipsa ignorantia, in eis qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est, in eis autem q̃ non potuerunt, pœna peccati. Ergo in vtrisque non est iusta excusatio, sed iusta damnatio. H Ideo autem diuina eloquia eos inexcusabiles dicunt, qui non ignorantes sed scientes peccant, vt secundum iudicium superbiæ suę quo multũ cõfidunt de viribus proprię volũtatis se inexcusabiles videãt, q̃a de igno-

ignorantia iam non habẽt excusationem, & nõdum est iustitia cui præsumebant sufficere voluntatem. At verò ille cui dñs & sciendi & obediendi largitus est gratiam: Per legem. n. inquit, cognito peccati: & peccatum non co gnoui, nisi per legem. Nam cõcupiscentiam
Rom. 3. nesciebam, nisi lex diceret: Non cõcupisces, nec vult intelligi hoĩem præceptricis legis ignarum, sed liberatricis indignũ gratiæ, vbi
Rom. 7. I dicit. Condelector legi Dei ſm interiorem hoĩem, & cum hac non solum scientia, verũ etiã & delectatione legis postea dicit. Miser ego hõ quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Chrictum dñm nostum. Nemo itaq; liberat à vulnerib. illius trucidatoris, nisi huius gratia saluatoris. Nemo liberat venundatos sub peccato à vinculis captiuantis, nisi gratia redimentis: ac per hoc vniuersi, qui se in neqtijs & iniquitatib. excusatos volunt, ideo iustissime puniuntur: quoniam qui liberantur, non nisi gratia liberantur. Nam si excusatio illa iusta esset, non inde iam gratia, sed iustitia liberaret. Cũ verò non liberat, nisi gratia: nihil iustum inuenit in eo quem liberat, non voluntatem, non operationem, nõ saltem ipsam excusationẽ, nam si hæc iusta est, quisquis ea vtitur, merito non gratia liberatur. Nouimus enim liberari per gratiam Christi quosdam etiã eorũ qui dicunt: Quid adhuc conqueritur? Nam
Rom. 9. voluntati eius quis resistit? Quæ si iusta est excusatio, non iam gratuita gratia, sed propter huius excusationis iustitiam liberatur. Si autem gratia est, quia liberantur, profecto hæc excusatio iusta non est. Tunc enim vera gratia est, qua homo liberatur, si non secundum debitum iustitiæ retribuitur. Nihil ergo fit in
Pro. 19. eis, qui dicunt: Quid adhuc conqueritur? Nam voluntati eius qui resistit? nisi quod legitur in libro Salomonis: Insipientia viri violat vias eius, Deum autem causatur in corde suo. Quanuis itaq; Deus faciat vasa irę in per
K ditionem, vt ostendat iram, & demõstret potentiam suam, qua bene etiam vtimur malis, & vt notas faciat diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quę fecit in honorem, non dãnabilis massę debitũ, sed suæ gratiæ largitate donatum, tamen in eisdem irę vasis pp meritum massę in contumeliam debitum factis, id est, hoibus pp naturæ quidem bonũ creatis, sed pp vitia supplicio destinatis, iniquitatem, quam rectissime veritas improbat, damnare nouit ipse non facere. Sicut enim voluntati eius tribuitur humana natura nullo dubitante laudanda, sic hominis voluntati culpa tribuitur nullo recusante damnãda. Quæ voluntas hominis aut hæreditariũ vitium transmisit ad posteros, quos in se habuit cum peccaret, aut acquisiuit etiam cętera vitia, cum in seipso vnusquisq; perdite viueret. Sed neque ab illo, quod originaliter cõtrahit, neq; ab ijs, quæ vnusquisq; in vita propria, vel intelligẽdo, vel nolẽdo intelligere, mala cõgregat, vel etiam instructus ex lege, additamẽto pręuaricationis exaggerat, quisquam liberatur & iustificatur, nisi gratia Dei per Iesum Christum dominum nostrum, non solum remissione peccatorum, sed prius ipsius inspiratione fidei & timoris Dei, impartito salubriter orõnis affectu & effectu, donec sanet omnes languores nostros, & redimat de corruptione vitam nostrã, & coronet nos in miseratione & misericordia. Verũ isti, qui personarum acceptorem fieri existimant Deũ, si in vna eademq; cã super alios veniat misericordia eius, sup alios vero maneat ira eius, nempe totas vires argumentationis humana in paruulis perdunt. Nam vt interim taceam quod non est pręter paruulos quamlibet ma terno vtero recẽtissimos ea pœna, de qua lo quens Apostolus ait: Per vnius delictum i omnes homines ad condemnationem, vnd non liberat, nisi vnus ille, de quo idẽ ait: Pe vnius iustificationem in omnes homines a iustificationẽ vitę, vt ergo hoc interim om tam, & hoc solũ de paruulis dicam, qđ ip quoq; authoritate Euãgelica territi, vel po tius Christianorum populorum concordi sima fidei conspiratione perfracti, sine vll excusatione concedunt, quod nullus paruu lus, nisi renatus ex aqua & spiritu, intrat in r gnum cœlorum: quam (quęso) allaturi sun causam, quod alius sic gubernat, vt baptiza tus hinc exeat, alius infidelium manib. trad tus, vel etiam fidelium priusquam ab eis ba ptizandus offeratur, expiret? An hoc fat vel fortunę daturi sunt? Non opinor eos tantam dementiam prodituros, quantulur cunque nomen Christianum tenere cupien tes. Cur ergo in regnum cęlorum, non acc pto regenerationis lauacro, paruulus nulli intrabit? Nunquidnam ipse sibi parentes i

deles vel negligentes, de quibus nasceretur,
elegit? Quid dicam de inopinatis & repenti
nis innumerabilib. mortib. quib. sępe etiam
religiosorũ Christianorum præueniunť &
baptismo præripiuntur infantes, cum econ-
trario sacrilegorũ & inimicorũ Christi ali-
quo modo in Christianorũ manus veniẽtes,
ex hac vita nõ sine sacramẽto regenerationis
emigrent? Quid hinc dicturi sunt, qui vt gra-
tia dari possit, nõnulla præcedere merita hu-
mana cõtendũt, ne sit personarum acceptor
Deus? Quæ tandem hic merita præcesserunt?
si eorundem cogitaueris paruulorum, nulla
sunt propria, vtriusque est illa massa cõis. Si
parentũ attẽderis, bona sunt illa quorum fi-
lij repentinis mortib. sine Christi baptismate
perierunt. Mala verò illa quorũ filij per Chri
stianorũ aliquã ptãtẽ ad sacramenta ecclesię
peruenerunt. Et cur prouidentia Dei cui no-
stri capilli numerati sunt, sine cuius volunta
te non cadit passer in terrã, quæ nec fato pre
mitur, nec fortuitis casib. impeditur, nec vlla
iniquitate corrumpitur, vt renascantur ad hę
reditatem cœlestem, nõ consulit oib. paruu-
lis filiorum suorũ, & nonnullis consulit etiã
paruulis impiorum? Iste infans de fidelib. cõ
iugatis ortus, letitiæ parentum susceptus, ma
tris vel nutricis somnolentia suffocatus fit ex
terus & expers suorum fidei. Ille infans de sa
crilego stupro nascit, crudeli timore matris
exponitur, alienorũ misericordi pietate col-
ligitur, eorum Christiana solicitudine bapti
zat, fit æterni cõsors, & particeps regni. Ista
cogitent, ista considerent, hinc audeant dice-
re Deum, vel acceptorem in sua gratia perso
narum, vel remuneratorẽ præcedentium me
ritorum. Nam & si conabunť maioris ætatis
aliqua merita suspicari, seu bona seu mala:
quid de istis infantib. dicẽt, quorum nec iste
B sibi vllis proprijs meritis malis potuit acqui
rere violentiam suffocantis, nec bonis ille di
ligẽtiã baptizantis? Nimiæ vanitatis & cæcita
tis sunt, si etiã his cõsyderatis nondum dignã
tur exclamare nobiscũ: O altitudo diuitiarũ
sapiẽtiæ & sciẽtiæ Dei, q̃ inscrutabilia sunt
iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius. Non
itaq; misericordiæ gratuitæ Dei pertinacissi
ma aduersenť insania. Sinant filium hominis
in qualibet ætate quærere & saluum facere
quod perierat. Nec de inscrutabilibus iudi-
cijs eius audeant iudicare, cur in vna eadem
quę cã super alium veniat misericordia eius,
super alium maneat ira eius. Qui. n. sunt isti *Rom 9.*
qui rñdeant Deo? Qñquidem ille Rebeccæ
habenti geminos ex vno concubitu Isaac pa
tris nostri, cum illi nondũ nati nihil egissent
boni vel mali, vt s̃m electionem propositum
eius maneret, electionẽ. s. gratiæ non debi-
ti, electionẽ quo eligendos facit ipse non in-
uenit, non ex operib. sed ex vocante dicit mi
nori seruiturũ esse maiorem. In quam sniam
beatus Apostolus etiam testimonium ꝓphe- *Mala. 1.*
tæ longę posterioris assumpsit, Iacob dilexi, C
Esau aũt odio habui: vt intelligereť hoc aper
tum postea per prophetam, quod antequam
illi nascerentur, erat in Dei prædestinatione
per gratiam. Quid. n. diligebat in Iacob, ante
q̃ natus fecisset aliquid boni, nisi gratuitũ mi
sericordiæ suæ donũ? Et quid oderat in Esau,
antequã fecisset aliquid mali, nisi originale
peccatum? Nam neq; in illo diligeret iustitiã
quam nullam ille fecerat: neq; in isto odisset
naturam, quam bonam ipse perfecerat. Mirũ
autem cum his corctantur angustijs, in quã-
ta se abrupta pręcipitent metuentes retia ve-
ritatis. Ideo, inquiunt, nondum natorũ alium
oderat, alium diligebat: quia eorum futura
opera pręuidebat. Quis istum acutissimum
sensum defuisse Apostolo non miretur? Hoc *Hoc Ambrosius.*
quippe ille nõ vidit, quando sibi velut aduer
santis obiecta quęstione, non id potius tam
breue, tam apertum, tam, sicut isti putant, ve
rum absolutumq; respõdit. Cum enim rem
stupendam proposuisset, quomodo de non-
dum natis, nec aliquid agentib. boni aut ma-
li recte dici potuerit, ꝙ vnum Deus dilexe-
rit, aliũ odio habuerit, ipse sibi obiecta quę-
stione motum exprimens auditoris. Quid er
go dicemus: inquit? Nunquid iniquitas apud *Rom. 9.*
Deum? Absit. hic ergo erat locus vt diceret
quod isti sentiunt. Futura enim Deus opera D
præuidebat, quando minori maiorem serui-
turum esse dicebat. Non autem hoc Aposto-
lus dicit, sed potius ne quisquam de suorum
operum audeat meritis gloriari, ad Dei gra-
tiam, & gloriam commendandam voluit va
lere, quod dixit Cum enim dixisset, Absit vt
sit iniquitas apud Deum: tanquam ei dicere-
mus, vnde hoc ostendis cum afferas non ex
operibus, sed ex vocante dictum esse, Maior
seruiet minori: Moyses enim dicit, inqt, Mi-
serebor cui misertus ero, & misericordiam
pręsta-

præſtabo,cui miſericors fuero.Igitur nõ vo
lentis neq; currentis, ſed miſerentis eſt Dei.
Vbi nunc merita, vbi opera vel præterita vel
futura tanq̃ liberi arbitrij virib. adimpleta,
vel adimplenda?Nonne apertã protulit Apo
ſtolus de gratuitæ gratiæ,hoc eſt,veræ gratię
commendatione ſnĩam?Nonne ſtultam fecit
Deus hæreticorũ ſapientiã?Quid aũt agebať,
ut hoc Apoſtolus diceret, vt eorum gemino
rum cõmemoraret exemplũ?Quid perſuade
re moliebať?Quid inculcare cupiebat?Nem
pe hoc quod ipſorũ oppugnet amentia, qđ
ſuperbia non capiunt,qđ ſapere nolunt.Qui
Rom. 10. ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuã volentes cõ
E ſtituere,iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti.De ip-
ſa quippe gratia ſatis agebat Apoſtolus,& iõ
promisſionis filios cõmẽdabat. Quod enim
promittit Deus, nõ facit niſi Deus: hẽt nãq;
aliquid rõnis & veritatis:vt homo promittat
& De⁹ faciat,vt aũt homo ſe facere dicat qđ
ꝓmiſerit Deus, ſuperbę ĩpietatis eſt reprob.
ſenſus:Commendans ergo filios promisſio-
nis, hoc primũ ſignificatũ oſtẽdit, per Iſaac
filiũ Abraæ.Euidentius nanq; opus Dei appa
ret in eo,quẽ non genuit vſitatus ordo natu
ræ de ſterilib. viſcerib. & ſenectute cõfectis,
vt in filijs Dei qui futuri pręnunciabanť, hoc
eſſet ſignum diuini operis non humani. In
Rom. 9. Iſaac,inquit, vocabitur tibi ſemen, hoc eſt,
non qui filij carnis, ij filij Dei ſed filij ꝓmiſ-
ſionis deputantur in ſemine.Promisſionis.n.
verbum hoc eſt:ad hoc tp̃s veniam & erit Sa
ræ filius.Non ſolũ aũt illa,ſed & Rebecca ex
vno concubitu hñs Iſaac patris noſtri:quo ꝑ
tinuit vt adderet ex vno cõcubitu,niſi vt non
ſolum de ſuis,neq; de parentum meritis alio
rũ,ſed ne de ipſius quidem vnius patris,mu-
tata forte in melius volũtate gloriareť Iacob
F dicẽs,iõ ſe à creatore non derelictũ,quia pa
ter eius qñ eum ſeminauit,meliorib.laudabi
lior morib.fuit:Ex vno,inquit cõcubitu, vnũ
tunc ad eos ſeminandos meritũ patris,vnum
ad cõcipiendos meritũ matris. Quia etſi ma
ter eos donec pareret viſcerib.portauit inclu
ſos, & forte voluntates affectionesq; varia-
uit,nõ vni,ſed ambob.vtiq; variauiť,quos pa
riter vẽtre portauit.Intentio igiť intuẽda eſt
Apoſtoli, quomodo ꝑꝑ gratiam cõmendan
dam nolit eum, de quo dictum eſt: Iacob di
lexi:niſi in domino gloriari:vt cum ex eodẽ
patre,eadẽ matre,vno concubitu, antequam
aliquid egiſſent boni, aut mali, alterũ Deus
diligit,odit alterum, intelligat Iacob ex illa
maſſa originalis iniquitatis, vbi fratrem ſuũ,
cum quo habuit communem cãm,videt per
iuſtitiam meruiſſe damnari.non niſi per gra-
tiam ſe potuiſſe diſcerni. Nondum.n.naſcen
tib.nec agentib. bonum aut malum, vt ſecun
dum electionem propoſitum Dei maneret,
non ex operib. ſed ex vocante dictum eſt ei:
Maior ſeruiet minori.Electionem aũt gratiæ
nullis fieri operum præcedentib.meritis,alio
loco apertisſime idem Apoſtolus oſtẽdens,
ſic ergo inquit,& in hoc tempore reliquię ſe
cundum electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt.
Si aũt gratia,iam non ex operib.alioquin gra
tia iam non eſt gratia. Secundum hanc ergo
gratiam etiam propheticum teſtimoniũ con
ſequenter aſſumens.Sicut ſcriptum eſt, inq̃t,
Iacob dilexi, Eſau aũt odio habui. & conti-
nuo,Quid ergo dicemus, inquit, Nunquid
iniquitas eſt apud Deum? Abſit. Sed quare
abſit? An propter opera quæ futura præſcie-
bat amborum? Immo & hoc abſit. Moyſes
enim dicit, Miſerebor cui miſertus ero, &
miſericordiam præſtabo cui miſericors fue
ro. Igitur non volentis neque currentis, ſed
miſerentis eſt Dei. Atque vt in vaſis quę per
fecta ſunt in perditionem,quæ damnatæ de-
bita eſt maſſæ, agnoſcant vaſa ex eadem maſ
ſa in honorem facta quid eis miſericordia
diuina largita ſit.Dicit enim,inquit, ſcriptu-
ra ad Pharaonem, Quia adhoc te excitaui vt
oſtendam in te potentiam meam,& vt glori
ficetur nomen meum in vniuerſa terra. De-
nique ad vtrunque concludit. Ergo cuius
vult miſeretur, & quem vult obdurat. Hoc
facit apud quem non eſt iniquitas. Miſeretur
itaque gratuito dono,obdurat autem iuſtisſi
mo merito.Sed dicat adhuc vel ſuperbi infi-
delis elatio,vel puniti damnabilis excuſatio.
Quid adhuc conqueritur? Nam voluntati
eius quis reſiſtit? Dicat & audiat quod con-
uenit homini. O homo tu quis es, qui re-
ſpondeas Deo:& cætera,de quibus iam(quã
tum potui)ſatis ac ſæpe diſſerui. Audiat hæc
& non contemnat. Quod ſi contempſerit,
etiam vt contemneret ſe inueniat obdura-
tum.Si non contempſerit, etiam vt non con
temneret eſſe credat adiutum, ſed obdura-
tum debito, adiutum gratia. Neque enim ſi
duorũ de Iſaac patriarcha geminorum, qđ
quidem

quidem iam ostendimus quanta cęcitate dicatur, futura pręuidit Deus opera, quia vixerunt atq; senuerunt, & propterea Iacob dilexit, Esau aũt odio habuit: iõ moriturorum ẽt paruulorum põt quisquã dicere, vt huic ad percipiendũ baptismum nõ consulat, illi aũt consulat Deum futura eorum opera pręuidere. Qũo enim futura dñr quę nulla erunt? Sed Deus, inquiunt, in eis quos hinc aufert pręuidet, quemadmodum victurus esset quisque si viueret, & iõ quẽ nequiter nouit fuisse victurum, sine baptismo facit & mori: sic in eo puniens opera mala, non quæ fecit, sed quæ facturus fuit. Si ergo diuinitus ẽt quę commissa non sunt mala opera puniunt̃, primo attẽdat q̃ falso polliceant̃ in damnationẽ paruulos non ituros, qui sine baptismate moriunt̃, qui propterea non baptizant̃, quia mali victuri erant si viuerent: pp ipsam quippe malam vitam proculdubio damnabunt̃, si etiã mala, q̃ fuerant futura damnant̃. Deinde si eis ad percipiendũ baptismatis cõsulit sacramẽtum, quos nouit Deus si viuerent bene fuisse victuros, cur non omnes tenent̃ in vita quã bonis operib. ornaturi sunt? Cur etiam eorũ qui baptizant̃ quidam diu viuentes pessime viuunt, & vsq; ad apostasiã aliqñ perueniũt? Cur ipsum primum coniugiũ peccatorum, quos vtiq; nouerat Deus peccaturos non de paradiso ante proiecit, ne ibi committerent qđ tam sancto loco esset indignũ, si iuste peccata etiã nondum cõmissa puniunt̃? Quid deniq; præstatur ei qui rapit̃ ne malitia mutet intellectum eius, & ne fictio decipiat aĩam eius, si iuste ẽt illa puniunt̃, quæ licet non fecerit, fuerat tñ viuendo facturus? Postremo cur non ad percipiendum regenerationis lauacrum, ei magis consulitur morituro qui male fuerat victurus si viueret, vt ei peccata, quę fuerat commissurus remittant̃ in baptismo? Quis.n. est tam vecors qui ea neget per baptismum posse dimitti, quæ sine baptismo dicit posse puniri? Sed disputando aduersus eos, qui vsquequaq; cõuicti ẽt nos non commissorum peccatorũ Deum persuadere moliunt̃ vltorẽ, verendum est, ne nos in eos ista fingere existimemur, illi aũt nullo modo tã hebetes esse credant̃, vt hæc vel sentiant, vel quicquã persuadere conentur; veruntamen nisi eos hæc dicere audissem, refellenda esse non arbitrarer. Circunstipantur enim diuinarum authoritate lectionũ, & antiquitus tradito & retento firmo ecclesiæ ritu in baptismate paruulorũ, vbi apertissime demonstrantur infantes, & cum exorcizant̃, & cũ eis per eos à quib. gestant̃ renunciare rñdent, à diaboli dñatione liberari, & nõ inuenientes quã exeant, pergunt in præcipitẽ stultitiam dum nolunt mutare sñiam. Illud sanè sibi vident̃ acutissime dicere, qũo pc̃tm̃ transit in filios fidelium, qđ in parentib. non dubitamus dimissum esse per baptismum, quasi ꝓpterea possit non hre generatio carnalis, quod sola tollit regeneratio spiritalis. Aut vero ĩ baptismo concupiscentiæ carnis infirmitas continuo sanat̃, sicut continuo reatus eius abolet̃, sed gratia renascendi, non conditione nascẽdi. L

De Gene. ad literã li.10.c.13

Vnde quisquis per hanc concupiscentiã, etiã de renato nascit̃, sine dubitatione oberit nato, nisi ipse similiter renascat̃. Verum quicqd est in hac qõne difficultatis, ita in agro Christi non impedit operarios eius, quo minus ab eis in remissionem peccatorũ baptizẽtur infantes, siue de fidelib. siue de infidelib. nati sint, sicut agricolas non impedit, quo minus ab eis inserendi cura in oleas conuertantur oleastri, siue de oleastris, siue de oleis oriant̃. Nam & hoc si vt rñdeat rustico proponat̃, q̃ cã sit vt cum aliud sit olea, aliud oleaster, nõ tñ nisi oleaster de semine vtroq; nascat̃, non omittit inserendi curationem, etiã si non possit istam soluere qõnem. Alioquin dũ ex oliuæ semine exorta virgulta non aliud quàm oleas esse existimat, efficit desidia vanitatis, vt totus ille ager amara sterillitate sylvescat. Nam illud quod excogitauerunt cum veritatis pondere premerentur, quia fidelis dñs in verbis suis, & propterea eius ecclesia nullo modo fallaciter paruulos in remissionẽ peccatorum baptizat, sed vt fide agatur quod agitur, vtique fit quod dr̃. M

Quod ergo excogitauerunt cum hæc eos apertissima moles veritatis vrgeret, quis non Christianus irrideat quamlibet versutissimum cernat? Dicunt. n. veraciter quidem rñdere paruulos per ora gestantium, in remissionem se credere peccatorũ, non tñ quia sibi remittuntur, sed quia credant ꝙ in ecclesia, vel in baptismo remittantur in quibus inueniuntur, non in quibus nulla sunt. Ac per hoc nolunt eos inta baptizari in remissionem peccatorum, tanquam in eis fiat ipsa remissio, quos cõtendunt nul-

lum

lum habere peccatum. Sed qm̃ licet sine peccato, in eo tñ baptismate baptizantur, quo fit in quibusq; peccatorib. remissio peccatorũ, fieri quidem pôt vt hęc versipellis astutia subtilius & acutius ex ocio refellatur, veruntñ secundum istam suã calliditatem nõ inueniũt quid ad hoc rñdeant, ꝙ exorcizantur & exufflantur infantes, hoc enim proculdubio fallaciter fit, si diabolus eis non dñinatur. Si aũt dñatur, & ideo nõ fallaciter exorcizantur & exufflantur, per quid dominatur, nisi ꝑ peccatum princeps vtiq; peccatorum? Proinde si iam erubescunt, nec audent dicere hæc in A ecclesia mendaciter geri, fateantur quod perierat etiã in paruulis quæri, neq; enim nisi ꝑꝑ peccatum perierat, quod nisi per gratiã non pôt quæri, nõ potest inueniri. Sed Deo gratias, quod saltem cum argumentant̃ contra remissionem peccatorum, ne fieri credat̃ in paruulis, iam tamen quanuis per corda & hora malorum credere paruulos confitent̃.

Ioan. 2. Sicut ergo audiunt dominum dicẽtem: Qui non renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto nõ introibit in regnum cœlorum, ꝑꝑ quod eos baptizandos esse concedunt, sic audiant *Mar. 16.* eundem dñm dicentem. Qui non crediderit condemnabit̃, quia sicut eos renasci per ministerium baptizantium, ita etiam credere ꝑ corda & ora confitentium confitemur. Audeant ergo dicere, ꝙ à iusto Deo innocens condemnabit̃, si nullo vinculo peccati originalis innectitur. Si sermo iste prolixus est & onerosus occupationib. tuis, da veniam, quia vt hæc ad te scriberem, & occupatus literis tuis indicib. erga nos beneuolentiæ tuę tecũ ista colloquerer, etiam ego vim feci interrũpendis occupationib. meis. Si qua illos alia excogitare aduersus fidem catholicam scieritis, & quæcunq; aduersus eos, ne dñici gre- B gis infirma deuastent, vos quoq; fideli & planè pastorali dilectione differitis, nota facite nobis. *Quam Ecclesiæ utilitatẽ hæreses adferant.* Hæreticorũ quippe inquietudine, * vt scripturas vigilantius perscrutemur, vnde ne ouili Christi noceant, eis possit occurri, tanquam de somno ignauiæ nostra excitatur in*Rom. 8.* dustria, ita per multiplicem gratiam Saluatoris etiã quod inimicus in perniciem machinatur, Deus cõuertit in adiutorium. Quoniã diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Semper in Deo viuas, memor nostri frater charissime.

Augustinus & Alipius Bonifacio, siue vt alij codices habebant, Paulino laudans librũ aduersus Pelagianos ab eo conscriptum, & plenius eum instituens aduersus eam hæresim. Epist. CVI.

DOmino beatissimo & in Christi visceribus germanitus amplectendo plusquã dici pôt desiderabili fratri & coepo Paulino, Alipius & Augustinus. Tandem aliquando ꝓuidit Deus nobis literarum fidelissimũ perlatorem omnium nostrum merito charissimum fratrem Ianuarium, per quem, etiam si non scriberemus, omnia, q̃ circa nos sunt, posset synceritas tua, tanquam per viuentem atq; intelligentem epistolam noscere Pelagium quem credimus, vt ab illo distingueret̃ qui Pelagius Tarenti dr̃, Britonem fuisse cognominatum, quod vt seruum Dei dilexeris nouimus, nunc autem quemadmodum diligas ignoramus. Nam & nos non solum dileximus verumetiam diligimus eum. Sed aliter nunc diligimus, aliter aliquando dileximus. Tunc enim quia nobis rectæ fidei videbatur, nunc autem vt ab ijs quæ inimica & aduersa gratiæ Dei sentire dr̃, illius misericordia liberetur. Nam cum hoc de illo aliquãdiu fama iactaret, non vtique facile credendum fuit. Solet quippe fama mentiri. Sed propius vt crederemus accessit, quòd librum quendam eius, ea prorsus persuadere molientem, quæ gratiam Dei per vnum mediatorem Dei & hominum hominem Iesum Christum generi humano impertitam, de fidelium cordibus creditam deleant, legimus, traditum nobis à famulis Christi, qui eum talia docẽtem studiosissime audierant, fuerantque sectati. Cui quidem libro, eisdem rogantibus, quia id fieri oportere videbamus, tacito nomine authoris, ne offensus insanabilior redderetur, vnius nostrum damnatione responsum est, quod libro continetur & multipliciter, atque abundanter asseretur: quod etiam quibusdam literis agit ad tuam venerationem datis, vbi dicit se non debere existimari sine gratia Dei defendere liberum arbitrium, cum possibilitatem volendi atque operãdi, sine qua nihil boni velle atque agere valeremus à creatore nobis insitam diceret, vt videlicet hæc intelligatur doctore ipso gratia Dei, quæ Paganis atq; Christianis, impijs &

pijs,

pijs, fidelibus atque infidelibns communis
est. Hæc mala, quib. Saluatoris euacuaret ad-
uentus, vbi hoc possumus dicere, quod de le
ge dicit Apostolus, Si per naturā iustitia, er-
go Christus gratis mortuus est, refellebamus
vt poteramus in cordib. eorum qui ista senti
rent, vt his cognitis, etiam ille (si fieri posset)
non lacessitus ista emēdaret, atque ita & per
nicies destrueret erroris, & hominis verecū
diæ parceretur. Sed postea q̄ ad nos literæ de
Oriente venerunt, eandem cām apertissime
ventilantes, nullo modo iā qualicunq; epali
authoritate deesse ecclesiæ debueramus. Mis-
sæ sunt itaq; de hac ex duob. concilijs, Car-
thaginensi & Mileuitano relationes ad Apo
stolicam sedem, antequā gesta ecclesiastica,
quib. apud epos ꝓuinciæ Palestinæ Pelagius
perhibet esse purgatus, vel in manus nostras,
vel in Aphricā peruenissent. Scripsimus etiā
ad beatæ memoriæ, Papam Innocētium præ
ter cōciliorum relationes, literas familiares,
vbi de ipsa causa aliquando diutius egimus.
Ad omnia nobis rescripsit eodē modo, quo
fas erat atque oportebat Apostolicæ sedis an
tistitem. Quæ omnia modo legere poteris, si
eorum forte ad te vel nulla, vel non cuncta
peruenerant: vbi videbis seruata erga homi-
nem moderatione quæ debuit, ne damnare-
tur si praua damnaret, ipsum tamen nouellū
& perniciosum errorem sic ecclesiastica au-
thoritate compressum, vt multum miremur
esse adhuc quosdam, qui per quemlibet erro
rem gratiæ Dei conentur obsistere, si tamen
hæc gesta didicerunt: quod gratia Dei per Ie
sum Christum dominum nostrum, quod fi-
des vera & catholica tenet, semper ecclesia
pusillos cum magnis à morte primi homi-
nis, ad vitam secundi hominis transfert: non
solum peccata delendo, verumetiam ad non
peccandum recteq; viuendum, eos qui iam
vti possunt voluntatis arbitrio sic adiuuādo,
vt nisi adiuuet nihil pietatis atq; iustitiæ, siue
in opere, siue etiam in ipsa voluntate hr̄e pos
simus. Deus quippe operatur in nobis, & vel
le & operari pro bona voluntate. Nam quis
nos nisi qui venit quærere & saluare qđ pe-
rierat, ab illa perditionis massa & contentio
ne * discernit? Vnde Apostolus interrogat di
cēs: Quis enim te discernit? Vbi si dixerit ho-
mo, Fides mea, voluntas mea, bonum opus
meum, respondetur ei. Quid enim habes qđ
nnn accepisti? Si autem & accepisti, quid glo
riaris quasi nō acceperis? Hoc vtique totum *1. Co. 1.*
ideo, non vt homo non glorietur, sed vt qui
gloriatur, in domino glorietur, non ex operi
bus, ne forte quis extollatur. Non quia bona
opera ista pia cogitatione frustrantur cum
Deus reddat, vnicuiq; secundum opera eius,
sitq; gloria & honor & pax omni operanti *Rom. 2.*
bonū, sed quia opera ex gratia, nō ex operib.
gratia, quoniam fides quę per dilectionem
operatur, nihil operaretur, nisi ipsa dilectio
Dei diffunderet in cordib. nostris per spiri- *Rom. 5.*
tum sanctum, qui datus est nobis. Nec ipsa fi
des esset in nobis, nisi Deus vnicuiq; partire-
tur mensuram fidei. Bonum est igitur homi-
ni, vt cum totis viribus liberi arbitrij sui ve- G
raciter dicat. Fortitudinem meam ad te cu- *Rom. 12.*
stodiam, quia ille qui putauit sine ipsius adiu *Psal. 58.*
torio se posse custodire quod dedit, ꝓfectus
in longinquam regionem, & viuens prodige *Luc. 15.*
cuncta consumpsit, & miseria duræ seruitu-
tis attritus reuersusq; in semetipsum dixit:
Surgam & ibo ad patrem meum. Quam cogi
tationem bonam quando haberet, nisi & ip-
sam illi in occulto pater misericordissimus
inspirasset? Quod intelligens minister ille no
ui testamenti, Nō quia idonei sumus inquit, *2. Co. 3.*
cogitare aliqđ à nobis quasi ex nobismetip-
sis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Vnde & *Psal. 58.*
ille cum dixisset: fortitudinem meā ad te cu-
stodiā, ne vel hoc ipsum, quia custodit, suis
virib. arrogaret, tanquam ei venisset in men-
tem, quia nisi dn̄s custodierit ciuitatem, in *Ps. 136.*
vanum vigilant qui custodiunt eam, & non
dormit neque dormitat qui custodit Israel,
adiunxit causam, vnde fiat idoneus custodire
vel quo potius custode seruetur. Quoniam H
Deus, inquit, susceptor meus es. Recolat igit̄ *Ps. 120.*
iste (si potest) merita sua, vnde factum sit, vt
Deus dignaretur eius esse susceptor, ac si Deus
esset susceptus. Recolat vtrum quæsierit an *Luc. 19.*
quæsitus sit, ab illo, s. qui venit quærere & sal
uare quod perierat. Nam si quærere voluerit
ante gratiam quid meruerit vt acciperet eā,
mala sua poterit homo inuenire non bona,
etiam si eam vnius diei vitam habentem su-
per terram gratia Saluatoris inuenerit. Quia
si aliquid boni operatur homo, vt gratiam
mereatur: non ei merces imputatur secun-
dum gratiam, sed secundum debitum. Si
autem credit in eum qui iustificat impium,

Rom. 4. vt deputetur fides eius ad iuſtitiã.iuſtus. n.ex
Abac. 1. fide viuit,profecto antequam gratia iuſtifice
tur,vt iuſtus efficiaſ,impius quid eſt niſi im-
pius?Quem ſi debitũ ſequereſ, quid eius me
rito,niſi ſupplicιũ redderet? Si ergo gratia,
Rom. 11. iam non ex oper bus eſt:alioquin gratia iam
nõ eſt gratia . Operibus enim debitum reddi
tur,gratia gratias datur,vnde etiam nuncupa
tur:Si quis autem dixerit,ꝙ gratiꝰ bene ope-
I randi fides mereatur,negare non poſſumus,
immo verò gratisſime confitemur . Hanc.n.
fidem volumus habeant,qua impetrent cha-
ritatem, quæ ſola vere bene operatur,iſti fra
tres noſtri,qui multum de ſuis operib.gloriã
tur.Charitas autem vſq; adeo donum Dei eſt
vt Deus dicatur.Qui ergo habent fidem qua
2.Co.6. impetrent iuſtificationem , per Dei gratiam
peruenerunt ad legem ιuſtitiæ.Vnde dr̃.Tem
pore acceptabili exaudiui te,& in die ſalutis
adiuuite.Proinde in ijs qui per electionẽ gra
tiæ ſalui fiunt , adiutor Deus operatur,& vel
le & operari pro bona voluntate : quoniam
diligentib.Deum omnia cooperantur in bo-
Philip.2. num. Si omnia , vtiq; & ipſam dilectionem,
Rom. 8. quam fide impetramus:vt eum qui nos prior
dilexit,vt in illum crederemus,per eius gra-
tiam diligamus , & diligamur quod operati
non ſumus.Qui verò ſuis meritis præmia tã-
quam debita expectant , nec ipſa merita Dei
gratiæ tribuunt, ſed viribus proprię volunta
tis , ſicut dictum eſt de carnali Iſrael , perſe-
quentes legem iuſtitiæ,in legem ιuſtitiæ non
perueniunt.Quare?Quia non ex fide,ſed tan
quam ex operib.Ipſa eſt enim iuſtitia ex fide,
quam gentes apprehenderunt,de quibus di-
Rom. 9. ctum eſt.Quid ergo dicemus?Quia gentes q̃
non cognouerunt iuſtitiam apprehenderunt
iuſtitiam.Iuſtitiam autẽ quæ ex fide eſt:Iſrael
autem perſequens legem iuſtitiæ , in legem
iuſtitiæ nõ peruenit Quare?Quia nõ ex fide,
Esa. 28. ſed tanquam ex operibus.Offenderunt in la-
pidem offenſionis , ſicut ſcriptum eſt. Ecce
K ponam in Sion lapidem offenſionis , & pe-
tram ſcandali,& qui crediderit, in eum non
confundetur.Ipſa eſt iuſtitia ex fide, qua cre
dimus nos iuſtificari,hoc eſt, iuſtos fieri gra
tia Dei , per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrum,vt inueniamur in illo nõ habentes no
ſtram iuſtitiam,quæ ex lege eſt,ſed eam quæ
eſt per fidem Chriſti. Quæ ex Deo iuſtitia in
fide?vtique in fide qua credimus nobis iuſti-
tiam diuinitus dari,non à nobis in nobis no-
ſtris viribus fieri.Nam cur illam iuſtitiã quæ
ex lege eſt ſuam dixit Apoſtolus,nõ ex Deo,
quaſi lex non ſit ex Deo ? Quis hoc niſi im-
pius ſenſerit? ſed quia lex per literam iubet,
non per ſpiritum iuuat, quicunq; ſic audit li
teram legis,vt ei ſufficere videatur cognouiſ
ſe quid iubeat,aut prohibeat, quo id arbitrij
ſui virtute impletum eſſe confidat , nec fide
confugiat adiuuandus ad ſpiritum viuifican L
tem,nec reũ factum litera occidat profecto
zelum Dei habet,ſed non ſecũdum ſcientiã.
Ignorans enim Dei iuſtitiam i. eam quæ da-
tur ex Deo & ſuam volens conſtituere,vt tã-
tummodo ex lege ſit,iuſtitiæ Dei non eſt ſu-
iectus.Finis enim legis Chriſtus ad iuſtitiam
omni credenti , ſicut idem Apoſtolus dicit ,
vt nos ſimus iuſtitia Dei in ipſo . Iuſtificati
igitur ex fide pacem habemus ad Deum per
dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Iuſtifi-
cati autem gratis per gratiam ipſius , ne fides
ipſa ſuperba ſit.Nec dicat ſibi,ſi ex fide quo-
modo gratis? Quod enim fides meretur,cur
non potius redditur quàm donatur? Non
dicat iſta homo fidelis , quia cum dixerit vt
merear iuſtificationem,habeo fidem:reſpon
detur ei . Quid enim habes quod non acce-
piſti ? Cum ergo fides impetrat iuſtificatio-
nem,ſicut vnicuique Deus partitus eſt etiam
ipſius menſuram fidei,non gratiam Dei,ali-
quid meriti præcedit humani , ſed ipſa gra-
tia meretur augeri , vt aucta mereatur perfi-
ci , comitante non ducente , pediſſequa non
præuia voluntate.Vnde ille qui dixit:Fortitu
dinem meam ad te cuſtodiam , cauſamque
reddit , dicens : Quoniam Deus ſuſceptor
meus es:tanquam requirens,quibus id meri
tis fuerit conſecutus:nihilque in ſe inueniens
ante gratiam Dei,Deus meus,inquit , miſeri
cordia eius præueniet me. Quantuncunque,
inquit,cogitauero antecedentia merita mea,
miſericordia eius præueniet me. Proinde ab
illo attributam fortitudinem ſuam ad illum
cuſtodiens , eodem ſeruatore non perdit
quod eodem largitore ſuſcepit . Nec ob
aliud meretur ampliora , niſi pie fideliter-
que ſciendo, à quo ſibi bona ſunt omnia bo
na,& hoc ſciendo non ex ſeipſo, ne vel hoc
ſit in eo quod non ſit ex Deo . Vnde optime
Apoſtolus:Nos, inquit , non ſpiritum huius
mundi accepimus,ſed ſpiritum qui ex Deo
eſt

est,vt sciamus quę à Deo donata sunt nobis,
ac per hoc & ipsum hominis meritũ donũ
est gratuitũ.Nec à patre luminũ,à quo descẽ
dit omne datũ optimũ, boni aliquid accipe-
re quisquã meretur , nisi accipiendo quod
non meretur . Multũ est aũt indulgentius &
sine vlla dubitatione grauitũ quod Dei gr̃a
per Iesum Christũ dominũ nostrũ præstatur
infantibus,vt eis non obsit ex Adam genera-
tio,& prosit in Christo regeneratio,in quib.
& ipsum accipiendi sensum tanto ante mise
ricordia Dei præuenit: q certè si in hac par-
uula ætate de corpore exierint vitã æternã
regnũq; cęlorũ sciẽtes accipiũt, eius mune-
ris merito quod hic cũ vtiq; profuit nescie-
rũt. Certè in ijs post priorũ doctrinã, ita nõ
nisi priora sunt dona, in quibus donãdis Dei
gratia sic operatur,vt nec voluntas accipiẽ-
tiũ vel præmittatur vel adiungatur vel subse-
quatur. Quandoquidẽ tñ beneficiũ non so-
lũ non libentibus, verũetiã reluctãtibus daẽ,
quod eis magnũ imputaretur sacrilegiũ,si iã
in ijs aliqd valeret voluntatis arbitriũ . Hoc
diximus propter eos qui non valẽtes in cau-
sa gratiæ inscrutabilia Dei iudicia perscruta
ri, cur ex Adam massa, quæ profecto ex vno
in cõdemnationẽ tota collapsa est , illud vas
faciat in honorem,illud in contumeliam: tñ
audent paruulos reos propriorũ cõstituere
peccatorũ , vt qui bona malave cogitare nõ
possunt putentur per liberum arbitrium vel
pœnam mereri posse vel gratiam cũ potius
Apostolica veritas dicẽdo, Ex vno omnes in
condẽnationem: satis ostẽdat ꝙ nascantur in
pęna , vt nõ merito sed misericordia rena-
scantur in gratia. Alioquin gratia iam nõ est
gratia, si non diuinis operib. gratis datur, sed
humanis meritis redditur . Quæ sola sic di-
scernit à pęna vt cum pęna sit ex Adã omni-
bus debita, gratia vero per vnum Iesum Chri
stum nulli debita , sed gratuita , vt vere sit
gratia, inscrutabilia iudicia Dei tanquã Deꝰ
esse posint, cũ paruulos ipse discernat, quos
merita nulla discernunt, sed iniqua esse non
posint , quia vniuersæ vię dñi misericordia
& veritas . Vñ cũ prębetur alteri misericor-
dię gr̃a, non habet quod de humano merito
glorietur , qm̃ nõ ex operibus, ne forte quis
extollatur. Cũ vero alteri vindictę redditur
veritas, non habet cur iuste queratur. Id.n.
redditur quod peccato iure debetur, quoniã
vnus in quo omnes peccauerunt , vtiq; ẽt in
singulis quibusq; punitur. In quorũ pęna cla
rius ostenditur, quid vasis misericordiæ per
nõ debitã, sed verã gratiã: hoc est gratuitam
conferatur. Vnde ergo argumentãtur aduer-
sus apostolũ apertisime dicentẽ. Per unum
hominẽ peccatum intrauit in mundũ,& per C
peccatũ mors,& ita in omnes homines per- Rom.5.
transijt, in quo omnes peccauerunt , dicẽtes
etiã paruulos propria per liberũ arbitrium
habere peccata: tædet attẽdere , pigetq; pro-
ferre, sed magis cõpellimur dicere. Quid.n.
potuerunt magna & acuta ingenia cogitare,
aut inopiæ est tacendo vitare , aut arrogãtiæ
contemnẽdo præterire. Ecce (inquiũt) Esau
& Iocob inter viscera materna luctantur,&
dũ nascuntur, alter supplantatur ab altero, at
que in pede præcedentis manus cõsequentis
& tenentis inuenta, perseuerans quodãmo-
do lucta cõuincitur . Quomodo ergo in in-
fantibus hęc agẽtibus, nullũ est vel ad bonũ,
vel ad malũ propriæ voluntatis arbitriũ: vn-
de præmia siue supplicia meritis pręceden-
tibus subsequantur ? Ad hoc nos dicimus, iõ
motus illos & tanquã litigiũ paruulorum si-
gnũ rerũ fuisse magnarũ, quia non fuit arbi-
trium, sed prodigium neque enim daturi su-
mus & asinis liberũ arbitriũ voluntatis quo-
niã huius generis iumẽtũ, sicut scriptũ est, &
subiugale sine uoce , hominis uoce rñdẽs ue
tuit prophetæ demẽtiam. Hi aũt qui tales nõ
prodigiosos motus , sed uoluntarios actus,
nec de paruulis. sed a paruulis factos esse cõ D
tendunt, quid Apostolo respõsuri sunt , qui
cum hos geminos ad documentum gratuitę Nu. 22.
gratiæ commemorãdos uideret: nõdũ enim
natis, inquit, nec aliquid agentibus boni aut
mali, ut secundũ electionẽ propositum Dei
maneret, non ex operibus, sed ex uocante di
ctum est, quia maior seruiet minori? Deinde
adiungens testimoniũ prophetæ longe post
quidẽ ista dicentis , sed tamen de hac re anti
quum Dei consilium declarantis sicut scri-
ptũ est, inquit, Iacob dilexi Esau aũt odio ha
bui. Nempe doctor gentium in fide & ueri-
tate istos geminos nondum natos nihil boni
aut mali egisse testatur, ut gratia commende
tur, ut quod dictũ est: Maior seruiet minori:
non ex operibus , sed ex vocante dictum in- Rom.9.
telligatur, ut secundum electionem Dei pro Mala.1.
positum maneret , nõ meritum hominis an-

teiret, Non enim dicit,electionẽ voluntatis
humanæ siue naturæ, cũ par esset in vtroque
mortis dãnationisq; cõditio,sed electionem
E proculdubio gratiæ, quæ non inuenit eligen
dos,sed facit,de qua & in consequentib.eius
dẽ epistolę loquẽs ait.Sic ergo & in hoc tpe
reliquiæ per electionẽ gratiæ saluæ factæ sũt.
Si aũt gratia,iã nõ ex operibus,alioquin gra-
Rom. 19. tia iã nõ est gratia. Cui loco satis locus iste
concordat, vbi cõmemoratur,non ex operi
bus,sed ex vocãte dictũ. Maior seruiet mino
ri.Vt quid ergo præclarissimo gratiæ cõmẽ-
datori de infantũ libero arbitrio,& nondum
natorũ actibus ,tã impudenter resistitur?Cur
meritis præueniri gratia perhibetur,quæ gra
tia non esset si secundũ meritũ imputaretur?
Cur cõtra salutẽ quæ missa est perditis, quæ
venit ĩdignis,quãlibet acuta,quãlibet copio
sa,& ornata, mirũ tñ si Christiana disputa-
tione contenditur?Sed quomodo,inquiunt,
non est iniquitas apud Deum,si diligendo di
scernit quos merita operũ nulla discernũt?
Ita nobis hoc dicitur tãquam id Apostolus
ipse non viderit: nõ proposuerit, non respõ
derit.Vidit vtiq; quid ijs auditis humana pos
set infirmitas vel ignorantia cogitare,& ean-
dẽ quæstionẽ sibijpse proponẽs, Quid ergo
F dicemus,inquit? Nũqd iniquitas apud Deũ?
Continuo respondit.Absit. Rationemq; red
Rom. 9. dẽs cur absit,idest,cur non sit iniquitas apud
Deũ,non ait, Merita enim vel opera iudicat
ẽt paruulorũ, ẽt si adhuc sint in materno vte
ro cõstituti. Qũo enim hoc diceret qui iã di
xerat de nõdũ natis, & de ijs qui nihil adhuc
egèrant boni vel mali, quod non ex operib.
sed ex vocante dictũ sit, Maior seruiet mino
ri? sed cũ vellet ostendere, cur in ijs non sit
iniquitas apud Deũ, ait,Moysi enim,inquit,
Miserebor cui misertus ero,& misericordiã
præstabo cui misericors fuero.Quid nos hic
docuit,nisi ex illa massa primi hominis, cui
merito mors debetur,nõ ad merita hominũ,
sed ad Dei misericordiã pertinere, quod qs-
que liberatur,atque ita non esse iniquitatem
apud Deũ,qui neq; permittẽdo,neq; exigẽ-
do quod debet iniustus est?Ibi enim grata est
indulgentia, vbi iusta posset esse vindicta. Et
hinc euidẽtius apparet,à pœna debita libera
to & gratis iustificato,quantũ beneficij con-
feratur, quod æqualiter reus sine punientis
iniquitate punitur. Denique subiungit & di
cit,Igitur nõ volentis neq; currentis, sed mi
serentis est Dei: hoc propter eos dictũ est,q
per gratiã liberati iustificantur. Propter eos
autẽ super quos ira Dei manet, quia & ipsis G
Deus bene vtitur ad docendos alios, quos
liberare dignatur,subiunxit atq; ait, Dicit.n.
scriptura Pharaoni, Quia ad hoc te excitaui
vt ostendã in te potentiã meã,& annũcietur
nomẽ meũ in vniuersa terra. Deinde ad vtrũ
que concludens,Ergo, inquit,cuius vult mi-
seretur & quẽ vult obdurat: profecto neutrũ
aliqua iniquitate, sed vtrũq; misericordia &
veritate. Et adhuc tñ andax mouetur infirmi
tas eorũ.s.qui secundum coniecturas cordis
humani inscrutabilẽ altitudinem iudiciorũ
Dei cogitare conãtur.Hãc quæstionẽ sibi ex
aduerso opponẽs Apostolus ait, Dicis itaq;
mihi. Quid adhuc cõqueritur? Nã voluntati
eius quis resistit? Nobis hoc dictũ putemus.
Quid ergo aliud q̃ qđ rñdit Apostolus rñde
re debemus?aut si & nos talia mouẽt,quia &
nos hoĩes sumus,simul oportet oẽs audiam⁹
dicentẽ, O homo tu quis es qui rñdeas Deo?
Nunqd dicit figmentũ ei qui se finxit, quare
me fecisti sic? An non habet potestatem figu-
lus luti ex eadem massa facere aliud vas in
honorẽ,aliud in contumeliam?Hæc massa si
esset ita media, vt quemadmodũ nihil bon
ita nec mali aliquid mereretur, non frustr
videretur iniquitas, vt ex ea fierent vasa in
contumeliam. Cum verò per liberum arbi-
triũ primi hominis in condemnationem vn
uersa defluxerit, proculdubio quod ex e
fiunt vasa in honorem,nõ ipsius iustitiæ,qu
gratiã nulla præcessit,sed Dei misericordiæ
quod vero in contumeliam, non iniquita
Dei quæ absit vt sit apud Deum, sed iudici
deputandum est. Hoc quisquis cum ecclesi
sapit,non contra gratiam pro meritis dispu
tat,sed misericordiam & iudicium domin
cantat, vt nec misericordiam recuset ingr
tus, nec iudicium accuset inuitus. Alia e
nãque illa conspersio,de qua idẽ dicit Apo
stolus,Si aũt delibatio sancta est & conspe
sio:& si radix sancta est & rami.Illa est ex A
brahã nõ ex Adã.i. ex communione sacr
menti & similitudine fidei, non ex propag
ne mortali. Ista verò vel conspersio, vel
cut in plerisq; codicibus legitur,massa,qu
niam tota mortis est, cum per vnum hoie
peccatũ intrauit in mũdũ, & p pctm mo

&

& ita in oẽs homines pertransijt, in quo oẽs
peccauerũt, misericordia ex illa fit aliud vas
in honorẽ, iudicio aũt in cõtumeliam. Neq;
ibi p̃cedunt merita gratiam liberantis, neque
hic effugiunt peccata iustitiam punientis: ꝙ
quidẽ in ætatib. maioribus aduersus conten-
tiosos non tã euidenter apparet, vbi pro me-
ritis hominũ qualicunq; velut protecti ob-
scuritate confugiunt: sed ideo contra eorum
contentionẽ illos inuehit Apostolus: in qui-
bus nondũ natis neq; agentibus aliquid bo-
ni aut mali, non ex operib. sed ex vocante di
ctũ est, maior seruiet minori. Quia in re ni-
mis alta & inscrutabilia sunt iudicia Dei &
inuestigabiles viæ eius: interim teneat homo
non esse iniquitatẽ apud Deũ, sed qua æqui-
tate cuius vult miseretur, & quẽ vult obdu-
rat, se tanquã hominẽ ignorare fateatur. Ita
sanè, vt p̃p illud quod inconcussum tenet,
non esse iniquitatẽ apud Deũ, quãuis nemo
ab illo iustificetur meritis p̃cedentibus: ne-
minem tñ obdurari, nisi merito nouerit. Piè
nanq; & veraciter creditur Deus nocentes
atq; impios iustificando à pęnis debitis libe
rare. Quenquã vero immeritũ & nulli obno
xiũ peccato si Deus damnare creditur, alie-
nus ab iniquitate non creditur. Vbi ergo li-
beratur indignus tanto debetur maior actio
gratiarũ, quanto pęna iustior debebatur: vbi
aũt damnatur dignus, nec misericordia, nec
ueritas damnatur. Q̃uo inquiunt, Esau non
damnatur indignus, si non ex operib. sed ex
vocante dictũ est. Quia maior seruiet mino-
ri? Sicut.n. illius nulla p̃cesserant opera bona
vt ad gratiã pertineret, sic nec huius mala, ut
ad pęnam pertinere deberet. Nulla planè in
vtroq; opera uel bona uel mala, sed propria:
uterq; aũt illi uni obnoxius erat, in quo oẽs
peccauerunt, ut oẽs in illo morerentur. Qui
cũq;.n. ex illo uno multi ĩ seipsis futuri erãt,
tunc in illo unus erant: proinde illud pecca-
tum solius esset, si ex illo nullus exisset. Por-
ro aũt in quo erat natura cõis, ab eius uitio
est nullus immunis: sed ambo, qui nondum
propria uel bona uel mala operabantur, rei
ñ ex origine nascebantur. Laudet misericor
diã qui liberatur, non culpet iudiciũ qui pu-
nitur. Hic si dixerimus, quanto melius ambo
liberarentur: nihil nobis conuenientius dice
tur, quã ò homo tu quis es qui rñdeas Deo?
Nouit quippe ille quid agat, & quantus nu-
merus esse debeat primitus omnium homi-
nũ, deinde sanctorũ, sicut syderum sicut an-
gelorũ. atque ut de terrenis loquamur, sicut
pecorũ, piscium, volatilium, sicut arborũ &
herbarũ, sicut deniq; foliorũ capillorumq;
nostrorum. Nã nos humana cogitatione ad-
huc possumus dicere, qm̃ bona sunt cuncta
ista quæ fecit, quanto melius illa duplicasset
& multiplicasset, ut multo essent plura quã
sunt? Si.n. non ea caperet mundus, nunquid
non posset ẽt ipsum facere quantum uellet
ampliorẽ? Et tñ quantumcunque faceret, vel
illa plura, uel istum capaciorem atq; maio-
rẽ, nihilominus eadẽ de multiplicandis eis M
dici possẽt, & nullus esset immoderatus mo-
dus. Etenim ẽt illud dici potest, siue sit gratia
qua iustificantur iniusti, de qua nobis dubita
re fas nõ est: siue ut quidã uolunt, semper p̃ce
dat liberũ arbitriũ, cuius meritũ sequatur uel
pęna uel prǫmiũ, cur oĩno creati sunt, quos
Deus ita peccaturos, ut ęterno essent igni dã
nandi, sine dubitatione prę̃sciuit? Quãuis.n.
peccata nõ fecerit, naturas tñ ipsas, quę per
se ipsas sine dubio bonæ sunt, quib. tñ ex ar-
bitrio voluntatis futura essent vitia peccato-
rũ & in multis talia quib. esset æterna pęna
reddenda, quis nisi Deus creauit? Quare? nisi
quia uoluit. Quare aũt uoluerit, O homo tu
quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit
figmẽtũ ei, qui se finxit, quare sic me fecisti?
An non habet potestatẽ figulus luti ex eadem
cõspersione facere aliud quidẽ uas in hono-
rẽ, aliud aũt in contumeliam, atque utinam
discamus quod sequitur. Si aũt volens Deus
ostendere irã, & demonstrare potentiã suã,
pertulit in multa patientia vasa iræ, quæ per-
fecta sunt in perditionem, ut notas faceret di
uitias gloriæ suæ in uasa misericordiæ. Ecce A
etiã ratio reddita est homini, quanta debuit
homini, si tñ vel istam capit qui pro sui ar-
bitrij libertate infirmitatis seruitute conten-
dit. Ecce dictæ sunt causę. Tu ergo quis es ꝗ
respõdeas Deo, si uolens Deus ostẽdere irã,
& demonstrare potentiã suã quod & malis
bene uti optime posit, malis duntaxat non
conditione diuina, sed uitiata uoluntatis ini-
quitate natura, quæ à Deo conditore cõdita
est bona, pertulit in multam patientiam uasa
iræ aptata in interitum: non ꝙ illi essent ne-
cessaria, siue angelica, siue humana pc̃tã, cui
nec iustitia creaturę cuiusquam est necessa-

cia, ſed vt notas faceret diuitias glorię ſuę in
vaſa miſericordiæ, ne ſe in bonis operib. tan
quã de proprijs extollerent virib. ſed humili
ter intelligerent niſi illis Dei gratia nõ debi-
ta ſed gratuita ſubueniretur, id fuiſſe redden
dũ meritis ſuis, quod alijs in eadẽ maſſa red-
ditũ cernerent. Certus eſt ergo Dei pręſcien
tiæ definitus numerus, & multitudo ſancto-
rũ, quib. diligentib. Deũ quod eis donauit p
diffuſum in cordib. eorum ſpiritumſanctũ,
oĩa cooperantur in bonũ, ijs qui ſecundum
B propoſitũ vocati ſunt, quos ante præſciuit &
Rom. 8. pdeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui,
vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus.
Quos aũt pdeſtinauit, illos & vocauit. Hic
ſubaudire debemus ſecudũ propoſitũ. Sũt. n.
& alij vocati, ſed non electi, ac per hoc non
ſecundũ ppoſitũ vocati. Quos aũt vocauit,
hoc eſt ſecundũ propoſitũ, illos & iuſtifica-
uit: Quos ãt iuſtificauit, illos & glorificauit.
Hi ſunt filij promiſsionis, hi ſunt electi, qui
per electionẽ gratiæ ſalui fiunt, vbi dictũ eſt:
Rom. 11. Si aũt gratia, iã nõ ex operib. alioquin gratia
iã nõ eſt gratia. Hęc ſunt vaſa miſericordiæ,
in quib. Deus ẽt per vaſa iræ notas facit diui-
tias gloriæ ſuæ. Horũ fit per ſpiritũſanctum
Pſ. 102. cor vnũ & aĩa vna, q̃ benedicit Deũ, & non
obliuiſcit oẽs retributiones eius, qui propi-
tius fit omnib. iniquitatib. eius, qui ſanat oẽs
Rom. 9. languores eius, qui redimit de corruptione
vitã eius, q coronat eã in miſericordia. Quia
nõ volentis neq; currentis, ſed miſerentis eſt
Dei: Cęteri aũt hoĩes ad iſtã ſocietatem non
pertinentes, quorũ tñ & aĩam & corpus Dei
bonitas operata eſt, & quicquid habet ipſa
natura pter vitiũ, quod eidẽ inflixit ſuperbiẽ
tis voluntatis audacia, pp hoc à Deo pſcien-
te creati ſunt, vt in his oſtenderet liberũ de-
ſertoris arbitriũ ſine ſua gratia quid valeret,
& in eorũ iuſtis & debitis pęnis vaſa miſeri-
cordię, q̃ non ſuorũ operũ meritis, ſed gra-
C tuita Dei gratia ſunt ab illa concretione diſ-
creta, quid ſibi collatũ eſſet addiſcerent, vt
oẽ os obſtruatur: & qui gloriat in dño glo-
1. Cor. 1. riet. Quiſquis aliter docet & non acquieſcit
Luc. 19. ſanis ſermonib. dñi noſtri Ieſu Chriſti, qui
dixit: Veniet filius hoĩs q̃rere & ſaluare qđ
perierat. non. n. ait quod periturũ fuerat, ſed
quod perierat: quid oſtẽdens niſi peccato pri
mi hominis vniuerſi generis humani periſſe
naturã? q ergo aliter docet & nõ acquieſcẽs
ei, quæ ſecundũ pietatẽ eſt doctrinæ, contra
gratiã Saluatoris, & cõtra ſanguinẽ redẽpto-
ris tanquã ſaluã & liberã naturã defendit hu
manã, & Chriſtiano tñ cenſeri vocabulo af-
fectat. quid de paruulorũ diſcretione dictu-
rus eſt, cur alius in vitã ſecundi hoĩs aſſuma
tur, alius in morte primi hoĩs relinquatur. Si
dixerit liberi arbitrij merita præceſsiſſe, re-
ſpondet Apoſtolus, q̃ ſupra diximus, de nõ-
dũ natis neq; aliquid agentibus boni aut ma
li. Si aũt dixerit, quod adhuc in libris, quos
nuperrimè Pelagius perhibetur edidiſſe, de-
fenditur, quãuis iam videatur anathematizaſ
ſe in epali iudicio Palęſtino eos qui dicunt
quod peccatũ Adæ ipſum ſolũ lęſerit, & nõ
genus humanũ. Si dixerit ambos ſine iudicio
natos, nec aliquid de primi hominis dãnatio
ne traxiſſe, profecto qm̃ negare nõ audet in
regnũ cęlorũ adoptari eum qui fuerit rege-
neratus in Chriſto, reſpondeat quid de illo
futurũ ſit, qui nulla ſua culpa non baptizatus
iſta fuerit tẽporali morte pręuentus, ſi non
putamus eſſe dicturũ, ꝙ innocentem Deus,
nec habentẽ originale peccatum ante annos
quibus habere poterat propriũ, æterna mor
te damnauit. Cogitur itaq; reſpondere quod
Pelagius in eccleſiaſtico iudicio, vt aliquo
modo catholicus pronunciaretur anathema
tizare cõpulſus eſt: infantes ẽt ſi non baptizẽ
tur habere vitã æternam. Hac. n. negata quid
niſi mors æterna remanebit, ac per hoc con-
tra ſnĩam dñi diſputabit dicẽtis: Patres veſtri
manducauerunt manna in deſerto, & mor-
tui ſunt. Hic eſt panis qui de cęlo deſcendit
vt ſi quis ex ipſo manducauerit non moria-
tur. Non. n. de iſta morte loquebatur, quam
neceſſe eſt patiantur ẽt qui de ipſo pane mã-
ducant. Et paulo poſt, Amen amen dico vo
bis, niſi manducaueritis carnẽ filij hominis
& biberitis eius ſanguinẽ, non habebitis vit
in vobis: vtiq; illam q̃ poſt hanc mortem fu
tura eſt: & contra Apoſtolicæ ſedis authori
tatẽ, vbi de ipſa hac re cũ ageretur, hoc teſti
monium adhibitũ eſt Euangelicũ, ne paruu
li non baptizati vitã poſſe habere credant, &
contra ipſius Pelagij verba apud epos, à qui
bus audiebat expreſſa: vbi anathematizau
eos, qui dicerent infantes non baptizatos ha
bere vitam æternam. Quod propterea cõm
morauimus, qm̃ qdẽ apud vos, vel in veſtra
potius ciuitate, ſi tñ verum eſt quod audiu-
mus

mus tanta pro isto errore quidã obstinatio-
ne nituntur, vt dicant facilius esse vt ẽt Pela-
giũ deserant atq; contemnant, qui hæc sen-
tiẽtes anathematizauit, q̃ ab huius sentẽtiæ si
cut eis videtur veritate discedant. Si aũt ce-
dũt Sedi Apostolicę, vel potius ipsi magistro
& dño Apostolorũ, qui dicit nõ habituros
vitã in semetipsis, nisi manducauerint carnẽ
filij hominis, & biberint sanguinẽ, quod nisi
baptizati nõ vtiq; possunt, nempe aliqñ fate-
buntur paruulos non baptizatos vitã habere
non posse, ac per hoc quamlibet tolerabili⁹
oĩb. qui ẽt propria pctã committunt, tñ æter
na morte mulctari. Quæ cũ ita sint, audeant
disputare, & quibus possunt persuadere cõ-
tẽdant, Deũ iustũ apud quẽ nõ est iniquitas,
paruulos à pctĩs proprijs innocentes, si nec
illo ex Adã obligati & obstricti sunt, morte
perpetua damnaturũ. Quod si absurdissimũ
est, & à iustitia Dei penitus alienum, & tamẽ
nullus qui se meminit catholicæ fidei Chri-
stianũ, negat aut dubitat paruulos nõ acce-
pta gratia regenerationis in Christo sine ci-
bo carnis eius & sanguinis potu, non babere
in se vitã, ac per hoc pęnæ sempiternę obno
xios: profecto restat, vt quia ipsi non egerant
aliquid boni aut mali, ideo mortis eorũ iu-
sta sit pęna, quia in illo moriũtur in quo oẽs
peccauerunt: vnde in isto solo iustificantur,
quo pctm̃, nec originale trahi potuit, nec ꝓ-
priũ perpetrari. Ipse vocauit nos nõ solũ ex
Iudęis verũetiã ex gentib. qm̃ & illius Hieru
salẽ filios quæ interfecit prophetas, & lapi-
dauit missos ad se, quanuis ipsa nolente col-
legit ipse quos voluit, & ante incarnationẽ
suã ipsos prophetas, & postea q̃ verbũ caro
factũ est, sicut Apostolos & hoĩum milia, q
& precia rerũ suarũ ante pedes Apostolorũ
posuerũt. Omnes quippe illi filij sunt Hieru
salẽ nolentis vt colligerentur, qui tñ illa no
lente collecti sunt, de quibus dicit, Si ego in
Beelzebub eijcio dęmonia, filij vestri in quo
eijciunt? Ideo ipsi iudices vestri erunt. de ijs
prædictũ erat. Si fuerint filij Israel, sicut are-
na maris, reliqæ saluæ fient. Nõ põt excidere
verbũ Dei, nec repulit plebẽ suã quã præsci-
uit, quę tñ reliquiæ per electionem gratię sal
uæ factæ sunt. Si autẽ gratia, quod sæpe dicen
dum est, iam nõ ex operibus, alioquin gratia
iam non est gratia: non hæc vtiq; nostra, sed
Apostoli verba sunt, Quod ergo ad Hierusa-
lẽ nolentem colligi filios suos ille clamabat,
hoc nos clamamus aduersus nos, q filios vo
lẽtes ecclesiæ colligi nolunt. Nec saltẽ post
iudicium quod de ipso Pelagio in Palestina
factũ est corrigũtur: de quo dãnatus exisset,
nisi obiecta sibi contra gratiã Dei dicta, quæ
obscurare nõ potuit ipse dãnasset. Præter il-
la enim quæ quomodo potuit ausus est qua-
licunq; ratione defendere, obiecta quędam
sunt, quæ nisi remota oĩ tergiuersatione ana
thematizasset, ipse anathematizat⁹ esset. Obie H
ctũ est enim eũ dicere, quia Adã siue pecca-
ret, siue nõ peccaret, moritur⁹ esset. Et ꝙ pec
catũ eius ipsum solũ lęserit, & nõ genus hu-
manũ. Et ꝙ infantes nuper nati in illo statu
sint in quo Adã fuit ante præuaricationẽ. Et
ꝙ neq; per mortẽ vel ꝑ præuaricationẽ Adę
oẽ genus humanũ moriatur, neq; per resur-
rectionẽ Christi omne genus humanũ resur
gat. Et infantes etiã si nõ baptizentur, habe-
re vitã æternã. Et diuites baptizatos nisi oĩb.
abrenuncient, si quid boni visi fuerint face-
re, non reputari illis, nec eos habere posse re
gnũ Dei. Et gratiã Dei atq; adiutoriũ non ad
singulos actus dari, sed in libero arbitrio es-
se, vel in lege atq; doctrina. Et Dei gratiã se-
cũdũ merita nostra dari. Et filios Dei nõ pos
se vocari nisi oĩno absq; pctõ fuerint effecti.
Et nõ esse liberũ arbitriũ, si Dei indiget auxi-
lio: qm̃ in propria voluntate habet vnusquis-
que facere aliquid, vel nõ facere. Et victoriã
nostrã nõ ex Dei adiutorio esse, sed ex libero
arbitrio. Et ꝙ pęnitentibus venia nõ detur se
cundũ gratiã & misericordiã Dei, sed secũ-
dũ meritũ & laborẽ eorũ, qui per pæniten-
tiã digni fuerint misericordia. Hæc oĩa Pela
gius sic anathematizauit, quod satis gesta ip-
sa testantur, vt nihil ad ea quoquo modo de
fendenda disputationis attulerit: vnde fit cõ- I
sequens, vt quisquis sequitur illius episcopa
lis authoritatẽ iudicij, & ipsius Pelagij cõfes
sionẽ, hęc tenere debeat, quæ semper tenuit
catholica ecclesia. Adã nisi peccasset, nõ fuis
se moriturũ. Quòd peccatũ eius non ipsum
solũ læserit sed & genus humanũ. Et ꝙ infan
tes nuper nati nõ sint in illo statu, ĩ quo Adã
fuit ante ꝑuaricationẽ, vt ad ipsos pertineat
etiã quod breuiter Ait Apostolus: Per vnum
hominẽ mors, & per unum hoĩem resurre- 1.Co.15.
ctio mortuorũ. Sicut enim in Adam omnes
moriuntur, ita & in Christo omnes uiuifica-

buntur.vnde fit quod infantes non baptizati,
non solũ regnũ cęlorũ, verumetiã vitã ęter-
nã habere non possint.Confiteatur, etiã diui
tes baptizatos, ẽt si diuitijs suis nõ careãt, &
sint tales quales ad Timotheũ describit Apo
1. Ti. 6. stolus dicens:Præcipe diuitibus huius mun-
di non superbe sapere,neq; sperare in incer-
to diuitiarũ, sed in Deo viuo qui pręstat om
nia abundanter ad fruendum : diuites sint in
operibus bonis, facile tribuant, communi-
cent, thesaurizent sibi fundamẽtum bonũ in
futurũ,vt apprehendant veram vitã,non eos
K regno Dei posse priuari.Fateatur gratiã Dei,
& adiutoriũ ẽt ad singulos actus dari,eamq;
non dari secundũ merita nostra, vt vera sit
grã,idest, gratis data per eius misericordiã,
Exo. 33. qui dixit:Miserebor cui misertus ero, & mi-
sericordiã præstabo, cui misericors fuero.
Fateatur filios dei vocari posse illos q quoti
Matt. 6. die dicunt: Dimitte nobis debita nostra: qđ
vtiq; veraciter non dicerẽt,si essent omnimo
do sine pctõ. Fateatur esse liberũ arbitriũ, ẽt
si diuino indiget adiutorio. Fateatur quãdo
contra tentationes concupiscentiasq; illici-
tas dimicamus,quãuis & illic habeamus pro
priam voluntatẽ,nõ tamen ex illa,sed ex ad-
iutorio Dei nostrã prouenire victoriam.Nõ
Rom. 9. enim aliter verũ erit quod Apostolus ait: Nõ
volentis neq; currentis sed miserẽtis est Dei:
Fateatur secundũ gratiã & misericordiam
Dei, veniã pęnitentib. dari,nõ secũdũ meri-
ta eorũ, qñquidẽ etiã ipsam pęnitẽtiã donũ
2. Ti. 2. Dei dixit Apostolus, vbi ait de quibusdã: Ne
forte det illis Deus pęnitentiã. Hæc omnia
simpliciter sine vllis fateatur ambagibus, si-
quis in authoritatem catholicã, & in ipsius
Pelagij expressa ecclesiasticis gestis verba
consentit Neq; enim illa q his sunt contraria
L veraciter anathematizata esse credẽdum est,
nisi hæc quibus sunt cõtraria fideli corde te-
neantur,& aperta confessione promantur.
Nec istis libris recentioribus, quos idem Pe
lagius post illud iudiciũ dicitur edisse, quã-
uis adiutorio diuinę gratię cõsentire videa-
tur, quid de hac re sentiat satis euidenter ap-
paret. Aliquando enim ita paribus momen-
tis potestatẽ voluntatis æqua lance perpen-
dit, vt aliquantũ etiam ad non peccandum
valere definiat:quod si ita est, nullus locus ad
iutorio gratiæ reseruatur, siue qua nos dici-
mus ad non peccandum nihil voluntatis ar-
bitrium valere. Aliqñ aũt quotidiano gratiæ
Dei muniri nos confitetur auxilio, quanuis
habeamus ad nõ peccandũ forte, ac firmum
liberũ arbitriũ, quod vtiq; inualidũ & infir-
mũ debuit cõfiteri, donec sanentur omnes
lãguores animæ nostrę. Nõ enim pro infir-
mitate corporis precabatur qui dicebat: Mi-
serere mei dñe, qm̃ infirmus sum, sana me do
mine qm̃ conturbata sunt ossa mea. Nam vt
ostenderet pro anima se rogare, secutus ad-
iunxit.Et anima mea turbata est valde. Videt
ergo auxiliũ gratiæ tanquã ex abundanti pu-
tare concedi, idest, vt ẽt si non concedatur,
habeamus tñ ad non peccandũ forte, ac fir-
mum liberũ arbitriũ. Quod ne existimemur
de illo temere suspicari, & fortasse quis di-
cat sic eũ sentire forte ac firmũ ad nõ peccã
dũ liberũ arbitriũ, quãuis siue Dei gratia id
efficere atq; adimplere nõ possit, sicut sanos
oculos firmos dicimus ad videndũ, quod tñ
nullo modo facere possunt, si desit lucis au-
xiliũ:alio loco quid diceret, vel quid puta-
ret ostendit.vbi ait. Ideo dei gratiã homini-
nibus dari, vt qđ facere per liberũ iubentur
arbitriũ, facilius possint implere per gratiã:
vtiq; cũ dicit, facilius, quid vult intelligi, nisi
& gratia si desit, posse per liberũ arbitrium,
vel facile vel etiam difficile quæ diuinitus iu
bentur impleri? Vbi est ergo, Quid est homo
quod memor es eius? Vbi postremo illa testi
monia, quæ Hierosolymitanæ antistes eccle
się sicut in eisdẽ gestis legitur, ipsi Pelagio se
dixisse cõmemorat, cũ ad eũ perlatũ esset, qđ
sine gratia Dei diceret absq; peccato hoĩem
esse posse? Hæc sunt enim ab illo dicta tria te
stimonia valde magna contra huiusmodi im
piam præsumptionẽ, ꝗ Apostolus ait, Plus
omnibus illis laboraui, nõ ego ãt, sed gratia
Dei mecũ. Non volentis neq; currentis, sed
miserentis est Dei. Et, Nisi dñs ædificauerit
domum, in vanũ laborauerunt ædificantes
eam. Qũo ergo qđ Deus iubet, sine adiuto-
rio ipsius vel difficile impletur, cum si dom
nus non ædificet, in vanũ ædificans laborar
se dicatur? Neq; scriptum sit, Est quidẽ vo-
lentis atq; currentis, facilius autem miseren
tis Dei: sed scriptum sit, Nõ volentis nequ
currentis, sed miserentis est Dei. Nõ quia i
illa est hominis atq; voluntatis concursus
sed quia nihil potest, nisi ille misereat. Ne
Apostolus dixerit. Et ego: sed dixerit, No

ego

ego autem ſed gratia Dei mecum. Non quia
ipſe nihil boni agebat, ſed quia nihil ageret,
ſi illa non adiuuaret. Quanquã illa poſsibili-
tas liberi arbitrij tam in bonũ q̃ in malum ex
æqua lance perpenſione huic facilitati locũ
relinquit, quam ſaltem vr̃ eſſe confeſſus, di-
cendo: facilius poſſunt implere per gratiam,
facilius impletur, facillime aũt ſine gratia fit
malũ: profecto iſta poſsibilitas non æqua lã-
ce perpenditur. Sed quid plura? Non ſolũ ad
iſtos vitandos cauti eſſe debemus, verumẽt
ad docendos vel monendos, ſi patiantur, pi-
greſcere non debemus. Plus eis tñ ſine dubi-
tatione præſtamus, ſi ut corrigãtur oremus,
ne cũ tantis ingenijs vel pereant, vel alios ꝑ-
dant præſumptione damnabili, qui zelũ Dei
habent, ſed non ſecundũ ſcientiam, i. iuſtitiã
quæ à Deo eſt ignorantes, & ſuam volentes
conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti.
C Quibus vtiq; qm̃ Chriſtiani appellantur, ma
gis obſeruandũ eſt q̃ Iudęis, de quib. hæc di
xit Apoſtolus: Ne offendant in lapidem of-
fenſionis, uelut argute defendendo naturã &
liberũ arbitriũ queadmodum philoſophi hu
ius mundi qui vehementer egerunt, ut puta-
rent vel putarent ſibi beatã vitam uirtute pro
priæ uoluntatis efficere. Caueant ergo iſti ne
per ſapientiã verbi euacuent crucem Chri-
ſti, & hoc ſit eis offendere in lapidẽ offenſio
nis. Natura. n. humana, ẽt ſi in illa integrita-
te, in qua condita eſt, permaneret, nullo mo-
do ſeipſam creatore ſuo non adiuuante ſer-
uaret. Cũ igitur ſine Dei gratia ſalutẽ nõ poſ
ſet cuſtodire quã accepit, qũo ſine Dei gra-
tia põt reparare quã perdidit? Non autẽ ideo
pro iſtis non orare debemus, quia ſi non cor
riguntur eorũ imputandum eſt volũtati, qui
volunt credere ẽt ad hoc ipſum ſibi neceſſa-
riam gratiam Saluatoris, quod putant conſi-
ſtere in ſolis uiribus uoluntatis. Nam & illi
quibus ſunt iſti in hac cauſa omnino ſimilli
mi, de quibus hoc dixit Apoſtolus, ꝙ igno-
rantes Dei iuſtitiã & ſuam volentes conſti-
tuere, iuſtitiæ Dei nõ ſunt ſubiecti: profecto
ſuæ voluntatis uitio non credebant. Non. n.
vt eſſent infideles cogebãtur in uitiũ, ſed no-
lendo credere infidelitatis crimine non care
bant. Et tñ quia voluntas, vt ad uera credẽda
moueatur, non ſibi ſufficit, niſi per gratiam
Dei opituletur, dicente ipſo dño cũ de non
credentibus loqueretur: Nemo venit ad me,
niſi ei datum fuerit à patre. Propter hoc &
Apoſtolus, quãuis eis inſtanter Euangeliũ ꝓ
dicaret, parũ tñ eſſe credebat, niſi pro illis ẽt
oraret vt crederent. Ait. n. Fratres bona volũ- Rom. 10.
tas quidẽ cordis mei & deprecatio ad Deũ
ſit pro illis ad ſalutẽ; & tunc adiunxit illa quę
diximus: Teſtimoniũ enim illis perhibeo: q̃a
zelum Dei habẽt, ſed non ſecundũ ſcientiã,
&c. Oremus ergo pro illis ſancte frater. Cer
nis quippe nobiſcũ q̃ malo errore teneãtur.
Fragrãt enim epiſtolæ tuæ odore ſynceriſsi-
mo Chriſti, vbi germaniſsimꝰ gratiæ ipſius
dilector & confeſſor appares. Sed quod diu D
tecũ ex hac re loquendũ putauimus, primo,
quia iucundiſsimũ eſt fecimus. Quid. n. de-
bet eſſe iucundius, vel firmis gr̃a qua ſanant̃,
vel pigris gr̃a qua excitantur, vel nolentibus
gratia qua iuuãtur? Deinde, vt ſiquid noſtra
diſpoſitione Deo adiuuante poſſemus, tua
non fides, ſed fidei contra tales adminicule-
tur aſſertio, ſicut nos quoq; in hanc faculta-
tẽ tuæ germanitatis literis adiuuamur. Quid
enim vberius & veraciſsima cõfeſsione ple-
nius, q̃ illud eſt, in quadã epiſtola tua, vbi na
turã noſtrã non manſiſſe, vt condita eſt, ſed
vitiatã eſſe per illũ generis humani patrẽ hu
militer deploraſti dicens: Pauper ego & do-
lẽs, qui adhuc terrenæ imaginis ſqualore cõ
cretus ſum, & plus de primo q̃ de ſecundo
Adam carnis ſenſibus & terrenis actib. refe-
ro, qũo tibi audebo me pingere, cũ cęleſtis
imaginis inficiator ꝑ ber corruptione terre-
na? Vtrinq; me concludit pudor. Erubeſco
pingere quod ſum, nõ audeo pingere quod
nõ ſum: odi quod ſum, & nõ ſum quod amo
Sed quid miſero mihi proderit odiſſe iniqui
tatẽ, & amare virtutẽ, cũ id potius agã quod
odi, nec elaborem piger id potius agere qđ
amo, ipſe diſcors & ĩteſtino bello diſtrahor, E
dum ſpiritus aduerſus carnẽ caro aduerſum
ſpiritũ dimicat, & lex corporis lege peccati
legẽ mentis impugnat? Infęlix ego qui in me
venenatum inimicæ arboris guſtũ, ne crucis
ligno digeſsi. Durat enim mihi illud per Adã
vitus paternũ, quo vniuerſitatẽ generis ſui
pater ꝓuaricatus infecit. Et cętera, q̃ de hac
miſeria multa connectis ingemiſcendo, ex-
pectãs redemptionẽ corporis tui, & nondũ
re, ſed ſpe ſaluum te eſſe cognoſcẽs. Sed for-
taſsis tu alium in te transfiguraſti cũ hęc di-
ceres, nec aliquas de carne cõcupiſcente ad-

versus spiritū, quamuis ei non consentias, molestias importunas pateris & odiosas. Verumtñ & tu,& quisquis hæc patitur, & gratiã Christi per quam de corpore mortis huius liberari expectat, nondũ quidẽ euidenter in seipso, sed in illo homine latẽter ibi erat, qñ cibus vetitus tangebatur,& * cõcupiebatur longè lateq; per cunctos itura perditio. *a. l. concupiebatur.*

F De orando aũt & gemitib. flagitando proficiendi, ac rectè viuendi adiutorio quem tua nõ feriret epistola? Quid est tui quantũcunq; sermonis vbi non sit sparsum gemebũda pietate ꝙ in oratione dicimus, Ne nos inferas in tentationẽ? Inuicem itaq; nos & cõsolemur in his oĩb. & exhortemur, & quantũ dat dñs adiuuemus. Quæ aũt & de quib. audierimus, quæ multũ dolemus, & facile credere noluimus, audiet à cõi amico sanctitas tua, quo in Dei misericordia cum salute remeante speramus nos de omnib. fieri posse certissimos.

Augustinus Vitali Carthaginensi, delato ꝙ doceret, nõ orãdũ pro incredulis, sed tm̃ illis impartiendã doctrinã: cui proponit duodecim regulas, minitans ni desinat obstrepere p̃cib. ab ecclesia fieri solitis, se cẽsuris ecclesiasticis cũ eo acturũ. Epi. 107.

Seruus seruorũ. AVgustinus Eṗs seruus Christi, & per ipsum seruus seruorũ ipsius, Vitali fratri in ipso salutem. Cum de te mihi essent nunciata non bona, & rogaui dñm, & donec mihi bona nuncientur, adhuc rogo, vt literas meas, nec aspernanter sumas & salubriter legas. Si hanc exaudit pro te orationẽ meam, ẽt de te gratiarum actione donat vt offeram.

G Quod si impetro proculdubio non contradices huic ipsi principio epistolę meæ. Hoc.n. pro te oro vt sis rectę fidei. Si ergo pro charis nostris nõ tibi displicet, vt oremus, si hãc orationẽ recognoscis esse Christianam, si & tu pro charis tuis talia vel orare te recolis, vel orare te debere cognoscis, qũo dicis ꝙ te audio dicere, vt rectè credamus in Deum & Euangelio cõsentiamus, non esse donum Dei, sed hoc nobis esse à nobis, i. ex propria voluntate quam nobis in nostro corde non operatus est ipse? Et ad hoc cũ audieris, quid est ergo ꝙ ait Apostolus, Deus in nobis operatur & velle & perficere, respondes, per legẽ suam, per scripturas suas, Deũ operari vt velimus quas vel legimus vel audimus, sed eis consentire vel non cõsentire, ita nostrum est, vt si velimus fiat. Si aũt nolimus, nihil in nobis operationẽ Dei valere faciamus. Operatur quippe ille (dicis) quantũ in ipso est, vt velimus, cũ nobis nota fiũt eius eloquia, sed H si eis acquiescere volumus, nos vt operatio eius nihil in nobis prosit, efficimus. Quæ si dicis, profecto nostris orationib. cõtradicis. Dic ergo apertissimè nos pro ijs, quib. Euãgelium prædicamus nõ debere orare, vt credant, sed eis tantũmodo p̃dicare. Exerce contra orationes ecclesię disputationes tuas, & qñ audis sacerdotẽ Dei ad altare exhortantẽ populum Dei, orare pro incredulis, vt Deus cõuertat ad fidẽ, & pro cathecumenis, vt eis desideriũ regenerationis inspiret, & pro fide lib. vt in eo ꝙ esse cęperunt eius munere perseuerent, subsanna pias voces, & dic te nõ facere ꝙ hortatur, i. Deum pro infidelibus, vt eos fideles faciat non rogare, eo ꝙ non sint ista diuinæ miserationis beneficia, sed humanæ officia voluntatis. Et homo in Carthaginensi eruditus ecclesia, ẽt beatissimi Cypriani librum de dñica oratione condẽnat, quã doctor ille cũ exponeret, ea petẽda esse ostẽdit à Deo patre, q̄ tu dicis esse homini ab homine, hoc est, à seipso. Quod si de precibus ecclesię, & de martyre Cypriano, parũ putas esse ꝙ dixi, audi maiora, reprehende Apostolũ qui dixit: Oramus ad Deũ, ne quid faciatis mali. Neq;.n. dicturus es, nihil mali eũ facere, qui nõ credit in Christũ, aut qui fidẽ deserit Christi, ac per hoc qui dicit: Ne quid faciatis mali, nec ista vult fieri. Satisq; illi non est p̃cipere, sed cõfitetᷓ se Deũ rogare, ne fiãt, sciens hoĩs voluntatẽ ab ipso corrigi ac dirigi, vt ista non faciat. A dño.n. gressus hoĩs diriguntur, & viã eius volet. Nõ dixit: Et viam eius discet, aut tenebit, aut ambulabit, aut aliquid hmõi, ꝙ posses dicere à dño quidẽ dari, sed homini iã volenti, vt, s. beneficiũ Dei quo gressus hoĩs dirigit, vt viã eius discat, teneat, gradiatur, sua homo voluntate p̃cedat, & hoc Dei donũ p̃cedente sua voluntate mereatur, sed ideo dixit: A dño gressus hoĩs dir guntur, & viã eius volet: vt intelligeremus ij sam voluntatem bonã, qua incipimus vell credere, quoniã Dei via quid est nisi fides r cta, illius esse donum qui gressus nostros p pterea dirigit primitus ut velimus. Nõ enim

ait

ait ſcriptura, A dño greſſus hoīs diriguntur,
quia viā eius voluit: ſed diriguntur, inquit, &
volet. Non igitur, quia voluit diriguntur, ſed
quia diriguntur volet. Hic tu rurſus fortaſſe
dicturus es, hoc fieri à dño dū doctrina eius
legitur, vel auditur, ſi homo veritati quam le
git vel audit, ſua conſentiat voluntate. Si.n.la
teret eū, inquis, doctrina Dei, non dirigeren
tur greſſus eius, quib. directis, vellet viā Dei.
Ac per hoc tantū putas à dño greſſus homi-
nis dirigi ad eligēdā viā Dei, quia ſine doctri
na Dei non ei poteſt innoteſcere veritas, cui
propria voluntate conſentiat. Cui ſi conſen-
tit, inquis, ꝙ in eius libero arbitrio conſtitu-
tū eſt, rectè utiq; dicuntur ab illo dirigi gref
ſus eius, vt uiā eius uelit, cuius doctrinā ſua-
ſione ꝑcedente, ſubſequente conſenſione ſe-
ctat̄, quod libertate naturali ſi uult facit, ſi nō
uult nō facit, pro eo ꝙ fecerit prẹmium uel
ſuppliciū recepturus. Hęc eſt illa Pelagiano
rū mala, male diffamata, meritoq; reproba-
ta, & ab ipſo ēt Pelagio timente damnari in
Orientaliū eporum iudicio dānata ſnīa, qua
dicunt gratiam Dei non ad ſingulos actus da
ri, ſed in libero arbitrio eſſe, vel in lege atq;
doctrina: & uſq; adeo frater erimus graues
corde, vt de gratia Dei, imo aduerſus gratiā
Dei eam Pelagianā ſnīam teneamus, quam
pectore quidē ficto, ſed tn̄ catholicos iudi-
ces timens, Pelagius ipſe damnauit. Et qūo
inquies, reſpōdebitur? qūo cenſes facilius &
apertius, q̄ vt illud ꝙ de orando Deo ſupe-
rius egimus, ſic amplectamur, vt hoc menti,
noſtrę nulla ſubtrahat obliuionis irreptio,
nulla calliditas argumētationis extorqueat.
Si.n. quod ſcriptum eſt: A dño greſſus homi-
nis diriguntur, & viā eius volet, Et præpara-
tur voluntas à dño, Et, Deus eſt.n. qui opera
tur in nobis & velle. Et multa hmōi quibus
cōmendatur vera Dei gratia, hoc eſt, quę nō
ſecundū merita noſtra datur, ſed dat merita
ipſa cū datur, quia præuenit hominis uolun
tatem bonā, nec eā cuiuſquā inuenit in cor-
de, ſed facit: Si ergo ita ꝑpararet atq; opera-
retur Deus hominis volūtatē, vt tantūmodo
legem ſuā atq; doctrinā libero eius adhibe-
ret arbitrio, nec uocatione illa alta atq; ſecre
ta ſic eius ageret ſenſum, ut eidē legi atq; do
ctrinæ accōmodaret aſſenſum, proculdubio
eam legere uel intelligere legendo, uel etiā
exponere ac prædicare ſufficeret, nec opus

eſſet orare, ut Deus ad fidem ſuā infidelium
corda conuerteret, & conuerſis proficientē
perſeuerantiā eiuſdē gratiæ ſuæ largitate do
naret. Si ergo hęc à dño poſcenda eſſe non
renuis, quid reſtat frater Vitalis, niſi ut ab il-
lo ea donari fatearis, à quo poſcenda eſſe cō
ſentis? Si autē negas ab illo nos poſcere iſta
debere, eidē doctrinæ ipſius contradicis, qa
& hoc in ea didicimus, ut ab illo iſta poſca-
mus. Orationem dñicam noſti, nec dubito, M
te Deo dicere: Pater noſter q es in cęlis, &c. *Matth.6*
Lege expoſitorē eius beatiſsimū Cyprianū, *Cypria-*
& quēadmodū expoſuerit quod ibi dr̄, Fiat *nus.*
voluntas tua ſicut in cęlo & in terra, diligen
ter attende, & obedienter intellige, profecto
docebit te orare pro infidelibus inimicis ec
cleſiæ ſecundū præceptū dñi dicentis: Ora- *Matth.5*
te pro inimicis ueſtris, & hoc orate, ut fiat
uoluntas Dei, ſicut in eis qui iā fideles ſunt,
& portant imaginē cęleſtis hominis, & pro-
pterea cęli nomine digni ſunt, ita & in eis q
per infidelitatē non niſi imaginē terreni ho-
minis portant, & ob hoc terra merito nuncu
pantur. Nēpe iſti pro quib. inimicis dñs nos
iuſsit orare, & glorioſiſsimus martyr ſic ex-
poſuit ꝙ in oratione dicimus: Fiat voluntas
tua ſicut in cęlo & in terra, ut ipſis ēt poſca-
mus fidē quam fideles habent. Nempe ergo
iſti Chriſtianæ pietatis inimici, legē Dei atq;
doctrinā qua Chriſti meditatur * fides, uel *Prædica*
oīno audire nolunt, uel adhuc audiunt ſiue *tur.*
ēt legunt, ut irrideant & deteſtentur, & quan
ta poſſunt contradictione blaſphement. Ina-
niter igitur & perfunctorie potius quā uera-
citer pro eis, ut doctrinæ cui aduerſant̄ cre-
dendo cōſentiāt Deo fundimus preces, ſi ad
eius non pertinet gratiā conuertere ad fidē
ſuam ipſi fidei contrarias hominū uolunta-
tes. Inaniter ēt & perfunctoriè potius q̄ uera
citer magnas cū exultatione agimus Deo gra
tias, qn̄ aliqui eorū credunt, ſi hoc in eis ipſe
non facit. Nō fallamus hoīes, nā Deū fallere
non ualemus. Prorſus non oramus Deū, ſed
orare nos fingimus, ſi noſipſos nō illū credi
dimus facere ꝙ oramus. Prorſus nō gratias A
Deo agimus, ſed nos agere fingimus, ſi unde
illi gr̄as agimus ipsū facere non putamus. La
bia doloſa ſi in hoīm quibuſcūq; ſermonib.
ſunt, ſaltē in or̄onib. nō ſint. Abſit, ut ꝙ face-
re Deū rogamus oribus & uocibus noſtris,
eū facere negemus cordibus noſtris. Et quod

eſt

eſt grauius, ad alios ẽt decipiendos hoc non
taceamus diſputationibus noſtris, & dũ vo-
lumus apud homines defendere liberum ar-
bitriũ, apud Deum perdamus orationis au-
xilium, & gratiarum actionẽ non habeamus
verã, dum verã non agnoſcimus gratiam. Si
verè volumus defendere liberum arbitrium,
non oppugnemus vnde ſit liberũ. Nam qui
oppugnat gratiã, qua noſtrum ad declinan-
dũ à malo, & faciendũ bonũ liberatur arbi-
trium, ipſe arbitriũ ſuum adhuc vult eſſe ca-
B ptiuũ. Rñde obſecro qũo dicit Apoſtolus,
Col. 1. Gratias agentes patri idoneos facienti nos in
parte ſortis ſanctorũ in lumine, qui eruit nos
de ptãte tenebrarũ, & tranſtulit in regnũ filij
charitatis ſuæ, ſi non ipſe arbitrium noſtrũ,
ſed ipſum arbitriũ ſe liberat? Mendaciter er-
go agimus gratias patri, tanquã ipſe faciat ꝙ
ipſe nõ facit. Et errauit qui dixit, ꝙ ipſe nos
faciat idoneos in parte ſortis ſanctorũ in lu-
mine, quia ipſe nos eruit de poteſtate tene-
brarũ, & tranſtulit in regnum filij charitatis
ſuæ. Rñde qũo ad declinandũ à malo & fa-
ciendũ bonũ liberũ habebamus arbitrium,
qñ erat ſub poteſtate tenebrarum, vnde nos,
ſi quẽadmodum dicit Apoſtolus, Deus eruit
ipſe vtiq; illud liberum fecit: quod tam ma-
gnum noſtrum bonũ, ſi per ſuæ doctrinæ p̃-
dicationẽ tantũmodo facit, quid de ijs dice-
mus, quos de ipſa tenebrarum poteſtate nõ-
dum eruit, prædicanda tñ illis eſt doctrina
diuina, an ẽt orandum pro eis, vt de tenebra
rũ ptãte diuinitus eruantur? Si tantummodo
prædicandũ eſſe dicis, iuſsioni dñi & oratio
nibus eccleſiæ contradicis: ſi aũt fateris pro
eis orandum, id vtiq; orandum fateris, vt ei-
dẽ doctrinæ arbitrio liberato à tenebrarum
C ptãte conſentiant. Ita fit, vt neq; fideles fiant,
" niſi libero arbitrio, & tñ illius gratia fideles
fiant, qui eorũ à ptãte tenebrarum liberauit
" arbitriũ. Sic & Dei gratia non negat, ſed ſine
vllis humanis p̃cedentibus meritis vera mõ-
" ſtratur, & liberũ ita defenditur, vt humilita-
te ſolidetur, non elatione præcipitetur arbi-
" triũ: & qui gloriatur, nõ in homine, vel quo-
" libet alio, vel ſeipſo, ſed in dño glorietur. Po
teſtas. n. tenebrarũ, quid eſt niſi poteſtas dia-
boli, & angelorum eius? qui cum fuiſſent an
geli lucis, in veritate per liberũ arbitriũ non
ſtantes, ſed inde cadentes facti ſunt tenebræ?
Non te iſta doceo, ſed quę noſti, vt recorde-
ris admoneo. Huic igitur ptãti tenebrarum,
per illius ruinã cui primo homini ab ea po-
teſtate p̃uaricatio perſuaſa eſt, & in quo oẽs
cecidimus, ſubiectũ eſt genus humanum, ꝑꝑ
quod de hac poteſtate tenebrarũ eruũtur &
paruuli, cũ regenerantur in Chriſto. Neque
hoc apparet in eorũ arbitrio liberato, niſi
cũ ad annos peruenerint ratione vtentis æta-
tis, habentes conſentientẽ doctrinæ ſalutari
in qua nutriti ſunt voluntatẽ, & in ea finien-
tes iſtam vitam ſi electi ſunt in Chriſto ante
conſtitutionẽ mundi, vt eſſent ſancti & im-
maculati in conſpectu eius in charitate, præ-
deſtinati in adoptionem filiorũ. Hęc autem D
poteſtas tenebrarum, i. diabolus qui dr̃ etiã
Princeps ptãtis aeris, operatur in filijs diffi-
dentiæ, Princeps iſte rector tenebrarũ, ideſt,
diabolus diffidentiæ filiorum regens eos ad
arbitrium ſuum, ꝙ neque ipſe habet liberum
ad benefaciendum, ſed ad maximã maleuo-
lentiã pęna ſui ſceleris obduratum: vnde ne-
mo ſanæ fidei credit, aut dicit hos apoſtatas
angelos ad priſtinã pietatem correcta aliqñ
voluntate cõuerti. Quid ergo operatur hæc
ptãs in filijs diffidentiæ, niſi opera ſua mala,
& in primis maximeq; ipſam diffidentiã &
infidelitatẽ qua ſunt inimici fidei, per quam
ſcit eos poſſe mundari, poſſe ſanari, poſſe ꝑ-
fectiſsimè liberos, quod eis vehementer in-
uidet, in æternitate regenerari. * Itaque ali-
quos eorũ, per quos amplius decipere affe-
ctat, ſcit habere nonnulla velut opera bona,
in quibus laudantur, per quaſque gentes, p̃-
cipueq; in gente Romana, qui præclare glo
rioſiſsimeq; vixerunt. Sed qm̃ ſicut veriſsi-
ma ſcriptura dicit: Omne quod nõ eſt ex fi-
de, peccatum eſt: Et ſine fide impoſsibile eſt
vtiq; placere Deo, non hominibus, nihil ſic
agit hic Princeps, q̃ vt non credatur in Deũ,
nec ad mediatorẽ, à quo ſoluũtur opera ei⁹,
credendo veniat. Sed ipſe mediator intrat in
domũ fortis, ideſt, in hoc ſeculũ mortalium
ſub poteſtate diaboli, quantũ ad ipſum per-
tinet conſtitutum. De ipſo quippe ſcriptum
eſt, quod poteſtatem habeat mortis: intrat in
domũ fortis, ideſt, in ſuo dominatu haben-
tis genus humanum, & prius alligat eum,
ideſt, eius coercet & cohibet poteſtatẽ pote-
ſtatis ſuæ fortioribus vinculis, & ſic eripit
vaſa eius quæcunque prædeſtinauit eripere,
arbitrium eorum ab eius poteſtate liberans,

vt illo non impediente credant in iſtū libe-
ra voluntate. Proinde hoc opus eſt grǣ non
naturæ. Opus eſt, inquā, gratiæ, quā nobis at-
tulit ſecundus Adam, non naturæ, quā totam
perdidit in ſemetipſo primus Adā. Opus eſt
gratiæ tollentis peccatū & viuificantis mor-
tuū pctōrē, non opus legis oſtendētis pctm̄,
nec à peccato viuificantis. Nā ille magnus
gratiæ p̄dicator, Pctm̄, inquit, non cognoui
niſi per legē. Et ſi data eſſet, inquit, lex quæ
poſſet viuificare, oīno ex lege eſſet iuſtitia.
Opus eſt hoc gratiæ, quā qui accipiunt do-
ctrina ſalutari ſcripturarū, etſi fuerūt inimi-
ci, fiūt amici, nō opus eiuſdē doctrinę, q̄ qui
audiūt & legūt ſine gratia Dei peiores eius
efficiūtur inimici. Nō eſt igitur gratia Dei in
natura liberi arbitrij, & in lege atq; doctri-
na, ſicut Pelagiana peruerſitas deſipit, ſed ad
ſingulos actus datur illius voluntate, de quo
ſcriptū eſt, Animā voluntariam ſegregās De⁹
hæreditati tuæ, Quia & liberū arbitriū ad di-
ligendū Deū primi pcti grāditate pdidimus,
& lex Dei atq; doctrina, quanuis ſancta, & iu
ſta & bona, tn̄ occidit ſi nō viuificet ſpūs, per
quē fit, non vt audiendo, ſed vt obediendo,
neq; vt electione, ſed vt dilectione teneatur.
Quapropter vt in Deū credamus, & pie vi-
uamus, nō volētis neq; currētis, ſed miſeren
tis eſt Dei, nō quia velle nō debemus & cur-
rere, ſed quia ipſe in nobis & velle operatꝛ &
currere. Vn̄ & ipſe dn̄s Ieſus credētes à non
credētib. ideſt, ab iræ vaſis vaſa miſericordię
diſcernēs. Nemo, inquit, venit ad me, niſi fue
rit ei datū à patre meo. Et vtiq; vt hoc dice-
ret in ei⁹ doctrina, fuerāt ſcādalizati diſcipu
li eius, q eū poſtea non ſunt ſecuti. Nō ergo
grām dicamus eē doctrinā, ſed agnoſcamus
gratiā, q̄ facit pdeſſe doctrinā, q̄ grā ſi d̄ſit,
videmus ēt obeſſe doctrinā. Propterea Deus
vt oīa futura opera ſua in prædeſtinatione p̄
ſciuerit, ſic illa diſpoſuit, vt quoſdā nō cre-
dētes ad fidē ſuā orationes credētiū pro eis
exaudiēdo cōuertat, vn̄ refutentꝛ, & ſi ille eſt
eis propitius corrigantur, qui putant gratiam
Dei eſſe naturā liberi arbitrij cū qua naſci-
mur, aut gratiā Dei eē doctrinā, quanuis vti-
lē q̄ p linguas & literas p̄dicatur. Nō.n. hoc
oramus pro infidelibus, vt fiat eorū doctri-
na.i. vt homines ſint, aut vt doctrina eius prę
dicetꝛ q̄ malo ſuo audiunt ſi non credunt. Et
plerunque pro eis oramus qui cū legant vel
audiant nolunt credere. Sed oramus vt volū
tas corrigatꝛ, doctrinæ cōſentiatꝛ, natura ſane
tur. Iā verò, vt perſeuerēt, in eo qđ eſſe cępe
rūt, ēt pro ſe ipſis orāt fideles: utile eſt qppe
omnib. uel penè omnibus pp humilitatē ſa-
luberrimā, ut quales futuri ſint ſcire nō poſ-
ſint. Ad hoc dicitꝛ. Qui uidetꝛ ſtare, uideat ne 1. Co. 10.
cadat: pp huius timoris utilitatē, ne regene-
rati & pie uiuere incipientes, tanquā ſecuri
alta ſapiamus, quidā nō pſeueraturi pſeuera
turis Dei permiſsione uel prouiſione ac di-
ſpoſitione miſcentꝛ, quibus cadentib. territi
cū timore & tremore gradiamur uiā iuſtā,
donec ex hac uita, q̄ tētatio eſt ſuper terrā,
tranſeamus ad aliā, ubi iam non ſit elatio cō
primēda, nec cōtra eius ſuggeſtiones tētatio
neſq; luctādū. Sed de hac re, i. cur quidā nō 1
pmāſuri in fide & ſanctitate Xp̄iana, tn̄ acci
piāt ad tēpus hāc grām, & dimittātur hic ui
uere donec cadāt, cū poſsint rapi de hac ui-
ta, ne malitia mutet intellectū eorū, quod de
ſācto immatura ętate defuncto ſcriptū eſt in
libro Sapiētiæ, quærat quiſq; ut potuerit, & Sap. 4.
ſi inuenerit p̄ter hāc, quæ à me reddita eſt a-
liā pbabilē rōnē à recta fidei regula nō re-
cedēs, teneat eā, & ego cū illo, ſi me non la-
tuerit: uerūtn̄ in quo peruenimus, in eo am
bulemus, donec nobis reuelet ſiquid aliter ſa
pimus, ſicut Apoſtolicis literis admonemur.
Peruenimus aūt in ea, quæ ad fidē uerā, & ca
tholicā pertinere firmiſsime ſcimus, in qui-
bus ita nobis ambulandū eſt adiuuante illo
atq; miſerāte cui dicimus, Deduc me dn̄e in
uia tua & ambulabo in ueritate tua, ut ab eis Pſal. 85.
nullo modo deuiemus. Qm̄ propitio Chri- Duodecim ſententiæ contra Pelagianos.
ſto Chriſtiani catholici ſumus, ſcimus non-
dū natos nihil egiſſe in uita propria boni ſeu
mali, nec ſecundū merita prioris alicuius
uitæ, quæ nulla propria ſinguli habere po-
tuerunt, in huius uitæ uenire miſerias. Sed tn̄
ſecundū Adā carnaliter natos contagiū mor
tis antiquę prima natiuitate contrahere, nec
liberari à ſupplicio mortis æternę, quod tra
hit ex uno in omnes tranſiens iſta dānatio, ni K
ſi per gratiā renaſcantur in Chriſto. Scimus
gratiā Dei nec paruulis nec maioribus ſecū- 2
dū merita noſtra dari. Scimus maiorib. ad ſin 3
gulos actus dari. Scimus non omnibus homi
nibus dari, & quibus datur non ſolū ſecun- 4
dum merita operū nō dari, ſed nec ſecundū
merita uolūtatis eorum, quibus datur, quod

maxime

5 maxime apparet in paruulis. Scimus eis qui
bus nõ misericordia Dei gratuita dari. Sci-
6 mus eis quibus nõ daẽ, iusto iudicio Dei nõ
dari. Scimus quod oẽs adstabimus añ tribu-
7 nal Christi, vt ferat vnusquisq; secundũ ea,
quæ per corpus gessit, nõ secundũ ea, quæ si
diutius viueret gesturus fuit, siue bonũ siue
malũ. Scimus etiã paruulos secundũ ea, quæ
ꝑ corpus gesserũt, recepturos vel bonũ vel
malũ. Gesserũt aũt nõ per se ipsos, sed ꝑ eos
qb. ꝓ illis rñdẽtib: & renũciare diabolo dñr,
& credere in Deũ: vnde & in numero fideliũ
cõputãtur, pertinẽtes ad sentẽtiã dñi dicẽtis:
Qui crediderit & baptizatus fuerit salu⁹ erit.
Mar. 16. Propter quod & illis qui hoc sacramẽtũ nõ
accipiũt, cõtingit qđ sequiẽ. Qui aũt nõ cre
diderit, cõdẽnabiẽ. Vñ & ipsi sicut dixi, si in
L illa parua ætate moriũtur, vtiq; scđm ea q̃ ꝑ
corpus gesserunt, ĩdest, tꝑe quo in corpore
fuerunt qñ per corda & ora gestantium cre-
diderunt vel non crediderunt, qñ baptizati
vel nõ baptizati sunt, qñ carnẽ Christi man-
ducauerũt vel non manducauerũt, qñ & san
guinẽ biberunt vel non biberunt: secũdũ hęc
ergo quæ per corpus gesserunt, non secun-
dũ ea quæ si diu hic viuerẽt: gesturi fuerant
9 iudicantur. Scimus fęlices esse mortuos, qui
in dño moriũtur, nec ad eos pertinere, quic-
10 quid acturi fuerant, si tempore diuturniore
vixissent. Scimus eos qui corde proprio cre
11 dũt in dñm, sua id facere voluntate ac libe-
ro arbitrio. Scimus pro eis q̱ nolũt credere,
12 nos qui iã credimus recta fide agere, cũ Deũ
oramus vt velint. Scimus pro eis qui ex illis
crediderunt tanq̃ de beneficijs rectè atq; ve
raciter, & debere nos Deo agere gratias & so
lere. Recognoscis me, vt puto, in ijs quę nos
scire dixi, non oĩa quæ ad fidẽ catholicã per
tinent cõmemorare voluisse, sed ea tãtũ, quæ
ad istam quæ inter nos agitur de Dei grã q̃-
stionẽ, vtrũ pręcedat hæc gratia, an subsequa
tur hoĩs voluntatẽ, hoc est, vt planius id elo
quar, vtrũ ideo nobis detur, quia volumus,
an per ipsam Deus etiã hoc efficiat, vt veli-
mus. Si ergo istas duodecim sentẽtias, quas
nos dixi scire ad fidẽ rectã & catholicã per-
M tinere, etiã tu frater nobiscũ tenes, ago Deo
gratias quas profecto non veraciter agerem,
nisi gratia Dei fieret vt teneres. Quæ tibi te-
nenti nullũ omnino remanet nobiscum de
hac quæstione certamen. Vt enim eadẽ duo-
decim breui expositione percurrã. Qũo vo-
luntatis humanæ, meritũ sequitur gratia, cũ
detur & paruulis qui hoc nõdũ pñt velle seu
nolle? Qũo gratia vel in maioribus dñr præ-
cedere merita voluntatis, si grã vt vera sit gra
tia non secundũ merita nostra datur? quã sen
tentiam catholicã Pelagius ipse sic timuit,
vt eos qui dicũt gratiã Dei secundũ merita
nostra dari, sine dubitatione damnaret, ne à
catholicis iudicibus damnaretur. Quomodo
diciẽ gratia Dei in natura esse liberi arbitrij,
vel in lege atq; doctrina, cũ & istam senten-
tiã Pelagius ipse damnauerit, proculdubio
confitẽs gratiã Dei ad singulos actus dari eis
vtiq;, qui iã libero arbitrio vtuntur? Quomo
do dicitur oẽs homines eam fuisse acceptu-
ros, si nõ illi quib. non donatur, eã sua volũ- A
tate respuerent, qm̃ Deus vult oẽs homines
saluos fieri, cum multis nõ detur paruulis, & 1
sine illa pleriq; moriantur, qui nõ habẽt cõ-
trariã voluntatẽ, & aliqñ cupientib. festinan
tibusq; parentibus, ministris quoq; volenti-
bus ac paratis, Deo nolente non detur, cum
repẽte antequã detur expirat ꝓ quo vt acci-
peret currebãẽ? Vnde manifestũ est eos, qui
huic resistũt tã perspicuæ veritati nõ intelli-
gere oĩno qua locutione sit dictũ, quod om
nes homines vult Deus saluos fieri, cum tã
multi salui non fiant, non quia ipsi, sed quia
Deus non vult, quod sine vlla caligine ma-
nifestatur in paruulis. Sed sicut illud quod di
ctũ est: Omnes in Christo viuificabutur, cũ
tam multi ęterna morte puniãtur, ideo dictũ
est, quia oẽs quicũq; vitã æternã percipiunt,
nõ percipiũt nisi in Christo: ita qđ dictũ est,
omnes homines vult Deus saluos fieri, cũ tã
multos nolit saluos fieri, ideo dictũ est, quia
omnes qui salui fiunt, nisi ipso volente non
fiunt, & si quo alio modo illa verba Aposto-
lica intelligi possunt: vt tñ huic apertissimæ
veritati, in qua videmus tã multos volentib.
hominibus, sed Deo nolente saluos non fie-
ri, contraria esse non possint. Qũo vt detur
gratia diuina, voluntas meretur humana, si
eis quibus datur gratuita misericordia datur,
vt vera sit gratia? Qũo in hac re merita pẽsan
tur voluntatis humanæ, quandoquidem illis
quibus gratia ista non datur, nullo plerunq;
merito, nulla volũtate distantibus, sed simi-
lem cum eis, quibus datur, habentibus cau-
sam, iusto tamen iudicio Dei non datur? Nõ
enim

enim eſt iniquitas apud Deũ, vt intelligãt q̄b.
datur, quã gratis eis det̃, qñ iuſte vtiq; nõ da-
retur, qm̃ ſimilẽ habentib. cauſam iuſtè non
datur. Qũo non gratiæ Dei eſt, non ſolũ cre-
dendi voluntas ab initio, verumẽt perſeuerã
di vſq; in finẽ, cũ finis ipſe vitæ huius nõ in
hoĩs, ſed in Dei ſit ptãte, & poſsit vtiq; Deus
ẽt hoc beneficiũ non perſeueraturo confer-
re, vt rapiat̃ ex corpore, ne malitia mutet in-
tellectũ illius? Non.n.recipiet homo, ſeu bo-
nũ ſeu malũ: niſi ſecũdũ quæ per corpus geſ
ſit, non ſecundũ ea, q̃ ſi diutius viueret, geſtu
rus fuit. Qũo dr̃ propterea quibuſdam non
dari, quibuſdã morituris paruulis Dei gratia
dari, quia eorũ futuras præuidet voluntates,
quas habituri eſſent ſi viuerent, cũ ſecũdum
ea quæ per corpus geſsit, nõ ſecundũ ea quę
geſturus eſſet, ſi diutius fuiſſet in corpore,
vnuſquiſq; recipiat, ſiue bonũ ſiue malũ, ſi-
cut Apoſtolus definit? Qũo ſecundũ volunta
tes ſuas futuras hoĩes iudicantur, quas habi-
turi fuiſſe dicunt̃, ſi diutius tenerentur in car
ne, cũ dicat ſcriptura, fęlices mortui, qui in
dño moriuntur? quorũ ſine dubio certa & ſe
cura fęlicitas non eſt, ſi & ea, quæ nõ egerũt,
ſed acturi fuerant, ſi eſſet eis hęc vita proli-
xior, iudicabit Deus: nullumq́; accipit bene
ficiũ, qui rapit̃, ne malitia mutet intellectum
eius, quia & pro illa malitia, cui forſitan im-
minenti ſubtractus eſt pęnas luit: nec gaudẽ-
dum eſt de ijs, quos in fide recta & vita bona
nouimus eſſe defunctos, ne ſecundũ aliqua
ſcelera iudicent̃, q̃ fuerant, ſi viuerent, fortaſ
ſe facturi: nec dolẽdi vel deteſtandi ſunt ij, q
vitã iſtã in infidelitate ac perditis morib. fi-
nierũt, quia fortè ſi viuerent, acturi fuerant
pnĩam, pieq́; victuri, & ſecũdũ iſta ſunt iudi
candi, totusq́; ille de mortalitate liber glorio
ſiſsimi martyris Cypriani reprobãdus & ab
ijciendus eſt, in quo tota eius intentio eſt, vt
ſciamus bonis fidelib. gratulandũ eſſe moriẽ
tib. qñ huius vitę tentationib. auferuntur, de-
inceps in beatiſsima ſecuritate manſuri. Sed
qm̃ hoc falsũ non eſt, & ſine dubitatione fę
lices ſunt mortui, qui in dño moriunt̃, ridẽ-
dus eſt & execrãdus error, quo putabatur ꝙ
hoĩes ſecundũ ſuas futuras, q̃ morientiũ nõ
ſunt futuræ, iudicandi ſunt voluntates. Qũo
dicunt̃ negare liberũ voluntatis arbitrium, q
confitent̃ oẽm hoĩem q̄ſquis ſuo corde cre
dit in Deũ, nõ niſi ſua libera credere volun-
tate, cũ potius illi oppugnent arbitriũ liberũ
qui oppugnant Dei gratiã, qua vere ad bona
eligenda & agenda ſit liberũ? Qũo dr̃ ꝙ per
legẽ Dei atq; doctrinã ſcripturarũ fiat, quod
eadẽ ſcriptura dixit: Pręparat̃ volũtas à dño,
ac non potius per occultã inſpirationẽ gra-
tiæ Dei: qñquidẽ pro eis qui eidẽ doctrinæ
cõtradicentes nolunt ei credere, ipsũ Deum
fide recta rogamus vt velint? Qũo Deus ex-
pectat voluntates hominũ, vt ꝑueniant eum,
quib. det gratiã, cũ gratias ei non immerito E
agamus, de ijs quib. non ei credentib. & eius
doctrinã voluntate impia perſequentib. miſe
ricordiã ꝓrogauit, eosq́; ad ſeipſum omni-
potentiſsima facilitate cõuertit, ac volentes
ex nolentib. fecit? Vt quid ei inde gratias agi-
mus, ſi hoc ipſe nõ fecit? Vt quid tanto magis
eũ magnificamus, quãto magis nolebant cre
dere quos crediđiſſe gaudemus, ſi gr̃a diui-
na volũtas in melius nõ mutat̃ humana? Apo
ſtolus Paulus, Erã, inquit, ignotus facie eccle *Gala. 1.*
ſijs Iudeæ q̃ ſunt in Xp̃o, tm̃ aũt audiebant,
quia qui aliqñ nos perſequebat̃, nunc euan-
gelizat fidẽ, quã aliqñ vaſtabat, & in me ma-
gnificabant Deũ. Vt quid magnificabãt Deũ,
ſi nõ Deus ad ſeipſum cor illius viri ſuæ gra-
tiæ bonitate conuerterat, qñ (vt ipſe confite-
tur) miſericordiã conſecutus eſt, vt fidelis eſ
ſet ea fide quã aliqñ vaſtabat? ipſum ẽt verbũ
quod poſuit, quẽ niſi Deũ hoc tm̃ magnum
bonũ feciſſe declarat? Quid eſt.n. In me ma- *Atqui*
gnificabant Deũ, niſi in me Deum magnificũ *Græcè ẽ*
prædicabant: Qũo aũt eum magnificũ ꝓdica *ἐδόξα-*
bant, ſi magnum illud factum de Pauli con- *ζον, non*
uerſione ipſe non fecerat: & quo pacto ipſe *ἐμεγά-*
fecerat, ſi volentẽ credere ex nolente ipſe nõ *λυνον.*
fecerat? Nẽpe manifeſtum eſt ex illis duode-
cim ſententijs, quas pertinere ad catholicam
fidẽ negare non ſineris, non ſolũ omnib. ve-
rumẽt ſingulis id confici, vt confiteamur gra
tia Dei ꝑueniri hominum voluntates, & per
hanc eas potius ꝓparari, q̃ ꝑ ꝑ eorũ meritũ
dari. Aut ſi aliquid eorũ duodecim eſſe ue-
rũ negas, quorũ propterea cõmendo ẽt nu-
merũ, vt facilius memorię mandentur diſtin F
ctiusq́; teneantur, non te pigeat reſcribere vt
ſciã, & ea, quam mihi dñs dederit, facultate
reſpondeẽ. Ego.n. hæreticũ quidẽ Pelagianũ
te eſſe non credo, ſed ita te eſſe uolo, ut nihil
illius ad te trãſeat, uel in te relinquatur erro-
ris. Sed inter hæc duodecim reperies fortaſ-

ſe ali-

se aliquid ꝙ negandum uel dubitandum putes, & vnde nos operosius disputare cõpellas. Nunquid & orare prohibebis ecclesiam pro infidelib. vt sint fideles, pro ijs qui nolũt credere, vt velint credere, pro ijs qui ab eius lege doctrinaq; dissentiũt, vt legi eius doctrinæq; cõsentiant, ut det illis Deus ꝙ per prophetã promisit, cor cognoscẽdi eũ, & aures audiendi, quas vtiq; acceperãt, de quib. saluator ipse dicebat:

Luc. 13. Qui habet aures audiẽdi audiat? Nunquid vbi audieris sacerdotẽ Dei ad eius altare populũ hortantẽ ad Deũ orandũ, vel ipsum clara voce orãtẽ, vt incredulas gẽ

G tes ad fidẽ suã venire cõpellat, non rñdebis, Amen? An ẽt huius fidei sanitati contraria disputabis? Nunquid beatissimũ Cyprianũ in hoc errasse clamabis vel susurrabis, vbi pro inimicis fidei Christianæ, vt ẽt ipsi ad eã cõuertantur orare nos docet? Nunquid postremo Apostolũ Paulũ pro Iudęis infidelib. habentẽ talia vota culpabis? de quibus ait: Bona

Rom. 10. voluntas quidẽ cordis mei & deprecatio ad

2. Th. 3. Deũ pro illis in salutẽ. Quinetiã Thessalonicensib. dicit: De cętero fratres orate pro nobis, vt verbũ dñi currat, & glorificetur, sicut ẽt apud vos, & vt eruamur ab iniquis & malis hominibus. Non n. omniũ est fides. Qũo curreret & glorificaret verbũ Dei, nisi ad fidẽ conuersis eis quib. ꝓdicaretur, qñquidem iã credentibus dicit, queẽadmodum & apud vos? Scit certè hoc ab illo fieri quẽ vult rogari, vt hoc faciat, vt ẽt eruatur, ab iniquis & malis hominib. qui profectò & illis orantib. non erant credituri. Propter quod addit: Nõ enim est omniũ fides: tanq̃ diceret: Non. n. apud oẽs ẽt nobis orantib. glorificabitur verbum Dei, quia ipsi vtiq; fuerant credituri, q̃ ordinati erant in vitã æternã, prædestinati in adoptionẽ filiorũ per Iesum Christum in ipsum & electi in ipso ante mundi constitutionẽ. Sed ideo Deus per orationes credentium

H nondũ credẽtes credere facit vt ostendat, qa ipse facit. Nemo est. n. tã imperitus, tã carnalis, tã tardus ingenio, qui non videat Deũ facere quod rogari se ꝓcepit vt faciat. Hæc & alia testimonia diuina q̃ cõmemorare longũ est, ostendunt Deũ gratia sua auferre infidelibus cor lapideũ & præuenire in hoĩbus bonarũ merita voluntatũ. Ita vt voluntas per antecedentẽ gratiã ꝓparetur, non vt gratia merito voluntatis antecedente donetur; hoc est gratiarum actio indicat ꝙ oratio, oratio pro infidelib. gratiarum actio pro fidelib. Qui. n. est orandus vt faciat, illi est actio gratiarum reddenda cũ fecerit. Vnde idẽ dicit Apostolus ad Ephesios. Propter hoc & ego audita fide vestra in dño Iesu & in oẽs sanctos, non cesso gratias agere pro vobis. Loquimur aũt nunc de ipsis initijs, cũ hoĩes qui erant auersi & aduersi cõuertuntur ad Deũ, & velle incipiunt ꝙ nolebant, & habere fidẽ quã non habebant, ꝙ vt fiat in eis orat pro eis, quãuis non oretur ab eis. Ipsi. n. qũo inuocabunt in quẽ non crediderunt? Cũ vero factum fuerit ꝙ oratur, ei qui fecit aguntur gratiæ, & pro eis & ab eis. De orationib. aũt iam fidelium quas & pro se & pro alijs fidelib. faciunt vt proficiant in eo ꝙ esse cęperunt, & de gratiarũ actionib. quia proficiunt, confligendũ esse tecum non puto. Contra Pelagianos est iste conflictus tibi nobisq; cõis. Illi quippe oĩa ad fidelem piamq; vitam hominũ pertinentia ita tribuunt libero volũtatis arbitrio, vt habenda ex nobis, non à dño putent esse poscenda. Tu aũt si ea q̃ de te audio vera sũt, initiũ fidei, vbi est ẽt initium bonæ, hoc est, piæ voluntatis, non vis donũ esse Dei, sed ex nobis nos habere contendis, vt credere incipiamus, cętera aũt religiosæ vitę bona Deũ per gratiam suã iam ex fide petentib. quærẽtibus, pulsantibus donare consentis. Nec attendis ideo pro infidelibus Deum rogari, vt credant, qm̃ Deus donat & fidem. Ideo pro eis & qui crediderint Deo gratias agi, qm̃ donat fidem. Quamobrẽ vt hunc ad te sermonẽ aliqñ concludam, si negas orandum esse, vt qui nolunt credere velint credere, si negas agendas esse Deo gratias, qm̃ credere voluerunt qui nolebant credere, aliter tecũ agendum est vt nõ sic erres, aut si errare persistis, ne mittas alios in errorem. Si autem ꝙ de te magis credo, sentis atq; consentis orare nos Deũ debere ac solere pro nolentibus credere, vt velint credere, & pro eis qui aduersantur, & contradicunt legi eius atq; doctrinæ, vt ei credant eamq; sectẽtur. Si sentis atq; consentis debere nos ẽt Deo agere gratias, ac solere pro talibus, quod ad fidẽ eius doctrinamq; conuersi volentes ex nolentibus fiant, oportet sine dubitatione fatearis voluntates hominum Dei gratia præueniri, & vt bonũ velint homines quod nolebant,

Deum

Deum facere, qui rogatur vt faciat, & cui
nos nouimus agere gratias dignum & iuſtū
eſſe cum fecerit. Dominus tibi det intellectū
in omnibus domine frater.

Auguſtinus ſeleucianæ, de baptiſmo & pœnitentia Petri contra Nouatianos.
Epiſtola CVIII.

RElígioſiſsimæ & in Chriſti dilectione
honorandæ famulæ Dei Seleucianæ,
Auguſtinus Epiſcopus in dño ſalutē. Lectis
literis tuis de ſalute veſtra lætatus ad ea quæ
ſcripſiſti rñdere non diſtuli Et primū mira-
tus ſum quo dicat Nouatianus iſte Petrū ba-
ptizatū non fuiſſe, cum paulo ſuperius ſcri-
pſeris eū dixiſſe ꝙ Apoſtoli fuerūt baptizati.
Vnde aūt illi videatur quod inter Apoſtolos
baptizatos Petrus nō fuerit baptizatus, igno-
ro. Et ideo exemplū epiſtolæ tuæ ne forſitan
tu non habeas, miſi tibi, in quo diligētius cō
ſiderares ad ea me rñdere quæ inueni in lite
ris tuis. Si enim notarius nō mendoſe exce-
pit, aut ſcripſit, neſcio quale cor habea, qui
cū Apoſtolos baptizatos dicat: Petrū bapti-
zatū neget. Quod aūt dicitur Petrū egiſſe pę
nitentiā, cauendum eſt, ne ita putetur egiſſe
qūo agunt in eccleſia qui proprie pęnitētes
vocātur. Et quis hoc ferat, vt primū Apoſto-
lorū, inter tales pęnitentes numerandū pute
mus? Pęnituit enim eum negaſſe Chiſtū, qđ
eius indicant lachrymæ. Sic enim ſcriptū eſt:
Quia fleuit amarè. Nondū enim fuerant re-
ſurrectione domini cōfirmati, & illo aduen
tu ſpiritusſancti, qui apparuit die Pētecoſtes,
vel illa inſpiratione quam demonſtrauit do-
minus poſtea q̃ reſurrexit à mortuis, cū in-
ſufflauit in eorū faciē dicens: Accipite ſpiri-
tumſanctū. Vnde recte dici pōt, quia cū Pe-
trus negauit dominū, nōdū fuerant Apoſto-
li baptizati, nō tñ aqua ſed ſpiritusſāćto. Hoc
enim eis dixit poſtq̃ reſurrexit, & conuerſa-
tus eſt cum eis, Ioannes quidē baptizauit a-
qua, vos aūt ſpiritusſancto baptizabimini, quē
& accepturi eſtis non poſt multos hos dies.
Aliqui autem codices habent. Vos autem ſpi
ritusſancto baptizabimini, quem & acceptu
ri eſtis non poſt multos hos dies. Aliqui aūt
codices habent. Vos aūt ſpiritusſancto inci-
pietis baptizari. Sed ſiue dicatur baptizabimi
ni, ſiue incipietis baptizari, ad rem nihil in-
tereſt. Nā in quibuſcunq; codicibus inueni-
tur, baptizabitis, aut incipietis baptizari, mē- *Immō.*
doſi ſunt, qui ex Grȩcis facillime conuincū- *verbum*
tur. Si aūt dicimus aqua non fuiſſe baptiza- *medium*
tos, metuendū eſt ne grauiter in eis erremus *eſt.*
ne demus hominibus authoritatē contemnē
di baptiſmū, quē vſq; adeo non contēnendū
ipſa Apoſtolica diſciplina commendat, vt
Cornelius centurio & ij qui cū illo erant, ēt
iam accepto ſpiritusſancto fuerint baptizati. A
Sicut antiqui iuſti ſi non circunciderentur,
non erat eis peccatum: poſtea vero q̃ iuſsit *Act.* 10.
Deus, vt circunderetur Abrahā, eiusq; poſte
ritas, iam ſi nō fieret, graue peccatum fuit.
Sic poſtq̃ dñs Xp̄s in eccleſia ſua ſacramen-
tū noui teſtamenti pro circunciſione carnis
ſanctū baptiſmū dedit, & apertiſsime dixit.
Si quis nō renatus fuerit ex aqua & ſpiritu- *Gen.* 19.
ſancto, non intrabit in regnū cęlorū: iā non
debemus quȩrere, qñ quiſq; fuerit baptizat⁹,
ſed quoſcunq; legimus in corpore Xp̄i, qđ
eſt eccleſia, pertinere ad regnū cęlorū, non *Ioan.* 3.
niſi baptizatos intelligere debemus, niſi for
te quos anguſtia paſsionis inuenit, & nolen-
tes negare Xp̄m antequā baptizarentur, occi
ſi ſunt quibus ipſa paſsio pro baptiſmo depu
tata ē. Sed nūquid hoc poſſumus de Apoſto- *Baptiſ-*
lis dicere, qui vſq; adeo largū tempus habue *mus ſan-*
runt quo baptizarentur, vt alios ēt baptiza- *guinis.*
uerint? Sed non oīa q̃ facta ſunt ēt ſcripta in-
ueniuntur, veruntamen facta eſſet ex cęteris
documentis probantur. Scriptū eſt, qñ bapti B
zatus ſit Apoſtolus Paulus: & ſcriptū nō eſt,
qñ baptizati ſint alij apoſtoli: veruntamen ēt
ipſos baptizatos intelligere debemus: quem-
admodū ſcriptū eſt, qñ baptizatæ ſunt plebes
eccleſiarū in Hieruſalē & Samaria, qñ au-
tem baptizatȩ ſint aliæ plebes gentiū quibus
Apoſtoli epiſtolas miſerunt, nō eſt vtiq; ſcri
ptū: & tñ ēt ipſas baptizatas vtique minime
dubitamus ꝑꝑ illā dñi ſentētiā. Niſi quis re-
natus fuerit ex aqua & ſpiritusſancto, non in-
trabit in regnū cęlorū. Vtrunq; autē de dño *Ioan.* 4.
ſcriptū eſt, & quia baptizabat plures q̃ Ioan
nes, & quia ipſe non baptizabat ſed diſcipu-
li eius, vt intelligeremus & ipſum quidem
baptizaſſe præſentia maieſtatis, nō tñ ipſum
baptizaſſe manibus ſuis. Ipſius enim erat
baptiſmi ſacramentum, ad diſcipulos au-
tem baptizandi miniſterium pertinebat.
Tunc ergo quando dicit Ioannes euāgeliſta

in Euangelio suo post hæc exijt Iesus & discipuli eius in Iudæā terrā,& illic morabatur cū eis,& baptizabat. Tunc paulo post de illo loquens ait, Vt ergo cognouit Iesus quia audierunt pharisæi quod Iesus plures discipulos faceret,& baptizaret plures q̄ Ioannes quanq̄ Iesus non baptizaret, sed discipuli eius reliquit Iudæā & abijt iterū in Galileam. *Ioan.3.* *Ioan.4.*

C Tunc ergo qn̄ ab Hierosolymis exijt cū discipulis suis in Iudæā terrā, & illic morabat̄ cū eis, baptizabat non per seipsum, sed per discipulos suos, quos intelligimus iam fuisse baptizatos, siue baptismo Ioannis sicut non nulli arbitrantur, siue, quod magis credibile est, baptismo Xpi. Neq; enim ministerio baptizandi defuit, vt haberet baptizatos seruos per quos cęteros baptizaret, qui non defuit memorabilis illius humilitatis ministerio, qn̄ eis lauit pedes,& petenti Petro, vt nō tātū pedes verumetiā manus & caput ei lauaret, Respondit: Qui lotus est, nō indiget nisi vt pedes lauet, sed est mundus totus: vbi intelligitur quod iā Petrus baptizat⁹ fuerat. *Ioan.13.* Qūo aūt iste dicat quod in epistola tua posuisti, quod Apostoli dederint pęnitētiā pro baptismo, nō euidenter expressum est. Si.n. pro baptismo iō dicit, quia per pęnitētiā remittunt̄ peccata, habet aliquid rationis qđ dicit. Sed talis pnīa post baptismū pōt vtilis esse, si qs peccauerit. Iste āt qm̄ negat post baptismū dari pęnitētiæ locū, cū dicit, sicut scripsisti, pęnitentiā solā ante baptismū esse, datur intelligi sic eū dixisse, quod Apostoli dederint pœnitentiā pro baptismo, vt ante baptismū

D eam dederint, atq; ij quibus data sit postea non fuerint baptizati, quia eis illa pro baptismo fuit, quod Nouatianos dicere nunq̄ audiui. Vnde quære diligenter, ne forte alicuius alterius erroris sit, & Nouatianū se esse confingat vel putet. Aut si & hoc Nouatiani dicunt nescio. Illud tn̄ scio quoniā quisquis hoc dicit, à regula fidei catholicæ & à doctrina Xpi & Apostolorū, prorsus alienus ē. *De cōse. dist.4. agunt homines.* Agunt.n. homines ante baptismū pęnitentiā de suis prioribus peccatis, ita tn̄ vt ēt baptizentur, sicut scriptū est in actibus Apostolorū loquēte Petro ad Iudæos & dicente: Agite pnīam & baptizetur vnusquisq; vestrū in noie dn̄i Iesu Christi & dimittentur vobis peccata vestra. *Act.2.* *Pctā ob q̄ excōicamur.* Agunt ēt homines pnīam, si post baptismū ita peccauerint, vt excōicari & postea reconciliari mereantur. Sicut agūt in oīb. ecclesijs illi qui proprie pęnitētes appellātur. De tali.n. pnīa loquutus est Apostolus Paulus, vbi ait: Ne iterū cū venero humiliet me Deus apud vos, & lugeā multos ex ijs qui ante peccauerunt, & nō egerunt pnīā super immundicia & luxuria & fornicatione q̄ egerūt: Neq;.n. scribebat ista, nisi eis q̄ iā baptizati fuerant. Habemus ēt in Actibus Apostolorū, Simonē iā baptizatū, cū pecunia vellet emere, vt ei per impositionē man⁹ daret̄ spiritussanctus, admonitū à Petro vt de hoc graui pctō ageret pnīam. Est ēt pęnitentia bonorū & humiliū fideliū pęna quotidiana in qua pectora tundimus dicētes: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitorib. nostris. Neq;.n. ea nobis dimitti volumus, q̄ dimissa nō dubitamus ī baptismo, sed illa vtiq; q̄ humanę fragilitati, q̄uis paruā tn̄ crebra subrepūt. Quę si collecta cōtra nos fuerint, ita nos grauabūt & opprimēt sicut vnū aliquod grande peccatū. Quid enim interest ad naufragiū, vtrū vno grandi fluctu nauis operiat̄ & obruatur, an paulatim subrepens aqua in sentinā & per negligentiā derelicta atq; contempta impleat nauem atq; submergat? Propter hęc ieiunia & eleemosynæ & orationes inuigilant, in quibus cū dicim⁹, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus, manifestamus habere nos qđ nobis dimittatur, atq; in ijs verbis humiliantes animas nostras quotidianā quodāmodo agere pęnitentiā non cessamus. Ad ea q̄ scripsisti, puto me breuiter sed sufficiēter respondisse. Superest vt ille non sit contentiosus propter quem lucrandum ad me tales literas destinandas putasti.

Augustinus monachas, quæ dum student mutare Præpositam indecenter fuerant tumultuatę, reuocat ad concordiam præscribens illis vitæ regulam.

Epistola CIX.

SIcut parata est seueritas peccata quæ inuenerit vindicare, ita non vult charitas quod vindicet inuenire. Hæc causa fecit, vt ad vos non venirem cum meam pręsentiam quæreretis, non ad pacis vestræ gaudium, sed ad dissensionis vestræ augmentum. Quomodo enim contemnerem & impuni-

tum

tum relinquerem, ſi & me prȩſente tantus ue
ſter tumultus exiſteret, quantus me aſiſtente,
etſi oculos meos latuit, tñ aures meas ueſtris
uocibus uerberauit? Nã fortaſsis etiã maior
eſſet ueſtra ſeditio in præſentia mea, q̃ neceſ
ſe eſſet uobis non concedi, quæ in perniciſsi
G mũ exemplũ cõtra ſanã diſciplinã, quod uo
bis nõ expedit, petebatis: ac ſic quales nõ uo-
lo inuenirẽ uos, & ipſe inuenirer à uobis qua
lẽ non uolebatis. Cũ ergo ſcribat Apoſtolus
ad Chorinthios dicẽs, Teſtẽ Deũ facio ſup
animã meã, quia parcens uobis nondũ ueni
Corinthũ, nõ quia dominamur fidei ueſtræ,
ſed cooperatores ſumus gaudij, hoc ego ẽt
dico uobis, quia parcens uobis nõ ad uos ue
ni. Peperci ẽt mihi, ne triſtitiã ſuper triſtitiã
haberẽ, & elegi nõ ut exhiberem faciẽ meã
uobis, ſed effunderem cor meum Deo pro
uobis, & cauſam magni periculi ueſtri, non
apud uos uerbis, ſed apud Deũ lachrymis
agerem, ne conuertat in luctũ gaudiũ meũ,
quo ſoleo gaudere de uobis, & inter tanta
ſcandala, quibus ubique abundat hic mun-
dus aliquãdo conſolari, cogitans copioſam
cogitationẽ, & caſtã dilectionẽ, & ſanctã cõ
uerſationẽ ueſtrã, & largiorẽ gratiã Dei, quæ
data eſt uobis, vt nõ ſolũ carnales nuptias cõ
téneretis, uerum ẽt eligeretis in domo ſocie
I tatẽ unanimes habitandi, ut ſit uobis anima
una & cor unũ in Deũ. Hæc in uobis bona,
hæc Dei dona cõſiderãs, inter multas tempe
ſtates, quibus ex alijs malis quatitur cor meũ
ſolet vtcunq; requieſcere. Currebatis bene,
quis uos faſcinauit? Suaſio illa nõ eſt ex Deo
qui uocauit uos. Modicum fermenti nolo di
cere quod ſequitur. Hoc enim magis cupio
& oro & hortor, ut ipſum fermentũ conuer
tatur in melius, ne tota maſſa, ſicut penè iam
fecerat, cõuertat in peius. Si ergo repullula-
ſtis ſanũ facere, orate ne intretis in tentatio-
nẽ, ne iterum in contentiones, æmulationes,
animoſitates, diſſenſiones, detractiones, ſedi
tiões, ſuſurrationes. Nõ enim ſic plãtauimus
& rigauimus hortũ dominicũ in uobis, ut
ſpinas metamus iſtas ex uobis. Si aũt adhuc
ueſtra tumultuatur infirmitas, orate, ut erua-
mini de tentatione. Quæ aũt cõturbant uos,
ſi adhuc cõturbãt uos, niſi correxerint porta
bunt iudiciũ quæcunq; illæ fuerint. Cogita-
te q̱d mali ſit ut cũ Deo natis in unitate gau-
deamus interna ſchiſmata in monaſterio lu-
geamus, perſeuerate in bono ꝑpoſito, & nõ
deſiderabitis mutare Præpoſitã, qua in mo-
naſterio illo per tã multos annos perſeuerã-
te & numero & ætate creuiſtis, quæ uos ma-
ter non utero, ſed aĩo ſuſcepit. Oẽs. n. quæ il- I
luc ueniſtis, ibi eã aut ſanctæ Præpoſitȩ ſoro
ri meæ ſeruiẽtẽ, placentẽ, aut ẽt ipſam Præ-
poſitã q̃ uos ſuſcepit, ĩueniſtis: ſub ipſa eſtis
eruditæ, ſub illa uelatæ, & ſic tumultuamini
ut eã uobis mutetis, cũ lugere deberetis, ſi eã
uobis mu tare uellemus. Ipſa eſt q̃ noſtis, ip
ſa eſt ad quã ueniſtis, ipſa eſt quã per tot an-
nos habendo creuiſtis. Nouũ nõ accepiſtis
niſi Præpoſitũ, aut ſi propter illũ quæritis no
uitatẽ, & in eius inuidiam cõtra matrẽ ueſtrã
ſic rebellaſtis, cur nõ potius id petiſtis ut ip-
ſe uobis mutetur? Si aũt hoc exhorretis, quia
noui q̃uo eũ in Chriſto uenerabiliter diliga-
tis, cur nõ potius illã? In uobis nanq; regen-
ſic Præpoſiti rudimenta turbantur, ut magis
uelit uos ipſe deſerere, q̃ iuſtã ex uobis famã
& inuidiã ſuſtinere, ut dicatur nõ uos aliã q̃-
ſituras fuiſſe Prȩpoſitam, niſi ipſum cœpiſſe
tis habere Præpoſitũ. Tranquillet ergo Deus
& cõponat animos ueſtros, nõ in uobis præ
ualeat opus diaboli, ſed pax Chriſti uincat
in cordibus ueſtris: nec dolore animi quia nõ
ſit q̃d uultis, uel quia pudet uoluiſſe q̃d uelle
nõ debuiſtis, erubeſcẽdo curratis in mortẽ,
ſed potius pȩnitẽdo reſumatis, nec habeatis
pȩnitentiã Iudæ traditoris, ſed potius lachry K
mas Petri paſtoris. Hæc ſunt quæ ut obſerue
tis p̃cipimus in monaſterio cõſtitutæ. Primũ
ꝑꝑ q̃d eſtis in unũ cõgregatȩ, ubi unanimes
habitetis in domo, & ſit uobis cor unũ & a-
nima una in Deo. Et nõ dicatis aliquid pro- *Regula*
priũ, ſed ſint uobis omnia cõmunia, & diſtri *beati Au*
buatur unicuiq; ueſtrũ à Præpoſita ueſtra ui *guſtini*
ctus & tegumentũ: nõ æqualiter omnibus, *quã de-*
quia non æqualiter ualetis omnes, ſed uni- *dit ſancti*
cuiq; ſicut opus fuerit. Sic. n. legitis in Acti- *moniali-*
bus Apoſtolorũ. Quia erãt eis omnia cõmu- *bus.*
nia & diſtribuebatur ſingulis prout cuique *12. q̃. 1*
opus erat. Quæ aliq̱d habebãt in ſeculo, qñ *non dica-*
ingreſſæ ſunt monaſteriũ, libẽter uelint illud *tis.*
eſſe cõe. Quæ aũt nõ habebant, nõ ea quærãt *Acto. 4.*
in monaſterio, quæ nec foris habere potue-
runt: ſed tñ earũ infirmitati quod opus eſt tri
buatur, & ſi pauperies earũ qñ foris erãt, nec
ipſa neceſſaria poterat inuenire: ac non ideo
putent ſe eſſe fȩlices, quia inuenerunt uictũ

& tegumentum, quale foris inuenire non po
tuerunt: nec erigant ceruicē quia sociantur
eis, ad quas foris accedere nō audebant, sed
sursum cor habeant, & terrena bona nō quæ
rant, ne incipiant monasteria esse diuitibus
vtilia non pauperibus si diuites illic humiliā
tur, & pauperes illic inflanť. Sed rursus etiā il
lę q̄ aliquid esse videbātur in seculo, non ha-
beant fastidio sorores suas, quæ ad illā sanctā
societatē ex paupertate venerunt. Magis autē
studeāt non de parētum diuitum dignitate,
sed đ pauperū sororū societate gloriari. Nec
extollātur si cōi vitę de suis facultatibus ali-
quid cōtulerunt. nec de suis diuitijs magis su
perbiant, quia eas monasterio partiuntur, q̃
si eis in seculo fruerentur. Alia quippe quæ-
cūq; iniquitas in malis operibus exercetur vt
fiāt superbia verò bonis operibus insidiatur
vt pereāt. Et q̄d ꝓdest dispergere dādo pau-
perib. & pauperē fieri, si anima misera sup-
M bior efficiať contemnēdo quā fuerat posſi-
Dist.42. dendo? Omnes ergo vnanimiter & cōcordi-
in oratorio. ter viuite, & honorate in vobis inuicē Deū,
cuius tēpla factæ estis: orationibus instate ho
Cantus ris & tēporib. constitutis. In oratorio nemo
monacharum. aliquid agat nisi ad quod est factum, vnde &
nomen accepit: Vt si aliquæ etiā præter con-
stitutas horas, si eis vacat orare voluerint, nō
eis sint impedimento quæ ibi aliquid agere
voluerint. Psalmis & hymnis cū oratis Deū,
hoc versetur in corde quod profertur in vo
ce, & nolite cantare nisi quod legitis esse cā
tandū: ꝙ aūt nō ita scriptū est vt cātetur, nō
cātetur. Carnē vestrā domate ieiunijs & ab-
stinētia escæ & potus quantū valetudo per-
mitit. Qñ aūt aliqua non pōt ieiunare, nō tñ
extra horā prandij aliquid alimentorum su-
mat nisi cū ægrotat. Cū acceditis ad mēsam,
donec inde surgatis, quod vobis secundū cō
suetudinē legitur sine tumultu & cōtētionib.
audite. Nec solæ vobis fauces sumant cibū,
sed & aures percipiāt Dei verbū. Quæ infir-
mæ sunt ex pristina cōsuetudine, si aliter tra-
ctanť in victu, nō debet alijs molestū esse nec
iniustū videri quas fecit alia consuetudo for
tiores. Nec illas fęliciores putēt, quia sumūt
q̄đ nō sumūt ipsę: sed sibi potius gratulenť,
q̄a valēt q̄đ nō valēt illę. Et si eis quæ vene-
rūt ex moribus delicatoribus ad monasteriū,
A aliq̄d alimētorū, vestimētorū, stramētorū, o-
perimētorū, datur, q̄đ alijs fortioribus, & iō
fęlicioribus nō datur, cogitare debēt quib.
nō dať quantū de sua seculari vita illę ad istā
descēderint, quāuis vsq; ad aliarū, quę sunt
corpore fortiores frugalitatē ꝑuenire nequi
uerint. Nec illæ debēt cōturbari, q̄đ eas vi-
dēt amplius, nō quia honoranť, sed q̄a tole-
ranť accipere, ne cōtingat detestāda peruer-
sitas, vt in monasterio, vbi quātū possunt fiūt
diuites laboriosæ, fiant pauperes delicatę. Sa
nè quēadmodū ægrotantes necesse hñt min⁹
accipere ne grauēť: ita post ęgritudinē sic tra
ctādæ sunt, vt citius recreentur, ēt si de humil
lima seculi paupertate venerūt, tanq̄ hoc il-
lis cōtulerit recētior ægritudo, quod diuiti-
bus anterior cōsuetudo. Sed cū vires pristi-
nas recuperauerint, redeāt ad fęliciorē cōsue
tudinē suā, q̄ famulas Dei tāto ampli⁹ decet,
quāto minus indigēt: nec ibi eas teneat volū
tas iā vegetas, quo necessitas leuarat īfirmas.
Illæ se existimēt ditiores q̄ fuerint in sustinē
da parcitate fortiores. Melius est.n. min⁹ ege
re, q̄ plus habere. Nō sit notabilis habitus ve-
ster, nec affectetis vestibus placere sed mo-
rib. Nec sint vobis tā tenera capitū tegmina,
ne retiola subter appareāt. Capillos ex nulla
parte nudos habeatis, nec foris vel spargat ne
gligētia vel cōponat industria. Qñ procedi-
tis, simul ambulate, cū veneritis quò itis si-
mul state. In incessu, in statu, in habitu in oīb.
motib. vestris nihil fiat q̄đ illiciat cuiusq̄ li-
bidinē, sed q̄đ vestrā deceat sanctitatē. Oculi
vestri & si iaciūtur in aliquē, finganť in nemi
nē. Neq;.n. qñ ꝓceditis, viros videre prohi-
bemini, sed appetere aut ab ipsis appeti velle
criminosum est. Nec solo tactu, sed affectu
quoq; & aspectu appetitur & appetit fęmi-
na. Nec dicatis vos habere aīos pudicos, si
habeatis oculos impudicos: q̄a impudic⁹ o-
culus impudici cordis est nūcius. Et cū se in
uicem sibi ēt tacēte lingua cōspectu mutuo
corda nūciāt impudica, & sc̄đm cōcupiscē-
tiā carnis alterutro delectanť ardore, ēt inta-
ctis ab immūda violatione corporib. fugi
castitas ipsa de morib. Nec putare debet q̄
in masculū figit oculū, & illius i seipsā dil
git fixū, nō ab alijs videri cū hoc facit, vr̄ o
no & a q̄b. videri nō arbitrať. Sed ecce latea
& à nemine hoīum videať, q̄d faciet de illo
superno inspectore, quē latere nihil pōt? An
iō putādus ē nō videre, q̄a tanto videt patiē
tius quāto sapiētius? Illi ergo timeat sanct

fœmina

fœmina displicere, ne velit uiro male placere: Illum cogitet oĩa videre, ne uelit uiro male uideri. Illius nanq; & in hac cã cõmẽdatus est timor, ubi scriptũ est. Abominatio est dño defigẽs oculũ. Qñ ergo simul estis in ecclesia, & vbicunq; vbi & viri sunt, inuicẽ uestrã pudicitiam custodite. Deus.n. qui habitat in uobis, ẽt isto modo vos custodiet ex vobis. Et si hãc de qua loquor, oculi petulantiã in aliqua uestrum aduerteritis, statim admonete ne cępta progrediatur, sed ex proximo corrigantur. Si aũt & post admonitionẽ iterũ, uel alio quocũq; die idipsum eam facere uideritis, iã uelut vulneratã sanandã prodat quæcunq; inuenire potuit: hoc prius tñ & alteri uel tertię demonstratã, ut duarũ uel triũ possit ore conuinci, & cõpetenti seueritate coerceri: Nec uos iudicetis esse maleuolas, qñ hoc indicatis. Magis quippe innocentes nõ estis, si sorores uestras, quas indicãdo corrigere potestis, tacendo perire permittitis. Si enim soror tua vulnus haberet in corpore ꝗ uellet occultari, dũ timeret secari, nõne crudeliter abs te sileretur, & misericorditer indicaretur? Quanto ergo potius eã debes manifestare, nec perniciosius putrescat in corde? Sed antequã alijs demonstretur, per quas cõuincenda est, si negauerit, prius Prępositæ debet ostendi, si admonita neglexerit corrigi, ne forte possit secretius correpta innotescere cęteris. Si aũt negauerit, tunc negãti adhibendę sunt alię, ut iã corã oĩbus possit, non ab una teste argui, sed à duab. tribusve cõuinci. Conuicta uero secundũ Prępositæ uel p̃sbyteri arbitriũ, debet emendatoriã sustinere uindictã, quã si ferre recusauerit, & si ipsa nõ abscesserit, de uestra societate proijciať. Non.n. & hoc fit crudeliter, sed misericorditer, ne contagione pestifera plurimas perdat. Et hoc quod dixi de oculo non figendo, ẽt in cęteris inueniendis, prohibendis, indicandis, conuincendis, uindicandisq; peccatis diligenter obseruet, cũ dilectione hominũ & odio uitiorũ. Quæcunq; aũt in tm̃ progressa fuerit malũ, ut occulte ab aliquo literas uel quęlibet munuscula accipiat, si hoc ultro cõfitetur, parcatur illi, & oretur pro ea. Si autẽ deprehenditur atq; conuinciť secundũ arbitriũ Præpositæ uel presbyteri, uel ẽt Epi, grauius emendetur. Vestes uestras in uno loco habete sub uno custode, uel duab. uel quot sufficere potuerint ad eas excutiendas, ne à tinea lædanť. Et sicut pascimini ex uno cellario, sic induamini ex uno uestiario. Et si fieri põt, non ad uos pertineat quid uobis induẽdum pro tẽporis congruentia proferať, utrũ hoc recipiat vnaquæq; uestrum quod deposuerat, an aliud quod altera habuerat, dũm unicuiq; ꝗ opus est nõ negetur. Si aũt, hinc inter uos contentiones & murmura oriunť, & conqueritur aliqua deterius aliquid se accepisse, q̃ prius habuerat: & indignã se, quæ non ita uestiatur sicut alia soror eius uestiebatur, hinc uos probate quantũ uobis desit in illo interiore sancto habitu cordis, q̃ pro habitu corporis litigatis. Tñ si uestra tolerať infirmitas, ut hoc recipiatis ꝗ posueratis, in uno tñ loco sub cõibus custodibus habete ꝗ ponitis, ita sanè ut nulla sibi aliquid opereť, siue induatur, siue ubi iaceat siue unde cingatur uel operiatur, uel caput contegat: sed omnia opera uestra in cõe fiant maiore studio, & frequentiori alacritate, quam si uobis propria faceretis. Charitas.n. de qua scriptũ est, ꝗ non quærit quæ sua sunt, sic intelligiť, quia cõia proprijs, non propria cõibus anteponit. Et ideo quanto amplius rem cõem q̃ propriam curaueritis, tanto amplius uos ꝓfecisse noueritis, ut in omnibus quibus utiť transitura necessitas, superemineat quæ permanet charitas. Cõsequẽs ergo est, ut illud quod suis uel filiabus, uel aliqua necessitudine ad se pertinentib. in monasterio cõstitutis aliquis uel aliqua cõtulerit, siue uestem, siue quodlibet aliud inter necessaria deputandũ, non occulte accipiatur, sed sit in p̃tãte Præpositæ, ut in cõe redactum, cũ necessariũ fuerit præbeatur. Quod si aliqua rem sibi collatam celauerit, furti iudicio cõdẽnetur. Indumenta uestra secundũ arbitriũ Præpositę lauentur, siue à uobis, siue a fullonibus, ne interiores animæ sordes cõtrahat mundæ uestis nimius appetitus. Lauacrũ ẽt corporũ, usus que balnearum non sit assiduus, sed eo quo solet interuallo tẽporis tribuatur, hoc est, semel in mense. Cuius aũt infirmitatis necessitas cogit lauandũ corpus, nõ longius differatur. Fiat sine murmure de cõsilio medici, ita ut ẽt si nolit, iubente Præposita faciat, ꝗ faciendum est pro salute. Si aũt uelit, & fortè nõ expedit suæ cupiditati non obediatur: aliquãdo.n. ẽt si noceat, prodesse crediť, quod

1. Co. 12

G

Balnea menstrua.

delectat. Denique si latens est dolor in cor-
pore famulę Dei, dicēti quid sibi doleat, sine
dubitatione credatur. sed tamen vtrū sanan-
do illi dolori quod delectat, expediat, si non
est certum, medicus consulatur. Nec eant ad
balnea, siue quocunq; irę necesse fuerit mi-
nus q̃ tres. Nec illa quæ habet aliquo eundi
necessitatē, cum quibus ipsa voluerit, sed cū
quibus præposita iusserit, ire debebit. Aegro-
tantium cura siue post ægritudinem reficien
darū, siue aliqua imbecillitate etiā, siue febri
bus laborantiū, alicui debet iniungi, vt ipse
H de cellario petat quid cuique opus esse pspe
xerit: siue aūt q̃ cellario, siue q̃ vestibus, siue
q̃ codicibus præponūtur, siue murmure ser-
uiant sororibus suis. Codices certa hora sin-
gulis diebus petantur, extra horam quæ peti-
uerint nō accipiant. Vestimenta vero & cal-
ciamēta qn̄ fuerint indigenti necessaria, dare
nō differant sub quarum custodia sunt quæ
poscuntur. Lites aut nullas habeatis, aut quā
celerrime finiatis, ne ira crescat in odium, &
trabem faciat de festuca, & animam faciat
homicidā. Neque.n. ad solos viros pertinet
1. Ioan. 3 quod scriptū est, Qui odit fratrē suū homi-
cida est, sed in sexu masculino, quē primum
Deus fecit, etiā fęmineus præceptum sexus
accepit. Quæcunque conuitio vel maledi-
cto, vel etiam criminis obiectu alteram læse-
rit, meminerit satisfactione quantocius cu-
rare quod fecit, & illa quæ læsa est, sine disce
ptatione dimittere. Si aute inuicem se læse-
runt, inuicē sibi debita relaxare debebūt pro
pter orationes vestras, quas vtique quanto
crebriores habetis, tanto sanctiores habere
debetis. Melior est aūt quæ quāuis ira sæpe
tentatur, tn̄ impetrare festinat, vt sibi dimit-
tat cui se fecisse agnoscit iniuriam, quā quæ
tardius irascitur, & ad veniam petendam dif
I ficilius inclinatur. Quæ non vult dimittere
sorori non speret accipere orationis effectū:
Quæ autem nūquam vult petere veniam aut
non ex animo petit, sine causa est in mona-
sterio, etiam si non inde proijciatur. Proinde
vobis à verbis durioribus parcite, quę si emis
sa fuerint ex ore vestro, non pigeat ex ipso
ore proferre medicamenta, ex quo facta sūt
vulnera. Quando autem necessitas discipli-
86. dist. quando. næ minoribus coercendis dicere vos verba
dura compellit, si etiam in ipsis modū vos
excessisse sentitis, non à vobis exigitur vt ab

eis veniā postuletis, ne apud eas, quas opor-
tet esse subiectas, dum nimia seruatur humi-
litas, regendi frangatur authoritas, sed tamen
petenda est venia ab omnium domino, qui
nouit etiam eas, quas plus iusto forte corri-
pitis, quanta beneuolentia diligatis. Non au-
tem carnalis, sed spiritalis inter vos debet es-
se dilectio: nam q̃ faciunt pudoris immemo
res, ēt feminis fęminæ iocando turpiter & lu
dendo, non solum à viduis & intactis ancil-
lis Christi in sancto proposito cōstitutis, sed
omnino nec à mulieribus nuptis, nec a virgi
nibus sunt facienda nupturis. Præpositæ tan-
quam matri obediatur, honore seruato, ne in
illa offendatur Deus: multo magis presbyte-
ro, qui omnium vestrum curam gerit. Vt er-
go cuncta ista seruentur, & si quid seruatum
non fuerit, non negligenter prætereatur, sed
emendandum corrigendumque curetur, ad
Præpositam præcipue pertinet, ita vt ad pre-
sbyterum qui vobis intendit, referat, quod
modum vel vires eius excedit. Ipsa vero non
se existimet potestate dominante, sed chari-
tate seruiente fęlicem. Honore coram homi
nibus prælata sit uobis, coram Deo substrat
sit pedib. vestris. Circa oēs seipsam bonorū
operum præbeat exemplum. Corripiat in-
quietas, consoletur pusillanimes, suscipiat
infirmas, patiens sit ad omnes, disciplinam
libens habeat, metuens imponat Et quamuis
vtrunque sit necessarium, tamen plus à vo
bis amari appetat quam timeri, semper cogi
tans Deo se pro vobis reddituram esse ratio
nem. Vnde magis obediendo non solum ve
stri, verumetiam ipsius miseremini, quæ in
ter vos quanto in loco superiore, tanto in pe
riculo maiori versatur. Donet dominus v
obseruetis hæc omnia cum dilectione, tan
quam spiritalis pulchritudinis amatrices, &
bono Christi odore de bona conuersation
fragrantes non sicut ancillæ sub lege, sed si
cut liberæ sub gratia constitutæ. Vt autem i
hoc libello tanquam in speculo vos possit
inspicere, ne per obliuionem aliquid negli
gatis, semel in septimana vobis legat: & vb
vos inueneritis ea quę scripta sunt facientes
agite gratias domino bonorum omnium la
gitori. Vbi autem sibi quæcunq; vestrum v
det deesse aliquid, doleat de pterito, caue
de futuro, orans vt & debitum dimittatur, &
in tentationem non inducatur.

Acta

Acta excepta à notarijs in deſignando Eradio presbytero, qui Auguſtino ſuccederet & interim ſenem aliqua parte curarũ ſubleuaret. Epiſtola CX.

GLorioſiſsimo Thodoſio duodecies, & Valẽtiniano Auguſto iterũ conſule.vj. cal. Octobris. Cũ Auguſtinus eps vna cũ Religiano, & Martiniano coeps ſuis conſediſſet in eccleſia pacis Hipponenſiũ regionũ, præſentib. Saturnino, Leporio, Barnaba, Fortunatiano, Ruſtico, Lazaro, & Eradio pſbyteris, aſtãte clero & frequenti populo, Auguſtinus eps dixit, Qđ heſterno die promiſi charitati veſtræ, p p qđ vos volui frequentius cõuenire, & video frequẽtius cõueniſſe, mora omni poſtpoſita hoc agẽdũ eſt. Si.n. aliud uelim loqui, in illud ſuſpẽſi, minus auditis. Oẽs in hac uita mortales ſumus, & dies huius uitæ ultimus, oĩ homini eſt ſemper incertus: uerũtñ in infantia ſperat̃ pueritia ĩ pueritia ſperat̃ adoleſcentia, & in adoleſcentia ſperatur iuuentus, & in iuuẽtute ſperatur grauitas, & in grauitate ſperatur ſenectus: utrum contingat incertũ eſt, eſt tñ quod ſperatur. Senectus autem aliam ætatem quam ſperet non habet: incertum eſt enim ipſa ſenectus quan- M diu ſit homini, illud tamen certum eſt nullã remanere ætatem, quæ poſsit ſuccedere ſenectuti: quia uoluit Deus. Ad iſtam ciuitatem cum uigore ætatis adueni, & tamen iuuenis fui & ſenui. Scio poſt obitus epiſcoporum per ambitioſos aut cõtentioſos ſolere eccleſias perturbari, & quod ſępe expertus ſum & dolui, debeo quantũ ad me attinet, ne contingat, huic proſpicere ciuitati. Sicuti nouit charitas ueſtra, ı Meleuitana eccleſia modo fui. Petierant enim me fratres, & maxime ſerui Dei ꝗ ibi ſunt, ut uenirẽ, quia poſt obitum beatæ memoriæ fratris & coepiſcopi mei Seueri nonnulla ibi perturbatio populi timebatur. Veni, & qũo uoluit dominus adiuuit nos pro ſua miſericordia, ut cũ pace epiſcopũ acciperẽt, quẽ uiuus deſignauerat epiſcopus eorũ. Hoc enim eis cum innotuiſſet uoluntatem præcedentis & decedentis Epiſcopi ſui libẽter amplexi ſunt. Minus tamen aliquid factũ erat unde nõnulli contriſtabãtur, quia frater Seuerus credidit poſſe ſufficere ut ſucceſſorum ſuum apud clericos deſignaret, ac populum inde nõ eſt loquutus: & erat inde aliquorũ nonnulla triſtitia. Quid plura? Deo placuit, triſtitia fugata eſt, gaudiũ ſucceſsit. Ordinatus eſt eps, quẽ pr̨ecedẽs Epiſcopus deſignauerat. Ergo ne aliquis de me q̃rat̃, uolũtatẽ meã, quã credo Dei eẽ, in oĩũ ũrum notitiã profero, presbyterum Eradium mihi ſucceſſore uolo. A populo acclamatũ eſt Deo gr̃as, Chriſto laudes, dictũ eſt uigieſterties. Exaudi Chriſte, Auguſtino uita, dictũ eſt ſexieſdecies. Te patrẽ, te Epiſcopum, dictũ eſt octies. Cumq; reticeret̃, Auguſtin⁹ eps dixit. Non opus eſt me de laudibus eius aliquid dicere, faueo ſapientiæ, & parco uerecundię. Sufficit quia noſtis eũ, & hoc me uelle dico, quod uos uelle ſcio: & ſi ante neſcirẽ, hodie probarẽ. Hoc ergo uolo, hoc à dño Deo noſtro nunc ẽt in ætate frigida uotis feruẽtib. poſco, hoc ut me cũ oretis exhortor, admoneo, rogo, ut oĩum in pace Xp̃i collatis & cõflactis mẽtibus confirmet Deus qđ operatus eſt in nobis. Qui miſit mihi eũ, ſeruet eũ, ſeruet incolumẽ, ſeruet ſine crimine, ut qui facit gaudiũ uiuẽtis, locũ ſuppleat moriẽtis. A notarijs eccleſiæ ſicut cernitis excipiunt̃ q̃ dicimus, excipiuntur, quæ dicitis, & B meus ſermo & ueſtræ acclamationes in terrã nõ cadũt. Apertius ut dicam, eccleſiaſtica nũc geſta cõficimus. Sic.n. hoc eſſe, quãtũ ad hoĩes attinet, cõfirmatũ uolo. A populo acclamatũ eſt trigieſſexies, Deo gr̃as, Xp̃o laudes, Exaudi Xp̃e, Auguſtino uita, dictũ eſt tredecies. Te patrẽ, ep̃m dictũ eſt octies. Dign⁹ & iuſtus eſt, dictũ eſt uigies. Bene meritus, bene dignus, dictum eſt quinquies. Cũq; reticeretur, Auguſtinus eps dixit: Ego ut dicebam uoluntatem meam & uoluntatem ueſtram geſtis eccleſiaſticis, quantum ad homines attinet, confirmatam volo: quantũ uerò ad latentem omnipotentis uoluntatẽ, oẽs ut dixi oremus, ut confirmet Deus quod operatus eſt in nobis. A populo acclamatũ eſt: Iudicio tuo gratias agimus dictũ eſt ſedecies. Fiat fiat, dictũ eſt duodecies. Te patrem Eradium Epiſcopum dictũ ſexies. Cumq; reticeretur, Auguſtinus Eps dixit: Scio quod ſcitis & uos, ſed nolo de illo fieri qđ de me factũ ẽ. Qđ aũt factũ ſit, multi ſcitis. Illi ſoli neſciunt qui tunc aut nõdũ nati erant, aut nõdum habebãt ætatem ſciendi. Adhuc in corpore poſito beatæ memorię p̃re & Epiſcopo meo ſene Valerio, Epiſcopus ordinatus ſum, C

Mos acclamãdi.

& sedi cũ illo, quod concilio Niceno prohi
bitũ fuisse nesciebã, nec ipse sciebat. Qđ er-
go reprehensum est in me, nolo reprehendi
in filio meo. A populo acclamatum est: Deo
gratias, Christo laudes, dictũ est tredecies.
Cũq; reticeretur, Augustinus episcopus di-
xit: Erit presbyter vt est, qñ Deus voluerit fu-
turus Episcopus. Sed plane modo facturus
sum adiuuante misericordia Christi qđ ad-
huc usq; non feci. Nostis ante aliquot annos
quid facere voluerim, & nõ permisistis. Pla-
cuit mihi & vobis propter curam scriptura-
rũ, quã mihi fratres & patres mei coepisco-
pi duobus cõcilijs Numidiæ & Carthaginis
imponere dignati sunt, vt ꝑ quinq; dies ne-
mo mihi molestus esset. Gesta cõfecta sunt,
placuit, acclamastis. Recitatur placitũ vestrũ
& acclamatio vestra. Paruo tpe seruatum est
circa me, & postea violenter irruptũ est, &
nõ permittor ad quod volo vacare ante me-
ridiẽ, post meridiem occupationibus homi-
num teneor. Obsecro vos & obstringo per
D Christũ, vt huic iuueni, huic presbytero Era
dio, quem hodie in nomine Christi designo
Episcopũ successorẽ mihi, patiamini refun-
dere onera occupationũ mearum. A populo
acclamatũ est, Iudicio tuo grãs agim⁹, dictũ
est vigiessexies. Cũq; reticeretur, Augustinus
eṕs dixit: Ego charitati & beneuolentiæ ve-
stræ apud dñm Deũ nostrũ gratias ago, imo
de illa Deo gratias. Ergo fratres q̄cquid est,
qđ ad me perferebatur, ad illum perferatur:
vbi necessariũ habuerit consiliũ, meũ nõ ne
gabo auxiliũ, Absit vt me abstrahã, tñ q̄cq̄d
illud est qđ ad me perferebatur, ad illũ ꝑfera
tur. Ipse me aũt consulat, si forte non inue-
nit quid facere debeat, aut poscat adiutorem
quẽ nouit patrem, vt & uobis nihil desit, &
ego tandẽ aliqñ, si quantulumcunq; spatium
mihi huius vitæ donauerit Deus, ipsam meã
quantulancunq; vitam non dem segniciei,
nec donẽ inertiæ, sed in sanctis scripturis,
quantum ipse permittit & largitur exerceã:
hoc ipsi proderit, & per ipsum ẽt nobis. Ne-
mo ergo inuideat ocio meo, quia meũ ociũ
magnũ habet negociũ. Video me dã hac re,
Subscriptio. ꝑꝑ quã vos inuitaui, omnia vobiscũ egisse q̃
debui. Hoc ad vltimũ rogo, vt gestis digne-
mini subscribere qui potestis. Hic mihi rñ-
E sione vestra opus est, vt teneã responsionem
vestram, de hac assensione, aliquid acclama
te. A populo acclamatum est, Fiat fiat, dictũ
viciesquinquies. Dignũ est, iustũ est, dictũ vi-
ciesocties. Fiat fiat, dictũ quaterdecies. Olim
dignus olim meritus, dictũ viciesquinquies.
Iudicio tuo gratias agimus, dictũ tredecies.
Exaudi Christe, Eradiũ conserua, dictũ octies
decies. Cũq; reticeretur, Augustinus eṕs di-
xit: Bene habet, vt ea quæ Dei sunt, circa sacri
ficiũ eius agere valeamus, in qua hora sup-
plicationis nostræ maxime commendo cha-
ritati vestræ vt oẽs vestras causas & negocia
intermittatis, & ꝓ ista ecclesia & pro me, &
pro presbytero Eradio dño precẽ fundatis.

Augustinus fortunatiano Eṗo Sicensi, vt Epis
copũ quendã ipsi recõciliet, quẽ literis a-
speriorib. offẽderat, præsertim hoc dicto,
qđ scripserat nos his corporeis oculis vi-
suros Deũ. Apparet aũt illũ Episcopũ, quẽ
non nominat, cũ Anthropomorphitis sen
sisse, Diligẽter interim explicans qũo De⁹
videtur & quatenus. Epistola CXI

SIcut præsens rogaui, & nũc cõmoneo, v
fratrẽ nostrũ, de quo collocuti sumus, vi
dere & rogare digneris, vt ignoscat mihi
quid durius & asperius in se dictũ accepit i
Epistola, q̃ me illo modo scripsisse nõ pœni
nitet, qa dixi istius corporis oculos nec vid
re Deũ, nec esse visuros Causam q̄ppe adiu
xi cur hoc dixerim, ne. s. Deus ipse corpore
credat, & in loci spatio interualloq; visibi
lis: Nihil. n. videre aliter istius corporis ocu
lus põt. Et ne illud qđ dictũ est, Facie ad fa
ciẽ, sic accipiatur tanq̃ mẽbris corporis ter
minatus sit Deus. Ideo me ergo dixisse illu
nõ pœnitet, ne de ipso Deo tã impie sentia
mus vt eũ nõ vbiq; totũ, sed ꝑ localia spat
diuisibilẽ existimemus. Talia q̄ppe ijs ocul
nouimus, Cęterũ nihil tale de Deo sentiẽ
sed eũ incõmutabilẽ & incorporalem spũ
vbiq; totũ esse credẽs, si tãtã quisq; mutati
nẽ hoĩus corporis futurã putat, cũ ex anim
fuerit spiritale, vt ẽt substãtiã incorporalẽ
locorũ interuallis vel spatijs diuisibilẽ, vel
mẽbrorũ lineamẽtis ac finib. terminatã, s
vbiq; totã ꝑ tale corpus videre possimus,
lo & me doceat si verũ sapit: si ãt in hoc f
sum sentit, lõgè tolerabilius est corporali
arrogare, q̃ Deo derogare. Et si vera est i
snĩa, non erit contraria verbis meis q̃ in i
Epistola

Epistola posui. Istius nanq; corporis oculos
dixi non visuros Deũ, hoc intuens ꝙ istius
corporis oculi oĩno non possunt cernere, ni
si corpora, q̃ ab eis aliquo loci interuallo se-
parata sunt: nã si nullũ interuallũ sit, nec ipsa
corpora per eos videmus. Porro aũt, si in tã-
tã sui dissimilitudinẽ nostra corpora muta-
bunt, vt oculos habeant per quos videat illa
substantia, q̃ non per locorũ spatia vel diffun
ditur vel finitur, alibi habens aliã partẽ, alibi
aliã, in minore loco minorẽ, in maiore ma-
iorẽ, sed ubiq; incorporaliter tota est, longè
aliud erunt hæc corpora, & non erunt ipsa:
I nec sola detracta mortalitate atq; corruptio
ne & põderis grauitate aliud erunt, sed in vir
tutẽ ipsius mentis quodãmodo conuertent,
si videre poterunt, q̃o tũc mẽti, nũc aũt nec
ipsi menti videre concessũ est. Si.n. mutatis
morib. dicimus hominẽ non esse qui fuit, si
deniq; mutatis ætatib. ipsum corpus nõ dici-
mus esse ꝙ fuit: quantomagis ipsum non erit
tanta conuersione mutatũ, vt nõ solũ immor
taliter viuat, verumẽt inuisibilẽ videat. Qua-
propter si videbunt Deum, non istius corpo
ris oculi uidebunt, quia & in hoc non erit ip
sum corpus vsq; in illam vim potentiamq;
mutatũ: & non est contraria ista opinio illis
verbis Epistolæ meæ. Si aũt hactenus nõ erit
ipsum, quia nunc mortale tunc immortale,
nunc aggrauans animã tunc nullo pondere
ad omnẽ motũ erit facillimũ: ad videnda ve
ro ea q̃ locorũ spatijs interuallisq; cernunt,
si nõ aliud q̃ ipsum erit, substantiã incorpo-
ralẽ & ubiq; totã nullo modo uidebit. Siue
ergo hoc siue illud uerũ sit, secundũ utrunq;
uerũ est, ꝙ istius corporis oculi Deũ non vi
debunt. Aut.n. istius erũt & nõ uidebunt, aut
non erũt istius si uidebunt: qm̃ tanta cõmuta
K tione longe alterius corporis erunt. Sed pa-
ratus sum, si quid de hac re melius nouit hic
frater, uel ab ipso, uel ab alio à quo didicit,
discere. Quod si irridenter dicerẽ, ẽt illud de
Deo corporali mẽbrisq; per loca diuisibili,
dicerẽ paratũ me esse discere: ꝙ nõ dico, qa
non irridenter loquor, & talẽ Deum nõ esse
oĩno nõ ambigo, & ne talis esse crederet, il-
lã epistolã scripsi. in qua dũ essem admonẽ-
do solicitus, quã nominibus tacitis conscri-
psi in corripiendo nimius atq; improuidus
fui, nec fraternã & epalem personã sicut fra
ter & Eps, quemadmodũ fuerat dignũ cogi-
taui: hoc nõ defendo, sed reprehẽdo, hoc nõ
excuso, sed accuso. Ignoscatur peto, recorde
tur nostrã dilectionẽ pristinã, & obliuiscatur
offensionẽ nouã. Faciat certè ꝙ me nõ fecis-
se nõ succensuit. Habeat lenitatẽ in danda ue
nia, quã ego non habui in illa epistola con-
scribenda. Hoc per tuã charitatẽ rogo, ꝙ ꝓ-
sens pñtem rogare uoluerã si eius haberẽ co
piam. Quod cũ conatus essem, scribente ad
eũ uiro uenerabili, nobisq; omnib. honore
ꝓferendo, venire noluit, dolũ forsitan meum
sicut pleraq; humana sunt, quantũ existimo,
suspicatus, à quo me longe abesse, tu illi fac L
fidẽ quantũ potes qui pñs facilius potes. Indi
ca ei cũ quanto & q̃ uero dolore de offensio
ne animi eius tecũ fuerim collocutus. Noue
rit q̃ non eũ cõtemnã, & quantũ in illo Deũ
timeã, & cogitẽ caput nostrũ in cuius cor-
pore fratres sumus. Ad locũ in quo habitat iõ
mihi putaui nõ esse ueniendũ, ne spectaculũ
faceremus ridendũ alienis, nostris dolendũ,
nobis pudendũ: per tuã sanctitatẽ & charita-
tẽ totũ rectè agi potest. Ab illo quippe agit,
qui per fidem suã habitat in corde tuo, quẽ
credo ꝙ non spernit in te cũ agnoscit in se.
Ego certè in hac causa quid melius facerem
non inueni, q̃ ut ueniam peterẽ à fratre qui
lęsum se literarũ mearum asperitate cõque-
stus est. Faciet & ipse ut spero ꝙ sibi impera
ri nouit ab eo qui per Apostolũ loquens ait:
Donantes uobismetipsis siquis aduersus ali-
quẽ habet querelã, sicut & Deus in Xpo do-
nauit uobis. Estote ergo imitatores Dei sicut Col.3.
filij dilectissimi, & ambulate in charitate si- Ephe.5.
cut & Xps dilexit uos. In hac charitate ambu
lantes, si quid diligentius possumus, de spiri
tali corpore ꝙ in resurrectione habebimus,
cõcorditer inquiramus. Quia & si quid ali- Phil.3.
ter sapimus, hoc quoq; nobis Deus reuela-
bit si in illo maneamus. Qui aũt manet ĩ cha 1.Ioan.4
ritate in Deo manet, & Deus in illo manet, M
qa Deus charitas est, siue tanq̃ eius fons inef
fabiliter existẽdo, siue illã nobis per spm̃ suũ
largiẽdo. Si ergo doceri põt, ꝙ charitas cor-
poralib. oculis aliqñ uidebitur, poterit for-
tassis & Deus. Si aũt ista nunq̃ poterit, multo
minus iste fons eius, uel si quid dici excellen
tius & cõuenientius de tanta re potest. Ma-
gni quidam uiri & in scripturis sanctis do-
ctissimi, qui plurimum ecclesiam & bona
studia fidelium suis literis adiuuerunt ybi

eis occaſio data eſt, dixerunt inuiſibilẽ Deũ inuiſibiliter videri, hoc eſt per eã naturã q̃ in nobis quoq; inuiſibilis eſt, munda, ſ. mente vel corde. Beatus Ambroſius de Chriſto cũ ageret ſecũdũ id, ꝙ verbũ eſt. Non n. corporalib. inquit, ſed ſpiritalib. oculis Ieſus vĩ. Et paulopoſt, Non eũ viderũt, inquit, Iudæi, ob cæcatum.n.erat inſipiens cor eorũ. Hinc oſtẽdens vnde videat̃. Itẽ cũ de ſancto ſpiritu ſequeretur, interpoſuit verba dñi dicentis, Rogabo patrẽ, & aliũ paracletũ dabit uobis qui vobiſcũ ſit in æternũ, ſpm̃ veritatis, quẽ hic mundus nõ põt accipere, quia non vidit eũ, nec cognouit eũ. Merito ergo ſe, inquit, in corpore demonſtrauit, qm̃ in diuinitatis ſubſtantia non vĩ: Vidimus ſpiritũ, ſed in ſpecie corporali. Videamus & patrẽ, ſed quia videre non poſſumus, audiamus. Et paulopoſt, Audiamus ergo, inquit, patrẽ, inuiſibilis.n. pater, ſed & filius inuiſibilis ſecundũ diuinitatem. Deum. n. nemo vidit vnquã. Cũ ergo filius Deus, in eo vtiq; ꝙ Deus eſt filius, non vĩ. Sanctus aũt Hieronymus ait: Videre Deũ ſicuti eſt in natura ſua, oculus hominis non poteſt. Non ſolũ homo, nec angeli, nec throni, nec poteſtates, nec dominationes, nec oẽ nomen quod nominatur: Neque.n.creatura poteſt aſpicere creatorẽ ſuum. His verbis vir doctiſsimus ſatis oſtendit, quid ẽt de futuro ſeculo ſenſerit ꝙ ad hanc rem attinet. Quantumlibet. n. oculi corporis noſtri mutẽtur in melius, angelorũ oculis æquabuntur. Si aũt & ipſi vniuerſæ omnino cæleſti creaturæ inuiſibilẽ naturam dixit eſſe creatoris. Aut ſi & & hinc ſit quæſtio, & infertur vlla dubitatio, vtrũ non ſumus futuri angelis potiores. Ipſius dñi eſt hinc aperta ſnia, vbi ait de reſurrecturis in regnũ: Erunt æquales angelis Dei. Vnde idẽ ipſe ſanctus Hieronymus alibi ſic dicit: Hoc igitur Dei, faciem videre non põt. Angeli aũt ẽt minimorũ in eccleſia ſemper vident faciẽ Dei. Et nũc in ſpeculo videmus & in ænigmate, tunc aũt facie ad faciem qñ de hominibus in angelos profecerimus, & potuerimus cũ Apoſtolo dicere: Nos autem omnes reuelata facie gloriam dñi ſpeculantes, in eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini ſpiritu, licet faciem Dei iuxta naturæ ſuæ proprietatẽ nulla videat creatura, & tunc mente cernat̃, qñ inuiſibilis creditur. In his verbis hominis Dei, multa conſideranda ſunt: Primũ, quia ſecundũ apertiſsimam dñi ſententiam, ẽt ipſe ſentit tunc viſuros faciem Dei, cũ in angelos profecerimus, i. æquales angelis facti fuerimus, quod erit vtiq; in reſurrectione mortuorum. Deinde Apoſtolico teſtimonio ſatis apparuit, non exterioris ſed interioris hominis faciem intelligendã, cũ videbimus facie ad faciem. De facie quippe cordis loquebatur Apoſtolus, cũ diceret quod hinc cõmemorauit: Nos aũt reuelata facie, gloriã dñi ſpeculantes, in eandẽ imaginem transformamur. Quod ſi quiſquã dubitat, recenſeat eundẽ locũ, & attendat vnde Apoſtolus loquebatur, de velamine, ſ. quod manet in lectione veteris teſtamenti, donec quiſq; trãſeat ad Chriſtũ, vt auferatur velamẽ. Ibi quippe dicit: Nos aũt reuelata facie, gloriam dñi ſpeculantes, quæ facies in Iudæis non erat reuelata, de quibus dicit. Velamẽ ſuper cor eorum poſitum eſt, vt oſtendat cordis faciem nobis eſſe reuelatam velamine ablato. Poſtremo ne quiſquã iſta minus intuens, minusq; diſcernens, viſibilẽ Deũ vel angelis vel hominibus, cũ æquales angelis facti fuerimus, ſiue nunc eſſe, ſiue futurũ eſſe crederet, euidentiſsimè quid ſentiret expreſsit dicens, ꝙ faciem Dei, iuxta naturæ ſuæ proprietatem nulla videat creatura, & tunc mente cernat̃ qñ inuiſibilis creditur. Vnde ſufficienter ſignificauit, qñ viſus eſt, ab hoĩbus per oculos corporis, tanquã ipſe corporeus, non eum ſecundũ naturæ ſuæ proprietatem fuiſſe viſum, in qua tunc mente cernitur, qñ inuiſibilis creditur. Quibus inuiſibilis? niſi aſpectib. corporalibus ẽt cæleſtibus, ſicut ſupra de angelis & poteſtatibus & dominationib. dixit, quantomagis terreſtrib. Vnde alio loco euidentius dicit, non ſolũ patris diuinitatẽ, ſed nec filij quidem & ſpirituſſancti, quæ vna in Trinitate natura eſt, poſſe oculos carnis aſpicere, ſed oculos mentis. De quibus ipſe ſaluator ait: Beati mundo corde, qm̃ ipſi Deum videbunt. Quid hac manifeſtatione lucidius? Si enim tantũmodo dixiſſet: Nec patris, nec filij, nec ſpirituſſancti diuinitatem poſſe oculos carnis aſpicere, nec deinceps addidiſſet, ſed oculos mentis, fortè diceretur carnẽ iã non eſſe appellandã, cum corpus fuerit ſpiritale. Addendo ergo, & dicendo: Sed oculos mentis, ab omni genere corporis alienauit huiuſ-

Ambroſius. — *Ioan. 14.* — A — *Ioan. 1.* — *Hieronymus.* — *Luc. 20.* — *Hieronymus.* — *Matt. 18.* — B

huiuſmodi viſionem. Ne quis aũt putaret eũ tantũ de præſenti tp̃e loquutũ, ſubiecit etiã dñi teſtimonium volens oſtendere quos dixerat oculos mentis, quo teſtimonio non p̃ſentis, ſed futuræ viſionis promiſsio declaratur. Beati mundo corde, qm̃ ipſi Deum videbunt. Beatiſsimus quoq; Athanaſius Alexandrinus Ep̃s, cum ageret aduerſus Arrianos, q̃ tantũmodo Deũ patrem inuiſibilẽ dicunt, filiũ vero & ſpiritũſanctum viſibiles putant, æqualẽ Trinitatis inuiſibilitatẽ ſcripturarum ſanctarũ teſtimonijs, & diligentia ſuæ diſputationis aſſeruit, inſtantiſsime ſuadens Deum non eſſe viſum niſi aſſumptione creaturæ: ſecundũ deitatis aũt ſuæ proprietatẽ omnino Deũ eſſe inuiſibilẽ. i. Deũ patrem & filiũ & ſpiritumſanctũ, niſi inquantũ mente ac ſpiritu noſci poteſt. Gregorius ẽt ſanctus Epiſcopus Orientalis apertiſsime dicit Deũ natura inuiſibilẽ, qñ patribus viſus eſt, ſicut Moyſi, cũ quo facie ad faciẽ loquebat̃, alicuius conſpicabilis materiæ diſpoſitione aſſumpta, ſalua ſua inuiſibilitate videri potuiſſe. Hoc eſt, quod ẽt noſter dicit Ambroſius, & patrẽ & filiũ & ſpiritũſanctũ ea ſpecie videri, quã voluntas elegerit, non natura formauerit: vt & illud uerũ ſit, quod Deũ nemo uidit vnquã, q̃ vox ipſius dñi Chriſti eſt, & quẽ nemo hominũ uidit nec uidere põt, q̃ uox Apoſtoli, imo eius per Apoſtolũ Chriſti eſt, & illa nõ repudient teſtimonia ſcripturarum, quibus Deus uiſus eſſe narrat̃, quia & inuiſibilis eſt per propriã deitatis naturã, & cũ vult videri põt per aſſumptã ſicut placuerit creaturam. Porro ſi naturæ ipſius eſt, inuiſibilitas ſicut incorruptibilitas, nõ mutabitur utiq; in futuro ſeculo illa natura, ut de inuiſibili uiſibilis fiat, quia neq; poterit de incorruptibili corruptibilis fieri. Simul. n. & incõmutabilis eſt. Et vtiq; naturã eius cõmendauit Apoſtolus, cũ duo iſta ſimul poneret dicens: Regi autẽ ſeculorũ inuiſibili, incorruptibili ſoli Deo, honor & gloria in ſecula ſeculorũ. Vnde nõ audeo ego iſta diſtinguere, ut dicã, Incorruptibili quidẽ in ſecula ſeculorũ, inuiſibili ãt nõ in ſecula ſeculorũ, ſed tm̃ in hoc ſeculo. Verũ quia nec iſta teſtimonia falſa eſſe p̃nt: Beati mũdo corde qm̃ ipſi Deum videbunt. Et ſcimus quia cũ apparuerit, ſimiles ei erimus, qm̃ uidebimus eũ ſicuti eſt, negare non poſſumus filios Dei uiſuros Deũ, ſed ſicut vñr inuiſibilia, ſicut ſeipſum oſtenſurũ promittebat, qui hoĩb. apparebat in carne uiſibilis qñ dicebat: Et ego diligã eũ & oſtendam meipſum illi, cũ ante oculos hominũ conſpicuus loqueretur. Vnde aũt inuiſibilia vñr, niſi oculis cordis? de quib. pauloante dixi quid Hieronymus ſenſerit ad uidendũ Deũ. Hinc eſt ẽt quod memoratus Mediolanẽſis Ep̃s in ipſa reſurrectione dixit non facile eſſe videre Deũ, niſi ijs qui mundo corde ſunt. & ideo ſcriptum eſſe: Beati mundo corde, qm̃ ipſi Deũ videbunt. Quantos beatos, inquit, iã numerauerat, & tñ eis uidendi Deũ non promiſerat facultatem. Deinde adiungit & dicit. Si ergo ij qui mundo ſunt corde Deũ uidebunt, utiq; alij Deũ non videbunt. Et ne alios illos acciperemus de quib. dictum eſt, Beati pauperes, beati mites, &c. continuo ſubiunxit: Neque. n. indigni Deũ uidebũt. Indignos utiq; illos uolẽs intelligi, qui licet reſurgãt, Deum uidere non poterunt, qm̃ ad damnationẽ reſurgent, quia per fidẽ veram, q̃ per dilectionem operatur, cor mundare noluerunt. Et ideo ſequitur & dicit: Neque is qui Deũ uidere noluerit, poteſt Deũ uidere. Deinde quia occurrebat ẽt impios oẽs uelle uidere Deũ, ſtatim ut oſtẽderet quare dixerit, qui Deũ uidere noluerit, quia utiq; illo modo nõ vult Deũ uidere impius, quia cor mũdare non vult, quo ille uideri poterit, ſequutus adiunxit, & ait: Nec in loco Deus vr̃, ſed mundo corde, nec corporalib. oculis Deus q̃ritur, nec circũſcribitur uiſu, nec tactu tenetur, nec audit̃ affatu, nec ſentitur inceſſu. Quibus uerbis beatus Ambro. uoluit admonere, quid debeant hoĩes p̃parare, qui uolunt Deũ uidere, hoc eſt cor mundare per fidẽ, q̃ per dilectionẽ operatur dono ſpirituſſancti, unde pignus accepimus, quo illã uiſionem deſiderare nouerimus. Nã de membris Dei, quæ aſſidue ſcriptura cõmemorat, ne quiſquam ſecundũ carnis huius formam & figurã nos eſſe crederet ſimiles Deo, propterea & eadẽ ſcriptura, & alas habere Deũ dixit, quamuis nos utiq; non habemus. Sicut ergo alas cum audimus, protectionẽ intelligimus: ſic, & cũ audimus manus, operationẽ intelligere debemus: Et cũ audimus pedes, præſentationem: & cũ audimus oculos, uiſionẽ, *qua cognoſcitur: & cũ audimus faciẽ, iuſtitiã, qua innoteſcit. Et ſi quid aliud eadẽ ſcriptura tale cõmemo-

G Ambroſius.

Gala. 5.

H

Pſal. 16. *Notitiã.

memorat,puto ſpiritaliter intelligendũ. Ne-
que hoc ego tm̃, aut ego prior, ſed oẽs qui
qualicunq; ſpiritali intelligentia reſiſtũt eis,
qui ab hoc anthropomorphitæ nominãtur.
Ex quorũ literis ne multa cõmemorãdo ma
iores moras faciã, hoc vnũ ſancti Hierony-
Hieronymus. mi interpono, vt nouerit iſte frater, nõ ſe de
hac re mecũ magis q̃ cũ priorib. agere debe
re,ſi quid eũ contra permouet. Cũ ergo ille
vir in ſcripturis doctiſsimus,pſalmũ expone
ret, vbi dictũ eſt. Intelligite ergo qui inſipiẽ
Pſal. 39. tes eſtis in populo,& ſtulti aliqñ ſapite. Qui
plantauit aurẽ non audiet, aut qui finxit ocu
lũ non conſiderat? Inter cętera,iſte locus,in
quit,aduerſus eos maxime facit,qui anthro-
pomorphitæ ſunt,qui dicunt Deũ habete mẽ
bra q̃ ẽt nos habemus. Verbi cauſa, Dr̃ Deus
I habere oculos, Oculi dñi aſpiciunt oĩa,ma-
Gene. 3. nus dñi facit oĩa. Et audiuit, inquit, Adã ſo-
nũ pedũ dñi deambulantis in paradiſo: Hæc
ſimpliciter audiunt,& humanas imbecillita-
tes ad Dei magnificentiã referunt, Ego autẽ
dico, ꝙ Deus totus oculus eſt, totus manus
eſt,totus pes eſt. Totus oculus eſt, quia oĩa vi
det. Totus manus eſt, quia oĩa operatur. To-
tus pes eſt, quia vbiq; eſt. Ergo videte quid
dicat. Qui plãtauit aurẽ non audiet, aut qui
finxit oculos non conſiderat? Et non dixit,ꝗ
plantauit aurẽ,ergo ipſe aurẽ non habet: Nõ
dixit, Ergo ipſe oculos non habet, ſed quid
dixit? Qui plantauit aurẽ non audiet, qui fin-
xit oculos non conſiderat? membra tulit, effi
cientiam dedit. Hæc oĩa de literis eorum &
Latinorũ & Græcorũ, qui priores nobis in
catholica eccleſia viuentes diuina eloquia
tractauerunt, ideo cõmemoranda arbitratus
ſum,vt ſciat iſte frater, ſi quid aliter quã iſte
ſentit, depoſita diſſenſionis amaritudine, &
fraternæ charitatis ſuauitate ſeruata, atque in
integrũ reſtituta,diligenti & tranquilla conſi
K deratione q̃rendũ vel diſcendũ,vel docẽdũ.
Authoribus quãtum tribuendũ. Neque.n.quorũlibet diſputationes, quanuis
catholicorũ,& laudatorũ hominũ velut ſcri
pturas canonicas habere debemus, vt nobis
non liceat ſalua honorificentia, q̃ illis debẽt
hominib.aliquid in eorũ ſcriptis improbare
atq; reſpuere, ſi fortè inuenerimus ꝙ aliter
ſenſerint q̃ veritas habet, diuino adiutorio
vel ab alijs intellecta vel à nobis. Talis ego sũ
in ſcriptis aliorũ, tales volo eſſe intellecto-
res meorũ. Denique in ijs omnib. q̃ de opuſ-
culis ſanctorũ atq; doctorum cõmemoraui,
Ambroſij, Hieronymi, Athanaſij, Gregorij,
& ſi qua aliorũ talia legere potui, q̃ cõme-
morare longũ putaui, Deũ non eſſe corpus,
nec formæ humanæ hr̃e mẽbra, nec eũ eſſe
per locorũ ſpatia diuiſibilẽ, & eſſe natura in
cõmutabiliter inuiſibilẽ: nec ꝑ eandẽ naturã
atq; ſubſtantiã, ſed aſſumpta viſibili ſpecie,ſi
cut voluit apparuiſſe ijs quib apparuit: qñ ꝑ
corporis oculos in ſcripturis ſanctis viſus eſ
ſe narrat̃ in adiutorio dñi inconcuſſe,credo,
& quantũ ipſe donat intelligo. De ſpiritali ãt
corpore,ꝙ in reſurrectione habebimus,quã
tã capiat in melius cõmutationẽ,vtrũ in ſim-
plicitatem ſpũs cedat, vt totus homo iã ſpũs
ſit? an ꝗ magis puto, ſed nondũ pleno iudi-
cio cõfirmo,ita futurũ ſit ſpiritate corpus, vt
ꝑꝑ ineffabilẽ quandã facilitatẽ ſpiritale dica
tur,ſeruet tñ ſubſtantiã corporalẽ, q̃ per ſe-
ipſam viuere ac ſentire non poſsit,ſed per il-
lũ qui ea vtitur ſpm̃. Neq;.n.& nũc,quia cor
pus dr̃ aĩale, eadẽ eſt aĩæ natura quę corpo-
ris: & vtrũ ſi corporis quamuis iã immorta-
lis atq; incorruptibilis natura ſeruabitur,ad-
iuuat tunc aliquid ſpiritũ ad videndũ ipſa vi-
ſibilia,i.corporalia, ſicut nũc tale aliquid ni
ſi per corpus videre non poſſumus. An vero
ẽt tunc ſine organo corporis valeat ſpiritus
noſter noſſe corporalia. Neq;.n. & Deus ta-
lia per ſenſus corporis nouit, & multa alia q̃
in hac q̃ne mouere poſſunt, fateor me non
dũ alicubi legiſſe, ꝙ mihi ſufficere exiſtima-
rẽ,ſiue ad diſcendũ,ſiue ad docendũ, ac per
hoc ſi nõ diſplicet huic fratri mea qualiſcũ-
que cautela,interim ꝑꝑ ꝙ ſcriptũ eſt: Qm̃ vi
debimus eũ ſicuti eſt,quantũ poſſumus, cor
mundũ ad illã viſionẽ ipſo adiuuante ꝑ̃pare-
mus. De corpore aũt ſpiritali pacatius & di-
ligentius inquiramus, ne fortè aliquid certũ
ac liquidũ ſi nobis hoc utile eſſe nouit,ſecũ-
dũ ſcripturas ſuas Deus dignetur demõſtra-
re. Si.n. hoc inuenerit inquiſitio diligentior
tantã corporis futuram mutationem,vt poſ-
ſit videre inuiſibilia,non vt opinor, talis po-
tentia corporis menti auferet viſionẽ,vt exte
rior homo videre Deũ tunc poſsit, nõ poſsit
interior: quaſi tm̃ foris ſit Deus ad hominẽ,
& intus non ſit in hoĩe,cum apertiſsime ſcri
ptũ ſit,ut ſit Deus oĩa in omnib. aut ita ſit in-
tus ille,qui ſine vllis locorũ ſpatijs vbiq; to-
tus eſt,foris tm̃ videri ab exteriori hoĩe poſ-

ſit,

sit, intus aũt ab interiori homine nõ possit. Quæ si absurdissime sentiuntur, magis enim sancti pleni erunt Deo, nõ inanes intrinsecus ab illo circũdabũtur extrinsecus, nec cęci in trinsecus, eũ quo pleni erunt nõ videbũt, & tm̃ forinsecus oculati eũ quo circundabuntur videbunt restat vt interim de visione Dei secũdũ interiorẽ hoĩem certissimi simus. Si aũt ẽt corpus mira cõmutatione hoc valuerit, aliud accedet, nõ illud abscedet Melius ergo illud affirmamus vnde minime dubitam⁹ ꝙ homo interior Deũ, qui modo solus põt videre charitatẽ, quæ cũ laudaretur dictũ est, Deus charitas est, solus potest videre pacem & sanctificationẽ sine qua nemo poterit videre Deum. Neq; enim charitatẽ, pacẽ, sanctificationẽ, & si qua sunt similia, videt mõ vllus carnalis oculus, quæ tñ oĩa iã videt, quãtũ potest mentis oculus tanto purius quanto purior: vt sine dubitatione Deũ nos visuros esse credamus, siue inueniamus, siue non inueniamus quod de qualitate futuri corporis quærimus, cũ tamen corpus resurrecturũ & immortale atque incorruptibile futurum nõ ambigamus, quoniã hic sanctarum scripturarum sentẽtias apertissimas firmissimasq; retinemus. Si aũt iste frater, qđ de spiritali corpore adhuc requiro, iã sibi firmat esse certissimũ, nisi placidus audiero docentẽ: ita vt ille quoque placidus me audiat inquirẽtem, habebit vnde iure succenseat. Nunc tamẽ per Christum obsecro, vt de illa asperitate literarum mearum, qua eum non in merito offensum esse didici, veniam mihi ab illo impetres, & me rescriptis, domino adiuuante lætifices.

Augustinus Paulinę anui religiosæ, per eam respondens quibusdam, qui carpebãt epistolam ipsius in qua scripserat, Deum nõ videndum oculis humanis, declarans varijs modis uideri Deum. Epist. CXII.

AVgustinus. Memor debiti quod ex tua petitione & mea promissione factũ est, religiosa famula Dei Paulina persolutionis quoq; eius negligens esse nõ debui. Cu enim petiuisses ut de inuisibili Deo, utrũ per oculos corporeos possit uideri, prolixe aliquid copioseq; ad te scriberem, negare nõ potui, ne sanctum tuũ studium offenderem, sed promissum distuli, siue propter alias occupationes meas, siue quod à me id flagitaretur unde aliquanto diutius cogitari oportebat. Sed B cũ tanta res esset quæ cogitando non tã quid de ea sentiendũ dicendumu esset quam quonãmodo persuadendum ijs qui aduersa sentirent, fieret difficilior, sinẽ aliquando dilationi adhibendũ putaui, sperans diuinum adiutoriũ magis mihi scribenti quàm differẽti affuturũ. Quamobrem primũ mihi uidetur, plus ualere in hac inquisitione uiuendi quã *Vita potior inquisitione.* loquendi modum. Nam qui didicerunt à domino Iesu Christo mites esse & humiles corde *Mat. 11.* plus cogitãdo & orando proficiunt, quã legendo & audiendo. Nec ideo tñ agere partes suas sermo cessauerit, sed cũ plantator & rigator officiũ sui gesserit muneris, cętera illi qui dat incrementũ relinquit. Ille quippe ẽt ipsum plantatorẽ rigatorẽq; formauit. Secundũ interiorẽ igitur hominẽ percipe uerba intellectus. Ipse.n. renouatur de die in diẽ *2. Co. 4.* ẽt cũ exterior iste corrumpitur, siue castigatione abstinentiæ, siue aliqua morbida ualetudine, siue quodlibet casu, uel certe quod necesse est ẽt ijs qui sano corpore diu uiuũt, ipso ætatis accessu. Erige itaq; spiritum mentis tuę qui renouatur in agnitione Dei secundũ imaginẽ eius qui creauit eũ, ubi per fidẽ C in te habitat Christus, ubi non est Iudæus & *Colos. 3.* Græcus, seruus & liber, masculus, & fœmina, ubi non morieris cũ solui corpore cęperis, quia nec marcuisti, cum sis annis grauis.

Hoc interiore tuo erecta intende, & uide quæ loquor. Nolo authoritatẽ meam sequaris, ut ideo putes tibi aliquid necesse esse credere, *Cap. 1.* quoniã à me dicitur, sed aut scripturis canonicis credas, si quid nondũ quam uerũ sit uides, aut interius demonstranti ueritati vt hoc planè uideas. Exempli gratia, dicã aliquid quo ad hæc certius præstruaris, & inde potissimũ unde nobis in hoc ipso opere propositus est disputandi labor. Credimus uideri Deũ, nõ quia uidemus, uel per oculos corporis sicut uidemus hunc solẽ, uel mentis obtuitu sicut se quisq; interius uidet uiuentem, uidet uidere uolentem, uidet quærentem, uidet scientem, uidet nescientem. Tu itaq; lectis ipsa his literis, solem quidem te uidisse recolis per oculos corporis, potes etiam statim uidere si est id tẽporis, & eo loci es, ubi ex ea patre cęlum oculis tuis usque ad solem contuendum patet. Ad illa uero uidenda D

quæ mente conſpici dixi, ideſt, quod viuas, quod videre deũ velis, quod id requiras, qđ te viuere & velle & quærere ſcias qũo autẽ Deus videatur neſcias. Ad hæc, inquã, omnia videnda non oculos corporis adhibes, nec interuallũ loci per quod intendatur obtut⁹, vt ad ea cernenda perueniat, ſentis aut quæris: ſic vides vitã tuã, voluntatẽ, inquiſitionẽ, ſcientiã, ignorantiam, quia nec ipſa eſt contẽnẽda viſio, videre quod neſcias. Sic, inquã, uides hæc omnia, vt in te videas, apud te habeas, ac ſine vllis figurarũ lineamentis colorumq; nitoribus, tanto clarius & certius quã to ſimplicius interiusq; conſpicis. Cũ igitur nec corporis oculis ſicut corpora ſiue cęleſtia ſiue terreſtria, nec mẽtis affectu, ſicut ea ſunt quorũ nõnulla cõmemoraui, quæ apud temetiſpam certiſsime intueris, nunc videamus Deũ, cur credimus eum videri, niſi quia
Matt. 5. ſcripturę accõmodamus fidẽ vbi legitur: Beati mundo corde quoniã ipſi Deũ videbunt?
E Et ſi qua alia in hac ſententia mea de diuina authoritate conſcripta ſunt, cui nõ credere nephas ducimus, credere aũt pietatis eẽ minime dubitamus. Hác itaq; diſtinctionẽ tene, vt ſiquid te admonuero, differendo, quo ita videas oculis carnis, vel vllo alio ſenſu eius ſentias, ſeu te ſenſiſſe recolas, ſicut ſentiuntur colores, fragores, odores, ſapores, feruores, & ſiquid aliud per corpus cernẽdo, audiẽdo, olfaciẽdo, guſtãdo, tãgẽdo, ſentiam⁹. Aut ita videas mẽtis intuitu, vt vides vitã, volũtatẽ, cogitationẽ, memoriã, cognitionẽ, intelligẽtiã, ſciẽtiã, fidẽ tuã, & quicquid aliud mẽte cõſpicis atq; ita eſſe non tantũ credendo, ſed planè videndo nõ dubitas, hoc me iudices oſtendiſſe. Quod aũt non ſic oſtendero, vt aut corporis aut animi ſenſu viſum ꝑceptũq; teneatur, & tñ dixero aliquid quod aut verũ quidẽ aut falſum eſſe neceſſe ſit, ſed nullo illorũ duũ genere videatur, reſtat vt tãtummodo credatur vel nõ credatur. Sed ſi diuinarũ ſcripturarũ, earum ſcilicet quæ canonicæ in eccleſia nominantur, perſpicua firmatur authoritate, ſine vlla dubitatione credẽdũ eſt. Alijs vero teſtibus vel teſtimonijs, qbus aliquid credendũ eſſe ſuadetur, tibi credere vel non credere liceat, quantũ meriti ea
F admonentem ad faciendam fidem vel habere vel nõ habere perpẽderis. Si enim ea quæ non vidimus, hoc eſt, in præſenti apparentia non ſenſimus vel mente vel copore, neq; de ſcripturis ſanctis vel legendo vel audiendo didicimus, nulla oĩno credidiſſemus, vñ ſciremus eſſe ciuitates vbi nunquã fuimus, vel à Romulo conditam Romã, vel vt de propinquioribus loquar, Cõſtãtinopolim à Cõſtãtino? Vñ poſtremo ſciremus, qa nã parẽtes nos ꝓcreauiſſent, quib. patrib auis, maiorib. geniti eſſemus? Taliũ quippe cũ plurima ſciamus, nõ ea vel vllo ſenſu ꝓ̃ſentia, ſicut ſolẽ, ſicut noſtri animi voluntatẽ, vel canonicorũ eloquiorũ authoritate, ſicut Adã fuiſſe primũ hoĩem, aut Xp̃m in carne natũ paſſumq; reſurrexiſſe didicimus, ſed alijs referentib. ꝗ̃ quorũ teſtimonio in hoc dũtaxat rerũ gñe minime dubitãdũ eſſe putauimus. In quibus ſi alicubi fallimur credẽdo, vel ita eſſe ꝙ nõ eſt, vel nõ ita eſſe qđ ita eſt, nihil periculi eſſe iudicamns, ſi nõ ſit cõtra illã fidẽ qua pietas informat. Hęc ꝓ̃locutio mea nõdũ ꝓpoſitã diſcutit qõnẽ, ſed te atq; alios, q iſta lecturi ſunt, ꝓ̃ſtruit quales ſeu meorũ ſeu quorũlibet ſcriptorũ iudices eſſe debeatis, ne vel
ſcire vos opinemini ꝙ neſcitis, vel temere credatis qđ neq; corporis ſenſib. aut animi contuitu in eiuſdẽ rei, q̃ cognoſcẽda eſt euidẽtia percepiſtis, neq; canonicarũ ſcripturarũ authoritate, ẽt ſi nõ affuit ſenſib. vel animi vel corporis veſtri, tñ credẽdũ eſſe didiciſtis. Iã ne ergo venimus ad cauſam, an adhuc lectu rus inſtruẽdus eſt? Nõnulli. n. putãt ipsũ qđ dicim⁹ credere, cũ res vera creditur, hoc ſolũ eſſe mẽte, cõtueri. Quod ſi ita eſt, fallitur iſta noſtra ſuperior prælocutio, in qua diſtinximus aliud eſſe aliqd ſentire per corpus ſicut in cœlo ſolẽ, & in terra mõtẽ, arborẽ corpusve quodlibet: & aliud mẽtis intuitu nihilominus euidẽtẽ, ſicut noſtra volũtas à nobiſmetipſis intus aſpicitur, cũ ãliquid volumus, vel cogitatio cũ cogitamus, vel memoria dũ recordamur vel tale aliquid in aĩo ſiue in corpore: aliud aut credere, qđ in corporis mẽtiſue cõſpectu nec adeſt nec affuiſſe recollitur: ſicut ſine parentib. creatũ Adã, & natũ ex virgine paſſumq; reſurrexiſſe Chriſtũ, hæc enim ẽt corporaliter facta ſunt, & videri per corpus ſi tunc adeſſemus, vtiq; potuerunt: nunc aũt non adſunt ſicut adeſt iſta lux, quæ oculis cernitur, aut voluntas, quæ nunc aliquid volumus, conuenienter conſpicitur. Sed quia hæc diſtinctio falſa non

eſt,

eſt, profecto illa p̄ſtructio minus habebat, ꝙ
inter credere, & aliquid pn̄s mente conſpi-
cere, ne oı̄no vnū atq; idē putaretur, parum
clara fuerat elocutione diſcretū. Quid ergo
dicimus? Nū ſatis eſt vt inter videre & crede
re hæc diſtare dicamus, quia pn̄tia videntur,
credunt̄ abſentia? Planè forſitan ſatis eſt, ſi p̄-
ſentia illa hoc in loco intelligamus dicta, q̄
p̄ſto ſunt ſenſibus ſiue aı̄ ſiue corporis, vnde
ēt ducto vocabulo pręſentia nominant̄. Si-
cut.n. hanc lucē corporis ſenſu, ſic & meam
voluntatē plane video, quia p̄ſto eſt aı̄ mei
ſenſib. atque intus mihi p̄ſens eſt. Si quis ve-
ro mihi indicet voluntatem ſuā, cuius os &
vox mihi pręſens eſt, tn̄ quia ipſa voluntas,
quā mihi indicat, latet ſensū corporis & aı̄,
credo, nō video: aut ſi eū mentiri exiſtimo,
nō credo, & ſi forte vt dicit ita ſit. Credūtur
ergo illa q̄ abſunt a ſenſibus noſtris, ſi vr̄ ido
neum ꝙ eis teſtimoniū perhibetur. Videntur
enim q̄ pręſto ſunt, vnde & pn̄tia nominan-
tur, vel animi vel corporis ſenſibus. Nā cum
ſint quinq; corporis ſenſus, cernendi, audiē-
di, olfaciendi, guſtandi, tangendi, uiſus qui-
dē in eis p̄cipue oculis attributus eſt: verum-
tn̄ hoc verbo utimur & in cęteris. Non.n. tm̄
dicimus, vide quid luceat, ſed etiā uide quid
ſonet, uide quid oleat, uide quid ſapiat, uide
quid caleat. Nec quia dixi ea credi quæ ab-
ſunt a ſenſib. noſtris, ſic accipiantur ut inter
illa deputentur, quæ aliqn̄ uidimus, & nos ui
diſſe retinemus, certiq; ſumus, quāuis tunc
non p̄ſto ſint, cū recolunt̄ a nobis. Neque.n.
inter credita ſed inter uiſa deputant̄, & ideo
nota ſunt, nō quia fidē adhibuimus alijs teſti
bus, ſed quia nos vidiſſe ſine dubio recorda-
mur & ſcimus. Conſtat igitur noſtra ſcientia
ex uiſis rebus & creditis, ſed in ijs q̄ uidimus
uel uidemus, nos ipſi teſtes ſumus: In his aūt
q̄ credimus, alijs teſtibus mouemur ad fidē,
cū earū rerū quas nec uidiſſe nos recolimus,
nec uidemus, dant̄ ſigna uel in uocib. uel in
literis uel in quibusq; documentis, quib. ui-
ſis non uiſa credant̄. Non aūt immerito ſcire
nos dicimus nō ſolū ea quæ uidimus aut ui-
demus, uerū & illa q̄ idoneis ad quamque rē
cōmoti teſtimonijs uel teſtib. credimus. Por
ro ſi ſcire non incōgruēter dicimur, ēt illud
ꝙ certiſsimū credimus, hinc factū eſt ut ēt re
ctè credita, & ſi non adſint ſenſib. noſtris, ui-
dere mente dicamur. Scientia quippe menti
tribuitur, ſiue per corporis ſenſus, ſiue per ip
ſum animū aliquid perceptū cognitumq; re
tineat, & fides ipſa mente vtique vr̄, quamuis
hoc fide credatur ꝙ non vr̄. Vnde & Apoſto
lus Petrus dicit: In quē modo non uidentes 1.Pet.1.
creditis. Et ipſe dn̄s: Beati qui non uiderunt
& crediderunt. Cum itaq; dr̄ homini, Crede Ioan.20.
Chriſtum reſurrexiſſe a mortuis: ſi credit, at-
tende quid uideat, attēde quid credat, & utrū
que diſcerne. Videt hominē cuius audit uo-
cē, & ipſa uox in uiſis corporalib. deputatur
ſecundū ea q̄ ſupra diximus: Hęc duo ſunt, L
teſtis & teſtimoniū, quorū ad oculos vnum,
ad aures alterū pertinet. Sed hunc teſtem for
taſſe aliorum teſtimoniorum authoritas cō-
firmat, diuinarū, ſ. ſcripturarum, uel quorū-
libet aliorū quib. eſt motus ad fidem. Scriptu
ræ ad uiſa pertinent corporis oculorū, ſi eas
legit: uel aurium, ſi eas audiuit. Videt aūt aı̄o
quicquid figuris literarū ſoniſue ſignificari
intellexit. Videt ipſam fidē ſuā, qua ſe crede-
re ſine contatione reſpondet. Videt cogita-
tionē qua cogitat quid ei poſsit prodeſſe ꝙ
credit. Videt uoluntatē qua acceſsit ad ſuſci-
piendam religionem. uidet ēt ipſius reſurre-
ctionis quandā imaginē in animo ſuo factā,
ſine qua intelligi non pōt quicquid factum
corporaliter dr̄, ſiue credatur ſiue nō credat̄.
Sed ut puto diſtinguis qūo uideat fidem ſuā,
qua credit: & qūo uideat illā reſurrectionis Cap. 3.
imaginē in animo ſuo factā, quā ſi hoc au-
dit, uidet ēt qui non credit. Hæc ergo oı̄a ui-
det, partim corpore, partim mente: volunta-
tē uero eius a quo audit ut credat, & ipſam
Chriſti reſurrectionē non uidet, ſed credit,
& tn̄ eam uidere dr̄ quodam mentis obtutu,
magis ſecundū teſtimoniorū fidem quam re
rum præſentia creditarum. Illa enim, quæ ui
det, adſunt ſenſibus uel animi uel corporis:
quæ aūt credit, abſunt a ſenſibus & animi &
corporis, quanuis uoluntas eius a quo audit M
ut credat non ſit pręterita, ſed maneat in lo-
quente: quam in ſeipſo idē ipſe qui loquitur
uidet, ille uero qui audit non eam uidet, ſed
credit. Reſurrectio aūt Chriſti præterita eſt,
quam nec illi uiderunt hoı̄es, qui tunc fue-
runt. Nā qui uiderunt uiuentē Chriſtū, quem
uiderant morientē, ipſam tn̄ reſurrectionem
cū fieret nō uiderunt, ſed eā certiſsimè cre-
diderunt, uidendo & tangendo uiuum quem
nouerant mortuum. Nos totū credimus, &

ꝙ re-

ꝙ resurrexit, & ꝙ ab hominibus tunc uisus
Rom. 8. & contrectatus sit, & ꝙ nunc viuat in cęlis,
nec iam moriatur, & mors illi vltra non dñabitur: res aũt ipsa nec corporis nostri sensibus adest, sicut adest hoc cęlum & terra: nec nostris mentis obtutibus, sicut adest fides ipsa, qua hoc credimus. Sed iã satis vt puto ista
A mea prælocutione cognouisti, quid sit videre vel mente vel corpore, & quid ab eis distet credere. Quod quidẽ fit mente & vr̃ mẽte, qm̃ menti nostræ fides nostra conspicua est. Sed tñ quod eadẽ fide creditur, abest & ab aspectu corporis Christi, sicut abest corpus in quo Christus resurrexit, & ab aspectu mentis vlterius, sicut abest ab aspectu mẽtis meæ fides tua, quamuis eã esse in te credã cũ eam non videam corpore, quod nec tu potes, nec mẽte quã tu potes, sicut ego meam, quã tu non potes. Nemo.n.scit quid agatur
1. Cor. 2. & 4. in hoĩe, nisi spiritus hominis, qui in ipso est, donec veniat dñs & illuminet abscondita tenebrarũ, & manifestet cogitationes cordis, vt eas non solũ quisq; suas videat, sed & aliorum. Secundũ hoc.n.dixit Apostolus, neminẽ scire quid agatur in homine nisi spiritum hominis, qui in ipso est, secundũ quod videmus in nobis. Nam secundũ id quod credimus, nec videmus, & multos fideles esse no-
Cap. 4. uimus, & multis noti sumus. Si ergo iã ista distincta sunt, veniamus ad causã. Scimus pos-
Matt. 5. se Deum videri, qm̃ scriptum est, Beati mundo corde qm̃ ipsi Deum videbunt. An fortè non debui dicere, scimus, sed credimus, qm̃ Deum nec corpore aliqñ vidimus sicut hãc lucem, nec mente sicut ipsam in nobis, qua id credimus fidẽ, sed tñ quia scriptum est in
B ea scriptura cuius fideles sumus, ꝙ verum sit
1. Ioan. 3 minimè dubitamus. Apostolus tñ Ioãnes cũ tale aliquid diceret: Scimus, inquit, quia cũ apparuerit, similes ei erimus, qm̃ videbimus eũ sicuti est. Ecce scire se dixit, ꝙ nondũ factũ fuerat, nec videndo, sed credẽdo cognouerat. Rectè itaq; diximus, scimus Deũ posse videri, quãuis eũ non viderimus, si diuinę authoritati quæ in sanctis libris continetur credimus. Quid ergo est ꝙ eadẽ dicit authoritas, Deũ nemo vidit vnquã? An fortasse respõdetur, ꝙ illa testimonia de videndo Deo sũt, non de viso? Ipsi.n. Deũ videbunt, dictum est non viderunt, & nõ vidimus, sed videbimus eum sicuti est. Proinde his sententijs non est contrariũ, Deum nemo vidit vnquam. Videbunt.n. quẽ non viderunt, qui mundo cord[e] filij Dei esse voluerunt. Quid est ergo, Vid[i] Deũ facie & faciem, & salua facta est anim[a] mea? An & hoc non est contrariũ illi ꝙ dictũ est, Deũ nemo vidit vnquã? Et illud ꝙ d[e] Moyse scriptũ est, Quia loquebatur cũ De[o] facie ad faciẽ, sicut quis loquitur ad amic[um] suum. Et illud ꝙ propheta Esaias vel de ips[o] loquens ait, Vidi dñm sabaoth sedentem i[n] throno: Et si qua alia solent similia testimo[-]nia ex eadẽ authoritate proferri, quõ nõ sun[t] contraria sñiæ qua dictũ est, Deum nemo u[i]dit vnquam? Quanquam & ipsum Euangeli[um] potest putari sibi esse contrarium. Quõ.n.v[e]rum est quod in eo dr̃, Qui me videt, vid[et] & patrẽ, si Deum nemo vidit vnquam? Qũ[o] verum est, Angeli eorũ semper vident fac[iem] patris mei, si Deum nemo vidit vnquã? Qu[a] igitur regula intelligentiæ ista veluti contra[-]ria & repugnantia, non esse contraria nec [re-]pugnare probabimus? Neq;.n. fieri vllo mo[-]do potest, vt hæc scripturarum authoritas a[li-]qua ex parte mentiatur. Si dicimus in eo q[uod] scriptum est Deũ nemo vidit vnquã, hom[i-]nes tantũmodo intelligendos: sicut etiã illu[d] dictũ est. Nemo scit quid agatur in homi[ne] nisi spũs hominis, qui in ipso est, nemo v[i-]que scilicet hominum. Neq;.n. hoc de Do[] accipi potest, cum de Xp̃o scriptum sit. N[on] opus fuisse vt quisquã illi testimonium pe[r-]hiberet de homine, qm̃ ipse sciebat quid e[s-]set in homine. Nam hoc Apostolus planis explicans, Quẽ nemo inquit, hominũ vid[it] nec videre potest. Si ergo ita dictum est. D[eũ] nemo vidit vnquã, ac si diceretur, nemo h[o-]minum: hactenus illa quæstio soluta uidel[i-]tur, vt non sit huic sñiæ contrarium quod [do-]minus ait: Angeli eorum semper uident f[a-]ciem patris mei, vt scilicet angelos Deum [ui-]dere credamus, quem nemo uidit unquã sc[i-]licet hominum. Quõ ergo Deum vidit Abra[-]ham, Isaac, Iacob, Iob, Moyses, Micheas, Esa[-]ias, & si qui alij sunt, de quibus ueracissima scriptura testatur, ꝙ Deum uiderint, si Deum nemo vnquam hominum uidit, nec uidere potest? Quanquam nonnulli uolentes etiam probare impios uisuros Deũ, à diabolo q[uo-]que ipso Deum uisum putant: sic accipien[-]tes quod scriptum est in libro Iob, venit cum angelis & diabolũ in conspectu Dei, [et]

iam

iam illud veniat in quæstioné, quomodo di-
ctũ sit, Beati mundo corde, qm̃ ipsi Deũ vi-
debũt. Et illud, Pacẽ sectamini cũ omnibus
& sanctificationẽ, sine qua nemo poterit vi-
dere Deũ. Multũ enim miror, si eo vsq; pro-
grediuntur, qui existimant, impios visuros
Deũ, & diabolo visum Deũ, vt eos & mũdo
corde esse & pacẽ & sanctificationẽ cũ om-
nibus sectari asseuerẽt. Nã qđ dñs ait: Qui
me videt & patrẽ, p̃t paulo attentius conside
ratũ nõ videri esse contrariũ ei quod dixit,
Deũ nemo vidit vnquã. Neq;.n. dixit, Quia
vidistis me, vidistis & patrem: sed dicendo,
Qui me videt, videt & patrẽ, ostendere vo-
luit vnitatẽ substãtiæ patris filij, ne in aliquo
inter se putarẽtur esse dissimiles, ac per hoc
qm̃ vere dictũ est, Qui me videt, videt & pa-
trẽ: profecto quoniã Deũ nemo hominũ vi-
dit vnquã, nec patrem quisquam putandus
est uidisse nec filiũ secũdũ quod Deus est fi
lius, & cũ patre vnus Deus. Nã secundũ id
quod homo est, vtiq; in terra visus est & cũ
hominibus cõuersatus est. Sed magna qõ est,
quomodo non sit cõtrariũ, quia tot antiqui
viderunt Deũ, si Deum nemo vnquam vidit,
quẽ nemo hominũ vidit nec videre põt? Vi-
des q̃ difficilẽ mihi proposueris quęstionẽ,
vnde me aliquid prolixe copioseq; scribere
voluisti ex occasione breuis epistolæ meæ,
quæ tibi visa est diligẽtius & vberius explicã
da. Visne ergo attendere quæ apud alios in-
terim comperi diuinarũ scripturarum egre-
gios tractatores, quid de visione Dei sense-
rint? ne forte sufficiãt desyderio tuo, quãuis
ea forsitan noueris. Pauca ergo ista attende
si placet. Cũ euangeliũ exponens beatus Am-
brosius Mediolanensis Episcopus, venisset ad
eũ locũ, vbi angelus apparuit in templo Za
charię sacerdoti, ex hac occasione, vide quã
ta & qualia de Dei ẽt visione disseruit. Non
immeritò, inquit, angelus vr̃ in templo, quia
veri sacerdotis iã nũciabatur aduentus, & cę
leste sacrificiũ parabatur, in quo angeli mi-
nistrarẽt. Et bene apparuisse dr̃ ei, qui eũ repẽ
te conspexit. Hoc specialiter aut de angelis
aut de deo scriptura diuina tenere cõsueuit,
vt quod nõ potest uideri, apparere dicatur.
Sic habes apparuit Deus Abrahę ad ilicem
Mambrę. Nã qui ante non præsentitur, sed re
pentino ur̃ aspectu, apparere memoratur.
Nõ enim similiter sensibilia uidẽtur, & is
in cuius uoluntate sitũ est uideri, & cuius na
turæ est nõ uideri, uoluntatis uideri. Nã si nõ
uult, non ur̃, si uult uidetur. Apparuit enim
Deus Abrahæ quia uoluit, alijs quia noluit
non apparuit. Visus est ẽt Stephano cũ lapi-
daretur à populo aperire cęlũ. Visus est etiã *Acto. 7.*
Iesus stans ad dexterã Dei, & nõ est uisus à
populo: uidit Esaias Deũ sabaoth, sed & alius
uidere nõ potuit, quia cui placuit apparuit.
Et quid de hominibus loquimur, cũ etiã de
ipsis cęlestibus uirtutibus & potestatibus le-
gerimus, quia Deũ nemo uidit unquã? Et ad-
didit qđ ultra cęlestes uirtutes & potestates,
unigenitus filius qui est in sinu patris ipse e-
nerrauit. Aut acquiescatur igitur necesse est,
si Deũ patrem nemo uidit unquã, filium ui- G
sum esse in ueteri testamento, & desinant hę
retici ex uirgine ei principiũ dare, qui ante-
quã nasceretur ex uirgine, uidebatur. Aut
certe refelli non põt, uel patrẽ uel filiũ, uel
certe spiritũ sanctũ, si tamen est spiritussancti
uisio, ea specie uideri, quã uoluntas elegerit,
nõ natura formauerit, qm̃ spũm quoque ui-
sũ accepimus in colũba. Et iõ Deũ nemo ui-
dit unquã, quia eã quæ in Deo habitat pleni
tudinẽ diuinitatis nemo cõspexit, nemo mẽ-
te aut oculis comprehendit. Vidit.n. ad utrũ
que referendũ est. Deniq; cũ additur, Vnige-
nitus filius ipse enarrauit, mentium magis q̃
oculorũ uisio declaratur. Species.n. ur̃ uirt⁹
uero enarratur. Illa oculis, hæc mente com-
prehenditur. Sed quid de trinitate dicã? Se-
raphin quando uoluit, apparuit, & uocẽ ei⁹
Esaias solus audiuit. Apparuit angelus & nũc
præsto est, sed non ur̃. Neq; enim in potesta-
te nostra est uidere, sed in potestate illius ap-
parere. Tamen etsi potestas non est uidendi,
est gratia promerendi, ut uidere possimus.
Et ideo qui habuit gratiã, meruit copiã, nos
copiã non meremur, quia Deũ uidendi gra-
tiam non habemus. Et quid mirũ si in præ-
senti seculo, nisi qñ uult dñs non uidetur?
In ipsa quoque resurrectione non facile est H
Deũ uidere nisi ijs qui corde sunt mundo. Et
ideo beati mũdo corde, ipsi.n. Deũ uidebũt.
Quantos beatos iã numerauerat, & tñ uiden
di his deũ nõ promiserat facultatẽ? Si ergo ij
q̃ mũdo corde Deũ uidebunt, utiq; alij non
uidebũt. Neq;.n. indigni Deũ videbũt, neq;
is qui deũ uidere uoluerit potest deum uide-
re. Nec deus in loco uidetur, sed mundo cor

de, nec

de,nec corporalib. oculis Deus q̄ritur, nec
circunſcribit̃ viſu,nec tactu tenet̃,nec audi-
tur affatu, nec ſentitur inceſſu. Et cũ abſen
putatur videtur, & cũ pręſens eſt,nõ videtu
Ioan.14. Deniq; nec Apoſtoli omnes Chriſtũ videbã
Et ideo ait: Tanto tẽpore vobiſcũ ſum,& ad
huc me non cognouiſtis? Qui n. cognouit q̄
ſit latitudo & longitudo & altitudo profun-
dum,& ſupereminẽtẽ ſciẽtiæ charitatẽ Chri
ſti,videt & Chriſtũ, videt & patrem.Nos.n.
iam ſecũdũ carnem non nouimus Chri ſtũ,
ſed ſecundũ ſpiritũ. Spiritus enim antefa-
ciẽ noſtrã Chriſtus dominus,qui nos in om
nem plenitudinẽ Dei miſericordia ſua imple
I re dignetur, vt videri poſsit à nobis. Si hęc
Cap.6. verba intelligis, quid reſtat qđ à me amplius
requiratur, cũ iã illa quæ difficilis videbatur
Ioan.1. ſoluta ſit quæſtio? Diſcretũ eſt quippe qũo
1.Ioã.4. dictũ ſit: Deũ nemo vidit vnquã quomodo
Deum iuſti antiqui viderint. Sed illud propte
rea dictũ eſt, quoniã Deus natura inuiſibilis
eſt: illi ãt ideo viderunt, quicunq; Deũ vide-
runt, quia cui voluerit ſicut voluerit apparet
ea ſpecie, quã voluntas elegerit, ẽt latente na
tura. Nã ſi qñ patres Deũ viderunt, ipſa illis
natura eius apparuit. quãuis ſi voluiſſet vtiq;
non apparuiſſet, quomodo Deum nemo vi-
dit vnquã, cũ eo volente ipſa eius à tot pa-
tribus natura conſpecta ſit? Quod ſi dicitur
filius à patribus viſus, vt de Deo patre acci-
piatur dictũ, ꝙ eũ nemo vnquã viderit, non
quidẽ amiſit occaſionẽ Ambroſius, vt hinc
quoſdam hæreticos redargueret.i. Photinia
nos, qui principium filio Dei ex vtero virgi
nis tribuũt, nec volunt credere quod & an-
tea fuerit. Sed quia videbat alios.i. Arrianos
pernicioſius inſidiantes, quorum proculdu-
bio error aſtruitur, ſi patris natura inuiſibilis
filij vero viſibilis eſſe creditur, vtriuſq; vnã
pariterq; inuiſibile aſſeruit eſſe naturam, ad-
iungens etiam ſpirituſſancti. Quod breuiter
quidem ſed admirabiliter intimauit, vbi ſecu
H tus ait Vnigenitus filius qui eſt in ſinu patris,
ipſe enarrauit. Aut certe refelli non poteſt,
vel patrem, vel filium, vel certe ſpiritumſan-
ctũ, ſi tamen eſt & ſpituſſancti viſio, ea ſpe-
cie videri quã voluntas elegerit, non natura
formauerit. Potuit dicere, non natura mon-
ſtrauerit, ſed maluit dicere, formauerit, ne ip
ſam ſpeciem in qua Deus elegit apparere de
ſua natura formare putaretur: & ex hoc vtiq;
conuinceretur cõuertibilis eſſe mutabiliſq;
ſubſtantiæ, qđ ipſe Deus à fide piorũ miſeri
cors & benignus auerterit. Inuiſibilis eſt igi
natura Deus, non tantũ pater, ſed & ipſa tri
nitas, vnus Deus. Et quia non tantũ inuiſibi-
lis, verũetiã incõmutabilis, ſic apparet quib.
voluerit in qua voluerit ſpẽ, vt apud eum inte
gra maneat eius inuiſibilis incõmutabiliſq;
natura. Deſyderiũ ãt veraciter piorũ quo vi-
dere Deũ cupiunt, & inhianter ardeſcunt, nõ
opinor in eã ſpeciẽ cõtuendam flagrat, qua
vt vult apparet ꝙ ipſe nõ eſt, ſed in eã ſubſtã-
tiã qua ipſe eſt ꝗ eſt. Huius.n. deſyderij ſui
flammam ſctũs Moyſes fidelis famulus eius
oſtendit, vbi ait Deo cũ quo ut amicus faci
ad faciẽ loquebatur, Si inueni gratiam ant
te, oſtẽde mihi temetipſum. Quid ergo? ill
nõ erat ipſe? Si non eſſet ipſe, nõ ei diceret
Oſtẽde mihi temetipſum, ſed oſtende mih
Deũ. & tñ ſi eius naturã ſubſtatiamq; cõſpic
ret, multo minus diceret, Oſtẽde mihi teme
ipſum. Ipſe ergo erat in ea ſpecie qua appa
rere voluerat, non aũt ipſe apparebat in na
tura propria, quã Moyſes videre cupiebat
Ea quippe promittitur ſanctis in alia vita. V
de quod rñſum eſt Moyſi, verũ eſt, quia ne
mo poteſt faciẽ Dei videre & viuere.i. nem
põt eũ in hac uita videre viuens ſicuti eſt. N
multi viderũt quod voluntas elegit, nõ quo
natura formauit. Et illud quod ſanctus Ioan
nes ait, ſi rectè intelligitur, Dilectiſsimi nun
filij Dei ſumus & nondum apparuit qui
erimus: Scimus quia cũ apparuerit ſimiles
erimus, quoniã videbimus eũ ſicuti eſt, no
ſicut eũ homines viderũt qñ voluit in ſpec
qua voluit, non in natura qua in ſemetipſo
cũ videretur latuit, ſed ſicut eſt, quod ab e
petebatur, cũ ei diceretur, Oſtende mihi t
metipſum, ab eo qui cũ illo facie ad faciẽ l
quebatur. Nõ quia Dei plenitudinem quis
non ſolũ oculis corporis, ſed vel ipſa men
aliquando comprehendit. Aliud eſt eni
uidere, aliud eſt totum videndo compr
hendere: quandoquidem id videtur qu
præſens vtcunq; ſentitur, totũ aũt compre
ditur uidendo, quod ita uidetur, ut nihil e
lateat uidẽtẽ, aut cuius fines circunſpici po
ſunt, ſicut te nihil latet p̃ſentis uolũtatis tu
circunſpicere aũt potes fines annuli tui. Ex
pli gratia, duo poſui, quorũ alterũ ad men
obtutum, alterũ ad corporales oculos per
net.

net.Viſus.n.ſicut ille ait, ad vtrũq; referẽdus
eſt.i.& ad oculos & ad mentẽ. Porro ſi pro-
pterea Deũ nemo vidit vnquã, quia ſicut ait
diſputator,cuius verba cõſideramus,plenitu
dinẽ diuinitatis eius nemo conſpexit, nemo
mẽte aut oculis cõprehendit: vidit.n.ad vtrũ
que refendũ eſt: reſtat inquirere quõ angeli
Deum videant pp illud quod ex Euangelio
commemoraui. Angeli eorũ ſemper vident
faciem patris mei.Si.n. & ipſis non ſicuti eſt
ſed latente ſua natura in ſpecie qua voluerit
apparet,magis magiſq; requirẽdum eſt,quõ
eum nos videmus ſicuti eſt, & ſicut Moyſes
deſiderauit cum peteret, vt Deus qui in con
ſpectu eius erat, oſtenderet illi ſemetipſum.
Hoc.n.nobis ſummũ pmium in reſurrectio-
ne promittit, ꝙ erimus æquales angelis Dei,
ac per hoc ſi nec ipſi eũ vident ſicuti eſt,quõ
nos ita viſuri ſumus cũ eis æquales in reſur-
rectione facti fuerimus? Sed vide quid cõſe-
quenter dicat noſter Ambroſius. Deniq;, in-
quit, cũ addit, Vnigenitus filius ipſe enarra-
uit,mentiũ magis q̃ oculorũ viſio declarat.
Species.n.vr, virtus verò narrat.Illa oculis,
hæc mẽte cõprehendit. Qui pauloante dixe-
rat viſionem ad vtrunq; referendã,nunc eam
nõ menti,ſed oculis dedit,nõ (vt opinor ne-
gligenter ſua verba reſpiciẽs,ſed quia viſita-
tius in loquẽdo ſolemus oculis attribuere vi
ſionem,ſicut ſpẽm corpori.Nam & hic mos
loquendi crebrius vſurpat in reb. quæ locis
continent, varianturq; colorib. Sed ſi nulla
ſpẽs eſſe mente contuenda, non diceret ille
ſpecioſus forma præ filijs hoĩum. Neque.n.
hoc ſecundum carnẽ dictũ eſt,ſed ſm ſpẽm
ſpiritalem. Dr ergo & ſpecies pertinens ad
mentis obtutũ,ſed quia vſitatius in corpori-
bus dr vel in ſimilitudinib.corporum, iõ di-
xit,Species vr, virtus verò narratur illa ocu-
lis,hæc mente comprehendit.Proinde narrã
te vnigenito qui eſt in ſinu patris narratione
ineffabili, creatura rõnalis munda & ſancta,
implet viſione Dei ineffabili,quam tunc cõ-
ſequemur, cum æquales angelis facti fueri-
mus.Quia ſicut videntur iſta viſibilia corpo
ris ſenſib.nota,Deum nemo vidit vnquam,
qm̃ ſi aliqñ eo modo viſus eſt, non ſicut iſta
natura vr,ſed voluntate viſus eſt,ſpẽ qua vo-
luit apparens latente natura atque in ſe incõ-
mutabiliter permanente. Eo aũt modo quo
vr,ſicuti eſt,nũc fortaſſe vr à quibuſdam an
gelis,à nobis aũt tunc ita videbitur, cũ eis fa
cti fuerimus æquales. Deinde cũ addidiſſet,
quia nec ptãtes cœlorum,ſicut Seraphin, ni
ſi cum volunt & quemadmodum volunt vi
dentur,vt hinc ẽt conijceret quanta ſit inuiſi
bilitas Trinitatis,tñ, inquit, & ſiptãs non eſt
videndi,eſt gratia promerendi vt videre poſ
ſimus.Et iõ qui habuit gratiam, meruit co-
piam,nos copia non meremur, quia Deum
videndi gratiam non habemus. His itaq; ver
bis quia nõ ſua docet,ſed Euangelium expo-
nit,nõ hoc voluit intelligi, ꝙ quidã eorum
videbunt Deũ,quidã verò non videbunt,qui
bus credentib. dedit ptãtem filios Dei fieri,
cum ad eos omnes pertineat qđ dictum eſt.
Videbimus eũ ſicuti eſt.Sed dicẽdo, nos co
piam nõ meremur, quia Deũ videndi gratiã
non habemus,de hoc ſeculo ſe loqui ſignifi- C
cauit, vbi quibuſdam Deus licet non in ſua
natura,ſed in qua voluit ſpẽ dignatus eſt ap-
parere,ſicut Abraæ,ſicut Iſaac, alijſq; ſimili
bus,cæteris verò innuberabilib. quamuis ad
ſuum populum & hæreditatem æternam p-
tinentib.nulla vel tali ſpẽ ſe demonſtrat.In fu
turo aũt ſeculo qui regnum accepturi ſunt
quod ab eis ab initio præparatum eſt,omnes
eũ corde mundo videbunt,nec in illo regno
niſi tales erunt.Attende itaque quid adiungat *Cap.* 14.
iam de illo ſeculo dicere incipiens,Et qđ mi
rum,inquit, ſi in præſenti ſeculo qñ vult dñs
non vr? in ipſa quoq; reſurrectione non faci-
le eſt Deũ videre, niſi eis qui mũdo ſunt cor
de.Et iõ beati mũdo corde, ipſi enim Deum
videbunt. Quõtos beatos iam numerauerat,
& tamen his videndi Deum non promiſerat
facultatem. Si ergo ij qui mundo ſunt corde
Deum videbunt, vtique alij non videbunt.
Neque enim indigni Deum videbũt, neque
is qui Deum videre noluerit, põt Deũ vide-
re. Cernis q̃ circunſpecte loquamur de ijs q
in futuro ſeculo videbunt Deum: Neque.n.
oẽs ſed qui digni ſunt. Reſurgent enim di-
gni & indigni regno illo, vbi videbit Deus,
qm̃ omnes qui in monumentis ſunt, audient
vocẽ eius & procedent,ſed cum magna dif- D
ferentia. Nam qui benefecerunt, in reſurre-
ctionem vitæ: qui verò male egerunt, in re- *Ioan.* 5.
ſurrectionem iudicij. Hoc iudicium pœnam *Ioan.* 3.
æternam ſignificat: ſicut etiam illud dictum
eſt, Qui non credit,iam iudicatus eſt. Quod
ergo ait ſanctus Ambroſius, Neque is qui

Deum uidere noluerit, poteſt Deum uidere, *Ambroſius ſuper Lucam.* quid aliud intelligi voluit, niſi quia is qui mũdando cordi curã tantæ rei dignam non vult impendere, non vult Deum videre? Vide pro inde quid adiũgat. Nec in loco, inquit, Deus vr̃, ſed mundo corde. Quid euidentius, quid expresſius dici potuit? Ab hac igitur viſione diabol⁹ & oẽs angeli eius, & omnes cum eis ĩpij ſine vlla nebula dubitationis excluſi sũt, qm̃ mundo corde nõ ſunt: ac per hoc quod ſcriptum eſt in libro Iob, veniſſe angelos in conſpectum Dei, & veniſſe cum eis diabolũ, non iõ diabolus Deum vidiſſe credẽdus eſt. Ipſi.n.dicti ſunt veniſſe in conſpectũ Dei, nõ Deus in conſpectu eorum. Veniunt aũt in cõ E ſpectum noſtrum quæ videmus, non à quib. videmur. Venerunt ergo ſicut in multis codicib. legitur, ut asſiſterent coram Deo, non vt corã ipſis Deus. Nec eſt opus hoc loco ĩmorari, vt pro virib. noſtris conemur oſtẽdere, qũo & hoc tp̃aliter fiat, cũ in Dei conſpectu ſint omnia ſemper. Nunc enim quęritur, qũo videatur Deus, non ea ſpecie qua & in iſto ſeculo quibuſdã voluit apparere, qñ non ſolum cum Abrahã alijsq; iuſtis, verumetiam cum Cain fratricida locutus eſt, ſed qũo videatur in illo regno vbi eum videbunt filij eius ſicuti eſt. Tunc quippe ſatiabitur in bonis deſiderium eorum, quo deſiderio flagrabat Moyſes, cui loqui ad Deum facie ad faciem non ſufficiebat, & dicebat: Oſtende mi
Exo. 33. hi temetipſum manifeſte, vt videam te: tanquam diceret, quod in pſalmo ex eodem deſiderio canitur. Satiabor cum manifeſtabitur
Pſal. 16. gloria tua: Quo deſiderio ardebat & Philip-
Ioan. 14. pus, & ſic ſatiari cupiebat dicens, Oſtẽde no
F bis patrẽ & ſufficit nobis. De hac viſione loquens, eius ẽt ipſe amator, & deſiderator Ambroſius, Non in loco, inquit, Deus vr̃, ſicut ad ilicem Mambræ, ſicut in monte ſina, ſed mundo corde. Et ſequitur, ſciens quid deſideret, & quid æſtuet, & quid ſperet. Nec corporalib. inquit, oculis Deus quæritur quibus ſe oſtẽdit Abraæ, Iſaac, & Iacob, & alijs in hoc ſeculo. Nec circunſcribit̃ viſu propter illud quod dictũ eſt, Poſteriora mea videbis: Nec tactu tenet̃, ſicut luctatus etiam eſt cum Iacob: Nec auditur affatu, ſicut non ſolũ à tot ſanctis, verumetiã à diabolo auditus eſt: Nec ſentitur inceſſu, ſicut aliquando cum in paradiſo deambularet ad veſperam. Vides quemadmodum vir ſanctus enitatur noſtras mentes ab oĩbus carnis ſenſib. ſeuocare, vt aptas faciat ad videndũ Deum. Et tñ quid agit talis extrinſecus plãtator & rigator, niſi intrinſecus operaret̃ q dat incremẽtũ Deus? Quis.n. ſine adiutorio ſpũs Dei cogitare valeat eſſe aliqd, magisq; eſſe, q̃ oĩa quæ p corpus ſentiunt̃, quod nec in loco videbat̃, nec quærendũ ſic oculis, audiat̃ affatu, nec tactu teneat̃, nec ſentiat̃ inceſſu, & videat̃ tñ, ſed mundo corde? Neque. n. de hac vita ille loquebatur cum hoc diceret, quandoquidem ab hoc ſeculo in quo Deus apparuit, non ſicuti eſt, ſed in ſpẽ qua voluit, quib. uoluit, ſatis diſcreuit ſeculi futuri vitam, diſcretione apertisſima, vbi ait. Et quid mirum ſi in præſenti ſeculo niſi qñ vult, dñs non vr̃? In ipſa quoq; reſurrectione nõ facile eſt Deũ videre, niſi ijs qui corde ſunt mundo. Et iõ beati mũdo corde, qm̃ ipſi Deũ videbunt. Hinc iã de illo ſeculo dicere exorſus eſt, vbi Deũ videbunt, nõ oẽs qui reſurgẽt, ſed qui reſurgẽt ad vitã æternã, non indigni, de quib. dictũ eſt, Tollat̃ impius ne videat claritatẽ Dei, ſed digni, de qualib. dixit ipſe dñs cum præſens non videret̃ Qui diligit me, mandata mea cuſtodit. Et qui diligit me, diligit̃ à patre meo, & ego diligã eũ, & oſtendam meipſum illi. nec ij quibus dicetur, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius: ſed ij quibus dicetur, Venite benedicti patris mei percipere regnum quod uobis præparatũ eſt ab initio mũdi. Illi quippe ibunt in cõbuſtionẽ æternam Iuſti aũt in vitã æternam. Et quæ eſt vita æterna, niſi ꝙ ipſa vita alibi dicit, Hæc eſt aũt vita ęterna, vt cognoſcãt te vnum Deum verum & que miſiſti Ieſum Chriſtum? Sed ſic, qũ promiſit oſtenſurum ſeipſum dilectoribus ſuis cũ patre vnum Deum. non qũo in hoc ſeculo in corpore viſus eſt à bonis & à malis, & in iudicio futuro, quo ſic venturus eſt qũo viſus eſt iens in cęlum: hoc eſt in eadem forma filij hominis, eandem formam videbunt, quibus dicturus eſt. Eſuriui & non dediſtis mihi mãducare, quia & Iudæi videbũt in quẽ pupugerũt: nõ illã Dei formã in qua nõ rapinã arbitratus eſt eſſe æqualis Deo in illa Dei forma tunc videbunt eum qui videbunt eum ſicuti eſt. Nec ideo videbunt, quia pauperes ſpiritu in hac vita fuerunt, quia mites, quia lugẽtes, quia eſurientes & ſitientes

iuſti-

iuſtitiam, quia miſericordes, quia pacifici, q̃a
perſecutionē paſſi pp iuſtitiam, quamuis &
hæc omnia ijdē ipſi paſſi ſunt, ſed quia mun
do ſunt corde. Ideo quippe inter illas beatitu
dines, cū oĩa faciant qui cor mundū habēt,
non eſt tñ alicubi poſitū, Deum videbunt, ni
ſi vbi dictum eſt, Beati mūdo corde, qm̃ mū
do corde videbit, qui nec ĩ loco vr̃, nec ocu
lis corporalib. quærit, nec circūſcribit viſu,
nec tactu tenet, nec audit affatu, nec ſentit in
ceſſu. Deum.n. nemo vidit vnquā, vel in hac
vita ſicuti ipſe eſt, vel etiam in angelorum vi
ta, ſicut viſibilia iſta quæ de corporali viſio-
ne cernūtur. Quia vnigenitus filius qui eſt in
ſinu patris ipſe narrauit. Vnde non ad oculo-
rum corporalium, ſed ad mētium viſionem
dictum eſt pertinere quod narrat. Sed rurſus
ne deſiderium noſtrum à corporis ſenſu ad
alium corporis ſenſum migraret, hoc eſt, ad
aures ab oculis: iō cum dixiſſet, nec corpora
lib. Deus oculis quærit, nec circunſcribitur
viſu, nec tactu tenet, addidit etiam, nec audit
affatu, vt ſi poſſum⁹, vnigenitū filium qui eſt
in ſinu patris, ſic intelligamus narrātem, qm̃
& verbum eſt, non ſonus aurib. ſtrepens, ſed
imago mentib. innoteſcens, vt illic interna &
ĩeffabili luce clareſcat quod dictum eſt, Qui
me videt, videt & patrē, quod hic Philippo
dicebat qñ videbat & non videbat. Sequitur
enim huius viſionis eximius cōcupitor Am
broſius, dicens. Et cum abſens putatur, vr̃: &
cum præſens eſt, non vr̃. Non dixit cum ab-
ſens eſt, ſed cum abſēs putat. Nuſquam enim
abſens eſt qui cęlū & terrā implet, nec ſpatiis
includit paruis, magniſq; diffundit, ſed vbi
que totus eſt, & nullo cōtinet loco. Hoc qui
excedēte mente intelligit, videt Deū, & cum
abſens putat. Qui aūt hoc nō pt, oret & agat,
vt poſſe mereat, nec ad hoĩem diſputationē,
pulſet, vt quod nō legit legat, ſed ad Deū ſal
uatorē, vt quod nō valet valeat. Vñ aūt dixe-
rit, Et cū præſens eſt nō vr̃ cōſequenter aper-
uit dicēs. Deniq; nec Apoſtoli oēs Chriſtum
uidebant. Et iō ait, Tanto tempore vobiſcum
ſum, & adhuc me nō cognouiſtis. Ecce qūo
Deus præſens erat & nō uidebatur. Sed qua-
re non auſus eſt dicere, denique nec Apoſto
li Chriſtum uidebant, ſed ait, Nec Apoſtoli
omnes, tanquam aliqui tunc uiderent ea ui-
ſione in qua ipſe & pater unum ſunt? An for
te illud attendit, quod cum Petrus dixiſſet,

Tu es Chriſtus filius Dei uiui, reſponſum ac
cepit, Beatus es Simon bariona, quia nō tibi *Mat. 16.*
reuelauit caro & ſanguis, ſed pater meus qui
in cœlis eſt? Quamuis illa reuelatio utrū per
fidē tantę rei creditæ, an per uiſionem cōſpe
ctæ facta in eius mēte fuerit, nō mihi uideat
elucere, cū & ipſe Petrus tam paruulū ſe ad-
huc illi oſtēderet, ut timeret ne amitteret mo
rientē quē filiū Dei uiui, hoc eſt, uitæ fontē
fuerat pauloante cōfeſſus. Deinde pōt moue
re, qūo iam ipſa Dei ſubſtantia uideri potue *Cap. 12.*
rit, quibuſdā in hac uita poſitis, pp illud qđ
dictū eſt ad Moyſen, Nemo pōt faciē meam
uidere & uiuere: niſi quia pōt humana mens L
diuinitus rapi ex hac uita ad angelicam uitā, *Exo. 33.*
antequā per iſtā cōem mortē carne ſoluat.
Sic enim raptus eſt qui audiuit illic ineffabi
lia uerba, quæ non licet homini loq: ubi uſq; *2. Co. 12.*
adeo facta eſt ab huius uitæ ſenſib. quædā in-
tentionis auerſio, ſiue in corpore, ſiue extra
corpus fuerit, i. utrum ſicut ſolet in uehemē-
tiori exſtaſi mens ab hac uita in illam uitam
fuerit alienata manente corporis uinculo,
an omnino reſolutio facta fuerit, qualis in
plena morte contingit, neſcire ſe diceret.
Ita fit ut & illud uerum ſit quod dictum eſt,
Nemo poteſt faciem meā uidere & uiuere,
quia neceſſe eſt abſtrahi ab hac uita mētē, qñ
in illius ineffabilitatē uiſionis aſſumit, & nō
ſit incredibile quibuſdā ſanctis nondū ita de
functis, vt ſepelienda cadauera remanerent,
etiā iſtā excellentiā reuelationis eius cōceſſā
fuiſſe. Qđ exiſtimo cogitaſſe illū qui noluit
dicere, Nec Apoſtoli Chriſtū uidebant, ſed
ait, nec Apoſtoli oēs Chriſtū uidebāt, credēs
quibuſdā eorū diuinitatis quoq; ipſius uiſio
nē de qua loquebat etiam tunc potuiſſe do-
nari, certe pp beatū Paulū, quia ipſe quāuis
nouiſſimus utiq; Apoſtolus erat, qui de ſua
ineffabili reuelatione nō tacuit. Quanquā & M
illi fideliſſimo antiquo famulo Dei Moyſi in
hac terra laboraturo, populūq; illū adhuc
recturo, cōceſſum eſt qđ petiuit, ut claritatē
dñi uideret, cui dixerat. Si inueni gratiā ante
te oſtende mihi temet ipſum manifeſte. Acce
pit enim in pñia congruum rñſum, quod
faciē Dei uidere non poſſet, qu ĩ nemo uide *Exo. 33.*
ret & uiueret hoc modo ſignificāte Deo alte
rius potioris uitę illā eſſe uiſionē. Deniq; uer
bis Dei futurę Xp̃i eccleſiæ myſterium figu-
ratū eſt. Geſtauit quippe Moyſes typum po-

puli Iudæorum in Christum passum postea
credituri:Ideo dictum est illi,Cum trãsiero,
posteriora mea videbis. Et cętera q̃ ibi dñr,
mirabili sacramento prænunciant ecclesiam
post futuram, vñ modo longum est disputa-
re.Quod aũt dicere instituerã,desiderio eius
etiam illud qđ petierat fuisse concessum, in
Nu. 12. libro Numerorũ postea demonstratũ est,vbi
dñs arguit contumaciã sororis ipsius, & di-
A cit alijs prophetis ĩ visione se apparere & in
somno,Moysi aũt per spẽm,nõ per ænigma-
ta,vbi ẽt addidit dicẽs. Et gloriam dñi vidit.
Quid ergo est quod eũ sic fecit exceptũ, nisi
forte quia illa cõtẽplatione dignum etiã tũc
habuit populi sui talem rectorẽ & ministrũ
in tota domo sua fidelem, vt queãdmodum
concupiuerat videret Deũ sicut est,quæ con
templatio cunctis filijs in fine promittitur?
Cap. 13. Ista(credo)considerans vir ille sanctus cuius
verba tractam⁹,nec Apostoli,inquit, omnes
Christum videbant, qm̃ forte aliqui eorũ ẽt
ipso tp̃e videbant secundum ista quæ dixi.Vt
aũt probaret qđ dixit,quia non oẽs videbãt,
Ioan.14. cõtinuo subiecit.Et iõ ait:Tanto tp̃e vobiscũ
sum, & adhuc me non cognouistis. Deinde
subiungens à qualib. Deus videat̃ illa cõtem
platione sicuti est.Qui.n.cognouit, inquit,q̃
sit latitudo,& longitudo,& altitudo,& pro-
fundũ,& supereminentẽ scientiæ charitatem
Ephe.2. Christi,videt & Christum, videt patrẽ. Ego
hæc verba Apostoli Pauli sic intelligere so-
leo,In latitudine bona opera charitatis, In
lõgitudine pseuerãtiã in bonis vsq; in finẽ,
In altitudine spem cęlestiũ præmiorũ,In p-
fundo inscrutabilia iudicia Dei,vnde ista gra
tia in hoĩes venit. Et hũc intellectũ coaptare
ẽt sacramento crucis,vt in latitudine accipia
tur transuersum lignũ,quo extenduntur ma-
nus pp operũ significationẽ, In longitudine
ab ipso vsq; in terrã vbi totum corpus cruci
cifixũ stare vr̃, quod significat psistere, hoc
B est, longa nimiter permanere, In altitudine
ab ipso trãsuerso ligno sursum versus, qđ ad
caput eminet:pp expectationẽ supernorum:
ne illa bona opera atq; in eis perseuerãtia pp
beneficia Dei terrena atque temporalia faciẽ
da credantur,sed potius pp illud quod desu-
per sempiternum sperat fides, quæ per dile-
Galat.5. ctionem operatur. In profundo autem pars
illa ligni,quæ in terræ abdito defixa latet,sed
inde cõsurgit omne illud quod eminet, sicut
ex occulta Dei volũtate vocat̃ hõ ad partici
pationẽ tantæ gratiæ,alius sic alius aũt sic: Su
pereminentẽ verò scientiæ charitatem Chri-
sti, eam pfecto vbi illa est pax quæ præcellit
oẽm intellectum.Sed siue hoc in his Aposto
licis verbis etiã ille senserit Euangelicus di-
sputator,siue aliud aliquid fortasse cõgruen-
tius,vides tñ etiam hoc,ni fallor, à regula fi-
dei non aberrare Vnde aũt nunc agimus pp
contuitum spiritalem,cum dixisset. Qui co-
gnouit quæ sit latitudo & longitudo & alti-
tudo & profundum,& supereminentem sciẽ
tiæ charitatem Christi,videt & Christũ, vi-
det & patrem,ne alicui tardissimo de corpo
rali visione dicere videret̃.Nos.n.inquit,iam
secundum carnem non nouimus Christum,
sed secũdum spiritum. Spũs enim ante faciẽ
nostram Christus dñs. Quod ait hoc loco,
nouimus,ſm fidem dixit,quæ nunc est, non
ſm contemplationem quæ tunc erit: quia
& illud nouimus quicquid fide non ficta ẽt
si nondum per speciem contuendo, iam tñ
inconcusse credẽdo retinemus. Denique cũ
dixisset, iam non secundum carnem Christũ
nosse,sicut Apostolus ait, & addidisset testi-
monium de propheta, Spiritus.n.ante faciẽ
nostram Christus dñs:cõtinuo subiecit. Qui
nos in omnem plenitudinem Dei misericor
dia sua implere dignet̃, vt videri possit à no-
bis. Certe manifestum ẽst ꝙ illam notitiam,
vbi dixerat,nouimus, ex fide posuit, ex qua
modo iustus viuit,nõ ex cõtemplatione qua
Deum videbimus sicuti est. Hãc enim sibi &
nobis consequenter optauit,futuramq; signi
ficauit docẽdo. Qui nos oẽm plenitudinem
Dei misericordia sua implere dignetur,vt vi
deri possit à nobis. Hanc plenitudinem Dei
quidã in sermone Apostoli sic intellexerũt,
vt putarent nos hoc futuros omnino quod
Deus est.Hæc enim verba sicut recognoscis,
Apostolus posuit ita loquẽs,cognoscere etiã
supereminentẽ scientiæ charitatẽ Christi, vt
impleamini in oẽm plenitudinẽ Dei. Qua-
propter,inquiunt, si aliquid minus, q̃ Deus
habebimus,& ĩ aliquo minores erimus,quõ
implebimur in oẽm plenitudinem Dei? Sed
quoniã implebimur,profecto erimus æqua-
les.Auersaris istum vtiq; & detestaris huma-
næ mentis errorem, scio, & rectè facis. Sed
quomodo intelligẽda sit ista plenitudo, qua
dictũ est impledos nos esse in oẽm plenitudi
nem

nem Dei, postea si Deus voluerit pro viribus
quas dederit differemus. Nunc autem quod
mihi proposueras, & ad explicandum diffici
le videbat, vtrũ explicatum sit, diligenter at-
tende, recolendo quæ dicta sunt. Si.n. quęris,
vtrum possit Deus videri? Rñdeo, potest. Si
quæris, vnde sciã? Rñdeo, q̃a in veracissima
Matt. scriptura legit, Beati mundo corde, qm̃ ipsi
Deum videbunt, & cætera talia. Si quæris
quõ dictus sit inuisibilis si videri potest? Rñ-
deo, inuisibilẽ esse natura, videri aũt cũ vult
sicut vult, plurimis.n. visus est, non sicuti est,
sed quali spẽ illi placuit apparere. Si quæris,
quõ eum vidit vel Cain sceleratus, qñ de suo
scelere ab illo interrogatus & iudicatus est:
vel ẽt ipse diabolus, qñ venit cum angelis vt
cum illis assisteret, si beati mũdo corde, qm̃
ipsi Deum videbunt: Rñdeo non q̃dem esse
cõsequens, vt etiã videant Deum q̃ voces ab
eo factas aliqñ audiunt. Neque.n. viderunt eũ
qui audierunt qñ dixit ad filiũ. Et clarificaui
& clarificabo iterũ. Veruntamen non esse mi
randũ, si aliq̃ etiam nõ mundo corde vident
Deum in spẽ, quã voluntas eius fecerit, latẽte
inuisibili & apud se incommutabili manente
natura. Si q̃ris vtrum etiã sicuti est, possit ali
qñ videri? Rñdeo, filijs hoc esse ꝓmissum, de
quib. dictum est. Scimus quia cũ apparuerit si
miles ei erimus, qm̃ videbimus eũ sicuti est.
Si quæris, vnde eũ videbimus? Rñdeo, vnde
angeli vident, quib. tunc erimus æquales. Si-
cut enim vident ea quę visibilia nominãtur,
Deum nemo vidit vnquã, nec videri põt, qm̃
lucem habitat inaccessabilem, & est natura
inuisibilis sicut incorruptibilis, quæ contex-
tim posuit Apostolus dicẽs. Reg: aũt seculo-
rum inuisibili, incorruptibili, quia sicut nũc
incorruptibilis nec postea corruptibilis, ita
non solum nunc, sed etiam semper inuisibi-
lis. Nec in loco.n. vr̃, sed mundo corde, nec
corporalibus oculis queritur, nec circũscri
bitur visu, nec tactu tenetur, nec auditur affa-
tu, nec sentitur incessu. Vnigenitus autem fi-
lius q̃ est in sinu patris: diuinitatis naturã atq;
substantiam insonabiliter narrat, & iõ dignis
idoneisq; tãto cõspectu oculis ẽt inuisibili-
ter monstrat. Ipsi.n. sunt oculi de quib. Apo-
stolus dicit, illuminatos oculos cordis ve-
stri. Et de quib. dr̃, Illumina oculos meos, ne
vnquã obdormiã in morte, ne quando dicat
inimicus, &c. Dñs.n. spiritus est. Vnde q̃ ad-
hæret dño vnus spiritus est. Proinde qui põt
Deum inuisibiliter videre ipse Deo potest in 2. Cor. 3.
corporaliter adhærere. Puto iã nõ esse in q̃õ- 1. Cor. 6.
ne quã proposuisti, amplius quod requiras. Cap. 15.
Sed in hac tota nostra disputatione, conside-
ra quid videris, quid credideris, quid adhuc
nescias, siue q̃a non dixi, siue quia non intel-
lexisti, siue q̃a non iudicasti esse credendum:
& ea quæ vera esse vidisti adhuc discerne vñ
videris vtrum recolendo illa te vidisse per
corpus, sicut corpora cęlestia vel terrestria,
an verò nunquam corporalib. ea attigeris vi G
sib. sed sola mente intuens vera & certa esse
pespexeris, sicut volũtatem tuam, de qua ego
tibi credere loquenti possum, eam verò vt
abs te vr̃ videre ipse non possum. Et cum hęc
ita discreueris, etiam id attende vnde discer-
nas; quamuis.n. alia corpore, alia mente vi-
deamus, horum tñ duorum generum ipsa di
scretio vr̃ mente non corpore, & ea quę mẽ
te conspiciuntur, non indigent ullo corpo-
ris sensu, vt ea vera esse nouerimus. Quæ au-
tem per corpus videntur, nisi mens assit, quæ
talia nũciata suscipiat, nulla pñt scientia con
tineri, & nũciata quasi suscipere perhibetur,
foris ea relinquit. Sed eorum imagines.i. in-
corporeas similitudines corporum incorpo
raliter commendat memoriæ, vnde cum vo
luerit & potuerit, velut de custodia produ-
ctas, atq; in cõspectu cogitationis exhibitas
iudicet. Et cũ volet ẽt ista duo discernit, q̃d
in specie corporali foris reliquerit, quid ei si
mile intus inspiciat, & illud absens, hoc p̃sẽs
esse dignoscit. Sicut me absente faciem mei
corporis cogitas, & illa tibi est imago præ-
sens. Absens autẽ facies, cuius imago est hoc
corpus. Illa verò incorporea corporis simili
tudo est. His ergo quæ vides diligenter fidẽter
que perspectis atq; distinctis, attẽde quæ cre
dis in hoc ipso sermone toto, ex quo ad te lo
qui his literis cœpi, & in eis ipsis quib. non vi
sis accõmodas fidẽ, ipsa testium pondera di-
scernẽdo perpende. Neq;.n. mihi sic credis, H
quemadmodum Ambrosio, de cuius libris tã Ambrosius.
ta illa testimonia posui. Aut si ambobus no-
bis æquã lãce putas esse credendum, nunq̃d
vllo modo Euãgelio nos cõparabis: aut scrip
ta nostra scripturis canonicis coęquabis? Pro
fecto si rectè in dijudicando sapis. longe nos
infra vides ab illa authoritate distare. Et me
quidem longius, sed vtrique nostrum quan-

tumlibet credas, vtrunque illi excellentia ne
Ioan. 1. quaquã cõparas. Quocirca id qđ scriptũ est,
1. Ti. 6. Deũ nemo vidit vnquã, Et, Lucẽ habitat inac
Matt. 5. cessibilẽ, quem nemo hoĩum vidit nec vide-
re põt, Et, Beati mũdo corde qm̃ ipsi Deũ vi
debũt, Et qcq̃d aliud ex illis libris sanctis cõ
memoraui, firmius credis q̃ id qđ dixit Am-
brosius. Nec in loco Deus vr̃, nec corporali
bus oculis quęrit̃, nec circunscribit̃ visu, nec
tactu tenet̃, nec audit̃ affatu, nec sentit̃ inces-
su. Talẽ qppe esse ĩtellexit vel credidit Deũ: q
K mũdo corde cõspicit̃. Hãc aũt ẽt meã sñiam
esse cõfiteor. Aliter ergo ista, aliter diuina ver
ba in fide recipis. De nobis.n. tibi subest for-
tasse aliqs scrupulus, ne in his diuinis eloqis
aliquid minus dilucide intelligamus, & non
sicut dicta sunt, sed sicut suspicamur exponã
tur à nobis. Fortasse. n. dicis apud teipsam:
1. Co. 15. Quid si & mundo corde vr̃ Deus, & in loco
Luc. 20. tñ vr̃? aut quid si oculis etiã corporalib. Deũ
videbũt qui mũdo sunt corde, cũ corruptibi
le hoc induerit incorruptionem, qñ erimus
ęquales angelis Dei? Quãtũ ergo nobis crede
re debeas vel nõ debeas fortassis ignoras, &
vel plus vel minus q̃ debes nobis credẽdo, ne
fallaris attendis: diuinis aũt scripturis etiã nõ
dum perspicue intellectis credẽdũ esse non
dubitas. Sed hanc considerationem credendi
vel non credendi, & difficultatẽ scientiæ &
dubitationis æstus & piã fidem, quæ diuinis
debet̃ aflatib. in tua mente ita vt sunt attendis
& vides, nec de his omnino quod apud te ita
sint, siue vt ego dixi siue vt ipsa potius nosti
aliquid ambigis. Vides itaq; fidem tuam, vi-
des dubitationẽ tuã, vides studium tuum vo-
luntatemq; discẽdi, & cum authoritate diui-
na mouearis ad credenda quę non vides, hęc
te tñ credere incũctanter vides, distribuis &
Cap. 16. discernis hæc oĩa. Num ergo iis oculis cor-
L dis tui, quib. hęc oĩa vera & certa esse cõtue-
ris, tibiq; præsentia inuisibiliter cernis atque
discernis, vllo modo corporeos oculos cõ-
parabis? Cum etiã de ipsis reb. visibilib. quæ
corporalium oculorũ acie quodãmodo ra-
diant̃, & de ipsis corporeis oculis eorumq;
acie, qualiscunq; & quãtuncunq; sit̃ quantũ
distet ab inuisibilib. non excellentiorib. qui-
bus etiam non visis fidẽ debe, sed ab ijs quę
commemoraui, quæ non credis absentia sed
præsentia mente contueris, non eisdem ipsis
carnis oculis sed illis interioribus iudices.
Cum ergo interiores oculi iudices sint ocu-
lorũ exteriorũ, isti aũt illis quodã officio nũ
ciandi & ministerio famulent̃, multaq; illi
videant q̃ isti non vidẽt, nihil isti uideant, vñ
non illi tanquã p̃sides iudicent quis nõ illos
istis ĩcõparabili æstimatione præponat? Quæ
cũ ita sint, obsecro te, cũ agit̃ in te ipsa hoc tã
grãde negociũ, cũ ab exteriorib. interiora di
stinguis, atq; illa istis ineffabiliter anteponis,
cumq; istis foris relictis in illis intrinsecus de
moraris, & ea suis qbusdã ĩcorporalib. finib.
metiendo iudicas, in nulla te putas, an in ali- M
qua luce versari? Ego.n. existimo qđ tanta ibi
& talia, tã vera, tam clara, tã certa videri sine
luce non p̃nt. Ipsam igit̃ lucem in qua cũcta
illa perspicis intuere, & vide vtrum ad eam
possit accedere vllus corporeorũ radius ocu-
lorũ. Profecto non põt. Attende etiam, vtrũ
in ea videas vlla locorũ spatia vel interualla,
rñde. Nihil ibi tale (vt arbitror) inuenis, sed
vigilanter ab aspectu intimo qcq̃d imaginũ
corporalium exterioris sensus inuexit. Sed
forte difficile est irruit.n. de cõsuetudine cor
poralis vitæ, in ipsos quoq; interiores ocu-
los turba phantasmatũ in similitudinib. cor-
porũ, cui resistere conet̃, saltẽ authoritate di
uina, exclamaui, dolens in illa breui epistola
& dixi, Audiat caro carnalib. cogitationibus
ebria. Spũs est Deus. Neq;.n. cuiusquam ma-
gis q̃ etiam ipsam meam mentem ab hmõi
vanitate illa increpatione conpescui. Facilius
quippe inclinamur ad solita, & amicum est
infirmitati humanæ aĩæ corporalem conuer
sationem introrsus vel mittere vel admittere,
non vbi sana cõsistat, sed vbi lãguida quodã
modo, aut incũbat, aut iaceat. Proinde si nõ
potes aciẽ mentis tuæ à corporearũ similitu-
dinũ quasi nubilo perspicue serenare, easip-
sas apud teipsam uigilanter attẽde, intuere cę
lum & terrã cogitãdo, sicut oculis corporis
cernẽdo consueuisti, easq; imagines cęli &
terrę, quæ ante oculos cogitationis p̃ductæ
sunt, vide similitudines corporũ esse nõ cor
pora. Sic ergo iudica contra teipsam pro te-
ipsa, si non potes omnifariã corporaliũ qua
litatũ imaginarias formas ab acie tuę mentis
abigere, & vñ vinceris inde cõuince. Neque
.n. est, vt opinor, quisquam etiam talib. ima-
ginationibus ita deditus, vt credat sic esse in
memoria sua, vel in ipso cõspectu cogitatio
nis suæ solẽ, lunã, stellas, amnes, maria, mõ-
tes:

tes,colles,vrbes,parietes deniq; domus ſuæ,
vel etiam cubiculi ſui,& quicqd per oculos
corporis tale cognouit & tenet, vt locorum
ſpatijs atq; interuallis ſiue ſtẽt ſiue moueanẽ:
Porrò ſi ea quę in aĩo nr̃o ſunt corporib.lo-
cisq; ſimillima,nõ tñ locorũ ſpatiis atq; fini
bus continenẽ,nec interuallis localib. in nr̃a
memoria reponunẽ, quanto magis illa quæ
Gala. nullã gerunt ſimilitudinem corporũ? Chari-
tas,gaudiũ,longanimitas,pax,benignitas,bo
nitas,fides,manſuetudo,cõtinentia,nulla lo-
corũ ſpatia tenent, nulla intercapedine ſepa
ranẽ,aut aliqua oculi cordis quo radios ſuos
mittant & ea videãt interualla coquirũt. Nõ
ne omnia in vno ſunt ſine anguſtia, & ſine
terminis nota ſunt ſine circuitu regionũ? Aut
dic in quo loco videas charitatem,quæ tñ in
tm̃ tibi cognita eſt, inquãtũ eam potes mẽtis
acie contueri,quã non iõ magnã noſti, quia
ingentem aliquã molem cõſpiciẽdo luſtras
ti,nec cũ tibi int⁹ loquiẽ,vt ẽm eam viuas vl-
lis perſtrepit ſanis,nec vt eã cernas, corpora
lium lumen erigis oculorũ,nec vt eã fortiter
teneas,corporaliũ vires præparas lacertorũ,
nec cũ tibi venit in mẽtẽ, ſentis eius inceſsũ.
Ecce etiã charitas quãtulacũq; in nr̃a volun
tate cõſiſtit nobisq; conſpicua eſt,nec in lo-
co vr̃, nec corporalib.oculis quæritur, nec
circunſcribiẽ viſu,nec tactu teneẽ,nec audiẽ
affatu,nec ſentiẽ inceſſu,quanto magis Deus
ipſe cũ hoc ipſe in nobis eſt? Nam ſi interior
hõ noſter quãtulacũq; imago eius,nõ de illo
genita,ſed ab illo creata,quãuis adhuc reno
ueẽ de die in diẽ, iam tñ in tali luce habitat,
quò nullus oculorũ corporaliũ ſenſus acce-
dit: ſi ea quæ in illa luce cordis oculis intue-
mur,& diſcernunẽ inter ſe, & nullis locorũ
ſpatiis ſeparanẽ, quãto magis Deus qui lucẽ
habitat ĩacceſſibilẽ corporis ſenſib. quò nec
ipſius niſi mundi põt eſſe cordis acceſſus? Cũ
igiẽ lucem iã omni corporali luci non ſolũ
iudicio rõnis, ſed amoris quoq; appetitu p̃-
poſuimus,quãto id magis valebimus, tanto
melius valebimus, donec ſanentur omnes lã
guores aĩæ noſtrę ab illo,qui propitius fit oĩ
bus iniquitatib. noſtris. In hac.n. viuaciore
vita facti ſpiritales poterimus omnia diiudi-
care,ipſi verò à nemine diiudicari. Animalis
aũt homo nõ ꝑcipit quæ ſunt ſpũs Dei. Stul-
titia.n.eſt illi & non põt ſcire,qm̃ ſpiritaliter
diiudicatur. Quod ſi nondum poſſumus præ
ferre lucem iudicantem ei luci de qua iudi-
caẽ,præferre vitã intelligẽtem vitæ tm̃modo
ſentienti, præferre naturã non alibi hoc &
alibi aliud,ſed omnia quæ hẽt, in vno ſimul
habentẽ ſicuti eſt nr̃a intelligentia, ei naturæ
q̃ ita partib.cõſtat,vt minus ſit dimidia q̃ to-
ta,ſicuti eſt oẽ corpus,ſuperfluo de reb.tãtis
ac talib.diſputamus. Si aũt hoc iã poſſumus,
aliquid melius q̃ intellectũ noſtrũ Deũ eſſe
credamus,vt pax eius q̃ præcellit oẽm intel-
lectũ cuſtodiat corda noſtra & intelligentias *Phil.4.*
nr̃as in Chriſto Ieſu. Ipſa.n. pax quæ p̄cellit
oẽm intellectũ,nõ eſt vtiq; minor nr̃o intel-
lectu,vt cũ iſte ſit oculis corporalib. inuiſibi D
lis illa puteẽ eſſe viſibilis. an aliud pax Dei,
aliud ſplendor Dei,cũ idẽ ipſe ſit vnigenitus
filius,cuius & illa charitas quæ ſupereminet
ſcientię,cuius cognitione implemur in oẽm
plenitudinẽ Dei,nõ eſt noſtræ mẽtis luce in-
ferior,quæ illa illuminante tribuiẽ? Porrò ſi
iſta inacceſſibilis eſt oculis carnis,quãto ma
gis illa quæ huic ĩcõparabiliter eſt ſuperemi
nens,ac ꝑ hoc cum ſit aliqd noſtrũ viſibile ſi
cut hoc corpus,aliqd verò inuiſibile ſicut hõ
interior,& cum optimũ noſtri,hoc eſt, mẽs
atq; intelligentia inuiſibile ſit oculis corpo-
ris,qũo id quod eſt melius optimo noſtri, vi
ſibile erit inferiori noſtro? Arbitror te iam *Cap. 18.*
cõcedere his oĩbus conſideratis, rectè dictũ
eſſe, quod Deus nec in loco vr̃, ſed mundo
corde,nec corporalib.oculis quæriẽ,nec cir-
cunſcribiẽ viſu,nec tactu teneẽ,nec audiẽ af-
ſatu,nec ſentiẽ inceſſu. Et ſiquid in ijs minus
intelligimus,vel aliter ſapimus,id quoq; no
bis reuelabit,ſi in quod ꝑuenimus,in eo am
bulemus. Peruenimus aũt vt credamus, Deũ
non corpus eſſe, ſed ſpũm. Peruenimus etiã *Ioan.1.*
vt credamus quod Deum nemo vidit vnquã. *1.Io n.1*
Et quod Deus lux eſt, & quod tenebræ in eo *Iacobi. 1*
nõ ſunt vllę. Et quod apud eum nõ eſt com- E
mutatio,nec momenti obumbratio. Et quod *1. Ti. 6.*
lucem habitat inacceſſibilem, quã nemo ho *1. Ioã.5.*
minum vidit,nec videre põt. Et quod pater
& filius & ſpirituſſanctus vnus Deus eſt ſine
vlla diuerſitate & ſeparatione naturæ. Et
quod mundi corde eum videbunt, & quod
ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum
ſicuti eſt. Et quòd Deus charitas eſt, & qui *1. Ioã.3.*
manet in charitate, in Deo manet & Deus *1. Ioã.4.*
in eo manet. Et qđ pacẽ & ſanctificationem *Heb. 12.*
ſectari debemus, ſine qua nemo poterit vi-

1.Co.15. dere Deũ. Et quod corruptibile hoc & mor
tale corpus noſtrũ in reſurrectione cõmuta-
bit,& induet incorruptionem atq; immor-
Philip.3. talitatẽ.Et quia ſeminat corpus aĩale, reſur-
get corpus ſpiritale transfigurante dño cor-
pus humilitatis noſtræ,vt cõforme faciat cor
Gene. 1. pori gloriæ ſuæ. Et qđ Deus fecit hoĩem ad
Ephes. 4. imaginem & ſimilitudinem ſuam. Et quod
ſpiritu mentis noſtræ renouamur in agnitio-
nẽ Dei ẜm imaginem eius qui creauit nos.In
his atq; hmõi ſcripturarũ ſanctarũ authorita
tib.per fidẽ ambulãtes,qui dato vel diuinitus
adiuto intellectu ſpiritaliter profecerunt, &
ſpiritalia ſpiritalib.cõparare potuerunt,vide
F runt melius videri mente q̃ corpore & ea vi
deri mente, quæ nõ continent locis,nec ſi lo
corũ interuallis ſepararent,minora eſſent in
parte q̃ in toto.Hinc eſt quod fiducialiter il-
le dicit,qđ nec in loco Deus vr̃,ſed mundo
corde,nec corporalib.oculis quærit, nec cir
cunſcribit viſu,nec tactu tenet,nec audit af-
a.l. inuisibiles. fatu,nec ſentit ĩceſſu. Vnde quia & * indiuiſi
bilis & in ſcripturis ſanctis eius ſubſtantia cõ
mendat, & viſus eſſe à plurimis per corpus
& corporalib.locis in eiuſdem authoritatib.
inuenit,aut ſpiritu quo corporales cernũtur
imagines per aliquam licet incorpoream tñ
ſimilitudinem corporis, ſicut in ſomnijs vel
in extaſi, ſecernit ille vir ſanctus, Dei naturã
ab hmõi viſionib. easq; dicit eſſe, quas Dei
voluntas elegiſſet, non quas natura formaſ-
ſet.Facit.n.Deus iſtas quib.vult vt vult,vt cui
vult qñ vult appareat, ſua latente atque in ſe
incommutabiliter manẽte ſubſtãtia. Si enim
voluntas noſtra apud ſe manẽs & latens ſine
vlla ſui commutatione, per quas ſe vtcũque
oſtẽdat,exprimit voces,quãto facilius Deus
omnipotẽs ſua latente atq; incommutabili-
G ter manẽte natura, in qua voluerit ſpecie po
teſt cui voluerit apparere,qui ex nihilo crea
uit omnia,atq; in ſe manens innouat omnia?
Ad eam verò viſionem qua videbimus Deũ
Cap. 19. ſicuti eſt,mũdanda corda commonuit.Quia
enim corpora conſuetudine loquendi viſibi
lia nominantur, propterea Deus inuiſibilis
dr̃,ne corpus eſſe credat,nõ quia corda mũ-
da ſuæ ſubſtantiæ contemplatione fraudauit,
cũ hæc magna & ſumma merces Deum co-
lentibus & diligentibus promittatur,dicente
ipſo domino, quando corporalibus oculis
viſibiliter apparebat, & inuiſibilem ſe con-
tuendum mũdis cordib.promittebat. Qui di
ligit me,diliget à patre meo, & ego diligam .14.
eum,& oſtendam meipſum illi.Hęc quippe
natura eius æqualiter cum patre inuiſibilis,
ſicut æqualiter incorruptibilis eſt, quæ ſicut
ſupra dictũ eſt,cõtinuatim Apoſtolus poſuit,
diuinam ſubſtantiã qua potuit hoĩbus prędi
catione cõmendans,quã ſi oculi corporales
in reſurrectione mutata corporum qualitate
conſpicient, viderint qui hoc poſſunt aſtrue
re:me plus mouet illius ſnĩa, qui nec in ipſa
reſurrectione hoc corporalib.oculis:ſed mũ
dis cordib.tribuit.Et de ſpiritalis quidẽ cor-
poris qualitate quod reſurrectionis ꝓmittit,
vel diſcere aliquid adhuc vel quærere nõ re-
cuſo:ſi tñ de hac re diſputantes illis vitijs ca-
rere poſſumus,quæ plerunq; ſtudijs huma-
nis & concertationib.excitant, dum ſupra q̃
ſcriptum eſt vnus pro altero infletur aduer-
ſus alterum,ne dum altercando quęrimus ve
ſtigare quomodo poſſit videri Deus, ipsã pa
cem ſanctificationemq; perdamus ſine qua
nemo poterit videre Deum, qđ ipſe auerta
à cordib noſtris, vt ea ſuę contẽplationi mũ
da reddat atq; cuſtodiat. Illud tñ quia nõ du
bito requiro, qđ Dei natura nunquã videat
in loco.Iam vtrũ poſſit huius corporis ocu-
lis videri aliquid quod in loco non vr̃ ab eis
qui valent differendo monſtrare,cũ pace di-
lectionis audire paratus ſum, & qđ me mo-
uet in cõe conferre.Sũt.n.quidam * qui Deũ
ipſum oĩno corpus eſſe præſumũt, putantes
quicquid corpus nõ eſt,nullam prorſus eſſe
ſubſtantiam, iſtos oĩmodo auerſandos cen-
ſeo.Sunt aũt alij Deum quidem corpus non
eſſe minime dubitãtes, ſed iõ eos qui ad vitã
æternam reſurgent, etiam per corpus Deum
viſuros putant,quoniam talem ſperant ſpiri
talis corporis qualitatem,vt ẽt ipſa quę caro
fuerat, ſpiritus fiat. Quod ſi ita eſt, quantum
diſtet à ſuperiori opinione, q̃ hoc ſit tolera
bilius etiam ſi verũ non ſit,puto facillime iu
dicari. Primo quia multum intereſt, vtrũ de
creatore an de creatura aliter aliquid ſentia
tur quàm veritas habet.Deinde quia conatus
mentis vtcunque ferendus eſt volentis cor
pus conuertere in ſpiritum, non in corpus
Deũ.Poſtremo quia id qđ ego in illa epiſto-
la mea dixi de iſtis noſtræ carnis oculis,quia
neq; nũc poſſunt,neq; tunc poterũt Deũ vi-
dere, etiam ſic verum eſt.Non.n. dictum eſt
nisi

nisi de oculis corporalibus, quod tunc non
erunt, si corpus ipsum spūs erit, ac per hoc
corporei oculi nunquā Deū videbunt, quia
cū videbit, spūs enim nō corpus videbit. To-
ta igitur qó iam remansit de corpore spirita
li quatenus induat incorruptionē & immor-
talitatē hoc corruptibile atq; mortale:& qua
tenus ex aīali in spiritale muteť. Quæ diligen
tius solicitiusq; tractāda est, maxime pp cor
pus ipsius dñi, qui transfigurat corpus humi
litatis nostrę, cōforme corpori gloriæ suę, vt
possit sibi subijcere omnia. Cum. n. & Deus
pater videat filium & filius patrē, proculdu
bio nō sūt audiendi qui visionē volūt tribue
re nisi corporibus. Neq; enim dici fas est, qđ
filiū pater nō videat, aut vt & ipse videat, cor
pore indutus est, si non nisi ad corpus perti-
net visus. Quid qđ in ipso mūdi exordio ante
quā a filio esset vlla forma serui suscepta, vi-
dit Deus lucē quia bona est, & firmamētum
& mare & aridam & oē fęnum atq; omne li
gnum, solem, lunam, stellas, reptilia aīarum
viuarum, volatilia cœli aīam viuam? Postre
mo vidit Deus omnia quæ fecit, & ecce bo-
na valde. Quod cū per quasque. s. creaturas
scriptura toties repetisset, miror vnde nata
fuerit illa opinio, qua putatum est tm̄ ad cor
pora pertinere visionē. Quæ opinio de quo-
cunq; loquēdi more orta sit, scripturæ tñ sā-
ctæ non sic loq solent, quæ nisi non tm̄ cor-
pori, verumetiā spiritui magisq; spiritui quā
corpori tribuerent visionē, nō Prophetas ꝓ-
prie Vidētes appellauissent, qui nō corpore,
sed spiritu etiā futura viderunt. Sed cogitan-
dum est, ne qd insolenter audiamus si dixeri
mus corpus non solū mortalitatē & corru-
ptibilitatē. verūetiā hoc ipsum quod corpus
est per gloriā resurrectionis amittere & spi-
ritū fieri. Eo modo qppe aut cōduplicabitur
substātia spūs, si & corpus spūs erit, aut si ve-
rus erit spūs hominis ita vt commutato & cō
uerso in spūm corpore, neq; germinatione
neq; incremēto cōduplicet, nec oīno vllius
accessu quantitatis augeať, metuēdum est ne
nihil aliud dici videať, q̃ corpora nō illa mu
tatione immortalia māsura, sed nulla potius
futura & oīno peritura. Quapropter donec
diligenti inquisitione, si dominus adiuuerit,
reperiatur quid secundum scripturas de spi-
ritali corpore quid in resurrectione ꝓmitti-
tur, probabilius sentiendum sit, interim no-
bis sufficiat qđ vnigenitus filius idemq; me-
diator Dei & hominū hō Christus Iesus, ita
videt patrem sicut vř à patre. Nos aūt ad illā
visionē Dei, quę nobis in resurrectione pro-
mittitur, nō ex mundo istam concupiscentiā
oculorum transferre conemur, sed mundan
dis cordib. pio studeamus affectu, nec corpo
ralē faciem cogitemus, cum dicit apostolus,
Videmus nunc per speculū in ænigmate, tūc 1. Co. 13.
aūt facie ad faciē, præsertim quia Apostolus M
expressius dixit. Nunc scio ex parte, tunc aūt
cognoscā sicut & cognitus sum. Si ergo tūc
corporali Deum facie cognoscemus, corpo
rali eius nunc facie cogniti sumus. Tūc. n. co
gnoscā, inquit, sicut & cognitus sum. Vnde
qs eum nō intelligat eo loco etiam nostrā fa
ciē illā significare voluisse, de qua dicit alio
loco, Nos aūt reuelata facie gloriam dñi spe 2. Co. 3.
culantes, in eādem imaginem trāsformamur
de gloria in gloriā, tanquā à dñi spū, de glo-
ria. s. fidei in gloriam contēplationis æternæ?
Hoc qppe agit trāsformatio, qua īterior hō
renouať de die in diem. De quo & Apostol⁹
Petrus cum eū moneret ornari, nō quę à fo- 1. Pet. 3.
ris, inquit ornantur capillorum inscripatio-
nib. aut auro, aut margaritis, vel veste precio
sa, sed ille absconditus cordis hō qui est ante
Deum diues. In qua. n. facie velamen habent
Iudæi non transeūdo ad Christum, qm̄ cum
transierit quisq; ad Christum auferetur vela-
men, ea nos facie reuelata in eandem imagi-
nem transformamur. Apertissime aūt dicit
velamen super corda eorum positū est. Ibi
est igiť facies qua reuelata nunc in fide, quan
uis per speculum & in ænigmate cōtuemur,
tūc autem facie ad faciem. Quæ si approbas, Cap. 22.
tene mecum sancti viri Ambrosij sententiā,
iam non eius authoritate, sed ipsa veritate fir
matam. Neque enim & mihi propterea pla-
cet quia per illius os potissimum me domi-
nus ab errore liberauit, & per illius ministe-
rium gratiā mihi baptismi salutaris indulsit,
tanquam plantatori & rigatori meo nimium A
faueam, sed qa de hac re & ipse hoc dixit qđ
pie cogitanti & rectè intelligenti loquiť etiā
ille qui incrementum dat Deus. In ipsa ergo
resurrectione non facilè est Deum videre, ni
si ijs qui corde sunt mundo. Et iō beati mun-
do corde, quoniā ipsi Deum videbunt. Quan Matt. 5.
tos beatos iam numerauerat, & tñ videndi
ijs Deum nō promiserat facultatem. Si ergo

ij qui mundo ſunt corde Deum uidebũt,uti-
que alij nõ videbũt. Neq;.n. indigni Deũ vi-
debũt,neq; is qui Deũ videre noluerit, põt
eũ videre. Nec in loco Deus vr̃, ſed mundo
corde, nec corporalib. oculis Deus quærit̃,
nec circunſcribit̃ viſu, nec tactu tenet̃, nec
audit̃ affatu, nec ſentit̃ inceſſu. Et cũ abſens
putat̃,vr̃,& cum præſens eſt,non vr̃. Deniq;
Ioan. 14. nec Apoſtoli oẽs Chriſtum videbãt, & ideo
B ait, Tãto tp̃e vobiſcum ſum & adhuc me nõ
cognouiſtis. Qui.n. cognouit quæ ſit latitu-
do,& lõgitudo,& altitudo, & profundũ, &
ſupereminentem ſcientiæ charitatẽ Chriſti,
1. Cor. 5. videt,& Chriſtũ,videt & patrẽ. Nos. n. iam
Tre. 4. ſ̃m carnem nõ nouimus Xp̃m,ſed ſ̃m ſpũm.
Spũs n. ante faciẽ noſtrã Chriſtus dñs, q̃ nos
in oẽm plenitudinam Dei miſericordia ſua
implere dignet̃,vt videri poſſit a nobis. Hæc
verba ſancti viri, quæ non carnalia ſed ſpiri-
talia ſunt,inquantum intelligis, & vera eſſe,
non q̃a ipſe dixit,ſed q̃a veritas ſine ſtrepitu
clamat, agnoſcis,intm̃ intelligis, vnde adhæ
reas dño,teq; ipſam intrinſecus præparas in
corporalem locum manſionis eius ad audiẽ
dum ſilentium narrationis eius,& videndam
inuiſibilem formam eius. Beati enim mũdo
corde, qm̃ ipſi Deum videbunt. Non tñ eis ſi
cut corpus ex aliquo loci interuallo appare
bit,ſed cum venerit ad eos & manſionem fe
cerit apud eos, qm̃ ſic implebuntur in oẽm
plenitudinem Dei nõ cum fuerint & ipſi ple
nus Deus,ſed cũ perfecti fuerint pleni Deo.
Si aũt non niſi corpora cogitamus,& nec il-
lud ſaltem digne cogitare poſſum⁹,vnde vel
ipſa corpora cogitemus, non quæramus q̃d
aduerſum noſipſos loquamur,ſed ab hac po
tius carnali conſuetudine orando,& in ante
riora nos extendendo corda mundemus. Vt
enim non tantum quod beatus Ambroſius,
verumetiam quod ſanctus Hieronymus, di-
cam,non ſolum patris diuinitatem, ſed nec
C filij quidem, nec ſpiritusſancti, quia vna in
trinitate natura eſt, pñt oculi carnis aſpicere
ſed oculi mentis. De quib. ipſe ſaluator ait,
Beati mundo corde, quia ipſi Deũ videbunt.
Nanq; ſicut alibi idem Hieronymus breui-
ter ac veraciter definiuit,res ĩcorporalis cor
poralib. oculis non vr̃. Has ſñias de re tanta
virorũ tantorum nõ ob hoc interponere vo
lui,vt cuiuſquam hominis ſenſum tanquam
ſcripturæ canonicæ authoritatẽ ſequẽdũ ar
bitreris,ſed vt illi qui aliter ſapiunt conẽtur
mente videre quod verum eſt,& in ſimplici-
tate cordis quærere Deum ne tam doctos di
uinorum eloquiorum tractatores temere re-
prehendãt. Nec te moueat quod à q̃buſdam
minus conſiderate dr̃, quid tũc videbũt ocu-
li corporales, ſi Deum non videbunt? an for-
te cęci erunt, vel ſine cã erunt? Neq;.n. atten-
dunt qui hæc loquunt̃, quia ſi non erunt cor
pora, nec illi corporales ꝑfecto oculi erũt.
Si aũt erunt corpora, erũt quæ videre poſſint
oculi corporales. Sed hæc iã ſatis dicta ſint,
quæ ab initio huius opuſculi mei diligenter
lecta & relecta conſiderans, ſine vlla fortaſſe
dubitatione perſpicies, ad videndũ Deum p̱
eius auxiliũ, cor mũdũ te debere præparare.
De corpore verò ſpiritali, ſi dñs iuuerit, ope
re alio experiemur, quid diſputare valeam⁹.

Auguſtinus Romaniano, hortans vt ocium
datum bene collocet. Epiſt. CXIII

NOn hęc epiſtola ſic inopiam chartæ in-
dicat, vt membranas ſaltem abundare
teſtetur. Tabellas eburneas, quas habeo, auũ-
culo tuo cum literis miſi. Tu enim huic pell
culæ facilius ignoſces, q̃a differri non potuit
quod ei ſcripſi, & tibi non reſcribere etiam
ineptisſimum exiſtimaui. Sed tabellas ſiqua
ibi noſtræ ſunt, propter huiuſmodi neceſſita
tes, mittas peto. Scripſi quidẽ de Catholica
religione quantum dominus dare dignatus
eſt, quod tibi volo ante aduẽtum meum mit
tere, ſi charta interim non deſit. Tolerabis. n.
qualemcunque ſcripturam ex officina maio
rum. De codicibus præter libros de Orato-
re, totum mihi excidit. Sed nihil amplius re-
ſcribere potui, quàm vt ipſe ſumeres quos l
beret, & tunc in eadẽ maneo ſententia. Ab-
ſens enim quid plus faciam nõ inuenio. Gra-
tisſimum mihi eſt, quod in vltima epiſto-
la me participem domeſtici tui gaudij face-
re voluiſti. Sed me ne ſalis placidi vultum
fluctusq́ue quietos Ignorare iubes? quanquã
nec me iubes, nec ipſe ignoras. Quare ſi ad
melius cogitandum quies aliqua data eſt
vtere diuino beneficio. Nec enim debemus
nobis cum iſta proueniunt, ſed illis per quos
iſta proueniunt gratulari, quoniam iuſta &
officioſa, & pro ſuo genere pacatior atque
tranquillior rerum temporalium admini-
ſtratio

ſtrati o recipiendorum æternorum meritum gignit,ſi non teneat cum tenet, nec multiplicet cũ multiplicat, ſi non cum pacat inuoluat. Ipſius.n.veritatis ore dictũ eſt, Si in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt quis dabit vobis? Laxatis ergo curis mutabilium rerum,bona ſtabilia & certa quæramus, ſuperuolemus terrenis operib.noſtris. Nam in mellis copia:non fruſtra pennas habet apicula,* nectit enim hærentem.

Nebridius Auguſtino, deplorãs illum quod nimiũ interpelletur ciuium negociis ab ocio contemplationis. Epiſt. CXIIII.

ITane eſt mi Auguſtine fortitudinem ad tolerantiam negocijs ciuium præſtas,necdũ tibi reddit illa exoptata ceſſatio? quæſo q̃ te tam bonum hoĩes interpellent credo,qui neſciunt q̃d ames,quid concupiſcas. Nulluſne tibi eſt amicorũ qui eis amores referat tuos? Nec Romanianus nec Lucinianus?Me certe audiant.Ego clamabo,ego teſtabor te Deum amare,illi ſeruire atq; inhærere cupere. vellem ego te in ius meum vocare,ibique acqeſcere. Non enim timebo me ſeductorem tui dici à ciuibus tuis, quos nimium amas, & à quibus nimium amaris.

Auguſtinus Nebridio, quomodo motus animi noſtri à ſpiritib. ſentiant, & ab iis quõ aſſiciantur.Et vnde motus iræ, de differentiis inſenſibilib.de idea rerum.Hæc epiſtola ſic erat deprauata, vt planè diuinãdum eſſet aliquot locis. Nõ videtur fuiſſe iuſta epiſtola,ſed fragmenta ſparſim annotata literis Nebridij. Epiſt. CXV.

QVanquam mei animi cognitor ſis, fortaſſe tñ ignoras quantũ velim præſentia tua frui. Verũ hoc tam magnũ beneficiũ Deus quandoque præſtabit. Legi rectiſsimã epiſtolam tuam,in qua de ſolitudine queſtus es,& quadam deſertione à familiaribus tuis, cum quibus vita dulciſsima eſt.Sed q̃d aliud hic tibi dicam,niſi quod te non dubito facere. Confer te ad tuum animum, & illum in Deum leua quantum potes.Ibi.n.certius habes & nos,non per corporeas imagines, quibus nunc in noſtra recordatione vti neceſſe eſt, ſed per illam cogitationẽ qua intelligis non loco eſſe nos ſimul. Epiſtolas tuas cum conſiderarẽ,quib.non dubium tibi quęrenti magna reſpondi,vehementer me illa terruit qua percũctaris quomodo fiat,vt nobis à ſuperiorib.poteſtatib.vel à dæmonib. & cogitationes quædam inſerantur & ſomnia. Magna.n res eſt,cui tu quoq; pro tua prudentia perſpicis,nõ epiſtola,ſed aut præſenti collucutione,aut aliquo libello rñdẽdum eſſe. Tẽtabo tñ callens ingeniũ tuũ quędã q̃onis huius limina p̃ſeminare, vt aut cætera tecũ ipſe cõtexas,aut poſſe ad rei tãtę probabilẽ inueſtigationẽ perueniri minime deſperes. *3. de Ge. ad literã cap.9. & 10.& 11* Arbitror.n.oẽm motũ animi aliq̃d facere in corpore.Id aũt vſque ad noſtros exire ſenſus, tã hebetes tamq; tardos,cũ ſint maiores animi mot⁹,velut cũ iraſcimur, aut triſtes,aut gaudentes ſumus. H Ex quo licet cõiicere,cũ etiam cogitamus aliquid, neq; id nobis in nr̃o corpore apparet,apparere tñ poſſe aereis æthereiſve animantib.quorũ & ſenſus acerrimus: & in cuius comparatione noſter ne ſenſus q̃dem putandus eſt. *angeli animãtia.* Igitur ea quæ (vt ita dicã) veſtigia ſui motus animus figit in corpore, poſſunt & manere & quendam quaſi habitũ facere,quæ latenter cũ agitata fuerint & contrectata,ſecundum agitantis & contrectantis voluntatem,ingerunt nobis cogitationes & ſomnia, atque id fit mira facilitate. *2. de Ge. ad literã ca.12.& 14.& 17* Si enim noſtrorũ corporũ terrenorũ & tardiſsimorum exercitationes,agendis organis muſicis ſeu funãbulo,cæteriſq; huiuſmodi ſpectaculis innumerabilibus ad quædam incredibilia perueniſſe manifeſtum eſt, nequaquam eſt abſurdum, eos qui aereo vel æthereo corpore aliquid in corporibus agunt,quæ naturali ordine penetrant,longe maiore vti facilitate I ad mouendum quicquid volunt,non ſentientibus nobis,& tamen inde aliquid perpetientib.Neque.n.etiam quomodo fellis abundantia nos ad iram crebriorem cõgat ſentimus, & tamen cogit cum hæc ipſa,qua dixi, abundantia facta ſit iraſcentib.nobis. Sed hoc tñ ſi non uis ſimile à nobis prætereunter accipere,uerſa id cogitatione quantum potes. Nã ſi animo exiſtat aſsidue aliqua difficultas agẽdi atque implendi quod cupit, aſsidue iraſcimur. Ita eſt aũt (quantum mea fert opinio) turbulentus appetitus auferendi ea, quæ facilitatẽ actionis impediũt.Itaq; plerunq;,nõ hominibus tantum, ſed calamo iraſcimur

in

in ſcribendo, eumq́ue collidimus atq; frangimus. Et aleatores teſſeris & pictores penicillo, & cuiq; inſtrumento qlibet ex quo difficultatem ſe pati arbitraẽ. Hac aũt aſsiduitate iraſcendi fel creſcere etiã me dici affirmant. Creméto aũt fellis rurſus & facilè ac prope nullis cauſis exiſtentib. iraſcimur. Ita qđ ſuo motu animus fecit in corpore, ad eũ rurſus cõmouendũ valebit. Pñt latisſime iſta tractari & multis rerũ teſtimonijs ad certioré plenioréq; pduci notitiã. Sed huic epiſtolæ adiũge illã quã tibi nup de imaginib. & de memoria miſi, & eã diligentius ptracta. Nã minus plene à te intellecta reſcripto tuo mihi apparuit. Huic ergo quam nunc legis, cũ adiunxeris de illa qđ dictum ibi eſt de naturali quadã facultate aĩ minuentis & augentis co-
K gitatione qdlibet: fortaſſe ẽt formę corporũ, quas nunq̃ vidimus vel cogitando apud vos vel ſomniãdo figurant, tametſi actus animi nullo modo eſt ijs quas videmus cõparãdus. Si aũt aĩum ita vt æquũ eſt, aĩo cõferas, magis idẽ vel cogitare vel cõtẽplari, aut ſi aliqd aliud cõmodius dr̃, ſi vllus eis ineſt aĩus ſydera magis q̃ homines cõſyderãda ſunt. Cæterũ in corporum mortib. ſi (vt ſoles) diligẽter attendas, nihil oĩno à duob. idẽ fieri põt. An tu cũ deambulamus ſimul ſtatim idẽ nos agere exiſtimas? abſit à prudẽtia tua. Septẽtrioni nanq; vicinior noſtrũ qui deambulat, aut alterum pari motu antecedat, aut tardius ingrediaẽ neceſſe, eſt neutrum tñ ſentiri põt. Sed tu (ni fallor) qd intelligamus non qd ſentiamus expectas. Qđ ſi ab axe in meridiẽ tendamus cõiuncti nobis atq; inhærentes quãtum valemus, innitamurq́; marmori lęui & ęquali, uel etiã ebori, tñ non magis põt eſſe amborum idẽ motus, q̃ uenæ pulſus, q̃ forma, q̃ facies. Remoue nos & pone illam Glauciam prolẽ, nihil egeris, qppe hic ẽt ſi in illis geminis tanta eſt neceſsitas, ut ppe moueãtur, quanta fuit ut ſinguli naſcerẽtur. At. n. hoc, inquies, ratione tantum: quod autem ſol ab aſtris differt, ſenſibus etiam clarum atque
L manifeſtum eſt, ſi magnitudinem me cogis reſpicere. Noſti de interuallis q̃ multa dicantur & ad q̃ incertum perſpicuitas iſta reuocetur. Sed ut cõcedam ita eſſe ut apparet, ſic. n. & credo, cuius tandem & ſenſum fefellit ita proceritas, ne ſeptẽ pedes lõgiores quanquã ſex longisſima, cui te credo nimium quæſiſſe hoĩnem æqualẽ, & cum minime reperiſſes uſq; in eius formã noſtrã epiſtolã tẽdere uoluiſſe. Quare cũ in terris quoq; tale aliqd exiſtat, nihil de cęlo puto eſſe mirandũ. Si aũt te mouet, qđ præter ſolem nullius ſyderis lumen implet diẽ, quis (quæſo) de hominib. tãtus apparuit, quantus hõ ille, quem Deus ſuſcepit longe aliter q̃ cæteros ſanctos atq; ſapiẽtes? Quẽ ſi cum aliis hoĩbus conferas, maiore diſtãtia cõtinetur, q̃ collatione ſolis cætera ſydera. Quã ſanè ſimilitudinẽ diligenter intuere. Fieri. n. põt mẽte qua excellis, ut quãdam qõnem de hoĩe Chriſto ad id propoſitã tranſeunter diſſoluerimus. Item quæris, utrũ ſumma illa ueritas & ſumma ſapiẽtia, & forma rerum, per quam facta ſunt omnia, quam filium Dei unicũ ſacra noſtra prophetantur, gñaliter hoĩs, an etiam uniuſqniſq; noſtrum rõnem contineat? Magna qõ. Sed mihi uĩ qđ ad hominem faciendũ attinet, hoĩs quidem tñ non meam uel tuã ibi eſſe rõnem. Quod aũt ad orbem tpis uarias hominũ rõnes in illa ſynceritate uiuere. Verum hoc cũ obſcurisſimum ſit qua ſimilitudine illuſtrari posſit ignoro, niſi forte ad artes illas, quæ ſunt in aĩo noſtro confugiendũ eſt. Nam in diſciplina metiendi una eſt anguli rõ, una quadrati. Itaq: quoties demõſtrare angulũ uolo, nõ niſi una rõ anguli mihi occurrit. Sed quadratũ nequaq̃ ſcriberẽ, niſi quatuor ſimul angulorũ rõnẽ intuerer. Ita qlibet hõ una rõne qua hõ intelligiẽ factus eſt, at ut populus fiat, q̃uis & ipſa una ratio eſt, nõ tamẽ hominis ratio, ſed hoĩum. Si ergo pars huius uniuerſi eſt, Nebridius ſicut eſt, & oẽ uniuerſum partibus conſtat: non potuit uniuerſi conditor Deus partium rõnem non hr̃e. Quamobrem quod prima hominum ibi ratio eſt, non ad ipſum hominem pertinet, quanq̃ miris rurſum modis ad unnm omnia redigantẽ. Sed ut id cõmodius cogitabis. His cõtentus ſis interim peto, quanq̃ iam exceſſerim ueniam.

Auguſtinus Nebridio, de conuictu & ſeceſſu altisſimo à tumultu rerum mundanarũ, ac tranquillitate mentis. Erat & hæc deprauatisſima. Epiſt. CXVI.

NVnquam æque quicquam tuarum inqſitionum me in cogitando tenuit æſtuãtem, atque illud quod recentisſimis literis

tuis legi, vbi nos arguis, quod consulere negligamus, vt vnà nobis viuere liceat. Magnũ crimen, & nisi falsum esset, periculosissimũ. Sed cum probabilis rõ demonstrare videat, hic nos potius q̃ Cartagini vel etiam ruri ex snĩa posse degere, quid tecum agam mi Nebridi prorsus incertus sum. Mittaturne ad te accõmodissimum tibi vehiculum? nam bastarna innoxie te vehi posse noster Lucinianus author est. At matrem cogito, vt quę absentiam sani non ferebat, imbecilli multo minus esse laturã. Veniamne ipse ad vos? At hic sunt qui neq; venire mecum queant, & quos deserere nefas putẽ. Tu enim potes & apud tuam mentem suauiter habitare, ij verò vt idem possint satagitur. Eam ne crebro & redeam, & nunc tecum, nunc cum ipsis sim? At hoc neque simul, neq; ex snĩa viuere est. Non.n. breuis est via, sed tanta oĩno, cuius peragendæ negocium sæpe suscipere, nõ sit ad optatum ociũ peruenisse. Huc accedit infirmitas corporis, qua ego quoq;, vt nosti, nõ valeo quod volo nisi oĩno desinã quicquam plus velle q̃ valeo. Profectiones ergo, quas quietas & fœlices hr̃e nequeas, per totã cogitare uitam, non est hominis de illa una ultima, quę mors uocatur, cogitantis, de qua uel sola intelligis uere esse cogitandũ. Dedit quidem Deus paucis quibusdam, quos gubernatores ecclesiarum esse uoluit, & illam nõ solum expectarent fortiter, sed alacriter etiam desiderarent, & earum obeundarum labores sine ullo angore susciperent: sed, neq; ijs qui ad hmõi administrationes tp̃alis honoris amore raptantur, neq; rursum ijs qui cum sint priuati, negociosam uitam appetunt, hoc tñ bonũ concedi arbitror, ut inter strepitus inquietosq; conuẽtus atq; discursus cũ morte familiaritatẽ quã quærim⁹ faciãt: deificari.n. utrisq; in ocio licebat. Aut si hoc falsum est,
C ego sum omnium ne dicam stultissimus, certe ignauissimus, cui nisi proueniat quædã secura cessatio, syncerũ illud bonũ gustare atque amare nõ possũ. Magna secessione à tumultu rerũ labentiũ, mihi crede, opus est, ut nõ duritia, nõ audacia, nõ cupiditate inanis gloriæ, nõ supstitiosa credulitate fiat ĩ hoĩe, nihil timere. Hinc.n. fit illud etiã solidũ gaudiũ, nullis oĩno lætitijs ulla ex particula conferẽdũ. Qđ in naturã humanã talis uita nõ cadit, cui aliqñ euenit ista securitas? cur tanto euenit crebri⁹, quãto q̃s in mẽtis penetralib. adorat Deum? cur in actu etiã humano plerunq; ista trãquillitas manet, si ex illo adyto ad agendũ quisq; procedat? cur interdũ & cũ loquimur, mortẽ non formidamus, cum aũt non loquimur, et cupimus? Tibi dico, non.n. hoc cuilibet dicerem, tibi, inquã dico, cuius itinera ĩ superna bene noui tu ne cum expertus sæpe sis q̃ dulce uiuat, cum amori corporeo aĩus moriť, negabis tandem totam hoĩs uitam posse intrepidam fieri, ut rite sapiens nominetur? aut hanc affectionem, qua ratio D
nititur tibi accidisse unquam, nisi cum in intimis tuis angeris asserere audebis? Quæ cum ita sint, restare unum uides, ut tu quoq; in cõmune consulas, quo uiuamus simul. Quid.n. cum matre agendum sit quam certe frater Victor non deserit, tu multo melius calles quàm ego. Alia scribere, ne te ab ista cogitatione auerterem, nolui.

Augustinus Nebridio, significans ei, quantũ profecerit in secessu, contemplatione rerum æternarum. Epi. CXVII.

Mirum admodũ est q̃ mihi præter spem euenerit, quod cum requiro quib. epistolis tuis mihi rñdendum remanserit, unam tantum inueni, quæ me adhuc debitorem teneret, qua petis, ut tanto nostro ocio, quantũ esse arbitraris tecum aut nobiscum cupis, indicemus tibi quid insensibilis atq; intelligibilis naturę descernentia profecerimus. Sed nõ arbitror occultum tibi esse, si falsis opinionibus tanto quisq; inseritur, quãto magis in eis familiariusq; uolutať, multo id facilius in rebus ueris animo accidere. Ita tñ paulatim in perfectum hominem proficim⁹. Quippe cũ plurimum inter puerum & iuuenẽ distet, nemo à pueritia quotidie interrogatus se aliqñ iuuenem dicet. Quod nolo in eampartem accipias, ut nos in his rebus quasi ad quandam E
mentis iuuentutem firmioris intelligẽtiæ robore peruenisse existimes. Pueri enim sumus, sed (ut dici assolet) forsitan belli, & non mali. Nam plerunque perturbatos & sensibilium plagarum curis refertos, illa tibi notissima ratiuncula, in respirationem leuat, mentem atque intelligentiam oculis & hoc uulgari aspectu esse meliorem, quod non ita esset, nisi magis essent illa, quæ intelligimus,

gimus, quàm ista quæ cernimus. Cui ratioci-
nationi vtrũ nihil valide inimicũ sit, peto me
cũ cõsideres. Hac ego interim recreatus, cũ
Deo in auxiliũ deprecato & in ipsum & in
ea quæ verissime vera sunt attoli cępero, tan
ta nonnunquã rerũ manentiũ præsumptione
cõpleor, vt mirer interdũ illa mihi opus esse
rõcinatione, vt hæc esse credã, quæ tanto in-
sunt pręsentia, quanto sibi quisq; sit præsens.
E Recole tu quoq;, nã te fateor hui⁹ rei esse di
ligentiorẽ, ne qd forte nesciẽs rescriptis ad-
huc debeã. Nã mihi nõ facit fidẽ tã multorũ
onerũ, quæ aliquando numerauerã, tam re
pẽtina depositio, quãuis te accepisse literas
meas non dubitẽ, quarũ rescripta nõ habeo.

Augustinus Ianuario respondet, docẽs quid
agendum sit in ijs, in quibus regionum,
aut ecclesiarum consuetudines variant, &
in quibus consentiunt. Puta de sacramen-
tis, festis diebus, ieiunio & Eucharistia.
Epistola. CXVIII.

2.ret. 20 DIlectissimo filio Ianuario, Augustinus
Cap. 1. in dño salutem. Ad ea quæ me interro-
gasti, mallem prius nosse quid interrogatus
ipse rñderes. Ita n. vel approbando vel emen
dando rñsiones tuas multo breuius possem
rñdere, & te facillime aut cõfirmare aut cor
rigere. Hoc quidẽ (vt dixi) mallem. Sed tñ vt
nunc responderem malui longiorem facere
sermonem q̃ dilationem. Primo itaq; tene-
re te volo qđ est huius disputationis caput,
Mat. 11. dominum nostrum Iesum Christum, sicut
ipse in euangelio loquitur, leui iugo suo nos
subdidisse & sarcinę leui. Vnde sacramentis
numero paucissimis, obseruatione facilli-
Sacramẽ mis, significatione præstantissimis societatẽ
ta duo noui populi colligauit, sicuti est baptismus
præcipua trinitatis nomine cõsecratus, communicatio
corporis & sanguinis ipsius, & siquid aliud
in scripturis canonicis commẽdat, exceptis
G ijs quæ seruitutẽ populi veteris pro cõgrueñ
tia cordis illorum & prophetici tpis onera-
bant, quæ & in quinq; libris Moysi legũtur.
Illa sũt, quæ non scripta sed tradita custodi-
Diffi. 12. mus, quæ quidẽ toto terrarũ orbe obseruan-
illa. tur, dant intelligi, vel ab ipsis Apostolis vel
Festa pau plenarijs concilijs, quorum est in Ecclesia sa
cissima. luberrima authoritas, commendata atq; sta-
tuta retineri, sicuti qđ dñi passio, & resurre-
ctio, & ascensio in cœlũ, & aduẽtus de cęlo
spiritussancti, anniuersaria solennitate cele-
brant. Et si quid aliud tale occurrerit qđ ser-
uat ab vniuersa quacũq; se diffundit Ecclesia.
Alia verò quę per loca terrarũ regionesq; va
riant, sicuti est quod alij ieiunãt sabbato: Alij
vero nõ, Alij quotidie communicant corpo
ri & sãguini dñico, Alij certis dieb. accipiũt:
Alibi nullus dies intermittit quo nõ offerat,
Alibi sabbato tñ & dñico, Alibi tñ dñico, H
& siquid aliud hmõi aĩaduerti potest, totum
hoc genus rerum liberas habet obseruatio-
nes. Nec disciplina vlla est in his melior gra-
ui prudẽtiq; Christiano, q̃ vt eo modo agat,
quo agere viderit Ecclesiã ad quãcunq; for-
te deuenerit. Quod. n. neq; contra fidẽ, neq;
contra bonos mores iniungit, indifferenter
est habendũ, & pro eorum inter quos viuit
societate seruandũ est. Credo te aliqñ ex me
audisse, sed tñ etiam nunc commemoro. Ma
ter mea Mediolanum me consecuta, inuenit
Ecclesiam sabbato non ieiunantem, cęperat
perturbari & fluctuari quid ageret, cum ego
talia non curabam, sed pp ipsam cõsului de
hac re beatissimæ memoriæ virum Ambro-
sium. Rñdit se nihil docere me posse, nisi qđ
ipse faceret, quia si melius nosset, id potius
obseruaret. Cumq; ego putassem, nulla red-
dita rõne, authoritate sola sua nos voluisse
admonere ne sabbato ieiunaremus, subsecu-
tus est, & ait mihi. Cum Romam venio ieiu-
no sabbato, cum sum hic non ieiuno. Sic
etiam tu, ad quam forte Ecclesiam veneris,
eius morem serua si cuiquã non vis esse scan
dalo, nec quenquam tibi. Hoc cum matri re-
nunciassem, libenter amplexa est. Ego verò
de hac sñia etiam atq; etiam cogitãs, ita sem-
per habui, tanq̃ eam cęlesti oraculo suscepe
rim. Sensi. n. sæpe dolens & gemens multas
infirmiorum perturbationes fieri per quorũ-
dam fratrum contentiosam obstinationẽ &
superstitiosam timiditatem, qui in reb. huius
modi quæ neq; scripturæ sanctæ authorita-
te, neq; vniuersalis Ecclesiæ traditione, neq;
vitæ corrigẽdæ vtilitate ad certum pñt termi
num peruenire, tñ quia subest qualiscunque
ratiocinatio cogitãtis, aut quia in sua patria
sic ipse consueuit, aut quia ibi vidit vbi pere
grinationem suã quo remotiorem à suis, eo
doctiorem factam putat, tam litigiosas exci-
tant quæstiones, vt nisi qđ ipsi faciunt, nihil
rectum

rectũ existiment. Dixerit aliquis non quotidie accipiendam Eucharistiã. Quæsieris quare. Qm̃, inquit, eligẽdi sunt dies, quib. purius hõ continentiusq; viuit, quo ad tm̃ scr̃m dignius accedat. Qui.n. mãducauerit indigne, iudiciũ sibi manducat & bibit. Alius contra, Immo, inquit, si tãta est plaga peccati, atque impetus morbi, vt medicamẽta talia differenda sint, authoritate antistitis debet quisq; ab altario remoueri ad agendã pñiam, & eadẽ authoritate recõciliari. Hoc est.n. indigne accipere, si eo tpe accipiat quo debet agere pęnitentiã, nõ vt arbitrio suo cum libet, vel auferat se communioni, vel reddat. Cæterum si peccata tãta non sunt, vt excommunicandus quisquam homo iudicet̃, non se debet à quotidiana medicina dominici corporis separare. Rectius inter eos fortasse quisquã dirimit litem qui monet vt præcipuè in Christi pacẽ permaneant. Faciat aũt vnusquisque quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Neuter.n. eorum exhonorat corpus & sanguinem dñi, saluberrimũ scr̃m certatim honorare cõtendunt. Neque. n. litigauerunt inter se, aut quisquã eorum sę alteri præposuit, Zachæus & ille centurio, cum alter eorũ gaudens in domum suam suscepit dominũ, alter dicit, Nõ sum dignus vt intres sub tectũ meum: Ambo saluatorem honorificantes diuerso, & quasi contrario modo, ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consecuti. Valet etiam ad hanc similitudinem quod in primo populo vnicuiq; manna secũdum propriã volũtatem in ore sapiebat, sic in ore cuiusque Christiani scr̃m illud qũo sumatur estimandum. Nam & ille honorando nõ audet quotidie sumere, & ille honorando non audet vllo die prætermittere. Contemptum solum nõ vult cibus ille, sicut mãna fastidiũ. Inde enim & Apostolus indigne dicit acceptum ab eis, qui hoc non discernebant à cæteris cibis veneratione singulariter debita. Continuo quippe cum dixisset, Iudicium sibi manducat & bibit: addidit vt diceret, non diiudicans corpus domini: quod satis toto ipso loco in epistola ad Corinthios prima, si diligenter attẽdatur apparet. Sit aliquis peregrinus in eo forte loco, vbi perseuerantes in obseruatione quadragesimę, nec quinta sabbati lauant relaxanque ieiunium, Non, inqt, hodie ieiunabo. Quæritur causa, Quia non fit, inquit, in patria mea. Quid aliud ille nisi consuetudinem suam cõsuetudini alterius p̃ponere conatur? Non. n. mihi de libro Dei *Ieiunium* hæc recitaturus est, aut vniuersæ quacunque dilatat̃ ecclesiæ plena voce certabit, aut ostẽdet istum contra fidẽ facere, se autem s̃m fidẽ, moresq; hinc optimos aut illũ violare, aut se custodire cõuincet. Violant sanè quietẽ & pacem suam de supeflua qõne rixando. Mallem tñ in reb. hmõi, vt & ille in huius & hic in illius patria ab eo quod cæteri faciunt non abhorreret. Si verò ẽt in aliena patria cũ M peregrinet̃, vbi maior, & frequentior est populus Dei, vidit, verbi gr̃a, bis offerri quinta sabbati hebdomadæ vltimę quadragesimę & mane & ad vesperã, veniensq; in patriã suã, vbi fine diei mos est offerri, male illiciteq; fieri contendat, quoniam alibi aliter ipse viderit, puerillis est sensus ille, cauendus in nobis, tolerandus & corrigendus in nostris. *Cap. 5.* Prima ergo inquisitio tua quam in commonitorio posuisti, ex quo trium istorum generum sit attende. Quæris enim his verbis, quid per *Eucharistia bis in die.* quintam feriam vltimæ hebdomadis Paschæ fieri debeat. An offerendum sit mane, & rursus post cœnam, pp illud quod dictum est. Similiter postquam cęnatum est: An ieiunandum, & post cœnam tm̃modo offerendum: An etiam ieiunãdum & post oblationẽ (sicut facere solemus) cęnandũ. Ad hæc itaq; ita rñdeo, vt quod horum sit faciendum si diuinæ scripturæ præscribit authoritas, non sit dubitandum quin ita facere debeamus vt legimus vt iam non qũo faciendum, sed qũo scr̃m intelligẽdum sit disputemus. Similiter etiam si quid horum tota die per orbẽ frequentat ecclesia. Nam hoc quin ita faciẽdum sit, disputare insolentissimæ insaniæ est. Sed neque hoc neque illud inest in eo quod tu quæris. Restat igitur vt de illo tertio genere sit, quod A per loca regionesque variatur. Faciat ergo quisque quod in ea ecclesia in quam venit inuenerit. Non enim quicquam eorum contra fidem fit, aut contra mores, hinc vel inde meliores. His enim causis, idest, aut propter fidem, aut propter mores, vel emendari oportet quod perperam fiebat, vel institui quod non fiebat. Ipsa quippe mutatio consuetudini etiam, quæ adiuuat vtilitate, nouitate perturbat. Quapropter, quæ vtilis non est, perturbatione infru-

ctuosa

ctuosa consequenter noxia est. Nec ideo pu-
tari debet institutum esse multis locis, vt illo
die post refectionem offeratur, quia scriptũ
est identidem: Et calicem accipiens post cœ
nam dicens, & cętera. ipsam enim potuit ap-
pellare cęnam qua iam corpus acceperant,
vt deinde calicem acciperent. Apostolus nã
que alibi dicit. Conuenientib. ergo vobis in
vnum, non est dñicam cęnã manducare, hãc
2. Co. 11. ipsam acceptionẽ Eucharistiæ dñicam cęnã
Cap. 6. vocãs. Illud magis mouere potuit hoĩes, vtrũ
iam refecti die vel offerrent vel sumerent Eu
Mat. 26. charistiam, quod in Euangelio dr̃: Cum autẽ
illi manducarent, accepit Iesus panem & be-
B nedixit: cum etiam superius dixisset, Cum se
ro factum esset, recũbebat cum duodecim,
De consc. & manducantib. eis dixit, Quoniam vnus ex
dist. 2. vobis me tradet. Post. n. tradidit sacramentũ.
liquido. Et liquido apparet, quando primum accepe
runt discipuli corpus & sanguinem dñi, non
eos accepisse ieiunos. Nunquid tñ propterea
calumniandum est vniuersæ ecclesiæ, quod
4. sen. di. à ieiunis semp̱ accipit? Ex hoc enim placuit
8. cap. hic spirituisancto, vt in honorem tanti sacramẽ-
aut. ti in os Christiani prius dominicum corpus
intraret q̃ exteri cibi. Nam ideo per vniuersũ
orbem mos iste seruatur. Neque. n. quia post
cibos dedit dñs, propterea pransi aut cęnati
fratres ad illud sacramentum accipiendum
conuenire debent, aut sicut faciebant quos
Apostolus arguit, & emẽdat, mensis suis ista
miscere. Nanque saluator quò vehementius
commendarẽt mysterij illius altitudinem, vl
timum hoc voluit infigere cordib. & memo
riæ discipulorum, à quibus ad passionem di
gressurus erat. Et ideo non præcepit quo de-
inceps ordine sumeretur, vt Apostolis per
quos ecclesias dispositurus erat seruaret hũc
C locum. Nam si hoc ille monuisset, vt post ci
bos alios semper acciperetur, credo quod
eum morem nemo variasset. Cum verò ait
1. Co. 11. Apostolus de hoc sacramento loquens, Pro
pter quod fratres cum conuenitis ad mandu
candum, inuicem expectate. Siquis esurit do
mi manducet, vt non ad iudicium conuenia
tis, statim subtexuit. Cætera autem cum vene
ro ordinabo. Vnde intelligi datur, quia mul-
tum erat, vt in epistola totum illum agendi
ordinem insinuaret, quem vniuersa per orbẽ
seruat ecclesia, ab ipso ordinatum esse quod
nulla morum diuersitate variatur. Sed nõnul
los probabilis quędam rõ delectauit, vt vno
certo die per annum, quo ipsam cęnam dñs Cap.
dedit, tanquã ad insigniorem commemora-
tionẽ post cibos offerri & accipi liceat cor-
pus, & sanguinẽ dñi. Honestius aũt arbitror
ea hora fieri, vt qui etiam ieiunauerit, post re
fectionẽ quæ hora nona fit, ad oblationem
possit occurrere. Quap̱p̱ neminem cogim⁹
dñica illa cœna prandere, sed nulli etiam cõ
tradicere audemus: hoc tñ non arbitror insti
tutum, nisi quia plures & propè oẽs in pleris
que locis eo die cęnare * cõsueuerunt. Et q̱a
nonnulli etiam ieiuniũ custodiunt, mane of
ferũ Christo p̱p̱ prandentes, q̱a ieiunia simul
& lauacra tolerare nõ possunt, ad vesperam
verò p̱p̱ ieiunantes. Si aũt quæris, cur etiam
lauandi mos ortus sit. Nihil mihi de hac re-
cogitanti probabilius occurrit, nisi quia ba-
ptizandorum corpora per obseruationẽ qua
dragesimę sordidata, cum offensione sensus
ad fontem tractarentur, nisi aliqua die laua-
rentur. Istum aũt diem potius ad hoc electũ,
quo cœna dñica anniuersariè celebratur. Et
quia concessum est hoc baptismum acceptu
ris, multi cũ his lauare voluerũt ieiuniumq;
relaxare. His (vt potuit) disputatis, moneo, vt
eà quæ prælocutus sum serues quantum po-
tes, vt decet Ecclesiæ prudẽtem ac pacificum
filium. Alia quæ interrogasti, si Deus volue-
rit alio tempore expediam.

Augustinus Ianuario, copiosius differens
de ritibus ecclesiæ, vel ijs quos negligere
nefas est, vel ijs, qui pro tempore loco-
que seruari possunt, aut omitti: vel ijs, qui
tollendi sunt, si citra maius incommodũ
liceat. Has duas epistolas Augustinus re-
censet inter libros, ob hanc prolixiorem.
Epistola. CXIX.

LEctis literis tuis, vbi me commonuisti,
vt debitum redderem de residuis enodã
dis quæstionibus, quas iam longe ante quæ-
siueras, gratissimum mihique charissimum
desiderium studij tui amplius differri, tole-
rare non potui, & quanuis in medijs aceruis
occupationum mearum, hanc feci pręcipuã,
vt ad eà quæ me interrogasti responderem
tibi. Diutius autem de tua epistola dispu-
tare nolo, ne hoc ipsum me impediat iã tan-
dem reddere quod debeo. Quæris quæ cau-
sa

sa sit, cur anniuersarius dies celebrandæ do-
minicę passionis, non ad eandē redeat anni
diē, sicut dies qua traditur natus: Et deinde
subiūgis si hoc sit propter sabbatū, & lunam,
quid sibi velit in hac re obseruatio subbati &
lunæ. Hic primū oportet, vt noueris, diē na-
talis domini, non in sacramento celebrari,
sed tantū in memoriam reuocari quod na-
tus sit, ac per hoc nihil opus erit, nisi reuolu
tum anni diem, quo ipsa res acta est, festa de
uotione significari. Sacramētū est aūt in alia
celebratione, cum rei gestę ita rememoratio
fit vt aliquid ēt significari intelligatur, quod
sanctè accipiendū est. Eo itaq; modo agim⁹
Pascha, vt non solū in memoriam quod ge-
stū est reuocemus, idest, mortuus est Chri-
stus & resurrexit, sed etiā cętera quæ circa ea
attestantur ad sacramenti significationē non
omittam⁹. Quia.n. sicut dicit Apostol⁹, Mor
tuus est propter delicta nostra, & resurrexit
propter iustificationē nostram. Trāsitus qui
dē de morte ad vitā in illa passione domini
& resurrectione sacratus est. Nā etiā voca-
bulū ipsum, quod Pascha dicitur, nō Grecū,
sicut vulgo videri solet, sed Hebręū esse di-
cunt, qui linguam vtrāq; nouerunt. Neq;.n.
à passione, qm̄ Græce παθεῖν dicit̄ pati, sed
ab eo quod trāsitur, vt dixi de morte ad vitā
Hebræo verbo res appellata est. In quo elo-
quio Pascha transitus dicitur, sicut perhi-
bēt qui hoc sciunt. Quod voluit & ipse dn̄s
tāgere cū dicit. Qui credit in me transiet de
morte ad vitā. Et maxime idē Euāgelista hoc
exprimere voluisse intelligitur, cū celebra-
turo domino Pascha cū discipulis suis, vbi
cęnā eis mysticā dedit, Cū vidisset, inquit, Ie
sus quia venit eius hora vt trāsiret de mūdo
ad patrē. Trāsitus ergo de hac vita mortali in
aliā vitā īmortalē (hicē.n. de morte ad vitā)
in passione & in resurrectione dn̄i cōmēda-
tur. Hic trāsitus à nobis modo agitur per fi-
dē, quæ nobis est in remissinē peccatorū, in
spē vitæ æternæ diligētibus Deū & proximū,
quia per dilectionē operatur, & iustus ex fi-
de viuit. Spes aūt quæ videtur, non est spes.
Quod.n. videt quis quid sperat? Si aūt quod
non videmus speramus, per patientiam ex-
pectamus, secundū hāc fidē, & spē & dilectio
nem qua cœpimus esse sub grā, iā cōmortui
sumus cū Christo, & consepulti illi per ba-
ptismū in morte, sicut dicit Apostolus: Quia
& vetus hō noster simul confixus est cruci
cū illo, & resurreximus cū illo: qa simul nos
excitauit, & simul sedere fecit in cęlestibus. *Collo.3.*
Vn̄ est & illa exhortatio. Si aūt resurrexistis
cū Christo q̄ sursum sunt quærite, vbi Chri-
stus est ad dexterā Dei sedes, quæ sursum sūt
sapite, nō quę super terrā. Sed quia sequitur
& dicit. Mortui.n. estis & vita vestra abscon-
dita est cū Christo in Deo, cū Christus appar
uit vita vestra, tunc & vos apparebitis cū il-
lo in gloria: satis indicat quid velit intelligi,
quia tunc transitus noster de morte ad vitā
qui fit per fidē, spe peragitur futuræ in fine re
surrectionis & glorię, cū corruptibile hoc.i.
caro ista in qua gemimus modo, induet in- H
corruptionē, & mortale hoc induet immor-
talitatē. Nunc.n. quidē iam habemus primi- *1.Co.15.*
tias spiritus per fidē, sed adhuc in nobisipsis
ingemiscimus adoptionē expectantes redē-
ptionē corporis nostri. Spe.n. salui facti su-
mus. In hac spe cū sumus, corpus quidē mor
tuū est propter peccatū, spiritus autē vita est
propter iustitiā. Sed vide quid sequitur. Siaūt *Rom.8.*
spiritus eius, inquit, qui suscitauit Christū à
mortuis habitat in uobis, q suscitauit Xp̄m à
mortuis, viuificauit & mortalia corpora vr̄a
per inhabitantē spūm eius in vobis. Hoc igi-
tur viuersa Ecclesia, in peregrinatione mor-
talitatis inuēta ē, expectat in fine seculi qd̄ in
dn̄i nostri Iesu Christi corpore præmonstra
tū est, q ex mortuis primogenitus, qa & cor
pus eius cuius caput est ipse, nō nisi Ecclesia
est. Nōnulli.n. attēdētes verba q̄ assidue dicit *Cap.3.*
Apostolus. Quia & mortui sumus cū Chri-
sto, & resurreximus cū eo, nec intelligentes
quatenus dicāt, arbitrati sunt iā factā esse re-
surrectionē, nec vllā vlterius in fine tēporū
sperādā. Ex quibus est, inquit, Hymenæus & *2.Ti.2.*
Philetus, qui circa veritatē aber rauerūt, di-
cētes resurrectionē iā factā esse, & fidē quo-
rūdā subuerterūt. Idē Apostolus eos arguēs I
detestat̄, qui tn̄ dicit nos resurrexisse cū Chri
sto. Vn̄? nisi quia hoc per fidē & spē & dile- *Rom.8.*
ctionē factū esse dicit in nobis secundū pri-
mitias spiritus? Sed quia spes quæ videt̄ non
est spes, & ideo si quod non videmus spera-
mus p̄ patietiā expectamus, restat vtiq; redē-
ptio corporis nostri quā expectātes in nobis
metipsis ingemiscimus. Vnde est illud. Spe *Rom.12.*
gaudētes, in tribulatiōe patiētes. Hæc igitur
innouatio vitæ nostræ est quidam transitus

de morte ad vitã, qui primo fit per fidẽ, vt in
ſpe gaudeamus, & in tribulatione patiẽtes ſi-
mus, dum adhuc exterior noſter homo cor-
rũpitur, ſed interior renouatur de die in diẽ
propter initiũ nouæ vitæ, ꝓpter nouũ ho-
minẽ quẽ iubemur induere & exuere veterẽ.
Expurgãtes vetus fermentũ vt ſimus noua cõ
ſperſio, qm̃ Paſcha noſtrum immolatus eſt
2. Cor. 4. Chriſtus. Propter hanc ergo vitæ nouitatem,
1. Cor. 5. primus mẽſis in anni mẽſibus celebrationi
huic attributus eſt. Nã & ipſe dicitur menſis
nouorum. Quia verò in toto tp̃e ſeculi nunc
tertiũ tẽpus apparuit, ideo reſurrectio domi
K ni triduana eſt. Primũ.n.tẽpus eſt ante legẽ,
ſecundũ ſub lege, tertium ſub gr̃a, vbi iã ma
nifeſtatio eſt ſacramẽti prius occulti in pro-
phetico ænigmate. Hoc ergo & in lunari nu
mero ſignificatur, quia enim ſeptenarius nu-
merus ſolet in ſcripturis ad quandam per-
fectionẽ myſticus apparere: tertia hebdoma
da lunæ Paſcha celebratur.i. qui dies occur-
rerit à quartadecima in viceſimãprimã. Eſt
Cap. 4. illic & aliud ſacramẽtũ, quod ſi tibi obſcurũ
fuerit, quia in talibus inquiſitionibus minus
Hiere. 9. eruditus es, non contriſteris. Nec ideo me pu
tẽs meliorẽ, quia hæc in ſtudijs puerilib. di-
dici. Qui.n. gloriatur, in eo glorietur, inquit,
ſcire & intelligere, quoniã ego ſum dñs. Nõ-
nulli ergo ſtudioſi taliũ rerũ quæſierunt mul
a. l. nume ta de * munerib. & motibus ſyderum. Et qui
r. is. ſubtilius iſta ſcrutati ſunt, incrementa & de-
crementa lunaria ex conuerſione globi eius
coniecerunt, non quod aliquid ſubſtãtiæ vel
accedat ei cum augetur, vel decedat cũ mi-
nuitur: quod deliramẽtũ imperiti Manichæi
Manichæi de luna. opinantes, repleri eã dixerũt, ſicut repletur
nauis, ex fugitiua diei parte, q̃ cõmixtã prin
cipibus tenebrarũ & eorum ſordibus inqui-
natã corde ac ore ſacrilego & credere & lo
L qui non dubitant. Hinc ergo impleri lunã di
cunt cũ magna pars diei magnis laboribus
ab inquinamento purgata de toto mũdo atq;
omnibus cloacis fugiens, redditur Deo lugẽ
ti dum redeat. Repleri verò per menſem di-
midiũ, & alio dimidio in ſolem refundi ve-
lut in aliam nauẽ. Nec tñ inter iſtas anathema
tizandas blaſphemias aliquid vnquã fingere
potuerunt, cur vel incipiens lucere vel deſi-
nẽs in corniculato lumine fulgeat, aut cur à
dimidio menſe incipiat minui, & non ad re-
fundendum plena perueniat. Illi autem qui

hoc certis numeris indagarunt, ita vt & defe-
ctus ſolis & lunę non ſolũ cur fierent, ſed ẽt
qñ futuri erant longè predicerent, & eos de-
terminatis interuallis tẽporũ, canonica ſup-
putatione pręfigerent literiſq; mãdarẽt, quas
modo qui legunt atq; intelligunt nihilomi-
nos eos prædicunt nec aliter aut alias acci-
dunt, quã prædicũt. Tales ergo, quibus non
eſt ignoſcendũ, ſicut ſancta ſcriptura dicit,
quia cũ tm̃ valerẽt vt poſſent æſtimare ſecu- M
lũ, qũo dominũ eius ſupplici pietate non fa-
cilius inuenerũt, ex ipſis cornibus lunę quæ
à ſole auerſa ſunt, ſiue creſcentis, ſiue decre-
ſcentis, cõiecerũt eã vel à ſole illuſtrari: &
quãto magis ab eo recederet, tãto magis ab
ea parte quæ terris apparet radios eius acci-
dere: quãto aũt ad eũ magis poſt dimidiũ mẽ
ſem ex alio ſemicirculo propinquaret, tanto
magis à ſuperiori parte illuſtrata ab ea parte
quã terris aduerteret non poſſe excipere ra-
dios, & ꝓpterea videri deſcreſcere: vel ſi ha-
beret ſuũ lumẽ, illud haberet ex vna parte in
hemiſphærio, q̃ partẽ cũ recedẽs a ſole pau-
latim terris oſtẽderet, donec totã oſtenderet
quaſi augmẽta mõſtrare, dũ non addatur q̃d
deerat, ſed perdatur quod inerat, ac rurſus
paulatim abſcõdere q̃d petebat, & ideo vi-
deri d̃creſcere. Sed q̃dlibet horũ ſit duorũ,
illud certũ atq; manifeſtũ eſt & cuiuis aduer
tẽti facile cognitũ, q̃d luna nõ augeat̃ ad ocu
los noſtros niſi a ſole recedẽdo, neq; minuat̃
niſi ad ſolẽ ex parte alia ꝓpinquãdo. Atten-
de nunc quod in Prouerbijs legitur. Sapiens
ſicut ſol permanet, ſtultus aũt ſicut luna mu-
tatur. Et quis eſt ſapiẽs qui permanet, niſi ſol
ille iuſtitiæ, de quo dicitur: Ortus eſt mihi
ſol iuſtitiæ, & quẽ ſibi non fuiſſe ortũ in die
nouiſsima plangẽtes impij dicturi ſunt: Et
Iuſtitię lumen non luxit nobis, & ſol iuſti-
tiæ non ortus eſt nobis? Nã iſtũ carnis oculi
viſibilẽ ſolẽ oriri facit ſuper bonos & malo
Deus, qui ẽt pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Di
cũtur aũt ſemper ex rebus viſibilibus inuiſi
biliũ cõgruę ſimilitudines. Quis eſt ergo ill
ſtultus qui tanquã luna mutatur, niſi Adã i
quo omnes peccauerũt? Anima q̃ppe huma
na recedẽs a ſole iuſtitiæ, ab illa ſcilicet inte
na contemplatione incõmutabilis veritati
omnes vires ſuas in terrena conuertit, & e
magis magiſq; obſcuratur in interioribus a
ſuperioribus ſuis: ſed cum redire cœperit a
illam

illam incõmutabilẽ ſapientiã, quanto magis
ei appropinquat affectu pietatis, tanto magis
exterior hõ corrumpitur, ſed interior reno-
uatur de die in diẽ, omniſq; lux illa ingenij,
quæ ad inferiora vergebat, ad ſuperiora cõ-
uertitur, & à terrenis quodãmodo aufertur,
vt magis magiſq; huic ſeculo moriatur, &
vita eius abſcondatur cũ Chriſto in Deo. Mu
tatur ergo in deterius ad exteriora ꝓgrediẽs,
& in vita ſuã proijciẽs intima ſua, & hoc ter
ræ, i. eis qui terrena ſapiunt melius vr̃, cũ lau
datur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & q̃
inique gerit benedicitur. Mutatur aũt in me-
lius cũ intentionẽ ſuã & gloriã à terrenis q̃
in hoc ſeculo apparent, paulatim auertit, &
ad ſuperiora ab inferiorib. conuertit, & hoc
terræ, i. eis qui terrena ſapiũt deterius vr̃. Vn
de illi impij poſtremo infructuoſam agentes
pñiam, ẽt hoc inter multa dicturi ſunt. Ij ſũt
quos aliqñ habuimus in deriſum & in ſimili
tudinẽ improperij: Nos inſenſati vitam illo-
rum æſtimabamus inſaniã. Ac per hoc ſpiri-
tuſſanctus de viſibilibus ad inuiſibilia, & de
corporalibus ad ſpiritalia ſacra ſimilitudinẽ
ducens tranſitũ illũ de alia vita in aliã vitã ꝙ
Paſcha nominatur, à quartadecima Luna vo
luit obſeruari, vt non ſolum ꝓꝑ tp̃s tertium
ꝙ ſupra cõmemoraui, quia inde incipit heb
domada tertia, ſed ẽt ꝓꝑ ipſam tertiã conuer
ſionẽ ab exterioribus ad interiora de Luna
ſimilitudo aſſumeretur, vſque ad viceſimam
vero & primã, ꝓꝑ ipſum numerũ ſeptena-
riũ, quo vniuerſitatis ſignatio ſæpe figurat̃,
qui ẽt ipſi eccleſiæ tribuitur ꝓꝑ inſtar vniuer
ſitatis. Ideo Ioannes Apoſtolus in Apocaly-
pſi ad ſeptẽ ſcribit eccleſias. Eccleſia uero ad
huc in iſta mortalitate carnis conſtituta, ꝓꝑ
ipſam mutabilitatẽ Lunæ noĩe in ſcripturis
ſignatur. Vnde eſt illud: Parauerunt ſagittas
ſuas in pharetra, vt ſagittẽt in obſcura Luna
rectos corde. Prius.n. q̃ fiat illud ꝙ dicit Apo
ſtolus: Cum Chriſtus apparuerit uita ueſtra,
tunc & uos apparebitis cũ ipſo in gloria, ob
ſcura vr̃ eccleſia in tp̃e peregrinationis ſuæ,
inter multas iniquitates gemens, & tunc ſunt
timendæ inſidiæ fallaciũ ſeductorũ, quas no
mine ſagittarũ ĩtelligi voluit. Vnde alio loco
ꝓꝑ nuncios fideliſsimos ueritatis quos vbiq;
parit eccleſia dr̃: Luna teſtis in cęlo fidelis.
Et cũ de regno dñi pſalmus cantaret: Orief̃,
inquit, in dieb. eius iuſtitia & abundantia pa
cis, donec interficiatur Luna, i. abũdantia pa
cis intantũ creſcet, donec oẽm mutabilitatẽ *Pſal. 71.*
mortalitatis abſumat. Tunc nouiſsima inimi
ca deſtruetur mors, & quicquid nobis reſi- *1. Co. 15.*
ſtit ex infirmitate carnis, vnde nobis perfecta
pax nondũ eſt, cõſumetur oĩno, cũ corrupti
bile hoc induerit incorruptionẽ, & mortale
hoc induerit immortalitatẽ. Vnde & illius ci
uitatis muri, q̃ Hiericho appellatur, quia in
Hebręo eloquio Luna interpretari dr̃, ſepti-
mo circuitu teſti arcæ corruerunt. Quid.n. *Ioſue 6.*
nunc aliud agit annunciatio regni cęlorũ, q̃
circuitio arcę ſignificauit, niſi vt oĩa munimẽ
ta mortalis vitæ, i. omnis ſpes huius ſeculi, q̃
reſiſtit ſpei futuri ſeculi in dono ſeptenario D
ſpirituſſancti per liberum arbitriũ deſtruat?
Ob hoc.n. circũeunte arca non impulſu vio *Liberum*
lento illi muri ceciderunt, ſed ſponte. Sũt & *arbitriũ.*
alia teſtimonia ſcripturarũ, q̃ nobis ingerũt
per cõmemorationem Lunæ eccleſiæ ſignifi
cationẽ, q̃ in iſta mortalitate ab illa Hieruſa-
lem, cuius ciues angeli ſunt, in ærumnis & la
boribus peregrinatur. Non ideo tñ putare de
bent ſtulti, qui nolunt in melius cõmutari,
adoranda eſſe illa luminaria, quia ducitur ex
eis aliqñ ſimilitudo ad diuina myſteria figu-
randa: ex omni.n. creatura ducit̃. Nec ideo
debemus in ſñiam damnationis irruere, quę
ore Apoſtolico de quibuſdã profertur, qui *Rom. 1.*
coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius quã
creatori, qui eſt benedictus ĩ ſecula: Sicut.n.
nõ adoramus pecora quãuis dictus ſit Chri-
ſtus & agnus & vitulus: nec ferã, quia dictus
eſt leo de tribu Iuda: nec lapidẽ, quia petra
erat Chriſtus: nec mõtẽ Sion, quia in ipſo fi-
guratur eccleſia: ſic nec Solẽ nec Lunã quã-
uis ex ea cęleſti creatura, ſicut ex multis ter-
reſtribus ſacrorum figuræ ad informationes
myſticas aſſumant̃. Quapropter Manichæo- *Cap. 7.*
rũ vel Mathematicorũ deliramenta cũ dete-
ſtatione irridẽda ſunt: quibus cum obieceri-
mus vana commenta, vnde homines in erro
rem præcipitant, quo prius pręcipitati ſunt,
garruli ſibi uidentur, cũ dicunt nobis. Cur
& uos ad Solis & Lunæ cõputationẽ Paſcha
celebratis? quaſi nos ordines ſyderum, ac ui- E
ciſsitudines tẽporum à ſummo atq; optimo
Deo cõditas arguamus, & nõ eorum peruer-
ſitatem, quæ rebus ſapientiſsime conditis ad
ſtultiſsimas opiniones abutit̃. Nã ſi Mathe-
maticus nobis contradicturus eſt de ſyderi-

bus & luminaribus cęli ad sacr̄a mystice figu
randa similitudines ducere, contradicant &
augures, ne dicatur nobis. Estote simplices vt
colūbæ. Contradicant & Marsi, ne dicať no-
bis. Astuti sicut serpentes. Contradicant hi-
Mat. 10. striones, ne in psalmis citharā noīemus. Ac
F quia ex his reb. ad mysteria verborū Dei, si-
militudinū signa sumunť, dicāt, si placet, vel
auspicia nos captare, vel venena conficere,
vel theatricas affectare luxurias, ꝙ dementis
simū est dicere. Nō igiť nos de Sole & Luna
Liberum arbitriū. annuis mēstruisve tp̄ib. actionū nostrarū euē
ta conijcimus, ne in vitæ humanæ periculo-
sissimis tēpestatib. tanq̄ in scopulos miseræ
seruitutis illisi, à libero arbitrio naufragem⁹:
sed ad rē sacrate significandam similitudines
aptas religiosissima deuotione suscipimus,
sicut de cętera creatura, de vētis, de mari, de
terra, de volatilib. de piscib. de pecorib. de ar
borib. de hominib. ad sermonē quidē multi-
pliciter, ad celebrationē vero sacr̄orum iam
Christiana libertate parcissime, sicut ď aqua,
de frumēto, de vino, de oleo. In seruitute āt
veteris populi etiā multa celebrari imperata
sunt, q̄ nobis tantūmodo intelligenda tradun
tur. Non itaq; dies obseruamus & annos &
mēses & tp̄a, ne audiamus ab Apostolo: Ti-
Gala. 4. meo ne fortè sine causa laborauerim in vo-
bis. Eos.n. inculpat q̄ dicunt: Nō proficiscar,
q̄a posterus dies est, aut quia Luna sic serť:
Proficiscar vt prospera cedāt, quia ita se hēt
positio syderū. Nō agā hoc mēse cōmerciū,
quia illa stella mihi agit mēsem: vel agā, q̄a
suscepit mensem. Non plantē hoc anno vi-
G neā, quia bissextus est. Non aūt quisquā sa-
piēs arbitreť obseruatores tēporū reprehen-
dendos, qui dicunt: Non proficiscar hodie,
quia tēpestas exorta est: aut nō nauigē, q̄a ad-
huc sunt hybernæ reliquiæ: aut tp̄s seminādi
est, quia hymbrib. autumnalibus terra satiata
est, vel siqui fortè alij naturales affectus circa
motū aeris & humoris ad variandas tēporū
qualitates in syderū ordinatissima conuersio
ne notati sunt, de quib. dictum est cum con-
derentur: Et sint in signis & tēporib. & dieb.
Gene. 1. & in annis. Si quæ aūt figuræ similitudinum
non tm̄ de cęlo & de syderib. sed ēt de infe-
riori creatura ducuntur ad dispensationē sa-
cr̄orum, eloquentia quædā est doctrinæ salu
taris, mouendo affectui discentiū accōmoda
ta, à visibilib. ad inuisibilia, à corporalib. ad
spiritalia, à tēporalibus ad ęterna. Nec quis-
quam nostrū attendat ꝙ eo tp̄e, quo Pascha
celebramus, Sol in ariete est, sicut illi appel-
lant quendā syderū locum, vbi reuera mēse
nouorū Sol inuenitur: sed siue illi arietē, siue
aliquid aliud eandē partē cęli vocare volue-
rint, nos de scripturis sanctis hoc didicimus,
ꝙ omnia sydera Deus cōdidit, & locis cęle-
stib. quibus voluit, ordinauit, quæ stellis di-
stincta & ordinata in quaslibet partes diui-
dant quibuslibet vocabulis vocent, vbicunq;
Sol esset mense nouorū, illic eū reperiet hęc
celebratio, p̄p similitudinē sacr̄i renouandæ
vitæ, de qua satis supra disceruimus. Quod si
ēt locus ille syderum aries vocari posset p̄p
aliquā figuræ congruentiā, neq; hmōi time-
ret sermo diuinus aliquā sacr̄i similitudine
ducere, sicut de alijs non solū cęlestib. sed ē
terrestribus creaturis, sicut de Orione & Pl
iadibus, sicut de monte Sina, & de mōte Siō,
sicut de fluminib. q̄ vocantur Geon, Phison
Tigris, Euphrates: sicut de ipso toties in san
ctis mysterijs nobilitato fluuio Iordane reri
figurate insinuandarū mysticas similitudine
adduxit. Sed quantū intersit inter syderū ob
seruationes ad aereas qualitates accōmoda
tas, sicut agricolæ vel nautę obseruant: aut a
notandas partes mundi cursumq; aliquò &
alicunde dirigendū quod gubernatores na
uium faciunt, & ij qui per solitudines aren
sas in interiora Austri nulla semita certa ve
recta gradiunť: aut cū ad aliquid in doctrin
vtili figurate significandū, fit nonnullorū sy
derū aliqua cōmemoratio. Quantū ergo in I
tersit inter has vtilitates & vanitates homin
ob hoc obseruantiū sydera, vt nec aeris qua
litates, nec regionū vias, nec solos tp̄m nu
meros, nec spiritaliū similitudines, sed qua
fatalia rerū iā euenta perquirant, quis nō in
telligat? Sed iā deinceps videamus cur ēt i
obseruetur cū Pascha celebratur, vt sabbat
occurrat. Hoc.n. propriū Christianæ religi
nis est. Nā Iudęi mēsem nouorū tantūmod
& Lunā obseruant á quartadecima vsque a
vicesimā primā. Et quia illud eorū Pascha
quo passus est dn̄s, ita occurrit, vt inter m
tem eius & resurrectionem medius esset sa
bati dies, addendum patres nostri censuerū
vt & nostra festiuitas à Iudęorum festiuita
distingueretur: quod non frustra factum e
credendū est ab illo, qui est ante tp̄a, & p
quem

quē facta ſunt tp̄a, & qui venit in plenitudi-
ne tēporū, & qui ptātē habebat ponēdi aīā
ſuā & iterū recipiēdi eā, & iō non fatalē,ſed
opportunā ſacramēto qđ cōmendare inſti-
tuerat, horā expectabat. cū diceret: Nōdū ve-
nit hora mea. Vt igit̄ anniuerſaria paſsione
eius celebratione à poſteris ſeruarent̄: qđ.n.
nūc (vt ſuperius dixi) fide ac ſpe gerim⁹ atq;
vt ad id pueniamus dilectione ſatagimus, re
quies eſt quædā ab o ī labore oīū moleſtiarū
ſancta atq; perpetua, in eadē nobis ex hac vi
ta fit trāſitus, quē dn̄s noſter Ieſus Chriſtus
ſua paſsione de nōſtrare ac cōſecrare digna
tus eſt. Ineſt aūt in illa requie nō deſidioſa ſe
gnitia, ſed quędā ineffabilis trāquillitas actio
nis ocioſæ. Sic.n. ab huius vitæ operib. in fi-
ne requieſcitur, vt in alteri⁹ vitæ actione gau
deat̄. Sed quia talis actio in Dei laude agitur,
ſine labore mēbrorū, ſine angore curarū, nō
ad eā ſic tranſitur per quietē, vt ipſe labor ſuc
cedat. i. nō ſic eē incipiat actio, vt eſſe deſi-
nat quies. Nec enim reditur ad labores & cu-
ras, ſed permanet in actione quod ad quietē
ptinet: neq; enim in opere laborat̄, neq; in
cogitatione fluctuatur. Quia ergo p requiē
ad primā vitā redit̄, vnde anima lapſa eſt in
peccatū, propterea ſabbato reqes ſignificat̄:
Illa aūt vita prima, q̄ de peregrinatione re-
deūtibus & primā ſtolā accipiētibus reddit̄,
p vnā ſabbati, quē die dn̄icū dicimus, figura-
tur. Quęre ſeptē dies Geneſim legēs inuenies
ſeptimū ſine veſpera, quia requiē ſine fine ſi-
gnificat. Prima ergo vita nō fuit ſempiterna
requies peccanti, requies aūt vltima ſēpiter-
na eſt, ac per hoc & octauus ſempiternā bea
titudinē habebit, quia requies illa que ſempi
terna eſt, excipit̄ ab octauo, nō extinguitur
neq; enim aliter ſempiterna eſſet. Ita ergo e-
rit octauus qui primus, vt prima vita nō tol-
lat̄, ſed reddatur æterna. Sabbatū tn̄ cōmēda-
tū eſt, priori populo in ocio corporali tēpo
raliter, & vt figura eſſet ſanctificationis in re
quiē ſpirituſſancti. Nuſquā enim legimus in
Geneſi ſanctificationē per oēs priores dies
ſed de ſolo ſabbato dictū eſt: Et ſanctificauit
Deus diē ſeptimū: Amant enim requiē ſiue
pię animæ, ſiue iniquæ: ſed an perueniāt ad
illud quod plurimū amāt, neſciunt: nec ali-
quid appetunt etiam ipſa corpora ponderi-
bus ſuis, niſi quieſcere à motibus ſuis. Nā ſi-
cut corpus tamdiu nititur pōdere, ſiue deor-
ſum verſus, ſiue ſurſum verſus donec ad lo-
cū quo nititur veniēs, cōquieſcat: Pōdus qp-
pe olei ſi dimittatur in aerē, deorſum: ſi aūt
ſub aquis, ſurſum nititur: Sic animæ ad ea q̄
amant propterea nituntur, vt perueniēdo re
quieſcant. Et multa quidē per corpus dele-
ctant, ſed non eſt in eis æterna requies, nec
ſaltē diuturna, & propterea magis ſordidant
animā, & aggrauant potius, vt ſyncerū eius
pondus, quo in ſuperna fertur, impediant.
Cū ergo anima in ſeipſa delectatur, nondū
re incōmutabili delectatur, & ideo adhuc ſu
perba eſt, qa ſe pro ſummo habet, cū ſupe-
rior ſit Deus. Nec ī tali peccato impunita re *Iacob. 4.*
linquitur, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humili
bus aūt dat gratiā. Cū aūt Deo delectatur, ibi
verā certā, æternā inuenit requiem, quam in *Pſal. 36.*
aliis quærebat, nec inueniebat. Proinde ad- *Rom. 5.*
monetur in pſalmo: Delectare in domino,
& dabit tibi petitiones cordis tui. Quia ergo
charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris
per ſpiritū ſanctū q datus eſt nobis, ideo ſan
ctificatio in ſeptimo die cōmemorata eſt, vbi
requies cōmendat̄. Quia vero nec bene ope
rari poſſumus, niſi dono eius adiuti, ſicut ait A
Apoſtolus: Deus.n. eſt qui operatur in nobis *Phil. 2.*
& velle operari pro bona volūtate, nec age-
re nec requieſcere poterim⁹ poſt omnia bo-
na opera noſtra, quæ in hac vita gerimus, ni-
ſi eius dono ad æternitatē ſanctificati atq; p-
fecti. Propterea de ipſo Deo dicitur. Cū fe- *Gene. 1.*
ciſſet omnia opera valde bona, ſeptimo die *& 2.*
requieuit ab omnibus operibus ſuis quę fe-
cit. Futurā.n. requiē ſignificabat, quā poſt bo
na opera daturus erat nobis hominib. Sicut
enim cū bene operamur, ipſe dicitur opera-
ri in nobis, cuius munere operamur: ita cū
requieſcimus, ipſe requieſcere dicitur, quo
donante requieſcimus. Hinc eſt quod ēt tri-
bus primis pręceptis decalogi, quæ ad Deū *Cap. 11.*
pertinēt (cętera.n. ſeptē ad proximū perti-
nēt. i. ad hoīem, quia in duobus præceptis to
te lex pendet) tertiū ibi de obſeruatione ſab
bati poſitū eſt: vt in primo pręcepto patrem *Matt. 22*
intelligamus, ubi prohibetur coli aliqua in
figmētis hominū Dei ſimilitudo, nō quia nō
habet imaginē Deus, ſed quia nulla imago e-
ius coli debet, niſi illa quæ hoc eſt quod ipſe
nec ipſe pro illo ſed cū illo. Et quia creatura
mutabilis eſt, ac propterea dicitur. Oīs crea- B
tura uanitati ſubiecta eſt, quoniā natura etiā *Rom. 8*

vniuersa in parte demonstratur, ne quisquã
filiũ Dei verbũ, per qđ facta sunt omnia, pu-
taret esse creaturã, sequitur aliud præceptũ:
Nõ accipies in vanũ nomẽ Dei tui. Spũs aũt
Exo. 20. sanctus in quo nobis illa requies tribuitur, q̃
Deut. 5. vbiq; amamus, sed nisi Deũ amando, nõ inue
Rom. 5. nimus, cũ charitas eius diffundit in cordib.
nostris p spiritũsanctum, qui datus est nobis.
Quia ergo sanctificauit Deus diẽ septimũ in
quo requieuit, tertio præcepto legis insinua
tur, quod scriptũ est de obseruatione sabba-
ti, nõ vt iã in ista vita nos quiescere existime
mus, sed vt omnia quæ bene operamur non
habeant intentionẽ, nisi in futurã requiẽ sem
piternã, Memento enim maxime, quod iã su
pra cõmemoraui, qua spe salui facti sumus:
spes.n. quæ videtur nõ est spes, ad ipsum aũt
ignẽ amoris nutriendũ & flammãdũ quodã-
Rom. 8. modo, quo tãquã pondere sursum vel intror
sum feramur, ad requiem hęc oĩa pertinent
quæ insinuãtur nobis figurate. Plus enim mo
uent & accẽdunt amorẽ, quam si nuda & si-
ne vllis sacramentorũ similitudinibus pone-
C rẽtur. Cuius rei causam difficile est dicere.
Allego- Sed tñ ita se habet vt aliquid p allegoricã si-
ria. gnificationẽ intimatũ plus moueat, plus dele
ctet, plus honoretur, q̃ si verbis proprijs di-
ceret apertissime: Credo quod ipse animæ
motus quãdiu rebus adhuc terrenis implica-
tur pigrius inflammatur: si vero feratur ad si-
militudines corporales, & inde feratur ad spi
ritalia, quæ illis similitudinibus figurant, ip-
so quasi transitu vegetatur & tanq̃ in facula
ignis agitatus accẽditur, & ardẽtiore dilectio
Cap. 12. ne rapit ad requiẽ & quietẽ. Ideoq; inter oĩa
illa decẽ præcepta solũ ibi quod de sabbato
positũ est, figurate obseruandũ præcipitur,
quam figuram nos intelligendã, non etiam
Psal. 45. per ociũ corporale celebrandã suscepimus.
Cũ enim sabbato significetur spiritalis reqes,
de qua dictũ ẽ in Psalmo. Vacate & videte,
qm̃ ego sum Deus, & quo vocantur hoĩes ab
ipso domino dicente: Venite ad me omnes
qui laboratis, & onerati estis, & ego vos re-
ficiã. Tollite iugũ meũ super vos, & discite
Mat. 11. à me quia mitis sum & humilis corde, & in-
D uenietis requiem animabus vestris: cętera ta
mẽ ibi præcepta proprie sicut præcepta sunt
sine vlla figurata significatione obseruam⁹.
Nam & idola non colere manifeste didici-
Exo. 20. mus, & non accipere in vanum nomen do-
Deut. 5.
mini Dei nostri, & honorare patrẽ & matrẽ,
& nõ mœchari, nõ occidere, non furari, nõ
falsum testimoniũ dicere, nõ concupiscere
vxorẽ proximi, nõ cõcupiscere vllã rẽ pro-
ximi, nõ figurate aliud p̃tẽdũt, & mystice a-
liud signãt, sed sic obseruãtur vt sonãt. Ob-
seruari tñ diẽ sabbati nõ ad literã iubemur se
cũdũ ociũ ab opere corporali, sicut obser-
uãt Iudæi: & ipsa eorũ obseruatio quia ita p̃
cepta est, nisi aliã quandã spiritalẽ requiẽ si-
gnificet, ridenda iudicatur. Vnde nõ incõue-
nienter intelligimus ad amorẽ excitãdũ, quo
ad requiẽ tendimus, valere omnia quæ figu-
rate in scripturis dñr, qñ quidẽ non solum id
in decalogo figurate præcipitur, vbi requies
cõmendatur, quę vbiq; amatur, sed in solo
Deo certa, & sancta inuenitur. Dies tñ domi
nicus non Iudęis, sed Christianis resurrectio
ne domini declarat⁹ est, & ex illo habere cę-
pit festiuitatem suam. Animæ quippe om-
nium sanctorũ ante resurrectionẽ corporis
sunt quidẽ in requie, sed in ea non sunt actio
ne, qua corpora recepta vegetãtur. Talẽ quip
pe actionẽ significat dies octauus, qui & pri
mus: quia nõ aufert illã requiẽ, sed glorificat
Non.n. redit cũ corpore difficultas ex corpo
re, quia nec corruptio. Oportet enim corru
ptibile hoc indui incorruptionẽ, & mortale
hoc indui immortalitatẽ. Quapropter ante
resurrectionẽ domini, quãuis sanctos patres
plenos spũ p̃phetico octauæ sacramẽtũ ne
quaq̃ lateret, quo significat resurrectio, N
& pro octaua Psalmus inscribitur. & octau
die circũcidebantur infantes. Et in Ecclesiast
ad duorũ testamentorũ significationẽ dici
tur: illis septẽ & illis octo reseruatũ est: tñ il
lis est occultatũ, & solum celebrandũ sab
batũ traditũ est, quia erat antea requies mo
tuorũ: resurrectio aũt nullius erat donec ve
niret Xp̃s, qui resurgẽs ex mortuis, iã nõ m
reret, & mors illi vltra nõ dominaretur: Se
postq̃ facta est talis resurrectio in corpo
dominico, vt præiret in capite Ecclesiæ,
corpus ecclesiæ speraret in fine iam etiã di
dominicus. i. octauus, qui & primus incip
ret celebrari, ipsa etiam causa intelligitu
cur obseruandõ Pascha, vbi agnum occid
re & & comedere iubentur, qđ manifesti
me passionẽ dñi præfigurat, non eis ita p̃c
ptũ, vt attẽderẽt occurrere sabbatũ, & cũ n
se nouorũ & tertiã lunę hebdomadã cõcu
rere,

rere, vt eundē quoq; diē dñs potius sua paſ-
ſione ſignaret, qui ēt dñicum, i. octauū, qui
& primus eſt, declaraturus aduenerat. Atten-
de igitur ſacratiſsimū triduū crucifixi, ſepul-
ti, ſuſcitati. Horū trium ꝙ ſignificat crux, in
pñti agimus vita, quod aūt ſignificat ſepultu-
ra, & reſurrectio, fide ac ſpe gerimus. Nunc
enim dr̄ homini: Tolle crucē tuam, & ſeque
re me. Cruciatur aūt caro, cū mortificantur
membra noſtra, q̄ ſunt ſuper terram, fornica
tio, immunditia, luxuria, auaritia, & cętera
hmói, de quibus idem dicit: Si ſecundū car-
nem vixeritis, moriemini: ſi aūt ſpiritu facta
carnis mortificaueritis, viuetis. Hinc ēt de ſe
ipſo dicit: Mūdus mihi crucifixus eſt, & ego
mundo. Et in alio loco: Scientes, inquit, quia
vetus homo noſter ſimul confixus eſt cruci
cū illo, vt euacuetur corpus peccati, vt vltra
non ſeruiamus pctō. Quandiu ergo id agunt
opera noſtra vt euacueť corpus peccati, quā
diu exterior hō corrūpitur, vt interior reno-
ueť de die in diē, tp̄s eſt crucis. Hæc ſunt etiā
bona opera quidē, tñ adhuc laborioſa, quo-
rū merces eſt requies. Sed ideo dr̄: Spe gau-
dentes, vt cogitantes requiē futuram, cū hila
ritate in laboribus operemur. Hanc hilarita-
tē ſignificat crucis latitudo in tranſuerſo li-
gno, vbi figunť manus. Per manus.n.opera
intelligimus: per latitudinē hilaritatē operan
tis, quia triſtitia facit anguſtias: per altitudi-
nē uero cui caput adiungitur, expectationē
retributionis de ſublimi iuſtitia Dei, qui red
det unicuiq; ſecundū opera ſua, ijs quidē, q
ſecundū tolerantiā boni operis gloriā & ho
norē & incorruptionē quærentib. vitā æter-
nam. Itaq;.n.longitudo, qua totū corpus ex-
tenditur, ipſam tolerantiā ſignificat, vnde lō
ganimes dicuntur, qui tolerant. Profundum
aūt ꝙ terræ infixū eſt, ſecretum ſacri præfi-
gurat. Recordaris.n. niſi fallor, q̄ verba Apo-
ſtolus in iſta deſideratione crucis expediat,
vbi ait: In charitate radicati atq; fundati, ut
poſsitis cōprehendere cū omnib. ſanctis quę
ſit lōgitudo, latitudo, altitudo, & profundū.
Ea uero quæ nondū uidemus & nondū tene
mus, ſed fide & ſpe gerimus, in alio biduo
figurata ſunt. Hæc.n.q̄ nunc agimus, tanquā
clauis pceptorū in Dei timore cōfixis, ſicut
ſcriptū eſt: Confige clauis à timore tuo car-
nes meas, in neceſſarijs deputanť, non in eis,
quę per ſeipſa appetenda & concupiſcenda
ſunt. Vnde illud quod eſt optimum ſe dicit
concupiſcere, diſſolui & eſſe cū Chriſto. Ma
nere aūt in carne neceſſariū, inquit, pp uos. *Phil. 1.*
Quod ergo, inquit: Cupio diſſolui, & eſſe cū
Chriſto, inde incipit requies, q̄ non interrū-
pitur reſurrectione, ſed clarificatur, quæ tñ *Abac. 2.*
nūc fide retineť. Quia iuſtus ex fide uiuit. An *Rom. 6.*
ignoratis, inquit, qm̄ quicunq; baptizati ſu-
mus in Xp̄o Ieſu, in morte ipſius baptizati
ſumus? Conſepulti ergo illi ſumus per baptiſ
mū in mortē. Vnde niſi fide? Neque.n.iā in
nobis perfectū eſt, adhuc in nobiſmetipſis I
ingemiſcentibus, & adoptionē expectantib.
redemptionē corporis noſtri. Spe.n.ſalui fa- *Rom. 8.*
cti ſumus. Spes aūt q̄ vr̄ nō eſt ſpes. Quod.n.
uidet quis, quid ſperat? Si aūt ꝙ nō uidemus
ſperamus, per patientiā expectamus. Quod
memēto q̄ ſæpe cōmemorem, nec iā nūc in
iſta uita nos beatos fieri debere arbitremur,
& ab omnib. difficultatibus liberos, ac ſic in
anguſtijs rerū tpaliū aduerſus Deū ore ſacri
lego murmuremus, quaſi nō exhibeat ꝙ pro
miſit. Promiſit quidē ēt huic uitæ neceſſaria,
ſed alia ſunt ſolatia miſerorū, alia gaudia bea
torum. Dñe, inquit, ſecundū multitudinē do *Pſal. 93.*
lorum meorū in corde meo, exhortationes
tuæ iocundauerunt animam meā. Non ergo
murmuremus in difficultatib. ne perdamus
latitudinem hilaritatis, de qua dr̄. Spe gaudē *Rom. 12.*
tes: quia ſequitur, In tribulatione patientes. *1. Co. 15.*
Noua ergo uita in fide nūc inchoatur & ſpe
geritur: nam tunc perfecta erit, cū abſorbebi
tur mortale à vita, cū abſorbebitur mors in
uictoriā, cū illa nouiſsima inimica deſtrueť
mors, cū immutati fuerimus, & æquales an-
gelis facti. Omnes.n. inquit, reſurgemus, ſed
non oēs immutabimur. Et dñs: Erunt, inquit,
æquales angelis Dei. Apprehenſi enim ſu- *Luc. 20.*
mus modo in timore per fidem, tunc autem
apprehēdemur in charitate p ſpeciē. Quan-
diu enim ſumus in corpore, peregrinamur
a dño: per fidem enim ambulamus, non per
ſpeciē. Ipſe itaq; Apoſtolus, qui dicit: Tunc *2. Cor. 5.*
apprehendā ſicut apprehēſus ſum, aperte ſe *Phil. 3.*
nō apprehendiſſe confitetur. Fratres, inquit,
ego me nō arbitror apprehendiſſe. Sed tamē K
quia ipſa ſpes ex promiſsione ueritatis certa
nobis eſt, cum diceret: Conſepulti igitur ſu- *Rom. 6.*
mus illi per baptiſmum in mortē, ſubiunxit
& ait: Vt quēadmodū ſurrexit Xp̄s ex mor-
tuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate

vitæ ambulemus. Ambulamus ergo in re laboris, sed in spe quietis in carne vetustatis, *Rom. 8.* sed in fide nouitatis. Dicit.n. Corpus quidē mortuū est ꝑꝑ peccatū, spūs aūt viuit ꝑꝑ iustitiā. Si aūt spiritus eius, qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra ꝑ inhabitantē spiritū eius in vobis. Hoc ex authoritate diuinarū scripturarū & vniuersæ ecclesiæ, q̄ toto orbe diffundit, cōsensione per anniuersariū Pascha cele- *Cap. 15.* brat. In magno vtiq; sicut iā intelligis, sacrō, & in scripturis quidē veteribus ad agendum Pascha non est præceptum tps, nisi ex mense nouorū, à Luna quartadecima vsq; ad vicesimamprimā: ex Euangelio tn̄, quia iam manifestū est quo ēt die dn̄s crucifixus sit, & in se- L pultura fuerit, & resurrexerit, adiuncta est ēt ipsorum dierū obseruatio per patrū cōcilia: & orbi vniuerso Christiano persuasum est eo modo Pascha celebrari oportere. *Quadragesima ieiuniū.* Quadragesima sanè ieiuniorū habet authoritatē, & ī veterib. libris ex ieiunio Moysi & Heliæ: & ex Euangelio, quia totidē dieb. dn̄s ieiunauit, demonstrans Euangeliū non dissentire à lege & prophetis. In persona quippe Moysi lex, in persona Helię prophetæ accipiunt, inter quos & in monte gloriosus apparuit, vt euidentius emineret, ꝙ de illo dicit Apostolus, testimoniū habens à lege & à prophetis. In qua ergo parte anni congruentius obseruatio quadragesimæ constitueretur, nisi confini atq; contiguæ dn̄icæ passioni? Quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est continentia, vt ab ipsius mundi amicitia ieiunetur, q̄ vtiq; fallaciter blandiri, & illecebrarū fucos circunspergere atq; iactare nō ces- *τεσσαρὰ φοντάς.* sat. Numero aūt quadragenario vitam istam propterea figurari arbitror, quia denarius, in quo est perfectio beatitudinis nostræ, sicut in octonario, quia redit ad primū: ita ī hoc mihi vr̄ exprimi, quia creatura q̄ septenario figuratur, adhæret creatori: in quo declaratur M vnitas trinitatis per vniuersum mundū tpaliter annuncianda: quia mundus & quatuor vētis delineatur, & quatuor elementis erigitur, & quatuor anni tp̄um vicibus variatur. Decē aūt quaterni in quadraginta consumunt: quadragenarius aūt partibus suis computatus, addit ipsum denariū, & fiunt quinquaginta tanquā merces laboris & continentiæ. Neq;.n. frustra ipse dn̄s & quadraginta dies post resurrectionē in hac vita & terra cū discipulis conuersatus est: & posteaq̄ ascendit in cęlū, decē dieb. interpositis promissum misit spiritumsanctū, cōpleto die Pentecostes: q̄ dies quinquagesimus habet aliud sacrm̄, quod septies septē quadragintanouē fiunt: & cū reditur ad initium, ꝙ est octauus, qui & primus dies, quinquaginta cōplentur, qui celebrant post dn̄i resurrectionē, iā in figura non laboris, sed quietis & lętitiæ: ꝑꝑ hoc & ieiunia relaxantur, & stantes oramus, ꝙ est signum *Orare stantes.* resurrectionis. Vnde ēt omnibus diebus dn̄icis, id ad altare obseruatur, & halleluia canitur, ꝙ significat actionem nostrā futurā non esse nisi laudare Deū, sicut scriptum est: Beati qui habitant in domo tua dn̄e, in secula seculorū laudabunt te. *l. 83* Sed dies quinquagesimus & in scripturis cōmendatur, non tm̄ in *p. 16.* Euangelio, quia tunc spiritussanctus aduenit, sed ēt in veterib. libris. Nā & ibi posteaq̄ Pascha occiso agno celebrauerunt, dies quinquaginta numerant vsq; ad diē, quo lex data est in monte Sina famulo Dei Moysi, digito Dei scripta: in libris aūt Euangelij apertissimè declarat digitū Dei significare spiritūsanctū. Cū.n. vnus Euangelista dixisset. In digito Dei eijcio dęmonia: alius hoc idē ita di- *uc. 1* xit In spiritu Dei eijcio dęmonia. *Mat. 1* Quis hanc lętitiā diuinorū sacrorum, cum sanæ doctrinæ luce clarescunt, non ꝑferat vniuersi mundi huius imperijs, ēt inusitata fęlicitate pacatis? Nonne tanquā duo Seraphin clamant ad inuicem concinentiā laudis altissimo: Sanctus, Sanctus, Sanctus dn̄s Deus Sabaoth, ita *a. 6.* duo testamenta fideliter concordantia, sacratā concinunt veritatē Deo? Occiditur ouis, celebratur Pascha, & interpositis quinquaginta dieb. datur lex ad timorē scripta digito Dei. Occiditur Christus, qui tanquā ouis ad immolandū ductus est, sicut Esaias testatur, *sa. 3.* celebrat verum Pascha, & interpositis quinquaginta diebus, datur ad charitatē spiritussanctus, qui est digitus Dei cōtrarius hoībus sua quærentibus, & ideo iugū asperū & sarcinā grauē portantib. nec inuenientib. requiē B animabus suis, quia charitas nō quærit quæ sua sunt. *1. Co.* Ideo animositas hæreticorū sempe[r] inquieta est, quos magorū Pharaonis habere conatū, declarat Apostolus dicens: *2. Ti* Sicut.n. Iamnes & Mambres restiterunt Moysi, sic & isti resistunt veritati, hoīes mente corrupti

reprobi

reprobi circa fidē, ſed vltra non proficient.
Dementia vero eorū erit manifeſta omnib.
ſicut & illorū fuit. Quia.n.per ipſam corru-
ptionē mentis inquietiſsimi fuerūt, in ſigno
tertio defecerunt, fatentes ſibi aduerſum eſſe
ſpiritūſanctū qui erat in Moyſe. Nā deficien
tes dixerunt: Digitus Dei eſt hic. Sicut aūt cō
C ciliatus & placatus ſpirituſſanctus requiē p̄-
ſtat mitib. & humilib. corde, ita cōtrarius &
aduerſus imites ac ſuperbos īquietudine exa
Exo. 8. gitat. Quā inquietudinē muſcę illę grauiſsi-
mę ſignificauerunt, ſub quib. magi Pharao-
nis defecerunt dicentes. Digitus Dei eſt hic.
Exodū lege, & vide vbi Paſcha celebrauerūt,
poſt quot dies data ſit lex. Loquitur Deus ad
Moyſen in monte Sina die tertio menſis ter-
tij. Nota ergo vnū diem egreſſus ipſius tertij
menſis, & vide quid dicat inter cętera. Deſcē
de, inquit, teſtare populo & purifica illos ho
die, & cras, & lauent ueſtimenta ſua, & ſint
parati in diē tertiū. Tertia.n die deſcēdit dn̄s
in montē Sina corā omni populo, tunc data
Exo. 9. eſt lex tertio, ſ. die tertij menſis. Numera ita-
que à quartodecimo primi menſis die quo
factū eſt Paſcha, vſq; ad diē tertiū tertij men
ſis, & inuenies decē & ſeptē dies primi men-
ſis, triginta ſecundi, tres tertij, qui fiunt quin-
quaginta. Lex in arca eſt, ſanctificatio in cor
pore dn̄i, per cuius reſurrectionē nobis re-
quies futura promittiť, ad quā percipiendam
ſpirituſancto charitas inſpiratur. Spūs autem
nondū erat datus, cū Ieſus nondū erat clarifi
Ps. 1: catus. Vnde propheta illa cantata eſt: Exurge
D dn̄e in requiem tuā, tu & arca ſanctificatio-
nis tuæ. Vbi requies, ibi ſanctificatio. Vnde
nunc vt amemus & deſideremus, pignus ac-
cepimus. Vocanť aūt ad requiē alterius vitæ
quo ab iſta trāſiť, ꝙ Paſcha ſignificat, oēs in
7. noīe patris & filij & ſpirituſſancti. Propterea
quinquagenarius numerus ter multiplicatus
addito ad eminentiā ipſius ſacr̄i ipſo terna-
rio, in illis magnis piſcib. inueniť, quos iam
dn̄s poſt reſurrectionē nouā vitā demōſtrās,
à dextera parte leuari impetrauit, nec retia
rupta ſunt, quia tunc hæreticorū inquietudo
nō erit. Tunc hō perfectus & quietus, purifi-
catus in aīa & in corpore per eloquia dn̄i ca
ſta, argentū igne examinatū terræ purgatū ſe
ptuplū, accipiet mercedē denariū vt ſint de-
cē & ſeptē. Nam & in hoc numero ſicut in
alijs multiplices figuras exhibētib. ſacr̄m mi-
rabile reperitur. Nec immerito etiā pſalmus
ſeptimuſdecimus in Regnorū libris ſolus in 2.Re. 22
teger legitur, quia regnū illud ſignificat vbi
aduerſariū nō habebimus. Titulus.n. eius eſt,
In die qua eruit eū dn̄s de manu omniū ini-
micorū eius, & de manu Saul. Quis.n. figura
tur in Dauid, niſi ille qui venit ſecundū car-
nem ex ſemine Dauid? Qui vtiq; in corpore
ſuo ꝙ eſt eccleſia adhuc patiť inimicos. Vn- E
de illi perſecutori quē voce mactauit, & in
ſuū corpus traijciēs quodāmodo manduca-
uit, ſonuit de cęlo. Saule Saule: quid me per- Act. 9.
ſequeris? Qn̄ aūt eruetur hoc corpus de ma-
nu omniū inimicorū eius, niſi cū & illa no-
uiſsima inimica deſtrueť mors? Ad hoc tp̄s
pertinet numerus ille cētū quinquaginta triū
piſciū. Nā & ipſe numerus ſeptimuſdecimꝰ
ſurgens in trigonū, centū quinquaginta triū
ſummā cōplet. Ab vno quippe vſq; ad decē
& ſeptē ſurgens, oēs medios adde, & inue-
nies: ad vnū, ſ. adde duo, fiunt vtiq; tria, adde
tria fiunt ſex, adde quatuor fiunt decē, adde
quinq; fiunt quindecim, adde ſex fiunt vigin
ti vnū, adde ita cęteros & ipſum decimūſe-
ptimū, fiunt centū quinquagintatria. Hæc de
ſcripturis firmiſsime tenētur, i. Paſcha & Pē
tecoſte. Nā ut quadraginta illi dies ante Paſ-
cha obſeruentur, Eccleſiæ conſuetudo robo
rauit, ſic ēt ut octo dies Neophytorū diſtin-
guantur à cęteris, i. ut octauus primo conci-
nat. Vt aūt Halleluia per illos ſolos dies qn- Halleluia.
quaginta in Eccleſia cantetur, non uſquequa
que obſeruatur. Nā & in alijs dieb. uarie can
tatur alibi, atq; alibi, ipſis aūt dieb. vbique. Vt
aūt ſtantes in illis diebus & omnibus dn̄icis
oremus, utrū ubiq; ſeruetur ignoro: tn̄ quid
in eo ſequatur Eccleſia, dixi, ut potui, & arbi
tror eſſe manifeſtū. De lauandis uero pedib. Cap. 13.
F cum dn̄s hoc ꝑꝑ formā humilitatis, ꝑꝑ quā
docendam uenerat, cōmendauerit, ſicut ipſe
conſequenter expoſuit, quæſitū eſt, quonam
tp̄e potiſsimū res tanta ēt facto doceretur, &
illud tp̄s occurreret, quo ipſa cōmendatio
religioſius inhæreret. Sed ne ad ipſum ſacr̄m
baptiſmi videretur pertinere, multi hoc in Lotio pedum.
conſuetudinē recipere noluerunt. Nonnulli
ēt de conſuetudine auferre non dubitauerūt.
Aliqui aūt, ut hoc ſacratiore tp̄e cōmendare
tur, & a baptiſmi ſacr̄o mutaretur uel diem
tertiū octauarū, quia ternarius tertiū in mul
tis ſacr̄is maximè excellit, uel ēt ipſum octa-

uum

uum ut hoc facerent elegerunt. Miror ſanè
De varijs consuetudinibus. quid ita volueris, vt de ijs q̃ varie per diuer-
ſa loca obſeruantur, tibi aliqua conſcriberé,
cũ & non ſit neceſſariũ, & vna in his ſaluber
rima regula retinenda ſit, vt q̃ non ſunt cõtra
fidẽ, neq; contra bonos mores, & habent ali
quid ad exhortationẽ vitæ melioris, vbicũq;
inſtitui videmus, vel inſtituta cognoſcimus,
non ſolũ non improbemus, ſed ẽt laudando
& imitando ſectemur, ſi aliquorũ infirmitas
nõ ita impedit, vt amplius detrimẽtũ ſit. Si.n.
G eo modo impediat, vt maiora ſtudiorũ lucra
ſperanda ſint, q̃ calumniatorũ detrimẽta me
tuenda, ſine dubitatione faciendũ eſt, maxi-
me illud ꝙ ẽt de ſcripturis defendi põt, ſicut
de hymnis & pſalmis canendis, cũ & ipſius
dñi, & Apoſtolorũ habeamus documenta &
exempla & ꝑcepta de hac re tã vtilia. Ad mo
uendũ pie animũ, & accendendũ diuinæ le-
ctionis affectũ, varia conſuetudo eſt, & plera
1. Ret. 19 que in Aphrica eccleſiæ mẽbra pigriora sũt,
ita vt Donatiſtæ nos reprehendant, ꝙ ſobrie
pſallimus in eccleſia diuina cantica prophe
tarũ, cũ ipſi ebrietates ſuas ad canticũ pſal-
morũ humano ingenio cõpoſitorũ, quaſi tu
bas exhortationis inflamment. Qñ aũt nõ eſt
tp̃s, cũ in eccleſia fratres congregant̃, ſancta
cantandi, niſi cum legitur aut diſputatur, aut
Antiſtites clara voce deprecantur, aut cõis
Cap. 19. oratio voce diaconi indicit᷑ Alijs vero parti-
culis tẽporũ quid melius à congregatis Chri
ſtianis fiat, quid ſanctius, omnino nõ video.
Quod aũt inſtituitur, præter conſuetudinẽ,
vt quaſi obſeruatio ſacri ſit, approbare non
poſſum, ẽt ſi multa hmõi ꝑꝑ nonnullarum
vel ſanctarũ vel turbulentarũ perſonarũ ſcã-
dala deuitanda, liberius improbare non au-
H deo. Sed hoc nimis doleo, quia multa quę in
diuinis libris ſaluberrima ꝑcepta ſunt, min⁹
curantur, & tã multis ꝓſumptionib. ſic ple-
na ſunt omnia, vt grauius corripiatur qui ꝑ
octauas ſuas terrã nudo pede tetigerit, q̃ qui
12. dist. omnia. mentẽ vinolentia ſepelierit. Omnia itaq; ta-
lia q̃ neq; ſanctarũ ſcripturarũ authoritatib.
continentur, nec in concilijs Ep̃orum ſtatu-
ta inueniuntur, nec cõſuetudine vniuerſæ ec
cleſię roborata ſunt, ſed diuerſorum locorũ
diuerſis morib. innumerabiliter variãtur, ita
vt vix aut omnino nunq̃ inueniri poſſint cau
ſæ quas in eis inſtituendis hoĩes ſecuti ſunt,
vbi facultas tribuitur, ſine vlla dubitatione
reſecãda exiſtimo. Quamuis.n neq; hoc in-
ueniri poſſit, qũo contra fidem ſint, ipſam tñ
religionem, quã pauciſsimis & manifeſtiſsi-
mis celebrationũ ſacris miſericordia Dei eſ-
ſe liberã voluit, ſeruilibus oneribus premũt,
vt tolerabilior ſit conditio Iudęorũ, qui ẽt ſi
tp̃s libertatis non agnouerint, legalibus tamẽ
ſarcinis, non humanis ꝓſumptionibus ſubij-
ciuntur. Sed Eccleſia Dei inter multam paleã
multaq; zizania conſtituta multa tolerat, &
tñ quæ ſunt contra fidem vel bonã vitã, non
approbat, nec tacet, nec facit. Itaque illud ꝙ
ſcripſiſti quoſdã fratres ita tẽperare à carni-
bus edendis, vt immundos qui comederint
arbitrentur, apertiſsime contra fidẽ ſanamq;
doctrinã eſt. Sed hic ego ſi diutius diſputare
voluero, poteris putare ante in illis obſcuri
aliquid hinc Apoſtolũ ꝑcepiſſe, qui ẽt mul-
ta, q̃ de hac re dixit, ſic deteſtatus eſt hæreti-
corũ impiã opinionem, vt diceret: Spiritus
aũt manifeſte dicit, quia in nouiſsimis tp̃ib.
recedent quidã à fide, intendentes ſpiritibus
ſeductoribus, & doctrinæ dęmoniorũ in hy
pocriſi mendaciloquiorum, cauteriatãm ha
bentes conſcientiam ſuam, prohibentes nu-
bere, abſtinere à cibis quos Deus creauit ad
percipiendũ cum gratiarum actione fidelib
& ijs qui cognouerunt veritatẽ, quia omni
creatura Dei bona eſt, & nihil abijciendum
eſt ꝙ cum gratiarum actione percipitur. San
ctificatur.n. per verbum Dei & orationẽ. E
alio loco de his rebus loquitur: Omnia inq
munda mundis, immundis aũt & infidelibus
nihil eſt mundũ, ſed polluta ſunt eorum &
mens & cõſcientia. Tu ipſe lege cętera, & r
cita quib. potes, ne in ſe irritam faciãt grati
Dei, quia in libertate vocati ſunt, tñ ne libe
tatem in occaſionẽ carnis aſſumant. Et ide
iam voluit refrenandæ carnalis concupiſcen
tiæ cauſa à quibuslibet cibis tẽperari, qui
non eis hoc permittitur ſuperſtitioſe, atq; i K
fideliter facere. Hi vero qui de paginis Euan
gelicis ſortes legunt, & ſi optandũ eſt vt ho
potius faciant, q̃ vt ad dęmonia conſulend
concurrant, tñ etiam iſta mihi diſplicet con
ſuetudo, ad negocia ſecularia & ad vitæ hu
ius vanitatem ꝑꝑ aliã vitã loquentia oracu
la diuina velle cõuertere. Hæc tibi ſi ſatis eſt
ad ea, q̃ requiſiſti non putaueris, nimis igno
ras & vires & occupationes meas. Tãtum.n
abſum ab eo quod putaſti nihil me latere v

nihil

nihil in epistola tua legerim tristius, quia & apertissime falsum est. Et miror qa hoc te latet, quod non solũ in alijs innumerabilibus rebus multa me latent, sed ẽt in ipsis sanctis scripturis multo nesciã plura q̃ sciã. Et ideo spẽ in nomine Christi non infructuosam gero, quia non solum credidi Deo meo in illis duobus præceptis totã legẽ prophetasq; pẽdere, sed ẽt expertus sum experiorq; quotidie, quãquidẽ nullũ mihi sacrũ, aut aliquis sermo admodũ obscurior de sacris literis aperitur, vbi nõ eadẽ pcepta reperiã. Finis.n. pcepti est charitas de corde puro, & cõsciẽtia bona, & fide non ficta. Et plenitudo legis charitas. Itaq; & tu charissime, siue ista siue alia sic lege sic disce, vt memineris verissime dictũ. Sciẽtia inflat. charitas ędificat. Charitas aũt nõ æmulat, non inflat. Sic itaq; adhibeat scientia tanq̃ machina qdã, p quã structura charitatis assurgat, q̃ maneat in æternũ, ẽt cũ sciẽtia destruetur, q̃ ad finẽ charitatis adhibita, multũ est vtilis, per se autem ipsam sine tali fine, non modo superflua, sed etiam perniciosa probata est. Scio autẽ quã te cogitatio sancta custodiat sub vmbraculo alarum domini Dei nostri. Sed ideo hæc etsi breuiter monui, quoniam noui eandem ipsam charitatem tuam, quæ non æmulatur, hanc epistolam multis daturam atq; lecturam.

Augustinus Honorato respondens ad illius quinque quæstiones, quibus de suo addidit sextam, obiter exponens Psalmum 21. perstringens interim & Pelagianos hoc libello, nam ipse librum appellat, sese exercuit vir sanctissimus ad tractationem scripturarum, & ipse titulum addidit. Epistola CXX.

QVinq; mihi proposuisti pertractãdas quæstiones atq; soluẽdas, dilectissime mi frater Honorate, hinc inde raptas, sicut te vel legentẽ mouere, vel cogitanti tibi in mẽtẽ venire potuerunt, & in conspectum meũ fusas quodãmodo. Quarũ solutionem si velim differendo ordinare, vt nõ carptim sicut ꝓpositæ sunt de singulis disseram, sed vno quodã tenoris sermonis eas inter se conuectã atq; contexã, difficile opus videtur. Et tñ puto facilius eas solui, si hoc fecero. Inuicẽ quippe adiuuabunt, si altera pendebit ex altera, donec omnes veniant in seriem disputionis, nõ sigillatim separatis locis, quasi vna quęq; in sua priuata intentione habitet, scilicet vnũ aliquid intuẽtes, & vnũ collaborantes sociali ratione & indiuidua veritate. Voluisti ergo & scripto commonuisti exponi *Cap. 1.* atq; aperiri tibi, quid sibi velit vox ila domini: Deus Deus meus vt qd me dereliquisti. Et quid sit, quod Apostolus ait: Vt in charitate *Psal. 21.* radicati & fundati, præualeatis comprehendere *Ephe. 3.* cũ omnib. sanctis quæ sit latitudo, A longitudo, altituto & profundũ. Et quæ sint *Mat. 25.* virgines quinq; stultæ, quæve sapientes. Et *Mat. 22.* quæ sint tenebræ exteriores. Et quomodo in *Ioan. 1.* telligendũ sit, Verbum Dei caro factũ est. Hę sunt certe quinq; tã breuiter à me cõmemoratæ, q̃ abs te propositæ q̃ões. Proinde si placet addamus & sextã, & illud paratissimũ* *Potissimum.* requiramus, quę sit grã noui testamenti. Hãc omnes illæ intueantur, & in hanc vt opportunæ quæque potuerit, opus suũ cõferat nobis, nõ eo. s. ordine quo eas & tu proposuisti, & ego recolui, sed vnaquæq; cũ fuerit necessaria velut vocata rñdeat, & officiũ sui operis impleat. Ergo ita nascatur exordiũ. Est *Cap. 2.* quædã vita hoĩs carnalib. sensib. implicata, gaudijs carnalibus dedita, carnalẽ fugitãs offensionẽ, voluptatẽq; consectãs. Huius vitę fęlicitas tẽporalis est: ab hac vita incipere necessitatis est, in ea persistere voluntatis. In hac quippe ex vtero matris infans funditur, huius offensiones quãtũ pt refugit, huius appetit voluptates nihil amplius valet. Sed postea q̃ venerit ĩ ętatẽ, qua in eo rõnis vsus euigilet, poterit adiuta diuinitus volũtate eligeř alterã vitã, cuius in mẽte gaudiũ ẽ cuius interna atq; ęterna fęlicitas. Inest quoq; hoĩ aĩa rõnalis, sed iterẽ, eiusdẽ rõnis vsũ quo nã potius volũtatẽ cõuertat, vtrũ ad bona exterioris & ĩferioris, an ad bona interioris superiorisq; naturę. i. vtrũ vt fruat corpore & tpe an vt fruat diuinitate atq; æternitate. In quadã qppe medietate posita est, infra se habens corporalẽ creaturã, supra se animi sui & corporis creatorẽ. Põt igit aĩa rõnalis ẽt tpali & B corporali fęlicitate bene vti, si nõ se dederit creaturæ creatore neglecto, sed eã potius fęlicitatẽ fecerit seruire creatori, qui & ipsam suæ bonitatis abũdantissima largitate donauit. Sicut enim bona sũt omnia quæ creauit Deus ab ipsa rõnali creatura vsq; ad infimũ cor-

corpus:ita bene agit in his anima rationalis,
ſi ordinem ſeruet,& diſtinguendo, eligẽdo,
C pendendo ſubdat minora maioribus,corpo-
ralia ſpiritalibus , inferiora ſuperioribus,tẽ-
poralia ſempiternis, ne ſuperiorũ neglectu,
& appetitu inferiorũ, qm̃ hinc fit ipſa dete-
rior,& ſe & corpus ſuũ mittat*in peius, ſed
Mutet. potius ordinata charitate ſe & corpus ſuum
conuertat in melius. Cum.n.ſint omnes ſub-
ſtantiæ naturaliter bonæ , ordo in eis lauda-
tus honoratur , peruerſitas culpata dãnatur.
Nec efficit anima peruerſe vtẽs creaturis, vt
ordinationẽ effugiat creatoris: qm̃ ſi illa ma
le vtitur bonis, ille bene vtitur ẽt malis:ac p
hoc illa peruerſe bonis vtendo fit mala , ille
ordinate etiã malis vtẽdo permanet bonus.
Qui enim iniuſte ſe ordinat in peccatis, iu-
ſte ordinatur in pęnis. Volẽs itaq; Deus oſtẽ
dere ẽt terrenã tẽporalẽq; fęlicitatẽ ſuũ do-
nũ eſſe,nec aliũde niſi ab ipſo ſperari opor-
tere,præ omnib. ſeculi tẽporibus diſpenſan-
dũ iudicauit teſtamentũ vetus,quod pertine-
ret ad hoĩem veterẽ, à quo iſta vita neceſſe ẽ
incipiat Sed illæ fęlicitates patrũ, Dei bene-
ficio cõceſſæ prædicãtur, quãuis ad iſtã vitã
tranſitoriã pertinentes. Illa quippe terrena
munera in manifeſto promittebãtur& tribue
bãtur. In occulto aũt illis omnib. rebus no-
D uũ teſtamentũ figuratè prænunciabatur, &
capiebatur intelligentia paucorum,quos ea-
dẽ gratia prophetico munere dignos fecerat
diſpenſabant ergo illi ſancti pro congruen-
tia tẽporis teſtamentũ vetus, pertinebant ve-
ro ad teſtm̃ nouũ.Nam & qñ temporalẽ fę-
licitatẽ agebant æternam,verã & pręferendã
intelligebant, & iſtã miniſtrabant in myſte-
rio,vt illã conſequerentur in p̃mio. Et ſi qñ
patiebãtur aduerſa, ad hoc patiebantur , vt
euidentiſsimo diuino adiutorio liberari,glo
rificarent Deũ oĩum bonorũ largiorẽ, non
ſolũ ſempiternorũ, q̃ pie ſperabant,verũetiã
cap.3. tẽporaliũ, quæ propheticè gubernabant.Cũ
Galat 4. aũt venit plenitudo tẽporis,vt gratia quæ oc
cultabatur in veteri teſtamẽto,iã reuelaretur
in nouo,miſit Deus filiũ ſuũ,factũ ex mulie-
Qui? re, quo nomine proprietate Hebraicæ lin-
Paulus guæ omnis fęmina nuncupatur,ſiue viro in-
ſcripſit tacta ſiue iã mixta. Quem autem filium mi-
græcc. ſerit,fieriq; ex muliere voluerit, quantus il-
le Deus ſit, qui hanc humilitatem pro ſalute
fidelium ſuſcipere dignatus ſit, vt agnoſcas,

nunc attẽde Euangeliũ. In principio erat ver
bũ,& verbũ erat apud Deũ, & Deus erat ver Io. 1.
bũ,hoc erat in principio apud Deũ. Omnia
per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt ni E
hil. Quod factũ ẽ in ipſo vita erat, & vita erat
lux hoĩũ,& lux in tenebris lucet , & tenebræ
eã nõ cõprehenderũt. Hic ergo Deus verbũ
Dei, per quod facta ſunt oĩa filius Dei eſt,in
cõmutabiliter manens, vbiq; pręſens, nullo
clauſus in loco,nec partiliter per cuncta dif
fuſus tanq̃ minorẽ partẽ habeat in minori lo
co,& in maiori maiore,ſed vbiq; totus atq;
ita nõ abſens ẽt mentib.impiorũ, quanuis eũ
non videant ſicut nec iſta lux vr̃ oculis p̃ſen
tata cęcorũ. Lucet ergo & in tenebris talibus
quales Apoſtolus ſignat vbi dicit. Fuiſtis ali-
G qñ tenebræ , nunc ãt lux in dño, ſed eã tales
tenebræ, non cõprehenderũt. Suſcepit itaq;
hoiem quẽ videre hoĩes poterãt, vt ſanati p
fidẽ poſtea viderẽt quod tũc videre nõ pote
rant. Sed ne hõ Xp̃s eo ipſo quo viſibiliter ap
parebat nõ crederetur, & Deus tãtũq; illi tri
bueretur, quantũ homini excellẽtiſsimæ gra
tiæ atq; ſapientiæ, ideo fuit hõ miſſus à Deo
cui nomẽ erat Ioãnes. Hic venit in teſtimo-
niũ vt teſtimoniũ perhiberet de lumine, vt
oẽs crederent per illũ. Nõ erat ille lumẽ,ſed
vt teſtimoniũ perhiberet de lumine. Tãtus.n.
hõ debuit perhibere teſtimoniũ de illo , qui
non tm̃ homo verũetiã Deus erat, vt de illo
diceretꝑ in natis mulierũ nemo exurgeret
maior Ioãne Baptiſta. Sic.n. ille cui Ioãnes te
ſtimoniũ perhibebat intelligeret hoc eẽ ma
ior,quo nõ tm̃ hõ,ſed ẽt Deus erat. Lumẽ er
go & Ioannes, ſed tale lumẽ quali teſtimo-
niũ perhibet ipſe dñs dicẽs: Ille erat lucerna
ardẽs & lucẽs, quod & diſcipulis ſuis dicẽs:
Vos eſtis lumẽ mũdi,vt oñderet quale lumẽ,
ſecutus adiunxit. Nemo accendit lucernã &
ponit eã ſub modio, ſed ſuper candelabrũ,
vt luceat omnib. qui in domo ſũt. Sic luceat
lumẽ veſtrũ corã hoĩbus. Iſtæ ſimilitudines
datæ ſunt, vt (quantũ poſſumus) intelligamus,
vel ſi hoc nondũ poſſumus, ſine vlla dubita-
H tione credamus animã rõnalẽ nõ eſſe naturã
Dei. Illa quippe incõmutabilis eſt, ſed tñ eã
poſſe participãdo illuminari. Lucernæ q̃ppe
accẽdi indigent & extingui poſſunt. Ideo ꝙ
dicitur de Ioãne: Nõ erat ille lumẽ, ad illud
reſpicit lumen, quod non participando illu
minatur, ſed eius participatione illuminan-
tur

tur quæ ab illo illuminantur. Deniq; sequit̃: Erat lumen verũ, & tanq̃ q̃reremus, q̃uo discerneretur lumen verũ à lumine illuminato, i. Xp̃s à Ioanne. Erat inquit, lumen ꝙ illuminat omnẽ hoĩem venientẽ in hunc mundũ. Si oẽm hoĩem, ego & Ioannẽ: atq; ut magis ostenderet huius diuinitatẽ longè p̃stantiore distantia: In hoc mũdo, inquit, erat, & mundus per eũ factus est, & mundus eũ non cognouit. Non mũdus qui per eũ factus est eũ non cognouit. Neq;.n. habet vim cognoscendi eũ nisi rõnalis creatura. Quãuis ẽt mũdus iste visibilis per eũ factus sit, hoc est, cęlũ & terra, sed mundũ non cognoscẽtem increpãdo, significauit infideles constitutos in mundo. Deinde adiungit: In sua propria venit, & sui eũ non receperũt. Siue quia & ipsi infideles inquãtũ hoĩes sunt, eius sunt ꝑ quẽ creati sunt. Siue suos proprie Iudęos intelligi voluit, ex q̃b. naturã carnis assumpsit, nec tñ oẽs eũ non receperũt. Sequitur.n. & dicit: Quotquot aũt receperunt eũ, dedit eis ptãtẽ filios Dei fieri credentib. in noĩe eius, qui non ex sanguinib. neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Hæc est gratia noui testĩ, ꝙ in veteri latuit, nec tñ figuris obũbrantib. prophetari p̃nunciariq; cessauit, ut intelligat aĩa Deũ suũ, & gratia eius renascatur illi. Hęc quippe natiuitas spiritalis tm̃ est, ideo nõ ex sanguinib. non ex voluntate viri, neq; ex voluntate carnis, sed ex Deo. Hęc ẽt adoptio vocatur. Eramus.n. aliquid antea q̃ essemus filij Dei, & accepim⁹ beneficiũ ut fieremus ꝙ nõ eramus: sicut qui adoptauit, anteq̃ adoptaretur, nondũ erat filius eius à quo adoptatur, iã tñ erat qui adoptaretur: & ab hac generatione gratię discernit̃ ille filius, qui cũ esset filius Dei venit vt fieret filius hoĩs, donaretq; nobis qui eramus filij hoĩum filios Dei fieri. Factus est quippe ille ꝙ non erat, sed tñ aliquid aliud erat. Et hoc ipsum aliquid verbũ Dei erat, ꝑ quod facta sunt oĩa, & lumen verũ ꝙ illuminat oẽm hominẽ venientẽ in hunc mundum & Deus apud Deũ. Nos quoq; ꝑ eius gratiã facti sumus ꝙ non eramus, i. filij Dei: sed tñ aliquid eramus, & hoc ipsum aliquid multo inferius, hoc est, filij hominũ. Descẽdit ergo ille vt nos ascenderemus, & manens in natura sua factus est particeps naturæ nostræ, ut nos manentes in natura nostra efficeremur participes naturæ ipsius. Nõ tñ sic. Nã illũ naturæ nostræ participatio nõ fecit deteriorẽ: nos aũt facit naturæ illius participatio meliores. Misit itaq; Deus filiũ suũ factũ ex muliere, factũ sub lege. Nã legis sacr̃a percepit, ut eos qui sub lege erant redimerent, i. quos lex reos tenebat occidente litera, dũ p̃ceptũ non impleretur anteq̃ viuificaret spũs: quia charitas Dei, q̃ p̃ceptũ implet, diffunditur in cordib. nostris per spiritum sanctũ, qui datus est nobis. Proinde cũ dixisset: Vt eos qui sub lege erant redimeret, cõtinuo subiunxit. Vt adoptionẽ filiorũ reciperemus, ut videlicet huius gratiã beneficij discerneret ab illa filij natura, qui missus est filius, non per adoptionẽ factus, sed semper genitus filius, vt participata natura filiorũ hominũ ad participandam suã naturã adoptaret filios hoĩum. Quapropter ẽt cũ dixisset: Dedit eis potestatem filios Dei fieri, modũq; adiunxisset ne carnalis intelligeret̃ natiuitas, quod, s. eis p̃stiterat id ꝙ credunt in noĩe eius, & per gratiã renascunt̃ spiritalẽ, nõ ex sanguinib. neq; ex voluntate viri, neque ex voluntate carnis, sed ex Deo, mox cõmendauit quasi huius vicissitudinis sacr̃m. Tanq̃.n. mirati tm̃ bonum nõ auderemus optare, statim subiunxit. Et uerbũ caro factũ est, & habitauit in nobis. Quod unũ est ex quinq; illis, q̃ tibi exponi uoluisti, tanq̃ diceret. O hoĩes nolite desperare vos fieri posse filios Dei, quia & ipse filius Dei, hoc est, verbũ Dei caro factũ est, & habitauit in nobis. Reddite vicẽ efficimini spiritus & habitate in illo qui caro factus est, & habitauit in vobis. Neq;.n. iã desperãdũ est, participatione verbi fieri posse hoĩes filios Dei, qñ filius Dei participatiõe carnis factus ẽ filius hoĩs. Nos itaq; mutabiles in melius cõmutãdi, participes efficimur verbi: verbũ aũt incõmutabile nihil in deterius cõmutatũ, particeps carnis effectum est rõnali aĩa mediante. Neq;.n. homo Christus, vt Apollinaristæ hæretici putauerũt, aut non habuit animã, aut nõ habuit rõnalẽ, sed more suo scriptura ut Xp̃i humilitatẽ magis ostẽderet, ne carnis nomẽ quasi indignũ aliquid refugisse videret̃, carnẽ pro hoĩe posuit. Neq;.n. quia scriptũ est: Videbit oĩs caro salutare Dei, aĩæ ibi non sunt intelligendæ, nihilq; ꝑinde aliud dictũ est. Verbũ caro factũ est, q̃ si diceretur, Filius Dei filius hoĩs factus est, qui cum in forma Dei factus

Galat. 4. *Rom. 3.* *Galat. 4.* I *Ioan. 1.* K *Esa. 4.* *Luc. 3.* *Ioan. 1.*

effet,

esset, sicut dicit Apostolus, non rapinã arbitratus est esse æqualis Deo. Neq;.n.vsurpatio nis erat, vt rapina diceret, sed naturæ inerat, vt esset æqualis. Semetipsũ tñ exinaniuit, non formã Dei amittens, sed formã serui suscipiens, humiliauit semetipsũ factus obediens vsq; ad mortẽ, mortem aũt crucis. Vides quẽ admodũ eundem hoĩem, quẽ Deũ cõmendat, vt persona sit, ẽt filium hoĩs protestet, ne non trinitas, sed quaternitas inducatur. Si cut.n.non augetur numerus personarũ, cum accedit caro animæ, vt sit vnus homo, sic nõ augetur numerus personarũ, cũ accedit homo verbo, vt sit vnus Christus. Legiẽ itaque, Verbũ caro factũ est, vt intelligamus huius personæ singularitatẽ, non vt suspicemur in carnẽ mutatã diuinitatẽ. Itaq; Christus hõ, vt per eum reuelaretur noui gratia testĩ, qm̃ non ad tẽporalem, sed ad æternã vitã pertinet, non vtiq; terrena fęlicitate cõmendandus fuit. Inde subiectio, inde passio, inde flagella, sputa, contumeliæ, crux, vulnera, & tãquã superato subiectoq; mors ipsa, vt fideles eius discerent quale pietatis pmiũ ab illo, cuius filij facti essent, petere atq; sperare deberent, ne ad hoc pro magno seruirẽt Deo, vt terrenã fęlicitatẽ adipisci qrerent qui seruirent ipsi, abijcientes, & conculcantes fidẽ suã, æstimãdo eã mercede vilissima: vnde beneficentissima prouidentia omnipotẽs Deus terrenã fęlicitatẽ concessit & impijs, ne pro magno qreretur à nobis. Hinc ille psalmus septuagesimus & secundus inducit hominẽ pęnitentẽ, quod aliqñ corde non recto Deo pro hac mercede seruierit, quia cũ pollere atq; excellere impios videret, turbatus cęperat cogitare ꝙ Deus humana nõ curet. Et cũ ab ista cogitatione eũ sanctorũ ad Deũ perti nentiũ reuocaret authoritas, suscepit atq; intendit agnoscere tã grande secretũ, ꝙ ei labo ranti nõ patefactũ est, donec intraret sanctua riũ Dei, & intelligeret in nouissimo, hoc est donec accepto spiritusancto disceret deside rare potiora, & prospiceret q̃ pęna futura sit impijs, qui tanta ẽt quadã fęlicitate tpaliter floruissent. Hunc psalmũ septuagesimũsecundũ, nocte qua illucescebat solennitas beatissimi Cypriani per ministeriũ nostrũ expositũ lege & diligenter aduerte. Proinde homo Xps idẽq; Deus Christus cuius misericordissima humanitate, atq; in cuius forma seruili

Phil.2.

3.se.dist. 6. cap.ne autem.

M

Cap. 5.

A

discere deberemus, quid in hac vita contemnendũ, & quid in alia sperandũ esset, in ipsa passione, in qua sibi eius inimici magni victoresq; videbanẽ, suscepit vocẽ infirmitatis nostræ, quã simul crucifigebaẽ vetus homo nr̃, vt euacuareẽ corpus peccati, & dixit. Deᵘ meus Deus meus, vt quid me dereliquisti? & hoc vnũ de quinq; propositis tuis. Sic incipit psalmus vicesimusprimus, q̃ de passione ipsius & reuelatione grãæ q̃ fidelib. faciendis liberãdisq; attulit in prophetia, tanto ante cãtatus est Proinde eũdẽ psalmũ cuius prophe tiam dñs ad se pertinere demõstrãs, eius primũ versum exclamauit cũ pẽderet in ligno, cõmemorando exponẽdoq; percurrã, vt ex hoc intelligas quẽadmodũ gratia testĩ noui nec eo tpe tacebatur, qñ in vetere hoĩe velabatur. Dr.n.ex persona Christi, ꝙ ad form serui attinet, in qua portatur nostra infirmitas. Dixit.n.& de illo Esaias, Ille infirmitate nostras portat & pro nobis in doloribus est Ex huius igitur infirmitatis voce de qua Pau lus in eo ꝙ petebat non exauditus, & iõ qu dãmodo derelictus, audit tñ à dño. Sufficit t bi gratia mea, nã virtus in infirmitate perfic tur. Ex voce ergo huius infirmitatis nostrę, in se transfigurauit caput nostrũ, dr̃ in ho psalmo. Deus meus Deus meus respice ĩ m quare me dereliquisti? In eo quippe derelin quitur deprecans, in quo nõ exauditur. Hã in se vocẽ transfigurauit Iesus, vocẽ, s.corp ris sui, hoc est, ecclesiæ suæ à vetere homin in nouũ reformandæ, vocẽ, s.infirmitatis su humanæ, cui deneganda fuerant bona vete ris testamenti, vt bona noui testamenti opta re atq; sperare iã disceret. In illis aũt veteri testamenti bonis ad veterẽ hominem perti nentib. præcipue concupisciẽ vitæ huius pr ductio tẽporalis, vt aliquanto diutius tenea tur, quia semper non potest. Ideo diẽ morti oẽs quidẽ affuturũ sciunt, & eum tñ omne aut penè oẽs differre conantur, ẽt qui pos mortem se beatius credunt esse victuros. Tã tam habet vim carnis & animæ dulce conso tium. Nemo.n. vnquam carnẽ suam odio h buit, & propterea non vult anima vel ad tp ab eius etiam infirmitate discedere, quamui eam se sine infirmitate in æternum receptu ram esse confidat. Proinde mente seruiens l gi Dei, carne aũt trahens desideria peccati quibus obedire vetat Apostolus, mentis qui dem

D

C

dem ratione concupiſcit hõ pius diſſolui,& eſſe cũ Chriſto,ſed id ſenſu carnis recuſat & refugit, & (ſi fieri poſsit) nõ vult expoliari, ſed ſuperueſtiri,vt abſorbeatur mortale a vita,ideſt,vt infirmitate ad immortalitatẽ,ẽt ipſum corpus ſine morte media trãsferat. Sed hæc verba quibus humanus dies & vitæ hui⁹ prolixitas cõcupiſcitur,verba ſunt delictorũ & longe ſunt ab ea ſalute, cuius nondũ rem: ſed iam ſpẽ gerimus,de qua ſcriptũ eſt:Quia ſpe ſalui facti ſumus. Spes aũt, quæ videtur, non eſt ſpes. Ideoq; & in iſto pſalmo cũ dixiſſet: Deus meus Deus meus reſpice in me, quare me dereliquiſti,cõtinuo ſubiungit.Lõge a ſalute mea verba delictorũ meorũ.i.hęc verba delictorũ meorũ ſunt, & longe ab illa ſalute mea ſunt quã mihi non veteris, ſed noui teſtameuti gratia pollicetur.Quãquã ẽt ſic diſtingui poſſet Deus meus Deus meus reſpice in me,quare me dereliquiſti longe a ſalute mea:tãquã diceret,relinquẽdo me, hoc eſt,nõ me exaudiẽdo, longe factus es a ſalute mea præſenti.ſ.ſalute huius vitæ. vt alius ſenſus ſit, verba delictorũ meorũ.i.iſta quæ dixi, verba ſunt delictorũ meorũ, quia verba ſunt carnaliũ deſideriorũ. Hęc ex pſona ſui corporis Xp̃s dicit qđ eſt eccleſia. Hæc ex pſona dicit infirmitatis carnis peccati, quam transfigurauit in eã,quã ſumpſit ex virgine ſimilitudinẽ carnis peccati.Hæc ſpõſus ex perſona ſponſæ loquit̃, quia vniuit eã ſibi:quomodo & apud Eſaiã,vbi dicit:Sicut ſpõſo alligauit mihi mitrã, & ſicut ſponſa ornauit me ornamẽto.Alligauit mihi & ornauit me, tanquã vnius vox eſt, & tñ ſponſum & ſponſam, Xp̃m intelligimus & Eccleſiã. Sed erũt duo in carne vna, Sacramentũ magnũ:dixit Apoſtolus in Xp̃o & in Eccleſia:Igitur nõ iã duo ſed vna caro:Si ergo caro vna,profecto cõpetenter ẽt vox vna. Quid hic quæris humana infirmitas vocẽ verbi,p quod facta sũt oĩa? Audi potius vocẽ carnis, quæ facta eſt inter oĩa, quoniã verbum caro factũ eſt, & habitauit in nobis.Audi potius medicinæ vocem,qua ſanaris, vt videas Deũ, quẽ tibi videndum diſtulit, hominẽ aũt videndũ attulit occidendũ obtulit,mirandũ*contulit,credendum tranſtulit, vt iſta fide ad videndum Deũ mentis oculis ſanaretur. Quid ergo dedignamur audire vocẽ corporis ex ore capitis? Eccleſia in illo patiebatur, quando pro Eccleſia patiebatur. Sicut ẽt in Eccleſia patiebat̃ ipſe, qñ pro illo Eccleſia patiebat̃. Nã ſicut audiuimus eccleſiæ vocẽ in Chriſto patiẽtis:Deus Deus meus reſpice,&c. ſic ẽt audiuimus Chriſti vocẽ in Eccleſia patiẽtis:Saule Saule qd me pſequeris? Cũ itaq; nõ exaudimur ad tpalia bona retinẽda,vel adipiſcẽda, qñ p his đprecamur Deũ,ĩ quo nos nõ exaudit, derelinquit nos,ſed ad potiora,quæ vult vt intelligamus & præferamus & cõcupiſcamus,nõ nos derelinquit.Vnde ſequitur pſalmiſta & dicit; Clamaui ad te per diẽ nec exaudies,& nocte:ẽt hic ſubauditur,nec exaudies.Sed vide quid adiungit: Et nõ ad inſipiẽtiã mihi.Hoc ergo dicit: Nõ me quidẽ exaudies clamantẽ per diẽ,ideſt,in rebus proſperis,vt eas non amittã,& nocte,ideſt,in rebus aduerſis, vt pſpera quæ amiſſa ſunt redeãt. Verum hoc mihi nõ ad inſipiẽtiã facies, ſed potius vt ſapiã, quid iã per noui teſtamenti gratiã a te expectare, quid deſiderare, quid poſcere debeam. Clamo quippe ego,vt hic mihi bona tpalia non auferant̃.Tu aũt in ſancto habitas laus Iſrael. Nolo vt derelinquas concupiſcẽtiã meã,qua carnalẽ fęlicitatẽ requiro.Verũ hæc eſt in ſordibus vetuſtatis,tu autẽ quæris munditiã nouitatis, nõ exaudiendo iſtã cupiditatẽ relinquis,quia charitatem in qua habites requiris: Charitas autem Dei diffunditur in cordibus noſtris, ſed p ſpũm ſanctũ q datus eſt nobis,Ideo in ſancto habitas laus Iſrael,laus videntiũ te,quia non in ſe laudantur,ſed in te.Quid enim habent quod non acceperunt,vt qui gloriatur,in domino glorietur? Hæc eſt gr̃a noui teſtamẽti. Nã in in veteri teſtamẽto,qñ cõmendabas, nõ niſi a te peti ſperatiq; debere etiã ipſam terrenã temporalẽq; fęlicitatẽ. In te ſperauerunt patres noſtri,ſperauerũt & eruiſti eos,ad te clamauerunt & ſalui facti ſunt, in te ſperauerũt & non ſunt confuſi. Illos quippe patres inter inimicos ſuos viuentes, & diuitijs impleſti, & ab hoſtibus eruiſti, glorioſaſq; victorias reportare feciſti, & de diuerſis eos mortib. liberaſti. Pro alio.i.pro Iſaac ſubieciſti, nõ feriretur, arietẽ. Alium.i.Iob de putredine ſanum, & ei dupla quæ amiſerat reddidiſti. Alium, ideſt, Danielem inter leones eſuriẽtes illęſum integrumq; ſeruaſti. Aliorũ.i.Ananiæ, Azariæ, Miſael inter flammas deambulantiũ grata voce laudatus es. Tale

Psal. 21. — Acto. 9. Cap. 7. — Psal. 21. — F — Rom. 5. — G — Ge. 22. — Iob. 42. — Dan. 14. — Dan. 3.

aliquid

aliquid in Christo expectabant fieri Iudæi,
Sapiē. 2. vnde probarent si vere filius Dei esset. Ex eorum persona, & in libro Sapientiæ dicitur: Morte turpissima condemnemus illū Erit.n. respectus in sermonibus ipsius. Si enim vere filius Dei est, suscipiet eū & liberabit eū de manibus contrariorum. Hæc, inquit, cogitauerunt & errauerūt, excęcauit enim eos malitia eorū. Attendentes quippe tempus veteris testamenti, & illam patrum etiam temporalem fęlicitatē, in qua illis exhibenda demōstrauit Deus ēt talia dona sua esse, non viderunt iā esse tempus quo reuelarētur in Chri
H
Cap. 8. sto, bona ęterna proprie Deū pręstare iustis, qui bona temporalia pręstat & impijs. Denique cū dixisset: In te sperauerūt patres nostri, sperauerūt, & eruisti eos. Ad te clamauerunt, & salui facti sunt, in te sperauerūt & nō sunt confusi, vide quid adiunxerit: Ego aūt sum
Psal. 21. vermis & non homo. Quod uidetur quidē ad commēdandam humilitatem simpliciter dictū, vt se in oculis persequentium, abiectissimū quiddam, & cōtemptissimū demonstraret. Sed non est contēnenda altitudo secreti profunditasq; mysterij, præsertim in eis verbis quæ tanto saluatori in prædicatione prophetiæ coaptantur. Dictus est hic sensus elegantissimus à prioribus, ideo se hoc nomine Christum prænunciari voluisse, quia vermis de carne sine concubitu nascitur, sicut ille natus est de virgine. Sed in libro suo Iob, cū de
Iob. 25. creaturis cœlestib. loqueretur, quod in Dei conspectu etiā vix ipsæ mundæ sint, quanto magis, inquit, homo putredo & filius hominis vermis? Putredinem pro mortalitate posuit, quæ iam velut conceptā gerit moriendi necessitatē, in quam peccando contrusus est homo, & filiū hominis vermen natū de putredine quasi putrem, hoc est, de mortalita-
I te mortalē. Ac per hoc in his verbis psalmi, aliū sensum nos quærere admonuit. Illo quidem saluo neq; reprobato, & non solū scrutemur quod ait: Ego autē sum vermis, sed ēt
Psal. 21. illud qđ addidit: Et non homo secundum illud qđ in libro Iob commemoraui, tāquā diceret. Ego autē sum filius hominis & non homo: non quod homo non sit Christus, de quo dicit Apostolus: Vnus est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. omnis enim filius hominis homo est: sed ad quen-
1.Ti. 2. dam respicit sensus iste, qui sic homo fuerit, vt non esset filius hominis, id est, Adam. Forte ergo sic est dictum: Ego autem sum vermis & non homo, id est, Ego autē sum filiu[s] hominis, & nō homo, tanquā diceretur. Eg[o] autē sum Christus, in quo omnes viuificantur: non Adam, in quo omnes moriuntur. A[d]per hoc homines discite per gratiam noui testamenti iam vitā concupiscere sempiternā. Quid pro magno ita vos vultis à domino d[e] morte liberari, sicut liberati sunt patres ve[stri], quando commendabat Deus etiam terr[e]næ fęlicitatis pręter se nō esse alium largiorē? Illa fęlicitas ad veterem hominē pertinet, quæ vetustas ab Adā cępit. Ego autē sum ve[r]mis, & non homo, Christus nō Adam. A veteri veteres fuistis, à nouo noui estote. A[b] Adam homines, à Christo filij hominū. N[on] enim sine causa familiarissime dominus i[n] Euangelio se filiū hominis dicit magis qu[am] hominem, nec sine causa in alio psalmo: H[o]mines, inquit, & iumenta saluos facies dom[i]ne sicut multiplicata est misericordia tua Deus. Abs te quippe ista salus hominibus i[u]mentisq; communis. Sed habēt aliā hom[i]nes noui propriam quandā & ab animator[um] consortio separatā, quæ ad nouum pertin[et] testamentum. Habent omnino. Nam de ill[is] ibidem sequitur & dicit: Filij autē hominu[m] sub tegmine alarū tuarum sperabūt. Inebri[a]būtur ab vbertate domus tuæ, & torrente v[o]luptatis tuæ potabis eos. Qm̄ apud te est fo[ns] vitæ, & in lumine tuo videbimus lumē. Ce[r]te & hic cū superius dixisset: Homines, p[o]sterius dixit: Filij autem hominum, tanqua[m] distinguens ab hominibus filios hominū. I[n] illa quippe fęlicitate eius salutis, quæ com[]munis est hominibus & iumentis, eo nom[i]ne illos appellare voluit, quo demonstrare[]tur ad illum primū hominē pertinere, a qu[o] vetustas cępit & mors, qui sic fuit homo, v[t] non esset filius hominis. Istis autē posterio[ri]bus qui sperât aliam fęlicitatem, & fontis v[i]tę ineffabilem voluptatem, & sempiterni l[u]minis lumen, hoc nomen imposuit, quo f[a]miliarius appellari voluit dominus eorun[dem] in quos talis gratia reuelata est, eosque filio[s] hominū potius quam homines appellauit. Non autem existimes quasi locutionis regu[]lam figi perpetua lege seruandam, vt vbicu[n]que legeris homines aut filios hominum secundum hanc distinctionem semper inte[l]liges,

ligas,ſed vt ſe habuerit circunſtantia lectio-
nis,vnde ſenſus,ſi patet,hauritur,ſi latet erui
tur. Sicut in hoc loco pſalmi huius quẽ non
moueat diſtinctionis intentio,cũ ille qui di-
xerat: In te ſperauerunt patres noſtri & erui-
ſti eos, ad te clamauerunt & ſalui facti ſunt.
In te ſperauerunt & non ſunt confuſi, ſubiũ-
git. Ego aũt: non enim ait ſic, & ego autem.
Quid ergo iſte qui ſe ita diſtinguit: Ego autẽ
ſum vermis,inquit, & non homo,tanquã il-
lis,quos exaudiſti,& eruiſti,eã commenda-
res fęlicitatẽ, quæ ad vetus pertinet teſtamẽ-
tũ, quæ homini veteri tribuenda eſſet qui cę
pit ab Adã.Ego autem ſum vermis hoceſt,fi-
lius hominis,non homo ſicut ille homo qui
non fuit filius hominis. Ac per hoc & quod
ſequitur.Opprobriũ hominũ &abiectio ple
bis,omnes q̃ cõſpiciebãt me , ſubſannabant
me & locuti ſunt labijs & mouerunt caput.
Sperauit in Deũ,eruat eũ,ſaluũ faciat eũ,qm̃
vult eũ.Hoc in labijs non in corde dixerunt,
inſultãdo quod nõ fieret , non credendo qđ
futurũ eſſet. Factũ eſt aũt & hoc,ſed ſicut fie
ri oportebat in filio hoĩs, in quo ſpes ęternæ
vitæ fuerat reuelanda ad nouũ pertinẽs teſta-
mentũ,non ſicut illi expectabant, & quia fie
ri nõ videbant,tanquam ſuperato inſultabãt,
pertinentes ad teſtamentũ vetus & hoĩem in
quo oẽs moriuntur,non ad filiũ hoĩs in quo
oẽs viuificabuntur. Mortem quippe intulit
homo ſibi filioq; hoĩs , vitã vero attulit ho-
mini moriens & reſurgẽs filius hominis op-
probriũ hominum & abiecto plebis. Vſque
ad mortẽ enim hoc voluit pati in conſpectu
inimicorũ,quo eũ tanquã derelictũ putarẽt,
vt gratia cõmendaretur noui teſtamenti,qua
diſceremus aliam quęrere fęlicitatẽ quę nũc
eſt in fide,poſtea vero erit in ſpecie. Quan-
diu.n.ſumus in corpore, ait Apoſtolus,pere
grinamur à domino. Per fidẽ enim ambula-
mus,non p̃ ſpeciẽ,&ideo nunc in ſpe,tũc in
re. Deniq; reſurrectionẽ ſuã, quã non ſicut
noſtrã in lõgũ differri oportebat, vt in exem
plo carnis eius diſceremus, qđ in noſtra ſpe
rare deberemus , noluit alienis demõſtrare,
ſed ſuis:alienis dico non natura,ſed vitio, ꝙ
ſemper eſt cõtra naturã. Mortuus eſt ergo in
cõſpectu hoĩum reſurrexit aũt in conſpectu
filiorũ hoĩum , q̃a mors ad hoĩem pertine-
bat,reſurrectio ad filiũ hoĩs. Sicut. n.in Adã
oẽs moriũtur, ſic & in Chriſto oẽs viuifica-

bũtur. Vt igitẽ exẽplo ſuæ carnis exhortaretẽ fi
deles ſuos tp̃alẽ pro æterna fęlicitate contẽ-
nere vſq; ad mortẽ pertulit perſequẽtes atq;
ſęuientes,& quaſi victo & oppreſſo ſuperbè
illudentes. Quod aũt carnẽ ſuã reſuſcitauit,
& diſcipulorũ cõſpectib. & cõtactibus red-
didit,eiſq; vidẽtibus aſcendit in cęlũ, ipſos,
ædificauit,& quod prædicare*deberẽt , eui- *Al. l. Ex*
dentiſsima veritate mõſtrauit.Illos aũt à qui *pectore.*
bus tanta mala vſq; ad mortẽ pertulerat,qua
ſi de illo ſuperato & extincto gloriantes , in
ea opinione dereliquit , vt quiſquis eorũ ſa-
lute æterna ſaluus fieri vellet , hoc de illius
mortui reſurrectione crederet, qđ ij q̃ vide-
rũt ſignis cõteſtãtib. p̃dicauerunt,& ꝓ ea p̃di B
catione ſimilia perpeti non dubitauerunt.
Qua propter ẽt Iacobus vnus ex Apoſtolis
eius in epiſtola ſua , cũ hortaretẽ fideles qui *Cap. 10.*
poſt paſsionẽ & reſurrectionẽ Chriſti adhuc
in iſta vita tenebanẽ,deſpẽſationẽ veteris te-
ſtamẽti nouiq; diſtinguẽs, Suſtinẽtiã,inquit,
Iob audiſtis,& finẽ dñi vidiſtis,ne iõ patien- *Iac. 5.*
ter ſubſtinerẽt tp̃alia mala , vt ſibi hoc reſti-
tueretur quod recepiſſe legimus Iob. Nã & *Iob. 42.*
ab illo vulnere atq; putredine ſaluus factus
eſt & ei cũcta quæ amiſerat duplicata ſunt re
ſtituta,vbi ẽt cõmẽdata eſt reſurrectionis fi-
des. Nã filij non dupli ſed totidẽ redditi , ẽt
illos quos amiſerat reſurrecturos ſignificaue
rũt.Sic ipſi quoq; illis priorib. iuncti à reſti-
tutione dupli non inuenirentur alieni.Vt er-
go non talẽ remunerationẽ ſperaremus , qñ
mala tp̃alia pateremur,nõ ait:Suſtinentiã &
finẽ Iob audiſtis, ſed ait:Suſtinẽtiã Iob audi
ſtis,& finẽ dñi vidiſtis: tanquã diceret.Mala
tẽporalia ſicut Iob ſuſtinete, ſed pro hac ſu-
ſtinẽtia nõ tẽporalia bona ſperate , q̃ illi au-
cta redierunt,ſed æterna potius q̃ in dño prę
ceſſerunt. Iob ergo de illis patribus erat qui
exclamauerũt,& ſalui facti ſunt. Cũ.n.dicit: *Pſal. 21.*
Ego aũt ſatis inſinuat qua ſalute illos ſaluos C
factos eſſe velit intelligi, in qua ipſe vtiq; de
relictus eſt, non ꝙ illi à ſalute æterna fuerint
alieni , ſed in occulto, tunc erat quod in eis
fuerat reuelandũ.In veteri quippe teſtamen-
to velamen eſt , quod tunc auferetur , cũ ad *Mat. 27.*
Chriſtũ quiſque inde tranſierit. Quo cruci-
fixo,velum etiã tẽpli ſciſſum , vt ſignificare-
tur,quod Apoſtolus de velamine veteris te-
ſtamẽti dixit, qũo in Chriſto euacuatẽ. Nã &
in illis patribus quãuis rariſsima , tñ fuerunt

& vſq; ad mortē exēpla patientiæ, à ſangui
Luc. 11. ne Abel vſq; ad ſanguinē Zachariȩ, quorū
ſanguinē dicit dn̄s Ieſus & ab eis exigendū q
in patrū ſuorū, à quibus illi occiſi ſunt, ini-
quitate perſiſterent. Et in nouo teſtamēto nec
defuit nec deeſt bonorū fideliū multitudo,
qui etiā in iſta tēporali fȩlicitate prȩpolleāt,
& in ea largitoris Dei bonitatē miſericordiā
que experiantur tenentes tn̄ quod diſpenſa-
tor noui teſtamēti, diuitib. huius ſeculi Apo-
ſtolus præcepit, non ſuperbè ſapere neq; ſpe
1. Ti. 6. rare in incerto diuitiarū, ſed in Deo viuo, q
præſtat nobis omnia abūdāter ad fruendum,
vt bene faciāt diuites, ſint in operibns bonis,
facile tribuant, cōmunicent, theſaurizent ſibi
fundamentum bonum in futurū, vt apprehē
D dāt verā vitā: qualis in Chriſti nō tm̄ ſpū, ve
rumetiā carne manifeſta eſt, cū reſurrexit à
mortuis, non qualē Iudæi in illo peremerūt,
qn̄ eum de manibus eorū Deus non eruit,
eumq; dereliquiſſe viſus eſt exclamātē, Deus
meus Deus meus vt q̇d me dereliquiſti? vt eo
modo in ſe trāsfiguraret martyres ſuos, qui
Ioan. 21. etſi mori nollēt quod etiā Petro dixit: Alter
te cinget & feret quò tu non vis, ſignificans
qua morte clarificaturus erat Deum, & ob
hoc à Deo ſuo derelicti viderentur ad tēpus,
cū eis prȩſtare nollet q̄d vellent, illā vocem
cordis emitterēt, illumq; adhiberent pieta-
tis affectū quē paſsione impēdēte ore ꝓprio
dn̄s expreſsit, eos in ſe identidē trāsfigurās.
Verū nō quod ego volo, ſed quod tu vis pa-
Mat. 26. ter. In quo. n. primitus niſi in ipſo capite no-
Cap. 11. ſtro apparere debuit ꝑꝑ quā cauſam Chri-
ſtiani ſumus? Propterea non ait: Deus meus
Pſal. 21. Deus meus dereliquiſti me, ſed cauſam com
monuit requirēdā cū addidit: Vt quid dereli
quiſti me. i. quare, ꝑꝑ q̇d, quā ob cauſā? Pro-
fecto. n. erat aliqua cauſa, eaq; non parua, vt
Noe liberaret de diluuio, Loth de cȩleſti in-
cendio Iſaac de imminenti gladio, Ioſeph
E de calūnia mulieris & cuſtodia carceris,
Moyſen ab Aegiptijs, Raab ab excidio ciuita
uitatis, Suſannā a teſtibns falſis, Danielē de la
cu leonū, tres viros ab ignibus, alioſq; patres
qui exclamauerūt & ſalui facti ſunt, & Chri
ſtū de manibus Iudæorum non liberaret eū-
que in poteſtate ſæuientium vſque ad mortis
exitum derelinqueret. Vt quid hoc? propter
quid hoc? niſi propter illud quod paulopoſt
in eodem pſalmo dicit: Non ad inſipientiā
mihi, hoc eſt, corpori meo, eccleſiæ meȩ, mi
nimis meis. Nā & in Euangelio, quod vni ex
minimis meis feciſtis inquit, mihi feciſtis.
Sic itaq; dictū eſt. Et non ad inſipiētiam mi-
hi: quomodo dictū eſt: Mihi feciſtis. Et ſic
dictū eſt: Quare me dereliq̄ſti: quomodo di .25
ctum eſt: Qui vos recipit, me recipit: & qui
vos ſpernit, me ſpernit. Nō ergo ad inſipien- 10.
tiam nobis, ſed vt ſapiamus: non propter iſtā
vitā, in qua nos Deus aliquādo vſq; ad mor
tē perſequentiū manibus derelinquit, ſed ꝓ-
pter illā ſempiternam nos debere eſſe chri-
ſtianos, quia hoc in illo præceſsiſſe intue-
mur, ex cuius nomine ſic vocamur. Ecce ita
factū eſt, tn̄ multi non ob aliud volunt eſſe
chriſtiani, niſi vt huius vitæ fȩlicitate perfruā
tur, ideoq; illa deficiente deficiūt. Quid ſi nō
in ipſo noſtro capite tā inſigne conſtituere-
tur exemplum, quo diſceremus pro cȩleſti-
bus terrena contēnere, non reſpicientes quæ
videntur, ſed quæ nō videntur? Quæ. n. vidē-
tur, temporalia ſunt: quæ aūt nō vidētur, ȩter
na. Quos in ſe vocibus illis transfigurare di-
gnatus eſt. Nam quātū ad ipſum attinet, quo
modo vellet liberari ab illa hora, qui propte
rea venerat in illam horam? Aut quomodo
ſic loquebatur quaſi quod nollet ei accide-
ret, cū poteſtatē habuerit ponendi animam
ſuā, & iterū ſumendi eam nec eū quiſquam
tolleret ab illo, ſed ea m ipſe poneret & reſi
meret, ſicut in euangelio dicit? Sed proculdu
bio nec in illis vocibus eramus, & caput pro
ſuo corpore loquebatur, non diſiuncta ſign
ficatione vocis, vbi cōnnexio nō diſiungitur
vnitatis. Deniq; in pſalmo ſequitur, & oran
aduerte quid dicat. Et tu, inquit, extraxiſti me
de ventre, ſpes mea ab vberibus matris meȩ
in te iactatus ſum ex vtero, de ventre matris
meȩ Deus meus es tu: tanquam diceret, de
alia re & ab alia re in aliā rem me traieciſti
vt tu ſis mihi bonum pro terrenis bonis mo
talitatis huius, quam in matris ventre for
titus ſum, cuius vbera ſuxi. Hæc enim ve
tuſtas eſt de qua me tu extraxiſti, & ill
carnalis natiuitatis bona ſunt, a quibus tu
ſpes mea es. Inde enim ad te conuerſus ſum
ex vtero, ideſt ex ijs quæ in vtero inchoa
ui: In te iactatus ſum, ad te ſcilicet tranſiens
totum me tibi committens. Ideoque d
ventre matris meæ, ideſt de bonis carni
quam ſumpſi in ventre matris meæ, Deu

meus

meus es tu, vt de his tu ſis bonum meum : ea
locutione dictũ eſt,ac ſi diceretur, verbi gra
tia,de terra cęlum habito, hoc eſt, hinc illo
emigraui: & iſta noſtra in illũ transfiguratio
eſt, qui per gratiã teſtamenti noui mutamus
vitam,tranſeuntes de vetere ad nouã. Nã ille
hanc rẽ ſacro ſuæ paſsionis reſurrectionisq;
ſignificans, carnẽ mutauit de mortalitate ad
immortalitatẽ, vitam vero nõ mutauit de ve
I tuſtate in nouitatẽ, quæ nunq̃ fuit in impieta
te,vnde tranſiret ad pietatem. Quanquã non
defuerunt qui hoc ꝙ dictũ eſt:De ventre ma
tris meę Deus meus es tu, ideo ad ipſum ca-
put noſtrũ pertinere ſentirent, qm̃ pater intã
tum eſt Deus eius, inquantũ hõ eſt in forma
ſerui, nõ inquantũ illi æqualis in forma Dei
eſt. Ideo de ventre matris meæ Deus meus es
tu,ac ſi diceret,ex eo ꝙ hõ factus ſum, Deus
meus es tu . Sed quid eſt, vt extraxiſti me de
ventre, ſi ad ipſum Ieſum de virgine procrea
tũ refertur? quaſi alios Deus non extrahat, in
cuius prouidentia eſt oĩs ordo naſcendi . an
inde ſignificare voluit partũ virginis ſeruata
virginis integritate mirabili,cũ ait:Tu extra-
xiſti me de ventre matris meæ , vt quod illic
mirabiliter factũ eſt,cũ Deus feciſſe dr̃,nemi
ni incredibile videatur? Quid ergo eſt illud;
Spes mea ab vberib.matris meæ?Qũo & hoc
ad ipsũ caput eccleſiæ referri põt quaſi ſpes
eius,quæ in Deo eſt,à matris vberibus ei cę-
perit,non & ante in ipſo vtero ? Neq;.n.ſpes
alia intelligenda eſt,niſi quia futurũ erat, vt
Deus eũ exaltaret à mortuis. Totũ hoc quip-
pe ſecundũ id quod homo factus eſt dr̃. An
fortè quia vbera fęminarum ab ipſo conce-
ptu in vbertatẽ promoueri perhibentur, ſic
intelligi voluit,ab vberib. tanquã diceret,ex
quo carnẽ ſumpſi, cui carni fuerat ſperanda
immortalitas : vt non ante ſpes ei eſſet cũ in
forma Dei eſſet, in qua nihil in melius mutã
dum eſſet, ſed ab vberibus matris,i.ab ipſa
ſuſceptione carnis quæ cõcipiebatur in ſpe,
cuius ſpei res futura erat, cũ ad immortalita-
tẽ de morte tranſiret. Sed ꝙ dictum eſt: In te
iactatus sũ ex vtero,qũo coaptari capiti poſ-
ſit,ignoro,quaſi in vtero cũ eſſet nõ in Deo
fuerit,in quo viuimus, mouemur & ſumus,
aut illius infantis aĩa rationalis, ex quo caro
proceſsit ex vtero, Deũ ſperare cęperit. Niſi
forte credendũ eſt, iã nato animã rationalẽ
acceſsiſſe, quæ intra viſcera matris adhuc ei
defuiſſet. Et qm̃ eadem anima,q̃ carni iam na
tæ addita eſt, Deo inhærebat, ideo ſecundum
eandẽ carnem dictum eſſe exiſtimandũ eſt:
In te iactatus ſum ex vtero , tanquã diceret,
eã ſortitus ſum animã ex utero quæ tibi co-
hæret. Sed quis audeat in hanc ſe temere præ
cipitare ſententiam, cũ ratio de aduentu vel
exortu animæ in tanto naturæ profundo ſic K
lateat,vt ſatius ſit eam ſemper quærere quã-
diu in hac vita ſumus,q̃ aliqñ inueniſſe præ-
ſumere? Ex illa uero in ſeipſum transfigura-
tione noſtra quẽadmodum poſſent hęc acci
pi,dictum eſt: Siquid autem dici potuit con-
uenientius vel potuerit nullius præiudicamꝰ
ingenio, doctrinæ, nullius inuidemus. Iam
illud ꝙ ſequitur: Ne diſcedas à me, qm̃ tribu *Cap. 13.*
latio proxima eſt,inde iã eminet, quẽadmo-
dum dictum eſt : Quare me dereliquiſti.
Qũo.n.dereliqſti,cui dr̃. Ne diſcedas à me,
niſi quia dereliquit vitæ veteris tp̄alem fęli-
citatem? Rogatur autẽ ne diſcedat,& deſerat
ſpẽ vitę æternæ. Sed quid eſt, qm̃ tribulatio
proxima eſt, quaſi ei paſsio adhuc immine-
ret, cũ ipſe media paſsione iſta dicere intel-
ligatur, quæ de illo in hoc pſalmo propheta
ta ſunt. Hic enim dicturus eſt ẽt, q̃ in Euan- *Mat. 27.*
gelio apertiſsime ſcripta ſunt. Diuiſerunt ſi-
bi veſtimenta mea, & ſuper ueſtem meã mi-
ſerunt ſortẽ: quod factum eſt, cũ iam pende-
ret in ligno . Quid eſt ergo tribulatio proxi-
ma eſt,in qua media loquebat̃? Sed nimirum
illud vult intelligi , quia cum caro in dolo-
rib.eſt & in pęnis,profecto aĩa tũc habet ma
gnum agonem patientiæ, in qua ne deficiat, L
laborandum & orãdum eſt. Nihil eſt aũt aĩæ
ſua carne ꝓpinquius. Ideo mũdi huius quã-
libet magnus perfectusq; contẽptor,cũ alibi
patitur nihil patitur. Poteſt.n.adhibere uigi-
lem rationẽ, cum amittit bona quæ extrin-
ſecus ſunt,& ab animo ſapientis, qui ex cu-
piditate nõ hæret,ſine dubio lõge ſunt,& nõ
curare quod patitur,quia nec patitur. Cũ ve
ro amittit p̄cipua corporis bona,ideſt, cor-
poris uitam ac ſalutem , iam tribulatio pro-
xima eſt animi bonis, quibus ipſe intus tan-
quã corporis eſt dñs, qd faciet qualibet rõ-
ne, ut non doleat cũ corpus vulneratur aut
uritur,cui tanto implicatur conſortio ut pa-
ti poſsit, dolere non poſsit? Ideo & diabo-
lus hunc nocendi ordinem tenens, illius ma
gni uiri quem poſtulauerat tentandum prius

externa bona accepit in poteſtatẽ, quib. ab-
latis & perditis, cũ illũ incõcuſſum videret,
Iob.2. dixerat enim: Dñs dedit, dñs abſtulit: ſicut do
mino placuit, ita factũ eſt, ſit nomen dñi be-
nedictum: ẽt carnem cruciandã vulnere po-
ſtulauit, tali cũ eo cõfligens certamine, vt bo
na proxima inuaderet, hoc eſt, corporis bo-
na, quib. ille perditis ſi forte ſuccumberet, at
que ad impietatẽ cor inclinaret, ẽt bona ani-
M mi deperirent, quib. perdendis iam in corpo
re ſęuiens vicinius tentator inſtabat. Deniq;
ille vir, qui in tanta animi tentatione erat, vbi
erat animi bonis proxima tribulatio, quãuis
multa prophetice loquatur, longe tñ loquit
aliter, quàm cũ illa externa bona deperiſsẽt,
in quibus filios non amiſerat ſed pręmiſerat.
Clamat ergo martyris anima trãsfigurata in
Chriſtum, cũ iam in carne tribulari cęperit,
& dicit Deo à quo derelicta eſt in terrena fę
licitate, ſed quæ cũ illo eſt in ſpe vitæ eternę.
Ne diſcedas à me, qm̃ tribulatio proxima
eſt. Nõ in agro meo, non in auro, non in pe-
core, non in tectis atq; parietibus, nõ in meo
rum orbitatibus, ſed in carne mea eſt cui co-
pulor, cui connector, cuius ſenſum non hre
non poſſum, vnde me de proximo vrget, vt
à patientiæ virtute non deficiã: ne diſcedas
à me, qm̃ non eſt qui adiuuet, neq; amicus,
neq; propinquus, neq; humana laus, neq; p̃-
teritæ recordatio voluptatis, neq; aliquid eo
rũ quo terrenæ fęlicitatis ruina fulcitur, neq;
in aĩo eſt meo humana virtus, quia ſi tu deſe
Cap.14. ris, quæ hoĩs virtus? Quid eſt.n. homo niſi ꝙ
memor es eius? Circundederunt me vituli
multi, hoc eſt, minores in plebe. Tauri pin-
gues obſederunt me, hoc eſt, ſuperbi ac diui
A tes Principes plebis aperuerũt in me os ſuũ,
clamantes, Crucifige crucifige. Quaſi leo ra
Luc.23. piens & rugiens rapuerunt eũ, cõprehẽſum
adducentes ad Præſidẽ, & rugierunt petendo
eius mortẽ. Sicut aqua effuſus ſum, tanquam
in me lapſi caderẽt perſecutores mei. Diſper
ſa ſunt oĩa oſſa mea. Quid ſunt oſſa, niſi cor
poris firmamenta, corpus aũt Chriſti eccle-
ſia? Firmamẽta ergo eccleſię, q niſi Apoſtoli,
qui ẽt colũnæ alibi nuncupant. Hi vtiq; di-
ſperſi ſunt cũ ad paſsionem ipſe duceret, vel
cũ eſſet paſſus & mortuus. Factũ eſt ergo cor
Pſal.11. meũ tanquã cera liqueſcens in medio vẽtris
mei. Hoc ſanè quẽadmodũ capiti noſtro ip-
ſius corporis ſaluatori coaptetur, inuenire

difficile eſt. Neque.n. niſi magno pauore cõ
tingit, vt cor velut cera liqueſcat humanum,
quod vnde in illo fieri poſſet, qui ptãtem ha
bebat ponendi & recipiendi animã ſuã? Sed
profecto aut infirmorũ ſuorũ in ſe tranſtu-
lit cauſam: ſiue illorũ qui metu mortis paueſ
cunt, ſicut ipſe Petrus ex egregio prężumpto
re tã creber negator effectus, ſiue illorũ qui
triſtitia ſalubri cõtabeſcunt, ſicut idẽ ipſe Pe
trus, cũ amare fleuit. Nã & triſtitia quaſi ſol
uit cor. Vnde dr̃ ẽt Gręce λύη ꝙ hinc appel
lata ſit λύπη: Aut certe profundũ ſacr̃m no
intelligere voluit, vt cordis ſui noĩe ſignifi
caret ſcripturas ſuas, vbi eius vtiq; latebat c
filiũ, ꝙ tunc apertũ eſt, cũ ea q̃ de illo pro
phetata fuerunt, paſſus impleuit. Solutę ſun
ergo ſcripturæ eius in ijs q̃ perfecta ſunt ad
uẽtu eius, natiuitate, paſsione, reſurrectione
glorificatione. Quis.n. iã ea non intelligit i
prophetis, qñ vſque ad intellectũ ẽt carnali
multitudinis peruenerunt, quã fortaſſe ſign
ficauit in medio ventris ſui, vt in eius corpo
re quod eſt eccleſia quaſi vẽtris locũ habea
carnalis & infirmior multitudo? Aut ſi vẽtri
nomen magis interioribus cõpetit, ad eos p
tius qui pfectiores ſũt ſcripturarũ intellect
pertinere monſtratũ eſt, cũ cor eius, i. ſcript
ræ eius q̃ continent conſiliũ eius, in medi
eorũ, hoc eſt, in cogitatione eorũ tanquã ce
ra diſſoluitur, hoc eſt, feruore ſpũs aperitur
diſputatur, exponitur. Exaruit velut teſta vir
tus mea. Teſta igne firmata eſt, ſic & virtu
corporis Chriſti non ſicut fęnũ igne conſu
mitur, ſed ſicut teſta paſsione velut igne fir
matur. Vaſa.n. figuli probat fornax, ſicut ali
loco ſcriptura dicit, & homines iuſtos tẽta
tio tribulationis. Et lingua mea adhæſit fauc
bus meis. Põt quidẽ ſilentiũ eius ſignificat
videri, quod alius Propheta cõmendat cun
dicit: Sicut agnus corã tondente fuit ſine vo
ce. Sed ſi lingua eius, eos in eius corpore, q
eſt eccleſia, intelligamus, per quos ſuũ loqu
tur euangeliũ, tunc eius faucib. adhærent, ci
à p̃ceptis eius non recedunt. Quod vero ſe
quit: Et in puluerẽ mortis deduxiſti me: qũ
capiti coaptabitur, quandoquidem corpu
eius, quod tertia die reſurrexit, non eſt vtiq
in puluerem diſſolutum? Nec aliter expo
ſuerunt Apoſtoli, quod in alio pſalmo poſi
tum eſt. Neque dabis ſanctum tuũ videre co
ruptionẽ, niſi qa eius caro nõ eſt corrupta

quæ

quæ tam celeriter resurrexit. Vnde itẽ in alio
psalmo dicit: Quæ vtilitas in sanguine meo,
dũ descendo in corruptionẽ? Nunquid cõfi-
tebitur tibi puluis aut annunciabit veritatem
tuã? Hoc.s.dicens, ꝙ si eo modo quo & cęte
ri mortuus dimitteretur in puluerẽ, & caro
eius resurrectioni vltimæ seruaretũ nulla esset
vtilitas in sanguine eius: quia nihil prodesset
mors eius, nec annunciaretur veritas Dei, q̃
illũ cõtinuo resurrecturum esse prædixerat.
Quid sibi vult ergo quod hoc loco ait: Et in
puluerẽ mortis deluxisti me: Nisi corpus ei⁹
accipiamus ecclesiã, in qua q̱ pro eius nomi
ne passi sunt vel patiũtur, non ita vt ipse cito
resurgunt, sed in mortis puluerẽ deducũtur,
tũc resurrecturi, cũ illud tempus venerit, de
quo in euangelio dicit: Veniet hora qñ oẽs q̱
in monumentis sunt audient vocẽ eius & pro
cedẽt. Aut certe tropicè puluerẽ mortis ip-
sos Iudæos intelligi voluit, in quorũ manus
deductus est. Scriptũ est. n. Non sic impij nõ
sic, sed tanq̃ pulius quẽ proijcit vẽtus a facie
terræ. Deniq; sequitur: Qm̃ circundederunt
me canes multi, cõciliũ malignantiũ obsedit
me: tãq̃ ipsos dixerit puluerẽ mortis, in quẽ
deductus ẽ, quos dixit canes multos & conci
liũ malignantiũ, canes eos videlicet appellãs
qui plerunq; contra innocentes latrant, cum
quibus non hñt consuetudinẽ. Iã vero in ijs
quæ subiungit tanquã euangeliũ recitaĩ. Cru
cifixio q̱ppe eius exprimiĩ i eo ꝙ dicit: Fode
rũt manus meas & pedes meos, dinumeraue
runt oĩa ossa mea. Ipsi vero cõsiderauerũt &
cõspexerũt me. Fossę sunt. n. clauis manus &
pedes eius, & cum extẽderetur in ligno, quo
dãmodo numerata sunt ossa eius. Considera
tus est aũt atq; cõspectus q̱d illi futurũ esset
& vtrũ veniret Helias & liberaret eum. Iã il-
lud qđ sequitur, nullius expositionis indiget.
diuiserũt sibi vestimẽta mea, & super vestem
meã miserũt sortẽ. Verba deinde quæ subte-
xũtur, orãtis sunt, tã in persona capitis. i. ho-
minis mediatoris, q̃ ex persona corporis, qđ
est ecclesia, quã dicit ẽt vnicã suã. Tu autem
dñe, inquit, ne lõge facias auxiliũ tuũ: hoc ad
eius carnẽ pertinet, cuius resurrectio nõ in
longũ est missa vt aliorũ. In defensionẽ meã
aspice: ne quid noceant inimici, qui sibi vi-
dentur aliquid potuisse, carnem perimendo
mortalẽ. Non autẽ nocent, si defendente gra
tia Dei, non eis ad malum anima superata cõ
sentiat. Sic. n. & alibi prophetatũ est: Terra tra
dita est in manus impij, hoc est caro terrena.
Erue a framea animã meam. Framea gladius
est. Nec vtiq; tali ferro Christus occisus est,
sed cruce, nec latus eius gladio, sed lancea
percusserunt. Translato ergo verbo, frameã
linguã dixit persequentiũ, sicut in alio psal- *Psal. 56.*
mo dicitur: Et lingua eorũ gladius acutus. Vn
de quia in eius carne lingua præualuit mali-
gnorũ, orat vt animę nihil noceat, cũ dicit: F
Erue a framea animã meã, vt hæc in prophe
tia oratio, si ad caput corporis referas nõ vi-
deatur velut indigentis petitio, sed potius rei
futuræ figurata prędictio. Aut certe quia cor
pus eius, hoc est ecclesia, graues persecutio-
nes fuerat perpessura. Frameã dixit, qua ma-
xime trucidati sunt martyres, vnde vult eorũ *Matt. 1*
animas erui, ne timeãt eos qui corpus occi-
dũt, animã aũt occidere nõ possunt, & con-
sentiãt ad illicita. Aut ẽt in ipsorũ passionib.
inimicorũ linguã frameã dicit, vnde animã
suã, hoc est, animã corporis sui animã san-
ctorũ suorũ vult erui. Qđ autẽ sequitur: Et đ
manu canis vnicã meã: nihil aptius quã vni-
ca ecclesia mihi videtur intelligi. Canẽ vero
appellauit mundũ, nõ ratione sed consuetu-
dine contra insolitã veritatem latrantẽ. Hęc
est enim canũ natura, vt cum quibus habent
consuetudinẽ, siue illi boni siue mali sint, nõ
ad eos latrent, insolitorũ autem personis vi-
sis, etiã innocentibus, irritentur. Manu aũt ca
nis potestatem mundi significauit. Cuius ẽt
regnũ infestum futurum corpori suo. i. eccle
siæ suæ, leonis nomine figurauit in eo quod
adiunxit. Saluum me fac de ore leonis. Vn-
de est scriptũ: Nihil interest ĩter minas regis *Prou. 19*
& irã leonis: q̃q̃ & diabolũ Apostolus Petr⁹ *1. Pet. 5.*
leoni comparet rugiẽti & quærẽti circũeun- G
do quem deuoret. Superbosq; huius mũdi,
Christianis humilibus aduersaturos ostẽdẽs,
consequẽter dicit, Et a cornibus vnicorniũ
humilitatẽ meam. Ideo quippe in vnicorni-
bus superbi intelligũtur, quia superbia odit
cõsortium, & quãtum in ipso est, solus cupit
eminere oĩs superbus. Iam nunc attende ubi
sit fructus, uel qđ derelictus est, ne exaudi- *Cap. 17.*
retur pro terrena fęlicitate, nõ ad insipien-
tiam, sed ut saperemus quid noui gratia te-
stamenti desiderare debeamus, uel quod nõ
est derelictus, sed exauditus in eo quod ait:
Ne discedas a me: qui dixerat: Quare me de-

reliquifti : qđ vtiq; cõtrariũ eſt,niſi illud ad
aliud,hoc ad aliud referatur. Attẽde & audi
quantũ ſapis,hauri quantũ capis quantumq́;
ipſe rem tantã eloqui valeo, immò quantum
H tribuit ille qui nos exaudit, & in Chriſto in
quantũ hõ mediator eſt inter nos & Deũ, &
cũ Chriſto inquãtũ Deus eſt æqualis Deo,&
Ephe. 3. potẽs eſt facere,vt ait Apoſtolus, ſupra q̃ pe
timus aut intelligimus . Vide in hoc pſalmo
teſtamenti noui grãm , vide illius derelictio
nis,tribulationis, deprecationis fructũ, quid
agatur,quid inſinuetur,quid mũdetur,*quid
Al.l.com mẽdetur. illuſtretur. Intuere qd legamus tanto ante ꝓ-
phetatũ, quid iã cernamus impletũ. Narra-
bo nomen tuũ , inqt,fratribus meis, in me-
Pſal. 21. dio eccleſiæ cantabo te. Fratres illius ſunt de
quibus in Euangelio ait : Vade & dic fratrib.
Ioan. 20. meis.Eccleſia illa eſt q̃ modo dixit vnicã ſuã
hæc eſt vnica catholica , quæ toto orbe co-
pioſa diffundiur , quæ vſq; ad vltimas gentes
creſcendo porrigitur. Vnde in Euãgelio di-
Mat. 24. cit.Et prædicabitur hoc Euangeliũ in vniuer
ſo orbe in teſtimoniũ omnib.gẽtib.& tũc ve
niet filius hoĩs.Quod aũt ait.Cãtabo,hoc eſt
illud canticũ nouũ,de quo in alio pſalmo di
Pſal. 95. citur:Cantate dño c anticũ nouũ,cãtate dño
omnis terra. Hahes hic vtraq;, ex quo canti-
I co cantaturũ ſe dixerit , & in cuius eccleſiæ
medio,illud pertinet ad nouũ canticũ , hoc
ad oẽm terrã.Ipſe quippe cantat in nobis cu
2.Co. 13. ius gratia cãtamus,ſicut dicit Apoſtolus: An
vultis experimentũ eius accipere , qui in me
loquitur Chriſtus?Medium vero eccleſiæ ad
eminẽtiã licet referas & ad ipsã manifeſtatio
nẽ,qa oĩa quãto clarius nota ſunt,tanto ma-
gis in medio eſſe dicunt,vel certe ad interio
res eccleſię,qa interiora ſunt media.Neq;.n.
oĩs qui labijs perſonat,cãtat cãticũ nouũ,ſeđ
qui eo modo cantat, vt Apoſtolus admonet
Ephe. 5. dicens: Cantãtes & pſallentes in cordibus ve
ſtris dño.Intus.n.eſt hoc gaudiũ,vbi vox lau-
dis canitur & auditur , quia voce laudatur q
gratis amandus eſt toto corde,tota anima,to
ta mente, amatoremq́; ſuũ accendit in ſe gra
tia ſpiritus ſui ſancti. Quid n.aliud eſt canti-
Cap. 18. cum nouum,q̃ laus Dei?Deniq; ſequitur , &
Pſal. 21. hoc euidentius demonſtrat. Cum n.dixiſſet:
Ioan. 1. Narrabo nomen tuum fratribus meis , quia
Deum nemo vidit vnquam , ſed vnigenitus
filius,qui eſt in ſinu patris ipſe enarrauit,atq;
adiunxiſſet:In medio eccleſiæ cãtabo te:quo

modo cantauit , ideſt quia in nobis cantauit
cũ proficimus in nomine quod narrauit fra-
tribus ſuis: & quia laudẽ Dei cantauit in no-
bis,continuo manifeſtauit dicens:Qui time-
tis dominũ,laudate eum.Quis autem veraci-
ter laudat,niſi qui ſinceriter amat? Tantundẽ
eſt ergo ac ſi diceret : Qui timetis dominum
amate eũ;Dixit.n.homini ſicut ſcriptũ eſt:Ec
ce pietas eſt ſapiẽtia Porrò pietas cultus Dei
eſt,nec colitur ille niſi amando. Summa igi-
tur & vera ſapiẽtia eſt in præcepto illo pri-
mo.Diliges dñm Deũ tuũ ex toto corde tuo,
& ex tota anima tua.Ac per hoc ſapientia eſt
charitas Dei,nec diffundit in cordib.noſtris
niſi per ſpm̃ ſanctũ,qui datus eſt nobis.Initiũ
autẽ ſapientiæ timor dñi . Et timor nõ eſt in
charitate, ſed ꝑfecta charitas foras mittit ti-
morẽ.Proinde ꝑmiſſus timor in cor noſtrũ,
pellit inde conſuetudinẽ malorũ operum &
ſeruat charitati locũ,qua tanquã domina ve-
niente, vt illa inſideat,abſcedit. Ergo qui ti-
metis dominum laudate eũ, vt Deũ non ſer-
uiliter,ſed libere colatis,eum amare diſcite
quẽ timetis, & poteritis laudare quod ama
tis.Timentes.n.Deũ homines veteris teſtamẽ
ti,ꝑꝑ literã terrẽtẽ & occidentẽ , nondũ ha
bentes ſpm̃ viuificãtẽ,currebãt cũ ſacrificij
ad templũ.Et quamuis in figurã futuri ſangui
nis quo redempti ſumus,tñ neſcientes quid
per eos præfigurraretur, cruẽtas victimas im
molabãt.Nunc vero in gratia noui teſtamen
ti,qui timetis dñm laudate eũ.Ipſe quippe in
alio pſalmo,illa mutanda prænuncians, quæ
tũc in vmbra futuri offerebãtur.Nõ accipiã
inquit,de manu tua vitulos,neq; de gregibu
tuis hircos.Et paulopoſt,vt oſtenderet ſacri
ficiũ noui teſtamenti, quãdo illo illa fuerant
ceſſatura. Immola,inquit,Deo ſacrificiũ lau
dis,& redde altiſsimo vota tua;Et in fine eiu
dẽ pſalmi;Sacrificiũ,inquit laudis glorifica-
bit me, & illic via eſt qua oſtẽdã illi ſalutare
meũ. Salutare Dei Chriſtus eſt , quẽ infante
Simeon ſenex cũ agnouiſſet in ſpiritu, eum-
q́ue ſumpſiſſet in manus , Nunc dimittis,in-
quit,dñe ſeruũ tuũ ſecundũ verbũ tuũ in pa-
ce,qm̃ viderunt oculi mei ſalutare tuũ . Qui
timetis ergo dominũ laudate eũ, vniuerſum
ſemẽ Iacob magnificare eũ . Nõ vacat,qđ ei
nõ ſufficit dicere,ſemen Iacob, niſi adderet
vniuerſum,ne in ſolis eis intelligeretur , qui
ex Iſraelitis fuerant crediturі . Semen Iacob
ipſum

ipsum est semen Abrahæ, omnibus autem in
Christū credentib.nō solis qui ex Israel fue-
rant fideles Apostolus dicit:Ergo Abrahę se
men estis secundū promissionē hæredes. Ibi
nanq; cōmemorauit præfigurationē noui te
stamenti,in eo ꝙ scriptū est: In Isaac vocabi
tur tibi semen, non vtiq; in Hismael ancillæ
filio. In quib.duob. filijs Abrahæ seruo & li-
bero,& duab. mulieribus, ancilla & libera,
scribens ad Galatas, duo testamenta dicit in
allegoria ꝑfigurata. Vnde dicit: Non qui filij
carnis, ij sunt filij Dei, sed filij promissionis
deputantur in semine. Promissionis.n. verbū
hoc est:Ad hoc tps veniā, & erit Saræ filius.
Multū est & nimis longum, diligenter enu-
cleare cur filij promissionis pertinentes ad
Isaac,noui testamenti gratiæ deputentur. Bre
uiter tñ attingam, vnde tanto fructuosius co
gitabis, quanto magis pie cogitaueris. Non
oĩa Deus q̃ prædicit,promittit. Prædicit.n. ēt
illa quæ non ipse facit, quia est omniū præ-
scius futurorū. Prædicit ergo & peccata ho-
minum, q̃ potuit præscire non facere. Pro-
mittit aūt quæ ipse facturus est, nec ea mala
sed bona. Quis.n.promittit mala? Quamuis
itaq; mala inferat, mala non peccata sed sup
plicia,minatur tñ ea potius q̃ promittit. Om
nia largitur & pręscit, sed peccata prędicit,
supplicia minatur,beneficia pollicetur. Filij
ergo ꝓmissionis,filij sunt beneficij. Hęc est
gratia quæ gratis datur, non meritis operan-
tis, sed miseratione donātis. Hinc gratias agi
mus dño Deo nostro, ꝙ est magnū sacrm in
sacrificio noui testamenti, quod vbi & qñ &
quō offerat cū fueris baptizatus inuenies. De
inde sequitur & dicit. Timeat eū omne semē
Israel,q̃ Iacob ipse & Israel vnus homo erat
habens duo nomina,non in paruo sacro:sed
vno libro non possunt dici omnia, in quo iā
multū progressi sumus & nondū de alijs tri-
bus qōnibus aliquid diximus,hoc est, de te-
nebris exterioribus, & latitudine & longitu-
dine,altitudine & profundo,& de quinq; &
quinq; virginibus. Quod ergo dixit supra:
Vniuersum semen Iacob: hic consequenter
ait:Omne semen Israel. Sed quare superius,
Magnificate eū:& posterius, Timeat eū. Ma-
gnificatio laudi cōgruit,de qua dixerat, Qui
timetis dñm laudate eū. vnde iā multa disse-
rui. Ibi quippe amor vel charitas Dei perfe-
cta foras mittit timorē. Cur ergo iterum ti-
meat eū omnis Israel? Non.n.accepistis, in-
quit Apostolus, spiritū seruitutis iterū in ti- 1. Ioan. 4
morē. Sed idē Apostolus oleastro inserto in
oliuā timorē præcipit, hoc est, gentib. addi- Rom. 8.
tis radici Abrahā, Isaac, Iacob, vt & ipsi fie- Rom. 11.
rent Israel,i.pertinerent ad semen Abrahæ.
Quā insertionē oleastri amputatis ꝑꝑ infide
litatis superbiā naturalibus ramis, et ipse dñs
in Euangelio prædixit occasione illius Cen-
turionis, qui in eū ex gentibus credidit. Tunc
enim ait: Amen dico vobis, non inueni tantā Matt. 8.
fidem in Israel. Et adiunxit, Ideo dico vobis,
quia multi ab Oriente & Occidente venient
& recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob
in regno cęlorum: filij autē regni ibunt in te
nebras exteriores, illic erit ploratio & stri-
dor dentium: Ita significās inseri oleastrum B
ꝑꝑ humilitatem. Dixerat quippe ille Centu-
rio: Non sum dignus vt sub tectum meū in-
tres, sed tantum dic verbo & sanabitur puer
meus. Confractionē aūt ramorū naturalium
ꝑꝑ superbiam, s.eorum qui ignorantes Dei
iustitiā,& suam volentes constituere, iustitię
Dei non sunt subiecti. De ijs quippe vana ela
tione tumentib. dictum est, quod ibunt in te
nebras exteriores, quia iactantes se de semi-
ne Abrahæ, semen Abrahæ fieri noluerunt,
vt essent filij promissionis, quia fidē noui te-
stamenti nō receperunt, vbi iustitiam Dei cō
tēpserunt, & suam constituere volentes, i.tan
quā de suis meritis & operibus præfidentes
spreuerunt esse filij promissionis, hoc est, fi-
lij gratiæ, filij misericordiæ, vt qui gloriatur
in dño glorietur, credens in eū qui iustificat
impiū, hoc est, qui ex impio facit pium, vt
deputetur fides eius ad iustitiā, & impleatur
in eo, non quod postulabat eius meritū, sed
quod à dño promissum est beneficium. Cū C
ijs igitur agens Apostolus qui oliuæ per gra
tiā inserebantur, Dicis, inquit, Fracti sunt ra Rom. 11.
mi, vt ego inserar. Bene ꝑꝑ incredulitatē fra
cti sunt. Tu aūt fide sta, noli altū sapere, sed
time. Dei est enim beneficium non meritum Ephe. 2.
tuum, quod & alibi dicit: Gratia salui facti
estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei
donū est, non ex operibus, ne forte quis ex-
tollatur. Ipsius enim sumus figmentum crea
ti in Iesu Christo, in operibus bonis, quæ
præparauit Deus, vt in illis ambulemus. In
hoc itaque intellectu gratiæ inest timor, de
quo dicitur: Noli altum sapere, sed time. Ti- Rom. 11.

mor aũt iſte alius eſt,nõ eſt ille ſeruilis, quē
a.l.incidatur. charitas foras mittit. Illo.n.timetur,ne iudi-
cetur in tormentũ ſupplicij:iſto aũt, ne amit
1.Ioan.4 tatur gratia beneficij. Quapropter quãuis fi-
Cap.21. delibus ad nouum teſtm̃ pertinentibus dicat
Rom.8. Apoſtolus ꝙ pauloante cõmemoraui.Nõ.n.
accepiſtis ſpiritũ ſeruitutis iterũ in timorem,
ſed accepiſtis ſpũm adoptionis filiorum in
Gala. 5. quo clamamus, Abba pater,i.vt fides in no-
bis ſit,q̃ per dilectionē operatur,non tam ti-
mendo pęnam,q̃ amando iuſtitiam: tñ quia
non ſit anima iuſta,niſi participatione melio
ris,qui iuſtificat impiũ, quid.n.habet ꝙ non
accepit, non debet ſibi tribuendo ꝙ Dei eſt,
1.Cor.4. ita gloriari tanquã non acceperit.Ob hoc.n.
Rom.11. dictũ eſt:Noli altũ ſapere, ſed time. Et timor
iſte p̃cipitur ijs ẽt qui ex fide viuentes hære-
E des ſunt noui teſtamenti atq; in libertatē vo-
cati.Altum.n.ſapere,dictũ eſt ſuperbire. Qđ
Rom.12. alio loco econtrario ſatis oſtendit, vbi ait:
Non alta ſapientes, ſed humilibus conſentiē
tes:Ex hoc quod ait humilib. conſentientes,
vtiq; aperuit nihil aliud ſe dixiſſe alta ſapien
1.Ioan.4 tes, q̃ ſuperbientes.Timor ergo nõ eſt in cha
ritate,q̃a perfecta charitas foras mittit timo-
rē, ſed illum ſeruilē quo cum ſe quiſque ab
opere malo abſtinet,pęna terreť,non iuſtitia
delectatur.Hunc charitas foras mittit, q̃ non
delectat iniquitas ẽt ſi proponať impunitas.
Non illum quo timet aĩa, ne amittat ipſam
gratiã,qua in illa factũ eſt,vt eam non pecca
re delectet, quo timet ne Deus eã deſerat, ẽt
Pſal.18. ſi nullis dolorũ cruciatib. puniat. Hic timor
caſtus eſt,non eũ charitas eijcit, ſed aſciſcit.
De illo quoq; ſcriptũ eſt: Timor dñi caſtus
permanens in ſeculũ ſeculi. nequaquã iſtum
diceret permanentē, niſi ſciret aliũ qui non
permaneret. Et bene iſtũ caſtũ dixit. Hoc.n.
nõ caret amore,quo aĩa inhęret Deo, q̃ dicit
F in alio pſalmo. Perdidiſti omnē qui fornicať
De verbis Apoſtoli ſer. 23.18.19 3.ſen. di. 34. non potes. abs te, mihi aũt adhærere Deo bonũ eſt. Nã
& coniunx quæ adulterinũ animũ gerit, etiã
ſi timore viri non adulteriũ perpetrat, tñ ꝙ
deeſt operi ineſt voluntati. Caſta vero aliter
timet.Nã & ipſa timet virum,ſed caſte.Deni
que timet illa ne vir infeſtus adueniat,iſta ne
offenſus abſcedat.Nõ amanti.n.præſentia vi-
ri moleſta eſt,amãti aũt abſentia. Timore ita
que caſto permanẽti in ſeculũ ſeculi, timeat
Deũ omne ſemen Iſrael. Timeant quem dili-
gunt,non alta ſapiẽdo,ſed humilibus cõſen-
tiendo, cũ timore & tremore ſuã ipſorũ ſa-
lutem operando. Deus eſt.n.qui operatur in
eis & velle & operari pro bona voluntate.
Hæc eſt iuſtitia Dei, hoc eſt, ꝙ Deus donat
homini,cũ iuſtificat impium. Hanc Dei iuſti
tiam ignorantes ſuperbi Iudęi, & ſuam volē
tes conſtituere, iuſtitiæ Dei nõ ſunt ſubiecti,
hac ſuperbia deijciũtur,vt humilis inſeratur
oleaſter. Et illi ibunt in tenebras exteriores,
de quibus inter alia requiſiſti, venientibus ab
Oriente & Occidente multis, qui recumbãt
cũ Abrahã, Iſaac, & Iacob in regno cęlorũ.
Sunt.n.modo in exteris tenebris, vnde corre
ctio deſperanda non eſt,quã ſi contēpſerint,
ibũt in tenebras exteriores, vbi correctionis
locus non erit, qm̃ Deus lux eſt, & tenebræ
in eo non ſunt vllæ. Sed lux cordis non iſto
rum qui in carne ſunt oculorũ, nec omnino
talis qualis huius lucis viſibilis phantaſia co-
gitatur,q̃q̃ & ibi eſt videre, ſed longe aliter,
longe diſsimiliter.Qualis.n.lux eſt ipſa cha-
ritas,quis verbis explicet? Quis earũ rerũ, q̃
ſenſibus carnis ſubiacent, vlllo demonſtret
exemplo? An forte lux nõ eſt charitas? Audi
Apoſtolũ Ioãnē,Ipſe quippe dixit, ꝙ modo
commemoraui, qm̃ Deus lux eſt,& tenebræ
non ſunt in eo vllę. Qui rurſum dicit: Deus
charitas eſt.Ac ꝑ hoc ſi Deus lux eſt,& Deus
charitas eſt, profecto charitas lux ipſa eſt q̃
diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum
ſanctũ,qui datus eſt nobis.Itē dicit: Qui odi
fratrē ſuum,in tenebris eſt vſque adhuc. Iſtæ
ſunt tenebræ, in quas diabolus & angeli eius
multũ ſuperbiendo ꝓgreſsi ſunt. Charitas.n.
non æmulatur,non inflatur. Ideo non æmu-
latur, quia non inflatur. Vbi.n.præcedit in-
flatio, cõtinuo ſequitur æmulatio, qm̃ ſuper
bia mater eſt inuidentiæ. Diabolus igitur &
angeli eius à luce atq; feruore charitatis auer
ſi, & nimis in ſuperbiã inuidiamq; progreſ
ſi,velut glaciali duritia torpuerunt.Et ideo ꝑ
figurã tanq̃ in Aquilone ponuntur. Vnde cũ
generi humano diabolus incubaret, ventura
gr̃a Saluatoris,dr̃ in Cãtico canticorũ:Exur
ge Aquilo & veni Auſter, perfla ortũ meum
& fluēt aromata. Exurge qui irruiſti,qui ſub
ditis incumbis,qui poſſeſſos premis.Exurge
vt à tuo põdere releuati erigantur, quorum
aĩas premẽdo curuaſti. Et veni Auſter, inq̃t
ſpm̃ inuocans gratiæ flantē de Meridie,velut
à parte feruida & luminoſa,vt fluant aroma
ta.

ti. Vnde Apoſtolus dicit: Chriſti bonus odor
ſumus in omni loco. Hinc ēt dr̄ in quodam
pſalmo: Conuerte dñe captiuitatem noſtrã,
ſicut torrens in Auſtro: Captiuitatem, ſ. qua
ſub diabolo, tanq̃ ſub Aquilone tenebãtur,
vbi abundante iniquitate friguerant, & quo-
dãmodo congelauerant. Hinc.n. euangeliũ
dicit: Qm̃ abũdauit iniquitas refrigeſcet cha-
ritas multorũ. At vero flante Auſtro glacies
reſoluitur & torrentes fluunt, i. peccatis re-
miſsis populi ad Xp̄m charitate concurrunt.
Hinc & alibi ſcriptũ eſt: Sicut glacies in ſere
no, ita ſoluentur peccata tua. Proinde rõna-
lis creatura, ſiue in angelico ſpũ, ſiue aïa hu-
mana, ita facta eſt, vt ſibi ipſa bonũ, quo bea-
ta fiat, eſſe non poſsit, ſed mutabilitas eius ſi
conuertatur ad incõmutabile bonũ, fiat bea-
ta· vnde ſi auertatur, miſera eſt: auerſio eius
vitiũ eius, & conuerſio eius virtus eius eſt.
Natura ergo nõ eſt mala, quia creatura ſpũs
vita eſt rõnalis, quæ etiã priuata bono, cuius
participatione beatificatur, i. ēt vitioſa me-
lior eſt corpore, ꝙ ſummũ eſt in corporib.
ideſt hac luce quæ ſentitur oculis carnis, q̃a
& ipſa eſt corpus: omni aũt corpore q̃libet
incorporea natura p̃ſtantior, nõ mole, quia
non niſi corporũ eſt moles, ſed vi quadam
qua ſupergreditur omnẽ phantaſiam, quam
volutat animus hauſtam de ſenſib. corporis.
Sed quemadmodũ in ipſis corporib. ea quæ
inferiora ſunt, ſicut terra & aqua & ipſe aer,
meliora fiunt participatione melioris, i. cum
luce illuminantur & feruore vegetantur: ſic
incorporeæ creaturæ rõnales ipſius creato-
ris fiunt participatione meliores, cũ ei cohę
rent puriſsima & ſanctiſsima charitate, qua
omnimodo ſi caruerint, tenebreſcunt quodã
modo. Proinde infideles homines tenebræ
ſunt, qui per fidẽ conuerſi ad Deũ quadam
p̃miſſa illuminatione lux fiunt. In qua profi-
ciendo ſi ex fide ad ſpeciẽ peruenerint, vt id
ꝙ credunt ēt conſpicere, ſicut tm̃ bonũ põt
conſpici, mereantur, perfectã recipient ima-
ginẽ Dei. Talibus.n. dicit Apoſtolus: Fuiſtis
aliqñ tenebræ, nũc aũt lux in dño. Porro dia-
bolus & angeli eius, tenebræ ſunt in fidelibus
hominibus deteriores. Plus.n. ab illa charita-
te auerſi, in ſuũ faſtũ obſtinationemq́; pro-
greſſi ſunt. Et qm̃ extremo iudicio Chriſtus
dicturus eſt eis quos ad ſiniſtrã diſcernet, Ite
in ignẽ æternũ, qui paratus eſt diabolo & an
gelis eius, his malignis ſpiritib. cõiungendos
ſimulq́; damnandos, dicet ituros in tenebras
exteriores, i. in ſocietatẽ pęnalem diaboli &
angelorũ eius. Huic pęnæ cõtrariũ eſt quod
bono ſeruo dr̄: Intra in gaudium dñi tui, vt
quanto ſunt iſtæ tenebræ exteriores, tanto ſit
lumen illud interius. Non hæc per locorum
interualla inani phãtaſmate cogitanda ſunt,
Localia ſpatia non occupant, niſi corporũ
moles. Non eſt hoc ſpiritus vitę, nõ eſt hoc
aïa rõnalis, multominus Deus omniũ beni-
gniſsimus conditor, & iuſtiſsimus ordina- L
tor. Voluntatib. & affectibus iſta vel propin-
quare, vel longe fieri, uel intrare, uel exire di
cuntur: ſed qui malo opere, i. tenebroſo de-
lectantur facientes, ſecutura eſt pęna q̃ tor-
queat, ideo dñs vbi dixit: Tenebras exterio-
res, addidit ēt, Ibi erit fletus & ſtridor den-
tiũ, ne talibus oblectationib. qualibus hic ini
qui perfruũtur, qñ infidelitate atq; iniuſtitia
tenebreſcunt, ēt in illo ſupplicio ſe vſuros
clementer exiſtiment. quia.n. uolentes iniu-
ſte utuntur bonis, iuſte nolentes cruciabunt
malis, vnde poſſunt ēt tenebrę exteriores in-
telligi pęnæ corporales. Corpus quippe eſt
anima exterius, vt ſint animæ mala quibus à
charitatis luce auerſa mens in peccatis oble-
ctatur, exteræ tenebræ: corporis aũt mala q̃-
bus æternis in finẽ torquebitur, exteriores te
nebræ, quas ſolas timent, qui ſeruili adhuc ti
more detinentur. Nam ſi eis liceret, in illis
exteris q̃ ſunt in peccatis impune ſemper vo
lui & inuolui, profecto nunquã vellent acce
dere ad Deũ & illuminari, & inhærere illi ꝑ
charitatem, vbi eſt timor caſtus permanens
in ſeculũ ſeculi, qui timor nõ cruciat, ſed te-
naciorẽ facit aïam boni illius: quod ſi dimi-
ſerit, cadet. Timeat eum omne ſemen Iſrael.
Et uide cauſam quã coniungit: Qm̃ non ſpre M
uit, inquit, neq; deſpexit precem pauperis.
Pauperẽ humilẽ dicit. Hinc eſt, noli altũ ſape
re, ſed time. Timeat ergo eũ omne ſemen Iſ- Cap. 24.
rael, qm̃ non deſpexit eius precẽ, qui nõ altũ
ſapuit, ſed timuit. Poteſt hoc & capiti coa-
ptari, q̃a ipſe Saluator corporis ꝑꝑ nos pau-
per factus eſt cũ diues eſſet, ut eius pauperta
te ditaremur. Ex forma.n. ſerui pauper factus
eſt, ex qua & p̃cẽ fudit: in ea quippe humilia
uit ſemetipſũ factus obediẽs uſq; ad mortẽ.
Vide ergo quod dicat: Qm̃ non ſpreuit neq;
deſpexit precẽ pauperis, neq; auertit faciem
ſuam

ſuam à me. Vbi eſt illud, Quare me dereliq-
ſti, ſi non auertit faciẽ ſuã ab eo, niſi quia &
derelinquens non derelinquit, qñ in bonis tẽ
poralib. non exaudit, & nõ ad inſipientiã no-
bis, ſed vt ſapiamus quid auferat & quid offe
rat nobis? Non, inquit, ſpreuit neq; deſpexit
precẽ pauperis, neq; auertit faciẽ ſuã à me.
Et cũ clamarẽ ad eũ exaudiuit me. Fecit ergo
ꝙ pauloante rogatus eſt, vbi eũ deprecans di
xit: Ne diſcedas à me. Si.n. exaudiuit, profe-
cto fecit, non vtiq; diſceſsit, non ergo dereli
A quit hoc modo qui alio modo dereliquit, vt
ſaperemus, qũo magis non ab eo derelinqui
velle debemus. Apud te laus mea. Quid ergo
noſcent qui tanquã victo inſultant ꝙ me in
tpalib. dereliqueris? In eccleſia magna confi
tebor tibi, non quanta iſta ſynagoga eſt, q̃ ir-
ridet mortẽ derelicti, ſed in Eccleſia magna
diffuſa per oẽs gentes q̃ credit in reſurrectio
nẽ nõ derelicti. Hæc eſt vnica illa quã petit
de manu canis erui, de qua ẽt pauloante di-
xit: In medio Eccleſiæ cantabo tibi. Et nunc
ꝙ ait: Confitebor tibi. In eis vtiq; qui cõfite-
buntur, in quib. & loquitur. Confeſsio autẽ
Mat. 11. non tñ pctorum eſt, ſed & laudis Dei, ſicut
ipſe in Euangelio. Confiteor tibi, inquit, pr̃
dñe cęli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſa-
pientib. & prudẽtib. & reuelaſti ea paruulis.
Ideo ſequitur & dicit. Vota mea reddã corã
timentib. eũ. Edent pauperes & ſaturabũtur,
& laudabunt dñm qui requirunt eũ. Ipſi ſunt
paruuli de quib: dixit: Et reuelaſti ea paruu-
lis, timentes eum, & pauperes, i. humiles qui
non alta ſapiunt, ſed timent timore illo caſto
nõ quo pęna formidatur, ſed quo gratia cõ-
mendatur. Vota vero ſua, ſacrificium vult in
telligi corporis ſui ꝙ eſt fidelium ſacrm̃. Id-
eo cũ dixiſſet: Vota mea reddam corã timen
B tibus eũ, continuo ſubiunxit. Edent pauperes
& ſaturabũtur. Ipſi.n. ſaturabuntur pane qui
de cęlo deſcendit, qui ei cohęrentes & eius
pacẽ dilectionemq; ſeruantes imitantur eius
humilitatẽ. Ideo pauperes in hac paupertate
& ſaturitate præcipue Apoſtoli claruerunt.
Et laudabunt dñm, inquit, qui requirunt eũ,
intelligentes non meritorũ ſuorũ, ſed illius
eſſe gratiæ ꝙ ſaturati ſunt. Requirunt.n. eũ,
quia nõ ſunt ex eis qui ſua q̃runt non q̃ Ieſu
Chriſti. Deniq; & ſi caro eorũ qui eum lau-
dant patit̃ tpalem tribulationem vel mortẽ,
viuent corda eorũ in ſeculũ ſeculi. Hæc vita

cordis non eſt in ſenſib. corporis, ſecreta eſt
in luce quæ intus eſt, nõ in tenebris quę foris
ſunt, in finẽ præcepti, non in initio peccati.
Finis aũt p̃cepti charitas eſt de corde puro,
& conſcientia bona & fide non ficta. Chari-
tas quæ non æmulatur, non inflatur, quia nõ
altũ ſapit, ſed timet, & ideo cohæret timore
caſto permanente in ſeculũ ſeculi. Initiũ aũt
omnis pcti ſuperbia, qua diabolus irreuoca-
biliter in exteriora progreſſus eſt, hominẽq;
inuidendo & ei ſimile aliquid ſuadendo de-
iecit. Cui homini ĩ quadã ſcriptura dr̃. Quid E
ſuperbis terra & cinis? Qm̃ in vita ſua proie
cit intima ſua. In vita ſua dictũ eſt, tanquã in
propria ſua, & quaſi priuata, qua delectatur
omnis ſuperbia. Vnde charitas in cõe magis
quam in priuatum conſulens, dr̃ non quęre-
re quæ ſua ſunt. Hac viuunt corda in ſeculũ
ſeculi, tanq̃ ſaturata pane cęleſti. De qua ſatu
ritate ipſe dicit: Niſi manducaueritis carnem
meã, & ſanguinem meũ biberitis, non habe-
bitis vitã in vobis. Merito ergo iſtorũ, qui ſa-
turantur, viuent corda eorũ in ſeculũ ſeculi.
Vita.n. Chriſtus eſt qui habitat in cordib. eo
rum, interim per fidẽ, poſt ẽt per ſpeciem. Vi
dent.n. nunc ænigmate per ſpeculum, tunc
aũt facie ad faciem. Vnde ipſa charitas nunc
in bonis operibus dilectionis exercetur, qua
ſe ad ſubueniẽdum quaqua verſum põt, por-
rigit & hæc latitudo eſt: nunc longanimitate
aduerſa tolerat, & in eo ꝙ veraciter tenuit,
perſeuerat, & hæc eſt longitudo: hoc autem
totum propter adipiſcendam vitã facit æter-
nam, quæ illi promittitur in excelſo, & hæc
altitudo eſt. Exiſtit vero ex occulto iſta chari
tas vbi fundati quodammodo & radicati ſu-
mus, vbi cauſæ voluntatis Dei non inueſtigã
tur, cuius gratia ſumus ſalui facti, nõ ex ope-
rib. iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum
eius miſericordiã. Volũtarie quippe genuit
nos verbo veritatis, & hæc voluntas eius in
abdito eſt. Cuius ſecreti profunditatẽ quodã
modo expaueſcens Apoſtolus clamat. O alti
tudo diuitiarũ ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quã
inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabi-
les viæ eius. Quis.n. cognouit ſenſum dñi? Et
hoc eſt profundum. Altitudo quippe cõe no
men eſt excelſo & profundo. Sed cũ in excel
ſo dicitur, ſublimitatis eminentia cõmenda-
tur, cum aũt in profundo, difficultas inueſti-
gationis & cognitiõis. Vnde & illud de Deo
dicitur:

dicitur; Quā magnificata sunt opera tua domine, nimis profundę factæ sunt cogitationes tuę. Et iterū: Iudicia tua velut abyssus multa. Hinc igitur est illud Apostoli qđ requirēdū inter cętera posuisti. Huius rei gratia, inquit, flecto genua mea ad patrē dn̄i nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cęlis & in terra nominatur, vt det vobis secundū diuitias gloriæ suæ virtutē corroborari per spiritū eius, in interiori hoīe habitare Christū per fidē in cordibus vestris, vt in charitate radicati & fundati per fidē praualeatis cō prehendere cū omnibus sanctis quæ sit longitudo & latitudo, altitudo, & profundū: Scire etiā supereminentem scientiam charitatis Xp̄i, vt impleamini in oēm plenitudinē Dei. Attende omnia diligenter. Huius rei, inquit, gratia flecto genua mea ad patrē dn̄i nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas ī cęlis & in terra nominatur. Quæris, cuius rei gratia: hoc supra dixerat, Propter quod peto nō infirmari in tribulationib. meis ꝓ vobis. Hoc ergo eis optat, vt non infirmentur in tribulationibus Apostoli quas pro illis sustinebat, & propter hoc genua flectebat ad patrē. Proinde nō infirmari vnde illis sit, sequitur & dicit: Vt det vobis secundū diuitias gloriæ suæ virtutē corroborari per spiritū eius. Hę sunt diuitiæ de quibus dicit. O altitudo diuitiarū. Abditas.n. habet causas, vbi nullis meritis p̄cedentibus quid habemus quod non accepimus, Deinde sequitur, & q̄d optet adiungit, In interiori, inquit, hoīe habitare Xp̄m per fidē in cordibus vestris. Hæc est vita cordiū

F qua viuimus in seculū, seculi, ab initio fidei vsq; ad finē speciei: vt in charitate, inquit, radicati & fundati p̄ualeatis cōprehendere cū oīb. sanctis. Ista est cōio cuiusdā diuinæ cęlestisq; reipublicę, hinc saturātur pauperes, nō sua q̄rētes, sed quæ Iesu Xp̄i. i. non cōmoda priuata sectantes, sed in cōe vbi salus oīū est cōsulentes. Nā de ipso pane quo tales saturantur, quodā loco Apostolus dicit: Vnus panis, vnū corpus multi sum⁹. Quid ergo cōprehendere? quæ sit, inquit, latitudo, sicut iā dixi in bonis operib. quib. beneuolētia porrigitur vsq; ad diligendos inimicos: & longitudo, vt lōganimitate pro hac latitudine molestię tollerentur: & altitudo, vt pro his æternū ꝙ in supernis est præmiū, nō vanū aliq̄d, aut temporale speretur: & profundum, vnde gratuita gratia Dei secundum secretū & abditū voluntatis eius existit. Ibi.n. radicati, ibi sumus fundati. Radicati ꝑꝑ agriculturā: Fundati propter ædificationem, quæ quoniā nō est ab homine, dicit alio loco idē Apostol⁹: Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. *1. Cor. 3.* Hoc totū agitur cū in hac nostra peregrinatione fides per dilectionē operatur. In futuro autē seculo perfecta & plena charitas sine vlla malorum tolerantia, non fide credit quod nō videt, nec spe desiderat quod nō tenet, sed in æternum veritatis incōmutabilē G speciē contēplabitur, cuius sine fine quietū opus erit, laudare, quod amat, & amare qđ *Ephe. 3.* laudat. De hac sequenter dicit: Scire etiā supereminentē sciētiā charitatis Christi, vt impleamini in oēm plenitudinem Dei. In hoc mysterio figura crucis ostenditur: qui enim quia voluit, mortu⁹ est, qūo voluit mortuus est. Nō frustra igitur tale genus mortis elegit nisi in eo quoque latitudinis huius & longitudinis & altitudinis & profunditatis magister existeret. Nam latitudo est in eo ligno quod trāsuersum desuper figitur. Hoc ad bona opera pertinet, quia i ibi extenduntur manus. Longitudo in eo quod ab ipso ligno vsque ad terrā conspicuū est. Ibi.n. quodāmodo statur. i. persistitur & perseueratur, quod lōganimitati tribuitur. Altitudo ē in ea ligni parte, q̄ ab illo, qđ transuersum figitur, sursū versus relinquit, hoc est, ad caput crufixi, q̄a bene sperantiū superna expectatio est. Iā ve- H ro illud ex ligno qđ non apparet quod fixū occultat, vnde totū illud exurgit, ꝓfunditatē significat gratuitę grę: ī quo multorū īgenia cōterūtur id vestigare conātia, vt ad extremū eis dicatur. O hō tu quis es, qui rn̄deas Deo? Viuēt ergo corda saturatorū pauperū ī seculū seculi, hoc ē, humiliū charitate flagrātiū, *Rom. 9.* nō sua q̄rētiū, sed sāctorū societate gaudētiū. Hoc primitus in Apostolis factū est: Sed laudando Deū. i. prædicando gratiā Dei, quoniā dictū est: Laudabunt dominū qui requirunt eum, quid populorū acquisierint in eo quod sequitur vide. Cōmemorabuntur, inquit, & conuertentur ad dominū vniuersi fines terræ. Et adorabūt in cōspectu eius vniuersæ patriæ gentium. Quoniam domini est regnū, & ipse dominabitur gētium, Ille irrisus, ille crucifixus, ille derelictus hoc regnū acquirit, & tradet in fine Deo & patri, nō vt *Cap. 27.* *πατριαὶ*

ipse

ipſe amittat,ſed quod in fide ſeminauit cum
venit min.r patre,hocperducat ad ſpecié,in
qua ęqualis nõ receſsit à patre. Manducaue-
runt & adorauerunt oẽs diuites terræ. Diui-
tes terræ ſuperbos intelligere debemus,ſi re
ĉte ſuperius pauperes humiles intelligeba-
I mus,de quibus in Euãgelio dñs dicit: Beati
pauperes ſpiritu, qm̃ ipſorum eſt regnũ cę-
Matt. 5. lorũ. Ipſi enim ſunt mites,lugentes,eſurien-
tes,& ſitientes iuſtitiã miſericordes, mundi-
corde, pacifici, & q perſecutioné patiũtur
propter iuſtitiã,quibus prædicationibus ſin-
gillatim beatitudinẽ adiunxit. Contra ergo
diuites terræ hoc loco ſuperbi intelligendi
ſunt. Neq; enim fruſtra ita diſtincti ſunt ,(vt
de pauperib. ſupra diceretur: Edent paupe-
Pſal. 21. res & ſaturabũtur, Hic vero: Manducauerũt
& adorauerũt oẽs diuites terrę. Et ipſi qppe
adducti ſunt ad mẽſam Chriſti, & accipiũt
de corpore & ſanguine eius: ſed adorant tm̃
non ẽt ſaturantur,quoniã non imitãtur.Mã-
ducantes enim pauperẽ dedignanẽ eſſe pau-
peres, qa Chriſtus pro nobis paſſus eſt,relin
quens nobis exemplũ, vt ſequamur veſtigia
1. Pet. 2. eius. Verũtñ quod humiliauit ſemetipſum fa
ĉtus eſt obediens vſq; ad mortẽ, mortẽ autẽ
crucis, aſpernanẽ diuites, & ſimilia perpeti
re.puunt,timore nõ magnitudine,infirmita-
Phil. 2. te ergo nõ ſanitate.Sed quia ergo Deus exci-
tauit eũ à mortuis, & donauit ei nomẽ ꝙ eſt
ſup omne nomẽ,vt ĩ noĩe Ieſu flectatur om-
ne genu,cęleſtiũ, terreſtiũ & infernorũ, fa-
ma celſitudinis eius,& gloria noĩs eius in ec
cleſia vſquequaq; diffuſſa,permoti & ipſi ve
niũt ad mẽſam,mãducãt & adorãt.non tñ ſa
turantur,quia nõ eſuriũt & ſitiũt iuſtitiã.Ta
les enim ſaturabũtur quanquã perfecta ſatu-
ritas in illa vita æterna erit,cũ ex iſta peregri
K natione venerimus ex fide ad ſpeciẽ, ab ſpe-
culo ad faciẽ, ab enigmate ad perſpicuã ve-
ritatẽ. Non tñ inconueniẽter ſaturatus dicitẽ
paupertate Chriſti qui pro iuſtitia eius,hoc
eſt,pro participatione verbi ęterni q̃ inchoa
uit interim, fide oĩa temporalia non ſolũ tẽ-
perãter cõtẽnit bona, verũetiã patienter ſu-
1. Cor. 1. ſtinet mala.Tales fuerunt piſcatores & publi
cani,quia abiecta huius mundi elegit,vt con
Pſal. 21. funderet fortia. De his dictũ eſt: Edent pau-
peres & ſaturabuntur. Sed quia iſtam ſaturi-
tatem non apud ſeipſos tenuerunt, quodam
modo enim ructantes dominũ laudauerunt,
ideſt,prædicauerũt quærentes eũ nõ ſua quæ
rentes,ſed in eũ charitate flagrantes, eorũ p-
dicatione cõmotus eſt mũdus, vt comme-
morarenẽ & cõuerterentur ad dñm vniuer-
ſi fines terræ. Et adorabunt in conſpectu eius
vniuerſæ patriæ gentiũ. Qm̃ dñi eſt regnũ &
ipſe dominabitur gentium. Hac Eccleſię di-
latione etiam ſuperbi ideſt diuites terræ ad
ducti ſunt, & manducauerunt, & quan-
uis non ſaturati, tñ adorant. Hunc quoque
ordinẽ prophetia pſalmi hoc loco tenuit,
quẽ videmus impleri. Adiungit autẽ, In cõ-
ſpectu eius procidẽt oẽs qui deſcendunt in
terrã,ideſt, oẽs bona amãdo terrena, non in
cęlũ aſcendunt. Nõ.n.faciunt quod ait Apo-
ſtolus:Si reſurrexiſtis cũ Chriſto, quæ ſursũ
ſunt quęrite, vbi Chriſtus eſt in dextera Dei
ſedens,quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſu-
per terrã: ſed potius quanto ſibi bonis terre-
nis fęliciores videntur, tanto magis in terrã
deſcendunt, hoc eſt, in terrena deprimũtur.
Et ideo in conſpectu eius procident, ideſt,
vbi ipſe videt, non vbi homines vident, qui
eos excelſos ſublimesq; arbitrantur. Et ani-
ma, inquit, mea ipſi viuet.Ipſi vtiq; non ſibi,
ſicut ſuperborũ priuato bono ſuo lætantiũ,
& a cõmuni omniũ bono,qđ Deus eſt,inani
elatione reſilentiũ. Hoc vtiq; deuitemus, &
communi potius vero oĩum bonorum per-
frui,q̃ priuato noſtro gaudere quęramus.Vt
q viuit iã nõ ſibi viuat,ſicut ait apoſtolus:ſed
ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit.Pro
hoc.n. mediator effectus eſt,vt nos reconci-
liet Deo p humilitatẽ,a quo per impiã ſuper
biam lõge receſſeramus. Neq;.n.tantũ illud
ſcriptũ eſt qđ ſupra poſui,Initiũ omnis pec
cati ſuperbia:ſed ẽt hoc ibi legitur, Initium
omnis ſupbiæ,homines apoſtare a Deo. Nõ
ergo ſibi viuat quiſq;,ſed Chriſto,faciens nõ
ſuam ſed ipſius voluntatẽ, & manẽs in eius
charitate,ſicut & ipſe fecit volũtatẽ patris,&
manet in eius charitate, Hæc quippe nos ad-
monens & exemplo ſuo exhortans,in Euan-
gelio ſuo locutus eſt. Si autem ipſe cũ in for
ma Dei æqualis eſſe patri, tamen per formã
ſerui, quam propter nos accepit, non ſuam
voluntatẽ,ſed patris ſe facere commẽdauit,
quanto magis nos propria priuataq; noſtra
voluntate contempta qua tenebrati ſumus,
ad illud commune lumen, vt illuminentur
vultus noſtri, & non erubeſcant, debemus
accedere,

accedere, ꝙ illuminat omnem hoīem veniē
tem in hunc mundū, vt anima noſtra ipſi vi-
uat. Hoc.n.de nobis conſequenter adiungit,
cum dicit. Et ſemen meū ſeruiet illi, qm̄ qui
ſeminat bonū ſemen, filius eſt hominis, bo-
nū aūt ſemen hi ſunt filij regni. Hæc porro
oīa q̄ in pſalmo iſto dicta ſunt, quia non ad
pn̄s tp̄s, ſed ad futurorū prophetiam pertine
bant, ſicut ēt ipſis rebus apparet, ſic eū con-
cludere voluit, vt oſtenderet ſe nō pręſentia
demonſtrare, vel narrare præterita, ſed futu-
ra prophetare. Annunciabitur, inquit, dn̄o ge
neratio ventura & annunciabunt cęli iuſtitiā
eius populo, qui naſcetur quē fecit dn̄s. Nō
ait: Annunciabitur dn̄s generationi venturæ,
ſed annunciabitur dn̄o generatio ventura.
Quod non ſic accipiendū eſt, tanq̄ neſcienti
aliquid annūciet vt ſciat, ſed ſicut annunciāt
angeli, non ſolū nobis beneficia Dei, verūēt
illi preces noſtras. Nā ſcriptū eſt vbi ange-
lus hominib dicit: Ego obtuli memoriā ora-
tionis veſtræ: non vt tunc Deus nouerit quid
velimus, vel quo indigeamus: Nouit.n. pater
veſter, ait dn̄s, quid vobis neceſſariū ſit, priuſ
quā petatis ab eo: Sed quia neceſſe habet ra-
tionalis creatura obtēperans Deo, tp̄ales cau
ſas ad æternā ueritatē referre, ſiue petendo
quid erga ſe fiat, ſiue conſulendo, ꝙ faciat,
qui pius mentis affectus eſt, vt ipſa conſtrua-
tur, non vt Deus inſtruatur. Nā & hæc q̄dam
conteſtatio rationalis creaturæ eſt, ꝙ non ſi-
bi ipſa ſit bonū quo beata fiat, ſed illud incō-
mutabile cuius participatione ēt ſapiens effi
citur. Siue ita dictū eſt: Annūciabitur dn̄o ge
neratio vētura: ac ſi diceretur, dn̄o placebūt
quia annunciabunt non ſibi, vt ita ſit dn̄o an-
nunciare, ſicut eſt dn̄o viuere. Sic dictū eſt:
Qui manducat, dn̄o manducat. & qui non
manducat, dn̄o non manducat. Ad hoc quip
pe addidit: Et gratias agit Deo, vt oſtēderetur
quid eſſet, dn̄o facit, i. in eius laudem facit.
Tunc.n. recte, tunc iuſte, tunc pie fit, cū opus
bonū in eius laudē fit, cuius gratia donatur
vt fiat. Ac per hoc ēt ſi eo modo quiſpiā hęc
verba intelligere velit, vt eorū iſte ordo ſit,
Annunciabitur dn̄o generatio ventura, i. ge-
neratio annunciabitur, quæ dn̄o ventura eſt,
generatio, ſ. piorum atque ſanctorum: quia
impiorū & ſceleratorum generatio nō dn̄o,
ſed ſibi ventura eſt, ab eadem ſignificatione
non receditur, qua intelligatur animæ parti-
cipatio in idipſum, i. rationalem creaturam
cū ſit mutabilis, non fieri beatam: niſi à pro-
prio ſuo mutabili ad immutabile bonum,
idemq; cōe ꝙ Deus eſt, à quo ſuperba im-
pietate abſtitit, humili pietate conuerſa ſub-
ſiſtat. In quo affectu proficiens quicquid bo
ni facit dn̄o facit, hoc eſt, in eius laudem, cu
ius gratiam percepit vt faciat, vnde eſt actio
gratiarum, q̄ intimo fidelium myſterio cele-
bratur. Illud aūt ꝙ ſequitur, Et annunciabūt Cap. 30.
iuſtitiam eius populo qui naſcetur quē fecit
dn̄s: ſuperioris ſenſus confirmatio eſt. Nam
ꝙ ibi dictum eſt: Annunciabitur dn̄o genera C
tio ventura: hic eſt dictum, hæc annunciabit
iuſtitiam eius. Ipſa quippe generatio, q̄ ven-
tura prophetata eſt piorum atq; ſanctorum:
iuſtitia Dei eſt non ipſorum. Ne ſint ex illis
qui ignorantes Dei iuſtitiam, & ſuā volētes Rom. 1.
conſtituere, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubiecti. Il
la nanque iuſtitia Dei cōmendatur in eo ꝙ
dr̄. Ignorantes Dei iuſtitiam, qua nos ex eius
gratia iuſti ſumus, vt ipſa Dei iuſtitia nos ſi-
mus cū iuſte viuimus, credentes in eum qui
iuſtificat impium non illa qua ipſe iuſtus eſt
æterna ſua & incōmutabili iuſtitia. Hæc ita-
que iuſtitia, qua nos Dei munere iuſti ſumus
ſignificatur in pſalmo illo, vbi ſcriptum eſt:
Iuſtitia tua ſicut montes Dei. Montes quippe Pſal. 35.
Dei, ſancti eius ſunt, de quibus alibi dr̄: Suſci
piant montes pacē populo tuo. Et multa de Pſal. 71.
his montibus ſcripta ſunt figurata locutione
q̄ cōmemorare nūc longū eſt. Sed quia hoc
ipſum ꝙ Deus iuſtificat hoīes, nimis occul-
to iudicio facit, qm̄ gratuita gratia: Si autem Rom. 11.
gratia, non ex operib. alioquin gratia iā non
eſſet gratia, ex hoc quippe incipiunt opera
bona, ex quo iuſtificamur, non quia præceſ-
ſerunt iuſtificamur, & hoc eſt profundū, de
quo ſuperius iam multa diximus, continuo D
in eodē pſalmo cū dixiſſet: Iuſtitia tua velut Pſal. 35
montes Dei, ſubiunxit. Iudicia tua velut abyſ
ſus multa. Inde venit ad ſalutē hoībus iumen
tisq; cōem, quia & ipſa ex miſericordia Dei
eſt, & dicit. Hoīes & iumenta ſaluos facies,
dn̄e, ſicut multiplicata eſt miſericordia tua
Deus. Vt hinc intelligamus ēt illam ſalutem
ſempiternā & immortalē, de qua dicit Apo-
ſtolus: Spe.n. ſalui facti ſumus, ſimiliter vt Rom. 8.
iſtā, quæ hoīb. iumentisq; cōis eſt, gratis nos
accipere non ex operib. ne forte quis extolla
tur, q̄a opera ſua ex ipſius iuſtificatione ope
ramur.

ramur. Ipſius.n. ſumus figmẽtũ creati in Xpo
Ephe. 2. Ieſu in operibus bonis q̃ p̃parauit Deus, vt in
illis ambulemus. Et illa ſalus ergo gratuita eſt
de qua in alio pſalmo dr̃: Dñi eſt ſalus & ſu-
per populũ tuũ benedictio tua. Sicut ergo ꝙ
legitur: Dñi eſt ſalus, non ea ſalus intelligitur
Pſal. 3. qua dñs ſaluus eſt, ſed qua ſalui ſunt, quos ip-
ſe ſaluos facit. Si cũ legitur Dei iuſtitia, in eo
ꝙ ſcriptum eſt: Ignorantes Dei iuſtitiam, &
Rom. 10. ſuã volentes conſtituere, non eſt illa intelli-
genda, qua Deus iuſtus eſt, ſed qua iuſti ſunt
hoĩes, quos gratia ſua iuſtificat. Inde.n. ſalui
Matt. 9. vnde iuſti, qm̃ quod ait: Non eſt opus ſanis
medicus ſed male habentib. expoſuit in cõſe
quentib. dicens. Non veni vocare iuſtos, ſed
Titũ. 3. peccatores. Non igitur ſecundũ opera iuſti-
tię, q̃ nos fecimus, ſed ſecundũ ſuã miſericor
diã ſaluos nos fecit per lauacrũ regeneratio
F nis. In qua gratia ſpe ſalui facti ſumus. Vnde
in illo pſalmo ſubiungitur: Filij aũt hominũ
ſub tegmine alarum tuarũ ſperabũt, Inebria-
buntur ab vbertate domus tuæ, & torrente
voluptatis tuæ potabis eos. Qm̃ apud te eſt
fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumẽ.
Prætende miſericordiã tuã ſcientib. te, & iu-
ſtitiam tuã ijs qui recto ſunt corde. Huic igi-
tur iuſtitiæ Dei contraria ſuperbia eſt, qua fi-
ditur tanq̃ de operib. proprijs: ideoq́; ibi ſe-
quitur: Non veniat mihi pes ſuperbiæ. Hęc
iuſtitia Dei, qua eius fide iuſti ſunt interim vi
uentes ex fide, donec perfecta iuſtitia perdu-
cantur ad ſpeciẽ, ſicut ſalute perfecta, ẽt ad
ipſius corporis immortalitatẽ, gratia noui te
2. Cor. 5. ſtamẽti. Vnde alio loco dicit Apoſtolus: Pro
Chriſto legatione fungimur, tanq̃ Deo ex-
hortante per nos. Obſecramus pro Chriſto
reconciliari Deo. ac inde ſubiungit, Eũ qui
non nouerat peccatũ, pctm̃ pro nobis fecit.
ideſt ſacrificiũ pro peccatis. Nã & ipſa in le-
ge peccata appellabantur, q̃ pro peccatis of
ferebãtur. Vt nos ſimus iuſtitia Dei in ipſo, i.
in eius corpore ꝙ eſt Eccleſia, cui caput eſt.
G Nos ſumus iuſtitia Dei, quã ignorãtes illi &
Rom. 10. ſuã volentes cõſtituere, i. tanquã de ſuis ope
ribus gloriantes, iuſtitiæ Dei non ſunt ſubie-
cti. Inde & in hoc pſalmo cũ dixiſſet, Annũ-
ciabunt iuſtitiam eius, ſequitur & adiungit,
populo qui naſcetur quẽ fecit dñs. Quis eſt
Pſal. 31. iſte.n. populus quẽ non fecit dñs, ſecundum
id ꝙ hoĩes ſunt, qui ẽt pecora creauit à quo
eſt omnis vita, omniſq́; facta & creata natu-
ra? Sed ita intelligendũ eſt: Quem fecit dñs,
vt non ſolum quod hoĩes ſunt, verumetiam
ꝙ iuſti ſunt ab illo facti intelligantur, ſecun-
dum illud quod iã non ſemel cõmemoraui
ab Apoſtolo dictũ. Ipſius.n. figmentum ſu-
mus creati in Chriſto Ieſu in operib. bonis,
q̃ pręparauit Deus, vt in illis ambulemus. Ani
mę igitur rationalis mutabilitas admonetur,
quo nouerit niſi participatione incõmutabi
lis boni, iuſtam, ſaluam, ſapientem, beatã ſe
eſſe non poſſe, nec ſibi eam bonum eſſe poſ
ſe propria voluntate ſed malum. Propria ꝓp
pe voluntate auertitur à bono incõmutabili,
eaq́; auerſione vitiatur, nec ſanari per ſeipsã
põt, ſed gratuita miſericordia ſui creatoris,
quæ in hac vita eam ex fide viuentem in ſpe
conſtituit ſalutis æternæ. Vnde non altum ſa-
piat, ſed timeat, eoq́; timore caſto, inhæreat
Deo, qui eã à propria immunditia qua inor-
dinate bona inferiora dilexit, velut à quadã
fornicatione ſpiritali mũdauit: nec humanis
laudib. extollatur, nec ſit in virginibus ſtultis
aliena laude lætantib. (hoc.n. de q̃õnibus tuis
reſtat extremum) & ꝓp ipſam inanẽ laudẽ,
non ꝓp conſcientiam ſuam, vbi illi teſtis eſt
Deus, bona operantibus, ſed ſit in virginibus
ſapientibus, vbi dicat ꝙ ait Apoſtolus. Nam
gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcien
tiæ noſtræ. Hoc.n. eſt oleũ ferre ſecum, non
à vendentibus emere, hoc eſt ab adulãtibus.
Adulatores nanq; laudem ſuam tanquã oleũ
venditant ſtultis. De hoc oleo dr̃ in pſalmo:
Emendabit me iuſtus in miſericordia & ar-
guet me, oleum autem peccatoris non im-
pinguabit caput meum. Elegit à iuſto miſe-
ricorditer reprehendi, & quedãmodo cola-
phizari, q̃ vt ei caput in ſuperbiam creſcat
peccatoris adulatione laudari. Irridentium
quippe reſponſio mihi videtur, cum eis à ſa-
pientibus virginibus dicitur, Ite potius ad
vendentes & emite vobis, ſicut in quodam
libro Sapientiæ ſcriptum eſt, vbi contempto
ribus dicit: Et ego perditioni veſtræ ſuper-
ridebo. Illa aũt reſponſione, qua petentibus
oleũ dictũ eſt: Ne forte non ſufficiat nobis,
non deſperanter, ſed humiliter dictum eſt.
Quis.n. ſic præſumat de cõſciẽtia ſua, ut cer
tus ſit eam ſibi in iudicio Dei poſſe ſuffice-
re, niſi miſericors miſericorditer iudicet? Iu-
dicium.n. ſine miſericordia illi, qui nõ fecit
miſericordiã. Ipſę aũt ſunt lampades accen-

ſæ,

ſæ opera ſcilieet bona, de quibus dominus
dicit: Luceant bona opera veſtra, & glorifi-
cent patrem veſtrũ, qui in cęlis eſt. Hucuſq;
pertẽdit intẽtio virginũ ſapientiũ, vt ideo ve
lint videri ab hoĩbus opera ſua bona, nõ quo
ab eis laudentur ipſæ, ſed vt glorificetur De⁹
a quo illis eſt quod bene operantur. Ac per
hoc interiori bono gaudent, quod eſt corã
Deo, vbi eleemoſinã in occulto pater qui vi
det in occulto reddat. Et ideo non deficiũt lã
pades, quia interiori oleo vegetãtur. i. inten-
tione bonæ cõſciẽtię, qua corã Deo ſit in e-
ius gloriã, quicqquid corã hoĩbus in bonis
operibus lucet. At vero ſtultarũ virginũ hoc
oleũ non ſecum portantium deficiũt lampa-
des, ideſt, non perſeueranter bona opera lu-
cent, cum laus humana fuerit ſubtracta, pro
pter quã illa faciebant, hucuſq; intẽtionem
ſuam perducentes, vt viderentur ab homini-
bus, non vt glorificaretur pater qui in cœlis
eſt: quæ intentio perennis eſt gloriæ, qua no-
uit aĩæ Deo ſe debere quod iuſtificata eſt ad
facienda bona opera, & ideo in illo non in
ſe laudari amat. Vnde alibi homo Dei can-
tat: In dño laudabitur aĩa mea, vt q gloriatur
in domino glorietur. Sed quid eſt qđ in ea-
dẽ Euangelij lectione ſcriptũ eſt: Oẽs ſpõſo
tardante dormiſſe? ſomnũ iſtũ ſi intellexeri-
mus, quod velut tardante iudicio, ad quod
faciendũ venturus eſt Chriſtus abundãte ini-
qtate charitas refrigeſcit, qũo ibi ponem⁹ vir
gines ſapientes, cũ potius in illis ſint de quib.
dicitur: Qui aũt perſeuerauerit vſq; in finẽ,
hic ſaluus erit? Dictũ eſt ergo, dormierunt
oẽs: quia non tm̃ ſtulti, qui propter humanã
laudẽ bona operantur corã hoĩbbus, verũe-
tiam ſapientes, qui hoc propterea faciũt, vt
laudetur Deus experiuntur iſtam mortẽ. Ex
vtroq; enim genere moriuntur. Et iſta mors
ſæpe in ſcripturis dormientiũ dicitur, pro-
pter futurã reſurrectionẽ velut euigilationẽ.
Hinc Apoſtolus dicit: De dormientibus aũt
nolo vos ignorare fratres. Et alio loco: Ex
quibus plures manent vſq; adhuc, quidã aũt
dormierũt. Et alia innumerabilia in hoc teſti
monia aperte ꝑ ſcripturas vtriuſq; teſtamẽ-
ti reperiunt. Vnde & ille ait: Cõſanguineus
lethi ſopor. Et ſi aduertas, multa inuenies ẽt
in ſecularib literis ubi mors ſommo cõpara
parat. Significauit ergo dñs futurũ eſſe tẽp⁹,
quo inter tribulationes & tentationes ſeculi
huius iã iamq; eius expectaretur aduẽtus, tã-
quã propinquus atq; imminens, ad quẽ ſe ꝑ-
parent qui in eius familia videntur: Hoc eſt
enim quod ait, exiſſe obuiã ſpõſo, & ſpõſæ.
Sponſo quidẽ filio Dei, ſponſæ autẽ, ſiue qa
in eo corpore venturus eſt quod ſumpſit ex
virgine, ſiue quia ipſa Eccleſia tunc clarior
apparebit, vt ad vniuerſi corporis congrega
tionem membra concurrant quibus cõcur-
rẽtibus, eius magnitudo monſtrabitur. Virgi *Cap. 33.*
gines propter cõtinẽtiã nuncupauit Decẽ ue
ro. i. quinq; & quinq; propter numerũ quo
cẽſentur corporis ſenſus, in quibus habitat
cõtinentiã, cũ a uoluptatibus turpibus & illi
citis abſtinetur. Lãpades, ſicut dictũ, eſt, bo-
na ſunt opera, maximeq; ad miſericordiam M
pertinentia, & ipſa quæ etiã corã hoĩb lucet
laudabilis cõuerſatio. Sed magni ĩtereſt, qua
mẽtis intẽtione fiat. Ideo dicit alias ſapiẽtes,
ſtultas alias. Sed hinc eas diſcernit qđ ſtultæ
non ſumpſerunt oleũ ſecũ, ſapientes aũt ac-
ceperunt oleum ſecũ in uaſis ſuis hoc eſt, in
cordib. ſuis, ubi ſit ipſa participatio intimi ac
ſuperni boni. Vñ in pſalmo quodã cũ dictũ *Pſal. 4.*
eſſet: Sacrificate ſacrificiũ iuſtitiæ, & ſperare
in dño, multi, inquit, dicũt, quis oſtendit no-
bis bona? Deinde ut manifeſtaret, cuius boni
amore debeamus operari iuſtitiã, hoc eſt, ſa
crificare ſacrificiũ iuſtitię & ſperare. Signatũ
eſt, inqt, in nobis lumẽ uultus tui dñi, dediſti
lætitia in corde meo. Cuius boni aliquantũ
participati, & plenius pefectiusq; participã
di intẽtione qui bene operatur, & laudabili-
ter etiã in conſpectu hominũ cõuerſatur, ha
bet oleũ ſecũ, quo bona opera eius ẽt in cõ-
ſpectu hominũ lucentia non extinguantur,
quia nõ in eo charitas refrigeſcit abundante
iniquitate, ſed perſeuerat uſq; in finem. Hoc
oleũ ſtultæ virgines nõ habent ſecum, qm̃ ſi-
bi tribuendo ſiquid boni operis faciunt, ne-
ceſſe eſt inflentur ſuperbia, & propter hoc
uitiũ ſic laude delectẽtur humana, ut ei⁹ gau
dio ſi quod boni agunt feruere & lucere vi-
deantur. Tardante aũt ſponſo dormierũt om A
nes. Non. n. tunc ueniet cũ ſperatur, ſed me- *Cap. 34.*
dia nocte cũ ualde obſcurum. i. occultũ erit,
an ueniat. Vñ dicit, media nocte clamorẽ fa-
ctũ: Ecce ſpõſus venit, exite obuiã ei. Nimirũ *Mat. 25.*
clamor iſte ipſe ẽ tuba illa q̃ cõmemorãs A- *1. Co. 15.*
poſtol⁹ dicit: Canet. n. tuba & mortui reſur- *1. The. 4.*
gẽt incorrupti: tubæ noĩe aliquod euidentiſ- *Ioan. 5.*
ſimum

ſimum & præclariſsimũ ſignum vult intelli-
gi. Quã vocẽ archãgeli & tubã Dei alio lo-
co dicit. Quæ ẽt vox ipſius dñi Ieſu Xp̃i in
Euãgelio dicit, quã audiẽt ij qui in monumẽ
tis ſunt & procedent. Surgunt ergo oẽs virgi
nes illæ & ſapiẽtẽs & ſtultę, & aptãt lãpades
ſuas, ideſt, rationẽ preparant reddere de ope
ribus ſuis. Sed tũc in illius clamoris euidẽtia
& reſurrectione mortuorũ, quia nulla erit
dubitatio iã inſtantis præſentisq; iudicij, ſub
trahetur omne ſolatiũ laudis humanæ. Neq;
enim vacabit de alio diſceptare, vel de alio
iudicare, aut gratificari atq; ſuffragari alteri
B qñ vnuſquiſq; propriũ onus portabit, & de
ſuorũ factorũ reddẽda ratione cogitabit: ac
per hoc feretur animus quidẽ virginũ ſtulta
rũ cõſuetudine propria ſed nõ inuentis laudi
dibus humanis deficiet. Neq; enim germani
tus dixerũt: Apud te laus mea, vel, In dño lau
Pſal.21. dabitur aĩa mea, Aut in dño gloriatæ ſunt,
Pſal.33. cũ ignorantes Dei iuſtitiã, ſuã iuſtitiã cõſti-
Rom.10. tuerent, ac per hoc petunt à ſapiẽtibus oleũ
hoc eſt, aliquã conſolationẽ, nec inueniũt
nec accipiunt, illis rñdentibus ſe ne ſcire, v-
trũ ſibi ſufficiat ipſa cõſcientia, qua expectãt
miſericordiã ſub illo iudice, qui cũ in thro-
no ſederit, quis gloriabitur caſtũ ſe habere
cor, aut quis gloriabirur mũdũ ſe eſſe à pctõ
ſuperexultet miſericordia iudicio? quæ ſup
eos erit, qui miſericordiæ opera illa intẽtio-
ne fecerũt, vt eorũ miſereretur, à quo ſe ſcie
bant accepiſſe qđ habebãt: nec gloriabantur
quaſi nõ acceperint, ſed per ipſos habuerint
qđ placebãt, ſicut ſtulti & qui ſibi placẽt tãq̃
de bono à ſe ſibi parato, & ab adulantib. vel
errantibus, ita laudãtur, ac ſi ipſi ſint aliquid
Gala. 6. Qui aũt putatſe eſſe aliquid, cũ nihil ſit, ſicut
dicit Apoſtolꝰ, ſeipſum ſeducit. Opus ãt ſuũ
ꝓbet vnuſquiſq; & tunc in ſeipſo tm̃ gloriã
C habebit, & nõ in altero: hoc eſt, portare oleũ
ſecũ, nõ ex aliena laude dependere. Sed quã
gloriã in ſe habebit, niſi eã cui dr̃: Gloria
mea & exaltãs caput meũ, vt qđ ſæpe dicẽdũ
eſt, qui gloriatur, in dño glorietur? Proinde
Prou. 1. ſapiẽtia, quæ in ſapientib. virginib. habitat,
Mat.25. ſcđm illud q̄ ante p̃dixit cũ ait cõtẽptorib.
& ſanã doctrinã accipere recuſantib. Et ego
veſtræ perditioni ſuperridebo, dicit ſtultis
virginibus. Ite potius ad vendentes, & emite
vobis, tanq̃ diceret. Vbi ſunt qui vos fallebãt
mendoſiſsimis laudib. qñ & à vobis falleba-
mini quia in vobis nõ in Deo gloriabamin
Qđ aũt dicit: Et dũ eunt emere, venit ſpõſu
& q̃ paratæ erant, intrauerunt cũ eo: hoc n
hi videtur intelligendũ, qđ vitioſo cordis
fectu inhiabant inani glorię quã vana mẽt
elatione ſectatæ ſunt. Et ipſe appetitus ſign
ficatus eſt in eo qđ dictũ eſt, dũ eunt eme
venit ſponſus, & in troierunt cũ eo ad n
ptias quæ paratæ erant, hoc eſt, quæ verã f
dẽ, verãq; pietatẽ corde geſtabãt, qua po
sẽt cõtẽpereris numero ſocietatiq; sãctori
nõ in ſeipſis, ſed in dño gloriãtiũ, vt intrar
cũ eis in ilud gaudiũ, de quo dicitur: Intra i
gaudiũ dñi tui: vbi erit perfecta participati
incõmutabilis boni, cuius modo velut ar
quædã per fidẽ tenetur, vt ſecũdũ hãc grat
viuamus, inquantũ Deo non nobis viuimu
Proinde quod ſequitur: Nouiſsime veniu
& reliquę virgines dicentes: Dñe dñe ape
nobis: nõ dictũ eſt eas emiſſe oleũ, & ſic v
niſſe, neq; enim iã erat vnde, ſed miſerico
diã ſero quæſiſſe cũ iã tp̃s iudicandi eẽt à
bis & reprobos ſeparandi. Recte aũt illis r
det, Amen dico vobis, neſcio vos. Ille qui
pe hoc dicit, quẽ nõ latet aliquid. Sed neſci
vos, nihil aliud ẽ, q̃ neſcitis me, qñ de vob
potius eligitis conſiderari quã de me. Cũ
dicit qđ nos cognoſcit Deus, cognitionẽ ſ
nobis p̃ſtat, vt per hoc intelligamus, ne ho
quidẽ nobis eſſe tribuendũ, qđ nos ſcim
Deũ, ſed eam quoq; ſcientiã illius miſerico
diæ tribuamus. Vnde cũ quodã loco Apoſt
lus diceret: Nunc aũt cognoſcẽtes Deũ: cor
rexit & ait: Immo cogniti à Deo, quid aliu
volẽs intelligi, niſi qđ eos ipſe fecerit cogni
tores ſuos? Nemo ãt cognoſcit Deũ, niſi qu
intelligit illũ eſſe ſummũ atq; incõmutabil
bonũ, cuius participatione fit bonus. Quo
in huius pſalmi concluſione poſitũ eſt: An
nunciabunt iuſtitiã eius populo qui naſcetu
quẽ fecit dñs. Inde eſt illud quod in alio pſa
mo: ipſe fecit nos, & non ipſi nos Hoc enin
non ad eã naturã qua homines ſumus, cuiu
naturæ idẽ ipſe creator eſt, qui cęli & terra
ſyderũ omniumq; animantium, ſed ad illu
potius referẽdum eſt, quod Apoſtolus ait: I
ſius enim ſumus figmentũ creati in Ieſu Chr
ſto in in operibus bonis quæ præparauit De
vt in illis ambulemus. Arbitror tibi ſati
eſſe ſolutas tuas quinque quæſtiones, dun
in iſta mea veluti ſexta immorarer, quan
mihi

mihi propoſui de gratia noui teſtamenti, pp
quã verbum caro factum eſt. i qui filius Dei
erat, homo factus eſt naturam ſuſcipiendo
noſtrã, nõ mutãdo * ſuã, per qđ & nobis ſuã
recipientib. ea ptãs daret, vt q eramus hoĩes,
filij Dei fieremus participatione incõmuta-
bilis boni in melius commutati, non ad tem
poralẽ fœlicitatẽ, ſed ad vitæ æternæ, quæ ſo
la beata eſt, adoptionem: Vnde placuit etiam
propheticum pſalmũ percurrere. Cuius pri-
mũ *velum* in paſſione cõmemorauit, oſten-
dens qũo nos Deus derelinquat, & qđ alio
mõ nõ recedat à nobis, ad bona æterna nos
colligens, tpalia vero aliqñ vtiliter tribuens,
& aliqñ vtiliter ſub trahens, vt eis non hęrere
diſcamus, ne contempta luce interiore, quæ
ad nouĩ pertinet vitã, vnde etiã pſalmus iſte
ipſe pro ſuſceptione matutina, tanq̃ ꝓ luce
noua nomẽ accepit, ne in exteris tenebris li
benter habitemus, vñ in exteriores mittunt,
qui ex iſtis exteris, non ſe ad interiora cõuer
tunt, ne diabolo & angelis eius ſociati extre-
ma dãnatioue puniamur: Intelligentes igitur
peregrinationem noſtrã in hac vita, mundo
crucifigamur, extẽdẽtes manus in latitudinẽ
bonorũ operũ, & longanimitate vſq; in finẽ
pſeuerãte, atq; habẽtes cor ſurſum, vbi Chri
ſtuſ eſt in dextera Dei ſedens, totumq́; hoc
nõ nobis, ſed illius miſericordiæ tribuentes,
cuius profunda iudicia oẽm ſcrutatorẽ fati-
gant. Hæc eſt enim non inaniter fabuloſa, ſed
vtiliter verax latitudo, lõgitudo, altitudo pro
fundũ, vnde perueniamus ad eam ſuperemi-
nentem ſcientiã charitatis Chriſti & implea
mur in omnem plenitudinem Dei. Scio aũt
q̃ non ſuperuacua ſolicitudine, per hanc oc
caſionem qõnum mihi à te propoſitarũ, no-
ui teſtamẽti gratiam tibi voluerim copioſius
commendare. Habet. n. aduerſarios qui eius
profunditate turbati, nõ Deo tribuere, ſed po
tius ſibi volunt arrogare ꝙ boni ſunt. Nec ta
les ſunt quos facile contẽnas, ſed continẽter
viuentes, atq; in bonis operibus laudabiles,
nec falſum Chriſtũ ſicut Manichæi, alijq́ue
plurimi hęretici, ſed eundẽ verũ æqualemq́:
patri & coæternũ, veraciterq; hoĩem factũ,
& veniſſe credentes, & venturũ expectantes,
ſed tñ ignorantes Dei iuſtitiãm, & ſuã conſti
tuere volẽtes. Neque enim fruſtra dominus,
cũ & illas commemoraret quæ ſecũ intraue
runt ad nuptias, & illas contra quas ianuas
clauſit, & quib. rñdit: Neſcio vos, vtraſq; vir
gines dixit, pp cõtinetiã, & quinq;, pp cõcu
piſcẽtiã carnis edomitam, quinario pditam
ſenſu, ornatas vtraſq; lãpadib. pp bonorum
operum bonæq́; cõuerſationis in conſpectu
hoĩm luculẽtiſſimã laudẽ, vtriſq; obuiã ſpõ
ſo euntes, propter expectationẽ qua Chriſti
ſperatur aduentus, ſed tamen alias ſapientes,
alias ſtultas, quod ſapientes oleum accepe-
rũt in vaſis ſuis, ſtultę hoc nõ ferebãt ſecum:
in tam multis pares, hoc ſolo eas diſpares de
mõſtrat, hoc ſolo diuerſa eis, & cõtraria no-
mina. Quid. n. tam cõiunctũ q̃ virgines & vir
gines, & qnq; & qnq; & lãpadib. ornatæ ob H
uiã ſponſo eũtes, & iſtæ & illę? Et qd tã cõtra
riũ q̃ ſapiẽtes & ſtultæ? videlicet qđ iſtę oleũ
in vaſis, hoc eſt, intelligentiã gratię Dei por *Sapien. 8*
tant in cordib. ſuis, ſcientes qđ nemo poſſit
eſſe cõtinẽs niſi Deus det, & hoc ipsũ ſapien
tiæ deputãtes, ſcire cuius hoc donum ſit. Illę
aũt largitori oĩum bonorum gratias nõ agẽ
tes, euanuerũt in cogitationib. ſuis & obſcu-
ratũ eſt inſipiens cor earũ, dicẽtes ſe eſſe ſa- *Rom. 1.*
piẽtes ſtultę factæ ſunt? De qb. ſane nullo mõ
nũc deſperãdum eſt anteq̃ dormiamus. Sed
ſi ita dormierint: cũ factus fuerit clamor ille:
quo adeſſe iã nunciabit ſponſus, & euigilan
tes, hoc eſt, reſurgentes remãſerint foris, nõ
quia virgines nõ ſunt, ſed quia neſcientes vn
de habeant qđ ſunt ſtultæ virgines ſunt, me-
rito foris erunt, quia intranea nõ ſecutæ fue
runt.* Qñ tales ergo repereris non tibi pſua *al. quia*
deãt inanitatẽ vaſorum ſuorũ, ſed tu eis po- *interea*
tius plenitudinẽ. Vnde ait Apoſtolus: Quiſqs *affectum*
ſe putat aliqd ſcire, nõdum ſcit quẽadmodũ *gratiæ nõ*
oportet ſcire. Et mox oſtẽdens qd dixerit, qſ *ſecum fe-*
qs aũt, inqt, diligit Deũ, hic cognit⁹ eſt ab il- *runt.*
lo. Nec ſic dicere voluit, cognouit eũ, ſed di *1. Co. 8.*
cẽdo, cognitus eſt ab illo, expreſſius voluit *Rom. 5.*
cõmendare, ẽt hoc ab illo nobis eſſe vt eũ di I
ligamus. Charitas. n. Dei diffundit in cordib.
noſtris, nõ per noſipſos, ſed p ſpũm ſanctum
qui datus eſt nobis. Neceſſe eſt autem vt pa-
rum diligat eũ qui nõ ab illo, ſed à ſeipſo bo
num ſe arbitrat effectum: vnde aũt fieri põt
vt talis non in ſeipſo, ſed in dño glorieẽ. Qui
enim gloriatur quod ſit bonus, in illo debet
gloriari, à quo factus eſt bonus, ac per hoc
qui ſe à ſemetipſo factum bonum arbitrat,
cõſequens eſt, vt in ſeipſo nõ in domino glo
rietur. Omnis autem intentio gratiæ noui

Sac. 1. teſtamenti, qua ſurſum cor habemus, Quia
omne datum optimum, & omne donum ꝑfe
ctũ deſurſum eſt, id agit ne ſimus ingrati: atq;
in ipſa gratiarum actione nihil aliud agitur,
niſi vt qui gloriatur, in dño glorieť. Habes li
brum, etſi prolixum, tñ (quantum exiſtimo)
non ſuperfluũ. Sed ama etiam Eccleſiaſticas
legere literas, & non multa inuenies quæ re-
quiras ex me, ſed legendo, & ruminando, ſi
etiam pure dñm largitorem bonorum oĩum
depreceris, omnia q̃ cognitione digna ſunt,
aut certe plurima, ipſo magis inſpirante, q̃
hominum aliquo cõmonente perdiſces, quã
quam eoipſo quo forinſecus bene admonen
tem iudicio non errante approbamus, quid
aliud quàm internum lumen: magiſtrum nos
habere teſtamur.

K

Auguſtinus Probæ viduæ diuiti præſcribit
qũo ſit orandus Deus. Epi. CXXI.

AVguſtinus Epiſcopus ſeruus Chriſti ſer
uorumq; Chriſti, religioſæ famulæ Dei
Cap. 1. Probæ in dño dominorum ſaluté. Et petiſſe
te & promisſiſſe me recolens, vt de orando
Deo, ad te aliq̃d ſcriberẽ, vbi tribuente ipſo
quẽ oramus, tp̃s facultasq; cõceſſa eſt, opor-
tuit, vt debitũ meum iam iamq; perſoluerẽ,
& pio ſtudio tuo in Chriſti charitate feruirẽ.
Quam me aũt lętificauerit ipſa petitio tua, in
qua cognoui quantã rei tantę curã geras, ver
bis explicare nõ poſſum. Quod enim maius
oportuit eſſe negociũ viduitatis tuæ, q̃ ꝑſiſte
re in orõne nocte ac die ſ̃m Apoſtoli admo
1. Ti. 5. nitionẽ? Ille q̃ppe ait. Quæ aũt vere vidua eſt
& deſolata, ſperet in dño, & perſiſtat in orõ-
ne nocte ac die. Vnde mirũ videri põt, cũ ſis
ſ̃m hoc ſeculum, nobilis, fides, tantæq; fami
liæ mater, & iõ licet vidua, non tñ deſolata,
qũo occupauerit cor tuum pręcipueq; ſibi
vendicauerit orandi cura niſi quia prudẽter
intelligis, quod in hoc mundo, & in hac vita
nulla anima poſſit eſſe ſecura. Proinde qui ti
L bi eam cogitationẽ dedit profecto facit q̃d
diſcipulis ſuis non pro ſeipſis, ſed pro huma
no genere contriſtatis, & deſperantibus quẽ-
quam poſſe ſaluari, poſteaquã ab illo audie-
runt: Facilius eſſe camelum intrare per fora
Mat. 19. men acus, quam diuitem in regnum cœlorũ
mirifica & miſericordisſima pollicitatione
reſpondit: Deo eſſe facile quod hominib. im
poſſibile eſt. Cui ergo facile eſt, vt etiam di-
ues intret in regnum cœlorum, inſpirauit ti-
bi piam ſolicitudinem, de qua me conſulen-
dum putaſti, quonam modo tibi eſſet oran-
dum. Ille nanq; cum etiam hic adhuc eſſet in
carne, Zachęum diuitem in regnum cęlorũ
miſit, & reſurrectione atq; aſcenſione glori
ficatus multos poſtea diuites impartito ſpiri
tuſancto fecit huius ſeculi contemptores, &
finita diutiarum cupiditate ditiores. Qũo. n.
tu ſic ſtuderes orare Deũ, niſi ſperares in eo?
Quomodo aũt ſperares in eo, ſi ſperares in
incerto diutiarum, & contemneres pręceptũ
ſaluberrimum, quo Apoſtolus ait: Præcipe
diuitib. huius mundi non ſuperbe ſapere, ne
que ſapere in incerto diuitiarum, ſed in Deo
viuo qui præſtat nobis omnia abundanter ad
fruendum, vt diuites ſint in operib. bonis, fa-
cile tribuant, communicent, theſaurizent ſi-
bi fundamentum bonum in futurum, vt ap-
prehendant veram vitam. Debes itaque præ
amore huius verę vitę, etiam deſolatã te pu-
tare in hoc ſeculo, in quantalibet eius felici-
tate verſeris. Nam ſicut eſt illa vera vita, in
cuius comparatione vtique iſta quę multum
amatur quamlibet iucunda atquæ producta
ſit, nec vita dicenda eſt, ſic eſt etiam ſolatium
verum, quod per Prophetam dominus pro-
mittit dicens. Dabo illis ſolatium verum,
pacem ſuper pacem, ſine quo ſolatio quæ-
cunque ſunt terrena ſolatia, magis in eis deſo
latio quam conſolatio reperitur. Diuitiæ
quippe atque faſtigia dignitatum, cęteraque
huiuſmodi, quibus ſe fœlices eſſe putant
mortales veræ illius fœlicitatis expertes,
quid afferunt conſolationis, cum ſit eis non
indigere quam eminere præſtantius, quæ
plus excruciant adeptæ timore amisſionis
quam concupitæ adeptionis ardore? Talibus
bonis non fiunt homines boni, ſed aliunde
boni facti bene vtendo faciunt, vt iſta ſint bo
na. Nõ ſunt ergo in ijs vera ſolatia, ſed ibi po
tius vbi vera vita. Nam inde neceſſe eſt, v
fiat homo beatus, vnde fit bonus. Homines
aũt boni videntur etiam in hac vita præſtare
non parua ſolatia. Nã ſi paupertas angit, ſi lu
ctus męſtificat, ſi dolor corporis inquietat, ſ
contriſtat exilium, ſi vlla calamitas alia ve-
xat, asſint boni homines, qui non ſolum gau
dere cum gaudentibus, verumetiã flere cum
flentib. norũt, & ſalubriter alloqui & colloq

ſciunt, plurimum illa aſpera leniuntur, rele-
uantur grauia, ſuperanť aduerſa. Sed ille hoc
in eis & per eos agit, qui ſpiritu ſuo bonos
fecit. Ecōtra ſi diuitiæ circunfluant, nulla or-
bitas accidat, asſit ſanitas carnis, īcolumi ha
biteť in patria, & cohabitent mali hoīes, in q
bus nemo ſit cui fides adhibeať, à quo nō do
lus, fraus, iræ, diſcordiæ, inſidię timeanť atq;
ſuſtineanť. Nonne illa omnia fiunt amara &
dura, nec aliqd lætum vel dulce eſt in eis? Ita
in quibuſlibet reb. humanis nihil eſt homini
amicū ſine hoīe amico. Sed quotuſquiſq; ta-
lis inuenił, de cuius aīo & moribus ſit in hac
vita certa ſecuritas? Nā ſicut ſibi quiſq; nemo
alter alteri notus eſt, & tñ nec ſibi quiſque ita
notus eſt vt ſit de ſua craſtina conuerſatione
ſecurus. Proinde quāuis ex fructib. ſuis mul-
ti cognoſcanť, & alij quidē bene viuendo ꝓ
ximos lætificēt, alij male viuendo cōtriſtent,
tñ ꝑꝑ humanorum aīorum ignota & incer-
ta rectisſime Apoſtolus admonet, vt nō ante
tp̄s qcquam iudicemus donec veniat dñs, &
illuminet abſcōdita tenebrarū, & manifeſtet
cogitationes cordis, & tūc laus erit vnicuiq;
à Deo. In his igiť vitæ hui⁹ tenebris, in qb. pe
regrinamur à dño quandiu per fidem ambu
lamus, nō per ſpēm, deſolatam debet ſe chri
ſtiana anima putare ne deſiſtat orare, & ſcri-
pturarum diuinarū ſanctarumq; ſermoni di
ſcat tanq̃ lucernę in obſcuro loco poſitæ, fi-
dei oculum intendere, donec dies luceſcat,
& lucifer oriať in cordibus noſtris. Huius. n.
lucernæ quidam fons ineffabilis lumē illud
eſt, quod ſic lucet in tenebris, vt non cōpre-
hendatur à tenebris, cui videndo, fide corda
mundanda ſunt. Beati. n. mūdo corde, qm̄ ip-
ſi Deū videbunt. Et ſcimus qm̄ cum apparue
rit ſimiles ei erimus, qm̄ videbimus eum ſi-
cuti eſt. Tunc erit vera vita poſt mortem, ve-
rumq; ſolatium poſt deſolationem. Illa vita
eximet animam noſtram de morte, & illud
ſolatium oculos noſtros à lachrymis. Et qm̄
ibi iam nō erit vlla tentatio, ideo ſequitur in
eodem pſalmo: Pedes meos à lapſu. Porrò ſi
nulla tentatio, iam nulla oratio. Non enim
ibi adhuc erit promisſi boni expectatio, ſed
redditi contēplatio: Vnde, Placebo, inquit,
dño in regione viuorum, vbi tunc erimus,
non in deſerto mortuorum, vbi nunc ſumus.
Mortui enim eſtis ait Apoſtolus, & vita ve-
ſtra abſcondita eſt cū Chriſto in Deo. Cum
Chriſtus apparuerit vita veſtra, tunc & vos
apparebitis cum ipſo in gloria. Hæc eſt enim
vera vita quam iubentur bonis operib. appre
hendere diuites: & ibi eſt verum ſolatiū, quo
ſolatio nunc vidua deſolata, etiam quæ filios
& nepotes habet, & domū ſuam pie tractat, *1. Tim. 5*
agens cū omnib. ſuis, vt ponāt in Deo ſpem
ſuam, dicit tñ in orōne: Sitiuit in te aīa mea *Pſal. 41.*
quam multipliciter tibi caro mea in terra de
ſerta & ſine via & ſine aqua, qđ iſta moribū
da vita, quibuſlibet mortalib. ſolatiis frequē D
tetur, quibuſlibet itinerantib. comiteť, quan-
talibet rerum copia cumuletur, noſti qppe
iſta omnia quàm incerta ſint. Et in illius pro
miſſæ fœlicitatis cōparatione quid eſſent, ét
ſi incerta non eſſent? Hæc dixi, qm̄ ſermonē
meum vidua diues & nobilis, & tantæ fami-
liæ mater, de orōne quęſiſti, vt etiam tecū in
hac vita permanentib. & obſequentib. tuis, te
ſentias deſolatam, nondum vtiq; apprehenſa
illa vita, vbi eſt verum certumq; ſolatiū, vbi
implebitur quod in prophetia dictum eſt:
Satiati ſumus mane miſericordia tua, & exul *Pſal. 89.*
tauimus & iocundati ſumus in omnibus die
bus noſtris. Iocūdati ſumus pro diebus qui-
bus nos humiliaſti, annis, qbus vidimus ma-
la. Antequam ergo iſta coſolatio veniat, quā *Cap. 3.*
tacunq; temporalium bonorū fęlicitate cir-
cunfluas, vt perſiſtas in orationibus die ac
nocte, deſolatam te eſſe memineris. Non. n. *1. Ti. 5.*
Apoſtolus qualicūque viduæ hoc munus tri
buit, ſed quæ vere, inquit, vidua eſt & deſola
ta, ſperet in domino, & perſiſtat in orōnib.
die ac nocte. Quod vero ſequitur, vigilantiſ
ſime caue. Quæ autem in delitiis agit viuens
mortua eſt. Agit enim homo in his quæ dili-
git quæ pro magno appetit, quibus beatum
ſe eſſe credit. Quapropter quod ſcriptura di
xit de diuitiis: Diuitiæ ſi affluant, ne apponas *Pſal. 61.*
cor, hoc etiam de delitiis tibi dico: Delitiæ ſi
affluant, ne apponas cor. Non ideo te magni E
pēdas, quod non deſunt, quod affatim ſuppe
tunt, qđ velut ex fonte largisſimo terrenæ
fœlicitatis fluunt. Omnino hæc in te deſpice
atq; contemne, ne in iis quicquam requiras
præter integrā corporis valetudinē. Hæc. n. *Bona ualetuda.*
contēnenda non eſt propter neceſſarios vſus
huius vitæ, antequam mortale hoc indua- *1. Co. 15*
tur immortalitate, hoc eſt, vera & perfecta
& perpetua ſanitate, quæ non temporali
deficiens infirmitate, corrupibili volunta-

te reficitur, sed cœlesti firmitate persistens,
Rom. 13. æterna incorruptione vegetať. Nam & ipse
Apostolus. Carnis, inquit, proudétiiam ne fe
ceris in cõcupiscentiis, qa gerimus curã car
nis, sed ad necessitatem salutis. Nemo. n. vnq̃
carnem suam odio habuit sicut item ipse di-
cit. Hinc est. n. quod Timotheum, nimium, si
Ephe. 6. cut apparet corporis castigatoré admonet,
1. Ti. 5. vt modico vino vtatur, p̄p stomacum & fre
quentes suas infirmitates. Has ergo delitias,
in q̄b. vidua si agit, hoc est, si in delectatione
F carnis hæret atq; habitat, viuens mortua est,
multi sancti, & sanctę oĩmodo cauentes, ip-
sas velut matres delitiarum diuitias dispergẽ
do pauperib. abiecerunt & tali modo in cœ
lestib. thesauros tutius cõdiderunt. Quod si
1. Cor. 2. tu deuincta aliquo pietatis officio non facis,
1. Cor. 4. tu scis qũo de ijs rõnem reddas Deo: Nemo.
n. scit q̄d agatur in homine, nisi spiritus ho-
minis qui in ipso est. Nos nõ debemus ante
tp̄s quicquam iudicare, donec veniat dñs, q
& illuminabit abscõdita tenebrarum, & ma-
nifestabit cogitationes cordis, & tunc laus
erit vnicuiq; à Deo. Pertinet tamen ad vidua
lem curam tuam, delitiæ si affluant ne appo-
nas cor, ne in eis putrescendo moriatur q̄d
sursum esse debet vt viuat. Te in illorum nu-
Psal. 21. mero deputo, de quibus scriptum est: Viuent
Cor. 4. corda eorum in seculum seculi. Audisti qua
Rom. 8. liter ores, nunc audi & quid ores, vnde me
maxime cõsulendum putasti, qm̃ te p̄mouet
quod ait Apostolus. Quid enim orem[9] sicut
oportet nescim[9], & timuisti ne magis tibi ob
sit, nõ sicut oportet orare, quã nõ orare. Q̄d
sic itaq; dici breuiter potest. Ora beatam vi-
tam. Hanc. n. habere omnes homines volunt.
Nam & qui pessime & perdite viuunt, nullo
mõ ita viuerent, nisi eodem modo se esse vel
posse fieri beatos putarent. Quid ergo aliud
G oportet te orare, nisi id quod cupiũt & mali
& boni, sed ad quod perueniunt non nisi bo
Cap. 5. ni? Hic fortasse iam quæras, quid sit ipsa bea
ta vita. In qua quæstione multorum Philoso
phorum ingenia ociaq; contrita sunt, qui tñ
eam tanto minus inuenire potuerunt, quãto
minus eius fontem honorauerunt, eíq; gra-
tias egerunt. Prius itaque attende, vtrum ac-
quiescendum sit eis qui dicunt eum beatum
esse, qui secundum suam viuit voluntatem.
Sed absit vt hoc verum esse credam[9]. Quid?
si enim nequiter velit viuere: Nonne tãto mi

serior esse cõuincitur, quãto facilius eius vo
luntas impleť? Merito hanc sententiam etiam
ipsi, qui sine cultu Dei philosophati sunt re-
spuerũt. Nam quidã eorum vir eloquentissi-
mus ait: Ecce autem alij non Philosophi qui
dẽ, sed prompti tñ ad disputandũ, oẽs aiunt
esse beatos qui viuũt vt ipsi velint, falsum id
quidem. Velle enim quod non deceat, idem
ipsum miserrimum, nec tã miserum est non
adipisci quod velis, q̃ adipisci velle q̄d non
oporteat. Quid tibi videntur hæc verba? Nõ-
ne ab ipsa veritate per quemlibet hominem
dicta sunt? Possum[9] ergo hic dicere q̄d Apo
stolus ait de quodam Poeta Cretensi, cum
eius illi sententia placuisset, Testimoniũ hoc
verũ est. Ille igitur beatus est, qui omnia quæ
vult habet, nec aliquid vult quod non decet.
Quod si ita est, vide iam quæ homines nõ in
decenter velint. Alius vult cõiugari, alius cõ-
iugio viduatus deinceps cõtinenter eligit vi
uere, alius nullum concubitum nec in ipsis
nuptiis experiri. Et si aliud hic alio melius re
peritur, nullum tamen istorum possumus di
cere indecenter aliquid velle, sic & optare fi-
lios, nuptiarum scilicet fructũ, & eis qui su-
scepti fuerint vitam ac salutem, quo voto
plerunque occupatur etiã continentia vidua
lis. Nam etsi spreto coniugio iam non optãt
etiam filios procreare, optant tamen quos p̄
creauerunt incolumes viuere. Ab hac omni
cura immunis est virginalis integritas. Habẽt
tamen omnes charos & charas, quibus non
indecenter optant etiam temporalem salutẽ.
Sed cum istam salutẽ in seipsis & in eis quos
diligunt adepti homines fuerint, num poteri
mus eos dicere iam beatos? Habent enim ali-
quid quod non dedecet velle. Sed si alia non
habent maiora atque meliora & vtilitatis de-
corisque pleniora, adhuc à beata vita longè
absunt. Placetne igitur vt per salutem istam
temporalem optẽt sibi ac suis honores & po
testates? Sanè si vt per hoc consulant eis qui
viuunt sub eis, non propter hæc ipsa sed pro-
pter aliud q̄d inde fit bonum decet ea velle:
si autem propter inanẽ fastum elationis põ-
pamque superfluam, vel etiam noxiam vani
tatis, nõ decet. Quocirca si optãt sibi ac suis
etiam sufficientiam rerum necessariarũ, de
qua sic Apostolus loquitur. Est autem quæ-
stus magnus pietas cum sufficientia. Nihil. n.
intulimus in hunc mundum, sed nec auferre
hinc

hinc aliquid possumus, Victum & tegumentũ habentes his conenti sumus. Nam qui volunt diuites fieri incidunt in tentationẽ & laqueũ, & desideria multa stulta & noxia, quæ mergunt hoĩes in interitũ & perditionẽ. Radix.n. omnium malorum auaritia, quam qdã appetentes à fide errauerunt, & inseruerũt se dolorib. multis: hãc ergo sufficientiã nõ indecenter vult qsquis vult, nec ampli9 vult, alioquin nõ ipsam vult, & iõ nec decenter vult. Hãc optabat & pro hac orabat qui dicebat: Diuitias & paupertatem ne dederis mihi. Cõstitue aũt mihi, quæ necessaria sunt sufficienter, vt nè satiatus mendax efficiar, & dicã qs me videt, aut pauper factus furer & periurẽ nomen Dei mei. Vides certe & istam sufficiẽtiam non appeti pp seipsam, sed pp salutem
K corporis, & congruentẽ habitũ psonæ hoĩs, quo habitu non sit inconueniens eis, cũ qb. honeste officioseq; viuendum est. In his itaque omnib. incolumitas hoĩs & amicitia pp seipsa appetunt, sufficientia vero rerum necessariarum nõ pp seipsam, sed propter quẽ superiora quæri solẽt, cum decẽter quęritur. Incolumitas porrò in ipsa vita ac salute atq; integritate animi & corporis constituta est. Itemq; amicitia non angustis finib. terminanda est. Oẽs enim quib amor & dilectio debetur, amplectitur, q̃uis in alios propensius, in alios suspensius inclinet. Peruenit aũt vsque ad inimicos, pro quib. etiam orare præcipimur. Ita nemo est in genere humano cui nõ dilectio, etsi non pro mutua charitate, pro ipsa tñ communis naturæ societate debeatur. Sed ij nos multũ iusteq; delectant, à quib. vicissim sancte casteq; diligimur. Ista cum habentur vt teneant, cum aũt non habentur vt habeant, orandũ. Hoccine totum & hæc sũt omnia, quib. beatæ summa vitæ colligit, an aliqd aliud veritas docet quod his omnibus præferat? Nã & illa sufficientia, & ipsa incolumitas, vel propria, vel amicorũ, quandiu temporalis est, pro æternę vitę adeptione abijcienda est, quanquam fortasse corpus, aĩus vero nullo modo sanus existimãdus est, qui non temporalib. æterna pręponit. Neque.n. in tempore vtiliter viuitur, nisi ad comparãdum meritum quo in æternitate viuatur. Ad illam ergo vnam vitam, qua cum Deo & de Deo viuitur, cætera quæ vtiliter & docenter optantur, sine dubio referẽda sunt. In eo qp pe nosmetipsos diligimus, si Deũ diligimus, & ex alio præcepto proximos nostros sicut nosmetipsos ita vere diligimus, si eos ad Dei similem dilectionem (quantũ in nobis est) p ducamus. Deũ igit diligimus pp seipsum, & nos ac proximos pp ipsum, nec cũ ita viuimus, iam nos in ipsa beata vita constitutos existimemus, quasi nihil sit amplius qd̃ oremus. Qũo.n. iam beate viuimus, cũ illud adhuc desit, ppter quod vnum bene viuimus?
Vt quid ergo per multa dispergimur, & quærimus quid oremus, ac non potius cum psal- *Cap. 8.*
mo dicimus. Vnam petij a dño, hanc requi- *Psal. 26.*
ram, vt habitem in domo dñi omnib. dieb. vitæ meæ: Vt cõtempler delectationem Dei, & visitem templum sanctũ eius? Ibi nanque omnes dies non veniẽdo & tranferendo fiũt
omnes, nec initium alterius est finis alterius, M
omnes sine fine sunt, vbi nec ipsa vita habet finem, cuius illi dies sunt. Propter hanc adipiscendam vitã beatam ipsa vera vita beata nos orare docuit non in multiloquio, tanquã eò fiat, vt exaudiamur, quo loquaciores sumus, cum eum oremus, qui nouit, sicut ipsẽ dñs ait, quid nobis necessarium sit priusquam petamus ab eo. Vnde mirũ videri põt, quanuis multiloquium prohibuerit, cur nos sic orare adhortatus sit, q nouit, qd nobis necessarium sit, priusquam petamus ab eo, vt diceret, Oportet semp orare & non deficere, vi- *Matt. 6.*
duæ cuiusdam proposito exemplo, q̃ de suo *Luc. 18.*
aduersario cupiẽs vindicari, iudicem iniquũ sæpe interpellando flexit ad audiendũ, non iustitia nec misericordia permotũ, sed tædio superatum, vt hinc admoneremur, quanto certius nos exaudiat misericors, & iustus dominus Deus sine intermissione orantes, qñ illa nec ab iniquo & impio iudice potuit assidua interpellatione, cõtemni, & q̃ libens atq; placatus bona desideria impleat eorũ, à quibus aliena pctã nouit ignosci, si quo cupie-
bat ille, peruenit, quæ voluit vindicari. Ille *Luc. 11.*
quoq;, cui amicus de via venerat, nec quod
ei apponeret habebat, ab amico sibi tres pa- A
nes cupiẽs commodari, quibus fortasse ipsa Trinitas vnius substantiæ figurata est, iã cum suis seruis dormientem petitor instantissimus & molestissimus excitauit, vt daret ei quantos volebat, magis, & ipse vitando tædium quàm beneuolentiam cogitando, vt hinc intelligeremus si dare cogitur qui cum

dormiat,a petente excitatur inuitus, quanto
det benignius q nec dormire nouit, & dor-
miẽtes nos excitat vt petamus. Hinc est & il-
lud: Petite & accipietis, quærite & inuenie-
tis, pulsate & aperiet vobis. Oĩs. n. qui petit
accipit, & q̃rens inuenit, & pulsanti aperiet.
Aut qs est ex vobis hõ, à quo filius suus panẽ
petit, nunqd lapidẽ porrigit ei? Aut si piscem
petit, nunqd serpentẽ porrigit illi? Aut si ouũ
petit, nũqd porgit ei scorpiũ? Si ergo vos cũ
sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris,
quãto magis pater vester cęlestis dabit bona
petẽtib. se? Cũ ergo ẜm tria illa, quæ cõmen-
C dat Apostolus, fides significet ĩ pisce, vel pp
aquã baptismi, vel qđ in huius seculi fluctib.
integra est, cui cõtrarius est ille serpẽs, q vt
nõ crederet Deo venenosa fraude persuasit.
Rom.8. Spes in ouo, quia vita pulli nondũ est, sed fu
tura est, nec iã vr̃ sed adhuc sperat. Spes enim
quæ vr̃ nõ est spes, cui cõtrarius est scorpius,
qm̃ qui sperat æternã vitã, quę retro sunt ob
liuiscit, & in anteriora se extendit, cui noxiũ
est retro respicere: scorpius aũt ex ea parte
cauẽdus est, qua venenatã & aculeatã caudã
I.Co.13. retrorsum habet. Charitas, in pane. Maior. n.
horum charitas, & in cibis vtiq; vincit cęte-
ra panis vtilitas, cõtrarius est lapis, quoniam
dura corda respuunt charitatẽ, siue aliud ali-
quid congruentius ista significent, tñ qui no
uit bona data dare filijs suis, petere nos & q̃-
rere & pulsare cõpellit. Quod quare faciat q
nouit qd nobis necessariũ sit priusquã peta-
mus ab eo, mouere aĩum p̃t, nisi intelligam[9]
qđ dñs & Deus noster nõ voluntatẽ nostram
sibi velit innotescere, quã non põt ignorare,
sed exerceri in orõnib. desiderium nostrum,
quo possimus capere quod præparat dare. Il
lud enim valde magnũ est: sed nos ad accipiẽ
I.Co.6. dum parui, & angusti sumus. Ideo nobis dr̃:
D dilatamini, ne sitis iugũ ducẽtes cum infideli
bus. Tanto quippe illud quod valde magnũ
est, quod nec oculus vidit, quia non est co-
lor, nec auris audiuit, quia non est sonus: nec
in cor hoĩs ascẽdit, quia cor hominis illuc
debet ascendere, sumemus capacius, quanto
Cap.6. id & fidelius credimus, & speramus firmius,
& desideramus ardentius. In ipsa ergo fide,
& spe & charitate continuato desiderio sem
per oramus. Sed ideo per certa interualla ho
rarum & temporum etiam verbis rogamus
Deum, vt illis rerũ signis nosipsos admonea
mus quantumq; in hoc desiderio profeceri-
mus nobisipsis innotescamus, & ad agendũ
nosipsos acrius excitemus. Dignior enim se-
quit effectus, quem feruẽtior p̃cedit effectus.
Ac p hoc & quod ait Apostolus. Sine inter 1.Thes.5.
missione orate, qd est aliud q̃ beatam vitã, q̃
nulla nisi æterna est, ab eo qui eã solus dare
põt, sine intermissione desiderate. Semper er
go hanc à dño Deo desideremus & oremus
semper. Sed ideo ab aliis curis atque nego-
ciis, quib. ipsum desiderium quodãmodo te
pescit, certis horis ad negocium orãdi men-
tẽ reuocamus, verbis orõnis nosipsos admo
nentes in id quod desideramus intẽdere, ne
qđ tepescere cęperat, oĩno frigescat, & peni
tus extinguat, nisi crebrius inflammet. Vñ &
aliud qđ idẽ Apostolus ait Postulationes ve
stræ innotescãt apud Deũ: non sic accipien-
dũ est, tanq̃ Deo innotescãt, qui eas & anteq̃
essent vtiq; nouerat, sed nobis innotescant
apud Deũ per tolerantiã, nõ apud hoĩes per
iactãtiã. Aut forte ẽt innotescant angelis qui
sunt apud Deũ, vt quodãmodo eas offerant
Deo, & de his cõsulant, & qđ eo iubente im
plendũ esse cognouerint, sicut oportere ibi
cognouerint hoc nobis vel euidenter vel la-
tẽter apportẽt. Dixit enim angel[9] homini. Et
nũc qñ orabas tu & Sara, ego obtuli orõnẽ
vestrã in cõspectu claritatis Dei. Quæ cum
ita sint, ẽt cũ diu orare vacat. i. cum alia bo-
narũ & necessariarũ actionũ nõ impediunt
officia, quanuis & in eis, vt dixi, desiderio il
lo semper orãdum sit, nõ est inprobum nec
inutile. Neque n. (vt nonnulli putant) hoc est
orare in multiloquio, si diutius oret. Aliud
est sermo multus, aliud diuturn[9] affectus. Nã
& de ipso dño scriptum est, quod pernocta-
rit in orãdo, & quod prolixius orauerit, vbi
quid aliud q̃ nobis præbebat exemplum, in
tẽpore precator opportunus, cũ patre exau-
ditor æternus? Dicuntur fratres in Aegypto
crebras quidem habere orationes, sed eas tñ
breuissimas & raptim quodammõ oculatas,
ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimũ
necessaria est, per p̃ductiores moras euane-
scat atq; hebetetur intentio. Ac per hoc etiã
ipsi satis ostendunt, hanc intentionem, sicut
non est obtundenda, si perdurare nõ potest,
ita si perdurauerit, non cito esse rumpendã.
Absit enim ab oratione multa loquutio, sed
non desit multa precatio, si feruẽs perseuerat

inten-

intentio. Nam multum loqui, est in orando rem necessariam superfluis agere verbis. Multũ aũt precari, est ad eũ, quẽ precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulsare. Nam plerũq; hoc negocium plus gemitibus q̃ sermonib. agitur, plus fletu q̃ affatu. Ponit autẽ lachrymas nostras in conspectu suo, & gemitus noster non est absconditus ab eo qui oia per verbum condidit, & humana verba non quærit.

G Nobis ergo verba necessaria sunt, quibus commoneamur, & inspiciamus quid petamus, non quibus dominum seu docendum seu flectendum esse credamus. Cum ergo dicimus. Sanctificetur nomen tuum, nosipsos admonemus desiderare, vt nomen eius quod semper sanctum est, etiam apud homines sãctum habeatur, hoc est, non cõtemnatur, qđ non Deo sed hominibus prodest. Et in eo qđ dicimus: Adueniat regnum tuum, quod seu velimus seu nolimus, vtiq; veniet, desideriũ nostrũ ad illud regnum excitamus, vt nobis veniat, atque nos in eo regnare mereamur. Cum dicimus: Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, nobis ab illo precamnr ipsam obedientiam vt sic in nobis fiat volũtas eius: quemadmoddum fit in cœlestibus ab angelis eius. Cum dicimus. Panem nostrum quodianum da nobis hodie, per id quod dr̃, hodie, significatur hoc tempore, vbi vel illam sufficientiam petimus à patre quæ excellit, i. nomine panis totam significantes, vel sacramentum fidelium, quod in hoc tempore necessarium est, non tñ ad huius temporis, sed ad illam ęternam fœlicitatem assequendam. Cum dicimus. Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, & admonemus quid petamus, & quid faciamus, vt accipere mereamur. Cum dicimus: Ne nos inferas in tentationem, nos admonemus hoc petere, ne deserti eius adiutorio, alicui tentationi vel consentiamus decepti, vel cedamus afflicti.

I Cum dicimus: Libera nos à malo, nos admonemus cogitare nõdum nos esse in eo bono, vbi nullum patiemur malũ. Et hoc quidem vltimum, quod in dominica oratione positum est, tam late, tamq; euidenter & manifeste patet, vt homo Christianus in qualibet tribulatione constitutus, in hoc gemitus ædat, in hoc lachrymas fundat, hinc exordiatur, in hoc immoretur, ad hoc terminet orationem. His enim verbis res ipsas memoriæ nostræ commendari oportebat.

Cap. 12. Nam quamlibet alia verba dicamus, quæ affectus orantis vel præcedendo format vt clareat, vel consequendo attendit vt crescat, nihil aliud dicimus quàm quod in ista dominica oratione positum est, si recte & congruenter oramus. Quisquis autem id dicit quod ad istam Euangelicam precem pertinere nõ possit, etiam si non illicite orat, carnaliter orat, quod nescio quemadmodum non dicatur illicite, quandoquidem spiritu renatos non nisi spiritaliter decet orare. I

Qui enim dicit verbi gratia: Clarificare in omnibus gentibus, sicut clarificatus es in nobis. Et prophetæ tui fideles inueniantur: *Ecclesiastici. 36. Psal. 17.* quid aliud dicit, quàm Sanctificetur nomen tuum? Qui dicit: Deus virtutum conuerte nos, & ostende faciem tuam & salui erimus, *Ps. 118.* quid aliud dicit, quàm Veniat regnum tuum? Qui dicit: Itinera mea dirige secundum verbum tuum, & ne dominetur mei omnis iniquitas: *Pro. 30.* quid aliud dicit, quàm Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra? Qui dicit: Paupertatem & diuitias ne dederis mihi, *Ps. 131. Psal. 7.* quid aliud dicit, quàm Panem nostrum quotidianum da nobis hodie? Qui dicit: Memento domine Dauit & omnis mansuetudinis eius: aut Domine si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala, quid aliud dicit, qàu Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris? *Ecclesiastici. 23.* Qui dicit: Aufer a me concupiscentiã ventris, & desiderium concubitus ne apprehendat me, *Psal. 58.* quid aliud dicit, quam Ne nos inferas in tentationẽ? Qui dicit: Erue me de inimicis meis Deus, & ab insurgentibus super me libera me, quid aliud dicit, quam Libera nos a malo? Et si per omnia precationum sanctarum verba discurras, quantum existimo, nihil inuenies quod non ista dominica contineat & concludat oratio. Vnde liberum est alijs atque alijs verbis, eadem tamen in orando dicere, sed non debet esse liberum alia dicere.

K Hæc & pro nobis, & pro nostris, & p alienis, atque pro ipsis inimicis sine fluctu dubitationis oranda sunt, quanuis alius pro isto, alius pro illo, sicut se habẽt propinquitates vel longinquitates necessitudinum in corde orantis oriatur, aut extollat affectus. Qui autẽ dicit in oratione, verbi gratia: Domine multiplica diuitias meas, aut da mi-

hi tantas quantas illi vel illi dedisti,aut hono res meos auge,aut fac me in hoc seculo ꝑpo tentẽ atq; clarentẽ,vel siq̄d hmói est, & hæc dicit,eorũ habens concupiscentiã,non id at tendens,vt ex his secũdum Deũ profit hoíb. puto eum non inuenire in orõne dñica quo possit hæc vota coaptare.Quamobrẽ pudeat saltẽ petere, quæ non pudet cupere, aut si & hoc pudet,sed cupiditate vincit, quãto me-
L lius hoc petitur, vt etiam ab isto cupiditatis malo liberet,cui dicim⁹, Libera nos à malo.
Cap. 13. Habes(quantum arbitror)non solum qualis ores,verumetiam quid ores, nõ me docẽte, sed illo qui omnes docere dignat⁹ est. Beata vita quærenda est,hæc à dño Deo petẽda est. Quid sit beatũ esse,à multis multa sunt dispu tata,sed nos ad multos & ad multa vt quid di
Ps. 143. cimus?Breuiter in scriptura Dei veraciterq; dictũ est: Beatus populus cuius est dñs Deus ipsius.In ipso populo vt simus,atq; ad eũ cõ templandũ, & cũ eo sine fine viuendũ perue nire possim⁹,finis præcepti est caritas de cor
1.Ti.1. de puro,& cõscientia bona,& fide non ficta. In eisdẽ trib. pro cõscientia bona spes posita est.Fides ergo & spes & charitas ad Deũ per ducunt orantem,hoc est,credentẽ, sperantẽ, desiderantẽ,& quæ petat à dño in dñica orõ ne cõsyderantẽ.Ieiunia & ab alijs voluptati-bus sine salutis neglectu carnalis cõcupiscẽ tiæ refrenatio,maximeq; eleemosynæ multũ
Psal. 76. adiuuant orõnem, vt possimus dicere,in die tribulationis meę Deum exquisiui manibus meis,nocte coram eo, & non sum deceptus.
Cap. 14. Qũo. n. Deus incorporalis & impalpabilis
Rom. 8. manib.exquirit,nisi operib.exquirat?Adhuc est fortasse qđ quæras,cur Apostolus dixerit: Quid.n.oremus sicut oportet nescimus.Ne-que.n.vllo modo credendũ est vel ipsum vel quib.ista dicebat dñicã nescisse orõnem.Cur ergo putamus hoc eũ dixisse, qđ nec temere potuit,nec mẽdaciter dicere, nisi quia mole
M stiæ tribulationesq; temporales plerunque prosunt,vel ad sanandũ tumorem superbię, vel ad probãdã,exercendamue patientiã,cui ꝓbatæ & exercitatæ clarior merces vberior-que seruatur,vel ad quæcunq; flagellãnda & abolenda peccata,tñ nos nescientes quid ista prosint,ab omni tribulatione optamus libe-rari.Ab hac ignorantia nec seipsum Apostolus ostendit alienum,nisi forte quid oraret si cut oportet sciebat,quando in reuelationum magnitudine ne extolleret datus est illi stimũ lus carnis angelus Satanæ,qui eum colaphi-zaret: ꝑꝑ quod ter dñm rogauit vt eũ aufer-ret ab eo,vtiq; sicut oportet nesciens q̄d ora ret. Deniq; Dei rñsum cur non fieret quod vir tantus orabat,& quare fieri nõ expediret: audiuit:Sufficit tibi gr̃a mea.Nã virtus in in-firmitate perficit.In his ergo tribulationibus q̃ pñt & prodesse & nocere, quid oremus si-cut oportet nescimus, & tñ quia dura, quia A molesta,quia cõtra sensum nostræ infirmita-tis sunt vniuersali humana voluntate vt à no bis hęc auferantur oramus.Sed hoc deuotio nis debemus dño Deo nostro,vt si ea non ab stulerit,nõ iõ nos ab eo negligi existimem⁹, sed potius pia patientia malorum, bona spe-remus ampliora,sic.n.virtus in infirmitate ꝑ ficit. Nonnullis quippe impatientib. dñs qđ petebant cõcessit iratus,sicut contra Aposto lo negauit propitius.Nam legimus. Israelitæ quid & qũo rogauerint & acceperint,sed ex pleta cõcupiscentia, impatientia est grauiter castigata.Dedit & regem petentib.sc̃dm cor eorum,sicut scriptum est,non s̃m cor suum. Dedit etiam qđ diabolus postulauit,vt pro-bandus eius famulus tentaret. Exaudiuit ro-gantes & immũdos spũs, vt in multos sues le gio dæmonum mitteret.Hæc scripta sunt,ne forte se quisq; magni pendat si fuerit exaudi tus, cum aliq̄d impatienter petit, quod non impetrare plus profit:aut se abijciat,& de di uina erga se miseratione desperet,si non ex-audiatur cum forte aliq̄d petit,quo accipien do affligatur atrocius,vel à prosperitate cor ruptus penit⁹ euertatur. In talibus ergo quid oremus sicut oportet nescimus. Vnde si ali-q̄d contra q̃ oramus acciderit,patienter ferẽ do & in oĩb.gratias agẽdo, hoc potius opor tuisse quod Dei,non qđ nostra voluntas ha-buit,minime dubitare debemus.Nã & hmói exemplũ prębuit nobis ille mediator,qui cũ dixisset:Pr̃ si fieri põt,transeat à me calix iste, humanam in se volũtatem ex hominis susce ptione transformans,continuo subiecit. Ve-rum non qđ ego volo,sed quod tu vis pater. Vnde non immerito per vnius obediẽtiã iu-sti cõstituunt multi.Quisquis aũt illam vnam petit à domino, & hanc requirit, certus ac securus petit, nec timet ne forte obsit cum acceperit, sine qua nihil prodest quicquid aliud sicut oportet acceperit. Ipsa est.n.vna,

vera,& sola beata vita, vt contemplemur do
mini delectationē in æternū immortales atq;
incorruptibiles corpore & spū. Propter hāc
vnā cætera requirunt,& nō īdecēter petunt.
istā qsqs habuerit,oīa quæ vult habebit, nec
aliqd ibi velle est, q nec hr̄e poterit qđ non
decebit.Ibi qppe est fons vitæ,quē sitire nūc
oportet in orōne quandiu in spe viuimus,&
qđ speramus nōdum videmus in protectio-
ne alarum eius, ante quem est omne deside-
rium nostrum,vt inebriemur ab vbertate do
mus eius, & torrēte voluptatis ei⁹ potemur,
qm̄ apud eum est fons vitæ,& in lumine eius
videbimus lumen:qm̄ satiabitur in bonis desi
derium nostrum,& nihil erit vltra quod ge-
mendo quæramus, sed qđ gaudendo tenea-
mus.Veruntm̄ quia ipsa est pax quæ præcellit
oēm intellectum,etiam ipsam in orōne po-
scendo,qd oremus sicut oportet, nescimus.
Quod. n. sicuti est cogitare non possumus,
vtiq; nescimus,sed qcquid cogitanti occur-
rerit,abiicimus,respuimus,improbamus,nō
hoc esse quod quærimus nouimus, quanuis
illud nondum quale sit nouerimus. Est ergo
in nobis quædam,vt ita dicā,docta ignoran-
tia,sed docta spū Dei, qui adiuuat infirmita-
tē nostrā.Nā cum dixisset Apostolus: Si autē
quod non videmus speramus, per patientiā
expectamus.Ibi subiecit,Similiter & spūs ad
iuuat infirmitatem nostram.Quid.n.oremus
sicut oportet nescimus,sed ipse spūs interpel
lat pro nobis gemitib.inenarrabilib. Qui aūt
scrutat̄ corda,scit quid spūs sapiat, quia ẜm
Deum interpellat pro sanctis. Quod non sic
est intelligendū, vt existimemus sanctum spi
ritum Dei,qui in trinitate incommutabilis
Deus est,& cū patre & filio vnus Deus tan-
quam aliquem qui non sit quod Deus est in-
terpellare pro sanctis.Dictum qppe est: In-
terpellat pro sanctis,quia īterpellare sanctos
facit, sicut dictum est: Tentat vos dn̄s Deus
vester,vt sciat si diligatis eum, hoc est vt sci-
re vos faciat. Interpellare vtiq; sanctos facit
gemitib. inenarrabilib. inspirans eis deside-
rium etiam adhuc incognitæ tātæ rei, quam
per patiētiam expectamus. Quomodo.enim
narratur,qm̄ desideratur quod ignorat̄? Nam
vtiq; si omnimodo ignoraretur,non deside-
raretur,& rursus,si videretur,non desiderare
tur.nec gemitib. quæreretur. Hæc omnia cō
siderans,& siquid aliud de hac re tibi dn̄s insi
nuauerit,quod vel mihi non occurrit, vel di
ci à me longum fuit, concerta in orōne vin-
cere hoc seculum,ora in spe, ora fideliter &
amanter,ora instanter atq; patienter, ora si-
cut vidua Christi. Quāuis.n.omnia membra
eius,hoc est ad omnes qui in eum credūt, &
eius corpori sociantur,sicut docuit.orare p-
tineat, specialiter tm̄ diligentior cura orōnū
in scriptura eius viduis inuenitur iniuncta.
Nam duæ fuerunt Annæ honorabiliter no-
minatæ,vna coniugata, quę sanctum Samue E
lem peperit, alia vidua quæ sanctū sanctorū 1.Re.1.
cum adhuc infans esset agnouit.Orauit & cō
iugata in dolore animi & afflictione cordis,
quia filios non habebat, tūc ipsum Samuelē
impetrauit,& acceptum Deo reddidit,qa cū
posceret vouit Sed orō eius qm̄o ad orōnem
illā dn̄icam ptineat, non facile reperit̄, nisi
quia in eo qđ ibi positū est: Libera nos à ma Matt. 6.
lo,non paruū malū videbat̄,& nuptā esse,&
fructu carere nuptiarū, cum sola excuset nu
ptias procreandorū cā filiorū. De illa vero Vbi rei?
Anna vidua vide quid scriptū sit: Quia nō di Lucæ. 2.
scedebat de tēplo, ieiuniis & obsecrationib.
seruiēs nocte ac die.Nec aliunde Apostolus
qđ & supra cōmemoraui. Quæ aūt vere vi- 1.Ti.5.
dua est,inquit,& desolata,sperauit in dn̄o &
persistit in orōnib.nocte ac die. Et dn̄s cū sp Luc. 18.
ad orandū & nō deficiendū nos hortaret̄,vi-
duā cōmemorauit,q̄ licet iniquū & impium
iudicē, ac Dei & hoīum cōtemptorē ad au-
diendā cām suā assidue interpellādo cōuer-
tit.Quàm ergo p̄ cæteris viduæ dēant vacare
orōnib.satis hinc intelligi potest,qđ oīb. ad
suscipiendū orandi studiū de viduis proposi
tū ad exortationis exemplū.Quid aūt in hoc
operis genere in viduis electū est, nisi desti-
tutio & desolatio? Quapp si se oīs aīa intelli
gat in hoc seculo destitutā atq; desolatā quā
diu peregrinatur a dn̄o, profecto quandam
viduitatem suam Deo defensori assidua & F
impensissima precatione cōmendat,Ora er-
go vt vidua Xp̄i, nondum habens eius con-
spectū,cuius p̄caris auxilium. Et licet sis di-
tissima, sicut pauper ora. Nondum.n.veras
futuri seculi diuitias habes, vbi nulla damna
formides. Licet habeas filios & nepotes nu-
merosamq; familiā,qđ & supra dictū est,si-
cut desolata ora. incerta sunt enim omnia
tpalia, etiam vsq; in finem vitæ huius in no-
strā consolationem mansura. Tu autem si ea

quæ

quæ ſurſum ſunt quæris & ſapis, æterna & certa deſyderas, quæ, quãdiu nondũ hés, etiã ſaluis oib. atq; obſequẽtib. tuis, tanquã deſolatam deputare te debes. Et ſi tu, profecto ẽt tuo exemplo religioſisſima nurus tua, & aliæ ſanctæ viduæ virgineſq; ſub veſtra cura ſecurius cõſtitutæ, quãto.n. magis domũ veſtrã pie tractatis, tãto impenſius orõnib. inſtare debetis, rerũ pſentium nõ occupatæ negocijs niſi quæ flagitat cã pietatis. Sanè memineritis & pro nobis non negligẽter orare. Nolumus.n. ſic nobis honorem, quem periculoſum gerimus, deferatis, vt adiutoriũ, qđ neceſſariũ nouimus auferatis. A familia Chriſti oratum eſt pro Petro, oratum eſt pro Pau
G lo, & nos in eius familia eſſe gaudemus, & incomparabiliter plus q̃ Petrus & Paulus orõnum fraternarum auxilis indigemus. Orate certatim concordi ſanctoq; certamine, non enim aduerſus alterutrum certatis, ſed aduerſus diabolum ſanctis omnib. inimicum. In ieiunijs & vigiliis, & omni caſtigatione corporis q̃ plurimum adiuuatur orõ. Faciat quęque veſtrum qđ poterit quod altera minus põt, ea quæ poteſt faciat, ſi in altera diligit, quod iõ quia non poteſt ipſa non facit: proinde quę minus valet, non impediat plus valẽtem, & quæ plus valet nõ vrgeat minus valentem. Conſcientiam quippe veſtram Deo
Rom. 13. debetis. Nemini aũt veſtrum aliquid debea-
Ephe. 3. tis, niſi vt inuicem diligatis. Exaudiat te dominus, qui potens eſt facere ſupra quàm petimus aut intelligimus.

Auguſtinus Victoriano presbytero cõſolans eum ad toleranter accipienda mala quæ
H Barbari in Italiã & Hiſpaniã incurſionem facientes, inferebant ſanctis viris & ſacris vrginibus. Epiſt. CXXII.

DOmino dilectisſimo & deſideratisſimo fratri & cõpresbytero Victoriano, Auguſtinus in dño ſalutem. Literæ tuæ impleuerunt grandi dolore cor noſtrum, quib. petiſti, vt prolixo opere aliqua rñderem, cum talib. malis magis prolixi gemitus & fletus, q̃ prolixi libri debeantur. Totus quippe mundus tantis affligitur cladibus, vt penè pars nulla terrarum ſit, vbi non talia qualia ſcripſiſti committant atq; plangantur. Nam ante paruum tempus etiã in illis ſolitudinib. Aegypti, vbi monaſteria ſeparata ab omni ſtrepitu, quaſi ſecura delegerant, à barbaris interfecti ſunt fratres. Iam vero quæ modo in regionib. Italiæ, quæ in Galliis nepharia perpetrata ſint, ẽt vos latere non arbitror, de Hiſpanis quoque tot prouinciis, quæ ab his malis diu videbant intactæ, cęperunt iã talia nunciari. Sed quid longe imus? Ecce in regione noſtra Hipponenſi qm̃ eam Barbari nõ attigerũt, clericorum Donatiſtarum, & Circuncellionũ latrocinia ſic vaſtãt eccleſias, vt Barbarorum fortaſſe facta mitiora ſint. Quis. n. Barbarus excogitare potuit quod iſti, vt in oculos clericorum noſtrorũ calcẽ & acetũ mitterẽt, quorum mẽbra ẽt cætera plagis horrendis vulneribuſq; ſauciarunt? Deprędantur etiam domos, aliquas & incẽdũt, fructus aridos diripiunt, humidos fundunt, & talia cęteris cõminando, multos ẽt rebaptizari cõpellunt. Pridie q̃ iſta ad te dictarem, ex vno loco per huiuſmodi terrores. xl. & octo aĩæ mihi rebaptizatæ nunciatæ ſunt. Plangenda sũt hæc, non miranda, & exclamãdum ad Deũ, vt non ſm merita noſtra, ſed ſm miſericordiam ſuã à tantis malis liberet nos. Nam qd vtiq; ſperandum fuit generi humano, cũ hęc & in Prophetis & in Euangelio tanto ante prædicta ſint? Non itaq; debemus tam nobiſ ipſis eſſe contrarij, vt credamus qñ leguntur, & queramur qñ complentur, ſed potius & illi qui increduli fuerant, cum hæc in ſanctis libris conſcripta legerent vel audirent, nũc ſaltem credere debent cum cõpleri iam vident vt de his tam magnis preſſuris tãquam in torculari dñi Dei noſtri, ſicut amurca infideliũ murmurantium & blaſphemantium fluit, ita oleum quoq; fidelium confitentium & orantium exprimi & liquari nõ ceſſet. Illis.n. qui contra Chriſtianam fidem querelas impias iactare nõ quieſcunt, dicentes, qđ anteq̃ iſta doctrina per mundũ prædicaretur, tanta mala nõ patiebatur genus humanũ, facile eſt ex euangelio reſpondere. dñs.n. dicit: Seruus nesciens voluntatem domini ſui & faciens digna plagis, vapulabit paucis: Seruus autem ſciens voluntatem domini ſui, & faciens digna plagis, vapulabit multis. Quid ergo mirum ſi Chriſtianis tpib. iſte mundus tãquàm ſeruus iam ſciens voluntatem domini ſui & faciens digna plagis, vapulat multis? Attendunt quanta celeritate euangelium prædica

tur, &

tui,& non attendunt quãta peruerſitate con
temnitur.Serui aũt Dei humiles & ſancti du
pliciter tpalia patiunť, quia & ab ipſis ĩpiis
& cum ipſis patiunť, habent conſolationes
ſuas,& ſpẽ futuri ſeculi. Vnde dicit Apoſto-
lus:Non ſunt condignę paſsiones huius tem-
poris ad futuram gloriam quæ reuelabitur
in nobis.Proinde chariſsime etiã illis quorũ
verba dicis te perferre non poſſe, qm̃ dicũt,
ſi nos peccatores iſta meruimus,quare & ſer
ui Dei Barbarorum ferro perempti ſunt, &
ancillæ Dei captiuę ductæ ſunt, humiliter &
veraciter & pie rñde. Quãtamlibet.n.iuſtitiã
ſeruemus, quantamlibet dño obedientiã ex-
hibeamus, nunqd meliores eſſe poſſumus il
lis trib. viris,qui in camino ignis ardentis ,p
conſeruanda lege Dei proiecti ſunt? Et tñ le-
ge quid illic dicat Azarias vnus ex trib. qui
aperiens os ſuum,in medio ignis dixit. Bene
dictus es dñe Deus patrum noſtrorũ, & lau-
dabile & glorioſum nomẽ tuum ſecula,qm̃
iuſtus es in omnib. quæ feciſti nobis, & oĩa
opera tua vera,& rectæ viæ tuæ, & omnia iu
dicia tua veritas, & iudicia veritatis feciſti p
oĩa quæ intuliſti nobis & ciuitati ſanctę pa-
trum noſtrorum Hieruſalem, qm̃ in veritate
& iudicio intuliſti nobis omnia hæc propter
peccata noſtra, qm̃ peccauimus & legi tuæ
nõ paruimus,& mandatis tuis non obaudiui
mus,vt bene nobis eſſet,& omnia quæ intuli
ſti nobis, iudicio vero intuliſti, & tradidiſti
nos in manus iniquorũ inimicisſimorũ tranſ
fugarũ,& regi ĩiuſto & peſſimo vltra vniuer
ſam terram.Et nunc nõ poſſumus aperire os.
Vere cõfuſio & opprobriũ facti ſum⁹ ſeruis
tuis,& eis qui te colunt.Ne tradideris nos in
perpetuum pp nomen tuum dñe, & ne de-
ſpexeris teſtm̃ tuum dñe, & ne abſtuleris mi
ſericordiã tuã à nobis,pp Abraham qui à te
dilectus eſt, & pp Iſaac ſeruum tuum, &
Iſrael ſanctũ tuũ, quibus loquutus es, multi
plicaturum te ſemen eorum vt aſtra cœli &
arenam maris :qm̃ domine minimi facti ſu-
mus præ omnibus nationibus, & ſumus hu-
miles hodie in terra propter peccata noſtra.
Vides certe frater, quales viri, quàm ſancti
quã fortes in medio tribulationis, vbi tñ eis
parcebatur,& eos vrere ipſa flamma vereba
tur,peccata ſua confitebantur, pro quibus ſe
digne & iuſte humiliari nouerant, nec tace-
bant. Nunquid ẽt meliores eſſe poſſumus
ipſo Daniele de quo per Ezechielem ,pphe-
tam dicit Deus ad principem Tyri. Nunqd
ſapientior quam Daniel? Et qui poniť vnus Ezec. 28.
in tribus iuſtis quos dicit Deus ſolos ſe eſſe
liberaturũ, oſtendens vtiq; in illis,tres quaſ
dam formas iuſtorũ, quos ita ſe liberaturum
dicit,vt nec filios ſuos ſecum liberent,ſed ip Ezec. 14.
ſi ſoli liberentur,Noe,Daniel, & Iob? Lege
tñ etiã precẽ Danielis,& vide quemadmodũ
in captiuitate poſitus peccata nõ tm̃ populi
ſui, verumetiã ſua confiteať,& pro his dicat
per iuſtitiã Dei ſe ad illã captiuitatis pœnã A
& opprobria perueniſſe. Sic.n.ſcriptũ eſt: Et Daniel.
dedi faciẽ meam ad dñm Deũ vt quærerem
preces & obſecrationes in ieiunationib. &
ſacco., & precatus ſum dñm Deũ meum &
confeſſus ſum, & dixi: Dñe Deus magne &
mirabilis & q ſeruas teſtm̃ tuũ, & miſericor
diã diligentib. te,& ſeruantib. præcepta tua,
peccauimus,aduerſus legem fecimus,impie
egimus, & receſſimus & declinauimus a p̃-
ceptis tuis,& a iudiciis tuis,& non exaudiui-
mus ſeruos tuos prophetas, qui loquebãtur
in noĩe tuo ad reges noſtros, & ad omnẽ po
pulũ terrę.Tibi dñe iuſtitia, nobis aũt confu
ſio faciei,ſicut dies hic viro Iuda & habitan
tib.Hieruſalem,& omni Iſrael, qui proximi
ſunt & qui longè ſunt in omni terra, in qua
eos diſſeminaſti pp contumaciam eorum,
qa improbauerũt te dñe.Nobis aũt confuſio
faciei,regib.noſtris,principib.noſtris, & pa
trib.noſtris, quia peccauimus tibi dñe Deo
noſtro miſerationis & propitiationis,qm̃ re
ceſſimus & non audiuimus vocem domini
Dei noſtri,vt eſſemus in præceptis legis hu-
ius,quã dedit in cõſpectu noſtro per manus
ſeruorũ eius prophetarũ oĩum Iſrael. Pecca
uerunt.n.aduerſus legem tuam, & declina-
uerunt ne audirẽt vocem tuã, & ſuperuenit
nobis maledictio & iuſiurandum, qđ ſcri- B
ptum eſt in lege Moyſi ſerui Dei, qm̃ pecca-
uimus,& ſtatuit ſermones ſuos,quod loqu-
tus eſt ad nos,& ad iudices noſtros, qui iudi
cabãt in nos,ſuperducere mala magna, quæ
nunquam facta ſunt ſub omni cœlo, ſecun-
dũ ea quæ facta ſunt in Hieruſalẽ, ſicut ſcri-
ptum eſt in lege Moyſi: Oĩa mala hæc vene
runt ad nos, & non rogauimus dñm Deum
noſtrum vt auerteret à nobis delicta noſtra,
& vt intelligeremus oẽm veritatem tuã; Et vi
gilauit dñs Deus ad oẽm ſanctum ſuum, &

perduxit

perduxit ea quæ fecit ad nos, qm̄ iustus dn̄s Deus noster in omni mundo suo quem fecit & nō audiuimus vocē eius. Et nūc dn̄e Deus noster, qui eduxisti populū tuū de terra Aegypti in manu forti, & fecisti tibi nomē sicut dies hic, delicta aduersus legē tuam fecimus, dn̄e in omnib misericordia tua. Auertat̄ itaque impetus tuus, & ira tua à ciuitate tua Hierusalē, & monte sancto tuo. Propter peccata .n. nostra, & iniquitates patrū nostrorū, Hierusalē & populus tuus in confusionem venit oīb. qui circū nos sunt. Et nunc exaudi Deus noster p̄ces serui tui, & orōnem eius, & ostē de nobis faciē tuā ad sanctificationem tuā, q̄ deserta est. Propter te inclina dn̄e Deus meꝰ aurē tuam & exaudi, aperi oculos tuos, & vide interitum nostrū, & ciuitatis tuæ Hierusalē sup̄ quā inuocatū est nomen tuū: qm̄ non in nostra iustitia iactauimus preces nostras ī cōspectu tuo, sed ad misericordiā tuā q̄ magna est. Exaudi dn̄e, propitiare dn̄e, intende dn̄e, & ne tradideris, pp̄ te Deus meus, qm̄ nomen tuū inuocatū est in ciuitate tua super populū tuū. Et adhuc me loquēte & orāte & enumerāte peccata mea & pc̄tā populi mei audiui vocem dicentē mihi: Daniel intellige verba verba loquor tibi, quia ego inissus sū ad te &c. vide queādmodū suum peccatum prius dixit, & postea populi sui. Et hanc Dei cōmendat iustitiam, & hanc Dei laudē dicit, quia nō iniuste, sed pro pc̄tis eorū flagellat etiam ipsos sanctos suos. Si ergo ista dicunt qui excellētissima sanctitate ignes & leones circa se innoxios habuerūt, q̄d nos oportet dicere in humilitate nostra, q̄ tā longè illis īpares sumus, quātamcūq: iustitiā seruare videamur? Sed ne aliq̄s existimet illos Dei seruos, quos dicis à Barbaris interfectos, sic illā mortem euadere debuisse, q̄uo tres illi viri ab ignibus, & Daniel a leonibus liberatus est, sciant illa propterea facta miracula, vt eos verū Deum colere crederent reges, à q̄b. in illa supplicia tradebant̄. Hoc. n. erat in occulto iudicio & misericordia Dei, vt illis regibus eo modo consuleret ad salutem. Antiocho aūt regi, qui Machabæos pęnis crudelib. interemit, noluit ita consulere, sed eorum gloriosissimis passionibus cor duri regis acriori seueritate puniuit. Lege tamē etiam vnus illorum qui sexto loco patiebatur q̄d dicat. Ita enim scriptum est: Et post hunc sextū applicuerūt. Cūq; hic tormētis excruciatus moreret̄, dixit: Noli te seducere pp̄ nos hæc patimur peccātes in Deū nostrū, & facta sūt hęc digna nobis. Tu aūt noli te putare impunitū futurū, q̄ aduersus Deū & legē eius legib. tuis pugnare voluisti. Vides ēt isti q̄ humiliter & veraciter sapiāt, qui pro pc̄tis suis se flagellari à dn̄o confitent̄. De quo scriptū est: Quē enim diligit dn̄s corripit, flagellat aūt omnē filium quē recipit. Vnde & Apostolus: Si .n. nosmetipsos iudicaremus, à dn̄o non vtique iudicaremur. Cū iudicamur aūt, à dn̄o corripimur, ne cū hoc mūdo dānemur. Hæc fideliter lege, fideliter prædica, & quantū potes cauendū doce, ne aduersus Deū in his tentationib. & tribulationib. murmuret̄. Bonos dicis Dei seruos & fideles & sanctos, gladio barbatorū perēptos. Quid aūt interest, vtrū eos febris an ferrū de corpore soluerit? Non qua occasione exeant, sed quales ad se exeāt dn̄s attendit in seruis suis, nisi q̄d maiorē habet pœnā lāguor diuturnus q̄ citissimus exitus; & t̄n etiā ipsum lāguorē diuturnū & horrendū legimus qualē passus est Iob ille cuius certe iustitiæ Deus ipse qui falli non pōt, tale perhibet testimonium. Grauissima sanè & multū dolēda est illa captiuitas fęminarū, castarū atq; sanctarū, sed non est captiuus earum Deus, nec captiuas deserit suas, si nouit suas. Nā & illi sancti quorū passiones & confessiones de scripturis sanctis cōmemoraui, ab hostib. ducti atq; in captiuitate positi, illa dixerūt quæ cōscripta legunt̄ à nobis, vt discamus captiuos Dei seruos nō deseri à dn̄o suo. Vn̄ aūt scimus q̄d ēt per istas oīpotēs & misericors Deus in ipsa terra Barbarica fieri velit mirabiliū suorū. Tm̄ ne cessetis pro illis ingemiscere ad Deū, & quærere quātū potestis, & quantū ipse p̄mittit, cum tp̄s & facultatē dederit q̄d de illis factum sit, vel q̄ vestra possint h̄re solatia. Nā Sitisensis ante paucos annos Seueri ep̄i neptis sāctimonialis à Barbaris ducta est, & per mirabilem Dei misericordiam, cum honore magno suis parentib. restituta est. Domus. n. illa Barbarorum vbi captiua ingressa est, subita cœpit dominorū infirmitate iactari, ita vt omnes ipsi Barbari, tres, nisi fallor vel amplius fratres periculosissima infirmitate laborarent. Quorum mater animaduertit puellam Deo deditā, & credidit quod eius orationib. sui filij possent ab im-

Sic distinguunt græci.

C

D

ab imminentis iam mortis periculo libera-
ri,petiit vt oraret pro eis,pollicens quod si
salui facti essent,eam suis parentib.redderét.
Ieiunauit illa & orauit,& exaudita continuo
est.Ad hoc.n.factum erat,quantũ exitus do-
cuit.Ita illa tam repentino Dei beneficio sa-
lute percepta,mirantes eã & honorantes,qđ
eorũ mater promiserat impleuerunt.Ora er
go Deũ pro eis, & roga vt ẽt ipsas doceat ta
G lia dicere, qualia supra memoratus sanctus
Azarias inter cętera in orõne & confessione
sua fudit ad Deũ.Sic.n.sunt illæ in terra capti
uitatis suæ, qũo erant illi in ea terra vbi nec
sacrificare more suo poterant dño sicut nec
istæ pñt,vel ferre oblationem ad altare Dei,
vel inuenire ibi sacerdotem per quẽ offerant
Deo. Donet ergo eis dñs vt ei dicãt qđ Aza-
rias dixit in cõsequentib.precũ suarũ. Nõ est
in hoc tpe princeps & propheta & dux,non
holocausta neq; oblatio, neq; supplicatiões
nec locus ad sacrificandũ in cõspectu tuo &
inuenire misericordiã, sed in aĩa contrita &
spũ humilitatis accipiamur. Sicut ĩ holocau
stomatib.arietũ & taurorũ,& in multitudine
agnorũ pinguiũ, sic fiat sacrificiũ nostrũ in
cõspectu tuo hodie perficere subsequẽtes te,
qm̃ nõ erit confusio ijs qui in te confidũt. Et
nunc sequimur toto corde,& timemus te,&
querimus faciẽ tuã dñe, ne confundas nos,
sed fac nobiscum secundum mansuetudinẽ
tuã,& ẽm multitudinẽ misericordiæ tuæ, &
libera nos ẽm mirabilia tua,& da gloriã no-
mini tuo dñe, & reuereantur oẽs qui osten-
dunt seruis tuis mala,& confundant ab om-
nipotentia tua,& virtus eorum conterat, &
sciant qm̃ tu es dñs Deus solus, & gloriosus
in vniuerso orbe terræ.Hæc illis dicentib.&
ad Deum ingemiscẽtib.omnino suis aderit,
q suis adesse consueuit.Et aut nihil in earum
castissimis mẽbris libidine hostili perpetra-
ri permittet,aut si permittet, cum earum ani
mus nulla confessionis turpitudine macula-
tur,etiam carnem suam defendet à crimine.
Et quicquid in ea nec commisit,nec permi-
sit libido patientis, solius erit culpa faciẽtis,
omnisq; illa violentia nõ pro corruptionis
turpitudine,sed pro passionis vulnere depu-
tabitur.Tantum enim in mente valet integri
tas castitatis,vt illa inuiolata, nec in corpo-
re possit pudicitia violari,cuius membra po
tuerint superari. Hæc epistola pro tuo desi-
derio breuis,pro meis tamen occupationib.
multum prolixa, & propter perlatoris festi-
nationem nimis eccelerata sufficiat charitati
tuæ. Multo vberius vos dominus consolabi-
tur, si scripturas eius intentissime legeritis.

Augustinus Orontio resalutans illum.
Epistola. CXXIII.

DOmino eximio meritoq; honorabili et I
suscipiendo filio Orontio, Augustin⁹.
Ago gratias qđ aduentũ eximietatis tuæ lite-
ris ẽt ꝓuenire dignatus es,& ante cõtuitũ mi
sisti colloquiũ, vt tuo prius affatu q̃ aspectu
frueremur,& diu desideratã notitiã epistola
ri solatio quodãmõ ꝓgustantes, expectare-
mus auidius & ardẽtius,qđ iocũdius gratius
que caperemus,dñe eximie meritoq; hono
rabilis & suscipiende fili. Reddo itaq; meri-
tis tuis & ꝓcurrẽtib.officiis debitũ resalutio-
nis obsequiũ,incolumitatẽ tuã gaudẽs nũcia
tã,optansq; cõtinuã.Et qđ rescripta exigui-
tatis meæ iure ꝓrogatæ beneuolẽtiæ reposcẽ
do addidisti dicẽs: Si iñ id de tãta sanctitate
possum⁹ promereri: nullo mõ audeo despe
rare,sanctitatis eiusdẽ, cuius haustu pro nr̃o
modulo aliqd sumus, ipsum fontẽ non solũ
laudandũ, verumetiã nobiscum participan-
dum,& tuæ prudentiæ placiturum, vt Deus
incomparabiliter bonus,qui per suam potẽ-
tiã tam boną tuæ mentis est institutor,sit etiã
per gratiam restitutor. Incolumen te Deus
omnipotens feliciorem que tueatur dñe exi-
mie meritoq; honorabilis ac suscipiẽde fili.

Augustinus Olympio ad dignitatem proue-
cto:vt ea recte vtatur,commendans ei cau
sam Bonifacij. Epist. CXXIIII.

DOmino dilectissimo & in mẽbris hono
rabiliter amplectendo filio Olympio,
Augustinus. Quicqd sis ẽm seculi huius cur- K
sum,nos tñ charissimo syncerissimo cõser-
uo Olympio christiano fidelissime scribi-
bimus. Hoc. n. tibi esse scimus omni gloria
gloriosius,& omni sublimitate sublimius.Fa
ma qppe ad nos pertulit honorẽ te adeptũ
esse celsiorẽ,quæ vtrum vera esset, nondum
apud nos fuerat cõfirmatum,cum hæc scri-
bendi prouenit occasio. Sed qm̃ nouimus
te à domino didicisse,nõ alta sapere, sed hu- Rom. 12.
milibus

milibus consentire, qulibet culmine prouectus esses, non aliter q̃ soles literas nostras te accepturũ eẽ præsumimus, dñe dilectissime, & in Christi mẽbris honorabiliter amplectẽde fili. Tp̄ali vero fęlicitate ad æterna lucra te prudẽter vsurũ minime dubitamus, vt quãto plus potes in hac terrena republica, tanta plus impendas cœlesti illi quæ te in Christo peperit ciuitati, quod tibi vberius rependat
L in regione viuentium, & in vera pace securorum, ac sine fine gaudiorum. Sancti fratris & coepiscopi mei Bonifacij petitionẽ tuę rursus charitati cõmendo, ne forte nũc fieri possit quod ante nõ potuit. Cum .n. posset sine vlla forsitã q̃one prędecessor eius quamuis sub alieno nomine cõparauerat, & sub ecclesiæ nomine possidere iam cœperat, consequenter etiam ipse retinere, nolumus tñ qm̃ fisci debitor fuit, hunc scrupulum hr̃e in cõscientia. Neque enim fraus ista quia fisco fiebat, iõ non fiebat, quia ille quidem Paulus, postq̃ Episcopus factus est, renũciaturus suis oĩbus rebus ꝑꝑ immensum cumulum fiscalium debitorum, exacta quadã cautione, in qua certum ei pondus debebat argenti, hoc exiguo sacello vnde victum sustentaret tanquam ecclesiæ cõparauit, sub nomine tunc potentissimæ domus, vt ẽt ex ipsis morem suũ sequens cum fisco nõ solueret, nullas exactorum molestias pateret. Iste autem, qui eidem ecclesię illo defuncto est ordinat⁹, timuit hos agros suscipere, & cũ posset pro solis fiscalib. debitis, quæ de memoratis possessiunculis ille cõtraxerat imperiale beneficiũ postulare, totũ maluit confiteri, quod eas Paulus de argento proprio, cum esset fisco obnoxius, de arcario emerat, vt eas ecclesia si fieri põt, non occulta episcopi iniq̃tate, sed manifestata christiani imperatoris liberalitate possideat. Qđ si fieri non potest, melius inopiæ laborẽ serui Dei tolerant, q̃ vt necessariorũ facultatem cũ conscientia fraudis obtineant. Ad hoc tuũ
M suffragium petimus impartiri digneris, quia id quod primo impetratum est, noluit allegare, ne iterum supplicãdi sibi intercluderet facultatem. non enim erat ad desideratã r̃nsũ. Nunc vero cum sis eadem benignitate qua soles, sed amplior potestate, nõ desperamus adiuuante domino, meritis tuis hoc facile posse concedi. Cũ etiam si tuo nomine eadẽ loca peteres, & memoratæ ecclesiæ ipse donares, quis reprehenderet, aut quis non maxime prædicaret petitionem tuam, nõ terrenæ cupiditati sed Christianę pietati seruientem? Domini Dei nostri misericordia te in Christo fœliciorem tueatur domine fili.

Augustinus Cornelio scortis dedito, admonens illum, vt vxoris defunctæ pudicitiam imitetur, si velit illius impetrare laudes. Epistola. CXXV. A

DOmino dilectissimo & honorabili fratri Cornelio, Augustinus. Scripsisti mihi vt ad te aliquam prolixam epistolam cõsolatoriam darem, quod grauiter optimæ vxoris morte mouearis, sicut sanctum Paulinum ad Macarium fecisse meministi. Et illa quidẽ aĩa in societatẽ recepta fideliũ atque castarũ, laudes nec curat, nec quærit humanas, sed q̃a ꝑꝑ eos fiunt isti qui viuunt, prius est, vt tu q̃ cõsolari eius laude desideras, ita viuas, vt illic vbi ipsa est, esse merearis. Neque .n. dubito quod eã non credas ibi esse, vbi illæ sunt quæ vel adulteriis lectulum cõiugalẽ polluerunt, vel nullo coniugio delicatæ fornicationi fluxerunt. Quare de illius laude viro lõgè dissimili quasi fugare velle mœstitiã, adulatio est, non cõsolatio. Nã si eã diligeres, sicut ipsa te dilexit, seruasses ei qđ tibi ipsa seruauit. Et cũ illa si prior obiisses, nullo modo credẽda sit cuiquã fuisse nuptura, nõ ne si vere obitũ eius laudibus eius cõsolandus doleres, ne vnam quidẽ ac licitam post illam cõiugẽ q̃reres? Hic tu dicturus es: Quid mecũ aspere agis? Quid dure obiurgas? Nõne inter hęc verba, ecce senuimus, dum vita ducitur prius finiẽda q̃ corrigẽda est? Vis vt ignoscã satiabili securitati tuæ? q̃to satius tu ignoscis si non amabili, certe miserabili solicitudini meę. Inimico quidẽ aĩo Tullius inuehebat, & longè aliter erat terrenã rempublicã gubernantis intentio, & tñ ait: Cupio (patres cõscripti) me esse clementẽ, cupio in tantis reipublicę periculis nõ dissolutũ videri. Quãto iustius ego dico, cũ ipse noueris q̃ tibi amicum aĩum gerã, in æternæ ciuitatis seruitio constitutus minister verbi sacramentiq; diuini, cupio frater Corneli, me esse clementẽ, cupio in tantis tuis meisque periculis non dissolutũ videri? Plebs mulierũ excubat lateribus tuis, crescit indies pellicum numerus,

rus,eiuſdem autem numeri dñm, immò ve-
ro ſeruũ inſatiabilem per tot ſcorta libidinis
diffluenté , & laudes defunctę caſtę cõiugis
a nobis velut ad mitigandam mœſtitiam ſuã
iure amicitiæ flagitantem Epiſcopi patiẽter
audimus?Quod cum eſſes nõ dico catechu-
men⁹,ſed in errore nobiſcũ perniciosiſsimo
conſtitutus iuuenis,iuniorib.nobis ad hoc te
vitio tꝑatiſsima voluntate correxeras , quo
non poſt longum tp̃s ſordidius es reuolutus.
Deinde in extremo vitæ periculo babtizat⁹,
nõ dicam de fide,etiam nobis ecce iam ſeni-
bus inſuper Epiſcopis nondũ emẽdaris. Vis
de bonæ vxoris morte per nos cõſolari', nos
C de hac tua veriore morte quis conſolaẽ? An
quia non poſſumus obliuiſci tanta erga nos
merita tua, iõ cruciãdi adhuc ſumus morib.
tuis,ideo cõtẽnendi,& pro nihilo habẽdi qñ
geminus ad te de te? Sed fatemur nos nõ eſſe
aliqd ad te corrigendũ ac ſanandũ,Deus at-
tendaẽ,Chriſtus cogiteẽ.Apoſtolus audiatur
dicens:Tollens ergo mẽbra Chriſti,faciã mẽ
bra meretricis?Si qualiſcũque Epiſcopi ami
ci tui verba ſpernis in corde tuo, corpus dñi
tui cogita in corpore tuo . Poſtremo qũo de
die in diem differẽdo peccas , cum extremũ
diem tuũ neſcias? Nunc probabo quas tu ab
ore noſtro laudes Corneli deſideres.Certe ſi
adhuc in ſcola rethorũ verba diſcipulis ven
derẽ,prius ab eis mercedẽ ſumerẽ . Vendere
tibi volo laudẽ,pudiciſsimę cõiugis tuę pri⁹
mihi mercedẽ da,pudicitiã tuã. Da , in quã,
& accipe. Humanum dico ꝑꝑ infirmitatem
tuam, puto ꝙ non ſit apud te digna Cypria-
na,cuius laudib. anteponis amorem cõcubi-
narũ tuarũ qđ vtiq; faciẽs permanere in illo
amore,q̃ ad iſtas laudes peruenire malueris.
quid mihi vis extorquere poſcẽdo cũ pro te
videas eſſe qđ poſco?Quid p̃caris ſubiectus,
qđ potes iubere correctus ? Mittamus mune
ra ſpiritalia cõiugi tuæ,tu imitationem , ego
laudẽ, quãquam, ſicut ſupra dixi laudem ab
hominib.iam illa non quærat,imitationẽ ve
ro tuam tm̃ quærit etiã defuncta , quantum
te dilexit,etiã disſimilẽ viua . Faciam de illa
quod vis, cũ tu feceris quod & ego volo &
illa.Si enim diues ille ſuperb. atque impius,
ſicut in Euãgelio dñs loquitur,qui indueba-
tur purpura & byſſo,& epulabatur quotidie
ſplendidè,cum malorum meritorum pęnas
apud inferos lueret neque de digito cõtẽpti
ante ianuã ſuam pauperis aquæ ſtillã impe-
trare valuiſſet, recordatus eſt quinq; fratres
ſuos,& rogauit ad eos eundẽ pauperẽ mitti,
cuius requiẽ in ſinu Abrahæ lõgè proſpicie-
bat,ne & ipſi venirẽt in illũ locũ tormento-
rũ,q̃tomagis tua cõiunx te recordaẽ? q̃toma
gis te caſta nõ vult ad pœnas venire mœcho
rũ? Si fratres ſuos nec ſuperb.ad pœnas veni
re voluit ſuꝑborũ,& cũ frater nollet fratrib.
in malis ſe eſſe cõiũctũ,q̃tominus vult in bo
nis cõſtituta cõiunx virũ in malis hr̃e ſepara
tũ?Lege ipsũ locũ ĩ Euãgelio:Chriſti eſt vox
pia,Crede Deo.Doles videlicet cõiugẽ mor
tuã,& putas ſi eã laudauero,qđ meis affatib.
ꝯſolaberis,diſce qđ doleas,ſi cũ illa nõ eris. E
An magis tibi dolẽdũ eſt, quod a me nondũ
laudaẽ,q̃ mihi,quod a te non amaẽ?Nã vtiq;
ſi amares,cũ illa eſſe poſt mortẽ deſiderares,
quod profecto non eris.ſi qualis es talis eris.
Ama ergo cuius exigis laudem, ne quod mẽ
daciter exigis,iuſte denegẽ.Et alia manu.Do
minus nobis præſtet de tua ſalute gaudere
domine dilectisſime & honorabilis frater.

Auguſtinus Antonio gratias agit pro laudi-
bus, collaudans quod ingenue profeſ-
ſus ſit dogma catholicum.
Epiſtola. CXXVI.

AVguſtinus Antonio.Cum à duobus tibi
ſcripta deberentur,cumulatisſime ma-
ior pars reddita eſt , qđ vnum noſtrum præ-
ſentẽ vides,cuius ex ore cum me quoq; aſpi
cis, poterã non reſcribere , niſi ipſo iubente
feciſſem,quo proficiſcente ſuperuacaneum
videbaẽ eſſe quod feci . Quapropter fertilius
fortaſſe tecũ colloquor,quam ſi coram adeſ
ſem,cũ & epiſtolam meã legis , & eũ audis,
in cuius pectore me habitare optime noſti. F
Cũ magno gaudio literas ſanctitatis tuæ cõſi
deraui atq; digesſi,qđ & Chriſtianum aĩum
tuũ ſinę vllo fuco iniqui tꝑis & in nos ami-
cisſimum præ ſe gerũt.Gratular tibi , & gra-
tias ago Deo & dño noſtro de ſpe & fide &
charitate tua,tibiq; apud eum , quod de no-
bis tam bene exiſtimas, vt fideles Dei ſeruos
eſſe credas,idq; ipſum ĩ nobis corde puriſſi
mo diligas, quanquã hinc etiam gratulandũ
beneuolentiæ tuæ potius , quàm gratiæ tibi
agendę ſunt. Tibi. n. prodeſt ipſam diligere
bonitatẽ, quã profecto diligit qui eũ diligit,
quem

quem credit bonum,ſiue ille ſe ita,ſiue aliter
q̃ creditur habeat.Vnus tñ in hac recauēdus
eſt error,ne quiſq; non de hoïe , ſed de ipſo
hoïs bono aliter , ſentiat , q̃ veritas poſtulat.
Tu vero frater dilectisſime, qui nullo modo
erras credendo vel ſciēdo,magnum bonum
eſſe libenter Deo caſteq; ſeruire,cum quem
libet hoïum ꝓpterea diligis, quod huius bo
ni participem credis,tecum eſt fructus tuus,
ét ſi ille non ita ſit . Quapropter tibi de hac
re gratulandū eſt,illi aũt non,ſi propterea di
ligit , ſed ſi talis eſt qualem eſſe exiſtimat , à
quo ꝓpterea diligit.Quales itaq; nos ſimus,
quantunq; in Deum promouerimus, ipſe vi
derit,cuius non ſolum de de hoïs bono , ſed
G homine ipſe nō pôt errare iudicium.Tibi ad
mercedē beatitudinis,quod ad hanc rem atti
net,ſatis eſt,qđ nos tales credēs quales opor
tet eſſe ſeruos Dei , toto ſinu cordis ample-
cteris . Gratias vero tibi vberes agimus , qđ
nos cum laudas tanquam tales ſimus,mirabi
liter hortaris,vt tales eſſe cupiamus,vberio-
res ét,ſi non ſolum recommendes orōnibus
noſtris ſed etiam non prætermittas orare ꝓ
nobis.Gratior eſt. n. Deo pro fratre depreca
tio,vbi ſacrificium charitatis offertur.Paruu
lum tuum plurimum ſaluto,& ſecūdum præ
cepta dñi ſalutaria opto grādeſcere.Dñi quo
que tuæ vnā fidē & deuotionē veram , quæ
ſola catholica eſt,prouenire deſidero & pre
cor.in q̃ rem, ſi quam fortè aliā noſtrā ope-
ram neceſſariam exiſtimas,nec tibi vēdicare
dubites & communi dño fretus & iure chari
tatis.Illud ſanè admonuerim, religioſisſimā
prudentiam tuam, vt amorē Dei non irratio
nabilē vel inſeras infirmiori vaſi tuo, vel nu
H trias,diuina lectione grauiq; colloquio . Ne
mo. n ſolicitus de ſtatu animæ ſuæ atque ob
hoc ſine pertinacia inquirendę voluntati do
mini intenttus eſt , qui bono demonſtratore
vſus non dignoſcat,quid inter ſchiſma quod
libet atque vnam catholicam interſit .

Auguſtinus Donato Proconſuli Aphricæ,vt
Donatiſtas coerceat non occidat.
Epiſtola. CXXVII.

DOmino eximio meritoq; honorabili in
ſigniterq; laudabili filio Donato Augu
ſtinus in domino ſalutem . Nollem quidem
in his afflictionibus eſſe Aphricanam eccle-
ſiam conſtitutam vt terrenæ vllius poteſtatis
indigeret auxilio.Sed qa ſicut Apoſtolus di- Rom. 1
cit.Non eſt ptās niſi à Deo,proculdubio cū
p vos ſyncerisſimos catholicæ matris filios
eidē ſubuenit,Auxilium noſtrum in nomine Pſ. 1
dñi eſt qui fecit cęlum & terram.Quis.n. nō
ſentiat in tātis malis non paruam nobis cōſo
lationem diuinitus miſſam cū tu vir talis &
Chriſti nominis amantisſimus,Pr c nſulari
bus es ſublimatus inſignib. vt ab ſceleratis &
ſacrilegis auſib.inimicos eccleſiæ bonæ tuæ
voluntati poteſtas ſociata cohiberet, dñe exi
mie meritoq; honorabilis inſigniterq; lauda
bilis fili? Deniq; vnum ſolum eſt qđ in tua iu
ſtitia pertimeſcimus , ne fortè qm̃ quicquid
mali contra Chriſtianam ſocietatē ab homi- I
nib.impiis ingratisq; committitur, profecto
grauius eſt & atrocius, quam ſi in alios talia
cōmittant,tu quoq; pro immanitate facino-
rum, ac non potius pro lenitatis chriſtianæ
conſideratione cenſeas coercendū , quod te
per Ieſum Chriſtum ne facias obſecramus.
Neque.n.vindictam de inimicis in hac terra
requirimus , aut vero ad eas anguſtias animi
nos debent coarctare quæ patimur,vt obliui
ſcamur q̃d nobis præceperit, pro cuius veri
tate ac nomine patimur,qui diligimus inimi
cos noſtros & oramus pro eis.Vnde ex occa
ſione terribilium iudicum ac legum ne æter
ni iudicij pęnas incidāt,corrigi eos cupim⁹,
nō necari,nec diſciplinam circa eos negligi
volumus,nec ſuppliciis quib.digni ſunt exer
ceri.Sic igit̃ eorum peccata cōpeſce , vt ſint
quos pęniteat peccaſſe. Quæſumus igit̃ cum
eccleſiæ cauſas audis,quamlibet nefariis iniu
riis appetitam vel afflictam eſſe cognoueris,
ptātem occidendi te hr̃e obliuiſcaris,& peti
tionem noſtrā non obliuiſcaris. Nō tibi vile
ſit neq; contemptibile fili honorabiliter dile
ctisſime , qđ nos rogamus ne occidant̃, pro
quib.dominum rogamus vt corrigant̃, exce
pto ét ꝙ à perpetuo propoſito recedere non
debemus vincēdi in bono malum.Illud quo
que prudentia tua cogitet,quòd cauſas eccle
ſiaſticas inſinuare vobis nemo præter eccle-
ſiaſticos curat . Proinde ſi occidendos in his
ſceleribus homines putaueris , deterrebitis
nos ne per operam noſtram ad veſtrum iudi
cium aliquid ta'e perueniat , quo comperto
illi in noſtram perniciem licentiore audacia
graſſabūtur,neceſsitate nobis impacta & in-
dicta,

dicta, vt etiã occidi ab eis eligamus q̃ eos oc
cidendos veſtris iudicijs ingeramns. Hãc ad
monitionẽ, petitionẽ, obſeruationẽ meã, ne
(quæſo) aſpernanter accipias. Neq; .n. te ar-
bitror non recolere, magnã me ad te & mul
to q̃ nunc es altius ſublimatũ, etiã ſi Epiſco-
pus nõ eſſem fiduciã tñ habere potuiſſe. Ci-
to interim ꝑ edictũ excellentiæ tuę nouerint
hæretici Donatiſte manere leges contra er-
rorẽ ſuũ latas, quas iã nihil valere arbitran-
tur & iactant, ne vel ſic nobis parcere aliqua
ten⁹ poſsint. Plurimũ ãt labores & pericula
nr̃a quo fructuoſa ſint adiuuabis, ſi eorũ va-
niſsimã & impiæ ſuperbiæ pleniſsimã ſectã
nõ ita cures imperialib. legibus cõprimi, vt
ſibi vel ſuis videãtur qualeſcunq; moleſtias
pro veritate atq; iuſtitia ſuſtinere, ſed eos cũ
hoc abs te petitur, rerũ certarũ manifeſtiſsi-
mis documentis apud acta vel ꝓ̃ſtantię tuæ
vel minorũ iudicũ conuinci atq; inſtrui pa-
tiaris, vt & ipſi qui te iubente attinentur, du-
rã, ſi fieri põt, flectant in melius uolũtatem,
& ea cęteris ſalubriter legant. Oneroſior eſt
quippe q̃ vtilior diligentia, vt quanuis ma-
gnum deſeratur malũ, & magnum teneatur
bonum, cogi tantum homines non doceri.

Auguſtin⁹ eidẽ Donato, blãde exſtimulãs ad
vitã uere Chriſtianam. Epiſt. CXXVIII.

DOmino eximio, & ſynceriſsima dile-
ctione honorabili fratri Donato, Augu
ſtinus in dño ſalutẽ. Quod te adminiſtrantẽ
multũ deſiderans, ẽt cũ Tibilim ueniſſes, ui-
dere non potui, credo propterea factũ eſſe,
ut aĩo tuo curis publicis expedito potius frue
rer, q̃ ut illa ſalutatio, me apud te ocioſo, &
te negocioſo, neuter noſtrũ, quãtũ ſatis eſſet,
deſyderiũ tẽperaret. Recolẽs q̃ppe honeſta-
tem ab ineunte ętate indolis tuæ abundanter
idoneũ tuum pectus exiſtimo, cui ſe Chriſt⁹
largiſsime infundat, fructus ei aferas in æter
na & cęleſti gloria, q̃ tẽporali & terreno ꝓ̃-
conio digniores. A multis .n. immo prorſus
ab oĩb. quos uel percontari uel utro ẽt prę-
dicantes audire potui, caſtitatẽ uirtutemque
adminiſtrationis tuæ cõſtãter oĩno laudãtib.
atq; præferẽtibus, & ſine ullo ſcrupulo diſ-
ſonæ uarietatis accepi, & eo certius, ꝙ igno
rabant neceſsitudinẽ noſtrã, & utrũ te uel te-
nuiter noſſem penitus & neſciebant prędica
tores tui, ne magis eos auribus meis ſe dediſ-
ſe q̃ vera de te ſpargere crederẽ. Ibi .n. eſt à
uanitate remota laudatio, ubi etiã uitupera-
tio ab offenſione ſecura eſt. Veruntñ ò frater
eximie & ſynceriſsima dilectione honorabi
lis, nõ nũc docendus es, ſed fortaſſe admo-
nendus, oẽm iſtam gloriam famamq; popu-
larẽ non in ore uulgi eſſe lętabilẽ, ſed in re- A
bus ipſis, q̃ ẽt ſi uulgo diſpliceãt, proprio tñ
fulgore ac pondere non imperiorũ cõmen-
datione præcioſæ ſunt, magiſq; miſerandus
eſt qui talia improbat, q̃ ille qui de talib. im-
probatur iudicandus miſer. Cũ uero placẽt,
& ſibi debita laude populariter quoq; præ-
dicantur, nec ſic quidẽ ipſe maiores melio-
reſq; fiunt alieno iudicio, quoniã integrãtur
intima ueritate, & ſolius cõſcientiæ robore
ſolidantur. Vnde magis hominib. rectè exiſti
mantib. q̃ ei de quo uulgus bñ exiſtimat, ali-
quid ex eo fęlicitatis accidit. Quę cũ optime
noueris, uir bone, intuere (ut cępiſti) fortiſ
ſima cordis acie dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ,
& ab omni inani faſtu oĩno detumeſcens, aſ
ſurge in illũ, qui nõ uentoſe alleuat conuer-
ſos ad ſe, ſed certis fidei paſsib. innitẽtes atq;
aſcẽdẽtes collocat in ſempiterno faſtigio cę
leſtis atq; angelicæ dignitatis. Per quẽ te ob-
ſecro ut reſcribas mihi, tuoſq; oẽs, quos in
Sinitenſi uel Hipponẽſi hẽs, ad catholicæ ec
cleſiæ cõmunionẽ communiter benigne ad-
horteris. In cuius gremio ẽt patrẽ tuũ lauda
bilẽ & egrégiũ uirum abs te genitũ eſſe co-
gnoui, quẽ ut debito meritis eius à me offi-
cio ſalutes peto, & nos uiſere non graueris.
Quod etiã propter rẽ tuam, quam hic habes
meliorẽ apud Deũ faciendã, non impruden
ter expoſco. Dei miſericordia te circumple-
ctatur, & ab omni iniquitate conſeruet.

B

Auguſtinus Olympio Comiti, ut leges Cę-
ſaris aduerſus Donatiſtas euulget.
Epiſtola CXXIX.

DOmino eximio & merito ꝓ̃ſtãtiſsimo
multumq; in Chriſti charitate honorã
do filio Olimpio, Auguſtinus in domino ſa-
lutem. Quanuis mox ut audiuimus te meri-
to ſublimatum, cum ipſa fama nondũ nobis
certiſsima eſſet, nihil aliud de animo tuo cre
didimus erga eccleſiam Dei, cuius ueraciter
filiũ eſſe gaudemus, quam ꝙ tuis literis mox

aperuisti: tamen etiã illis lectis, quibus vltro
dignatus es etiã si pigri & cunctantes esse-
mus, exhortationẽ beneuolentissimã mittere
vt instruente humilitate nostra per religiosã
obedientiã tuam, dominus cuius munere ta-
lis es, ecclesiæ suę iamiamq; subueniat, maio
re fiducia tibi scribimus dñe eximie & meri
C to præstantissime multũq; in Christi chari-
tate honorande fili. Et fratres quidẽ multi san
Comitatus. cti collegæ mei, grauiter ecclesia perturbata
profecti sunt penè fugiẽtes ad gloriosissimũ
comitatũ, quos siue iam videris, siue literas
eorũ ab vrbe Roma opportunitate cuiusquã
occasionis acceperis, ego tñ licet nullũ con-
siliũ cum eis cõmunicare potuerim, nõ po-
tui prætermittere per hũc fratrẽ & cõpresbi
terũ meum, qui vrgẽti necessitate pro salute
ciuis sui, etiã media heyme quomodocun-
que ad illas partes venire cõpulsus est, & sa-
lutare & admonere charitatẽ tuã, q̃ habes in
Christo domino nostro, vt opus tuũ bonum
diligentissima acceleretur instãtia, quo no-
uerint inimici ecclesię leges illas, quę de ido
lis confringendis & hæreticis corrigẽdis vi-
uo Stilichone in Aphricã missæ sunt, ex vo-
lũtate Imperatoris pijssimi & fidelissimi cõ-
stitutas, quo nesciẽte vel nolẽte factũ siue do
lose iactãt, siue libenter putant, atq; hinc ani
mos imperitorũ turbulẽtissimos reddunt no
bisq; periculose ac vehemẽter infestos. Hoc
aũt quod petẽdo vel suggerendo admoneo
præstantiã tuam, nõ dubito oĩum per Aphri
cã collegarũ meorum fieri voluntate Arbi-
trorque quacunq; primitus exorta occasio-
ne facillime posse ac debere maturari, vt no
uerint (sicuti dixi) homines vani, quorũ &
D aduersantiũ salutẽ requirimus, & leges quæ
p̃ Christi ecclesia missæ sunt, magis Theodo
sij filiũ q̃ Stilichonẽ curasse mittẽda. Propte
rea quippe memoratus p̃sbyter harũ p̃lator,
cũ d̃ regione sit Mileuitana ab Episcopo suo
venerabili fratre meo Seuero, q̃ tuã mecũ sin
cerissimã dilectionẽ multũ salutat, p̃ Hippo
nẽ regiũ, vbi ego sum, transire iussus est: quia
cũ forte simul essemus in magnis ecclesiæ tri
bulationib. & perturbationibus, quærebam⁹
occasionem scribendi ad eximietatẽ tuã &
non inueniebamus. Iam quidẽ vnã epistolã
miserã in nogocio sancti fratris & collegæ
mei Bonifacij Epi Cataquẽsis: sed nõdum ad
nos peruenerãt grauiora, quę nos vehemen-
tius agitarent, quibus cõprimẽdis vel corri-
gẽdis quẽadmodũ meliore secundũ Christi
misericordiã consilio cõsulatur, cõmodius
Epi qui propterea nauigauerunt, cũ tanta be
nignitate tui cordis acturi sunt, qui potue-
runt cõi cosilio diligentius deliberatũ aliq̃d
ferre, quãtũ tẽporis permittebat angustia. Il- B
lud tñ quo animũ clementissimi & religio-
sissimi Principis erga ecclesiã prouincia no
uerit, nullo mõ esse differendũ, sed etiã ante
quã ep̃os q̃ profecti sunt videas, q̃ primum
tua præstãtissima p̃ Christi mẽbris in tribula
tione maxima cõstitutis vigilãtia potuerit ac
celerãdũ suggero, peto, obsecro, flagito. Ne
que enim paruũ in his malis solatiũ dñs ob-
tulit, q̃ te voluit multo amplius posse q̃ po-
teras, quando iã de tuis multis ac magnis o-
peribus bonis gaudebamus. Multũ sanè de
quorundã neq; paucorũ fide firma & stabili
gratulamur, qui ex occasione legũ ipsarum
ad Christianã religionẽ vel catholicã pacẽ
conuersi sunt, pro quorũ salute sempiterna
nos in ea t̃pali ẽt periclitati delectat. Propte-
rea enim maxime ab hominib. nimiũ dureq;
peruersis, nunc inimicitiarũ grauiores imp[e]
tus substinemus, quos nonulli eorũ nobisc[um]
patiẽtissime sustinent: sed plurimũ infirmita
ti metuimus donec discant & valeant adiuu[an]
te misericordissima gratia dñi, seculũ præsẽ
& hominũ diem cum robore cordis valen
tiore cõtemnere. Cõmonitoriũ q̃d misi fra
tribus Ep̃is, quia (sicut puto) nondũ ibi sun[t]
ab eximietate tua illis tradatur cũ venerin[t].
Tantã quippe tui syncerissimi pectoris h[a]
bemus fiduciam, vt adiuuante domino De[o]
nostro, non solũ impertitorem auxilij te v[o]
limus, verumetiam consilij participem.

Augustinus Circensibus à factione Dona[ti]
starum conuersis ad ecclesiæ catholicæ [so]
cietatem gratulatur, admonens vt ex an[i]
mo faciant quod faciunt, & in eo per[se]
stant. Epistola 130.

DOminis honorabilibus & merito su[sci]
piendis, charissimis ac desideratissi[mis]
fratribus in omni bonorũ gradu, Circen[si]
bus, Augustinus Ep̃s. Si id quod in vestra [ci]
uitate nos grauiter contristabat absumpt[um]
est, si duritia cordis humani resistẽs man[su]
stissimę & quodãmodo publicę veritati [e]
den

dem veritatis vi euicta est, si sapit dulcedo pa
cis vnitatisq; charitas, & non iã reuerberat
oculos saucios, sed sanos illustrat ac vegetat
nõ sunt hæc opera nostra, sed Dei, nõ hęc hu
manis operib. oĩno tribuerẽ, nec si cũ apud
vos essemus tãta cõuersio multitudinis nobis
loquentib. & hortantib. proueniret. Hoc agit
ille & efficit, q̃ per ministros suos rerũ signis
extrinsecus admonet, reb. aũt ipsis ꝑ seipsũ
intrinsecus docet. Nec ideo pigrius moueri
nos oportet ad visendos vos, qm̃ quicquid
in vobis laudabile est sanctũ, nõ à nobis, sed
ab illo factũ est qui facit mirabilia solus. Mul
to.n. alacrius debemus accurrere ad spectã-
da opera diuina q̃ nostra, quia & nos siquid
boni sumus, opus illius non hominũ sumus.
Vnde Apostolus dixit, Neq; qui plantat est
aliquid, neq; qui rigat, sed qui incrementũ
dat Deus. Xenocrates Polemonẽ, vt scribitis,
& nos ex illius literis recordamur, de fruge
tẽperantiæ disputãdo, nõ solũ ebriosũ, verũ-
ẽt tunc ebriũ ad mores alios repẽte cõuertit.
Quanquã ergo ille, sicut prudenter & vera-
citer intellexistis, non Deo fuerit acquisitus,
sed tm̃ à dñatu luxuriæ liberatus, tñ ne idip-
sũ quidẽ ꝙ melius in eo factũ est humano o-
peri tribuerim, sed diuino. Ipsius nanq; cor-
poris ꝙ est infimũ nostrũ, siqua bona sunt, si-
cut forma & vires & salus, & siq̃d eiusmodi
est, nõ sunt nisi ex Deo creatore ac perfecto
re naturæ, quantomagis animi bona donare
nullus alius põt? Quid.n. superbius vel ingra-
tius cogitare põt humana vecordia, si puta-
uerit cũ carne pulchrũ faciat Deus hoiem,
aĩo castũ ab hoie fieri? Hoc in libro christia-
nę sapientiæ sic scriptũ est, Cũ scirẽ, inquit,
quia nemo esse põt cõtinẽs, nisi Deus det, &
hoc ipsũ erat sapiẽtiæ scire cuiˀ esset hoc do
nũ. Polemo ergo si ex luxurioso continẽs fa-
ctus ita sciret, cuius esset hoc donũ, & cũ ab
iectis superstitionib. gentiũ pie coleret, nõ so
lũ cõtinẽs, sed ẽt veraciter sapiẽs & salubri-
ter religiosus existeret, ꝙ ei non tm̃ ad pñtis
vitæ honestatẽ, verũ & ad futuræ immortali-
tatẽ valeret. Quantominus igit̃ mihi arroga-
re debeo cõuersionẽ istã vestrã vel populi
vestri, quã modo nobis nunciastis, q̃ me nec
loquẽte, nec saltẽ pñte proculdubio diuini-
tus facta est, in quib. veraciter facta est. Hoc
itaq; præcipue cognoscite, hoc pie humili-
terq; cogitate, Deo fratres, Deo gratias agi-
te, Deũ timete ne deficiatis, amate vt profi-
ciatis. Si aũt adhuc quosdã amor hoĩs occul
te segregat, & timor hominis fallaciter con-
gregat, obseruent qui tales sunt, qm̃ Deũ, cui
nuda est humana cõscientia, nec testẽ fallũt,
nec iudicẽ fugiunt. Siquid autem illos de qõ-
ne ipsius vnitatis, pro suæ salutis solicitudine
permouet, hoc sibi (quantũ existimo) iustis-
simũ extorqueant, vt de catholica ecclesia, i. I
toto orbe diffusa potius id credant, ꝙ diuinæ
scripturæ dicunt, non ꝙ linguæ humanę ma
ledicunt. De ipsa vero dissensione q̃ inter ho
mines orta est, qui qualeslibet fuerint nõ vti-
que præiudicant promissis Dei, qui dixit ad *Gen. 12.*
Abrahã, In semine tuo benedicentur oẽs gen
tes, ꝙ creditum est dũ audiretur prædictũ, &
negatur cum vr̃ impletum, hoc tm̃ interim
breuissimum, & (nisi fallor) inuictissimum
cogitent, aut actã esse istã causam in ecclesia
stico transmarino iudicio, aut non esse actã.
Si acta ibi non est, innocens est Christi socie
tas per omnes transmarinas gentes, cuius so-
cietatis nos cõione gaudemus, & ideo ab eis
innocentibus vtique sacrilega direptione se-
parantur. Si vero acta est ibi ista causa, quis
non intelligat, quis non sentiat, quis non vi-
deat eos in ea victos quorũ inde cõio separa
ta est? Eligãt ergo, vtrũ malint credere quod
pronunciauerũt ecclesiastici cognitores, aut
quod murmurant victi litigatores. Aduersus
istam complexionẽ dictu breuissimam, intel
lectu facillimã, attendite pro vestra prudẽtia K
diligenter, q̃ nihil sobriũ rñderi possit, & tñ
malus Polemo magis ebrietate inueterati er-
roris vertit̃. Date veniam prolixiori fortassis
epistolæ q̃ iucundiori: verumtñ (vt arbitror)
vtiliori q̃ blandiori, domini honorabiles &
merito suscipiendi, charissimi, ac desideratis
simi fratres. De aduentu autem nostro ad vos
utrorumq; desiderium Deus impleat. Quan-
to.n. charitatis ardore accendamur ad uisen
dos uos, uerbis explicare non possumus, sed
uos benignę credere minime dubitamus.

Aug. Memorio Epo cõmendat Possidium,
damnãs disciplinas liberales, nisi adsit stu
diũ pietatis. Multa d' libris quos scripsit de
Musica. Itẽ de uersib. Dauidicis. Epi. 131.

DOmino beatissimo & uenerabiliter cha
rissimo, & synceriter desideratissimo

fratri & coepo Memorio, Auguſtinus ĩ dño ſalutem. Nullas iam reddere debui literas ſanctæ charitati tuæ ſine his libris, quos à me ſãcti amoris iure violẽtiſsimo flagitaſti, vt hac ſaltẽ obedientia rñderẽ epiſtolis tuis, quibus me magis onerare q̃ honorare dignatus es. Quãquã vbi ſuccũbo quia oneror, ibi ẽt q̃a diligor, ſubleuor. Neq;.n.à quolibet diligor, ſubleuor, & erigor, ſed ab eo viro & dñi ſacerdote, quẽ ſic acceptũ Deo ſentio, vt cum animã tuã tam bonam leuas ad dñm, qm̃ in
L illa me habes, leues & me. Debui ergo nunc libros mittere, quos emẽdaturũ me eſſe promiſeram. Et ideo non miſi, quia non emendaui: non quia nolui, ſed quia non potui, curis videlicet multis & multũ præualentibus occupatus. Nimis autẽ ingratũ ac ferreũ fuit vt te, qui nos ſic amas, hic ſanctus frater & collega noſter Poſidius in quo noſtram non paruã præſentiam reperies, vel non diſceret, vel ſine literis noſtris diſceret. Eſt.n.per noſtrũ miniſteriũ, nõ literis illis, quas variarum ſerui libidinũ, liberales vocant, ſed dñico pane nutritus quantus ei potuit per noſtras anguſtias diſpenſari. Quid.n.aliud dicendũ eſt eis, qui cũ ſint iniqui & impij liberaliter ſibi videntur eruditi, niſi q̄ in literis vere liberalib. legimus, Si vos filius liberauerit, tũc vere
Ioan. 8. liberi eritis? Per eũ nanq; p̃ſtatur, vt ipſa ẽt q̃ liberales diſciplinæ ab eis, qui in libertatẽ vocati non ſunt appellantur, quid in ſe habeãt liberale noſcatur. Neq;.n.habent congruum libertati, niſi q̄ habent congruũ veritati. Vnde ille ipſe filius, Et veritas inquit, liberabit vos. Nõ ergo illæ innumerabiles & impię fabulę, quib. vanorum plena ſunt carmina poetarum, vllo modo noſtræ conſonant liberta-
M ti: Non oratorũ inflata & expolita mẽdacia: *Contra liberales diſcipli-nas.* Non deniq; ipſorum philoſophorũ garrulę argutiæ, qui vel Deũ prorſus non cognouerunt, vel cũ cognouiſſent Deũ non ſicut Deũ glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratũ eſt inſipiens cor eorũ, & dicentes ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et immutauerunt gloriã incorrupti Dei in ſimilitudinẽ imaginis corruptibilis hoĩs & volucrũ atq; quadrupedũ & ſerpentiũ vel qui iſtis ſimulacris non dediti, aut non nimis dediti, coluerunt tñ & ſeruierunt creaturæ potius q̃ creatori. Abſit oĩno vt iſtorũ vanitates & inſaniæ mẽdaces, ventoſæ nugæ ac ſuperbus error, rectè liberales literę nominentur, hominũ, ſ. infęliciũ, qui Dei gratiã per Ieſum Chriſtũ dñm noſtrum qua ſola liberamur de corpore mortis huius, non cognouerunt, nec in eis ipſis quæ vera ſunt ſenſerunt. Hiſtoria ſanè, cuius ſcri- *Histor.* ptores fidẽ ſe præcipue narrationib. ſuis debere profitentur, fortaſsis habeat aliquid cognitione dignũ liberis, cũ ſiue bona ſiue mala hominũ, tñ vera narrantur. Quamuis in eis cognoſcendis qui ſpiritu ſancto non adiuti ſunt, rumoreſq; colligere ipſa humanæ infirmitatis conditione cõpulſi ſunt, quẽadmodũ non fallerentur in plurimis omnino non video. Eſt tñ in eis aliqua propinquitas libertatis, ſi voluntatem mentiendi non habent, nec hoĩes fallunt, niſi cum ab hominibus humana infirmitate falluntur. Verum quia in oĩb. rerum motibus qui numeri valeant, facilius conſideratur in vocibus, eaque conſideratio quibuſdã quaſi gradatis itinerib. nititur ad ſuperna intima veritatis, in quibus vijs oſtẽdit ſe ſapientia hilariter, & in omni prouidẽtia occurrit amãtib. initio noſtri otij, cum à curis maiorib. magiſq; neceſſarijs vacabat animus, volui per iſta q̃ à nobis deſideraſti ſcripta proludere, qñ cõſcripſi de ſolo rhythmo ſex libros, & de melo ſcribere alios forſitan ſex, fateor, diſponebã, cum mihi otium futurum ſperabã. Sed poſtea quam mihi curarũ eccleſiaſticarum ſarcina impoſita eſt, omnes illę delitiæ fugere de manibus, ita vt vix nũc ipſum codicem inueniam, qñ tuam voluntatem, nec petitionẽ, nec iuſsionem contẽnere nequeo. Quod ſanè opuſculũ ſi potuero mittere, non quidẽ me tibi obtẽperaſſe, verumtñ te hoc à me tantopere flagitaſſe pęnitebit. Difficillime quippe intelliguntur in eo quinque libri ſi non aſsit qui non ſolum diſputantium poſsit ſeparare perſonas, verumetiam pronunciando ita ſonare morulas ſyllabarum, vt eis exprimantur ſenſumque aurium feriant genera numerorum: maxime quibuſdam etiam ſilentiorum dimenſa interualla miſcentur, quæ omnino ſentiri nequeunt, niſi auditorem pronunciator informet. Sextum ſanè librum quem emendatum reperi, vbi eſt omnis fructus cęterorum, non diſtuli mittere charitati tuæ, fortaſsis ipſe tuã nõ multum refugiet grauitatẽ. Nam ſuperiores quinq; vix filio noſtro & condiacono Iulia-

no,qm̄ & ipſe iam nobiſcū cōmilitat, lectio
ne & cognitione digni videbuntur. Quē qui
dē non audeo dicere plus amo quã te, quia
nec veraciter dico,ſed tñ audeo dicere, plus
deſidero q̃ te. Mirū videri poteſt, quēadmo-
dū quē pariter amo,amplius deſiderem, ſed
hoc mihi facit ſpes amplior videndi eū. Pu-
to.n. ꝙ ſi ad nos te iubente uel mittente ue-
nerit,& hoc faciet ꝙ adoleſcentē decet, ma-
xime quia nondū curis maiorib. detinetur,
& teipſum mihi expeditus apportabit. Qui-
C bus numeris conſiſtant uerſus Dauidici non
ſcripſi, quia neſcio. Neq;.n. ex Hebręa lin-
gua, q̃ ignoro, potuit ēt numeros interpres
exprimere, ne metri neceſsitate ab interpre-
tandi ueritate amplius q̃ ratio ſnĩarum ſine-
bat digredi cogeretur: certis tñ eos conſtare
numeris,credo illis qui eam linguam probe
callent. Amauit.n.uir ille ſanctus Muſicam
piam, & in ea ſtudia nos magis ipſe q̃ ullus
alius author accendit. Habitetis oēs in ęter-
num in adiutorio altiſsimi, qui habitatis una
nimes in domo, pater materq; fratres filiorū
& cuncti unius patris filij, memores noſtri.

Auguſtinus Florentinæ puellæ ſtudioſæ offe-
rens ſuã docendi operam ſi proferat quid
velit exponi. Epiſtola 132.

DOminæ eximiæ meritoq; honorabili
in Chriſto ac ſuſcipiendæ filiæ Floren
tinæ, Auguſtinus eps in dño ſalutem. Sanctū
propoſitū tuum & inuiſceratus cordi tuo ti
mor dñi caſtus permanens in ſeculū ſeculi,
curã pro te noſtrã non ſolū in precib. apud
Deū, uerumēt in admonitionib. ad te ipſam
non mediocriter ſuſcitat. Quod quidē in epi
ſtolis meis,quas ad matrē reuerentiæ tuę,de-
bito mihi cū honore nominandã,dedi, non
ſemel feci. Sed quia hoc mihi reſcribere di-
gnata eſt,prius te uelle accipere literas meas
tunc demū ſi quid fortè opus eſſet ex mini-
ſterio meo,ꝙ uenerãdo ſtudio tuo omniūq;
aliū, quantū poſſum libera ſeruitute debere
me noui, non te eſſe taciturã & reſcribendo
inſinuaturã. Ecce feci ꝙ te uoluiſſe, quãuis
non per te,cōperi, ne uiderer tibi oſtium fi-
duciæ inhumaniter claudere: ſupereſt ut pro
nas ipſa,ſi quid ex me q̃rendū putas. Aut.n.
ſcio ꝙ inquiſieris,& non negabo: Aut ita ne
ſcio, ut nullo fidei ſalutiſq; detrimento ne-
ſciã, & de hoc ēt teipſam (ſi potuero) faciã
reddita ratione ſecurã. Aut certe ſi & neſcio
& tñ ſciendū eſt, uel impetrabo à dño ne ti-
bi deſim. Nã ſæpe officiū impertiendi meri-
tū eſt accipiendi: uel ita tibi rñdebo, ut noue
ris pro hac ipſa re quã pariter neſcimus ad
quē pulſare debeamus. Hæc ideo pręlocutus
ſū, ne te pro certo ſperes quicquid à me q̃-
ſiueris auditurã, & cū hoc non prouenerit,
audacter potius q̃ prudenter me feciſſe arbi-
treris, ꝙ tibi q̃rendi (ſi quid uoles) faculta-
tē dedi. Hoc.n. feci nō doctor perfectus, ſed
cū docendis perficiēdus, dña eximia merito
que honorabilis in Chriſto ac ſuſcipienda
filia. Et quidē ēt in ijs reb. quas utcunq; ſcio,
magis te cupio eſſe ſcientem, q̃ ſcientiæ no-
ſtræ indigentē. Neque.n. ut ꝙ ſcimus docea E
mus,aliorū ignorantiã optare debemus. Mul
to quippe melius oēs ſumus dociles Deo ꝙ
utiq; in illa ſuperna patria, cū in nobis com
pletū fuerit ꝙ promiſſum eſt, perficietur, ut
non dicat hō proximo ſuo, Cognoſce dñm.
Omnes.n.cognoſcent eum, ſicut ſcriptū eſt, *Hier.41.*
à minore uſq; ad maiorē eorum. Et ſolicitiſ-
ſime cauendū eſt in docendo ſuperbiæ ui-
tium, ꝙ in diſcendo non ita eſt. Vnde & ſan-
cta ſcriptura nos admonet dicens: Sit omnis *Iacobi. 1.*
homo uelox ad audiendum, tardus aūt ad lo *Pſal. 50.*
quendū. Et ille in pſalmo ait: Auditui meo
dabis gaudiū & exultationē & lętitiam: conti
nuoq; ſubiecit, Et exultabunt oſſa humiliata.
Vidit.n. in audiendo facillime ſeruari humi-
litatē, q̃ difficilis eſt in docendo, qm̄ neceſſe
ut doctor habeat ſuperiorem locum, ubi la-
borioſum eſt obtinere ne ſubrepat elatio. Vi
des ne quemadmodū periclitemur a quibus
hoc expectatur, ut non ſolū doctores ſimus,
uerumēt cum ſimus hoīes diuina doceamus?
Sed laborū periculorumq; noſtrorū ſingu- F
lare eſt ſolatiū, cum ita proficitis, ut illò per-
ueniatis, ubi nullius hominis doctoris egea-
tis. Iſto autē periculo non tantum nos, nam
ad illum de quo dicturus ſum, quid ſumus
nos? Nō ergo nos tantum periculo iſto, ſed
etiam ille doctor gentium periclitatū ſe eſſe
teſtatur cū dicit: Ne in magnitudine reuela- *1. Co. 12*
tionum mearum extollar, datus eſt mihi ſti-
mulus carnis, &c. Vnde & ipſe dñs tumoris
huius admirabilis medicus, Nolite, inquit,
ab hominibus uocari rabbi, unus eſt.n. ma- *Mat. 23.*
giſter ueſter Chriſtus. Quod retinens idem

ipse doctor gentium dicit: Neq; qui plantat
1. Cor.3. est aliquid, neque qui rigat, sed qui incremẽ-
tum dat Deus. Hoc & ille meminit, qui in na
tis mulierum, quanto magnus erat, tanto se
in omnibus humiliabat, indignũ se affirmans
Lucæ 3. qui Christi calciamẽta portaret. Quid enim
Ioan.1. aliud ostendit vbi ait: Qui habet spõsam spõ
Ioan.3. sus est, amicus aũt sponsi stat & audit eum,
& gaudio gaudet pp vocem sponsi? Hic est
ille auditus de quo pauloante cõmemoraui
Psal. 50. in psalmo positum, Auditui meo dabis exul
tationem & lętitiã, & exultabunt ossa humi-
liata. Proinde tanto me certius, tãto solidius,
tanto sanius gaudere scias de fide & spe &
dilectione tua, quanto minus indigneris, non
tantum à me quicquam discere, sed ab vllo
G prorsus hominum. Verumtñ quia cum illic
essem, te quidẽ per ætatem verecundante, bo
ni parentes & amantissimi bonorũ studiorũ
tuorũ, quanto pietatis veræq; sapientiæ ardo
re flagrares mihi intimare dignati sunt, & be
neuolentissime petierunt, ne tibi instruendæ
in quo opus est, meã operulam denegarem:
admonendam te his literis credidi, secundũ
supradictas optiones, vt q̃ras ꝙ vis, ne sim
superfluus si conatus fuero docere ꝙ scis,
dum tñ firmissime teneas, ꝙ & si aliquid sa-
lubriter per me scire potueris, ille te doce-
bit qui est interioris hominis magister inte-
rior, qui in corde tuo tibi ostẽdit verum esse
ꝙ dr̃, Quia neq; qui plantat est aliquid, neq;
qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.

Augustinus Italicæ cuidam de clade Roma
norum à Barbaris illata, de perpetiendis
malis spe vitæ cęlestis. Epistola 133.

REligiosissimæ atq; in Christi membris
merito sancteq; laudabili famulæ Itali-
cæ, Augustinus in dño salutem. Tres episto-
las tuæ benignitatis acceperam cũ ista rescri
H psi. Vnam, quæ adhuc meas literas exigebat:
alteram, quæ ad te iam peruenisse indicabat:
tertiam, quæ beneuolentissimam pro nobis
curam tuam etiam de domo clarissimi & e-
gregij iuuenis Iuliani, quæ nostris ãdhæret
parietibus, continebat. Qua accepta cõtinuo
respondere non distuli, quia procurator exi
mietatis tuæ cito se Romã posse mittere scri
psit, cuius literis grauiter contristati sumus,
ꝙ ea quæ illic in vrbe vel circa vrbem gerũ-
tur, non nobis insinuare curauit, vt certum
apud nos fieret ꝙ incertæ famæ credere no-
lebamus. Fratrum quippe literis ante trans-
missis, quãuis molesta & dura, multo tñ le-
uiora nunciata sunt. Plus sanè quam dici po-
test miratus sum, ꝙ nec tanta occasione ho-
minum tuorum fratres sancti Episcopi scri-
pserint, nec epistola tua quicquam nobis de
tantis tribulationibus vestris insinuauerit, q̃
vtiq; per viscera charitatis nostræ sunt, nisi
forte faciendum non putasti ꝙ nihil prodes-
se duxisti, aut nos tuis literis męstificari no-
luisti. Prodest aliquid, quantũ ego arbitror, [illegible]
ẽt ista cognoscere. Primo, quia iniustum est
gaudere velle cum gaudentibus, & flere non
velle cum flentibus. Deinde quia tribulatio
patientiam operatur, patientia probationẽ,
probatio spem, spes aũt non confundit, quia
charitas Dei diffusa est in cordibus nostris
per spiritumsanctum, qui datus est nobis. Ab-
sit itaque vt recusemus audire etiam quę a-
mara & tristia sũt erga charissimos nostros.
Nescio quo.n.modo minus fit, quod patitur
vnum membrum si compatiuntur alia mem
bra. Nec ipsa mali relatio fit per communio
nem cladis, sed per solatiũ charitatis, vt quã-
uis alij ferendo patiuntur, alij cognoscendo
compatiuntur, communis fit tamen tribula-
tio, quia probatio, spes, dilectio spiritusque
communis est. Omnes autem nos dominus
consolatur, qui & hæc temporalia mala præ
dixit, & post hæc bona æterna promisit. Nec
debet cum præliatur infringi, qui vult post
prælium coronari, vires illo subministrante
certantibus qui præparat ineffabilia dona vi
ctoribus. Rescripta illa nostra nõ tibi ad nos
auferant scribendi fiduciam, præsertim quia
timorem nostrum non improbabili defen-
sione lenisti. paruulos tuos resalutamus, &
in Christo tibi grandescere optamus, qui iã
in hac ætate cernunt quam sit amor huius se-
culi periculosus & noxius, atque vtinam ci
magna & dura patiuntur, parua & flexibi-
lia corrigantur. De domo illa quid dicã, ni-
si benignissimę tuæ curæ gratias agam? Nan
eam quam dare possumus nolunt, quam vo
lunt autem dare non possumus. Neque.n.si
cut falso audierunt, à decessore meo relict
est ecclesię, sed inter antiqua eius prędia po
sidetur, & antiquæ alteri Ecclesiæ sic cohæ
ret, quemadmodum ista de qua agitur alter

Augu-

Augustin' Pāmachio viro senatori, gratulať quod eā Numidię partē cui præerat adhoratus sit literis, vt Donatistis conferrēt sese ad ad Ecclesiæ cōionem. Epist. 134.

DOmino eximio & meritò suscipiēdo, atq; in Christi visceribus dilectissimo filio Pammachio, Augustinus in dño salutē. Bona opera tua Christi gratia germinātia, te nobis in membris eius honorandū, & planè notissimū dilectissimūq; fecerunt. Neq;.n. si quotidie faciē tuā viderē, notior mihi esses. quā cū interiorē tuū pacis decorē, pulchrū ac veritatis luce radiantē, in vnius tui facti candore conspexi & agnoui, agnoui & amaui. Huic nunc loquor, huic scribo, dilecto amico meo, qui mihi corpore absenti absens innotuit. Veruntamē iā simul eramus, & cōiuncti sub vno capite viuebamus, in cuius charitate nisi radicatus esses, nō tibi tā dilecta catholica vnitas foret, nec colonos tuos Aphros eō terrarū, vnde Donatistarū furor exortus est, hoc est, in media consulari Numidia constitutos tali admoneres alloquio, tanto feruore spiritus animares, vt deuotiotione promptissima ad sequendū eligerent, quod te talē ac tantū virū, nō nisi agnita ueritate sequi cogitarent, & tam longe à te locorū interuallis remoti irēt sub idē caput atque in eius membris in æternū tecum deputarentur, cuius præcepto tibi temporaliter seruiunt. In hoc ergo tuo facto te cognitum amplectēs, exultaui vt gratularer tibi in Xpo Iesu dño nro, tibiq; has gratulatorias literas mitterē, qualecunq; specimē cordis & amoris erga te mei. Neq;.n. amplius potui. Sed q̄so ne tu hactenus quicquid te diligo metiaris, perlectā transi hanc epistolā transitu inuisibili qui intus fit, & perge cogitādo in pectus meū & cerne quid illic de te agatur. Patebit.n. oculo charitatis cubiculū charitatis, q̄ claudimus aduersus nugas tumultuosas seculi, cū illic Deū adoramus, & videbis ibi delitias lętitiæ meæ de tā bono opere tuo, quas nec lingua effari, nec stylo exprimere valeo, calentes atq; flagrātes in sacrificio laudis eius, quo inspirāte hoc voluisti, & quo adiuuante potuisti. Gratias Deo super inenarrabili dono eius. O q̄ multorū tecū pariter senatorū, pariterq; sanctæ Ecclesiæ filiorū, tale opus desideramus in Aphrica, de quali tuo lætamur. Sed illos periculosū ē exhortari: tibi securū ē gratulari. Illi.n. forte nō faciēt & tanq̄ nos in animo eorū vicerint, inimici Ecclesię decipiēdis insidiabūť infirmis. Tu vero iā fecisti, vnde inimici Ecclesię, liberatis cōfundanť infirmis. Proinde sufficere visū est vt ipse q.b. Christiano iure potueris, aiæ fiducia istā epistolā legas. Sic.n. ex tuo facto fieri posse in Aphrica credunt, quod forte dū putāt fieri non posse, pigrescunt. Insidias aūt quas ipsi hęretici distorto corde moliūť, qm̄ nisi eos arbitratos valere aliquid in possessione Christi, animo tuo, nec rescribere volui. Audies tn̄ hæc à fratrib. meis, quos plu- A
rimū cōmendo eximietati tuæ, ne in tā magna tamq; inopinata salute hominum, de q̄bus per te catholica mater exultat, asperneris etiam superflua metuentes.

Augustinus Seuero abbati, blandissime monēs, ne mutuis laudibus certet, sed potius ea tractet, quæ proprius pertinent ad pietatem. Epistola 135.

DOmino beatissimo atq; dulcissimo, venerabili nimiumq; desiderabili fratri & consacerdoti Seuero, & qui tecū sunt fratribus, Augustinus & qui mecū sūt fratres in domino salutē. Epistola mea quā peruexit charissimus filius & cōdiaconus noster Timotheus, iā parata erat profecturo, quando filij nostri Quoduultdeus & Gaudentius ad nos venerunt cum literis tuis. Inde factū est vt cōtinuo proficiscēs, nō afferret responsionē meā, qm̄ post illorū aduentū quantulūcunque apud nos immoratus est, & profecturus per horas singulas videbatur. Sed etsi p eum rn̄dissem, adhuc debitor forē. Nā & tūc qđ B
videor respondisse debitor sum, nō dico charitatis, quam tanto magis debemus, quanto amplius impenderimus, cuius nos p̄petuos debitores ostendit Apostolus, dicens, Nemini quicquam debeatis, nisi vt inuicem diligatis, sed ipsius epistolæ tuę, quando.n. sufficiam tuæ suauitati tantæque auiditati animi tui, quam mihi lecta nunciauit? Rem quidē mihi in te notissimam insinuauit, veruntamen etsi nō mihi rei nouæ insinuatrix, noua tamen rescriptorum exactrix fuit. Miraris fortasse, cur me huius debiti persolutorem imparem dicam, cum tu de me tam multum Rom. 13.

ſentias, qui me tanquã anima mea noueris. Sed hoc ipsũ eſt ꝙ mihi magnã difficultatẽ C facit rñdendi literis tuis, quia & quantus mihi videaris parco dicere propter verecũdiã tuã, & vtiq; minus dicendo cum tu in me tã tã laudẽ contuleris, quid niſi debitor remanebo? Quod non curarẽ ſi ea quæ de me locutus es, nõ ex charitate ſynceriſsima dicta ſcirẽ, ſed adulatione inimica amicitiæ. Hoc quippe modo ne debitor fierẽ, quia talia reprehẽdere non deberẽ: ſed quanto magis noui q̃ fideli animo loqueris, tãto magis video quanto debito grauer. Vide aũt quid mihi cõtigit, vt me quodã modo ipſe laudauerim, q me à te fideliter laudatum dixerim. Sed quid aliud dicerẽ, q̃ id quod te admonui quẽ noſti. Ecce mihi nouã feci quæſtionem, quã tu non propoſuiſti, & eã fortaſsis expectas vt ſoluã, ita mihi parum erat ꝙ debitor erã, niſi etiã me ampliore debito ipſe cumularẽ. quã quã hoc facilè ſit oſtendere, & ſi non oſtendã facilè tibi videre, & vera infideliter dici poſſe, & non vera fideliter. Qui.n. ſic credit vt loquitur, etſi nõ vera loquitur, fideliter loquitur, q aũt nõ credit q̃ loquitur, & ſi vera loquitur, infideliter loquitur. Nunquid ergo dubito ꝙ ea de me credas q̃ ſcripſiſti? Quæ cũ in me nõ agnoſco, potuiſti fideliter de me non vera dicere: ſed nolo te vel beneuolentia ſic falli cui beneuolentiæ debitor ſum, quia & tã fideliter & tã beneuole ea q̃ vera ſunt poſſem de te dicere, niſi (vt ſupra dixi) verecundiæ tuæ parcerem. Ego aũt qñ laudor à germaniſsimo & familiariſsimo animæ meæ, velut a meipſo lauder, ſic habeo. D Quod cernis quã moleſtũ ſit, etiã vera ſi dicantur. Quanto potius, quia etiã cũ ſis altera anima mea, immo vna ſit anima tua & mea ſic in me falleris putando mihi adeſſe quę de ſunt, quomodo & de ſe ipſe vnus homo falli poteſt? Quod nõ tã ideo nolo ne quẽ diligo tu fallaris, verũetiã ne minus ores vt ſim quod iã me eſſe credis: nec in eo ſum tibi debitor, vt eodẽ progreſſu beneuolentiæ credã & loquar de te bona, quę adhuc & tu tibi deeſſe cognoſcens, ſed vt animo tam quidem beneuolo ea tãtũ dicam bona tua dona Dei, de quibus in te certus ſum. Quod nõ ideo nõ facio ne fallar in eis, ſed ne tu à me laudatus, ipſe te laudaſſe videaris: & propter illam iuſtitiæ regulam, quia mihi fieri nolo. Quod ſi fieri debet, eligo eſſe debitor quaddiu puto nõ eſſe faciendũ. Si autem fieri non debet nec E debitor ſum. Sed noui quid mihi ad hæc reſpondere poſsis, Ita iſta loqueris quaſi prolixam epiſtolam tuã de laudibus meis deſiderauerim. Abſit vt hoc de te credã: ſed epiſtola tua, nolo dicere quã veris vel quã non veris, plena tamẽ laudibus meis, hoc de me vt reprehenderẽ etiã te nolẽte flagitauit. Nã ſi quid aliud volebas vt ſcriberẽ largitorẽ me deſiderabas, non redditorem. Porro iuſtitię ordo ſic ſe habet, vt debitum prius reddadamus, tũ deinde cui reddimus ſi hoc placet aliquid & donemus: quanquã etiã talia qualia deſideraſti vt ſcriberẽ, ſi diligentius præcepta dominica cogitamus, reddimus potiꝰ quã donamus, ſi nemini quicquam debendũ eſt niſi vt inuicẽ diligamus. Ipſa quippe dilectio exigit debitũ, vt fraternę charitati ſeruiẽtes, eũ qui ſe adiuuari recte velit, in quo poſſumus adiuuemus. Sed mi frater & tu credo quod noueris, quanta ſint in manibus meis, quibus ob diuerſas curas quas noſtræ ſeruitutis neceſsitas habet, vix mihi pauciſsimę guttæ tẽporis ſtillantur, quas alijs rebus ſi impendero, contra officiũ meũ mihi facere videor. Quod enim vis vt ad te prolixam epiſtolã ſcribã, & hoc quidẽ debeo (fateor) debeo prorſus hoc tam dulci, tã ſynceræ, tam merę volũtati tuæ. Sed quia bonus es amator iuſtitiæ, inde te admoneo, vt de illa quam diligis hoc à me libentius audias. Cernis prius eſſe quod tibi & alijs quam quod tibi tantũmodo debeo, & tẽpus ad omnia mihi nõ ſufficit, quando nec ad illa quæ priora ſunt. Vide omnes chariſsimi & familiariſsimi mei quorũ in nomine Chriſti inter primos mihi es, rem faciẽt officij ſui: ſi non ſolũ alia mihi ſcribenda ipſi non imponant, verumetiam cęteros quanta poſſunt authoritate & ſancta benignitate prohibeant, ne videar ergo durus cum à ſingulis petita non dedero, dum ea volo magis reddere quæ omnibus debeo. Denique cum ſicut ſperamus & promiſſum tenemus, ad nos venerit venerabilitas tua ſcies quibus operibus literarum & quantum occupatus ſim, & inſtantius facies quod rogaui, vt & alios quos potueris mihi aliquid aliud ſcibendũ volentes iniungere à me demoliaris. Dominus Deus noſter impleat cordis tui tam grandem, & tam ſanctum ſinum quem

quem ipſe fecit domine beatiſsime.

Auguſtinus Felici & Hilarino Epiſcopis, adhortans, ut afflictiones patienter ferant, Bonifacium preſbyterũ liberans inuidia, quod diceretur ab ipſo ſubmotus ex ordine presbyteri. Epiſtola 136.

DOminis dilectiſsimis meritoq; honorandis fratrib. Felici & Hilarino, Auguſtinus in dño ſalutẽ. Non miror ſatanam fidelium animos perturbantẽ, cui reſiſtite, permanentes in ſpe promiſſorum Dei, qui fallere non põt, qui nõ ſolũ nobis in ſe credẽtib. & in eius charitate vſq; in finẽ perſeuerãtib. polliceri pręmia æterna dignatus eſt, verumetiã tẽporalia ſcandala non defutura prædixit, quibus fidẽ noſtram exerceri & probari oporteret. Ait.n. Quoniã abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorũ: ſed continuo ſubiecit, Qui ãt perſeuerauerit vſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Quid ergo mirũ ſi homines ſeruis Dei detrahũt, & qui eorũ vitã peruertere non poſſunt, famam decolorare conant, cũ ipſum Deum & dñm eorũ quotidie blaſphemare non ceſſent, cum eis diſplicet quicquid cõtra eorũ voluntatem iuſto & occulto iudicio facit? Vnde exhortor prudẽtiã veſtrã, domini dilectiſsimi meritoq; honorandi fratres, vt ſcripturarũ Dei qui nobis hæc omnia futura prænunciauit, & aduerſus ea nos firmos eſſe debere præmonuit, cõtra hominũ maledica vaniloquia ſuſpitionesq; temerarias corde Chriſtianiſsimo cogitetis. Breuiter vtiq; dico charitati veſtræ, Bonifaciũ p̃sbyterũ in nullo crimine apud me fuiſſe detectũ, nequaquã me de illo tale aliquid credidiſſe vel credere. Quomodo ergo iuberem de numero presbyterorum nomen eius auferri, vehementer terrente Euangelio vbi dominus ait: In quo iudicio iudicaueritis iudicabimini? Cũ enim cauſa q̃ inter illum & Spem exorta eſt, ſub diuino examine pẽdeat ſecundum placitũ eorum, quod vobis ſi volueritis poterit recitati, quis ego ſum, vt audeam Dei præuenire ſentẽtiã, in delẽdo vel ſupprimendo eius nomine, de quo nec ſuſpicari temere mali aliquid Epiſcopus debui, nec dilucide iudicare homo de occultis hominum potui, cum in ipſis cauſis ſecularib. quando ad maiorem poteſtatem refertur arbitriũ iudicandi, manentibus (ſicut erant) oĩbus rebus, expectetur illa ſententia vnde iam I
nõ liceat prouocari, ne ſuperiori cognitori fiat iniuria, ſi eius pendente iudicio aliquid fuerit commutatum? Et vtiq; multum intereſt inter diuinam & humanã quamlibet excelſiſsimã poteſtatem. Domini Dei noſtri miſericordia nunquam vos deſerat, domini dilectiſsimi & honorandi fratres.

Apparet quẽdã è ſodalitio Auguſtini parum ſecundæ famæ iuuenem intendiſſe crimẽ Bonifacio presbytero Auguſtini quod ab eo fuerit de ſtupro interpellatus. Quũ res euidentib. argumẽtis nec refelli nec coargui poſſet, iuſſus eſt vterq; adire ſepulchrũ martyris, vt miraculo tranſigeretur iudiciũ. Id vt clã fieret, curarat Auguſtin⁹. Verũ q̃m res eruperat in notitiam hoĩm, hortatur omnes, ne temere iudicẽt, neue ob paucorũ delicta, vel ipſi deficiãt à pietate, vel de oĩb. male ſuſpicentur, declarãs nullã fuiſſe tam fęlicem ſodalitatẽ, in qua nõ aliquod flagitium extiterit. Epiſt. 137.

DIlectiſsimis fratrib. Clero, ſenioribus, & vniuerſæ plebi eccleſię Hipponẽſis, cui ſeruio in dilectione Chriſti, Auguſtinus in domino ſalutẽ. Vtinã ſcipturæ Dei ſolicita mente intendentes, in quibuſq; ſcandalis K
adiurorio noſtri ſermonis non egeretis, & ille vos potius conſolaretur qui conſolatur & nos: qui non ſolũ bona, quæ ſanctis & fidelibus ſuis eſt redditurus, verumetiã mala quibus erat hic mũdus abundaturus antè prædixit, antè cõſcribenda curauit, vt bona poſt ſeculi finem ſecutura certiores expectaremus, quàm mala ſimiliter pręnunciata ante ſeculi finem prędedentia ſentiremus. Vnde & Apoſtolus dicit: Quæcunque enim antè ſcripta
ſunt, vt nos doceremur ſcripta ſunt, vt per Rom. 5.
patientiam, & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus ad Deum. Quid autem opus erat vt ipſe dominus Ieſus non ſolum diceret: Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno pa
tris ſui, quod poſt ſeculi finem futurum eſt, Mrt. 13.
verumetiam exclamaret. Væ mundo ab ſcan Mat. 18.
dalis: niſi vt nobis non blandiremur venire nos poſſe ad ſedes fęlicitatis æternę, niſi temporalibus malis exerciti non defecerimus? Quid opus fuit vt diceret: Quoniam abun-

dabit iniquitas refrigefcet charitas multorũ,
nifi ut illi de quibus continuo locutus adiun
Mat.24. xit; Qui perfeuerauerit vfq; in finẽ, hic faluus
erit: cũ hac iniquitatis abundantia refrigefcẽ
tẽ charitatem viderent, non perturbarentur,
non expauefcerent, non quafi rebus infpera-
tis & inopinatis contriftati deficerẽt, fed po
tius, videntes accidere, quæ futura prædicta
funt ante finem, patienter perfeuerarent vfq;
in finem, vt fecuri mererentur regnare poft
L finem, in ea vita quæ non habet finẽ. Proin-
de charifsimi in ifto fcandalo quod de Bo-
nifacio presbytero nonnulli perturbantur,
non vobis dico vt nõ doleatis. Qui enim ifta
non dolent, non eft in eis charitas Chrifti: q
autem etiam de talibus gaudent, abundat in
eis malignitas diaboli. Non quia in memora
to presbytero apparuit aliquid quod dignũ
damnatione iudicaretur, fed quia duo de do
mo noftra habent caufam, vt vnus eorum fi-
ne dubio perditus habeatur, & fit alterius fa-
ma apud quofdam mala, apud quofdam du-
bia, etiam fi non fit maculata confcientia.
Dolete ifta, quoniam dolenda funt. Non tñ
fic vt eo dolore veftra charitas à bene viuen-
do refrigefcat, fed potius ad dominũ depre
candũ inardefcat, vt fi innocens eft presby-
ter nofter quod magis credo: quia cũ fenfif-
fet alterius motũ impudicum & immundũ,
nec confentire voluit nec tacere, cito eum
fua diuina fententia manifeftatum minifte-
rio proprio repræfentet. Si autem male fibi
confcius, quod fufpicare nõ audeo, voluit al
terius exiftimationẽ lędere, cum eius pudici
tiã cõtaminare non poffet, ficut dicit ipfe cũ
quo habet caufam, non eũ permittat fuã oc-
cultare nequitiã, vt quod hoĩes inuenire non
M poffunt, de quolibet eorũ diuino iudicio ꝓ-
paletur. Cum enim ifta me caufa diu cruciaf
fet, nec inuenirem quomodo vnus è duobus
conuinceretur, quanuis magis presbytero
credidiffem, cogitaueram primo fic ambos
Deo relinquere, donec in vno eorũ qui mi-
hi fufpectus erat aliquid exifteret, vnde non
fine iufta manifefta cã de noftro habitacu-
lo proijceretur. Sed cum promoueri in cle-
ricatu, fiue illic per me, fiue alibi per literas
meas vehementifsime conaretur, ego autem
nullo modo adducerer ei homini, de quo tã
tum mali exiftimarem, manus ordinationis
imponere, aut per commendationem meã
alicui fratri meo eum fubintroducere, tur-
bulentius agere cępit, vt fi ipfe in clericatu
nõ promoueretur, nec presbyter Bonifacius
in fuo gradu effe permitteretur. In qua eius
prouocatione cum viderem Bonifaciũ nol-
le quibuslibet infirmis & ad fufpicionẽ pro
penfis de fuę vitæ dubitatione fcandalũ fie-
ri, paratumq; effe honoris fui apud homines
damnum perpeti potius, quam in contẽtio-
ne, in qua non poffet ignorantib. & dubitã-
tib. vel ad male fufpicandũ procliuiorib. fuã
demonftrare cõfcientiã vfq; ad Ecclefię per
turbationẽ inaniter progredi, elegi aliqd me
diũ, vt certo placito fe ambo conftringerẽt
ad locũ fanctũ fe peregrinaturos, vbi terribi-
liora opera Dei nõ fanã cuiufq; cõfcientiam
multo facilius aperirẽt, & ad cõfefsionẽ vel
pęna vel timore cõpellerẽt. Vbiq; quidẽ Deꝰ
eft, & nullo cõtinet vel includit loco, qui cõ
didit omnia, & cũ à veris adoratorib. in fpũ
& veritate oportet adorare, vt in occulto ex-
audiẽs, in occulto & iuftificet & coronet. Ve
runtñ ad ifta, q̃ hoĩbus vifibiliter nota funt,
quis põt eius cõfiliũ perfcrutari, quare in a-
lijs locis hæc miracula fiant, in alijs non fiãt?
Multis. n. notifsima eft fanctitas loci, vbi bea
ti Felicis Nolenfis corpus cõditũ eft, quo vo
lui vt pergerẽt, quia inde nobis facilius fi-
deliusq; fcribi põt, quicqd in eorũ aliquo di
uinitus fuerit propalatũ. Nã & nos nouimus
Mediolani apud memoriã fanctorũ, vbi mi-
rabiliter & terribiliter dæmones confitẽtur,
furẽ quendam quia ad eum locũ venerat vt
falfum iurando deciperet, cõpulfum fuiffe
confiteri furtũ, & quod abftulerat reddere:
Nunquid non & Aphrica fanctorũ martyrũ
corporibus plena eft? Et tñ nufquam hic fci
mus talia fieri. Sicut enim quod Apoftolus di
cit: Non omnes habent dona curationum,
nec omnes habent di iudicationẽ fpirituũ,
ita nec in omnibus memorijs fanctorũ ifta
fieri voluit ille, qui diuidit propria vnicuiq;
pro vt vult. Quapropter cũ ego noluiffem
hunc grauifsimum dolorem cordis mei vo-
bis perferri in notitiam, ne vos atrociter, &
inaniter contriftando turbarem, fortafsis iõ
Deus noluit vos latere, vt nobifcũ orationi-
bus incumbatis, vt quod ipfe in hac caufa
nouit, nos autem noffe non poffemus, etiam
nobis manifeftare dignetur. Nomen autem
presbyteri propterea non aufus fum de nu-

mero

mero collegarũ eius vel ſupprimere vel de-
lere, ne diuinæ ptãti ſub cuius examine cau-
ſa adhuc pendet, facere viderer iniuriã, ſi il-
lius iudiciũ meo vellẽ iudicio ꝑuenire, quod
nec in negocijs ſecularib. iudices faciunt, qñ
cauſę dubitatio ad maiorẽ poteſtatẽ refertur
vt pendente relatione aliquid audeãt cõmu-
tare. Et in Ep̃orum concilio conſtitutum eſt,
nullũ clericũ, qui nondũ conuictus ſit, ſuſpẽ
di à cõione debere, niſi ad cauſam ſuã exami
nandã ſe nõ p̃ſentauerit. Bonifacius tñ hanc
C humilitatem ſuſcepit, vt nec literas acciperet
quib. in peregrinatione honorẽ ſuum q̃reret
vt in eo loco vbi ambo ignoti ſunt, circa am
bos æqualitas ſeruaretur. Et nunc ſi uobis pla
cet vt nomen eius non recitẽ, ne ijs qui ad
Co 1. ecclesiã accedere nolũt, ſicut ait Apoſtolus,
demus occaſionẽ q̃rentib. occaſionẽ, nõ erit
noſtrũ hoc factũ, ſed eorũ quorũ cauſa fue-
3. rit factũ. Quid. n. obeſt hoĩ, ꝙ ex illa tabula
b- non vult eũ recitari humana ignorãtia, ſi de
7. libro viuorũ non eũ delet iniqua conſcien-
tia? Proinde fratres mei qui timetis Deũ, me
P. 5. mentote ꝙ ait Apoſtolus Petrus: qm̃ aduer-
ſarius veſter diabolus tanq̃ leo rugiens cir-
cuit, q̃rens quẽ deuoret. Quem non põt de
uorare ſeductũ ad nequitiã, famã ipſius in-
quinare conatur, vt (ſi fieri poteſt) oppro-
brijs hoĩum, & malarum linguarum detra-
ctione deficiat, & ſic in eius fauces ruat. Si
aũt nec famã innocentis maculare potuerit,
hoc ei perſuadere tentat, vt per maleuolas ſu
ſpitiones de fratre ſuo iudicet, & ſic ab illo
implicatus abſorbeatur. Et quis oẽs eius ca-
ptiones & circũuentiones vel cõprehẽdere
vel enumerare ſufficiat? Aduerſus tñ hæc tria
q̃ ad cauſam pręſentẽ pertinent propius, ne
mala exẽpla imitando ad nequitiã ſeducami
5. ni, ita vos per Apoſtolũ alloquitur Deus: Ne
ſitis iugũ ducentes cũ infidelibus. Quæ. n. par
6. ticipatio iuſtitiæ cũ iniquitate? Aut quę ſocie
tas luci ad tenebras? Itẽ alio loco, Nolite, in-
quit, ſeduci: corrũpunt mores bonos collo-
quia mala, Sobrij eſtote iuſti, & nolite pecca
D re. Vt aũt linguis detrahentium non deficia-
tis, ſic per Prophetã dñs dicit: Audite me qui
ſcitis iudiciũ, populus meus in quorũ corde
lex mea eſt. Opprobria hoĩum nolite metue
re, & detractione eorũ ne ſuperemini, nec ꝙ
vos ſpernant magni duxeritis. Sicut. n. veſti-
mentũ, ita per tp̃s abſumenť, & ſicut lana à ti
nea comedentur, iuſtitia aũt mea in æternũ
manet. Iam vero ne maleuolo aĩo de ſeruis
Dei falſa ſuſpicando pereatis, illud Apoſtoli 1. Cor. 4.
cũ recordamini vbi ait: Nolite ante tp̃s iudi-
care quicquã, donec veniat dñs, & illuminet
abſcondita tenebrarũ, & manifeſtet cogita-
tiones cordis, & tũc laus erit vnicuiq; à Deo.
Et itẽ illud ꝙ ſcriptũ eſt, Quæ manifeſta sũt,
vobis, q̃ autẽ occulta ſunt, dño Deo veſtro. E
Manifeſtũ eſt quidẽ, quia iſta in eccleſia non
accidunt ſine graui triſtitia ſanctorũ atq; fi-
deliũ, verumtñ conſoletur nos qui cũcta p̃di
xit, atq; vt abundantia iniquitatis nõ refrigeſ
camus, ſed vſq; in finẽ perſeueremus, vt ſal-
ui eſſe poſsimus admonuit. Nã quãtũ ad me 1. Co. 11.
attinet, & ſi eſt in me quãtulacunq; charitas
Chriſti, quis veſtrũ infirmatur & ego nõ in-
firmor? Quis ſcandalizatur & ego non vror?
Nolite itaq; augere cruciatus meos deficiẽ-
do vel in ſuſpitionib. falſis, vel in peccatis a-
lienis. Nolite obſecro vos, ne dicã de vobis:
Et ſuper dolores vulnerũ meorũ addiderũt.
Nã illi qui gaudẽt de iſtis dolorib. noſtris, de Pſal. 68.
quib. in perſona corporis Xp̃i tanto ante p̃-
dictũ eſt, Aduerſus me inſultabãt qui ſede-
bant in porta, & in me pſallebant qui bibe-
bant vinũ, multo tolerabilius ſuſtinentur, ꝓ
quib. tñ ẽt ipſi orare & bonũ eis velle dici-
mus. Ad quid. n. aliud ſedẽt iſti, & quid aliud
captant, niſi ut quiſquis Ep̃s vel clericus vel
monachus vel ſanctimonialis ceciderit, oẽs
tales eſſe credant, ſed non oẽs poſſe manife-
ſtari? Et tñ ẽt ipſi cũ aliqua maritata inueniť
adultera, nec proijciunt vxores ſuas, nec ac-
cuſant matres ſuas. Cũ aũt de aliquib. qui ſan
ctũ nomen profitentur, aliquid criminis vel
falſitatis ſonuerit vel veri patuerit, inſtant, ſa
tagũt, ambiunt, vt de oĩb. hoc credatur. Hos
ergo de noſtris dolorib. ſuauitatẽ ſuæ malæ
linguæ captantes, facilè eſt vt illis canib. cõ- Luc. 16.
paremus, ſi forte in malo intelligendi ſunt, q̃
lingebant vulnera pauperis illius, qui ante ia
nuã diuitis iacebat, & quouſq; veniret ad re- F
quiẽ ſinus Abrahę, laborioſa & indigna oĩa
tolerabat. Vos me nolite amplius cruciare, q̃ 2. Cor. 7.
aliquã ſpẽ habetis ad Deũ. Vos nolite illa vul & 11.
nera quæ illi lingebãt multiplicare. Vos pro
quib. periclitamur, omni hora hñtes foris pu
gnas intus timores, periculũ in ciuitate, peri
culũ in deſerto, periculũ ex gentib. periculũ
ex falſis fratribus. Scio quia doletis, ſed nun-
quid

quid acrius q̃ ego? Scio quia cõturbati eſtis,
& timeo ne inter linguas maledicorũ defi-
ciatis,& pereat infirmus,ꝓꝑ quem Chriſtus
mortuus eſt.Nõ ex vobis increſcat dolor no
ſter, quia non culpa noſtra factus eſt veſter.
Nã hoc eſt ꝙ p̃cauere conatus ſum,vt (ſi fie
ri poſſet) hoc malũ,nec vitandũ negligeret̃,
nec in veſtrã notitiã perferret̃,vbi infructuo
ſe cruciarentur firmi & periculoſe turbaren
tur infirmi. Sed qui hoc cognito ꝑmiſit vos
tentari, det vobis vires ſuſtinendi, & erudiat
G vos ex lege ſua, Doceat vos & mitiget à die-
bus malignis,donec fodiat̃ peccatori fouea.
Pſal. 93. Audio nõnullos veſtrũ hoc amplius cõtriſta
ri, ꝙ de lapſu duorũ illorũ diaconorũ, q̃ ex
parte Donati venerant, tanq̃ diſciplinæ Pro-
culiani inſultauerint, velut gloriantes de no-
bis, ꝙ ex noſtra diſciplina nihil tale in cleri-
Hier. 3. cis extitiſſet. Quod quicunq; feciſtis, fateor
vobis,nõ bene feciſtis.Ecce docuit nos De⁹,
vt q̃ gloriat̃ in dño glorieẽ.Nec obijciatis hę
reticis,niſi quia nõ ſunt catholici, ſimiles eis
ſitis, qui nõ habendo ꝙ in cauſa ſuæ diuiſio-
nis defendant, non niſi hominũ crimina cǫl
ligere affectant, & ea ipſa plura falſiſsime ia-
ctant: vt quia ipſam diuinæ ſcripturæ verita-
tẽ, qua vbiq; diffuſa Chriſti eccleſia cõmen-
dat̃, criminari & obſcurare nõ poſsũt, hoĩes
per quos p̃dicatur adducãt in odiũ,de quib.
& fingere quicquid in mentẽ venerit poſsũt.
Vos aũt nõ ita didiciſtis Chriſtũ, ſi tñ illũ au
diſtis, & in illo docti eſtis. Ipſe quippe fide-
les ſuos ſecuros fecit ẽt de diſpenſatorib. ma
Mat. 23. lis,mala ſua facientibus, & bona eius loquẽ-
1. Cor. 9. tibus,vbi ait.Quæ dicunt facite, q̃ aũt faciũt,
facere nolite:dicunt.n.& non faciunt. Orate
quidẽ pro me, ne forte alijs p̃dicans ipſe re-
probus inueniar.Verumtñ cũ gloriamini,nõ
47. diſt. in me,ſed in dño gloriemini.Quantũlibet n.
quantum vigilet diſciplina domus meæ,homo ſum &
libet. inter hoĩes viuo, nec mihi arrogare audeo,
Gene. 9. vt domus mea melior ſit q̃ arca Noe, vbi tñ
Gen. 21. inter octo hoĩes reprobus vnus inuentus eſt:
Aut melior ſit q̃ domus Abrahæ, vbi dictum
Malac. 1 eſt, Eijce ancillã & filiũ eius. Aut melior ſit
H q̃ domus Iſaac,cui de duobus geminis dictũ
eſt, Iacob dilexi, Eſau autẽ odio habui. Aut
melior ſit q̃ domus ipſius Iacob, vbi lectum
patris filius inceſtauit.Aut melior ſit q̃ dom⁹
Gen. 49. ipſius Dauid,cuius filius cũ ſorore cõcubuit,
2. Re. 22. cuius alter filius cõtra patris tam ſanctã ma-
ſuetudinem rebellauit. Aut melior q̃ cohabi
tatio Pauli Apoſtoli,qui tñ ſi inter oẽs bonos 2. Cor.
habitaret, non diceret quod ſuperius cõme-
moraui, Foris pugnæ, intus timores: nec di-
ceret cũ de sãctitate & fide Timothęi loque-
retur, Nemineẽ habeo qui germane de vobis Phil.
ſolicitus ſit.Oẽs.n.ſua quærunt, non quæ ſũt
Ieſu Chriſti, aut melior q̃ cohabitatio ipſius
dñi Chriſti, in qua vndecim boni perfidum
& furem Iudã tolerauerunt. Aut melior ſit
poſtremo q̃ cęlum, vnde angeli ceciderunt.
Simpliciter aũt fateor charitati veſtræ corã
dño Deo noſtro, qui teſtis eſt ſuper animam
meã,ex quo Deo ſeruire cępi, q̃uo difficile
ſum expertus meliores q̃ qui in monaſterijs
profecerunt,ita non ſum expertus peiores q̃ I
qui in monaſterijs ceciderunt, ita vt hinc ar-
bitrer in Apocalypſi ſcriptum, Iuſtus iuſtior
fiat, & ſordidus ſordeſcat adhuc. Quapro-
pter & ſi contriſtamur de aliquibus purga-
mentis, conſolamur tñ etiam de pluribus or
namentis. Nolite ergo propter amurcã, qua
oculi veſtri offenduntur, torcularia deteſta-
ri, vnde apothecæ dñicæ fructu olei lumino
ſioris implentur. Dñi Dei noſtri miſericor-
dia vos aduerſus omnes inſidias inimici in
ſua pace cuſtodiat dilectiſsimi fratres.

Aug. Clero & populo Hipponenſi excuſat
abſentiã ſuã, adhortans vt in ſubleuandis
pauperibus ſolito ſint alacriores, ob affli-
ctiones temporarias. Epiſtola 138.

DIlectiſsimis fratribus cõclericis & vni-
uerſæ plebi, Auguſtinus in dño ſalutẽ.
In primis peto charitatẽ veſtrã, & per Chri-
ſtum obſecro, ne vos mea cõtriſtet abſentia
corporalis. Nã ſpiritu & cordis affectu puto
vos non dubitare vllo modo me à vobis poſ
ſe diſcedere,quãuis me amplius contriſtet q̃
forte voſipſos, ꝙ infirmitas mea ſufficere nõ
poteſt omnib. curis, quas de me exigunt mẽ
bra Chriſti,quib. me & timor eius & chari-
tas ſeruire cõpellit. Illud.n. nouerit dilectio
veſtra,nunquã me abſentẽ fuiſſe licentioſa li
bertate, ſed neceſſaria ſeruitute, q̃ ſæpe ſan-
ctos fratres & collegas meos, ẽt labores ma-
rinos & tranſmarinos cõpulit ſuſtinere, à q̃-
bus me ſemper nõ indeuotio mentis,ſed mi-
nus idonea valetudo corporis excuſauit.Pro
inde dilectiſsimi fratres ſic agite, vt qđ ait
Apo-

Apoſtolus,ſiue adueniens & videns vos,ſiue abſens audiā de vobis, quia ſtatis in vno ſpū vno aīo collaborantes fidei Euangelicæ. Si vos aliqua moleſtia temporalis exagitat,ipſa vos magis admonere debet, quēadmodū de illa vita cogitare debeatis,vbi ſine aliquo labore viuatis, euadentes non moleſtas anguſtias tpis parui,ſed horrēdas pęnasignis ęterni. Nam ſi modo tanta cura, tanta intētione, tanto labore agitis ne in aliquos cruciatus tranſitorios incidatis, quantū vos oportet eſſe ſolicitos, vt ſempiternas miſerias fugiatis? L Et ſi mors ſic timetur, q̄ finit tēporalem laborē, qūo timenda eſt quæ mittit in æternū dolorē? Etſi delitiæ ſeculi huius breues & ſordidæ ſic amantur, quanto vehementius futuri ſeculi gaudia pura & infinita quęrenda ſunt? Iſta cogitantes nolite eſſe pigri in operib. bonis,vt ad veſtri ſeminis meſſem ſuo tpe veniatis. Nunciatum.n.eſt mihi, ꝙ morē veſtrum de veſtiendis pauperib. fueritis obliti,ad quā miſericordiam cū præſens eſſem vos exhortatus ſum,& nunc exhortor,ne vos vincat & pigros faciat contritio huius mundi, cui talia videtis accidere, qualia dn̄s & redēptor noſter,qui mentiri non poteſt, ventura prędixit. Non ſolū ergo non debetis minus facere opera miſericordiæ, ſed ēt debetis amplius q̄ ſoletis. Sicut.n. ad loca munitiora feſtinatius migrant, qui ruinā domus vident contritis parietibus imminere: ſic corda chriſtiana quantomagis ſentiunt mundi huius ruinam crebreſcentib. tribulationibus propinquare, tantomagis debent bona q̄ in terra recōdere diſponebant,in theſaurū cęleſtē impigra celeritate trāsferre: vt ſi aliquis humanus caſus accideret,gaudeat qui de loco ruinoſo emigrauit: ſi aūt nihil tale fuerit ſubſecutum, nō contriſtetur qui qn̄q; moriturus, immortali dn̄o ad quē venturus eſt bona propria cōmēdauit. Itaq; fratres mei dilectiſsimi, ex eo ꝙ quiſq; habet,ſecundū ſuas vires quas ipſe nouit, facite quod ſoletis, alacriore aīo quam ſoletis,& inter omnes ſeculi huius moleſtias Adoſtolicam exhortationē corde retinete, vbi ait: Dn̄s in proximo eſt,nihil ſoliciti fueritis. Talia mihi de vobis nuncientur, quibus nouerim,non propter meam præſentiā, ſed propter Dei pręceptum qui nunquam eſt abſens,vos ſolere facere,quod multis annis me præſente, & aliquando etiam me abſente feciſtis. Dominus vos in pace conſeruet,& dilectiſsimi fratres orate pro nonis.

Audax Auguſtino, flagitans illius ſcripta. Epiſtola 139.

DOmino vere prædicabili ac nimiū ſuſcipiendo, omniq; laudū genere proſequendo patri Auguſtino, Audax in dn̄o ſalutē. Habeo gratiā beatitudini tuæ ꝙ libenter mei ſumpſeris tentamenta ſermonis. A Tūc.n. bonæ fidei filijs dat̄ audacia, cū paterni fontis hymbrib. fuerit irrorata. Prouocaui itaq; te dulcis antiſtes,non vt ꝑlargi pectoris puſillū libamen acciperē, ſed vt ingēs diuitis vberi flumen haurirē. Theſaurū ſapientiæ deſideraui,ſed minus accepi q̄ volui, licet minus non debet dici, ſed munus, ꝙ oraculū legis contulerit Auguſtinus, ſacrator iuſtitiæ, inſtaurator ſpiritalis glorię,diſpenſator ſalutis æternæ. Tā tibi mundanus orbis notus eſt,q̄ notatus: tam tu ei cognitus,q̄ probatus. Opto itaq; ſapientiæ floribus paſci, & viui fontis hauſtibus irrigari. Pręſta cupienti ꝙ vtiq; proſit. Pōt.n.ſeminudi roboris velamen genitale viridari,ſi meruerit, tuis ſenſim fluentis augeri. Itaq; humilitatis meæ pręſentiam ſpondeo non tam ſtylo quàm voto, ſi venerabilitatis tuæ ſcripta pro viſu relegero. Diuina te clementia tueat̄ annis innumeris dn̄e venerabilis. Cur mihi fons orbis paruo ſermone meauit? An minus apta ſuis ſperauit corda fluentis: Cum pateat mens oīs aquis, ſpectetq; loquacem. Religionis opem, gratos da ſenſibus hymbres, Expectat quos plena fides Chriſti de ſtipite pendens. *Verſus heptameter.*

Auguſtinus Audaci, excuſat occupationes ſuas, admonens vt vel intendat euoluēdis ipſius libris,vel præſens audiat ipſum loquentem. Epiſtola 140.

DOmino dilectiſsimo & in Chriſto ꝑdicando nimiumq; deſiderabili fratri Audaci, Auguſtinus in dn̄o ſalutē. B Breuē epiſtolā tuā, ſed planè vehementer flagitratricē ꝓlixæ epiſtolę meę,nō inuitus,imo ēt lętus accepi. Non ꝙ facilè ſufficerē auiditati, ſed ꝙ gratularer charitati tuæ,quia etſi non de idoneo expetis,bonū eſt tn̄ ꝙ expetis. Et ad longā quidē epiſtolā conſcribendā magis mihi

otium

otium q̃ facultas deest, occupatiſsimo,ſ.ec-
cleſiaſticis curis,à quibus paucułæ tẽporum
ſtillæ vix recreant,vel cogitantẽ aliquid, vel
ea quæ magis vrgent, & mihi videntur pluri
bus profutura dictantẽ,vel reficientẽ corpo-
ris vires noſtræ neceſſarias ſeruituti. Nã ver-
ba non deſunt,quib.poſsit multa charta com
pleri,ſed ꝙ à nobis in eadẽ ſermonis prolixi
tate deſideras,ad hoc me idoneũ non eſſe re-
C ſpondeo. Theſaurum.n. ſapientiæ te deſide-
raſſe dixiſti,ſed minus accepiſſe quam volui
ſti,cũ ego ex illo theſauro mendicabunda ꝓ-
ce quotidianã ſtipem rogem, vixq; impetrẽ.
Oraculum aũt legis qũo ſum, de cuius locis
atque abditis penetralib. neſcio longe plura
quã ſcio, eiusq; multiplices ſinus opacosq;
ſeceſſus adire ac penetrare non valeo, ſicut
volo, & me non aliud q̃ minus dignum eſſe
cognoſco? Porro ſacrator iuſtitiæ quis ego,
cui me ſacratũ eſſe permagnum eſt? Iã vero
ꝙ inſtauratorem ſpiritalis gloriæ me appel-
las, da veniam, cui multũ cui loquaris igno-
ras. Ipſe quippe adhuc in hac gloria ſic in-
ſtauror,vt de die in diem non ſolũ quantum
accedam,ſed vtrum omnino aliquid accedã
latere me fatear. Diſpenſator planè ſalutis ę-
ternæ,cum cęteris innumerabilibus cõſeruis
meis ſum. Quod ſi volens facio, mercedem
2.Cor.9. habeo. Si aũt inuitus,tñ diſpẽſatio mihi cre-
dita eſt: neq;.n.eſſe ſalutis illius diſpenſatorẽ
per verbum ac ſacr̃m, iam hoc eſt ẽt eſſe par
ticipem. Nã ſi per bonos non diſpenſaretur,
non rectè Apoſtolus diceret: Imitatores mei
eſtote ſicut & ego Chriſti. Rurſus ſi per ma-
los non diſpenſaretur, non de quibuſdã dñs
diceret: Quæ dicunt facite,q̃ aũt faciunt,face
Matt.23 re nolite. Dicunt.n. & non faciũt. Multi ergo
2.Cor.4. diſpenſatores ſunt,per quorũ miniſteriũ per
1.Cor.7. ũenitur ad æternã ſalutẽ. Sed quæritur inter
Rom.12. diſpenſatores,vt fidelis quis inueniatur, & in
ter ipſos fideles, in quorũ me numero ille q
D nõ fallitur cõputet, alius eſt ſic, alius aũt ſic,
ſicut vnicuiq; Deus partitus eſt mẽſuram fi-
dei. Itaq; frater chariſsime atq; dulciſsime,
paſcat te dñs potius ſapientiæ floribus, & vi-
ui fontis hauſtib. irriget. Si quid aũt per ope-
rulam meã religioſiſsimo ſtudio tuo cõferri
poſſe arbitraris, quia & capacẽ te eſſe intel-
ligo, & auidũ ſẽtio magis in alia noſtra opuſ
cula,quæ multis voluminib.cõprehendũtur,
tibi animus intendendus eſt, q̃ per epiſtolas
aliquid ſperandũ, ꝙ tuum deſiderium poſsit
explere. Aut certe in ꝑſentia ſume ꝙ potero,
q̃ te puto tuã nobis ideo non exhibere, quia
non vis. Quid.n.magnũ adiuuãte dño, vt ho
mo liber à cuiuſquã loci munere venias ad
nos,ſiue nobiſcum diu futurus, ſiue peracto
ſaltẽ pauxillo tp̃is rediturus? Ecce pene factũ
eſt, quod in quinq; verſuum tuorum tertio E
poſuiſti, vt magis loquacem q̃ eloquentem
haberes epiſtolam meam. Quod aũt in quin
to atq; vltimo verſu ſeptem pedes ſunt, ne-
ſcio vtrum numerus tuum fefellit auditum,
an experiri voluiſti, vtrũ ego adhuc iſta di-
iudicare meminerim, q̃ forte iam obliti ſunt
qui talium aliquando ſtudioſi poſtea pluri-
mũ in eccleſiaſticis literis profecerunt. Pſal-
terium à ſancto Hieronymo translatum ex
Hebręo non habeo. Nos autem nõ interpre-
tati ſumus,ſed codicum Latinorum nonnul-
las mendoſitates ex Græcis exemplaribus e-
mendauimus. Vnde fortaſsis fecerimus aliq̃d
cõmodius quam erat, non tñ tale quale eſſe
debebat. Nam etiam nunc, quæ forte nos tũc
præterierunt, ſi legentes mouerint, collatis
codicibus emendamus. Ita illud quod profe
ctum eſt,tecum nos quoque requirimus.

Auguſtinus Maximę ſtudioſæ fęminæ,conſo
lans illam ſuper afflictione Barbarorum
& Donatiſtarum. Epiſtola 141.

HOnorabili & eximiæ atq; in membris
Chriſti laudabili famulæ Dei Maxi-
mæ,Auguſtinus in dño ſalutem. Quantũ nos
ſtudium ſanctum lætificat,tantum rurſus cõ-
triſtat quod per errores noxios & pernitio- F
ſiſsimos prouinciam veſtram nimium peri-
clitari ſignificas. Sed quia iſta futura prædi-
cta ſunt, mirandum non eſt ꝙ exurgant, ſed
vigilandũ eſt ne noceant. Hæc autem Deus li
berator noſter exurgere non permitteret, ni
ſi ſanctis eius etiam per huiuſmodi tentatio-
nes erudiri expediret. Cõparant ſibi quidem
illa ſua voluntate peruerſa, & præſentis meri
tum cęcitatis & futuri æterni ſupplicij, ſi per
contumaciam indociles fuerint, ſeque cum
in hac vita ſunt, corrigere atque emendare
neglexerint. Verumtamen ſicut ipſi male vtũ
tur bonis Dei, qui facit ſolem ſuum oriri ſu
per bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos &
iniuſtos, qui eos per patientiam ſuam ad
pęni-

pęnitentiã vocat, cum thesaurizant sibi iram
G in die irę, & reuelationis iusti iudicij Dei. Si
cut ergo ipsi benignitate & patientia .i. bonis
Dei male vtuntur dũ non corrigũtur: sic cõ-
tra Deus etiã malis eorũ bene vtitur, non so-
lũ ad iustitiã suã, qua his digna in fine retri-
buet, sed ẽt ad exercitationẽ & profectũ san-
ctorũ suorũ, vt ex ipsa ẽt malorũ peruersita-
te boni ꝓficiãt, & probẽtur, & manifectent,
sicut Apostolus ait: Oportet hęreses esse, vt
probati manifesti fiant inter vos. Nam si nul-
lus etiam malorũ bonus vsus esset Deo ad
vtilitatẽ electorũ suorũ, qui ẽt de malo Iudæ
tm̃ bonũ nobis præstitit, vt Christi sanguine
redimeremur, poterat eos aut nasci non per
mittere, quos malos futuros esse præsciebat,
aut ĩ ipso eorũ initio malignitatis extĩguere.
Sed tantũ eos permittit esse quantum nouit
expedire atq; sufficere admonẽdæ atq; exer-
cẽdæ sanctæ domui suæ. Ideo nostrã de illis
tristitiã consolatur: quia & ipsa tristitia, quã
pro illis, habemus, nos releuat, illos aũt ĩ sua
peruersitate perseuerantes grauat. Gaudiũ ve
ro quod percipimus, qñ aliqui ex eis corre-
cti in melius cõmutantur, & sanctorũ socie-
tati copulant̃, nulli gaudio in hac vita cõpa-
rari põt. Propterea scriptũ est, Fili, si sapiens
fueris, tibi sapiẽs eris & proximis tuis: Si aũt
malus euaseris, solus hauries mala. Quia cũ
gaudemus de fidelib & iustis, & illis & nobis
prodest bonũ eorũ. Cũ aũt contristamur de
infidelib. & iniquis, illis solis nocet & eorũ
malitia, & nostra tristitia. Nos aũt ẽt hoc plu
rimũ adiuuat apud Deũ, quod pro eis mise-
ricorditer contristamur, & pro ipsa tristitia
cõgemiscimus & oramus. Vnde honorabilis
& in Christo laudabilis famula Dei, & męsti
tiã tuã de talibus, & vigilantiã atq; cautelam
cõtra tales quã tuis literis expressisti, multũ
approbo & laudo, atq; vt in hac via ꝑseuerã
ter ambules, pro meis viribus quia hoc exi-
gis, & hortor & moneo, vt miserearis eorũ
tanquã simplex vt colũba, caueas aũt illos
tanq̃ astuta sicut serpẽs, desq; operã, quantũ
potes. vt qui tibi adhærent tecũ in recta fide
permaneant, aut ad fidẽ rectã, si forte in ali-
quo aliqui deprauati sunt, corrigantur. De
homine aũt, quẽ suscepit verbũ Dei, cũ ca-
ro factũ est & habitauit in nobis, emendarẽ
aliquid, si in eo quod credis falsum aut per-
uersum innenire. Hoc ergo crede quod cre-
dis, quia in illo homine totã naturã nostrã
suscepit filius Dei: i. & animã rationalem & I
carnẽ mortalẽ sine peccato. Infirmitatis .n.
nostræ participes factus est nõ iniquitatis, vt
per infirmitatẽ cõmunẽ, solueret iniquitatẽ
nostrã, & adduceret nos ad iustitiã suã, bibẽs
mortem de nostro, & propinans vitã de suo.
Sed si habes aliquã scripturã eorũ, in qua as
serunt quod huic fidei sit contrariũ, dignare
eã mittere, vt non solũ fidẽ nostrã dicamus,
sed eorum quoq; perfidiam, quantum possu
mus, refellamus. Sine dubio .n. hoc ipsum qꝫ
peruerse & impie sentiunt, aliquibus testi-
monijs diuinarũ scripturarũ conãtur astrue-
se. In quibus eis ostendendũ est q̃ non rectè
intelligant literas sacras conscriptas ad fide-
liũ salutem: tanquam si quisquam se medici-
nalibus ferramentis grauiter vexet, quę vtiq;
nõ ad vulnerandũ, sed ad sanandũ sunt insti-
tuta. Multũ aũt laborauimus & laboramus,
quantũ dñs donat contra diuersos errores ar
guendos. Sed laborũ nostrorum opuscula si
forte habere desideras, mitte qui tibi de-
scribant. Voluit enim Deus vt hoc facillime
possis, qui tibi dedit vnde possis. K

Augustinns & Alipius Iulianæ viduæ matri
Demetriadis virginis, ne fallatur episto-
la quam eloquens quidam ad illam scri-
psit. Quidam suspicantur esse Iuliani,
sed non alienam ab errore Pelagiano-
rum. Epistola 162.

DOminę debitis in Christo officijs ho-
norandæ & merito illustri filiæ Iulianę
Alipius & Augustinus in domino salutẽ. Gra
te admodũ nobis iocundeq; accidit, vt simul
nos constitutos apud Hipponẽ tuæ reueren-
tiæ literæ reperirent, quib. hæc rescripta pari
ter redderemus, cognita vestra incolumitate
gaudentes, vicissimq; nostram quam vobis
charam esse confidimus mutua dilectione
nunciantes, domina debitis in Christo offi-
ficijs honoranda & merito illustris filia. Sci
re aũt vos optime scimus, quantũ vobis de-
beamas religionis affectum, quantaq; nobis
& apud Deũ & inter homines sit cura de vo
bis. Licet enim vos ꝑ literas, primũ deinde
etiam præsentia corporali pia & catholica, L
hoc est, vera membra Christi exiguitas nr̃a
cognouerit, tñ etiã ꝑ ministeriũ nostrũ, cũ
acce-

accepiſſetis verbum auditus Dei , ſicut dicit
Apl̃us, Accepiſtis non vt verbũ hominũ, ſed
ſicut eſt vere verbũ Dei. Cuius miniſterij no
1. Th. 2. ſtri adiuuante gratia & miſericordia ſaluato-
ris in domo veſtra tãtus fructus exortus eſt,
humanis nuptijs iã paratis Demetrias ſpiri-
talẽ ſpõſi illius p̃ferret amplexũ, cui ſpecio-
ſo præ filijs hominũ ad habendam ſpũs vbe-
riorẽ fęcunditatẽ, nec ad amittẽdã carnis in-
tegritatẽ virgines nubunt. Neſciremus aũt
quemadmodũ noſtra illa tunc exhortatio à
fideli & nobili virgine fuiſſet accepta, nobis
profectis , cum poſt paululũ profeſſa fuiſſet
ſanctimoniã virginalẽ hoc ingens Dei donũ
qđ per ſeruos quidẽ ſuos plantat & rigat, ſed
M p ſeipsũ dat incrementũ, nobis operarijs p-
ueniſſe, veſtrarũ lætiſsimo nuncio & veraci
teſtimonio diſceremus. Quæ cũ ita ſint, ne-
mo nos improbos dixerit , ſi in vobis admo
nendis vt contraria gratiæ Dei dogmata de-
uitetis , neceſsitudine ſumus propẽſiore ſo-
liciti. Nã licẽt nos Apoſtolus non ſolum op-
potune , verumetiã importune prædicando
verbo inſtare pręcipiat , nõ tñ in eorũ hoĩũ
numero vos habemus q̃bus ſermo vel pagi-
na noſtra importuna videatur, quando ad ſa
nã doctrinã non ptinet, vos vt vigilanter eui
tetis alloquimur. Hinc ergò eſt quod admo-
nitionẽ noſtrã tã grato animo ſuſcepiſtis, vt
in epiſtola tua ad quam nunc reſcribimus
diceres , Sanè q̃ me hortatur reuerentia ve-
ſtra, nè aures indulgeã his hominib. qui pra-
uis tractatibus venerandã fidẽ ſępe corrum-
punt gratias vberes ago tam piæ admonitio-
ni. Quod itaq; adiungis & dicis , Sed noue-
rit ſacerdotiũ veſtrum longe me ac domun-
A culã meã ab huiuſmodi perſonis eẽ diſcretã
omniſq; familia noſtra adeo catholicam ſe-
quitur fidẽ, vt in nullã hęreſim aliqñ deuia-
uerit, nec vnq̃ lapſa ſit , nõ dico in eas ſectas
q̃ vix expiantur , ſed nec in eas q̃ paruos hr̃e
vidẽtur errores, hoc eſt q̃ nos magiſq; com
pellit non tacere apud vos de ijs qui etiã iſta
quæ ſana ſunt, vitiare conantur. Domũ. n. ve-
ſtrã nõ paruã Xp̃i eccleſiã deputamus . Nec
ſanè paruus eſt error illorum, qui putant ex
nobiſipſis nos habere , ſiquid iuſtitiæ, conti-
nentiæ, pietatis, caſtitatis in nobis eſt, eo q̃
ita nos condiderit Deus , vt vltra præter qđ
nobis reuelat ſciam, nihil nos adiuuet, vt ea
quæ facienda diſcendo nouimus, ẽt diligen-
do faciamus naturã. ſ. atq; doctrinã definiẽ-
tes tñmodo eſſe gloriã Dei & adiutoriũ, vt
rectè iuſteq; viuamus. Ad habendã verò bo-
nã voluntatẽ, vbi eſt hoc ipſum qđ iuſti vi-
uimus, & ipſa charitas quæ in omnib. Dei do
nis ita excellit, vt etiã Deus dicta ſit, qua vna
adimplet in nobis ſi q̃d diuinæ legis et admo
nitionis implemus, nolunt nos diuinitus ad-
iuuari, ſed noſipſos dicunt arbitrio proprio
nobis ad iſta ſufficere. Non nobis videatur
error iſte mediocris, profiteri velle Chriſtia
nos, nec velle audire Apoſtolum Chriſti: q
cũ dixiſſet, Charitas Dei diffuſa eſt in cordi-
bus noſtris , ne quiſquã eã ſe habere nõ niſi
per propriũ putaret arbitriũ, cõtinuo ſubiũ-
xit, Per ſpiritũſanctũ qui datus eſt nobis. Hãc
eſſe magnã gratiam ſaluatoris, qui aſcẽdens
in altũ, captiuauit captiuitatẽ & dedit dona
hominib. quiſquis nõdum confiteẽ, quãtũ &
q̃ exitialiter erret, intelligis. Qũo ergo à vo-
bis, quibus tantã dilectionẽ debemns, admo
nendis vt talia caueatis, diſsimulare poſſem',
cũ legiſſemus librũ, quẽ ad ſanctã Demetria
dẽ quiſnã ſcripſerit, vel vtrũ ad vos peruene
rit, veſtras potius reſcriptis noſſe volumus.
In quo libro, ſi fas eſt, legat virgo Xp̃i vñ cre
dat virginalẽ ſuã ſanctitatẽ, omneſq; ſpirita-
les diuitas nõ niſi ex ſeipſa ſibi eſſe, atq; ipſa
priuſquã ſit pleniſsime beata, diſcat Deo eſſe
quod abſit, ingrata. Verba enim ad illã ſcri-
pta in eodẽ libro ſunt iſta. Habes ergo & hic
inquit, p quę merito pręponaris alijs, immo
hinc magis. Nã corporalis nobilitas atq; o-
pulẽtia, tuorũ intelliguntur eſſe nõ tua. Spiri
tales vero diuitias nullus tibi præter te con-
ferre poterit In his ergo iure laudãda, in his
merito cęteris præferenda es , quæ niſi ex te
eſſe nõ poſſunt. Cernis nempe quanta in his
verbis ſit cauẽda pernicies. Nam vtiq; quod
dictum eſt, Non pñt eſſe iſta bona niſi in te,
optime & veriſsime dictũ eſt, Iſte planè ci-
bus eſt. Qđ vero ait, Non niſi ex te, hoc oĩno
virus ẽ. Abſit vt hæc libẽter audiat virgo Xp̃i,
quæ pie intelligit propriã paupertatẽ cordis
humani, & ideo illic niſi ſponſi ſui donis ne
ſcit ornari. Audiat ergo potius Apoſtolũ di-
centẽ, Deſponſaui vos vni viro, virginẽ ca-
ſtã exhibere Chriſto. Timeo autẽ ne ſicut ſer
pens Euã ſeduxit in verſutia ſua, ſic & veſtræ
mẽtes corrũpant à caſtitate quæ eſt in Xp̃o.
Et ppea de his quoque ſpiritalibus diuitijs,
non

non istũ qui dicit, Nullus tibi eas preter te
cõferre põt, & nisi ex te & in te esse nõ pñt,
2.Co 4. sed illum audiat q̃ dicit, Hẽmus thesaurũ istũ
in vasis fictilib. vt eminẽtia virtutis sit Dei &
nõ ex vobis. De ipsa quoq; sacra cõtinentia
virginali, qđ non sibi sit ex seipsa, sed sit Dei
donũ, quis credenti volentiq; collatũ, eũdẽ
audiat veracem piumque doctorem, q̃ cum
1.Co 1. hinc ageret ait. Vellem oẽs esse sicut meip-
sum, sed vnusquisq; proprium donũ habet à
Deo, alius sic, alius aũt sic. Audiat ẽt ipsum,
nõ tm̃ suũ, sed vniuersæ ecclesiæ vnicũ spon-
sum de tali castitate atque integritate dicẽtẽ,
Mat. 9. Non oẽs capiunt verbũ hoc, sed quib. datum
D est, vt intelligat ex eo qđ hẽt tam magnũ bo-
nũ atq; p̃clarũ, se potius Deo & dño nostro
gratias agere debere, q̃ cuiusquã verba, qđ
velut ex seipsa id hẽat, vt nõ dicamus assentã
tis adulatoris, ne de occultis hoĩum temere
iudicare videamur, certe errantis laudatoris
Iacob 1. audire. Oẽ q̃ppe datũ optimũ & oẽ donum
perfectũ, sicut dicit ẽt Apostolus Iacob. de-
sursum est descendens à patre luminũ. Hinc
ergo & sancta virginitas, qua te filia volentẽ
gaudentẽq; vicit, natu posterior, actu prior,
gñe ex te, honore ante te, ætate subsequens,
sctĩtate p̃cedẽs, in qua ẽt tuũ esse cœpit qđ in
te esse nõ potuit. Illa q̃ppe carnaliter nõ nup
sit, At nõ tm̃ sibi, sed ẽt tibi vltra te spirituali-
ter augeret, qm̃ & tu ea cõpensatione minor
illa es, qđ ita nupsisti vt nasceret. Hęc Dei do
na sunt, & vestra quidẽ sunt, sed nõ ex vobis.
Habetis.n. thesaurũ istũ in terrenis corporib.
& adhuc fragilib. tanq̃ in vasis fictilib. vt emi
nẽtia virtutis sit Dei & nõ ex vobis. Nec mire
mini q̃a dicimus & vestra eẽ, & ex vobis nõ
esse. Nã & panẽ quotidianũ dicimus nostrũ,
sed tñ addimus, da nobis, ne puteẽ esse ex no
E bis. Proinde sicut scriptũ est: Sine intermissio
ne orate, in oĩb. gratias agite, Oratis vt perse
uerantes & p̃ficienter hẽatis, gratias agitis,
q̃a nõ ex vobis habetis. Quis.n. vos ab illa ex
Adã massa mortis p̃ditionisq; discernit? Nõ
ne ille q̃ venit q̃rere & saluare qđ perierat,
An verò qñ Apostolo dicẽte audierit homo.
Quis.n. te discernit, rñsurus est, Bona volun-
tas mea, fides mea, iustitia mea, & non conti-
nuo qđ sequit auditurus: Quid. n. habes qđ
non accepisti? Si autem & accepisti, quid
gloriaris quasi non acceperis? Nolumus er-
go vt virgo sacra, cum audit vel legit, Spirita
les diuitias nullus tibi præter te conferre po-
terit, In iis iure laudãda, in iis merito ceteris
præferẽda es, q̃ nisi ex te & in te esse non pñt.
Nolumus p̃rsus ita glorieẽ quasi nõ accepe-
rit. Dicat q̃dẽ: In me sunt Deus vota tua quæ Psal. 55.
reddã laudes tibi? Sed q̃a in illa nõ ẽt ex illa,
meminerit ẽt dicere, Dñe in volũtate tua p̃-
stitisti decori meo virtutẽ, quia etsi ẽt ex illa Psal. 29.
p̃p arbitriũ propriũ, sine quo nõ operamur
bonũ, non tñ sicut iste dixit, non nisi ex illa.
Propriũ q̃ppe arbitriũ nisi Dei gratia iuueẽ,
nec ipsa bona volũtas esse in hoĩe põt. Deus
est.n. (inquit) Apostolus, qui operaẽ in nobis
& velle & operari pro bona voluntate. Non Philip. 2.
(sicut isti sentiunt) tm̃modo scientiam reue- F
lãdo vt nouerimus q̃d facere debeamus, sed
ẽt spirando charitatẽ, vt ea quæ discẽdo no-
uimus, ẽt diligẽdo faciamus. Nã vtiq; noue-
rat ille q̃ magnũ bonũ esset cõtinentia, q̃ di-
cebat: Et cũ scirẽ q̃a nemo põt esse cõtinens Sap. 8.
nisi Deus det. Non solũ ergo sciabat quãtum
esset hoc bonũ, & q̃ desiderabiliter esset con
cupiscẽdũ, verũetiã qđ nisi dãte Deo esse nõ
posset. Docuerat.n. eũ sapientia. Nã hoc di-
cit, Et hoc ipsum erat sapiẽtiæ, scire cuius es
set hoc donũ. Nec tñ ei sciẽtia sufficit, sed ait,
Adij dñm & deprecatus sum illum. Non igiẽ
tm̃modo in hoc nos adiuuat Deus vt sciam'
q̃d agendũ sit, verumetiã vt amando agamus
qđ discẽdo iã scimus. Nemo itaque põt esse
non solum sciens, verumetiam continẽs, nisi
Deus det. Vñ cum iã ille haberet sciẽtiã, pre-
cabaẽ vt haberet, & cõtinentiã, vt esset in illo
qđ sciebat quia non esset ex illo, aut si p̃p li-
berum arbitriũ propriũ aliquantũ & ex illo,
non tñ nisi ex illo, quia nemo põt esse conti-
nens nisi Deus det. Iste autem de spiritalibus
diuitiis, in quibus est vtiq; etiã ipsa lumino-
sa & speciosa cõtinentia, nõ ait, In te & ex te G
esse pñt, sed ait, nisi ex te & in te esse non pñt:
vt quemadmodũ nõ ei sunt alibi nisi in illa,
sic ei nõ aliunde nisi ex illa esse posse credan
tur, & ob hoc (qđ miserator dominus à cor-
de eius auertat) sic glorietur quasi non acce-
perit. Et nos q̃dẽ de sanctæ virginis discipli-
na & humilitate Christiana, in qua nutrita
& educata est, hoc existimamus, q̃ illa ver-
ba cũ legeret, si tñ legit, ingemuit & pectus
humiliter tutudit, ac fortassis & fleuit, domi
num cui dicata & à quo sanctificata est fidẽ-
ter orauit, vt qũo illa non sunt verba ipsius,

ſed alterius, ita non ſit talis & fides eius qua ſe aliquid hr̃e credat, de quo in ſe nõ in dño
glorieť. Nã gloria qdem eius in ipſa eſt, non
Galat. 6. in verbis alienis, ſicut Apoſtolus dicit: Opus aũt ſuum ꝓbet vnuſquiſq;, & tũc in ſemetipſo gloriã habebit, & nõ in altero. Sed abſit vt
Pſal. 3. gloria ſua ipſa ſit, & non ille cui dr̃, Gloria mea, & exaltãs caput meũ. Ita qppe eſt in ea ſalubriter gloria eius, cũ Deus q in illa eſt, ip
H ſe eſt gloria eius, à quo hẽt oĩa bona qb. eſt bona, & habebit oĩa qb. melior erit, inquãtũ in hac vita melior eſſe poterit, & quib. perfecta erit, qñ fuerit diuina gratia non humana
Pſal. 3. laude pfecta. In dño.n. laudabiť aĩa eius, qui ſatiauit in bonis deſideriũ eius, qa & hoc deſideriũ ipſe inſpirauit, ne virgo eius ſic in aliquo bono glorietur quaſi non acceperit. De hoc ergo eius affectu vtrumnã fallamur, inde nos fac potius reſcribendo certiores. Nã illud optime nouimus, cum oĩbus vr̃is cultores vos eſſe & fuiſſe indiuiduæ Trinitatis. Sed nõ hinc ſolum error humanus obrepit, vt aliqd ſecus ſentiať de indiuidua Trinitate. Sunt.n. & alia in quib. pernicioſiſſime errať, ſicuti hoc eſt, vnde diutius fortaſſe q̃ ſatis eſſet vr̃e fideli caſteq; prudentiæ in hac epiſtola locuti ſumus, q̃q̃ qui bonũ qđ ex Deo eſt negat eſſe ex Deo, neſcim⁹ cui faciat iniuriã niſi Deo, ac p hoc illi vtiq; Trinitati, qđ malũ abſit à vobis ſicuti abeſſe credimus. Abſit oĩno vt tale aliqd in aĩo nõ dicimus tuo, vel ſacræ virginis filiæ tuæ, ſed in cuiuſq; extremi meriti famuli vel famulæ vr̃æ liber iſte ſecerit, ex quo nõnulla verba, q̃ facilius intelligi poſſent, ponenda credidimus. Si aũt diligẽtius intendatis, ẽt illa quę vbi videntur velut pro gratia ſiue adiutorio Dei dicere, ſic inuenietis ambigua, vt poſſint referri vel ad naturam vel ad doctrinã, vel ad remiſſionẽ peccatorum. Nam & q̃ coguně confiteri, orare nos debere ne intremus in tentationẽ, pñt ad hoc referre, vt hactenus nos ad id rñdeãt ad
I iuuari, quatenus orantib. atq; pulſantib. nobis aperiať intelligẽtia veritatis, vbi diſcam⁹ qd facere debeamus, nõ vt vires accipiat volũtas noſtra qb. id quod diſcimus faciamus. Et quod nobis in gratia vel adiutorio Dei dicunt dominum Chriſtum bene viuendi propoſitum exemplum, ad eãdem doctrinam reuocant, quia.ſ. in eius exemplo diſcimus quẽadmodum viuere debeamus. Non autem volunt ad hoc nos iuuari, vt qđ diſcẽdo cognoſcimus, ẽt diligendo faciamus. Aut certe in eodem libro inuenite aliqd, ſi poteſtis, vbi excepta natura, excepto qđ ad eandẽ naturam ptinet arbitrio voluntatis, excepta remiſſione peccatorũ & reuelatione doctrinę tale Dei adiutoriũ confiteať, quale confiteť ille q dixit, Cũ ſcirem qa nemo põt eſſe continens Sap. niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientię, ſcire cuius eſſet hoc donum, adij dñm & deprecatus ſum illũ. Neq;.n. iſte aut naturã precando volebat accipere in qua cõditus erat, aut de naturali volũtatis arbitrio ſatagebat cum quo cõditus erat, aut remiſſionẽ pc̃tõrũ deſiderabat, qn potius cõtinentiam ne peccaret optabat, vel qd faciendũ eſſet ſcire cupiebat, cũ iã ſe ſcire fatereť cuius eſſet hoc donum. Sed vtiq; tãtas volũtatis vires, tñ dilectionis ardorem volebat accipere ſpũs ſapientiæ, q ſufficeret ad implendam magnitudinem cõtinẽtiæ. Si ergo tale aliquid illic inuenire potueritis, vberrimas gratias agimus, ſi reſcribẽdo inſinuare dignemini. Satis.n. dici non põt q̃tum cupiamus in eorum hoĩum ſcriptis, q pp acrimoniã atq; facundiã leguně à pluribus, apertã cõfeſſionẽ illius gratię reperiri, q̃ vehementer cõmendat Apoſtolus, qui ẽt ipſius menſuram fidei, ſine qua impoſſibile eſt Deo placere, ex qua iuſtus viuit, q̃ per dilectionẽ operať, ante q̃ & ſine qua oĩno nulla cuiuſquã bona opera exiſtimanda ſunt, quoniam omne quod nõ eſt ex fide, peccatũ eſt, Deum dicit vnicuique partitũ. Nec ſola reuelatione ſciẽtiæ nos diuinitus adiuuari, vt pie iuſteq; viuamus, quæ ſine charitate inflat, verũetiã inſpiratione charitatis ipſius quę plenitudo legis eſt, & quæ cor noſtrum vt ſcientia nõ inflet, ędificat. Sed adhuc nuſquam tale aliqd in eorũ literis potuim⁹ inuenire. Maxime autẽ hoc in iſto libro eſſe vellemus, ex quo deſcripta illa verba poſuimus, vbi virginẽ Xp̃i ita laudãs tanq̃ ſpiritales diuitias nullus ei præter ipſam conferre poſſit, & tanq̃ niſi ex ipſa eſſe non poſſit, non vult eam in domino gloriari, ſed ſic gloriari quaſi non acceperit. In quo libro q̃uis nec ipſius nec tuæ reuerẽtiæ nomen expreſſerit, tñ à matre virginis vt ad eã ſcriberet, à ſe poſtulatũ eſſe cõmemorat. In quadam verò epiſtola ſua idẽ Pelagius, vbi & nomen ſuum apertiſſime poſuit, nec nomen ſacræ virginis tacet, dicit ad eam

eā se scripsisse, & eiusdem sui operis testimo
nio probare nitiť se gratia Dei quā vel tacere
vel negare asseriť, apertissime confiteri. Sed
vtrum ipse sit liber, in quo de spiritalib. diui
tiis illa verba posuit, vel vtrum ad vestram ꝑ-
uenerit sāctitatem, rescriptis vestris petimus
nos dignemini facere certiores.

Augustinus Anastasio, exhortans ad amorem
charitatis quę nobis non contingit nisi ex
dono Dei. Epi. CXLIII.

M

DOmino fratri sācto & desiderabili Ana
stasio, Augustinus in dn̄o salutem. Salu
tandi synceritatem tuā fidissima occurrit oc
casio honorabilium seruorū Dei, fratrū no-
strorū Lupicini & Cōcordialis, per quos ēt
si non scriberem, posset charitas tua omnia
quę apud nos aguntť addiscere. Scio.n. quātū
nos Xp̄o diligas, quia & tu scis quātum in il
lo vicissim diligaris à nobis. Et iō non dubi-
taui te cōtristari potuisse, si eos vidisses sine
literis meis, quos à nobis profectos & tanta
nobis familiaritate coniunctos ignorare nō
possis. Simul ēt q̄a rescriptorū debitor fui.
Nam ex quo sumpsi epistolā tuam, nisi nunc
primum rescripsisse me nescio. Tantis.n.cu-
ris obstricti & distēti sumus, vt ēt hoc nesciā:
Vobis aūt quemadmodum sit & vtrum vo-
bis aliquam requiē, quantū in hac terra pōt,
dn̄s præstiterit, valde nosse cupimus, qm̄ si
glorificať vnum membrum, congaudent oīa
membra, atq; ita plerunq: contingit, vt dum
aliquos fratres nostros ī quātulacūq; requie
constitutos in mediis nostris anxietatib. co-
gitamus, nō parua ex parte recreemur, tanq̄
& nos in ipsis quietius tranquilliusque viua-
mus, quanuis ēt cū molestiæ in huius vitę fra
gilitate crebrescūt, æternā requiē nos deside
rare cōpellunt. Mundus q̄ppe iste periculo-
sior est blandus q̄ molestus, & magis cauen-
dus cum se illicit diligi, q̄ cum admonet co-
gitq; contemni. Nā cum oīa quæ in illo sūt,
concupiscentia sint carnis & concupiscētia
oculorum & ambitio seculi, sæpe etiam iis
qui talib. spiritalia, inuisibilia, æterna præpo-
nunt, inserit se terrenæ suauitatis affectus, &
delectationib. suis, nostra comitatur officia.
Quanto enim sunt charitati futura meliora,
tanto sunt infirmitati violentiora præsentia.
Et vtinam ij qui ea videre & gemere noue-
runt, vincere & euadere mereantur. Quod si-
ne Dei gratia nullo modo volūtas implet hu
mana, q̄a nec libera dicenda est, quandiu est
vincentib. & vincientib. cupiditatib. subdita.
A quo.n. quis deuictus est, huic & seruus ad
dictus est. Et si vos filius liberauerit, ait ipse
Dei filius, tūc vere liberi eritis. Lex itaq; do- *2. Pet. 2.*
dendo & iubendo qđ sine gratia impleri nō *Ioan. 8.*
pōt, homini demonstrat suam infirmitatē vt
quærat demonstrata infirmitas saluatorem, à
quo sanata volūtas possit qđ infirma nō pos-
set. Lex igiť adducit ad fidem, fides impetrat
spiritum largiorem diffundit spūs charitatē,
implet charitas legem. Ideo lex pædagogus *Galat. 3.*
vocatur, sub cuius minacissima seueritate q̄ B
inuocauerit nomen dn̄i saluus erit. Qūo aūt
inuocabunt in quem non crediderunt? Pro- *Rom. 10.*
inde nè litera sine spiritu occidat, spūs viui-
cans credentib. & inuocantib dať, charitas ve
ro Dei diffundiť in cordib. nostris per spm̄
sanctum qui datus est nobis, vt fiat, qđ q̄dem
Apostolus dicit: Plenitudo legis charitas. Ita *Rom. 5.*
bona est lex itli q̄ ea legitime vtitur. vtiť aūt *Rom. 13.*
legitime q̄ intelligens quare sit data, per eius
comminationem confugit ad gratiam liberā
tem. Huic gratiæ qua iustificať impius quis-
quis ingratus velut ad legem implendam de
suis virib. fidit, ignorans Dei iustitiā & suam *Rom. 10.*
volens constituere, iustitiæ Dei nō est subie
ctus. Ac per hoc fit ei lex non absolutionis
adiutoriū, sed vinculum criminis. Non quia
lex malum est, sed quia p̄ctm̄ sicut scriptum
est per bonum talibus operatur mortem. Per
mandatū.n. grauius deliquit, qui per mādatū
scit quàm malum sit quod admittit. Inaniter
aūt putat victorem se esse peccati, qui pœnę
timore non peccat, quia etsi nō impletur fo-
ris negocium male cupiditatis, ipsa tn̄ mala
cupiditas intus est hostis. Et quis coram Deo
innocens inuenitur, qui vult fieri quod ve- C
tatur, si subtrahas quod timetur? Ac per hoc
in ipsa voluntate reus est qui vult facere qđ
non licet fieri, sed ideo non facit quia impu-
ne non potest fieri. Nam quantum in ipso
est, mallet non esse iustitiam peccata prohi-
bentem atque punientem. Et vtique si mallet
non esse iustitiam, quis dubitauerit quod eā
si posset auferret? Ac per hoc quomodo iu-
stus est, iustitiæ talis inimicus, vt eam si po-
testas detur præcipientem auferat, ne com-
minantem vel iudicanlem ferat. Inimicus er-

go iuſtitiæ eſt, qui pœnę timore non peccat: amicus aũt erit, ſi eius amore nõ peccet. Tũc enim vere timebit peccare. Nã qui gehennas metuit, non peccare metuit, ſed ardere. Ille aũt peccare metuit, qui peccatũ ipſum ſicut
Pſal. 18. gehẽnas odit. Ipſe eſt timor dñi caſtus ꝑmanens
1. Ioà. 4. in ſeculũ ſeculi. Nã ille timor pęnę tormentum hẽt & nõ eſt in charitate: eumq́; ꝑfecta charitas foras mittit. Tm̃ porrò qſq; peccatũ odit, q̃tum iuſtitiam diligit, qđ non poterit lege terrente per literam, ſed ſpiritu ſonãte per gratiam. Tunc fit qđ Apoſtolus admonet, Humanũ dico ꝑꝑ infirmitatẽ carnis veſtrę, ſicut.n. exhibuiſtis mẽbra veſtra deſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniuſtitiã, ſic nũc exhibete mẽbra veſtra deſeruire iuſtitiæ in ſanctificationẽ. Quid.n. eſt, ſicut illud, ita & hoc, niſi, quemadmodum ad peccãdũ nullus vos cogebat timor, ſed ipſius libido voluptasq́; peccati, ſic ad iuſte viuendũ non vos ſupplicij metus vrgeat, ſed ducat delectatio charitasq́ iuſtitiæ? Et hæc quidem (quãtũ mihi vr̃) nondum eſt perfecta, ſed quodammodo adulta iuſtitia. Neq;.n. fruſtra præmitteret, Humanum dico ꝑꝑ infirmitatẽ carnis veſtræ, niſi q̃a plus aliquid dicendũ fuit, ſi iã illi ferre potuiſſent. Plus quippe ſeruitutis debet̃ iuſtitiæ, q̃ peccato ſolent hoĩes exhibere. Nam pœna corporis etſi nõ à voluntate, tñ reuocat ab opere peccati. Nec facile qſquã eſt qui palam committat qđ per illicitam & & immundã percipiat voluptatem, ſi cruciatus vindictæ certum eſt continuo ſecuturos. Iuſtitia vero ſic amãda eſt, vt ab eius operib. etiam pœnæ corporis nos cohibere non debeant, atq; inter manus crudelium inimico-
Matt. 5. rum luceãt opera noſtra coram hoĩb. vt q̃b. placere pñt, glorificent patrem noſtrum qui in cęlis eſt. Hinc eſt qđ ille fortiſſimus iuſti-
Rom. 8. tiæ dilector exclamat, Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculũ: an gladius? Scriptum eſt, Quoniã ꝑꝑ te mor-
Pſal. 44. tificamur tota die, deputati ſum⁹ vt oues occiſionis. Sed in his oĩb. ſuperuincimus per eũ qui dilexit nos. Certus ſum.n. q̃a neq; mors, neq; vita, neq; angelus, neq; principatus, neque præſentia, neq: futura, neque virtus, neque altitudo, neqq; profundũ, neq; creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quę eſt in Chriſto Ieſu dño noſtro. Vide queãdmodum non vtrunq; ait, Quid nos ſeparabit à Chriſto, ſed oſtendens vnde cohæreamus Chriſto, quis nos, inquit, ſeparabit à charitate Chriſti? Charitate igitur Chriſto, nõ pœnæ timore cohæremus. Deinde commemoratis eis quæ videntur hr̃e violentiam, nec tñ habent valẽtiam ſuperãdi, ita concluſit, vt eãdem diceret charitatem Dei quam dixerat Chriſti: Et quid eſt à charitate Chriſti, niſi à charitate iuſtitiæ? De illo q̃ppe dictum eſt,
Qui factus eſt nobis ſapientia à Deo & iuſti- 1. Co.
tia, & ſanctificatio, & redẽptio, vt quẽadmo- Hiere.
dum ſcriptum eſt, Qui gloriatur, in dño glorief̃. Sicut ergo ille eſt iniquiſſimus, quẽ nec pęnæ corporales deterrent ab immũdis operib. ſordidę voluptatis: Ita ille iuſtiſſimus q̃ nec pœnarũ corporaliũ terrore reuocatur à ſanctis opib. luminoſiſſimæ charitatis. Quę
Rom. charitas Dei qđ perpetua cogitatione tenendũ eſt, diffunditur in cordib. noſtris per ſpm̃ ſanctum qui datus eſt nobis, vt qui gloriatur, in dño glorietur. Cũ ergo nos huius charitatis qua lex veriſſime implet̃, pauperes egenteſq́; ſentimus, nõ de inopia nr̃a diuitias eius exigere, ſed orãdo petere, q̃rere & pulſare debemus, vt ille apud quẽ eſt fonş vitæ, det nobis inebriari ab vbertate domus ſuæ, & vo-
Pſa. 35. luptatis ſuæ potare torrenti, quo mũdati atque vegetati, non ſolũ triſtitia non abſorbeamur, verumetiã gloriemur in tribulationib.
Rom. 5. ſcientes q̃a tribulatio patientiam operat̃, patientia probationẽ, ꝓbatio ſpẽ, ſpes verò nõ confundit, non q̃a per noſipſos hoc poſſumus, ſed qm̃ charitas Dei diffuſa eſt in cordibus nr̃is per ſpm̃ ſanctum qui datus eſt nobis. Delectauit me iſta ſaltem per literas loqui tecũ, quę cũ præſente nõ potui, & hoc nõ ꝑꝑ te, qui nõ alta ſapiẽs cõſentis humilib. ſed ꝑꝑ quoſdã q̃ nimiũ arrogãt humanæ volũtati, q̃ lege data putant ad eã implendam ſibi poſſe ſufficere, nulla ſuꝑ doctrinã legis gratia ſanctæ inſpirationis adiutã. Per quorum diſputationem infirmitati hominum miſeræ atque indigæ ſuadetur, vt nec orare debeamus ne intremus in tentationẽ. Nõ quia hoc audent aperte dicere, ſed eorum ſñiam velint nolint hoc vtique ſequitur. Nam vt quid nobis dr̃:
Matt. 26. Vigilate & orate ne intretis in tentationem? Vt quid etiam ſ̃m hanc exhortationem cum doceret orare, præcepit vt dicamus, Ne nos inferas in tentationẽ, ſi hoc nõ implet̃ ex adiutorio

iutorio gratiæ diuinæ, ſed id totum eſt in ar-
bitrio voluntatis humanę? Quid plura? Salu-
ta fratres qui tecum ſunt, & orate pro nobis
vt ſalui ſimus ſecũdum illam ſalutem de qua
dicitur, Non eſt opus ſanis medicus, ſed ma-
Matt. 9. le habentib. Non. n. veni vocare iuſtos, ſed
peccatores. Orate ergo pro nobis vt iuſti ſi-
mus, quod quidem homo non poteſt niſi no
rit & velit, & erit continuo qui plene volue
rit, ſed hoc ipſum in eo non erit niſi gratia
ſpiritus ſanetur & adiuuetur vt poſsit.

Auguſtinus Sebaſtiano, de pia triſtitia, quam
boni ferunt ex imperate malorum. Huic
epiſtolæ ſubſcripſit Alipius.
Epiſtola. CXLIIII.

H
DOmino ſancto deſiderabili & in Chri-
ſti honore ſuauisſimo fratri Sebaſtiano:
Auguſtinus in dño ſalutem. Quanuis ab aĩo
noſtro nullo mõ te ſeparatum eſſe permittat
dulce vinculũ charitatis, & in deſinẽter tuos
ſanctos mores atq; colloquia recolamus, tñ
bñ feciſti & gratias agimus qđ nobis ẽt cor-
poralis ſalutis tuę nuncios apices mittendo,
nos plurimũ exhilaraſti. Senſi aũt in epiſtola
tua, qđ tædiũ te detinuerit à peccatorib. relin
quentib. legẽ Dei. Illo. n. ſpiritu viuis quo di-
Psal. 118 ctum eſt: Vidi inſenſatos & tabeſcebam. Pia
eſt iſta triſtitia, & ſi dici põt, beata miſeria vi
tiis alienis tribulari non implicari, mœrere
non hærere, dolore cõtrahi non amore attra
hi. Hæc eſt perſecutio q̃ patiunĩ omnes qui
volunt in Chriſto pie viuere ſm Apoſtolicã
mordacem veramq; ſnĩam. Quid. n. hic ma-
gis perſequiĩ vitam bonorum, q̃ vita iniquo
rum, non cum cogit imitari qđ diſplicet, ſed
cum cogit dolere qđ videt? Qm̃ coram pio
viuens impie, etſi non obligat conſentientẽ,
cruciat ſentientẽ. Nam ſępe & diu impiotũ
corporib. à ſecularib. poteſtatib. & quorum-
libet vexationib. parcitur, piorum aũt cordi
G bus à malis hominum moribus nunquam
I vſque ad huius ſeculi finem. Sic ergo potius
impletur quod commemoraui dixiſſe Apo-
ſtolum: Quia omnes qui volunt in Chriſto
Ti. 3. Ieſu pie viuere perſecutionem patientur, &
tanto amarius quanto interius, donec dilu-
uium tranſeat, vbi arca continet coruum &
columbam. Sed inhære frater illi à quo audi
t. 24. ſti, Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſal
uus erit. Coniungere dño, vt creſcat in nouiſ
ſimis vita tua. Scio. n. non deeſſe recreationẽ
cordis de fratrib. bonis. Huic adiunge pro-
misſiones Dei fideles, magnas, certas, ſempi-
ternas ipſiusq; tolerãtiæ imperturbabilẽ in-
effabileq; mercedem. Et vide q̃ verum dño
cantes, Secundum multitudinem dolorum Pſal. 93.
meorum in corde meo cõſolationes tuæ io-
cundauerunt aĩam meam. Mitte fratri Firmo
literas noſtras. Sanctitatem tuã & familiam
Dei, quæ tuo miniſterio gubernatur, fratres
& ſorores, quæ apud nos ſunt nobiſcum in
dño reſalutant. Et alia manu. Incolumes pro
nobis oretis dilectisſimi & sãcti fratres. Ego
Alipius impenſisſime ſaluto ſynceritatẽ tuã,
omnesq; tibi in domino coniunctos. Atque
vt hanc tanquam meam epiſtolam deputes.
peto. Etſi. n. aliam propriam mittere potuiſ- K
ſem tamen malui huic ſubſcribere, vt vnani
mitatem noſtram vna etiam pagina teſtareĩ.

Auguſtinus Conſentio reſpõdens illius quæ
ſtionibus, de corpore Chriſti & noſtris
corporibus, qualia ſutura ſint, in reſurre-
ctione. Epi. CXLV.

DIlectisſimo fratri Conſentio, Auguſti-
nus. Quantum ad oculos attinet corpo
rales quoſdam videmus nec nouimus quo-
rum à nobis ſtudia vitaque neſciũtur, quoſ-
dam nouimus nec videmus quorum nobis
charitas & affectus innotuit, in quibus & te
enumeramus, & ideo te magis videre deſide
ramus, vt in iis ſis quos & videmus & noui-
mus. Nam illi qui ignoti noſtris oculis inge-
runtur, non ſolum deſiderabiles non ſunt,
ſed vix tolerabiles ſunt, niſi aliquibus ſignis
pulchritudo in his hominis interioris appa-
reat. Quorum autem ſicut tuus nobis prius
animus intelligendo quam videndo corpus
apparuit, iam quidẽ nouimus eos, ſed ideo
etiam videre deſideramus, vt per illud quod
concupiſcitur oculis, multo iucundius & fa-
miliarius eo, quem iam nouimus amico in- L
teriore perfruamur. Verum & hoc de te no-
bis Deus fortaſſe donabit, quietiorib. & tran
quillioribus (ſicut optamus) rebus humanis,
vt id honeſtæ charitatis ſit potius quam mo-
leſtæ neceſsitatis. Nunc ad ea reſpondeam ſi-
cut domino adiuuante potuero, quæ præter
epiſtolam in alia chartula à me quęrenda mi

 ſiſti.

ſiſti. Quæris vtrum nunc corpus dñi oſſa & ſanguinem habeat, aut reliqua carnis lineamẽta. Quid ſi adderes, vtrum etiam veſtimenta, nonne augeret̃ qõ, qua cauſa, niſi quia ea quæ in vſu vitę huius noſtræ corruptibilia nouimus, ſiue corruptione cogitare vix poſſumus, cũ diuinorũ miraculorũ q̃dam documenta iam data ſint, ex quib. liceat coniectare maiora? Nam ſi veſtis Iſraelitarum per tot annos in eremo ſine tritura eẽ potuit, ſi morticina pellis calciamẽtorum tã diu ſine labe durauit, põt vtiq; Deus quorũlibet corporũ, per q̃tum voluerit tp̃s incorruptã ꝑtendere
M qualitatẽ: Ego proinde dñi corpus ita in cœlo eſſe credo, vt erat in terra qñ aſcendit in
Deus veſtitus eſt in cœlo. cœlum. Dixerat aũt diſcipulis, vt in Euangelio legimus, de ſua reſurrectione dubitantib. & illud quod videbant, non corpus ſed ſpm̃ eſſe putãtib. Videte manꝰ meas & pedes, pal-
Luc. 24. pate & videte, quia ſpũs oſſa & carnẽ nõ habet, ſicut me videtis hr̃e. Sic eorũ cũ ẽt in terra contrectatus eſt manib. ſic eorum eſt cum iret in cœlum deductus aſpectibus. Illi vox angelica ſonuit, Sic veniet quemadmodũ eũ videtis eũtem in cœlum. Fides aſſit, & nulla qõ remanebit. Niſi forte de ſanguine requirẽdum eſt, q̄a cum dixiſſet, Palpate & videte, q̄a ſpũs carnẽ & oſſa non hẽt, nõ addidit, ſanguinẽ. Nõ ergo & nos addamus ĩquirere, qđ ille cũ addidit dicere. Et de cõpendio (ſi placet) finita ſit qõ. Fortasſis. n. accepta occaſione ſanguinis, vrgebit nos moleſtior perſcru-
Acto. 1. tator, & dicet, Si ſanguis, cur non & pituita, cur nõ & fel flauum, & fel nigrũ, quib. quatuor humorib. naturam carnis temperari ẽt medicinæ diſciplina teſtatur. Sed quodlibet quiſq; addat, corruptionẽ addere caueat, ne ſuæ fidei ſanitatẽ caſtitatemq; corrumpat. Ex conſuetudine rerum expertarum, inexperta
A opera diuina, infirmitas metitur humana, & argutule ſe garrire arbitratur cum dicit, Si caro eſt, & ſanguis eſt, ſi ſanguis, & cęteri humores, ſi cæteri humores, ergo & corruptio. Eo modo diceret, Si flamma eſt, & ardet, ſi ardet, & vrit, ſi vrit ergo virorũ trium in fornacem ignis ab impio rege miſſorum corpora incendit. Si autem hoc in trib. viris miraculum factum eſſe non dubitat, quiſquis de diuinis operibus rectè ſapit, cur non creditur qui fecit illa corpora non poſſe igni corrumpi, feciſſe illud copus nec igne nec fame nec morbo nec ſenio nec vlla vi alia, quæ ſolet humana corpora labefactare corruptio? Quod ſi q̄ſquam dicit non carni trium illorũ virorũ additam contra ignẽ incorruptionẽ, ſed ipſi igni detractam corrumpendi facultatẽ, q̄d veremur ne carnẽ facere nequiuerit non poſſe corrumpi, qui fecit ignẽ nõ poſſe corrumpere? Nã ſi illud nõ de carnis, ſed de ignis mutatione intelligit̃, multo eſt mirabilius. Simul. n. & hominũ corpora non vrebat, ne poſſet nocere: & ligna fornacis vrebat vt poſſet ardere. Sed qui ẽt iſta nõ credũt, nimiũ de diuina ptãte diffidunt, nec cum eis vel ad eos nũc ſermo nobis eſt. Qui aũt iſta B
credunt, ex his ẽt illa vtcũque coniiciãt quæ fideliter quęrunt. Valet igitur diuina potentia de iſta viſibili atq; tractabili natura corporũ quibuſdam manentibus auferre, quas voluerit qualitates, ac per hoc valet ẽt membra mortalia formæ lineamẽtis manentibus, corruptione verò mortalis emortua, ſtabili vigore firmare, vt abſit labes, aſſit effigies, aſſit motio, abſit fatigatio, aſſit veſcendi ptãs, abſit eſuriẽdi neceſſitas. Qđ ergo legit̃ apud 1. Co. 15
Apoſtolũ, Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt, ſoluit̃ quidam qõ et iſto modo quem tu commemoraſti, vt carnis & ſanguinis nomine, opera carnis & ſanguinis intelligant, verũ q̄a non de operibus, ſed de modo reſurrectionis loquebat̃ Apoſtolus, & eã qõnem diſputãdo verſabat, melius eo loco intelligitur caro & ſanguis pro corruptione carnis & ſanguinis poſita. Si. n. nomẽ carnis ſignificat operationẽ, cur non ſignificet etiã Eſa. 40.
corruptionẽ ſicut dictũ eſt, Oĩs caro fœnũ? Nã & hic ipſa corruptibilitas ſignificata eſt. Sequit̃ enim, Et oĩs honor carnis vt flos fœni: fœnũ aruit, flos decidit. Nunq̄d nam hoc etiã illi carni competit, de qua dictũ eſt, Pal- Luc. 24
C pate & videte, quia ſpũs oſſa & carnẽ nõ hẽt ſicut me videtis hr̃e? Nam qũo areſcat aut decidat, cum ſcriptũ ſit quod Chriſtus ſurgẽs à Rom. 6
mortuis, iam non morit̃, & mors ei vltra nõ dominabit̃? Proinde ipſam Apoſtolicam ſententiam de ſuper inſpice, totamq; conſidera cum reſurrectionem mortuorum perſuadere vellet eis qui dicebant, quod reſurrectio mortuorũ non eſt, Chriſti reſurrectione præmiſſa in exẽplum, inter cætera quę ibi diſſeruit, intulit ſibi quęſtionẽ & ait: Sed dicet ali- 1. Co. 15
quis, qũo reſurgẽt mortui, quo autẽ corpore

re venient, i. quali corpore? Deinde adhibens
documenta seminũ, Stulte, inqt, tu qđ semi-
nas non viuificat, nisi prius moriatur, & qđ
seminas nõ corpus qđ futurum est seminas,
sed nudum granũ ferè tritici, aut alicuius cæ
terorum. Deus aũt illi dat corpus qũo volue
rit & vnicuiq; seminum proprium corpus.
Secundum hoc ergo dixerat: Nõ corpus qđ
futurum est seminas. Neque.n. nõ triticũ erit
ex tritico, sed quia nemo seminat herbã vel
stipulam, & multiplicia in palea tegumenta
granorũ, cum quib. tñ semina exurgũt, ideo
ait, Sed nudũ granũ, hinc volẽs ostendere, qa
si Deus põt addere qđ non erat in nudo semi
ne, multo magis põt reparare qđ erat in ho-
E minis corpore. Iam verò qđ adiungit, ad dif
ferentiam pertinet resurgentiũ, ꝑꝑ diuersas
glorias fideliũ atq; sanctorum. Nõ omnis, in
quit, caro eadem caro, alia qppe hominum,
alia aũt caro pecorum, alia volucrum, alia pi
scium, & corpora cœlestia, & corpora ter-
restria, sed alia est cœlestiũ gloria, & alia ter
restriũ, & alia gloria solis, alia gloria lunę, &
alia gloria stellarum. Stella enim à stella dif-
fert in gloria, sic & resurrectio mortuorum.
In his omnib. iste sensus est. Si genera carnis
cum sint cũcta mortalia, differunt tñ inter se
pro diuersitatib. aĩantium, & si corpora cum
sint oĩa visibilia, differũt tñ pro diuersitatib.
locorum, vñ alia est cœlestium gloria, alia
terrestriũ, & si in locis sublimib. cum sint cũ
cta cœlestia, differunt ẽt ipsa claritatib. lumi
num, nõ mirum est qđ in resurrectione mor
tuorum distabit gloria meritorum. Hinc iã
venit ad illud, qđ communiter habet omnis
caro, quæ ad vitã resurgit æternam, & dicit:
F Seminat in corruptione, surget in corruptio
1.Co.15. ne, seminat in cõtumelia, surget in gloria, se-
minat in infirmitate, surget in virtute, semina
tur corpus aĩale, surget corpus spiritale. In
his verbis Apostoli, nunqd fas est putare me
lius corpora nostra resurrectura q̃ Christi,
cum de illo sit propositum exemplũ qđ fide
deliter intendere & per eius gratiam sperare
debeamus? Ac per hoc nullo modo potuit
corpus Christi cũ corruptione resurgere, si
nostrũ in corruptione resurrecturum ꝓmit-
titur, nec potuit illud sine gloria, si nostrum
resurget in gloria. Quæ autem ibi gloria, vbi
adhuc corruptio? Nimis itaque absurdũ est,
vt credamus illud corpus & in infirmitate es
se seminatum, i. mortificatum, & in infirmita
te resurrexisse, cum corpus nostrũ seminetur
in infirmitate, resurgat in virtute, & dicat idẽ
Apostolus in Christo: Etsi crucifixus est ex in 1.Co.13.
firmitate, sed viuit in virtute Dei. Qui verò tã
absurde sapiat: vt credat illud corpus aĩale se
minatum, aĩale resuscitatũ, si nostrũ seminat
aĩale resurget spiritale? Constat itaque, neq;
vllo mõ dubitandũ est, corpus Christi, qđ li-
cet corruptionẽ putredinis in sepulchro nõ
viderit, vnde scriptũ est, Nec dabis sanctum Psal. 15.
tuũ videre corruptionẽ, clauis tñ & lancea ꝑ
rumpi potuit, nũc oĩno in incorruptione cõ
sistere, & qđ in ꝯtumelia passionis mortisq;
seminatũ est, nũc esse in gloria vitæ æternæ,
& qđ ex infirmitate potuit crucifigi, nũc in G
virtute regnare, & qđ erat corpus aĩale, qñ
ex Adã sumptũ est, nũc esse spiritale, qm spũ
iam inseparabiliter copulatũ est. Cum.n. vel-
let Apostolus de corpore aĩali adhibere testi
moniũ scripturarũ, illud posuit qđ in Genesi 1.Co.15.
legitur: Si est, inquit, corpus aĩale, est & spiri
tale, sicut scriptum est. Factus est primus Adã
in aĩam viuẽtẽ, vel in aĩam viuã. Recolis cer
te quemadmodum scriptũ sit: Et insufflauit Gene. 2.
Deus in faciẽ eius flatũ vitæ, & factus est hõ
in aĩam viuã. Dictũ est aũt etiã de aĩalib. Pro
ducat terra aĩam viuam. Intelligit ergo cor-
pus animale dici simile cæteris animalib. ꝑꝑ
mortis dissolutionem & corrutpionem quæ
quotidie cibo reficit, & postea superata ani-
mantis compago dissoluit. Spiritale autem Origeni
corpus, quod iam cũ spiritu immortale est, cum.
quamuis nonnulli arbitrentur tunc fieri cor-
pus spiritale, cum iam & ipsum corpus mu-
tat in spiritũ, & quod hõ erat ex corpore &
spũ, vtrunque ac totum spũs erit, quasi dixe- H
rit Apostolus: Seminatur corpus surget spũs.
Dixit autem, Seminatur corpus animale, sur Luc. 24.
get corpus spiritale. Proinde sicut animale
corpus nõ est anima, sed corpus, ita & spirita
le corpus nõ spũm debemus putare, sed cor-
pus. Quis porrò audeat opinari, vel Christi
corpus non spiritale resurrexisse, vel si spiri-
tale surrexit, iam non corpus fuisse, sed spiri-
tum, cum hanc opinionem discipulorum re-
fellat, vbi cum eum videntes existimarent se
spiritum videre, ait: Palpate & videte, quia
spiritus ossa & carnem non habet, sicut me
videtis habere? Iam igitur illa caro spiritale
erat corpus, nec tñ spiritus erat, sed corpus

nulla vlterius morte ab anima resoluendum atq; separandum, sicut corpus aîal quale aîa tum est Dei flatu, cum factus est hō in aîam viuam etiam ipsum ex aîali spiritu sine mortis interuentu futurum, nisi transgresſio præcepti prius commisso peccato infligeret pœnam, q̄ seruatæ iustitiæ daret coronā Vñ dñs Christus per nos ad nos veni t, cum peccatores iustus inuenit, per stratum quodāmodo humilitatis nostrę, sed non cum morbo ini-
I quitatis nostræ. Nā per aîale nobis, hoc est, per mortale corpus apparuit, qui vtiq; si voluisset, cum corpore immortali primitus aduenisset. Sed quia nos humilitate filij Dei sanari oportebat, vsq; ad nostram infirmitatē descēdit, & fidei nostrę meritum ac præmiū, virtute suæ resurrectionis ostendit. Iō sequit̄
1.Co.15. Apostolus & dicit. Nouissimus Adam in spiritum viuificantem, siue intelligatur primus Adam, qui de puluere ante formatus est. nouissimus autem Adam qui de virgine ꝓcreatus est: siue in vnoquoq; homine vtrunq; cōpleatur, vt primus Adam sit in corpore mortali, nouissimus Adam idem ipse in corpore immortali, tñ inter animam viuentem & spiritum viuificantem hoc interesse voluit, vt illic sit corpus aîale, hic spiritale. Aîa quippe in corpore aîali viuit quidem, sed non viuificat vsque ad auferendam corruptionem. In corpore vero spiritali quoniam perfectè adhærens dño, vnus spiritus est, sic viuificat vt spiritale corpus efficiat absumens omnē corruptionem, nullam metuens separationem.
1.Co.15. Proinde sequit: Sed non prius quod spiritale est, sed quod aîale, postea quod spiritale. Primus homo de terra terrenus, secundus hō de cęlo cęlestis, qualis terrenus, tales & terrenim, & qualis cęlestis, tales & cęlestes. Sicut portauimus imaginem terreni portemus & imaginē eius qui de cęlo est. Sed q̄d est, Qua-
K lis terrenus, tales & terreni, nisi mortales ex mortali? Et quid est, Qualis cœlestis, tales & cœlestes, nisi immortales per immortalem? Illud per Adam, hoc per Christū. Dñs enim ad hoc terrenus factus est, cum esset cęlestis, vt eos qui terreni erant, faceret cęlestes, hoc st, ideo ex immortali mortalis factus est, assumendo serui formam, non domini mutan donaturam, vt eos qui mortales erant, faceret immortales. impertiēdo dominicam gratiam, non seruilem iniuriam retinendo. Cū igitur de resurrectione corporis Apostolus disputās, doceret nostra corpora futura ex corruptibilib. incorruptibilia, ex cōtēptibilibus gloriosa, ex infirmis fortia, ex aîalib. spiritalia, hoc est, ex mortalib. immortalia, subiecit vnde agitur, atq; ait. Hoc aūt dico fratres, quia caro & sanguis regnum Dei possidere non pñt. Et ne q̄squam putaret ſm substantiā carnis hoc Apostolum definisse, aperuit q̄d diceret subiungendo, Neq; corruptio incorruptionem possidebit. Tunquā diceret L
quod dixi, Caro, & sanguis regnum Dei nō possidebunt, iō dixi, q̄a corruptio incorruptionē non possidebit. Hoc ergo loco noîe carnis & sāguinis corruptionē mortalitatis intelligi voluit. Deniq; tanquam ei diceret, Qūo caro erit, & caro nō erit? Caro quippe erit, q̄m dñs post resurrectionem ait, Palpate & videte, quia spūs ossa & carnem non hēt, sicut me videtis hr̄e, Caro aūt non erit, q̄m caro, & sanguis regnū Dei non possidebunt. Exponit q̄d dixerit, adiicens. Ecce mysteriū vobis dico, Oēs q̄dem resurgemus, vel sicut Græci codices habēt, Oēs q̄dē dormiemus, non tñ omnes immutabimur. Hanc immutationē vtrum in deterius an in melius intelligi voluerit, inferiora demōstrant. In atomo, inquit, hoc est in puncto tp̄is, quod diuidi non potest. In ictu oculi, hoc est in summa celeritate. In nouissima tuba, hoc est, in nouissimo signo, quod dabitur, vt ista compleātur. Canet enim tuba, inquit, & mortui resurgent incorrupti, & nos cōmutabimur. Ergo istam commutationem in melius sine dubitatione oportet intelligi, quia omnes & iusti & iniusti resurrecturi sunt. Sed sicut dominus in Euangelio loquitur, qui bene fecerūt, in resurrectionem vitæ, qui male egerunt, in resurrectionem iudicij: Iudicium appellans pœnam sempiternam, sicut alio loco, Qui non credit, inquit, iam iudicatus est. Proinde illi qui ad iudicium resurrecturi sunt, non commutabuntur in illam incorruptelam, quæ nec doloris corruptionem pati potest. Illa nanque fidelium est atque sanctorum isti vero perpetua corruptione cruciabuntur, quia ignis eorum non extinguetur. & vermis eorum non morietur. Quid sibi ergo vult ista distinctio, Et mortui resurgent incorrupti, & nos commutabimur, nisi quia omnes incorrupti resurgent? Sed ex

his

his etiā iuſti immutabuntur in illam incorru
ptelam,cui oīno nulla poſſit nocere corru-
ptio,ac per hoc qui in ea non cōmutabunī,
incorrupti quidē reſurgent integritate mem
brorum,ſed tñ corrumpendi dolore pœna-
lat.25. rũ,cũ audierint:Ite maledicti in ignem ęternũ,
qui paratus eſt diabolo & angelis ei⁹. A quo
ſ. 112. auditu malo iuſtus non timebit. De illa verũ
cōmutatione iuſtorũ cũ dixiſſet, Nos cōmu-
A tabimur,tanq̃ quærerem⁹,quō iſtud fiat, vel
qualis illa commutatio futura ſit, adiũgit &
dicit:Oportet.n.corruptibile hoc induere in
corruptelam,& mortale hoc induere īmor-
talitatem. Non, vt opinor, dubitandum eſt
ſecundum hoc dictum, Caro & ſanguis re-
gnum Dei non poſſidebunt, q̃a non ibi erit
corruptio & mortalitas carnis ſanguinis. Se-
cundum has enim qualitates hoc loco carnē
& ſanguinem nuncupauit. Quocirca, vt ali-
q̃d exempli gratia ponam,quod interim oc-
The.3. currit,ſicut ſcriptum eſt. Ne forte tentauerit
vos qui tentat, & inanis ſit labor veſter, at-
que hic intelligitur diabolus,tanquam Deus
oīno non tentet, de quo alio loco ſcriptura
ob. 1. dicit.Ipſe aũt neminem tentat,nec contraria
u. 13. eſt iſta ſnīa ei qua dr̄. Tētat vos dn̄s Deus ve
ſter,ſed ſoluitur qō,cum vocabulum tētatio
nis diuerſas intelligentias habeat, eo q̄ alia
ſit tentatio deceptionis alia tētatio probatio-
nis,ſecundum illam non intelligitur qui ten-
tat,niſi diabolus, ſecũdum hanc vero tentat,
Deus:Ita cum dr̄, Caro poſſidebit regnum
Dei,& caro non poſſidebit regnũ Dei, ēt hu
ius noīs intelligentia diſcernaī, & nulla erit
qō,qm̄ caro ſecundum ſubſtātiam, ſecundũ
q̄ dictum eſt, Spũs oſſa & carnē nō hēt ſicut
me videtis hr̄e,poſſidebit regnum Dei:Caro
aũt,cum ſm̄ corruptionē intelligiī, nō poſ-
ſidebit. Hoc enim expoſitũ eſt, cũ diceretur,
Caro & ſanguis regnũ Dei non poſſidebũt,
in eo q̄d continuo additum eſt, Neque cor-
B ruptio incorruptionem poſſidebit,ſicut ſatis
c. 24. (quantum arbitror) diſſeruimus. Quod aũt
. 15 q̃ris,vtrum ſigillatim à creatore Deo corpo
ſcda rum lineamenta formenī, non te mouebit,ſi
ſubito. quantum poteſt humana mens potentiam di
pora uinæ operationis intelligas. Quomodo.n.ne
ormen gare poterimus Deum et nunc operari cun-
. cta quæ creantur,cum dominus dicat: Pater
n.5. meus vſq; nunc operatur? Vnde illa ceſſatio
ſeptimi diei ab ipſis naturis condendis intel-
ligenda eſt facta, non ab earum adminiſtra-
tione,qua conditæ referuntur. Cum ergo na
tura rerũ à creatore adminiſtretur, & per or
dines præfinitis locis & temporib. ſuis cũcta
naſcanī,Deus vſq; nũc operaī. Nam ſi Deus
nunc iſta nō format,qũo legiī:Priuſquam te Hiere. 1.
formarē in vtero,noui te?Qũo ēt accipi po-
teſt:Quod ſi fœnum agri, quod hodie eſt &
cras in clibanum mittitur,Deus ſic veſtit: ni
ſi forte credendũ eſt fęnum à Deo veſtiri, & C
à Deo corpora non formari? Cum enim di-
xit,veſtit,non de præterita ordinatione, ſed
de præſenti operatione ſatis indicat, Vñ eſt
etiā aliud Apoſtoli de ſeminib. quod ſupra
commemoraui. Nō, inq̄t, corpus q̄d futurũ
eſt ſeminas, ſed nudũ granũ, ferè tritici,aut
alicuius cęterorũ: Deus aũt illi dat corpus
qũo voluerit. Non dixit, dedit aut diſpoſuit,
ſed dat,vt creatorē intelligas efficaciā ſapiē-
tiæ reb.q̃ quotidie ſuis tp̄ib. oriunī, conden-
dis adhibere. De qua ſapientia dictũ eſt:Per- Qõ.3. 10
tendit à fine vſq; in finem fortiter,& non di- de Gene.
xit,diſpoſuit, ſed diſponit omnia ſuauiter. ad literā
Mulum eſt aũt vel tenuiter ſapere quomodo capite.
commutabilia & temporalia non commuta 23. Qõ.4
bilib. & temporalibus creatoris motib. ſed 7.de Ge-
æterna & ſtabili virtute condantur. De illo ſa ne.ad lite
nè quod percontandũ putaſti, vtrum baptiza rā. c.2.3.
ti omnes,ſi abſque pęnitentia diuerſis crimi 4. & 5.
nibus irretiti,de corpore exierint, veniā quo Eſa. 41.
libet tempore conſecuturi ſint, librum non & 57.
paruæ quantitatis iā ſcrip̄ſi,quem ſi deſcribe
bere curaueris,fortaſſe nihil vlterius hinc re
quires. Vis autem per me ſcire, vtrum Dei fla
tus ille in Adam idem ipſe ſit anima breuiter
reſpondeo: Aut ipſe eſt,aut ipſo anima facta
eſt. Sed & ſi ipſe eſt,factus eſt. De anima q̃p-
pe loquitur per Eſaiam prophetā Deus, vbi
dicit:Omnem flatum ego feci,quod ſequen
tia ſtatim indicant. Sequitur enim: Propter
peccatum modicum quid contriſtem illum?
Ideſt, ipſum flatum, & cętera, quæ niſi de D
anima humana intelligi nequeunt. In hac
enim quæſtione maxime cauendum eſt, ne
anima non à Deo facta natura, ſed ipſius de
ſubſtantia tanquam vnigenitus filius, quod
eſt verbum eius,aut aliqua eius particula eſ-
ſe credatur, tanquam illa natura atque ſub-
ſtantia,qua Deus eſt quicquid eſt, commu-
tabilis eſſe poſſit. Quod eſſe animam nemo nō
ſentit, qui ſe animam habere ſentit. Cum iſta
dictarē,

dictarem, perlator iam ventum expectans, me vehementer vt nauigare vrgebat. Itaque siquid hic incondite atque inculte dictum legeris, vel si totum ita esse perspexeris, doctrinæ da operam, linguæ veniam.

Augustinus Proculiano Episcopo, vt apparet partis Donatianæ, inuitans illum, vt mutua collatione Schisma componatur. Epistola. CXLVI.

E DOmino honorabili & dilectissimo Proculiano, Augustinus. Propter imperitorum hominũ vanitates diutius apud te de titulo epistolæ meæ disputare nõ debeo. Cum enim nos reuocare inuicem ab errore conamur, quãuis ante plenissimam discussionem causę q̃busdam videri possit quis nostrũ erret incertum, seruimus tñ inuicem nobis, si bono animo nobiscum agimus, vt à peruersitate discordiæ liberemur. Quod me syncero corde agere & cum tremore Christianæ humilitatis, etiam si plerisq; hominib. apertum non est, videt tamen ille cui nulla corda clauduntur. Quid autem in te honorare non dubitem, facile intelligis. Nõ enim errorem schismatis, vnde omnes homines, quantum ad me attinet, cupio sanari, dignum honore aliquo existimo. Sed te ante omnia, quod ipsi[9] nobis humanæ societatis vinculo astringeris, & quod nonnulla in te præeminent placidioris mentis indicia, quibus nullo modo desperandum est, facile te posse veritatem, cum fuerit demonstrata, complecti, sine vllo æstu dubitationis honorandum puto. Dilectionis autem tantum tibi debeo, quantum nobis imperat ipse qui nos dilexit vsque ad crucis opprobrium. Sed ne meritis quod apud beneuolentiam tuam diu tacui, non pu
F tabam in hac te esse sententia, quam mihi frater Euodius, cui fidem non habere non possum, gaudens indicauit. Nam cum forte contigisset, vt in vnam domum conueniretis, & sermo inter vos de spe nostra, hoc est, de Christi hæreditate ortus esset, ait dixisse benignitatem tuam, velle te & bonis viris sedentibus conferre nobiscum. Quod te multum gaudeo, nostræ humilitati offerre dignatum. Neque vllo modo possum tantam occasionem benigni animi tui deserere, vt quantum vires dominus prębere dignabitur, quæram tecum atque discutiam, quę causa, quæ origo, quæ ratio in ecclesia Christi, cui dixit: Ioan 14.
Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis, tam lugendæ atque plangendæ discessionis exciterit. Audiui quidem de memorato fratre te fuisse conquestum, quod nescio quid tibi contumeliose responderit: qđ (quæso te) ne illam contumeliam deputes, quam certum mihi est non de superbo animo processisse, noui enim fratrem meũ, sed siquid in disputando pro fide sua, & pro ecclesiæ charitate dixit fortasse feruentius, quã tua grauitas nollet audire, non illa contumacia, sed fiducia nominanda est. Collatorem
G enim & disputatorem, non assentatorem & Ps. 40.
adulatorem se esse cupiebat. Nam hoc est oleum peccatoris, quo Propheta non vult impinguari caput. Ita enim dicit: Emendabit me iustus in misericordia, & arguet me, oleũ autem peccatoris nõ impinguet caput meũ. Mauult enim seuera misericordia iusti emendari, quam leni adulationis vnctione laudari. Vnde etiam illud propheticum est: Es. 3.
Qui vos fœlices dicunt, in errorem vos mittunt. Ideoque de homine, quem falsæ blanditiæ faciunt arrogantem, recte etiam vulgo dicitur: Creuit caput. Impugnatum est enim oleo peccatoris, hoc est, non aspera veritate corrigentis, sed leni falsitate laudantis. Neque hoc in eam partem peto accipias, quasi ego te à fratre Euodio tanquam iustum emendatum intelligi velim. Vereor enim ne me quoque aliquid contumeliose in te dicere existimes, quod vehementer caueo quantum possum. Sed iustus Ioan. 14.
est ille qui dixit: Ego sum veritas. Itaque de cuiuslibet hominis ore nobis verum cum aliqua asperitate sonuerit, non ab illo homine qui forte peccator est, sed ab ipsa veri-
H tate, hoc est, a Christo qui iustus est, emendamur, ne nostrum caput blandæ, sed perniciosæ adulationis vnctio, hoc est, oleum peccatoris impinguet. Quanquam etiam si frater Euodius aliquantum pro suæ communionis defensione turbatior, aliquid elatius animo commotiore dixisset, ętati hominis & necessitatis causa te oporteret ignoscere. Istud tamen quod permittere dignatus es, peto memineris, vt sedentibus quod ipse delegeris, dummodo verba nostra non inaniter ventilentur, sed stylo excipiantur, vt &

tran-

tranquillius & ordinatius differamus, & si-
quid forte à nobis dictum de memoria lapsũ
fuerit, recitatione reuocet, & rem tam ma-
gnam & ad salutem oĩum pertinentem cum
concordia requiramus. Aut si placet, nullo
medio interposito, prius nobiscum siue per
epistolas, siue per collocutionem atq; lectio
nem (vbi placuerit) conferamus, nȩ forte in-
tẽperantes nonnulli auditores malint quasi
H nostrum expectare certamen, q̃ de nostra sa-
lute in nostra collocutione cogitare, vt qđ
fuerit inter nos terminatum, postea per nos
plus nouerit, aut si per epistolas agi placet, ip
sæ plebibus recitentur, vt aliquando non ple
bes, sed plebs vna dicatur. Prorsus sicut iusse
ris, sicut tibi placuerit libenter amplector. Et
de animo beatissimi & venerabilis mihi pa-
tris Valerij nunc absentis tota securitate pol-
liceor, hoc eum cum magna lȩtitia cognitu-
rum. Noui enim quantum diligat pacem, &
nulla vani fastus inanitate iactetur. Rogo te
quid nobis est cum veterib. dissensionibus, vt
hucusq; vulnera illa durauerint, quæ animo-
sitas hominum superborum nostris mẽbris
inflixit? quorum vulnerum putrefactione ẽt
dolorem perdimus, quo solet medicus im-
plorari. Vides quanta & quàm mirabili fœ-
ditate Christianæ domus familiæque turba-
tæ sint. Mariti & vxores de suo lecto sibi cõ
sentiunt, & de Christi altari dissentiunt. Per
illum sibi iurant, vt inter se pacem habeant,
& in illo habere non possunt. Filij cum pa-
rentibus vnam domum habent suam, & do-
mum Dei non habent vnam. Succedere in
eorum hæreditatem cupiunt, cum quibus
ili. 2. de Christi hȩreditate rixantur, serui & do-
mini communem Deum diuidunt, qui for-
mam serui accepit, vt omnes seruiendo libe
raret. Honorant nos vestri, honorant vos no
stri. Per coronam vestram vos adiurant ve-
stri, per coronam vestram vos adiurant no-
stri. Omnium verba suscipimus, neminem
I offendere volumus. Quid nos solus Chri-
stus offendit, cuius membra laniamus? Et ho
mines quidẽ causas suas seculares apud nos
finire cupientes, quando eis necessarij fueri-
mus, sic nos sanctos & Dei seruos appellãt,
vt negocia terræ suæ peragant, aliquãdo aga
mus & negocium salutis nostræ, & salutis ip
sorum, non de auro, non de argento, non de
fundis & pecoribus, pro quibus rebus quo-
tidie submisso capite salutamur vt dissensio-
nes hominum terminemus, sed de ipso ca-
pite nostro tam turpis inter nos & pernicio-
sa dissensio est. Quantumlibet capita sub-
mittant, qui nos salutant, vt eos concor-
des in terra faciamus, de cœlo vsque ad cru
cem submissum est caput nostrum, in quo
concordes non sumus. Rogo te atque ob-
secro, si est in te aliqua humanitas, quam
multi prædicant, hic appareat bonitas tua, K
si non propter honores transitorios simula-
tur, vt contremiscant in te viscera misericor
diæ, & velis aliquando rem discuti instando
nobiscum orationibus, & omnia pacifice
conferendo: ne miseræ plebes, quæ nostris
honoribus obsequuntur, prȩmant nos obse-
quiis suis in iudicio Dei sed potius nostra
non ficta charitate nobiscum reuocatæ ab
erroribus & dissensionibus, in veritatis &
pacis itinera dirigantur. Opto te coram ocu
lis Dei beatum esse, domine honorabilis &
dilectissime.

Augustinus Valerio Episcopo suo, cui erat
collega, præsertim in dispensando ver-
bo Dei, demonstrat quam difficile sit
sacerdotem pium agere, obsecrans vt
patiatur ipsum in secessu precibus &
studio hoc egere, vt sit idoneus im-
posito muneri.

Epistola. CXLVII.

DOmino beatissimo & venerabili, in
conspectu domini syncera charitate 40. di. an
charissimo patri Valerio, Augustinus pres- te omnia.
byter in domino salutem. Ante omnia pe-
to, vt cogitet religiosa prudentia tua nihil es
se in hac vita, & maxime hoc tempore faci-
lius & lȩtius, & hominib. acceptabilius Epi-
scopi aut presbiteri aut diaconi officio, si
perfunctoriè atque adulatoriè res agatur,
sed nihil apud Deum miserius & tristius & L
damnabilius. Item nihil esse in hac vita, &
maxime hoc tempore difficilius, laborio-
sius, periculosius Episcopi aut presbyteri
aut diaconi officio, sed apud Deum nihil
beatius, si eo modo militetur quo noster
imperator iubet. Quis autem iste sit mo-
dus, nec à pueritia nec ab adolescentia mea
didici, & eo tempore quod discere cœperã,
vis mihi facta est, merito peccatorum meo-

rum. Nã quid aliud existimem nescio, vt se-
cundus locus gubernaculorũ mihi reddere-
tur, qui remũ tenere nõ nouerã, Sed arbitror
dñm meũ propterea me sic emẽdare voluis-
se, quod multorũ peccata nautarũ, antequã
expertus essem q̃d illic agit̃, quasi doctior &
melior reprehẽdere audebã. Itaq; postq̃ mis
sus sum in mediũ, tunc sentire cœpi temerita
tes reprehensionũ mearum, q̃quam & antea
periculosissimum iudicarẽ hoc ministeriũ.
& hinc erant lachrymæ illæ, quas me funde-
re in ciuitate ordinationis meæ tp̃e nonnulli
fratres aĩaduerterunt, & nescientes cãs dolo
ris mei, quib. potuerunt sermonib. qui oĩno
M ad vulnus meum non pertinerent, tñ bono
aĩo cõsolati sunt. Sed multo valde multo am
plius expertus sum q̃ putabam, nõ q̃a nouos
aliquos fluctus aut tempestatẽ vidi, quas an-
te non nouerã, vel non audieram, vel non le
gerã vel non cogitaueram, sed ad eas euitan-
das aut perferẽdas solertiã & vires meas om
nino nõ nouerã, & alicuius momenti arbitra
bar. Dñs aũt irrisit me, & reb. ipsis ostendere
voluit meipsum mihi. Q̃d si non damnando
sed miserando fecit, hoc. n. spero, certe vel
nunc cognita ægritudine mea, debeo scriptu
rarum eius medicamẽta omnia perscrutari,
& orando ac legendo agere, vt idonea vale-
tudo aĩæ meę ad tam periculosa negocia tri
buatur, quod ante non feci, quia & tempus
non habui. Tunc enim ordinatus sum, cũ de
ipso actionis tp̃e ad cognoscẽdas diuinas scri
pturas cogitaremus, & sic nos disponere vel
lemus, vt nobis ocium ad hoc negociũ pos-
set esse. Et q̃d verum est, nõdum sciebam q̃d
mihi deesset ad tale opus, quale me nunc tor
quet & cõterit. Quod si propterea in re ipsa
didici q̃d sit homini necessarium, qui popu-
A lo ministrat sacramentũ & verbum Dei, vt iã
non mihi liceat assequi, q̃d me non hr̃e co-
gnoui: iubes ergo vt pereã pater Valeri? Vbi
est charitas tua? Certe diligis me certe diligis
ipsam ecclesiã, cui me sic ministrare voluis-
sti, & tñ certus sum q̃d & me, & ipsam dili-
gis. Sed putas me idoneum, cum ego melius
me nouerim, qui tñ nec ipse me nossem, nisi
experiendo didicissem. Sed dicit fortasse san
ctitas tua: Vellem scire quid desit instructio-
ni tuæ. Tam multa autem sunt, vt facilius pos
sim enumerare quæ habeo, quã quæ habere
desidero. Audeo enim dicere, scire me & ple

na fide retinere quid pertineat ad salutẽ no-
stram. Sed hoc ipsum q̃uo ministrem ad salu
tem aliorũ, non quærẽs quod mihi vtile est,
sed quod multis, vt salui fiãt? Et sunt fortasse
aliqua, immo non est dubitãdũ esse in sanctis
libris conscripta consilia, quib. cognitis &
apprehensis possit homo Dei reb. ecclesiasti
cis ordinationib. ministrare, aut certe inter
manus iniquorum vel viuere conscientia sa-
niore vel mori, vt illa vita non amittatur, cui
vni christiana corda humilia & mansueta su
spirant. Q̃uo aũt hoc fieri põt, nisi quemad-
modum ipse dñs dicit, petendo, quærendo,
pulsando. i. orando, legendo, plangendo? Ad
quod negocium mihi paruum tp̃s vel vsque B
ad Pascha impetrari volui p̃ fratres à tua syn
cerissima & venerabili charitate, & nunc p̃
has preces volo. Quid enim rñsur⁹ sum dño
iudici? Non poteram ista iam quærere, cũ ec
clesiasticis negociis impedirer? Si ergo mihi
dicat, Serue nequã, si villa ecclesię calumnio
sum aliquem pateretur, cuius fructib. colligẽ
dis magna opera impenditur, neglecto agro
quem rigaui sanguine meo, si q̃d agere p̃ ea
posses apud iudicẽ terræ, nonne oĩb. cõsen-
tientib. nonnullis ẽt iubentib. & cogentibus
pergeres, & si cõtra te iudicaret, ẽt trãsmare
proficisceris, atq; hoc modo vel annum vel
amplius absentiam tuã nulla quærela reuoca
ret, ne alius possideret terram, non aĩæ sed
corpori pauperum necessariam, quorũ tñ fa
mem viuæ arbores meæ multo facilius mihi
que gratius si diligenter colerent̃ explerent?
Cur ergo ad discẽdã agriculturã meã, voca-
tionẽ tp̃is tibi defuisse cãris? Dic mihi q̃d rñ
deam rogo te? An forte vis dicam, Senex Va-
lerius dum me oĩbus reb. instructũ esse credi
disset, quanto amplius me dilexit, tanto mi- C
nus ista discere permisit? Attende omnia ista
senex Valeri, obsecro te per bonitatem & se
ueritatem Christi, per misericordiam & iu-
dicium eius, per eum qui tantam tibi inspira
uit erga nos charitatẽ: vt te nec pro lucro ani
mæ nostræ audeamus offendere. Sic autem
mihi Deum & Christũ testem facis innocen
tiæ & charitatis, & synceri affectus quem cir
ca nos habes quasi ego nõ de his iurare om-
nibus possim. Ipsam ergo charitatem & affe
ctum imploro, vt miserearis mei, & conce-
das mihi ad hoc quod rogaui tempus quan-
tum rogaui, atq; adiuues me orõnibus tuis,
vt non

vt non ſit inane deſiderium meum, nec infru
ctuoſa eccleſiæ Chriſti atque vtilitati fratrũ
conſeruorum meorũ abſentia mea. Scio qđ
illa charitate pro me orante, maxime tali cã
non aberit dominus, & eã ſicut ſacrifitiũ ſua
uitatis accipiens, fortasſis breuiore tempore
quàm poſtulaui, me ſaluberrimis cõſiliis de
ſcripturis ſuis reddet inſtructum.

Auguſtinus Profuturo, de toleranda aduerſa valetudine & cohibenda ira. Epiſt. CXLVIII.

FRatri Profuturo Auguſtinus. Secundum
ſpiritum quantum dño placet, atq; vires
ipſe præbere dignatur, recte ſumus, Corpo-
re aũt ego in lecto ſum. Nec ambulare.n.nec
D ſtare nec ſedere poſſum, rhagadis vel exo-
chadis dolore & tumore. Sed etiã ſic, qm̃ id
dño placet, quid aliud dicendum eſt, niſi qa
recte ſumus? Potius.n. ſi id nolumus qđ ille
vult, nos culpandi ſumus, q̃ ille non recte ali
quid vel facere exiſtimandus eſt. Noſti hæc
omnia, ſed quia mihi es alter ego quod libẽ
tius tecũ loquerer, niſi quod mecũ loquor?
Commendamus ergo ſanctis orõnib. tuis &
dies & noctes noſtras, vt oretis ꝓ nobis, ne
dieb intemperanter vtamur, vt noctes æquo
aĩo toleremus, vt ẽt ſi ambulemus in medio
vmbræ mortis, nobiſcum ſit dñs ne timeam⁹
mala. Quod ſenex Megalius defunctus ſit, iã
vos audiſſe quis dubitet? Erant aũt à diſpoſi-
tione corporis eius cum hæc ſcriberem, dies
fermè viginti quatuor. Vtrum iam videris, di
ſponebas enim ſucceſſorem primatus eius, ſi
fieri, põt, noſſe volumus. Non deſunt ſcanda
la, ſed neq; refugium. Non deſunt mærores,
ſed neq; conſolationes. Atq; inter hæc quàm
vigilandum ſit, ne cuiuſquam odium cordis
intima teneat, neq; ſinat vt oremus Deum in
cubili noſtro clauſo oſtio, ſed aduerſus ipſũ
Deum claudat oſtium, noſti optime frater.
Subrepit autem dum nulli iraſcenti ira ſua
E vr̃ iniuſta. Ita enim inueteraſcens ira fit odiũ,
dũ quaſi iuſti doloris admixta dulcedo, diu-
tius eam in vaſe detinet, donec totum aceſcat
vasq; corrumpat. Quapropter multo melius
nec iuſte cuiquam iraſcimur, q̃ velut iuſte
iraſcendo in alicuius odium iræ occulta fa-
cilitate delabimur. In recipiendis enim ho-
ſpitib. ignotis iſta ſolemus dicere multo eſſe
melius malum hominem perpeti, q̃ forſitan
per ignorantiam excludi bonum, dum caue-
mus ne recipiatur malus. Sed in affectib. ani-
mi ꝯ̈ eſt. Nam incõparabiliter ſalubrius eſt ẽt
iræ iuſti pulſanti non aperire penetrale cor-
dis, q̃ admittere non facile receſſuram & per
uenturam de ſurculo ad trabem. Audet ꝗppe
impudenter etiam creſcere citius q̃ putatur.
Non enim erubeſcit in tenebris, cum ſuper
eam ſol occiderit. Recolis certe qua cura &
quãta ſolicitudine iſta ſcripſerim, ſi recolis
quid mecũ nuper in itinere quodam loqu-
tus ſis. Fratrem Seuerum, & qui cũ eo ſunt ſa
lutamus. Etiã fortaſſe ipſis ſcriberemus ſi per
feſtinationẽ perlatoris liceret. Peto autem vt
apud eundem fratrem noſtrũ Victorem cui
ago etiam apud tuam ſanctitatem gratias qđ F
Conſtantiam dum purgeret indicauit, peten
do adiuues propter negocium quod ipſe no
uit, de quo grauisſimum pondus pro ea re
multum deprecãtis Nectarij maioris patior,
per Calamam remeare ne grauetur, ſic enim
promiſit mihi. Vale.

Auguſtinus Elpidio, qui videbatur cum Arrianis nonnihil ſentire, declarans de rebus ineffabilibus parcisſime loquendum. Epiſtola. CXLIX.

DOmino eximio meritoq; honorabili &
deſiderabili Elpidio, Auguſtinus. Quis
noſtrum erret in fide vel in cognitione Trini
tatis, alia qõ eſt. Gratũ ſane habeo quod me
quanuis incognitum facie, tñ quia errare cre
didiſti, reuocare ab errore conatus es. Huius
tibi beneuolẽtiæ mercedem retribuat Deus,
& noſſe te faciat quod noſſe te putas. Res. n.
ardua eſt, vt exiſtimo, & quæſo te ne in vl-
lam contumeliæ partem acceperis, quod ti-
bi tantæ cognitionis munus optaui. Vereor,
enim ne opinatæ ſcientiæ prẹiudicium, ſi nõ
præcepta vera, quæ nequaquã ad te mihi ar-
rogauerim, at certæ bona vota noſtra, q̃ mi-
hi etiã indocto hr̃e de te licet, non.n.perite, G
ſed amice exhibenda ſunt, repellat ab aurib.
tuis, potiusq; mihi ſucccenſeas quod non tibi
iam ſim ſapienti gratulatus, q̃ gratias agas
quod tibi ſapientiam deprecatus ſim. Verun
tamẽ ſi ego portans Epiſcopalis nominis ſar
cinam libentisſime amplector beneuolentiã
tuam, quod me Bonoſo & Iaſoni, vt ſcribis,
doctiſ-

doctisſimis viris ēt trās mare mittere digna-
tus es,ad reportandos ex eorum diſputatio-
nib.vberes fructus, qđ deniq; ad detegendas
totius erroris caligines , libellum cuiuſdam
Epiſcopi veſtri ingenio & virib. elaboratū,
ad me perferendum ſolita benignitate cura-
ſti, quanto eſt æquius te bono aīo accipere,
quod ea quæ nullo humano ingenio & viri
bus dari pn̄t,à dn̄o Deo tibi vt concedantur
1.Cor.2. optaui. Apoſtolus.n.inquit: Non ſpm̄ huius
mundi accepimus , ſed ſpm̄ qui ex Deo eſt,
vt ſciam⁹ quæ à Deo donata ſunt nobis, quæ
& loquimur non.in doctis humanæ ſapiētiæ
verbis,ſed docti ſpiritu , ſpiritalib.ſpiritalia
comparantes.Aīalis autem homo non perci
H pit quę sūt ſpūs Dei ſtultitia eſt enim illi. Ma
gis ergo tecum,ſi fieri poſſet, mallem quęre
re quouſq; appellādus ſit aīalis homo , vt ſi
eum iā tranſcendimus recte fortaſſe illa quæ
ſupra humanā mentē atq; intelligentiam in-
commutabiliter manent,aliqua ex parte nos
attigiſſe gaudeamus.Cauendum eſt.n.ne pro
pterea videatur ſtultum,cum filium patri au
dimus æqualem , quia hoīem aīalem adhuc
agimus, de quo dictum eſt , qđ ſtultitia ſunt
illi quæ ſunt ſpūs Dei:quanquam ſanè maie-
ſtas illa ſupra cuncta ſublimis à ſpiritalib.co
gitari poſſit, à nullo aūt poſſit affari , videre
tn̄ quantum arbitror,facile eſt,non eſſe factū
per quē facta ſunt oīa , & ſine quo factū eſt
nihil . Si enim per ſeipſum factus eſt , erat
antequam fieret,vt fieri per ſe poſſet . Quod
certe tanto abſurdius dr̄,quanto vanius cogi
tatur.Si aūt non per ſe factus eſt, non eſt per
quem facta ſunt omnia,qm̄ q̄cquid factū eſt,
per ipſum factum eſt.Omnia.n.per ipſum fa
I cta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil . Miror
Ioan.1. parum attendi quæ tam expreſſe Euangeliſta
voluit intimare vt neminē diſſimulare per-
mitteret.Non.n.ſatis fuit dicere, Oīa per ip-
ſum facta ſunt,niſi adderet,Et ſine ipſo factū
eſt nihil.At ego q̄uis tardus,& nondū deter-
ſa caligine, ſaucium mentis oculum gerens
ad intuendā patris & filij incōparabilē inef-
fabilemq; præſtantiam, tn̄ hoc tota facilitate
complector,quod nobis in Euangelio pro-
pterea præſeminatum eſt , nō vt hinc cōpre-
henderemus illam diuinitatem , ſed vt hinc
admoneremur non oportere nos de temera
ria comprehenſione iactare. Si enim omnia
per ipſum facta ſunt,quicquid nō per ipſum
factum eſt,nō eſt factū , ipſe aūt per ſe factus
non eſt.Non eſt igit̄ factus, & omnia per ip-
ſum facta eſſe ab Euangeliſta credere cogi-
mur . Ab eodē ergo cogimur eū factum eſſe
non credere. Item ſi ſine ipſo factū eſt nihil,
ipſe ergo nihil eſt,aut factum non eſſe , non
aūt ſine ſe factum eſſe:Reſtat vt fateamur,aut
non ſine ſe factum eſſe,aut quia ſine ſe factus
eſt.Quod ſi opinari ſacrilegū eſt,non poſſu-
mus dicere.Si.n.ipſe ſe fecit, iam erat anteq̄
fieret.Si aūt ad ſe faciendū alteri,a quo factus
eſt,adiutoriū præbuit, nihilominus vt ſe ad-
iuuante ipſe fieret,iā erat anteq̄ fieret.Relin-
quit̄ itaq; vt ſine ſe factus ſit.Quicquid aūt ſi
ne illo factū eſt,nihil eſt. Aut nihil eſt igitur,
aut factus non eſt,ſed nō eſt nihil,factus igit̄ K
non eſt.At ſi factus nō eſt,& tn̄ filius eſt, ſine
dubio natus eſt.Qūo,inq̄s,potuit de ſolo pa Esa. 3.
tre naſci filius æqualis ei de quo natus eſt? Iā
hoc enarrare nō poſſum & cedo Prophetiæ
dicēti:Gn̄ationem eius quis enarrabit?Quod
ſi tu de humana generatione qua per virginē
natus eſt accipiendum putas,ipſe te diſcute,
& interroga aīam tuum, vtrum ſi in humana
gn̄atione defecit,audeat enarrare diuinā.No Phip.1.
li ergo,inquis,dicere æqualē. Cur nō dicam
quod dixit Apoſtolus:Nō rapinam, inq̄t,ar-
bitratus eſt eſſe ſe æqualē Deo.Etſi.n.æquali-
tatē illā non explicauit humanæ menti non-
dū purgatæ,poſuit tn̄ in verbo qđ in re poſ-
ſit inueniri purgata Demus itaq; operā mun
dando cordi noſtro vt inde exurgat acies,
qua iſta videre valeamus Beati enim,inquit, Matt. 5.
mundi corde, quoniam ipſi Deum videbūt.
Ita excedentes animalis hominis caliginoſas
imagines,ad ſerenitatem illam ſynceritatem
que veniamus,qua videre poſſimus quod di
ci non poſſe videamus.Nam libello quem di
gnatus es mittere,ſi mihi ſit ocium, facultaſ-
que tribuatur ad ſingula reſpōdere, arbitror
te cogniturum, tanto minus quemque veſti-
ri lumine veritatis quanto magis ſibi videtur
nudam depromere veritatem.Quis enim fe-
rat:vt alia omittā,& hoc ſolū interim cōme
morem qđ maxime ingemui , cū Apoſtolus 1.Co.13.
Paulus dicat : Videmus nunc per ſpeculū in
ænigmate,tunc aūt facie ad faciem , iſtū iam
dicere omni integumento reiecto nudam ſe
depromere veritatē,qui ſi diceret nudā vide
mus veritatē,nihil eſſet cæcius iſta arrogātia
viſionis.Non aūt dixit videmus , ſed depro-

mimus,

mimus, vt non ſolum iam veritas intentioni mẽtis patere, ſed etiã ꝓtãti linguæ ſubiacere videaẽ. Multa ſunt quæ de Trinitatis ineffabilitate dicanẽ, nõ vt ipſa dicaẽ, alioqn non eſt ineffabilis, ſed vt illis dictis, illa dici nõ poſſe intelligaẽ. Verũ iã (vt arbitror) modũ exceſſit Epiſtola mea, cũ per tuã me admonueris breuiter ſcribere. Sed qa inſtitutione veterũ te excuſare dignatus es, non tibi abſurdus videbor, ſi modum quarundam Epiſtolarum Ciceronis, quia eius quoque in literis tuis mentionem feciſti, non te pigeat recordari.

M Auguſtinus Nebridio, quibus in rebus ſita ſit vera beatitudo. Epi. C L.

NEbridio Auguſtinus. Vtrũ neſcio quo, vt ita dicam, blandiloquio tuo factum, putẽ, an verè ita ſe res habeat, incertũ apud me eſt. Nã repente accidit, nec ſatis deliberatũ eſt, quaten⁹ debeat cõmitti fidei. Expectas qd iſtud ſit: Quid cẽſes? Prope perſuaſiſti mihi, nõ qdem beatũ eſſe me: nam id ſolius ſapientis prædium eſt, ſed certe quaſi beatũ (vt dicimus) hoĩem, quaſi hoĩm in cõparatione illius quẽ Plato nouerat, aut quaſi rotũda, & quaſi quadra ea, quæ videmus, cum longe ab eis abſit, quæ paucorum aĩus videt. Legi. n. literas tuas ad lucernam iam cęnatus, proxima erat cubitio, ſed non ita etiam dormitio. Quippe diu mecum in lecto ſitus cogitaui, atque has loquelas habui, Auguſtinus ipſe cũ Auguſtino. Nõne verũ eſt, qđ Nebridio placet beatos nos eſſe? Nõ vtiq;. Nã ſtultos adhuc eſſe nec ipſe audet negare. Quid ſi etiam ſtultis beata vita contingit? durũ, quaſi vero parua, vel alia vlla miſeria ſit q̃ ipſa ſtultitia. Vñ ergo illi viſum eſt, an lectis ills libellis ẽt ſapientẽ me auſus eſt credere? Nõ vſq; adeo
A temeraria eſt lętitia geſtiens, præſertim hoĩs cuius quanti põderis cõſideratio ſit bene nouim⁹. Illud igiẽ ſcripſit qđ nobis putauit dulciſſimũ fore, qa & illi dulce factum eſt, qcqd poſuimus in iis literis, & ſcripſit gaudẽs, nec curauit, qd cõmittendũ gaudenti calamo eſſet. Quid ſi Soliloqa legiſſet? lætaretur multo exundantius, nec tñ reperiretur plus aliqd qđ me appellaret q̃ beatum. Cito ergo ſummum nomen effudit in me, nec ſibi aliquid reſeruauit, quod de me lętior aſſeueret. Vide lætitia quid faciat. Sed vbi eſt iſta beata vita? vbi? vbi nam? O ſi ipſa eſſet, repelleret atomos Epicuri. O ſi ipſa eſſet, ſciret nihil deorſum eſſe præter mundum. O ſi ipſa eſſet noſſet extrema ſphęræ tardius rotari q̃ mediũ, & alia ſimilia q̃ ſimiliter nouimus. Nunc verò qũo vel qualiſcunq; beatus ſũ, q neſcio cur tantus mũdus ſit, cum rõnes figurarum ꝑ quas eſt, nihil prohibeant eſſe quãto qs voluerit ampliorẽ? An non mihi diceretur, immo non cogeremur cõfiteri corpora in infinitum ſecari, vt à certa velut vas in quantitatẽ certa certus corpuſculorum numerus ſurgeret? Quare cum corpus nullum eſſe minimũ ſiniẽ, quo pacto ſinam⁹ eſſe ampliſſimũ, B
quo amplius eſſe non poſſit, niſi forte illud qđ Alipio aliqñ dixi occultiſſime, habet magnam vim, vt qm̃ numerus ille intelligibilis infinite creſcit, non tñ infinite minuiẽ, nam nõ eũ licet vltra monadẽ reſolueret, Contra ſenſibilis, nam qd eſt aliud ſenſibilis numerus, niſi corporeorum vel corporum quantitas, minui quidem infinite, ſed infinite creſcere nequeat? Et iõ fortaſſe merito philoſophi in reb. intelligibilib. diuitias ponũt, in ſenſibilib. egeſtatẽ Quid. n. erumnoſius q̃ minus atque minus ſemꝑ poſſe fieri? Quid ditius q̃ creſcere q̃tum velis, ire quò velis, redire cũ velis, quouſq; velis, & hoc multũ amare qđ minui non põt? Quiſq̃s namq; intelligit iſtos numeros, nihil ſic amat vt monadẽ, nec mirũ cum per eam fiat vt cæteri amenẽ. Sed tñ cur tantus eſt mundus? Poterat. n. eſſe vel maior vel breuior, neſcio. Tale eſt. n. Et cur hoc loco potius q̃ illo? Nec in ea re debet eſſe qõ, vbi quicquid eſſet, quæſtio eſſet. vnum illud multum mouebat, quod infinite corpora ſecarenẽ. Cui fortaſſe rñſum eſt, de vi contraria intelligibilis numeri. Sed expecta videamus qd ſit hoc neſcio qd, quod ſuggeritur menti. Certe ſenſibilis mundus, neſcio cuius C
intelligibilis imago eſſe dr̃. Mirum autem eſt qđ in imaginib. uidemus, quæ ſpecula referunt: nam quanuis ingentia ſpecula ſint, non reddunt maiores imagines quàm ſunt corpora etiam breuiſſima obiecta. In paruis autem ſpeculis ſicut in pupillis oculorũ, etſi magna facies ſeſe opponat, breuiſſima imago ꝑ modo ſpeculi formatur. Ergo & imagines corporum minui licet, ſi ſpecula minuãtur, augeri ſi augeantur non licet? Hic profecto aliquid latet, ſed nunc dormiendũ eſt. Neq;. n.

Nebri-

Nebridio beatus quęrendo videor, sed fortasse aliqd inueniendo. Id aūt aliquid qd est? an illa rōcinatio, cui tanq̄ vnicæ meæ blādiri soleo, & ea me nimis oblectare. Vñ ɔstam⁹? ex aio & corpore? Quid horū melius? videlicet aīus. Quid laudat in corpore? nihil aliud video quā pulchritudinē. Quid est corporis pulchritudo? congruentia partium cū quadā coloris suauitate: Hæc forma vbi vera melior, an vbi falsa? Quis dubitet vbi vera est eē meliorē? Vbi ergo vera est? in aīo. f. Aīus igit magis amādus q̄ corpus. Sed in qua parte animi est ista veritas? in mente atq; intelligētia. Quid huic aduersat? sensus. Resistendū ergo sensib. totis animi viribus? libet. Quid si sensibilia nimium delectant? Fiat vt nō delectent. Vnde fit? consuetudine iis carendi appetendiq; meliora. Quid si moritur aīus? ergo moritur veritas, aut non est intelligentia veritas, aut intelligentia non est in aīo, aut pōt mori aliqd in quo aliquid immortale est? Nihit autem horū fieri posse Soliloquia nostra iam continent, satisque pesuasum est, sed nescio qua cōsuetudine malorum territamur atque titubamus. Postremò etiā si moritur animus, quod nullo modō posse fieri video, non esse tñ beatam vitam in lætitia sensibilium, hoc ocio satis exploratum est. His reb. fortasse atque talib. Nebridio meo si non beatus, at certe quasi beatus videor. Videar & mihi quid inde pdo, aut cur parcā bonæ opinioni? Hęc mihi dixi. Deinde oraui vt solebam atq; dormiui. Hæc placuit scribere tibi delectat enim me quod mihi gratias agis, si nihil te quod in buccam venerit celem, & gaudeo, quia sic tibi placeo. Apud quem ergo libentius me aperiam, q̄ cui displicere non possum? At si in potestate fortunæ est vt hominē amet hō, vide q̄ beatus sim, qui de fortuitis tam multū gaudeo, & talia bona fateor desidero mihi vbertim accrescere. Fortunæ aūt bona verissimi sapientes, quos solos beatos fas est vocari, nec timeri voluerunt, nec cupi an cupiri, tu videris. Et belle accidit. Nam volo me declinationis huius gnarum facias Cum. n. adiūgo verba similia, incertior fio. Nā ita est cupio, vt fugio, vt sapio, vt iacio, vt capio, sed vtrum fugiri an fugi, vtrum sapiri an sapi, sit modus infinitus, ignoro. Possem attendere iaci & capi, ni vererer ne me caperet & pro ludibrio iaceret quò vellet: qui aliud iactum & captum, aliud fugitum cupitum, sapitum, esse conuinceret. Quę item tria, vtrum penultima longa, an inflexa, an graui breuiq; pronuncianda sint similiter nescio. Prouocauerim te ad Epistolam longiorem, peto vt paulo diutius te legam. Nam nequeo tantum differere, quantum voluptati est legere te.

Augustinus ad populum factionis Donatianę, quomodo illorum Episcopi in concilio conuicti sint, hortans vt nunc saltem redeant ad Ecclesiæ communionem ne post non fecisse sero pœniteat. Epi. CLI.

SIluanus senex, Valentinus, Aurelius, Innocentius, Maximus, Optimus, Augustinus, Donatus, & cæteri Episcopi de cōcilio Zertensi ad Donatistas. Cū in aurib. nostris fama crebesceret, hoc vobis vestros Episcopos dicere, cognitorē. pręmio fuisse corruptum, vt contra eos sñia ꝓferret, vos autem ista facile credere, ac propterea multos vestrum adhuc nolle acquiescere veritati, placuit nobis cogente dñi charitate ex cōcilio nostro hæc ad vos scripta dirigere, quib. primirus admoneremini illos vobis victos atque conuictos hæc mēdacia iactare, qui ēt in suo mandato qđ pro illa collatione fecerūt, & suis nominib. atque subscriptionnib. firmauerunt, non illic traditores & persecutores suos esse dicētes, in falsitate atq; mendacio manifestissimo detecti atq; conuicti sunt, ita vt volentes gloriari de multitudine coepiscoporū suorū, inter aliquorū absentiū nomina ēt mortui nomen insererent. Et cum quæreret vbi esset, subita perturbatione cæcati ipsi eum confiterētur in itinere defecisse. Et cum interrogarentur, quomodo potuerit apud Cartaginē subscribere qui in itinere iam defecerat, vehemētius perturbati, alio mēdacio se obligauerunt, rñdentes eum à Carthagine redeuntem fuisse defunctū. De quo mendacio exire omnino minime potuerunt. Ecce quibus creditis, vel de antiqua traditione, vel de cognitoris corruptione, q mandatum suum vbi nobis obiecerunt crimen traditionis, nō potuerunt conscribere sine crimine falsitatis. Proinde quæ maxima necessaria credidim⁹, his literis tanquam breuiario collecta inserimus, ne forte ad magna gestorum volumina vel peruenire nō facile possitis, vel ea legere

gere laborioſum putetis. Carthaginē venim⁹
& nos Epiſcopi veſtri, & quod prius nole-
H bāt & indignū eſſe dicebāt, in vnū cōueni-
mus. Electi ſunt ex nobis & ex ipſis, ſeptem
hinc, & ſeptē inde, qui pro cauſa o ium lo-
querētur. Electi ſunt alij ſeptē hinc, & ſeptē
inde, cū quib. vbi opus erat cōſiliū petracta-
rēt. Electi ſunt quatuor hinc, & quatuor in-
de, qui geſtis cōſcribēdis cuſtōdes eſſent, ne
infalſatū aliqd ab aliquo diceretur. Dati ſunt
ēt à nobis & ab ipſis, notarij quatuor hinc, &
quatuor inde, vt bini cū exceptorib. iudicis
alternarent, ne aliquis noſtrū ſe dixiſſe aliqd
cauſaret quod nō fuiſſet exceptū. Huic tan-
tæ diligētiæ etiā illud eſt additū, vt & nos &
ipſi quemadmodū ipſe iudex verbis noſtris
ſubſcriberemus, ne quiſquā diceret in illis
geſtis aliquid vel poſtea fuiſſe corruptū. Cū
enim adhuc viuētib. eis qui ſubſcripſerūt, in
notuerint eadē geſta omnib. locis in quibus
oportet vt innoteſcāt, ſic ēt ad paſtores cōfir
mata veritas perdurabit. Nolite ergo eſſe in-
grati tātę miſericordiæ Dei quæ per iſtā dili
gentiā vobis miniſtrata eſt. Nulla excuſatio
iā remāſit, nimiū dura, nimiū diaboli eā ſunt
hoīm corda, quæ adhuc tantæ manifeſtatio-
ni veritatis obſiſtunt. Ecce Epi partis veſtræ,
quos oēs elegerūt vt pro omnib. loquerent,
conati ſunt quātū potuerūt, vt oīno ipſa cau
ſa non ageretur, ꝓp quā tātus numerus Epiſ-
coporū vtriuſq; partis de vniuerſa Aphrica,
& de tā loginquis locis Cartaginē venerat.
Et cū oīs anima ſuſpēſa expectaret in tanta
collectione qđ ageretur, illi vehemēter inſta
bāt vt nihil ageretur. Quare hoc, niſi qa cau-
ſam ſuam malā ſciebant & facillime ſe poſſe
cōuinci, ſi ageretur, dubitare nō poterāt? Ip-
ſe ergo animus eorū quo timebāt ne cauſa
ageretur, iā victos eos eſſe monſtrabat. Si.n.
extorquerēt quod volebant, vt iā collatio ip
ſa nō fieret, nec diſputationibus noſtris veri
tas appareret, redeuntes à Carthagine, quid
vobis erant rñſuri, qd demonſtraturi? Cre-
do prolaturi erāt geſta & dicturi vobis, nos
inſtabamus vt cā nō ageretur, illi inſtabāt vt
ageretur. vos expectatis videre, qd egerim⁹.
Ecce legite vbi eos vicimus, vt nihil agere-
mus. Forte & vos rñderetis ſi cor haberetis.
Nihil ergo acturi, vt qd iſtis? vel poti⁹ qui ni
hil egiſtis vt qd rediſtis? Deniq; poſteaq̄ nō
potuerūt efficere quod conati ſunt, ideſt, vt
cā nō ageretur; ipſa actio demōſtrauit quid
timuerint, qñ in omnib. victi ſunt. Confeſsi
ſunt enim contra eccleſiā catholicā, quæ to
tō terrarū orbe diffunditur, nihil ſe habere K
quod dicerent, quia diuinis ſanctarū ſcriptu
rarū teſtimonijs oppreſsi ſunt, quibus eccle-
ſia deſignatur, incipiens ab Hieruſalē creuiſ-
ſe per loca, in quib. Apoſtoli prædicauerūt,
& nomina eorundē locorū in ſuis epiſtolis
& actis cōſcripſerūt, & inde diffundi per cę-
teras gētes cōtra iſtam eccleſiā ſe nō habere
cauſā manifeſta voce ꝓfeſsi ſunt vbi eſt eui-
dētiſsima in noīe Dei noſtri victoria. Cū.n.
cōfirmāt eccleſiā, cui nos cōmunicare, ip-
ſos aūt non cōmunicare manifeſtū eſt, olim
victos eſſe teſtantur, & vobis, ſi ſapitis, aper-
tiſsime indicant, quid dimittere & quid tene
re debeatis, nō in ea falſitate, qua vobis non
ceſſant adhuc vſq; mentiri, ſed in illa verita-
te q̄ victi coacti ſunt cōfiteri. Quiſquis ergo
ab hac catholica eccleſia fuerit ſeparatus,
quantūlibet laudabiliter ſe viuere exiſtimet,
hoc ſolo ſcelere quod à Chriſti vnitate di- *23. q. 4.*
ſiunctus eſt, nō habebit vitā, ſed ira Dei ma- *ſiquis à*
net ſup eū. Quiſquis in hac eccleſia bene vi- *catholica*
xerit, nihil ei pręiudicāt aliena peccata, quia *Galat. 6.*
vnuſquiſq; in ea ꝓpriū onus portabit, ſicut *1. Co. 11.*
Apoſtolus dicit: Et quicunque in ea corpus
Chriſti mānducauerit indigne iudiciū ſibi mā
ducat & bibit. Nā ēt hoc ipſe Apoſtolus ſcri
pſit. Cū aūt dicit, Iudiciū ſibi māducat, ſatis L
oſtēdit, quia nō alteri iudiciū māducat, ſed
ſibi. Hoc nos egim⁹ & oſtēdimus & obtinui
mus, quia cōio malorū nō maculat aliquem
participatione ſacramētorū, ſed cōfeſsione
factorū. Nā ſi in factis malis nō eis quiſq; cō
ſentiat, portat malus cauſam ſuā & perſonā
ſuā, nec pıudicat alteri, quē ī cōſenſione ma
li opis, ſociū nō habet criminis. Hoc.n. ipſi
voce aptiſsima coacti ſunt cōfiteri, nō tunc
qñ iſta dicebamus, ſed poſtea cū aliud age-
retur. Nā cū ventū fuiſſet ad cauſam ēt Cęci
liani, quā nos ab eccleſiæ cauſa diſtingueba-
mus, vt ſi forte malus eſſet inuentus, ipſum
anathematizarem⁹, nō tñ ꝓp ipſum eccleſiā
Chriſti relinqueremus, cui per malā ſuā cau
ſam pıudicare nō poſſet. Cū ergo etiā ad ip-
ſam Cęciliani cauſam ventum fuiſſet, & le-
giſſent illi conciliū Carthaginenſe, vbi reci
tabant ſeptuaginta plus minus Epiſcoporū
ſententias contra Cęcilianum abſentē pro-

latas,respōdimus eis,sic nō obesse illud Episcoporū conciliū absenti Cęciliano,quemad M
modū nō obfuit plurium Eporū partis Donati cōcilium absenti Primiano, qñ.n.in Maximiaui causa plus minus centū Episcopi dānauerunt. Tūc illi nominata causa Maximiani,vnde sciunt se etiā quos damnauerunt, in honore integro suscepisse, & baptismū in sacrilego Maximiani schismate datum se confirmasse,& non destruxisse, & in sua Vagaitana sententia,qua eos damnauerunt,quibusdam qui in ipso schismate fuerunt dilationem dedisse & dixisse, quod eos non poluerint sacrilegi surculi Maximiani plantaria. Ista ergo causa posteaquā eorū aures percussit, expauescentes & perturbati & obliti vnde superius contra nos contendebant, cōtinuo dixerūt: Nec causa causæ,nec persona ꝑsonæ præiudicat. & confirmauerunt verbis suis quod nos antea de ecclesia dicebamus: quia nō solū catholicæ transmarinæ, contra quā se confessi sunt non habere, quod dicerēt,verumetiā catholicæ Aphricanæ, quę illi vnitatis cōmunione coniungitur, causa & persona Cęciliani,qualiscūq; fuisset,pręiudicare non posset: si Maximianus, qui cū cęteris socijs suis Primianū damnauit,si etiā Felicianus,qui simul Primianū dānauit,& post
A ea in causa Primiani à Donati parte damnatus est, non præiudicat parti Donati, cui mō Eṗs sicut antea fuerat recepturus, adiungit: sic ēt ipsis socijs suis Maximianus nō pręiudicat, quibus isti dilationē dederunt, dicentes eos ab illo cū quo fuerūt nō fuisse pollutos, quia nec causa causæ ꝑiudicat, nec persona personæ. Quid ergo quęritis amplius? Multis quidē verbis superfluis gesta onerauerunt,& quia non potuerunt efficere vt causa nō ageretur,hoc fecerunt multū loquēdo, vt quod actū est difficile legeretur. Sed debēt vobis ēt ista eorū pauca verba sufficere, ne propter nescio quæ, nescio quorū hominū crimina, oderitis vnitatē catholicæ ecclesiæ, quia sicut dixerūt,relegerūt,subscripserūt, nec causa causæ præiudicat,nec ꝑsona personæ. Nā & in ipsa causa Cęciliani, quā licet ad eccle-
Cęcilianus. siæ causam non pertinentē,tñ diffendendā suscipimus,vt etiā ibi calūniæ manifestarentur ipsorū,apertissime victi sunt, nihilque eorū quę in Cęcilianum intendebāt probare potuerunt. Insuper etiā de criminibus traditionis,nos episcopalia gesta ꝓtulimus, vnde re-
citauimus aliquos eorū Eporū, qui sentētias B
in absētē dixerāt Cęcilianū, manifestissimos fuisse traditores. Cōtra ipsa gesta illi quia nō habebāt qđ dicerēt,falsa esse dixerūt,sed nullo modo probare potuerunt. Insup ēt cōfessi sunt,vel potius ꝓ magna gloria professi sunt, Cęcilianū apud Constantinū Imperatorē à suis præcessorib. accusatū. Et addiderūt mendaciū,quod illi accusantibus fuerit ap Imperatore dānatus. Ecce & hinc victi sunt, vnde vobis solēt nebulas erroris offendere,cōcitātes nobis inuidiā, & in odiū vestrū nos adducentes,quia ecclesię cām apud Imperatores agimus. Ecce maiores eorū de quorū omnibus gloriātur, ecclesiæ cām egerūt apud Imperatorē,persequuti sunt accusando Cęcilianū,apud Imperatorē dānatū dixerūt. Iā nō vos inducāt vanissimis,& mēdacissimis verbis,redite ad cor vestrū,timete dñm,cogitate veritatē, relinquite falsitatē. Quicquid.n. iā passi fueritis imperialibus legib. ꝙ nō pro iustitia,sed pro iniquitate patimini, nō poteritis dicere ideo nos eē iniustos, quia sic vobiscū agi nō debuit,vt Imperator vos ab ista iniquitate cōpesceret. Epi.n.vestri cōfessi sūt maiores suos sic egisse cū Cęciliano qūo vobiscū agi nō vultis, & tñ quod Cęcilianū apud Imperatorē persecuti fuerint,ēt ipsis cōfitentib.& profitentibus satis cōstitit. Quod aūt Cęcilianus fuerit ab Imperatore damnatus,omnino non constitit: immo etiam constitit eū accusantibus & persequentibus maiorib. eorū,& bis numero prius ab Eṗis, & ab ipso postea Imperatore fuisse purgatum. Hoc ēt ipsi confirmauerūt talia postea quasi ꝓ cā sua proferendo, vt magis contra ipsos esse inuenirētur, & pro causa Cęciliani etiā illa,quæ protulerūt recitarentur. Quoscunq; ergo accusare voluerunt, nullis certis documētis probare potuerunt. Quicquid aūt nos & pro ecclesiæ causa & pro Cęciliani causa diximus, & verbis suis & lectionibus à se prolatis etiā ipsi cōfirmauerunt. Nā protulerunt primo codicē Optati, vñ quasi ꝓbarēt Cęcilianum ab Imperatore damnatum. Qui codex cū cōtra illos legeretur, & magis ostēderet Cęcilianū fuisse purgatum, ab omnibus risi sunt. Sed quia ipse risus nō potuit ab exceptoribus excipi,verbis suis apud acta risos se eē testati sunt. Iterū recitauerūt,& ꝓtulerunt

tulerunt libellum, Imperatori Cōstantino à suis maiorib. datū, vbi q̄sti sunt ꝙ eos memoratus Imperator grauiter persequeret, ac sic eodē libello manifestarunt se apud Imperatorē à Cęciliano fuisse superatos, falsumq; esse ꝙ dixerant eū ab Imperatore damnatū. Tertio protulerunt literas eiusdē Constātini ad vicariū Verinū datas, vbi eos grauiter detestatur, & propterea dicit de exilio relaxandos & furori suo dimittendos, quia iā Deus cęperat ī illos vindicare. Ac sic ēt istis Imperatoris literis confirmauerunt se falsum dixisse, ꝙ Cęcilianus ab Imperatore dānatus sit, cum potius Imperator ipsos à Cęciliano victos esse mōstrauerit, q̄ñ eos vehemēter exęcratur, & Deo iudice sicut et cęperant punirentur. Postea Felicis Abtungensis ordinatoris Cęciliani in mediū causam miserunt, dicentes eū dē Felicē fuisse traditorē, a quo Cęcilianus fuerat ordinatus. Et eiusdē Constantini Imperatoris pro Cęciliano contra seipsos lr̄as protulerunt, vbi ad Procōsulē scripsit, vt ad comitatū suum mitteret Vigentium. Iste aūt Vigentius confessus fuerat in cognitione Heliani Proconsulis, falsum se fecisse aduersus Felicē Cęciliani ordinatorē. Dicebant ergo isti nō sine causa voluisse Imperatorē, vt ad se mitteretur Vigentius, nisi quia Cęciliani adhuc causa pendebat: & conabantur immittere suspitionē vanissimā, ꝙ postea q̄ Vigentius ad comitatū directus est, tūc Imperator cōtra Cęcilianū protulerit iudicare, & illud iudiciū suū ꝙ nos recitaueramus, ubi inter partes cognouerat Cęcilianumq; purgauerat, sn̄ia posteriore rescindere. Sed dicebāt eis, ut hoc potius legerent, & nihil omnino proferebant. Illę aūt literæ Imperatoris, q̄b. ad se mitti iussit Vigentiū, quas contra seipsos pro Cęciliano recitauerunt, hoc continent, ꝙ Helianus Proconsul in causa Felicis
F audientiā præbuerit cōpetentem, eundemq; Felicē a crimine traditionis innocentē fuisse cōstiterit. Sed Vigentiū ad comitatū propter ea iubere transmitti, ut illis qui ibi erant, & diuturnis dieb. eū interpellare nō desinebāt, apparere & intimari posset, & frustra eos Cęciliano inuidiā cōparare, & aduersus eū violenter insurgere voluisse. Quis eos crederet ista cōtra se recitasse pro nobis, nisi Dei omnipotentis nutu factū esset, vt non solū uerba eorū gestis teneretur, sed et manus subscribētiū legerentur? Nā & ordinē consulū & dierū qui gestis expressus est, si quis nunc diligēter aduertat, inueniet primo Cęcilianū Epāli iudicio fuisse purgatum. Deinde nō multo post Felicis Abtungensis causa ab Heliano proconsule examinata est, ubi eum constitit innocentē. In qua causa ad comitatum mitti iussus est Vigentius, & longe postea ipse Imperator causam inter partes cognouit atque finiuit. In qua cognitione Cęcilianū innocētē, illos aūt calūniosissimos iudicauit. In quo ordine consulū & dierū satis ostendit fallaciter eos & calumniose dixisse, ꝙ Imperator misso ad comitatū Vigentio, & Cęcilianū quē prius purgauerat, postea condēnauit. Nō solū aūt nihil de hac re legere potuerunt, & cōtra seipsos tanta legerunt, sed ēt per ordinē consulū euidentius conuincuntur, post causam Felicis proconsulari iudicio terminatā, in qua iussum est, vt ad comitatū Vigentius mitteretur, nec paruo interuallo, sed lōge postea memorati Imperatoris iudicio inter partes habito, Cęcilianū fuisse purgatū. Non ergo vobis dicant, quia premio corrupimus iudicem. Quid.n. aliud solent victi hoīes dicere? Aut si aliquid dedimus iudici, vt cōtra illos pro nobis pronunciaret, ipsis quid dedimus, ut contra se ꝓ nobis tanta non solum dicerent, uerumēt recitarent? An forte uolunt ut eis apud uos gratias agamus, quia dum dicant iudicem præmio a nobis esse corruptū, ipsi tn̄ multa quę pro nobis contra seipsos dixerunt & recitauerunt, gratis nobis omnia præstiterunt? Aut certè si propterea dicunt ꝙ nos uicerint, qa melius egerūt causam Cęciliani quam nos, hoc planè credatis illis. Nos.n. duas lectiões pro illo sufficere putaueramus: illi aūt quatuor protulerunt. Sed quid uos plurib. literis oneremus? Si uultis nobis credere, credite, & H
teneamus pariter unitatē quā iubet & diligit Deus. Si aūt nobis non uultis credere, gesta ipsa legite, aut uobis ut legantur admittite, & an uera sint quæ scripsimus uobis ipsi probate. Si autem nihil horum facere uultis, & manifestissima ueritate cōuictam partis Donati falsitatem adhuc sequi desideratis, mundi erimus a pœna uestra quando uos sero postea pęnitebit. Si uero id quod uobis pręstitit Deus non contempseritis, & post causam

ſam tam diligenter actam, & tam diligenter manifeſtatam, peruerſam conſuetudinẽ relinquentes, paci Chriſti & vnitati conſenſeritis, de veſtra correctione gaudebimus: & ſacra Chriſti, quæ in ſacrilegio ſchiſmatis ad iudicium habetis, vtilia & ſalubria vobis erunt, cum in catholica pace habueritis caput Chriſtum, vbi charitas cooperit multitudinẽ
1. Pet. 4. peccatorũ. Hæc ad vos ſcripſimus octauodecimo
I Calen. Iulias, pijſſimo Honorio Auguſto imperante, vt quando poſſunt ad quosq; veſtrum iſtæ literæ peruenirent.

Publicola Auguſtino proponit multas quæſtiones. Epiſtola CLII.

Dilecto, & venerabili patri Auguſtino Epõ, Publicola. Scriptum eſt. Interroga
Deu. 23. patrem tuũ & indicabit tibi: ſeniores tuos, & dicent tibi. Vnde & mihi exquirendam legẽ de ore ſacerdotis iudicaui in cauſa tali. Quæ qualis ſit, per literas expono, ſimul ẽt vt ego inſtruar in diuerſis cauſis. Singulas aũt quæſtiones & diuerſas per capitula ſignari feci, ad quas ſingillatim dignare reſpondere. In Arzugibus, vt audiui, decurioni qui limiti præeſt, vel tribuno ſolent iurare Barbari, iurantes per demones ſuos qui ad deducendas baſtagas pacti fuerint, vel aliqui ad ſeruãdas fruges ipſas: ſinguli poſſeſſores vel cõductores ſolent ad cuſtodiendas fruges ſuſcipere, quaſi iam fideles epiſtolam decurione mittẽte, vel ſinguli tranſeuntes per eos tranſire. Mihi diſceptatio in corde nata eſt, ſi ille poſſeſſor, qui ſuſceperit Barbarum, cuius fides per dęmonum iurationem firma viſa eſt, non co-
K inquinatur, vel ipſe, vel illa, quę cuſtodit, vel ille qui deducitur à deductore Barbaro. Sed hoc debes ſcire, quia ꝗ iurat Barbarus à poſſeſſore pro ſeruandis frugibus accipiat aurũ vel à viatore deductor, ſed tñ cum hac veluti mercede, quæ ſolet dari à poſſeſſore vel à viatore, iurm̃ etiam illud in medio eſt mortale datũ decurioni vel tribuno. Quod perturbat me ne polluat illum qui ſuſcipit Barbari iurm̃, vel illa q̃ cuſtodit Barbarus. Quacunque.n. conditione etiam auro dato & obſidibus datis, vt audiui, tñ iurm̃ iniquum medium interceſsit. Dignare autem mihi definite reſcribere, & non ſuſpenſę. Quod ſi ipſe ſcribas dubitanter, ego maiores dubitationes incidere poſſum q̃ antequam interrogaſſem. Hoc etiam audiui, quia ipſi homines conductores qui præſunt rei meæ, iurm̃ per dęmones ſuos iurantibus Barbaris accipiunt pro reſeruandis frugibus. Si ergo cum illi iurant per dęmones ſuos vt cuſtodiant fruges, non polluunt ipſas fruges, vt ſi inde manducauerit Chriſtianus ſciens, vel deprędatio ipſarũ L
rum rerũ fuerit, coinquinetur, ſignificare dignare. Item ab alio audiui ꝙ conductori non iuratur à Barbaro, & alter dixit, quia iuratur conductori. Si etiam falſum mihi dixit ille, qui dixit iurari conductori, ſi ẽt pro hoc ꝙ ſolum audiui non debeo vti de ipſis frugib. vel de pretio ipſarum propter auditum ſolũ, [illegible] dictum eſt. Si aũt quis dixerit hoc immolatitium eſt ſuis, [illegible] propter illum qui indicauit, ſi tñ etiam hæc cauſa ſimilis eſt cauſæ de immolatitio? Quod ſi ita eſt, quid debeo de ipſis frugibus, vel de p̃tio ipſarũ facere? Si debeo requirere de vtroque, qui mihi dixit, quia non iuratur conductori, aut qui dixit quia iuratur conductori, & dictum vniuſcuiuſq; probare per teſtes, qui verum dixit de illis duobus, & tandiu nõ contingere de ipſis frugibus, vel de pretio quandiu mihi probatum fuerit ſi verum dixit ille qui dixit, quia non iuratur conductorii? Si Barbarus qui per iurm̃ ſuum iurat malum, fecerit illum Chriſtianum conductorẽ vel Tribunum qui limiti præeſt iurare ſibi pro fide illi ſeruanda pro cuſtodiendis fru- M
gibus, per ipſum iuramentum mortale per quod ipſe iurat, ſi ſolus ille Chriſtianus coinquinatus ſit, an non illa quorum cauſa iurat? Aut ſi Paganus qui limiti præeſt iurauerit Barbaro pro fide illi ſeruanda per mortale iurm̃, ſi non coinquinat pro quibus iurat? Si quem miſero ad Arzuges, ſi licet ei iurm̃ accipere à Barbaro, illud mortale, & ſi non coinquinatur, ſi ſuſceperit tale iuramẽtũ Chriſtianus? Si de area trituratoria tritici vel cuiuſcunque leguminis, aut torculari, de qua dęmoni oblatum eſt, ſi licet inde manducare Chriſtianum ſcientem, De luco ſi licet ad aliquem vſum ſuum Chriſtianorum ſcientẽ ligna tollere? Si quis vadens ad macellum vt emat carnem quæ non ſit immolatitia, & cogitationes duas habuerit in corde, ꝙ immolata ſit, & non ſit immolata, & illam tenuerit cogitationem qua non immolata, ſi manduca-

ducauerit an peccat? Siquis bonam rẽ de qua
dubitat an bona aut mala ſit faciat, & putat
bonam, cum tñ putaſſet & malam, ſi pecca-
tum aſcribatur ei? Siquis dixerit quod immo
latitium eſt mentiens, & poſtea dixerit ite-
rum quia mentitus eſt, & ad fidem verè
mentitus eſt, ſi licet Chriſtianum inde man-
ducare, aut vendere, & de[?] pretio vti ex
A eo quod audiuit? Si Chriſtianus aliquis am-
bulans paſſus neceſsitatẽ, victus fame vnius
diei vel bidui, vel multorũ dierum, vt iã du-
rare non poſsit, ita occurrerit vt in ipſa ne-
ceſsitate famis in qua ſibi videt iam mortem
proximare, inuenerit cibũ in idolio poſitũ,
vbi nullus ſit hominum, & non poſsit inueni
re alium cibum, debet mori aut exinde ciba
ri? Si Chriſtianus videat ſe a Barbaro vel a
Romano velle interfici, debet eos ipſe Chri-
ſtianus interficere ne ab illis interficiatᷣ? Vel
ſi licet ſine interfectiõe eos repellere vel im-
Mat. 5. pugnare, quia dictũ eſt, Non reſiſtere malo?
Si murum poſſeſsioni debet Chriſtianus fa-
cere propter hoſtem, & ſi ille Chriſtianus,
qui fecerit murum cauſa non exiſtit homici
dij, cũ inde aliqui cęperint pugnare, & inter
ficere hoſtes? Si licet de fonte bibere, vel de
puteo, vbi de ſacrificio aliquid miſſum eſt?
Si de puteo qui in templo eſt, & deſertum fa
ctum eſt, debet Chriſtianus bibere? Si in tem
plo ꝙ colitur idoli puteus ibi ſit, vel fons, &
& nihil ibi factum ſit in eodem puteo, vel
fonte, ſi debet haurire aquas inde Chriſtia-
nus & bibere? Si Chriſtianus debet ĩ balneis
lauare, vel in thermis in quib. ſacrificatur ſi-
B mulachris? Si Chriſtianus debet in balneis,
quibus in die feſto ſuo pagani loti ſunt laua-
re, ſiue cũ ipſis ſiue ſine ipſis? Si in ſolio vbi
deſcenderunt Pagani ab idolis venientes in
die feſto ſuo, & aliquid illic in ſolio ſacrile-
gij ſui fecerint, & ſcierit Chriſtianus, ſi de-
bet in eodem ſolio deſcendere? Si Chriſtia-
nus inuitatus ab aliquo appoſitam habuerit
carnẽ in eſcam, de qua dictum fuerit illi ꝗa
immolatitia eſt, & non manducauerit eam:
poſtea aũt ab aliquo translatam ipſam carnẽ
aliquo caſu inuenerit venalem & emerit eã,
aut appoſitam habuerit ab aliquo alio inui-
tatus & non cognouerit eam & manducaue
rit, ſi peccat? Si de horto vel de poſſeſsione
idolorum, vel ſacerdotum eorũ debet Chri-
ſtianus ſciens, holus emere vel aliquem fru-
ctum, & inde edere? Sanè de iuramento vel
de idolis vt laborem non patiaris in requirẽ
do, quæ vt dñs donauit, inuenimus, ante ocu
los tuos volui proponere: ſiquid autem aliud
apertius aut melius in ſcripturis inueneris,
dignare mihi ſignificare. Vnde, quæ inueni- Gen. 31.
mus, hæc ſunt, vbi Laban dixit ad Iacob,
Deus Abraham, & Deus Nachor: quem au- Gen. 36.
tem Deum, non ſignificauit ſcriptura. Et ite- C
rum ad Abimelech quando venit ab Iſaac
vbi iurauit, vel qui cum illo erant, ſed quale
iuramentum, non ſignificauit ſcriptura. Ite- Iudicũ 6.
rum de idolis, vbi ad Gedeon dictum eſt do Ioſue 6.
mino in libro Iudicum, vt de uitulo quem
occiderat holocauſtum faceret. Et in Ieſu
Naue de Hiericho, vt omne aurum, argen-
tum & æramentum inferretur in theſauris
domini, & ſanctum vocatum eſt de ciuita-
te, quæ anathema eſt. Et quid eſt illud, quod
in Deuteronomio poſitum eſt: Non inferas Deut. 7.
abominationem in domum tuam, & anathe
ma eris ſicut hoc ipſum eſt? Dominus te ſer-
uet, ſaluto te, ora pro me.

August. Publicolæ diſſoluit aliquot ex pro-
poſitis quæſtionibus. Epiſtola CLIII.

HOnorabili, & dilectiſsimo filio Publi-
colæ, Auguſtinus in domino ſalutem.
Aeſtus animi tui poſteaquam didici literis
tuis, etiam mei continuo facti ſunt, non quo
me omnia talia permouerent, qualibus in-
dicaſti te eſſe permotum, ſed quomodo tibi
auferrentur hi æſtus, fateor, æſtuaui, maxi-
me quia petis vt definite tibi reſcriberẽ, ne in
maiores dubitationes incideres, quam ante-
quam interrogaſſes. Hoc enim uideo non eſ
ſe in mea poteſtate. Nam quomodolibet ſcri
pſero, quæ mihi videntur eſſe certiſsima, ſi
tibi non perſuaſero, proculdubio eris incer
tior. Non autem ſicut mihi adiacet ſuadere,
eo modo adiacet etiam perſuadere cuilibet. D
Verumtamen ne tuæ dilectioni negarẽ ope-
rulam meam, poſt aliquantam deliberatio-
nem reſcribendum putaui. Mouet te certe, 22. q. 1.
utrum eius fide vtendum ſit, qui vt eam ſer- mouet.
uet per dęmonia iurauerit. Vbi te uolo prius 3. ſen. di.
conſiderare, utrum ſi quiſpiam per Deos fal 39. c poſt
ſos iurauerit ſe fidem ſeruaturum, & eam nõ hæc.
ſeruauerit, non tibi uideatur bis peccaſſe? Si Prima qõ
enim tali iuratione promiſſam cuſtodierit de iure-
iurando.

fidem, ideo tantũ peccasse iudicaretur, quia per tales deos iurauit. Illud autem nemo recte reprehenderet, quia fidem seruauit. Nunc vero, quia & iurauit per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit, quod non debuit, bis vtique peccauit. Ac per hoc qui vtitur fide illius quem constat iurasse per deos falsos, & vtitur non ad malam rem, sed ad licitam & bonam, non peccato eius se sociat quo per dæmonia iurauit, sed bono pacto eius quod fidem seruauit. Neque hic eandem fidem dico seruari qua fideles vocantur qui
D baptizantur in Christo. Illa.n. longe alia est longeq; discreta à fide humanorum placitorum atque pactorum. Verumtamen sine vlla
22. q. 1. sed quæritur. dubitatione minus malum est per Deum falsum iurare veraciter, quam per Deum verũ
3. sen. di. 39. c. post hæc. fallaciter. Quanto.n. per quod iuratur magis est sanctum, tanto magis est pœnale periuriũ. Alia ergo quæstio est, vtrum non peccet qui per falsos deos sibi iurari fecit quam ille qui ei iurat per deos falsos, quos colit. Cui quæstioni possunt illa testimonia suffragari, quæ ipse cõmemorasti de Laban, & Abimelech, si tñ Abimelech per deos suos iurauit, sicut Laban per Deum Iacob. Hæc, vt dixi, alia quæstio est, quæ me merito fortasis moueret, nisi illa exempla occurrissent de Isaac, & Iacob, & si qua alia possunt inueniri: Si tamen illud non adhuc mouet quod in nouo testamento dictum est: Ne omnino iuremus.
22. q. 1. in nouo. Matt. 5. Quod quidem mihi propterea dictum videtur, non quia verum iurare peccatum est, sed quia peierare immane peccatum est. A quo nos longe esse voluit, qui omnino ne iuremus admonuit. Sed tibi aliud videri scio, vnde nunc disputandum non est, vt illud potius agamus vnde me consulendum putasti.
22. q. 1. quamuis. Proinde sicut non iuras, ita nec alium, si hoc placet iurare compellas, quamuis dictum sit ne iuremus: nusquam autem in scripturis san
E ctis legi meminerim, ne ab alio iurationem accipiamus. Alia vero quæstio est, vtrum ea pace debeamus vti, quæ inter alios inuicem iurantes facta est. Quod si noluerimus, vbi viuamus in terris, nescio vtrum inuenire possimus. Neque enim tantummodo limiti, sed niuersis prouincijs pax conciliatur iuratione Barbarica: Vnde & illud sequetur, vt non fruges tantum, quæ ab eis custodiuntur, qui per deos falsos iurauerunt, sed vbique inquinata sint omnia, quæ ipsa pace muniuntur quam iuratio illa confirmat. Quod si absurdissimum est dicere, nec illa te moueãt, quæ mouebant. Item si de area vel torculari tollatur aliquid ad sacrificia dæmoniorum sciẽte Christiano, ideo peccat si fieri permittit
vbi prohibendi potestas est. Quod si factum 26. q. ... fide ar...
non comperit, aut prohibendi potestatem non habuit, vtitur mundis reliquis fructibus, vnde illa sublata sunt, sicut fontibus vtimur de quibus hauriri aquam ad vsum sacrificiorum certissime scimus. Eadem est etiam ratio lauacrorum. Neque enim spiritum ducere de aere dubitamus in quem scimus ire fumum ex aris omnibus & incensis dæmoniorum. Vnde apparet illud esse prohibitũ, ne in honorem alienorum deorum aliqua
re vtamur, aut vti existimemur, sic eam acci- F
piendo, vt quamuis animo contemnamus, eos tamen qui nostrum animum ignorãt ad hæc honoranda ædificemus. Et cum templa, idola, luci, & si quid huiusmodi data potestate euertuntur, quamuis manifestum est, cum id agimus, non ea nos honorare, sed potius detestari: ideo tamen in vsus nostros priuatos duntaxat & proprios non debemus inde aliquid vsurpare, vt appareat nos pietate ista destruere non auaritia. Cum vero in vsus communes non proprios ac priuatos, vel in honorem Dei veri conuertuntur, hoc de illis fit quod de ipsis hominibus, cum ex sacrilegis & impijs in veram religionem mutan-
tur. Hoc Deus intelligitur docuisse illis testi- Iud. 6.
monijs quæ ipse posuisti, cum de luco alienorum deorum iussit ligna ad holocausta
adhiberi. Et de Hiericho vt omne aurum, ar- Iosu. 6.
gentum & æramentum inferretur in thesauros domini. Quapropter etiam illud quod
in Deuteronomio scriptum est. Non concu- Deu. 7.
pisces argentum vel aurum illorum, nec accipies inde tibi, ne excedas, pp̃ter illud, quoniam abominatio est domino Deo tuo: & non conferes execramentum in domum tuã & eris anathema, sicut & illud est, & offensione offendes, & coinquinatione inquina-
beris abominatione illa, quia anathema est: G
Satis apparet aut ipsos priuatos vsus in talibus esse prohibitos, aut ne sic inde aliquid inferatur in domum vt honoretur. Tunc enim est abominatio & execratio, non cũ talib. sacrilegijs honor apertissima destructio-

ne

ne subuertitur. De escis aũt idolorũ nihil am
plius nos debere obseruare q̃ quod prçcepit
H Apostolus, certus esto. Et ideo de hac re ver
ba eius recole, q̃ si obscura essent pro modu
lo nostro exponemus. Nõ autem peccat, qui
[Psa]l. 23. cibũ postea nesciens manducauerit, quẽ prius
[1.] Ti. 4. tanq̃ idolothitũ respuit. Olus vel quilibet
fructus in quolibet agro natus, eius est q̃ crea
uit: Quia dñi est terra & plenitudo eius, Et
omnis creatura Dei bona est, Sed si illud quod
in agris nascitur cõsecratur idolo vel sacrifi-
catur, tunc inter idolothyta deputandũ est.
Cauendũ est enim, ne si putauerimus nõ ve-
scendũ olere quod nascitur in orto tẽpli ido
li, cõsequens sit, vt existimemus nõ debuisse
Apostolos apud Athenas cibũ sumere, quia
ciuitas erat Mineruæ eiusq; numini cõsecra-
ta. Hoc de puteo respõderim, vel fonte qui
in tẽplo est. Plus aũt mouet re vera si aliqd
sacrificiorũ in fontẽ vel puteũ proijciatur.
Sed eadẽ ratio est aeris qui oẽm eorũ fumũ
recipit, de quo supra diximus. Aut si hoc iõ
putaẽ distare, quia illud sacrificiũ, de quo fu
mus aeri cõfunditur, nõ fit ipsi aeri, sed ido-
lo alicui vel dęmonio, aliqñ aũt sic mittun-
tur sacrificia in aquas vt ipsis aquis sacrifice
tur, non ideo vtiq; solis huius luce non vti-
mur, quia ei sacrilegi vbi possunt, sacrifica-
re non cessant. Sacrificatur ẽt ventis, quibus
tñ vtimur ad tãtas nostras cõmoditates cú
eorundẽ sacrificiorũ suorũ fumũ ipsi quodã
modo haurire & votare videãtur. Siquis du
I bitat de aliqua carne vtrũ immolatitia sit &
non est immolatia si eam cogitationem te-
nuerit quod immolatitia non sit, & ea vescaẽ, nõ
vtiq; peccat: quia nec est, nec iã putatur im-
molatitia, et si antea putabaẽ. Neq; enim nõ
licet corrigere cogitationes à falsitate in veri
taté. Siquis autẽ bonũ putauerit esse qđ ma-
lũ est, & fecerit hoc putando, vtiq; peccat.
Et ea sunt oĩa peccata ignorantiæ, quando
quisque bene fieri putat quod male fit. De occi
dendis hominibus ne ab eis quisque oc-
cidatur, non mihi placet consiliũ, nisi for-
te sit miles, aut publica functione teneatur,
nõ pro se hoc faciat, sed pro alijs, vel pro ci
uitate vbi ẽt ipse est, accepta legitima pote-
state si eius cõgruit personæ. Qui vero repel
luntur aliquo terrore ne male faciãt, ẽt ipsis
aliqd fortasse pstaẽ. Hinc ãt dictũ est. Nõ re
sistamus malo, ne nos vindicta delectet, quę
alieno malo animũ pascit, non vt correctio
nem hominum negligamus. Vnde nec reus
est mortis alienæ, qui cũ suæ possessioni mu
rũ circunduxerit, aliquis ex ipsorũ vsu per- K
cussus itereat. Neq;.n. reus est Christianus, si
bos eius aliquẽ feriẽdo, vel equus calcem ia
ciendo aliquẽ occidat, aut ideo non debent
Christiani boues habere cornua, aut equus
vngulas, aut dentes canis, aut vero qm̃ Apo-
stolus Paulus satis egit, vt in Tribuni notitiã Act. 21.
perferretur, insidias sibi à quibusdã perditis
præparari, & ob hoc deductores accepit ar
matos, si in illa arma scelerari homines inci
dissent, Paulus in effusione sanguinis eorum
suũ crimen agnosceret. Absit vt ea q̃ propter
bonũ ac licitũ facimus aut habemus, si quid
per hęc pręter nostrã voluntatẽ cuiquã ma-
li acciderit, nobis imputetur. Alioquin nec
ferramẽta domestica & agrestia sunt habẽda
neqs eis vel se vel alterũ iterimat. Nec arbor
aut restis, nequis se inde suspẽdat. Nec fene-
stra faciẽda est, ne per hãc se quisq; pcipitet.
Quid plura cõmemorẽ, cũ ea cõmemorãda
finire non possim? Quid.n. est in vsu hoĩum
bono ac licito, vnde nõ possit ẽt pernicies
irrogari? Restat (ni fallor) vt dicamus aliquid
de illo viatore Christiano, quẽ cõmemora-
sti victũ famis necessitate, si nihil vspiã inue- L
nerit, nisi cibũ in idolio positũ, vbi nullius a-
lius est hoium, vtrũ ei satius sit fame emori
q̃ illud in alimentũ sumere. In qua quæstio-
ne, qm̃ non est cõsequẽs, vt cibus ille idolo-
thytũ sit, potuit enim vel ab eis q ibi ab itine
re diuertentes corpus refecerãt, obliuione
seu voluntate dimitti, vel illic ob aliã causã
quãlibet poni, Breuiter respondeo. Aut cer-
tũ est esse idolothytũ, aut certũ est non esse,
aut ignoratur. Si ergo certum est esse, melius
Christiana virtute respuitur. Si autẽ vel non
esse scitur vel ignoratur, sine vllo consciẽtiæ
scrupulo in vsum necessitatis assumitur.

Augustinus Martiano veteri amico gratu-
latur, quod cathecumenus sit factus, hor-
tans illum vt baptismum accipiat & Eu-
charistiam. Epistola 154.

DOmino merito suscipiẽdo & in Chri-
sto dilectissimo ac desiderãtissimo fra
tri Martiano, Augustinus in dño salutem.
Aripui vel potius obripui, & quodam-

modo furatus sum memetipsum multis occu pationib. meis, vt tibi scriberẽ antiquissimo amico, quẽ tñ non habebã quandiu in Chri
M sto non tenebam. Nosti quippe vt definierit amicitiã, Romani vt ait quidã, maximus au thor Tulius eloquij. Dixit.n.& verissime di xit: Amicitia est rerũ humanarum & diuina rum cum beneuolentia & charitate consen sio. Tu aũt mi charissime aliquando mihi cõ sentiebas in rebus humanis cũ eis more vul gi frui cuperẽ, & mihi ad ea capessenda quo rũ me pęnitet fauẽdo velificabas, imo vero vela cupiditatum mearũ cũ cęteris tunc dile ctoribus meis inter pcipuos aura laudis infla bas. Porro in rebus diuinis, quarum mihi il lo tẽpore nulla luxerat veritas, vtiq; in maio re illius definitionis parte nostra amicitia claudicabat. Erat enim rerũ tantũmodo hu manarum, non etiã diuinarũ, quanuis cũ be neuolentia & charitate consensio. Et postea quã illa cupere destiti, perseuerante quidẽ beneuolentia, saluum me esse cupiebas salu te mortali, & ea rerũ prosperitate fęlicẽ quã mundus optare consueuit. Etiã sic itaq; ali quantũ tibi erat mecum rerũ humanarum beneuola & chara cõsensio. Nunc vero quã tũ de te gaudeo, quibus explicem verbis, qñ eum quem quoquo modo habui diu amicũ
A habeo iã verum amicũ. Accessit.n. etiam re rũ cõsensio diuinarum, quoniã qui mecum temporalem vitã quondã iucundissima be nignitate dixisti, nunc spe vitæ æternæ mecũ esse cępisti. Modo vero etiam de rebus hu manis inter nos nulla dissensio est, qui eas re rũ diuinarum cognitione pensamus: ne plus eis tribuamus, quã modus earum iustissimus postulat: nec eas in aliquo contẽptu abijciẽ do, creatori earũ domino rerũ cęlestiũ atq; terrestrium faciamus iniuriam. Ita fit vt inter quos amicos non est rerũ consensio diuina rũ, nec humanarũ plena esse possit ac vera. Necesse est.n. vt aliter quã oportet humana æstimet, qui diuina contemnit, nec hominẽ recte diligere nouerit, quisquis eum non di ligit qui hominem facit. Proinde non dico, nunc mihi plenius amicus es qui eras ex par te, sed quantũ ratio indicat, nec ex parte eras qñ nec in rebus humanis mecũ amicitiam verã tenebas. Rerũ quippe diuinarum ex qui bus recte humana pẽsantur, socius mihi nõ dum eras, siue qñ nec ipse in eis erã, siue post ea quã ego eas vtcunq; sapere cępi, à quibus tu longe abhorrebas. Nolo aũt succenseas, nec tibi videatur absurdum, q illo tempore cum in vana huius mũdi ęstuarẽ, quãuis me B multũ amare videreris, nondũ eras amicus meus, quando nec ipse mihi amicus erã, sed potius inimicus. Diligebam quippe iniquita tẽ, & re vera quia diuina sententia est, qua scriptũ est in sanctis libris. Qui diligit iniqui Psal. 10. tatẽ odit animã suam. Cũ ergo odissem ani mam meã, verum amicum quomodo habe re poteram, ea mihi optantem in quibus ip se meipsum patiebar inimicũ? Cum vero be nignitas & gratia saluatoris nostri illuxit mi hi, non secundũ merita mea, sed secundũ ip sius misericordiam, tu ab hac alienus quo modo esse posses amicus meus, qui vnus bea tus esse possem penitus ignorabas, & nõ in hoc me amabas in quo mihi ipse iã fuerã vt cunq; amicus effectus? Gratias itaq; Deo, q te mihi amicũ facere tandem aliquando di gnatur. Nunc.n. nobis est rerũ humanarũ & diuinarum cũ beneuolentiæ & charitate cõ sensio in Christo Iesu domino nostro veris sima pace nostra. Qui duobus pceptis cũcta pręconia diuina cõclusit dicens. Diliges do minũ Deũ ex toto corde tuo, & ex tota ani ma tua, & diliges proximũ tuũ tanquã teip sum. In ijs duobus præceptis tota lex pendet C & prophetæ. In illo primo rerũ diuinarũ, in hoc secundo rerũ humanarum est cum bene uolentia & charitate consensio. Hæc duo si mecũ firmissime teneas, amicitia nr̃a vera ac sempiterna erit, & non solũ nos inuicẽ, sed ẽt ipsi domino sociabit. Qđ vt fiat, exhortor grauitatẽ & prudentiã tuã, vt iam etiam fide lium sacramenta percipias. Decet.n. ætatẽ, & congruit (quantũ credo) moribus tuis. Me mento quid mihi dixeris profecto, comicũ Teren. in Andr. quidẽ de Terentio recolens versum, sed ta men aptissimũ & vtilissimũ. Nunc hic dies vitam aliam affert, alios mores postulat. Qđ si veraciter dixisti, sicut de te dubitare nõ de beo, iã pfecto sic viuis, vt sis dignus baptis mo salutari remissionem præteritorũ accipe re peccatorũ. Iam oĩno nõ est cui alteri pręter dñm Christũ dicat genus humanum. Te Virgilius eclog. 4. duce si qua manent sceleris vestigia nostri, Irrita perpetua soluent formidine terras. Qđ ex Cumeo, idest, ex sibyllino carmine se fas sus est transtulisse Virgilius, quoniam fortas sis

Al. l. lib. de amicitia.

ſis etiam vates aliquid de vinculo ſaluatore

D in ſpiritu audierat quod neceſſe habuit confiteri. Hæc tibi domine merito ſuſcipiende & in Chriſto dilectiſsime ac deſiderantiſsime frater ſiue pauca, ſiue forſitan multa ſint vtcunq; occupatiſsimus ſcripſi, tua mereri ſcripta deſidero, & te nomẽ dediſſe inter cõpetentes, vel daturũ eſſe, iamiamq; cognoſcere. Dominus Deus noſter in quem crediſti, & hic & in futuro ſeculo te conſeruet domine merito ſuſcipiende & in Chriſto dilectiſsime ac deſideratiſsime frater.

Auguſtinus Probam reſalutat, & gratias agit quod de ſalute ipſius fuerit ſolicita. Epiſtola CLV.

DOmino inſigni & merito illuſtri & p̄ſtantiſsimæ filię Probæ, Auguſtinus. Eſt quidẽ ita vt dicis, quod in corpore corruptibili anima conſtituta terrena quadã cogitatione conſtringitur, & tali onere quodammodo depreſſa curuatur, vt in imo multa q̃

S ẽ. 9. in ſummo vnũ faciliꝰ cõcupiſcat & cogitet. Nam hoc etiã ſancta ſcriptura ita dicit: Corpus enim quod corrũpitur aggrauat animã, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitãtem.

E Sed ideo venit ſaluator noſter, qui mulierem illã in Euangelio per decẽ & octo annos curuã, quę fortaſſe hoc ſignificabat, verbo ſalutis erexit, vt anima chriſtiana

1. 13. nõ fruſtra audiat, Surſum cor: Nec fruſtra rñdeat, ſe habere ad dñm. Quod intuens recte facis, mala huius mundi tolerabilia ducere ſpe futuri. Sic.n. vſu quodã bono conuertuntur in bonum dum non augent noſtram cõcupiſcentiã, ſed exercent patientiam, de qua re Apoſtolus ait. Scimus qm̃ diligentib. Deũ

1. 8. omnia cooperantur in bonum. Omnia, inquit, Nõ ſolũ ergo illa quę appetuntur vt ſuauia, verumetiã illa quæ vt moleſta vitãtur, qñ alia ſic ſumimus ne capiamur, alia ſic ferimus ne frangamur. Et ſecundũ pręcepta diuina in omnib. gratias agimus ei de quo dicimus. Benedicam dominũ in omni tempore,

33. ſemper laus eiꝰ in ore meo. Et bonũ eſt mihi

18. quoniam humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas. Neq; enim reuera ſi fallacis proſperitatis ſep̃ hic tranquillitas arrideret, anima humana portum illum veræ certęq; ſecuritatis appeteret, domina inſignis & merito illuſtris & præſtantiſsima filia. Reddẽs itaque debitũ præſtantiæ tuę ſalutationis obſequiũ, agensq; gratias, quod ſalutis noſtrę re- F ligioſsimã curã geris, poſco tibi à domino futuræ vitæ pręmia, pręſentisq; ſolatia, omniumq; veſtrum in quorum cordibus per fidẽ habitat Chriſtus, me dilectioni orationique commendo. Et alia manu. Deus verus & verax veraciter cõſoletur cor tuum, & protegat ſalutem tuam, domina inſignis & merito illuſtris ac præſtantiſsima filia.

Auguſtinus Optato demonſtrat, quid de animarum origine certum ſit, quid adhuc ſalua fidei rectitudine quæri neſcirive poſſit. Epiſtola CLVI.

DOmino beatiſsimo & ſincera dilectione deſiderabili fratri & coepo Optato Aug. in dño ſalutẽ. Quãuis tuę ſanctitatis nullas ad meipſum datas acceperim literas, tñ qa illæ quas ad Mauritaniã Cęſarieſem miſiſti, me apud Cęſareã præſente venerũt, quò nos iniuncta nobis à venerabili Papa Zozimo apoſtolicæ ſedis epiſcopo eccleſiaſtica 2. ret. 96 neceſsitas traxerat, factũ eſt vt ea quæ ſcripſiſti ẽt ipſe per legerẽ tradente mihi eandẽ epiſtolã tuã famulo Deo ſancto Renato in Chriſto nobis fratre chariſsimo. Quo petente & G mihi licet alijs occupato vehementer inſtante, ad ea ſum reſpondere cõpulſus. Acceſsit huc etiã alterius ſancti & cũ debito honore nominandi fratris noſtri, & quantũ ab illo cõperi, neceſſarij tui Mureſsis cũ in ſupradicto oppido remoraremur aduẽtus. Qui mihi retulit ẽt ſibi miſſas de hac re literas venerationis tuæ. Et me de hac ipſa quæſtione cõſuluit, vt quid inde ſẽtirẽ, vel meis vel ſuis reſcriptis ad te faceret peruenire, vtrum ſcilicet animæ vt corpora propagatione naſcũtur, ſintq; ex illa vna q̃ primo homini creata eſt. An creator omnipotens, qui vtique vſque nunc operatur, ſine vlla propagatione nouas faciat ſingulis proprias. De qua re antequam aliquid admoneam ſynceritatẽ tuã ſcire volo, in tam multis opuſculis meis nunquam me fuiſſe auſum de hac quæſtione definitam proferre ſententiam, & impudenter referretur in literas ad alios informandos, quod apud me non fuerit explicatum. Quarum autem rerum atque cauſarum conſideratione

ratione

ratione promoueat, vt in neutrã assertionẽ meus inclinetur assensus, sed adhuc inter v-
H tranq; disceptem, nimis longũ est hac epistola exprimere. Nec tã necessariũ, vt hoc omisso nõ possit de hac quęstione quod satis est deputari, & si non ad auferendam cunctationẽ, certe ad cauendã temeritatẽ. Illud enim vbi vel maxime fides christiana consistit, qđ
2.Co.15. per hominẽ mors & per hominẽ resurrectio
Rom.8. mortuorũ. Sicut enim in Adã omnes moriũtur, ita & in Christo omnes viuificabuntur. Quod per vnũ hominem peccatum in hunc mũdum intrauit, & per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertransijt in quo omnes peccauerunt. Et quod iudiciũ quidẽ ex vno in cõmendationem. Et quod per vnius delictum in oẽs hoiẽs ad condemnationẽ, & per vnius iustificationẽ in homines in iustificationem vitæ. Et si qua alia testimonia declarant nemiẽn nasci ex Adã, nisi vĩculo delicti & damnationis strictum, neminemq; inde liberari nisi renascendo per Christum, tã incõcusse tenere debemus, vt sciamus eũ qui hoc negauerit, nullo modo ad Christi fidem & ad eã quæ per Christum datur pusillis & magnis Dei gratiam pertinere. Vnde si origo animæ lateat, dũ tñ redẽptio clareat, periculum non est. Neq;.n. in Christum credimus vt nascamur, sed vt renascamur qũocũq; nati fuerimus. Hactenus aũt dicimus sine periculo
I latere aĩæ originẽ, vt non tñ eam partem Dei eẽ credamus: sed creaturã. Nec de Deo natã, sed ab illo factã atq; in eius genus adoptandam mirabili dignatione gratiæ, nõ parili dignitate naturæ. Nec eã corpus esse sed spm̃, non creatorẽ vtiq; sed creatum. Nec ideo venisse in hoc corpus corruptibile quo grauatur, quod illuc etiã vitę in cęlestibus vel quibuslibet alijs partibus mundi antea malæ gestæ merita compulerunt. Nõdũ.n. natos Apo-
Rom.9. stolus, cum de Rebeccæ geminis loqueretur nihil egisse dicit boni vel mali, vt non ex operibus quibus nullis alter distinguebatur ab altero, sed ex vocãte diceretur minori seruiturum esse maiorem. His igitur firmissime constitutis, si tã reconditũ atq; abditũ est in occultis operibus Dei, vt nec scripturarum diuinarũ manifesto eloquio declaretur, vtrũ propterea nihil boni vel mali nondum nati egisse credendi sint, quia non ex alijs propagatas, sed mox ex nihilo creatas animas singuli accipiũt: an quia cũ essent originaliter in parentib. adhuc ipsi nulli erant, qui suas &
K ꝓprias vitas agerẽt, illa tñ sit fides salua qua credimus nullũ hominum, siue maioris siue 3.sent. paruulæ quamlibet & recentis ętatis liberari 25.c.1 à contagione mortis antiquæ & obligatione peccati quod prima natiuitate cõtraxit, nisi per vnum mediatorem Dei & hominum hominẽ Christum Iesum. Cuius hominis eiusdemq; Dei saluberrima fide, etiã illi iusti 2.Thi. salui facti sunt, qui priusquã veniret in carne, crediderũt in carne venturũ. Eadem nãq; fides est & nostra & illorũ, qm̃ hoc illi crediderunt futurum, quod nos credimus factum. Vnde dicit Apostolus Paulus. Habentes aũt eundẽ spm̃ fidei, secundũ qđ scriptũ est: Cre- 2.Co. didi ꝓꝑ qđ locutus sum: & nos credim⁹ ꝓꝑ Ps.1 qđ & loquitur. Si ergo eundẽ spm̃ fidei & illi habebãt qui venturũ in carne Christũ ꝑnũciarunt, quẽ etiã illi qui eũ venisse nũciarũt, sacra esse potuerunt pro tẽporũ diuersitate diuersa ad vnitatem tñ eiusdem fidei cõcordissime recurrẽtia. Scriptũ est in Actib. Apostolorũ loquẽte apostolo Petro: Nunc ergo Act. qd tẽtatis Deũ imponere iugũ supra collũ discipulorũ, ꝙ neq; patres nostri neq; nos portare potuimus, sed per gratiã dñi Iesu credimus nos saluos fieri queadmodũ & illi? Si ergo & illi.i. patres portare iugũ legis veteris cõ valẽtes, per gratiã dñi Iesu saluos se fieri crediderũt, manifestũ est quòd hæc gratia ẽt
L antiquos iustos viuere facit ex fide. Iustus.n. ex fide viuit. Lex aũt subintrauit vt abũdaret delictũ, vt superabũdaret grã ꝑ q̃ sanaretur Aba. delicti abũdantia. Si.n. data esset lex quæ viui Rom. ficare posset, oĩno ex lege esset iustitia. Cui tñ Gal.3. bono lex data sit, cõsequẽter adiũxit dicens: Sed cõclusit scriptura oĩa sub peccato, vt ꝓmissio ex fide Iesu Christi daret credẽtibus. Dãda itaq; fuerat lex q̃ manifestius sibi ipsũ ostenderet hominẽ, ne superbus animus humanus à seipso se posse esse iustũ putaret, & ignorãs Dei iustitiã.i. quæ homini ex Deo ẽ, Rom. & suã volẽs cõstituere.i. quasi suis virib. partã, iustitiæ Dei subiectus nõ fieret. Oportebat itaq; vt addito mãdato cuius vox est: Nõ Rom. concupisces, superbo peccatori ẽt præuaricationis crimẽ accederet, atq; ita grãæ medicinã non sanata per legem sed cõuicta infirmitas quæreret. Proinde cum oẽs iusti, hoc 3.sent. est, veraces Dei cultores, siue añ incarnatio- 25.c.1 nem,

nem, siue post incarnationé Christi, nec vi-
xerint, nec viuant, nisi ex fide incarnationis
Christi, in quo est gratiæ plenitudo, ꝑfecto
Act. 4. ꝙ scriptũ est: Non esse aliud nomen sub cę-
lo, in quo oporteat saluos fieri nos, ex illo
tp̄e valet ad saluandũ genus humanũ, ex quo
in Adã vitiatũ est genus humanũ. Sicut.n.in
1 Co. 15. Adã oẽs moriunt̃, ita & in Christo oẽs viuifi
cabunt̃. Quia sicut in regno mortis nemo si-
ne Adã, ita in regno vitæ nemo sine Christo.
Sicut per Adã oẽs iniusti, ita per Christũ oẽs
iusti: Sicut per Adã oẽs mortales in pęna fa-
cti sunt filij seculi, ita & per Christũ oẽs im-
M mortales in gratia fiunt filij Dei. Cur aũt creẽ
tur ẽt illi quos creator præsciuit ad dãnatio-
nẽ non ad gratiã pertinere, beatus Apostolus
tanto succinctio re breuitate, quanto maiore
authoritate cõmemorat. Deum.n. dicit volẽ-
Ro. 9. tẽ ostendere irã, & demõstrare potentiã suã
attulisse in multa patientia vasa iræ quæ per-
fecta sunt in perditionẽ, & vt notas faceret di
uitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quem
superius dixerat tanquã figulũ luti ex eadem
massa facere, aliud vas in honorẽ, aliud in cõ
tumeliã. Merito aũt videret̃ iniustũ, ꝙ fiunt
vasa iræ ad perditionẽ, si nõ esset ipsa vniuer
sa ex Adã massa dãnata. Quod ergo fiunt in-
de nascendo vasa iræ, pertinet ad debitã pę-
nam. Quod aũt fiunt renascendo uasa miseri
cordiæ, pertinet ad indebitã gratiam. Osten-
dit ergo Deus iram suã, non utiq; animi per-
turbationẽ, sicut est, q̃ ira hominis nũcupat̃,
sed iustã fixamq; vindictam, quæ de stirpe
inobedientiæ ducitur propago peccati atq;
Iob 14. supplicij. Et homo natus ex muliere, sicut in
libro Iob scriptum est, breuis est uitæ & ple-
nus iracundiæ. Eius.n. rei vas est qua plenus
A est, vnde iræ uasa dñr. Ostendit & potentiam
suã, qua bene ẽt utit̃ malis, multa illis natura
lia & tp̄alia bona largiens, eorumq; malitiã
ad exercendos & cõparatione admonendos
bonos accõmodans, ut in eis discant agere
gratias Deo, ꝙ ab eis, non suis meritis qui in
pa- eadẽ massa* paria fuerũt, sed illius miseratio
ne discreti sunt. Qđ maxime apparet in par-
uulis, de quib. cũ per Christi gratiã nascunt̃,
& istã uitã in illa tenera ætate finiente, in ęter
nam transeunt & beatã, dici non põt, ꝙ libe
ro discernuntur arbitrio ab alijs infantibus,
qui sine hac gratia in ipsius massæ dãnatione
moriuntur. Si aũt hi soli crearentur ex Adã,
qui essent per gratiam recreandi, & præter il
los qui in Dei filios adoptantur, nulli alij ho
mines nascerentur, lateret beneficium quod
donaretur indignis, quia nullis ex eadem dã
nabili stirpe uenientib. debitum supplicium
redderetur. Cum vero attulit in multa patiẽ-
ita uasa iræ, quę perfecta sunt in perditionẽ,
non solum ostendit iram & demõstrauit po
tentiã suam redhibendo uindictam, & bene
utendo non bonis, sed ẽt notas fecit diuitias
gloriæ suæ in uasa misericordiæ. Ita.n. quid
præstetur sibi discit gratis iustificatus, dum B
nõ suo merito, sed gloria largissimę Dei mi-
sericordiæ discernitur à dãnato, cum quo ea
dem iustitia fuerat & ipse damnandus. Tam
multos aũt creando nasci uoluit, quos ad suã
gratiã non pertinere præsciuit, ut multitudi-
ne incõparabili plures sint illis, quos in sui
regni gloriã promissionis prædestinare di-
gnatus est, ut ẽt ipsa reiectorum multitudine
ostenderet̃, q̃ nullius momenti sit apud Deũ
iustũ quantalibet numerositas iustissime dã-
natorum. Atque ut hinc quoque intelligant
qui ex ipsa dãnatione redimuntur, hoc fuisse
debitũ massæ illi vniuersæ, quod tam magnæ
parti eius redditũ cernerent, non solũ in eis,
qui originali peccato multa addũt malæ uo-
luntatis arbitrio, verũetiã in tam multis par-
uulis, qui tantũmodo vinculo peccati origi-
nalis obstricti, sine gratia mediatoris ex hac
luce rapiuntur. Tota quippe ista massa iustæ
dãnationis reciperet debitum nisi ex ea face
ret nõ solũ iustus, sed ẽt misericors figulus,
alia uasa in honorẽ secundũ gratiã, nõ secũ-
dum debitũ, dum & paruulis subuenit, quo-
rum nulla merita dici possunt, & maiores ꝓ- C
uenit, ut habere aliqua merita possint. Quæ
cum ita sint: si assertio tua non eo tendit, ut
nouas animas dicas propter innocentiã no-
uitatis suæ, antequam ad peccandum libero
utantur arbitrio dãnationi originali obno-
xias esse non posse, sed eas fide catholica cõ
fiteris, etiam si in illa tenera ætate de corpo- Luc. 19.
re exierint in damnationẽ perditionis ituras,
nisi sacr̃o mediatoris, qui uenit quærere &
saluũ facere ꝙ perierat liberentur, q̃re ubi,
uel unde, uel qñ cęperint damnationis meri
tũ habere, si nouæ sunt, ita sanè ut Deum nõ
facias, nec aliquam naturam quam nõ con-
didit Deus, uel peccati earum uel innocen-
tium damnationis authorem. Et si inuene-

ris

ris quod te quærere admonui, ꝙ ipse adhuc
(fateor) non inueni, defende quantũ potes,
atq; affere animarũ infantium eiusmodi esse
nouitatẽ, vt nulla propagatione ducantur, &
nobiscũ ꝙ inueneris fraterna dilectione cõi
ca Si aũt non inueneris, quare vel qũo fiunt
aĩæ infantiũ peccatrices, & nihil in seipsis ha
bentes malitiæ, à quo cogantur ex Adã trahe
re vnde dãnentur, cũ eas credas non ex illa
E prima peccatrice propagatas, sed nouas atq;
insontes includi carne peccati: nec sic iã te-
mere in aliã sñiam tua deflectatur assensio,
vt eas ex illo vna credas propagando tradu-
ci, ne forte alius inuenire possit, ꝙ ipse non
possis, aut aliqñ inuenias ꝙ nunc non potes.
Nã & illi qui animas ex vna propagari asse-
rũt, quã Deus primo homini dedit, atque ita
eas ex parentib. trahi dicũt, si Tertulliani opi
nionẽ sequũtur, profecto eas nõ spiritus, sed
corpora esse contẽdunt, & corpulentis semi
nibus exoriri. Quo peruersius quid dici põt?
Neq; hoc Tertullianũ somniasse mirandum
est, qui ẽt ipsum creatorẽ Deũ non esse nisi
corpus opinatur. Qua demẽtia repulsa a cor
de atq; ore christiano, quisquis animã sicuti
est, nõ esse corpus sed spm̃ confitetur, & tm̃
in filios ex parentib. duci, in eo quidẽ nullis
coarctaẽ angustijs, ꝙ oẽs animas ẽt paruulo-
rũ quos ecclesia non vtiq; in falsa, sed in ve-
ra peccatorũ remissione baptizat, vera fides
p̃dicat trahere originale peccatũ ꝓpria pri-
mi hominis voluntate cõmissum, & in oẽs
posteros generatione transmissum, ac sola re
generatione purgandũ. Sed cũ considerari &
pertractari cęperit quid dicatur, mirũ si vllus
sensus cõprehendit humanus, quonã modo
tanquã lucerna de lucerna accendatur, & si-
ne detrimẽto alterius alter inde ignis existat,
sic aĩa de aĩa parentis fiat in prole, vel tradu
catur in prolẽ: vtrũ incorporeũ semen aĩæ,
sua quadã occulta & inuisibili via seorsũ ex
patre currat in matrẽ, cũ sit conceptus in fę-
F mina: an (quod est incredibilius) in semine
corporis lateat. Cũ aũt fluunt irrita sine vllis
cõceptib. semina, vtrũ semẽ animæ nõ simul
exeat, an summa celeritate, atq; atomo tẽpo-
ris vnde exierat recurrat, an pereat? Et si pe-
rit, qũo ipsa cuius mortale semen est, immor
talis est aĩa? An immortalitatẽ tũc accipit, qñ
formatur vt viuat, sicut iustitia qñ formatur
vt sapiat: & quo pacto eã Deus fingat in ho-
mine, ẽt si anima seminaliter trahatur ex aĩa,
sicut fingit in homine corporis mẽbra, quã-
uis corpus seminaliter trahatur ex corpore?
Si.n. non spiritalis creatura fingeretur à Deo,
non scriptũ esset: Qui fingit spm̃ hominis in
ipso. Et in eo ꝙ legitur: Qui finxit singillatim Psal.
corda hominũ si per corda significatæ sunt
animæ, fingi eas posse quis dubitet? Sed q̃rĩ,
vtrũ ex vna anima hominis primi, sicut fin-
git singillatim facies hominũ, ex vno tñ cor
pore hominis primi. Cum hæc atq; hmõi de G
hac re multa quærantur, quæ nullo sensu cor
dis explorari possunt, & à nostra experiẽtia
longe remota sunt, atq; in abditissimis natu-
ræ finib. latent, non erubescendũ est homini
confiteri se nescire ꝙ nescit, ne dum se scire
mentitur, nunquã scire mereatur. Quis autẽ
negat non vnius tm̃, sed oĩs animæ creatorẽ
Deũ atq; factorẽ, nisi qui eius eloquijs aper-
tissime refragatur? Sine vlla quippe ambigui
tate per Prophetã dicit. Omnẽ flatum ego fe Esa.
ci, animas videlicet, intelligi volens, ꝙ verba & 5
consequentia manifestant. Nõ itaq; vnũ quẽ
facto ex terra homini primo inspirauit, sed
oẽm flatum ipse fecit, ipse adhuc facit. Quæ-
ritur tñ vtrum omnẽ flatum ex illo vno flatu,
sicut omne corpus homini ex vno illo cor-
pore faciat: an vero noua quidẽ corpora fa-
ciat ex vno, aĩas aũt nouas ex nihilo. Quis.n.
congrua suis originib. genera rerum ẽt de se
minib. facit, nisi qui ipsa semina sine semini-
bus fecit? Sed vbi res naturaliter obscura no-
strũ modulũ vincit, & aperte diuina scriptu-
ra nõ subuenit, temere hinc aliquid definire
humana cõiectura p̃sumit. Secũdũ vitas aũt,
quas proprias habere incipiunt, nouos hoĩes
dicimus nasci, siue anima, siue corpore. At
vero secundũ originale pctm̃ veteres nascun
tur, ideo baptismate renouanẽ. Aliquid ergo
certũ de aĩæ origine nõdũ in scripturis cano
nicis cõperi Nã ij qui nouas sine vlla ꝓpaga
tione asserunt aĩas fieri, inter testimonia, q̃b.
id nitũtur ostendere, ponunt ẽt illa duo quę H
pauloante cõmemoraui. Qui fingit spm̃ ho-
minis in ipso: Et qui finxit singillatim corda
hominũ. De quib. vides queadmodũ possis
à resistẽtibus respõderi. Vtrũ enim cum fin-
git ex alio fingat, an ex nihilo, incertum est.
Illud tñ inter cętera testimoniũ mihi videtur
esse præcipuũ, ꝙ in libro Salomonis Eccle-
siaste legiẽ: Et reuerteẽ puluis in terram sicut Eccl. 12

Al.l. Tertulliani error.

erat,

erat, & ſpiritus reuertetur ad Deũ qui dedit eum. Sed facillime rñdetur: Corpus in terrã, de qua factum eſt primũ hominis corpus, & ſpiritus ad Deum, à quo facta eſt prima hoĩs anima. Sicut.n. noſtrũ corpus, inquiunt, quãuis ex primo illo corpore propagatũ ſit, eo tñ redit vnde ipſum primũ corpus effectum eſt, ſic anima noſtra quanuis ex illa anima ꝓpagata, nõ ad nihilũ, quia immortalis eſt, ſed ad illum redit à quo ipſa prima anima facta eſt. Ac per hoc illud quod ſcriptũ eſt de ſpũ cuiuſq; hominis, ꝙ redeat ad Deũ qui dedit eum, non ſoluit iſtã obſcuriſsimã qõnem, qa ſiue ex illo vno, ſiue ex nullo alio, Deus vti-
I que dedit eũ. Itemq; illi qui propaginẽ animarum inconſiderata temeritate defendunt, inter alia teſtimonia quæ ſiue cauſæ ſuffragari arbitrantur, nullũ quaſi manifeſtius & expreſsius pro ſe poſſunt putare proferendũ, q̃ id ꝙ in Geneſi ſcriptum eſt: Omnes autẽ
G. 46. animæ quæ introierũt cũ Iacob in Aegyptũ, qui exierunt de femoribus eius. Hoc.n. velut euidentiſsimo teſtimonio poſſunt credi animæ in filios ex parentib. propagari, qm̃ ſatis aperte dictũ vř, animas ẽt de femoribus Iacob, non ſola exiſſe corpora filiorum. Vt eo modo ẽt illud intelligi velint à parte totũ, ꝙ dixit Adam, cũ illi mulier eius oſtenderetur.
G. 2. Hoc nunc os ex oſsib. meis, & caro de carne mea. Nõ.n. dixit: Et anima de anima mea: ſed ita fieri põt, vt carne nominata vtrunque intelligatur, ſicut hic animas nominauit, & tñ etiam corpora in filijs intelligi voluit. Sed hoc teſtimoniũ certe, quaſi tam clarum atq; manifeſtũ enodandæ huic quæſtioni non ſufficeret, nec ſi ita legeretur genere fęminino, quæ exierunt de femoribus eius, vt animas intelligeremus vſquequaq; exire. Ideo autẽ nõ ſufficeret, qm̃ & animæ nomine corpus ſolum poſſe ſignificari, modo quodã locutionis oſtenditur, quo ſignificatur per id ꝙ
K continetur illud quod continet, ſicut ait quidam: Vina coronant, cũ coronarẽtur vaſa vinaria. Vinum.n. continetur & vas continet. Sicut ergo appellamus eccleſiã baſilicã, qua cõtinetur populus qui vere appellatur eccleſia, vt nomine eccleſiæ, i. populi, qui continetur, ſignificemus locũ qui cõtinet. Ita quod animæ corporib. continentur, intelligi corpora filiorũ per nominatas animas poſſunt.
.19 Sic.n. melius accipitur ẽt illud quod lex inquinari dicit eũ qui intrauerit ſuper animam mortuam, hoc eſt, ſuper defuncti cadauer, vt nomine animæ mortuę, mortuorum corpus intelligant, ꝙ animã continebat: quia & abſente populo, i. eccleſia, locus tñ ille nihilominus eccleſia nuncupatur. Hæc rnderentur, ſi (vt dixi) fęminino genere poſitũ eſſet, q̃ exierunt de femorib. Iacob, i. quæ animæ. Nunc vero cũ maſculinũ genus ſit poſitũ, i. qui exierunt de femorib. Iacob, quis non ita intelligere malit, omnes aĩæ eorum qui exierunt de femorib. eius, i. animæ hominũ, vt ẽt ſic poſsint intelligi ſecũdũ corpus tantũmodo exiſſe homines de femorib. patris, quorũ erant illæ animæ, per quarũ numerũ intelliguntur tot hoĩes. Vellẽ aũt legere libellum L
tuũ, cuius mentionẽ feciſti in literis tuis, ne forte aliqua ibi teſtimonia non ambigua poſuiſti. A me aũt cum quęſiſſet amicus mihi chariſsimus, & diuinarũ ſtudioſiſsimus literarũ, quid de hac qõne ſentirem, eiq; remota verecundia, hinc ęſtus meos & ignorantiã faſſus eſſem, ſcripſit inde longe trans mare ad doctiſsimũ virũ, cui reſcripſit ille, ut potius me conſuleret, neſciens ꝙ iã fecerat, nec aliquid à me certũ ac definitũ audire potuerat. Significauit tñ in eadẽ breui epiſtola ſua, *Hieronymus.*
ſe potius fieri q̃ propagari animas credere. Simul ẽt admonens animarũ propaginẽ, qa ipſe in oriente eſt, occidentalẽ eccleſiã ſolere ſentire. Hac ego maiore occaſione cõperta, ſcripſi ad eũ non breuẽ librũ, conſulens eum & petens vt prius me doceat, & tunc ad me mittat quos doceam. Qui liber meus nõ ut doctoris, ſed inquiſitoris, & potius diſcere cupientis apud me legi põt: mitti uero vſpiam non debet, uel cuiq̃ foras dari, niſi cũ reſcripta dño adiuuante percepero, id ꝙ ille ſentit, prõptiſsime ac libentiſsime defenſurus, ſi me docere potuerit, qũo animæ nõ ex Adã ueniant, & tñ ex illo iuſtam ſorte dãnationis inueniant, niſi ad remiſsionẽ peccatorũ renaſcendo perueniant. Abſit.n. ut credamus vel animas paruulorũ in lauacro regenerationis falſam accipere peccatorũ mũdationẽ, uel Deũ eſſe, aut aliquã naturã quam non condidit Deus, illius ex qua mundantur inquinationis authorẽ. Donec ergo aut ille M
reſcribat, aut ego, ſi Deus uoluerit, aliquo mõ diſcã, ſi nullã de illa peccatrice originẽ ducit, q̃ cauſa ſit animæ ſubeundi originale pecca-

peccatũ, ꝙ neceſſe eſt eſſe in omnib. paruulis, ad ꝙ eã nec Deus cogit inſontẽ, quia peccandi author nõ eſt, nec vlla mali natura, q̃ nõ eſt, nihil tale audeo p̃dicare. Tu aũt ſi libẽter vel patienter admittis, chariſſime frater, admoneo, ne hæreſim nouã minus cautus incurras, q̃ antiquiſſimę fidei ſtabilita molitur fundamenta cõuellere aduerſus Dei gratiam diſputãdo, quã dñs Chriſtus puſillis & ma-
A gnis ineffabili bonitate largit̃. Cuius vel auctores, vel certe acerrimi notiſſimiq; ſuaſores, cũ Pelagius & Cęleſtius extitiſſent, cõciliorũ ep̃alium vigilantia in adiutorio ſaluatoris, qui ſuã tuetur eccleſiã ẽt à duob. venerabilib. antiſtibus Apoſtolicæ ſedis, Papa Innocentio & Papa Zozimo, niſi correcti etiã [illegible] toto chriſtiano orbe damnati ſunt. De quib. exẽpla recentiũ ſcripturarũ, ſiue q̃ ſpecialiter ad Aphros, ſiue q̃ vniuerſaliter ad oẽs Ep̃os de memorata ſede manarunt, ne forte ad veſtrã ſanctitatẽ nondũ peruenerint, vobis curauimus mitti ab eis fratribus, quib. & has literas vt tuæ venerationi dirigerent, dedimus. Hi aũt nõ ideo ſunt hæretici, quia dicũt aĩas originẽ de illa prima peccatrice non ducere, ꝙ vel aliqua fortaſſe rõne vera dici poteſt, vel ſine fidei labe neſciri: ſed hinc conantur efficere, vnde oĩno apertiſſimi hæretici iudicantur, animas paruulorũ nihil mali ex Adã trahere, ꝙ ſit lauacro regenerationis expiandũ. Nã Pelagij de hac re argumentatio, quæ inter alia eius dãnabilia ẽt literis Apoſtolicæ ſedis adiuncta eſt, ita ſe habet. Sed anima, inquit, ex traduce non eſt, ſed ſola caro tantũ habet traducẽ peccati, ſo-
B la ergo pęnã meretur. Iniuſtũ eſt. n. vt hodie nata anima, non ex maſſa Adæ, tam antiquũ peccatũ portet alienũ: quia nulla ratione cõceditur, vt Deus qui propria peccata dimittit, vnũ imputet alienũ. Si ergo ita potes animarũ aſſerere ſine vlla propagine nouitatẽ, vt rõne iuſta & à fide catholica non aliena, ẽt ſic peccato primi hominis oſtendãtur obnoxiæ, aſſere quod ſentis vt potes. Si aũt non eas aliter potes à ꝓpagatione facere alienas, niſi vt ſimul facias ab omni peccati vinculo liberas, cohibe te ab hmõi diſputatione omnimodo. Non eſt. n. falſa ẽt in paruulorũ baptiſmate remiſſio peccatorũ, nec verbotenꝰ dr̃, ſed veraciter agitur. Nam vt iã verbis vtar q̃ i ipſa epiſtola beatiſſimi antiſtitis Zozimi leguntur: Fidelis dñs in verbis ſuis, eiuſq; baptiſmus re ac verbis, i. opere, confeſſione & remiſſione vera peccatorũ, ĩ omni ſexu, ętate, conditione generis humani eandẽ plenitudinẽ tenent. Nullus. n. niſi qui peccati ſeruus eſt, liber efficit̃, nec redẽptus dici põt, niſi qui verè per peccatũ fuerit ante captiuus, ſicut ſcriptũ ẽ: Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Per ipſum. n. renaſcimur ſpiritaliter. Per ipsũ crucifigimur mũdo. Ipſius mor- *Ioan.*
te mortis ab Adã omnib. nobis introductæ C
atq; tranſmiſſæ vniuerſæ aĩæ, illud propagatione cõtractũ chirographũ rumpit̃, in quo nullus oĩno natorũ antequã per baptiſmum liberet̃ non tenetur obnoxius. In his. n. verbis Apoſtolicæ ſedis, tã antiqua atq; fundata certa & clara eſt catholica fides, vt nefas ſit de illa dubitare Chr̃iano. Qm̃ ergo morte Chriſti, non vnius aut aliquarũ, ſed vniuerſæ animæ propagatione cõtractũ mortis chirographum rumpitur, ſi potes animas ſic alienas à propagatione defendere, vt tñ hoc chirographo ꝙ ſola Chriſti morte rumpendũ eſt rectiſſima ratione demonſtrent̃ obſtrictæ, nec ſua propagatione, ſed carnis hoc debito iuſte appareant obligatę, non ſolũ nemine prohibente defende, verumẽt id nobis qũo tecũ defendere poſſimus, oſtẽde. Si aũt aliter non potes ꝙ de animarũ nouitate ſentis, aſſerere, niſi vt eas dicas peccato primi hominis non teneri, aut per propagationẽ non ſuã, ſed carnis, authore Deo vel neſcio qua mali natura innocentiſſimas fieri peccatrices, melius origo aĩæ latet, dũ tñ eã non dubitemus Dei eſſe creaturã, quàm vel Deus peccati author dicatur, vel contra Deũ aliena mali natura in- D
troducat̃, vel baptiſma paruulorũ irritũ ducat̃. Vt aũt & à me tua dilectio de hac q̃one aliquid audiat definitũ, non parui æſtimãdũ, immo p̃cipue neceſſariũ atq; retinẽdũ, qũolibet ſe origo habeat animarum, ſiue ex illa vna, ſiue ex nulla alia propagentur. Mediatoris tñ animã nullũ ex Adã traxiſſe peccatum dubitare fas non eſt. Si. n. nulla propagatur ex altera, vbi oẽs tenent̃ ꝓpagata carne peccati, quanto minus credẽdũ eſt ex ꝓpagine peccatricis animam venire potuiſſe, cuius caro venit ex virgine, non libidine concepta, ſed fide, vt eſſet in ſimilitudine carnis peccati, nõ in carne peccati. Si aũt peccato primæ animę peccatricis, ideo cęterę tenent̃ obnoxię,

quia

quia ex illa ſunt propagatę, pfecto illa q̃ ſibi vnigenit⁹ coaptauit, aut peccatũ inde nõ traxit, aut oĩno inde non tracta eſt. Neq;.n.non potuit animã ſibi trahere ſine pctõ, q̃ ſoluit nr̃a pctã, aut qui nouã creauit ei carnẽ, quã ſine parẽte fecit ex terra, nõ potuit nouã creare carni, q̃ ſine viro ſumpſit ex fęmina. Hoc, ſicut potui, nõ quidẽ ad me datis, ſed tñ ad chariſsimos noſtros ſanctitatis tuę literis, nõ peritia q̃ deſideraſti, ſed ſolicita dilectione
E rñdi. Si grate accipis & admonitionẽ fraternã etiam vtilem, nõ errando, ſed prudenter conſyderando cum Eccleſiæ pace cõſeruas, Deo gratias. Si aũt me iſta nondũ noſſe miraris, vel etiã nec miraris, & me aliquid certũ de origine animarũ ſalua iſta fide quæ certiſſima atq; clariſsima eſt, mutua charitate docere nõ renuis, multo vberius, Deo gratias. Memor noſtri dño ſemper viuas dñe beatiſſime & ſyncera dilectiõe d̃ſiderabilis frater.

Aug. Marcellino, vt quę aduerſus Donatiſtas in cõcilio Epõrũ decreta ſunt publicent, rogãs, vt qui nolũt reſipiſcere caſtigẽtur, ſed citra mortis pęnam. Epiſt. CLVII.

DOmino merito inſigni multũq; chariſſimo ac deſiderãtiſsimo filio Marcellino, Auguſtinus in domino ſalutẽ. Geſta quæ promiſit præſtantia tua vehemẽter expecto, & in Eccleſia Hipponenſi iamiã cupio recitari, ac (ſi fieri poteſt) per omnes Eccleſias etiã in noſtra dięceſi cõſtitutas: vt audiãt homines pleneq; agnoſcant cõfeſſores iniquitatis, non Dei timore extorquente pęnitentiã, ſed in iudiciaria diligẽtia crudeliſsimorum
F pectorũ aperiẽte duriciã: ſiue illorũ q̃ de homicidio & de excæcato ac debilitato presbyteri corpore cõfeſsi: ſiue illorũ qui ſi illa ſcire potuiſſent, quanuis ſibi dicerent diſpliceret, negare non auſi ſunt, refugientes catholicã pacẽ, velut ne criminibus polluãtur alienis, & in illo ſchiſmatis ſacrilegio inter ſceleratorũ tam inmaniũ tantã multitudinẽ pturbantes: ſiue etiam illorum qui ſe inde nõ receſſuros etiam demonſtrata ſibi catholica veritate, & Donatiſtarum peruerſitate dixerunt: Non eſt leue quod Deus agi voluit per operam tuam. Vtinã tales eorum cauſas crebras ſic audias & facinora eorum atq; inſania ſic ſępe prodatur, eodemq; publicata geſta in omniũ notitiam perferãtur. Quod aũt ſcripſit eximietas tua dubitate te, vtrũ in theo- propria debeas eadẽ geſta iubere proponi, fiat ſi poteſt, illuc frequẽs cõfluere multitudo. Alioquin alius locus celebrior prouidẽdus eſt, non tñ vllo modo prætermittendũ. Pęna ſane illorum quanuis de tantis ſceleribus confeſſorum, rogo te vt præter ſupplicium mortis ſit, & propter conſcientiam noſtram, & propter catholicam manſuetudinem commendandam. Ipſe enim fructus ad nos peruenit confeſsionis illorũ, quia inuenit Eccleſia catholica vbi ſuã erga atrociſ- G ſimos inimicos ſeruet atq; exhibeat lenitatẽ. In tanta quippe crudelitate quæcũq; præter ſanguinem vindicta proceſſerit, magna lenitas apparebit. Qđ & ſi mõ quibuſdã noſtris illa atrocitate cõmotis videtur indignum, & quaſi diſſolutionis & negligentiæ ſimile, trãſaſtis tñ motibus animorum, qui recentioribus factis ſolent turbulentius excitari, egregie luculenta bonitas apparebit, & ob hoc magis eadẽ geſta legere atque oſtẽdere delectabit, dñe merito inſignis multumque chariſsime ac deſiderãtiſsime fili. Ibi eſt ſanctus frater & coepiſcopus meus Bonifacius, & p diaconum Peregrinũ, qui cũ illo perrexit cõmonitorium direxi, quod ſic habet tanquã præſentiã meã. Et q̄ vobis in cõmune pro eccleſię vtilitate placuerit, hoc adiuuãte dño fiat, qui potens eſt miſericorditer opitulari in tãtis malis. Modo Macrobrius Epiſcopus eorũ ſtipatus cuneis perditorum vtriuſq; ſexus, hac atque illac circumit, aperuit ſibi baſilicas, quas poſſeſſorum quãtuluſcunq; timor clauſerat. Præſente autem procuratore viri clariſsimi Celeris Spondeo, quẽ tuę dilectioni commendaui multumq; commendo, vtcunque eorum frangebatur audacia: nũc vero poſteaquã Carthaginẽ profectus eſt, etiã H in fundis ipſius baſilicas aperuit, populos cõgregat. Cũ ipſo ẽt eſt ille Donatus diaconus rebaptizatus, qui cũ fuerit colonus eccleſiæ, verſatus eſt in illa cęde pręcipuus. qui tales non cum eo ſunt qñ & ille cũ ipſo eſt, ſi Proconſul vel ſimul ambo in illos eſtis ſententiam prolaturi? Et forte ille perſiſtit velle gladio vindicare q̃q̃ ſit chriſtianus, & quãtum aduertere potuimus, non ſit ad hæc cruenta procliuis, tamen ſi neceſſe fuerit etiã geſtis iubere alegari epiſtolas meas, quas de hac

Græcis ωraculum. Videtur ſic appellatus locus vbi ſolent cauſarũ edicta promulgari. 23. q. 5. pœna.

re singulas vobis mittēdas putaui.Soleo.n.au
dire in potestate esse iudicis mollire senten-
tiā, & mitius vindicare q̃ iubeāt leges. Si aūt
ne literis meis ad hoc consenserit, hoc saltē
præstet, vt in custodiā recipiantur atq; hoc
de clementia Imperatoris impetrare curabi
mus,ne passiones seruorū Dei, q̃ debēt eē in
Ecclesia gloriosæ,inimicorū sanguine deho
nestentur. Scio.n.in causa clericorū Anaunē
siū,qui occisi à gentilib. nunc martyres ho-
norantur, Imperatorē rogatū facile conces-
I sisse, ne illi qui eos occiderant & capti iā te
1.ret.33 nebantur, pęna simili punirentur. Libros de
Baptismo paruulorū, cū iā codicē ipsum ꝑ-
stantiæ tuę misissem, cur abs te rursus acce
perim oblitus sum nisi forte cū inspicerem,
mēdosos eos repperi & emendare volui, ꝙ
mirabiliter impedit⁹, adhuc vsq; nō feci. Epi
stolā quoq; ad te scribendā & his adiungē-
dā quā cū ibi esse iā dictare cęperā, paulo
adddito sic esse imperfectā scias.Si aūt ratio
nē omniū dierū & lucubrationū alijs neces-
sitatibus impensarū tibi possem reddere, gra
uiter cōtristatus mirareris, quanta me disten
dant q̃ differri omnino non pn̄t,& negare il-
la non permittunt,in q̃ me petendo & admo
nendo argues volētē, & ineffabiliter quia nō
possum dolentē. Cū.n.ab eorū hominū ne-
cessitatibus aliquantulū vaco,qui me sic an-
gariāt:vt eos nullo mō liceat euitare,nec cō
temnere oporeat, non desunt quæ dictanda
propono, sic in in articulis temporū consti-
1.ret.39 tuta,vt dilationē temporū non ferant. Sicut
mihi fuit breuiatio gestorū collationis nr̄æ
satis operosa, cū viderē neminem se velle tā
K to aggeri literarū legēdo cōmittere.Sicut mi
2.ret.42 hi fuit ēt epistola ad ipsos laicos Donatistas,
de hac eadē collatione nostra,quā modo ali
quot lucubrationib.terminaui.Sicut episto-
2.ret.36 læ duæ nō breues, vna ad dilectionē tuā alte
ra ad virū illustrē Volusianū, quas vos acce
pisse iā credo. Sicut nūc in manib.habeo li-
brum ad Honoratū nostrū de quæstionibus
quibusdā quinq;, quas mihi proposuit,& ꝑ
literas intimauit,cui nō continuo rñdere vi-
des q̃ minime oporteat. Charitas.n.quę tan
quā nutrix fouet filios suos,nō ordine amā-
di: sed ordine subueniendi infirmiores for-
tiorib.anteponit,quos tales vult esse,quales
iā illi sunt,quos non contēnendo: sed de his
cōfidendo interim prætérit.Tales ergo mihi
necessitates dictādi aliquid, quod me ab eis
dictationibus impediat, quibus magis inar-
desco,deesse nō possunt, cum paululū spatij
vix datur inter aceruos occupationū, quib.
nos alienæ vel cupiditates vel necessitates
angariatos trahunt.Et quid faciā prorsus ne-
scio.Audisti vnde mecū dn̄m deprecaris,sed
ēt quod tā instanter, & tā crebro me admo-
nes,nolo cesses,nō nihil agēs. Cōmēdo etiā
ego excellētię tuæ Ecclesiā in Numidia cō- L
stitutā ꝑꝑ cuius necessitates sanctus frater &
coeṗs meus Delphinus à fratribus & coepis
meis ibi collaborantibus & cōpericlitanti-
bus missus est.Nec de hac re plura scribo,cū
ipso præsente sis auditurus. Cętera in cōmo
nitorijs inuenies, quæ ad presbyterū misi si-
ue modo, siue per diaconū Peregrinum,ne
mihi ea totiens iterare necesse sit. Semper in
Christo cor tuū vigeat, domine merito insi-
gnis multumq; charissime ac desideratissi-
me fili. Filium nostrum Rufinū Circ ensem
principalem commendo eximietati tuæ.

Augustinus Marcellino Tribuno, vt Donatistas in quęstione confessos atrocia facinora puniat citra supplicium capitis, non quod illi mereantur hanc clementiam, sed quod ita congruat Ecclesiæ mansuetudini. Epistola CLVIII.

DOmino eximio & merito insigni atq;
charissimo filio Marcellino, Augustin⁹ 23.q.5. circumcel
in dn̄o salutē.Circumcelliones illos & cleri- lion.
cos partis Donati, quos de Hipponensi Ec-
clesiā ad iudiciū pro factis eorū publicæ di-
sciplinæ cura deduxerat,à tua nobilitate cō-
peri auditos,& plurimos eorū d̄ homicidio M
quod in Restitutū catholicū presbiterū com
miserunt, & de cęde Innocentij alterius ca-
tholici presbyteri,atq; de oculo eius effosso
& de digito præciso fuisse confessos. Vnde
mihi solicitudo maxima incussa est,ne forte
sublimitas tua censeat eos tanta legum seue-
ritate plectendos, vt qualia fecerunt talia
patiantur. Ideoq; his literis obtestor fidem
tuam quam habes in Christo per ipsius dn̄i
Xp̄i misericordiā,vt hoc nec facias, nec fie-
ri omnino permittas. Quanuis.n.ab eorū in-
teritu dissimulare possemus, qui non accu-
santibus nostris, sed illorū notoria, ad quos
tuendæ publicę pacis vigilantia pertinebat,
præsen-

præsentati videant examini. nolumus tñ passiones seruorum Dei, quasi vice talionis paribus supplicijs vindicari. Non quo scelestis hominibus licentiā facinorum prohibeamus auferri, sed hoc magis sufficere volumus, vt viui & nulla corporis parte truncati vel ab inquietudine insana ad sanitatis ocium legũ coertione dirigant, vel a malignis operibus alicui vtili operi deputētur. Vocatur quidē
A & ista damnatio. Sed quis non intelligat magis beneficiũ quam suplicium nuncupandũ, vbi nec sęuiendi relaxat audacia, nec pęnitendi medicina subtrahitur? Imple Christiane iudex pij patris officium, sic succense iniquitati, vt consulere humanitati memineris. Nec in peccatorũ atrocitatibus exerceat vlciscendi libidinē, sed peccatorũ vulneribus curandi adhibeas volũtatē. Noli perdere paternam diligentiā, quam in ipsa inquisitione seruasti, quando tātorum scelerum cõfessionē non extendente eculeo, non sulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarũ verberibus eruisti. Qui modus coertionis & à magistris artiũ liberaliũ, & ab ipsis parētib. & sæpe ēt in iudicijs solet ab Episcopis haberi. Noli ergo atrocius vindicare quod lenius inuenisti. Inquirendi quā puniēdi necessitas maior est. Ad hoc enim & mitissimi homines facinus occultatũ diligēter atq; instāter examināt, vt inueniāt quibus parceāt. Vñ plerunq; necesse est, exerceat acrius inquisitio, vt manifesto scelere sit vbi appareat mansuetudo. Oĩa quippe bona opa amāt in luce constitui, non propter humanā gloriā
B sed vt videant, ait dñs, bona opera vestra, & glorificēt patrē vestrũ qui in cęlis est. Et iõ non sufficit Apostolo monere, vt mansuetudinē seruaremus, sed vt eam ēt notā omnib. faceremus. Mãsuetudo, inquit, vestra nota sit omnib. hoib. Et alio loco. Mãsuetudinē ostētantes ad oẽs hoĩes. Vñ nec illa sancti Dauid qñ inimico sibi in manus tradito clementer pepercit, pręclarissima lenitas emineret, nisi ptās pariter appareret. Non te ergo exasperet vindicandi potestas, cui lenitatem nõ excussit examinãdi necessitas. Noli facinore inuento quærere percussorem, in quo inueniēdo noluisti adhibere tortorē. Postremo pro Ecclesiæ vtilitate missus es. Hoc Ecclesię catholicæ, aut, vt modum dispensationis meæ nõ supergredi videar, hoc Ecclesiæ ad Hipponensiũ regionũ dięcesim pertinēti prodesse, hoc expediret contestor. Si non audis amicũ petentē, audi Episcopũ consulentē. Quãuis, qm̃ Christiano loquor, maxime in tali cā non arroganter dixerim, audire te Episcopũ conuenit iubentē, dñe eximie & merito insignis atq; charissime fili. Vñ scio quidē causas ecclesiasticas excellentiæ tuæ potissimũ iniunctas. Sed quia credo istā curā ad virum clarissimũ atq; spectabilē Proconsulē pertinere, ad eũ quoq; literas dedi: quas rogo vt
C ipse illi tradere & allegare (si opus est) non graueris, atq; ambo obsecro ne importunā arbitremini, vel intercessionē, vel suggestionē, uel solicitudinē nostrā, & passiones catholicorũ seruorũ, quę infirmis ad ędificationē spiritalē vtiles esse debent, haud reciproca inimicorũ à quibus passi sunt pęna decoloretis, sed potius refracta iudiciaria seueritate, & uestrā fidē quia filij estis Ecclesiæ, & ipsius matris mansuetudinē commēdare minime negligatis. Deus omnipotens præstantiā tuā bonis omnibus augeat, domine eximie & merito insignis atq; charissime fili.

Augustinus Apringium iudicem rogat ac monet, ut Circuncelliones atrocia cõfessos mitius puniat, memor ecclesiasticæ mansuetudinis. Epistola CLIX.

Domino insigni & merito sublimi ac pręstātissimo filio Apringio, Augustinus. Non dubito in hac potestate, quam tibi Deus homini in homines dedit, cogitare te diuinũ iudiciũ, vbi & iudices stabunt rationē de suo iudicio reddituri. Christiana quippe fide te imbutũ scio, unde mihi ad excellentiā tuā maior fiducia tribuitur, non solũ
D petendi, uerũetiā monendi propter illũ dominũ in cuius familia nobiscũ cęlesti iure cēseris, in quo spē uitæ ęternæ pariter habemus, & quē pro uobis in sacrosanctis misterijs inuocamus. Proinde dñe insignis & merito sublimis ac pręstātissime fili, primũ q̃so, ut nõ tibi uidear importunus irruere actibus tuis, ea solicitudine quā me pręcipue gerere oportet pro Ecclesia mihi credita, cuius utilitatibus seruio, cui non tā præesse, quam prodesse desidero. Deinde obsecro, ut quod moneo uel rogo, nõ dedigneris accipere, nõ cũcteris acquiescere. Circuncelliones quos

dam & clericos Donatistas cura eorum, qui disciplinæ publicæ inseruiunt, præmissa notaria ad iudicia legesq; perduxit. Hi cnm audirentur à viro clarissimo & spectabili tribuno & notario fratre tuo filio meo Marcellino non tormentis vngularum atq; flammarum, sed virgarum coerciti, horrenda facinora

E nora in fratres & compresbiteros meos à se perpetrata confessi sunt, quo scilicet vnum eorum exceptum insidijs trucidauerunt, alterum è domo raptū oculo effoso digitoq; amputato truncauerunt. Hæc cum comperissem illos fuisse confessos, ideoq; minime dubitarem sub iura tua securos esse venturos, has ad tuā notabilitatē literas acceleraui, quibus deprecor, & per misericordiam Christi obsecro, quo sic de tua maiore atq; certiore fęlicitate gaudeamus, vt eis paria non retribuantur quanquam lapidis ictibus digitum præcidere oculumq; conuellere leges puniēdo non possunt, quod isti sęuiēdo potuerunt. Vñ securus sum de ijs qui hoc fecisse confessi sunt, quod hanc vicissitudinem nō reportabunt, sed ne vel ipsi vel illi, quorum homicidium patefactum est, per tuę potestatis sententiam mulctētur hoc timeo, hoc ne fiat & Christianus iudicem rogo, & Christianum Episcopus moneo.

Rom. 13. De vobis quidē dixisse Apostolum legimus, ꝙ nō sine causa gladium geratis, & ministri Dei sitis vindices in eos qui male agunt. Sed alia causa est prouinciæ, alia est Ecclesiæ. Illius terribiliter gerenda est administratio, huius clementer commendanda est mansuetudo. Si apud

F iudicem non Christianum mihi sermo esset, aliter agerem, nec tamen etiam sic Ecclesiæ causam desererem, & quantum admittere dignaretur instarem, ne passiones seruorum Dei catholicorum, quæ prodesse debent ad exempla patientię, inimicorum suorum sanguine fędarentur, & si nollet acquiescere, inimico animo eum resistere suspicarer. Nunc vero quando apud te res agitur, alia mihi ratio est, alia consulatio. Rectorem te quidem præcelsę potestatis videmus, sed etiam filiū Christianæ pietatis agnoscimus. Subdatur sublimitas tua, subdatur fides tua. Causam tecum tracto communem, sed tu in ea potes, quod ego non possum. Confer nobiscū consilium, & porrige auxilium. Diligenter actum est, vt inimici Ecclesiæ, qui solent vaniloquio seductionis solicitare animos imperitos, tanquam de persecutione gloriātes, quam se perpeti iactant, horrenda facinora sua in catholicos clericos perpetrata faterentur, & suis verbis implicarētur. Legenda sunt gesta ad sanandas animas, quas pestifera suasione venenauerunt. Nunquid placet tibi, vt ad finem gestorum, si cruētum istorum supplicium continebit, legēdo peruenire timeamus, vbi ponimus & ipsam conscientiam, G

ne malū pro malo, qui passi sunt reddidisse videantur? Si ergo nihil aliud cōstitueretur frenandæ maliciæ perditorum, extrema fortasse necessitas, vt tales occiderentur vrgeret quanquā quod ad nos attinet, si nihil mitius eis fieri posset, mallemus eos liberos relaxari, quam passiones fratrum nostrorum fuso eorum sanguine vindicari. Nunc vero quoniam aliquid fieri potest, quo & mitis commendetur Ecclesia, & immitium cohibeatur audacia, cur non flectas in partem prouidentiorem lenioremque sententiam, quod licet iudicibus facere etiam non in causis Ecclesiæ? Time ergo nobiscum iudicium Dei patris, & commenda mansuetudinem matris. Cū enim tu facis: Ecclesia facit propter quā facis, & cuius filius facis. Contende ergo bonitatem cū malis. Illi scelere immani mēbra de corpore viuo auulserunt: tu opere misericordi effice, vt illa quæ nefandis operibus exercebant, alicui vtili operi integra eorum membra deseruiant. Illi non pepercerunt correctionem sibi prædicantibus Dei seruis: tu parce comprehensis, parce indoctis, parce conuictis. Illi impio ferro fuderunt sanguinem Christianum: Tu ab eorum sanguine etiam iuridicum gladium cohibe propter Christum. Illi ministro Ecclesiæ occiso extorserunt spacium viuendi: Tu inimicis ecclesię viuentibus relaxa spatium pœnitendi. Talem te oportet esse in causa ecclesiæ iudicem Christianum, petentibus, monentibus, intercedentibus nobis. Solent homines quando cum inimicis eorum conuictis lenius agitur, à mitiore sententia prouocare. Sed inimicos nostros ita diligimus, vt, nisi de tua Christiana obedientia præsumamus, à tua seuera sententia prouocemus. Deus omnipotens excellentiam tuam auctiorem fœlicioremque conseruet, domine insignis, & merito sublimis ac præstantissime fili.

Augustinus Honorato Donatianę partis: hortatur vt per literas placide reddat rationem, quod modo nomen ecclesiæ ad ipsos solos reciderit. Epistola C L X.

HOnorato Epo partis Donati, Augustinus Eps partis ecclesiæ catholicæ. Con
silium tuum nobis multũ placuit ꝙ per fra
trẽ Erotẽ charissimũ nobis, & in Christo lau
dabilẽ virum mandare dignatus es, vt literis
inter nos agamus, vbi nullus turbarũ tumul-
tus perturbare possit dispositionẽ nostrã, q̃
I cũ tota lenitate & pace animi suscipienda &
Tim. 2 agenda est, sicut dicit Apostolus: Seruum aũt
dñi litigare non oportet, sed mitẽ esse ad om
nes, docibilem, patientẽ, in modestia corri-
pientẽ diuersa sentientes. Itaque breuiter insi
nuamus, quid à te responderi desideremus.
Qm̃ ecclesiam Dei quę catholica dr̃, sicut de
illa prophetatũ est, per orbem terrarũ diffu-
sam videmus, arbitramur nos non debere du
bitare de tam euidentissima cõpletione san-
ctæ prophetię quam dñs etiam in Euangelio
confirmauit & Apostoli per quos eadem ec
clesia dilatata est, sicut de illa prædictũ erat.
Nã & in capite sacrosancti Psalterij scriptũ
l. 2. est de filio Dei: Dominus dixit ad me, filius
meus es tu, ego hodie genui te: Postula à me,
& dabo tibi gentes hæreditatem tuam & pos
sessionem tuam terminos terræ. Et ipse domi
nus Iesus Christus dicit Euangelium suum
in omnibus gentibus futurum Et Apostolus
Paulus antequam sermo Dei in Aphricam
peruenisset, in ipso capite epistolæ, quã scri-
bit ad Romanos: Per quem accepimus, in-
quit, gratiam & Apostolatum ad obediendũ
fidei in omnibus gentibus pro nomine eius.
1. 1. Deinde ipse ab Hierusalem in circumitu per
totam Asiam vsque in Illiricum Euangelium
prædicauit, ecclesias cõstituit atq; fundauit,
nõ ipse, sed gratia Dei cum eo, sicut ipse testa
K tur. Quid autem euidentius apparere potest,
quàm cum in eius epistolis nomina etiam re
gionum uel ciuitatum innenimus? ad Roma
nos, ad Corinthios, ad Galatas, ad Ephesios,
ad Philippenses, ad Thessalonicenses, ad Co
lossenses, scribit. Ioannes etiam scribit ad se-
ptem ecclesias, quas cõmemorat in illis par-
tibus constitutas. In quibus etiam vniuersas
ecclesias septenario numero intelligimus cõ
mendari, Ephesum, Smyrnam, Sardos, Phi-
ladelphiam, Laodiciam, Pergamum, Thia-
tyram. Quibus omnibus ecclesijs nos hodie Apoc. 2.
communicare manifestum est: sicut manife-
stum est, vos istis ecclesijs non cõicare. Quæ
rimus ergo vt nobis respondere non graue-
ris, quam causam forte noueris, qua factum
est, vt Christus amitteret hæreditatem suam
per orbem terrarum diffusam, vt subito in so
lis Aphris, nec ipsis omnibus remaneret. Ete
nim ecclesia catholica est etiam in Aphrica,
quia per omnes terras eam Deus esse voluit
& prædixit. Pars autem uestra quæ Donati di
citur, non est in omnibus illis locis, in quib.
& literæ & sermo & facta Apostolica cucur
rerunt. Sed ne dicatis, non vocari ecclesiam L
nostram catholicam, sed Macarianam, sicuti
eam vos appellatis, nosse debes, quod facilli
me potest in illis omnibus partib. vnde istas
terras Euangelium Christi perfudit, nec no-
men Donati sciri, nec nomen Macarij. Ve-
stra autem quæ Donati pars dicitur, nec uos
negare potestis, & omnibus notum est vbicũ
que est vestra communio. Dignare ergo re-
scribere nobis, vt sciam⁹ quomodo fieri pos
sit, vt ecclesiam suam Christus de toto orbe
perdiderit, & in uobis solis habere cęperit.
Vestrum enim est, hæc ostendere, nam no-
bis sufficit ad causam nostram, quod com-
pleri prophetiam & scripturas sanctas per
orbem terrarum videmus. Hoc autem ego
Augustinus dictaui, quia olim volo loqui in
de tecum. Videtur enim mihi vel propter ip-
sam vicinitatem posse nos per literas de hac
re colloqui sine aliquo tumultu, adiuuante
Deo quantum ipsa necessitas postulat.

Aug. ostendit Epis Donatistarum, quanta impudentia persistant in suo schismate, tot iudicijs conuicti. Epistola C L X I. M

DOminis dilectissimis & merito ꝑdican
dis fratrib. Glorio, Eleusio, Felici Grã-
matico, & cęteris omnibus, quib. hoc gratũ
est, Augustinus. Dixit quidẽ Apostolus Pau- 24. q. 3. dixit Apostolus.
lus: Hæreticum hominẽ post vnã correptio-
nẽ deuita, sciẽs, quia subuersus est eiusmodi, Tit. 3.
& peccat, & est à semetipso dãnatus. Sed qui
sniam suã, quãuis falsam atq; ꝑuersam nulla
pertinaci animositate defendunt, præsertim
quã non audacia præsumptionis suæ pepere
rũt, sed à seductis atq; in errorem lapsis pa-

rentibus acceperunt, q̄runt aūt cauta solicitudine veritatē, corrigi parati cū inuenerint, nequaquā sunt inter hæreticos deputādi. Tales ergo vos nisi esse crederē, nullas fortasse vobis literas mitterē. Quāquam & ipsum hæreticū quālibet odiosa superbia tumidum & peruicacia malæ cōtentionis insanū, sicut vitandū monemus, ne infirmos & paruulos fallat, ita nō abnuimus quibuscunq; modis pos

A sumus corrigendū. Vnde factum est, vt ēt ad nōnullos Donatistarum primarios scriberemus, nō cōicatorias literas, quas iā olim pp suā peruersitatē ab vnitate catholica, q̄ toto orbe diffusa est nō accipiunt, sed tales priuatas, qualib. nobis vt ēt ad Paganos licet, quas illi etsi aliqñ legerunt, rñdere tñ eis, siue noluerunt, siue vt magis creditur, nequiuerunt. Vbi nobis satis visum est impleuisse nos officiū charitatis, quā non solum nostris sed & omnib. nos debere sanctusspiritus docet, qui

1.Thes.3 nobis ait per Apostolū: Vos aūt dñs multipli
2.Tim.2 cet, & abundare faciat in charitate, in inuicē & in oēs. Monet etiā alio loco, in modestia corripiendos diuersa sentientes, ne forte, inquit, det illis Deus pnīam ad cognoscendam veritatē, & resipiscant de diaboli laqueis, captiuati ab ipso in ipsius voluntatē. Hæc prælocutus sum, nequis me existimet impudentius vobis quā prudentius scripta misisse, & hoc modo vobiscū de negocio aīę vestrę aliquid agere voluisse, quia nostræ cōionis nō estis, cū tñ si de negocio fundi, aut alicuius pecuniariæ litis dirimendę vobis aliquid scriberem, nemo fortasse reprehenderet. Vsqueadeo charus est hic mundus hominib. vt sibimetipsis viluerint. Erit ergo mihi ad defen

Matt. 5. sionē testis hæc epistola in iudicio Dei, qui nouit quo aīo fecerim, & qui dixit: Beati pa

B cifici, quia ipsi filij Dei vocabuntur. Ergo vt meminisse dignamini, cū essemus in vestra ciuitate, & nonnulla vobiscū de cōione Christianæ vnitatis ageremus, prolata sunt à partib. vestris gesta q̄dā, quib. recitatū est q̄ se-

Cæcilianus. ptuaginta fermè Epi Cęcilianū quondā nostræ cōionis Epm Carthaginensis ecclesię cū suis collegis & ordinatoribus dānauerunt. Vbi ēt Felicis Autumnitani causa multo præ cęteris inuidiosius & criminosius ventilata est. Quæ cū essent cuncta perlecta: respondimus non esse mirandū, si homines qui tunc illud schisma fecerunt, non sine confectione gestorum, eos in quos fuerant ab ęmulis & perditis concitati, absentes causa incognita temere dānandos esse putauerunt. Nos autē alia habere gesta ecclesiastica, in quib. Secūdus Tigisitanus, qui tunc agebat in Numidia primatum, præsentes & confessos traditores reliquit Deo iudicandos, & eos in Epalibus sedibus sicuti erant manere permisit, quorū nomina inter damnatores Cęciliani numerantur, cum ēt Secundus ipse concilij eiusdē C

Principatū teneret, vbi absentes quasi traditores per eorum snīas dānauit, quib. præsentibus & confessis ignouit. Deinde diximus aliquanto post Maiorini ordinationem, quē contra Cęcilianū nephario scelere leuauerunt, erigentes altare contra altare, & vnitatem Christi discordijs furialibus dissipātes, eos petisse à Cōstantino tunc Imperatore iudices Epos, qui de suis qōnib. quæ in Aphrica exortæ pacis vinculum dirimebant, arbitro medio iudicarent. Quod postea q̄ factū est, præsente Cęciliano, & illis qui aduersus eam nauigauerant, iudicante Melciade tunc Melciades.
Romanæ vrbis Epo cum collegis suis, quos ad preces Donatistarum miserat Imperator, in Cęciliano nihil probari potuisse, ac per hoc illo in Epatu confirmato, Donatum qui aduersus eum tunc aderat improbatum. Quibus peractis rebus, cum illi oēs in pertinacia scelestissimi schismatis permanerent, post apud Arelatum memoratum Imperatorē eādem causam diligentius examinandam terminandamq; curasse. Illos vero ab ecclesiastico iudicio prouocasse, vt causam Constantinus audiret. Quo posteaq̄ ventum est, vtraque parte assistente, innocentē Cęcilianum fuisse iudicatum, atq; illos recessisse superatos, & in eadē tñ peruersitate mansisse. Nec D

de Felicis Autumnitani causa negligentiam consecutā, sed ad eiusdē Principis iussionē Proconsularibus gestis ēt ipsum fuisse purgatū. Sed quia hæc omnia dicebamus tantum, non ēt legebamus, minus profecto vobis agere videbamur, q̄ de nostra expectabatis instantia. Quod vbi sensimus ad ea quæ legēda promiseramus, non distulimus mittere. Quæ oīa dum excurrimus ad Ecclesiam Gelizitanam, inde ad vestrū oppidū reuersuri bidui non pleni intermissione venerunt, atque (vt nostis) quantum tēpus permisit, vno die recitata sunt vobis. Primo vbi Secundus Tigi-

stitanus confessos traditores à collegio suo re
mouere nõ ausus est, cũ quibus postea nõ cõ
fessum, sed absentem Cæcilianũ aliosq; suos
collegas dãnare ausus est, Deinde gesta Pro
consularia, vbi Felix diligentissimo exami-
ne probatus est innocens. Hæc ante meridiẽ
vobis lecta esse meministis. Post meridiem
vero recitauimus preces eorũ ad Constanti
nũ, datisq; ab eo iudicibus, gesta ecclesiasti
E ca in Romana vrbe habita, quibus illi imꝓ-
bati sunt: Cæcilianus aũt in Episcopali hono
re firmatus. Postremo. Constantini Impera-
toris literas, quibus omnia multo maxime te
statissima claruerunt, Quid vultis amplius
homines, quid vultis amplius? Non de auro
& argẽto vestro agit: nõ terra, nõ prædia, nõ
deniq; salus coporis vestri in discrimen vo-
catur, de adipiscenda vita æterna & fugien-
da morte æterna cõpellam⁹ animas vestras.
Expergiscimini aliqñ, non in aliqua obscu-
ra qõne versamur, nõ recõdita secreta rima-
mur, q̃bus penetrãdis vel nulla, vel rara hu-
mana corda sufficiãt. res in aperto est. Quid
eminet clarius? quid cernitur citius? Dicim⁹
temerario cõcilio quãlibet numerosissimo
innocẽtes absentesq; fuisse dãnatos. Proba-
mus hoc Proconsularib. gestis quibus ab oĩ
traditionis crimine alienus iudicatus est ille
quem maxime criminosum à vestris prolata
cõcilij gesta sonuerũt. Dicimus a traditorib.
confessis, in eos qui traditores dicerẽtur, di
ctas fuisse sententias. Probamus hoc in eccle
siasticis gestis, vbi nominatim declarant, in
quib. Secũdus Tigisitanus ea quæ cognouit
velut contuitu pacis ignouit: & cũ quib. post
ea nõ cognouit, discissa pace dãnauit. Vnde
F apparuit eũ etiam primo non paci consulis
se, sed sibi timuisse. Obiecerat ei nãq; Purpu
rius Liniacẽsis, ꝙ ẽt ipse cũ detẽtus esset a cu
ratore & ordine vt scripturas traderet, dimis
sus est, vtiq; nõ frustra, nisi qa tradidit, aut tra
di aliq̃d iussit. Hãc ille suspitionẽ satis pro-
babilẽ metuẽs, accepto cõsilio a minore Se-
cũdo consanguineo suo, cõsultisq; cæteris q̃
cũ eo erãt Epis, manifestissima crimina Deo
iudicãda dimisit, atq; ita paci ꝓspexisse vi-
sus est ꝙ falsum erat cũ sibi prospexerit. Nã
si in ei⁹ corde cogitatio pacis habitaret, non
apud Carthaginẽ postea cũ traditorib. quos
p̃sentes atq; cõfessos Deo dimiserat, dãnaret
crimine traditionis quos absentes apud eum
nemo cõuincerat. Tãto magis enim timere
debuit, ne pax vnitatis violaretur, quãto erat
Carthago ciuitas ampla & illustris, vnde se
per totũ Aphricę corpus malũ quod ibi esset
exortũ tanquã a vertice effunderet. Erat etiã
transmarinis vicina regionib. & fama cele-
berrima nobilis: vnde nõ mediocris vtiq; au
thoritatis habebat Epm, qui posset nõ cura- G
re conspirantẽ multitudinẽ inimicorũ, cum
se videret & Romanæ Ecclesiæ, in qua sem
per apostolicæ cathedræ viguit principatus *Romanæ sedis principatus.*
& cæteris terris vnde Euangelium ad ipsam
Aphricã venit, per cõmunicatorias literas eẽ
cõiunctũ, vbi paratus esset cãm suã dicere si
aduersarij eius ab eo illas Ecclesias alienare
conarentur. Quia ergo venire noluit ad ho-
spitiũ collegarũ, quos a suis inimicis contra
veritatẽ suæ causę ꝑuersos esse sentiebat vel
suspicabatur, vel, vt ipsi asserũt, simulabat, tã
to magis Secũdus si veræ pacis custos eẽ vo
luisset cauere debuit, ne dãnerẽtur absentes,
qui iudicio eorũ oĩno interesse noluerunt.
Neq;.n. de presbyteris aut diaconis aut infe
rioris ordinis clericis, sed de collegis age-
batur, qui possunt aliorũ collegarũ iudicio
præsertim apostolicarum Ecclesiarum, cau-
sam suã integrã reseruare: vbi contra eos sen
tentiæ dictæ in absentes, nullo modo aliq̃d
valerent, qñ eorũ iudicium non primo adi-
tũ postea deseruerũt, sed suspectũ semper ha
bitum nunq̃ adire voluerunt. Hęc res maxi-
me solicitare debuit Secundũ, qui tunc erat
primas, si propterea conciliũ regebat vt pa-
ci consuleret. Facile enim fortassis rabida
in absentẽ ora placata uel frenata cõprime-
ret, si diceret, Videtis fratres post tantã stra-
gem persecutionis misericordia Dei a prin-
cipibus seculi pacem esse concessam, nõ de-
bemus nos Christiani & Episcopi unitatem H
dirumpere Christianam, quam iam Paganus
non insequitur inimicus. Itaq; aut istas oẽs
causas, quas clades turbulẽtissimi tẽporis in
flixit Ecclesię, Deo iudici dimittamus. Aut si
aliqui in uobis sunt, qui certa istorũ crimi-
na ita nouerint, vt ea facile ualeant edocere
negantesq; conuincere, & talib. cõicare for
midãt pergant ad fratres & collegas nostros
transmarinarũ Ecclesiarũ Epos, & ibi prius
de istorũ factis & cõtumacia conquerãtur,
q̃d ad iudicium collegarum Aphrorum ma
le sibi conscij uenire noluerunt, ut inde il-

lis denuncietur vt veniant, ibiq; obiectis rñ-
deant. Quod si nõ fecerint, ibi etiã eorũ pra
uitas & peruersitas innotescet, missaq; tracta
toria super eorũ nomine ꝑ totũ orbẽ terra-
rũ quacunq; iã Christi Ecclesia dilatata est,
ab omnibus Ecclesijs eorũ cõmunio prædi-
cetur, ne aliquis error in chathedra Ecclesiæ
Charthaginis oriatur. Tũ demũ securi Epm
aliũ plebi Carthaginis ordinabimus, cũ à to
I ta ecclesia isti fuerit separati: ne forte cũ aliꝰ
modo fuerit ordinatus non ei cõmunicetur
ab ecclesia transmarina, quia iste ab honore
depositus non uidebitur, quẽ iã ordinatũ fa-
ma celebrauit, & ad eum cõmunicatorias li-
teras fecit, atq; ita magnum scandalum schis
matis in vnitate Christi iam pacatis tempori
bus oriatur, dum præpropere nostras volu-
mus præcipitare sententias, & non cõtra Cę
cilianũ, sed contra orbẽ terrarum, qui ei per
ignorantiam communicat, altare alterũ eri-
gere audeamus. Huic tã sano rectoq; consi-
lio quisquis infrenis obtemperare noluisset,
quid esset facturus. aut quõ aliquẽ absentium
collegarũ esset damnaturus, cũ in potestate
acta concilij nõ haberet cõtradicente prima
te? Quod si tanta & aduersus primã sedẽ sedi
tio nasceretur, vt nõnulli dãnare iã vellent
quos volebãt illi differri, quãto melius à ta-
libus inquieta, & impacata molientibus, q̃ à
totius orbis communione dissentiretur? Sed
quia non erant quæ in Cęcilianũ & ordina-
tores eius transmarino iudicio probarentur,
propterea nec priusquã in eum sententias di
cerent, differre noluerunt, nec posteaquã di
xerũt perseueranter id agere, vt ecclesiæ trãs
K marinæ in notitiã perferretur, quorũ tradito
rum in Aphricæ damnatorũ cõmunionẽ vi-
tare deberet. Quia si id facere tentauissent,
adessent sibi Cęcilianus & cęteri, & suã cau-
sam aduersus fallaces criminatores apud trãs
marinos ecclesiasticos iudices diligentissi-
ma discussione purgarent. Itaq; conciliũ il-
lud peruersum atq; nepharium, maxime (vt
credit) traditorũ fuit q̃bus cõfessis Secundꝰ
Tigisitanus ignouerat: vt qm̃ de traditione fa
ma crebuerat, infamatis alijs à se auerterẽt su
spitionẽ, vt cũ hoĩes ꝑ Aphricã totã credẽ-
tes Epis falsa de innocẽtibus loquerẽtur, qđ
dãnati essent apud Carthaginẽ traditores, tã
quã in nebula mẽdacissimi rumoris, ipsi qui
vere tradiderãt latitarẽt. Vnde videtis (charis
simi) fieri potuisse, quod verisimile nõ esse
quidã vestrum dicebant, vt qui essent de sua
traditione cõfessi causamq; suã impetrauis-
sent Deo dimitti oportere, ijdẽ iudices dãna
toresq; tanq̃ traditorũ absentiũ postea con-
sedissent. Magis.n. amplexi sunt occasionẽ,
qua possent alios falsa criminatione perfun-
dere, & cõuersas in eos linguas hominũ in-
q̃sitione criminũ suorũ hoc mõ declinare.
Alioq̃n si fieri nõ posset, vt quisq; mala q̃ ip- L
se cõmitteret in alio iudicaret, nõ diceret q̃-
busdã Paulus Apostolus: Propterea inexcu-
sabilis es ò homo oĩs qui iudicas. In quo.n. Rom.
aliũ iudicas temetipsum cõdẽnas. Eadẽ.n.a-
gis quæ iudicas. Quod illi oĩno fecerunt, vt
hęc verba Apostolica integre in eos apteq;
cõueniãt. Nõ ergo tũc Secũdus, qñ eorũ cri-
mina Deo dimisit, paci vnitatiq; consuluit,
alioquin magis hoc apud Carthaginẽ proui
deret, ne schisma fieret, vbi nullus aderat, cui
cõfesso crimen donare cogeret. Sed qđ erat
facillimũ, tota cõuersatio pacis esset absentes
nolle dãnare. Itaq; iniuriã facerẽt innocẽtib.
ẽt si eis nõ cõuictis neq; cõfessis, neq; omni
no præsentibus ignoscere voluissent. Ille q̃p
pe accepit veniã, cuius culpa certissima est.
Quãto ergo immaniores & certiores fuerũt
qui ea se putauerũt posse dãnare, q̃ incogni-
to nec donare potuissent? Sed illa cognita di
missa sunt Deo, nec alia quærerent: hic inco
gnita dãnata sunt, vt illa tegerent. Sed dicit
aliquis: Cognouerũt, quod etsi cõcedam, ẽt
sic absentib. vtique parci oportebat. Neq;.n.
M iudiciũ deseruerãt, vbi nũquã omnino cõsti
terant, nec in illis solis Epis Aphris erat ec-
clesia, vt omne iudiciũ ecclesiasticum vitasse
viderẽtur, qui se iudicio eorũ pręsentare no
luissent. Milia quippe collegarũ transmarina
restabãt, vbi apparebat eos iudicari posse, q̃
videbantur Aphricos vel Numidas collegas
habere suspectos. Vbi est.n. qđ scriptura cla
mat. Antequã interroges ne vituperes quen- Ec.11.
quã, & cũ interrogaueris, corripe iuste. Si er
go nec vituperari, nec corripi nisi interroga
tũ spiritussanctꝰ voluit, quãto sceleratius nõ
vituperati aut correpti, sed oĩno dãnati sũt,
qui de suis criminib. nihil absentes interro-
gari potuerũt? Si tñ isti qui licet absentium,
& nequaquã iudiciũ deserentiũ, quia nun-
quã affuerunt, & semper sibi cuneum illũ su-
spectũ esse declarauerunt, tñ cognita crimi-

na damnasse dicunt,q̄ſo vos fratres mei,qũo
cognouerunt? Rñdetis. Neſcimus. Qñ quidē
ipſa cognitio in illis geſtis explicata non eſt.
Sed ego vobis oſtendam qũo cognouerunt.
Attendite cauſam Felicis Autũnitani, & pri-
mo legite quã vehementiores in eũ fuerunt.
Sic ergo & cęterorũ cauſam nouerant, ſicut
huius qui poſtea innocentiſsimus diligēti &
terribili inquiſitione probatus eſt: quãto ita-
que iuſtius & tutius & citius innocentes eos
exiſtimare debemus, quorũ crimina ab iſtis
leuius accuſata ſunt,& parciore reprehēſio-
ne dãnata, qñ ille inuentus eſt innocens, in
quē multo immanius ſęuierunt. An forte ſi-
A cut quidã dixit, ꝙ quidē cũ vobis diceretur,
diſplicuit,ſed tñ ꝑtermittendũ non eſt. Ait.n.
quidã: non debuit Eps Proconſulari iudicio
purgari: quaſi vero ipſe ſibi hoc cõparaue-
rit,ac nõ Imperator ita quæri iuſſerit, ad cu-
ius curã de qua rationē Deo redditurus eſ-
ſet, res illa maxime pertinebat. Arbitrum.n.
& iudicē cauſæ traditionis & ſchiſmatis, illi
eũ fecerant, qui ad eum ēt preces miſerant,
ad quē poſtea prouocarunt, & tñ iudicio eo
rũ acquieſcere noluerunt. Itaq; ſi culpandus
eſt, quē iudex terrenus abſoluit, cũ ipſe ſibi
hoc non popoſciſſet, quantomagis culpãdi
ſunt qui terrenũ regē ſuæ cauſę iudicem eſſe
voluerunt? Si aũt criminis nõ eſt prouocare
ad Imperatorē, nõ eſt criminis audiri ab Im-
peratore. Ergo nec ab illo cui cauſam delega
uerit Imperator. Quendã ēt ſuſpenſum ecu-
leo ĩ cauſa Felicis Epi amicus ille voluit cri
minari, vt quis ēt vngulis vexaretur. Nũquid
poterat Felix contradicere, ne tanta diligen-
tia, vel ſeueritate quæreretur, cum eius cau-
ſam inueniendã cognitor agitaret? Quid.n.
erat illud nolle ſic quæri, q̄ de crimine con-
fiteri? & tñ ille ipſe Proconſul inter præconũ
B terribiles voces, & cruentas carnificũ manus
nunquã collegã dãnaret abſentē, qui iudicio
eius ſe præſentare noluiſſet, cũ haberet aliud
ꝙ poſſet audiri. Aut ſi dãnaret, certe etiã ipſis
ſecularibus legibus pęnas iuſtas & debitas
lueret. Quod ſi geſta Proconſularia diſpli-
cent, eccleſiaſticis cedite. Omnia vobis ordi
ne recitata ſunt. An fortè non debuit Roma-
næ eccleſiæ Melciades Eps cũ collegis tranſ-
marinis Epis illud ſibi vſurpare iudicium, ꝙ
ab Aphris ſeptuaginta, vbi primas Tigiſita-
nus præſedit, fuerit terminatum? Quid quod
nec ipſe vſurpauit? Rogatus quippe Impera-
tor, iudices miſit Epos, qui cũ eo ſederēt, &
de tota illa cauſa ꝙ iuſtũ videretur ſtatuerēt.
Hoc probamus & Donatiſtarũ precib. & ver
bis ipſius Imperatoris. Vtraq;.n. vobis lecta
meminiſtis, & inſpiciēdi ac ſcribēdi licētiã
nũc habetis. Legite & cõſiderate oĩa. Videte
quanta cura pacis atq; vnitatis cõſeruãdę vel
reſtituēdæ cuncta diſcuſſa ſint, quēadmodũ
accuſatorũ perſona tractata, & quorundã eo
rũ quib. maculis improbata ſit, ꝓſentiumq;
vocib. liquido conſtiterit: nihil eos habuiſſe C
ꝙ in Cęcilianũ dicerent, ſed totã cauſam in
plebē de parte Maiorini, hoc eſt, ſeditioſam
& ab eccleſiæ pace alienatã multitudinē trãſ
ferre voluiſſe: vt ab ea videlicet turba Cęci-
lianus accuſaretur, quã ſolis tumultuoſis cla
moribus nulla documentorũ atteſtatione,
nullo veritatis examine ad ſuã voluntatem
animos iudicũ detorquere poſſe arbitrabã-
tur: niſi forte furioſa, & poculo erroris atq;
corruptionis ebria multitudo vera in Cęci-
lianũ crimina diceret, vbi ſuptuaginta Epi, ſi
cut de Felice Autumnitano cõſtitit, abſentes
& innocentes collegas, tã inſana temeritate
damnarunt. Quali.n. turbæ illi conſenſerant,
vt aduerſus innocentes nõ interrogatos ꝓfer
rēt ſnĩas, à tali turba etiã rurſus accuſari Cę
cilianũ volebãt. Sed planè tales inuenerant
iudices, quibus illã demētiã perſuaderēt. Po
teſtis enim pro veſtra prudentia, & illorum
peruerſitatē illic attendere, & iudicum gra-
uitatē, quēadmodũ ad extremũ ꝑſuadere nõ
poſſent, vt à plebe partis Maiorini, q̄ certam
ꝑſonã nõ habebat argueretur Cęcilianus, &
requiſiti ab eis eēnt, vel accuſatores vel teſtes,
vel quoquo mõ cauſæ neceſſarij, qui ſimul
cũ eis Aphrica venerãt, & eos præſentes fuiſ
ſe, atq; à Donato ſubtractos eē diceret. Pro
miſit idē Donatus, qđ eos eſſet exhibiturus:
qđ cũ nõ ſemel, ſed ſępius, promiſiſſet, am-
plius ad illud iudiciũ accedere noluit, vbi iã
erat tanta confeſſus, vt nihil aliud deinceps
nõ accedendo, niſi præſens dãnari noluiſſe
videretur, cũ tñ ea quæ dãnãda eſſent, eo prę
ſente atq; interrogato manifeſtata fuerint.
Acceſsit aliud, vt à quibuſdã aduerſus Cęci
lianũ denunciationis libellus daretur: poſt
qđ factũ quemadmodũ ſit rurſus agitata co
gnitio, & quæ perſonæ illũ libellũ dederint,
quoq; modo nihil in Cęcilianũ probari po

tuerit quid dicã, cũ & audieritis oĩa, & quoties volueritis legere, poſsitis? De numero autẽ ſeptuaginta Eporum, cũ quaſi grauiſsima opponeretur authoritas, ꝙ fuerint dicta meminiſtis: & tñ viri grauiſsimi ab inferis qõni bus catena quadã inexplicabili ſeſe nectentibus ſuũ tẽperare arbitriũ maluerunt, nequaquã curantes ꝙ multi eſſent illi Epi, aut vnde collecti, quos videbant tanta temeritate cęcatos, vt in abſentes & non interrogatos collegas tã præcipites auderent proferre ſnĩas: &

F tñ qualis ipſius beati Melciadis vltima eſt ꝓlata ſnĩa, quàm innocens, ꝙ integra, ꝙ prouida atque pacifica: qua neq; collegas in quib. nihil conſtiterat, de collegio ſuo auſus eſt remouere, & Donato ſolo, quẽ toti⁹ mali Principem inuenerat, maxime culpato, ſanitatis recuperandæ optionẽ liberã fecit, cęteris paratus cõicatorias literas mittere, ẽt ijs quos à Maiorino ordinatos eſſe conſtaret: ita vt qui buſcunque locis duo eſſent Epi, quos diſſenſio geminaſſet, eũ confirmari vellet qui fuiſſet ordinatus prior, alteri autẽ eorum plebs alia regẽda prouideretur. O virum optimũ. O filiũ Chriſtianæ pacis, & patrẽ Chriſtianę plebis. Conferte nunc iſtã paucitatẽ cum illa multitudine Eporum, neque numerũ numero, ſed pondus ponderi, cõparate: Hinc modeſtiã, inde temeritatẽ: Hinc vigilantiã, inde cęcitatem. Hic nec mãſuetudo integritatem corrupit, nec integritas manſuetudini repugnauit: ibi aũt & furore timor tegebatur, & timore furor incitabatur. Iſti.n. conuenerant

G cognitione verorum criminum falſa reſpuere, illi falſorum damnatione vera celare. Illis ne ſe tandem Cęcilianus audiendum iudicandumq; cõmitteret, cũ haberet tales apud quos ſi ei cauſa moueretur, innocentiã ſuã facillime oſtenderet? non ſe in illis omnino cõmitteret, nec ſi peregrinus eccleſiæ Carthaginẽſis ſubito Eps eſſet ordinatus, & ignoraret ꝙ ad corrũpendos animos vel improborũ vel imperitorũ poſſet tunc pernitioſiſſima mulier quædã Lucilla, quã pro diſciplina eccleſiaſtica corripiendo idẽ cũ eſſet diaconus lęſerat: ẽt hoc idem acceſſerat malum ad illam perficiendam iniquitatẽ. Nam in illo concilio, vbi à confeſsis traditorib. abſentes atq; innocẽtes damnati ſunt, pauci quidã erant qui crimina ſua infamatis alijs tegere cupiebant, vt hoĩes a veritatis inquiſitione auerterentur falſis rumoribus auocati. Pauci ergo erant qui hoc negocium maxime curabant, quãuis in eis eſſet maior authoritas ꝓp ipſius Secundi ſocietatẽ, qui eis pepercerat territus. Cęteri aũt Lucillæ pecũnia maxime aduerſus Cęcilianũ empti & inſtigati perhibentur. Extant geſta apud Zenophilum conſularem, vbi Nundinarius quidam diaconus a Syluano Zertenſi Epo, quãtum ipſis geſtis intelligitur degradatus, cũ eis ſatisfacere per aliorum Eporum literas fruſtra conatus eſ-

ſet, multa patefecit iratus, & in iudiciũ publi H cũ protulit: inter quæ id quoq; cõmemoratũ legitur, ꝙ Lucillæ pecunia, corruptis Epis in Carthaginenſi eccleſia in Aphricæ capite, altare contra altare leuatũ eſt: Scio ꝙ hæc geſta vobis non legerimus, ſed tp̃s non fuiſſe meminiſtis. Inerat ẽt nonnullis dolor animi de typho ſuperbię veniens, ꝙ non ipſi ordinauerant Carthagini Epm. Quibus omnib. rebus cum eos non veros iudices, ſed inimicos atque corruptos Cęcilianus conueniſſe cognoſceret, qñ fieri poſſet, vt vel ipſe vellet, vel populus cui præſidebat permitteret, vt relicta eccleſia iret in domũ priuatam, nõ collegarum diſcutiẽdus examine, ſed factionis cuneo, & odijs muliebribus trucidandus? cum ſibi præſertim videret apud eccleſiam tranſmarinam priuatis inimicitijs, & ab vtraque diſſenſione alienam, incorruptũ & integrum examen ſuæ cauſæ remanere. Vbi ſi nihil aduerſarij agere vellent, ipſi ſe ab orbis terrarũ innocentiſsima cõione præciderent. Si aũt illic eũ accuſare tentaſſent, tunc ſibi adeſſet, tunc innocentiã ſuam aduerſus eorum

machinamẽta defenderet, ſicut poſtea factũ I eſſe didiciſtis. Cum tñ illi nimis ſero quæſiſſent iudiciũ tranſmarinum iã ſchiſmatis rei, iã leuati altaris horrendo ſcelere maculati. Primo.n. facerent ſi veritate niterẽtur, ſed falſis rumorib. tp̃is diuturnitate firmatis, quaſi vetuſta fama præiudicante ad iudiciũ venire noluerunt. Aut (ꝙ magis credendum eſt) dãnato prius, ſicut libuit, Cęciliano, quaſi ſecuri ſibi videbantur præſidentes numero ſuo, nec audentes alibi commouere cauſam tam malam, vbi nulla corruptione operante poſſet veritas inueniri. Sed poſteaquã ipſis reb. experti ſunt cũ Cęciliano permanere cõione orbis terrarũ, & ad eum a tranſmarinis eccleſijs cõicatorias literas mitti, non ad illum

quem

quem ipsi scelerate ordinauerant, puduit eos semper tacere, quia posset eis objici, cur paterentur ignarā per tot gentes ecclesiam cōicare damnatis. Et cur se ipsi ab innocētis orbis terrarum cōione præciderent, cū tacendo finerent Epō, quem Carthaginensib. ordinassent a toto orbe non cōicari? Elegerunt, sicut dr̃, ad duas fraudes agere causam cum Cęciliano apud ecclesias transmarinas, parati ad vtrunq;, vt si eū potuissent quacunque versutia fallæ criminationis euincere, satiarent plenissime cupiditatē suam. Si aūt non possent, in eadē quidē peruersitate durarent, sed iā tñ quasi haberent ꝙ dicerent malos iu-
K dices se esse perpessos, q̃ vox est omniū malorū litigatorū, cū fuerint ēt manifestissima veritate superati. Quasi non eis ad hoc dici posset & iustissime dici: Ecce putemus illos Epos qui Romæ iudicarunt, non bonos iudices fuisse, restabat adhuc plenarium ecclesiæ vniuersæ conciliū, vbi ēt cum ipsis iudicibus causa posset agitari, vt si male iudicasse conuicti essent, eorum sniæ soluerentur. Quod vtrum fecerint probent. Nos.n. non factum esse facile probamus, ex eo ꝙ totus orbis nō eis cōicat: Aut si factum est, ēt ibi sunt victi, ꝙ ipsa eorum separatio manifestat. Sed tamē quid postea fecerint, Imperatoris literis sufficientissime ostenditur. Iudices.n. ecclesiasticos tantę authoritatis Epos, quorū iudicio & Cęciliani innocentia & eorū improbitas declarata est, non apud alios collegas, sed apud Imperatorē accusare ausi sunt, ꝙ male iudicarint. Dedit ille aliud Arelatense iudicū, aliorū, s. Eporum, non quia iam necesse erat, sed eorū peruersitatibus cedens, & omnimodo cupiēs tantā impudentiā cohibere. Neq;.n. ausus est Christianus Imperator sic eorum tumultuosas & fallaces querelas su-
L scipere, vt de iudicio Eporum, qui Romę sederant ipse iudicaret, sed alios, vt dixi, Epos dedit, a quib. tñ illi ad ipsum rursum Imperatorem prouocare maluerunt. Qua in re illos quēadmodum detestetur audistis, atq; vtinā saltē ipsius iudicio insanissimis animositatibus suis finē posuissent, atq; vt eis ipse cessit, vt de illa causa post Epos iudicaret, a sanctis antistib. postea veniā petiturus, dum tñ illi ꝙ vlterius dicerent non haberēt, si eius sniæ nō obtēperarent, ad quē ipsi prouocauerunt, sic & illi aliqñ cederent veritati. Iussit.n. ille ut ei partes ad agendā causam Romā occurrerēt. Quo cū Cęcilianus nescio qua causa, nō occurrisset, interpellatus ab eis, præcepit vt Mediolanū sequerentur. Tunc se aliqui eorum subtrahere cęperunt, fortasse indignati, quia non est eos imitatus Constantinus, vt iā statim atq; velociter Cęcilianū dānaret absentem. Quod vbi cognouit prouidus Imperator, reliquos ab officialib. custoditos fecit Mediolanū peruenire. Quo cū ēt Cęcilianus peruenisset, ipsum quoq;, sicut scripsit, exhibuit, cognitaq; causa, qua diligentia, qua cautela, qua prouisione, sicut eius iudicant literæ, Cęcilianū innocentissimū, illos improbissimos iudicauit. Et adhuc baptizant extra M
ecclesiā, & si possint, rebaptizant ecclesiam, sacrificant in dissensione, & schismate, & pacis noie populos salutāt, quos a pace salutis exterminant, cōscindit vnitas Chr̃i, blasphematur hæreditas Christi, exsufflant baptisma Christi: & nolūt in se ista per ordinarias humanas ptātes flagellis tpalib. emēdari, ne in ęternas pęnas ꝓ tātis sacrilegijs destinentur. Nos eis objicimus furorē schismatis, rebaptizationis insaniā, ab hæreditate Xp̃i, q̃ per oēs gentes diffusa est, nefariā separationē. De codicib. non tm̃ nostris, sed ēt eorū recitamus ecclesias, quarū noīa hodie legunt, & quib. hodie non cōicant. Quæ cū recitantur in cōuenticulis eorū, lectorib. suis dicunt: Pax tecū: & cū ipsis plebib. quibus illæ literæ scriptæ sunt, pacē non habent. Et ipsis nobis objiciunt vel falsa crimina mortuorū, vel ēt si vera, tñ aliena, non intelligentes in ijs q̃ nos eis objicimus oē illos teneri: in ijs quę nobis objiciunt, paleā vel zizaniā messis dñicæ reprehendi, ad frumenta aūt crimen nō pertinere: neq; considerantes, quia quibus mali placent in vnitate, ipsi cōicant malis: quib. autē displicent, & eos emendare non possunt, A
neque ante tp̃s messis audent zizania eradicare, ne simul eradicent & triticū, non factis eorū, sed altari Christi cōicant: ita vt non solū non ab eis maculentur, sed ēt diuinis verbis laudari prædicariq; mereantur, qm̃ ne nomē Christi per horribilia schismata blasphemetur, pro bono vnitatis tolerant, ꝙ pro bono æquitatis oderunt. Si habēt aures, audiāt, ꝙ spiritus dicat ecclesijs. Sic.n. in Apocalypsi Ioannis legitur: Angelo, inquit, ecclesiæ *Apoc. 2.*
Ephesi scribe: Hæc dicit qui tenet septem stellas

ſtellas in dextera ſua, qui ambulat in medio
ſepté candelabrorũ aureorũ: Scio opera tua
& laboré & patientiã,& quia non potes ſuſti
nere malos, & tentaſti eos qui ſe dicũt Apo-
ſtolos eſſe,& nõ ſunt, & inueniſti eos mẽda-
ces,& patientiam habes & ſuſtinuiſti eos ꝑꝑ
nomẽ meũ,& non defeciſti. Qđ ſi de angelo
ſuperiorũ cęlorũ,& non de ꝓpoſitis eccleſię
vellet intelligi,nõ conſequenter diceret: Sed
habeo aduersũ te ꝙ charitatẽ tuã primã reli-
quiſti. Memor eſto itaq; vnde excideris, &
age pnĩam,& prima opera fac.Sin aũt,venio
tibi & mouebo candelabrũ tuũ de loco ſuo,
niſi pnĩam egeris.Hoc ſuperiorib.angelis di-
B ci non põt,qui perpetuã retinẽt charitatẽ,vn
de qui defecerunt & lapſi ſunt, diabolus eſt
& angeli eius. Ergo primã charitatẽ dicit, ꝗa
ſuſtinuit pſeudoapoſtolos ꝑꝑ nomen Xp̃i,
quam iubet vt repetat, & faciat priora opera
ſua. Et obijciunt̃ nobis crimina malorũ ho-
minũ nõ noſtra,ſed aliena,& ipſa partim in-
cognita:q̃ ſi ẽt vera & p̃ſentia videremus, &
zizanijs ꝑꝑ frumẽta parcẽtes, ꝓ vnitate tole-
raremus,nõ ſolũ nulla reprehenſione, ſed ẽt
nõ parua laude nos dignos diceret, ꝗcunq;
ſcripturas ſanctas non corde ſurdus audiret.
Tolerat Aaron multitudinẽ idolũ exigẽtem
& fabricantẽ & adorantẽ.Tolerat Moyſes ad
uerſus Deũ tot milia murmurantia, & toties
offendentia ſanctũ nomen eius. Tolerat Da-
uid Saulẽ perſecutorẽ ſuũ, ſceleratis morib.
cęleſtia deſerentẽ,magicis artib.inferna q̃rẽ-
tẽ,occiſum vindicat. Xp̃m ẽt dñi ꝑꝑ ſacr̃m
venerãdę vnctionis appellat.Tolerat Samuel
nefandos filios Heli,peruerſosq; filios ſuos,
C quos populus ꝗa tolerare noluit, diuina veri
tate accuſatus, diuina ſeueritate correptus ẽ.
Tolerat deniq; ipſum populũ ſuperbũ con-
tẽptorẽ Dei. Tolerat Eſaias in quos tã multa
vera crimina iaculatur. Tolerat Hieremias à
quibus tanta perpetit̃.Tolerat Zacharias Pha
riſęos & ſcribas, quales illo tp̃e fuiſſe ſcri-
ptura teſtat̃. Scio me multos p̃termiſiſſe, le-
gant qui volũt,legãt qui poſſunt eloquia cę-
leſtia,inueniẽt oẽs ſanctos Dei ſeruos & ami
cos ſemper habuiſſe,quos in ſuo populo to-
lerarẽt, cũ quib. tñ illius tp̃is ſacr̃a cõicant-
tes,nõ ſolũ nõ inquinabant̃, ſed ẽt laudabili-
ter ſuſtinebãt, ſtudẽtes, ſicut ait Apoſtolus,
Ephes. 4. ſeruare vnitatẽ ſp̃us in vinculo pacis. Atten-
dat ẽt poſt dñi aduentũ, vbi multo plura hu-
ius tolerantiæ per totũ orbem inueniremus
exẽpla,ſi omnia ſcribi & in authoritatẽ redi-
gi potuiſſent,tñ hæc ipſa,q̃ habemus aduerti
te.Tolerat ipſe dñs Iudã,diabolũ,furẽ & uẽ-
ditorẽ ſuũ: ſinit accipere inter innocẽtes di-
ſcipulos, ꝙ fideles nouerunt pretiũ noſtrũ.
Tolerant Apoſtoli pſeudoapoſtolos,& inter
ſua q̃rentes non quæ Ieſu Chriſti. Paulus nõ
ſua quærens,ſed quæ Ieſu Xp̃i cũ glorioſiſſi-
ma tolerantia conuerſatur.Poſtremo ꝙ pau-
loante cõmemoraui diuina voce laudat̃ ſub
angeli noĩe præpoſitus eccleſię,ꝙ cũ odiſſet
malos, eos tñ tentatos & viuentes pro noĩe
dñi tolerauit. Ad ſummã ſeipſos interrogẽt. D
Nonne tolerant̃ ab eis cędes & incẽdia Cir-
cuncellionũ,qui ſunt veneratores p̃cipitato-
rũ vltro cadauerũ, & ſub incredibilib. malis
vnius Optati per tot annos totius Aphricæ
gemitus? Parco iã dicere ſingularũ ꝑ Aphri-
cã regionũ & ciuitatũ & fundorũ tyrannicas
ptãtes,& publica latrocinia. Melius.n.vobis
hæc voſipſi dicitis,ſiue in aurẽ, ſiue palã, ſi-
cut libitũ fuerit.Quocunq;.n. oculos verteri
tis,occurret ꝙ dico,vel potius ꝙ taceo, ne-
que hinc iſtos, quos ibi diligitis accuſamus.
Non.n.nobis diſplicent, quia tolerãt malos,
ſed ꝗa intolerabiliter mali ſunt ꝑꝑ ſchiſma,
ꝑꝑ altare contra altare, ꝑꝑ ſeparationem ab
hære. Tate Xp̃i toto orbe diffuſa, ſicut tanto
ante promiſſa eſt. Violatã pacẽ, conſciſſam
vnitatẽ,iterata baptiſmata, exufflata ſacr̃a, q̃
in ſceleratis quoq; hominib. ſancta ſunt,plã
gimus & lugemus. Quæ ſi paruipendũt, in-
tueantur exẽpla quib.demonſtratũ eſt,quãti
hæc penderit Deus Qui fecerunt idolũ,vſita E
ta gladij morte perempti ſunt?qui vero ſchiſ
ma facere voluerũt, hiatu terræ Principes de
uorati & turba cõſentiẽs igne cõſumpta eſt.
Diuerſitate pęnarũ,diuerſitas agnoſcit̃ meri-
torũ.Traduntur in perſecutione ſancti codi-
ces, confitent̃ traditores, & Deo dimittunt̃.
Nõ interrogantur innocẽtes, & ab hoĩb. te-
merarijs dãnant̃.Probat̃ ĩteger certis indicijs
ꝗ inter abſentes dãnatos multo vehementius
cęteris criminatus eſt.Iudiciũ Ep̃orũ ad Im-
peratorẽ appellat̃.Iudex eligit̃ Imperator,Iu
dicãs cõtẽnit̃ Imperator. Quæ tũc acta ſunt
legiſtis,q̃ nũc agant̃ videtis:ſi de illis ĩ aliquo
dubitatis iſta iam cernite. Certe non chartis
veteribus,non archiuis publicis,nõ geſtis fo
rẽſibus aut eccleſiaſticis agimus. Maior liber
noſter

Psal. 2. noſter orbis terrarũ eſt, in eo lego cõpletũ, ꝙ in libro Dei lego ꝓmiſſum. Dñs, inquit, dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te: Poſtula à me & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuã, & poſſeſsionẽ tuã terminos terræ. Huic hæreditati q̃ nos cõmunicat, quoslibet libros teneat, exhæredatũ ſe eſſe cognoſcat. Hãc hæreditatẽ q̃ſquis expugnat, alienũ ſe eẽ a familia Dei ſatis indicat. Certe de traditione diuinorũ librorũ vertit̃ q̃ſtio, vbi hæreditas iſta ꝓmiſſa eſt. Ille ergo credat̃ teſtamẽtũ tradidiſſe flãmis, qui cõtra volũtatẽ li-
F tigat teſtatoris. Quid tibi fecit ô pars Donati? q̃d tibi fecit eccleſia Corinthiorũ? Qđ aũt de iſta dico, de omnib. talib. & tã longe poſitis intelligi volo. Quid vobis fecerũt q̃ nec oĩno quid feceritis, nec quos infamaueritis noſſe potuerũt? An q̃a Lucillã Cęcilianus in Aphrica lęſit, lucẽ Xpi orbis amiſit? Tãdẽ ſentiãt qđ fecerũt, merito certo annorũ interuallo in oculos eorũ reuolutũ eſt opus ipſorũ. Quærite ꝓ q̃ fęminã Maximianus, qui dr̃ eſſe Donati ꝓpinquus, ſeſe à Primiani cõione pciderit, & queadmodũ cõgregata Epõrũ factione, Primianũ dãnarit abſentẽ, & aduerſus eũ Eps ordinatus ſit: queadmodũ Maiorinus per Lucillã cõgregata Epõrũ factione Cęcilianũ dãnauit abſentẽ, & cõtra eum Eps ordinat⁹ eſt. An forte ꝙ a cęteris Aphris ſuę cõionis Epiſcopus cõtra factione Maximiani Primianus purgatus eſt, valere vultis: & qđ a transmarinis vnitatis Epis aduerſus factionẽ Maiorini Cęcilianus purgatus eſt, valere nõ vultis? Rogo fratres mei, q̃d magnũ peto? quid difficile a vobis intelligi cu-
G pio? Multũ quidẽ intereſt, & incõparabiliter diſtat, vel authoritate vel numero Aphricana eccleſia, ſi cũ cęteris orbis partib. cõferatur: & lõge minor eſt, ẽt ſi vnitas hic eſſet, longe oĩno minor eſt cõparata cęteris Xpianis oĩbus gẽtib. q̃ pars Maximiani cõparata parti Primiani: peto tñ & iuſtũ arbitror, vt tm̃ valeat cõciliũ Secundi Tigiſitani, qđ Lucilla conflauit aduerſus abſentẽ Cęcilianũ & Apoſtolicã ſedẽ: totũq; orbẽ Cęciliano cõmunicantẽ, quantũ valet Conciliũ Maximianenſiũ, ꝙ ſimiliter fœmina neſcio quæ cõflauit aduerſus abſentẽ Primianũ, & cęterã per Aphricã multitudinẽ Primiano cõmunicantẽ. Quid apertius cernitur? Quid ęquus poſtulatur? Videtis hæc omnia & noſtis & gemitus, & tñ videt & Deus ꝙ & vos in tam peſtifera & ſacrilega præciſione nullas res cogit remanere, ſi pro adipiſcendo ſpiritali regno carnalẽ ſuperetis affectũ, & amicitias hominũ, q̃ in iudicio Dei nihil proderũt, ꝓ diuitandis ſempiternis pęnis nõ timeatis offendere Ecce ite cõſulite, quid cõtra hæc noſtra poſsint r̃ndere cognoſcite: ſi proferunt chartas, proferimus chartas: ſi falſas nr̃as eẽ dicunt, hoc nos de ſuis dicere nõ indignent̃. Nemo delet de cęlo cõſtõẽ Dei nemo de-
let de terra eccleſiã Dei: ille totũ orbẽ promi- H
ſit, iſta totũ orbẽ repleuit, & malos habet & bonos, ſed nec in terris amittit niſi malos, nec in cęlũ admittit niſi bonos. Erit aũt vobis hic ſermo, quẽ de munere Dei, nouit ipſe, quãta & pacis & vr̃a dilectione deprõpſim⁹, correctio ſi velitis, teſtis vero etſi nolitis.

Auguſtinus refert quæ cępta ſint agi de cõcordia cũ Fortunio Donatiſtarũ Epiſcopo, monẽs & hortãs, vt ſine tumultu, qđ placide cęptũ eſt, perficiatur conuentu frequentiore. Epiſtola CLXII.

DOminis dilectiſsimis & prædicalibus fratrib. Eleuſio, Glorio, & Felici, Auguſtinus, Fortuniũ, quẽ Tuberſicũ habetis Epiſcopũ, per eandẽ ciuitatẽ, quãquã feſtinãtiſſime, cũ ad Zertenſem eccleſiã pergeremus, experti ſumus, ita oĩno vt de illo ſoletis benigniſsime polliceri. Eã ipſam quippe veſtrã de illo nobis ſermocinationẽ cũ ei renunciaremus volentes eũ videre, nõ abnuit. Venimus itaq; ad eũ, quia ætati eius id a nobis deferẽdũ videbatur potius, q̃ exigendũ, vt ipſe ad nos veniret prior. Perreximus ergo comitantibus nõ paucis, quos forte aggregatos no-
bis illud tẽpus inuenerat. Cum aũt apud eũ I
cõſediſſemus, rumore diſperſo nõ parua pterea turba confluxit, ſed in tota illa multitudine perpauci apparebant, qui vtiliter ac ſalubriter agi cauſam illã, & tantã, reiq; tantæ quæſtionẽ prudenter & pie diſcuti cuperẽt. Cęteri vero magis ad ſpectaculũ quaſi altecationis nr̃æ propẽ theatrica cõſuetudine, q̃ ad inſtructionẽ ſalutis chariſsima deuotione cõuenerãt. Quapropter nec ſilẽtiũ nobis pbere, nec intente nobiſcũ atq; modeſte ſaltẽ & ordinate colloqui potuerunt, exceptis, vt dixi paucis, quorũ religioſa & ſimplex ap-

parebat

parebat intentio: Itaq; libere pro ſui cuiuſ-
que animi motu immoderare loquētiū om-
nia ſtrepitu turbabātur, nec euincete ſiue nos
ſiue ipſe rogando, interdum etiā obiurgādo
potuimus, vt nobis modeſtū ſilentiū præbe-
ret. Res tamen vtcunq; agi cępta eſt, & ali-
quot horas alterno ſermone protraximus,
quantū vocibus interquieſcentibus varie tu
multuātiū ſinebamur. Sed in ipſo diſputatio
K nis exordio, cū videremus ea, quæ diceban-
tur ſubinde labi de memoria vel noſtra vel
eorū, quorū ſalutē maxime curabamus: & vt
eſſet nobis cautior medeſtiorq; tractatio, ſi-
mul vt & vos atq; alij fratres, qui abſentes
erāt, quid inter nos actū eſſet, legēdo cogno
ſceretis, poſtulauim⁹, vt à notarijs verba no
ſtra exciperent: vbi diu ab illo vel ei cōſen-
tiētibus reluctatū eſt, poſtea tñ ipſe conceſ-
Strenue pro celeriter. ſit. Sed notarij qui aderāt, atq; id ſtrenue fa-
cere poterant, neſcio qua cauſa excipere no
luerūt. Egimus ſaltē vt fratres, q nobiſcū erāt
quanq̄ in hac re tardius poſſent, exciperēt,
pollicētes nos ibi eaſdē tabulas rlicturos. Cō
ſenſum eſt. Cęperūt verba noſtra excipi, &
aliqua abinuicē ad tabulas dicta ſunt. Poſtea
inordinatas perſtrepentiū interpellationes,
& propterea noſtrā quoq; turbulantiorē diſ
putationē notarij non valētes ſuſtinere, ceſ-
ſerūt, nobis ſanè nō deſiſtētibus, &, vt cuiq;
facultas dabatur, multa dicētib. Ex quibus oī
bus verbis noſtris quantū recordari potui,
cauſæ totius actione dilectionē veſtrā frau-
dare nolui. Poteſtis.n.ei literas meas legere,
vt vel ap,pbet vera me ſcripſiſſe, vel ipſe vo
bis, ſiqd melius recolit, incūctāter inſinuet.
Primo.n.vitā noſtrā, q̄ vobis beneuolentius
fortaſſe q̄ verius narrātib. ſe cōperiſſe dice-
bat p̄dicare dignat⁹ eſt, adiūgēs ſe dixiſſe vo
L bis nos oīa q̄ de nobis inſinuaretis bene fa-
cere potuiſſe, ſi ī eccleſia faceremus. Deinde
q̄rere cępimus, quænā illa eēt eccleſia, vbi vi
uere ſic oporteret, vtrū illa q̄ ſicut ſctā tāto
ante ſcriptura prædixerat, ſe terrarū orbe dif
funderet, an illa quā pars exigua vel Aphro
rū vel Aphricæ cōtineret. Hic primo aſſere-
re conatus eſt vbiq; terrarū eſſe cōionē ſuā.
Quærebā vtrū epiſtolas cōicatoris, quas for
matas dicimus, poſſet qūo vellē dare, & affir
mabā quod manifeſtū erat omnib. hoc mō
faciliime illā terminari poſſe quæſtionē. Pa
rabā aūt, vt ſi conſentiret, ad illas eccleſias à
nobis tales literæ mitterētur, quas in Apoſto
licis authoritatibus pariter legeramus illo iā
tp̄e fuiſſe fundatas. Sed quia res aperte falſa
erat permixtis verbis cito inde diſceſſum ē:
inter quæ verba Euangelicā illā dñi admo- *Matt.*
nitionē commemorarit, qua dixit: Cauete à
pſeudoprophetis, multi ad vos veniēt in ve-
ſtitu ouiū, intus āt ſunt lupi rapaces. Ex fru-
ctibus eorū cognoſcetis eos. Quæ verba do- M
mini cū diceremus eadē de illis à nobis poſ
ſe recitari, ventū inde eſt ad exaggerationem
perſecutionis, quā ſæpe ſuā partē pertuliſſe
dicebat, hinc volens oſtēdere ſuos eſſe Chri-
ſtianos, quia perſecutionē paterentur. Inter
quæ verba cū ego pararē ex Euangelio re-
ſpōdere, idē capitulū cōmemorauit prior,
vbi dñs ait: Beati qui perſecutionē patiuntur *Matt.*
pp iuſtitiā, qm̄ ipſorū eſt regnū cęlorum.
Quo loco ego gratulatus, ſubieci ſtatim, id
ergo eſſe quærendū, vtrū illi perſecutionē
propter iuſtitiā paſsi fuerint. In qua quæſtio
ne diſcuti cupiebā, quod quidē omnib. clarū
erat vtrū vos in vnitate eccleſiæ conſtitutos,
an ſchiſmate iā diuiſos, Macariana tēpora in
uenerint, vt qui videre vellēt, vtrū ,ppter iu-
ſtitiā perſecuitonē paſsi fuerint: id potius at
tenderent, vtrū ſe recte à totius orbis vnita-
te p̄ciderint. Quod ſi iniuſte feciſſe inuenirē
tur, manifeſtū eſſe eos propter iniuſtitiā po-
tius, q̄ ,ppter iuſtitiā paſſos p̱ſecutionē: & iō
numero beatorū adiungi nō poſſe, de quib.
dictū eſt: Beati qui perſecutionē patiūtur pp
iuſtitiam. Ibi cōmemorata eſt famoſior quā
certior codicū illa traditio. Sed rñdebatur
à partibus noſtris, Principes illorū potius
fuiſſe traditores. Qd̄ ſi in hac re noſtrorum
literis nollēt credere, nec nos cogi oportere
vt literis credamus ipſorū. Sed tamen ſeque- A
ſtrata iſta dubia quæſtione quætebā qūo ſe
iſti iuſte ſeparaſſent ab innocētia cęterorum
Chriſtianorum, qui per orbē terrarū ſucceſ
ſionis ordinem cuſtodientes, in antiquiſsi-
mis eccleſijs conſtituti, penitus ignorarent,
qui fuerint in Aphrica traditores, qui certe
nō poſſent cōmunicare, niſi eis quos ſedere
in ſedibus Epiſcopalibus audiebāt. Rñdit tā
diu trāſmarinarū partiū eccleſias māſiſſe in
nocentes, donec cōſenſiſſet in eorū ſangui-
nē quos Macarianā perſecutionem pertuliſ-
ſe dicebat. Vbi ego poſſem quidē dicere, nec
inuidia Macariani temporis innocentiam
trans-

transmarinarum ecclesiarũ contaminari potuisse, qñquidem nullo modo probarent illis authoribus fecisse ẽt quæ fecerat. Sed de compendio quærere malui, si Macarij sæuitia, ex quo in eã consensisse dicebantur transmarinæ ecclesię, suã innocentiã prodiderũt, vtrũ saltẽ probaretur vsq; ad illa tẽpora Donatistas cũ Orientalib. ecclesijs cęterisq; orbis partiũ in vnitate mãsisse. Tunc protulit quoddã volumen, vbi volebat ostendere Sardicẽse conciliũ ad Epos Aphros qui erant cõionis Donati, dedisse literas. Quod cũ legerẽt audiuimus Donati nomen inter cęteros Episcopos, quib. illi scripserant. Itaq; flagitare cę-
B pimus vt doceretur, vtrũ ipse esset Donatus, de cuius parte isti cognominatur: fieri.n. potuisse, vt alicui Donato alterius hæresis Epo scripserint, cũ maxime in illis nominib. nec Aphricæ mentio facta fuerit. Qũo ergo posset probare Donatũ partis Donati Epm nomine illo accipiendũ esse, qñ ne id quidẽ ꝓbare posset, vtrũ ad Aphricanarũ specialiter ecclesiarum Epos illæ literæ missæ fuerint? Quanq̃.n. Donati nomen Aphrũ esse soleat, non tñ repugnaret à vero, vt vel partium illarũ aliquis vocaretur noĩe Aphro, vel aliquis Apher in illis partibus constitueretur Eps. Neque.n. in eis vel diem vel consulem inuenimus, vt saltẽ consideratis tẽporib. certi aliquid eluceret. Sanè qm̃ nescio qñ audieramus Arrianos, cũ à cõione catholica discrepassent, Donatistas in Aphrica sibi sociare tẽtasse, ad aurẽ mihi hoc ipsum frater Alipius suggesit. Tunc accepto ipso volumine, eiusdẽ concilij statuta cõsiderans, legit Athanasiũ Epm Alexandrinũ catholicũ, cuius ma-
C xime aduersus Arrianos acerrimarũ disputationũ conflictis eminuit, & Iulium Ecclesię Romanæ epm nihilominus catholicũ, illo concilio Sardicensi fuisse improbatos. Vnde apud nos constitit Arrianorũ fuisse cõciliũ, quib. isti epi catholici vehementissime resistebant. Itaq; ad diligentiorẽ ẽt tẽporũ discussionẽ voluimus ipsum volumẽ accipere atq; auferre nobiscũ. Qui noluit dare dicens, ibi nos habere illud qñ aliquid in eo considerare uellemus. Rogaui ẽt vt manu mea notari permitteret: fateor timẽs ne mihi forte causa exigente, cũ petendũ esset, pro illo aliud proferretur, neq; hoc voluit. Deinde mihi cępit instare, ut ad interrogationẽ suã breuiter rñderẽ, q̃rens à me quẽ iustũ putarẽ, eum qui persequeretur, an eũ qui persecutionẽ pateretur. Cũ rñdebã, non recte ita interrogari. Fieri.n. posse, ut ambo iniqui sint, fieri ẽt posse vt iniquiorẽ persequatur. Nõ ergo esse cõsequens, ut ideo sit quisq; iustior, quia persequutionẽ patitur, quãuis id plerunq; iustiori cõtingat. Deinde cũ uiderẽ in hoc eũ multũ immorari ut iustitiã suæ partis ex eo certam vellet intelligi, quia persequutionẽ passa fuerit, q̃siui ab eo, utrũ iustũ & christianũ putaret Epm Mediolanensis ecclesiæ Ambrosiũ. Cogebatur utiq; negare ꝙ ille uir christianus esset & iustus, quia si fateretur, statim ob- D
ijceremus ꝙ eũ rebaptizandum esse cẽseret. Cum ergo eloqui cogeretur, quibus ille nõ esset habendus Christianus & iustus, cõmemoraui, quantã persequutionẽ pertulerit, circundata ẽt militibus armatis ecclesia. Quęsiui ẽt, utrũ Maximianũ, quia & is apud Carthaginẽ schisma fecerat, & iustũ & Christianũ putaret. Non poterat nisi negare. Cõmemoraui ergo ẽt illũ talẽ persequutionẽ pertulisse, ut ecclesia eius usq; ad fundameuta dirueretur. His igitur exemplis ei si possem persuadere moliebar, ut iã desineret dicere persecutionis perpessionẽ christianę iustitię certissimũ esse documentũ. Narrauit ẽt in ipsa schismatis nouitate maiores suos cũ cogitarent culpã Cęciliani, ne schisma fieret, quoquo modo velle sopire, dedisse quẽdã interuentorẽ populo suæ cõionis apud Carthaginẽ constituto, anteq̃ Maiorinus aduersus Cęcilianũ ordinaretur. Hunc ergo interuentorẽ in suo cõuenticulo à nostris dicebat occisũ. E
Qđ (fateor) nunq̃ antea prorsus audierã cũ tã multa ab eis obiecta crimina refellerent, & redarguerent à nostris, atq; in eos plura & maiora iacerẽtur. Sed tñ posteaq̃ hoc narrauit, rursus à me instãter cępit q̃rere quẽ iustũ putarẽ eũne qui occidit, an eũ qui occisus esset, quasi iã mihi probauisset, ita ut narrauerat esse cõmissum. Dicebam ergo prius, utrũ uerũ esset, esse q̃rendũ. Nõ.n. temere credi oportere q̃cunq; dñr, & tñ fieri potuisse, ut uel ambo æque mali essent, uel ẽt peiorem quisquã malus occideret. Re uera.n. fieri potest, ut sceleratior sit rebaptizator totiꝰ hoĩs, quã solius corporis interemptor. Vnde ẽt illud, quod à me postea quæsiuit, iã quærẽdũ non erit. Ait.n. ẽt malũ non debuisse occidi à

Chri-

Christianis & iustis, quasi nos eos q hæc in catholica faciunt, iustos vocemus, q̃ tñ nobis ab istis dici facilius q̃ probari solent, cum tã multas violẽtissimas cędes & strages pleriq; ipsorũ & Epi & p̃sbyteri & quilibet clerici congregatis turbis hominũ furiosissimorũ, non catholicis tm̃, sed nõnunquã ẽt suis, vbi pñt inferre nõ cessent. Quæ cũ ita sint, dissimulans tñ ab sceleratissimis factis suorũ, q̃

G ipse plus nouit, vrgebat vt dicerẽ. Quis iusto rũ vel malũ aliquẽ occideret? Quod ẽt si ad causam iã non pertinebat, fatebamur.n.hæc vbicunq; sub noĩe Christiano fierent, nõ fieri à bonis, sed tñ vt admoneretur quid esset q̃rendũ r̃ndimus, q̃rentes vtrũ Helias iustus ei videretur fuisse. Quod negare non potuit. Deinde subiecimus q̃ multos pseudoprophetas sua manu peremerit. Hic reuera vidit, ꝙ videndũ erat, alia licuisse tunc iustis. Hæc.n. prophetico spiritu authoritate Dei faciebãt, qui proculdubio nouit, cui ẽt profit occidi. Exigebat ergo vt docerẽ iã noui testĩ tẽporibus, qui iustorũ aliquẽ occiderit, ẽt sceleratũ & impiũ. Tunc reditũ est ad superiorẽ tractatũ, quo volebamus ostendere, neq; nos illis debere obijcere suorũ scelera, neq; illos nobis, siqua inuenirentur talia facta nostrorum.

Non occidit iustus De nouo.n. testõ ostendi quidem nõn posse, ꝙ iustus quisquam interfecerit aliquem, sed tñ illud probari posse ipso exemplo dñi, sceleratos ab innocentibus fuisse toleratos. Traditorem.n.suũ, qui iam pretiũ eius acceperat, vsq; ad vltimũ pacis osculum inter innocentes secũ esse perpessus est. Quib. nõ tacuit esse inter illos tanti sceleris hominẽ, & tñ primum sacr̃m corporis & sanguinis sui, nondũ illo excluso cõiter omnibus dedit. Quo exẽplo cum prope oẽs mouerentur, tẽtauit dicere, ante passionẽ dñi cõionem illam cũ scelerato non obfuisse Apostolis, quia nondũ habebant baptismũ Christi, sed baptismũ

H Ioannis. Quod posteaq̃ dixit, cępi ab eo q̃rere, queadmodum ergo scriptum esset, ꝙ Iesus baptizauerit plures q̃ Ioannes, cum ipse nõ baptizaret, sed discipuli eius, hoc est, per suos discipulos baptizaret. Q̃uo ergo dabãt quod non acceperant? quod ipsi maxime solent dicere. An forte Christus baptismo Ioãnis baptizabat? Deinde in hac s̃nia multa q̃siturus eram, q̃uo ab ipso Ioanne tunc quęsitum sit de baptismo dñi, & respõderit ꝙ ille haberet sponsam, & ille esset sponsus. Nunquid ergo fas erat vt baptismo Ioannis baptizaret spõsus, i. baptismo amici vel serui? Deinde q̃uo poterant eucharistiam accipere nõdum baptizati? aut q̃uo Petro volenti vt totũ se lauaret, responderit: Qui lotus est semel, non eũ oportet iterũ lauari, sed est mundus totus? *Ioan.* Perfecta.n.mundatio non in Ioannis, sed in nominis dñi baptismo est, si eo se dignũ qui accipit præbeat: si aũt indignum, sacramenta in eo non ad salutẽ, sed ad pernicië permanebunt. Tñ cum ego ista q̃siturus I essem, ẽt ipse vidit de baptismo discipulorũ dñi non sibi fuisse quærendum. Inde itum est in aliud, multis vt poterant vtrinque sermocinãtibus: inter quæ dictum est, ꝙ adhuc eos nostri persecuturi essent nobisq; dicebat, videre se velle quales nos essemus in illa persecutione præbituros, vtrũ consensuri essemus tali s̃æuitiæ, an nullum cõmodaturi consensum. Nos dicebamus Deũ videre corda nr̃a, quæ ipsi non possent. & illos temere adhuc ista metuere, q̃ si contigerint, à malis contingere, quibus deteriores ipsi habent: nec tamẽ ideo nos à catholica cõione segregare debere, siquid forte nobis inuitis, vel etiam, si valuerimus, contradicentibus factum fuerit, cũ tolerantiam pacificam didicerimus, dicente Apostolo: Sufferentes inuicem in dilectione, studentes seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. *Ep. 4.* Quã pacẽ atq; tolerantiã, illos non tenuisse dicebamus, qui schisma fecerunt, vt nũc inter suos qui mitiores eorum sunt grauiora tolerent, ne scindatur quod scissum est cũ leuiora nollent pro ipsa vnitate tolerare. Dicebamus ẽt nondũ fuisse tẽporibus veterũ pacẽ vnitatis, & tolerantiã tanta cõmendatione prædicatam, sicut exẽplo dñi & noui testamenti charitate: & tñ Prophetas illos & sanctos viros dicere solere in populũ scelera eorũ, cum tñ se ab illius populi vnitate & à cõione pariter accipiendorũ sacramentorũ, quæ tunc fuerunt, diuellere non tentassent. K Inde nescio q̃uo ventũ est ad cõmemorationem beatæ memoriæ Genethlij Episcopi, ꝙ nescio quam constitutionem datam contra illos cõpresserit, & effectum habere non siuerit. Laudabant illum oẽs & benignissime præferebant. Inter quas laudes à nobis subiectum est, quod etiam ipse tamẽ Genethlius, si in eorum manus incidisset rebaptizandus cen-

censeretur. Et hęc iá státes loquebamur, quia
discedendi tépus vrgeret. Ibi planè ille senex
dixit, iá formá esse factá, vt quisquis ad eos si
deliũ à nobis venerit baptizetur, quod eum
inuitũ & cũ dolore animi dicere, quátũ po-
terat apparebat sanè: cũ ét ipse multa mala
suorũ apertissime gemeret, atq; oñderet, qđ
totius ciuitatis eius testimonio probabat, q̃
L esset remotus à talibus factis, & quę ipsis suis
dicere soleat modesta couquæstione profer-
Eze. 18. ret, nosq; commemoramus illud Ezechielis
Prophetæ, vbi aperte scriptũ est: Nec filij cul
pá patri, nec patris culpá filio eis imputádá:
vbi dictũ est: Sicut.n. anima patris mea est,
ita & anima filij mea est: Anima enim, quæ-
cunq; peccauerit sola morietur: placuit om-
nib. in talibus disputationibus violenta facta
malorũ hoíum nobis abinuicé objici nõ de
bere. Remanebat ergo schismatis q̃stio. Ita-
que hortati eũ sumus, vt etiá atq; etiá placi-
do atq; pacato animo annitatur nobiscũ, vt
diligenti examinatione tanta inquisitio ter-
minũ sumat. Vbi ille benigne cũ diceret, nos
solũ ista quærere, nolle át nostros hęc q̃ri,
ea facta pollicitatione discessimus vt exhibe
remus ei plures collegas nostros, certe vel
decé, qui tanta beneuolentia & lenitate, & tá
pio studio id quæri vellent, quantũ in nobis
eum iá animaduertisse atq; approbare sen-
tiebamtis. Hoc ét de suorũ numero & ipse
pollicitus est. Vñ vos hortor & obtestor per
dñi sanguiné, vt eũ promissi sui cõmoneatis
& grauiter instetis vt res cępta peragat, quá
propè ad finé peruenisse iá cernitis. Quan-
tũ.n. arbitror, dificillime potestis inuenire in
Episcopis vestris tá vtilem animũ, & volũta
M té q̃ in isto sene perspeximus. Postero enim
die ipse ad nos venit, & hæc iterũ q̃rere cę-
peramus. Sed quia ordinandi Xpi necessitas
nos inde iamiáq; rapiebat, diutius cũ illo es-
se nequiuimus. Iá.n. miseramus ad Maiorem
Cęlicolarũ, qué audieramus noui apud eos
baptismi institutoré instituisse, & multos il-
lo sacrilegio seduxisse, & cũ illo quantũ ip-
sius téporis patiebant angustiæ, aliquid, lo-
queremur; Qué posteaq̃ venturũ comperit,
vidés nos aliud suscepisse negociũ: cũ & ip
sum nescio quæ necessitas professionis vrge
ret, benigne à nobis placideq; discessit. Vi-
detur aũt mihi, vt turbulétas turbas, & impe
dimentum potius quam adiumétũ afferétes
omnino deuitemus, & vere ex animo amico
atq; tráquillo susceptũ tá magnũ negocium
dño opitulante peragamus, ad aliquá villá
nos cõuenire debere nõ magná, vbi nullius
nostrũ esset ecclesia: quam tñ villá cõmuni-
ter possidét homines & nostræ cõmunionis
& ipsius sicuti est villa Titiana. Siue ergo in A
Tubursicési, siue in Tagastensi talis locus, vel
ille qué cõmemoraui, vel aliquis alius inué-
tus fuerit, faciamus codices canonicos præ-
sto esse. Et siqua proferri potuerint ex vtraq;
parte documéta, vt postpositis cęteris, nulla
si dño placuerit interpelláte molestia, quot-
quot dieb. poterimus ad hoc vacantes, & v-
nusquisq; nostrũ apud suũ hospité dñm de-
precátes, adiuuante ipso cui pax Christiana
gratissima est, ré tátá, & bono animo cęptá
ad inquisitionis terminũ ꝑducamꝰ. Rescribi
te sanè, q̃d de hac re vel vobis vel illi videat.

Augustinus Emeritum Donatistá, sed alio-
qui virum probum & liberaliter eruditũ
inuitat, vt rñdeat qua iusta causa schisma
mouerint. Epistola CLXIII.

Desiderabili & dilecto fratri Emerito, 2. retra.
Augustinus. Ego cũ audio quendam, cap. 42.
bono ingenio ꝑditũ, doctrinisq; liberalibus & 51.
eruditum quanquá non ibi salus animæ con
stituta sit, tamen in quæstione facillima senti
re aliud quá veritas postulat, quo magis mi-
ror, eo magis exardesco nosse hominé, & cũ
eo colloqui: vel si id non possim, salté lite-
ris, quæ longissimè volant attingere mentem
eius, atq; ab eo vicissim attingi desidero. Si-
cut te esse audio talé virũ, & ab ecclesia ca-
tholica, quæ sicut sancto spiritu prænuncia-
ta est, toto orbe diffunditur discerptũ doleo
atq; seclusum, quam ob causam nescio. Ná
certum est magnæ parti Romani orbis, me B
dicam etiam, Barbaris gentibus, quibus quo
que debitorem se dicebat Apostolus, quorũ
Christianæ fidei cõmunio nostra contexitur
ignotá esse parté Donati. Nec eos omnino
scire vel q̃ñ, vel q̃bus causis exorta sit ista dis
sensio. Quos vtiq; omnes Christianos ab eis
criminibus, quæ Aphris objicitis, nisi inno-
cétes esse fatearis, cogeris dicere omniũ ma
le factis obnoxios, cũ apud vos ꝑditi (vt mi-
tius dixerim) lateant, vos oés esse pollutos.
Non enim neminem, de uestra cõmunione
pellitis:

pellitis: aut tunc primũ pellitis, cum primũ illud vnde pellendus est fecerit, an nõ aliquã to tẽpore latentẽ, & postea proditũ cõuictũ que damnatis? Quæro igitur, vtrũ vos contaminauerit eo tempore quo latebat? Respondebis, nullo modo. Nullo ergo tempore cõtaminaret, etiam si semper id lateret. nam & mortuorũ nonulla sæpe commissa produntur, nec fraudi est Christianis, qui eis cõmunicauere viuẽtibus. Cur ergo vos tam temeraria atq; sacrilega direptione præcidistis à cõmunione innumerabiliũ ecclesiarũ Oriẽtalium, quas semper latuit, & adhuc latet qđ in Aphrica gestum esse aut docetis aut fingitis?

E Alia enim quæstio est, vtrum illa vera dicatis, quæ quidẽ nos multo probabilioribus documentis falsa esse conuincimus, & in vestris magis ea ipsa quæ obijcitis, tũc probata declaramus. Sed hęc (vt dixi) alia quęstio est tunc aggredienda & discutienda cũ opus fuerit. Illud nunc attendat vigilantia mentis tuæ neminẽ contaminari posse ignotorũ ignotisq; criminibus. Vnde manifestũ est à cõmunione orbis, cui seu falsa seu vera crimina, quæ Aphris intenditis, prorsus ignota sunt, & ignota semper fuerunt, sacrilego schismate vos esse separatos: quanquã & illud non est tacendũ, etiam cognitos malos bonis nõ obesse in ecclesia, si eos à communione prohibendi aut potestas desit, aut aliqua ratio conseruandæ pacis impediat. Qui sunt enim qui apud prophetã Ezechielẽ, & ante vastationẽ perditorũ signari meruerũt, & cum illi vastarentur euadere illęsi, nisi, vt ibi manifestissime ostenditur, qui mærent & gemũt peccata & iniquitates populi Dei, q̃ fiunt in medio eorum? Quis aũt quod ignorat, gemit & męret? Ex eadem ratione etiam *Phil. 2.* Paulus Apostolus falsos fratres tolerat. Non enim de incognitis ait: Omnes sua quærunt, non quę Iesu Christi, quos tamẽ secum fuisse manifestat. Ex quo autem genere sunt qui vel *Thurificati. Libellatici.* thurificate idolis vel codices diuinos tradere quam mori maluerunt, nisi ex eorũ

F qui sua quærunt, non quæ Iesu Christi? Multa testimonia scripturarum prętereo, ne longiorem quam necesse est epistolam faciam & eruditioni tuæ plura per teipsum consyderanda permitto. Quod tamen satis est, video. Obsecro si tam multi iniqui in vno populo Dei, eos quos contestabantur nõ fecerunt tales, quales ipsi erãt si multitudo illa falsorum fratrum Apostolum Paulũ in vna cum eis ecclesia constitutum non fecit sua quærentẽ, non quæ Iesu Christi manifestum est non hoc effici hominem, quod est malus quisquam, cum quo ad altare Christi acceditur etiã si nõ sit incognitus, si tantum non approbetur, & à bona cõsciẽtia displicendo separetur. Manifestũ est igitur non esse aliud cum fure cõcurrere, nisi vel furari cum eo, vel furtum eius cordis placito accipere. Hoc nos dicimus, vt quæstiones infinitas atq; superfluas de factis hominũ, quæ rationem nostram nihil impediunt, feramus. Sed & vos nisi hoc sentiatis, tales eritis oẽs qualis Optatus in vestra communione vobis non ignorantibus fuit. G

Quod absit ab Emeriti morib. aliorumq; talium, quales apud vos esse non dubito longe à factis illius alienos. Neq;.n. vobis obijcimus, nisi schismatis crimen, quã etiã hæresim male perseuerãdo fecistis. Quãti autẽ diuino iudicio pendatur hoc facinus, lege quod te legisse non ambigo. Inuenies *Num. 16* Datan & Abiron hiatu terræ deuoratos, cęterosq; omnes qui eis cõsenserant igne de medio eorum existente consumptos. Illud ergo scelus ad exemplum deuitandi dominus Dei præsenti supplicio denotauit, vt cum talibus patientissime parcit, quali vltimo iudicio reseruet ostenderet. Neq;.n. reprehendimus rationes vestras, si eo tempore quo vesana potentia furore iactabatur Optatus, cũ eius accusator esset totus Aphricæ gemitus cogemiscentibus vobis: si tamen talis es, qualem te prædicat fama, ꝙ scit Deus me & credere & velle. Nõ ergo reprehendimus si eo tempore, ne multos se cum excommunicatos traheret, & communionem vestrã schismatis furore pręcideret, eum excommunicare noluistis, sed hoc ipsum est quod vos arguit in iudicio Dei frater Emerite, quod cũ H

videritis tam magnum malũ esse, diuidi partem Donati, vt Optatus potius in cõmunionem tolerandus existimaretur, quam illud admitteretur, permanetis in eo malo quod in diuidenda ecclesia Christi à vestris maioribus perpetratũ est. Hic fortasse respondẽdi angustia tentabis defendere Optatum. Noli frater, noli obsecro, non te decet, & si aliquem alium forte deceat, si tamen quicquã decet malos, Emeritum certe non decet de-

fendere

fendere Optatum, ſed fortaſſe nec accuſare.
Ita ſit ſanè. Vtere voce media & dic, Vnuſqſ
Rom. 14. que ſarcinam ſuam portat. Tu quis es qui iu-
dicas ſeruum alienũ? Si ergo ad teſtimoniũ
totius Aphrichæ immo vero terrarum oĩum
quaqua verſum Gildonis fama feruebat (ſi-
mul.n.& ille notus erat) non auſi eſtis vnquã
de Optato iudicare, ne temere de incognitis
iudicaretis, nos tandẽ poſſumus aut dẽmus
G de ijs qui ante nos vixerunt, ad veſtrum tm̃-
modo teſtimonium temerariam de incogni
tis ferre ſnĩam, vt parum ſit quod vos ignota
criminamini, niſi & nos ignota iudicamus?
Non.n. Optatum & ſi forte falſa periclitat̃ in
uidia, ſed te defendis cum dicis, Ignoro qua
lis iſte fuerit. Quanto magis ergo quales fue-
runt Aphri, quos ignotiores arguis, Orienta
lis orbis ignorat? à quib. tñ eccleſijs quarum
nomina hẽs in libris & recitas, nefaria diſſen
ſione disiungeris. Si tum Mugadẽſem Ep̃m
veſtrum famoſiſſimum & peſſime diffama-
tum, nõ dico Cæſariẽſis, Sed Sitifenſis collega
eius eiuſdẽq; tp̃is ignorabat quo traditores
Aphros, quicũq; illi fuerint, eccleſia Corin-
thiorum, Epheſiorum, Coloſſenſium, Philip
penſium, Theſſalonicẽſium, Antiochenorũ,
Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, cæterarumq; or-
bis partium ab Apoſtolis in Chriſto ædifica-
tarũ, aut noſſe potuit, aut dãnari à vobis mer
uit, qa nõ potuit, & tñ eis non cõicatis, & di
citis non eſſe Chriſtianos, & eos rebaptizare
conamini. Quid dicam? qd quærar? aut qd ex
clamem? Si cum hoĩe cordato loquor, indi-
gnationis huiꝰ aculeos tecũ participo. Nã vi
des profecto q̃ dicerẽ ſi vellẽ dicere. An for-
te fecerũt inter ſe maiores veſtri conciliũ &
dãnauerunt prę̃ter ſe totum orbem Chriſtia
num? Ita ne ad hoc perducta eſt rerum exiſti
matio, vt conciliũ Maximianenſium qui de
veſtra præciſione præciſi ſunt, quia vobis cõ
H parati pauciſſimi ſunt, non valeat aduerſus
vos, & veſtrũ concilium valeat aduerſus gen
tes, hæreditatem Chriſti & poſſeſſionẽ eius
terminos terrę? Miror ſi habet in corpore ſan
guinẽ, qui de hac re non erubeſcit. Reſcribe
ad iſta quæſo. A nonnullis.n. quib. non potui
nõ credere, audiui te reſcripturũ ſi tibi ſcri-
berẽ. Iã.n. pridẽ miſi vnam epiſtolã q̃ vtrum
acceperis vel ei reſponderis & forte ego tuã
non acceperim, neſcio. Nunc interim peto
ad hæc reſpondere ne graueris, quod tibi vi
detur. Sed noli te in alias tollere q̃ones. Hinc
enim caput eſt ordinatiſſimæ inquiſitionis,
cur ſchiſma factum ſit. Nã & terrenæ p̃tãtes
cum ſchiſmaticos p̃ſequunt̃, ea regula ſe de
fendunt, qua dicit Apoſtolus: Qui p̃tãti reſi-
ſtit, Dei ordinationi reſiſtit, Qui aũt reſiſtũt, Rom. 13.
ipſi ſibi iudiciũ ac quirũt. Principes.n. nõ ſũt
timori bono operi ſed malo. Vis aũt non ti-
mere p̃tãtem? Bonum fac & habebis laudem
ex illa. Dei.n. miniſter eſt, tibi in bonũ. Quod
ſi malum feceris, time. Non enim fruſtra gla I
diũ portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in
iram ei qui male agit. Tota igitur q̃ eſt, vtrũ
nihil mali ſit ſchiſma, aut vtrum ſchiſma nõ
feceritis, pro bono opere poteſtatib. reſiſta-
tis, non pro malo, vnde vobis acquiratis iudi Matt. 5.
cium. Propterea prouidentiſſime dñs nõ ait:
Beati qui perſequutionẽ patiunt̃ tm̃, ſed addi
dit, p̱p iuſtitiam. Si ergo iuſtitia eſt, quã ope
rati eſtis in illa diſſenſione, in qua etiam per
manetis, ſm̃ ea q̃ ſupra dixi, noſſe abs te cu-
pio. Si aũt iniquitas eſt orbem Chriſtianum
damnare inauditum, vel quia non audiunt q̃
vos audiſtis, vel quia non ei probatum eſt,
qđ temere credidiſtis, aut ſine certo docu-
mento accuſaſtis & iõ rebaptizare velle tot
eccleſias ipſius domini, cum hic adhuc eſſet
in carne, & Apoſtolorũ eius prędicatione ac
labore fundatis. quia vobis licet, aut neſcire
Aphros collegas veſtros malos ſimul viuen-
tes, ſimul ſacramẽta tractãtes etiam ſcire, ſed
tolerare, ne pars Donati diuidatur, illis autẽ
in orbe remotiſſimo conſtitutis, nõ licet ne
ſcire quod vos de Aphris aut noſtis, aut cre-
ditis, aut audiſtis, aut fingitis, quæ tãta eſt per
uerſitas amplecti ſuam iniquitatem, & p̃tãtũ
accuſare ſeueritatem? At.n.& malos Chriſtia
nis nõ licet perſequi. Eſto nõ liceat, ſed nun-
quid hoc p̃tãtib. ad hoc ipſum ordinatis, fas
eſt obiicere? An Apoſtolũ delebimus? Aut nõ
hñt codices veſtri quæ paulo ãte commemo K
raui? Sed vos, inquies, talib. cõmunicare non
debetis. Quid ergo? Vos Flauiano quondã vi
cario partis veſtrę hoĩ, quia legib. ſeruiens,
nocentes quos inuenerat occidebat, nõ cõi-
caſtis? Sed à vobis, inquies, Romani principes
aduerſum nos prouocantur. Immo à vobis
aduerſum voſipſos, qui eccleſiã, cuius illi ſi-
cut tanto ante prædictũ eſt, iã membra ſunt
de Chriſto.n. dictũ eſt: Et adorabunt eũ oẽs Pſal. 71.
reges terræ, & præciſione laniare auſi eſtis,

& rebaptizare pertinaciter audetis. Nostri aũt aduersus illicitas & priuatas vestrorũ violentias, quas & vos ibi, q talia nõ facitis, doletis & gemitis, a ptãtib. ordinatis tuitionẽ petunt, nõ qua vos psequant, sed qua se defendant. Sicut Apostolus Paul⁹ aduersus Iudæos Act. 23. cõiurantes vt eũ necarent, anteq̃ esset Roma nũ Imperiũ Christianũ, egit vt sibi tuitio etiã armatorum daret. Sed illi principes qualibet occasione cognoscẽtes vestri schismatis nefas cõstituũt aduersus vos pro sua solicitudi L ne ac ptãte quod volunt. Non. n frustra gladium portãt; Dei. n. ministri sunt vindices in iram in eos qui male agunt. Postremò ẽt si ali q nostrorũ non Christiana moderatione ista faciũt, displicet nobis, sed tñ nõ pp eos relinquimus Catholicã ecclesiã, si eã ante vltimũ tpš vẽtilationis à palea purgare nõ possum⁹, qñ & vos pp Optatũ, cũ eũ pellere non audebatis, partẽ Donati nõ reliquistis. At enim dicitis quare nos adiungi vobis vultis, si scelerati sumus? Quia viuitis adhuc & corrigi potestis si velitis. Cum. n. nobis cõiungimini, hoc est, ecclesiæ Dei, hæreditati Christi, cuius possessio sunt termini terræ, vos corrigimini vt in radice viuatis. De ramis. n fractis sic ait Apostolus: Potens est. n. Deus ite Rom. 11. rum inserere illos. Vos ergo mutamini ex ea parte qua dissentiebatis, q̃uis sacramẽta quæ habebatis, cũ eadẽ sint i oib. sancta sint. Qua pp vos mutari volumus à peruersitate. i. vt denuo radicẽt vestra præcisio. Nã sacramẽta q̃ nõ mutastis, sicut habetis, approbant à nobis, ne forte cũ vestram prauitatẽ corrigere volumus, illis mysteriis Christi, q̃ in vestra prauitate depreuata nõ sunt, sacrilegã faciamus iniuriam. Neque. n. & Saul deprauauerat vnctionem quam acceperat, cui vnctioni tñ honorem rex Dauid pius Dei seruus ex M hibuit. Propterea ergo vos nõ rebaptizam⁹, qui radicem vobis reddere cupimus, formã tñ præcisi sarmenti si non mutata est, approbamus. Quæ tñ quãuis integra, nullo modo est sine radice fructuosa. Alia q̃ est de persecutionib. quas vos dicitis pati in tanta mansuetudine & lenitate nostrorũ, cũ vere illicite ac priuatim vestri faciãt grauiora, alia de baptismate, quod non quærimus vbi sit, sed vbi prosit. Nam vbicunque est, ipsum est, sed non etiam ille qui hoc accipit vbicunq; est, ipse est. Itaque priuatam hominum impietatem detestamur in schismate, batismum verò Christi vbiq; veneramur, quia si desertores secũ Imperatoris signa traducant, illis vel dãnatione punitis, vel indulgẽtia correctis, salua signa recipiunt, si salua manserunt. Si si quid de hac re diligentius quærendũ est, *alia* est, vt dixi, q̃o. Hoc. n. obseruandum est in his reb. quod obseruat ecclesia Dei. Quęritur aũt vtrũ vestra, an nostra sit ecclesia Dei. Quapp illud quærendũ est à capite, cur schisma feceritis. Si non rescripseris, ego apud Deũ (quantũ credo) facilẽ causam habeo, q a vero, quẽ audiui excepto schismate bonũ & liberaliter instructũ, pacificantes literas misi. Tu videris quid illi rñdeas, cuius nunc laudanda patien A tia, in fine vero timẽda snĩa est. Si aũt rescripseris ea cura, qua tibi scriptũ vides aderit misericordia Dei, vt aliqñ error, qui nos dirimit: & amore pacis & rõne veritatis intereat. Memento quod de Rogatensib. nõ dixerim, qui vos Firmianos appellare dicuntur, sicut nos Macarianos appellatis. Neque de Rucatẽsi Episcopo vestro, qui cum Firmo pactus perhibetur incolumitatem suorum, vt ei portæ aperirentur, & in vastationem darentur catholici, & alia innumerabiliã. Desine ergo locis communibus exaggerãre facta hominum, vel audita vel cognita. Vides enim quæ de vestris taceam, vt de origine schismatis vbi tota causa est res agatur. Dominus Deus inspiret tibi cogitationem pacificam desiderabilis & dilecte frater.

Augustinus cum cæteris, per Generosum respondet cuiusdam Donatistæ presbyteri literis, de schismate Donatistarum. Epistola. CLXIIII.

Dilectissimo & honorabili fratri Generoso, Fortunatus, Alipius, Augustinus in B dño salutem. Quoniam nobis notam esse voluisti Epistolã quam ad te Donatistarũ presbyter dedit, quanquam eam tu quoque catholicus animo deriseris, tamen vt ei potius, si non desperare desipit, consulas, hæc ad eũ rescripta petimus perferas. Ille enim ordinem Christianitatis ciuitatis vestræ tibi vt insinuaret iussisse sibi angelum scribit, cum tu teneas Christianitatem, non ciuitatis tuæ tantum, nec tantum Aphricę vel Aphrorum, sed totius orbis terræ, quę annunciata

ciata est & annunciatur omnibus gentibus. Vnde illi paruum est qđ præcisos esse nō pudet, nec sibi subueniunt, vt cum pñt. redeant ad radicem, nisi ēt secum alios præcidere, & sicut ligna arida in ignem destinare conent. Quapp si tibi ipsi angelus astitisset, quem sibi ille pp te astitisse, quātum arbramur, astuta nouitate cōfingit, & hæc ipsa tibi dixisset, quæ iste mādato illius tibi se insinuare dicit,

C oporteret te Apostolicæ snīę memorem fieri qui ait: Licet si nos aut angelus de cœlo vobis euangelizauerit præter id quod euāgelizauimus vobis, anathema sit. (Gala. 1.) Euangelizatū est enim tibi per vocem ipsius dñi Iesu Christi, quod omnib. gentib. annunciabitur Euangelium eius, & tūc finis erit. Euangelizatum tibi est per propheticas, & Apostolicas literas, quod Abrahę dictę sunt promissiones & semini eius, quod est Christus, cum ei diceret Deꝰ: In semine tuo benedicent oēs gētes. (Gala. 3. Gen. 12.) Has ergo promissiones tenenti, si tibi angelus de cęlo diceret, Dimitte Christianitatem orbis terræ & tene partem Donati, cuius ordo tibi exponitur in Epistola Episcopi tuæ ciuitatis, anathema esse déret, qa te a toto pręcidere, & in partem contrudere conaretur, & alienare à ꝓmissis Dei. Si enim ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quanto certius & vere salubriter ab ipso Petro numeramus, cui totius Ecclesię figurā gerenti dominus ait. Super hanc petram ędificabo Ecclesiam meā, & portæ inferorū nō vincent eā, (Mat. 16. Petrus Ecclesiæ totius figu. gerit.) Petro enim successit, Linus, Lino Clemens, Clemēti Anacletus, Anacleto Euaristus, Euaristo Alexander, Alexādro Sixtus, Sixto Thelesphorus, Thelesphoro Iginus, Igino Anicetus, Aniceto Pius, Pio Soter, Soteri Eleutherius, Eleutherio Victor, Victori Zepherinus, Zepherino Calixtus, Calixto Vrbanus, Vrbano Pontianus, Pontiano Antherus, Anthero Fabianus, Fabiano Cornelius, Cornelio Lucius, Lucio Stephanus,

D Stephano Sixtus, Sixto Dionisius, Dionysio Felix, Felici Eutychianus, Eutychiano Gaiꝰ, Gaio Marcellinus, Marcellino Marcellus, Marcello Eusebius, Eusebio Melciades, Melciadi Syluester, Syluestro Marcus, Marco Iulius, Iulio Liberius, Liberio Damasus, Damaso Siricius, Siricio Anastasius. In hoc ordine successionis nullus Donatista Episcopus inuenitur. Sed ex transuerso ex Aphrica ordinatum miserunt, qui paucis præsidens Aphris in vrbe Roma Mōtensiū, vel Cuzupitarū vocabulū propagauit. In illum aūt ordinē Epōrum, qui ducitur ab ipso Petro vsq; ad Anastasium qui nunc eandem cathedram sedet, etiam si quisquam traditor per illa tempora subrepsisset, nihil præiudicaret Ecclesię & innocentib. Christianis, quib. dñs prouidēs ait de præpositis malis, Quæ dicunt facite, quæ aūt faciūt facere nolite: dicunt. n. & non faciunt. (Mat. 23.)

E Vt certa sit spes fidelis, quæ non in homine, sed in dño collocata, nunq̄ tempestate sacrilegi schismatis dissipetur. Sicut isti dissipati sunt, qui legunt in codicib. sanctis, Ecclesias quib. Apostoli scripserunt, & nullum in eis habent Epm. Quid aūt peruersius & insanius, q̄ lectorib. easdem Epistolas legentib. dicere, Pax tecum, & ab earum Ecclesiarum pace separare, quib. ipsę Epistolę scriptæ sunt? Tū ne sibi etiam de Constantinensi, hoc est, ciuitatis vestrę Episcoporum ordine blādiatur, recita illa gesta apud Numacium Felicē Flauium procuratorem tunc eiusdem ciuitatis vestræ Diocletiano octauo, & Maximiano septimo, Consulib. xj. Kalen. Iunias, quib. liquido costitit ita Paulum Episcopum tradidisse, vt Siluanus tunc eius subdiaconus fuerit, & cum illo tradiderit proferens instrumēta dñica, etiam quę diligenter fuerant occultata, capitulatam argenteam, & lucernam argenteam, ita vt ei diceret Victor quidam: Mortuus fueras, si non illas inuenisses. Quē iste Syluanus manifestissimum traditorem pro magno commemorat in Epistola, qua scribit à Secūdo Tigesitano primæ sedis Episcopo Epm tunc ordinatum. Quiescat ergo superba eorum lingua, & cognoscat crimina sua, ne delirans, loquatur aliena. Recita illi etiā si voluerit, gesta Ecclesiastica eiusdem Secundi Tigisitani in domo Vrbani Donati habita, vbi ꝯfessos traditores iudici Deo dimisit Donatum Masculinum, Marinum ab

F Aquis Tibilitanis, Donatum Calamensem, cum quibus confessis traditoribus memoratum traditorem Siluanum eis ordinauit Episcopum. Recita illi gesta, apud Zenophiliū consularem, vbi Nundinarius quidam diaconus iratus Siluano, quod ab eo fuerit excommunicatus, hęc omnia iudiciis ꝓdidit, quæ certis documentis & rñsionib. testium, & recitatione gestorū & multarū Epistola-

rum luce clarius cōstiterunt. Multa sunt alia
quæ illi recites, si non contentiose agere, sed
prudenter audire voluerit: Preces Donatista-
rum ad Cōstantinum, vt pp ipsam causam in
ter Aphros Epos dirimendā iudices ex Gal-
lia Epos mitteret. Literas ēt eiusdē Impera-
toris, vbi Epos misit ad vrbem Romā. Gesta
quoq; in vrbe Roma, vbi ab Epis quos ille
miserat, cā cognita atq; discussa est. Itemque
alias literas, vbi declarat memoratus Impe-
rator eos apud se de collegarum suorū iudi
cio, i. Eporum, quos ad vrbem Romam mi-
serat, fuisse conquestos, vni etiam alios Epos
voluit apud Arelatum iudicare, vbi isti & ab
ipsorum iudicio ad eundem Imperatorē ap
pellauerunt, vbi postremo causam inter par-
tes ipse cognouit, vbi eos vehementissime de
G testatur innocētia Cæciliani fuisse superatos.
Quę si voluerit, audiet, & tacebit, & desinet
insidiari veritati q̃ quam nos non tam de istis
documētis præsumamus, q̃ de scripturis san
ctis vbi hæreditas Christi vsque ad terminos
terræ pmissa est in oībus gētib. vñ isti nepha
rio schismate separati, iactant crimina in pa
leam messis dñicæ, quæ necesse est vsque ad
finē permixta toleret, donec vltimo iudicio
tota area ventiletur. Vnde manifestū est ista
crimina seu vera seu falsa nō ptinere ad fru-
menta dñica, quæ per totū agrū, i. istū mūdū
vsq; in finē sæculi oportet crescere. Sicut nō
falsus angelus ī huius errore, sed dñs in Euā-
gelio loquit. Ideoq; in Christianos innocen
tes, qui per totum orbem malis Christianis
tanq̃ paleæ suæ vel zizaniis promixti sunt,
multa falsa crimina & vana iactantib. his mi
seris Donatistis merito Deus reddidit, vt Ma
ximianistas apud Carthaginem schismaticos
suos Primiani damnatores, extra Primianum
baptizatores, post Primianum rebaptizato-
res vniuersali concilio suo damnarent, vt ex
eorum numero post non paruum tp̄s quos-
dam in honorib. Epatus sui, Felicianum Mu-
sitanū & ptextatū Assuritanum cogēte Opta
H to Gildoniano susciperēt cū oībus quos dā
nati extra baptizauerūt. Quod si ab eis, quos
ore proprio tanquam sceleratos & sacrile-
gos damnauerunt, & quos illis primis schis-
maticis, quos viuos terra obruit, compara-
runt, non maculantur, cum eis rursus in ho-
nore suo receptis communicant, euigilent ali-
quando, cogitent quanta cęcitate, & quanta
insania dicant, orbem terrarū ignotis Aphro-
rum criminib. esse maculatum, & hæredita-
tem Christi, quę promissa exhibita est in om
nibus gentibus, peccatis Aphrorum per con
tagionem communicationis fuisse deletam,
qñ se nolunt deletos & maculatos videri dū
eis cōicant quorum crimina cognita iudica
runt. Quapp cum Paulus Apostolus iterum 1.Co.11.
dicat, quia ipse Satanas transfigurat se in an-
gelum lucis, vnde nō esse mirum, si ministri
eius transfigurāt se sicut ministros iustitię, si
verè iste aliquē angelum vidit erroris nun-
ciū, & de vnitate catholica Christianos sepa
rare cupientem, ipse passus est angelum Sata
næ transfigurantem se velut angelum lucis.
Si aūt mentit & nihil tale vidit, ipse est mini-
ster Satanæ, transfigurans se velut ministrū iu I
stitiæ. Et tñ ista omnia considerans si nimiū
peruersus & pertinax esse noluerit, poterit
ab omni vel aliena vel propria seductione li
berari. Nos enim per occasionem tuam sine
aliquo odio conuenimus, hoc circa eum ser
uātes quod Apostolus dicit, Seruum aūt do- 1.Ti.
mini litigare non oportet, sed mitem esse ad
oēs, docibilem, patiētē in modestia corripiē
tem, diuersa sentiētes, ne forte det illis Deus
pœnitentiam ad cognoscendam veritatē, &
resipiscant de diaboli laqueis, captiuitati ab
ipso in ipsius volūtatem. Si ergo aliquid aspe
re diximus, non ad amaritudinem dissensio-
nis, sed ad correctionem dilectionis valere
cognoscat. Incolumis viuas in Christo dile-
ctissime & honorabilis frater.

Augustinus Donatistas redarguit, & hortatur
ad vnitatem ecclesię. Non enim cōueni-
re vt qui communiter cognoscerent Chri
stū ecclesiæ caput ē sacris literis, ecclesiā
illius corpus ex eisdē nō cognoscerēt, cū
pariter vtrunque doceant. Epi. CLXV.

AVgustinus Epus catholicus, Donatistis. 2.Ti.
Charitas Christi, cui oēm hoīem, quan
tum ad nostrā pertinet voluntatē, lucrari vo-
lumus, tacere vobis non permittit. Si propte K
rea nos odistis, qa pacē vobis catholicā præ
dicamus, nos dño seruimus dicenti, Beati pa Mat.
cifici quoniam ipsi filij Dei vocabūtur. Et in
psalmo scriptum est, Cum iis qui oderunt Ps.
pacem eram pacificus cum loquebar eis, de
bellabant me gratis. Propterea mandauerunt

nobis quidam presbyteri partis vestræ dicen
tes, Recedite à plebibus nostris, si non vultis
vt interficiamus vos. Quãto iustius eis nos di
cimus, immò vos non recedite, sed accedite
pacati ad plebes non nostras, sed illius cuius
omnes sumus. aut si non vultis & impacati
estis, vos potius recedite à plebib. pro quib.
Christus suum sanguinẽ fudit: quas iõ vultis
vestras facere ne Christi sint, quãuis eas sub
eius nomine possidere conemini, tãquam si
seruus furet oues de grege dñi sui, & quęcun
que ex illis nata fuerint characterem dñi sui
eis infigat, ne furtum eius possit agnosci. Sic
.n. fecerunt maiores vestri, separauerunt ab
ecclesia Christi populum habentem baptis-
mũ Christi, & quicunq; illis accreuerunt, ba
D ptismo Christi eos rebaptizauerunt. Sed dñs
& fures punit si non se correxerint, & oues
ab errore reuocat ad gregem, nec in eis suũ
exterminat characterem. Dicitis nos tradito-
res. Quod nec maiores vestri in maiores no
stros potuerunt, nec vos in nos probare vllo
modo poteritis. Quid vobis vultis faciam⁹,
qui qñ vobis dicimus vt cãm nostram & ve-
stram patienter audiatis, nõ nostis nisi super
bire & insanire. Nam vtiq; ostẽderemus vo-
bis, qa potius illi traditores fuerunt, qui Cæ
cilianum & socios eius quasi traditionis cri
mine dãnauerunt & dicitis. Recedite à plebi
bus nostris quas docetis vt vobis credant &
& in Christo non credant? Vos .n. eis dicitis,
pp traditores, quos nõ ostenditis, remansisse
ecclesiam Christi in sola Aphrica partis Do
nati, qđ non de lege, nõ de propheta, non de
psalmo, nõ de Apostolo, nõ de Euãgelio sed
de corde vestro & de parentũ vestrorũ calũ-
Luc. 14. niis recitatis. Christus aũt dicit, Prædicari in
nomine suo pœnitentiã & remissionem pec
catorũ per oẽs gentes incipiẽtib. ab Hierusa-
lẽ. Cui ecclesiæ ex ore Xp̃i manifestatæ, vos
non cõicatis, & alios in vestrã pditionẽ tra-
hẽtes liberari nõ vultis. Si aũt iõ vobis displi-
cemus qa per Imperatorũ iussiones ad vnita
E tẽ cogimini, hoc vos fecistis qui vbicũq; vel
lemus pręedicare veritatem, vt eam qsq; secu
rus audiret & volẽs eligeret, nunq̃ pmisistis
per violentias & terrores vestros. Nolite stri-
dere, & perturbare aĩas vestras, patienter (si
fieri potest) considerate quod dicimus, & re
colite facta Circuncellionum versorum, &
clericorum qui duces eorum semper fuerũt,
& videbitis quę cã vobis hoc excitauerit. Vñ
iniuste quærimini, qa vobis oĩa ista vt iube-
rent coegistis. Nã vt longè præterita & multa
non repetamus, saltẽ recentia facta vestra co
gitate. Marcus presbyter Casphalianensis à
nemine coactus, ppria voluntate catholicus
factus est. Quare illũ vestri psequuti sunt, &
penè occidissent, nisi Dei manus per hoĩes
superuenientes violẽtias eorum cõpressisset.
Restitutus Victorianensis ad catholicã nullo
cogẽte se trãstulit. Quare raptus est de domo Bruda.
sua, cęsus, in aqua volutatus, bruda vestitus,
& nescio quot dies in captiuitate retẽtus est,
nec libertati proprie fortasse restitutus esset,
nisi iam penè pp ipsam causam Proculianus
sibi exhibitionem videret imminere. Marcia
nus Vrgensis catholicã vnitatem propria vo
luntate delegit. Quare subdiaconum eius, cũ A
ipse fugisset, propè vsq; ad mortẽ cæsum, cle
rici vestri lapidib. obruerũt, quorum domus
pro suo scelere euersæ sunt: Quid amplius di
camus? Modo præconem misistis qui clama-
ret Siniti, qsquis Maximiano cõicauerit, in-
cenderet domus eius, qui anteq̃ ipse ad catho-
licam conuersus esset & nondũ de transma-
rinis remeasset, ad qd aliud presbyterum Si-
niti miseramus, nisi vt nulli molestus nostros
visitaret, & in domo iuris sui positus, pacem
catholicã volentib. prædicaret, quẽ vos inde
cũ graui iniuria proiecistis? Quid aliud age-
bamus, qñ vnus nostrum Calamensis Ep̃s Po
sidius ibat ad fundum Fugilinensem, nisi vt
nostri q̃uis pauci qui illic erant visitarent, &
audito verbo Dei ad vnitatem Christi q vel-
lent conuerterentur? Cui ambulanti viã suã,
latronũ more insidiati sunt, & qa in eorum
insidias cadere non potuit, eũ aperta violẽtia
in fundo Liuitensi penè viuũ cũ domo quò
fugerat incenderant, nisi tertio suppositas flã
mas coloni eiusdem fundi propter periculũ
suę salutis extinguerent. Et tamen cum Cri-
spinus propter hoc factum in Proconsulari
iudicio conuinceretur hæreticus, eiusdem
Episcopi Posidij intercessu decem libras au B
ri non est exactus. Cui beneuolentiæ & man
suetudini ingratus, ad imperatores Catholi-
cos ausus est appellare: Vnde hanc in vos irã
Dei de qua murmuratis, multo importunius
& vehemẽtius prouocauit. Videtis quia vos
contra pacem Christi violenter insurgitis,
& patimini nõ pro ipso, sed pro iniquitatib.

uestris.Quę est ista dementia ut cum male ui
uitis,latronũ facta faciatis,& cum iure puni
mini,gloriã martyrũ requiratis? Si ergo vos
priuata vestra audacia tam violenter cogitis
hoĩes,aut ire in errorẽ,aut permanere in er-
rore, quãtomagis nos debemus per ordina-
tisſimas ptãtes,quas Deus ſm ſuam prophe-
tiam ſubdidit Chriſto reſiſtere furoribus ve
ſtris,vt miſeræ animæ de veſtra dñatione libe
C ratæ,eruantur de vetuſtisſima falſitate, & aſ-
ſueſcant in apertisſima veritate?Nam quos à
nobis nolentes dicitis cogi, multi etiam ſe
cogi volunt,quod nobis antea & poſtea con
fitenť,vt vel ſic euadãt oppresſiones veſtras:
& tñ quid eſt melius,proferreveras Impera-
torum iusſiones pro vnitate,an falſas indul-
gentias pro peruerſitate? qđ vos feciſtis, &
mendacio veſtro ſubito totã Aphricã imple
ſtis.In quo facto nihil aliud oſtendiſtis, niſi
partem Donati ſemper de mendacio præſu-
mentem,omni vento iactari & circunferri,ſi
Pro. 10. cut ſcriptum eſt,Qui fidit in falſis,hic paſcit
ventos.Sicut.n. vera fuit iſta indulgentia, ſic
vera ſunt crimina Cæciliani,& traditio Feli-
cis Aptungenſis per quem ordinatus eſt, &
qcquid aliud contra catholicos dicere con-
ſueuiſtis,vt à pace eccleſiæ Chriſti infœlices
ſeparetis & infœliciter ſeparemini. De nulla
quidẽ nos hoĩs poteſtate præſumimus,quan
uis vtique multo ſit honeſtius præſumere de
Imperatorib.q̃ præſumere de Circuncellio-
nib.præſumere de legib.q̃ præſumere de ſe-
Hier.17. ditionib.Sed meminimus ſcriptum eſſe, Ma-
ledictus omnis qui ſpem ſuã ponit in hoĩe.
Vnde ergo pręſumimus?ſi vultis noſſe,illum
Pſal.71. cogitate,de quo Propheta p̃nunciauit dicẽs,
Adorabunt eũ omnes reges terrę, & omnes
gentes ſeruient illi. Et iõ hac eccleſię poteſta
te vtimur,quam ei dñs & ꝓmiſit & dedit.Im
peratores.n.ſi in errore eſſent,qđ abſit, ꝓ er-
rore ſuo contra veritatem leges darent, per
quas iuſti & probarentur & coronarentur,
D non faciendo qđ illi iuberent, quia Deus ꝓ-
11.q.4. Imperatores. hiberet.Sicut iuſſerat Nabucodonoſor,vt au
rea ſtatua adoraretur, qđ qui facere nolue-
runt, Deo talia prohibenti placuerunt. Qñ
autem Imperatores veritatem tenent, pro ip
ſa veritate contra errorem iubent quod qſqs
cõtempſerit,ipſe ſibi iudicium acquirat. Nã
& inter hoĩes pœnas luit,& apud Deũ fron-
a.l.fortẽ. tem * non habebit qui hoc facere noluit, qđ
ei per cor regis ipſa veritas iusſit. Sicut ipſe
Nabuchodonoſor poſtea miraculo ſalutis Dani. 3.
trium puerorũ commotus atque mutatus, ꝓ
veritate contra errorẽ edictum propoſuit,vt
quicunq; blaſphemarent Deũ Sidrach, Mi-
ſach,& Abdenago,in interitũ irẽt, & domus
eorũ in diſperſionẽ.Et nõ vultis vt tale aliqd
contra vos iubeant Imperatores Chriſtiani,
cum ſciant à vobis in eis quos rebaptizatis
Chriſtum exufflari? Si iusſiones regum non E
pertinent ad prædicandam religionẽ & ſacri
legia prohibenda,quare ad edictũ regis talia
iubentis ẽt ipſi vos ſignatis?An ignoratis ver-
ba regis eſſe,Regi Nabuchodonoſor oſten-
di ſigna & oſtenta, quæ fecit mihi dñs Deus
excelſus,placuit mihi in cõſpectu meo annũ
ciare,q̃ magnum & potens ſit regnũ eius, re
gnum ſempiternum & poteſtas eius in ſecu-
la ſeculorũ?An cum hoc audieritis,nõ rñde-
tis, amen, & hoc dicto clara voce ad edictũ
regis vos in ſancta ſolennitate ſignatis? Sed
modo qa nihil apud Imperatores poteſtis,
nobis inde vultis facere inuidiã. Si aũt aliqd
poſſetis quanta faceretis quando nihil pote-
ſtis & non ceſſatis? Scitote ꝙ primi maiores
veſtri cauſam Cæciliani ad Imperatorẽ Con
ſtantinum detulerunt.Exigite hoc à nobis, ꝓ
bemus vobis,& ſi non probauerimus, facite
de nobis quicquid potueritis.Sed quia Con-
ſtantinus non eſt auſus de cã Epi iudicare,eã
diſcutiendam atq; finiendam Epiſcopis de-
legauit. Quod & factũ eſt in vrbe Roma præ
ſidente Melciade Epiſcopo illius Eccleſiæ
cum multis collegis ſuis. Qui cum Cæcilia-
num innocentem pronunciaſſent, & Dona-
tum qui ſchiſma Carthagini fecerat, ſenten-
tia percusſiſſent,iterum veſtri ad Imperato-
rem venerunt, de iudicio Epiſcoporum in
quo victi fuerant murmurarunt. Quomodo
enim poteſt malus litigator laudare iudices,
quibus iudicantibus victus eſt? Iterum tamẽ
clementisſimus Imperator alios iudices Epi F
ſcopos dedit apud Arelaltum Galliæ ciuita-
tem, & ab ipſis veſtri ad ipſum Imperato-
rem appellarunt, donec etiam ipſe cauſam
cognoſceret, & Cęcilianum innocentem,
illos calumnioſos pronunciaret. Nec ſic
totiens victi quieuerunt, ſed de Felice A p-
tungitano per quem Cæcilianus fuerat or-
dinatus quotidianis interpellationibus ip-
ſi Imperatori tædium fecerunt, dicentes

eum esse traditorem. Et ideo Cæcilianum Epm esse non posse ꝙ à traditore fuerit ordinatus, donec, & ipse Felix iussu Imperatoris cã cognita ab Hesiano Proconsule innocẽs ꝓbaret. Tunc Constantinus prior contra partem Donati seuerissimam legem dedit. Hũc imitati filij eius talia præceperunt. Quib. succedẽs *Iulianus.* Iulianus desertor Christi & inimicus, supplicantib. vestris Rogatiano & Põtio, libertatem perditioni partis Donati permisit. Denique tũc reddidit basilicas hæreticis, q̃n templa dæmonijs, eo modo putans christianum nomen posse perire de terris, si vnitati Ecclesiæ de qua lapsus fuerat inuideret, & sacrilegas dissensiones liberas esse ꝑmitteret. G Hęc erat eius prædicanda iustitia, quam supplicantes Rogatianus & Põtius laudauerũt, dicentes homini apostatæ, ꝙ apud eum sola iustitia haberet locũ. Huic successit Iouinianus, qui q̃m cito mortuus est, nihil de reb. talib. iussit. Deinde Valẽtinianus, legite quę cõtra vos iusserit. Inde Gratianus & Theodosius, legite q̃n vultis quæ de vobis constituerint. Quid ergo de filiis Theodosij miramini, quasi aliud in hac cã sequi debuerunt, q̃ Constãtini iudicium per tot Christianos Imperatores firmissime custoditũ? Ad Constãtinum autem, sicut diximus, sic vobis quãdo vultis, si causam ignoratis ostendemus, maiores vestri causam Cęciliani vltro detulerunt. Defunctus est Constãtinus, sed iudiciũ Constantini cõtra vos viuit, quo vestri cãm miserunt, apud quẽ iudices Epos reprehẽderunt, ad quem à iudicibus Episcopis appellauerunt, quẽ tædiosissime de Felice Aptungitano interpellauerunt, à quo totiens cõuicti H & cõfusi redierunt, & à pernicie furoris & aïositatis suæ non recesserunt, eamque vobis posteris suis hæreditariã reliquerunt, vt tam impudẽter de iussionib. Christianorum Imperatorũ faciatis inuidiam, cum, si vobis liceret, nõ quidẽ iam Constantinum Christianũ, q̃a veritati fauit contra nos appellaretis, sed apostatã Iulianũ ab iferis excitaretis, quasi vero si aliq̃d tale contingeret, esset magnũ malum nisi vobis. Quæ.n. peior mors animæ q̃ libertas erroris? Sed iam tollamus ista omnia de medio, amemus pacem, quam oĩs doctus & indoctus intelligit pręponendam esse discordiæ, diligamus & teneamus vnitatem. Hoc iubẽt Imperatores, quod iubet & Christus, q̃a cum bonum iubẽt, per illos nõ iubet nisi Christus. Et nos ẽt per Apostolum obsecrat, vt idipsum dicamus oẽs & nõ sint in nobis schismata. *2. Cor. 1.* Neq; dicamus, Ego quidẽ sum Pauli, ego aũt Appollo ego vero Cephę, ego aũt Christi, sed simul oẽs nõ simus nisi Christi, q̃a nec diuisus est Christus. Nec Paulꝰ crucifixus est pro nobis, quãto minus Donatus. nec in nomine Pauli baptizati sumus, quãto minus in Donati. Hoc dicũt & Imperatores, quia christiani catholici sunt, non idolorum serui sicut vester Iulianus. Nõ hæretici, sicut quidam fuerunt, & Ecclesiam catholicã persecuti sunt, q̃n veri Christiani non pro hæretico errore pœnas iustissimas sicut vos, sed pro catholica veritate passiones gloriosissimas pertulerunt. I Attendite qua manifestissima veritate ꝑ cor regis q̃d in manu Dei est, ipse Deus dixerit in ista ipsa lege q̃ cõtra vos prolatã dicitis. Est aũt (si intelligatis) ꝓlata ꝓ vobis. Attendite q̃d habeant verba principis. Nã si in eis qui primo initiati sunt idcirco religio baptismatis iudicatur infirma, ꝙ ij à q̃bus accipitur peccatores putentur, totiens renouari necesse erit traditum sacramẽtũ, quotiens indignus fuerit inuentus collati baptismatis administrator, & fides nostra non ex nostrę voluntatis arbitrio, neq; ex diuini muneris gratia, sed ex meritis sacerdotũ & clericorum qualitate pẽdebit. Faciant mille cõcilia Episcopi vestri, huic vni sententiæ rñdeant, & ad quod volueritis cõsentimus vobis. Videte enim quam peruerse & impie dicatur, quod dicere soletis, quia si bonus sit homo ipse sanctificat eum quem baptizat, si autem malus sit & nesciat ille qui baptizatur: tunc Deus sanctificat. K Hoc si verum est, optare ergo debent homines vt a malis ignoratis baptizentur, potius quam a notis bonis, vt magis à Deo quam ab homine possint sanctificari. Sed absit à nobis ista dementia. Quare ergo nos verum dicimꝰ & recte sapimus, quia semper Dei est illa gratia & Dei sacramentum, hominis autem solum ministeriũ, qui si bonus est, adhęret Deo & operatur cum Deo, si aũt malus est, operatur per illũ Deus visibilem sacramenti formã, ipse autẽ donat inuisibilem gratiã. Hoc sapiamus omnes, & non sint in nobis schismata. Concordate nobiscum fratres, diligimus vos, hoc vobis volumus quod & nobis. Si propterea nos

grauius odiſtis,quia errare uos & perire non
permittimus,hoc Deo dicite , quē timemus
23. q. 6. minantē malis paſtorib. & dicentē. Qđ erra
quod er- uerat nō reuocaſtis,& qđ perierat non inqſi
rauerat. ſtis.Hoc vobis per nos Deus ipſe facit , ſiue
Eze. 34. obſecrādo,ſiue minādo,ſiue coripiēdo,ſiue
dānis,ſiue laborib. ſiue per ſuas occultas ad-
monitiones vel viſitationes, ſiue per ptātum
tpalium leges.Intelligite qd vobiſcum agat,
perire vos non vult Deus in ſacrilega diſcor
L dia alienatos à matre veſtra catholica . Nihil
in nos aliqñ probare potuiſtis , veſtri Epi cō
uēti à nobis , nunq̄ nobiſcū pacifice cōferre
voluerūt, quaſi fugientes cum peccatoribus
loqui. Quis ferat iſtā ſuperbiā , quaſi Paulus
Apoſtolus non cōtulerit cum peccatorib.&
cū valde ſacrilegis . Legite act⁹ Apoſtolorū,
& videte . Quaſi ipſe dñs nō cū Iudæis à qb.
crucifixus eſt,ſermones de lege habuerit, eiſ
q́ue cōgruenter rñderit . Poſtremò diabolus
eſt primus oīum peccatorum,qui cōuerti ad
iuſtitiā nunq̄ poterit. & tñ nec ipſe dñs de le
ge dedignatus eſt ei rñdere, vt ītelligatis iſtos
iō nobiſcū nolle cōferre,qa cām ſuā perditā
norunt. Nos ignoramus qd aduerſus ſeipſos
hoīes iactent qui calumnioſis diſſenſionibus
gaudent.In ſcripturis didicimus Chriſtum,
in ſcripturis didicimus Eccleſiam . Has ſcri-
pturas cōmuniter habemus , quare nō in eis
& Xp̄m & Eccleſiā cōiter retinemus ? Nos
Gala. 3. vbi agnouim⁹ eum de quo dicit Apoſtolus,
Abrahę dictę sūt ꝓmiſſiones & ſemini eius:
Non dicit,& ſeminib.tanq̄ in multis, ſed tan
q̄ in vno:ſemini tuo qđ eſt Chriſtus,ibi agno
uimus Eccleſiā de qua dicit Deus ad Abrahā:
Gen. 12. in ſemine tuo benedicent omnes gentes.Vbi
agnouimus Chriſtū in pſalmo de ſe ꝓphetā
tem , Dñs dixit ad me,filius meus es tu , ego
Pſal. 2. hodie genui, ibi agnouim⁹ Eccleſiam in eo
quod ſequitur,Poſtula à me & dabo tibi gen
tes hereditatem tuam & poſſeſſionem tuam
M terminos terræ. Vbi agnouim⁹ Chriſtū in eo
quod ſcriptum eſt,Deus deorum dñs loquu
Pſal. 49. tus eſt,ibi agnouimus & Eccleſiam in eo qđ
ſequitur , Et vocauit terram à ſolis ortu vſq;
ad occaſum. Vbi agnouimus Chriſtum in eo
quod ſcriptum eſt, Et ipſe tanquam ſponſus
Pſal. 18. procedens de thalamo ſuo , exultauit vt gi-
gas ad currendam viam,ibi agnouimus & Ec
cleſiam in eo quod paulo ſuperius dicitur,
In oēm terram exiuit ſonus eorū , & in fines
orbis terrę verba eorum:In ſole poſuit taber
naculū ſuum.Ipſa eſt Eccleſia in ſole poſita,
hoc eſt: ī manfeſtatione oīb. nota vſq; ad ter
minos terræ . Vbi agnouimus Xp̄m in eo qđ Pſal. 25.
ſcriptum eſt , Foderūt manus meas & pedes
meos dinumerauerūt oīa oſſa mea: Ipſi verò
cōſiderauerūt & aſpexerunt me,& diuiſerūt
ſibi veſtimenta mea , & ſup veſtimentū meū
miſerūt ſortē , ibi agnouimus & eccleſiā in
eo qđ paulo poſt in pſalmo ipſo dr̄, Cōme- A
morabuntur & conuertent ad dñm vniuerſi
fines terræ . Et adorabunt in conſpectu eius
vniuerſæ patriæ gentium: Qm̄ dñi eſt regnū,
& ipſe dominabitur gentium . Vbi agnoui-
mus Chriſtum in eo quod ſcriptum eſt,Exal Pſa.106.
tare ſuper cœlos Deus,ibi agnouimus & Ec
cleſiam,in eo qđ ſequitur . Et ſuper omnem
terram gloria tua. Vbi agnouimus Chriſtum Pſal. 71.
in eo quod ſcriptū eſt, Deus iudicium tuum
regi da,& iuſtitiam tuā filio regis, ibi agno-
uimus & Eccleſiā in eo qđ de ipſa in pſalmo
ipſo dr̄ , Et dominabit à mari vſq; ad mare,
& flumine vſq; ad terminos orbis terrarū.
Coram illo procident AEthiopes, & inimi-
ci eius terram lingent,Reges Tarſis & inſulæ
munera offerent, Reges Arabū & Saba dona
ad ducēt.Et adorabūt eū oēs reges terrę, om Dani.
nes gētes ſeruient illi. Vbi agnouimus Chri-
ſtum in eo qđ ſcriptum eſt , lapidē de mōte
ſine manib. p̄cisū fregiſſe oīa regna terrarū,
vtiq; illa quę de culturis dęmonū p̄ſumebāt:
ibi agnouim⁹ & Eccleſiā in eo qđ dictū eſt,
lapidē ipſum creuiſſe , & factū mōtē magnū
& repleuiſſe omnem terram . Vbi agnouim⁹ Abac.
Chriſtum in eo quod ſcriptum eſt Pręuale-
bit dominus aduerſus eos , & exterminabit
omnes Deos gentium terræ , ibi agnouimus
& Eccleſiam in eo quod illic ſequitur , Et
adorabunt in cōſpectu eius vnuſquiſque de
loco ſuo omnes inſulæ gentium . Vbi agno-
uimus Chriſtum in eo quod ſcriptum eſt, B
Deus ab Aphrico veniet , ſanctus de monte
vmbroſo,operiet cœlos virtus eius,ibi agno
uimus Eccleſiam in eo quod ſequitur, Et lau
dis eius plena eſt terra . Ab Aphrico enim
poſita eſt Hieruſalem , ſicut legitur in libro Ieſu.
Ieſu Naue , vnde nomen Chriſti diffuſum
eſt, & ibi eſt mons vmbroſus , mons Oliue-
ti,vnde aſcendit in cœlum vt cooperiret cœ
los virtus eius , & impleretur Eccleſia per
omnem terram laudis eius . Vbi agnoui- Ea. 5
mus

mus Christum in eo quod scriptum est, Sicut ouis ad immolãdum ductus est, & sicut agnus coram tondẽte se fuit sine voce, sic nõ aperuit os suum, & cætera quæ illic de eius
Psal. 54. passione dicuntur, ibi agnouimus & Ecclesiam in eo qđ illic dr̃, Lætare sterilis quę nõ paris, erũpe & exclama quæ nõ parturis, q̃m multi filij desertæ magis q̃ eius quæ habet virũ. Dixit.n. dñs. Dilata locũ tabernaculi tui,
C & aulas tuas confige, non est qđ parcas, porrige lõgius funiculos, & palos validos cõfirma, ẽt atq; ẽt dexterã atq; sinistrã extẽde. Semen.n. tuũ hęreditabit gẽtes, & ciuitates quę desertæ erant inhabitabis. Nõ est qđ metuas, præualebis enim, nec erubescas qđ detestabilis fueris. Confusionem.n. in ppetuum obliuisceris, ignominiæ viduitatis tuæ nõ eris memor, q̃m ego sum dñs qui feci te, dñs nomen eius. Et qui eruit te ipse Deus Israel vniuersæ terræ vocabit̃. Non nouimus qđ de traditoribus dicatis, quos nunq̃ conuincere, nunquã ostendere potuistis, nõ dico qa vestri potius in tali crimine detecti & cõfessi manifestantur, qđ ad nos ptinet de sarcinis alienis, nisi vt quos possumus corrigamus vel correptione, vel quacunq; disciplina in spiritu mãsuetudinis & diligentia charitatis? Quos aũt corrigere nõ valemus, ẽt si necessitas cogit pro salute cęterorum, vt Dei sacramẽta nobiscũ communicent, peccatis tñ eorum non communicemus, qđ non fit nisi consentiendo & fauendo. Sic enim eos in isto mundo in quo Ecclesia catholica per omnes gentes diffundit̃, quem agrũ suũ dñs dicit, tanquam zizania inter triticum, vel in hac vnitatis area tãquam paleam permixtam frumẽto, vel intra retia verbi & sacramenti tanquam malos pisces cum bonis inclusos vsque ad tp̃s messis aut vẽtilationis aut littoris toleramus, ne pp illos eradicemus & triticum, aut grana nuda ante tp̃s de area separata, nõ in horreum mittenda purgemus, sed volatilib. colligẽda pij
D ciamus, aut diruptis per schismata retib. dũ quasi malos pisces cauemus, in mare perniniciosæ libertatis exeamus. Propter hoc.n. his atq; alijs similitudinib. dñs seruorum suorum tolerantiam confirmauit, ne dum se boni putant malorum permixtione culpari, per humanas & temerarias dissensiones aut paruulos perdant, aut paruuli pereant. Quod vsque adeo cœlestis magister cauendum præmonuit, vt etiam de præpositis malis plebem securam faceret, ne pp illos doctrinæ salutaris cathedra desereret, in qua coguntur etiã mali bona dicere. Neque enim sua sunt quæ dicunt sed Dei, qui in cathedra vnitatis doctrinam posuit veritatis. Proinde ille verax & ipsa veritas de præpositis sua mala facientib. & Dei bona dicentib. ait, Quæ dicunt fa- Mat. 23.
cite, quæ aũt faciunt, facere nolite. Dicunt.n. & non faciunt. Non vtique diceret, quæ fa- E
ciunt, facere nolite, nisi manifestassent mala quę faciunt Non ergo propter malos in mala dissensione * pergamus, quanuis vestros a.l. pereamus.
maiores non execratores malorum, sed accusatores innocentiũ fuisse, si velitis, possimus ostendere. Sed quicunq; illi & qualescũque fuerint, portant sarcinas suas. Ecce scripturæ communes, ecce vbi nouimus Christum, ecce vbi nouimus ecclesiam. Si Christum ipsum tenetis, ipsam Ecclesiam quare non tenetis? Si in ipsum Christum, quem legitis & nõ videtis, tamen propter veritatem scripturanon creditis, quare Ecclesiam negatis, quam & legitis & videtis? Hęc vobis dicendo & ad hoc bonũ pacis & vnitatis & charitatis vos compellendo, inimici vobis facti sumus, & mandatis quia occidetis nos qui veritatem vobis dicimus, & in errore vos perire, quantum possumus, non permittimus. Vindicet nos Deus de vobis, vt ipsum errorem vestrũ in vobis occidat, & nobiscum de veritate gaudeatis. Amen.

Augustinus Festo, docens recte legibus sanari Donatistas, & indicans in regione Hipponensi nondum eos Festi literis correctos, sed adhuc intolerabiliter grassari. Epistola. CLXVI.

DOmino dilectissimo & honorabili ac suscipiendo filio Festo, Augustinus in dño salutẽ. Si pro errore hoĩes & damnabili dissensione & conuicta, modis oĩb. falsitate F
tanta præsumunt, vt eorum salutem requirẽti catholicæ Ecclesiæ tam audacter insidiari minariq; non cessent, quanto magis ęquum est, & oportet eos, qui pacis & vnitatis Christianæ afferunt veritatem, omnibus ẽt dissimulantibus & cohibentibus manifestam, satagere instanter atque impigre, non solum pro eorum munimine qui iam catholici sunt, ve

rum

rum etiam pro eorum correctione qui nondum sunt? Nam si pertinatia insuperabiles vires hr̄e conatur, quantas debet hr̄e cōstātia, quæ in eo bono quod perseuerēter atque infatigabiliter agit, & Deo placere se nouit, & proculdubio non potest hoībus prudentibus displicere? Quid autem infœlicius atque peruersius sicut Donatistæ faciunt qui se persequutionē perpeti gloriantur, q̄ de coertione iniquitatis suę non solum nescire confundi, sed ēt velle laudari, ignorātes cæcitate mi-
G rabili vel animositate dānabili, seu scire dissimulantes quod martyres veros non faciat pęna, sed cā? Et hoc quidē aduersus eos dicerē, quos sola caligo hęretici erroris inuolueret, pro quo sacrilegio pœnas dignissimas luerent, nec tn̄ vlla quenquam violenta insania ledære auderent. Aduersus aūt istos q̄d dicā, quorum tam perniciosa peruersitas, vel dānorū terrore coercet̄ vel docet̄ exilio, quàm vbique diffusa sit Ecclesia, sicut futura prædicta est, q̄ malunt oppugnare q̄ agnoscere? Et si ea quæ per misericordissimā disciplinā patiunt̄, comparent̄ eis factis quæ furiosa temeritate cōmittunt, q̄s non videat q̄ magis persecutores vocandi sunt? Quanquam filij mali eo tm̄ q̄d perdite viuunt, ēt si nullas violenter inferant manus, parētū pietatē grauius persequuntur, q̄ cum illos pater aut mater, quanto amplius diligunt tāto amplius ad bonam vitā sine vlla dissimulatione cōpellunt. Extant publicorū monimentorum firmissima documenta, quæ potes legere si volueris, immo peto & hortor vt legas, quib. probat̄ ꝙ maiores eorum qui primi se ab Ecclesiæ pace diuiserunt, vltro ꝑ Anulinū tunc Procōsulē apud Constantinū Imperatorē accusare ausi sunt Cęcilianum. In quo vtiq; iudicio si vicissent, quid erat Cæcilianus ab Imperato-
H re passurus, nisi quod in istos postea q̄ victi sunt, pronūciauit? Sed videlicet si eis accusantib. atq; superātib. Cæcilianus eiusdēq; collegæ pellerent̄ sedib. quas tenebant, vel etiā in sua conspiratione durantib. grauius punirentur. Neq; enim poterat victos resistētes regia cēsura cōtēnere, tunc isti prouisionē suā & pro Ecclesia solicitā curā ꝑdicandā laudib. ventilarent. Nunc aūt quia ipsi superati sunt, quia ea quę intendebant probare minime potuerunt, siquid pro sua iniquitate patiuntur persecutionem vocant, nec tm̄ furorem perditum minime reprimūt, verum ēt honorem martyrum quærunt, quasi vero Christiani catholici Imperatores aduersus eorū pertinacissimā iniquitatē aliud sequant̄ q̄ Constantini iudicium apud quē vltro Cæciliani accusatores fuerūt, cuius authoritatē omnib. trāsmarinis Epis prætulerunt, vt nō ad illos, sed ad illum Ecclesiæ cām deferretur, vt ab eo datum in vrbe Roma Episcopale iudicium, in quo primū victi sunt: rursus apud illum accusarent, vt ab altero apud Arelatū dato Epali iudicio ad illum appellarent, apud quem tn̄ nouissime superati in sua peruersitate permāserunt. Puto ꝙ ipse diabolus, si authoritate iu- I
dicis quem vltro elegerat totiens vinceret̄, non esset tā impudens vt in ea cā persisteret. Sed hæc humana iudicia deputent̄, & circūvenire ac falli vel etiam corrumpi potuisse dicantur. Cur ergo adhuc accusatur Christianus orbis terrarū, & nescio quib. traditorum criminib. infamat̄, qui vtiq; nec potuit nec debuit, nisi electis iudicib. potius q̄ victis litigatorib. credere? Hn̄t apud Deū illi iudices cām suam siue bonā siue malā, q̄d fecit Ecclesia toto orbe diffusa, quæ non ob aliud ab istis rebaptizanda cēsetur, nisi q̄a in ea cā in qua q̄d veri esset iudicare non potuit, eis potius qui iudicare potuerunt q̄ eis qui nec superati cesserunt credendū putauit? O magnū crimen oīum gentiū, quas in semine Abrahæ bn̄dicendas promisit Deus, & sicut promisit exhibuit. quæ cum vna voce dixerint, quare nos vultis rebaptizare? Rn̄detur eis, q̄a nescitis qui fuerint in Aphrica sanctorū codicum traditores, & in eo quod nesciebatis iudicib. magis quam accusatorib. credere voluistis. Si crimen alienū non grauat quenq̄, q̄d pertinet ad orbē terrarum q̄d in Aphrica quisq; cōmisit? Si crimen incognitū non grauat quē-
quā, vnde potuit orbis terrarū cognoscere, K
vel crimē iudicū vel reorū? iudicate qui cor habetis. Hæc est hęretica iustitia, vt quia orbis terrarū nō dānat crimen incognitū, pars Donati dānet orbē terrarum inauditum. Sed sane sufficit orbi terrarum tenere promissiones Dei, & in se videre cōpleri, q̄d Prophetę tāto ante ꝑcinuerunt, in eisdē scripturis agnoscere Ecclesiā, vbi & rex eius Xps agnoscit̄. Vbi enim de Christo talia prædicta sunt, qualia completa in Euangelio legimus, illic prædicta sunt de Ecclesia, qualia compleri

Veros martires non facit pœna, sed causa.

toto

toto orbe iam cernimus. Nisi forte quēquā
prudentiū ꝑmouebit, qđ de baptiſmo ſolēt
dicere. Tūc eſſe verū baptiſmū Chriſti, cum
ab hoīe iuſto daſ cum hinc teneat orbis ter-
rarū euidentisſimā & Euāgelicā veritatē, vbi
Ioannes ait. Qui me miſit baptizare in aqua,
Ioan. 1. ipſe mihi dixit, Super quē videris ſpm̄ deſcē
dentem quaſi colūbā & manentē ſuꝑ eū, ip-
ſe eſt qui baptizat in ſpūſancto. Vn̄ ſecura Ec
cleſia ſpem non ponit in hoīe, ne incidat in
illam ſn̄iam in qua ſcriptum eſt, Maledictus
Hie. 27. omnis qui ſpē ſuā ponit in homine, ſed ſpē
ſuā ponit in Chriſto, Qui ſic accepit formā
ſerui, vt nō amitteret formā Dei. De quo di-
L ctū eſt. Ipſe eſt q̧ baptizat. Proinde hō q̧libet
miniſter baptiſmi eius, qualēcunq; ſarcinam
portet, nō iſte ſed ſuꝑ quē colūba deſcendit,
ipſe eſt qui baptizat. Illos aūt vana ſentiētes,
tanta abſurditas ſequiſ, vt quò ab ea fugiant
nō inueniant. Cū. n. fateantur ratum & verū
eſſe baptiſmum, qn̄ baptizat apud eos aliq̧s
criminoſus cuius crimina latēt, dicimus eis,
quis tunc baptizat, nec habent quid rn̄deant,
niſi Deus. Neq; enim pn̄t dicere ꝙ hō adul-
ter quenq̄ ſanctificet. Quib. rn̄demus, ſi ergo
cum baptizat homo iuſtus manifeſtus, ipſe
ſanctificat, cum aūt baptizat homo iniquus
occultus, tunc non ipſe ſed Deus ſanctificat,
optare debent qui baptizaſ ab occultis malis
hoībus potius baptizari q̄ à manifeſtis bo-
nis. Multo. n. eos melius Deus q̄ quilibet hō
iuſtus ſanctificat. Quod ſi abſurdum eſt, vt
q̧ſq; baptizandus optet ab occulto adultero
potius baptizari, q̄ à manifeſto caſto, reſtat
vtique vt quilibet miniſtrorum hominum
acceſſerit, iō ratus ſit baptiſmus, quia ſuper
quem deſcenderit columba ipſe baptizat. Et
tn̄ cum tam perſpicua veritas aures & corda
hoīm feriat, tanta quoſdam malæ conſuetu-
M dinis vorago ſubmerſit, vt omnib. authorita-
tib. rationibusq́: reſiſtere, q̄ conſentire ma-
lint. Reſiſtunt autem duob. modis, aut ſæuien
do aut pigreſcendo: Quid igiſ hic faciat Ec-
cleſiæ medicina ſalutem omnium materna
charitate cōquirens, tanq̄ inter phreneticos
& letargicos æſtuans? Nunquid contemnere,
nunq̧d deſiderare vel debet vel poteſt? Vtriuſ
que ſit neceſſe eſt moleſta, q̧a neutris eſt ini-
mica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & le-
thargici nolunt excitari. Sed perſeuerat dili-
gentia charitatis, phreneticum caſtigare, le-
thargicum ſtimulare, ambos amare. Ambo
offenduntur, ſed ambo diliguntſ, ambo mole
ſtati, quandiu ægri ſunt indignantur, ſed am-
bo ſanati gratulantur. Deniq; non ſicut putāt
& ſicut iactant tales eos ſuſcepimus quales
fuerunt ſed oīno mutatos, quia eſſe chatolici
nō incipiunt, niſi hæretici eſſe deſtiterint. Ne
que. n. ſacramenta eorum nobis inimica sūt,
quæ cum illis nobis ſunt communia, q̧a non
humana ſunt, ſed diuina. Proprius eorum er
ror auferendus eſt, quē male imbiberunt, nō
ſacramenta q̄ ſimiliter acceperūt, q̄ ad pęnā
ſuā portant & habent, quanto indignius ha-
bent, ſed tn̄ hēnt. Errore itaq; derelicto, ſepa A
rationis prauitate correcta, ab hęreſi ad Ec-
cleſię pacem tranſeunt, q̄ non habebant, ſine
qua illis pernicioſum fuerat qđ habent. Sed
ſi cum tranſeunt ficti ſunt, non eſt hoc iā no
ſtrum, ſed Dei iudicium. Et tn̄ quidam cum
ficti putarentur, qm̄ iuſſionis ad nos terrore
tranſierunt, tales poſterius in nonnullis tenta
tionib. inuenti ſunt, vt quibuſdam veterib. ca
tholicis præferrentur. Num ergo nihil agitur
cum inſtanter agiſ? Neq; enim ſolis humanis
terrorib. murus duræ cōſuetudinis expugna
tur, ſed etiam diuinis authoritatib. atque rō-
nib. fides, & intelligentia mentis inſtruitur.
Quæ cū ita ſint, nouerit benignitas tua hoīes
veſtros, q̧ in regione Hipponēſi ſunt, adhuc
eſſe Donatiſtas, nec apud eos quicquā valuiſ
ſe tuas literas. Cur autem nō valuerint, non
opus eſt ſcribere. Sed mitte aliquē tuorū, vel
domeſticorum, vel amicorū, cuius hoc fidei
poſſis iniūgere, qui nō ad ea loca, ſed ad nos
primitus veniat illis oīno neſcientibus, &
nobiſcum primitus conſilio pertractato, qđ
agendum domino adiuuante viſum fuerit
agat. Neque enim tm̄ pro eis agimus cū hoc
agimus, ſed ēt pro noſtris iam factis catholi-
cis, quibus illorum vicinitas ſic infeſta eſt, vt B
contemni à nobis nullo modo poſſit. Et hoc
quidem breuiter ſcribere poteram, ſed volui
te habere aliquid literarum noſtrarum, quo
rationem curæ meæ non ſolum ipſe cogno-
ſcere, ſed etiā cuicunq; diſſuadenti, ne tuorū
correctioni operā inſtāter impēdas, nobisq́;
detrahenti quod talia velimus, habeas, quod
reſpōdeas. Quod ſi ſuperfluo feci quod iam
iſta vel didiceras, vel ipſe cogitaueras, aut
oneroſus fui quod curis publicis tam oc-
cupato prolixam Epiſtolam ingesſi, peto

des veniam,dum tamen quod suggessi & rogaui non spernas. Sic te tueatur misericordia Dei.

Augustinus Eusebio narrat immane factum iuuenis, qui matrem cædere solitus, demum & mortem minatus, transiit ad Donatistas, & ab illis iterato baptizatus est. Rogat,vt causa presbyteri cuiusdam, placide tractetur apud graues viros.

Epistola. CLXVII.

DOmino meritoq; suscipiendo eximio atq; honorabili fratri Eusebio Augusti-
C nus. Scit Deus cui manifesta sunt arcana cordis humani,quantum pacẽ diligo Xp̄ianam, tñ me moueri sacrilegis eorum factis, q̃ in eius dissensione indigne atq; impie perseuerauerant,eumq̃ motum animi mei esse pacificum,neq; me id agere, vt ad cõionem catholicam q̃squam cogatur,inuitus, sed vt oĩbus errantibus aperta veritas declaret̃,& per nostrum ministeriũ Deo iuuante manifestata se amplectendam atq; sectandam satis ipsa persuadeat.Quid.n. execrabili⁹(quæso te)vt alia taceã,q̃ id qđ nunc accidit?Corripit̃ ab Ep̄o suo iuuenis,crebris cædib.matris insanus, & impias manus nec illis dieb.cum ẽt seueritas legum sceleratissimis parcit,à viscerib.vñ natus est reuocans.Minat̃ eidẽ matri se in partẽ Donati trãslaturũ,& eam, q̃ incredibili furore solet cædere,peremptorũ.Minat̃ ei,transit ad partẽ Donati,rebaptizat̃ furens,& in maternũ sanguinẽ fremens albis vestib.cãdidat̃. Constituit̃ intra cancellos eminens atq; conspicuus,& oĩum gementiũ oculis matricidij meditator tanq̃ renouatus opponit̃. Hęccine tandẽ tibi placẽt vir grauissime? Nequaq̃
D hoc de te crediderim. Noui cõsiderationem tuam. Cædit̃ mater carnalis in membris, q̃b. genuit & nutriuit ingratum,prohibet hęc ecclesia mater spiritalis,cædit̃ & ipsa in sacramentis q̃b.genuit & nutriuit ingratũ. Nonne tibi vr̃ dixisse parricidaliter frendens, q̃d faciã ecclesiæ quę me prohibet cædere matrẽ meã?Inueni q̃d faciã: Iniuriis q̃b. põt etiam ipsa feriatur,fiat in me aliquid vnde membra eius doleant. Vadam mihi ad eos qui nouerunt exufflare gratiam in qua ibi natus sum, destruere formam quam in vtero eius accepi. Ambas matres meas sæuis cruciatibus

Nunc exurunt.

torqueam,quæ me posterior peperit, efferat prior.Ad hui⁹ dolorẽ spiritaliter moriar, ad illius cedẽ carnaliter viuã. Quid aliud expectamus vir honorabilis Eusebi, nisi vt in miserã mulierẽ senectute decrepitã, viduitate destitutã,à cuius cædib.in catholica ꝓhibebatur,iam Donatista securus armet̃?Quid.n. aliud furibundo corde cõcepit cum diceret matri,Transferam me in partẽ Donati, & bibã sanguinẽ tuũ?Ecce iam cõscientia cruentus,veste dealbatus ꝑficit partẽ pollicitationis suę.Restat pars altera, vt matris sanguinẽ bibat.Si ergo placent ista,vrgeat̃ à clericis & sanctificatorib.suis, vt intra octauas suas totũ qđ vouit exoluat. Potẽs est quidẽ dextera E
dñi quæ furorẽ illius à misera vidua & desolata cõpescat,& eũ q̃b. modis nouit à tã scelerata dispositione deterreat. Veruntñ ego tãto animi dolore percussus, q̃d facerẽ nisi saltem loquerer?An vero ista illi faciũt & mihi dr̃ tace?Auertat à me dñs hanc amẽtiã. Et cũ ipse mihi ĩperet per Apostolũ suũ, & dicat, *Titum.1*
ab Ep̄o refelli oportet docẽtes q̃ nõ oportet, ego illorum indignationibus territus taceã? Quod.n.publicis gestis hærere volui tam sacrilegũ nefas,ad hoc vtiq; volui, ne me quisquã, maxime in aliis ciuitatib. vbi opportunum fuerit,ista deplorantem fingere aliquid arbitret̃, qñ etiam apud ipsam Hipponem iã dr̃,non hoc Proculianum mandasse, qđ publicũ renunciauit officium.Quid aũt modestius agere possumus,q̃ vt tã grauem causam per te tñ agã virũ & clarissima dignitate præditum,& cõsiderantissima voluntate trãquillum?Peto igit̃,sicut iã petiui, per fratres nostros bonos atq; honestos viros,quos ad tuã eximietatem misi,vt quęrere digneris,vtrum
Proculiani presbyter Victor nõ hoc ab Ep̄o F
suo mandatũ acceperit, qđ officio publico renunciauit, an forte cũ & ipse Victor aliud dixerit, falsum illi apud acta prosecuti fuerint,cũ sint cõionis eiusdem. Aut si consentit ut ipsam totam q̃onem dissensionis nostræ placide pertractemus, ut error qui iam manifestus est, manifestius innotescat, libenter amplector. Audiui enim quod dixerit,ut sine tumultu populari assint nobiscum deni ex utraque parte graues & honesti uiri, & secũdũ scripturas quid in uero sit perquiramus. Nam illud quod rursus eum dixisse nonnulli ad me pertulerunt,cur non ierim Con-

stantinam,

ſtantiam,qñ ibi plures ipſi erant, vel me debere ire Mileuum,quòd illi(ſicut perhibent) cõcilium proxime habituri ſunt, ridiculum eſt dicere qđ ad me pertineat cura propria, niſi Hipponẽſes Eccleſiæ. Mihi tota hui⁹ qõnis rõ maxime cũ Proculiano eſt. Sed ſi forte imparẽ ſe putat,cuius voluerit collegę ſui imploret auxiliũ.In aliis.n.ciuitatib. tñ agimus quod ad Eccleſiã pertinet,quantum vel nos permittunt, vel nobis imponunt earundem ciuitatũ Epi fratres, & cõſacerdotes noſtri. Quanq̃ & iſte qui ſe tot annorum Epm dicit,q̃d in me tyrone timeat,quo minus me cum velit conferre ſermonem, non ſatis in-
G telligo. Si doctrinam liberaliũ literarũ quas forte ipſe aut non didicit,aut minus didicit, quid hoc pertinet ad eam qõnem,quæ vel de ſanctis ſcripturis vel documẽtis Eccleſiaſticis,aut publicis diſcutienda eſt,in q̃b.ille per tot annos verſat̃, vñ in eis deberet eſſe peritior?Poſtremo eſt hic frater,& collega meus Samſucius Eps Turenſis Eccleſię, qui nullas tales didicit,quales iſte dr̃ formidare. Ipſe aſſit,agat cum illo.Rogabo eum,&(vt cõfido) in nomine Chriſti facilè mihi concedet, vt ſuſcipiat in hac re vicem meam, & eum dñs pro veritate certantem, quanuis ſermone impolitum, tñ vera fide eruditum ſicut confidimus adiuuabit. Nulla ergo cauſa eſt, cur ad alios neſcio quos deferat,ne inter nos quod ad nos pertinet peragamus. Nec tamen (vt dixi) etiam illos defugio, ſi eorum ipſe poſcit auxilium.

Auguſtinus Euſebium hortatur, vt curet vt Admonito Proculiano,non ferendam clericorum ſuorum licentiam coerceat,alioquin ſe Romam rem delaturum.

H Epiſtola, CLXVIII.

DOmino eximio meritoq; ſuſcipiẽdo & dilectiſſimo fratri Euſebio, Auguſtin⁹. Non ego recuſanti voluntati tuæ iudicium ſicut dicitis inter Epiſcopos ſubeundẽ moleſtus exhortator aut deprecator impoſui.Qđ quidem etiam ſi ſuadere voluiſſem, poſſem fortaſſe facilè oſtẽdere q̃ valeas iudicare inter nos in tã manifeſta atq; aperta cauſa, & quale ſit illud quod facis,vt non auditis partib.iã ferre nõ dubites pro vua parte ſniam, qui iudicium reformidas. Sed hoc (vt dixi) interim omitto.Nihil aũt rogauerã; aliud honorabilem benignitatẽ tuã,qđ(quæſo)tandẽ in hac ſaltẽ epiſtola digneris aduertere, niſi vt quæreres à Proculiano,vtrum hoc ipſe dixerit Victori presbytero ſuo quod ab eo ſibi dictum publicũ officium renũciauit,an forte q̃ miſſi ſunt, non qđ à Victore audierunt, ſed falſum geſtis proſecuti ſint.Deinde q̃d illi tuo de tota ipſa qõne inter nos diſcutiẽda videret̃.Arbitror aũt non iudicẽ fieri eũ,qui rogat̃ vt interroget aliquẽ, & qđ ei rñſum fuerit reſcribere dignet̃. Hoc ergo ẽt nunc rogo vt facere nõ graueris,q̃a literas meas ſicut ẽt expertus ſum nõ vult accipere. Quod
ſi voluiſſet,nõ vtiq; ꝑ tuã eximietatẽ id age- I
rem. Cũ aũt id nõ vult, quid poſſum minus agere q̃ vt per te talẽ virũ,& qui eũ diligis interroget aliquid,vnde me tacere mea ſarcina prohibet?Quod aũt mater à filio cęſa tuæ grauitati diſplicuit,ſed ille(dixiſti)ſi ſciret,à cõione ſua tam nefarium iuuenẽ prohibiturus eſſet,breuiter rñdeo.Mõ cognouit, modo prohibeat.Addo etiã illud: Subdiaconus 24. q̃. 1. ſubdiaconus.
quondã Spanienſis Eccleſiæ vocabulo Primus, cũ ab acceſſu indiſciplinato ſanctimonialium prohiberetur, atq; ordinata & ſana præcepta cõteneret, à clericatu remotus eſt, & ipſe irritatus aduerſus diſciplinã Dei, tráſtulit ſe ad illos,& rebaptizatus eſt.Duas etiã ſanctimoniales cũ colonis ſuis de fundo catholicorum Chriſtianorum, ſiue idem tranſtulit, ſiue illum ſecutæ etiam ipſæ, tñ rebaptizatæ ſunt.Et nunc cum gregib. Circuncellionũ inter vagabũdos greges fœminarum, quæ propterea maritos hñre noluerunt,ne habeant diſciplinam,in deteſtabilis vinolentiæ bacchationib.ſuperb.exultat, gaudens latiſſimã ſibi apertam eſſelicentiam malæ cõuerſa- K
tionis,vnde in catholica prohibebat̃. Et hoc fortaſſe Proculianus ignorat. Ergo per tuam grauitatẽ atq; modeſtiã eidẽ in notitiã perferatur.Iubeat eum qui nõ ob aliud illam communionem delegit,niſi quia in catholica clericatum amiſerat,propter inobedientiam & perditos mores a ſua communione remoueri.Etenim ego,ſi dño placet iſtum modũ ſeruo,vt quiſquis apud eos ꝑp diſciplinam degradatus ad catholicam tranſire voluerit in humiliatione pœnitentiæ recipiatur,quò & ipſi eum forſitan cogerent, ſi apud eos manere voluiſſet.Ab eis verò conſydera(quæſo te)

te)quàm execrabiliter fiat, vt quos male viuentes Eccleſiaſtica diſciplina corripimus, perſuadeaт eis vt ad lauacrũ alterũ veniant, atque vt id accipere mereant Paganos ſe eſſe rñdeant, quæ vox ne procederet de ore Chriſtiano, tantus ſanctus ſanguis martyrũ fuſus eſt, deinde quaſi renouati & quaſi ſanctificati, diſciplinæ quã ferre nõ potuerunt, deteriores facti, ſub ſpecie nouæ gratiæ, ſacrilegio noui furoris inſultent. Aut ſi male facio, per tuam beneuolentiã iſta corrigenda curare, de me nullus quęrat, ſi hæc illi perferri in notitiã ꝑ codices publicos fecero, qui mihi ne
L gari(vt arbitror) in Romana ciuitate nõ pñt. Nam cum Deus imperet vt loquamur & p̃dicemus verbum, & docentes q̃ nõ oportet reſellamus, & inſtemus opportune atq; importune ſicut dñicis & Apoſtolicis literis ꝓbo, nullus hoĩum mihi ſilentium de his reb. perſuadendum arbitret. Violenter aũt vel latrocinãtes, ſiquid audendũ putauerint, nõ deerit dñs ad tuendã Eccleſiam ſuã, qui iugo ſuo in gremio eius toto orbe diffuſo oĩa terrena regna ſubiecit. Nã cũ Eccleſiæ ꝗdam colonus filiam ſuã, q̃ apud nos fuerat catechumena, & ab illis ſeducta eſt, inuitis parentib. vt ibi baptizata etiam ſanctimonialis formã ſuſciperet, ad cõionem catholicã paterna vellet ſeueritate reuocare, & ego fęminã corruptę mentis niſi volentẽ, & libero arbitrio meliora diligentẽ ſuſcipi noluiſſem, ille ruſticus ẽt plagis inſtare cępit, vt ſibi filia conſentiret, quod ſtatim oĩmodo fieri prohibui. Tñ per Spanianam trãſeuntib. nobis presbyter ipſius ſtans in medio fundo catholicæ ac laudabilis fœminæ, voce impudẽtiſſima poſt nos clamauit, ꝙ traditores & ꝑſecutores eſſemus, q̃ conuiciũ ẽt in illã fœminam iaculatus eſt, q̃ cõionis eſt noſtræ, in cuius medio fundo ſta
M bat. Quib. vocib. auditis, nõ ſolũ meipſum à lite refrenaui, ſed ẽt multitudinẽ, quæ me comitabat cõpeſcui. Et tñ ſi dicã, quæratur qui ſint vel fuerint traditores vel perſecutores. Rñdetur mihi, diſputare nolumus, & rebaptizare volumus. Nos oues veſtras inſidiantib. morſib. luporum more deprędemur, vos ſi boni paſtores eſtis, tacete. Quid.n. aliud mãdauit Proculianus, ſi vere ipſe mandauit, Si Chriſtianus es, ſerua hoc iudicio Dei, niſi, nos faciamus, tu tace. Auſus eſt ẽt idem presbyter homini ruſticano cõductori fundi Eccleſię cõminari. Hæc quoq; oĩa per te(quæſo) nouerit Proculianus, coerceat inſaniam clericorũ ſuorum. Vide honorabilis Euſebi, nõ apud te tacui, dignaberis itaq; non ꝗd tu de his omnib. ſentias ne tibi arbitreris à me iudicis onus imponi, ſed quid illi reſpõdeãt mihi reſcribere. Miſericordia Dei incolumen tueatur domine eximie, & merito ſuſcipiende ac dilectiſſime frater.

Auguſtinus Seuerino cõſanguineo ſuo, qui videtur fuiſſe Donatiſta, deteſtatur ſchiſma ſceleſtum, & impudens.
Epiſtola. CLXIX. A

DOmino multum deſiderabili, & valde chariſſimo fratri Seuerino Auguſtinus. Literas fraternitatis tuæ etſi valde ſero, etſi præter qđ ſperauerã, tñ lætus accepi, maximeq; ampliori gaudio ꝑfuſus sũ, cũ cognouiſſem hoĩem veſtrũ hac ipſa ſola cã veniſſe Hipponem, vt ad me literas tuę fraternitatis afferret. Cogitaui.n. non ſine cauſa hoc exortum eſſe in animo tuo, vt recoleres cõſanguinitatem noſtrã, niſi quia fortaſſe perſpicis, ſicut noui, nõ leue põdus prudentiæ tuæ, q̃ ſit dolẽdum, vt qui ẜm carnem fratrem ſumus, in Chriſti corpore non vna ſocietate viuamus, præſertim quia facile tibi eſt attendere, & videre ciuitatẽ ſuper montẽ conſtitutã, de qua dominus ait in Euangelio, ꝙ abſcondi non poſſit. Ipſa eſt. n. Eccleſia catholica. Vñ καθολικὴ Græcè appellatur, ꝙ per totum orbem terrarum diffundit. Hanc ignorare nulli licet, ideo ſecundum verbum dñi noſtri Ieſu Chriſti, abſcondi non poteſt. Pars autem Donati in ſolis Aphris calumniat orbi terrarũ, & non conſyderat ea ſterilitate qua fructus pacis & charitatis noluit afferre, ab illa radi- B
ce Orientalium Eccleſiarũ ſe eſſe præciſam, vnde Euãgelium in Aphricã venit, vnde terra ſi eis afferat, adorant, fidelis autem ſi inde veniat, exufflant & rebaptizant etiam. Hoc enim prędixit filius Dei qui veritas eſt, ſe eſſe vitem, ſuos autem filios eſſe ſarmenta, & patrem ſuum agricolã. Sarmentum, inquit, qđ Ioan. 15
in me non dat fructum, pater meus tollet illud: Sarmentum autem quod in me dat fructum, purgat illud, vt maiorem fructum afferat. Non ergo mirum eſt, ſi de illa vite quæ creuit, & oẽs terras impleuit, pręciſi ſunt illi

qui

quì fructũ charitatis afferre noluerunt. Qui ſi vera crimina obieciſſent collegis ſuis, maiores eorum qui ſchiſma fecerunt, ipſi obtinuiſſent cãm ſuã apud Eccleſiã tranſmarinã, vñ ad iſtas partes Chriſtianæ fidei manauit authoritas, vt illi eſſent foris, q̧b. eadẽ crimina obiiciebãt. Nũc aũt cũ illi inueniunt intus cõicare Eccleſiis Apoſtolicis, quorũ noĩa in libris ſanctis habent, & recitant, iſti aũt foris poſiti, & ab illa cõione ſeparari ſint, quis nõ intelligat eos habuiſſe cãm bonam, qui eam apud medicos iudices obtinere potuerunt? Aut ſi cãm bonam hẽbant, & eã trãſmarinis Eccleſiis probare non potuerunt, q̧d illos læ

C ſit orbis terrarum, vbi Epi collegas ſuos qui apud eos obiectis criminib. cõuicti nõ erãt, temere dãnare non poſſent? Itaq; innocentes rebaptizant & Chriſtus in innocentib. exufflat. Si aũt ijdẽ Donatiſtæ Aphrorũ collegarũ ſuorum vera crimina nouerant, & neglexerunt ea demõſtrare & præbare transmarinis Eccleſiis, ipſi ſe ab vnitate Chriſti ſceleratisſimo ſchiſmate præciderunt, non habent qđ accuſent, & vos noſtris maxime, quia tã multi ſcelerati apud eos emerſerunt, & tolerauerunt illos per tot annos, ne partẽ Donati cõſcinderent, & nõ dubitauerũt illo tpe falſas ſuſpitiones ſuas obiicientes, pacẽ Chriſti vnitatẽq; dirũpere, & vos videtis. Sed neſcio quæ carnalis cõſuetudo frater Seueritate ibi vos tenet, & olim doleo, olim gemo, maxime prudentiã tuam cogitans, & olim te videre deſidero, vt de hac re tecũ loquerer. Quid enim prodeſt vel ſalus vel conſanguinitas tẽporalis, ſi æternam Chriſti hæreditatem ſalutemq; perpetuam in noſtra cognatione con

D temnimus? Hæc me interim ſcripſiſſe ſuffecerit, quę duris cordibus valde pauca ſunt & prope nulla, animo autem tuo quem bene noui valde multa ſunt & valde magna. Non enim mea ſunt qui nihil ſum, niſi quod expecto miſericordiam Dei, ſed ipſius Dei omnipotentis, quẽ quiſquis in hoc ſeculo contemp ſerit patrem, inueniet in futuro iudicem.

Sub perſona eccleſiæ catholicæ exhortatur omnes Donatiſtas, vt reſipiſcẽtes redeant ad communionem. Epi. CLXX.

Retra. 40. VObis Donatiſtæ, catholica Eccleſia dicit: Filij hominum vſquequo graues corde, vt quid diligitis vanitatem, & quęritis mendacium? Vt quid vos à totius orbis vnitate nefario ſchiſmatis ſacrilegio diuiſiſtis? *Pſal. 4.* Attenditis falſa quæ vobis dñr ab hominib. aut mentientib. aut errantib. de traditione codicũ diuinorũ, vt in hæretica ſeperatione moriamini, & non attenditis qđ vobis ipſi codices dicunt, vt in catholica pace viuatis. Quare aperitis aures ad ſermonem hominum dicentium, qđ nunq̃ probare potuerunt, & ſurdi eſtis aduerſus ſermonem Dei dicẽtis: Dñs *Pſal. 2.* dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me & dabo tibi gentes hęreditatem tuã, & poſſesſionẽ tuã terminos terræ. Abrahę dictæ ſunt promisſiones & ſemini eius. Non dicit, & ſeminib. tanq̃ in multis, E

Gal. 3. ſed tanq̃ in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. In ſemine, inquit, tuo benedicent oẽs gẽtes Erigite oculos cordis, & conſiderate totum orbem terrarum, q̃uo in ſemine Abrahę benedicũtur omnes gentes. Tunc ab vno credebat quod nondum videbatur, iam vos videtis & adhuc inuidetis. Pasſio dñi precium *Ge. 12.* eſt orbis terrarũ. Ille totum orbem redemit, & vos cum toto orbe ad lucrum veſtrũ non concordatis, ſed potius ad damnum veſtrum in parte litigatis, vt totum perdatis. Audite in Pſalmo, quo precio redempti ſumus. Foderunt, inquit, manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea. *Pſal. 11.* Ipſi vero cõſyderauerunt & cõſpexerunt me, diuiſerũt ſibi veſtimẽta mea, & ſuper veſtimentum meũ miſerunt ſortẽ. Quare diuiſores veſtimentorum dñi eſſe vultis, & tunicam illam charitatis de ſuper textam, quam nec perſecutores eius diuiſerunt, tenere cum toto orbe nõ vultis? In Pſalmo ipſo legitur, quia totus orbis F

eam tenet: Commemorabunt, inquit, & conuertent ad dominum vniuerſi fines terræ: Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium. Quoniam ipſius eſt regnum, & ipſe dominabit gentium. Aperire aures cordis & audite, quia Deus deorum dñs locut⁹ eſt, *Pſal. 49.* & vocanit terram à ſolis ortu vſq; ad occaſum, ex Syon ſpecies decoris eius. Si hoc nõ vultis intelligere, audite Euangelium, iã per os proprium loquente ipſo domino & dicente: Quia oportebat de Chriſto compleri omnia, quæ de illo ſcripta ſunt in lege & *Luc. 23.* Prophetis & Pſalmis, & prædicare in nomine eius pęnitentiam & remisſionem om-

nium peccatorum per omnes incipientibus
ab Hierusalem.Quod in psalmo dixit.Voca-
uit terrã à solis ortu vsq; ad occasum,hoc in
Euangelio,Per omnes gentes. Et qđ in psal-
mo dixit, Ex Syon spẽs decoris eius, hoc in
Euangelio dixit,Incipientib.ab Hierusalem.
Fingitis vos ante tp̃s messis fugere permixta
zizania,qa vos estis sola zizania. Nã si frumẽ
ta essetis,permixta zizania toleraretis,& à se-
G gete Christi nõ vos diuideretis.De zizanijs q
dẽ dictum est,Qm̃ abũdabit iniquitas, refri-
Mat.24. gescet charitas multorũ.Sed & de tritico di-
ctum est,Qui perseuerauerit vsq; in finẽ,hic
saluus erit.Quare creditis creuisse zizania &
mũdũ repleuisse,triticũ aũt decreuisse, & in
sola Aphrica mansisse? Christianos vos dici-
tis,& Christo contradicitis. Ipse dixit,Sinite
vtraq; crescere vsq; ad messẽ, non dixit,cre-
Mat.13. scãt zizania, decrescant frumẽta. Ipse dixit,
Ager est hic mũdus,nõ dixit,ager est Aphri-
ca.Ipse dixit,Messis est finis seculi,non dixit,
messis est ꝑs Donati.Ipse dixit, Messores an-
geli sunt,nõ dixit,messores principes Circũ
cillionũ sunt.Sed quia pro zizaniis triticũ ac
cusastis,vos esse zizania demõstrastis, & qđ
est grauiꝰ ante tp̃s vos à tritico separastis. Ma
iores enim vestri quorũ in sacrilega prȩcisio
ne perseueratis,quidã gestis municipalib.co
dices sanctos & instrumenta Ecclesiæ perse-
cutorib.tradiderũt,qdã eos fatẽtes dimiserũt
& eis cõicauerunt,& vtriq; Cathaginẽ furio
sa factione cõuenerunt,de crimine traditio-
nis,de quo ipsi inter se iã cõsenserãt,inaudi
tos dãnauerunt, Ep̃m ꝯ Ep̃m ordinauerunt,
altare contra altare erexerunt. Postea literas
ad Imperatorẽ Constantinũ vt inter Aphros
Ep̃i transmarini iudicarẽt miserunt, datis iu-
dicib.quos postulauerant, & Romȩ iudican
tib.non obtemperauerunt, Ep̃os apud Impe
ratorẽ tanq̃ male iudicauerint arguerunt.Ab
aliis rursus Ep̃is ad Arelatũ missis ad ipsum
Imperatorẽ appellauerũt.ab ipso auditi & ca
H lumniatores inuenti,in eodẽ scelere perman
serũt. Euigilate ad salutẽ,amate pacẽ, redite
ad vnitatẽ. Hȩc vobis quemadmodum gesta
sunt, qñ vultis omnia recitamus. Ille com-
municat malis qui consentit factis malorũ,
non qui tolerat in agro dñico zizania vsque
ad messem,vel paleam vsq; ad vltimã venti-
lationem.Si malos odistis, vosipsi mutamini
ab scelere schismatis.Si malorum permixtio
nem timeretis, Optatum inter vos in apertis
sima iniquitate viuentẽ per tot annos non te-
neretis.Quẽ cũ mõ martyrẽ dicitis, superest
vt eũ ꝑꝑ quẽ mortuus est Christum dicatis.
Postremo qd vos offendit orbis Christianꝰ,
à quo vos nefario furore prȩcidistis?Et quid
apud vos ꝓmouerunt Maximianistæ,quos à
vobis dãnatos,& per iudicia publica de basi
licis perturbatos, in suo rursus honore rece-
pistis?Quid vos offendit pax Christi,cõtra q̃ I
vos diuiditis ab eis quos ĩfamatis? Et qd vos
promeruit pax Donati:ꝓ qua suscipitis quos
dãnatis?Felicianus Musticanus modo vobis-
cum est.Legimus. n. prius in vestro concilio
damnatum,& à vobis postea in iudicio Pro
consulis accusatum, & in Musticana ciuitate
gestis municipalib.oppugnatum. Si traditio
codicum scelerata est, q̃ Deus in regem qui
Hieremiæ librum incẽdit morte publica vin
dicauit,quãto sceleratius est sacrilegiũ schis
matis,cuius authores quib.Maximianistas cõ
parastis,aperta terra viuos absorbuit?Qũo er
go crimen traditionis nobis obiicitis quod
non probatis, & schismaticos vestros & dã
natis & acceptatis?Si propterea iusti estis,qa
persecutionẽ per Imperatores passi estis, iu-
stiores vobis sũt isti Maximianistæ quos per
iudices ab Imperatorib.catholicis missos vo
sipsi persecuti estis? Si baptismũ vos soli ha-
betis,qd apud vos facit baptismus Maximia
nistarũ in eis quos baptizauit Felicianus dã-
natus, cũ quib. est ad vos postea reuocatus?
Vel vobis laicis ad ista rñdeant Episcopi ve-
stri,si nobiscum loqui nolunt, & cogitate ꝓ
salute vestra quale sit hoc ipsum quod nobis
cum loqui nolunt. Si lupi concilium fecerũt
vt pastoribus non respondeant, quare oues
concilium perdiderunt vt ad luporum spe-
luncas accedant?

Augustinus Crispinum Donatistam vrget,
propositis breuiter aliquot, argumentis, K
ad ea si potest respondeat per literas.
Epistola. CLXXI.

QVia humilitatem nostram vestri re-
prehendunt, ideo sic epistolam præ-
notaui,quod in tuam cõtumeliam fecisse vi-
dear,si non ita mihi abs te vt rescribat expe-
cto. De Carthaginensi promissione tua vel
nostra instantia,quid multa commemorem?
Quomodo

Quomodolibet ea gesserimus, transierint ne quod restat impediat. Nunc excusati, nisi fallor, nulla est, adiuuante dño, ambo in Numidia sumus & nobis loco terrarũ inuicẽ ꝓpinquamus. Rumor ad me detulit adhuc te velle mecum disputãdo experiri de q̃one quę nostrã dirimit communionem. Vide q̃ breuiter oẽs auferantur ambages, ad hanc epistolã rñde, si placet, & fortasse sufficiet, non solũ nobis, sed & eis qui nos audire desiderant, aut si non sufficiet, scripta atq; rescripta, donec sufficiat, repetent. Quid enim nobis cõmodius poterit exhibere vrbium quas incolimus tanta vicinitas? Ergo. n. statui nihil de hac re agere vobiscũ nisi per literas, vel ne cui nostrũ M de memoria quod dr̃ elabat, vel ne fraudent talium studiosi, qui forte interesse non pñt. Soletis de præteritis reb. gestis quæ vultis falsa iactare, forte nõ mentiendi studio sed errore. Proinde (si placet) de præsentib. illa metiamur. Procuidubio te non fugit prioris populi tpis & idolatriæ sacrilegiũ fuisse cõmissum, & a rege cõtemptore librum propheticum incensum, quo vtroque crimine schismatis malum non puniret atrocius, nisi grauius penderet. Profecto. n. recordaris quemadmodum schismatis authores viuos dehiscens terra sorbuerit, & eos qui cõsenserant, cœlo irruens ignis absumpserit. Sic nec fabricatũ & adoratũ idolũ, nec sacer liber exustus meruit vindicari. Cur ergo q̃ soletis nobis obiicere, nõ solũ in nostris nõ ꝓbata, sed potiꝰ in vestris ꝓbata crimina eorũ q̃ formidine ꝑsecutionis impulsi dñicos libros concremandos ignib. tradiderunt, Vos eos quos pro scelere schismatis, plenarij cõsilij vestri A veridico, sicut ibi scriptũ est ore dãnastis, in eodẽ ipso Episcopatu recepistis, in quo damnastis, Felicianũ dico Musticanũ & Prętextatũ Assuritanũ. Neque. n. sicut ignorantib. dicitis ex eo numero fuerunt isti quib. vestrũ cõciliũ diem prorogauerat, & præfixerat, intra quẽ nisi ad vestrã communionem remeauissent, eadẽ sñia tenerent, sed de illo numero isti fuerunt quos eo die sine dilatione dãnastis, quo illis dilationẽ dedistis. Probato si negaueris. Cõciliũ vestrũ loquit, Procõsularia gesta hẽmus in manib. quib. id nõ semel allegastis. Aliã ergo defensionẽ para si potes, nedũ negas qđ conuincam, moras faciamus. Felicianus igitur & Prætextatus si innocentes erãt, quare sic dãnati sunt? Si scelerati, quare sic recepti sunt? Si probaueris innocẽtes, cur nõ credamus à multo paucioribus vestris falso crimine traditionis innocẽtes potuisse dãnari, si a trecẽtis decem successorib. eorũ, vbi etiã pro magno scriptũ est, plenarij concilij ore veridico, in falso crimine schismatis innocẽtes dãnari potuerunt? Si aũt probaueris rectè fuisse dãnatos, quæ restat defensio, cur in eodẽ episcopatu recepti sint, nisi vt exaggerans vtilitatẽ salubritatemq; pacis, ostendas etiã ista pro vnitatis vinculo toleranda? Quod vtinam non oris, sed cordis virib. ageres profecto perspiceres, q̃ nullis calumniis per orbem terrarum esset violanda pax Christi, si licet in Aphrica etiam in sacrilego schif- B mate dãnatos, in eodem ipso Episcopatu recipi pro pace * Donati. Itẽ soletis nobis obiicere qđ vos per ptãtes terrenas ꝑsequamur. Qua in re non disputo, vel q̃d vos ꝓ imanitate tanti sacrilegij mereamini, vel quantũ nos christiana temperet mãsuetudo, illud dico, si hoc crimen est, cur eosdem Maximianistas per iudices ab eis Imperatorib. missos, quos per Euangelium genuit nostra communio, grauiter insectati de basilicis quas tenebant, in quib eos inuenit ipsa cõcisio, & cõtrouersiarum strepitu & iussionum potentatu & auxiliorum impetu perturbastis? in qua conflictione quæ passi sint per loca singula recẽtia rerum vestigia contestantur, quæ iussa sint chartæ indidant, quæ facta sint terræ clamãt, in quibus etiam Optati illius Tribuni vestri sancta memoria prædicatur. Item dicere soletis, quod nos Christi baptismum non habeamus, & pręter vestram communionem nusquam sit. Possem hinc vberius aliquanto C disserere, sed cõtra vos iam nihil opus est, q̃ cũ Feliciano & Prætextato etiã Maximianistarum baptismũ recepistis. Quotquot. n. baptizauerunt qñ Maximiano communicabãt, cum etiam ipsos nominatim. i. Felicianum & Prętextatum de basilicis eorum, sicut gesta testantur diuturno conflictu iudiciorum expellere conaremini. Quotquot ergo eo tempore baptizauerunt, nunc secum & vobiscũ habent, non solum per ægritudinum pericula, sed etiam per solemnitates Paschales in tot ecclesiis ad suas ciuitates pertinentibus, & in ipsis tam magnis ciuitatibus foris in scelere schismatis baptizatos, quorum nulli

baptiſma repetitum eſt. Atque utinam probare poſſetis eos quos foris in ſcelere ſchiſmatis Felicianus & Prætextatus tanquam inaniter baptizauerant, ab eis receptis intus quaſi vtiliter denuo baptizatos. Si n. rurſus baptizandi erant iſti, rurſus ordinandi erant illi. Amiſerant. n. Epiſcopatũ recedẽtes a vobis, ſi extra communionem veſtram baptizare non poterant. Nã ſi diſcedentes Epiſcopatũ non amiſerũt, baptizare vtiq; poterant. Si aũt amiſerant, ergo vt eis quod amiſerant redderet, redeuntes ordinari debebant, Sed noli timere, ſicut certũ eſt cũ eodẽ illos Epiſcopatu, cũ quo exierant remeaſſe, ita certũ eſt oẽs D quos in Maximiani ſchiſmate baptizarunt, ſine vlla baptiſmi repetitione ſecum veſtræ communioni reconciliaſſe. Quib. igitur ſufficimus lachrymis plangere recipi baptiſmũ Maximianiſtarum, & exufflari baptiſmum orbis terrarum? Siue auditos ſiue inauditos, ſiue iuſte ſiue iniuſte, damnaſtis Felicianum, dãnaſtis Prętextatum: dic mihi, quẽ Corinthiorum epiſcopum audiuit, aut dãnauit aliquis veſtrum? quẽ Galatarum? quẽ Epheſiorũ? quẽ Coloſenſium? Philippenſiũ? Theſſalonicenſium? cæterarumq; omnium ciuitatum, de q̃ *Pſal. 21.* bus dictum eſt, Adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patrię gẽtium? Ergo iſtorum baptiſmus acceptatur, & illorum exufflatur, qui nec iſtorum eſt nec illorũ, ſed illius de quo dictum eſt, Hic eſt qui baptizat. Sed nõ hinc *Ioan. 1.* ago, ad illa quę præſto ſunt, aduerte, ea quæ oculos etiam cæcos feriunt, intuere, damnati habent baptiſmũ & inauditi non hẽnt. Nominatim in ſcelere ſchiſmatis expreſſi & eiecti habent, & ignoti longe peregrini nunquã accuſati, nunquam iudicati non habent? Qui de præciſa parte Aphricæ rurſus præciſi ſunt E habent, & vnde ipſum Euangelium in Aphricam venit non habent? Quid pluribus onero? Ad iſta reſponde: Attende ſacrilegiũ ſchiſmatis veſtro cõcilio Maximianiſtis exaggeratum. Attende perſecutiones per iudiciarias poteſtates, quas eis irrogaſtis. Attende baptiſmum eorum quem cum eis quos damnaſtis recepiſtis, & reſponde (ſi potes) vtrum habeatis aliquid vnde iniciatis nebulas imperitis. cur ab orbe terrarum longe maiore ſcelere ſchiſmatis ſeparemini, quam quod in Maximianiſtis vos dãnaſſe gloriamini? Pax Chriſti vincat in corde tuo.

Expoſtulat cum Criſpino, qui quoſdam mercede attractos rebaptizarat, adiurans illum vt ad obiecta reſpondeat.

Epiſtola · CLXXII.

DEum quidem timere debuiſti, ſed quia in rebaptizandis Mappalienſibus ſicut homo timere voluiſti, cur non valeat iuſſio regalis in prouincia, ſi tm̃ valuit iuſſio ꝓuincialis in villa? Si perſonas compares tu poſſeſſor, ille Imperator. Si loca cõpares, tu in fundo, ille in regno. Si cãs cõpares, ille vt diuiſio reſarciat, tu vt vnitas diuidatur. Sed nos te de hoĩe non terremus. Nam poſſumus agere, vt decẽ libras auri ſ̃m Imperatoria iuſſa perſol F ueres. An forte propterea non habes vñ reddas quod dare iuſſi ſunt rebaptizatores, dum multũ erogas, vt emas quod rebaptizes? Sed nos te (vt dixi) de hoĩe non terremus, Chriſtus te potius terreat. Cui volo ſcire quid rñdeas ſi tibi dicat, Criſpine carum fuit preciũ tuum ad emendum timorẽ Mappalienſiũ, & vilis mors mea ad emendum amorem oĩum gentium? Plus valuit rebaptizandis colonis tuis quod numeratum eſt de ſacculo tuo q̃ rebaptizandis populis meis quod manauit de latere meo? Scio te plura audire poſſe, ſi Chriſto aurẽ præbeas, & ex ipſa tua poſſeſſione admoneri, q̃ impia cõtra Chriſtum loquamini. Si. n. humano iure pręſumis firme te poſſidere quod emiſti argento tuo, quãto firmius diuino iure poſſidet Chriſtus quod emit ſanguine ſuo? Et ille quidem inconcuſſe poſſidebit totum de quo dictum eſt, Dominabitur à mari vſque ad mare, & a flumine *Pſal.* vſque ad terminos orbis terræ. Sed certe quo modo confidis non te perditurum quod in Aphrica videris emiſſe, qui Chriſtum dicis toto orbe perdito ad ſolam Aphricam remã G ſiſſe? Quid multa? Si voluntate ſua Mappaliẽſes in tuam communionem tranſierunt, ambos nos audiant, ita vt ſcribantur quæ dicemus, & à nobis ſubſcripta eis Punice interpretentur, & remoto timore damnationis eligant quod voluerint. Ex ijs enim quæ dicemus apparebit, vtrum coacti in falſitate remaneant, an volentes teneant veritatem. Si enim hæc non intelligunt, qua temeritate traduxiſti non intelligentes? Si autem intelligunt, ambos (vt dixi) audiant, & quod voluerint faciant. Si quæ etiã plebes a vobis ad

ad nos transferunt, quas putas à dominis coactas, hoc & ibi fiat, ambos nos audiant, & eligant quod placuerit. Si autem nō vis hoc fieri, cui non appareat non vos de veritate præsumere? Sed cauenda est ira Dei & hic & in futuro seculo. Adiuro te per Christum, vt ad ista respondeas.

G Augustinus Pascentio comiti hæreseos Arrianę, qui in ꝓfessione fidei eluserat, ac post iactarat Augustinum ab ipso superatum, scripto reddit rationem fidei suę, de trib. personis: & vno Deo: deq; verbo homusij. Epistola. CLXXIII.

VOluerā quidem petente te atq; instante vt meminisse digneris, immo pro merito ætatis ac dignitatis tuæ, iubente te de fide christiana, ēt præsens cum præsente, in quātū mihi facultatem dn̄s largiret̄ cōferre sermonem. Sed q̄a tibi post prandiū displicuit, q̄d inter nos mane placuerat, vt à notariis verba nostra exciperent̄, vlterius dicas quod te audio nō tacere, nō me fuisse ausum tibi dicere fidem meā, his literis accipe, quod & tu legas, & cui volueris legendum tradas, & q̄d volueris vicissim scribendo ipse rn̄deas. Ini-
32.q.6. iniquum. quum est enim vt q̄sq; de alio iudicare velit, & iudicari de se nolit. Et de præterito quidē placito nostro quod cōdicto meridiano implere noluisti, facilè existimari potest, q̄s nostrum fidei fiduciā non habuerit, vtrum qui volebat vt diceret̄, & timebat ne teneret̄, an q̄ vsqueadeo nolebat eam disceptantiū iudicio subtrahi, vt mandata literis vellet etiam legētium memoriæ cōmendari, ne q̄squam vel obliuione opinatus, vel dissensione irritatus: diceret ab aliquo nostrū, aut non esse dictū quod dictū erat, aut dictū esse q̄d dictū non erat. In his.n. solēt latebras suę malæ defensio-
H nis inq̄rere, q̄ contētionis sunt cupidiores, q̄ veritatis. Hoc aūt nec à te, nec à me, nec de te, nec de me dici posset, si in fide cōdicti ꝑmaneres, vt verba nr̄a exciperent̄, & scriberent̄ur, præsertim q̄a tuipse ī iis verbis quib. fidē tuam pronunciasti, quotiens ea repetisti, totiens variasti, q̄d nulla credo fraude, sed obliuione factū esse. Nā primo dixisti: Credere te in Deū patrem oīpotētem, inuisibilem, ingenitū, incapabilem, & in Iesum Christum filium eius, Deum natū ante secula, per quem facta sunt omnia, & in spiritum sanctum. Quibus ego auditis, cum rn̄dissem, nondum à te q̄cquam dictum q̄d meæ fidei repugnaret, & iō si ea scripsisses, me his ēt posse subscribere, ad hoc nescio q̄uo res ꝑducta est, vt accepta charta, ea ipsa quæ dixeras velles ēt literis tua manu exprimere. Quod cū mihi ad legēdum dedisses, aīaduerti minus te scripsisse patrem, cū scripsisses Deū oīpotentem, inuisibilē, ingenitū, innatum. Quod vbi cōmemora-
ui non post multā allegationē, addidisti patrem, & incapabilē quidem, q̄d verbis dixeras scripto prætermiseras. I
Sed nulla hinc à me facta cōmemoratio est. Deinde cum dixissem me paratū esse subscribere, adhuc illa verba ēt mea esse posse, prius quæsiui, ne q̄d in mentē venerat laberet̄, vtrum alicubi scri-
pturarū diuinarū legeret̄ pater īgenitus. ἀγέννητος
Hoc aūt feci, q̄a in exordio sermonis nostri cum Arrius & Eunomius cōmemorati essent, nō à me, sed à fratre meo Alipio, requirēte quē nā eorū secutus esset Auxētius, qui abs te fuerat non parua prædicatione laudatus, exclamando anathematizasti & Arrium & Eunomium, tn̄ continuo flagitasti, vt & nos anathematizaremus homusion, quasi q̄squā homo esset q̄ hoc vocaretur, sicut Arrius & Eunomius. Deinde vehemēter exigebas, vt hoc verbum tibi in scripturis ostēderemus, & statim nobis communicares. Respondebatur à nobis, quia nos Latine loqueremur & illud Græcum esset, prius quærendum esset, quid sit homusion, & tunc exigendum vt in libris sanctis ostenderetur. Tu contra verbum ipsum crebro repetens, & inuidiose ventilans, atque in conciliis maiorum nostrorum conscriptum commemorans, vehementer vrgebas, vt ipsum omnino verbum, quod est homusion, in sanctis libris ostenderemus, nobis etiam atque etiam reuocantibus, quia lin-
gua nostra Græca non esset, prius interpretādum K
& exponēdum esse quid sit homusion, tum demum in diuinis literis requirendum, quia etsi fortasse nomen ipsum non inueniretur, res tamen ipsa inueniretur. Quid est.n. contentiosius, quam vbi de re constat, certare de nomine? Hæc ergo quia inter nos iam collocuti fueramus, postea quam ad id ventum est, vt fidem tuam, sicut commemoraui, scriberes, quanquam nihil in eis verbis viderem nostræ fidei esse cōtrarium, & pro-

pterea me dicerē paratum esse subscribere,
quæsiui,vt dixi, vtrum scriptura Dei cōtine-
ret hoc verbū,quod pater esset ingenitus, &
cum scriptū esse rñdisses,instantius quærebā
vt ostēderes.Tūc vnus ex ijs qui aderant,quā
tum intelligi datur,fidei tuæ socius,ait mihi,
Quid ergo?Tu patrē genitum dicis?Rñdi,nō
dico.Et ille,Si ergo genitus non est, inqt,vti
que ingenitus est.Cui ego vides,īquā, posse
L fieri,vt ēt de verbo quod in scriptura Dei nō
est, reddatur tñ rō vnde rectè dici ostēdatur
Sic ergo & Homusion quod in authoritate
diuinorum librorum cogebamur ostēdere,
etiam si vocabulum ipsum ibi non inuenia-
mus,fieri posse vt illud inueniamus, cui hoc
vocabulum rectè adhibitum iudicetur.Qui-
bus dictis quid hinc tibi videret attendi vt au
direm.Et aisti, Rectè factum esse, vt ingeni-
tus pater in scripturis sanctis nō diceret,ne
illi vel tali verbo fieret iniuria.Ergo, inquā,
mō facta est iniuria Deo, & hoc manu tua?
Quo audito fateri iam cœpit, nec te hoc di-
cere debuisse.Sed admonerem, vt si tibi tale
videret hoc verbum,vt ad Dei pertineret in
iuriam,deleres illud.Inde vbi scripturas con
siderasti,credo posse id rectè dici, posse de-
fendi, & rursus aisti, prorsus ego hoc dico.
tum ego illud quod iamiam dixeram repeti-
ui ita fieri posse,vt ēt homusion neq; scriptū
in sanctis paginis inueniatur,& tñ dictum in
assertione fidei defendatur,sicut patrem in il
lis libris nusquam ingenitum legimus, & tñ
dicendum esse defenditur. Tunc a me chartā
quam dederas abstulisti & conscidisti, & cō
stituimus postmeridianum tempus, vt ades-
sent notarij ad excipienda verba nostra, atq;
inter nos ista quantum possemus diligentius
tractaremus.Venimus,vt nosti,ad horam cō-
dictam,notarios adduximus,& vt tui adessēt
concedimus.Dixisti rursus quidem tuā, atq;
in verbis tuis non audiui ingenitum patrem.
Credo quod cogitaueris quid inde mane di
M ctum fuerit, & pręcauere volueris. Deinde
poposcisti, vt ego etiā dicerem fidē meam.
Vbi cum postulassem commemorans ante-
meridianum placitum nostrū, vt ea quę di-
xeras dictare potius dignareris, tunc excla-
masti calumniam parare nos tibi,& ideo ver
ba tua conscripta velle retinere. Ibi quid re-
sponderim recordari non libet, atq; vtinam
nec tu memineris.Seruaui tñ debitam hono
rificentiam honori tuo, nec maledictū depu
taui,quod non à veritate, sed à potestate au-
dire meruissem.Tñ quia vel ipsa verba repe-
tiui vt pressa voce dicerē, ita ne calūniam pa
ramus nos tibi? vt ignoscas peto. Sed tu his
auditis rursus fidem tuam sono clariore repe
tisti,atq; in verbis tuis non audiui Deū filiū,
quod nunquam quotiens eā dixisti tacueras.
Hic ego tam modeste vt nusquā pulsarē, vt
de excipiendis verbis nostris, quid inter nos A
placuerat impleret etiā ipsam vtilitatem de
præsenti experimento suggessi,dicens, teip-
sum non potuisse in memoria verba tua tibi
vsitatissima retinere, qñ nunquā ea repetere
valuisse videbamus, cum non aliquid maxi-
me necessariū parares, quātominus posse il-
los qui nos audirent ita nostrorum meminis
se verborum,vt si qd forte vel tu de meis vel
ego de tuis verbis vellē retractare atque di-
scutere,valerēt seu dictū seu non dictū liqui-
do recordari,in qua nobis difficultate facilè
notariorū recitatio subueniret.Tūc indignā-
ter dixisti, melius fuisse vt meam famam sp
audires,eo quod longe inferiorē me exper-
tus esses,q̄ tibi illa iactasset.Tunc ego cōme-
moraui,cū te ante prādiū salutaremus, & eā
famā nobis p̄dicasses,hoc me dixisse, qđ de
me illa mentita sit. Hic sanè aisti verum me
dixisse. Proinde cū duo tibi de me diuersa lo
cuti sint,aliud fama mea,& aliud ego,magis
vtiq; gaudere debeo me poti⁹ q̄ illam reper-
tum esse veracem.Sed qa scriptum est, Solus Rom. 3
Deus verax,oīs aūt hō mēdax,vereor ne hoc
quoq; de me temere dixerim.Neque.n.in no
bisipsis vel per nosipsos veraces sumus, sed
cum ille in seruis suis loquit qui solus est ve
rax.Hæc si(vt narraui)gesta eē recolis, vides
q̄ nō debeas iactare apud hoīes, ꝙ nō ausus
sim tibi asserere fidē meā, qñquidem in fide
nostri placiti stare noluisti, & virtātus q pro
fide quam reipublicæ debes,non times male
dicta prouincialiū, pro fide quam Christo B
debes,times calumnias Episcoporum.Dein-
de cū disputationi nostrę etiam honoratos
viros interesse cupiueris miror quum in ip-
sa deuitatione calumniæ verba tua times à
notariis cōscribi, & ex ore tuo à clarissimis
testibus non times audiri. Nonne confide-
ras difficile esse, vt homines suspicentur te à
nobis vllam formidasse calumniam vt ver-
ba tua excipi nolles,sed cum cogitasses retē-
tum

tum te fuiſſe in verbo ante prandium manu
tua conſcripto, ſimul ẽt cogitaſſe nõ tã faci-
le te notariorum tabulas delere potuiſſe, q̃
facile illã chartulam conſcidiſti? Si aũt dicis
non illa ita geſta eſſe vt à me narrata ſunt, aut
tu obliuione falleris (nõ.n. audeo dicere mẽ
tiris) aut ego vel ſimiliter fallor vel mentior.
Vides ergo q̃ recte dicam ea quæ de his ma-
xime reb. gerunt excipi atq; conſcribi opor
tere, & q̃ tibi quoq; hoc ipſum rectè placue
rat, niſi poſtmeridian⁹ timor antemeridianũ
Fides Augustini. placitum frãgeret. Audi ergo iã fidẽ meã, po
tens eſt miſericordia dñi Dei noſtri, quę prę
ſtet me quod credidi ſic loqui, vt nec eius
C offendam veritatem, nec humanitatem tuã.
In oĩpotentem Deum patrem me credere, p
fiteor, eumq́; ęternum ea æternitate, hoc eſt
immortalitate, dico, quam ſolus Deus hẽt:
hoc & de filio eius vnigenito credo in for-
ma Dei, hoc & de ſpirituſancto qui ſpiritus
eſt Dei patris & filij eius vnigeniti. Sed quia
ipſe Dei patris vnigenitus filius, dñs & Deus
noſter Ieſus Chriſtus poſteaquam venit ple-
Gala. 4. nitudo tpis opportuni, ad diẽ ſalutis noſtrę,
formã ſerui accepit, multa de illo in ſcriptu
ris ſecundum formam Dei dñr, multa ſecun-
dum formam ſerui. Quorũ exempli gratia,
D duo quædam commemoro, vt ſingula ad ſin
gula referant. Secundum formã Dei de ſeip-
Ioan. 10. ſo dixit, Ego & pater vnũ ſumus. Secundum
Ioan. 14. formã ſerui, Qm̃ pater maior me eſt. Quod
1.Ti.6. aũt de Deo ſcriptũ eſt: Qui ſolus hẽt immor
1.Ti.1. talitatẽ: Et, Inuiſibili ſoli Deo honor & glo
ria, & cętera hmõi, non de patre tm̃ accipi-
mus, ſed ẽt de filio, qđ ad formã Dei attinet,
& de ſpirituſancto. Pr̃.n. & filius ſpũſſanctus
vnus Deus, & ſolus verus Deus, & ſolus im-
mortalis ẜm incommutabilem oĩno ſubſtan
E tiã. Si.n. de carne diuerſi ſexus dictũ eſt, Qui
adhæret meretrici vnũ corpus eſt, & de ſpũ
hoĩs qui nõ eſt quod dñs conſequenter ſcri
1.Cor.6. ptum eſt, Qui autem adhæret domino vnus
ſpiritus eſt, quantomagis Deus pater in fi-
de Tri cap. lio, & Deus filius in patre, & Deus ſpiritus
patris & filij vnus Deus eſt, vbi nulla eſt di-
uerſa natura, cum pro diuerſis modo quo-
dam ſibi cohęrẽtib. dicatur vel ſpiritus vnus
vel corpus vnum? Et cum pro anima & cor-
pore ſibi cohærentibus dicatur vnus homo,
cur non multomagis patre & filio ſibi cohæ
rentibus dicatur vnus Deus, cum ſibimet in

ſeparabiliter cohæreant q̃uo non corpus &
aĩa? Et cum corpus aĩa ſit vnus homo quam-
uis corpus & aĩa non ſint vnum, cur nõ mul
to magis ſit pater & filius vnus Deus, cum pa
ter & filius vnũ ẜm illam veritatis vocẽ, Ego
& pater vnũ ſumus? Itẽ cum hõ interior & *Ioan. 10.*
hõ exterior non ſint vnũ, neq; eiuſdẽ naturæ
eſt exterior cuius ĩterior, quia exterior cum
nuncupato corpore dr̃ homo, interior autẽ
in ſola rõnali anima intelligitur, vtrunque ta
men ſimul non homines duo, ſed vnus dicit,
quantomagis pater & filius vnus Deus eſt,
cum pater & filius vnum ſint, quia eiuſdem
naturæ vel ſubſtantiæ ſunt, vel ſi quo alio vo
cabulo congruentius dr̃ id quod Deus eſt, F
vnde dictum eſt, Ego & pater vnum ſumus?
Itaque vnus ſpiritus domini & vnus ſpiritus
hominis & non ſunt vnum, & tamen ille cũ
cohæret domino non ſunt duo, ſed vnus ſpi
ritus: Et vnus homo interior & vnus homo
exterior non ſunt vnum, & tamen eius con-
nexione vinculi naturalis ſimul vtrunque nõ
duo, ſed vnus homo. Multo magis igitur cũ
filius Dei dicat, Ego & pater vnum ſumus,
vnus eſt Deus pater, & vnus eſt Deus filius,
& tamen ſimul vtrunque non duo ſed vnus
Deus. Quod enim fecit in multis ſanctis in
adoptionem filiorum vocatis cohæredibus
Chriſti, vna fides & vna ſpes & vna charitas,
vt eſſet eis vna anima & cor vnum in Deũ,
hoc pręcipue cogit intelligi vna eademque
patris & filij natura, ſi ita dicendũ eſt deitatis
vt pater & filius qui vnum ſunt & in ſepara-
biliter vnum ſunt, & ſempiterne vnum ſunt,
non ſint duo dij ſed vnus Deus. Illi enim ho
mines per cõſortium & communionẽ vnius
eiuſdẽq; naturæ, qua omnes hoĩes erant vnũ
erant. Et ſi aliqñ ſecundum diuerſitates volũ
tatum & ſententiarum, opinionum morum G
q́ue diſſimilitudines non erant vnum, erunt
autem plenè perfecteq; vnum, cum peruen-
tum fuerit ad eum finem vt ſit Deus omnia
in omnibus. Deus autem pater & filius eius,
verbum eius Deus apud Deum ſemper at-
que ineffabiliter vnum ſunt, vnde magis, nõ
duo dij, ſed vnus Deus. Homines autem
minus intelligentes, quid propter quid di-
catur potentes volunt habere ſententias, &
ſcripturis non diligenter ſcrutatis, cum arri-
piunt defenſionem cuiuſque opinionis, &
ab ea vel nunquam vel difficile deflectũtur,

dum docti atque ſapiẽtes magis putari q̃ eſ-
ſe concupiſcunt, ea quę propter formam ſer
ui dicta ſunt, volunt transferre ad formam
Dei. Et rurſus quæ dicta ſunt vt ad ſeinuicem
perſonæ referanſ, volunt nomina eſſe naturę
atque ſubſtantię. Fides aũt noſtra eſt, patrem
& filium & ſpiritumſanctum vnum Deum
credere & confiteri, nec tñ eum qui filius eſt
patrem dicere, nec eum qui pater eſt filium,
H nec eum q̃ ſpũs patris & filij eſt, aut patrem
5. de Trini.ca.11. aut filiũ nuncupare. His enim appellationib.
hoc ſignificaſ, quod ad ſeinuicem referunſ,
non ipſa ſubſtantia, qua vnum ſunt. Nã & pa
ter cum dr̃, non niſi alicuius filij dr̃, & filius
non niſi alicuius patris intelligitur, & ſpũs
ſecundum id quod ad aliq̃d refertur, ſpiran-
tis alicuius eſt, & ſpirans vtiq; ſpiritu ſpirans
eſt. Non aũt iſta corporaliter ſentiuntur, nec
vſitato modo intelligunſ in Deo. Qui potens
Ephe. 3. eſt facere, ſicut dicit Apoſtolus, ſupra q̃ peti-
mus & intelligimus. Si aũt facere, q̃to magis
eſſe? Nam hoc nomen quod ſpũs dr̃, non ſe-
cundum id quod referſ ad aliquid, ſed ſecun
14. de Trinitate. ca. 16 dum id qđ aliqua natura ſignificaſ, omnis in
corporea natura ſpũs in ſcripturis appellaſ,
vnde non tm̃ patri & filio & ſpirituiſancto,
Ioan. 4. ſed omni rõnali creaturæ & animæ hoc vo-
cabulum congruit. Vnde dñs dicit. Spũs eſt
Deus, & iõ qui adorant Deũ, in ſpiritu & ve
ritate oportet adorare. Scriptum eſt ẽt. Qui
Pſ. 103. facit angelos ſuos ſpũs. Dictum eſt & de ho-
Pſal. 77. minib. quibuſdã: Qm̃ caro ſunt & ſpũs am-
1. cor. 2. bulans, & nõ reuertẽs. Et Apoſtolus ait. Ne-
Eccle. 3. mo ſcit q̃d agaſ in hoĩe, niſi ſpũs hominis q̃
in ipſo eſt. Item ſcriptum eſt. Quid ſcit ſpũs
filiorum hoĩum ſi aſcendat ipſe ſurſum, &
ſpũs pecoris ſi deſcẽdat ipſe deorſum in ter-
ram? Dr̃ etiam ſpiritus in ſcripturis ſecundũ
quãdam diſtinctionem in ipſa vna vnius ho
1. The. 5. minis anima. Vnde Apoſtolus dicit: Vt inte-
ger ſpiritus veſter & anima & corpus in diẽ
1. Cor. 14 domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Item in
I alio loco, Si orauero lingua ſpũs meus orat,
meus autem mea infructuoſa eſt. Quid ergo
eſt (Orabo ſpiritu, orabo & mente. Proprio
aũt modo quodam dr̃ ſpirituſſanctus, ſecun-
dum quod refertur ad patrem & filium, qđ
eorum ſpirituſſanctus ſit. Nam ſecundum
ſubſtantiam, quoniam ſemel dictum eſt: Spi-
ritus eſt Deus, & pater ſpiritus eſt, & filius, &
ipſe ſpirituſſanctus, nec tamen tres ſpũs, ſed

vnus ſpiritus, ſicut nõ tres dij ſed vnus Deus.
Quid miraris? Tm̃ valet pax, nõ qualiſcunq;
vt ſolet ĩtelligi, nec talis qualis laudaſ in hac
vita per concordiã charitatemq; fideliũ, ſed Philip. 4.
illa pax Dei, quæ ſicut dicit Apoſtolus ſuper
greditur omnem intellectum. Quem? niſi no
ſtrum, i. omnis rõnalis creaturæ: Quapp cõ-
ſiderantes infirmitatem noſtram, & audien- Philip. 4.
tes Apoſtolum confitentem & dicentem: Fra 1. Cor. 8.
tres ego me non arbitror apprehendiſſe. Et K
qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit quem
admodum oportet ſcire, cũ diuinis ſcriptu-
ris quantum poſſumus colloquamur ſine cõ
tentione pacati, non inani ac puerili animo-
ſitate ſtudentes alterutrum vincere, vt pax
Chriſti potes vincat in cordibus noſtris quã
tum eam nobis & in hac vita percipere poſ-
ſe donauit, vt cogitantes quid eadem pax in-
ter fratres egerit, quorum ex tam multis ani
mis & mults cordibus fecit animam vnam
& cor vnum in Deum, debita pietate creda-
mus multo maxime in illa pace Dei, quę ſu-
perat omnem intellectum, & patrem & filiũ
& ſpiritumſanctum non eſſe tres Deos, ſed
vnum Deum, tanto excellentius q̃ iſtorum
erat anima & cor vnum quanto illa pax quæ
ſuperat omnem intellectum, excellentior eſt
iſta pace, quam tenebat omnium illorũ cor
vnum & vna anima in Deum. Filium autem
hominis eudẽ dicimus quẽ filiũ Dei, non tñ
pp formam Dei, in qua eſt æqualis Deo pa-
tri, ſed pp acceptã formam ſerui, qua maior
eſt pater. Et quia eundem filium hoĩs dici-
mus, pp hoc & filium Dei crucifixum fate-
mur, nõ ex virtute diuinitatis ſed ex infirmita
te humanitatis, nõ ex ſuæ naturæ permixtio-
ne,* ſed ex noſtræ ſuſceptione. Iam nũc pau a. l. pe
lulum intuere quę ſcripturarum eloquia nos mãſion
cogant vnum dñm Deũ confiteri, ſiue tantũ
de patre, ſiue tantum de filio, ſiue tantum de
ſpirituſancto, ſiue ſimul de patre & filio & Deute.
ſpirituſancto ĩterrogemur. Certe ſcriptũ eſt, L
Audi Iſrael dominus Deus tuus. Deus vnus
eſt. De quo dictum putas? Si tãtum de patre, Ioan.
non eſt dominus Deus noſter Ieſus Chriſtus.
Et vbi eſt vox illa clangentis & clamantis,
Dominus meus & Deus meus, quã Chriſtus
ipſe non reprehẽdit, ſed approbauit dicens:
Quia vidiſti me credidiſti? Porrò ſi & filius
dominus Deus eſt, & pater dñs Deus eſt, &
ambo iã duo dñi & duo dij, quomodo erit
verum,

verum, Dn̄s Deus tuus Deus vnus eſt? An for
te pater eſt vnus dn̄s, filius aūt nō vnus dn̄s,
ſed tm̄ dn̄s, ſicut ſunt dij multi, & dn̄i multi,
nō ſicut ille vn⁹ de quo ſcriptū eſt, Dn̄s vnus
1. Cor. 8. eſt? Quid ergo rn̄debimus Apoſtolo dicenti,
Nam etſi ſunt qui dn̄r dij ſiue in cęlo ſiue in
terra, ſicuti ſunt dij multi & dn̄i multi, nobis
tn̄ vnus Deus pater ex quo omnia, & nos in
ipſo, & vnus dn̄s noſter Ieſus Chriſtus, per
quē omnia, & nos per ipſum? Porrò ſi quod
de vno Deo patre dr̄, cogit inde filium ſepa-
M rare, dicant qui audent, non poſſe iam intel-
ligi dn̄m patrem, q̄a vnus, inquit, dn̄s noſter
Ieſus Chriſtus. Nam ſi vnus, vtique ſolus. Si
ſolus quomodo & pater, niſi quia & ipſe &
pater vnus Deus & ſolus Deus non ſeparato
ſpirituſancto. Vnus ergo Deus pater, & cum
illo filius vnus Deus, quamuis non cum illo
vnus pater. Itemq; vnus dn̄s Ieſus Chriſtus,
& cum illo vnus dn̄s pater, quamuis non cū
illo vnus Ieſus Chriſtus tanquam & pater ſit
Ieſus Chriſtus. Hoc enim nomen ex diſpen-
ſatione miſericordiæ ſuſceptæq; humanita-
. Cor. 8. tis aſſumptum eſt. An forte quod ait Apoſto
lus, Vnus dn̄s noſter Ieſus Chriſtus, per quē
omnia non vultis adiungi quod dictum eſt
vnus, ad id quod eſt dn̄s, ſed ad id quod ait,
per quem omnia, vt non vnus dn̄s, ſed vnus
per quem omnia intelligatur, vt non ſit pater
per quem omnia, ſed pater ſolus ex quo om
nia, & filius ſolus per quem omnia? Si ita eſt,
iam tn̄dem fatemini vnum dn̄m & Deum no
ſtrum eſſe patrē & filium. Quis enim cogno
uit ſenſum dn̄i? Aut quis cōſiliarius eius fuit?
Aut quis prior dedit illi & retribuet ei? Qm̄
om. 11. ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia,
ipſi gloria. Neq; enim dixit, Ex patre omnia,
& per filium omnia, ſed ex ipſo & per ipſū
& in ipſo, quo? niſi domino, de quo ait, Quis
A enim cognouit ſenſum domini? Ex domino
ergo & per dn̄m & in domino omnia, non
alio illo & alio iſto, ſed vno dn̄o, quia nō di
xit, ipſis gloria, ſed ipſi gloria. Quod ſi quiſ-
quam dicit id quod ait Apoſtolus: Vnus do-
minus Ieſus Chriſtus per quem omnia, non
intelligi vn⁹ dn̄s, nec vnus per quem omnia,
ſed vnus Ieſus Chriſtus, qui vnus Ieſus Chri
ſtus etiam dominus dr̄, non tn̄ vt vnus domi
nus ſit, ſed vt vnus Ieſus Chriſtus, quid dictu
rus eſt cum audierit eundem Apoſtolum cla
he. 4. mantem, Vnus dn̄s, vna fides, vnū baptiſma,
vnus Deus & pater omnium? Cum. n. Deum
patrem hic cōmemoraret vbi ait. Vnus Deus
& pater oīum, pculdubio id quod ibi dixit,
Vnus dn̄s, quem niſi Ieſum Chriſtū voluit in
telligi? Si ergo eis placet, deſinat eſſe dn̄s pa-
ter, q̄a vnus eſt & dn̄s Ieſus Chriſtus. Quod
ſi abſurdum & impium eſt opinari, diſcam⁹
intelligere veritatem patris & filij & ſpirituſ
ſancti, vt quod de vno ſolo Deo dictum fue
rit, nō continuo prohibeamur de filio vel de
ſpiritusācto intelligere, q̄a pater quidem nō
eſt filius, & filius nō eſt pater, & ſpūs vtriuſ- B
que nō eſt pater aut filius, ſed tn̄ & pater & fi
lius & ſpirituſſanctus, vn⁹ ſolus eſt verus dn̄s
Deus. Neq; enim ſpirituſſanctus ſi aut Deus
aut verus Deus nō eſſet templum eius eſſent
corpora noſtra. Neſcitis, inquit, q̄a corpora
veſtra tēplum in vobis eſt ſpirituſſancti quē 1. Cor. 6.
habetis à Deo? Et ne quiſquam ipſum ſpiritū
negaret Deum, continuo ſecutus ait, Et non
eſtis veſtri, Empti enim eſtis precio magno
Glorificate ergo & portate Deū in corpore
veſtro eum. ſ. cuius templum corpora veſtra
eſſe prædixerat. Iam hoc mirabile eſt, ſi verū
eſt quod vos audio dicere, ita eſſe ſpiritum-
ſanctum minorē filio, ſicut patre minor eſt
filius. Cū. n. corpora noſtra mēbra ſint Chri-
ſti, ſicut dicit Apoſtolus, Itemq; corpora no
ſtra tēplum ſint ſpirituſſancti, ſicut idem ipſe
dicit apoſtolus, nimirū miror, qūo ſint mem
bra maioris, templum minoris. An forte iam
placet dicere ſpiritumſanctū dn̄o Ieſu Chri-
ſto eſſe maiorē? Vr̄ enim ſuffragari huic opi-
nioni etiā illa ſnīa. Quoniam qui dixerit ver Matt. 12
bum aduerſum filium hoīs, remittet ei, Qui
aūt dixerit aduerſus ſpiritumſanctum, nō re-
mittetur ei neque in hoc ſeculo neque in fu
turo. Periculoſius enim peccatur in maiorē
q̄ in minorem. Nec ſeparari fas eſt filium ho
minis à filio Dei: quia ipſe filius Dei factus C
eſt filius hominis, non mutando quod erat, De uer-
ſed aſſumendo quod non erat. Sed abſit etiā bis domi-
talis impietas, vt ſpirituſſanctus maior filio ni. ſer. 11
eſſe credatur. Non ergo facile in peruerſum
moueant quę ita dicuntur, quaſi oſtendant
alterum altero eſſe maiorem. Nam quędam
etiam ſic dicuntur, vt hominibus parum
intelligentibus & ipſe filius maior patre vi-
deatur. Quis. n. cum fuerit interrogatus, q̄d
ſit maius verum an veritas, non potius reſpō
deat veritatem eſſe maiorem? Ab illa enim

vera ſunt quæcunque vera ſunt. Non autem
ita eſt in Deo, Nam filium maiorẽ patre vti-
que non dicimus, & tñ filius dr̃ eſſe veritas,
Ioan. 14. Ego ſum, inquit, vita veritas & vita. De patre
aũt tãtummodo vos vultis intelligi quod ait:
Vt cognoſcãt te vnum verum Deum, & quẽ
Ioan. 17. miſiſti Ieſum Chriſtũ, Vbi nos ſubaudimus,
etiam Ieſum Chriſtum verum Deum, vt hæc
ſit ſententia, Te & quem miſiſti Ieſum Chri-
D ſtum cognoſcant, vnum verum Deum. Ne il
la conſequatur abſurditas, vt ſi propterea nõ
eſt verus Deus Ieſus Chriſtus, quia dictum
eſt patri, Te vnum verũ Deum. propterea nõ
ſit dñs pater, q̃a dictum eſt de Chriſto, vnus
dñs. Veruntñ ſecũdum prauum intellectum
vel potius errorem maior eſt Deus veritas, q̃
Deus verus, quia verus à veritate eſt. Maior
ergo patre filius, q̃a iſte eſt veritas, ille verus.
Hanc peruerſitatem pellit ex animo, qui didi
cerit patrem verum Deum eſſe gignendo ve
ritatem non participando. Non eſt autẽ alia
ſubſtantia veri gignentis, & alia gratiæ veri-
tatis: Sed cum ad hæc cõtemplanda infirmus
ſit oculus cordis humani, accepit vt de con-
tentione ẽt turbulentus ſit. Et qñ iſta conſpi-
ciet? Dicit ſcriptura, filium Dei dñm & ſalua
torem noſtrũ Chriſtum, verbũ Dei eſſe & ve
ritatem & ſapientiam, & hoĩes eum ante in-
carnationem quã de Maria virgine accepit,
ſine vlla omnino ſuſceptione corporeę crea
turæ, per ipſam naturã & ſubſtantiam ſuam
qua verbum Dei eſt & ſapientia Dei, viſibilẽ
& corruptibilem dicunt, dũ ſibi volunt con-
ſtare quod ſentiunt, & de patre tãtummodo
eſſe dictũ, inuiſibili incorruptibili ſoli Deo.
Rogo te, verbum hoĩs non eſt viſibile nedũ
verbũ Dei. Iam verò ſapientia illa de qua di-
Sapiẽ. 8. ctum eſt: Attingit vbique pp ſuam mũdiciã,
& nihil inquinatũ in eam incurrit, & in ſeip-
ſa manens innouat omnia, & ſiqua ſimilia q̃
numerari nõ pñt. Si corruptibilis eſt, neſcio
quid dicã, niſi vt doleam præſumptionẽ hu-
E manam, & mirer patientiam diuinam. Cum
Sapien. 1 verò de illa dictum ſit: Candor eſt enim lucis
æternæ, nec veſtri (vt arbitror) iã dicunt lucẽ
patris, quæ quid eſt niſi eius ſubſtantia, fuiſſe
aliquando ſine candore à ſe genito, ſicut iſta
in diuinis & ſpiritalibus & incorporeis &
incommutabilibus credi & vtcunque intelli
gi poſſunt: Audio enim iam eos emendaſſe,
an forte falſum eſt hoc eos aliqñ dixiſſe, qđ
fuerit aliqñ pater ſine filio, tanquã fuerit lux
æterna ſine candore quem genuit. Quid ergo
dicemus? Si natus eſt filius Dei de patre, iam
pater deſtitit gignere, & ſi deſtitit, cœpit. Si
aũt cępit gignere, fuit aliqñ ſine filio, ſed nun
q̃ fuit ſine filio, quia filius eius ſapientia eius
eſt, quæ cãdor eſt lucis æternę. Ergo ſemper
gignit pater & ſempe naſcitur filius. Hic rur
ſus timendum eſt ne putetur imperfecta gñа
tio, ſi non dicimus natũ eſſe ſed naſci. Cõpa- F
tere mecũ (obſecro) in his anguſtiis humanæ
cogitationis & linguę, & pariter cõfugiamꝰ
ad ſpũm Dei per prophetã dicẽtem, Gñatio
nem eius quis enarrabit? Hoc vnum peto in- Eſa. 53.
terim vt diligẽter exquiras, vtrum alicubi di
uina ſcriptura de diuerſis ſubſtantijs dixerit,
quod vnum ſint. Si enim non inuenitur dictũ Inueniẽ.
niſi de ijs reb. quas conſtat eſſe vnius eiuſdẽ-
que ſubſtantiæ, q̃d opus eſt vt rebellemus ad
uerſus verã & catholicam fidem? Si autem in
ueneris alicubi hoc ſcriptum etiam de diuer
ſis ſubſtantiis, tunc aliud cogar inquirere, vn
de oſtẽdam rectè homuſion dictum patrem
& filium. Nam ſi illi qui ſcripturas noſtras,
aut neſciunt, aut non laborioſè ſcrutantur &
tñ filium eiuſdem ſubſtantiæ & æqualẽ patri
credunt, dicant eis qui hoc nolunt credere,
cum tñ Deum patrem filium hr̃e vnigenitũ
credant, noluit Deus hr̃e ęqualem filium, aut
nõ potuit? Si noluit inuidus eſt, ſi nõ potuit,
infirmus eſt: vtrũuis aũt horũ de Deo ſentire
ſacrilegũ eſt: neſcio vtrũ poſſint inuenire q̃d
dicant ſi nolint res abſurdiſſimas & ſtultiſſi-
mas dicere. Ecce quãtum potui, expoſui tibi
fidẽ meã, & plura q̃dẽ dici pñt & diligẽtius
diſputari. Sed vereor ne iſta ipſa q̃ dixi oneri
ſint occupationib. tuis, tñ ea non ſolũ dictata
conſcribi volui, ſed ẽt manu mea ſubſcriben
da curaui, quod quidẽ & antea volueram, ſi
quod inter nos placuerat ſeruaretur. Sed mo
do certe puto iam nõ à te debere dici, timuiſ
ſe me tibi dicere fidem meam, qñ non ſolum G
dixi, ſed ſcriptam ſubſcripſi, ne me quiſquã
dicat aut dixiſſe qđ non dixi, aut non dixiſſe
qđ dixi. Hoc fac & tu, ſi iudices quæris, non
qui in ore tuo reuereantur perſonam tuam,
ſed qui in literis tuis exerãt libertatem ſuam.
Si enim calumniam times, quod nullo mo-
do auderem dicere, niſi hoc ipſe dixiſſes, li-
cet tibi nõ ſubſcribere. Nã & ego propterea
noluí nomen tuum ſcribi in his meis literis,

ne hoc forte noluisses. Facile est vt quisque
Augustinum vincat, videris vtrũ veritate an
clamore. Non est meum dicere: nisi quia faci
le est vt qſque Augustinũ vincat, quãtoma-
gis vt vicisse videat. Aut & si nõ videat, uicis-
se dicat facilè est. Hoc nolo magnũ putes, no
lo pro magno appetas. Nã cũ aduerterint ho
mines in hac re tã ingentẽ famẽ* cordis tui,
al. flammam. multi gaudebũt te inuenisse occasionẽ, ut ad
H pauca euge euge tã potentẽ uirũ faciant ami
cum. Nolo dicere quia si non faueant, uel si
cõtrariã sniam proferant, etiã formidare po
tuerunt inimicũ, inepte qdẽ & stulte, sed tñ
plerique hoĩes ita sunt. Noli ergo attendere
qũo uincatur Augustinus, qualiscunq; unus
homo, sed attende potius utrum uinci possit
Homusion non ipsum uerbum Græcum, qđ
facile est nõ intelligentib. irridere, sed illud
Ioan. 10. quod scriptum est, Ego & pater unũ sumus.
Et Pater sãctę serua eos in nomine tuo, quos
Ioan. 17. dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos. Item
paulopost, Non pro his aũt rogo tm̃, inquit,
sed & pro eis q crediturí sunt per uerbũ eo-
rum in me, ut oẽs unũ sint, sicut tu pr̃ in me,
& ego in te, ut ipsi in nobis unum sint, ut mũ
dus credat qa tu me misisti, & ego claritatem
quã dedisti mihi dedi illis, ut sint unũ sicut
& nos unũ sumus: Ego in eis, & tu in me, ut
sint cõsummati in unũ. Vide quotiens dixit.
Sint unũ sicut & nos unũ sumus, nusquã tñ
dixit, Ipsi & nos simus unũ, sed sicut ego &
tu sumus unum, sic & ipsi in nobis sint vnum
. de Tri. cap. 3. Quia sicut illi erãt unius eiusdẽq; substãtiæ,
quos ẽt unius participes uitæ æternæ facere
uolebat, ita de patre & filio ppea dictũ est,
unum sumus. qa unius sunt eiusdẽq; substan-
tiæ, & nõ participes uitę æternę, sed ipsa prin
cipaliter uita ęterna. Et poterat dicere ẽm for
mã serui. Et ipsi unũ sum⁹, aut unũ simus: nec
tñ hoc dixit, qa unã substãtiã patris & suã, &
I unã illorũ uolebat ostẽdere. Si aũt dixisset, Vt
tu ipsi unũ sitis, sicut ego & tu unũ sum⁹, aut,
Vt tu & ego & ipsi unũ simus, sicut ego & tu
unũ sumus, nemo nostrũ recusaret posse di-
ci unũ sunt, ẽt diuersas substãtias. Nũc aũt ui
des q̃ nõ ita sit, qa nõ ita dixit, & sæpe dicen-
do uehemẽter cõmendauit qđ dixit. Inuenis
ergo aliqd in scripturis unũ de diuersis natu
ris, sicut supra ostendimus, sed additur uel
subauditur, quid unũ, sicut ex anima & cor-
pore dicimus unũ animal & una persona &
unus homo uel est uel sunt. Sine aliqua uerò
adiũctione dici unũ sunt, si inueneris in scri-
pturis, nisi de iis q̃ unius substãtiæ sunt, iustis
sime flagitabis, ut aliud pferamus uñ homu-
sion demõstremus. Sũt. n. & alia multa, sed ĩ-
terim de hoc uno cogita deposito studio cõ
tẽtionis, ut habeas ppitiũ Deũ. Nõ. n. bonum
hoĩs est hoĩem uincere, sed bonũ est hoĩ ut
eũ ueritas uincat uolẽtem, qa malũ est homi
ni, ut eũ ueritas uincat inuitũ. Nã ipsa uincat K
necesse est, siue negãtem siue confitentẽ. Da
ueniã siqd liberius dixi, nõ ad contumeliam
tuã, sed ad defensionẽ meã, Præsumpsi. n. de
grauitate & prudẽtia tua, qa potes conside-
rare, quantam mihi respondendi necessita-
tem imposueris, aut si hoc non recte feci, &
huic da ueniam. Huic scripturæ à me dictatę
& relectæ ego Augustinus subscripsi.

Augustinus Pascentio de eadem re, urgens
ut explanet fidem suam.
Epistola. CLXXIIII.

SI dicis te mihi dixisse fidem tuã, & me ti-
bi noluisse dicere fidem meam, quod te
audio non tacere, recordare obsecro q̃ utrũ
que sit falsum. Nã nec tu uoluisti dicere fidẽ
tuam, & ego tibi fidẽ meã non dicere nolui,
sed ita dicere uolui, ut nemo posset dicere,
aut dixisse me aliqd quod nõ dixerim, aut nõ
dixisse qđ dixerim, diceres aũt mihi fidẽ tuã,
si hoc diceres, unde dissentis à nobis. Si dice
res. Credo in Deũ patrem qui filiũ fecit pri-
mam creaturã ante oẽs cæteras creaturas, &
in ipsum filium, nec æqualẽ patri, nec similẽ,
nec uerum Deum, & in spm̃ sanctum factũ
per filium post filium. Hæc. n. uos audio di-
cere. Aut si forte falsũ est qđ illa dicatis, hoc
potius abs te uolo scire. Si autem uerum est
quia ista dicitis, uolo scire quemadmodum
ea de scripturis sanctis defendatis. Nunc autẽ L.
dixisti, credere te in Deum patrem omnipo
tentem, inuisibilem, immortalem non ab ali
quo genitũ, & ex quo sunt omnia. Et in filiũ
eius Iesum Christum, Deum natum ante se-
cula, per quem facta sunt omnia. Et in spm̃
sanctũ. Hæc fides nõ est tua, sed utriusq; no-
strum, quemadmodum si adiungeres qđ eũ-
dem filium Dei Iesum Christum etiam Ma-
ria uirgo peperit, quod pariter credimus, &
siqua alia communiter confitemur. Si uo-

luisses

huiſſes ergo tuam dicere,nō iſtā diceres,quę
communis eſt nobis, ſed illam potius in,qua
diſſentimus à vobis,hæc & præſens dicerē,ſi
(quemadmodum placuerat)verba noſtra ex
ciperentur.Sed quia hoc noluiſti,dicens te à
nobis timere calūniā , & à placito cui mane
cōſenſeras,poſt prandiū receſſiſti, vt quid di-
cerē quod quemadmodum velles me dixiſſe
narrares, & ego non hēm vnde oſtenderem
q̄d vel quemadmodum dixerim . Noli ergo
vlterius iactare q̄d tu fidē tuā dixeris, & ego
meā nō dixerim,q̄a ſunt hoīes qui cōſiderēt
me potius habuiſſe fiduciā fidei meæ, qui eā
ſcribi voluerim,te aūt non habuiſſe dū quaſi
calumniā p̄timeſcis.Paratus ergo eras nega-
M re ſi tibi obiiceretur q̄d contra fidem meam
aliquid dixeris.Vide ergo q̄d de te ipſe ſenti-
ri feceris . Q̄d ſi obiectū nō eras negaturus,
cur dictū ſcribi noluiſti , præſertim cū ma-
gnopere voluiſſes ēt honoratos viros noſtro
intereſſe ſermoni ? Cur ergo volens calūniā
deuitare notariorum,ſtylū timebas, & clariſ
ſimorū teſtimoniū nō timebas ? Si aūt ſic vis
vt ēt ego dicā fidem meā q̄uo te dicis dixiſſe
tuā,ego ēt breuius poſſū dicere,Credere me
in patrē & filiū & ſpm̄ ſanctum.Si aūt p̄priū
aliq̄d vnde diſſentis à me vis audire , Credo
in patrē & filiū & ſpm̄ ſanctū, nec filiū dicēs
patrē,nec patrē filiū,nec vtriuſq; ſpm̄ ſāctū,
vel patrē vel filiū, & tñ patrē Deū , & filium
Deū,& ſpm̄ ſanctum Deū ſolū æternū & im
mortalē propria ſua ſubſtantiā,ſicut Deus ſo
lus & ęternus & immortalis eſt,ea diuinitate
q̄ eſt ante ſecula.Hoc ſi tibi diſplicet, & pla-
cet à me audire quemadmodum de ſcriptu-
ris ſanctis aſſerā, lege etiam illud q̄d proli-
A xius conſcriptum miſi benignitati tuę. Si aūt
illud tibi nō vacat legere, nec mihi vacat fru
ſtra verba iactare . Poſſum tñ , quantum dñs
dederit facultatis vel dictāti tibi vel ſcribēti,
ego quoq; vel dictando vel ſcribendo ad q̄d
volueris reſpondere.Huic ſcripturæ a me di
ctatæ & relectæ ego Auguſtinus ſubſcripſi.

Paſcentius Auguſtinum contumelioſe compellat,vergēs vt proferat,quis è tribus perſonis,ſit vnus Deus,ad conflictum ſub arbitris prouocans. Epiſt. CLXXV.

OPtaueram te frater dilectiſſime priſtini
erroris tui cōſilium deponere, nūc mi
ror te in ipſo adhuc p̄manere , ſicut epiſtola
quā ad me miſiſti,clamat. Nā ita eſt dignatio
tua,ſicut ſitiens nimio calore accēſus , ſi ſue
nerit aquā cœnoſā & ſe ingurgitauerit , po-
ſtea ēt ſi lympidiſſimā & frigidam reperiēs
biberit,nō ſatis proficere pōt q̄nquidē cęno
ſemel eius cor & aīa obruitur: Deniq; quod
pace tua dicā, ita eſt conſiliū præſtantiæ tuæ,
ſicut arbor curua & nodoſa quę nihil in ſe re
ctū habet & aciē p̄uertit oculorū. Reſcribit
mihi ſanctitas tua,patrē Deum, filium Deū,
ſpm̄ ſanctum Deum,ſed vnum Deum.Quis è
trib. vnus Deus?An forte eſt vna perſona tri-
formis quæ hoc nomine nuncupet?Tu ſi vo-
luiſſes & confideres de profeſſione tua, reſi-
deres mecum cum coepiſcopis tuis puro ac B
pacifico animo & ſpiritu,& conferres de iis
quæ ſunt Dei,& quæ ad gloriā & gratiā ſpi-
ritalem pertinent. Vnde quid opus eſt ſcribe
re & reſcribere quod nos non ędificat.

Auguſtinus Deum vnum profitetur , triformem negat , conflictum non detrectat , ſi excipiantur quæ dicuntur. Epiſtola. CLXXVI.

LIteræ tuæ nec ad reddenda conuitia me
prouocare, nec à reddendis literis reuo
care potuerunt.Ea quippe quæ ſcripſiſti mo
uerent me,ſi à veritate Dei nō à p̄tāte hoīs di
cerent.Dixiſti conſiliū meū arborē curuā &
nodoſam,quæ nihil in ſe rectū habet & aciē
p̄uertit oculū.Quid in me diceres ſi à placi-
to q̄d inter nos mane ſtatueramus ego receſ
ſiſſem,& in re facillima quæ rectè placuerat
curuā refragationem & nodos difficultatis
poſuiſſem? Neque.n.aqua cænoſa ingurgita- C
tum me iudicares,ſed perfidiæ , quod multo
peius eſt ebrietate ſubmerſū, ſi non talis poſt
prandium rediſſem qualis ante prādiū receſ
ſiſſem.Sed ecce nunquid non reſcripſiſti q̄d
voluiſti , & nullam calumniam formidaſti.
Sic ergo potes & cætera,vt ſit quod vel noſ
ipſi vel alij poſſint conſiderare & iudicare.
Quod.n.dicis triformē Dei p̄ſonam me cre-
dere,ſi legere dignatus fuiſſes q̄d aliud aliq̄ū
prolixius miſi , & ad ea quæ ibi ſcripta ſunt
rn̄dere voluiſſes,hoc fortaſſe nō diceres.Sed
tamē ecce,& hoc ipſum quod triformē Dei
perſonam dicam, & dictaſti & conſcriptum
miſiſti & nullā calūniā timuiſti . Ecce oſten-
diſti

diſti verum eſſe quod dico, non ideo te ſicut
placuerat cũ ſimul eſſemus verba tua dicta-
re noluiſſe, quia calumniam timebat, ſed q̃a
de veritate nõ confidebas, modo quia iam ti
bi placuit dictare, an triformem Dei ꝑſonã
credam, r̃ñdeo nõ me ita credere. Vna q̃ppe
forma eſt, quia vna, vt ita dicam deitas, & iõ
vnus Deus pater & fili⁹ & ſpirituſſanctus. Tu
autẽ peto digneris breuiter r̃ñdere, quomo-
.Cor. 6. do accipias quod ait Apoſtol⁹, Qui adhæret
meretrici, vnum corpus eſt, qui aũt adhæret
dño, vnus ſpũs eſt. Diuerſi.n. ſexus corpora
ſibi adhærentia, vnũ corpus dixit, Et cũ ſpũs
D humanus nullo modo poſſit dicere, Ego &
dñs vnum ſumus, tamen cum adhęret dño
vnus ſpũs eſt: quanto magis ille qui veriſſime
dixit, Ego & pater vnum ſumus, quia inſepa-
rabiliter patri cohæret, ipſe, & pater vnus
oan. 10. Deus eſt? Si tñ vel hoc verbum admittitur in
illa diuinitate, vt dicamus cohæret, quod nũ
quam omnino vel fuit vel eſſe poterit vlla di
ſtantia ſeparatum. Ad hoc reſpõde, vtrum ti-
bi placeat biformem ſpiritũ dici, q̃ñ qui ad-
hæret domino vnũ ſpiritus eſt. Quod ſi tibi
nõ placet, nec ego triformem Deum dixi pa
trem & filium & ſpiritumſanctum, ſed vnũ
Deum: Si autem in præſentia vis vt colloqua
mur, gratiam quidem habeo dignationi &
beneuolentiæ tuæ. Sed ſicut iam mihi aliud
qđ voluiſti reſcribere dignatus es, ita digna-
re ſcribere dictaturos nos eſſe, quę dicturi ſu
mus, & non deero uoluntati tuæ, quantum
me adiuuerit dominus. Nam ſi ſcribis, & ſcri
bo, nõ nos ædificat quomodo nos ædificat,
Dicis, dico, vbi poſt verborum ſtrepitũ non
inuenimus quod legendo recenſeamus. Au-
guſtinus hæc dictaui, & relectis ſubſcripſi.
Abſtineamus nos à conuitiis ne tempus in-
aniter impendamus, & ad id quod agitur in-
E ter nos potius aduertamus.

Non eſt epiſtola, ſed altercatio, ad quam ꝓ-
uocarat Paſcentius Arrianus, homo ſim-
pliciter impudens. Habita eſt autem nota-
riis, quæ dicebantur, excipientibus, arbi-
tro Laurentio, Hippone regio, in domo
Anicia, ſecundum Auguſtini ſententiam
prouinciatum eſt. Mirum eſt autem Paſcẽ
tium tam male inſtructum ad certamen
ueniſſe, cum tam glorioſe prouocarit.
Epiſtola. CLXXVII.

LAurentius uir clariſſimus partib. & per-
ſonis in commune poſitis dixit: Dei di-
ſcutiendum eſt negocium, naturęq; eius, in
qua pleriq; labuntur homines, examinanda
perfectio, ſi poſt illud totum qđ pars parti, ꝑ
ſona perſonę cõuitii intulit pridem, iam in
utriſq; maneat ſerenitas aĩorum, uenerande
Auguſtine & Paſcenti nobiliſſime dignami-
ni profiteri. De dño.n. diſputans aĩus debet
ſerenior inueniri, q̃a repulſis aĩoſitatis caligi
nib. menti ſe puræ ad intelligendam naturæ
ſuæ magnitudinẽ facilius offeret. Fidem igiť
ueſtrã ex ꝓfeſſione opinionũ primitus agno
ſcere uolo, tum demũ requirere utrũ liceat F
præter ſcripturarũ diuinarũ eloquia uſurpa-
tiuæ defenſionis merito aliq̃d affirmare. Au-
guſtinus epiſcopus dixit. Sunt aliqua fidei ne
ceſſaria à patrib. poſita, quę in uerbis diuerſa
rũ linguarũ aliter ſonant, aliud intus cõtinẽt
in ſecreto, ſicut ipſa caro Chriſti Dei, & ho-
minis, hominis plane infirmitatem oſtende-
bat exterius, diuinitatis uirtutem gerebat inte
rius. Tamen fidem reipublicæ debens uir cla
riſſimus Paſcentius, qua ipſe extitit prouoca
tor, fidei quoq; ſuæ quã Chriſto debet, qua
etiã ſuam credit aĩam gubernari, digneť no-
men edicere, q̃a poteſtatis, ætatis etiã, ſimul
que prouocationis eius ordo ſic fieri iuſtiſſi
me flagitat. Mihi enim placet te iudicem præ
ſidere, quod etiam ipſi placuiſſe manifeſtiſſi
me comprobatur. Laurentius uir clariſſimus
dixit: Tuæ excellẽtiæ merito Paſcenti uir no-
biliſſime nos admodum paruiſſe clarum eſt.
Tremens enim tantæ rei negocio paruus prę
ſideo cognitor, formidans, ne de tantæ omni
potentiæ natura ſecus q̃d credens reatum in
curram. Sacramento.n. me meum animum
animamq; memini cõſciuiſſe, nec tuas inten
tiones ulla intentione palpare, nec aliquid à
iuſtitia longius cohibere. Tua. n. dilectione G
iudex in cognitione fidei ĩter utroſq; videor
pręſidere. Partis ergo ẽ diuerſo ſiſtentis, cui
defenſionis uerba Auguſtinus uir grauiſſim⁹
ſe impenſurũ oſtẽdit poſtulationẽ qua petit,
q̃a & rõne nõ caret, dignare effectu anticipa-
re, nomẽq; ſimul ꝓpriæ religionis edicere.
Paſcentius uir clariſſimus dixit: Nec præ-
ſens prudentiſſimus ſuæ fidei Epiſcopus Au-
guſtinus me negare poteſt chriſtianum, in pa
trẽ ingenitum, & in filium genitũ, & in ſpm̃
ſanctum me credere profiteor, ſed nõ unius

æqua-

ęqualisq; substantiæ vel naturæ. Et qm̃ hester
na die cũ laudabiliter sanctum virum, & oĩs
scientiæ Auxentiũ nominarẽ, & quẽ idẽ vir è
duob. fuisset secutus, vtrũ Arrium an Euno-
mium idẽ frater Augustinus scrupulosius in-
quireret, ego anathema memoratũ cõtinue
Arrio & Eunomio dicere nõ dubitaui, flagi-
tans vt ipse quoq; homusion anathematiza-
ret, eo qđ scriptũ in libris dñicis minime re-
periat. Quod facere oĩno in nullo cõsensit, *Homusiani.*
vnde se proculdubio homusianũ euidenter
ostẽdit, & q̃ pergraue sit, ipse prorsus aduer-
tis, scripturarũ authoritate calcata, illud po-
nere qđ eadem scriptura nõ dixit. Siquid.n.
præter authoritatem diuinarum voluminũ
ponitur, vacuum approbat. Laurentius vir
clarissimus dixit aduertisne venerabilis Au-
H gustine, quid pro sua prosecutione designet,
vel q̃ ĩtegro prosecutionis modo sñiam suã
vir clarissimus Pascẽtius firmet? Augustinus
Episcopus dixit Catholicũ me homusion in
sancta Trinitate credentem hac professione
rñdeo, firmet tm̃modo eiusdem viri specta-
bilis Pascẽtij rñsio, si nihil pręterquam quod
scriptũ est, qsquam nostrũ debeat vel audeat
in defensione fidei applicans, nominare. Aut
enim licebit, & nulli, maxime Græcis vbi fi-
des orta est, denegabit, aut nõ licebit, & ca-
lũnia iustissime repellet. Postea tñ homusion
verbũ Gręcũ vnitatẽ ostendens, qd cõtineat:
quid habeat, quidue maneat exponet. Laurẽ-
tius vir clarissimus dixit: Etiam ab Augustino
honorabili viro rectissime rñdet. Aut enim
vt ipse prosecutus est, licebit aliqd quod scri
ptum non est, defendẽdæ fidei merito, pone
re, & ponendũ est licite, aut non licebit, &
vtrunque penitus denegãdum est integre, vñ
opus non est agnito iam vocabulo sonante
professionem vlterius qcquam inquirere ni
si vt ipsum homusion nobis venerabilis Au-
gustinus suæ religionis Episcopus scriptum
ostendat in lege. Augustinus Episcopus re-
spondit, rectissimam iustitiæ lineam tenens,
I O nobilissimæ fidei vir præsidens, agnosce
rationemque perpende, quia de tuo non so-
lum alij sapientissimi viri iudicio iudicabũt,
verumetiam Deus verissimus qui est omniũ
iudex plenius iudicabit. Nõ enim differentis
Dei spernendum est iudicium, nõnunquam
& in præsẽti iudex vltor assurgit. Fidei ergo
nostræ iam dignare rationẽ inqurirere, sym-
bolumque quo fides vtcunque constat, singu
los præcipe tuis aurib. coram omnib. recita-
re. Laurentius vir clarissimus dixit. A iustitia
nulla ratione discordat, vt ipse digneris qui
petitor es, Pascenti vir clarissime tuæ fidei
symbolũ recitare, Tunc Pascentius sono cla
riori symbolum recitans, credere se in Deũ
patrem oĩpotentem, inuisibilem, ingenitum,
& incapabilem dixit, & in Iesum Christum
filium eius Deum natũ ante secula per quem
facta sunt omnia, & in spiritumsanctum. Au-
gustinus Episcopus rñdit: Memorem esse am
plitudinẽ vestram in Dei negocio, pręsidens
cognitor prosecutionis nostrę nõ dubito, qa
vir clarissimus Pascentius nihil ponẽdum es
se in fidei rõne, præterquam quod scripturæ
continent asseruit, qui licet fidei catholicæ K
homusion verbum pro macula nominis ẽm
suos authores nitatur opponere, ex eo quod
posuit, vel poti⁹ vetuit, hinc magis & homu
sion à Græcis sacerdotibus positũ verbum in
assertionem fidei dici debere rectè defendi-
mus, & aliqua quæ scripta non sunt, ab ipsis
potius temere posita vel dicta modo proba-
mus. Laurẽtius vir clarissimus dixit: Cursum
vt video honorabilis Augustin⁹ negocij præ
sentis calcem sese obtinuisse declarat, seseq;
doctură astruens aliqua quæ scripta nõ sunt,
tuæ Pascenti clarissime authores fidei posuis
se, quæ sequeris: Quæ si in lege non posita, &
à vobis propria vsurpatione fidei merito po
sita esse docuerit, iam quærendum erit, quia
iam licere manifestum erit, qd in intimis ho
musion verbum habeat, ad quam rem perti-
neat, cuiq; rei recte hoc verbum adhibitum
iudicetur, iusteq; inuentum vel positum ipsa
fidei perfectio roborabit. Pascentius vir cla-
rissimus dixit: Non decet uos aliquid sine au
thoritate scripturarum ponere diuinarum,
quid est (tamen seposito calumniæ artificio)
quod dicit vel proponit è diuerso defen-
dens frater Augustinus, absque legis authori
tate nos alicubi posuisse vel dicere publicet
palam, & si cõuicerit, nec homusion iniuste L
ab ipsis positum, etiam ego iam publice con
clamabo, statimq; eorum communioni so-
cius fio. Laurẽtius vir clarissimus dixit: Nihil
tam optimum tanq; libertati fideique & aĩæ
congruum quam longa tergiuersatione, quã
potuit stoliditas enutrire, ocius derelicta, ani
mositatis qua Deo fit iniuria obstinata ali-
quan-

quandiu nebula repellat, atq; quæ occulta in linguis variis sunt euidentiore luce pandant. Sed ne in longũ negociũ iã prope victoria pacatũ orõ protrahat diuturna, qđ absq; legis authoritate à Pascentio viro clarissimo, vel ab eius authorib. reclamas positũ, dignare iã Augustine vir sanctissime publicare. Augustinus Eps rñdit: In assertione fidei patrem ingenitũ & incapabilẽ dixit, cũ nec ingenitũ nec incapabilẽ scriptura patrẽ alicubi testet, qui licet ingenitus pater sit, quia hoc ipsum vtriq; ɔfitemur, tñ hoc nullius scripturæ seu veteris seu nouæ cõtinet textus. Est.n. ingeni-

M tus, qui à nullo est genitus, sed hoc est ingenitus qđ genitus, vt pote de Deo Deus. Nõ.n. quia Adam ingenitus approbat, id circo est homo: & Abel quia de seipso est genitus, nõ est homo, hoĩem genuit quod est, ingenitus hõ, Deus qđ est genuit eiusdẽ substantiæ, eiusdẽ essentiæ sine tpe, sibi coæternũ genuit. Ante quẽ nihil est tpis, non accipit modum. Est igitur ingenitus pater, quia vt dictum est, à nullo est genitus, sed est genito coæternus, quõ ignis in substantia sua, in qua est à creatore creatus, est quidẽ ingenitus, sed genito a se splendori consubstantialis est & coæternus. Hanc Dei Trinitatis substantiam vnã homusiõ verbo Gręci cõplecti breuiter maluerũt. Non.n. nomen est, sed res terribilis est in verbo huiuscemodi sonans. Qđ verbum aperte ipse filius declarat, cum dicit: Ego & pr̃ vnũ

Ioan. 10. sumus. In isto vno consistit substantia vna: nã ex eo qđ est vna, & ipse filius manet in ea, vñ et iã circumamictus carnis vere trabea dicit:

Mat. 11. Nemo nouit filiũ nisi pater, neq; patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit fili⁹ reuelare. Ecce & filius p seipsum inuisibilis approbat. Quid est qđ quasi acutius in fidei ponere assertione nitunt? Incapabilem autem nec le-

A gunt nec iuste defendunt. Quõ enim incapa-

Ioan. 14. bilis pater, quẽ capit filius totũ, ipso dicẽte? ego in patre & pr̃ in me? De quo etiã Paulus

Philip. 2. Apostolus dicit: Quoniam cum ĩ forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo, qui formam implet Dei, nihil habet minus Deo. Quõ ergo incapabilis pater dr̃, qui capit totus à filio? Ecce enim quę scripta nõ sunt in lege vspiam, à vobis temere ponũtur in symbolo vbi nihil magis aliter oportet inferi, præter q̃ scripturę veridicæ cõtinet modus. Cur vobis de homusion verbo visum est fidei catholicæ inuidia excitare, quæ substantiã Dei vnam simpliciter credens, hoc verbũ à Græcis prib. in assertionẽ fidei defendẽdo acepit? In cõcione enim, hoc est in symbolo quod est inter aĩas nostras & Deum, quid visum est hominib. aliquib. ponere, quæ scripta non reperiunt in lege? Neq; enim alicubi ingenitus aut incapabilis pater, Laudantes enim Deum, dicere solemus in precib. eius magnitudinem admirãtes: Qui capit omnia, quem capit nemo. s. hominum. Nã totus capit à filio, cuius formam implet filius vnius incommutabilis naturæ secreto. Ergo neque solus inuisibilis pater, sed & filius inuisibilis. B

Sicut hominib. inuisibilis pater, ita inuisibilis hoĩbus filius ꝫm illud secretum quod manet in patre. Non ergo iuste positus est inuisibilis solus pater in symbolo, sed inuisibilis tota trinitas Deus, excepta carne suscepta à filio, de qua dicit Apostol⁹: Inuisibili soli Deo 1. Tim. 1

honor & gloria in secula seculorũ. Totus ergo habitet pater in filio, cuius patris formam idem filius non ex parte, sed implet in pleno. Hanc apostoli Pauli sententiam, qua dicit intimatq; Dei mortalibus secreta, Qui cum in Phili. 2.

forma Dei esset, aliqui male pronunciantes male sentiendo bene digesta, non esse ausum filium Dei per imparilitatem æqualem, sed per rapinam fieri Deo patri, prsus affirmant. quod iniq; sentit. Si.n. diceret, qui cum Deus esset, non rapinam arbitratus est esse se ęqualem Deo, posset angustiis fidei suæ quilibet qualecunque etsi debile de qua sine mora excluderetur, spatium inueniri, nũc vero, quia cum in forma Dei esset, dixit, omnem machinationis iniustæ auditum interclusit, vbi est forma, nihil habet prorsus minus omnino natura. Deus enim, ait idem Apostolus, erat 1. Co. 5.

in Christo mundum reconcilians sibi. Quõ enim susciperet minor maiorem, nisi se vna C

natura cognosceret parẽ? Neque enim lineamentis spatiisq; membrorũ hæc Dei forma distenditur, vt pater filium in se suscipiat habitantem, aut in se filius patrem ostẽdat manentem, sicut ipse ait: Pater in me manens, Ioan. 14

facit opera mea, aut euacuatur cum spiritum sanctum suum pater & filius omnem creaturam suam proferat illustrantem, quõ cogitari non potest, quomodo explicari nõ potest, simul secum vnum est, quod secundum incommutabilem omnino substantiam in tri-

nitate

nitate Deus eſt. Ecce quid eſt homuſion qđ
exprobratur iniuſte. Non enim verbum ſolũ,
ſed res in verbo, nec ſolus ſermo ſonans au-
rib ſed ſubſtantia vna eſt Dei credẽda in mẽ
tib. Si enim in homine credente in ſe totus
Deus credendus eſt habitare, quõ filium to-
tum in ſe pater, aut filius patrem non credat
excipere? Ac per hoc ipſe in patre, & pater
in eo manet, & ex patre & filio ſanctus credẽ
D dus eſt ſpũs non ſolum proceſſiſſe, ſed ſemꝑ
ad peragenda opera trinitatis, oĩno ꝓcede-
re, ſicut eadẽ trinitas Abraham amicũ ſuum
in vnitate nominis dignata eſt viſitare. Quid
eſt quod calũniant̃ de homuſion verbo Grę
co, quia ſcriptum in lege minime inueniat̃?
Cur non vident culpam ſuam? Cur ſibi non
diſplicent, cũ ponunt in ſymbolo verba vel
nomina quæ non ſunt vlla ſcriptura digeſta?
Qui diſponit arguere, non faciat vnde alium
nititur accuſare. Inſpiciũt de verbo ſimplici
& rõne fidei pleno, quaſi de ſtipula oculum
fratris, & ſuum ſauciatum præter ſcripturas
ponendo quod credunt, tanquam de imma-
nitate non peruident trab. Ecce homuſion re
ctè probamus poſitum, & in aſſertionem fi-
dei, qua trinitatis vnitas à catholicis credit̃, à
Græcis patrib. dictum. Quid ſi Græcus ipſe
obiiciat, non Latino, nõ barbaro, ſed ſibi ma
gis licere verba ad fidem pertinentia diuul-
gare? Nã ſciendũ eſt, Amen & Halleluia, qđ
nec Latino nec Barbaro, licet in ſuã linguã
transferre, Hebræo cunctas gentes vocabulo
decantare. Non enim in Aphrica aut in cun-
cta Barbaria, ſed in Syria vel Gręcia, vbi &
ipſa caro voluit de virgine naſci dñica, de-
cuit vel oportuit verba fidei cõpendioſe fir-
mare. Deniq; non Latino, nõ Barbaro ſtylo
venerandus ille Moyſes, non Prophetæ, non
Apoſtoli, non ipſi Euangeliſtę, ſed aut He-
bræo, aut Græco ſcripturas eloquio dñicas
firmauerunt, quas poſtea viri probati ac di-
ſertisſimi in oĩbus periti linguis, de Hebræo
E primitus in Græco, de Græco in Latino ſty-
lo ediſſerere cum labore nimio maturarunt
ὁμουσιος ergo exponitur, vnius ſubſtantiæ pa
ter & filius & ſpirituſſanctus. Nemo ergo iã
calumnietur verbo, quia licet ſcriptum non
ſit, quod habet interius vel ſonat, oſtendit,
non per aliquem alium, ſed per vnam diui-
nitatis ſubſtantiam, in qua filius patri loquit̃,
Ioan. 17. dicens: Tua omnia mea ſunt, & mea tua. Iam

ipſi viderint qualiter auſi fuerint nomina, q̃
ſcripta in lege non ſunt vel verba in ſymbo-
lc continuare, non aliud niſi oſtendere geni-
tum ab iningeniti quod ſit incapabilis poten *Quur hic non citat̃ teſtimonium patris ubi & ſpũs.*
tia, patris filiũ ſegregare. Deus. n. pater ſubſtã
tia ſua genuit filiũ æqualẽ ſibi, docet hoc ve-
ridicus ille ſecretorũ interpes diuinorũ Ioã-
nes. Propterea Iudęi volebant, inquit, eum in
terficere, quia non ſolum ſoluebat ſabbatũ, *Ioan. 5.*
ſed & patrem ſuũ dicebat Deum, æqualẽ ſe F
faciens Deo. Cõſubſtantialẽ itaq; ſibi genuit
filium pater, quia non accepit tanquam crea
tura indigens vñ genuiſſet, tota copia quod
ipſe eſt hoc genu t, perfectũ genuit, quia ſine
tꝑe eſt ipſe qui genuit & que genuit. Si hõ ge
nerat quod eſt, Deus nõ potuit generare qđ
eſt? Accepit hõ ab ipſo Deo, & tñ licet acce-
perit, hoc generat qđ accepit, à nullo acci-
piens pater Deus quod eſt generare non po-
tuit? Hanc æqualitatem ſubſtantiæ ὁμουσίαν
ſermo Græcus oſtendit, nihil auſterum, ſed
optimũ dulceq; & hoc quod credendum eſt
humanis cordibus introducit. Etſi. n. verbum
ipſum in lege ſcriptum non inuenitur, quia
æqualis eſt patri filius, ꝑ beatum Ioannẽ pri-
mitus, & per Paulũ poſtea cõprobat̃, Ioãnes.
enim æqualitatẽ dixit, Paulus formã imple- *Deu. 1*
uit. In duob. inquit ſcriptura, aut trib. teſtib. *Mat. 1*
ſtabit omne verbũ. Per duos. n. verisſimos te
ſtes iam probauimus vnius ſubſtantiæ eſſe,
æqualesq; patrẽ & filiũ, addamus & tertiũ,
Thomã illũ diſcipulũ poſt dubitationẽ for-
tius confitentem dñm & Deũ, quẽ nec reſur- *Ioan. 2*
rexiſſe crediderat crucifixũ. Dñs meꝰ, inq̃t: &
Deus meus. Apꝓbat filius dictũ, q̃a ſe cogno
ſcit à ſua creatura iuſtisſime Deũ & dñm ꝓ-
clamatũ, patri vtiq; & ſancto ſpiritui coęter
nũ. Homuſiõ vtiq; verbũ eſt Græcũ, & Chri
ſtus Grecũ eſt nomen. Qui accuſat per iniu-
ſtitiã de verbo quod non intelligit, fidem nõ
accipiat, & de noĩe nomen. Homuſion ver-
bum vnius eiuſdẽq; ſubſtantiæ ſonat in Græ G
co, non quenquã infirmũ, ſed patrem & filiũ
& ſpm̃ ſanctum. Iã ergo nemo improbet qua
ſi verbũ, ſed aperte ſeparet quiſquis & quod
non põt, homuſion patrem & filium & ſpm̃
ſanctum. Contra hoc pugnetur qđ posſidet,
quod habet, quod docet verbum Græcũ, nõ
contra ipſum verbum, quod auribus reti-
nuit ſyllabis articulatũ contra diuitias, con-
tra æqualitatem naturę, quam posſidet ver-
bum

bum ipſum Grecum, non contra exterioré
veluti corticé ab eo,qui ſe audere dicit, ſi ꝑ-
ualet repugnet. Abſit erubeſcamus catholici
in vniuerſo manentes, nos appellari ꝑꝑ fidé
veram vnius eiuſdéq; ſubſtantiæ,à nonnullis
Homuſiones. verbũ Grçcum non intelligentibus Homu-
ſiones,qui nos appellari gaudemus de Chri-
ſti nomine Chriſtianos.Neq;.n. in parte acci
piendum eſt verbũ Græcum,& in parte alia
refellendum.Nemo ergo vtatur Chriſti no-
mine ex vocubulo Græco . Erubeſcat ſe dici
Chriſtianum,quia nomen eſt Græcum. Non
accipiat Paulus,qui dicit Romanis ſcribens:
Rom. 8. Abba. In quo clamamus abba pater, in vno nomi-
ne duab.vtitur linguis. Dicit.n. abba Græco
vocabulo patré, & Latine nominat identidé
H patrem . Cótemnat idem Apoſtolus Paulus,
1.Co.16. & in nouiſſimis partibus ad Corinthios Epi
ſtolæ,vbi plebem argués,ſimul Grçco & Sy
ro vtit verbo·Si quis,inquit,non amat dñm,
Maranatha. ſit anathema maranatha . Anathema Græco
ſermone dixit códénatus,maranatha, donec
dñs redeat. Iam ergo nemo appellet oleum
quo fideles vngunt Grçco nomine chriſma:
Homuſion reprobat vnam Trinitatem reſo-
nans,eandemq; naturam . Quid eſt. n. quod
dixit beatiſſimus Paulus : Siqs nó amat dñm,
niſi ſiquis humiliat ſe Deo? Nó ergo recté dr
dñm amare, q Dei & dñi vnius audet ſubſtá
Deute.7. tiam ſeparare,de quo dr in lege:Audi Iſrael,
dñs Deus tu⁹,Deus vnus eſt.Nó corpore vti-
que lineamétiſq; corporeis extenſus,ſed vna
pater & filius & ſpirituſſanctus deitate perfe
ctus . Plura quidem Græco verbo definita re
periuntur in lege,ſed pro multis hæc pauca,
quæ dicta ſunt ſapientibus credo ſufficere. Si
æqualitas non eſt,non auderet inferior dice-
re ſuperiori:Omnia mea tua ſút : & tua mea.
Ioan.17. nec auderet dicere : Volo vt vbi ego ſum , &
& iſti ſint mecũ. Nó,inquã,diceret volo,ſed
diceret,ſupplicans rogo. Abſurdum igit nó
eſt,vt in conciliis patrum Græco verbo pa-
tris & filij & ſpũſſancti vna ſubſtãtia firma-
I retur,cum ſuper Apoſtolos primitus ſpũſſan
cti,propria largitate linguarum varietas fun-
daretur.Audiuimus enim eos , ait ſcriptura
Act. 2. Actuum Apoſtolorum, loquentes variis lin-
guis magnalia Dei , Magnalia vtiq; ſunt non
deorum,ſed Dei, Græca lingua vnam ſubſtã
tiam credit patris & filij,& ſpirituſſancti.He
braice igitur,Grçce & Latine ſuper crucem
dñi à Pilato fuit cauſa eius ſcripta . Si licuit
vt Græca lingua,vel immo permiſit ipſe do
minus vt cauſa mortis eius eſſet ſcripta , cur
abhorret vt ſubſtãtia eius,qua Deus eſt æqua
lis cum patre , Græco vocabulo approbetur
oſtenſa?Si minime licet patris & filij & ſpiri
tuſſancti vnam ſubſtantiam lingua exeri Grç
ca,ergo nec Deum laudari decet & Barbara.
Sicut enim Græca lingua, qđ eſt homuſion,
vna dr vel creditur à fidelib. Trinitatis omni
no ſubſtantia,ſic vna rogatur vt miſereatur à
cunctis Latinis & Barbaris vnius Dei natura,
vt à laudib.Dei vnius nec ipſa lingua barba-
ra ſit,vt Latinis aliena.Latine.n.dr.Dñe miſe
rere.Sola ergo hçc miſericordia ab ipſo vno
Deo patre & filio & ſpirituſancto lingua dét
Hebræa vel Grçca,& ipſa ad poſtremum po K
ſtulari Latina,non aũt & Barbara . Si. n.licet *κύριε ἐλέησον.*
dicere,non ſolũ Barbaris lingua ſua, ſed etiã
Romanis ſihoraarmé,quod interpretat,dñe
miſerere,cur non liceret , in conciliis patrũ *Gathicã*
in ipſa terra Grçcorum,vnde vbiq; deſtinata *linguam,*
eſt fides,lingua propria homuſion confiteri, *Roma capta didi-*
qđ eſt patris & filij & ſpirituſſancti vna ſub- *cit.*
ſtantia ? Nam ſubiectionem filij patri debitã
ex carnis infirmitate ſuſceptã,ét nos quia iu-
ſtum eſt veriſſime confitemur , in qua eũ in-
firmitate non ſolũ ſubditum,ſed & ſeruũ eui
dentiſſime cófitemur,ipſo dicente in ꝑphe-
tia ad patré:O dñe quia ego ſeruus tuus, ego *Pſal. 11.*
ſeruus tuus,& filius ancillę tuæ.i.Mariæ :Pa-
ter ergo in quo ſit æqualis patri filius,in quo
ſit non ſolum ſubditus inferior,ſed etiam hu
miliſſimus ſeruus.Ipſe, inquam , oſtendit in
quo ſit humilis,in quo ſit ęqualis, vnde om-
nipotés,vnde infirmus,vnde ſubiectus,vnde
ſpecioſus,vnde diues,vnde egeſtati ſubiect⁹.
Laurentius vir clariſſimus dixit: Euidentiſſi-
me claruit defenſionem aſſertionis fidei ſuæ
Auguſtinum virum clariſſimum communiſ-
ſe multaq; magis tuos authores vir clariſſi-
me Paſcenti abſq; ſcriptura temere poſuiſſe,
nec eſſe nomé fidei homuſion,ſed æqualita-
té magis ipſius Trinitatis . Sed ſi inueniuntur
in lege verba quæ improbata ſunt , dignare L
nobiliſſime rñdere , vt certe nobis pares ire
poſſitis . Nam proculdubio intueris à nobis
præſentem virum Auguſtinum in aſſertio- *Sētentia.*
nibus nimium tranſilire. Apud te.n. nobiliſ-
ſime vir eligo quam apud Deum perennis
reatus culpas incurrere.Paſcentius vir clariſ-
ſimus

simus respondit:Scripta,quæ proposui, non sunt quidem in lege, sed debere ꝑꝑ honoré patris astrui rectè defendunt. Laurentius vir clarissimus dixit:Sic ergo homusiõ, quod in dubium veniebat te proponente,& si scriptũ non est, res ipsa, tamen, quæ latet in verbo, vera est. Credatur honorifice vnitati, ne fiat iniuria Trinitati.

M Augustinus Probę & Iulianæ nobilibus viduis gratulatur de Demitriade, quæ virginitatis velum acceperat, agens gratias pro munusculo misso.
Epistola. CLXXVIII.

DOminarum honore dignissimis, merito illustribus & pręstantissimis filiabus Probæ & Iulianæ, Augustinus in domino salutem. Implestis gaudio cor nostrum, tanto iocundius quanto charius, tãto gratius quanto citius. Vestræ nanq; stirpis sanctimoniam virginalem, quoniam quacũque innotuistis, ac per vbique fama celeberrima predicat, velocissimum volatum eius fideliore atque certiore literarũ nuncio pręuenistis,& prius nos fecistis exultare de cognito tam excellẽti bono q̃ dubitare de audito. Quis verbis explicet? quis digno pręconio prosequatur, quantum incomparabiliter gloriosius atque fructuosius habeat ex vestro sanguine fœminas virgines Christus, quam viros consules mundus? Nam volumina temporum, si magnum atque præclarum est nominis dignitate signare, quantum est maius atque præclarius cordis & corporis integritate transcendere? Magis itaque gaudeat puella nobilis genere, nobilior sanctitate ꝙ sit per diuinum consortium præcipuam in cœlis consecuta sublimitatem, q̃ si esset per homamum cõnubium prolẽ propagatura sublimem. A Generosius quippe elegit Aniciana posteritas tam illustrem familiam beare nuptias nesciendo, q̃ multiplicare pariendo,& in carne iam imitari vitam angelorum, q̃ ex carne adhuc numerum augere mortalium. Hæc est vberior fœcundiorq; fœlicitas, non ventre grauescere, sed mente grandescere, non lactescere pectore, sed corde candescere, non visceribus terram, sed cęlũ orõnib. parturire. Dominarum honore dignissimę filiæ perfruamini in illa quod defuit vobis, ꝑseueret vsq; in finẽ, adhærens cõiugio quod non habet finẽ. Imitent eam multæ familiæ dominã, ignobiles nobilem, fragiliter excelsæ excelsius humilẽ: virgines quæ sibi optãt Aniciorũ claritatem: eligant sanctitatẽ. Illud. n. quantalibet cupiditate qñ assequent? Hoc aũt si plene cupierint, mox habebunt. Protegat vos incolumes & fœliciores dextera altissimi dñę honore dignissimæ & pręstantissimæ filiæ, pignora sanctitatis vestrę, præcipue ipsam sanctitatẽ præcipuam debito vestris meritis officio dilectione domini salutamus. B Velationis apophoretum gratissime accepimus.

Augustinus Honorato Episcopo, distinctius explicat, quibus, quando, & quomodo fugiendum, imminente periculo.
Epistola. CLXXIX.

SAncto fratri & coepiscopo Honorato, Augustinus in domino salutem. Charitati tuæ misso exemplo Epistolæ, quã fratri Qđuultdeo nostro episcopo scripsi, putabam me hoc onere caruisse, quod mihi imposuisti, quęrendo consilium quid in his periculis, quæ tempora nostra inuenerunt, facere debeatis. Quanuis enim Epistolam illam breuiter scripserim, nihil me tamen prætermisisse arbitror, quod & respondenti dicere, & quærenti audire sufficeret, quandoquidem dixi, nec eos esse prohibendos, qui ad loca, si possunt, munita migrare desiderant, & ministerij nostri vincula, quibus nos Christi charitas alligauit, ne deseramus ecclesias quib. seruire debemus, non esse rumpenda. Ista quippe verba sunt quæ in illa ipsa Epistola posui: Restat ergo, inquam, vt nos, quorum ministerium quantulæcunque plebi Dei vbi sumus manenti, ita necessarium est vt sine hoc eam non oporteat remanere, dicamus domino: C *Psal. 3* Esto nobis in Deum protectorem & in locum munitum. Sed hoc consilium tibi propterea non sufficit, ut scribis, ne contra domini præceptum uel exemplum facere nitamur, ubi fugiendum esse de ciuitate in ciuitatem monet. *Mat. 1* Recolimus enim uerba dicentis: Cum autem persequentur uos in ciuitate ista, fugite in aliam. Quis autem credat ita hoc dominum fieri uoluisse, ut necessario ministerio, sine quo uiuere nequeunt, deserantur greges quos suo sangui-

ne

ne cõparauit? Nunquid hoc fecit ipſe, quan-
Matt. 1. do portãtibus in Aegyptum paruulus fugit,
qui nondũ Eccleſias congregauerat, quas ab
eo deſertas fuiſſe dicamus? Nunquid quãdo
1.Co.11. Apoſtolus Paulus, ne illum comprehende-
Al.l. mu ret inimicus, per feneſtrã* in ſporta ſubmiſ-
rum. ſus eſt, effugit manus eius, deſerta eſt quæ ibi
Acto. 9. erat Eccleſia neceſſario miniſterio, & nõ ab
alijs fratribus ibidem conſtitutis quod opor
tebat impletũ eſt? Eis quippe volentibus hoc
Apoſtolus fecerat, vt ſeipſum ſeruaret Eccle
ſiæ, quem proprie perſecutor ille quærebat.
Faciant ergo ſerui Chriſti, miniſtri verbi &
ſacramẽti eius, quod pręcepit ſiue permiſit.
D Fugiant omnino de ciuitate in ciuitatem, qñ
eorum quiſquam ſpecialiter à perſecutorib.
q̃ritur, vt ab alijs qui non ita requiruntur, nõ
deſeratur Eccleſia, ſed præbeant cibaria cõ-
ſeruis ſuis, quos aliter viuere non poſſe no-
uerũt. Cũ autem omnium, ideſt Epiſcoporũ
& clericorũ eſt commune periculum, ij qui
alijs indigent, non deſerantur ab his quibus
indigent. Aut igitur ad loca munita omnes
tranſeant, aut qui habent remanendi neceſ-
ſitatem, non relinquantur ab eis, per quos il-
lorũ eſt Eccleſiaſtica ſupplenda neceſsitas,
vt aut pariter viuant, aut pariter ſufferant,
quod eos paterfamilias nolet perpeti. Quod
ſi contigerit, vt ſiue alij maius, alij minus, ſi-
ue omnes æqualiter patiantur, qui eorũ ſint
qui alijs patiuntur apparet, illi ſcilicet qui cũ
ſe poſſent talibus malis eripere fugiendo, ne
aliorũ neceſsitatem deſererẽt, manere malue
runt. Hinc maxime probatur illa charitas, q̃
Ioannes Apoſtolus cõmendat dicens: Sicut
Chriſtus animam ſuam pro nobis poſuit, ſic
Ioan. 3 & nos debemus animas pro fratribus pone-
re. Nam qui fugiũt, vel ſuis deuincti neceſsi
tatibus fugere non poſſunt, ſi comprehenſi
Pſal. 3 patiuntur, pro ſeipſis non pro fratribus vtiq;
F patiuntur, Qui vero propterea patiuntur,
quia fratres qui eis ad Chriſtianam ſalutem
indigebãt deſerere noluerũt, ſine dubio ſuas
animas pro fratribus ponunt. Vnde illud qđ
Mat.1 Epiſcopum quendam dixiſſe audiuimus: Si
dominus nobis imperauit fugã in eis perſe-
tionibus vbi poteſt fructus eſſe martyrij, quã
to magis debemus fugere ſteriles paſsiones,
quando eſt barbaricus & hoſtilis incurſus?
verum eſt quidẽ & acceptabile, ſed his quos
Eccleſiaſtici officij non tenẽt vincula. Nam
qui clades hoſtiles ideo non fugit, cum poſ-
ſit effugere, ne deſerat miniſterium Chriſti,
ſine quo non poſſunt homines vel fieri vel
vinere Chriſtiani, maiorem charitatis inue-
nit fructum, quàm qui non propter fratres,
ſed propter ſeipſum fugiens atq; comprehẽ
ſus non negat Chriſtum ſuſcipitq; martyriũ.
Quid eſt ergo quod in Epiſtola tua priore
poſuiſti? Dicis enim, Si in Eccleſijs perſiſten
dum eſt quid ſimus nobis vel populo profu G
turi non video niſi vt ante oculos noſtros vi
ri cadant, fęminæ conſtuprentur, incendan-
tur Eccleſiæ, nos ſub tormentis deficiamus.
cum de nobis quæritur quod non habemus.
Potens eſt quidem Deus audire preces fami
liæ ſuæ, & hęc quæ formidãtur auertere, nec
ideo tamen propter iſta quæ incerta ſunt, de
bet noſtri officij eſſe certa deſertio, ſine quo
eſt plebi certa pernicies non in rebus vitæ
huius, ſed alterius incomparabiliter diligẽ-
tius ſolicitiusq; curãdę. Nã ſi certa eſsẽt iſta
mala, quæ timẽtur ne in locis in quib. ſum⁹,
forte contingant, prius inde fugerent omnes
propter quos ibi manẽdũ eſt, & nos manen-
di neceſsitate liberos redderent. Non.n. quiſ
quã eſt, qui dicat miniſtros manere oporte-
re, vbi iã non fuerint quibus neceſſe ſit mini-
ſtrare. Itaq; quidã ſancti Epiſcopi de Hiſpa-
nia ꝑfugerũt, prius plebibus partim fuga lap
ſis, partim perẽptis, partim obſidione conſũ
ptis, partim captiuitate diſperſis. Sed multo
plures, illic manentib ꝑpter quos manerẽt,
ſub eorundẽ periculorũ denſitate mãſerunt.
Et ſi aliqui deſeruerũt plebes ſuas, hoc eſt, ꝙ
dicimus fieri nõ debere. Neq;.n. tales docti
authoritate diuina, ſed humano vel errore H
decepti, vel timore ſunt victi. Cur.n. ſibi pu-
tant indifferenter obtẽperandũ eſſe pręcepto
vbi legũt de ciuitate in ciuitatẽ eſſe fugiẽdũ,
& mercenariũ nõ exhorrent, qui videt lupũ
venientẽ & fugit, qm̃ non eſt ei cura de oui-
bus? Cur non iſtas duas dominicas veraſque
ſententias, vnam ſcilicet vbi fuga ſinitur aut
iubetur, alterã vbi arguitur atq; culpatur, ſic
intelligere ſtudent, vt inter ſe reperiãtur non
eſſe contrariæ, ſicut non ſunt? Et hoc qũo re
peritur, niſi attendatur quod iã ſuperius di-
ſputaui, tũc de locis in quibus ſumus premẽ
te perſequutione fugiendnm eſſe Chriſti mi
niſtris, qñ ibi autem plebs Chriſti non fue-
rit, cui miniſtretur aut poteſt impleri per

alios necessariũ ministeriũ, quibus nõ est ea-
dẽ causa fugiẽdi: sicut ĩ sporta submissus, qđ
supra memoraui, fugit Apostolus, cũ à perse
cutore proprie ipse quęrebatur, alijs vtiq; ne
cessitatẽ similẽ nõ habẽtib. à quibus illic mi-
nisteriũ absit vt desereretur Ecclesiæ. Sicut fu
git sanctus Athanasius Alexandrinus Eps̃, cũ
eũ specialiter apprehendere Cõstantinus cu
peret Imperator, nequaquã à cęteris mini-
stris deserta plebe catholica, quę in Alexan-
dria commanebat. Cũ aũt plebs manet & mi
nistri fugiunt, ministeriũq; subtrahitur, quid
H erit nisi mercenariorũ illa fuga damnabilis,
quibus nõ est cura de ouibus? Veniet. n. lup[9],
non homo, sed diabolus, qui plerunq; fide-
les apostatas eẽ persuasit, qbus quotidianum
ministeriũ dñici corporis defuit, & peribit
infirmus in tua nõ sciẽtia, sed ignorãtia fra-
ter, propter quẽ Christus mortuus est. Quod
aũt ad eos attinet, qui in hac re nõ falluntur
errore, sed formidine superantur, quare non
potius contra suũ timorẽ domino miserante
atq; adiuuante fortiter dimicãt, ne mala sine
comparatione grauiora, quæ multo amplius
sunt tremenda, contingant? Fit hoc vbi Dei
charitas flagrat, non mundi cupiditas fumat.
Charitas enim dicit: Quis infirmatur & ego
2.Co.11. non infirmor? Quis scandalizatur, & nõ ego
vror? Sed charitas ex Deo est. Oremus ergo
vt ab illo detur à quo iubeť. Et per hanc ma-
gis timeamus ne oues Christi spiritalis ne-
quitiæ gladio in corde, quã ne ferro in cor-
pore trucidentur, vbi quãdocunq; quocũq;
32. q̃. 5 mortis genere morituri sunt. Magis timeam[9]
magis. ne sensu interiori corrupto, pereat castitas fi
dei, q̃ ne fęmine violẽter constuprẽtur in car
ne: quia violentia nõ violatur pudicitia, si mẽ
te seruatur, qm̃ nec in carne violatur, quan-
do voluntas patientis sua turpiter carne nõ
vtitur, sed sine consensione tolerat quod ali[9]
I operatur. Magis timeamus ne lapides viui ex
1. de ci- tinguantur deserentib. nobis, quã ne lapides
u tate & ligna terrenorum ædificiorũ incendãtur
Dei Cap. præsentibus nobis. Magis timeamus ne mẽ-
16. & 18 bra corporis Christi destituta spiritali victu
necentur, quam ne membra corporis nostri
oppressa hostili impetu torqueantur. Non
quia ista non sunt vitanda cum possunt, sed
quia potius ferenda sunt, quando vitari sine
impietate non possunt: nisi forte quisquam
contẽderit non esse ministerium impiũ, qui

tunc subtrahit ministeriũ pietati necessariũ,
quando magis est necessariũ. An non cogita-
mus, cum ad istorũ periculorum peruenitur
extrema, nec est potestas vlla fugiendi, qu an-
tus in Ecclesia fieri soleat ab vtroq; sexu, at-
que ab oĩ ætate cõcursus, alijs baptismũ fla-
gitãtib. alijs recõciliationẽ, alijs etiã pęnitẽ-
tiæ ipsius actionẽ, omnibus consolationẽ &
sacramentorũ cõfectionẽ & erogationẽ? Vbi
si ministri desint, quantum exitium sequatur
eos qui de isto seculo vel nõ regenerati ex-
eunt vel ligati? Quantus est etiã luctus fideliũ
suorũ? qui eos secũ in vitę æternæ requie nõ K
habebunt. Quantus deniq; gemitus omniũ,
& quorundam quanta blasphemia de absen-
tia ministeriorũ & ministrorũ? Vide quid fa-
ciat malorũ tẽporaliũ timor, & quanta in eo
sit acquisitio malorũ ęternorũ. Si aũt ministri
asint pro viribus quas eis dñs subministrat,
omnib. subuenitur: alij baptizantur, alij recõ
ciliantur, nulli dominici corporis cõmunio
ne fraudantur, oẽs consolantur, ædificantur,
exhortantur, vt Deũ rogent qui potẽs est om
nia quę timentur auertere, parati ad vtrunq;
vt si nõ potest ab eis calix iste transire, fiat vo
luntas eius qui mali aliquid nõ potest velle.
Certe iã vides quod te scripseras non videre, Pphil.
quantũ boni consequantur populi Christia-
ni, si in præsentibus malis nõ eis desit p̃sentia I.Co.1
ministrorũ Christi: quorum vides etiã quan
tum obsit absentia, dũ sua quærunt non quæ
Iesu Christi, nec habent illã de qua dictum
est, non quærit quæ sua sunt, nec imitãtur eũ
qui dixit. Nõ quæro qđ mihi vtile, sed quod
multis vt salui fiant. Qui ẽt persecutoris Prin
cipis illius insidias nõ fugisset, nisi se alijs, q-
bus necessari[9] erat, seruare voluisset. Propter
quod ait: Cõpellor aũt ex duobus concupi-
scentiam habens, dissolui & esse cũ Christo L
multo magis optimũ, manere in carne neces- Pphi
sariũ propter vos. Hic forte qs dicat, ideo de-
bere Dei ministros fugere à talib. imminenti
bus malis, vt se pro vtilitate Ecclesiæ tempo
ribus tranquillioribus seruent. Recte hoc fit
à quibusdã, qñ non desunt alij per quos sup-
pleať ecclesiasticũ ministeriũ, ne ab omnibus
deserať, quod fecisse Athanasiũ supra dixim[9].
Nã quãtum necessariũ fuerit, Ecclesiæ quan-
tumq; profuerit quod vir ille mansit in car-
ne, catholica fides nouit, quę aduersus Ar-
rianos hæreticos ore illius & amore defensa
est.

eſt. Sed qn̄ eſt cõe periculũ, magisq; timendũ
eſt, ne quiſquã id facere credatur, non cõſu-
lendi volũtate, ſed timore moriẽdi, magisq;
fugiendi obſit exemplo, q̃ viuendi proſit of-
ficio, nulla rõne faciendũ eſt. Deniq; ſanctus
Dauid, ne ſe cõmitteret periculis p̃liorũ, &
fortaſsis extingueretur, ſicut ibi dictũ eſt, lu-
cerna Iſrael, à ſuis hoc petentib. ſumpſit, nõ
ipſe p̃ſumpſit. Alioquin multos imitatores fe
ciſſet ignauiæ, qui eũ crederent hoc feciſſe
nõ cõſideratione vtilitatis aliorũ, ſed ſuę per
M turbatione formidinis. Occurrit aliqn̄ alia
qõ, quã contẽnere nõ debemus. Si.n. hæc vti-
litas negligenda non eſt, vt aliqui miniſtri ꝓ-
pterea fugiant imminente aliqua vaſtitate, vt
ſeruentur qui miniſtrent eis, quos poſt illam
cladẽ reſiduos potuerint inuenire, quid fiet
vbi oẽs videntur interituri, niſi aliqui fugiãt?
Quid ſi.n. hactenus ſęuiat illa pernicies, vt ſo
los miniſtros Eccleſię perſequat̃? Quid dicã,
an relinquenda eſt à miniſtris fugientib. Ec-
cleſia, ne à morientib. miſerabilius relinqua
tur? Sed ſi laici non q̃runtur ad mortẽ, poſ-
ſunt occultare quoquo modo Ep̃os & cleri-
cos ſuos, ſicut ille adiuuerit, in cuius ptãte
ſunt oĩa, qui poteſt & non fugientẽ per mira
bilem cõſeruare potentiã. Sed ideo q̃rimus,
quid nos facere debeamus, ne in oĩb. fugien-
do diuina miracula tentare dñm iudicemur.
Non quidẽ talis eſt iſta tempeſtas, qn̄ laico-
rũ & clericorum eſt cõe periculum, ſicut in
naui vna cõe periculum eſt mercatorum at-
que nautarũ. Verum abſit vt tanti pendenda
ſit hæc nauis noſtra, vt debeant eã nautæ, &
A maxime gubernator periclitantem deſerere,
ẽt ſi in ſcapham tranſiliendo vel ẽt natando
poſsit effugere. Quibus.n. metuimus ne no-
ſtra deſertione pereant, non tẽporalem mor
tẽ, quæ qn̄q; ventura eſt, ſed æternã quæ po-
teſt ſi non caueatur venire, & poteſt ſi cauea
tur ẽt non venire, metuimus. In cõi autẽ pe-
riculo vitæ huius cur exiſtimamus vbicunq;
fuerit hoſtilis incurſus, oẽs clericos, & non
ẽt oẽs laicos eſſe morituros, vt ſimul finiant
hanc vitã, cui ſunt clerici neceſſarij? Aut cur
non ſperemus ſicut laicos aliquos, ſic ẽt cle
ricos remanſuros, à quib. eis neceſſariũ mi-
niſterium valeat exhiberi? Quanq̃ inter hos
Dei miniſtros inde ſit diſceptatio, qui eorũ
maneãt ne fuga omniũ: & qui eorũ fugiant,
ne morte omniũ deſerat̃ Eccleſia. Tale quip-
pe certamen erit inter eos, vbi vtique ferueãt
charitate, & vtrique placeant charitati. Quæ
diſceptatio ſi aliter non potuerit terminari,
quantũ mihi vr̃, qui maneant & qui fugiant
forte legendi ſunt. Qui.n. dixerint ſe potius
fugere debere, aut timidi videbuntur, quia
imminens malum ſuſtinere noluerunt: aut ar
rogantes, quia ſe magis qui ſeruandi eſſent,
neceſſarios Eccleſiæ iudicarunt. Deinde for-
taſsis ij qui meliores ſunt, eligent pro fratri-
bus aĩas ponere: & hi ſeruabuntur fugiẽdo,
quorũ eſt minus vtilis vita, quia minor con B
ſulendi & gubernandi peritia. Qui tñ ſi pie
ſapiunt, contradicent eis quos vident & viue
re potius oportere & magis mori quàm fu-
gere. Ideo ſicut ſcriptũ eſt: Contradictiones *Pro. 18.*
ſedat ſortitio, & inter potentes definit. Me-
lius.n. Deus in huiuſcemodi ambagib. quam
hoĩes iudicat, ſiue dignetur ad paſsionis fru-
ctum vocare meliores & parcere infirmis,
ſiue iſtos facere ad mala perferenda fortio-
res, & huic vitæ ſubtrahere, quorũ non po-
teſt Dei eccleſiæ tantũ quantum illorum vita
prodeſſe. Res quidẽ fiet minus vſitata, ſi fiat
iſta ſortitio. Sed ſi facta fuerit, quis eã repre-
hendere audebit? Quis non eam niſi imperi-
tus aut inuidus cõgrua p̃dicatione laudabit?
Quod ſi non placet facere, cuius facti non
occurrit exemplũ, nullius fuga faciat vt Ec-
cleſiæ miniſteriũ maxime in tantis periculis
neceſſarium ac debitũ deſit. Nemo excipiat
perſonam ſuã, vt ſi aliqua vr̃ excellere, ideo
ſe dicat vita & ob hoc fuga eſſe digniorem.
Quiſq̃s.n. hoc putat, nimiũ ſibi placet. Quiſ-
quis autem ẽt hoc dicit, omnibus diſplicet.
Sunt ſanè qui arbitrãtur Ep̃os & clericos nõ C
fugientes in talibus periculis, ſed manentes
facere vt plebes decipiantur, cum ideo non
fugiunt, quia manere ſuos præpoſitos cer-
nunt. Sed facile eſt hanc reſpõſionẽ vel inui-
diam declinare, alloquendo eaſdem plebes
atque dicendo, non vos decipiat ꝗ de loco
iſto nõ fugimus. Non.n. propter nos, ſed ꝑꝑ
vos potius hic manemus, ne vobis non mini
ſtremus quicquid ſaluti veſtræ, quæ in Chri-
ſto eſt, nouimus neceſſarium. Si vero fugere
volueritis, & nos ab iſtis quib. tenemur vin-
culis, ſoluiſtis. Quod tunc puto eſſe dicẽdũ,
qn̄ vere videtur vtile eſſe ad loca tutiora mi-
grare. Quo audito ſi vel omnes vel aliqui di
xerint, in illius ptãte ſumus, cuius irã nullus

quocũq; vadit, eu adit cuius misericordiam vbicunq; sit potest inuenire, qui nusquẽ vult ire, siue certis necessitatib. impeditus, siue la-
E borare nolens, ad incerta suffugia & non ad finienda, sed ad mutanda pericula, proculdubio isti deserendi non sunt ministerio Christiano. Si autem hoc audito abire maluerint, nec illis manendum est qui ꝑ illos manebant: quia ibi iam non sunt ꝑ quos manere adhuc debeant. Quicunq; igitur isto modo fuit, vt Ecclesiæ necessariũ ministerium illo fugiente nõ desit, facit quod dñs pręcipit siue permisit. Qui autẽ sic fugit, vt gregi x̄pi ea, quib. spiritaliter viuit, alimenta subtrahantur, mercenarius ille est, qui videt lupum venientẽ & fugit, qm̃ non est ei cura de ouib. Hæc tibi quia me consuluisti frater dilectissime, qua existimaui veritate, & certa charitate rescripsi, sed ne meliorem si inueneris sequaris sniam non ꝑscripsi. Melius tñ quod in his periculis faciamus, inuenire non possumus, quam orationes ad dñm Deum nostrũ, vt misereatur nostri. Quod ipsum vt, s. Dei Ecclesias non desererent, Dei dono non nulli prudentes & sancti viri & velle & facere meruerunt, & inter dentes obtrectantium à sui propositi intentione minime defecerũt.

F

EPISTOLA CLXXX.

DOmino sublimi sẽper magnifico filio Bonifacio Augustinus Eps. Ornet mores tuos pudicitia coniugalis, ornet sobrietas & frugalitas: Bene enim agere & illicita non prohibere, consensus erroris est. Quædam dum de Ecclesia egreditur Christi virgo sacrata, ebriam Gothi Herpę mentẽ & corpus incurrit. Habeat (quæso) miles sub comite positus disciplinam. Graue est enim vt quem non vincit homo, vincat libido: Aut volutetur vino, qui non vincitur ferro.

EPISTOLA CLXXXI.

DOmino merito honorabili patri Augustino Eporum summo, Bonifacius. Tuę sanctitatis epistolã admonitu me terrificante suscepi. Etenim venerabilis Papa si thorus ille legitimus pauidos habet accessus, quo dẽt puniri supplicio diuinas qui temerat rõnes? Arguet ergo profecto qui diuina atq; humana neglexit, & quẽ libido ꝑuenit, gladius vltor absumet: eũq; quẽ insobriũ in tantis angustijs fama veridica publicauit, carceris peritura quocũq; supplicio custodia retinebit. G

EPISTOLA CLXXXII.

EGo quos diligo arguo & castigo, nõ occidi desidero, nec carcere pleno squallore retrudi. Sola sufficit admonitio. Poterit enim, si ei diuinitus concedatur, tps pęnitentiæ condonari, qui dñi templũ ausus est violare. Sit ergo ipse qui fecit, sui arbiter voti. Fas. n. non est vt reus Episcopi suggestionib. occidatur, qui venię si pęnituerit reseruatur. Nam si in Barbarorũ erroribus velimus cũ decet exercere vindictam, paucos reperiemus, nec ipsos animosos ad pugnam fore.

EPISTOLA CLXXXIII.

DOmino sublimi semperq; magnifico filio Bonifacio, Augustinus Eps. Aphricæ littus, vt audio, miles attigit trãsmarinus: sed huius meriti Dux à catholica veritate dissentit. Quid orem sicut oportet, ignoro. Ab Italia hostis est publicus nunciatus, contra victricia signa superbas erigens hastas. Pacẽ inter nos fieri vellẽ, si scirem plenius quod ignoro. Adest quidem Aphricæ olim paratum in Italia bellum, sed tamen non inuideo fili charissime Romaniæ. Sed dico quod sentio. Non dabit diuinitate iuuante catholicus hæretico terga. Tui cordis intentio dirigatur H ad dominum, non militem timebis, non Gothum, non Hunnum.

EPISTOLA CLXXXIIII.

DOmino sancto patri Augustino Epo, Bonifacius. Scio ꝙ sit tua sanctitas pro mea vita solicita, & quæ aduersus me tyrannus ille ordinauerit, ac disponat, antequam tuũ sacerdotiũ scriberet, noui obuiamus ad mortẽ vltro tendentibus, quos nostræ victoriæ vt credimus, faciet Christ' addictos. Sed si erga me meosq; oẽs aliud voluerit ordinare diuinitas, precare vt animã liberet Deus, & dabitur cõpetens aduersario secunda vice responsio. In pugna enim vtriusque desæuit furor, sed Deus inspicit causas. Igitur ora,

vt dixi, & vincet vna Trinitas nobis.

EPISTOLA CLXXXV.

DIlectiſsimo & ſpectabili viro filio Bonifacio, Auguſtinus Eps. *17. q. 4. Miror.* Miror quomodo tam ſubito fidei murum aries ruperit inimici. Noui enim qua religione ſemper ſis Eccleſiam Dei veneratus. Quo inſtigante facere auſus es, hominem de Eccleſia rapuiſti. H Tuus ſi de tuo amico forte præſumeret fugitiuus, poſſet proculdubio interceſſoris cauſa veniam promereri. Ergo ſi amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed ſi de poteſtate *Dan. 4.* præſumitur, Nabuchodonoſor regem intende, qui cauſa ſuperbiæ in boué eſt ex homine commutatus. Non vt cōfundam te hæc ſcribo, ſed vt filium meum chariſsimum moneo. Eccleſię igitur illęſum reuoca, quem vt irreligioſiſsimus rapuiſti. Oblatio vero domus tuæ à clericis ne ſuſcipiatur, indixit: Cōmunionemque tibi interdico, donec peracta pro auſibus vel errore à me definita tibimet pęnitentia & tempore condonato, pro hoc facto corde contrito & humiliato dignum offeras ſacrificium Deo.

EPISTOLA CLXXXVI.

HVmilis ſaluto, quod primum eſt: Suſcepi autem tremēs ſanctitatis tuæ verba verberibus plena. Scio quod veniæ præparatur, qui ab Auguſtino perfectiſsimo ſacerdote corripitur: nec debet Epiſcopo denegare ꝙ voluntas facit aut caſus. Ipſe enim ſibi denegat curam, qui ſuam medico nō publicat cauſam. Hominem ergo piiſsime pa- I ter è liminibus Eccleſiæ raptum tuis ſanctis aſpectibus iuſsio mea furorq; ſubduxit. Alieno non ſunt iſta facta conſilio, Dei & ſanctorum eius regimine viuo. Illum itaque virum morte digniſsimū, quem (vt dixi) meus de Eccleſiæ foribus furor abſtraxit, vitæ tuis iuſsionibus donamus illęſum. Agnoſco culpas. Indignæ meæ lachrymæ iungantur tuis fletibus iuſtis, quo poſsit hæc nota nigro ſcripta titione deleri. Eccleſiæ mihi introitus non negetur. Illic ſpero veniam vbi admiſi culpam. Oblatio vero domus meæ, vt tua ſanctitas iuſsit, ad cęleſtis regis menſam eius manibus offerretur.

EPISTOLA CLXXXVII.

DOmino ſublimi, ſemperq; magnifico filio Bonifacio, Aug. Eps. Dum quodā in loco poſitus tuæ eximietatis trāſitus intuerer, placuit meis aſpectibus tuæ ſublimitatis mitis ille ac terribilis greſſus. Sed poſtquā illud leuigatū ſacro chriſmate caput portā cū paucis ciuitatis exiuit, K ſubito vomunt equites domus, ciuitas fundit exercitū, ſtrepūt arma, concrepant tubæ, cunctis criſpatę ventis ſtuppæ dependent, ferreæ tunicæ virorū fortiū membra conſtringunt, ſeſſoris & equi renib. ſetigera veſtitur, intenſus geritur arcus, pulchra cuncta conſpexi, nihil melius Bonifacio comite vidi. Sed poſtquā ad palmas (vt cōperi) tua ſublimitas venit, ad illum breuē quidem, ſed plenū periculis maris tranſitum quod vix aliqn naue trāſitur, præceperas matutino tēpore tranſmeare, ne noctis obſcuritas mali aliquid procuraret, Gudila eximietatis tuæ fideliſsimus ſeruus equo ipſius maris dū natat in brachio interdicti littoris tetigit oras, nec ſtatim licuit reuerti profecto: Maris.n. tumor increſcens reuerſuro tranſitum denegauit. Hoc illos tuos vigilātiſsimos ſenſus latere non potuit. Iram ratio prouocauit, culpa veniam ſuaſit ad fugam, ſed fœlix fuga eſt quæ currit ad vitam. Memoratus Gudila ad patronum tuū ſanctum Stephanum primum martyrē confugit. Ipſe mihi & imperauit vt pro eodem apud religionem tuā poſtulator accedam. L Habeat igitur (quæſo) veniā, qm nec turbatus vndis equus caruit, nec gurges altus abſorbuit, quem Deus eruit & aqua ſeruauit. Valeat apud te epiſtolaris iſta (rogo) ſuggeſtio. Eris enim (vt deprecor) ab ira domini alienus, quotiens petitus à te offenſus non fuerit Auguſtinus.

EPISTOLA CLXXXVIII.

DOmino beatiſsimo & venerabili ſancto patri Auguſtino Epiſcopo Bonifacius. Furens parco qui obuio bello, ſanctitatis tuę frangor imperio. Gudilam fortiſsimū ſemper quem volo viuere virum, metuo ne eum aliqn in virtute ſua leuitas faciat interire. Poteſt quidem præcinctus armis quātos inimicos repererit trucidare. Sed apud belligeros viros victus dicit victor occiſus. Nam equo

vectus maris brachium ꝙ natando perrexit luxuriæ nõ fuerat, sed virtutis. Arbitror.n.ꝙ nocte cogitarit aliquid hostibus facere, cũi sole ingresso finis diei consilia parata subduxit. Hoc vero dolui, ꝙ natatione longissima ab equo posset & aquis occidi. Vt iubes sancti beatiq; Stephani imperata iussa vestra refero. Spondeo enim ipsi tibiq;, quod Gudila vobis est iubentibus veniæ condonatus.

M

EPISTOLA CLXXXIX.

DOmino venerabili sancto patri August. Epo Bonifacius. Castinus ille, priuatus ex cõsule, vitæ meç ac nois oib. vt notum est persecutor, peiores cõmittens ac furens factiones, quasi mearũ à me gestarũ immemorẽ Datiũ Italia fugiens, meis se in Aphricam defensionib. tradidit cõmittẽdũ. Omitto beatissime pater olim mihi ab eodẽ ingestas miserias, ostensa pericula: fugiens eũ nunc vsq; viuo. Thrax natus vix Scythã euasi, duraui in uido sub cõsule miles. Sed diuina potentia q̃ nouit planare sublimia, & altius eleuare prostrata, fecit de supbo ꝙ voluit, & hostẽ meũ me quieto victoriã mihi quã nouit adduxit. Sufficit pro funere victi tanta deiectio, adorauit Sarathan clauus, timuit senator Barbarum caput, tremuit militẽ Dux. Doloris dñr ista pr̃ sancte Cothurno. Nã veneror illustrissimũ consulẽ, & primũ cõspicio senatorẽ: sed ne cõsueta fallacia mali erga me, vt solet, aliquid moliat̃, putetq; se suis fraudib. Romanis ducibus profuturũ, & in meo verset̃ exitio, integrũ de suis sensib. det tuæ beatitudini

A sacr̃m, si nullus in eius corde vertitur dolus. Ego aũt per oĩa quæ sancta sunt iuro, qm̃ si apud eũ animi reperero puritatẽ, eũ incolumẽ ac sublimẽ Italiæ reddã, frustratis inimicis eius & domitis. Hostis autẽ erit suæ animæ, si aliquid in eo sinistræ partis inuenero.

EPISTOLA CXC.

DOmino insigni meritoq; sublimi filio Bonifacio, Augustinus Eps. Vir illustrissimus Castinus sacro se prodidit, quod sit ab omni culpa & erroribus alienus. Quem tibi vt dicit fœderatus ille Sonia adhuc te in palatio positum falsis suggestionibus concitabat. Sed ne totũ quod tũc agebat mittatur in memoriam, detur prolixitati cõpendium. Dauid ille opilio regnum parcendo inimicis obtinuit. Christus pro Iudęis, qui cũ crucis patibulo confixerunt, patrẽ ne irasceretur rogauit, & indignis hominib. veniã misericors condonauit. Crede igitur homini, qui mihi fidele tradidit sacr̃m, & quærit me pollicitante tua defensione vitæ subsidium. Scio enim quod eius salutis mihi promissa complebis.

B

EPISTOLA CXCI.

DOmino venerabili sancto patri Episcopo Bonifacius. Graue nobis est bellũ: Inimici mucro nostra pectora pulsat. Deo funde pces vt soles, tua sit nobis comes oratio: rauca buccina, terrifica tuba, puto ꝙ & sydera terreat: hostiũ clamor immanis adest, sed his non terremus. Nouimus enim ista nõ hodie. Ergo venerande Christi sacerdos, pete Deum vt iacula in hostes dirigat nostra, ac se ipsi trucident mutua cęde.

EPISTOLA CXCII.

DIlectissimo & spectabili viro Bonifacio, Augustinus Eps. Graui de pugna conquereris: dubites nolo, vtile tibi tuisque dabo consiliũ, arripe manibus arma. Oratio aures pulset authoris: quia quãdo pugnatur, Deus apertis oculis spectat, & partem quam inspicit iustam, ibi dat palmam.

EPISTOLA CXCIII.

C

DOmino venerabili sancto patri Augustino Epo, Bonifacius. Manus superba Deo iuuãte cecidit, quæ ante paululũ audax gladiũ erecta portabat. Multi ex aduersis ceciderunt, de nostris aũt Christo iuuante nullus est vulneratus. Ora igitur venerabilis Papa, vt talis de inimicis vltio sæpe procedat.

EPISTOLA CXCIIII.

DOmino insigni meritoque sublimi filio Bonifacio, Augustinus Episcopus. Lecto me vacare nobilitatem tuam latere non credo, vltimumque diem mihi exopto venire. Gaudeo tuæ victoriæ. Ciuitatem (quæso) serua Romanam, Tuos vt bonus

rege

rege omnes. Nihil de viribus proprijs præsumas, de authore gloriare virtutum, & nullũ curabis penitus inimicum. Vale.

EPISTOLA CXCV.

E NVnquã diuinitas preces ac lachrymas despicit peccatorũ. Cupis ipse quidẽ de hac vita securus ad cœli regna migrare. Sed nobis opus es fessis in tãtis adhuc periculis cõstitutis. Itaq; ora nobiscum vt tua nobis salus aliquantulum temporis condonetur.

EPISTOLA CXCVI.

DOminæ religiosissimæ filiæ Ediciç, Augustinus in dño salutẽ. Lectis literis reuerentię tuæ, & earũ perlatore interrogato quæ interroganda restabant, vehementer dolui sic te voluisse agere cũ marito, vt ædificiũ continentiæ, quod in eo iam construi cęperat, amissa perseuerantia in adulterij ruinam miserabiliter laberetur. Cũ enim lugendus esset, si post continentiã votam Deo, iãq; actu ipso moribusq; susceptã reuerteretur ad cõiugis carnem, quanto magis nunc demersus in interitum profundiorem lugẽdus est, qui tam abruta dissolutione męchatur, iratus tibi, perniciosus sibi, tanquã in te acerbius sæuit, si ipse pereat. Hoc aũt tm̃ mali accidit, dũ tu eius animum nõ qua debu isti moderatione tractasti: quia etsi carnali consortio iã ex consensu vobis non miscemini, in cęteris tamen rebus coniugali obsequio viro tuo mulier seruire debuisti, præsertim cum ambo essetis membra corporis Christi. Et vtique si
F maritum infidelem fidelis habuisses, agere te cõuersatione subdita oportuit, vt eum domino lucrareris sicut Apostoli monuerũt. Omitto. n. quod ipsam continentiã illo nondũ volente nõ secundũ sanã doctrinã te suscepisse cognoui. Neq; enim corporis tui debito fraudandus fuit, priusquã ad illud bonum, quod superat pudicitiam coniugalem, tuæ voluntas quoq; eius accederet, nisi forte non legeras, nec audieras, vel non attenderas Apostolum dicentem. Bonum est hoĩ mulierem nõ tangere. Propter fornicationem autem vnusquisq; vxorem suam habeat, & vnaquæque suum virum habeat. Vxori vir debitũ reddat similiter aũt & vxor viro. Vxor nõ habet potestatem corporis sui, sed vir: similiter aũt & vir nõ habet potestatem corporis sui, sed mulier. Nolite fraudare inuicẽ, nisi ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterũ ad ipsum estote, ne vos tentet Satanas propter intẽperãtiã vestrã. Secundũ hęc verba Apostolica, etiam si se ipse continere voluisset, & tu noluisses, debitum tibi reddere cogeretur, & illi Deus imputaret continentiã, si non suæ, sed tuę cedens infirmitati, ne in adulterij dãnabile flagitiũ caderes, maritalẽ tibi concubitum non negaret: quanto magis te, quã magis subiectam esse decuerat, ne ipse quoq; in adulteriũ diabolica tentatione traheretur, in reddendo huiusmodi debito voluntati eius obtemperare cõuenerat, cũ tibi voluntatem cõtinẽdi acceptaret Deus, qa propterea nõ faceres, ne periret maritus. Sed hoc, vt dixi, merito omitto, qm̃ postea tibi nolẽti sibi ad reddenda coniugalia debita consentire, ad eadẽ continentię pacta ipse consensit, & tecũ cõtinentissime diu vixit, suoq; sensu à pacto illo, quo ei debitũ carnis negabas, ipse te absoluit. Nõ ergo iam in tua causa ista vertitur quæstio, vtrũ redire debeas ad concubitum, viri. Quod enim Deo pari cõsensu ambo vo 33. q. 5. quod d.
ueratis, perseueranter vsq; ad finem reddere ambo debuistis: à quo proposito si lapsus est ille tu saltẽ cõstãtissime perseuera. Qđ te nõ exhortarer, nisi quia tibi ad hoc ipse cõsenserat. Nã si nunquã tenuisses eius assensum, numerus te nullus defendisset annorũ, sed post quantũlibet tempus me consuluisses, nihil tibi aliud rñderẽ, nisi q̃ ait Apostolus: Vxor nõ habet potestatem corporis sui, sed vir: de qua potestate sic tibi iam permiserat continẽtiã, vt eam tecũ & ipse susciperet. Sed illud est, quod minus te obseruasse contristor, qa tãto humilius & obedientius ei obsequi in domestica conuersatione debuisti, quãto ille religiosius tibi rem tam magnã etiã imitãdo concesserat. Nõ enim quia pariter tẽperabatis à commixtione carnali, ideo tuus maritus esse destiterat, immò vero tanto sanctius inter vos coniuges manebatis, quanto sanctiora cõcorditer placita seruabatis. Nihil ergo de tua veste, nihil de tuo auro vel argento, uel quacunq; pecunia, aut rebus ullis terrenis suis sine arbitrio eius facere debuisti, ne scandalizares hominẽ, qui Deo tecũ maiora uouerat, & ab eo qđ de tua carne licita

Margin notes: B; C; 1. Cor. 7.; 33. q. 5. secũdum verba.; G; I; H

potestate posset exigere, cōtinenter abstinuerat. Deniq; factū ē, vt vinculū cōtinētię, quo se dilectus ille innexuerat, contēptus abrūperet, & iratus tibi non parceret sibi. Sicut.n.mihi retulit perlator Epistolæ tuæ, cū cognouisset, quod omnia vel penè omnia quæ habebas, nescio quibus duobus transeuntibus monachis tanquā pauperibus erogandā donaueris, tūc ille detestans eos tecū, & non Dei seruos ad domus alienę penetratores, & tuos captiuatores, & deprædatores putans, tā sanctā sarcinam, quam tecum subierat indignatus abiecit. Infirmus.n.erat, & ideo tibi quæ in cōmuni proposito fortior videbaris, non erat præsumptione turbandus: quia etiam

Monachi

I si ad ipsas eleemosynas largius faciendas fortè pigrius mouebatur, posset & ista condiscere, si tuis inopinatis non feriretur expensis, sed expectatis inuitaretur obsequijs: vt hoc ꝙ temere sola fecisti, multo cōsultius dilectione concordi multoq; ordinatius & honestius ambo feceritis, ne blasphemarentur serui Dei: si tn̄ hi fuerunt qui marito absente atq; nesciente, ab ignota muliere & ab aliena vxore tāta sumpserunt, & laudaretur Deus in operib. vestris, quorū esset tā fida societas, vt à vobis cōiter teneretur, non solū summa castitas, verumetiā gloriosa paupertas. Nūc aūt inconsyderata festinatione attende quid feceris. Vt enim de illis monachis, à quibus te ipse non ędificatā sed spoliatā esse conqueritur, ego bene sentiā, nec homini præ ira turbatū oculū habenti contra Dei fortasse famulos facile consentiam, nunquid tātū bonū est quod pauperū carnē largioribus eleemosynis refecisti, quantū malū est, quod viri tui mentem à tā bono proposito subruisti? An cuiusquā tibi vitę tēporalis salus charior esse debuerat quàm huius ęterna? Nonne si ampliorē misericordiā cogitans, ideo pauperibus res tuas erogare differres, ne scandalizatus maritus tuus Deo periret, vberiores tibi

K Deus eleemosynas imputaret? Proinde si recolis quid acquisiueras, qn̄ lucrata fueras virū tuum, vt tecum Christi sanctiore castitate seruiret, intellige per illas eleemosynas tuas quibus cor eius euersum est, quanto grauiore damno percussa fueris, quàm sunt illa lucra quæ cęlestia cogitabas. Si enim habet ibi magnum locum panis fractus esurienti, quantum locum ibi credenda est habere misericordia, qua homo eripitur diabolo tanquā leoni rugiēti, & quē deuoret inquirēti? Neq; hoc ita dicimus, vt si quisquā scandalizatus fuerit de bonis operib. nostris ab eis desistēdū putemus: sed alia causa est alienarū, alia necessariarū in societate aliqua ꝑsonarū: alia fidelis, alia infidelis: alia parentū erga filios, alia filiorū erga parentes. Alia postremo ea, quæ in his rebus vel maxime intuenda est viri & vxoris, vbi mulierem cōiugatam non licet dicere, Facio quod volo de meo: cum & ipsa non sit sua, sed capitis sui, hoc est viri sui. Nā sic quędā vt cōmemorat Apostolus Petrus, mulieres sanctę, q̄ in Deū sperabant, ornabant se subiectæ suis viris, sicut Sara obsequebatur Abrahæ, dn̄m eum vocās, Cuius, inquit, sanctæ estis filiæ, cū ad Christianas nō ad Iudęas feminas loqueretur. Quid autē

Al. l. Caput mulieris vir.

1. Pet. 3.

L

mirū, si pater cōmunē filiū nolebat huius vitæ sustentaculis à matre nudari ignorās quid sectaturus esset, cū in ætate grādiuscula esse cepisset, vtrū monachi professionem, an Ecclesiasticū ministeriū, an coniugalis necessitudinis vinculū? Quanuis.n. ad meliora excitādi & erudiendi sint filij sc̄torū, vnusquisq; tn̄ propriū donū habet à Deo, alius sic, alius āt sic. Nisi forte alia prospiciens & præcauēs reprehendendus est pater, cum beatus Apostolus dicat: Quisquis aūt suis & maxime domesticis nō prouidet, fidē denegat, & est infideli deterior. Cū vero de faciēdis ipsis eleemosynis loqueretur, ait, Nō vt alijs refectio sit, vobis, āt angustia. Pariter ergo cōsiliū de oīb haberetis, pariter moderaremini q̄d thesaurizandū esset in cęlo, quid ad vitæ huius sufficientiā vobis & vestris vestroq; filio relinquendū, ne alijs eēt refectio, vobis āt angustia. Et in his disponēdis atq; faciendis siquid tibi forte melius videretur, suggereres viro reuerenter, eiusdéq; authoritatē tanq̄ tui capitis sequereris obediēter: vt oēs q̄ sanū sapiūt, ad quos posset hoc bonū vestrū fama perferre, de domus vestræ fructu ac pace gauderēt, & aduersarius reuererēt, nihil habens de vobis dicere praui. Porrò si de faciendis eleemosinis & in pauperes impendendis rebus tuis, d̄ quo bono opere & magno tā euidentia pręcepta sunt dn̄i, cū viro tuo fideli, & tecum sanctæ continentię pacta seruante consiliū cōmunicare deberes, eiusdéq; non spernere voluntatem, quanto magis de habi-

1. Tim. 5

M

tu

tu atq; vestitu nihil tibi pręter eius arbitriũ mutandũ vel vsurpandũ fuit, vnde nihil diuinitus legimus imperatũ. 1.Tim.2 Scriptũ est quidem mulieris esse debere in habitu ornato: auriq; circũpositio, & intortio crinium, & cętera hmõi quæ vel ad inanẽ põpam, vel ad illecebrã fermè adhiberi solent, merito reprehensa sunt. Sed est, quidã pro modulo personæ 33.q.6. quod d. habitu matronalis à viduali veste distinctus, qui potest fidelibus coniugatis salua religionis obseruãtia cõuenire. Hunc te maritus si deponere noluit, ne te velut viduã illo viuẽ A te iactares, puto q̃a non fuerat in hac re vsq; ad dissensionis scãdalũ perducendus, magis inobediẽtiæ malo, q̃ vllius abstinẽtiæ bono. Vestis. Quid.n.est absurdius, q̃ mulierẽ đ humili veste viro superbire, cui te potius expediret obtẽperare cãdidis moribus, q̃ in nigellis vestibus repugnare? Quia etsi te indumentũ monachæ delectabat, etiam hoc gratius posset marito obseruato exoratoq; sumi, q̃ illo inconsulto contẽptoq; præsumi. Quod si oĩno non fineret, quid tuo proposito deperiret? Absit vt hinc displiceres Deo, ꝙ cõiuge tuo nondũ defuncto, non indueereris sicut Anna sed sicut Susanna. Neq;.n. & illi qui tecũ iã cęperat custodire tã magnũ cõtinẽtię bonũ, et si cõiugale non viduale voluisset vt acciperes indumentũ, ad indecentẽ quoq; te cõpulisset ornatũ. Quò & si aliqua dura cõditione cogereris, posses habere in suꝑbo cultu cor humile. Nẽpe apud patres, Hester illa regina Deũ timens, Deũ colens, Deo subdita, marito regi alienigenę non eundẽ secũ colenti Deũ, tñ subiecta seruiebat: q̃ cũ extremo periculo, non suo tñ, sed et gentis suæ, qui tũc erat populus Dei, dño prosterneretur orando, in ipsa oratione sua dixit ita sibi esse ornatũ regiũ, sicut pannũ menstrualẽ: & ita orã B tẽ confestim exaudiuit, qui cordis inspector eam verũ dicere sciuit. Et vtiq; maritũ habebat multarũ mulierũ virũ, & deorũ alienorũ falsorũ cultorẽ. Tu aũt si & ille in proposito quod tecũ susceperat, perduraret, nec à te offensus in flagitiũ corruisset, maritũ habebas nõ solũ fidelẽ, & verũ Deũ tecum colentẽ, sed etiã continentẽ, qui proculdubio propositi vestri nõ immemor, si ad coniugalia te cogeret indumenta, ad superba tamen ornamenta non cogeret. Hæc tibi scripsi, qm̃ me consulẽdum putasti, nõ vt tuum rectum institutum sermone meo frangerem, sed ꝙ te inordinate & incaute agẽte viri tui factũ dolerẽ. De cuius reparatione debes vehementissime cogitare, si vere ad Christũ vis pertinere. Indue itaq; humilitatẽ mentis, & vt te Deus cõseruet perseuerantẽ, noli maritũ cõtemnere pereuntẽ. Fu̇nde pro illo pias & assiduas orationes, sacrificã lachrymas tanq̃ vulnerati sanguinẽ cordis. Et scribe ad eũ satisfactionem, petens veniam, quia in eũ peccasti, qđ C præter eius consilium & voluntatẽ de rebus tuis fecisti, quod faciendum putasti, nõ vt te pęniteat tribuisse pauperibus, sed eũ tui boni operis participẽ & moderatorẽ habere noluisse. Promitte de cętero in adiutorio dñi, si & illum suæ turpitudinis pęnituerit, & continentiam quam deseruerit repetiuerit, te illi, sicut decet, in omnibus seruiturã, si forte, vt ait Apostolus det illi Deus pœnitentiam, & resipiscat de diaboli laqueis, à quo captiuus tenetur secundũ ipsius voluntatẽ. Filium autem vestrum qm̃ de legitimis eum, & honestis nuptijs suscepisti, magis in patris quã in tua esse potestate quis nesciat? Et ideo ei negari non potest, vbicunque illum esse cognouerit, & iure poposcerit: ac per hoc vt secundum tuam voluntatem in Dei possit nutriri & erudiri sapientia, necessaria est illi etiam vestra concordia.

Augustinus Asellico Epo monstrat Christianos esse quidem Israelitas, & Iudęos iuxta sensum spiritalẽ esse, tñ ab hoc vocabulo vulgo temperãdũ, eo quod Christiani non solũ liberi sint à Iudaicis obseruationibus verumetiam ab eo, quod præceptorũ obseruationem non tribuunt suis viribus vt solent Iudæi. Epistola CC.

DOmino beatissimo fratri & coepiscopo Asellico, Augustinus in dño salutẽ. D Literas sanctitatis tuæ quas ad venerabilem senem Donatianum de cauendi Iudaismi disceptatione misisti, ad me ipse dignatus est mittere, atque vt eis responderem petendo vehementius impetrauit, quem veritus contemnere, vt possum dño adiuuante respondeo, gratum existimans etiam charitati tuæ, ꝙ ad te scribendo illi iubenti, quem pro suis meritis ambo veneramur, obtemperare non renui. Christianos maxime ex gentibus venientes

nientes indaizare nō oportere Paulus Apostolus docet vbi ait, Dixi Petro corā omnib. Si tu cū sis Iudæus gētiliter & nō iudaicè viuis, quemadmodū gētes cogis iudaizare? Et secutus adiūxit, Nos natura Iudæi, & nō ex gentibus peccatores. Scientes autem qm̄ nō iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Iesū Xp̄i credidim⁹ vt iustificemur per fidē Christi, & non ex operibus legis qm̄ ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. Non solū autē illa opera legis, quæ sunt in veterib. sacramentis & nunc reuelato sacramēto nouo nō obseruantur à Xp̄ianis, sicuti est circuncisio præputij, & sabbati carnalis vacatio, & à quibusdā escis abstinentia, & pecorū in sacrificijs immolatio, & neomenia & azymū, & cętera huiusmodi verumetiā illud quod in lege dictū est, Nō concupisces: quod vtiq; & Christianus nullus ambigit esse dicendū, non iustificat hominē nisi per fidē Iesu Christi, & grām Dei p̄ Iesum Christū dn̄m nostrū. Idē ipse q̄ppe dicit Apostolus, Quid ergo dicem⁹? Lex peccatū est? Absit. Sed peccatū nō cognoui nisi per legē. Nā cōcupiscentiā nesciebā nisi lex diceret. Non concupisces. Occasione aūt accepta, peccatū per mādatū operatū est in me omnē concupiscentiā. Sine lege enim peccatū mortuū est. Ego autē viuebam aliqn̄ sine lege. Adueniente āt mandato peccatū reuixit. Ego aūt mortuus sum, & inuentū est mihi mandatū quod erat in vitā, hoc esse in mortē. Peccatū enim occasione accepta per mādatū fefellit me, & p̄ illud occidit. Itaq; lex q̄didē sancta, & mādatū sanctū, & iustū & bonū. Qđ ergo bonū est, mihi factū est mors? Absit. Sed peccatum vt appareat peccatū per bonū mihi operatū est mortē, vt fiat supra modū peccatū peccans per mādatū. Scimus enim quia lex spiritalis est, Ego āt carnalis sum, venundatus sub peccato. Qđ enim operor, ignoro. Nō. n. quod volo hoc ago, sed quod odi illud facio Si aūt quod nolo hoc facio, cōsentio legi quoniā bona est. Videmus itaq; in his Apostolicis verbis legē non solū non esse peccatū, sed ēt esse sanctā, & mandatū sanctū & iustū & bonū, quod dictū est, non concupisces. Sed peccatū per bonum fallit, & illud occidit eos qui cū sint carnales, putant suis viribus legem spiritalem se posse cōplere: & per hoc fiunt non solum peccatores, quod essent etiā si legē non accepissent, sed etiā p̄uaricatores, quod nō essent nisi legē accepissent. Sic enim alio loco dicit Vbi lex non est, nec præuaricatio. Lex ergo subintrauit, sicut alibi ipse testat̄, vt abundaret delictū. Vbi aūt abundauit delictū, superabundauit, & gratia. Hæc est igitur vtilitas legis, quia ostendit hoīem sibijpsi, vt sciat infirmitatē suā, & videat quemadmodum p̄ prohibitionē augeatur potius carnalis concupiscentia quā sanetur. Appetuntur. n. ardētius q̄ vetant̄, dū id quod spiritaliter iubetur carnalis obseruare compellitur. Vt aūt sit spiritalis qui legē impleat spiritalē nō fit ipsa lege, sed gratia: hoc est, nō imperio, sed beneficio nō iubente litera, sed adiuuante spiritu. Incipit aūt homo secūdū gratiā in interiori homine renouari, vt mēte agat quod amat, nec carni consentiat agenti quod odit, idest, vt non omnino non concupiscat, sed vt post concupiscentias suas non eat. Quod quidē tā magnū est, vt si omnimodo fieret, & quanuis insint dū sumus in corpore mortis huius desideria peccati, nulli eorū tn̄ adhiberemus assensum, non esset vn̄ diceremus patri nr̄o qui est in cęlis, Dimitte nobis debita nostra. Mec tn̄ ideo tales iam essemus quales erimus cum mortale hoc induerit immortalitatem. Tunc enim non solum nulli desiderio peccati obediemus, sed nulla erunt desideria talia quibus non obedire iubeamur. Nunc ergo vbi dicitur, Iā nō ego operor illud, sed id q̄ in me habitat peccatū: de concupiscentia carnis dicitur, quæ operatur ī nobis motus suos etiā qn̄ eis nō obedimus, dū nō regnat peccatum in nostro mortali corpore ad obediēdū desiderijs eius, nec exhibemus membra nostra arma iniquitatis peccato: in qua iustitia nondū consummata p̄seuerāter proficiētes, ad eius cōsummationē quandoq; veniemus vbi peccati concupiscentia nō cohibenda atq; frenanda, sed nulla sit. Hoc enim lex posuit dicendo, Non concupisces: nō q̄ hic valeamus, sed ad qđ proficiendo tendamus. Verū hoc fit nō lege quæ hoc imperat, sed fide, quę hoc imperat: nō litera qua iubet̄, sed spiritu quo sanatur. Nō ergo meritis operātis hominis, sed largientis gratia saluatoris. Vtilitas itaque legis est vt hominem de sua infirmitate conuincat, & gratiæ medicinam q̄ in Christo est, implorare compellat. Omnis

Gala. 2. E Rom. 7. F Rom. 4. Rom. 5. G Matth. 6 Rom. 6. H

nis enim qui inuocauerit nomen dñi saluus erit. Quõ ergo inuocabunt in quẽ non crediderunt? *Rom. 10.* Quõ credent quẽ non audierunt? Vnde paulo post dicit. Igitur fides ex auditu, auditus aũt per verbum Christi. quæ cum ita sint, qui se Israelitas esse carnaliter gaudent, & præter gratiã Christi, in lege gloriantur, *Rom. 10.* ij sunt de quib. Apostolus ait, ꝙ ignorantes I Dei iustitiã & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Dei quippe dixit iustitiam, quæ homini ex Deo est: Suã vero, quã putant sibi sufficere ad facienda mandata sine adiutorio & dono eius qui legẽ dedit. His aũt similes sunt, qui cũ profiteantur se esse Christianos, ipsi gratiæ Christi sic aduersant, vt se humanis viribus diuina existimẽt implere mandata: ac si ẽt ipsi ignorantes Dei iustitiã, & suã volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti, non quidẽ noĩe, sed tñ errore iudaizantes. Hoc genus hominum capita sibi inuenerat Pelagium & Cęlestium impietatis huius assertores acerrimos. Qui recenti iudicio Dei per diligentes & fideles seruos eius ẽt catholica cõione priuati sunt, & pp cor impęnitens adhuc in sua damnatione persistunt. Quisquis ab isto carnali & animali, atq: ideo non immerito reprehensibili atq; dãnabili Iudaismo esse quærit alienus, non solũ veteres illas obseruationes, à se facere debet alienas, q̃ iam reuelato testõ nouo, posteaq̃ venerunt ea q̃ per illas significabantur esse futura, proculdubio esse necessaria destiterunt, vt non iudicetur in cibo & potu & in parte diei festi & neomeniæ & sabbatorũ, ꝙ est vmbra futurorum, verumetiã illa quæ in lege ita præcepta sunt vt valeant ad infirmandos mores fidelium, i vt abnegantes impietatem & seculares cupiditates, temperanter & iuste & pie viuamus in hoc seculo. K Vnde est ẽt hoc quod ex lege maxime cõmendandum elegit Apostolus, Non concupisces: Et quæcunq; de Deo & proxi- *Rom. 7.* mo diligendo sine vllis figuris sacrorum prę cipiuntur in lege, in quibus duobus præceptis ẽt ipse dñs Christus dicit totã legẽ Pro- *Mat. 22.* phetasq; pendere, sic accipit, sic amplectit, sic obseruanda esse non dubitat, vt quicquid in eis proficit, nõ sibi tribuat, sed gratię Dei per Iesum Christum dñm nostrum. Verumtñ cum quisq; isto modo fuerit verus germanusq; christianus, vtrum ẽt Iudęus aut Israelita dicendus sit, merito quæritur. Quod quidem si non carne sed spiritu hoc esse intelligitur, non debet ipsum nomen sibi in cõsuetudine sermonis imponere, sed spiritali intelligentia retinere, ne pp ambiguitatem vocabuli quã non discernit quotidiana locutio, illud profiteri videatur ꝙ est inimicũ nomini christiano. Hanc aũt qõnem, i. vtrum qui christianus est, ẽt Iudęus vel Israelita posset intelligi, idẽ beatus nobis aperit & dissoluit Apostolus, vbi dicit. Circuncisio quidẽ pro- *Rom. 2.* dest, si legẽ custodias. Si aũt præuaricator legis sis, circuncisio tua præputium facta est. Si igitur præputiũ iustitias legis custodiat, nõ- L ne præputium ei in circuncisionẽ reputabitur, & iudicabit quod ex natura est præputium legem perficiens, te qui per literam & circuncisionẽ præuaricator legis es? Non. n. qui in manifesto Iudęus est, neque quæ manifesta in carne est circuncisio, sed qui in abscondito Iudęus est & circuncisio cordis, q̃ spiritu non litera, cuius laus nõ ex hominib. sed ex Deo est. Cũ igitur audiamus Apostolum Christi cõmendantẽ nobis Iudęum in abscondito, non in carnis circuncisione, sed cordis, & spiritu non litera: quis est iste nisi christianus? Sicut itaq; sumus Iudęi, non carnaliter sed spiritaliter, quẽadmodũ sumus semen Abrahæ, non secundũ carnẽ sicut illi q̃ de ipso noĩe carnali superbia gloriantur, sed secundũ spiritũ fidei, quo nõ illi. Scimus. n. nos fuisse promissos, qñ ei dixit Deus. Patrẽ multarũ gentium posui te. Et q̃ multa de hac re dicat Apostolus, nouimus. Dicimus. n. in- *Gen. 17.* quit, qm̃ deputata est Abrahæ fides ad iusti- *Rom. 4.* tiam. Quõ ergo deputata est? An cũ in circuncisione esset, an cum esset in præputio? Non in circuncisione sed in præputio. Et signum accepit circuncisionis signaculũ iustitiæ fidei quæ est in præputio, vt sit pater omnium credentium per præputiũ, vt deputetur & il- M lis ad iustitiã, vt sit pater circuncisionis, non ijs solũ qui ex circuncisione sunt, sed & ijs qui sequunt vestigia fidei, q̃ est in pręputio patris nostri Abrahã. Et paulo post, Ideo inqt ex fide, vt secundũ gratiã firma sit promissio omni semini, non ei tantũ quod ex lege est, sed & ei ꝙ ex fide est Abrahã, qui est pater omniũ nostrũ, sicut scriptum est. Quia patrẽ multarum gentium posui te. Item ad Gala- *Gen. 17.* thas, Abrahã, inquit, credidit Deo & deputa- *Gal. 3.*

tum

tum est illi ad iustitiã. Intelligite ergo qm̃ q̃
ex fide, hi sunt filij Abrahã. Prouidens autem
scriptura, q̃ ex fide iustificat gentes Deus, prę
nunciauit Abrahæ quia benedicent in te oẽs
gentes, ita vt qui ex fide sunt benedicantur cũ
fideli Abraham. Iã aliquanto post in eadem
Epistola, Fratres, inquit, secundũ hoĩem di-
co, tñ hoĩs confirmatũ testm̃ nemo irritum
facit aut superordinat. Abrahæ dictæ sunt ꝓ-
missiones, & semini eius. Non dicit, & semi-
nib. tanquã in multis, sed tanquã in vno, &
A semini tuo ꝙ est Christus. Item paulopost,
Oẽs.n. vos inquit, vnũ estis in Christo Iesu.
Si aũt vos estis Christi, ergo Abrahæ semen
estis secundũ promissionẽ hæredes. Secun-
dũ istum ergo intellectum Apostoli cum in-
ueniuntur Iudęi, qui Christiani non sunt, cũ
ex carne Abrahæ originem ducant, non esse
filij Abrahæ. Cum.n. dicit: Intelligite ergo,
qm̃ qui ex fide, hi sunt filij Abrahæ: profecto
significat eos qui ex fide non sunt, non esse
filios Abrahæ: Ac per hoc nisi Iudęis eo mo-
do sit pater Abraham qũo est nobis, quid eis
prodest, ꝙ de carne eius exorti sunt, & no-
men sine virtute tenuerunt? Cum aũt ad Chri
stum transeunt & incipiunt esse ex fide filij
Abrahæ, tunc erunt Iudęi, non in manifesto,
sed in abscondito, circuncisione cordis spiri
tu non litera, quorũ laus non sit ex hoĩb. sed
ex Deo. Ab hac aũt fide alienati in ramis fra
ctis deputabuntur ex illa olea, in cuius radi-
cẽ idẽ dicit Apostolus inseri oleastrum, i. gẽ-
tes, quod vtiq; non fit per carnẽ, sed per fidẽ:
neq; per legem, sed per gratiã: nec per literã,
sed per spiritum: neq; carnis circuncisione,
sed cordis: nec in manifesto, sed in abscondi
to: nec laude ex hominibus, sed ex Deo, vt sit
B vnusquisq; Christianus sicut nõ carnalis, sed
spiritalis Abrahæ filius: ita non carnalis, sed
spiritalis Iudęus: nec carnalis, sed spiritalis If
raelita. Nã & de isto noĩe sic Apostolus lo-
Rom. 9. quit: Non.n. oẽs qui ex Israel hi sunt Israel,
neq; qui sunt semen Abrahã, oẽs filij: sed in
Isaac vocabit tibi semen: hoc est, non ij qui
filij carnis hi filij Dei, sed filij promissionis
deputant in semen. Nonne mirabilia magna
sunt ista profundumq; mysteriũ, vt multi ex
Israel non nati, sint Israel: & multi non sint
filij, cũ sint semen Abrahæ? Qũo.n. non sunt,
qũo sunt, nisi quia nõ sunt filij promissionis
ad Christi gratiã pertinentes, sed filij carnis
nomen inane gestãtes: ac per hoc nec illi sũt
Israel sicut sumus nos, nec nos sumus Israel
sicut sunt illi. Non.n. sumus secundum spiri-
talem regenerationẽ, illi secundũ carnalem
generationem. Intuẽdũ est quippe ac discer-
nendum, aliũ esse Israel, qui ꝑꝑ carnem no-
men accepit, alium vero qui ꝑꝑ spiritũ rem,
quæ illo noĩe significatur obtinuit. Nunquid
enim ex Agar ancilla Sarę nati sũt Israelitę?
Nonne Hismael ex illa natus est, & non Is-
raelitarũ gentem suo semine propagauit? De
Sara nanq; venit Israel per Isaac, qui ex pro
missione natus est Abrahæ. Tñ cũ secundum C
propaginẽ carnis se ita res habet, venitur ad
intellectũ spiritalẽ, & inueniuntur ad Saram
non pertinere carnales Israelitæ, qui ex illa
carnis originẽ ducunt, & pertinere ad eã po
tius Christiani, qui non secundũ Hismael fi-
lij sunt carnis, sed secũdũ Isaac filij sunt pro
missionis, non ad ipsius Isaac carnale semẽ,
sed ad spiritale mysteriũ pertinẽtes. Ita quip
pe ad Galatas Apostolus loquitur: Dicite mi *Gala. 4.*
hi sub lege esse volentes, legẽ non audistis?
Scriptum est.n. ꝙ Abrahã duos filios habuit,
vnum de ancilla, & vnum de libera. Sed ille
qui de ancilla, secundũ carnem natus est: qui
autem de libera, per repromissionem, q̃ sunt
in allegoria. Hæc enim sunt duo testamenta.
Vnum quidem à monte Sina in seruitutem
generans, quod est Agar. Sina enim mons est
in Arabia, qui coniunctus est huic, quæ nunc
est Hierusalem, & seruit cum filijs suis. Quæ
autẽ sursum est Hierusalẽ libera est, quę est
mater nostra, scriptum est enim, Lętare steri- *Esa. 54.*
lis, quæ non paris, erumpe, & exclama, quæ
non parturis, quia multi filij desertæ magis
quam eius quæ habet virum. Nos autem fra-
tres secũdum Isaac promissionis filij sumus.
Sed sicut tunc qui secundum carnem natus
fuerat, persequebatur eum qui secundum spi
ritum ita & nunc. Sed quid dicit scriptura?
Eijce ancillam & filium eius. Non enim hæ- D
res erit filius ancillæ cum filio liberę. Nos au
tem fratres non sumus ancillæ filij, sed libe-
rę: qua libertate Christus nos liberauit. Ecce
secundũ istam spiritalem atque Apostolicã
intelligentiã nos potius pertinemus ad libe-
ram Saram, qui ex illa nullã carnis propagi-
nẽ trahimus. Iudęi aũt qui ex illa carnis pro
paginẽ trahunt, ad Agar potius ancillã perti
nerẽ monstrant, de qua carnis propagatio-
nem

nem non trahunt. In nepotibus ẽt Abrahæ &
Saræ, i. filijs Isaac & Rebeccæ, illis geminis
Esau & Iacob, qui postea vocatus est Israel,
hoc ipsum magnũ & profundũ mysteriũ re-
petit, de quo idẽ Apostolus loquens, cũ per
Isaac promissionis filios cõmemorasset ad
Rom. 9. Christi gratiã pertinentes, Non solũ aũt illa,
E ĩquit, sed & Rebecca ex vno cõcubitu habẽs
Isaac patris nostri. Nondũ.n.natis, nec q̃ ege
rint aliquid boni aut mali, vt secũdũ electio
nẽ propositũ Dei maneret, non ex operibus,
sed ex vocãte dictũ est ei, quia maior seruiet
minori, sicut scriptum est, Iacob dilexi, Esau
aũt odio habui. Hęc certe doctrina Apostoli
Malac. 1. ca atq; catholica satis euidenter indicat no-
bis, secũdũ originẽ carnis ad Sarã Iudęos, i.
Israelitas, ad Agar vero Ismaelitas, pertine-
re. secundum aũt mysteriũ spiritus ad Saram
Christianos, ad Agar Iudęos. itẽ secundum
originẽ carnis ad Esau, qui dictus est etiam
Edom, gentẽ Idumeorũ, ad Iacob aũt qui di
ctus est ẽt Israel, gentẽ Iudęorũ. Porro secũ-
dum mysteriũ spiritus, ad Esau Iudęos, ad Is
rael pertinere Christianos. Ita quippe imple
tur q̃ scriptum est. Maior seruiet minori, i.
prior natus populus Iudęorũ, posteriori na
to populo Christianorũ. Ecce quẽadmodũ
sumus Israel adoptione diuina, non humana
cognatione gloriantes, nec in manifesto, sed
in occulto, nec litera sed spiritu, nec carnis,
sed cordis circuncisione Iudęi. Quæ cũ ita
se habeant, non tñ debemus consuetudinem
sermonis humani inepta loquacitate cõfun-
dere, & in reb. discernendis frequentata vo-
cabula perturbata significatione miscere, vt
eos qui Christiani sunt, & appellatione vsita
tissima Christiani vocant, inusitato vocabu-
F lo aliquis affectet appellare Iudęos, vel cũ
sit ipse voceturq; Christianus. Israelitę po-
tius noĩe delectet, & q̃ in mysterio debet sẽ
per intelligere, parcius aũt ore proferre, hoc
in quotidiana loquẽdi cõsuetudine magis eli
gat frequentare inepta insolentia, & (si dici
potest) imperita scientia. Nunquid.n. Apo-
stoli, p̃ quos ea didicim⁹ ista nesciebãt, qũo
nos potius simus semẽ Abrahę secũdũ Isaac
promissionis hęredes, & Iudęi spiritu nõ li-
tera, cordis circũcisione nõ carnis, & nõ se-
cundũ carnẽ Israel, sed Israel Dei? Sciebant
vtiq; ista multo sapientius certiusq; q̃ nos,
& tñ in loquendi cõsuetudine Iudęos & Is-
raelitas eos appellabant, qui secundũ carnẽ
de Abrahæ stirpe tunc existebant. Nanq; ait *1. Cor.* 1.
Apostolus Iudęi signa petunt, & Græci sa-
pientiã quærunt: Nos aũt p̃dicamus Christũ
crucifixũ, Iudęis quidẽ scandalũ, gentib. aũt
stultitiam. Ipsis aũt vocatis Iudęis & Gręcis,
Christũ Dei virtutẽ & Dei sapientiã. Quod
dixit Græcos, hos ẽt gentium noĩe significa
uit, eo q̃ hęc lingua maxime excellit in gen- G
tibus. Iudęos tñ ipsos vocauit, quos oẽs hoc
noĩe appellauit. Nã si Christiani ipsi sunt Iu
dęi, Christianis est ergo scandalũ Christus
crucifixus, de quo dictũ est, Iudęis quidem
scandalum. Quis hoc nisi insanissimus sen- *1. Co.* 10
tiat. Item dicit: Sine offensione estote Iudęis
& Græcis & Ecclesiæ Dei. Qũo ista distin-
gueret, si & Ecclesiam Dei in quotidiana lo
quendi consuetudine Iudęos appellare debe
ret? Itẽ ait: Quos & vocauit non solũ ex Iu- *Rom.* 9.
dęis, sed ẽt ex gentibus. Qũo vocauit ex Iu-
dęis si potius ex non Iudęis vocauit vt essent
Iudęi? Itẽ de Israelitis, Quid ergo dicemus,
inquit? Quia gentes quæ non sectabantur iu-
stitiam, apprehenderunt iustitiam, iustitiam
aũt quæ ex fide est: Israel aũt persequens le-
gem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit.
Quare? Quia non ex fide, sed quasi operibus.
Offenderunt.n.in lapidẽ offensionis. Itẽ. Ad *Rom.* 10.
Israel aũt quid dicit? Tota die extendi manus
meas ad populum non credentẽ & contradi
centem. Et secutus adiungit, Dico ergo: Nũ- *Rom.* 11.
quid repulit plebem suã? Absit. Nam & ego
Israelita sum ex semine Abrahæ de tribu Be-
niamin. Non repulit Deus plebẽ suã quam
præsciuit. Qũo hic appellauit Apostolus Is-
rael non credentẽ & contradicentẽ, si Chri-
stiani sunt Israel: vel qũo se appellauit Israe-
litam? Nunquid ex eo q̃ Christianus factus
erat? Non vtiq;, sed ex eo q̃ secundũ carnẽ
fuerat ex semine Abraham, de tribu Benia- H
min, q̃ non sumus nos secundũ carnẽ, quã-
uis secundũ fidem simus semen Abrahæ, ac
per hoc Israel. Sed aliud est q̃ agnoscit altio
ris intelligentia sacri, aliud quod exposcit
quotidiana cõsuetudo vocabuli. Deniq; ap-
tius iste nescio quis de quo scripsisti q̃ do-
ceat Iudaizare Christianos, eo modo si sicut
insinuauit sanctitas tua, Iudęũ & Israelitam
vocat, vt ab eis prohibeat, à quib. pro tẽporis
illius congruentia lex per sanctum famulum
Dei Moysen data p̃hibebat, & cęteras illius
temporis

temporis obseruationes iā nunc apud Christianos abolitas remotasq; persuadeat, quas vmbras futurorum appellat Apostolus, vt & prophetia in illis intelligatur, & eorū obseruatio iā euacuata monstretur: vnde apparet quare se iste aptius velit Israelitā Iudęumq; vocitari, non spiritaliter, sed omnino carnaliter. Nos aūt non illis obseruationibus quæ
Exo. 20. nouo testō reuelato euacuatæ sunt, tenemur
Leui. 15. obstricti, & præcepta legis huic etiam tēpori necessaria, qualia sunt, Non adulterabis, non homicidium facies, non concupisces, & si quod est aliud mandatum, ꝙ in hoc sermone recapitulatur, Diliges proximum tanquā
I teipsum, non viribus humanis quasi nostram constituentes iustitiam, sed gratia Dei per Iesum Christum dn̄m nostrum, in ea iustitia q̄
Galat. 2. nobis ab illo est obseruanda esse didicimus, docemus. Nec tn̄ ideo nos negamus semen Abrahæ, quibus dicit Apostolus: Vos ergo Abrahæ semen estis, aut Iudęos in abscondito, de qualibus idem dicit: Non.n. qui in ma-
Rom. 2. nifesto Iudęus est, neque quæ in manifesto in carne est circuncisio, sed qui in abscondito Iudęus est, & circuncisio cordis, quæ est spiritu non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est, aut Israelitas spiritales, ad eū scilicet pertinentes, cui minori prædictū est seruiturum esse maiorem. Sed hæc vocabula nobis non indecenter imponimus, eaq; mysteriorum intelligentia continemus, non verborum insolentia ventilamus.

Nectarius Augustinum rogat, vt intercedat pro suis ciuibus. Epistola 198.

K DOmino insigni & merito suscipiendo fratri Augustino Ep̄o, Nectarius. Quāta sit charitas patriæ, qm̄ nosti prætereo. Sola est.n. quæ parentum iure vincat affectum. Cui si vllus esset consulendi modus aut finis bonis, digne iam ab eius muneribus meruimus excusari. Sed qm̄ crescit in dies singulos dilectio & gratia ciuitatis, quantumque ętas fini proxima est, tantum incolumen ac florētem relinquere patriā cupimus, idcirco gaudeo primum quod apud instructum disciplinis omnibus virum mihi hic est sermo institutus. In Calamensis colonia multa sunt, quę merito diligamus, vel quod in ea geniti sumus, vel quod eidem magna cōtulisse videmur officia. Hæc ergo dn̄e præstantissime & merito suscipiende, non leui populi sui errato prolapsa est. Quod quidē si iuris publici rigore metiamur, debet plecti seueriori censura. Sed Ep̄m fas non est nisi salutem hominibus impertire, & pro statu meliore causis L
adesse, & apud omnipotentē Deum veniam aliorum mereri delictis. Quamobrē quanta possum supplicatione deposco, vt si defendenda res est, innoxius defendatur, ab innocentibus molestia separetur. Præsta hoc ꝙ secundum naturā tuam peruides postulari: de damnis facilis pōt haberi taxatio, tantum supplicia deprecamur. Acceptior Deo viuas domine insignis & merito suscipiende frater.

In ciuitate quadā Idololatræ, contra recens Cęsaris edictū, per occasionē sacrorū suorū impetū fecerāt in Christianos: trucidatis aliquot, ac spoliatis multis: quū ob tā immane facinus formidarent Cęsaris irā, Nectarius rogat Augustinū, vt intercedat, ne innocētes cū nocentib. plecterent̄. Augustinus rn̄det, illic alios nocentiores, alios minus nocentes, alios nocentissimos inueniri posse, innocentē neminē. Promittit tn̄, vt resipiscentib. parcatur, & cū nocentibus ēt agatur mitius, sed hactenus, ne cęteri impunito exemplo ad audenda similia prouocentur. Epistola 199.

DOmino eximio meritoque honorabili fratri Nectario Augustinus. Iam senio frigescentibus membris, feruere animū tuū patriæ charitate nec miror sed laudo, teque M
non tantum non tenere memoriter, verumetiam vita ac moribus demonstrare, ꝙ nullus sit patriæ consulendi modus aut finis bonis, non inuitus immo etiam libens accipio. Vnde supernæ cuiusdam patriæ, in cuius sancto amore pro nostro modulo inter eos quibus ad illam capessendam consulimus, periclitamur atque laboramus, talem etiam teipsum ciuem habere vellemus: vt eius portiunculæ in hac terra peregrinanti, nullum consulendi modum finemque censeres, tanto effectus melior, quanto meliori ciuitati officia debita progares, in eius æterna pace nullum gaudendi finem inuenturus, cuius ad tēpus laboribus nullum tibi finem statueris cōsulendi. Verum hoc donec fiat, neque enim

despe-

desperandũ est illam te patriam posse acquirere, vel iam acquirēdam prudentissime co-
A gitare, ad quam te pater etiam qui in ista genuit ante antecessit. Hoc donec fiat, da nobis veniam si propter patriam nostram quam cupimus nunquam relinquere: de cuius quidē floribus, si cum tua prudentia disputemus, non est verendum ne tibi difficile persuadeatur, aut vero etiam non facile occurrat quemadmodum florere ciuitas debeat. Commemorauit Poeta ille vestrarum clarissimus literarum quosdam flores Italiæ: sed nos in vestra patria nō iam experti sumus quibus floruit terra illis viris, quā quibus arserit armis. Immo vero non armis sed flammis nec arserit, sed incenderit. Qđ tantum scelus si fuerit impunitum, nulla digna correctione prauorum florentem te patriam putas relicturum. O flores non planè fructuum, sed spinarum. Compara nunc, vtrum malis florere patriam tuā pietate an impietate, correctis moribus an securis ausibus. Cōpara ista & vide, vtrū patriæ tuæ amore nos vincas, vtrum eam magis veriusq; cupias florere quam nos. Intuere paululum ipsos de repuplica libros, vnde illum affectū amātissimi ciuis ebibisti, ꝙ nullus sit patriæ consulnndi modus aut finis bonis. Intuere, obsecro te, & cerne quantis ibi laudibus frugalitas & continentia prædicet, & erga coniugale vinculum fides, certiq; ho-
B nesti ac probi mores, quibus cū præpollet ciuitas, vere florere dicenda est. Hi aūt mores in Ecclesijs toto orbe crescentibus, tanquam in sanctis auditorijs populorū docentur atq; discuntur, & maxime pietas, qua verus & verax colatur Deus; qui hęc omnia, quib animus humanus diuinę societati ad inhabitandā æternam cęlestemq; ciuitatem instruitur, & aptatur, non solum iubet aggredienda, verumetiā donat implenda. Inde est quod deorum multorum falsorumq; simulachra, & ꝓdixit euersum iri, & præcepit euerti. Nihil enim homines tam insociabiles reddit vitæ peruersitate, quam illorum deorum imitatio quales describuntur, & commendantur literis eorum. Deniq; illi doctissimi viri qui rēpublicam ciuitatemq; terrenam qualis eis esse debere videbatur, magis domesticis disputationibus requirebant vel etiam describebant, quam publicis actionibus instituebant atque formabant, egregios laudabiles, quos

De diuinatione dæmonũ. cap. 9.

putabant homines potius, quam Deos suos imitandos proponebant erudiēdæ indoli iuuentutis. Et reuera Terētianus ille adolescēs, qui spectans tabulam pictam in pariete, vbi pictura inerat adulterio regis deorum, libidi-
nem qua rapiebatur stimulis etiam tantæ au- C
thoritatis accendit, nullo modo in illud flagitium vel concupiscendo laberetur, vel perpetrando immergeretur, si Catonem maluisset imitari quā Ioue. Sed quo pacto id faceret cū in templis adorare cogeretur Iouem potius quam Catonem? Verum hæc ex Comędia quibus impiorum luxus, & sacrilega superstitio conuinceretur proferre forsitam non debemus. Lege vel recole in eisdem libris quam prudenter disseratur, nullo modo potuisse scriptiones, & actiones recipi Comędiarum, nisi mores recipientium consonarent: clarissimorum virorum in republica excellentium, & de republica disputantium authoritate firmatur, nequissmos homines fieri deorum imitatione peiores, non sanè verorum sed falsorum atque fictorum. At enim illa omnia, quæ antiquitus de vita deorum moribusque conscripta sunt, longe aliter sunt intelligenda atque interpretanda sapientibus. Ita vero in templis populis congregatis, recitari huiuscemodi salubres interpretationes heri & nudiusterius audiuimus. Quæso te, siccine cęcum est humanum genus aduersus veritatem, vt tam aperta, & manifesta non sentiat? Tot locis pingitur, funditur, tunditur, scribitur, legitur, cantatur, saltatur Iuppiter, adulteria tanta committēs, quantum erat, vt suo saltem Capitolio ista D
prohibens legeretur? Hæc mala dedecoris impietatisque plenissima, si nemine prohibente in populis ferueant, adorentur in templis, rideantur in thearis, cum his victimas immolant vastetur pecus etiam pauperum, cum hæc histriones ægunt, & saltant, effundantur patrimonia diuitum, ciuitates florere dicuntur. Horum planè florum non terra fertilis, non aliqua opulens virtus, sed illa deo Flora digna mater inuenta est, cuius ludi scenici tum effusiore, & licentiore turpitudine celebrantur, vt quiuis intelligat quale dæmonium sit quod placari aliter non potest, nisi illic non aues, non quadruples, non denique sanguis humanus, sed multo scelestius pudor huma-

In eunucho.

Floræ.

nus tanquã immolatus intereat. Hæc dixi pp
quod ſcripſiſti. Quantũ tibi ætas fini proxi-
ma eſt, cupere te vt patriã tuã incolumen ac
florentẽ relinquas. Tollãtur iã iſta oĩa vana
& inſana, cõuertãtur homines ad verũ Dei
E cultũ moreſq; caſtos & pios, tunc patriã tuã
florentẽ videbis nõ opinione ſtultorũ, ſed ve
ritate ſapientiũ, cũ hæc patria carnalis gene
rationis tuæ, portio fuerit illi[9] patriæ, cui nõ
corpore ſed fide naſcimur, vbi omnes ſan-
cti & fideles Dei poſt labores, velut hyema-
les vitæ huius, interminata ęternitate flore-
bũt. Nobis itaq; cordi eſt, neq; chriſtianam
amittere manſuetudinẽ, neque pernicioſum
cęteris imitationis exẽplũ in illa ciuitate re-
linquere. Qũo id agamus, aderit Deus, ſi eis
non ita grauiter indignetur. Alioquin & mã
ſuetudo, quam ſeruare cupimus, & diſcipli
na qua vti moderate niti mur impediri põt,
ſi Deo aliud in occulto placet, ſiue iudican-
ti hoc tm̃ malũ flagello acriore plectendum
ſiue etiã vehemẽtius iraſcenti, ſi non corre-
ctis nec ad ſe conuerſis ad tẽpus eſſe voluerit
impunitũ. Pręſcribit nobis quodãmodo pru
dentia tua de perſona epiſcopali, & dicis pa
triã tuã nõ leui populi ſui errato prolapſam.
Qđ quidẽ ſi iuris publici rigore metiamur,
debet plecti ſeueriori cenſura. Sed Epiſcopũ
inquis, fas nõ eſt, niſi ſalutẽ hominib. imper
tire, & pro ſtatu meliore cauſis adeſſe, &
apud omnipotentẽ Deũ veniã aliorũ mereri
delictis. Hęc omnino ſeruare conamur, vt ſe
ueriore cenſura nemo plectaẽ, neq;.n. nobis
F neq; ab alio intercedentib. nobis: ſalutẽ ho-
minib. cupimus impertire, quæ poſita eſt in
recte viuendi fęlicitate, nõ in male faciendi
ſecuritate. Veniã quoq; non tm̃ noſtris, verũ
& aliorũ inſtamus delictis mereri, quod im-
petrare niſi pro correctis omnino nõ poſſu-
mus. Adiungis etiam & dicis: Quanta poſsũ
ſupplicatione depoſco, vt ſi defendenda res
eſt, innoxius defendatur, ab innocẽtibus mo
leſtia ſeparetur. Accipe breuiter quæ cõmiſ-
ſa ſunt, & noxios ab innocentibus ipſe di-
ſcerne. Contra recentiſsimas leges, Calendis
Iunijs ſexto * Paganorũ ſacrilega ſolennitas
Al. l. feſto. agitata eſt, nemine prohibente, tam inſolen
ti auſu, vt quod nec Iuliani temporibus fa-
ctũ eſt, petulantiſsima turba ſaltantium in eo
dem prorſus vico ante fores tranſiret eccle-
ſiæ. Quam rem illicitiſsimam atq; indigniſ-
ſimam clericis prohibere tentantibus, eccle-
ſia lapidata eſt. Deinde poſt dies ferme octo
cum leges notiſsimas Epiſcopus ordini re-
plicaſſet, & dũ, ea quæ iuſſa ſunt, velut imple
re diſponunt, iterũ eccleſia lapidata eſt. Po-
ſtridie noſtis ad imponendum perditis me-
tum, quod videbatur apud acta dicere vo- G
lentibus publica iura negata ſunt. Eodemq;
ipſo die, ne vel diuinitus terrerentur, gran-
do lapidationibus reddita eſt: qua tranſacta,
cõtinuo tertiam lapidationem, & poſtremo
ignes ecleſiaſticis tectis atq; hominibus in-
tulerũt, vnũ ſeruorũ Dei qui oberrans occur
rere potuit occiderunt, cęteris partim vbi
potuerunt latitantibus, partim quò potuerãt
fugientibus, cũ interea cõtruſus atq: coarcta
tus, quodã loco ſe occultaret Epiſcopus, vbi
ad mortẽ quærẽtiũ voces audiebat ſibiq; in-
crepantiũ, quod eo non inuento gratis tñ p
petraſſent ſcelus. Geſta ſunt hæc hora ferme
decima vſq; ad noctis partẽ nõ minimã. Ne
mo cõpeſcere, nemo ſubuenire tentauit illo
rum quorũ eſſe grauis poſſet authoritas, prę
ter vnũ peregrinũ, per quẽ & plurimi ſerui
Dei de manibus interficere conantiũ libera-
ti ſunt, & multa extorta prædantib. per quẽ
clarum factum eſt, q̃ facile illa vel omnino
nõ fierẽt vel cępta deſiſterent, ſi ciues maxi-
meq; primates ea fieri perficiq; vetuiſſent.
Proinde in vniuerſa illa ciuitate non innocẽ
tes à nocentibus, ſed minus nocentes à nocẽ
tiorib. poteris fotaſſe diſcernere. Nã in par-
uo pcto illi ſunt, q metu deterriti, maximeq;
ne offenderent eos, quos in illo oppido plu
rimũ poſſe & inimicos eccleſiæ nouerãt, o-
pẽ ferre nõ auſi ſunt. Scelerati aũt oẽs, quib.
etſi non facientib. neq; immittentibus, tñ vo H
lentibus iſta commiſſa ſunt ſceleratiores qui
commiſerunt, ſceleratiſsimi qui immiſerũt.
Sed de immiſsione ſuſpitionẽ putemus eſſe
non veritatẽ: nec ea diſcutiamus quæ niſi tor
mentis eorũ per quos inquiruntur inueniri
omnino non pñt. Demus ẽt veniã timori eo
rũ qui potius Deũ pro Epo & ſeruis eius de
precãdũ, q̃ potentes inimicos eccleſiæ offen
dendos eſſe putauerunt. Quid eos qui reſtãt,
nulla ne cẽſes diſciplina coercendos, & pro
ponendũ exiſtimas impunitũ tam immanis
furoris exemplum? Non præterita vindican-
do paſcere iram noſtram ſtudemus, ſed mi-
ſericorditer in futurum conſulendo ſatagi-
mus.

mus. Habent homines mali, vbi & per chri-
stianos nō solū mãsuete, verūetiā vtiliter sa-
lubriterq; plectantur. Habēt enim q corpo-
re incolumi viuunt. habent vnde viuūt habēt
vnde male viuunt. Duo prima salua sint, vt
I quos pœniteat sint, hoc optamus, hoc (quan-
tū in nobis est) ēt impensa opera instamus.
Tertiū vero si Deus voluerit tanq̄ putre no-
xiūq; resecari, valde misericorditer puniet.
Si aūt vel amplius voluerit, vel ne hoc qui-
dē permiserit, altioris & ꝑfecto iustioris cō
silij ratio penes ipsum est, à nobis curam of-
ficiumq; oportet impendi, quousq; videre
cōceditur, deprecātibus eū, vt animū nostrū
approbet, quo cunctis volumus esse cōsultū,
nihilq; fieri sinat, per nos quod & nobis &
ecclesiæ suæ non expedire longe melius no-
uit, ipse q̄ nos. Modo cum apud Calamā es-
semus, vt nostri in tā graui dolore, vel cōsola
rentur afflicti, uel sedarentur accensi, quantū
potuimus quod in tpe oportuisse existimaui
mus, cū Christianis egimus. Deinde ēt ipsos
Paganos mali tāti caput & causam petentes,
vt ab eis uideremur admisimus, ut hac occa-
sione admoneremꝰ eos, quid facere deberēt
si saperēt, nō tm̄ pro remouēda præsenti so-
licitudine, verūetiā pro inquirenda salute ꝑ-
petua: multa à nobis audierūt, multū, ēt ipsi
K rogauerūt, sed absit ut tales serui simus, quos
ab eis rogari delectet à q̄bus noster dn̄s non
rogat. Vnde peruides ꝑ uiuacitate mētis tuę
ad hoc esse nitēdū seruata mansuetudine &
moderatione christiana, ut aut cęteros deter
reamus eorū imitari peruersitatē, aut cęteros
optemus eorū imitari correctionē. Dāna q̄
illata sunt, uel tolerantur a christianis uel re-
sarciūtur per christianos. Animarū uero lu-
cra quib. acquirēdis cū periculo ēt sanguinis
inhiamꝰ, & in loco isto q̄stuosius prouenire,
& in alijs locis illo exēplo nō īpediri d̄sidera
mus. Dei misericordia nobis præstet de tua
salute gaudere.

Aug. ꝑsbyter Maximino Ep̄o Donatistę q dia
conū ortodoxū baptizasse dicebat, ut aut
fateat factū, aut profiteat se ortodoxū, in-
uitās illū uel ad colloquiū, uel ad rescribē
dū, ut cōcordia ecclesiæ sarciat. Epi. CC.

DOmino dilectissimo & honorabili fra
tri Maximino, Augustinus presbyter
Ecclesiæ catholicæ ī dn̄o salutē. Priusquā ad
rem ueniā, de qua tuæ beneuolētiæ scribere
uolui tituli huius epistolæ, ne uel te uel aliū
quēpiā moueat, rationē breuiter reddā. Dn̄o
scripsi, quia scriptū est: Vos in libertatē uo- *Galat. 3.*
cati estis fratres, tm̄ ne libertatē in occasionē
carnis detis, sed per charitatē seruite inuicē. L
Cum ergo uel hoc ipso officio literarū per
charitatē tibi seruiā, non absurde te dominū
uoco propter unum & uerū dominum no-
strū, qui nobis ista præcepit. Dilectissimo au
tem quod scripsi, nouit Deus quod non solū
te diligam, sed ita diligam ut meipsum: quan
doquidē bene mihi sum conscius, bona me
tibi optare quę mihi. Honorabili uero quod
addidi, non ad hoc addidi ut honorarē epis-
copatum tuum, mihi enim Episcopus non
es, neq; hoc cū contumelia dictū acceperis,
sed ex animo, quo in ore nostro debet esse,
est est, non nō. Neq;.n. ignoras, aut quisquā *Genes. 1.*
hominū qui nos nouit ignorat, neq; te esse
Episcopū meū, neq; me presbyterū tuū. Ho-
norabilē igitur ex ea regula te libenter ap-
pello qua noui te esse hominem, & noui ho
minem ad imaginem Dei & similitudinem
factū, & in honore positū ipso ordine & iure
naturæ, si tamen intelligendo quæ intelligen
da sunt seruet honorē suū. Nam ita scriptum
est: Homo in honore positus non intellexit,
comparatus est iumentis insensatis, & simi- M
lis factus est illis. Cur ergo te honorabilem
inquantum homo es nō appellem, cum prę- *Psal. 48.*
sertim de tua salute, atq; correctione quan-
diu in hac uita es desperare non audeam?
Fratrem uero ut uocē, non te latet præceptū
nobis esse diuinitus, ut etiam eis qui negant
se fratres nostros esse dicamus: Fratres no-
stri estis: & hoc uehementer ualet ad causam
propter quam scribere uolui fraternitati tuę.
Iam enim reddita ratione, cur epistolæ talem
ianuā fecerim, audi placidissime quæ sequū-
tur: Ego cum in ista regione consuetudinem
hominum lugendam atque plangēdam, qui
cum Christiano nomine glorientur, Chri-
stianos rebaptizare non dubitant, quibus uer
bis poteram detestarer, non defuerunt lau-
datores tui, qui mihi dicerent te ista non fa-
cere. Fateor primo non credidi. Deinde con
siderans posse fieri, ut animam humanam de
futura uita cogitantem Dei timor inuaderet,
ut se ab scelere apertissimo temperaret, gra-

tulatus credidi, q̃ tali proposito ab ecclesia
catholica nolueris esse nimis alienus. Quęre
bã sanè occasionẽ loquendi tecũ, vt (si fieri
A posset) ea q̃ parua remãserat, inter nos dissen
sio tolleret. Cũ ecce ante paucos dies diaco
nũ nostrũ Mutugenẽsem te rebaptizasse nun
ciatũ est. Dolui vehementer, & illius misera-
bilé lapsum & tuũ frater inopinatum scelus.
Noui.n.q̃ sit Ecclesia catholica. Gentes sunt
hæreditas Christi, & possessio Christi termi
ni terræ. Nostis & vos, aut si nõ nostis, aduer
tite, facillime à volentibus sciri potest. Reba
ptizare igitur hæreticũ hominẽ, qui hæc san
ctitatis signa perceperit, quę Christiana tra-
didit disciplina, omnino peccatũ est. Reba-
ptizare aũt catholicum immanissimũ scelus
est. Tamẽ nõ adeo credens, quia de te mihi
bene persuasum tenebã. Mutugenã ipse perre
xi & eũ quidẽ miserum videre non potui: à
parentibus vero eius audiui quod vester iã
etiam diaconus factus sit Et tñ tã bene adhuc
de tuo corde sentio vt eũ rebaptizatum esse
non credã. Quare te frater dilectissime per
diuinitatẽ & humanitatẽ domini nostri Iesu
Christi obsecro, vt rescribere mihi digneris
quid gestum sit. Et sic rescribere, vt noueris
me in Ecclesia fratribus nostris epistolã tuã
velle recitare. Quod ideo scripsi, ne cũ id
postea facerẽ, quod me non sperares esse fa-
cturum, offenderẽ charitatẽ tuam, & iustam
de me apud cõmunes amicos quærelam de-
poneres. Quid ergo te impediat ad rescribẽ-
B dum non video. Si enim rebaptizas, nihil est
quod homines de tuo collegio formides, cũ
id te rescripseris facere, quod te illi facere ẽt
si nolles iuberent. Cũ autem id quãtis potue-
ris documentis faciendum esse defenderis,
non solũ nõ succensebunt, sed etiã prædica-
bunt. Si aũt non rebaptizas arripe libertatẽ
Christianã frater Maximine. Arripe (quęso
te) non cuiusquam hominis in contempla-
tione Christi, aut reprehensionem verearis,
aut exhorreas potestatem. Transit honor hu-
ius seculi, transit ambitio. In futuro Christi
iudicio, nec absidæ gradatæ, nec cathedræ ve
latæ, nec sanctimonialium occursantiũ atq;
cantantium greges adhibebũtur ad defensio-
nem, vbi cęperit accusare conscientia, & cõ
scientiarum arbitrer iudicare. Quę hic ho-
norant ibi onerant, quæ hic releuant ibi gra
uant. Ista quæ pro tp̃e pp̃ Ecclesiæ vtilitatẽ

honori nostro exhibentur, defendentur for-
te bona conscientia, defendere autẽ non po-
terunt malam. Quod ergo tã pio & tam reli-
gioso animo facis, si tamẽ facis, vt Ecclesiæ C
catholicę baptismũ nõ iteres, sed approbes
potius, tanquã vnius verissimæ matris, quæ
omnib. gentib. & regenerandis sinum pãdit,
& regeneratis vbera infundit tanquam vnius
possessionis Christi, sese vsq; ad terræ termi
nos porrigentis. si hoc vere facis, cur nõ erũ-
pis in exultantem & liberam vocẽ? Cur lu-
cernæ tuæ tã vtilẽ splẽdorẽ, premis sub mo-
dio? Cur non discissis atq; abiectis veterib.
pellib. timidæ seruitutis, Christiana potius in
dutus fiducia existis & dicis: Ego vnum ba-
ptismum noui, & patris & filij & spiritusan-
cti nomine consecratũ atq; signatum? Hanc
formam vbi inuenio necesse est, vt aprobẽ:
non destruo quod dominicum agnosco, nõ
exufflo vexillum regis mei. vestem Christi &
qui diuiserunt non violauerunt, & illi adhuc
Christum non resurrecturum crediderant,
sed morietem videbant. Si à persecutoribus
vestis non conscissa est pendentis in cruce,
cur à Christianis destruitur sacramentum se
dentis in cęlo? Si veteris populi temporibus
Iudęus essem quãdo alius esse melius nõ pos
sem, accepissem vtiq; circũcisionem. Quod
signaculũ iustitię fidei tantum illo tempore
valuit, antequam domini euacuaretur aduẽ-
tu, vt infantem filium Moysi angelus præfo-
casset, nisi mater arepto calculo circuncidis
set puerum, & hoc sacramento imminẽtem D
perniciem depulisset. Hoc sacramentum ẽt
Iordanẽ fluuiũ refrenauit, & reduxit in fon-
tem. Hoc sacramẽtum ipse dominus quãuis
euacuauerit crucifixus, tñ natus accepit. Nõ
enim illa damnata sunt, sed succedentib. op-
portunioribus decesserunt. Nã sicut circun- Signacu-
cisionẽ abstulit domini primus aduentus, sic la.
baptismũ auferet secundus aduentus. Sicut
enim nunc posteaquã venit libertas fidei, &
remotum est seruitutis iugũ, nullus Christia
nus circũciditur carne: sic tunc regnantib. iu
stis cum domino dãnatisq; impijs nemo re-
baptizabitur: sed illud quod ista præfigurãt
idest circuncisio cordis, & mundatio cõsciẽ
tię manebit in æternũ. Si ergo illo tempore
Iudęus essem, & veniret ad me Samaritanus,
velletque illo errore derelicto, quem etiam
dominus improbauit dicens. Vos adoratis, Ioan. 4
quod

quod nescitis, nos adoramus ꝙ scimus: qm̄
salus ex Iudęis est, vellet ergo Samaritanus,
quē Samaritani circunciderant fieri Iudęus
vacaret certe iterationis audacia, & id quod
apud hęresim factū erat, ꝙ pręceperat Deus,
non repetere sed approbare cogeremur. Qđ
si in carne circuncisi hominis non inuenirē
locum vbi circuncisionē repeterē, quia vnū
E est illud membrū: multo minus inuenitur lo
cus in vno corde vbi baptismū Christi repe-
tatur. Ideo qui duplicare baptismū vultis, ne
cesse est omnino vt corda duplicia requira-
tis. Clama ergo recte te facere si non rebapti
zas: & non solū sine trepidatione, sed ēt cum
gaudio mihi inde rescribe. Nulla te tuorum
consilia frater exterreant. Si.n. hoc eis displi-
cuerit, non sunt digni, qui te habeant. Si aūt
placuerit, credimus de misericordia dn̄i, qui
timentes sibi displicere, & conantes placere
nunquā deserit, ꝙ inter vos & nos cito pax
erit, ne ꝑꝑ honores nostros de qua sarcina
periculosa ratio reddetur, miserę plebes cre-
dentes in Christum habeant in domibus suis
cōes cibos, & mensam Christi cōem habere
non possint. Nonne ingemiscimus quod vir
& vxor ut fideliter coniungant corpora sua
iurant sibi plerunq; per Christum, & ipsius
corpus Christi diuersa cōione dilaniāt? Hoc
tantū scandalum, tantus diaboli triūphus, tan
ta pernicies animarum, si per tuā modestiam
& prudētiā & dilectionē, quam debemus ei
qui pro nobis suū sanguinē fudit, ablata de
medio in his regionibus fuerit, quis explicet
verbis quam tibi palmā præparet dn̄s, vt ad
cętera membra sananda quæ per totā Aphri
cam tabefacta miserabiliter iacent, à te profi
F cifcatur, tam imitabile medicinæ documen-
tum? Quam vereor qm̄ cor meum uidere nō
potes, ne tibi cū insultatione potius quā cū
dilectione loq̃ uidear. Sed certe amplius q̃d
faciam non inuenio, nisi ut inspiciendum ser
monem meum tibi offeram, animum Deo.
Tollamus de medio inania obiecta, quę à pa
tribus imperitis iactari contra inuicē solent:
nec tu obijcias tp̄a Macariana, nec ego sęui-
tiā Circuncellionū. Si hoc ad te nō pertinet,
nec illud ad me. Area dn̄ica nondū ventilata
est, sine paleis esse non potest. Nos oremus at
que agamus, quantū possumus, vt frumentū
simus. Ego rebaptizato diacono nostro sile-
re non possum. Scio.n. q̃ mihi silētium per-
niciosum sit. Non.n. cogito in Ecclesiasticis
honoribus tp̄a uētosa transigere, sed cogito
me Principi pastorum omniū rationē de cō
missis ouibus redditurum. Si forte nolles ut
hæc tibi scriberē, oportet te frater ignoscere
timori meo. Multū.n. timeo, ne me tacēte &
dissimulante, alij quoq; rebaptizentur à uo-
bis. Decreui ergo quantū vires & facultatem
dn̄s præbere dignatur, causam istam sic age-
re, ut pacificis collationibus nostris oēs, qui G
nobis cōicant nouerint, ab hæresib. aut schis
matibus quantum catholica distet ecclesia,
& quantū sit cauenda pernicies uel zizanio-
rum uel præcisorum de uite dn̄i sarmētorū.
Quam collationem mecum si libenti animo
susceperis, vt concordibus nobis amborum
literæ populis recitentur, ineffabili exultabo
lætitia. Si aūt id æquo animo non accipis, q̃d
faciam frater, nisi ut te quoque inuito episto
las nostras populo catholico legam, quo es-
se possit instructior? Quod si rescribere di-
gnatus non fueris, uel meas solas legere de-
creui, ut saltem diffidentia uestra cognita re-
baptizari erubescant. Neque id agam, cū mi-
les præsens est, ne quis uestrum arbitretur tu
multuosius me agere uoluisse, quam ratio pa
cis desiderat, sed post abscessum militis, ut
omnes qui nos audiunt intelligant, non hoc
esse ꝓpositi mei, ut inuiti homines ad cuius-
quam cōionem cogantur, sed ut quietissime
quærentibus veritas innotescat. Cessabit à no
stris partibus timor tēporalium potestatum.
Cesset ēt a uestris partibus terror congrega-
torū Circūcellionū. Re agamus, ratione aga
mus, diuinarum scripturarum authoritatibus
agamus, quieti atq; tranquilli quantū possu-
mus petamus, quæramus, pulsemus, ut acci-
piamus & inueniamus, & aperiatr̄ nobis, ne
forte fieri possit, ut adiuuante dn̄o concor- H
des conatus & orationes nostras, tanta defor
mitas atq; impietas Aphricanarū regionum
de uestris terris incipiat aboleri. Si non cre-
dis post discessū militū me uelle agere, post
discessum militū tu rescribe. Si enim ego ꝓ-
sente milite literas meas legere populo uo-
luero prolata Epistola mea demōstrabit me
fidei uiolatorē. Qđ misericordia dn̄i auertat
à morib. atq; instituto meo, quod mihi per
iugum suū inspirare dignatus est. Episcopus
meus beneuolētiæ tuæ fortasse potius literas
misisset, si esset ꝓsens, aut ego illo uel iuben-

te vel permittente scripsissem. Sed illo absen
te cum diaconi rebaptizatio recens esse dr̃,
frigescere actionem ipsam dilatione nõ pas-
sus sum, de fraterna & vera morte acerbissi-
mi doloris aculeis excitatus. Quẽ dolorem
meũ adiuuante misericordia & prouidentia
dñi, pacis fortasse compensatio lenitura est.
Deus & dñs noster tibi mentem pacatam in-
spirare dignetur, domine dilectissime frater.

Augustinus Donato presbytero Donatistæ,
I qui cum citaretur ad concilium, conatus
sit sibi vim inferre, suadet vt re sobrie per
pensa resipiscat, docens prauam volunta-
tem recte cogi ad meliora. Epist. CCI.

DOnato presbytero partis Donati, Augu
stinus Eps Ecclesiæ catholicæ. Si posses
videre dolorem cordis mei, & solicitudinẽ
pro salute tua, fortassis misereris animæ tuæ
placens Deo in audiendo verbo, non nostro
sed ipsius, nec eius scripturas sic in memoria
23. q. 4. displicet. tua figeres, vt cõtra eas cor clauderes. Displi-
cet tibi quia traheris ad salutẽ, cum tã mul-
tos nostros ad perniciẽ traxeris. Quid n. vo-
lumus nisi te cõprehendi & pñtari & serua
ri ne pereas? Quod aũt in corpore læsus es, ip
se tibi fecisti: Qui iumento tibi mox admoto
vti noluisti, & te ad terrã grauiter collisisti.
Nã vtiq; alius, qui adductus est tecum, colle
ga tuus illæsus venit, qui talia sibi ipse non fe
cit. Sed neq; hoc putas tibi fieri debuisse, q̃a
neminem existimas cogendũ esse ad bonũ.
1. Tim. 3 Attẽde quid Apostolus dixerit: Qui Epatum
desiderat, bonũ opus concupiscit: Et tñ tam
multi vt epatum suscipiant tenentur inuiti,
K perducuntur, includuntur, custodiuntur, pa-
tiuntur tanta quæ nolunt donec eis assit volũ
tas suscipiẽdi operis boni. Quãto magis vos
ab errore pernicioso, in quo vobis inimici
estis, trahendi estis, & perducendi ad verita-
tẽ vel cognoscendã vel eligendã, non solum
vt honorem salubriter habeatis, sed ẽt ne pes
sime pereatis? Dicis Deum dedisse liberum
arbitrium. Ideo non debere cogi hominem
nec ad bonũ. Quare ergo illi de quib. supra
dixi coguntur ad bonũ? Attende ergo ꝙ con
siderare non vis. Ideo voluntas bona miseri-
corditer impenditur vt mala voluntas hoĩs
dirigatur. Nam quis nesciat nec dãnari ho-
minẽ, nisi merito malæ voluntatis, nec libe-
rari, nisi bonam habuerit voluntatẽ? Non tñ
ideo qui diliguntur, malæ suæ voluntati im-
pune & crudeliter permittendi sunt, sed vbi
potestas datur, & à malo prohibendi, & ad
bonum cogendi. Nã si volũtas mala semper
suæ permittenda est libertati, quare Israelitæ L
recusantes & murmurantes tã duris flagellis
à malo prohibebantur, & ad terram promis-
sionis cõpellebantur? Si voluntas mala suæ
permittenda est libertati, quare Paulus nõ est
permissus vti pessima voluntate, qua perse-
quebatur Ecclesiam, sed prostratus est vt ex-
cæcaretur, & excæcatus est vt mutaret, muta-
tus vt mitteretur, missus vt qualia fecerat in
errore, talia pro veritate pateretur? Si volun-
tas mala semper suæ permittẽda est libertati,
quare monetur pater in scripturis sanctis fi-
liũ durũ non solum verbis corripere, sed ẽt
latera eius tundere, vt ad bonam disciplinã
coactus & domitus dirigatur? Vnde item di-
cit: Tu quidem percutis eũ virga, animam au *Eccl. 30.*
tem eius liberas à morte. Si mala voluntas *Pro. 23*
semper suæ permittenda est libertati, quare
corripiuntur negligentes pastores, & dicitur
eis: Errantem ouem non reuocastis, perditã
non inquisistis? Et vos Christi estis, characte-
rem dñicum portatis in sacro quod accepi-
stis, sed erratis & peritis. Non ideo vobis di-
spliceamus, quia reuocamus errantes, & quę
rimus perditos. Melius n. facimus voluntatẽ
dñi monentis, vt vos ad eius ouile redire co-
gamus, quam consentiamus voluntati ouiũ
errantium, vt perire vos permittamus. Noli
ergo iam dicere quod assidue audio dicere.
Sic volo errare, sic volo perire. Melius n. nos
hoc omnino non permittimus quãtum pos-
sumus. Modo ꝙ te in puteum vt morereris M
misisti, vtique libera voluntate fecisti. Sed
quam crudeles essent serui Dei, si huic ma-
læ tuæ voluntati te permitterent, & non te *1. de ciu.*
de illa morte liberarent? Quis eos non me- *Dei. c. 1*
rito culparet? quis non impios rectè iudica-
ret? Et tñ tu te volens in aquam misisti vt mo-
rereris. Illi te nolentem de aqua leuauerunt
ne morereris. Tu fecisti secundum volunta-
tem tuã, sed in perniciem tuam. Illi contra
voluntatem tuam, sed propter salutem tuã. Si
ergo salus ista corporalis sic custodiẽda est,
vt ẽt in nolentibus ab eis, qui eos diligunt ser
uetur, quanto magis illa spiritalis, in cuius
desertione mors æterna metuitur? Quam-

quam in ista morte,quam tibi tuipse inferre
voluisti,nō solū ad tēpus , sed etiā in æternū
morereris, q̄a & si nō ad salutem,non ad ec-
clesiæ pacē, non ad Christi corporis vnitatē
non ad sanctā & indiuiduā charitatē, sed ad
mala aliqua cogereris,nec sic tibiipse mortē
inferre debuisti. Cōsidera scripturas diuinas,
& discute quātū potes,& vide vtrū hoc fe-
cerit aliquis aliqñ iustorū atq; fideliū, cū ab
eis tanta mala perpessi sint,qui eos ad ęter-
nū interitū non ad vitā æternā quò tu cōpel-
1.Co.13. leris adigebant. Audiui quod dixeris Aposto
lū Paulū significasse hoc fieri debere vbi ait:
Et si tradidero corpus meū vt ardeā: quia vi
delicet oīa bona dicebat , quę sine charitate
nihil prosunt, sicut sunt linguæ hominum &
angelorum,& omnia sacramenta, & omnis
scientia,& omnis prophetia, & omnis fides
ita vt montes tranferantur , & rerū suarū di-
stributio pauperibus prosit. Ideo videtur ti-
bi ēt inter bona enumerasse, vt sibi quisque
inferat mortē. Sed attende diligēter,& agno-
sce quemadmodū dicat scriptura , ꝙ tradat
B quisq; suū corpus vt ardeat. Non vtiq; vt ip-
1. de ciuit. Dei. cap. 18. & 19. se se in ignē mittat, qñ persequētē patitur ini
micū : sed qñ ei proponitur, vt aut mali ali-
quid faciat , aut mali aliquid patiatur eligat
non facere mala, q̄ nō pati mala. Atq; ita cor
Dan.3. pus suū tradat in potestatē interfectoris , si-
cut tres illis viri fecerūt,qui aureā statuā co-
gebantur adorare , & nisi facerent minabat̄
eis ille qui cogebat, caminū ignis ardētem.
Idolū adorare noluerunt,nō ipsi se in ignem
miserunt,& tñ etiā de illis sic scriptū est , ꝙ
tradiderūt corpora sua, vt neq; seruirēt neq;
1.Co.13. adorarent vllum Deū , sed Deū suum : Ecce
quō dixit Apostolus: Si tradidero corpus
meū vt ardeā. Quod aūt sequitur, vide: Si cha
ritatē non habeā nihil mihi prodest: ad istā
charitatē vocaris, ab ista charitate perire nō
sineris,& putas tibi aliquid prodesse, si te ip
se præcipites in interitū, cū tibi nihil prodes
set,etiam si alter te occideret charitatis inimi
cum? Foris autē ab ecclesia constitutus,& se
paratus à compage vnitatis & vinculo chari
tatis,æterno supplico punireris, etiam si pro
Christi nomine viuus incendereris . Hoc est
enim quod ait Apostolus: Et si tradidero cor
pus meū vt ardeam , charitatem autem non
C habeam , nihil mihi prodest. Reuoca mihi
animum ad sanā considerationem,& sobriā
cognitionē: attende diligenter, vtrū ad erro-
rē & impietatē voceris, & patere pro verita
te quaslibet molestias. Si aūt tu potius in er-
rore atq; in impietate versaris, quo aūt voca
ris ibi est christiana vnitas & sancti spūs cha
ritas, quid adhuc tibi esse conaris inimicus?
Ideo pstitit misericordia Dei vt vos & nos
Epi vestri tā frequēti numerosoq; conuentu
Carthaginē veniremus,atq; inter nos de ipsa
dissensione ordinatissime cōferremus. Gesta
conscripta sunt nostræ ēt subscriptiones te-
nent. Lege vel patere vt ibi legātur,& tūc eli
ge ꝙ volueris. Audiui ꝙ dixeris posse te no-
biscū de ipsis gestis aliquid agere si omitta-
mus verba Episcoporū vestrorū vbi dixerūt.
Nec causa causæ, nec ꝑsona personæ præiu-
dicat. Hæc verba vis omittamus, vbi per eos
nescientes veritas ipsa locuta est . Sed tu di-
cturus es hic eos errasse,& in falsam senten-
tiam incautius cecidisse . Nos autē dicimus
hoc eos verū dixisse, & hoc per teipsum fa-
cillime ꝓbamus. Si.n. Epi vestri electi ab vni
uersa parte Donati q̄ causam omniū sustine
rēt , & si q̄d egissent, gratū & acceptū cęteri
haberēt, tñ in eo quod illos temere, & nō re D
cte dixisse arbitraris , nō vis vt tibi p̄iudicēt.
Verū ergo dixerūt, q̄a nec causa causę nec ꝑ
sona ꝑsonæ præiudicat. Et ibi debes agnosce
re, quia etsi persona tot epōrū tuorū in illis
septē cōstitutorū nō vis vt præiudicet perso
næ Donati Mutugēnensis presbyteri, quanto
minus non debet pręiudicare Cęciliani per
sona, etiam si mali aliquid in illo esset inuen
tū, vniuersæ vnitati Christi , quæ non in vna
villa Mutugēna cōcluditur , sed toto terrarū
orbe diffundit? Sed ecce facimus ꝙ voluisti,
tecū agimus ac si non dixerint vestri nec cā
causæ nec ꝑsonæ ꝑsona p̄iudicat . Tu inueni
quid illi dicere debuerint, cū eis obiecta es-
set causa & persona Primiani, qui dānatores
suos & dānauit cū cęteris, & dānatos ac de-
testatos in suos rursus honores suscepit , &
baptismum quem mortui dederant, quia de
ipsis in illa pręclara sētētia dictū erat, quod
mortuorū funeribus plena sint littora, agno-
scere potius & acceptare q̄ exufflare , & re- Eccl. 14.
scindere maluit totūq; dissoluit. Q̄d male in
telligētes dicere soletis: Qui baptizat à mor
tuo , & iterū tāgit mortuū q̄d ei prodest la- E
uacrū eius? Si ergo nō dicerēt nec causa cau
sę,nec ꝑsona ꝑsonæ p̄iudicat, rei tenerent in

causa Primiani. Cũ aũt hoc dixerunt, immunẽ fecerunt ecclesiã catholicã sicut nos asserebamus, à causa Cęciliani. Sed cętera lege, cętera discute. Vide vtrũ in ipsũ Cęcilianũ, de cuius persona pręiudicare conabãtur ecclesiæ, aliquid mali probare potuerint. Vide vtrũ nõ potius etiã pro illa multa egerint, & pluribus lectionib. quas contra si protulerũt & recitauerunt causam eius bonã omnino firmauerint. Lege ista vel legantur tibi. Considera omnia, retracta diligenter & elige q̃d sequaris: vtrum nobiscũ in Christi pace, in ecclesię catholicę vnitate, in fraterna charitate gaudere: an pro nefaria dissensione pro
23. q. 4. displicet. Donati parte, p̃ sacrilega diuisione importunitatẽ nostrę circa te dilectionis diutius sustinere. Attendis.n. & sępe repetis (sicut audio) quod in Euangelio scriptum est, recessisse à dño septuaginta discipulos, & arbitrio suæ malæ atq; impiæ discessionis fuisse permis-
F sos, cęterisq; duodecim qui remanserãt fui-
Ioan. 6. se responsum: Nunquid & vos vultis ire? Et nõ attendis quia tunc primũ ecclesia nouello germine pullulabat, nondũq; in ea fuerat
Psal. 71. cõpleta illa prophetia: Et adorabunt eũ oẽs reges terrę, oẽs gentes seruient illi. Quod vtique quanto magis impletur, tãto maiore vtitur ecclesia potestate, vt non solũ inuitet, sed etiã cogat ad bonũ. Hoc tunc dñs significare volebat, qui quãuis haberet magnã potestatẽ prius tamen elegit cõmendare humilitatẽ. Hoc & in illa cõuiuij similitudine satis euidẽ-
ποῖα θυρὶς. denter ostendit, vbi misit ad inuitatos, & venire noluerunt, & ait seruo: Exi in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes & debiles & cęcos & claudos itroduc huc. Et ait. seru⁹ dño: Factũ est vt imperasti, & adhuc locus est. Et
Luc. 14. ait dñs seruo: Exi in vias & sepes & cõpelle intrare, vt impleatur domus mea. Vide nũc quemadmodũ de his qui prius venerunt dictũ est: Introduc eos: non dictũ est, cõpelle. Ita significata sunt ecclesię primordia adhuc crescentis, vt essent vires ẽt cõpellendi. Proinde quia oportebat eius iã viribus & magnitudine roborata etiã cõpelli homines ad cõ-
G uiuiũ salutis æternę, postea q̃ dictũ est: Factũ est quod iussisti, & adhuc ẽ locus: Exi, inq̃t, in vias & sepes, & cõpelle intrare. Quapropter si ambularetis quieti extra hoc conuiuiũ sanctæ vnitatis ecclesiæ, tãquã in vijs vos inueniremus. Nunc vero quia per multa mala & sæua quę in nostros cõmittitis, tãquã spinis & asperitate pleni estis, vos tanquã in sepibus inuenimus, & intrare cõpellimus. Qui cõpellitur, quo nõ vult cogitur: Sed cũ intrauerit, iam volẽs pascitur. Cohibe itaq; tã iniquũ & impacatum animum, vt in vera ecclesia Christi inuenias salutare conuiuium.

Augustinus Bonifacio comiti vitam Christianam compendio depingit: ostendens obiter Christianos pro pace publica arma tractare licere: Videtur missa esse cũ Epistola. L. cuius initium ad eundem Bonifacium est, Laudo & gratulor. Epist. I.

DOmino eximio, & merito insigni atq; honorabili filio Bonifacio, Augustinus in dño salutẽ. Iã rescripserã charitati tuę, sed A
cũ Epistolæ dirigendę occasio quæreretur, superuenit dilectissimus filius meus Faustus pergẽs ad eximietatẽ tuã. Qui cũ ipsas literas quas iã fecerã, accepisset tuæ beneuolentiæ perferendas, suggessit mihi multũ te desiderare vt aliquid tibi scriberẽ quod te ædificet ad sempiternã salutẽ, cuius tibi spes est in domino nostro Iesu Christo. Et quãuis mihi occupato tantũ instititit vt facere non differem, quantũ scis ꝙ te synceriter diligat. Festinanti ergo vt occurrerẽ, malui festinãter aliq̃d scribere, q̃ religiosum tuũ desideriũ retardare, domine eximie & merito insignis atq; honorabilis fili. Quod ergo breuiter possum dicere, Dilige dñm Deũ tuũ in toto corde tuo, & tota anima tua, & in tota virtute tua: & dilige proximũ tuũ tanquam teipsum. Hoc est enim verbum quod breuiauit dñs super terram, dicens in Euangelio, In his duobus prę
ceptis tota lex pendet & Prophetæ. In hac er Mat. 22
go dilectione quotidie profice, & orãdo & Mar. 12
bene agendo, vt ipso adiuuante, qui tibi eam Luc. 10
præcepit atque donauit, nutriatur & crescat, donec hæc te perfecta perficiat. Ipsa est e-
nim charitas, quæ, sicut Apostolus dicit, dif- Rom. 5.
fusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ipsa est de qua ite-
rum dicit, Plenitudo legis charitas. Ipsa est Rom. 13
per quam fides operatur. Vnde iterum dicit, Gal. 5.
Neque circuncisio, quicquam valet, neque præputiũ, sed fides quæ p̃ dilectionẽ operatur. In hac ergo oẽs sancti patres nostri & Patriarchæ & Prophetę & Apostoli placuerunt

runt Deo. In hac oẽs veri martyres vsque ad sanguinẽ contra diabolum certauerũt, & qa in eis nõ refriguit nec defecit, ideo vicerũt. In hac oẽs fideles boni quotidie proficiunt, peruenire cupientes non ad regnũ mortaliũ, sed regnũ cęlorũ: nõ ad temporalem, sed ad sempiternã hæreditatẽ: & non ad aurum & argentũ, sed ad diuitias incorruptibiles ange

C lorũ: non ad aliqua bona huius seculi, in qui bus cũ timore viuatur, nec ea quisquã secũ potest auferre dum moritur, sed ad videndũ Deum. Cuius suauitas & delectatio excedit omnem nõ solũ terrestriũ, verumẽt cęlestiũ corporum pulchritudinẽ, excedit omnẽ decorem animarũ quantũlibet iustarum atque sanctarum, excedit omnẽ speciẽ supernorũ angelorũ atq; virtutũ, excedit quicquid de il lo non solum dr̃, verumẽt cogitatur: neque hanc tã magnam promissionem, quia valde magna est, ideo desperemus, sed potius quia valde magnus eam promisit accepturos nos esse credamus. * Sicut.n. dicit beatus Ioãnes Apostolus, Filij Dei sumus, & nondũ apparuit quid erimus: Scimus quia cũ apparuerit, similes ei erimus, qm̃ videbimus eum sicuti est. Noli existimare neminẽ Deo placere pos se, qui in armis bellicis militat. In his erat san ctus Dauid, cui dñs tam magnũ perhibuit testimonium. In his ẽt plurimi illius temporis iusti. In his erat & ille Centurio qui dño dixit, Non sum dignus vt intres sub tectũ meũ, sed tãtum dic verbo & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic va de, & vadit, & alij veni, & venit: & seruo meo fac hoc, & facit: de quo & dñs, Amẽ dico vo bis, non inueni tantã fidẽ in Israel. In his erat & ille Cornelius, ad quẽ missus angelus di-

D xit, Corneli, acceptæ sunt eleemosynę tuę, & exauditæ sunt orationes tuæ: vbi eum admonuit, vt ad beatũ Petrũ Apostolũ mitteret, & ab illo audiret q̃ facere deberet. Ad quẽ Apostolũ vt ad eũ veniret, ẽt religiosum militem misit. In his erant & illi qui baptizandi cũ venissent ad Ioannẽ sanctũ dñi præcursorẽ, & amicũ spõsi, de quo dñs ipse ait, In natis mulierũ non surrexit maior Ioanne Baptista, & q̃sissent ab eo quid facerent: respondit eis, ne minẽ concusseritis, nulli calumniã feceritis, sufficiat vobis stipendiũ vestrũ. Nõ eos vtiq; sub armis militare prohibuit, quib. suum stipendium sufficere debere præcepit. Maioris quidẽ loci sunt apud Deum qui omnib. istis secularibus actionibus derelictis ẽt summa continentia castitatis ei seruiũt. Sed vnusquisque, sicut Apostolus dicit, propriũ donũ habet à Deo, alius sic, alius aũt sic. Alij ergo p̃ vobis orando pugnant contra inuisibiles ini micos, vos pro eis pugnando laboratis contra visibiles Barbaros. Vtinam vna fides esset in omnibus, quia & minus laboraretur, & fa E

cilius diabolus cum angelis suis vinceretur. Sed quia in hoc seculo necesse est vt ciues re gni cęlorũ inter errantes & impios tentationib agitentur, vt exerceantur, & tanquam in fornace sicut aurũ probentur, non debemus ante tp̃s velle cum solis sanctis & iustis viuere, vt hoc suo tp̃e mereamur accipere. Hoc ergo primũ cogita qñ armaris ad pugnã, q̃a virtus tua ẽt ipsa corporalis donum Dei est. Sic.n. cogitabis de dono Dei non facere con tra Deũ: fides.n. qñ promittitur, ẽt hosti seruanda est, cõtra quẽ bellum geritur, quanto magis amico pro quo pugnatur? Pacẽ habere debet voluntas, bellũ necessitas, vt liberet Deus à necessitate, & conseruet in pace. Nõ enim pax quæritur, ut bellũ exciteť, sed bellũ geritur vt pax acquiratur. Esto ergo ẽt bel lando pacificus, ut eos quos expugnas, ad pa cis vtilitatẽ uincendo perducas. Beati.n. pacifici, ait dñs, qm̃ ipsi filij Dei vocabuntur. Si aũt pax humana tam dulcis est pro tempo rali salute mortalium, quãto est dulcior pax diuina pro æterna salute angelorũ? Itaq; hostem pugnantẽ necessitas perimat, non uolũ tas. Sicut rebellanti & resistenti uiolentia red ditur, ita uicto uel capto misericordia iã debetur, maxime in quo pacis perturbatio non F

timetur. Ornet mores tuos pudicitia coniugalis, ornet sobrietas & frugalitas: ualde.n. turpe est, ut quẽ nõ uincit homo, uincat libido, & obruatur uino qui non uincitur ferro. Diuitię seculares si desunt, non per mala ope ra quærantur in mundo: Si autem adsunt, per bona opera seruentur in cęlo. Animum uirilem & Christianũ, nec debent si accedunt extollere, nec debẽt frangere, si recedunt. Illud potius cogitemus quod dñs ait: ubi est thesaurus tuus, ibi erit & cor tuum: & utique cum audimus ut cor sursum habeamus, nõ mẽdaciter respondere debemus quod no sti, quia respõdemus, & in his quidem bene

Margin notes: *Al. l. Fidamus.* — *1. Ioan. 3* — *Matt. 8.* — *Matt. 8.*

ſtudioſum te eſſe cognoui,& fama tua mul-
tũ delector, multumq; tibi in dño gratulor,
ita vt hæc Epiſtola magis tibi ſit ſpeculum,
vbi qualis ſis videas, q̃ vbi diſcas qualis eſſe
debeas: verumtñ quicquid ſiue in iſta ſiue in
ſcripturis ſanctis inueneris ꝙ tibi ad bonam
vitã adhuc minus eſt, inſta vt acquiras & agẽ
do & orando, & ex ijs quæ habes gratias age
Deo tanquã fonti bonitatis vnde habes: atq;
G in omnib. bonis actibus tuis illi da claritatẽ,
tibi humilitatem. Sicut.n.ſcriptum eſt, Om-
Iacob. 1. ne datum optimũ & omne donum perfectũ
deſurſum eſt deſcendens à patre luminum.
Quantũcunq; aũt in Dei & proximi charita
te atq; in vera pietate profeceris, quandiu in
hac vita conuerſaris ſine peccato te eſſe non
credas. De ipſa quippe legitur in literis ſan-
ctis, Nunquid non tentatio eſt vita humana
Iacob. 7. ſuper terrã? Proinde qm̃ ſemper, q̃ diu es in
hoc corpore, neceſſarium eſt tibi in oratio-
Matt. 6. ne dicere quod dñs docuit. Dimitte nobis de
bita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitori
bus noſtris. Memento cito ignoſcere, ſiquis
in te peccauerit & à te veniam poſtulauerit,
vt veraciter poſsis orare, & peccatis tuis ve-
niã valeas impetrare. Hæc dilectioni quidẽ
tuæ feſtinanter ſcripſi, qm̃ me feſtinatio per-
latoris vrgebat. Sed Deo gratias ago, qm̃ bo-
no deſiderio tuo qualitercunq; non defui.
Sẽper te miſericordia Dei protegat, dñe exi-
mie, & merito inſignis atq; honorabilis fili.

Euodius Aug. q̃ōnem proponit de ratione,
& Deo, rationis cum Deo coęternitatem
aſtruens. Apparet hanc ſeorſum Epiſtolæ
incluſam tranſmiſſam eſſe. Epiſtola II.

H EVodius Auguſtino Epõ ſalutem. Perfe-
cta ratio illa eſt, quæ omniũ rerum prę
ſtat ſcientiam, & maxime ęternarum rerum,
quæ intellectu cõprehenduntur: hanc æternã
eſſe, æternam eſſe debuiſſe, æternum illud eſ
ſe quod nec cępit, nec mutatur, nec variatᷣ,
ipſa docet atque oſtendit ratio: quam neceſ-
ſe eſt eſſe ęternam, non ſolum quod æterna
doceat, & demonſtret, ſed multo magis, ꝙ
ipſa æternitas non põt eſſe ſine ratione. Quæ
arbitror non eſſet æternitas, ſi ratio ipſa ęter
na non fuiſſet. Deinde Deum eſſe vel eſſe de-
buiſſe, nec aliter fieri quam vt Deus eſſet nõ
factus ratio demonſtrat. Quæ vtiq; ſiue eſsẽt,
qui hoc ſcirent, ſiue non eſſent, tñ cũ æter-
nus ſit Deus, dubitandũ nõ eſt æternã rõnẽ,
q̃ Deũ eſſe oportuiſſe intenderet, & ita vt illi
ſe demonſtraret eſſe coęternã: Sunt aũt quę-
dam q̃ rõne coguntur vt ſint, vt anterior ſit
rõ, & effectus poſterior eius rei, quã futurã
eſſe oſtẽdit ratio, vt verbi gratia, Cũ mundus
factus eſt, rõ habuit vt fieret mũdus. Prior er
go ratio q̃ mundus eſt. Ea ergo q̃ ſciuit ratio
futura eſſe, ſubſecuta ſunt, vt ſit Princeps rõ, I
poſtea mundi operatio. Iã nunc qm̃ rõ oſten
dit Deum eſſe, vel neceſſe eſſe vt Deus eſſet,
quid cui præponemus? Rationem Deo, aut
rationẽ mundo, aut Deum rationi, ſine qua
Deum nullatenus eſſe probabile eſt? Si enim
Deum eſſe æternum, eſt ratione eſſe æternũ,
quæ eſt ratio? Ergo aut Deus eſt, aut Dei eſt,
vt ipſa docet ratio: quæ ſi ipſa eſt Deus, ratio
oſtendit Deũ eſſe rationem, & poſſunt iſta
coęua & coęterna eſſe. Si aũt Dei eſt ſimili-
tudo hæc ratio, oſtendit rationẽ Dei eſſe ſi-
militer, & hoc erit coęuum & coęternum.
Deum aũt eſſe ſimiliter fieri non poſſe, niſi
eſſet Deus, ipſa ratio oſtendit: quæ ratio ſi au
feratur, ꝙ dictu nefas eſt, non erit Deus, ſi ra
tio non oſtenderit neceſſe eſſe Deum. Tunc
ergo Deus eſt, cũ eſt ratio vt ſit Deus. Deus
ergo quia eſt: ſine dubio eſt ratio quę docuit
quia eſt. Quid ergo eſt, ſic dici poteſt, in Deo
primum, ratio an Deus? Sed Deus non erit,
niſi fuerit q̃ doceat Deum eſſe debere. Ratio
quoq; nõ erit, niſi Deus erit. Nihil ergo ibi
primũ & poſtremũ. Natura ergo hæc diuina
ſimul quodãmodo habet, & rationẽ & Deũ.
Vnũ aũt vnũ generat, aut ratio Deũ, aut Deus
rationẽ. Subiectũ aũt aut in ſubiecto forte di
catᷣ, ratio & Deus. Deus & ratio vnus in vno.
Bene aũt Deus generat rationem, quia ratio
Deũ eſſe demonſtrat. Intelligitur aũt Deus à
ratione vt filius à patre, & ratio à Deo, vt pa
ter à filio. Nã & ipſa ratio cum Deo Deus
eſt. Neque.n. Deus aliq̃n ſine ratione fuit, aut
ratio ſine Deo: Tunc.n. Deus ſi eſt ratio, & K
tunc filius ſi eſt pater: vt ſi ratio auferatur, ſi-
cut dictum eſt, ꝙ dici fas non eſt, ne ipſe q̃-
dẽ Deus eſt. Per eius.n. rationem eſt actus &
operatio vt ſit Deus. Rurſus eadem dicamus.
Si ratio non fuit, Deus non fuit, & ſi Deus nõ
eſt, ratio non fuit. Ratio ergo & Deus ſempi
terna res, & Deus ratio ſimili modo res ſem-
piterna. Connexio autem atq; vnitio rationis

Ratio & Deus vtrum alteri præferendũ.

Ratio coæterna Deo.

ad

ad Deũ, & Dei ad rationem, patris ad filiũ, filij ad patrem. Principia sibi quodammodo & causas existendi præstant: quia alterũ sine altero esse non potest. Deficitur in verbis, & quodcunq; dr̃ ne sileatur. Vtrum aũt germẽ
L rationis Deũ dicamus, an Dei germen rationẽ, quia nec fructus sine radice esse potest, nec sine fructu radix aliquid est, similitudo sit ducta, vt quiddã intelligentiæ de Deo signetur, viuit. n. & in grano tritici ratio fęcundans, quo sterile non finitur esse: Sed iterum si granum tritici non esset, ex qua re ista produceret, ratio non haberet. Cum igitur ratio quæ Deus est, aut ostendat Deum rationem, aut rationẽ esse Deũ, vnum quodãmodo alterum ostendens: non ostenditur pater nisi per filiũ, nec filius ostenditur nisi per patrem, & tunc quasi in silentio sit filius, qñ per patrem venitur ad filium, vt vnum quodãmodo abscondatur, alterũ demonstretur, vt demonstrans se vnus, demonstret & alterũ, nec possit vnus sciri, vt lateat alteri: quia qui me videt, inquit, videt & patrẽ, & nemo venit ad patrẽ, nisi per me, & nemo venit ad me, nisi quem pater attraxerit. Arduum vehemẽterq; difficile negocium iniuimus, vt aliquid de Deo non intelligentes intelligeremus. Tamẽ quemadmodũ omnia quæ sunt sine quadam specie non intelliguntur, & incognoscibilia sunt: sic multomagis sine filio hoc est sine ratione incognitus est Deus. Quid enim? An aliquando sine ratione pater alogus fuit? Quis hoc audeat dicere? Cognoscendum itaq; ratione Deum vnum ex vno, vel vnum in vno
M simul vnum esse: quia vnus est Deus, cui necesse est illam inesse dilectionem, quia semper habendam ipsa ratio docet vel Deus præcipit dilectionem vel exhibendam esse.

Augustinus Fabiolæ peregrinationem eius moleste ferenti, de præsentia animorum nexu amicitiæ vinctorum. Est corrupta & imperfecta. Epistola IIII.

Dominę religiosissimę & præstantissimę & in Christi charitate laudabili filiæ Fabiolæ Augustinus in dño salutem. Quãquam rescripta reddideris, hc tñ legi literas sanctitatis tuæ vt eis respondere debitum duxerim. Doluisti. n. peregrinationẽ, qua contingit perpetuo gaudere cũ sanctis, & desideriũ supernę patriæ, vbi iã non certarũ spatio diuidemur, sed semper nimis contẽplatione lętabimur merito pertulisti: fęlix es talia fideliter cogitando, amando fęlicior: & ideo eris ẽt fęlicissima consequendo. Sed ẽt nunc diligẽtius intuere vnde magis dicamus absentes, utrũ quia nostra inuicẽ corpora nõ videmus, an quia signa non damus & recipimus animorum, ꝙ est colloqui: puto. n. ꝙ licet longinquis regionibus corpore separati, si nostras cogitationes nosse possetis, magis essemus uobiscũ, q̃ si uno in loco alterutrũ conspicantes taciti sederemus, nulla uocibus signa sensus intimi proferentes, nullis corporum motibus nostros animos indicantes.

Locus corruptus.

Quocirca intelligis ideo unumquenq; sibi esse præsentiorem quã alterum alteri, quod unusquisq; sibi magis q̃ alteri notus est, non faciẽ suam, quæ nisi assit speculum gestatur & lucet, sed conscientiam contuendo quam & clausis oculis uidet quanta est, quia etiam uita, quæ pro magno habetur, nostra. A

Locus corruptus.

Augustinus Naucelioni temeritatem Donatistarum ex condemnatione Feliciani Maximianistæ & eiusdem restitutione asseuerat, conuincens eadem temeritate eos erga catholicos agere. Et hæc est imperfecta, & erat corruptissima. Tractat ferè idẽ quod CLXXII. in numero epistolarum. Epistola V.

Domino dilectissimo & honorabili fratri Naucelioni, Alipius & Augustinus. Cũ retulisses nobis quid à patre nostro Clarencio rñsum fuerit, i. de Feliciano Mustitano non eum negasse, & dãnatum ab ipsis & postea in honore suo receptũ, sed innocentem fuisse damnatũ, quia absens fuerit, & absentem se fuisse probauerit: hoc dicimus, ut B
ad hoc respondeat, quia non licuit damnari inauditum, quẽ innocẽtem fuisse ipsi modo dicunt qui eũ dãnauerunt. Aut ego innocẽs dãnari non debuit, aut nocẽs recipi dãnatus non debuit. Si innocẽs receptus est, innocẽs dãnatus est, si nocens dãnatus est, nocens receptus est. Si nesciebãt qui illũ damnauerũt, utrum innocens fuerit, arguendi sunt temeritatis, quia inauditum innocentẽ, de quo nesciebãt, dãnare ausi sunt: & de præsenti facto intelligimus eadem temeritate illos dãnasse

etiã ſuperiores quos traditionis crimine infamauerunt. Si.n.potuit ab ipſis innocens damnari, potuerunt ab ipſis traditores ẽt dici, qui non erant traditores. Deinde idem Felicianus dãnatus ab ipſis, multo tp̃e cum Maximiano cõicat: ſi innocens erat qñ damnatus eſt, quare poſteriore tp̃e cum ſcelerato Maximiano cõicans multos baptizauit extra cõionem ipſorum? Teſtes ſunt ipſi qui egerunt apud conſulem, vt idem Felicianus tanquam cum Ma-
G ximiano de baſilica excluderetur. Parũ ergo erat damnaſſe abſentẽ, damnaſſe inauditũ, dãnaſſe (ſicut dicunt) innocentẽ, inſuper & additus eſt contra illũ, Proconſul ait, de Eccleſia expellatur. Vel tunc qñ illum expellebant de Eccleſia, fatẽtur quia inter dãnatos & ſceleratos & Maximianiſtas eum deputauerunt. Qñ ergo ille baptizabat hoĩes, Maximiano cõicans, verũ dabat an falſum? Si verũ baptiſmũ dabat, qui cũ Maximiano cõicabat, quare accuſatur baptiſmus orbis terrarum? Si aũt falſum baptiſmum dabat, qñ cõicabat cum Maximiano, quare ſic ſunt recepti cum illo, quos ſchiſmate Maximianus baptizauit, & nemo eos in parte noſtra rebaptizauit.

Auguſtinus Palatinum vt terrena, quod iam cęperat, contemnens, in Chriſti ſapientia ſeſe exerceat: adhortatoria non eſt integra. Epiſtola VI.

DOmino dilectiſsimo & deſideratiſsimo filio Palatino Auguſtinus. Conuerſatio tua fortior atque fructuoſior ad dñm Deum noſtrum magnum nobis attulit gaudiũ. Elegiſti.n.à iuuentute doctrinam, vt inuenias vſque ad canos ſapiẽtiã. Cani ſunt ergo ſenſus
H hominis, & ſenectutis ætas vita immaculata. Quam donet tibi dñs petenti, quærenti, atq; pulſanti, qui nouit bona data dare filijs tuis. Quanuis.n. abundant tibi adhortationes, & exhortationes ad viã ſalutis & gloriæ ſempiternæ, maxime ipſa gratia Chriſti, quæ tibi ſalubriter in corde tuo locuta eſt, tñ ẽt nos pro dilectionis officio, quod tibi debemus, afferimus aliquid exhortationis in hac reſalutatione noſtra. quare non pigrũ vel dormientẽ excitemus ſed prouocem⁹, incitemus, quod currentẽ ſapere te oportet, fili, vt perſeueres, qa ſapuiſti vt eligens ſit hoc ipſum ſapientiæ
Pſal. 36. tuæ, ſcire cuius donũ hoc eſt. Reuela ad dñm viam tuã, & ſpera in eum, & ipſe faciet: & deducet velut lumen iuſtitiã tuam, & iudicium tuum velut meridiem: ipſe faciet rectos curſus tuos, & itinera tua in pace producet. Sicut ſpreuiſti ꝙ ſperabas in ſeculo, ne in abũdantia diuitiarum gloriareris, quas more filiorum ſeculi huius concupiſcere cęperas, ita nunc ad tollendum iugum dñi & ſarcinã eius in virtute tua non confundas. Et illud leue erit & hæc leuis. Pariter quippe impro- I
bantur in Pſalmo, & qui confidunt in virtute ſua & qui in abundantia diuitiarum ſuarũ gloriantur. Ergo diuitiarũ gloriam non iam Hie. 17.
habebas, ſed quã habere cupiebas, prudentiſſime contẽpſiſti. Caue ne tibi ſubrepat in tua virtute confidere: homo es.n. & maledictus omnis qui ſpẽ ſuã ponit in homine. Sed planè in Deo tuo toto corde cõfide, & ipſe erit virtus tua, in qua pius gratusq; confidas, cui Pſal. 17.
dicas humiliter & fideliter, Diligam te dñe 2. Ioan. 4
virtus mea, quia & ipſa charitas Dei q̃ perfecta foras mittit timorem, non per vires noſtras, i. humanas diffunditur in cordibus noſtris ſed (ſicut dicit Apoſtolus) per ſpiritum Rom. 5.
ſanctum qui datus eſt nobis. Vigila ergo & ora ne intres in tentationem. Ipſa quippe ora Mar. 14.
tio admonet te quod indigeas adiutorio dñi tui, ne ſpẽ bene viuendi in te ponas. Oras.n. non iam vt accipias diuitias & honores præſentis ſeculi, aut aliquid vanitatis humanæ, ſed ne intres in tentationẽ. Quod vtiq; ſi homo ſibi p̃ſtare poſſet volendo, non poſceretur orando. Quapropter vt non intremus in tentationẽ, ſi voluntas ſufficeret, non oraremus: quæ tñ ſi deeſſet, nec orare poſſemus. Aſsit ergo vt velimus, oremus aũt vt valeamus, ꝙ voluerimus cũ ipſo donante rectè ſa- puerimus. Quod bonũ qm̃ iam accepiſti, eſt 1. cor. 4
vnde gratias agas. quid.n. habes ꝙ non accepiſti? Si aũt accepiſti, caue ne glorieris, quaſi non acceperis: hoc eſt, quaſi ex te ipſo habere potueris. ſciens autem unde acceperis, ab illo pete vt perficiatur, à quo datum eſt vt nõ interciperetur. Cum timore itaq; & tremore tuã ſalutem operare. Deus eſt enim qui ope- Phil. 2.
ratur in te & velle & perficere, pro bona voluntate: quoniam præparatur volũtas à dño, atque ab ipſo greſſus hominis diriguntur, & K
viam eius volet. Hæc cogitatio ſancta ſeruabit te, vt ſapientia tua pietas ſit: ideſt, vt ex Pſal. 2
Deo ſis bonus, & Chriſti gratiæ non ingratus.

tus, desiderantes te parentes tui, fideliter cõ

L gratulantes meliori spei tuæ, quã in dño habere cœpisti. Nos aũt te siue absentẽ corpore, siue pſentẽ, in vno spũ habere cupimus, ꝑ quem diffunditur charitas in cordibus nr̃is, vt quolibet loco fuerit caro nr̃a nullo mõ separata possit esse aĩa nostra. Gratissime accepimus cilicia q̃ misisti, nos de freqñtãda humilitate oratio non prior ipse monuisti.

Rom. 5.

Non potuit legi hic locus.

Augustinus Feliciæ virgini, q̃ mala quorũdã Ecclesiæ pastorũ vita, nõ leuiter scãdalizata fuerat monẽs ne scãdalis offensa ab Ecclesia recedat. Docta & pia oĩno. Epi. 7.

DOminæ merito suscipiẽdæ & in Christi mẽbris honorãdę filiæ Feliciæ, Augustinus in dño salutẽ. Nõ dubito animũ tuũ & pro tua fide & pro aliorũ infirmitate vel iniquitate turbatũ, cũ sanctus Apostolus plenus visceribus charitatis cõfiteatur & dicat, Quis infirmat & ego non infirmor? quis scãdalizatur, & ego nõ vror? vnde ẽt ego ipse cõpũctus, & pro tua q̃ in Christo est salute solicitus, has vel consolatorias vel exhortatorias literas ad tuam sanctitatem dandas putaui: qm̃ in dñi nostri Christi corpore, ꝙ est Ecclesia eius & vnitas mẽbrorũ eius germanissima nobis facta es, quę tanquã honorabile mẽbrũ in eius cõpage diligeris, & nobiscũ illius sancto spiritu viuis. Vñ te admoneo

2.Co.11.

M ne grauiꝰ pturberis his scãdalis, q̃ ideo vẽtura pdicta sunt, vt qñ venirẽt reminisceremur esse pdicta, & non eis valde cõmoueremur. Nã hæc ipse dñs in Euãgelio ita prædixit. Vę mũdo ab scandalis. Oportet venire scandala væ ãt homini illi, per quẽ scãdalũ venit. Qui sunt ipsi homines nisi dequibus dicit Apostolus, sua quærentes, nõ q̃ Iesu Christi? Alij sũt ergo qui ꝓpꝑea tenent pastorales cathedras, vt Christi gregibus consulant: alij vero quæ propterea in eis sedens, vt suis honoribus tẽporalibus & cõmodis secularibns gaudeãt. Ista duo genera pastorum, alijs morietibus, alijs nascentibus, in ipsa catholica Ecclesia necesse est vsque ad finẽ seculi, & vsque ad domini iudicium peruenerint. Si enim temporibus Apostotorum fuerunt tales inter quos falsos fratres Apostolus gemeret, & diceret, periculis in falsibus fratribus, nec eos per superbiam separaret, sed per tolerantiã

Mat. 18.

1.Cor.1.

sustineret: quanto magis temporibus nostris necesse est vt sint, cũ de tẽpore huius seculi qđ ꝓpinquat ad finẽ, apertissime dñs dicat, quoniã abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorũ? Sed quod sequitur nos debet consolari & exhortari, Qui ꝑseuerauerit vsque in finẽ, hic saluus erit. Sicut ãt sunt pastores boni & mali, sic ẽt in ipsis gregibus sunt boni & mali. Boni ouiũ nomine significantur, mali vero hædi appellanẽ, sed cõmixti pariter pascũt donec veniat princeps pastorũ, qui dictus est vnus pastor, & (queãdmouũ ipse promisit) separet sicut pastor oues ab hędis. Nobis enim imperauit congregationem sibi ãt seruauit separationẽ; quia ille debet separare qui nescit errare. Nã qui separare ante tẽpus, ꝙ sibi dñs seruauit, superbi serui facile ausi sunt, ipsi potius ab vnitate catholica separati sunt. Nã schismate immũdi mundũ gregẽ vñ habere potuerunt? Vt ergo in vnitate maneamus, nec offensi scandalis palearũ areã dñicã deseramus, sed potius vsq; in finẽ ventilationis frumenta perseueremus, cõmunitã stipulã firmo caritatis põdere toleremus. Ipse pastor noster in Euangelio de pastorib. bonis nos admonet, vt propter bona opera eorũ nec in eis ipsis nostrã spẽ ponamus, sed eũ q̃ tales illos fecit patrẽ qui in cęlis est glorificemus, & de pastoribus, ma- A

Mat. 24.

Mat. 10.

lis quos noĩe. Scribarũ & Pharisæorũ significare voluit docentes bona & facientes mala, nã de bonis pastoribus ita loquitur, Vos estis lumẽ mundi. nõ põt ciuitas abscondi super montẽ cõstituta, neq; accendunt lucernã & ponunt eã sub modio, sed super candelabrũ vt luceat omnib. qui in domo sunt. Sic luceat lumẽ vestrũ corã hoĩbus, vt videãt opera vestra & glorificent patrẽ vestrũ qui in cęlis est. De malis aũt pastoribus oues admonet dicẽs, Super cathedrã Moysi sedent, quæ dicunt, facite, quæ aũt faciunt, ipsi facere nolite: Dicũt & nõ faciũt. His auditis oues Christi ẽt per malos doctores vocẽ ipsius audiũt, & vnitatẽ illius nõ relinquũt: q̃a bonũ ꝙ eos audiũt dicere, non est ipsorũ, sed illius. Et iõ securè oues pascunẽ, q̃a & sub malis pastoribus pascuis dñicis nutriunẽ. Non ãt faciunt malorum facta pastorũ, q̃a talia opera, non sunt illius, sed ipsorũ. Quos ãt bonos vident, non solum audiunt bona quæ dicunt, sed etiam imitantur bona quæ faciunt. De tali- B C

Mutt. 5.

Mat. 23.

1.Co.11

bus

bus erat Apoſtolus, qui dicebat, Imitatores
Phil. 3. mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Iſte lumē e-
Gal. 7. rat illuminatū à lumine ſempiterno ipſo dño
Ieſu Chriſto & in cādelabro poſitū erat, q̃a
in eius cruce gloriabatur: vnde ait, Mihi aūt ab
ſit gloriari niſi in cruce dñi noſtri Ieſu Chri
ſti. Et quia nō ſua q̃rebat, ſed quæ Ieſu Chri-
ſti, quāuis ad imitationē ſuā quos per Euan
geliū genuerat, hortatur, tñ corripit grauiter
eos q̃ per Apoſtolorū nomina ſchiſmata fe-
cerunt, & obiurgat illos qui dicūt, ego ſum
1. Cor. 1. Pauli. Nunquid Paulus ꝓ vobis inq̃t, crucifi-
xus eſt, aut in noīe Pauli baptizati eſtis? hinc
intelligimus & bonos paſtores nō ſua quęrē
tes, ſed quæ Ieſu Chriſti, & bonas oues quā-
uis imitentur facta paſtorū bonorū, tñ in eis nō
ponere ſpē ſuā quorū miniſterio ſūt cōgre-
gatę, ſed in dño potiꝰ cuius ſanguine ſunt re
deptæ: vt q̃n forte incurrerint in paſtores ma
los doctinam illius prædicantes & ſua mala
opera facientes, quæ dicūt faciāt quæ autem
faciunt, non faciant: nec propter filios ini-
quitatis paſcua deſerant vnitatis. In catho-
D lica enim eccleſia, quæ non in ſola Aphri-
ca, ſicut pars Donati, ſed per oēs gētes (ſicut
ꝓmiſſa eſt) dilatatur atq; diffunditur, in vniuer
Col. 1. ſo mūdo, ſicut dicit Apoſtolus fructificans
& creſcēs, & boni ſunt & mali. Ab ea vero ſe
parati, quādiu contra illā ſentiūt, boni eſſē
nō poſſunt: q̃a & ſi aliquos eorū bonos vide
tur oſtēdere quaſi laudabilis cōuerſatio, ma
los eos facit ipſa diuiſio: dicēte dño, Qui me
cū non eſt, aduerſum me eſt: & qui mecū nō
colligit, ſpargit. Vñ & exhortor (dña merito
ſuſcipiēda & in Chriſti mēbris honorāda fi-
lia) vt quod tibi dominus pręſtitit, fideliter te
neas eumq; corde toto diligas, & eius eccle
ſiā, qui te nō permiſit virginitatis tuæ fructū
cū perditis ꝑdere vel perire. Si enim de iſto
ſeculo exires ſeparata ab vnitate corporis
Chriſti, nihil tibi prodeſſet ſeruata integritas
corporis tui. Sed Deus qui diues eſt miſeri-
dia, fecit iuxta te q̃ in Euāgelio ſcriptū ē, cū
Luc. 14. excuſarent inuitati venire ad cęnā patrisfa-
milias, inter cętera dicit ſeruis ſuis, Exite in
vias & ſepes, & quoſcūq; inueneritis cogite
intrare. Tu ergo quāuis dilectionē ſinceriſſi
E mā debeas ēt bonis ſeruis eius, ꝑ quorū mini
ſteriū intrare coacta es, in illo tñ debes ſpē
ponere qui cōuiuiū pparauit, cui & tu ad vi-
tā ęternā beatāq; ſolicita es. Ei quippe cōmē
dās cor tuū & ꝓpoſitū tuū & ſanctā virgi-
nitatē tuā & fidē & charitatē tuā, nō moue-
beris ſcādalo quod abundabit vſq; in finē,
ſed ſtabili robore pietatis ſalua eris atque in
dño glorioſa in eius vnitate ꝑſeuerādo vſq;
in finē. Qūo aūt hanc acceperis ꝓ te ſolici-
tudinē meā, quā quib. potui lr̃is tibi inſinua
re curaui, fac vt nouerim reſcriptis tuis. Dei
miſericordia & gratia te ſemper protegat.

Auguſtinus, libro quodā ſuo in eā rem con-
ſcripto, Celerem inſtruxerat, mera leuita
te Donatiſtas ſe ab eccleſia catholica ſe-
gregaſſe. Cui, ſi eo codice ſatis factū non
ſit promittit adhuc ſcripta. In fine cū ami
co quodam Donatiſta, Celeri ſubdito, cō
ferre rogat. Epiſtola VIII.

DOmino dilectiſsimo meritoq; honora
bili ac ſuſcipiēdo filio Celeri, Auguſti-
nus in domino ſalutē. Nullam fuiſſe iuſtam F
cauſam cur ab orbe terrarum quo eccleſia
catholica ſecundum Prophetica & Euange-
lica promiſſa diffunditur, ſe pars Donati diri
meret, credo quod magis quoq; conſiderās
prudentia tua facillime intelligit. De qua re,
diligentior diſputatio neceſſaria eſt, memi-
ni me ad legendū dediſſe beneuolentiæ tuæ
codicem, cum te petiſſe chariſsimus mihi fi
lius meus Cęcilius intimaſſet, qui codex nō
paucis diebus apud te fuit, quem ſi rei huius
cognoſcendæ ſtudio, vt inter occupationes
tuas legere ſiue voluiſti ſiue potuiſti non du
bito cōperiſſe prudentiā tuā nō eos habere
qđ ꝓbabiliter cōtradicāt: & ſi quid te forte
adhuc mouet, quātū Deus donat ac ſinit, for
te poterimus rñdere interroganti, aut ad le-
gendū itidē ad te dare, domine dilectiſsime
meritoq; honorabilis ac ſuſcipiēde fili. Qua
propter peto vnitatē catholicā regioni Hip
ponēſi diligētius cōmēdes hoībus tuis maxi
me Paterno & Maurufio. Vigilantiā cordis
tui noui, nec opus eſt, arbitror, plura ſcribe-
re cū ſi volueris facillime poſsis, & q̃d alij G
curēt & caueāt in poſſeſsionib. tuis, & in re
tua q̃ agatur addiſcere. In re tua eē mihi val
de affirmatū ē amicū cū quo cupio cōcorda
re: peto faueas ad hāc rē, vt & inter hoīes mā
gnā laudē, et apud Deū habeas magnā merce
dē. iā. n. mihi ꝑ q̃ndā vtriuſq; nrū med. mādā
uerat, ſe neſcio quos violētos ſuos timere ne
faceret,

faceret, quos in re tua & te fauētē timere nō
poterit, nec ipse in eo debes diligere non cō
stantiā, sed planè pertinaciā. Turpe est.n.mu
tare sniam, sed veram, & rectam. Nam & stul
tam & noxiam & laudabile & salubre est. Si-
cut aūt constantia non sinit hominem depra
uari, sic pertinacia non sinit corrigi: proin-
de sicut illa laudanda, sic ista est emendanda,
& PP. quem misi reliqua tuæ prudentiæ pla-
nius intimabit. Incolumem fœlicemq; te Dei
misericordia tueatur, dñe dilectissime meri-
toq; honorabilis ac suscipiende fili.

Aug. Romulū potētē hoīem, quē in Christo
genuerat, obsecrat ne nimiū acerbus & in
iustus exactor sit tributorū administrato-
H rib. suis solutorū: minitans ei, si tyrannicè
exigere pergat, extremū iudiciū. Hæc vix
legi potuit ex veteri. Vnde & post mediū
epistolæ subobscurior est. Epist. IX.

DOmino dilectissimo Romulo filio Au
gustinus in dño salutē. Veritas & dulcis
est & amara Qñ dulcis est, parcit, & qñ ama-
ra, curat. Si non recusas bibere ꝙ in hac epi
stola offero, probabis ꝙ dixi: vtinā sicut mi-
hi nō obest, sic nec tibi obesset quicquid cō-
tumeliarū mihi irrogas. Et vtinā vel tm̄ tibi
obesset iniquitas quā miseris & pauperibus
facis, quantū obest ipsis quib. eam facis. Illi
ad tps laborant, tu aūt vide ꝙ tibi thesauri-
zes in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei
qui reddet vnicuiq; secundū opera sua. cuius
misericordiā depcor, vt hic te corrigat, quō
ipse nouit, potius q̄ reseruet in illū diem, qñ
nullus iā erit correctionis locus: vt q̄ tibi de-
dit timorē suū, pp quē de te nō despero, ape
riat tibi sensum vt videas quæ facis, & exhor
reas, & emendes. Parua. n. & quasi nulla tibi
videntur, q̄ tā mala sunt, vt qñ te domita cu-
piditas ea considerare pmiserit, riges lachry
mis terrā vt Deus misereatur tui. Aut si ego
iniquus sum qui hoc tecū ago, ne miseri &
egeni hoīes bis reddant ꝙ debent, cū coloni
actori suo dederint, subditi pposito & iubēti
I seruientes, nec ille se accepisse negare potue
rit. Si ergo ego iniquus sū, quia mihi vr̄ iniu
stū ut bis exigant, qui vix semel reddere suffi
ciunt: fac ꝙ vis. Si aūt tu vides quia iniustum
est: fac ꝙ decet, fac ꝙ Deus iubet, & ego ro-
Eccle. 30 go. Nā pro illis magis nouit ille quē timeo,
sed pro te ipso te ipsū rogo, vt qđ scriptum
est, miserearis aīæ tuæ placēs Deo. Et modo Apoc. 3.
quidē nō rogandus, sed obiurgādus es. Nā &
hoc scriptū est, Ego quē amo redarguo & ca
stigo. Ego tñ si pro me rogandus esses, forte
nō te rogarē. Quia vero pro te rogandus es,
rogo te iratū vt parcas tibi, ut tibi placeť ille
quē rogas. Misi ad te die sabbati cum adhuc
pranderes ut nō proficisceteris nisi me uidis
ses: renunciasti ita te esse facturū. Surrexisti
die dñico, & (vt audiui) venisti in ecclesiā,
& orasti, & ꝓfectus es, & me videre nolui-
sti. Deus tibi ignoscat. Quid.n. aliud tibi dicā
nisi ꝙ ipse nouit quia cupio. Sed scio, q̄a nisi
te correxeris, ille iustus est. Cū aūt tibi par-
cis, & mihi parcis, neq; .n. tā miser sū & alie
nus à uisceribus Christi, ut nō grauissimo uul-
nere feriatur cor meum qn sic agunt quos in
eius Euangelio genui, iterū dicturus es. Non K
eis iussi vt darēt Pōticano, nec possent distin
guere quousq; seruirēt, & quousq; nō serui-
rent, maxime cū ea peteret, q̄ se debere scie-
bant. Tuas aūt literas habere debuerunt, quas
proferrēt exactori, si te nolente exigebat, &
relegerēt ei nō se debere dare, nisi cū tuas li-
teras accepissent. Nā si verbo aliqñ iussisti ne
exactori aliquid darent, multū est vt memine
rint, multū est ut tu ipse memineris, an uere
iusseris an ipsis iusseris, an alijs, an oibus: ma
xime qui ēt nunc alteri actori audisti datam,
& saluā esse ipsam pecuniā, & nō tibi displi
cuit quia dederūt. Sed cū ego dixissem, quid
si & iste interuertisset, ab ipsis iterū exigen-
dū erat rursus, tibi cœpit displicere quia dede
runt: & cū mihi sæpe dixisses, nunquā te iniū
xisse uices tuas uel Valerio uel Aginesi, subi-
to cū denuo ageretur, quia debuerūt ostēde-
re si accrescere cœperat, & diceret tibi ꝙ ab-
sens erat: credo excidit tibi, qui mihi toties
dixerat, & dixisti, quia habuerūt Aginesi ostē
dere, & ipsius agere arbitrio. Ibi ego cū dixis
sem certe vices tuas istis nō soles iniungere:
rñdisti, sed literas meas habebat Aginesis qua
si semper illi, quibus aliquid iniungis, literas
tuas recitent rusticanis hoīb. ut credant quia
tu iussisti. Sed quia eos uident tibi sic iungi,
non utiq; credūt temere illos aliquid audere L
præsumere, nisi à te data ptāte. Ideo ꝙ inter
ista incerta nō apparet quid iubeas, nec pñt
firmū aliqđ retinere nisi literas tuas habue-
rint, quas omnibus proferāt, & non nisi tuis

literis

ſiteris probatis obtemperent, qñ eis aliquid
dãdũ eſt. Sed quid opus eſt tã diu tecũ diſpu-
tare, & onerare verbis occupationes tuas, vt
forte cũ iraſceris verbis meis velis ſęuire in
hoĩes miſeros. Illis imputabitur ad meritum
bonũ, quia pro ſalute tua, pp quam tibi tãta
loquor, te patiunt̃ iratũ, tibi aũt nolo aliquid
grauius dicere, ne putes me nõ timẽdo, ſed
M male optãdo tale aliqd loqui. Time Deum ſi
nõ vis decipi: ipſum teſtẽ inuoco ſuper ani-
mã meã, plus me tibi timere cũ hæc dico, q̃
illis pro quib. apud te intercedere videor. Si
credis, Deo gratias. Si aũt nõ credis, cõſolat̃
me ꝙ dñs ait: dicite pax huic domui, & ſi eſt
ibi filius pacis, requieſcet ſup eã pax veſtra.
Si quominus, ad vos reuertetur. Dei miſeri-
cordia te tueatur domine dilectiſsime fili.

Aug. Pancario de p̃sbytero quodã ab hæreti
cis criminis inſimulato, Pancarij, ſ. opera
commendat ne eiuſdẽ presbyteri domus
diripiatur. Imperfecta eſt. Epiſtola X.

DOmino dilectiſsimo meritoq; honora
bili filio Pancario, Auguſtinus in dño
ſalutẽ. Cũ anteq̃ veniret religio tua, presby-
ter Secũdinus Germanitianenſibus nõ diſpli
ceret, vnde modo factũ eſt vt eum (ſicut ſcri
pſiſti) ẽt de neſcio quibus criminibus accu-
ſare parati ſint, neſcio dñe dilectiſsime meri
toq; honorabilis fili. Verumtñ nullo modo
nos poſſumus cõtemnere ꝙ presbytero vidẽ
tur objicere, tñ ſi catholici ſunt q objiciũt.
Nã hæreticorũ accuſationes contra catholi-
A cũ presbyterũ admittere, nec poſſumus nec
debemus. Proinde hoc primo agat pruden-
tia tua vt hæretici non ſint, vbi ante aduentũ
tuũ non fuerunt, & audiemus cauſam p̃sby-
teri ſicut eam oportet audiri. Illud ſanè mo-
neo, qa dignaris, qñ & ſalus, & exiſtimatio
tua chariſsima nobis eſt, & ipſi Germanitia-
nenſes pertinent ad curã humilitatis noſtrę,
vt ea q̃ à glorioſiſsimis Imperatorib. impe-
traſti, & ea q̃ apud cõpetentes iudices egiſti,
fidenter allegare digneris: vt appareat oĩbus
nihil te inordinate agere, ne iterũ in cauſa ve
ſtra qui de poſſeſsione contenditis, ipſi miſe
ri fatigentur, & grauius afflicti diſpereant. Si-
mul ẽt cõmendo, vt eiuſdẽ p̃sbyteri domus
non diripiatur, neq; vaſtetur. Nam de eccle-
ſia ſua nũciatum eſt nobis, ꝙ eam neſcio qui
velint deponere, ſed non puto quod vllo pa-
cto poſsit hoc à tua religione permitti.

Hæc epiſtola refutat incomprehenſibilita-
tem Platonicorum, videturque cum libris
Academicorum tranſmiſſa. Eſt vt alię im-
perfecta. Epiſtola XI.

B
HErmogeniano Auguſtinus. Academi-
cos ego ne inter iocandum quidẽ vn-
quam laceſſere auderem: qñ enim me non
tantorum virorum moueret authoritas, niſi
eos putarẽ longe in alia quàm vulgo creditũ
eſt fuiſſe ſnĩa. Quare potius eos imitatus ſum
quantũ valui, quã expugnaui, quod omnino
non valeo: videtur. n. mihi ſatis congruiſſe tẽ
poribus, vt ſiquid ſyncerum de fonte Plato-
nico flueret, inter vmbroſa & ſpinoſa dume
ta potius in poſſeſsionem paucisſimorũ ho-
minum duceretur, quàm per aperta manans
irruentibus paſsim pecoribus nullo modo
poſſet liquidũ purumq; ſeruari. Quid. n. cõ-
uenientius pecori eſt quam putare animam
corpus eſſe? Contra hmõi homines opinor
ego illam vtiliter excogitatã Dei veri artem
atq; rationem: hoc aũt ſeculo cũ iam nullos
videmus Philoſophos, niſi forte clãculo cor
poris, quos quidẽ haud cenſuerim dignos tã
venerabili noĩe, reducendi mihi videntur ho
mines, ſi quos Academicorũ peruerſorũ in-
genium à rerum cõprehenſione terruit, ſnĩa
in ſpem reperiendæ veritatis: ne id ꝙ eradi- C
candis altiſsimis erroribus pro tẽpore accõ-
modatũ fuit, iam incipiat inſerendæ ſcientiæ
impedimento eſſe. Tantum. n. tunc variarum
ſectarum ſtudia flagrabant, vt nihil metuen-
dũ eſſet, niſi falſi approbatio. Pulſus aũt quiſ
que illis argumentis, ab eo quod ſe firmum
& inconcuſſum tenere crediderat tanto con
ſtantius atq; cautius aliud quærebat, quanto
& in moribus maior erat induſtria, & in na-
tura rerum atq; animorũ altiſsima & impli-
catiſsima latere veritas ſentiebatur. Tãta por
ro nunc fuga laboris & incuria bonarum ar
tium, vt ſimul atq; ſonuerit, acutiſsimis Phi-
loſophis eſſe viſum nihil poſſe comprehen-
di dimittant mentes: vt in æternũ obducant.
Non. n. audent viuaciores ſe illis credere, vt
ſibi appareat, ꝙ tanto ſtudio, ingenio, otio,
tã deniq; multa multipliciq; doctrina, po-
ſtremo vita etiã longiſsima Carneades inue-

nire nõ potuit. Si vero etiã aliquãtũ obniten
tes aduersus pigritiam, legerint eosdẽ libros
quibus quasi ostenditur naturæ humanæ de-
negata perceptio: tanto tpe indormiscunt, vt
nec cęlesti tuba euigilent. Quamobrem cum
gratissimũ habeã fidele iudiciũ tuũ de libel-
lis meis, tantumq; in te momenti ponam, vt
nec error in tua prudẽtia, nec in amicitia si
mulario cadere possit, illud magis diligẽtius
D peto cõsideres, mihiq; rescribas, vtrũ appro
bes ꝙ in extremo tertij libri suspitiosius for
tasse quã certius, vtilius tñ, vt arbitror, quam
incredibilius putaui credẽdũ. Equidẽ qũo se
habeant illæ literæ, non tam me delectat (vt
scribis) quod Achademicos vicerim: scribis
enim hoc amantius forte quã verius, quam
quod mihi abruperim odiosissimum retina-
culũ, quo ab philosophię vbere desperatio-
ne veri, quod est animi pabulũ, refrenabar.

Adhortatur in hac epistola Aug. Zenobiũ, vt
cęptã inter se disputationẽ semel finiant.
Est manca vt præcedentes. Epist. XII.

Zenobio Augustinus. Bene inter nos cõ-
uenit, vt opinor, omnia quæ corpore⁹
sensus attingit, ne puncto quidẽ temporis eo
dem modo manere posse, sed labi effluere &
prçsens nihil obtinere, idest, vt latine loquar
non esse. Horũ itaq; perniciosissimũ amorẽ,
pęnarũq; plenissimũ vera & diuina Philoso
phia monet frenare, atq; sopire: vt se totus a-
nimus, ẽt dũ hoc corpus agit, in ea quę sem-
per eiusdẽ modi sũt, nec peregrino pulchro
placent, feratur atq; ęstuet. Quæ cũ ita sint &
E cũ te verũ ac simplicẽ, qualis sine vlla solici
tudine amari põt, in semetipsa mens videat,
fatemur tñ congressum istũ atq; conspectũ
tuũ, cũ à nobis corpore discedis, locisq; se-
iungeris, quærere nos, eaq; dũ licet cupere.
Qđ profecto vitium, si te bene noui, amas in
nobis: & cũ omnia bona optes charissimis
& familiarissimis tuis, ab hoc eos sanari me-
tuis. Si aũt potẽti animo es, vt agnoscere hũc
laqueum & eos captos arridere valeas, ne tu
magnus atq; alius. Ego quidẽ q̃diu deside-
dero absentẽ, desiderari me volo. Inuigilo tñ
quantũ queo, & nitor, vt nihil amẽ quod ab
esse a me inuito põt. Quo cum officio admo
neo te interim, qualiscunq; sis, inchoatã te-
cum disputationẽ perficiendã, si curę nobis-
metipsis sumus. Nã eã cũ Alipio perfici ne-
quaq̃ sinerẽ, ẽt si vellet. Nõ vult aũt. Nõ.n. est
humanitatis eius nũc mecũ operã dare, vt in
quã multis possemus literis te nobiscũ tenea
mus nescio qua nece[illegible]te fugere tecum. *Locus corruptus.*

Fastius quidã ære alieno obrutus ad ecclesiã
confugerat, cuius creditoribus mutua ac-
cepta pecunia Aug. satisfecit, eum publi-
ca collatione per Christi fideles orat Fa-
stio impertiri. Epist. XIII.

Dominis dilectissimis & desiderantissi F
mis sanctæ plebi cũ ministro membris
Christi Augustinus in dño salutẽ. Notissima
mihi & probatissima deuotio sanctitatis ve-
stræ in domino Iesu Christo fiduciã dedit, vt
etiã absens prçsumerẽ vnde præsens gaude-
dere consueui. Qui semper spiritu vobiscũ
sum, nõ solum quia gratia domini nostri Ie-
su Xpi tãtæ suauitatis flagrare non cessat, sed
ẽt quia meipsum, qui vobis in Euangelio ser
uio, angustiã pati nõ permittitis. Cũ.n. frater
noster Fastius debito decem & septẽ solido
rũ ab opinatoribus vrgeretur vt redderet, ꝙ
ad præsens vnde explicaret se non inuenie-
bat, ne corporalẽ pateret iniuriã, ad auxiliũ
sanctæ ecclesiæ conuolauit: illi ẽt exactores
cũ proficisci cogerentur, & ideo dilationẽ
dare nõ possent, grauissimis me q̃relis onera
uerunt, ita vt eis illum traderẽ: aut qđ sibi de
beri ostendebant, vnde acciperent prouide-
rẽ. Cunq; obtulissem Fastio vt vestrã sactita-
tem de necessitatibus eius alloquerer, pudo
re deteritus ne facerẽ deprecatus est. Ita ego
maiore necessitate coarctat⁹ à fratre nostro
Oracedomo decẽ & septem solidos accepi,
quos in causam eius continuo dedi promit-
tente illo ꝙ ad certũ diem cũ eis reddendis G
posset occurrere: & consentiente vt si non
posset occurrerę, sermo de illo fieret ad ve-
strã misericordiã, quã fraternam fratrib. ex-
hibere cõsueuistis. Nũc ergo qm̃ absens est,
restat vt subueniatis, non illi quẽ nemo com
pellat absentẽ, sed pollicitationi meæ, cuius
existimatio nobis semper est prçsens. Iam.n.
dies, ad quẽ se promiserat occursurũ, transa
ctus est, & ego ei qui solidos suos fidei meæ
cõmisit, & quid rñdeã nõ inuenio, nisi faciã
qđ me facturũ esse promisi. Sed quoniã non
sum de hac re commonitus, vt die penteco-
stes

ſtes, qñ aderat maior veſtra frequentia, ſer-
moné inde facere, peto vt has literas pro lin
gua mea p̄ſente habere dignemini, admoné-
te vos & exhortāte in c‿rdib. veſtris Deo &
dño noſtro cui cred‿‿is, qui nunqã diſce-
dit à vobis timentibus & honorãtib. nomen
ſuũ, in quo vobis nũc & ſemper cõiuncti ſu
mus, quãuis corpore à vobis profecti eſſe vi
Gal. 6. demur: qui nobis bonorũ operũ ſemine meſ
ſem vitæ æternę promittit, dicēte Apoſtolo
Bonũ autem facientes nõ deficiamus. tp̄e.n.
ſuo metemus infatigabiles. Itaq; dum tēpus
habemus, operemur bonũ ad oēs, maxime
aũt ad domeſticos fidei. Qm̃ ergo domeſti-
cus fidei eſt, ‿ riſtianus fidelis, catholicus
frater noſter, pro cuius ſupplenda neceſsita-
te vos peto vt faciatis quod dñs imperat, ſi-
ne triſtitia, ſine m‿rmuratione, & cũ lętitia
& hilaritate facite: Deo.n. creditis nõ homini
quia ille promittit vos nihil eorũ quæ miſeri
corditer facitis perdituros, ſed in illo die cũ
vſuris immortalibus recepturos. Et qm̃ ipſe
1. Cor. 9. Apoſtolus dicit, Hoc aũt dico q̃ parce ſemi
H nat parce & metet. Intelligere debetis tēpus
eſſe vt domũ vitæ æternæ, cũ adhuc in iſta vi
ta ſumus, feſtinanter & alacriter cõparemus:
quia cũ finis ſeculi venerit, no dabit niſi eis
qui fide ſibi hoc meruerunt, antequã videre
potuiſſent. Scripſi eis ēt presbyteris, vt ſiquid
minus fuerit poſt collationem ſanctitatis ve-
ſtræ, cõpleant ex eo quod habet eccleſia, dũ
tñ vos ſecundũ quod placet hilariter offera-
tis: quia ſiue de veſtro ſiue de eccleſia detur,
omnia Dei ſunt, & deuotio veſtra dulcior
erit theſauris eccleſiæ: ſicut Apoſtolus dicit,
Nõ quia quæro datũ, ſed requiro fructũ. lę-
tificate ergo me, quia de fructib. veſtris gau-
Phil. 4. dere cupio. Vos enim eſtis arbores Dei, quas
aſsiduis imbribus & per noſtrum miniſteriũ
rigare dignatur: Tuatũ vos dominus ab omni
malo & hic & in futuro ſeculo, domini dile
ctiſsimi & deſiderantiſsimi fratres.

Corrupta & nõ integra ē hæc epiſtola, vixq;
legi ex veteri potuit. Obiurgat verò Paulũ
quendã Epiſcopũ, qui eccleſiã leui ſua vi
ta grauiter offendebat, vt ad frugē & Epiſ-
copo dignam vitam redeat. Epiſt. 14.

DOmino ſynceriter dilectiſsimo & votis
omnibus beatificando fratri & cõſacer
doti Paulo Auguſtinus in domino ſalutē. Iã
in exhortabilē me nõ vocares, niſi ēt mēda-
cē putares. Quid.n. aliud de animo meo cre- I
dis, qñ mihi talia ſcribis, niſi me tenere aduer
ſus te manũ diſcordiæ & odiũ deteſtandũ;
quaſi in re manifeſta non caueã, ne prędicãs
ipse reprobus inueniar? aut ita velim eijcere
ſtipulam de oculo tuo, vt in meo trabē nu-
triã? nõ eſt quod putas. Ecce iterum dico &
teſtor Deũ, ſi tu ibi ea velles quę tibi ego vo- 1. Cor. 9.
lo, iam olim ſecurus in Chriſto viueres, & in Lucæ 6.
nominis eius gloria totã eius eccleſiã lætifi-
cares. Ecce iam ſcripſi non tm̃ te eſſe fratrē
meũ, ſed ēt collegã meum. Neq;.n. fieri pōt,
vt non ſit collega meus quilibet Epiſcopus
eccleſiæ catholicæ, qualiſcũq; ſit, nullo ec-
cleſiaſtico iudicio damnatus. Sed, vt tibi cõi
cē, nulla cauſa eſt, niſi quia tibi adulari non
poſſem. Tibi.n. maxime debeo, quia in Chri
ſto Ieſu per Euangeliũ ego te genui, ſalubrē
mordacitatē charitatis, veraciter obiurgan-
do. Et ita gaudeo multos in eccleſiam catho
licam adiuuante dño per te eſſe collectos, vt
nõ debeã plangere plures inde diſpergi. Sic
enim vulneraſti eccleſiã Hipponenſem, vt ni K
ſi te dñs omnib. curis & ſarcinis ſecularib. ex
peditũ, ad verã epiſcopalē vitã mecũ reuo-
cauerit, tale vulnus ſanari non poſsit. Cũ aũt
tu magis magiſq; implicare te non ceſſes, vt
ēt rebus quib. renunciaſti, te poſt renuncia-
tionē inſerueris, quod nec apud humanas ip
ſas leges vllo modo defendi pōt: & in ea pro
feſsione viuere dicaris, cui fragilitas eccle-
ſiæ tuæ ſufficere nõ poſsit: vt quid quæris cõ
munionē meã, cum audire nunquã volueris
admonitionē meã? an vt quicquid facis mihi
imputent homines, quorũ querelas ſuſtinere
non poſſum? Fruſtra aũt ſupicaris eos eſſe ob
tractatores tuos, q̃ tibi ſemper & in vita prio
re aduerſati ſunt. Non eſt ita, nec mirũ quod
multa te latent. Sed ēt ſi hoc verũ eſſet, nihil
in tuis moribus inuenire debuerunt, quod
recte reprehenderent, & vnde eccleſiam bla
ſphemarent. Adhuc me putas fortaſſe ideo
iſta dicere, quia nõ accepi ſatisfactionē tuã.
Immo propterea dico, ne ipſe non poſsim
ſatis Deo facere de peccatis meis, ſi hoc tibi L
tacuero. Noui quia cor habes, ſed & tardũ, ſe
curũ eſt & acutũ: cor nihil eſt qñ in terra eſt.
Nõ eſt Epiſcopatus artificiũ tranſigendæ vi-
tæ fallacis: docebit te quod dico dñs Deus,
qui

qui tibi interclusit omnes vias ad quas illo vti voluisti, vt dirigat, & si intelligas in illam viam propter quam ambulandam tibi sancta sarcina imposita est.

Augustin⁹ Victorino Episcopo, cõciliũ Episcoporũ iure primatis cõuocanti, excusatoria quare ad cõcilium nõ venturus sit. Rogat vt prius cum Xantippo Epõ super iure primatus & cõcilij Epõrum conuocandi placide componat. Epistola XV.

DOmino beatissimo & venerabili patri & consacerdoti Victorino, Augustinus in domino salutẽ. Tractoria ad me decimo Nouembris venit, iam finito die, & me valde indispositum, inuenit, vt occurrere omnino non possem. Veruntũ siue imperitiã meã mouerit, siue iuste motus sim, tuæ sanctitatis & grauitatis est arbitrari. Legi in eadẽ tractoria etiã ad Mauritanas esse scriptũ, quas prouincias scimus nobis nos habere primates. Quod & ex eis Numidiam conuocandũ M esset conciliũ, oportuit vtiq; vt aliquorum Maurorũ Episcoporũ, qui illic priores sunt, nomina in tractoria ponerẽtur. Quod in ista tractoria reperiens, multum miratus sum. Deinde ad ipsos Numidas ita perturbato & neglecto ordine scriptum, vt nomen meum tertio loco inuenerim qui noui quam post multos Episcopus factus sum. Quæ res & alijs iniuriosa est satis & mihi inuidiosa. Præterea uenerabilis frater & collega nr̃ Xantippus Tagonensis dicit, quod eũ primatus ipse contingat, & erga plurimos sic habetur, & tales mittit epistolas. Qui etiam error si facilè inter vestram sanctitatem cognosci corrigi potest, non debuit tamen in tractoria, quam misit venerabilitas tua, nomẽ eius prętermitti. Quod si in medijs locis conscriberetur, & non in primo poneretur, multũ mirarer: quanto magis mirandũ est, quod nulla tibi eius admemoratio facta est, qui maxime ad conciliũ venire debuit, vt de ipso primatus ordine, quæ causa omniũ Numidarũ Episcopis ecclesiarum primatus ageretur? His de causis etiam venire dubitarem, ne forte falsa esset tractoria, qua tanta peruersitas apparerer: quãquã & angustia temporis & aliæ graues necessitates me multipliciter impedirẽt. Vnde peto beatitudinem tuam vt mihi ignoscas: & primo, instare digneris, vt inter tuam A sanctimoniã & senẽ Xantippũ concorditer constet, quis debeat conuocare concilium: aut, certe (quod salubrius arbitror) siue cuiusquã præiudicio ãbo cõuocate collegas vestros: eos maxime, q̃ vobis epatus ætate vicini sunt, qui facile quis vestrũ verum dicat agnoscant: vt inter vos paucos eadem prę cęteris quęstio dirimatur, & errore sublato minores à cęteris conuocentur: qui nec possunt nec debet: nisi vobis in hac re tanquam prioribus credere, & nunc ignorant cui vestrum potissimum credant. Hanc epistolam signatam misi annulo, qui exprimit faciem hominis attendentis in latus.

Longa & docta est hæc Epistola, tractans de baptismo paruulorum contra Pelagium: quem tamen clementer hac Epistola tractat. Hęc per exemplaris vetustatem difficulter legi potuit, propter quod in aliquibus locis obscura est. Epistola XVI.

CHarissimo filio Marcellino Augustinus Eps seruus Christi seruorumq; Christi in dño Salutẽ. De quæstionibus qua mihi ꝓposueras, vt ad te aliquid scriberẽ, aduersus B eos qui dicunt, Adã etiã si nõ peccasset fuisse moriturũ, nec ex eius pc̃tõ quicquam ad eius posteros propagãdo transisse: maxime ꝑ baptismũ paruulorũ, quẽ more pijssimo atq; materno vniuersa frequẽtat ecclesia: & qđ in hac vita fuerint futuriq; sint filij hominũ, nullũ hñtes omnino peccatũ, iam duos ꝓlixos absoluerã libros. Quibus mihi visus sum nõ quidẽ omnibus omniũ occurisse in hac causa motibus animorũ: quod vel à me vel à quoquam vtrum fieri possit, ignoro, immo fieri non posse non dubito: sed tamen egisse aliquid, quo de his rebus a maioribus traditæ fidei defensores, contra nouitates eorũ qui aliter sentiunt non inermes vsquequaque cõsisterent. Verũ post paucissimos dies legi Pelagij quædã scripta, viri, vt audio, sancti, & non paruo prouectu Christiani, quæ Pauli Apostoli expositiones breuissimas cõtinerent. Atq; ibi comperi cum ad illũ venisset locũ, vbi dicit Apostolus, Per vnũ hoĩem peccatũ intrasse mũdũ, & per peccatũ mortẽ atq; ita in oẽs homines ptrãsisse: quadã eorũ argumẽtationẽ qui negãt paruulos pecca-

Pelagius

Rom. 5.

tum originale gestare, quã fateor in illis tam
longis voluminibus meis non refelli: quia
in mentẽ mihi omnino nõ venerat, quẽquã
C posse talia cogitare vel dicere. Quapropter
qm̃ illi operi, quod iam certo fine concluse
rã, nihil addere, & ipsam eisdẽ verbis quibus
eam legi, quid mihi contra videatur huic e-
pistolę inserendũ putaui. Sic ergo illa argu-
mentatio posita est. Hi aũt, inquit, qui contra
traducem peccati sunt, ita illam impugnare
nitũtur. Si Adæ, inquiũt, peccatũ etiã nõ pec-
cãtibus nocuit: ergo & Xp̃i iustitia ẽt nõ cre
dẽtibus prodest: quia similiter, immo & ma
gis dicit, per vnum saluari, q̃ per vnum ante
perierũt. Huic [illegible], vt dixi, argumento in il
lis duobus libris, quos ad te scripsi, nihil re-
spondi: neq; id mihi prorsus redarguẽdũ ꝓ-
posui. Nunc ergo prius illud attende quem-
admodũ cũ dicũt. Si Adæ peccatũ etiam nõ
peccantibus nocet, ergo & Christi iustitia ẽt
non credẽtibus prodest, absurdissimum vti-
que & falsissimũ iudicant vt Christi iustitia ẽt
non credentibus prosit. Vnde putant confici
nec primi hominis peccatũ paruulis nõ pec
cantibus nocere potuisse, sicut & Christi iu-
stitia prodesse nullis non credẽtibus põt. Di
cant itaq;, Christi iustitia quid baptizatis par
uulis prosit. Dicant omnino quod volunt.
Profecto. n. si se Christianos esse meminerũt
aliquid prodesse non ambigunt. Quodlibet
D igitur possit, prodesse, sicut etiã ipsi asserũt,
non credentibus non potest. Vnde coguntur
paruulos baptizatos in credẽtiũ numero de
putare, & authoritati sanctę vbiq; ecclesiæ
consentire, q̃ fideliũ nomine eos censet indi
gnos quibus iustitia Christi ẽt secundũ istos
prodesse nõ nisi credentibus posset. Sicut er-
go eorũ ꝑ quos renascũt iustitiæ spũs rñsio
ne sua traijcit in eos fidẽ, quã voluntate pro-
pria nondũ habere potuerunt: sic eorum per
quos nascuntur caro peccati traijcit. in eos
noxiã, quã nondũ uita propria contraxerũt,
& sicut eos vitæ spũs in Xp̃o regenerat fide-
les, sic eos corpus mortis in Adam gñauerat
peccatores. Ila. n. carnalis generatio est, hæc
spiritalis. Illa facit filios carnis, hæc filios spi
ritꝰ. Illa filios, mortis, hęc filios resurrectio
nis. Illa filios seculi, hæc filios Dei. Illa filios
irę hæc filios misericordiæ. Ac per hoc illa
pc̃tõ originali obligatos, ista oĩs peccati vin
culo liberatos. Postremo ad id qđ intellectu
perspicacissimo assequi valemus, authorita
te diuina consentire cogamur, bene qđ ipsi
nos admonẽt, iustitiã Xp̃i nisi credẽtib. pro- E
desse nõ posse, & ꝓdesse aliquid paruulis cõ
fitent. Vnde, vt diximus, necesse est eos ba-
ptizatos in credẽtiũ numero sine vlla tergi-
uersatione cõstituãt. Cõsequẽter igit̃ si nõ ba
ptizentur, inter eos qui nõ credũt erũt. Ac ꝑ
hoc nec vitã habebũt, sed ira Dei manet su- *1. Ioã. 5.*
per eos: qm̃ qui non credit filio, nõ habebit *Ioan. 3.*
vitã, sed ira Dei manet super eũ: & iudicati *Mar. 19.*
sunt qm̃ ꝗ nõ credit iã iudicatus est: & cõdẽ-
nabũtur, qm̃ qui crediderit & baptizatus fue
rit saluus erit: qui aũt nõ crediderit, cõdẽna-
bitur. Iã nunc videant isti qua iustitia tentent
vel conentur asserere, non ad vitã ęternã sed
ad irã Dei ꝑtinere, & diuinitus iudicari atq;
dãnari hoĩes, qui sine pc̃tõ sunt: si quemad-
modũ propriũ, ita nullum in eis est ẽt origi-
nale pc̃m̃. Iã cęteris quæ Pelagius insinuat
eos dicere, qui contra originale peccatũ di-
sputant, in illis duobus prolixi mei operis li
bris satis, quantũ arbitror, dilucideq; rñdi.
Qđ etsi quibusdã vel parũ vel obscurũ vide
bitur, dent veniã, & cõponãt cũ eis qui for-
tasse illud non quia parũ est, sed qui nimiũ
reprehẽdunt. Et qui ea q̃ pro natura quæstio
nũ dilucide dicta existimo, adhuc nõ intelli-
gunt, non mihi calũnientur pro negligẽtia,
vel pro meę facultatis indigẽtia, sed Deũ po
tius pro accipienda intelligentia deprecent̃.
Veruntñ nos non negligenter oportet aduer
tere, istũ, sicut eũ qui nouerunt loquũtur, p̃- F
dicandũ virũ, hanc argumentationẽ contra
peccati propaginẽ non ex propria intulisse
persona: sed quid illi dicant qui eã nõ appro
bant intimasse. Nec solũ hoc quod modo ꝓ
posui, eiq; rñdi, verũ ẽt cętera quibus me in
illis libris iã rñdisse recolui. Nam cum dixis
set si Adæ, inquiunt, pc̃m̃ etiam non peccã-
tibus nocuit, ergo & Christi iustitia ẽt nõ cre
dentibus prodest: quod in ijs quæ respondi,
cernis q̃ non solũ nõ expugnent quod dici-
mus, sed ẽt nos admoneant quid dicamus:
secutus adiunxit. Deinde aiunt, Si baptismus
mũdat antiquũ illud delictũ: qui de duob. ba
ptizatis nati fuerint, debẽt hoc carere pc̃tõ.
Non. n. potuerunt ad pastores transmittere,
quod ipsi minime habuerunt. Illud quoque
addũt, inquit, quia si anima non est ex tradu-
ce, sed sola caro, ipsa tãtũ habet traducẽ pec

cati,

cati,& ipſa ſola pęnā meretur: iniuſtum eſſe
dicētes,vt hodie nata aīa,non ex maſſa Adę,
tā antiquum pct̄m̄ portet alienū. Dicunt ēt,
inquit,nulla ratione cōcedi,vt Deus,qui pro
Excuſat Pelagiū. pria peccata remittit, imputet aliena. Videſ-
ne, obſecro, quēadmodū hoc totū Pelagius
non ex ſua, ſed ex aliorum perſona indiderit
ſcriptis ſuis, vſqueadeo ſciens hanc neſcio q̄
eſſe nouitatē, quæ contra antiquam eccleſiæ
inſitā opinionē ſonare nunc cęperit, vt eam
ipſe confiteri, aut verecundatus, aut veritus
fuerit. Et forte hoc ipſe non ſentit, ꝙ ſine pec
G cato naſcatur homo cui fatetur neceſſarium
eſſe baptiſmū, in quo fit remiſsio pct̄ōrum,
ꝙ ſine pct̄ō damnetur homo, quē neceſſe eſt
non baptizatū in non credentibus deputari:
Mar.16 quia vtique ſcriptura euangelica fallere non
pōt, in qua apertiſsime legitur. Qui non cre-
diderit, condēnabitur. Poſtremo ꝙ ſine pct̄ō
imago Dei nō admittatur ad regnū Dei, qm̄
niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, nō
pōt introire in regnū Dei: atq; ita vel in æter-
nā mortē ſine pct̄ō præcipitetur, vel (ꝙ eſt
abſurdius) extra regnū Dei habeat vitā æter-
nā: cū dn̄s prædicens ꝙ ſuis in fine dicturus
Mat.25. ſit, Venite benedicti patris mei, percipite re-
gnū ꝙ vobis paratū eſt ab initio mundi: ma-
nifeſtauerit ēt quid ſit ipſum regnū ꝙ dice-
bat, ita cōcludens, Sic ibunt illi in ambuſtio-
nē æternā, iuſti aūt in vitā æternam. Hæc igi-
tur & alia q̄ iſtum ſequūtur errorē, nimium
peruerſa & chriſtianę repugnantia veritati,
credo ꝙ vir ille tā egregie chriſtianus om-
nino non ſentiat. Sed fieri poteſt, vt ēt iſtorū
argumentis, qui contra peccati traducē ſen-
H tiunt, adhuc fortaſſe ita moueatur, vt audire
vel noſſe quid contra eos dicatur expectet.
Et ideo quid illi dicant, q contra peccati tra
ducē ſentiunt, nec tacere voluit, vt qō diſcu-
tiēda inſinuaretur: & à perſona ſua remouit,
ne hoc ēt ipſe ſentire iudicaretur. Ego autē
&ſi refellere iſtorū argumenta non valeā, vi
deo tn̄ inhærendum eſſe ijs quæ in ſcripturis
ſunt apertiſsima, vt ex ijs reuelent obſcura:
aut ſi mens nondū eſt idonea, quæ poſsit vel
demōſtrata cernere, vel abſtruſa inueſtigare,
ſine vlla hæſitatione credant. Quid aūt aper-
tius tot tātiſq; teſtimonijs diuinorū eloquio
rū quib. dilucidiſsime apparet, nec p̄ter Chri
ſti ſoc etatē ad vitā ſalutemq; æternā poſſe
quēquam hominū peruenire, nec diuino iu-
dicio iniuſte aliquē poſſe damnari: hoc eſt,
ab illa vita & ſalute ſeparari? Vnde fit conſe-
quēs, vt qm̄ nihil agitur aliud q̄n paruuli ba-
ptizātur, niſi vt incorporent eccleſiæ, i. Chr̄i
corpori mēbriſq; ſocientur, manifeſtum ſit
eos ad damnationē, niſi eis conſultū fuerit,
pertinere. Non aūt damnari poſſent, ſi pct̄m̄
vtiq; non haberent. Hoc, quia illa ætas nullū
in vita propria contrahere potuit, reſtat in-
telligere, vel ſi hoc nondū poſſumus, ſaltem I
credere, trahere paruulos originale pct̄m̄.
Ac per hoc ſi ambigui aliquid habent verba *Rom. 5.*
Apoſtolica, quib. dicit, Per vnū hominē pec
catū intrauit in mundū, & per pct̄m̄ mors,
& ita in oēs hoīes pertra[illegible], poſſuntq; ad
aliā duci transferriq; ſn̄i[illegible] nūquid & illud
ambiguū eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua *Ioan.3.*
& ſpiritu, non pōt intrare in regnū Dei? Nun
quid & illud, Vocabis nomen eius Ieſum: ip
ſe.n. ſaluū faciet populū ſuū à peccatis eorū?
Nunquid ēt illud. Quia nō eſt opus ſanis me *Lucæ 1.*
dicus, ſed ægrotantib. hoc eſt, quia nō eſt ne- *Matt. 9.*
ceſſarius eis qui nō habent pct̄m̄, ſed eis qui *Matt. 2.*
ſaluandi ſunt à pct̄ō? Nunquid ēt illud, Quia
niſi manducauerint hoīes carnē eius, hoc eſt *Ioan.6.*
participes facti fuerint corporis eius, non ha
bebunt vitā? His atq; hmōi alijs quæ nunc p̄-
tereo teſtimonijs, diuina luce clariſsimis, di
uina authoritate certiſsimis, nōne veritas ſi-
ne vlla ambiguitate proclamat, non ſolū in
regnum Dei non baptizatos paruulos intra-
re non poſſe, ſed nec vitam æternā poſſe ha-
bere p̄ter Chriſti corpus, cui vt incorporen
tur ſacr̄o baptiſmatis imbuuntur? Nonne ve
ritas ſine vlla dubitatione teſtatur, non ob a-
liud eos ad Ieſum, hoc eſt, ad Saluatorem, &
ad medicū Xp̄m pijs geſtantiū manib. ferri,
niſi vt per medicinā ſacr̄orum eius poſsint
à peccati peſte ſanari? Quid ergo cunctamur K
Apoſtoli verba, de quib. forte dubitamus, ēt
ipſa ſic intelligere, vt ijs congruant teſtimo-
nijs de quib. dubitare non poſſumus? Quan-
quā toto ipſo loco, vbi per vnius pct̄m̄ mul
torū condēnationē, & per vnius iuſtitiā mul
torū iuſtificationē Apoſtolus loquitur, nihil
mihi vr̄ ambigui, niſi ꝙ ait, Adam formā fu
turi. Hoc.n. reuera non ſolum huic ſn̄iæ con
uenit, qua intelligitur futuros eius poſteros
ex eadē forma cum pct̄ō eſſe generatos: ſed
ēt in alios & alios intellectus poſsūt hæc ver
ba deduci. Nam & nos inde aliud aliquando

 diximus,

diximus, & aliud fortaſſe dicemus quod tñ
huic intellectui non ſit aduerſum, & ipſe Pe
lagius non vno modo id expoſuit. Cętera ve
ro quę ibi dicuntur, ſi diligenter aduertãtur
atq; tractentur, ſicut in primo illorũ duorũ
libro vtcunq; comatus ſum, ẽt ſi ſubobſcurũ
pariunt rerũ ipſarũ neceſsitate ſermonẽ, nõ
tñ poterunt aliũ ſenſum hr̃e niſi per quẽ fa-
ctũ eſt, vt antiquitus ecelesia retineret fide-
les paruulos originalis peccati remiſsionẽ
per Xp̃i baptiſmũ conſequutos. Vnde nõ im
merito beatus Cyprianus oſtendit, q̃ hoc ab
initio creditum & intellectũ ſeruet eccleſia.
Qui cũ paruulos à materno vtero recentiſsi
mos iã idoneos ad percipiendũ Chr̃i baptiſ
mũ aſſereret, q̃ñ cõſultus fuerat, vtrũ hoc
ante octauũ diẽ fieri deberet: quantũ potuit
conatus eſt, eos demonſtrare perfectos: ne
quaſi pro numero dierũ, quia octauo antea
circuncidebãtur infantes, eos adhuc perfi-
ciendos exiſtimaret. Sed cũ magnũ eis defen
M ſionis patrociniũ præſtitiſſet, ab originali tñ
peccato eos immunes non eſſe cõfeſſus eſt.
Quia ſi hoc negaret baptiſmi cauſã, pp quẽ
percipiendũ eos defendebat, auferret. Potes
ipſam epiſtolã memorati martyris de bapti-
zãdis paruulis legere ſi volueris. Neq;.n. põt
deeſſe Carthagini. Verũ in hac etiã noſtra,
quantũ p̃ſenti quęſtioni ſatis viſum eſt, pau-
ca inde trãsferenda arbitratus ſum. Quæ pru
denter attẽde. Quantũ vero, inquit, ad cauſã
infantiũ pertinet, quos dixiſti intra ſecundũ
vel tertium diẽ quo nati ſunt conſtitutos, ba
ptizari non oportere: & conſyderandam eſ-
ſe legẽ circunciſionis antiquæ, atq; intra o-
ctauum diem cũ qui natus eſt, baptizandũ &
ſanctificandũ non putare: longe aliud con-
cilio ſancto viſum eſt. In hoc.n. quod tu pu-
tabas eſſe faciendũ, nemo conſenſit, ſed vni
uerſi potius iudicauimus nulli hominũ na-
to miſericordiã Dei, & gratiã denegandam.
Ioan. 10. Nam cum dñs in Euangelio ſuo dicat. Filius
hominis nõ venit animas hominũ perdere,
ſed ſaluare: quantũ in nobis eſt, ſi fieri potue
rit, nulla anima perdenda eſt. Aduertis ne q̃d
dicat, quẽadmodũ ſentiat, non tantũ carni,
ſed animæ quoq; infantis exitiabile eſſe atq;
mortiferũ ſine illo ſalutari ſacramento exi-
A re de hac vita? Vnde ſi iam nihil aliud dice-
ret intelligere noſtrũ fuit, ſine peccato ani-
mam perire non poſſe. Sed vide paulopoſt
defendens innocentiam paruulorũ, quid tñ
de illis apertiſsime fateatur. Cęterũ ſi hoĩes,
inquit, impedire aliquid ad conſecutionem
gratię poſſet, malis adultos & prouectos &
maiores natu poſſent impedire peccata gra-
uiora. Porro autẽ ſi etiam grauiſsimis deli-
ctoribus, & In Deũ multũ ante peccãtibus,
cum poſtea crediderint remiſsio pc̃torum
datur, à baptiſmo atq; gr̃a nemo prohibetur:
quanto magis prohiberi nõ debet infans, q
recens natus nihil peccauit, niſi quod ſcd̃m
Adã carnaliter natus contagium mortis an-
tiquæ prima natiuitate contraxit? Qui ad re-
miſsionẽ peccatorũ accipiendã, hoc ipſo fa
cilius accedit, ꝙ illi remittuntur nõ propria,
ſed aliena peccata. Vides quanta fiducia ex
antiqua & ĩdubitata fidei regula vir tãtus iſta
loquitur, quia hæc documẽta certiſsima iõ B
protulit, vt illud quod erat incertũ, vnde cõ-
ſuluerat ille cui reſcribit, & vnde concilij de
conſenſiſſe* cõmemorat, vt ſcilicet etiã ante *Al. l. conſtitutum eſſe.*
octauũ diem, ex quo die natus eſſet infans,
eũ afferetur baptizare nemo dubitaret: per
hæc firmamẽta probaretur? Neq; enim hoc
tunc quaſi nouum, aut quaſi aliqua cuiuſquã
contradictione pulſatũ, cõcilio ſtatuebatur
firmabatur, ꝙ obſtricti originali peccato te-
nerentur infantes. Sed cũ illic alia cõſulatio
verſaretur, & diſceptaretur pp legẽ carnalis
circunciſionis, vtrũ eos & ante octauũ diem
baptizari oportet: ideo ei q hoc negabat ne-
mo conſenſit: quia iã nõ cõſulendũ, nec di-
ſceptãdũ ſed firmũ certumq; habebatur, ani
mam ſaluti æternæ, paritura, ſi hanc vitã ſi-
ne illius ſacramenti conſecutione finiret: &
quanuis ab vtero recentiſsimi paruuli ſolo
reatu eſſent pc̃ti originalis obſtricti, quare il
lis etſi multo facilior ꝙ alienorũ, ſed tñ eſſet
neceſſaria remiſsio pc̃torum. His certis illa
incerta de octauo die quæſtio diſſoluta eſt,
atq; in concilio iudicatũ, homini nato inæ-
ternũ pereat, omni die debere ſuccurri: cum
ẽt de carnali circunciſione ratio redderetur
quod vmbra eſſe futuri, non ꝙ intelligere-
mus etiã baptiſmum octauo die ex quo na-
tus eſt homo dari oportere: ſed nos in Xp̃i
reſurrectione ſpiritaliter circuncidi, qui ter-
tio quidem poſt diẽ paſsionis, in diebus heb
domadarum, quibus tempora prouoluun- C
tur, octauo hoc eſt, poſt ſabbatum primo die
à mortuis reſurrexit. Et nunc neſcio cu-

ius

ius nouæ disputationis audacia quidã nobis
facere conantur incertũ, ꝙ maiores nostri
ad dissoluenda quædã, quæ nõnullis videbã-
tur incerta, tanquã certissimũ proferebant.
Qñ.n. primitus hoc disputari cęperit nescio.
illud tñ scio, ꝙ ẽt sanctus Hieronymus, qui
hodieq; in literis ecclesiasticis tã excellentis
doctrinæ fama ac labore versatur, ad quasdã
soluendas in suis libris quęstiones ẽt hoc cer
tissimũ adhibet sine vlla disceptatione docu
mentũ. Nã in eo, ꝙ in Ionã Prophetam scri-
psit, cũ ad eũ venisset locũ vbi cõmemoran-
tur ẽt paruuli ieiunio castigati: maior inquit
ętas incipit, vsq; ad minorẽ ꝑuenit. Nullus.n.
absq; pc̄tõ, nec si vnius quidẽ diei fuerit vita
eius, & innumerabiles anni vitæ illius. Si.n.
D stellæ mundæ non sunt in cõspectu Dei, quã
to magis vermis & putredo, & ij qui pecca-
to offendentis Adam tenentur obnoxij? Hũc
doctissimũ virum, si facile interrogare posse
mus, q̃ multos vtriusq; linguæ diuinarũ scri-
pturarũ tractatores Christianarumq; dispu-
tationum scriptores cõmemoraret, qui non
aliud ex quo Christi est ecclesia constituta
senserunt, non aliud à maiorib. acceperunt,
non aliud posteris tradiderunt? Ego quidem
quãuis longe pauciora legerim, nõ memini
me aliud audisse à Christianis, qui vtrunque
accipiunt testm̃, non solũ in ecclesia catho-
lica, verumẽt in qualibet hæresi vel schisma-
te constitutis: non memini me aliud legisse
apud eos quos de his reb. aliquid scribentes
legere potui, qui scripturas canonicas seque
rentur, vel sequi se crederent, credive voluis
sent. Vnde nobis hoc negociũ repente emer
serit nescio. Nã ante paruũ tp̃s a quibusdam
transitorie colloquentibus, cursim mihi au-
res perstrictæ sunt, cũ illic apud Carthaginẽ
essemus non ideo paruulos baptizare, vt re-
missionẽ accipiant pc̄tõrum, sed vt sanctifi-
cẽtur in Xp̃o. Qua nouitate permotus, & q̄a
opportunũ nõ fuit, vt contra aliquid dicerẽ,
& non tales hoĩes erant de quorũ essem au-
thoritate solicitus, facile hoc in trãsactis atq;
abolitis habui. Ecce cõtra Ecclesiã studio flã
E mante defenditur: ecce scribendo ẽt memo-
riæ cõmendatur: ecce res in hoc discriminis
adducitur, vt hinc ẽt à fratrib. consulamur:
ecce cõtra disputare atq; scribere cogimur.
Iouinianus. Ante paucos annos Romæ quidã extitit Io-
uinianus, qui sanctimonialibus ẽt ætate iam
prouectiorib. nuptias persuasisse dicatur, nõ
illiciẽdo, quo earũ aliquã ducere vellet vxo
rẽ, sed disputa[n]do virgines sanctimoniæ di-
catas nihil amplius fidelib. coniugatis apud
Deũ habere meritorũ. Nunq̃ tñ hoc ei com-
mentũ venit in mentẽ, vt asserere conaretur,
sine originali peccato nasci hominũ filios.
Et vtiq; si hoc astrueret multo procliuius vel
lent fęminæ nubere, fętus mundissimos pari
turæ. Huius sanè scripta (nã & scribere ausus
est) cũ fratres ad Hieronymũ refellenda mi-
sissent, non solũ in eis nihil tale cõperit, verũ
ẽt ad quædã eius vana cõfutanda, hoc tanq̃
certissimũ de hoĩs originali pc̄tõ, vnde vtiq;
nec ipsum dubitare credebat, ĩter multa sua
documenta deprõpsit. Id agentis hæc verba
sunt, Qui dicũt se, inquit, manere in Christo F
debent sicut ille ambulauit & ipsi ambulare.
Eligat aduersarius è duob. ꝙ vult, optionem
ei damus. Manet in Christo, an non manet? Si
manet, ita ergo ambulet vt Christus. Si aũt te
merariũ est similitudinẽ virtutũ dñi pollice-
ri, non manet in Xp̃o: quia non ingreditur vt
Christus. Ille pc̄tm̃ non fecit, neq; inuentus *Esa.53.*
est dolus in ore eius: qui cũ malediceretur
non maledixit, & tanquã agnus coram ton-
dente sic non aperuit os suum: ad quẽ venit *Ioan.14.*
Princeps mundi istius, & inuenit in eo nihil:
qui cũ pc̄tm̃ non fecisset, pro nobis pc̄tm̃ eũ
fecit Deus. Nos aũt iuxta epistolam Iacobi, *Iac.3.*
multa peccamus oẽs, & nemo mundus a pec
catis, nec si vnius quidẽ diei fuerit vita eius.
Quis.n. gloriabitur castũ se habere cor, aut
quis confidet mundũ se esse a peccatis? Tene
murq; rei in similitudinem præuaricationis
Adam. Vnde & Dauid dicit. Ecce in iniqui- *Psal.50.*
tatibus conceptus sum, & in delictis cõcepit
me mater mea. Hæc non ideo cõmemoraui,
ꝙ disputatorũ quorũlibet sententijs tanquã
canonica authoritate nitamur, sed vt appa-
reat ab initio vsq; præsens ad tp̃s, quo ista no
uitas orta est, hoc de originali pc̄tõ apud ec
clesiæ fidẽ tanta constantia custoditum, vt ab
eius, qui dñica tractarent eloquia magis cer-
tissimũ proferret ad alia falsa refutanda, q̃ id
tanquã falsum refutari ab aliquo tentaretur.
Cęterum in sanctis canonicis libris viget hu
ius sñiæ clarissima & plenissima authoritas. G
Clamat Apostolus, Per vnũ hominẽ pc̄tm̃ in
trauit in mundũ, & per peccatũ mors: & ita
in omnes homines pertrãsijt, in quo oẽs pec

cauerunt. Vnde nec illud liquide dici pōt, ꝙ pctm̃ Adæ ēt non peccantib. nocuit, cũ scriptura dicit: In quo oēs peccauerunt. Nec sic dñr ista aliena pctã, tanquam oīno ad paruulos non pertineant. Siquidē in Adã oēs tunc peccauerũt, qñ in eius natura illa vi insita qua hos gignere poterat, adhuc oēs ille vnus fuerunt. Sed dñr aliena: quia nondũ ipsi agebant vitas proprias, sed quicquid erat in futura propagine, vita vnius hoīs cõtinebat. Nulla, inquiunt, rõne conceditur, vt Deus q̃ propria pctã remittit, imputet aliena. Remittit, sed spũ regeneratis, non carne generatis. Im-

H putat vero, non iã aliena sed propria. Aliena quippe erant, cũ iã qui propagata ea portarent nondũ erant. Nũc vero carnali generatione iã eorũ sunt, quib. nondũ spiritali regeneratione dimissa sunt. Sed si baptismus, inquiunt, mũdat antiquũ illud delictũ: qui de duob. baptizatis nati fuerint, debent hoc carere pctō. Non.n. potuerunt ad posteros trãsmittere, ꝙ ipsi minime habuerunt. Ecce vnde plerunq; cõualescit error, cũ hoīes idonei sunt ijs reb. interrogandis, quib. intelligēdis non sunt idonei. Cui.n. auditori, vel quibus explicē verbis, qũo mortalia vitiosa primordia non obsint eis, qui alijs primordijs immortalib. inchoati sũt, & tñ obsit eis quos ijdē ipsi, quib. iam nō obsunt, ex eisdē vitiosis primordijs generauerint? Qũo id intelligat hõ, cuius tardiusculã mentē impedit etiã suæ sñiæ p̄iudiciũ & peruicaciæ grauissimæ vinculũ? Verumtñ si aduersus eos mihi esset causa ista suscepta, qui omnino paruulos baptizari prohiberent, aut superfluo baptizari contenderent, dicentes eos ex fidelib. natos, parentũ meritũ necessario consequi: tunc deberē ad hanc opinionē cõuincendã laboriosius fortassis & operosius excitari. Tunc si mihi apud obtusos & contentiosos, pp rerum naturæ obscuritatē, difficultas refellendi falsa & persuadendi vera resisteret, ad hæc forte q̃ in vsu atq; in prõptu essent exēpla cõfu-

I gerē, vicissimq; interrogarē, ut quia eos mo ueret qũo pctm̃, ꝙ mundatur per baptismũ, maneat in eis quos genuerint baptizati: ipsi explicarent qũo præputiũ, ꝙ per circuncisionam aufertur, maneat in eis quos genuerint circũcisi: qũo ēt palea, q̃ opere humano tanta diligentia separatur, maneat in fructu qui de purgato tritico nascitur. His & talib. forsitan vtcunq; conarer exēplis persuadere hominibus qui mundationis sacra superfluo filijs mundatorũ crederent adhiberi, q̃ recto cõsilio baptizatorũ filij baptizentur quamq; fieri possit vt homini habenti vtrunq; semē, & mortis in carne & immortalitatis in spũ, nõ obsit generato per spm̃, ꝙ obest eius filio generato per carnē: sitq; in isto remissione mundatũ, ꝙ sit ēt in illo simili remissione, velut circuncisione, velut trituratione, ac vētilatione mundatũ. Nunc uero qm̃ quidē cũ eis agimus qui confitentur baptizatorũ filios K baptizandos, quanto melius sic agimus ut dicamus, uos qui asseritis de hominib. a peccati labe mundatis, sine peccato nasci filios debuisse: cur nõ attenditis eo modo uobis posse dici, de Christianis parentib. Christianos nasci filios debuisse? Cur igitur eos Christianos fieri debere censetis? Nunquid in eorum parentib. corpus Christianũ non erat, quibus dictũ est, Nescitis quia corpora uestra membra sunt Christi? An forte corpus quidē Christianũ ex Xp̄ianis parentib. natũ est, sed non Christianã aīam accepit? Hoc uero multo est mirabilius. Nanq; utrũlibet de aīa sentiatis, quia profecto, & cũ Apostolo nõ eã creditis, anteq̃ nasceret aliquid egisse boni aut mali, aut de traduce attracta est, & similiter vt corpus de Chistianis Xp̄ianũ, sic aīa ēt Christiana esse debuit, aut a Chr̃o creata, uel in Christiano corpore, uel pp Christianũ corpus Christiana debuit creari, seu mitti. Nisi forte dicetis Christianos hoīes Christianum corpus gignere potuisse, & ipsum Christum aīam Christianã non potuisse procreare. Cedite itaq; ueritati, & uidete sicut fieri potuit, ꝙ & uos fatemini, ut de Christianis nõ Christianus, de mēbris Christi non mēbrũ Christi, atq; ut occurramus ēt omnibus qui licet falsę quocunq; religionis noīe detinenĩ, de cõsecratis non consecratus, ita ēt fieri ut de mundatis nõ mundatus nascat. Quid rñdebitis quare de Christianis nõ Christianus nascatur, nisi quia nõ facit generatio, sed regene L ratio Christianos? Hanc igitur uobis reddite rationē: quia similiter a pctīs nemo nascendo: sed oēs renascendo mũdantur. Ac p hoc de hoīb. ideo mundatis qm̃ renatis, homo q̃ nascitur renascitur, ut ēt ipse mundet. Potuerunt.n. parentes ad posteros transmittere, ꝙ ipsi minime habuerunt, non solum sicut fru-

menta

Al.l. vnde conualescit.

1. Cor. 6.

menta paleā,& præputiū circuncisus, sed ét quod & vos dicitis, fideles infidelitaté in posteros traijciunt, ꝙ iā nō est illorū per spm̃ regeneratorū, sed quo ī carne generati sunt mortalis seminis vitiū. Nā vtiq; quos paruulos per sacramentū fideliū fideles faciendos esse iudicatis, infideles natos ex parentibus fidelibus non negatis, At.n.si anima nō est ex traduce, sed sola caro, ipsa tm̃ habet traducé peccati, & ipsa sola pęnā meret. Hoc.n. sentiunt iniustum esse dicétes, vt hodie nata anima non ex massa Adæ, tā antiquū pctm̃ portet alienū. Attéde obsecro ré: quéadmodū vir circunspectus Pelagius, Nā ex eius libro hæc q̄ mō posui verba scripsi, sensit q̄ in difficili de aīa quæstione versetur. Nō.n.ait, quia aīa non est ex traduce: sed si anima non est ex traduce: rectissime faciens de re tā obscura, de qua nulla in scripturis sanctis certa & aperta testimonia inuenire possumus, cūctanter loqui potius quam fidenter. Quapropter ego quoq; huic propositioni non præcipiti assertione respondeo. Si aīa nō est ex traduce: ergo q̄ ista iustitia é, vt recés creata & ab omni delicto prorsus immunis, ab oī cōtagione peccati penitus libera, passiones carnis, diuersosq; cruciatus, & ꝙ est horribilius, ét dęmonū incursus in paruulis substinere cogat? Neq;.n.aliquid horū caro sic patitur. vt nō ibi aīa potius q̄ viuit ac sentit pęnas luat: hoc. n. si iustū ostendit, sic ét ōndi potest, qua iustitia ī carne quoq; peccati subeat originale pctm̃, baptismatis sacramento & gratiæ miseratione mundādū. Si aūt illud ostédi non potest, neq; posse arbitror. Aut ergo vtrūq; occultū feramus, & nos homines esse meminerimus: aut aliàs aliud de anima opus (si necesse videbitur) cautela sobria disputando moliamur. Nunc tantū illud quod ait Apostolus, Per vnū hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatū mors, & ita in omnes homines pertransijt, in quo oēs peccauerunt: sic accipiamus, ne tot tantisq; apertissimis diuinarum scripturarū testimonijs, quibus docemur præter Christi societaté, q̄ in illo & cū illo fit cū sacramentis eius imbuimur, & eius membris incorporamur, vitā salutemque ęternam adipisci neminem posse: nimis insipienter atq; infęliciter repugnare iudicemur. Neq; enim alio sensu dictū est ad Romanos, Per vnū hominē peccatū intrauit in mūdū, & per peccatū mors, atq; ita in oēs homines pertrāsijt: q̄ illo quo dictū est ad Corinthios, Per hominē mors, & per hominē resurrectio mortuorū. Sicut enim in Adā omnes moriūtur, sic & in Xpo omnes viuificabūtur. Nemo quippe ambigit, hoc ibi de corpore mortis dictū qm̃ de resurrectione corporis magna Apostoli intétione q̄stio versabat: & ideo videt de pctō tacuisse, quia nō erat quæstio de iustitia. Hic aūt ad Roma. vtrūq; posuit, & vtrūq; diutissime cōmendauit, peccatū in Adā iustitiā in Christo: & morté in Adā, vitam in Xpo. Quę oīa verba sermonis Apostolici, quātū potui satisq; visum est, in prim[illegible]tiam dixi illorū duorū libro perscrutatus [illegible]i. Quanquam etiam ibi ad Corinthios [illegible]ipsum de resurrectione diu tractatū sic in fine concluserit, vt nos dubitare non fineret morté quoq; corporis merito accidisse peccati. Cum.n.dixisset. Oportet corruptibile hoc induere incorruptioné, & mortale hoc induere immortalitaté: cū aūt corruptibile hoc indutū fuerit incorruptioné, & mortale hoc immortalitaté, tūc fiet sermo, inquit, qui scriptus est. Absorpta est mors in victoria. Vbi est mors contentio tua? vbi est mors aculeus tuus? Deinde subiecit, Aculeus autem mortis est pctm̃, virtus vero peccati Lex. Quia ergo sicut apostoli apertissima verba declarāt, eo absorbet mors in victoria, quo corruptibile & mortale hoc induet incorruptioné & immortalitaté, i. quo viuificat Deus & mortalia corpora nostra propter inhabitantem spiritū eius in nobis: manifestum est & hui⁹ mortis corporis, quæ resurrectioni carnis contraria est aculeū fuisse pctm̃. Aculeum auté, quo mors facta est, non quem mors fecit. Peccato.n. morimur, nō morte peccamus. Sic itaq; dictū est, aculeus mortis: quo, lignū vitę. Non ꝙ hominis vita faceret, sed quo vita hominis fieret. Et quomodo lignum scientiæ per qđ scientia fieret hominis, nō qđ ꝑ suā sciétia faceret hō, sic ergo & acule⁹ mortis, quo mors facta est, non qué mors facit. Sic.n.dicimus, & poculū mortis, quo aliqs mortuus sit vel mori possit, nō ꝙ moriés mortuusve confecerit. Aculeus itaq; mortis peccatum est. Peccati pūctura mortificatū est genus humanum. Quid adhuc quærimus? cuius mortis, vtrū animæ, an corporis? vtrum primæ,

Margin notes: *Difficilis de anima quæstio.* — M — *Rom. 5.* — A — *Rom. 5.* — 1. Co. 15. — B — C

qua nũc oẽs morimur:an ſecundæ, qua tunc impij moriẽtur? Nulla caſa eſt exagitandi q̃ſtioné, nulius tergiuerſandi locus. Apoſtoli verba quibus id agebat, interrogata rñdent.
1.Co.15. Cũ mortale hoc, iẽ teruduerit immortalitatẽ, tũc fiet ſeruntes qu ιοrij vs eſt, Abſorpta eſt mors in victoria, vbi ẽ mors victoria tua, Vbi eſt mors aculeus tuus, Aculeus aũt mortis pctm̃, virtus vero peccati lex. De reſurrectione corporis agebat, qua abſorbebitur
D mors in victoria, cum mortale hoc induerit immortalitatẽ. Tũc ipſi morti inſultabitur, q̃ in victoria reſurrectione corporis abſorbebit: tũc ei dicet. Vbi ẽ mors victoria tua? Vbi eſt mors aculeu[illegible]us? Morti ergo corporis hoc dicetur: [illegible]n. abſorbebit victorioſa immortalitas, [illegible]ortale hoc immortalitatẽ induet. Morti, inq̃, corporis hoc dicetur, vbi n &victoria tua, qua oẽs ſic viceras vt ẽt Dem ped tecũgi[illegible]ligeret, teq; nõ vitãdo ſed ſuſcip credõ nimiu q[illegible]iciſti in morientibus: victa eſm minime repVictoria tua qua abſorbueras com epiſtola ientiũ, tpalis fuit: victoria nr̃a quaterris quo ribus abſorpta es reſurgẽtiũ, æterna coitabit. Vbi ẽ aculeꝰ tuus, hoc ẽ peccatũ, quo puncti & venenati ſumus, vt ẽt in corporib. noſtris fieres, & ea tã longo tpe poſsideres. Aculeus aũt mortis eſt pctm̃, virtus vero pcti lex. Peccauimus in vno oẽs,
Rom.6. vt moreremur in vno oẽs accepimus legẽ, nõ vt emẽdatione finiremus pctm̃, ſed vt trãſgreſsione augeremus: Lex. n. ſubintrauit vt abũdaret. Et cõcluſit ſcriptura oĩa ſub pctõ. Sed Deo gratias qui dedit nobis victoriã p dñm nr̃um Ieſum Chriſtũ, vt vbi abundauit delictũ, ſuperabũdaret gratia atq; vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus, & vinceremus mortẽ qui per immortalẽ re
E ſurrectionẽ, & aculeũ eius peccatũ per gratuitã iuſtificationẽ. Nemo itaq; de hac re fallatur & fallat. Oẽs adimit atq; aufert iſte ſancta ſcripturæ ſenſus manifeſtus ambages. Quemadmodũ ab origine trahitur mors in corpore mortis huius, ſic ab origine tractũ eſt peccatum in hac carne peccati. Propter quod ſanandum & propagine attractũ: & voluntate auctum, atque ad ipſam carnem reſuſcitandam medicus venit in ſimilitudine carnis peccati: qui non eſt opus ſanis ſed æ-
1.Cor.6. grotantibus: nec venit vocare iuſtos ſed peccatores. Proinde qđ ait Apoſtolus, cum fideles moneret vt ſe ab infidelibus coniugib. nõ diſiungerent, Sanctificatus eſt. n. vir infidelis in vxore, & ſanctificata ẽ mulier infidelis in fratre: alioquin filij veſtri immundi eſſent, nũc aũt ſancti ſunt; Aut ſic ẽ accipiẽdũ quẽadmodũ & nos alibi, & Pelagius cũ eandem ad Chorinthios epiſtolã tractaret expoſuit, ꝙ exẽpla iã pceſſerãt & virorũ quos vxores,
F & feminarũ quas mariti lucrifecerãt Chriſto & paruulorũ ad quos faciẽdos Chriſtianos volũtas Chriſtiana ẽt vnius parẽtis euicerat: aut, ſi ꝙ magis verba Apoſtoli videnẽ ſonare & quodãmodo cogere, aliqua illic intelligẽda eſt ſanctificatio, qua ſanctificabãtur vir vel mulier infidelis in cõiuge fideli: & qua ſancti naſcebãtur filij fideliũ, ſiue qa in mẽſtruo cruore mulieris à cõcubitu cõtinebat, quicũq; vir vel femina id in lege didicerat. Nã hoc Ezechiel inter illa pcepta poſ nit, q̃ nõ figurate accipiẽda ſunt, ſiue p p aliã quãlibet q̃ ibi aperte ppoſita nõ eſt, ex ipſa neceſsitudine cõiugiorũ atq; filiorũ ſanctitatis aſpergine: Illud tñ ſine dubitatione tenẽdũ eſt, q̃cũq; illa ſanctificatio ſit, nõ valere ad Chriſtianos faciendos atq; ad dimittẽda pctã, niſi Chriſtiani eccleſiaſtici inſtitutione ſacramẽti efficiãtur fideles. Nã nec cõiuges infideles, quãlibet ſanctis & iuſtis con iugibus hæreant, ab iniquitate mũdantur, q̃ à regno Dei ſeparatos in dãnationẽ venire cõpellit: nec paruuli de quibuslibet ſanctis iuſtiſq; pcreati originalis peccati reatu abſoluuntur, niſi in Chriſto fuerint baptizati. Pro quib. tãto impenſius debemus, q̃to p ſe ipſis minꝰ pñt. Id. n. agit iſta diſputatio: cõtra
G cuius nouitatẽ antiqua veritate nitẽdũ eſt, vt infantes oĩno ſuperfluo baptizari videantur. Sed aperte hoc nõ dr̃, ne tã firma ſalubriter Eccleſiæ cõſuetudo violatores ſuos ferre nõ poſsit. Sed ſi pupillis opẽ ferre præcipimur, quãto magis p iſtis laborare debemus, q̃ deſtitutiores & miſeriores pupillis ẽt ſub parẽtib. remanebũt ſi eis Xp̃i gr̃a denegabit, quã per ſe ipſi flagitare non poſſunt? Illud aũt ꝙ dicũt ſine vllo pctõ aliquos hoẽs iã ratione vtẽtes in hoc ſeculo vixiſſe vel viuere: optandum eſt vt fiat conandum eſt vt fiat, ſupplicandum eſt vt fiat non tamen quaſi factũ fuerit confitendum. Hoc. n. optãtibus & conãtibus & digna ſupplicatione deprecantibus, quicquid remãſerit pctõrũ p hoc quotidie

tidie soluitur, qđ veraciter in oratione dicimus. Dimitte nobis debita nr̃a, sicut & nos dimittimus debitorib nr̃is. Quã orationẽ quisquis cuilibet homini sancto & Dei voluntatẽ facienti atq; facienti, p̃ter vnũ fructũ sanctorũ, dicit in hac vita necessariã nõ fuisse, multũ errat, nec põt oĩno illi ipsi placere quem laudat. Si aũt seipsũ talẽ putat, ipse se decipit & veritas in eo nõ est: nõ ob aliud nisi quia falsum putat. Nouit ergo ille medicus q̃ nõ est opus sanis sed ægrotãtibus, quẽadmodũ nos curãdo p̃ficiat in æternã salutẽ: & ipsam quanuis peccati merito inflicta sit, nõ aufert in hoc seculo eis quibus p̃cta dimittit, vt ẽt cũ eius timore superando suscipiant p̃ fidei synceritate certamẽ: & in quibusdã ẽt iustos suos, q̃m adhuc extolli p̃nt, nõ adiuuat ad p̃ficiẽdã iustitiã: vt dũ nõ iustificatur in cõspectu eius oẽs viuens, actione gratiarũ semper indulgẽtiæ ipsius debeamus: & sic ab illa prima causa omniũ vitiorũ, hoc est, à tumore superbiæ sancta humilitate sanemur. Hanc epistolã dũ disputatio mea breuẽ parturit, liber prolixus est natus: vtinam tam perfectus quam tandem aliquando finitus.

Matt. 6.
1. Ioan. 1.
Psal. 142.

Nebridius Augustino quæstionem proponit vnde nocturnæ imagines, & somnia dormentibus subrepant. Debebat hęc pręponi Epistolę CXV. quæ huius est responsoria. Epistola XVII.

AVgustino Nebridius. Festinanti mihi ad rẽ peruenire, nullum proemiũ, nullum placet exordium. Quid sit mi Augustine, vel qui modus est ille, quo vtuntur superiores potestates, quas cęlestes intelligi volo cũ eis placet nobis dormientibus aliqua sõnia demonstrare? Qui (inquã) modus est, id est, quomodo id faciũt qua arte quibus imaginibus, quibusq; instrumentis aut medicamentis animum vel nostrũ per cogitationes suas impellunt, vt nos etiã ea cogitando imaginetur. An ipsam in suo corpore vel in sua phantasia facta nobis offerunt & ostendunt. Sed si in suo corpore ea faciunt, sequit̃ vt & nos alios oculos corporeos intrinsecus habeamus cũ dormimus, quibus illa videmus quæ illi in suo corpore formauerũt. Si vero ad istas res nõ corpore adiuuãtur suo, sed in fantastico suo ista disponunt, atq; in phantastica nostra contingũt, vt sit visum, quod est somniũ, cur (quęso te) nõ ego phantastico meo tuũ phantasticũ ea somnia gñare compello, quæ mihi primo [illegible] ipse formaui? Certe mihi est phant[illegible] voto potens fingere, cũ [illegible]niũ, sed ipsum corp[illegible]rum video in nobis somnia gñare. Nã c[illegible] semel habuerit per affectũ quo aĩę copulatur cogit nos idipsum miris modis p̃ phantasiã simulare. Sępe dormiẽtes cũ sitimus bibere somniamus, & esuriẽtes quasi comedẽtes videmur, & multa alia q̃ quasi cõmercio quodã à corpore in aĩam phantastice trãsferũtur. Hæc pro sui obscuritate, p̃ nostraq; imperitia ne m[illegible] minus eleganter minusq; subtiliter [illegible]icata sunt: tu id facere quantum pote[illegible]borabis.

Epistola hæc, p̃ter pauca q̃ in initio [illegible] tota inserta est epistolę nu[illegible] & [illegible] ius initium, Quan[illegible] cognitor sis. Epistola X[illegible]

NEbridio Augustin[illegible]ssimis literis tuis r̃ndere malui, nõ q̃ contẽpserim præcedentia quæsita tua, minusue me delectauerint, sed q̃ in r̃ndẽdo maiora q̃ opinaris molior. Quanquã.n. largiorẽ q̃ longissima epistolã tibi mittendã esse præscripseris, nõ tñ tantũ habemus ocij, quantũ existimas, q̃ semper optasse nos nosti, & optamus. Ne q̃ras cur ita sit. Illa.n. facilius quibus impedior, q̃ cur impediar exposuerim. Scribis cur ego & tu cũ simus singuli eadẽ multa faciamus, sol aũt nõ idẽ faciat qđ cętera sydera. Cuius rei causam conarer. Nam si eadem nos agimus, multa & ille cum cęteris agit. Si non ille, nec nos. Ambulo & ambulas & mouetur & mouentur: Vigilo & vigilas, Lucet & lucent: Disputo & disputas, circuit & circumeunt: tametsi actus animi nullo modo est ijs, quæ videmus, cõparandus. Si autẽ animum, ita vt æquum est, animo conferas, magis idẽ vel cogitare, vel cõtẽplari, vel siquid aliud cõmodius dicitur, si vllus eis inest animus, sydera q̃ homines consyderanda sunt. Cęterũ in corporũ motibus, vt si soles diligẽter attẽdas, nihil omnino à duobus idem fieri potest. An tu cum deambulamus simul, satis idem nos agere existimas? absit à prudẽtia tua. Septentrioni nanque vicinior nostrũ

qui

qui deambulat, aut alterũ pari motu antecedat, aut, tardius ingrediatur necesse est: neutrũ tñ sentiri põt. Sed tu, nisi fallor, quid intelligamus nõ q[illegible]sentiam[illegible]s expectas. Quod si ab axe in M[illegible] ten[illegible]damus cõiuncti nobis atq; [illegible] ale[illegible]nus, innitamurq; marmori leui, & ęqua[illegible] et ebori, tñ nõ põt esse amborũ idẽ motus, q̃ vena pulsus, q̃ forma, q̃ facies. Remoue nos & pone Glauciã prolem, nihil egeris. Quippe hic ẽt simillimis geminis tanta est necessitas, vt ꝓprie moueant, quãta fuit ne singuli nascerẽt. At.n. hoc inquies rationi tñ: ꝙ aũt sol ab astris differt, sensibus ẽt clarũ atq; manifestũ est. Si magnitudi[illegible] me cogis aspicere, nosti de inter[illegible] nu[illegible]tila est [illegible]ta dicant, & ad quantum incertũ [illegible] ista reuocetur. Sed vt cõ

M ced[illegible] esse vt appa[illegible]et, sic.n. & credo, cuius [illegible]m fefellit illa proceritas, ne se pte[illegible]ris q̃ quę sex longissimis. Qui te [illegible] æsisse hominẽ ęqualẽ, Et cu[illegible]risses, vsq; in eius formã nostra [illegible]m tẽdere voluisse. Quare cum in [illegible]oq; aliquid tale existat, nihil de cęlo puto esse mirãdũ: Si aũt te mouet quod prӕter solẽ nullius syderis lumen implet diem: quis (quæso te) hominibus tãtus apparuit quãtus ille homo quẽ Deus suscepit longe aliter q̃ cęteros sanctos atq; sapientes. Quẽ si cũ alijs hoĩb. conferas maiori distantia continẽtur, q̃ collatione solis cęteras sydera. Quã sanè similitudine diligẽter intuere: Fieri.n. potest mente, qua excellis, vt quandã questionẽ de homine Christo à te ꝓpositam transeuntes dissoluerimus. Itẽ quæris vtrũ summa illa veritas & summa sapiẽtia & forma rerũ, ꝑ quẽ facta sunt oĩa, quem filiũ Dei vnicũ sacra nostra ꝓfitentur, generaliter hominis an ẽt vniuscuiusq; nostrũ rationẽ contineat. Magna questio. Sed mihi videtur, quod ad hominẽ faciendũ attinet, hominis quidẽ tantũ, non meã vel tuã ibi esse rationẽ: quod aũt ad orbẽ tẽporis, varias hominẽ rationes in illa synceritate viuere. Verũ hoc cũ obscurissimũ sit, qua similitudine illustrari possit, ignoro: nisi forte ad artes illas quę insunt animo nostro cõfugiendum est: Nam in disciplina mittendi vna est anguli ra

A tio, vna quadrati. Itaque quotiens demõstrare angulum volo, non nisi vna ratio anguli mihi occurrit. Sed quadratum nequaquã scriberem, nisi quatuor simul angulorum rationẽ intuerer. Ita quilibet homo vna ratione, qua homo intelligitur, factus est. At vt populus fiat quã vis & ipsa vna ratio, non tamen hominis ratio sed hominum. Si igitur pars huius vniuersi est Nebridius, sicut est: & omne vniuersum partibus consit, nõ potuit vniuersi cõditor Deus rationẽ partium nõ habere. Quamobrẽ quod plurimorũ hominũ ibi ratio est, non ad ipsum hominem pertinet, quanquam miris rursum modis ad vnũ omnia redigantur. Sed tu id commodius co

B gitabis: his contentus sis interim peto, quanquam iam excesserim veniam.

Glaucia proles q̃ geminorum erat admodũ similium.

Augustinus Nebridio de animæ corpore. In fine quæstiones tales ad se nihil pertinentes rogat vt dimittant. Epistola 19.

NEbridio Augustinus. Vsitata tibi scribere non libet, noua non licet. Alterum enim video tibi non conuenire, alterum nõ mihi vacare. Nam ex quo alijs abs te, nulla mihi oportunitas, nullum ocium datum est, ea quæ inter nos quærere solemus, agitandi atque versandi. Sunt quidem hyemales nimis longę noctes, nec à me totę dormiuntur, sed se objiciunt magis cogitanda cum ocium est, quę definiendo sunt ocio necessaria. Quid ergo faciam, mutus ne apud te an tacitus sim? Neutrum vis, neutrum volo. Quare age atque accipe quod de me excudere potuit vltimum noctis, quandiu exequebatur, quo hęc epistola scripta est. Necesse est te meminisse quod crebro inter nos sermone iactatum est, nosq; iactabit anhelantes, atq; æstuantes de animæ scilicet velut perpetuo quodam corpore vel quasi corpore quod nonnullis etiam dici vehiculum recordaris. Quam rem certe, siquidem loco mouetur, non esse intelligabilem clarũ est. Quicquid intelligibile non est intelligi non potest. At quod intellectum fugit, si saltẽ sensum non refugit, æstimare inde aliquid verisimile non vsquequaque denegatur. Quod vero neq; intelligi neq; sentiri potest, temerariam nimis atq; nugatoriam gignit opinio C

nem & hoc de quo agimus tale est. Cur ergo (quæso te) non nobis ad hanc quęstiunculam indicimus ferias, & nos totos imprecato Deo in summam serenitatem naturæ

summæ

summæ viuentis attollimus? Hic forsitan dicas, quanquam corporea percipi nequeant, multa nos tñ ad corpus pertinentia intelligibiliter posse percipere: vt est ꝙ nouimus esse corpus. Quis.n.neget, aut quis hoc ius simile potius quàm verum esse fateatur? Ita cum ip- D
sum corpus verisimile sit esse tñ in natura tale quiddam verissimum est. Ego corpus sensibile, esse aũt corpus intelligibile iudicat. Non.n.posset aliter percipi. Ita nescio quid illud de quo ad locum transeat putatur, quãquam ẽt si non sensib. nostris tñ quibusdam longe vegetiorib. sensibile sit, vtrum tñ sit intelligibiliter cognosci põt. Hoc si dices, veniat in mentem illud, ꝙ intelligere appellamus, duob. modis in nobis fieri: aut ipsa per se mente atq; ratione intrinsecus, vt cum intelligimus esse ipsum intellectum: aut admonitione à sensib vt id ꝙ iam dictum est, cum intelligimus esse corpus. In quib. duobus generibus illud primum per nos, i. de Deo, ꝙ apud nos est Deum consulendo: hoc autem secundum de eo, ꝙ à corpore sensuq; nunciatur, nihilominus Deum consulendo intelligimus. Quæ si vera sunt, nemo de illo corpore vtrum sit intelligere potest, nisi cui sensus quicquam de illo nũciarit. In quo animãtiũ numero, si vllus est, nos qm̃ non esse per- E
spicimus, illud etiam perfectum puto quod dicere cęperam, non ad nos istam pertinere quæstionẽ. Hæc ẽt atq; etiam cogites velim, & ꝙ cogitando genueris, vt nouerim cures.

Augustinus Felici de pupilla quadam ecclesiæ tutelæ commissa. Imperfecta epistola. Epistola XX.

DOmino dilectissimo meritoq; honorabili & præferendo fratri Felici Augustinus in domino salutem. Nouit optime religio tua, quam curam tuendis cum omnibus hominibus, tum maxime pupillis ecclesia vel Episcopi debea[illegible]. Vnde receptis literis tuis, & exemplo lite[illegible]rum viri spectabilis fratris nostri, nec potui nec debui passim puellam cuiquam committere, præser- F
tim quia eam ecclesiæ commendauit, domine dilectissime meritoq; honorabilis & præferende frater. Proinde aduentum eius expecto, vt siquid fieri oporteat, eius præsentia deliberem, & faciam quod dominus faciendum esse inspirauerit, &c.

Epistola hæc [illegible] Peregrin[illegible]n. Excusat autem b[illegible] epistolæ ad Maximum datæ, quæ [illegible], Cum à sancto fratre. Epistola XXI.

DOmino beatissimo, & venerabiliter charissimo fratri & coepiscopo Peregrino, Alipius, & Augustinus in domino salutem. Ad honorabilem [illegible] nostrum Maximum literas dedimus, [illegible]dentes eum gratanter eas sumpturum vtrum tamen aliquid profecerimus, proximum occasione quam reperire potueris dignare rescribere. *Quæ est numero. 66. epist.*
Sciat sanè prolixas epistolas ad familiarissi- G
mos nostros non solum laicos verum etiam Episcopos sic quo ista scripta est ad eos nos scribere non solere, vt & cito scribantur, & certa teneantur commodius cum leguntur, ne forte istum morem nostrum nesciens factam sibi arbitretur iniuriam.

Tomi secundi, qui complectitur epistolas diui Augustini, & nonnullas aliorum ad ipsum. Finis.

Series Chartarum.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii KK.

Omnes sunt Quaterniones.

INDEX EPISTOLARVM

Hiero-

Romulo

FINIS.

[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] peccata finita [illegible]
49 Zono 2 [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible]

